1604

A li 27 8bre 1619 andai a stare in casa del sig.re Gio: Batta Curione con pagam.to di s.ti 9 ½ il mese In Milano

1° 1.a ... ipse invenit ad provandã aliquã qu[estio]nes.

fict[i]on[e] di dicere se nullus ... vocat ... alias ... materiali ... formale

dicendo se nullus debet ... aliquã ... effectum nullum sensibile è lapis ... insensibilis ... negat de subiecto negat et de eo

alia in se alia in alio

D. FRANCISCI

TOLETI

SOCIETATIS IESV,

Nunc S.R.E. Cardinalis Ampliſſ.

COMMENTARIA,

VNA CVM QVÆSTIONIBVS

IN VNIVERSAM

ARISTOTELIS LOGICAM.

Nunc denuò, maxima cum diligentia illuſtrata, ſunt edita.

ALMA COLLEGE LIBRARY Los Gatos, Calif.
208.8
T576

TARVISII, *Apud Aurelium Reghettinum.* M.DCIIII.

Superiorum permiſſu.

Digitized by the Internet Archive
in 2026 with funding from
Graduate Theological Union

https://archive.org/details/dfranciscitoleti00tole_1

TIPOGRAPHVS

AEQVO LECTORI.

VT nunquam diligentiam noſtram à vobis, ſtudioſi, paſſi ſumus deſiderari, ita in his Franciſci Toleti in Ariſtotelis Logica opera lucubrationibus, committendum non putauimus, vt tot erroribus, tam fœdisque, ac multis maculis conſperſæ in manus veſtras venirent, quot & quam multis infectę in vulgus hactenus prodire. Quamobrem commiſſa huius operis cura ijs quorum & doctrinæ, & diligentiæ meritò confidimus, id noua hac editione præſtitiſſe etiam certo ſcimus, vt hoc ipſum iam tandem tale in conſpectum veſtrum veniat, vt neque nos ſtudij noſtri pœniteat: neque ſit cur deinceps de librariorum in curia in hoc ipſo opere, aliquis conqueratur.

I N D E X

COMMENTARIORVM,
ET QVAESTIONVM.

In vniuerſam Ariſtotelis Logicam.

DOCTORIS FRANCISCI TOLETI
SOCIETATIS IESV.

De Dialectica in communi.

PROEMIVM.

De Dialecticæ ſcriptoribus, & eiuſdem vtilitate. fol. 1.
De Artium, & ſcientiarũ diuiſione. fol. 1.
De quibus, & quo ordine agendum. 2
Quæſtiones de Dialectica in communi.
Quæſtio prima. vtrum Dialectica ſit neceſſaria ad omnes alias ſcientias. 1
Quæſtio 2. vtrum Logica ſit ſcientia. fol. 4
Quæſtio 3. vtrum Logica ſit vna ſcientia. 5
Quæſtio 4. vtrum Logica ſit ſcientia ſpeculatiua an practica. 6
Quæſtio 5. quod ſit ſubiectum Logicæ. 9
Quæſtio 6. de diuiſione Logicæ eiuſque partibus. 9
In librum Porphirij de quinque vniuerſalibus.
De authore, & huius operis argumento, ac vtilitate, ſcribendi methodo, ac modo, eiuſdem ordine, & partibus. 10
De inſcriptione libri. 10
In proœmium Porphyrij. 11
Commentaria in proœmium Porphyrij. 11
Quæſtiones in proœmium Porphyrij, ac primo de vniuerſalibus 11
Quæſtio 1. quid, & quotuplex ſit vniuerſale. 12
Quæſtio 2. vtrum vniuerſalia ſint res, an ſolæ voces vel conceptus. 14
Quæſtio 3. vtrum vniuerſalia ſint in rebus diſtincta, ante intellectus operationem. 15
Quæſtio 4. quomodo reſpondendum ſit quæſtionibus a Porphyrio factis. 16
De primis, & ſecundis intentionibus.
Quæſtio 1. quid ſit prima, & ſecunda intentio. 19
Quæſtio 2. vtrum vniuerſale, & alia ſecunda intentione, fiant per notitiam comparatiuam intellectus. 16
De ſubiecto huius libri.
Quæſtio 1. vtrum vniuerſale ſit huius lib. ſubiectum. 17
Quæſtio 2. vtrũ vniuerſale ſit ge-

nus

nus ad illa quinque genus, ſpeciem, differentiam, &c. 17
Quæſtio 3. vtrum ſint, tantum quinq; vniuerſalis ſpecies (ſed) quod in idem recidit, quinque tantum prædicabilia. 81
In caput primum de genere.
Quæſtio, cui prius de genere, quam de ſpecie, aut alijs egerit.
In primam partem capitis.
Commentaria in primam partem capitis de genere. 26.
Dubia aliqua ſcitu digna in priorem hanc partem Capitis de genere. 20
In ſecundam partem capitis.
Commentaria in ſecundam partem capitis de genere.
De diffinitione generis. Quæſtiones quatuor.
Quæſtio. 1. quid ſit definitum in generis definitione. 21
Quæſtio 2. an ſit illa definitio quodditatiua, an deſcriptiua ibi. 21
Quæſt. 3. quid loco generis in hac definitione ponatur. 22
De indiuiduo, quæſt. 2.
Quæſt. 1. vtrum indiuiduum prædicetur. 22
Quæſt. 2. quæ, & quo ſunt prædicationum genera. 21
In cap. 2. de ſpecie.
Cur de ſpecie poſt genus, & non prius de differentia egerit. 25
Commentaria in caput ſecundum de ſpecie. 25
Commentaria in reliquam partem capitis ſpecie. 26
Quæſtio vnica. An definitiones ſpecie & reliqua de ſpecie, a Porphyrio recte tradita ſint. 27
In caput. 3. de differentia.
Cur de differentia hoc loco egerit, cum dubijs quibuſdam notatu dignis, fol. 19
Commentaria in cap. 3.
Quæſtiones ſeu dubia quadam ſcitu digniora in caput differentiæ, & præſertim circa cuius definitionem, recte ne ſit tradita. 32
In caput 4. de proprio.
Commentaria in caput quartum de proprio. 33
Dubia quędam ſcitu digniora in caput de proprio. 33
In caput 5. de Accidente.
Commentaria in cap. 5. De accidenti fol. 34
In cap. 6. De his quæ communia ſunt quinque vniuerſalibus. 35
Comm. de differentijs inter genus, & differentiam. 39
Comm. de comparatione generis cum ſpecie. 39
Commen. de comparatione differentiæ cum proprio. 39
Commentaria de comparatione ſpecie cum proprio, & accidenti. 39
Commentaria de comparatione proprij, & accidentis. 40
Finis Lib. prædicab. Porph.

In Librum Cathegoriarum Ariſtotelis.

Prologomena in librum Prædicam.
De quot, quibusque rebus acturus ſit. fol. 41
De fine huius libri prædicamentorum. fol. 41
An liber prædicamentorum ad logicum, an ad metaphyſicum potius pertineat. 41

De

De vtilitate, ordine, diuiſione, proportione, doctrinæ, via, inſcriptione, & authore huius lib. 42

De antepredicamentis.

In cap.2. de æquiuocis vniuocis, denominatiuis.

Cur de his antepredicamentis prius egerit, & cur de hoc ordine. 41

Commentaria in caput primum de æquiuocis vniuocis denominatiuis. fol. 42

Quæſtio 1. Num quæ ab Ariſtotele hic dicuntur recte ſint dicta 44

In caput 2. de diuiſione eorum, quę dicuntur, & ſunt. 46

Commentaria in cap.2. 47

Dubia quædam ſcitu digniora circa diuiſionem Ariſt. pręcedentem. 46

In cap.3. de reg. in prædicatis eſſentialibus. 48

Commentaria in cap.3. de regulis in prædicatis eſſentialibus. 48

In caput 4. de incomplexorum in decem prædicamenta diuiſione. 49

Commentaria in 4. caput. 50

Quæſtio 1. quod ens non ſit genus nec vniuocum, ſed analogum, ad decem prædicamenta, ex ſententia Ariſtot. 50

De prædicamentis.

In cap.5. de ſubſtantia. 50

Cur de ſubſtantia prius egerit Ariſtoteles, & quid per ſubſtantiam intelligit, quotue modis ſumatur. 52

Commentaria in cap.5. de ſubſtantia. fol. 52

Quæſtiones in cap.5. de ſubſtantia.

Quæſtio 1. De diuiſione ſubſtantiæ, ac primo qualis ea ſit diuiſio ſubſtantiæ in primam, & ſecundam. 55

Quæſtio 2. quod ſit genus generaliſſimum in prædicamento ſubſtantiæ, & an complectatur Angelos, & Deum. 57

Quæſtio 3. an Deus ſit in prædicamento. 58

Quæſtio 4. de diuiſione, ſeu coordinatione eorum quæ in prædicamento ſubſtantiæ continentur. 55

Quæſtio 5. de quibuſdam alijs, quæ priori parte capitis continentur, num recte ab Ariſt. dicta ſint.

Quæſtio 6. de quibuſdam alijs, circa poſteriorem partem capitis, ſcilicet de Proprietatibus, & communitatibus ſubſtantiæ. 60

In cap.6. de quantitate. 61

Cur poſt ſubſtantiam de quantitate prius egerit, quam de qualitate. 62

Commentaria in caput de quantitate. fol. 62

Quæſtio 1. an quantitas ſit genus ad continuam, & diſcretam, & qua ratione. 64

Quæſtio 2. Circa reliqua quæ in hoc capite continentur, an recte dicta ſint ab Ariſt. 66

In Cap.7. de his, quę ad aliquid dicuntur. 68

Cur potius de prædicamento ad aliquid quam de qualitate egerit. 70

Commentaria in caput 7. 70

Quæſtio, an relatio ſuſcipiat magis, & minus. 72

Commentaria in reliquam partem, Cap.7. 72

Quæſtio 1. vtrum aliquid ſit ſpeciale genus entis. 75

Quæſtio 2. circa reliqua quæ in textu ab Ariſt. dicuntur; num recte dicta ſint. 77

In cap.8. De qualitate, & quali. 78

Cur

Cur prius de qualitate egerit, quam de alijs ſequentibus prædicamentis, ac cur titulo duplicato. 80
Commentaria in cap. 8. de qualitate, & quali. 80
Quæſtio 1. vtrum qualitas ſit genus & de eius ſpeciebus, ac ſpecierum qualitatum diuiſione. 84
De prima ſpecie qualitatis, & eius diuiſione. 84
De ſecunda ſpecie qualitatis, & eius diuiſione. 86
De tertia ſpecie qualitatis, & eius diuiſione. 86
De quarta ſpecie qualitatis, & eius diuiſione. 86

In cap. 9. De actione, & paßione.

Commen. in cap. 9. de actione, & paßione. 86
In cap. 10. De cæteris prædicamentis.
Commentaria in cap. 10. 87
Quæſtiones in ſex vltima pradicamenta Ac primo actione, & paßione.
Quæſtio 1. quid ſit actio. 87
Quæſtio 2. de ſpeciebus actionis. 87
De proprietatibus actionis. 88
Quid, & quotuplex ſit paßio. 88

De quando.

Quid ſit quando, ſeu eſſe in tempore, & quæ eius ſpecies, & propria. 88

De vbi.

Quid ſit vbi, ſeu eſſe in loco, & quæ eius ſpecies & propria. 89

De poſitione, & ſitu.

Quid ſit poſitio, & quotuplex, & quæ eius propria. 89

De habitu.

Quid ſit habitus, & quotuplex, & quæ eius propria. 89

De poſtprædicamentis.

In cap. 11. De oppoſitis. 89
Cur iam de his poſtprædicamentis, & de quoque ordine diſſerat. 92
Commentaria in cap. 11. de oppoſitis. fol. 92
Dubia quædam ſcitu digniora. 95
In cap. 12. De modis prioris. 96
Commentaria in cap. 12. de modis prioris. 95
Quædam notatu digna. 95
In cap. 13. De modis ſimul. 96
Commentaria in cap. 13. de modis ſimul. 97
Dubia de eſſe ſimul. 97

In cap. 14. De ſpeciebus motus.

Quid motus, & an vniuoce dicatur de eius ſpeciebus. 97
Commentaria in caput motus. 98
De exemplo Ariſt. augmentationis quadrati. 98
In cap. 15. De modis habere. 99
Quæſtiones de prædicamentis in communi.
Quæſtio 1. de numero prædicamentorum, vtrum tantum ſint decē prædicamenta. 99
Quæſtio 2. de abſtractis, & concretis prædicamentorum vtra potius in eis collocentur. 100
Quæſtio 3. de diſtinctione prædicamentorum, an diſtinguantur realiter inter ſe. 101

Finis Prædicamentorum.

Gilberti Porretani Peripatetici ſex principiorum liber.

De forma, caput 1. 102
De actione, caput 2. 103
De paßione, caput 3. 103
De quando, caput 4. 103
De vbi, caput 5. 104

De po-

De poſitione.caput 6. 106
De habitu,caput 7. 106
De eo.quod eſt plus minus ve ſuſcipere, caput 8. 106
Libri ſex principiorum finis.

In lib.Perihermen.2. Ariſtot.

De fine ſeu ſcopo huius libri,inſcriptione connexione cum alijs, modo procedendi, & eius diuiſione. 18
In libri primi caput primum de Notis, & vt in intellectu,ita etiam in voce verum,& falſum reperiri. fol. 109
Commentaria in caput primum. 109
Quæſtio I. de ſignificatione, & modo ſignificandi vocum. 111
Quæſtio 2. quid ſit veritas, & in quo ſubiecto. 112

In Caput 2.de Nomine.

Cur de nomine & verbo tantum,& nõ de alijs partibus orationis agitur, & cur hoc loco, & cur prius de nomine,quàm de verbo. 112
Commentaria in caput ſecundum. 112
Quæſtio prima, num definitio nominis rectè ſit tradita, in qua, ſingulæ eius particulæ examinantur, ac primo de voce, quid ſit, & quotuplex.
In caput 3.de verbo. 115
Dubia quædam in caput 3. 115
Commentaria in caput 3. 115
Quæſtio prima, de ijs, quæ in cap.3. de verbo continentur.
Num rectè ab Ariſtotele dicta ſint. 117.
In caput 4. de Oratione, Enunciatione, vna, ac pluri Affirmatione,& negatione ac contradictione. 117
Dubia quædam in caput 4. 119
Commentaria in caput 4. 119
Quæſtio prima de oratione. 119
Quotuplex ſit oratio. 119
An oratio in communi hic definiatur ab Ariſtotele,an ſolùm oratio perfecta. 119
An oratio ſit genus enunciationis. fol. 119
Quæſtio 2. de enunciatione. 120
De nomine enunciationis. 120
De diuiſione enunciationis. 120

In cap.5. De quantitate, & oppoſitione enunciationum.

Commentaria in caput 5. de quantitate, & oppoſitione enunciationum. 121
Quæſtio de diuiſione rerum qualis,ſcilicet ſit talis diuiſio. 121
In cap.6. De regulis oppoſitarum. enunciationum.
Commentaria in caput 6. 124
In cap.7. de affirmatione, & negatione vna.
Commentaria in caput 7. 126
In caput 8. Quo pacto in futuris contingentibus contradictionis regula veritatem habeat. 126
Quædam notatu digna. 127
Commentaria in caput 8. 127
Quæſtio de futuris contingentibus. 130
Commentaria in ſecundum lib. Perihermen.
In cap.1. De enutciationibus infinitis, & earum oppoſitione. 131
De nomine,& diuiſione huius libri, ac primi eius capitis. 132
Commentaria in caput primum. 132

In

In cap. 2. De enunciationum vnitate, & pluralitate, & earum veritate, ac falſitate.
Commentaria in cap. ſecundum. 137
In cap. 3. de enunciationibus modalib. earum oppoſitione, &c.
Commentaria in caput tertium. 141
Quæſtio 2. quid ſit modus quid modalis enunciatio, & quotuplex, & de eius quantitate. 144
In cap. 4. Quæ enunciationes contrariæ magis ſibi inuicem eſſe dicantur. 145
Commentaria in cap. 4. 146
Finis librorum Perihermenias.

In libros Poſteriorum Analyticorum Ariſtotelis.

Prologomenorum quæſtiones.

Quæſtio 1. Prologomenorum, de ſubiecto lib. Poſter. Analyticorum. 149
Quid reſolutio rationis logica, & quotuplex. 150
Dubium, an hi libri aliqua ex parte ſint compoſitiui. 150
Quæſtio de diuiſ. Logices in partem indicatiuam, & inuentiuam. 150
Quæſt. 4. de ordine horum librorũ 151
Quæſt. 5. de modo procedendi. 152
De diuiſione. 152
In lib. 1. cap. 1. De præcognitionib. 153
Commentaria in cap. 1. 153
Quæſt. 1 de ijs, quæ in expoſitione cap. 1. dicta ſunt. 156
In cap. 1. Quid ſit ſcire, quid demonſtratio, &c.
Commentaria in cap. 2. 159
Quæſtio prima, circa ea, quæ ſecundo capite continentur. 163
In caput tertium, De opinionum duarum confutatione, qui aſſerebant omnium, vel nullius eſſe demonſtrationem. 165
Commentaria in cap. 3. 165
Quæſtio prima, de regreſſu demonſtratiuo. 167
In cap. 4 Quid ſit dici de omni, & per ſe, & vniuerſaliter. 167
Commentaria in cap. 4. 168
Quæſt. 1. Quomodo accidentia definiatur per ſubiectum. 170
In cap. 5. Quot modis circa prædicatum vniuerſale primum errare contingat, quoque modo ipſum vere cognoſcatur. 170
Commentaria in cap. 5. 171
In cap. 6. Demonſtrationem eſſe ex ijs quæ ſunt per ſe, ac neceſſarias. 172
Commentaria in cap. 5. 172
Queſt. 1. circa ea, quæ in ſexto capite dicta ſunt 74
In cap. 7. Demonſtrationem ex proprijs conſtare, & per ſe, ac neceſſarijs. 175
Commentaria in cap. 7. 176
Quæſtio 1. circa ea quæ in cap. 7. continentur. 79
In cap. 8. De principijs ſcientiarum, ſeu demonſtrationum proprijs, & communibus. 180
Commentaria in caput 8. 181
Quædam notatu digna. 183
Commentaria in reliquam partem capitis. 184
In cap. 9. Demonſtratiuarum ſcientiarum eſſe interrogationes, & reſponſiones proprias, &c. 185
Commentaria in cap. 9. 186
In cap. 10. De demonſtratione quia, & pro-

b

propter quid ſpeciebus, ac differentijs. 188
Commentaria in cap.10. 189
Commentaria in cap.10. 189
In cap.11. *primam figuram maxime ſcientiæ eſſe accommodatam. fol.* 191
Commentaria in cap.11. 191
In cap.12. *Quot, quibuſue modis ſyllogiſtici tum in immediatis, tum in mediatis propoſitionibus ignorantia diſpoſitionis, & quomodo ignorantia negationis exoriatur.* 163
Commentaria in cap.12. 193
In cap.13. *De ignorantia in mediatus propoſitionibus.* 195
Commentaria in cap.14. 196
In cap.14. *De ignorantia puræ negationis.* 197
Commentaria in cap.14. 197
In cap.15. *ſyllogiſmum omnem ex tribus conſtare terminis, maiori minori extremo, ac medio, & hos in infinitum tam in propoſitionibus affirmatiuis, quam negatiuis abire non poſſe.* 198
Commentaria in cap.16. 199
In cap.16. *Quod extremis finitis exiſtentibus media non poſſunt eſſe infinita.* 199
In cap.17. *Quod ſi prædicationes affirmatiuæ ſint finitæ ſurſumet deorſum, impoßibile ſit demonſtrationes negatiuas, in infinitum procedere.* 200
Commentaria in cap.17. 200
In cap.18. *Quod prædicationes affirmatiuæ non poßint in infinitum procedere.* 201
Commentaria in cap.18. 202
In cap.19. *Quo pacto mediate propoſitiones ad immediatas deduci poſſint.* 204
Commentaria in cap.19. 205
In cap.20. *Demonſtrationem vniuerſalem particulari eſſe præſtantiorem.* 206
Commentaria in cap.20. 207
In cap.21. *Demonſtrationem affirmatiuam negatiua digniorem eſſe, atque ad ſcientiam magis idoneam fol.* 209
Commentaria in cap.21. 209
In cap.22. *Demonſtrationem oſtenſiuam illa quę ducit ad incommodum potiorem eſſe.* 211
Commentaria in cap.22. 211
In cap.23. *Quæ ſciētia certior, ac prior ſit, quæ vna quæue diuerſæ inter ſe ſcientię ſunt. Et quod eiuſdem plures eſſe demonſtrationes poßint.* 219
Commentaria in cap.23. 112
Quæſtio.1. *circa ea, quæ in capite.23. continentur.* 214
In cap.24. *eorum, quæ fortuna eueniũt, quæque in ſenſuum functione ſunt, non eſſe ſcientiam.* 215
Commentaria in cap.24. 215
In cap.25. *Nõ omnium ſyllogiſmorum eadem eſſe principia poſſe. fol.* 216
Commentaria in cap.25. 216
In cap.26. *Quod ſcientia, & ſcibile ab opin. & opinabili diſcrepent, & quid ſit ſolertia.* 217
Commentaria in cap.26. 218
Dubia quædam circa cap.26. 219

In cap.27. *De ſolertia.*

Commentaria in cap.27.

In lib. Secundum Poſteriorum rum Analyticorum Ariſtotelis.

Quod ſit Ariſtotelis inſtitutum in hoc libro. 221
In lib.2. cap.1. diſciplinis quatuor quæri ſolent hæc, omnia medij quæ ſita ſunt,& quod ſit huius libri propoſitum. 221
Commentaria in caput primum. 221
Dubium primum De ordine quæſtionum. 221
Dubium ſecundum de numero quæſtionum. 222
In caput 2. Quod omnis quæſtio ſit medij. 222
In caput 3. Quod demonſtratio, definitio non ſit eiuſdem. 223
Commentaria in caput 3. 224
In caput 4. De ſyllogiſmo duplicante, ſimiliter, & per diuiſionem confecto, non demonſtrari quid eſt, de eo cuius eſt. 225
Commentaria in cap.4. 225
In capit.5. Quod diuiſionis non poßit demonſtrari quid eſt. 226
Commentaria in cap.5. 226
In cap.6. Diſcrepatio, quod ipſum quod eſt, non monſtretur definitione, neque definitione contrarij, neque alio quouis modo. 227
Commentaria in cap.6. 227
In caput 7. Epilogo oſtendit, quid ſit non poſſe monſtrari. 228
Commentaria in cap.7. 228
In cap.8. Diſſolutio diſceptationis propoſitæ, quod ipſum quid eſt monſtretur per aliud quid eſt, & quo pacto ipſius quid eſt ſit demonſtratio & definitio. 229
Commentaria in cap.8. 229

In cap.9.

Commentaria in cap.9 230
Quæſtio 1. de medio demonſtrationis potiſsimæ. 2
In cap.10. Quæ definitiones demonſtrari poſsint quæ non. 232
Commentaria in cap.10. 232
In cap.11. De cauſarum diſtinctione, & quæ mutuo concurrant, & quæ non, & quomodo illarum poſsit eſſe demonſtratio. 233
Commentariæ in cap.11. 234

In cap.12.

Commentaria in cap.12.

In cap.13.

Commentaria in cap.13. 236
In cap.14. De compoſitione definitionis ex ſuis partibus, & quando ſunt ignotæ, quo pacto venentur. 237
Commentaria in cap.14. 238

In cap.15.

Commentaria in cap.15. 240
In cap.16. Quo pacto problema venentur tum diuiſione, tum etiam proportione. 240
Commentaria in cap.16. 241
In cap.17. Quomodo cauſæ, & effectus ſe habeant inter ſe, & quo pacto cauſæ venentur, & an v-

niius effectus plures ſint cauſæ. 241
Commentaria in cap. 17. 248
In cap. 18. Quomodo principia cognoſcantur, & quis principiorùm ſit habitus. 243
Commentaria in cap. 18. 244
Quæſtio 1. an principia per ſe nota inductione cognoſcantur. 246

Finis Commentariorum in ſecundum librum Poſteriorum.

Laus Deo, & Domino Noſtro Jeſu Chriſto, & Virgini Sacratißimæ Mariæ Mater eius Glorioſiſsimæ. Amen.

IN VNIVERSAM ARISTOTELIS LOGICAM COMMENTARIA.

VNA CVM QVAESTIONIBVS.

Per Doct. Franciſcum Toletanum ſocietatis IESV. Nunc S.R.E. Cardinalem Ampliſſ.

De Dialecticæ ſcriptoribus, & eiuſdem vtilitate.

PErpauca, ante Ariſt eaq; imperfecta pręcepta Dialectices extitere, præter rudem quandam cognitionem Prædicamentorum (quorum inuentionem ad Architam Tarentinum nonnulli referunt) & præter argumentationum quarundam genera, tunc temporis maxime nota, quib. frequentius vtebatur. Quamuis ſophiſtæ plerique, qui diſputandi peritia gloriabantur, vt Gorgias Leontinus, Protagoras, Prodicus, & plures alijs, Ariſtot præceſſerint, quos quibuſdam dialogi exagita Plato, & ob quorum ſophiſtarum importunitatem Ariſt. libros priorum ſe ſcripſiſſe profitetur, vt illorũ cauillis, & obiectionib. plene ſatisfieret. Cæterũ ipſe Ariſt. primus omnium dialecticam ita perfecit, vt uix ullus eum aliqua in parte ſuperauerit Extitere quidem Stoici pleriq; poſt Ariſtot qui differendi arte, & acumine plurimum ualuerunt, & eius artis præcepta quam plurima cõſcripſerunt, ita ut longo interuallo Peripateticos, & Ariſt. ipſum (vt ait Cicero, & Seneca, uarijs locis) dexteritate diſputandi ſe antecellere arbitrarentur. Cæterum poſteriorum iudicium ſecus habuit, & unum Ariſt. ita omnib. prętulit, ut præſtantiſſimi quique Philoſophi, eum & ſequi, & in eum commentaria edere non dedignarentur, & publice omnibus prælegendum proponere Hunc etiam prę cæteris Philoſophis, eccleſia ſuſcepiſſe iam videtur; à mille præſertim annis, & eum potiſſimum in Academijs, cæteris alijs Philoſophis poſt habitibus adoleſcentibus erudiendis, enarrandum exhibere. In huius ergo uniuerſam dialecticam commentaria edenda curauimus, ad iuuentutis ipſius cõſtitutionem commoditatem, & utilitatem. Eſt autem dialectica, ad plurima, & maxima, ſine ulla cõtrouerſia utilis, ad ſcientias, inquam omnes addiſcendas, ad omnes errores uitandos, ad ipſiuſque ueritatis occultæ cognitionem, ad rerum deniq; naturam & eſſentiam, earumq; principia, cauſa, partes proprietates, & earum accidentiam peruestiganda. Hæc enim dialectica res latentes definitione explicat, multiplicia, & ambigua diſtinguit, & diuidit, Hæc ſubtiliter acute, & appoſite, ac ſine deceptione, de omnibus ratiocinandi uiam aperit. Tamen hæc omnia inuenit inuenta iudicat, iudicata diſponit; diſpoſita, & ordinata probat, ac ſi ab alijs oppugnentur, defendit, Denique, ut uno uerbo dicam, cũ homo ſit anima rationis particeps, hęc autem rationem perficiat, unde & rationalis ſcientia merito uocatur maxime hominis propria cenſeri debet, & à cæteris illum animantibus potiſſimum ſeiungit. Sed tamen antequam ad Ariſt. dialecticam accedamus, breuiter proponenda erit ſcientiarum diuiſio, appareat quem ordinem, quemque locum, & gradum dialectica ſeruet inter alias ſcientias, & diſciplinas.

Dialect. utilitas.

De artium, & ſcientiarum diuiſione.

Art. & ſcientiarum diuiſio.

Variæ quidem à diuerſis ſcientię, et ar-

tes,multipliciq́ue diuiſione,diſtinguuntur. Nos autem Ariſtotelica duntaxat diuiſione contenti erimus,eam tantillum locupletando. Omnis igitur ſcientia,hoc eſt clara, & certa alicuius rei cognitio, ab Ariſtot. 2. Metaphyſic cap 1 in ſpeculatiuam & practicam diſtinguitur,quæ diſtinctio ex fine deſumpta eſt, Speculatiua enim eſt, cuius finis in ſola veritatis contemplatione conſiſtit. Practica vero, cuius finis eſt opus, ignobiliores etenim cognitiones dubias & incertas, quales ſunt opiniones & ſuſpiciones ac ſimiles aliæ, a ratione ſcientiæ penitus excludimus Speculatiuam rurſus ſcientiam diuidit idem Ariſt 6 Metaph c. 1. in Phyſicam ſiue Naturalem Mathematicā, & Metaphyſicam, quæ vltima, tum diuina, quia de Deo tractat. & intelligentijs, tum naturalis Theologia, ſeu prima Philoſophia,ab ipſo,& alijs vocari conſueuit, Phyſica ſcientia eſt, quæ de rebus corporeis mutationi ſubiectis tractat, vt de animalibus,plantis, arboribus,& ſimilib ſub qua Medicina collocanda videtur, quæ corpus humanum & eius effectiones conſiderat. Mathematica,quæ circa quantitatem,& eius effectiones verſatur,quæ quidē in quatuor partes diuiſa eſt,ipſiuſmet quātitatis diuiſione. Alia enim quantitatis eſt permanens, alia ſucceſſiua, & permanens quidem vna cōtinua,ſ. magnitudo de qua Geometria diſſerit, cui annectitur perſpectiua,quæ eſt de linea viſuali, altera diſcreta; ſ. numerus, de qua agit Arithmetica. Succeſſiua ſimiliter alia continua, vt motus & tempus, quæ in ipſis cęleſtibus orbibus maxime perſpicua cernuntur, & circa hæc Aſtrologia verſatur quæ & Aſtronomica dicitur,quamuis & aſtrorum cęlorūque numerum,& magnitudinem,& diſtantiā,& alia ſimilia,in cęlis & aſtris,ope Geometricæ & Arithmeticæ,ipſa quoque conſiderat. Tandem alia eſt ſucceſſiua,ſed diſcreta quantitas,quaſi ſucceſſiuus quidam numerus, vt harmonicus ſonus, & oratio longis & breuib. ſyllabis conſtans & hanc quātitatem eiuſq; affectiones, & ſonorum & concentuum harmoniam, ſonorū inquā numerum, Muſica conſiderat. Item vero Metaphyſica eſt, quæ diſſerit de reb. non corporeis,ſed incorporeis,vt de Angelis & intelligentijs, & tandem de Deo optimo maximo, atque ideo naturalis Theologia, vt diximus, vocatur: quod de iſtis agat, quantum lumine duntaxat naturali pōt cognoſci Diuino autem beneficio præſtantior longe Theologia ſupernaturali lumine, humano generi a Deo conceſſa eſt, cui annecti poteſt iuris pontificij prudentia: nam ex ea proderunt magna ex parte(præter forenſia)cum Theologiæ decreta ex ſacris literis, & Eccleſiæ diuino lumine deprompta,tum ad mores tum ad fidē pertinenta, in vnum corpus redacta, quæ per ipſiuſmet Eccleſiæ gubernationem conualuerunt, quamuis Theologia,cum ſit omnium prima,& ſuprema, non tam ſpeculatiua, quam ſupra ſpeculatiuam vocari debeat, quæ & eminenter continet Practicā, & Speculatiuam, vt ait D.Tho. 1 par.q.1. ar.4 atq. hæc de ſpeculatiuis

Ius pontificiū.

Practicæ diuiſio.

Practica vero cū circa operationes verſetur, diuiditur ipſarum operationum diuiſ in Actiuam videlicet Actionum immanentium,& factiuam, ſeu effectricem operum externorum, ex Ariſt.6 Metaphy.c.1. Operationes enim aliæ ſunt internæ, aliæ externæ, & internæ quidem in eo qui operatur manent;vt intellectus cognitio amor & ſimiles,quæ ob id propriæ actiones dñr, non effectiones,& iſtarum quidem actiua, eſt ſcientia Sunt autem internæ mentis noſtræ actiones triplices generis, voluntatis, intellectus, & memoriæ, Circa voluntatis quidem operationes, moralis Philoſophia verſatur,quæ quidem definiri poteſt, ſcientia recte volendi. In tres autem partes ſecatur, in Ethicam quæ vnius actiones, & mores recte inſtituit. Oeconomicam quæ actiones domeſticas probe diſponit. Politicam ſeu ciuilem ſcientiam, quę publicas actiones ad rei Reipublicæ videlicet gubernationem pertinentes cōplectitur, ſub qua Iuris ciuilis ſciā magna ex parte continetur,atq; ex illa fere ortū habuit Iam vero circa intellectus operationes dirigēdas Dialectica verſatur, quæ recte videlicet, intelligendi ſcientia. Circa memoriæ actiones,ars recte memorandi verſatur,qualem tradit Cicero,& alijs Rhetores, per loca & imagines,& alia huiuſmodi præcepta.

Operationes īternæ.

Philoſo. Moral.

Ius ciuile.

Dialec.

Ars memorādi.

Operationes vero aliæ ſunt externæ, vocis,ſ. vel operis, quæ in eo qui agit non manent, ſed in rem tranſeunt externam,

Operatiōes externę.

ſiue

ſiue poſt illas opus aliquod effectũ permaneat, vt poſt ędificationem domus ſiue non maneat, ſed ſolum ipſæ actiones tranſeunt; vt vox, cantus, ſaltatio, &c. huiuſmodi. Igitur circa vocis quidem actiones, ad congruè loquendum Grammatica verſatur, ad ornate loquendum Rhetorica, cui annecti merito poterit, ad carmina, & poemata componenda, Poetica, & ad hiſtorias ſcribendas, Hiſtoria. In externis autem operibus efficiendis, cæteręartes Mechanicæ cernuntur, quę pro diuerſitate rerum & operum, in quibus verſantur, quæque in ipſis efficiunt, diſtinguuntur: vt Agricultura, Paſtoria, Militaris, Nautica, Lanifica, Fabrilis, cum alijs. Quæ operoſum nimis hic eſſet, ſigillatim referre.

Grāma. Rhetor. Poetica. hiſtoria. Artes mecha.

At ſcientiarum quidem & artium diuiſio, ſic ſe habet; & quem inter has locum Dialectica teneat, ex dictis conſtat. Aduertendum eſt autem, etiam operum eſſe poſſe ſpeculationem, ſi in ſe, & per ſe conſiderantur, & non ad opus agendum referantur, (ſunt enim res quædã, vt cæteræ aliæ quas ſpeculamur) eſſe autem practica cognitionem, cum ad opus refertur. Ex iſtis autem aduertendum eſt, ſeptem liberales artes ab antiquis connumerari ſolere, ſic dictas, vel quòd liberum hominem faciant, vel quod liberum doceant hominem; vel quòd magis ratione vtantur, quam cæteræ artes mechanicæ, & ſeruiles, quæ in corporis potius exercitatione conſiſtunt. Sunt autem hæ liberales reales quidem quatuor, quod in rebus verſentur, ſ. Geometria, Arithmetica, Aſtrologia, Muſica, Sermocinales, ſeu rationales tres; quia à ſermone, ſe ratione conſiſtunt, licet diuerſo modo, vt poſtea oſtendemus; Dialectica, Rhetorica, & Grammatica. Sed de his hactenus. Nunc de dialectica nobis iam agendum.

Operũ pōt eſſe ſpeculatio. Artes liberales. Artium liberalium diuiſio.

De quibus, & quo ordine agendum.

Igitur antequã ad Ariſt interpretationẽ accidamus, quædã in vniuerſum ad totam dialecticã ſpectantia explicanda erunt Hęc nẽpe ſex. Primo, an dialectica ſit ad alias ſciẽtias addicendas neceſſaria? Secundo an ſit propriè ſcientia? Tertio an ſit vna ſcientia? Quarto, an ſit ſcientia practica, an ſpeculatiua? Quinto, de dialecticæ ſubiecto, ſeu obiecto circa quod verſatur. Sexto, de ipſius dialecticæ diuiſione & partibus.

QVAESTIO I.

Vtrum dialectica ſit neceſſaria ad omnes alias ſcientias.

INTER alia, quæ in principio cuiuſlibet artis & ſcientiæ quæri ſolent, illud primum eſt, an ea ars, aut ſcientia ſit neceſſaria, vel vtilis, vt eius neceſſitate, & vtilitate perfecta, facillimè ad eam capeſcendam accedamur. Cum autem conſtet de eius vt vtilitate, nec in ea re vlla ſit controuerſia, de eius neceſſitate nunc, quæramus. Erit igitur prima quæſtio Vtrum dialectica ſit neceſſaria? In qua quæſtione tria agemus. Primo titulum quæſtionis explicabimus, non enim parum locis quæſtioni definiendæ, & ſolutioni comprehendendæ affert, vt quod in dubium vertitur, ſemel intelligatur. Secundo, quid alij ſenſerint, cum eorum rationibus proponemus, non admodum ſoliciti omnium ſcientias referre, ſed eas dumtaxat, quæ, præterquam quòd probatorum virorum ſunt, aliquot emolumentum auditoribus afferre poſſe videantur. Tertio, quid certius tenendum ſit, oſtendemus, ac oppoſitas rationes ſoluemus, noſtram, ſic ſententiam vndique corroborando, eamque diſputando methodo, in alijs omnibus diuina ope freti vtemur.

In titulo ergo quæſtionis, duę voces explicandæ ſunt, ex quarum cognitione eius intellectus pendet. Altera vox eſt dialectica, altera, neceſſarium. Dialectica idem eſt quod ratio differẽdi, id eſt ars, qua verum a falſo diſcernere docemur, a multis pars logicæ conſtituitur, eſt enim logica, vt tradit Boet. 1. Topic. ratio differendi, cuius duæ ſunt partes, vna topica, ideſt ars inueniendi, & hanc Philoſophus Dialecticam vocat, alia Analytica, ideſt ars iudicandi; Et quamuis Ariſtoteles aliquando partem topicam dialecticam vocare viſus ſit, hic tamen de dialectica nos loquimur, vt vtramque complectetur partem, & a logica, quæ in vniuerſum rationalis dicitur, non dif-

Ti. quęſtionis expoſitio. Dialect. Logica partes duæ.

fert. Altera vox eſt, neceſſarium. Dupliciter aũt aliquid neceſſariũ dicitur; vt docet Ariſtot. lib. 5. Met c. 5. vno modo abſolutè, altero mõ ex ſuppoſitione Neceſſariũ abſolutè illud eſt, qđ ex natura ſua nullo ordine ad aliud habito, non põt aliter ſe habere; vt Deus eſt neceſſaria res. Et neceſſarium eſt hoĩem eſſe animal, duo & tria eſſe quinq; Aliud eſt neceſſarium, quod ex ſe aliter ſe põt habere; tñ alio extrinſeco poſito, non põt aliter ſe habere, ſicut eſſe calorem, non eſt neceſſarium: tñ poſito igne, neceſſe, eſt ſit calor. Reſpirare non ſcđm ſe neceſſariũ tamen ſi aĩal debet conſiſtere, reſpiratio eſt neceſſaria. Sagittam non eſt neceſſarium ſurſum tendere, ſi tamen proijciatur, id effi cietur neceſſarium, & hoc neceſſarium dicitur ex cauſa: ſiue cauſa ſit efficiens, vt in exemplum. propoſitis, ſiue finalis; vt cibus dicitur neceſſarium homini propter vitam: ſiue ſit quęcunq; alia cauſa. Hoc autem neceſſarium, quod a fine dicitur, duplex eſt: alterum, id ſine quo talis finis obtineri nequit, quod neceſſarium ſimpliciter dicitur, vt cibus homini ſimpliciter neceſſarius eſt ad vitam: alterum, id ſine quo finis commodè non poteſt haberi, quamuis ſimpliciter poſſit, quo pacto homini neceſſarius eſt equus ad iter peragendum; & hoc dicitur neceſſarium ad bene eſſe, vel vtile. In præſenti loquimur de neceſſario ad finem: & quærimus, an iſta ars diſſerendi, quæ logica dicitur, ſit neceſſaria ſimpliciter ad ſcientias naturales acquirẽdas, an ſolum ſit vtilis; ita vt ſine Dialectica poſſit quis ſciẽtias omnes alias adipiſci. Et hæc de titulo.

Circa ſecundam partem. Prima opinio eſt Ioannes Iandu 2. Met. q. 12. qui aſſerit, vnam ſcientiam eſſe priorem alia ordine doctrinæ dupliciter, vno modo ſecundum neceſſitatem abſolutam, & ſimpliciter: altero modo, ſecundum neceſſitatem ſecũdum quid, idest ad bene eſſe. docet autẽ logicam non eſſe neceſſariam ſimpliciter, ſed ſolum ad bene eſſe, & vtile. Pro hac opinione ſunt aliquod argumenta, primo, illud eſt neceſſarium ſimpliciter propter finem, ſine quo finis haberi non poteſt, ſed ſcientiæ poſſunt acquiri ſine logica; ergo non eſt logica ſimpliciter neceſſaria Maior eſt certa. Minor probatur. Cõſtat enim experientia multos diſcere Mathematicas abſque logica, ſeſe runt etiam Hipocratem caruiſſe arte logicæ, qui tamen rectè obtinuit Medicinam; & ius ciuile, ac pontificium ſine Dialectica acquiritur, & quidem perfectè, vt videtur. Secundo ſi logica eſſet neceſſaria propter alias ſcientias, eſſet quia docet definire, diuidere, & argumentari; hæc enim ſunt inſtrumenta, per quæ acquiritur cognitio rei; ſed quælibet ſciẽtia habet ſua definitiones, & diuiſiones, & argumenta, ſecundum diuerſitatem rerum, quas conſiderat; ergo logica eſt ſuperflua. Præterea, tertio ſi logica eſſet neceſſaria ad acquirendas alias ſcientias, eſſet primo loco addiſcenda. ſed hoc fieri non poteſt. ergo nõ eſt neceſſaria. Minor probatur. Dialectica tractat de his, quę nõ cognoſcuntur, niſi rebus alijs cognitis, vt de argumẽtatione, ſyllogiſmo, propoſitione; hæc autem non cognoſcuntur, niſi cognitis rebus, ex quib. fiunt; propter quam cauſam Auerr. 4. Met. com. 2. logicam aſſerit tractare de ſecundis intelligibilibus, & Auic. 1 Meta. eſſe de ſecundis intentionibus. At aliæ ſcientiæ conſiderant res ipſas, ergo potius aliæ ſcientiæ ſunt prius addiſcendæ; & ita logica non erit neceſſaria. Præterea quædam pars logicæ videtur mala, & reijcienda, ſcilicet illa, quæ docet ſophiſmata, & fallacias qui enim ſophiſticè loquitur, odibilis eſt, Eccleſiaſt 37. ergo abſolutè logica non eſt neceſſarla Quinto, præterea, ſi Dialectica eſſet neceſſaria ad quamuis ſcientia comparandam, cum ipſa Dialectica ſit ſcientia quædam; erit etiam neceſſaria, ad ſumet acquiſitionem. Quare antequam Dialectica eſſet comparata, erit iam acquiſita; quod implicat.

Pro horum determinatione, ſit primum fundamentum. Homo qua parte intellectu præditus eſt, omnium naturas cognoſcere, & earum cauſas ſpeculari conatur; nulla tamen ei a natura cognitio inſita eſt, ſed ſolum principium a natura habet quo omnia compræhendere poſſit, quod intellectus dicitur, ſicut natura nullum animali viſionem tribuit, ſed potentiam viſiuam, qua obiecta per ſe videre poſſet vnde Ariſtot. 1. Ethic. c. 6. Sicut pupillæ, inquit, ineſt viſus, ita animæ intellectus; & vtrumque a natura datum eſſe abſque vllo opere noſtro, docuit ſecundo de Anima, c. 5. Quem admodum autem animal ipſum per viſum 1 Fund.

a natura receptum poſtea per ſe res obiectas videt; ita & anima per intellectum a natura conceſſum, res poſtea intelligit & contemplatur, propterea 6. Ethic. c. 11. aſſerebat neminem eſſe a natura ſapiẽtem, hoc tamen inter alia, inter ſenſum, & intellectum intereſt, quod ſenſus facile in ſuorum cognitionem peruenit, quia eius cognoſcendi modus vnus & facilis, ac certus eſt ſcilicet ab ipſo obiecto præſente moueri: at intellectus magna difficultate rei ſpeculationem conſequitur, cum res in communi intelligat, & modo difficili procedat, ſcilicet ex notis, & quæ ignota ſunt indagando, quem diſcurſum vocamus, hic autem modus multis eſt expoſitus errorib. cum quid ex quo & qualiter ſequatur, ſit obſcurum, nec intellectui, ſecundum ſe, peruium. Vnde Ariſt 3. de Anima c. 3. maximam vitæ partem ſub errore homines ducere arbitratur. Hinc enim intellectus in multiplices incidit deceptiones.

2. fund. Sit ſecundum fundamentum Quamuis modus procedendi in rerum cognitione, non ſit nobis ſtatim notus, aliqua tamen ex parte notus eſt, cum ſolo lumine naturali intellectus, aliquos diſcurſus, & ratiocinationes cognoſcamus, hoc tñ non ſufficit vt abſolutè rẽ oẽm ſpeculemur, vt optime docet Auic in ſua logica c. 2. natura, inquit, prima inchoatio hoĩs non fuit ſufficiens ad verum cognoſcendum; fuit ergo opus aliqua arte, per quam modum procedendi in cognitione haberemus, vt tali modo perſpecto, poſtea ad rerum ſpeculationem accederemus, Hęc autem ars fuit Logica, ſeu Dialectica, quæ modũ vniuerſalem tradit rem quælibet ſpeculandi: propter quod a Boetio dicitur Dialectica, ſcientia diſcernens verũ a falſo: a S Tho vero Scientia rationalis, actuum rationalis directiua. Ab Auguſtino, Logica eſt ars artium, ſcientia ſcientiarum, qua aperta, omnes aliæ aperiuntur, & qua clauſa omnes aliæ claudũtur: eſt enim quæ oſtendit viam cognoſcendi. Et ab Alber. Magno lib. Prædicab. c. 3. Logica eſt quæ a phantaſijs quę videntur, & nõ ſunt, liberat, errores damnat, falſitatem oſtendit, & lumen rectum in omni opere cõtemplationis præbet. Hæc autem logica acquiritur, non enim a natura eſt quamuis initiũ aliquod lumine naturali habeatur: quam aliqui Logicã naturalem vocant, Et Ariſt. 1. Rhet. ad Theodect. c. 1. dicit, hoĩs a natura Dialecticos & Rethor. eſſe tamẽ conſummatio, & perfectio a magiſtris mõ habetur, vel longa obſeruatione, ſicut alij habitus exaſſidua operatione in nobis fiũt.

3. fund. Si tertium fundamentum, quo Dialecticæ inuentio explicatur. Sæpe homines multa operantur non cognoſcentes modum, quo operentur, ſed modum tantum naturaliter tenent: & idem multa a caſu dicuntur facere, ita fit in intelligendo: homo. n. naturaliter modum intelligẽdi habet, cum homo abſque vllo magiſtro in multis diſcurrat, & ratiocinetur; vt dicit Ariſt. 1. Elencho. c 11. non tamen modum hunc ſemper intelligit & aduertit; ac propterea naſcit talem modum applicare omnibus rebus quibus applicari poteſt. Et ideo non ſemper in multis ratiocinatur. Præterea, cum modum cognoſcendi non intelligat, naſcit bonum a malo diſtinguere, & ob hoc frequenter decipitur, immo nec certam conſequitur cognitionem, modo ignorato, cum cognitio certitudinis modi non exiguam rei cognitę certitudinem afferat Fuit igitur inuenta Dialectica ex obſeruatione cauta & diligenti huius modi, quem homines naturaliter intelligendo obſeruant: qua obſeruatione rebus cognitis homines ſupra ipſum modum ſe reflectebant ipſius naturã conſiderantes, & paulatim plurium ſucceſſione, id quod homo naturaliter & caſu præſtabat, ad artem redactum eſt, & hæc eſt. Logica, quod eleganter Ariſt. docet 1 Rhet. ad Theod. c 1 probans dialecticam, & Rhetoricam poſſe eſſe artes, ex eo, quia id quod temere, & naturæ ductu fit, ad rationem rectam redactum, fit ars, vt fit in ipſis artibus.

1 concl. His igitur ſuppoſitis fundamentis, ſit prima concluſio. Modus intelligendi per diſcurſum qui vſus logicæ dici poteſt, eſt homini naturalis, nec ſiue illo ſcientiam aliquam poteſt conſequi. Hæc manifeſta eſt, cum naturaliter homo ſit diſcurſiuus, ſicut riſibilis, aut diſciplinabilis; nec in hoc poteſt, nec debet dubium cadere. Vt probaui etiam ex Ariſtot. 1. Rhetor. & 1. Elench. in tertio fundamento.

2. concl. Secunda concluſio Aliqua cognitio modi eſt homini naturalis, ideſt ſine aliquo

...agiſtro,ſed per ſe ipſum abſque vllo labore percepta ex experientia, cum lumen naturale rationis aliquas conſequutiones manifeſtet, qualis eſt illa quæ in modo perfecto primæ figuræ fit.

3. Tertia concluſio. Conſummata cognitio modi intelligendi, quæ Logica dicitur, nō habetur niſi per doctrinam a magiſtris, vel propria inuentione, quę magno errādi periculo, & longo labore fit,atque in his, non eſt controuerſia aliqua.

4. Quarta concluſio Cognitio modi intelligendi,ſiue naturaliter ſit nota,ſiue per inuentionem acquiſita, ſiue per doctrinam accepta, eſt neceſſaria ſimpliciter ad alias ſcientias perfecte acquirendas, & illius eſt prius adipiſcenda.

Probatur primo Res non ſcitur,niſi cognoſcatur, quia aliter ſe habere non poteſt ſed hoc fieri nō poteſt,niſi cognoſcatur ſyllogiſmi ratio certiſſima, ergo Logica, cuius eſt ſyllogiſmos cognoſcere,eſt ad ſcientia neceſſaria. Antecedens eſt Ariſt 1 Poſt. c.2.ſcire inquit,arbitramur,cum cognoſcimus rem ex ſua cauſa,& quòd aliter ſe habere non poteſt quod fit,quando neceſſitatē ſyllogiſmi cognoſcimus, vt explicat Albertus magnus 1.Poſt. tract 2. c 1. ſecundo cognoſcere non poſſumus niſi inueniendo, & iudicando,ſe non poteſt cognoſci, an aliquid ſit inuentum, vel non inuentum, nec ſimiliter,an res proceſſerit ex principijs,vel non proceſſerit, niſi per Logicam, ergo eſt neceſſaria ſimpliciter. Hęc eſt ſententia ipſius Ariſt. 2. Meta c.3. vbi impedimētum vnum ad ſcientias capeſcendas docet, non prius tenere modum ſciendi, quem Auerr. & alij vocant Dialecticam etiam ex logicę ignorantia, ſæpiſſime in errores ſcietiarum antiquos lapſos fuiſſe tradit. 2. de Partibus animalium c.1. Præterea Auic. in ſua logica,c 2. inquit, eſſe neceſſarium, & Alber. Mag. Pędicab. c 3. inquit neſciens,Logicam,etſi ſcire aliquid videatur, neſcit tamen cum rationem ſui ſciti neſciat,& ſe habet ad ſcitum, & actum ſciendi, ſicut ignis ad comburendum lignum,ac propterea dicebat Auguſtinus, clauſa Dialectica, omnes clauduntur ſcientiæ,nimirū,quia ignorato modo ſciendi,ignoratur res Quod idē manifeſtat Ariſt.1. Met. ſignum ſcientis eſt poſſe docere, docere vero non, poteſt qui rationem ſciti ignorat. Hæc tandem concluſio eſt Algaze: ſua logica.c.2.

Ad primum ergo argumentum, Reſpondeo,negando minorem, nullus enim ſcientiam conſequitur abſque aliqua logicæ cognitione, vel lumine naturali habita, qualis eſſe cognitio aliquarum rationū Mathematicarum, vel propria obſeruatione,& diligentia acquiſita,qualis forſan,fuit Hippocratis, vel a magiſtris accepta, tamen illa, quæ naturaliter habetur, non ſit ſufficiens ad ſcientiam totam, ſed quæ vel eſt multo tempore inuenta, vel accepta ab alio. Ideo dicitur logicam eſſe neceſſariam, ſimpliciter ad ſcientias,ſiue inuentam, ſiue acquiſitam. Ius vero ciuile & pontificium demonſtrandi ſeu ſciendi Methodo non traditur non enim res per cauſas,& principia comprobantur, ſed ſola authoritate creduntur at plurimum etiam ad perfectam eius cognitionem Dialectica conducit. Ad 1.

Ad ſecundum circa minorem eſt cōſiderandū,quod in ſyllogiſmo,argumentatione,& reliquis inſtrumentis, poſſumus duo conſiderare, vnum eſt forma alterū materia,ex qua fiunt Quęlibet ergo ſcientia dat materiam arguendi,ſed logicus formā. Itaque ſi formam conſideres, vna poteſt eſſe in pluribus materijs, ſicut vna forma & figura regis poteſt imprimi auro, argento, & ferro,ita vna argumētationis forma varijs poteſt rebus aptari,modo conſideratio formæ eſt communis, & ad logicum pertinet,conſideratio materiæ qđ particulares ſcientias pertinet, quæ tales res conſiderat. Vnde Ariſt. 1. Rhet. ad Theod.c.1. inquit Dialectica eſt corū,quæ omniū quodāmodo,& nullius determinatæ ſcietię ſunt. Ex 1. Elench.c. 8. dicit duplicē eſſe redargutionem,quędam eſt particularis,quæ in ſcientia particulari fit, nimirum incerta materia,quædam, cōmunis & generalis,& hæc eſt Dialectica. Vnde Auerr. diſtinguebat, duplicem modū ſciendi, vniuerſalem,& particularem,qui in qualibet ſcientia per ſe fit ex alijs n. principijs conſtat ſyllogiſmus Mathematicus,& Phyſicus, ſed eadem eſt forma Vide Auerroem de hoc 2. Metaph. com 15 3 Ethi. comm. 3 & Paragr.1 de Partibus animalium, & Procemio 12. Met. idem etiam Albertus in principio ſuæ Logicę. Conſtat autem, quod non poſſet in Ad 2.

ulla ſcientia definitio, diuiſio, argumentatio in particulari fieri, niſi præcognoſceretur in vniuerſali, quod fit in Logica Duplex itaque eſt modus cognoſcendi, vniuerſalis, omnibus ſcientijs communis, qui diuiſione, definitione, argumentatione fit alter particularis, ſecundum quem, in qualibet ſcientia diuerſimode proceditur, ac varia eſt methodus Vnde duplex Logica, vniuerſalis cognitio prioris modi, particularis cognitio poſterioris. De particulari loquitur Ariſt 1 Parti c.1. in principio & vocat peritiam. Hæc diſtinctio eſt ex locis illis Auerrois. Et 7. Met. com. 2. & primo Phy. com. 8. 35. & 8 com. 70

Ad 3. Ad tertium reſpondeo, cōcedendo dicta Auerrois, & Auic. Dicimus tamen tria, Primum quod ſimul cognoſcimus rem, & vtimur modo cognoſcendi, cum diſcurrentes cognoſcamus per intellectum. Secundo res poſſumus intelligere, non cognito modo intelligendi, non tamen illa cognitio diceretur ſcientia vt oſtenſum eſt in concluſione quarta. Vnde fit, vt quāuis in inuētione Dialecticæ præceſſerit rerum cognitio, cognitionem modi, nunquam tamen illa fuit ſcientia, quouſque iſta aduenit & ſic natura prior fuit qualibet alia ſcientia potius ergo rei cognitio anteceſſit Logicā, quàm ſciētia rei, cognitio enim rei, ſine cognitione rationis, quæ Logica eſt non eſt ſciētia. Tertio poſt inuentionem autem eius cognitio antecedit via doctrinę oēs alias ſciētias.

Ad 4. Ad quartum facilis eſt ſolutio, nō enim traduntur fallaciæ ſyllogiſmorum in Dialectica, vt eis vtamur, ſed vt eas cognoſcentes magis rectum ſyllogiſmum intelligamus, vt intellectum noſtrum ab erroribus qui ex ignorantia earum accidere poterāt, liberemus.

Ad 5. Ad quintum reſpondeo, ad eas tantum ſcientias Dialecticam neceſſariam eſſe, quas antecedere poteſt. Quo fit vt cum ante ſeipſam eſſe, non poſſit, non dicatur ad ſeipſam neceſſaria, ſed ad alias omnes ſciētias, quāuis, & in ipſa quoque Dialectica, pars vna cognita alteri pro ſit ad partē alteram melius cognoſcēdam. Immo vero id quod eſt naturæ iuuat ad rudem quandam, & imperfectam primā Dialecticę cognitionem, & hæc imperfecta rurſus facultatem præbet ad perfectionem, & ita gradu quodam ipſa ſeipſam perfici, vſque ad ſuimet vltimam perfectionem. Quam ob rem etiam ac ſeipſam licet diuerſis gradibus eſt neceſſaria. Hæc de prima quæſtione.

QVAESTIO II.

Vtrum Logica ſit ſcientia.

CIrca tituli declarationem oportet aduertere ſcientiam dupliciter ſumi vno modo pro ipſo actu, ſcilicet cognitione, qua cognoſcimus, quæ ſcientia actualis dicitur, altero modo, pro habitu, & promptitudine quę ex frequenti alicuius cognitione in potentia cognoſcēte remanet. Vt enim ex aſſidua circa aliquid operatione, quædā in nobis gignitur facilitas ad operandum poſtea quę dicitur habitus; ita ex frequenti intellectione alicuius, in intellectū ſupereſt promptitudo ad cognoſcendū, quę dicitur habitus cognoſcimus, & ſcientia habitualis. Eſt autem diſcrimen inter vtramque. Actualis non eſt, niſi illo tempore quo contemplamur. Habitualis vero etiā nobis nō cognoſcentibus adeſt, & per eam ad cognoſcendum actualiter ſumus prompti, & certi. Prima diuiſ. ſcientiæ.

Oportet præterea aduertere, ſcientiam tam actualem, quàm habitualem dupliciter vſurpari. Vno mō cōmuniter pro quacunque cognitione, præſertim intellectus ſiue ſit rei contingentis, ſiue rei neceſſariæ, idque ſiue certa, ſiue incerta ratione ſciamus, quo pacto omnes artes etiam Mechanicas ſcientias vocamus, & ſecundum quam ſcientiam dicimur etiam ſcire quæcunque cognoſcimus; Altero modo proprie pro cognitione rei tantum neceſſariæ, & per ſuam cauſam ad demonſtrationem, vt dicemus, quo pacto Ariſtot. conſiderat 1. Poſter. c. 2. Inter hanc autem ſcientiam actualem proprie dictam, & habitualem, eſt diſcrimen. Actualis enim multiplicatur ſecundum numerum propoſitionū cognitarum, alia enim cognitione actuali cognoſcit, homo eſt riſibilis; alia homo eſt diſciplinæ capax, alia ſingulę propoſitiones, quę diuerſis demonſtrationibus demōſtrantur. Et hoc docet Ariſt. 1. Elen. c. 8. Infinitę inquit, ſunt ſcientiæ; quia & demōſtrationes ſunt infinitæ. At ſcientia habitualis non multiplicatur ſecundum numerum concluſionum, immo ſub vna ſcientia habituali Secunda diuiſ. ſcientiæ.

continentur multę demonſtrationes, vt ſub vna Geometria, ſub vna Arithmetica, plures concluſiones ſciuntur Quo autem modo ſcientiæ habituales multiplicentur, inferius docebitur Quæſtio igitur eſt de habituali ſciētia tam cōmuniter accepta, quàm proprie. Eſt enim ſenſus quæſtionis. An logica ſit ſcientia propriò dicta, an communiter dicta: quamuis communiter dicta abſolute non eſt dicenda ſcientia. Quod autē dicitur de habituali, dici poteſt ēt de actuali, cum ab habituali procedat actualis

1. Circa ſecundum fuit quorumdam antiquorum opinio, vt Themiſtij 1. Poſt. c. 14. quam ſequitur Aegidius Romanus 1. Elencho in principio. Et poſt hos aliqui Neoterici, logicam non eſſe ſcientiam propriè dictam, ſed organum & inſtrumentum, quo ſcientiæ acquiruntur. Pro hac autē opinione poteſt multipliciter duci argumentum. Primo, modus ſciendi non eſt ſcientia, logica eſt modus ſciendi, ergo non eſt ſcientia. Maior eſt nota, modus enim operandi non eſt ipſa operatione Minor vero eſt ipſius Ariſtotelis 2. Metaph c. 5. vbi ait ab ſurdum eſſe quærere ſcientiam ſimul & modum ſciendi: vbi per modum ſciendi Dialecticam intelligit: vt D. Tho. & alijs exponūt. Et idem ait 2. Metaph c. 3 & Auer. eodem 2. com. 15 Præterea ſecundo. Scientia verſatur circa aliquod obiectum, id eſt tractat de aliqua certa re, at logica nō tractat quicquam determinatum. ergo non eſt ſcientia. Maior eſt Ariſtot. multis in locis. præſertim 4 Metaph. c. 1. & lib. 11. Meta c 6. & 1. Poſter. c 23. Minor eſt ipſius Ariſtot. expreſſa 1 Elenc c 11. in princip. Et 1. Poſter. in c 8. in fine. 1. Rhetor. ad Theod. c. 1. in fine, & 4 Metaph tex 5. Tertio argumentor. Scientia eſt de rebus neceſſarijs, at logica eſt de ſyllogiſmis & argumentationibus quæ non ſunt res neceſſariæ, immo aliquando ſunt quando diſputatio fit: ceſſante autem diſputatione, non ſunt, ergo non eſt ſcientia Maior eſt Ariſt. 1. Poſt c 7. Vltimo vna pars logicæ eſt deceptoria, & potius eſt ad errores, quàm ad ſcientia capeſcendas. ergo logica non eſt. ſaltem ſecundum eam partem ſcientia.

At oppoſita ſententia eſt communis, nempe logicam eſſe proprie ſcientiā, quam ſequitur S. Tho. 4. Metaph. lect. 4. & Scot. q. 1. ſuper Prædicab. & Alber. Mag. ſuæ Logicæ c. 1. & Auic. c. ſuæ Logicæ. Solet autem iſta quæſtio ab antiquis ſub iſta forma exprimi. Vtrū logica ſit pars Philoſophiæ? vt videre eſt apud Boet. in prologo ſuper Porphyr. & Alber. c 2. logicæ, & Auic. & & Alpharab. id principio ſuæ logicæ.

Vide dē hoc re, quæ Alex. 1. Prior. in prol. ibi Phil. & Alph. & Nypheus qui latè id diſputant Thē. 1. Poſt. c. 24. cam negat eſſe ſcientiam.

Pro huius quęſtionis determinatione ſit primum fundamentum. Scientia propriè dicta eſt habitus certus & euidens rei neceſſariæ per ſuam propriam cauſam, in qua definitione tres ſcientiæ continentur conditiones. Prima, quod ſit de re neceſſaria, id eſt quæ aliter ſe habere non poteſt rerum enim mutabilium & variabiliū, quæ modo ſunt, & poſtea mutantur, non eſt ſcientia 1. Poſt. cap. 24 ob quam rationem ſingularia, & entia per accidens ad ſcientiā non ſpectant, vt docet Ariſt. 7. Met c 15. Secunda quod ſit cognitio rei per cauſam, cum enim res etiam neceſſarias abſque cauſa cognoſcimus, ſcientia non eſt, cum ſcire, rem ſit per cauſam cognoſcere. 2. cap lib. 1 Poſt. & 1. Phyſic 1 & 1 Met c. 3. Tertia conditio eſt quod iſta cognitio ſit certa & euidens, certa ad excludendam opinionem, quæ non eſt certa; euidens ad excludendam fidem, quæ licet certa ſit, eſt tamen obſcura. Hæc autem fient, quomodo talis cognitio procedit per ſyllogiſmum bonum, & perfectum, ſyllogiſmus enim bonus rem neceſſariam probans per ſuam cauſam, qui demonſtratio dicitur; generat ſcientiam. 1. fund.

Sit ſecundum fundamentum maximè animaduertendum, ex cuius inconſideratione, non parua multis accidit deceptio. Aliud eſt modus operandi; aliud cognitio modi operandi. Modus operandi ſimul eſt cum ipſa operatione. At cognitio modi operandi eſt tantum in potentia cognoſcente, verbi gratia eſt modus quidam operandi ignis, & hic eſt ſimul cum ipſa operatione; huiuſmodi cognitio eſt in homine cognoſcēte Vnde poteſt eſſe longe diuerſum vnum ab altero. Ita ſimiliter eſt modus intelligendi res, & eſt cognitio modi. Hæc duo quamuis in eadem potentia ſint, ſcilicet intellectu; vnum tamen, ab altero ſecernitur, modus enim cognoſcendi rem, eſt idem cum cognitione rei. At cognitio ipſius modi eſt alia cognitio per ſe diſtincta. Modus igitur cognoſcendi non eſt logica, 2. fund.

gica,

gica; ſicut res ſcita non eſt ſcientia, ſed cognitio & contemplatio ipſius modi eſt logica. At verò, quia ipſa cognitio modi, quæ logica eſt, eſt in eodem, & in eadē potentia, in qua eſt ipſe modus cognoſcēdi; ſit vt aliqui ea in re decepti fuerint, idem eſſe vtrūque arbitrantes. Fit rurſus, vt intellectus cognito ſuo mō cognoſcendi iuuetur per talē cognitionē ad intelligēdū perfectius; quod non fit in igne, quia ipſe non cognoſcit ſuū modum operandi. Propterea qui ſuū modū cognoſcit, pōt illum iuuare. Ex quo præceſſit illa antiqua diſtinctio logicæ, quam habet S. Tho 4 Metap. lect 4. & Scotus, & alij, in docentem, & vtentem. Vocatur n. logica docens, quæ modum cognoſcendi contemplatur. Vocatur vtens ipſamet, quatenus cognita modum intelligēdi perficit, & per eam Logici certè, prōptè, & in omnibus diſcurſus, & ſyllogiſmos componunt, & varijs rerum naturis applicant. Hoc obſeruandum eſt maximè.

Diſtinctio logicæ in docentē & vtentē.

1. conc. His ſuppoſitis ſit prima concluſio. Modus ſciendi ſe intelligendi non eſt ſcientia, nec ſimiliter logica, ſecundum quod ea vtimur, vt perfectiori modo cognoſcamus. Hæc cōcluſio eſt manifeſta. Modus n. operandi, vt modus eſt, non eſt operatio, ſed qualitas operationis, & ſimiliter ille vſus logicæ non eſt ſciētia, ſicut vſus rei, vt vſus eſt non eſt ipſa res. Quare nec vſus logicæ eſt logica abſolutè, nec ſecundum talem conſiderationem eſt ſcientia; ſed dicitur logica vtens, improprio forſan vocabulo, potius dicenda paſſiue, logica exercita.

2. conc. Secunda concl. Logica docens, quæ ſcilicet tradit & ſpeculatur ipſum ſciendi modum, abſque dubio eſt proprie ſcientia. Et præter authoritates Doctorum inductas, probatur ratione ſumpta ex definitione ipſius ſcientiæ, expreſſa in priori fundamento. Logica eſt habitus certus, & euidēs rei neceſſariæ per ſuam cauſam, & per demonſtrationem, ergo eſt ſcientia. Conſequentia eſt certa. Antecedens probatur. Concluſiones n. quæ in dialectica traduntur, ſunt neceſſariæ & demonſtratę; ſicut illæ, quę ſunt in Phyſica: ſicut enim eſt illa neceſſaria, corpus naturale mouetur, ita demonſtratio generat ſcientiam. Syllogiſmus Topicus conſtat ex probabilibus: & ſicut Phyſicus demonſtrat illam concluſionē per ſuā cauſam ſ. omne habens naturam mouetur, corpus naturale habet naturam, ergo mouetur, ita dialectici, ſeu logicus ſuas demōſtrat concluſiones. Omnis ſyllogiſmus procedens ex probabilibus generat opinionem, Topicus eſt huiuſmodi, ergo generat opinionem. Secundo, præterea, illa eſt verè ſcientia, quæ habet proprium ſubiectum, circa quod verſatur, de quo proprias paſſiones conſiderat, per propria principia demonſtrat; dialectica verò eſt huiuſmodi; nam ſiue ens rationis eius ſubiectum aſſignetur, vt poſtea dicemus, ſiue argumentatio, aut ſyllogiſmus, aut quoduis aliud, tamen illud ſpeculatur, & eius propria principia, & partes, &c.

Item quāuis dialectica ſit vtilis ad omnes alias diſciplinas, & ſcientias addiſcendas, nō ideo id amittit, quod habet in ſe, & per ſe, & ex ſe, ēt ſi non eſſet alijs vtilis, vel neceſſaria, ſicut & aliæ ſcientiæ, quæ alijs ſunt vtiles vel neceſſariæ, non ideo ſunt ſcientię. Declaratur ſimiliter, vt bonum, aliud eſt honeſtū, aliud eſt vtile, ſed tamen in aliquo vtrumque ſimul coniungi contingit, vt & idem ſit honeſtum, & vtile, Vt v. g. fortiter in bello pugnare, ad ſui, & ſuorum defenſionem. Nec verò, quia illud bonum ſit vtile, ideo amittit rationem honeſti ſed in ſe, & per ſe eſt honeſtum, ita ſcientia vnā, vt v. g. dialectica, quamuis ſit ad alias omnes vtilis, vel neceſſaria, non ideo rationem ſcientiæ amittit, quam habet ex ſe, & in ſe, quam quidem etiam ſi nulli eſſet vtilis, etiam ſi ad nullam ſcientiam viam præſtaret, tamen in ſe haberet. Ad 1.

Ad primū argumentū. Reſpon. cōceſſa maiori, negādo minorē, ſi loquatur de logica docente, iſta n. non eſt modus ſciendi, ſed ſpeculatur, & oſtendit modum ſciendi. nec Ariſt. vel Auer. docet, modum ſciendi, eſſe ipſam logicam, ſed dicit prius oportere cognoſcere modum ſciendi, quàm alijs ſcientias, non verò ſimul vtrumq; quærere. Cognitio autem hęc modi logica eſt. Ad 2.

Ad ſecundum Reſpond. dupliciter poſſe logicam conſiderari, aut ſecundum ea inſtrumenta, & modum ſciendi de quo tractat vt ſecundum materiam, cui talis modus, & inſtrumenta applicantur. Si logica primo modo conſideretur, habet obiectū determinatum de quo ſit, nempe ipſa inſtru-

ſtrumenta & modum ſciendi, & ſecundum hoc eſt ſcientia determinata, at ſi conſideretur ſecundum materiam, cui applicãtur eius inſtrumenta, eſt admodum vaſta, quia dat modum cognoſcẽdi quamcunq; rem. Hoc volunt loca Ariſt. non tñ id impedit, quominus obiectũ hẽat determinatũ, quod ſcientiam particularem poſſit conſtituere.

Ad 3. Ad tertium reſpondeo, quamuis iſte ſyllogiſmus, vel ille non ſit neceſſarius, & perpetuus, tamen iſtæ propoſitiones, ſyllogiſmus eſt compoſitus ex tribus terminis, argumentatio eſt conſequentia, & aliæ ſimiles, ita ſunt neceſſariæ, ſicut corpus naturale mouetur ignis eſt calidus, de quibus eſt Phyſica. Et hoc ſolũ eſt neceſſariũ ad ſciẽtiam, per accidens eſt, quod non ſit iſte, vel ille ſyllogiſmus, ſicut ꝙ corrumpitur iſte vel ille ignis iſtæ n. oẽs propoſitiones ſunt de extremis naturaliter ſupponentibus.

Ad 4. Ad quartum eſt facilis reſponſio, Logica.n. quæ docet illas fallacias, ita vera, & neceſſaria eſt, ſicut quæ docet alias partes, & ſicut iſta eſt neceſſaria, demonſtratio generat ſcientiam, ita & Sophiſticus ſyllogiſmus generat errorẽ. Verum eſt, quod vſus Sophiſmatis facit errorẽ, ſed iſte vſus non eſt Logica, nec propterea reijcienda eſt iſta pars, quaſi doceat malum, quia id docet, vt nõ erremus, abuſus, eſt potius Logicę alios decipere. Hoc autem nihil refert, nã bono poſſumus abuti, nec propterea ſit malum.

QVAESTIO III.

Vtrum Logica ſit vna ſcientia.

Quidſit vnũ, & vnitas. Circa titulum huius quæſtionis, vt intelligamus quid ſit vna ſcientia. Primo aduertẽdum eſt, illud dici vnum, quod duo habet. Primo, eſt indiuiduum eſſe in ſe. Secũdo eſt, diuiſum eſſe a quolibet alio extra ſe, vt lignum vnum dicitur, quod in ſe non eſt in partes ſciſſum, ſed continuum & tamen eſt diſtinctum, diuiſum ab alijs omnibus. Vnde vnitas ſecundum quam vnum eſt, eſt indiuiſio in ſe, diuiſio a quodlibet alio.

Quotuplex vnitas. Hæc vnitas triplex eſt, quædam numerica, quædam ſpecifica, quædam generica. Vnitas numerica eſt, ſecundum quã, quælibet res ſingularis eſt vna. Vnitas ſpecificum eſt, ſecundum quam plura ſingularia habentia vnicam proximam definitionẽ, ſunt vnum vt Petrus, Ioãnes, & Martinus dicuntur vnius eſſe naturæ, quia vnicam participãt definitione, ſ. quòd ſunt animal rationale. iſta tñ vnitas eſt ſpecifica, nam de vnitate numerica id dici non põt, cum alia ſit vnius, alia alterius. Vnitas generica eſt inter illa, quæ quamuis diuerſas habeãt proximas definitiones, ac propterea ſpecie differre dicantur, tñ conueniunt in vnica definitione ſuperiori, vt homo, & leo habẽt quidem diuerſas definitiones, tamen participant definitionem animalis ex æquo, & propterea ſunt vnius naturæ genericę. Per hæc patebit quid ſit differre, numero, ſpecie, vel genere. Differunt enim numero, quæ diuerſam ſortiuntur numericam vnitatem, vnam definitionem participantia; Specie vero, quæ diſtinctas habent definitiones in vna tamen ſuperiori conueniũt. Diſtincta genere, quæ nulla definitione conueniunt, vel habent diuerſas definitiones communes, vt animata, & inanimata, genere differunt, quia ſub ſe varia comprehendunt genera.

Quę ſit ſcientia vnitas & quotuplex. Eſt ſecundo aduertendum, has vnitates, aliter in ſubſtantijs, aliter in ſcientijs, & habitibus ſumi. In ſubſtantijs, enim accipiuntur ſecundum ſe, & ab eo, quod in eis eſt, ſ. a ſua natura, & definitione At in ſciẽtijs non ſic, ſed vnitas numerica ſumitur ab vnitate ſubiecti proximi, in quo eſt, ſicut reliqua accidentia, vnde illa eſt vna numero ſcientia, quæ eſt in vnico intellectu, ſicut vna albedo quæ eſt in vnico ſubiecto, & è contrario ſcientiæ quæ ſunt in diuerſis ſubiectis ſunt numero diſtinctæ, vt alia eſt Dialectica tua, alia eſt mea, alia illius, ſicut alia albedo huius Cygni, alia illius vnitas vero ſpecifica, ſeu generica, ab vnitate obiecti ideſt rei, de qua tractat, & finis, ad quem ordinatur, vt illa dicatur vna ſcientia ſpecie; quæ vnius obiecti ſpecifici, & finis eſt illa vero vna genere, quæ vnius rei genericæ, & vnius finis communis eſt, & econtrario ſit diuerſitas ſpecifica, & generica Hinc ſit, vt cum ſcientiæ, & habitus ab obiectis ſumant ſuam vnitatem & fines, definiantur aliquando per vnum, aliquando per alterum, aliquando per vtrumque, vt docet

Ammo-

Ammonius in primo Prædicab. poteris.n, medicinam definiri per obiectum ſolum, eſt ars, quę circa humana corpora verſatur à fine, eſt ars ſanitatis effectiua, ab vtroque vero, eſt ars quę circa humana corpora verſatur eorum ſanitatis effectiua.

Tit: quęſtionis ſenſus. His ſuppoſitis eſt ſenſus quæſtionis, non de vnitate numerica clarum eſt.n. eſſe plures ſecundum pluralitatem ſubiectorum. Sed ſpecifica de generica, an ſcilicet ſint plures Logicæ ſpecies, ſeu genera, quę de diuerſis rebus tractẽt. Hæc de titulo quæſ.

1. opin. Circa ſecundam quæſtionis partẽ. Fuit opinio Nominalium, multas eſſe logicas, iuxta numerum eorum quę tractantur. Vnde alius eſt habitus, & alia logica, quæ docet definire: alia, quæ docet diuidere, alia quę docet ſyllogiſmos topicos, & alia quæ docet demonſtratiuos. Immo ſecundum numerum concluſionum, quæ in Dialectica ſunt, tot eſſe logicas, & habitus.

Hæc ſententia probatur primo: habitus diſtinguuntur per obiecta, ſed in Logica ſunt plura obiecta ſpecie differentia: ergo non eſt vna logica. Maior eſt certa. Minor patet: nam alia logicæ pars eſt de ſyllogiſmo, alia, de demonſtratione, alia de diuiſione. Præterea ſecundo, poteſt quis habere habitum, & eſſe promptus in definitionibus cognoſcendis, non autem in demonſtrationibus ſeu ſyllogiſmis ergo alius eſt habitus, pro illis, alius pro his. Atque adeo non eſt vna logica.

2. opin. Alia fuit opinio Capreol. Prolo. 1. Senten. q. 3. quem ſequuntur aliquid diſcipuli ſancti Thomę, hi n. ſuſtinent logicam eſſe vnam ſpecie, vnicum habitum ſimplicem; vt enim in igne non ſunt multi. colores, ſed vnicus, quo diuerſa calefacit, ita in intellectu eſt vnica ſimplex qualitas & habitus, quo omnibus concluſionibus quę in logica ſunt, aſſentimur. Iſta ſententia probatur primo. Ita ſe habet habitus ad ſuum obiectum, ſicut potentia ad ſuum ſed vnica eſt potentia ſimplex, qua multa percipimus obiecta puta vnicus viſus, quo multos colores, videmus, ergo vnicus, & ſimplex erit habitus quo multas concluſiones vnius rationis cognoſcimus, Secundo pręterea Logica eſt vna ſcientia, ergo eſt vnus habitus, ergo eſt vna qualitas, Tenet illatio ſpeciei ad genus. ſicut eſt vnius homo, ergo vnum animal, ergo vnum corpus.

Pro deciſione huius quæſtionis ſit primum fundamentum. Intellectus noſter habet duplices operationes. Prior operatio 1. fund. eſt, qua res ipſas ſimplici, vel compoſita cognitione percipit, vt quando cogitat hominem, leonem, plãtam, ſeu hominem eſſe animal, leonem non eſſe hominem, & talis operatio dicitur apprehẽſio. Poſterior operatio eſt, aſſentire, & acquieſcere rebus cognitis, & apprehenſis cognitione compoſito, quæ operatio dicitur iudicium, ſicut diſſenſio, vt qñ iudicat, ac aſſentitur huic, hõ eſt animal, diſſentit vero huic, homo non eſt lapis, & ex hac operatione oritur veritas vel falſitas, non .n. eſt deceptus intellectus in apprehenſione, quantumcunq; appræhendat aliter quem ſe habet res: ſed qñ aſſentitur apprehenſioni rei, non ſic ſe habentis. Verum autem eſt quando aſſentitur appręhenſioni rei ſic ſe habentis Scientia ergo, quæ intellectum perficit ad verũ, potius perficit actus iudicij intellectus vt eſſentiatur cui aſſentire oportet diſſentiat cui diſſentiendum eſt, Propterea ſcientia dicitur habitus iudicatiuus, Pręter hoc etiã perficit intellectus apprehenſionem nam, qui ſcit appręhenſiones, & compoſitiones rectas, per ſcientiam efficit, quibus aſſentitur.

Sit ſecundum fundameutum. Ad has 2. fund. duas operationes exercendas, duo concurrunt, ex parte rei, quę intelligitur, vnum, alterũ, ex parte intellectus. Ex parte rei concurrit ipſius ſimilitudo recepta in intellectu, vt .n. viſus ad videndum recipit in ſe quandam obiecti imaginem; ſeu ſimilitudinem, quę dicitur ſpecies, ita intellectus ad intelligendum Alterum ex parte ipſius intellectus, ſ. promptitudo ad facilius & certius iudicandum, quę dicitur habitus. Eſt tamen inter vtrumque diſcrimen. Species n. eſt neceſſaria ad cognitionem, ita, vt ſine eã cognitio eſſe nequeat at habitus non eſt neceſſarium ſimpliciter ad iudicandum, cum ſolus intellectus iudicare poſſit, ſed ad perfectius iudicandum, & cognoſcendum, habitus n. docet perficit operationem potentia, vt docet Ariſ. 7 Phyſic c. 3. Scientia igitur eſt ipſe habitus intellectus ad iudicandum de rebus apprehenſis perficiens.

Sit tertium fundamentum. Habitus & 3. fund. ſcien-

ſcientiæ, diſtinguuntur per diſtinctionem rerum, de quibus tractant, & circa quas verſantur; non tamen quæcumque rerum diſtinctio diuerſas ſciētias facit, ſed diſtinctio obiecti formalis. In obiecto, n. & re qualibet, quæ ſub ſcientia continetur, duo ſunt conſideranda ſicut in obiecto potentiarum, Vnū, id quod talis ſcientia cognoſcit, & circa quod talis potentia operatur; vt albedo, quæ videtur ab oculo; planta, quæ conſideratur a Philoſopho. Alterum id ratione cuius, illud prius ſub tali ſciētia cadit, ſeu a tali potētia percipitur, vt in viſu eſt color, albedo enim videtur ab oculo quia color eſt, & planta conſideratur a Philoſopho, quia corpus naturale eſt. prius dicitur obiectum materiale, poſterius autem formale obiectum: Poteſtque eſſe, vt multa obiecta materialia cōtineantur ſub vnico formali, vt albedo, nigredo, rubedo ſub colore, cuius ratione a vſu percipiuntur. Diſtinctio igitur generica, ſeu ſpecifica ſcientiarum, ab obiecti vnitate, vel diuerſitate formali ſumenda eſt, vt enim non ponitur diuerſas vſus ad albedinem percipiēdam, & alius ad nigredinem quia quāuis ſint duo obiecta, ſunt tñ materialia, & conueniunt in vnica rōne formali coloris; Ita in ſcientijs fit, licet n. multa tractentur, tñ ſi ſub vnica formali ratione compræhendatur, erit vna ſcientia genere, vel ſpecie.

1. conc. His igitur ſuppoſitis, ſit prima concluſio. Logica abſolutè & ſimpliciter eſt dicēda vna ſcientia Hæc probatur. Vna ſcientia eſt, quem eſt vnius obiecti, ſed logica vnicum habet obiectum, ergo eſt vna ſcientia. Maior eſt Ariſt. 1. Poſt. c. 23. Minor eſt certa, & probabitur inferius eſſe ens rationis logicum, ſeu ſciendi modum, quod idē eſt. Neque argumētum nominalium prius factum quicquam probat quamuis enim multæ ſint res quæ tractantur in logica, tamen conueniunt ſub vnica ratione formali obiecti, ſcilicet quæ ad argumentationem ordinantur: ſicut in Philoſophia, & quauis alia ſcientia.

2. conc. Secunda concluſio. Logica plures partes habet ſub ſe ſpecie differentes, quæ tamen ſub vnica rōne formali generica conueniunt, ac propterea vnius eſt generis logica ipſa. Hæc concluſio patet, nam in libris *De interpretatione*, eſt aliud partiale obiectum: aliud in lib. Prior. aliud in alijs, hæc tamen omnia ſub ratione modi ſciendi, ſeu argumentationis compræhenduntur quam logicus primo conſiderat.

Tertia concl. In logica ſunt plures habitus partiales ſecundum diuerſas partes præcipuas ipſius logicæ, & hoc patet ſecundo argumento nominalium, non tamen propterea ſequitur eſſe plures logicas, ſeu plures partes logicæ. Logica enim conſtat ex pluribus habitibus partialibus vnam ſcientiam facientibus, quia eorum obiecta ſub vnica rōne generica formali conueniunt. Nec eſt ſimile de potentia, nam potentia a natura eſt, habitus vero partim ab obiecto fit, partim a nobis. Ad aliud autem quo arguitur, eſt vna ſcientia, ergo vnus habitus, concedo conſequens in hoc ſenſu, quod eſt vnus totalis, conflatus tñ ex multis partialibus. Nec eſt hoc præter doctrinam Ariſt. qui 5. Metaph. c. 6. docet, quæ ſunt plura in vno genere, poſſunt eſſe vnum in altero, vt plures militis in rōne ſubſtantiæ ſunt vnus in ratione qantitatis ſunt multi. 3. conc.

Quarta concluſ. Probabilis eſt ſcientia Capreoli, quòd ſit vnus ſimplex habitus, vt probant argumenta, & alia, quæ poſſent adduci. Sed quia admodum Metaphyſica eſt, omittatur in proprium locum. 4. conc.

QVAESTIO IIII.

Vtrum logica ſit ſcientia ſpeculatiua, an practica.

IN diſputatione præſenti primo nobis, quis ſenſus huius queſtionis ſit, aperiēdum eſt. Practica ſcientia idem eſt, quod operatiua. Speculatiua verò idem, quod cognoſcitiua, ſeu contemplatiua. Dicitur autem ſcientia practica illa, cuius cognitio ordinatur ad opus, i. quando per eam cognoſcimus, vt operamur. Speculatiua vero, per quam ſolum cognoſcimus, nec talis cognitio ad opus eſt aliquod ordinata. Iuxta hoc quæritur de logica, an ſit practica, vel ſpeculatiua. Quid ſcientia practica & ſpeculatiua.

Fuit ſententia quorundam Neotericorum, logicam eſſe practicam Huius opinionis eſt primum argumentum. Illa ſcientia eſt practica, cuius finis eſt operari, ſed finis logicæ eſt operari, ergo eſt practica. 1. opin.

Ma-

Maior eſt nota: Minor probatur, quia finis eius eſt ſyllogiſmos & diſcurſus facere: hoc aũt eſt operari. Secundo, ſciẽtia Practica eſt de obiecto operabili & factibili à nobis: at obiectum Dialecticæ, ſ. argumentatio, eſt a nobis factibile; ergo eſt practica. Tertio, ſcientia Practica cauſatur in dirigendis & ordinandis aliquibus operationibus noſtris: vt ars pingendi ordinat tales operationes, quibus pingimus. ſimiliter reliquæ artes: ſed logica verſatur in dirigendis intellectus operationibus, vt ait S. Th. primo Periher. & 1 Poſt. ergo eſt practica.

1. fund. Pro huius quæſtionis determinatione, ſit primum fundamentum Scientia Practica & Speculatiua in vno conueniunt, in alijs differunt: cõueniunt enim, quia ſicut per ſcientiam ſpeculatiuam res cognoſcimus, & de ipſis iudicamus; ita ſimiliter per practicam; vt enim Phyſicus per Phyſicã cognoſcit plantas; ita artifex per artem, & ſcientiam practicam, cognoſcit res, quas operatur. Differunt aũt primo, in fine: per ſcientiã n. Speculatiuã rem cognoſcimus, non vt illã operemur: at per practicam cognoſcimus, vt operemur. Hanc aũt conuenientiam Practicæ & Speculatiuę ſimul & differentiam, non malè explicuit Auerr. 2. Met. com 3. per Speculatiuam, inqnit, ſcimus, vt ſciamus: per practicã ſumus ſcientes, vt operemur. Eſt aũt duplex finis, intrinſecus, & extrinſecus: intrinſecus eſt, ad quem ſcĩa ex ſua natura ordinatur: extrinſecus, qui finis ſcientis dicitur, eſt quem ſibi proponit, qui eam ſcientiam habet, vel addiſcit: vt qui diſceret Philoſophiam animo lucrandi, vel qui diſceret artem ędificãdi, vt ſciret ſolum. Hic autem finis extrinſecus non facit ſcientiam Practicam, aut Speculatiuam; ſed intrinſecus. Secundo differunt in modo operandi: Practica n. procedit modo practico, ſeu operatiuo; cõſiderat rem, vt ſimul tradat modum operãdi: Propterea 2. Metaph. c. 3. dixit Ariſtot. Practicum non conſiderare cauſam ſecundum ſe, ſed in ordine ad opus, At Speculatiua ſolum procedit via cognitionis, nec modum tradit operandi. Hinc ſequitur, cum Practicæ finis ſit operari, & modo operatiuo procedat; quod neceſſario tractet de re, quæ ſit a nobis, non tamen propterea eſt Practica, licet hoc ſit neceſſarium, quia poteſt eſſe Speculatiua de rẽ, quam efficimus, vt Geometria, quæ eſt de figuris. Sed differentia conſiſtit in fine intrinſeco, vt vult Ariſtot. 2 Meta. c. 3 & in modo procedendi, ex quo fit, ſcientiam Practicam & Speculatiuam non differre penes actum ſuum proprium immediatum; quia per vtramque primo intelligimus res, nec in obiecto; cum poſſit eſſe Speculatiua de re à nobis facienda; ſed in fine, & modo. Vnde in quauis ſcientia Practica, primo reperitur Speculatio operum, quæ tractat & facit; deinde præcepta faciendorum eorum operum; quo ſ. modo fiant; quæ propriè cognitio, eſt ipſa Practica. Sed hæc præterea duplex, vel in vniuerſali, vt temperatè agendum eſt, mittendus eſt ſanguis in dolore laterali, vel in particulari, tunc, nunc, & hoc modo, quod eſt & prudentia experti Medici. & 3. de an. c. 10.

Secũdũ fund. Sit ſecundum fundamentum, Cum ſciẽtia Pratica ſit propter operationem, operatio aũt duplex ſit: quædam, quæ dicitur actio, quędam quæ dicitur effectio; erit duplex ſciẽtia Practica, quædam actiua, quędam effectiua. Actio verò eſt operatio immanens, nec in aliquam materiam exteriorẽ tranſiens, vt triſtari, ſentire, amare. Effectio verò eſt operatio in materiam exteriorem tranſiens, vt ſcribere, pingere, ædificare Scientia igitur effectiua dicitur, cuius finis eſt rectè has exteriores, operationes efficere, quales ſunt artes Mechanicæ. Vnde Ariſt. 6 Ethicorũ, c. 3. Ars, ait, eſt habitus verus, cum rõne factiuus. Scientia aũt actiua, quę moralis dicitur, eſt, cuius finis ſunt immanentes operationes, qualis eſt prudentia, quæ dicitur habitus verus cum ratione actiuus. Vñ Ariſt. 6 Meta. c. 1. Oĩs, inquit, ſcĩa aut eſt actiua, aut factiua, aut Theorica, aut Speculatiua. Sumit aũt hic ſcientiã largo modo pro quocũq; habitu intellectiuo. Inter has tres aũt scientias conſtituas diſcrimen quoddam notandum. 11. Met. c. 6. & 6 Met. c. 1. in ſpeculatiuis principiũ eſt in ipſis rebus, i. nos ſumimus cognitionem ab ipſis rebus, & ſcientia noſtra ſpeculatiua conformatur ipſis rebus, vt tunc perfecta ſit, quando ipſis rebus adæquatur: Propterea obiectum in his dicitur principium & menſura ſcientiæ. At in practicis, rerum cognitarum principium eſt in

nobis,

nobis, quia nos ſumus cauſa rei. & noſtra
ſcientia eſt rerum ipſarum menſura: vt ta-
lis ſit res, qualis ſcientia, a qua procedit In-
tereſt tamen, quòd principium actiuæ eſt
electio voluntatis, a prudentia regulata: vn
de agibile & eligibile idem eſt. At princi-
pium in factiuis, eſt ars quæ in intellectu
eſt. Ex quo ſequitur quoddam notatu di-
gnum, videlicet, illam ſcientiam, quæ nō di
rigit operationes immanentes, vt ab electio
ne voluntatis procedunt, non eſſe actiuam.
Quæ eſt expreſſa ſententia Ariſt. loco cita
to 6. Met. & 6 Ethic. 10. Principium, in-
quit, actionis eſt electio. Sequitur ẽt, quòd
intellectus, ſeu ſcientia practica habet pro
fine actionem, ſeu operationem aliquã ex-
tra ipſum intellectum, vt clariſſime colligi-
tur ex Ariſt 3 de ani. c 9. & doctæ tradit
Alber. Magnus 3. de ani tract. 4 q 4.

3. fund. Sit tertium fundamẽtum, Ex iſtis poteſt
colligi triplex diſcrimen inter ſciam pro-
prie dictam, & artem. Primo in fine: finis
ſcientiæ eſt ſpeculatio, & contemplatio ſui
obiecti: finis artis eſt aliquod opus, vt ope-
ratio extra ipſum intellectum. Secundo, in
obiecto, ars enim eſt de rebus contingenti-
bus 6. Eth. c 4. ſ. non de rebus, quę poſſunt
eſſe, & non eſſe ſolum, ſed de reb quę cum
ſint, poſſunt aliter & aliter ſe habere, vt eſt
ars ſcribẽdi; quia ſcribere pōt aliter & aliter
fieri. Prudentia eſt circa actus, qui cũ ſint,
poſſunt aliter, ſ bene, aut male fieri, Eſt au
tem ars & prudentia, bene recteq; fiant. At
ſcientia eſt de reb. neceſſarijs, quæ ſemper
ſunt, & eodem modo. Diſcrimen tertium
eſt in modo procedendi, ars conſiderat rem
qualiter fiat, & cauſa applicat ad opus, pro-
pterea componẽdo ſemper procedit, & ſpe-
cies compoſitas formando. At ſcientia quá-
liter res ſit conſiderat, & ſemper minutiſſi-
mas, & vltimas eius cauſas, & principia ſpe
culatur. His igitur ſuppoſitis.

1. concl. Sit prima concluſio. Abſolutè loquẽdo,
logica non eſt propriè practica ſcientia, nec
etiam ars. Probatur primo Si eſſe practica,
vel eſſent actiua, vel effectiua; ſed neutra
harum; ergo non eſt practica. Maior eſt no-
ta ex Ariſtot. loco citato. Minor probatur.
Non effectiua; quia eius operatio non tran
ſit in materiam extremam. Nō actiua quia
nō eſt circa actionem, quæ procedat ab ele-
ctione voluntatis, cum eius actio ſit intel-
lectu diſcurrere. Secundo, ſcientia practica,
aut ars, habet pro fine aliquid extra intel e-
ctum, at ſyllogizare & diſcurrere, eſt opus
ipſius intellectus ergo abſolute non eſt ars.
Tertio ars, & ſcientia practica propriam rei
naturam non tractant, ſed qualiter fiat tan-
tum oſtendunt. at logica naturam argumen
tationis & ſyllogiſmi aperit, nec qualiter
fiant, per ſe ſolũ oſtendit, ergo non eſt pro-
prie practica Ex quo patet, quòd finis proxi
mus & intrinſecus logicæ eſt, modi proce-
dendi cognitio, finis ſequens ſciẽt a rei, quę
ex cognitione modi procedit, finis remotus
per logicam ſyllogiſmos conſtituere.

Secunda concl. Logica habet aliquid ar 2. concl.
tis practicæ, hoc ſcilicet, quòd in aliquem fi
nem extra ſepſam ordinetur, ſcilicet in rei
ſciẽtiam, & per eam operationes intellectus
regularitur; ac propterea dicitur ars rationa
lis, ars artium Quæ concluſio ſatis ex dictis
eſt manifeſta.

Tertia concluſio Simpliciter eſt dicenda 3. concl.
ſpeculatiua, vt patet rationibus ad primam
concluſione inductis. Probatur. Quia licet
tradat præcepta argumentandi & definien
di &c tñ per ſe primo ſpeculatur quid ſit
argumentatio, definitio, diuiſio, & cætera
oĩa. Deinde his perſpectis, præcipit vt fiat.

Ad primum arg reſpondetur, negãdo fi
nem proximũ eſſe ſyllogiſmos facere, ſed
id cõſequi ex eorum cognitione; ſicut qui,
cognita natura trianguli, poteſt triangu-
lum facere.

Ad ſecundum negatur conſequentia, eſt
enim fallacia accidentis, iſta. n. conſequen-
tia eſt bona. Si eſt prædica, ergo de obiecto
factibili, & a negatione cõſequentis, ſi non
eſt de obiecto factibili, ergo nō eſt practica
non tamen valet, ab affirmatione conſe-
quentis. Si eſt de obiecto operabili, ergo eſt
practica, niſi finis ſit operatio, vt diximus.

Ad tertium reſpondetur, illud probare
ſecundum quid eſſe practicam, & ita voca
ri ſolere quandam artem, non tamen abſo-
lutè, quia deficiunt illa quæ ſunt de ratio-
ne artis, & ſcientiæ proprie practicæ.

QVAESTIO V.

Quid ſit ſubiectum Logicæ.

Quot modis dicatur ſubiectũ

Vocabulum hoc ſubiectum, multipli-
citer apud Ariſtotel. vſurpatur. Vno
enim

enim modo ſignificat inferius alicuius ſu perioris, quo pacto in Ante prædicamentis dicit Ariſt. quædam de ſubiecto dicuntur. Secundo pro vna parte propoſitionis; quo dicitur, propoſitio conſtat ex ſubiecto & prædicato. Tertio pro illo cui inſunt accidentia, vt corpus eſt ſubiectum albedinis hoc dicitur ſubiectum inhæſionis; priora vero ſubiecta prædicationis. Quarto ſubiectum, pro eo quod a ſcientia primo conſideratur, vt idem ſit quod obiectum, Vnde Ariſt. 1. Poſte. c. 23. vna ſcientia eſt vnius generis ſubiecti, & ſic in præſenti ſumitur qđ dicitur, ēt materia. Sed materia multipliciter ēt ſumitur Primo pro ſubſtātia, in qua recipitur forma ſubſtantialis; quo dicitur, materia animæ eſt corpus, & ſic ſumitur 1. Phyſ. Secundo pro eo, ex quo aliquid fit, vt ferrum eſt materia ferræ; quia ex eo fit & ſic ſumitur 4. Phyſ. c. 3. Tertio pro eo, cui applicatur opus artis, vt materia fabri eſt ferrum, quia opus ſuum in ferro facit. Quarto, pro illo, circa quod ſcīa verſatur, q dicitur materia circa quam, & ſic idē eſt cū obiecto & ſubiecto ſūpto vltimo mō & ſecundū hoc quæſtio de ſubiecto Logicę ſ. quid ſit id, de quo præcipuè ſit Logica.

Vt autem aliquid ſit ſubiectū ſeu obiectum in aliqua ſciētia, quatuor ſunt neceſſaria, duo ex parte obiecti; duo ex parte ipſius ſcientiæ. Primum ex parte ſubiecti, vt contineat omnia, quæ tractantur in ſciētia adęquate, vt nihil ſit ſub illa ſcientia, quod non contineatur ab illo obiecto, nec illud obiectū contineat quicquam, quod nō ſit ſub tali ſcientia. Secundo, quod det vnitatem & ſpeciem ſcientiæ, i. ab eo ſit ſcientia vna ab alijs diſtincta, & per illud definiri poſſit. Tertio, ex parte ſciētiæ, vt nihil ſcientia conſideret, quod non ſit ſubiectum vel ab ſubiectū pertines. Quarto, quod tradat cauſas ſui ſubiecti 11. Met. c. 6. & paſſiones ſeu proprietates 4. Met. c. 1. & inferiora, partes, & ſpecies ipſius 4. Met. tex. 8.

Prima opin. Circa hanc quæſtionē fuit opinio, Scoti q. 2. Vniuerſalium, & Aegidij Romani ſyllogiſmum eſſe ſubiectum Logicæ, ratio eſt Logica n. docet rationes, & diſcurſus intellectus, ſed inter omnes pręcipuus eſt ſyllogiſmus ergo hic eſt obiectum eius.

Secūda opin. Secūda opinio fuit Auic. logi. c. 3. & Alga logi. c. 2. quam ſequitur Albertus Magnus lib. Prędicabilium, c. 4. argumentationem eſſe obiectum. Cuius ratio eſt Logica tradit modum procedendi ex noto ad ignotum, ſed non ſolum per ſyllogiſmum, ſed per quamcunq; argumentationem hoc fit, ergo argumentatio eſt ſubiectum. Tertia opinio eſt Amm. eſſe non omnem argumētationem, ſed potiſſimā omnium, videlicet demonſtrationem, cuius cauſa omnia cōſiderari videntur a Logica. Quarta opinio eſt Neotericorum quorundam, orationem eſſe ſubiectum Logicæ: nec iſti ſumunt quamcunq; orationē, ſed illā quæ eſt ignoti manifeſtatiua qualis eſt definitio, diuiſio & argumentatio, Huius rō eſt, Logica tradit modū cognoſcēdi, ſed hic nō ſola argumentatio, ſed definitio & diuiſio, per quas explicātur natura, & partes rei, hęc per illas cognoſcuntur, & ſciuntur, ergo aliquid, vt eſt his cōe erit ſubiectum. Iſta ſentētia fuit antiqua, eorum. ſ. qui ſermonem faciebant Logicę cōe obiectū, quaſi idem eſſet Logica, quod ſermocinalis, quod impugnat Auic. & Alber. locis citatis. Quinta opinio fuit S. Th. 4. Met. lect. qui aſſerit ens rōnis eſſe ſubiectum Logicæ. Ratio huius eſt, quia ens rōnis comprębendit ea, quæ ſunt in Logica, quę tñ ſub oratione, argumētatione, vel ſyllogiſmo non continentur, vt prędicatum, ſubiectum, genus, ſpecies. Pro declaratione vero huius difficultatis eſt aduertendū. Res dupliciter poſſet cōſiderari. Vno mō ſecundum ſe & ſuam naturā, altero modo, ſecundum quod a noſtro intellectu percipiuntur. Si in ſe conſiderētur, habent quaſdā proprietates ſibi conſequentes, vt quod homo ſit riſibilis ſit coloratus, ſit quantus. Si vero conſiderentur, vt a nobis ſunt intellectæ, habent alias proprietates, ſcilicet eſſe ſubiectum, eſſe prędicatum, eſſe genus, eſſe propoſitionem. Inter has autem, & illas vnū intereſt, quod illę ſunt in ipſis rebus, albedo enim, calor, & alia accidentia rebus inſunt; at iſtæ ſunt extrinſecę, vt enim columna eſt mihi dextra non quia in ipſa ſit aliquid, a quo dicatur dextra, ſed ab extrinſeco, quia ego habeo illam ad dextram meam; ita iſtę res dicuntur genera, ſubiectum &c. non quod in eis ſint iſtæ proprietates, ſed ab extrinſeco proueniunt, ex eo quod a nobis tali modo, vel tali cognoſcuntur, & propterea ta-

Tertiā opin.

Quartā opin.

Quinta opin.

Quid ſit ens ratio nis.

ſes proprietates dicuntur entia rationis, i. intellectus, quia ab intellectus cognoſcente rebus adueniant. Dicuntur pariter intentiones ſecundę: quia cū prius ſit rem eſſe in ſe, quàm a nobis intelligi, proprietates aduenientes rei ſecundum quod eſt in ſe, dicūtur primæ intentiones. poſteriores vero, ſecundæ intentiones. Ex quo patet, quòd ens rationis eſt proprietas extrinſeca adueniēs rebus, vt ab intellectu percipiuntur. Hoc voluit S. Tho. eſſe ſubiectum logicæ cum nihil ſit in logica, quod nō ſit talis proprietas rei. Sunt præterea iſtis correſpōdētia in ipſis cognitionibus entia alia rationes illis correlatiua rei inquam reſpectus ad cognitionē, & cōtra reſpectus hic rōnis cognitionis ad rē, ſic ergo ita ſupto opiniones pcipuè.

2. fund. Pro huius determinatione ſit primum fundamentum. Logica, ſi vocabuli ſignificatio conſideretur, idem eſt quod ſcientia ſermocinalis, ſeu rationalis: qua ratione Grammaticam, Rhetoricam, Dialecticam ſub ſe complectitur, quia omnes in ſermone verſantur: tamē cum diſcrimine: Grammatica enim ſolum ſermonem per ſe conſiderat: cum nihil aliud intendat, quàm congruum ſermonem facere. At Rhetorica non ſolum ſermonem, ſed etiam rationem complectitur: cum & dicere, & probare doceat. Vnde qua parte ſermonem habet, cū Grammatica conuenit, licet in hoc ipſo differat, quòd hæc congruum, illa ornatum doceat ſermonem. Grammatica autem & a Rhetorica & a Dialectica differt, quòd rationis non eſt contemplatiua, cum nullū argumentandi genus per ſe Grammatica tradat, ſicut Rhetorica, & Dialectica. Inter has autem duas, vna eſt conuenientia, ſed multiplex differentia. Conueniunt enim in materia remota: ſumpta materia pro eo cui opus artis applicatur, vt enim logicus ſua applicat inſtrumentum rebus omnibus, & cuilibet enti, ita & Rhetoricus ſua applicat inſtrumenta rebus omnibus, ob quam cauſam ab Ariſt. Rhetorica contra poſita Dialecticæ cenſetur, & vtramque artem communem vocat. Differūt tamen inter ſe. Logicus enim conſiderat res, omnes, vt a nobis ſunt cognoſcibiles tradit enim methodum rem quamcunque contemplandi, & ſpeculandi. At Rhetoricus verſatur circa res, vt a nobis exprimantur, & manifeſtentur. Propterea Rhetoricus per ſe conſiderat ſermonem, quo exprimit rem, & vtitur probatione ad aliud, ſ. vt alteri probet. At cum Logicus ſit primo ad ſe, per accidens verbo vtitur, cum conceptus, & probationes alteri communicare intendit tñ eius integratiō abſq; ſermone eſt, quod non fit in Rhetorica, ob idq; eloquutio, pars Rhetoricæ, non aūt Logicæ numeratur. Huius diſcriminis ratio eſt? quia Logicus ad ſe, at Rhetoricus præcipuè ad aliud, vt habet Ariſt. 1. Rhe ad Th. c. 2. in fine. Vſus ergo Rhetoricæ abſq; ſermone conſtare non poterit ſicut poteſt vſus Logicæ primus & potiſſimus. Secundo differuut ēt in amplitudine materiæ formaliter, nam Rhetoricus in omni re conſiderat id, quod probabile eſt; i. dat methodum cognoſcendi & perſuadendi id, quod probabile in omnibus eſt. At Logicus, & id quod eſt probabile, & id quod eſt neceſſarium perſpicit i. dat viā inueſtigandi probabile & neceſſarium. Propter quod duplex eſt Logicæ pars. Topica, cuius eſt tradere methodum circa probabile, vt docet Ariſt. 1. Top. c. 1. & Analytica, cuius eſt modum neceſſarij per ueſtigandi aperire. Tertio differunt etiam in hoc, quòd Rhetorica conſiderat probabile ſingulare, vel cum aliqua circunſtantia ſingularitates, perſuadet n. ſingulare, vel aliquid commune determinatum ſecundum aliquod tempus, vel locum, vel ordinem ad opus, quæ omnia ad ſingulare ſpectant. Propterea dicitur verſari circa quæſtiones definitas, vel circunſtantias terminatas, vel hypotheſes. At Logica probabile commune, & vniuerſale conſiderat, & ab omni cōditione ſingularis abſtrahit atq; ideo circa quæſtiones quas vocant infinitas, & theſes. Quarto differunt in fine, finis n. Logicę eſt ahibere methodū, per quē conſequamur ſciam neceſſariorum, probabiliū opinionem, at Rhetoricę finis eſt adhibere methodum perſuadendi, ex quo ſequitur fides quæ eſt remiſſa quædam opinio, & quæ maxime pendet ex affectione voluntatis. Quinto differunt inſtrumentis. Rhetoricus enim vtitur enthymemate & exemplo Logicus inductione & ſyllogiſmo. Hoc autem ideo fit, cum. n. Rhetoricus omnibus alijs probet, & perſuadeat, nec omnes capaces ſint ad percipiendam vim ſyllogiſticam,

ſticam, aſſumit rationem oībus facilē.ſ. Enthymema, cum aūt Enthymema, ſit ſyllogiſmus maiori ſuppreſſa, Dialecticus aūt ſit ad ſe, & ad intellectū, cui non pōt maior ſupprimi: ſyllogiſmo ad ſe vtitur, licet aliquando ad alium, enthymemate utatur. Cum igitur Logicus argumentatione cōſideret, & enthymema ſit ſpecies quædam argumentationis, merito Rhetoricam, quę ſpeculatur enthymema, Ariſt particulam, & germen Logicæ vocat. 1 Rhet c 2.

2. fund. Secundum fund Aliud eſt de obiecto loqui Dialecticæ, ſecundum ſe & in uniuerſum Dialecticam conſiderando Aliud de Dialecticę dumtaxat, quā nunc habemus ab Ariſt cōſcriptam, & de eius obiecto. Nā vt mox dicemus, quædā apparent ad Dialecticam ſpectantia, de quibus non egit, ut videtur Ariſt nempe de diuiſione, & definitione, de ſyllogiſmis hypotheticis, & alijs, aut ſi egit eius certe libri non extant.

3. fund. Sit tertium fundamentum. Obiectum ſcientię duplex eſt, vt diximus ſuperius, materiale, & formale Materiale eſt illud, quod talis ſcientia conſiderat, vt Phyſica tractat de plantis, de elementis; de animalib. Aliud eſt formale id ratione cuius omnia illa a tali ſcientia conſiderantur, vt Phyſicus omnia illa tractat, ut corpora mobilia ſunt Ita ſit in qualibet alia ſcientia, arte, habitu, & potentia [Item obiectum aliud totale eſt, aliud partiale, ſed præcipuum.

1. conc. His ſuppoſitis, ſit prima concluſio, Sermo, vel oratio non eſt ſubiectum Logicæ.

Patet Illud eſt ſubiectum Logicę, quod Logica primo & per ſe conſiderat, ſed ſermo, vel oratio per accidens, & minus principaliter ad Logicum ſpectat, vt diximus, ergo non eſt ſubiectū Maior & nota; quia cum ſubiectū ſit intrinſecū, & de rōne ſciē, non dēt ab ea quod per accidens eſt, conſiderari. Pręterea quia ſine ſermone, ſeu externa oratione pōt Logica conſtare, cū illa ſit, quę modū intelligēdi per ſe manifeſtet. Præterea Sermo, vel oratio; ſi dicat eā orationē quę ſit in voce, probatū eſt in præcedenti cōcluſione, id eſſe per accidens ad Logicum. Si vero ſumatur pro illa, quę eſt in mente, non eſt ſubiectum. Nā oratio comprehendit ēt eā, quæ non ſignificat verum, vel falſum, vt optatiuā imperatiuā, & omnia alia, quæ ad Grammaticos, & Rhetoricos ſpectant. Hæc autem Logicus nō conſiderat, ſed Grammaticus, & Rhetoricus.

Secunda concluſio, Demōſtratio non eſt totius Logice ſubiectum. Probatur ex prima ſubiecti conditione, debet n. continere ſub ſe omnia, illa quę tractantur in ea ſcientia At vero non omnia; quæ in Dialectica tractantur continentur ſub demonſtratione, nō. n. ſyllogiſmus probabilis, nec ſophiſticus, nec enthymema ſub demonſtratione continentur, eſt tñ partiale potiſſimum ſubiectum demonſtratio, & catenus rectæ opinabatur Ammon. cum inter alia omnia primum locum teneat demonſtratio 2. conc.

Tertia concluſio Ens rōnis in vniuerſū non eſt formale ſubiectum Logicæ. Patet: quia Logicus non conſiderat ens rationis, vt tale eſt, nec illius cauſas, nec pricipia, nec paſſiones, hęc n occultiſſima ſunt, nec oīa entia rationis in tota ſua latitudine, nō n. priuationes, nec entia rationis Rhetorica, qualia ſunt, eſſe tropum, vel figuram, eſſe exordium vel per orationē &c nec Gram. entia rationis conſiderat Dialecticus. 3. conc.

Quarta concluſio. Ens rationis logicum ideſt quod conſequitur operationē intellectus, quatenus intellectus intelligit, eſt formale ſubiectum Logicæ Hic autem, vno communi nomine vocari poſſet ens rationis Logicum, vel intellectuale vel ratio inſtrumenti intelligendi, vel intelligendi modus, ſeu ſciendi, quę omnia in idem fere incidere videntur Probatur hæc concluſio. Omnia enim quæ in Logica cōſiderantur, ſub illo continentur, & ad id ſpectant, [vt modum ſciendi, & intelligendi teneamus; & hæc fuit ſententia Sancti Thomæ, nec ſumpſit in vniuerſum omne ens rationis; ſed illud ſolum, quod rebus aduenit ex intellectus operatione: non autem illud; quod voces conſequitur, quale, eſt eſſe nomen, aut verbū, aut participium, hæc n Grammaticę ſunt. Propterea definitum ſuperius ens rationis eſſe proprietatē reb. aduenientem, quatenus ab intellectu percipiuntur. 4. conc.

Quinta concluſio. Materiale obiectum Logicæ ſunt res ipſæ cognitæ, cognitiones, rerum Probatur Nam in iſtis, & ex iſtis, illa pullulant entia rationis, & iſtis conueniunt, & in iſtis inhęrent, vt tales ſunt, nam iſtæ dicūtur, & ſunt Genera; & Species, &c. & ex iſtis fiunt propoſitiones, ſyllogiſmi 5 conc.

mi, &c voces vero, vt dictum eſt, per accidēs, & ſecūdario a Dialectico cōſiderātur.

6. conc. Diximus res cognitas & cognitiones; quia res ſunt remotius obiectum; cognitiones vero intellectus propinquus. Et quia ſunt correlatiua inuicem, nam ſi cognitio eſt, alicuius rei eſt cognitio, & ſi res cognita eſt, per aliquam cognitionem eſt cognita, habent enim inter ſe mutuum reſpectum rationis.

Sexta conclufio Argumentatio eſt Logicæ ſubiectum, ſi Logicam accipiamus pro ea tantum parte, quam Ariſt. in libris iſtis, qui ad nos peruenerunt, tractatuit. Quod ſane videntur ſpectaſſe, qui argumentationem ſubiectum Dialecticę dixerunt, & eatenus vere affirmarunt, Perſpicuū enim eſt nō egiſſe de definitionem, ac diuiſione, per ſe, vt per ſe faciunt ſcire eſſentiam, & per res rei, ſed ſolum quatenus demonſtrationi ſeu argumentationi ſubueniunt. Quod ſane recte aduertit Albertus Magnus, & vt ipſe circa initium Porphyrij refert, Auic. & Alpharabius, item Caietanus in principio Cathegoriarum Ariſt. & Aegidius in principio, in procemio, & alij. Id autem ſiue putauerit minoris eſſe momenti, quod fuſius tractarentur, ac ſeorſum; ſiue quia in argumentandi modos, quos primus (vt ipſe ait lib 2. Elench) inuenit incumbendum ſibi potiſſimum exiſtimarit, ſiue quia ſcripſerit quidem his de rebus ſeorſum, ſed eius libri perierint; certe quæ extant illud dumtaxat ſubiectum argumentationis habent, & eo cuncta referuntur. Immo ſi quis recte perſpexerit, cum definit hypothetici ſyllogiſmi: iſtorum operum Ariſt. ſola argumētatio cathegorica ſubiectum videri poterit. Ex dictis conſtare pōt rationum contrariarū; ſi quæ ſint, ſolutio; & quo pacto omnes opiniones aliqua ex parte veritatem attigerint, & quomodo omnia verè conſonent.

QVAESTIO VI.

De diuiſione Logicæ, eiuſque partibus.

Logica diuerſimode ab aliquibus diuiditur. Boetius enim 1 Top. principio in tres diuidit partes, in eam ſcilicet, quæ docet definire, & in eam, quæ docet diuidere, & in eam, quæ docet argumentari. Quod ſi argumentatio procedat ex propoſitionibus neceſſarijs, eſt demonſtratio: ſi ex probabilibus, Topicus: ſi ex apparentib. Sophiſticus. Et ſecundum hæc eſt pars demonſtratiua, Topica, & Sophiſtica, Philop. in partem inueniendi, quæ Topica dicitur, & in partem reſoluendi, ſimul & iudicandi, quæ Analytica dicitur, Logicam diſtinxit: & partem Sophiſticam poſuit cum Topica: quia ſophiſticus ſyllogiſmus eſt obliquitas Topici. Cice. 1. Top. Logicam, in iudicandi, & in inueniendi partem diuiſit. Poſſumus tamen aliter commodius Logicam diuidere ex Sancto Thoma, principio Periher. celebri, & recepta diuiſione. Cum enim ipſa dirigat operationes intellectus, diuidetur ipſarū diſtinctione operationum. Triplex autem eſt intellectus operatio; prima, ſimplicium appræhenſio, qua res ipſas ſingulas per ſe intelligimus: ſecunda, compoſitio, ſeu diuiſio, qua res intellectas vnā alteram copulamus: tertia, ratiocinatio eſt, qua ex noto ignotum diſcurrentes deducimus, quæ operationes ſimiles ſunt ſermoni Aliquādo. n. ſimplices voces proferimus aliquando propoſitiones componimus, tandem ex propoſitionibus ſyllogiſmos cōflamus. Triplex igitur eſt Logicæ pars; prima quæ dirigit primas operationes intellectus docens modum quamque rem per ſe intelligendi, & ad hanc reducitur pars, quæ tractat de definitione. Secunda, quæ dirigit ſecundam operationem, quę tractat de propoſitione: ſub qua aliquo modo cōtinetur de diuiſione. Tertia, quæ dirigit tertiam, & hæc eſt ſyllogiſmis In ſingulis autem harum eſt inuentio, & iudicium: nam & docemur inuenire genera, & differentias; ex quibus eſt definitio, & de inuētis iudicare. Similiter in propoſitione, & ſyllogiſmo. Vide Boetium 1 Top. Atque hæc in vniuerſum de Dialectica dixiſſe, ſit ſatis.

Iam ad primam ipſius Dialecticę partē, quę de ſimplicib. differit, & in hac ad Porphyr. prius de quinque vniuerſalibus tractationem accedamus.

IN LIBRVM PORPHYRII DE QVINQVE VNIVERSALIBVS.

QVi in aliquem authorem commẽtaria edunt, quędam ſolent quaſi procœmij loco, ante illius enarrationem pertractare De illius videlicet operis authore, vita, morib doctrina, ac laudibus. De ipſius operis argumento, vtilitate ac neceſſitate. Deſcribendi modo, & methodo, & ordine, & partibus, & ſimilibus alijs. Ex quibus nos more aliorum interpretum, breuiter, quantũ ſatis eſt ad noſtrũ inſtitutum, nonnulla referemus.

De authore, & huius operis argumento ac vtilitate; ſcribendi methodo, ac modo, eiuſdẽ ordine, & partib.

POrphyrius Philoſophus, natione Phœnix hoc opus edidit vixit tempore Aureliani, & Diocletiani Imperatorũ. Plotinum habuit inſignem Philoſophum Platonicũ præceptorem; Diſcipulos verò inter alios Iamblicum egregium Philoſophum, & Chryſaorium Romanũ, virum patritium, in cuius gratiam librum hunc conſcripſit, ea occaſione, vt referũt, ꝙ cum Chryſaorius in Ariſt. Prędicamenta incidiſſet, & in quaſdã ibi voces & res ſibi ignotas impingeret ad Porphyriũ ſcripſit, vt ſibi in ea re aliquod auxilium ferret. Atq; ita hunc ad eũ libellũ (quem inſcripſit, πορφυρίος ἰσαγογὴ i. Porphyrij introductio, ſubaudi in Ariſt Dialecti.) miſit Et quãuis hic author à fide Chriſtiana defecerit, & eius factus fuerit hoſtis acerrimus, aduerſus quẽ aliquot nunc extant ſanctorum Patrum ſcripta pro Chriſtiana Religione, ac D. Hieron & D. Aug. & aliorum; Tamen hoc illius opus, quod Ariſt. doctrinæ ſit conſentaneum, & bona ex parte ex Ariſt. ſit decerptum, & ad illius prædicamenta, imò & vniuerſam Dialect. multum conducat; & nihil aduerſus fidem cõtineat; meritò & ab Eccleſia permiſſum, & in publicis vbiq; ſcholis interpretãdum ante Ariſt. Dialecticã ſuſceptũ eſt, Agit. n. de quinq; vniuerſalibus, Genere, Spẽ, Differentia, Proprio, & Accidẽte quę de rebus oĩbus prædicantur, aut prædicari poſſunt; tum eſſentiam rerum intrinſecam, tum extrinſeca propria, & accidentia rerũ, continentib. Ex quibus ẽt oẽs conſtant de vnaquaq; re qõnes, imò, & difinitiones, & diuiſiones; & ex iſtis quoq; conſtant, quæ in prædicamentis collocantur, vt ipſemet poſtea Porph. ſui operis vtilitates cõnumerãs refert, & nõ poſtea explicabimus diligẽtius

Scribendi modus ac methodus fuit facilis, introductorio, ſ more, definiendo, diuidendo, & exemplis ſingula illuſtrando, vt ad introductionem tyronibus accommodata, & aptam expediebat.

Ordo hic fuit, vt prius de ſingulis iſtis vniuerſalibus. & quidem à prioribus ad poſteriora, naturæ ordine progreſſus fuerit, Deinde ſingula inter ſe contulerit. Vnde in partes tres hic libet ſecatur, in præfatiunculam, ſeu exordiolum, & ipſorũ per ſe quinque vniuerſalium tractationẽ, totidem capitibus, & in ipſorum vniuerſalium inter ſe comparationem, vltimo capite in varias ad inuicem comparationes ſubdiuiſio.

DE INSCRIPTIONE Libri.

Porphyrij Phęniceis introductio.

QVæri põt cur ſic inſcripſerit (introductio) tam larè patenti vocabulo; nec addiderit cuius rei ſit introductio. Reſponderi põt, vel per Antonomaſiam ſic inſcriptum fuiſſe ob iſtius libelli excellentiam vt dicunt Ammo. & nonnulli eius libri interpretes; vel quia ad vniuerſam Dialecticam, atq; adeo ad vniuerſam Philoſophiam primum aditum patefaciat, vel quia certè ad Chryſaorium ſcripſerat, & ſubintelligendum erat, ad id quod ille petierat eſſe introductionem; videlicet, ad prædicamenta, & Ariſt Logicam intelligendam.

Inſcribitur aũt à complurimis pręſertim

Neotericis de quinq; prædicabilib. ab alijs de quinq; vniuerſalibus, quod in idem ferè recidit: nam illa vniuerſalia ſunt, quæ prędicantur, & dicuntur de plurib. & ideo ſunt prædicabilia, quia ſunt vniuerſalia: de qua tamen re poſtea agemus.

Alij verò, qui putant Dialecticam non de rebus, ſed de vocibus agere, titulum faciunt iuxta eorum ſniam, de quinq; voc b. Sed in hoc etiam titulo ſubaudiendum erit aliquid; nempe de quinque vocibus, ſ. vniuerſalibus ſeu prædicabilibus. An vero de rebus, ſeu de vocibus, vel intentionib. Dialectica differat, ſupra oſtendimus; & diligētius paulopoſt de ea re differemus. Omnes aũt in hoc titulo abſolutè conueniunt, ſ. de quinque vniuerſalibus, ſeu de quinq; prędicabilibus nihil aliud addendo, licet vnus putet has eſſe res, alius eſſe tantum voces.

Cum ſit neceſſarium Chryſaori & ad eam quæ eſt apud Ariſtotelem, Prędicamentorũ doctrinam.

Diximus ſuperius, cum quæſiuimus, an Logica ſit neceſſaria, quot modis vox, (neceſſarium) accipiatur, quod hic breuiter repetemus. Duobus etenim modis neceſſarium dicitur, vt ait Ariſt. li. 5. Met. c. 5. vno modo abſolute neceſſarium; quod ſ. non poteſt vllo modo aliter ſe habere. Altero modo ex ſuppoſitione neceſſarium, quod poſito aliquo alio, ad id neceſſario conſequitur, quamuis in ſe res ſit contingens; vt ſi ignis eſt, neceſſario calor erit; at calor ipſe, & calorem eſſe cõtingens eſt. Eſt autem rurſus hoc eſt ſuppoſitione neceſſariũ multiplex, pro ſuppoſitionum diuerſitate, ex quibus neceſſario ſequitur, videlicet neceſſarium ex ſuppoſitione cauſæ alicuius efficientis, formalis, materialis, vel finalis, vel etiam alterius rei cuiuſque ſuppoſitione, ex quo aliud neceſſario conſequitur. Sed nos, alijs omiſſis, de neceſſario ex ſuppoſitione, finis quod ad pręſentem difficultatē attinet, dicamus. Neceſſarium ergo ex fine, ſeu ad finem eſt duplex. Alterum ſine quo is finis obtineri non poteſt: quod dicitur ſimpliciter neceſſariũ, vel neceſſarium ad eſſe rei; vt cibus neceſſarius eſt ſimpliciter ad vitam ſubſtinendam, Alterum, ſine quo non põt commodè aſſequi eiuſmodi finis, quamuis ſimpliciter poſſit. Et hoc dici ſolet a Philoſophis, neceſſarium ad bene eſſe, vel vtile; vt equus ad iter agendum: nam ſine illo iter poſſet peragi, licet non ita commodè, atque ita illud alterum vocari ſolet neceſſarium ad eſſe rei, hoc ad bene eſſe: illud ſimpliciter neceſſarium vt res ſit: hoc ſecundum quid neceſſarium, vt, ſ. res bene ſit, vel bene fiat.

Deinde aduertendum eſt, poſſe nos quęrere, vel de hac quinque vniuerſaliũ cognitione, an ſit neceſſaria, vel de ipſa Porphyrij tractatione. Igitur tam tractationē Porphyrij, quàm ipſam per ſe notitiam vniuerſalium, certum eſt non eſſe abſolute neceſſariũ hominibus: ſed ex ſuppoſitione dumtaxat finis ſi velint videlicet dialecticã, præſertim Ariſt. addiſcere & alias diſciplinas. Sed ſi de neceſſitate ad finem loquamur, diſtinguendum erit: ipſa quidem per ſe cognitio vniuerſalium, eſt neceſſaria ad eum finem ſimpliciter, nam tum in prędicamentis Ariſt. ipſorum frequenter, meminit, Generis, Speciei, Differentiæ, propriorum, & accidentium, tum in Topicis, & alijs eius Dialecticę libris: atq; ideo neceſſarium, erit oĩno, vel tunc ſimul addiſci, vel antea. Si vero de Porphy. tractatione loquamur, neceſſaria quidem non eſt ſimpliciter; cum conſtat alium quemuis authorem de eiſdem vniuerſalibus differentem nos poſſe ſuſcipere. Eſt tamen vtilis, valde, etiam neceſſaria, ſecundo modo ad bene eſſe; quod magna dexteritate, & breuitate de eiſdem egerit. Sed nec etiam ipſa per ſe cognitio vniuerſalium eſt ſimpliciter neceſſaria, vt addiſcantur ante ipſa prædicamenta, quandoquidem in ipſis prædicamentis, & alijs lib. cum occurrerēt, addiſci poſſent. Eſt tamen valde commodum vt prius addiſcantur; ne poſtea in decurſu lectionis Ariſtotelicę ſtudioſi retardentur. Atque ita neceſſario etiam antea addiſcentur ad bene eſſe, vt melius. ſ. & facilius addiſcant.

Noſſe quid ſit Genus, quid Differentia, quid Species, Proprium, & quid Accidens.

Seruauit Porphyrius naturæ ordinem in horum numeratione, & tractatione, à prioribus, ſcilicet ſecundũ naturam ad poſteriora perfectus; nam prius abſolute de ipſis in ſe vniuerſalibus egit; deinde illis

con-

conſtitutis, ea inter ſe comparauit, prius. n. oportet rem eſſe, deinde ad aliam comparari & referri, res. n. primo eſt in ſe, deinde refertur ad aliud. De ipſis vero ſingulis, ſimiliter naturæ ordinem, vt prius intrinſeca, quæ ad eſſentiam rei attinent, referret, nempe Genus Differentiam, & Speciem, deinde extrinſeca, quæ extra eſſentiam ſunt rei, Proprium & Accidens. Inter extrinſeca rurſus, prius partes eſſentiæ, ex quibus eſſentia tota conſtituitur, retulit. Nam ex partibus haud dubie totum cõſurgit, & prius oportet partes adſint, quam totum fiat, quod ſine partibus eſſe non poteſt. Et in partibus, eam quæ in potentia prior eſt, collocauit, ſ. Genus, deinde, quæ illi tanquam actus & perfecto aduenit, Differentiam, ex quibus ambabus tota Speciei eſſentia conſurgit, atq; componitur, quam tertio propoſuit loco. Inter extrinſeca quoque primum locum Propria, vt pote quæ ex ipſa permanet eſſentia, obtinent. Deinde vltimo quæ extrinſecus eſt alijs cauſis contingũt, Accidentia, Tantillum autem in ipſa tractatione. Naturæ ordinem quem hic propoſuit, doctrinæ ordine permutauit. Vt de Specie proxime poteſt Genus ante Differentiam, quod illi eſſet corrolarium; diſputauerit.

Ac præterea idem naturæ ordo ex alia quoque cauſa conſpicitur, proportione ad rerum naturalium generationem, & eius generationis ordinem, a prima origine vſque ad earum perfectionem. Nam in generatione rei cuiuſq; naturalis, primum eſt materia in potentia ad formam, deinde in eam ipſa forma inducitur, poſtea ex materia, & forma fit totum compoſitum, ex cõpoſito rurſus, ipſius totius eſſentiæ proprietates emergunt, vltimo tandem accidentiũ ornatus omni rei ſuperadditur, Atque ita res naturis vndequaque tota interius exteriuſque perficitur, Igitur propoſitione quadam Genus ſe habet vt materia, Differentia, vt forma Species totum compoſitum. Propria proprijs, & Accidentia accidentibus reſpõdent. Atq; is ordo eſt, quem Naturæ dicimus, quod a prioribus ad poſteriora Natura progrediamur.

Et ad definitionũ aſſignationẽ & omnino ad ea, quę de diuiſione, & demõſtratione ſunt, vtili exiſtẽtẽ iſtarum rerum ſpeculatione, cõpẽdioſam tibi traditionẽ, fecimus.

Vtilis quidem iſtorum Vniuerſaliũ cognitio eſt ad definitiones cõficiendas. fiũt etenim definitiones, ex Genere & Differentia, & deſcriptiones fiunt ex Genere & Proprio, vel Genere & Accidentiũ collectione. Ad diuiſiones quoque vtilis eſt. nam, diuiſiones quoq; fiunt Generis in Differentias, vel generis in Species, & aliquando ẽt per Propria loco Differentiarum, & fiunt quoque ſubiecti in Accidentia, & Accidentis, in ſubiecta, aut Accidentis in Accidentia. Vtilis etiam ad demonſtrationes, nam demonſtrationis potiſſimę medium eſt definitio ex Generis & Differentia conſtans, & propria aliqua paſſio demonſtratur de Specie in ipſa demõſtratione, Accidentia demum cognoſcenda erunt vt a demonſtratione remoueantur, & quia conferunt plurimum ad rei naturam perfectius cognoſcendam.

Sed cur ad hæc vtilem dixit Porphyrius horum cognitionem, non etiam neceſſariam, cum non ſit minus neceſſaria ad hæc, quam ad ipſa Prædicamenta? Facile reſponderi poteſt, vel quia antea vſus fuerat vocabulo neceſſitatis, noluiſſe idem iterum repetere, ne faſtidium generaret, ſed in aliud affine vocabulũ, vt ſolent ſcriptores, mutare voluiſſe, vel quia vtile interdum pro neceſſario accipitur, dicitur. n. vtile duobus modis, vno modo, pro eo, quod alteri conducit, ſed non eſt ei omnino neceſſarium ad eſſe rei, altero modo, pro eo, quod expetitur propter alterum, (de quo loquitur Ariſt. 3. Ethic. c. 1.) ſiue autem illud omnino neceſſarium ſit, ſicut animali cibus, ſiue non ſit neceſſarium ſicut homini veſtis. Aliqui vero diſtinguunt aliud (inquiunt) eſt dicere vtilem ad definitiones faciendas, & diuiſiones, ac demonſtrationes, & ad hoc eſt vtilis tantum, cum ſine horũ Vniuerſalium cognitione, nonnulli, vt Geometræ, & Arithemetici definiant, diuidant, & demonſtrent, Aliud eſt ad artem & pręcepta definiendi, diuidendi, & demonſtrandi cognoſcenda, nam ad hoc non ſolum vtilis eſt, ſed neceſſaria horum Vniuerſalium cognitio. Id quoque obſeruandum erit Porphyrium nõ de ſua tractatione lo-

qui ſed de ipſorum vniuerſalium per ſe cognitione.

Tentabo breuiter, velut, introductionis modo, ea quæ ab antiquis dicta ſunt aggredi, ab altioribus quidem quæſtionibus abſtinens, ſimpliciores vero mediocriter coniectans.

Hic Porphyrius tractationes ſuę modũ indicat, & eius aperit inſtitutum, proponitque ſe ſub breuitate, & vt introductionis ratio exigit, quę ab alijs Philoſophis dicta ſunt pręſertim Peripateticis, allaturum, obſcuriores vero, & difficiliores quęſtiones, vtpote ad naturalem vel Metaphyſicum potius ſpectantes, prętermiſſurum, & ea ſe ſolum dicturum, quæ faciliora, & quę ad rem potius ſpectare videantur, & legentium captum non ſugerent, magiſque ſint accommodata.

Mox de Generibus & Sſpecieb. illud, quidem ſiue ſubſiſtãt, ſiue in ſolis nudis intellectib. poſita ſint, & ſiue ſubſiſtẽtia corporalia ſint, ſiue incorporalia & vtrum ſeparata, an in ſenſibilibus poſita, & circa hęc cõſiſtẽtia, dicere recuſabo, altiſſimum.n. eſt huiuſmodi negotiũ, & aliud maioris egens inquiſitionis. Illud vero quemadmodum de his de propoſitis magis probabiliter antiqui tractauerunt, & horum maxime Peripatetici, tibi tũc tentabo monſtrare.

Aliquot ex illis difficilioribus quęſtionibus, quę de vniuerſalibus fieri poterant quas ſe prętermiſſurum pollicebatur, reijcit. Prima quęſtio eſt, an Genera & Species exiſtant in rerum natura, an vero ſit contra, aliquod figmentum mente, & intellectu ſolum conceptum, vt cum dicimus, animal vel homo, ſit ne aliqua res ille homo communis, & illud, animal commune, an ſolum generalis ſit quędam ſola cognitio cum mente noſtra, hominis in quam in communi, & animalis in communi. Secunda quęſtio eſt. Eſto ſint in rerum naturę tales res communes, quas, Genera, & Species vocamus, an ſint corporea, an corporis expertia, & incorporea. Tertia quęſtio. An exiſtant iſthęc Genera, & Species in ipſiſmet ſingularibus rebus indiuiduis, qua ſenſu percipimus, an vero ab iſtis rebus indiuiduis ſint ſeparata. Has quęſtiones, quoniã ad Metaphyſicum potius ſpectant, prętermittit Porphyrius, pollicetur autem ſe de ijs tantum tractaturum, quæ vtiliores, & Dialecticis magis accommodatæ videbuntur: quæ ab alijs Peripateticis qui ſequuti ſunt Ariſtot. tractatæ fuerunt. Sed tñ quia mens noſtra non ita his audit conquieſcit, & ob rationes quas iam referemus, de iſtis nonnulla, quantum ſatis eſt Dialectico, magna facilitate, & perſpicuitate, ac pariter breuitate, referamus.

QVAESTIONES.

In proœmium Porphyrij.

ERit tripartita diſputatio. Primo diſſeremus de Vniuerſali in communi; Deinde de primis ac ſecundis intentionibus quibus ipſa conſtant vniuerſalia, & alia ad Logicam ſpectantia, Tertio de huius libri ſubiecto, Poſtremo vniuerſalium facta diuiſione; aggredimur ſingulorum in particulari tractationem, hoc ordine qui ſequitur.

De vniuerſalibus.

Primo, Quid ſit vniuerſaliter.

Secundo, vtrum vniuerſalia ſint res, an ſolæ voces, vel conceptus.

Tertio, vtrum vniuerſalia ſint in rebus diſtincta ante operationem intellectus.

Quarto. Quomodo reſpondendum ſit quæſtionib. de vniuerſalibus a Porphyrio factis.

De ſecundis ac primis intentionibus.

Primo. Quid ſit prima, & ſecunda intentio.

Secundo. Quomodo fiat intentio vniuerſalis, & aliæ ſecundæ intentiones, an ſcilicet per notitiam abſolutam per primam tantum abſtractionem, an per notitiam comparatiuam.

De

De ſubiecto huius libri.

Primo. An vniuerſale ſit huius libri ſubiectum.

Secundo. An ſit genus ad illa Prædicabilia, Genus, Speciem. Differentiam, &c.

Tertio. De numero Prædicabilium, eorũve diuiſione, an ſint tm̃ quinq; Vniuerſalia, ſeu quod in idem redit, quinque tantum Prædicabilia? Sed iam de ſingulis, eo ordine quo propoſita ſunt diſſeramus.

QVAESTIO PRIMA.

Quid & quotuplex ſit vniuerſale.

QVamuis Porphyrius ab iſtis de Generib. & Specieb. quæſtionib. abſtinuerit, id nobis vitio dari non dẽt; quòd de eis diſputationem aliquam habeamus, præſertim qui non ad Ariſt. ſolum Prædicamenta, ſed ad totam Logicam, & Phyſicam auditores inſtituere ſtudemus, quorum vtilitati, & in literis progreſſui nullatenus fieret ſatis, ſi quæſtiones has, quæ oĩ doctrinæ maxime ſunt neceſſariæ, in Metaphyſicam vſq; differemus. Cum nulla commodior offeratur occaſio eas elucidandi, quam hæc præſens, id quod multi inſignes Doctores, inter quos Albert. magnus & Boet. diligenter præſtiterunt. Nec tamen omnia, quæ in Metaphyſica iure dici poſſunt, ſed ea dumtaxat, quæ negotio noſtro vtiliora fuerint, ac tanta claritate & breuitate quãta fieri poſſit, proponemus.

Primo ergo naturę, & doctrinę ordine, ne in ambiguo verſetur diſputatio, nobis explicandum eſt, quod Vniuerſale & quotuplex. Vniuerſale igitur nomen eſt multiplex. Vno n. mõ ſumitur complexe, altero incomplexe. Vniuerſale cõplexum eſt propoſitio cuius veritas ex ſingularium multorũ per ſe veritate dependet, vt ſi dicatur, oĩs homo currit, ſiue ſit circa res contingentes, ſiue circa res neceſſarias quõ vtitur hoc noĩe Ariſt. 1 Poſt. c. 7. 10 Met c. 1. Vniuerſale in cõplexum eſt aliquid vnum ſimplex ad plura ordinem hñs, quod multiplex eſſe poteſt per ordinem multiplicem, quem vnum ad plura poteſt habere. Primo n. poteſt habere ordinem cauſæ, ſiue efficientis, ſiue finalis, quando vna cauſa exiſtens, plures, & varios habet effectus, quo pacto cęli dicuntur cauſę vniuerſales horum inferiorum efficientes quia hæc omnes res naturales cęlorum virtute producuntur; Deus etiam eſt oĩum cauſa vniuerſalis efficiens, & finalis, quia omnia ab ipſo, vt ab efficiente, & ad ipſum, vt ad finem ſupremum & optimum referuntur, & hoc Vniuerſale communiter dici ſolet in cauſando. Secundo dicitur Vniuerſale, id quod multorum eſt ſimilitudo, vt imago eſt in mente artificis Vniuerſale, quia multorum artificiatorum exteriorum eſt ſimilitudo & exemplar, quod etiam vniuerſale in repræſentando dici ſolet. Tertio poteſt aliquid vnum exiſtens intelligi multorum eſſe ſubſtantiam, quo pacto Auer. falſo putabat, vnum eſſe intellectum aſſiſtentem hominibus ſeu potius Plato, vnicam eſſe ideam hominibus, quæ vna exiſtens omnib. per ſe dabat hominibus eſſe, & hoc vocant communiter Vniuerſale in eſſendo. Quarto eſt vniuerſale, in ſignificando, quo pacto vna vox vniuoca, ſeu cognitio vna, multa ſignificat, qualis eſt aliqua communis. Tandem quinto eſt vniuerſale in prædicando. ſ. id quod de multis diuiſim verè affirmatur, vt homo, qui de Petro & Paulo per ſe prædicatur. De his ergo trib. vltimis eſt inter Philoſophos diſputatio, & controuerſia. An id, quod de multis vniuoce prędicatur, ſit ſola vox, vel conceptus, an ſit aliqua natura cõis per vocem, & conceptum immediate ſignificata? Quod ſi natura per vocem & conceptum ſignificata, An talis natura ſit per ſe ſeparata, an in ipſis rebus habeat eſſe de quib. prædicatur? Hoc autem vniuerſale Ariſt. 1 Perihermenias. c. 5 ſic definit Vniuerſale eſt id, quod de pluribus prędicari, aptum eſt in qua definitione multæ conditiones vniuerſalis tacite aſſignantur, primum. n. debet eſſe aliquid vnum in hoc quod dicitur (id quod) vnum inquam, & nomine ratione. Sic n. Ariſt. docet lib. 1. Poſt. cap. 8 & c. 20 vbi ait, vniuerſale eſſe vnum quid, non ſolum nomine, ſed etiam ratione hac ergo particula excluduntur primo complexa, quoniam vt talia, non ſunt vnum nomine. Excluduntur etiam æquiuoca, quia non ſunt vnum ratione. Analoga vero; quia ſunt vnum quidem nomine, & conceptu formali, & ita quodammodo vnum ratione, ſed inæqualiter participalia, qualia ſunt, vnum ens, bonum ac ſimilia, ideo ab Ariſtot. quibuſdam in

 locis

locis vniuerſalia, iſta; ſ. vnum, ens, bonum, vocantur vt 3 Met. c. 3 & 4 cum ait, ens & vnum eſſe maximè vniuerſalia. & li. 4. c. 2. tot ait eſſe ſpecies vnius, quot ſunt ſpecies entis quibuſdā verò alijs locis, id negare videtur, vt 4 Met. c. 2 cum ait, ens, & vnum non eſſe vniuerſalia, & eadem in oībus, & 1. Ethic. c. 6 ait bonum ęque ac ens non eſſe quicquam vniuerſale ac vnū: quia in omnib. Prædicamentis reperiantur, ſunt. n. vniuerſalia, analoga, & trāſcendentia non vniuerſalia vniuoca, quę ſunt vere Genera aut Species. Oportet ergo propriè vniuerſale ſit vnum, ſ. incomplexum & vniuocum, quod indicauit Ariſt. cum in eius definitione poſuit particulam, illam (id, quod) Deinde in ſecunda particula cum dicit (prædicatur) intellige, affirmatur de plurib. ſ. diuiſim; ita, vt illa multitudinem habeant in illo nomine, quo pacto, hic, Deus nō eſt terminus vniuerſalis: quia licet tribus perſonis conueniat, non tñ ſecundum illum recipiunt multitudinem, cum non ſint plures Dij. Præterea intellige ꝗ in prædicatione propria & directa, qua ſuperius de inferiori, vel Accidens de ſubiecto prædicatur. Notandum ēt eſt Ariſtot. non definiſſe vniuerſale per actum prædicandi, ſed per aptitudinē; quia non eſt neceſſe, vt actu prædicetur, vt ſit vniuerſale, ſed ſit aptum de plurib. prædicari. Vniuerſale ergo debet eſſe incomplexū, vniuocum, prædicatū directum de plurib. in illo diuiſim multitudinē habentib. Alteram definitionem vniuerſalis attulit Ariſt. lib. 7 Met. c. 13 quę eſt huiuſmodi. Vniuerſale eſt, qđ aptū eſt, vt in pluribus inſit, quę quidem ab altera in eo differt, & hæc per cām, illa traditur per effectū. Cā. n. cur aliquid vere poſſit de multis affirmari, iō eſt; quia illud re ipſa eſt in multis; alioquin nō poſſet vere de illis affirmari, ſi in eis non eſſet: nā quia Petrus eſt hō, & in eo eſt natura humana, iō, vere homo de Petro affirmatur, & quia albedo eſt in ſubiecto, & in re ipſa eſt albū, iō de illo albū dicitur, ab eo enim quod res eſt, vel non eſt oratio dicitur vera vel falſa, vt recte ait idē Ariſt. Cū aūt hæc definitio ab altera definitione ſolo verbo, inſit differat; intelligendū eſt verbum, inſit, i. qđ vere rei ipſi conueniat; qđ aūt ſiue intrinſece & ſecundum eſſentiā cōueniat, vt eſſe hoīem, vel rōnale, ſiue extrinſece, & extra eſſentiam, vt Propria & Accidentia rep. ipſis conueniunt. Atq; ita cum illo effectu prædicationis primæ definitionis reciprocabitur. Nam cum ſic inſit plurib. de pluribus. vtiq; vere prædicabitur, vere pluribus inerit. De hoc autem vniuerſali, an ſit res aliqua a parte rei exiſtens, an ſolæ ſint voces vel conceptus, vel quid aliud, iam videndum eſt.

QVAESTIO II.

Vtrum vniuerſalia ſint res an ſint voces, vel conceptus.

Titulus ipſe quæſtionis, ex dictis ſatis eſt perſpicuus, vt nulla alia indigeat explicatione. De iſto namque vniuerſali in prędicando, quod iam definiuimus, quęritur, non ſit in rebus, an in ſola tantum mente, & cogitatione, & quidem initio, hoc primo notandum eſt negari non poſſe, eſſe aliquas voces communes & vniuerſales, & eſſe conceptus quoq; formales mentis cões & vniuerſales. Sed quæſtio in hoc verſatur, an etiam in rebus ipſis ſint vniuerſalia, a vero tantum ſint voces, vel conceptus.

Fuerunt igitur in hac re tres Philoſophorum opiniones, duæ extremæ, & vna quaſi media.

Igitur fuit ſententia Nominalium, quā tradit Ochan ſuæ Logicæ. c. 14 & aliorum qui illum ſequuti ſunt, Vniuerſale in prędicando eſſe cum vniuerſali in ſignificando, ita vt non ſit aliqua natura communis, quę de multis prędicetur, ſed ſolum eſſe vocem communem ſignificantem plura, quæ aliquam inter ſe habent ſimilitudinem. Sic etiam Buridanus in principio Prædicabilium, inquit; Vniuerſale eſt terminus communis cui ex modo ſuæ ſignificationis nō repugnat prædicari de multis vniuoce & diuiſim, & alij plerique iſtius ſunt ſententiæ, qui ideo Nominales vocatur, quòd tū hæc, tum alia multa tribuant nominibus. Prima opinio.

Hæc opinio probatur. 1 Ariſt. 1. de anima. c. 1 inquit vniuerſale nihil eſt, aut poſterius eſt, quod idem videtur eſſe, ac ſi dicatur, nihil eſſe vniuerſale, niſi vocem aut conceptum in repræſentando, vel ſignificando, quod vniuerſale poſterius eſt, cum res ſint priores vocibus & conceptib. Item idem Ariſt. in Prædicamentis cap. de ſubſtantia, ait, ſecundas ſubſtantias hoc eſt

vniuer-

vniuerſales ſignificare quale quid : & hoc rebus non conuenit,ſed nominibus.

Præterea Quicquid eſt in Mundo,eſt ſingulare, vt experientia patet; ergo nullum eſt vniuerſale.

Tertio. Si aliqua eſſet natura vniuerſalis, vel haberet principium, vel a nullo eſſet, hoc fieri nō poteſt,omnia.n. per Deum principium habent, quod ſi habet principium; ergo per aliquam actionem incæpit eſſe;ergo eſt ſingularis, & non vniuerſalis; actio enim ſingularis eſt 1 Met. c 1.

2. opin. In oppoſita ſententia fuit Plato, vt tradit ſæpiſſime Ariſt. hic.n ſingularis ſubſtantię ſpecies poſuit naturas ſeparatas quaſdam per ſe exiſtere,cōes & vniuerſales,quarum participatione res conſtarent ſingulares, & has ingenerabiles & incorruptibiles poſuit Ideaſq; vocauit Huius placiti Ariſt 7 Met. tex 17. vſq; ad 32 īcluſiue,recitat duo motiua,& vtrumq; impugnat Primo n Plato motus eſt ad ponenda iſta vniuerſalia ſeparata propter ſciam: ſcientia n. eſt vniuerſalium,& neceſſariorū;ergo per ſimilia oportet cōſtituere vniuerſalia,quorum ſint ſcię, & definitiones Secūdò propter generationes,cum multoties videamus ignem a non igne,& alia nō ſimilibus produci,qđ oſtendit eſſe aliquam cām vniuerſalē ſimilem, a quo producuntur per ſui cōicationem.

Aliqui Platonem interpretantes aſſerūt hoc ei Ariſt impoſuiſſe,iter quos eſt Aug. lib 83 q.46 dicit Platonem per Ideas intellexiſſe rōnes & imagines exiſtentes in mente diuina, idem cum ſua eſſentia, per quas omnia produxit, quod idem interpetatur Seneca lib.1 Epi 66. Deus inquit,in ſe rerū exempla hēt quas Plato Ideas vocat. Sed quicquid de hoc ſit, quod parū ad præſens conducit negotium, illa ſnīa ſic ſecundum Ariſt expoſita eſt falſa,& impoſſibilis Qđ primo patet. Nulla quidditas eſt ſeparata ab eo,cuius eſt quidditas & natura:ſed illa natura eſt quidditas ſingularium; ergo nō eſt ab eis ſeparata Præterea Nullus ſingularis homo pōt eſſe cōis omnib hominib. nam ſingulare eſt, qđ de pluribus dici, aut prædicari non pōt,ſed illa Idea hoīs,ſic per ſe ſeparata ab illis hoībus,qui intereunt,& corrumpūtur, eſſet quoddam ſingulare ab alijs realiter diſtinctum : ergo illis cōis eſſe non poſſet. Tertio,Præterea; quod ab altero realiter diſtinctum eſt, de illo prædicati, aut dici non pōt,nec eſſe idem cum altero, immo hoc implicaret contradictionem,eſſe diſtinctum realiter ab aliquo, & eſſe idem realiter cum illo. Sed illa Idea hominis, ſi eſſet ſeparata ab indiuiduis,per ſe exiſtens, & per ſe ſubſiſtens, eſſe realiter diſtincta a quolibet alio hoīe particulari, & ſingulari, ergo de illo dici,aut idem ei eſſe nequiret. Quarto rurſus,hæc vera eſt prædicatio, Petrus eſt homo: iſta eſſet falſa,Petrus eſt illa Ideæ,igitur hō in cōi non eſt illa Idea ſeparata,neq; id ſignificatur per vocē hanc,hō ſed ad aliud quid,qđ vere conuenit Petro, & eſt in Petro, & quod de vno particulari, & in vno exemplo hoīs dicimus, de oībus eadem rōne accipiēdū eſt. Quinto,amplius magis intrinſeca ſunt vnicuiq; rei, quæ ad eius eſſentiam attinent, quàm eius rei accidētia : ſed accidentia rei hęrent in ipſamet re,ergo multo magis ipſa natura cōmunis, ſ. Genera,& Species,quæ ſunt rei ipſius eſſentia. Multis poſſet hæc ſententia redargui,quæ omittantur in locum proprium.

3. opin. Fuit ergo tertia ſentētia quaſi media inter vtramque Diui Thomæ, Alberti Magni,Scoti, & realium omnium, & ſine dubio Ariſtot Vniuerſale prædicando, non ſolam eſſe vocem,vel conceptum,ſed naturam communem per vocem immediate, vel conceptum ſignificatam, quia non eſt tantū realiter à ſingularibus ſeparata,ſicut aiebat Plato,ſed in ipſis ſingularibus, quo autem modo,poſtea declarabimus Hęc ſententia probatur. Primo.Sunt multæ propoſitiones, in quibus prædicatum nec vocib. nec ſingularibus poteſt conuenire,ergo eſt natura vniuerſalis. Antecedens patet,ſi dicatur,homo eſt pręſtantiſſima ſpēs animalium, prima definitio hominis est animal rōnale,sonus est obiectū auditus,in his clarum est,prędicata non voci,sed naturę cōi per vocē ſignificatę conuenire. Secūdo S-īa est de rebus, & non ſingularibus,ergo vniuersalibus. Maior est Ariſt 4 Meta.c.1. & minor ipſius 7. Met c. 14 Præterea,ex Ariſtot 7 Met c 13. Item vniuersale est illius de quib. prædicari aptum est, sed vox non inest,ergo aliqua natura est in eis communis. Iſta ſententia est vera,& a probatiſſimis authoribus Græcis, Latinis, Arabibus, recepta. Propterea poſitis aliquot fundamentis,

mentis, aliquibus ēt concluſionib. explicanda erit diligentius. Quarto rurſus idem ex Ariſt. teſtimonijs plane cōiungitur, vt lib. 1. Periher. c. 5. Rerū, ait, quaſdam eſſe ſingulares, quaſdam vniuerſales: quo nihil apertius dici poſſe vr̄, aduerſus Nominales & 1 lib. poſt. c. 2. ait vniuerſalia eſſe notiora ſingularibus. item vniuerſale intellectu, ſingulare ſenſu cognoſci poſſe. Et c. 7. nec definitionem, nec demonſtrationem eſſe de ſingularibus, & vniuerſalia eſſe perpetua. quæ omnia vocibus conuenire non poſſunt. Ac præterea quoties Ariſt. diſputat contra Platonem, vt lib. 7. Meta. c. 13. & plerisq; alijs locis, nō eū reprehendit, quòd vniuerſales res poſuerit, ſed quaſi ſupponendo, quòd etiam res aliquę reprehendit, quòd a rebus ſeparata vniuerſalia quas Ideas vocabat, poſuerit, & non potius in ipſis rebus.

1. Fund. Sit igitur primum fundamentum. Quæcunq; res Mundi adinuicē conueniunt, & adinuicē differunt, vt patet, ſi vniuersè conſiderentur. Petrus & Paulus vterq; eſt hō, licet particulariter differant; ſimiliter, planta, & aīal, vtrumque viuens; intellectus aūt noſter quandoq; percipit id, in quo multa conueniunt, & ſine differentia, & tunc illud in quo multa conueniūt, vnde conſideratum, dr̄ vniuerſale. Vnde, vniuerſalia ſcd̄m Ariſt. ſunt collecta ex participalibus in intellectu, qui accipit inter ea conuenientiam, & eam facit intētionem vnam, Plato ponebat vniuerſalia extra animam exiſtentia.

2. Fund. Sit ſecundum fundamentum, quo natura abſtractionis per quàm vniuerſale fit, manifeſtatur; Omnis noſtra potētia cognoſcitiua, tam ſenſitiua, quam intellectiua limitata eſt, & finita, ita vt vnum poſſit percipere, non aliud, v. g. viſus videt colorem, non odorem; guſtus ſentit ſaporem, ſed non ſonum, intellectus cognoſcit primo communia, non ſingularia, inuenitur autē hoc paſſim in rebus, vt multæ res diuerſæ ſint, & coniunctæ ſint vt in pomo ſimul ſunt ſubſtantia ipſius, color, odor, ſapor, quantitas, humiditas, quæ omnia clarum eſt, eſſe inter ſe longe diuerſa, ex his duobus fit, vt quando aliquid huiuſmodi noſtrę potentię cognoſcitiuæ limitatæ cognoſcendum proponitur, ipſa tantum percipiat, quod ſuum eſt cognoſcere, omittat autem alia, quæ ſua non ſunt, v. g. viſui propoſito pomo, viſus ex omnibus his quæ ſunt in pomo, nō percipit niſi colorem proprie, non odorem, guſtus ſaporem, ſed non colorem. Iſtæ cognitiones ſi conſiderentur rationes eius quod per illas cognoſcimus, dicuntur ſenſationes ſi fuerint ſenſus, intellectiones, ſi fuerint intellectus, at ſi eædem conſiderentur quatenus ſuum obiectū percipiunt, vt multa alia quæ ibi erant, maneant incognita, dicūtur abſtractiones, abſtractio. n. uno aliud eſt, quā cognitio vnius non cognitis his, quib. cum coniuncta erant, nec oportet exiſtimare, quòd ibi fiat aliqua ſeparatio realis non. n. mutatur color pomi per hoc, quòd a pomi qualitatib. alijs cognoſcatur ſeiunctis, ſed dicitur abſtractio, ſimilitudine quędam ad abſtractionem, quæ in rebus fit iſto mō ēt intellectu abſtrahimus, dum vnum abſq; alio coniuncto intelligimus, licet multum ſit inter ſenſum, & intellectum diſcriminis a nobis modo prætermittendum. Vnum tamen adnotandum eſt, quòd ſenſus rem cognoſcit vnam abſque alijs, non tamē componit affirmando, aut negando, vt viſus videt colorem abſq; odore pomi non tamen affirmat uel indicat, color non eſt cum odore, atque ideo qui colorem ſolum percipit, non decipitur, aut hēt falſitatem, quia falſum, & verum in iudicio ſolo componente conſiſtunt, ita intellectus aliquando intelligit rem vnam abſque alia, non tñ componit, & diuidit, vt qñ ſimplici cognitione cognoſcit hoīem non cognitis eius accidentibus, & iſta dicit̄ abſtractio pręcipua, in hac nō eſt deceptio, vt docet Boet. hoc proęmio Ariſt. 2. Phy. c. 2. abſtrahentiū inquit, non eſt mēdacium, & Auer. 12. Met. com. 39. intellectus, inquit, noſter natus eſt adunata in eſſe, diuidere in ea, ex quibus componūtur, licet non diuidantur in eſſe. Aliam tamen præter hanc propriam habet intellectus abſtractionem, qua compoſita vnum ab alio diuidit, vt quādo iudicat homo non eſt coloratus, & hæc dicitur abſtractis negatiua, in qua poteſt eſſe verum, & falſum. Nec de iſta in pręſenti loquimur, ſed de ſimplici in qua error & falſum non eſt, quàmuis aliter quam ſint res per talem abſtractionem intelligantur, ſicut in ſenſu non eſt falſum.

Sit tertium fundamentum, Triplex eſt potentia in nobis, per quam cognoſcimus ſenſitiua exterior, ideſt viſus auditus, & reliqui 3. Fund.

ſenſus

ſenſus exteriores Senſitiua interior.ſ. imaginatiua, per quam abſentia imaginamur. Tertia intellectus, quo rerum naturas cognoſcimus. Vnaqueq; aũt harum potentiarum non percipit ſuũ obiectũ, niſi prius recepta ſimilitudine illius, quę vocatur ſpẽs, hęc aũt ſimilitudo non repręſentat aliud, q̃ quòd tali potentia percipi põt, v.g. Spẽs pomi quã viſus recipit, repræſentat viſui colorem pomi cũ figura & loco & pręſentialitate. At ſpẽs quam recipit guſtus, repręſentat ſaporem in corpore illo præſenti, nõ autem colorem. Vnde potentiæ cognoſcunt id, qđ per talem ſpeciem repræſentatur & cum in ſpecie repræſentetur vnum, non aliud, dñr potentię abſtrahere, quando cognoſcũt ſed prior abſtractio eſt in ſpecie repræſentante vnum, non aũt aliud iſta autẽ ſpecies non eodem modo fit, nec eodẽ modo repręſentat in his potẽtijs; ſed in ſenſu exteriori producitur ab obiecto exteriori, v g. in oculo, a re colore affecta, in odoratu, a re odorifera, at in ſenſu interiori ab iſta ſpecie recepta in ſenſu exteriori producitur alia ſimilis in interiori, quæ idem obiectum repræſentet, & talis ſpecies dicitur phantaſma, at ex iſto phantaſmate virtute quandam animæ, quę dicitur intellectus agens, producitur alia ſpecies, quæ recipitur in intellectu, qui vocatur poſſibilis, & iſte per talem ſpeciẽ intelligit rem in ea repræſentatam. Iſtæ ſpecies non eodẽ modo repræſentant, propterea non eſt eadem abſtractio in ſenſibus, & intellectu, in ſenſu enim exteriori repræſentat rem ratione alicuius qualitatis, ſ. coloris, vel ſaporis, vel odoris, tamen repræſentat rem cum loco, & figura, & rem præſentem. propterea ſenſus exterior per illam cognoſcens, abſtrahit ab his, quæ in ea nõ repræſentantur, cum autem repræſentet rem præſentem, ſenſus exterior non abſtrahit a præſentia rei, at ſpecies ſenſus interioris abſtrahit a præſentia quia non repræſentat rẽ præſentem, & actu exiſtentem, vnde abſentia, & præterita ſenſu interiori imaginamur non autem ſenſu exteriori percipimus, at ſpecies intellectus repræſentat rem non repræſentata ſingularitatem cum qua erat, verbi gratia, phantaſma repræſentabat hãc hominem, at ſpecies intellectus repræſentat hominem, vt ſicut ſpecies coloris repræſentat oculo colorem, non ſaporem, ita ſpecies intellectus repræſentat naturam, non autem ſingularitatem, per quam erat ſingularis, quia repræſentat naturam, non repræſentando locum, aut figuram, aut colorem, quæ repręſentabat phantaſma, & cum talis natura, in ſpecie repræſentetur, non repræſentatis aliis omnibus, ita intelligitur. Et talis abſtractio dicitur a ſingularibus, ex quo fit vt illa natura fiat vniuerſalis, nõ quod in ſe ſit vniuerſalis, ſed quod ab intellectu cognoſcatur tanquam vniuerſaliter, dum cognoſcitur ſeparata ſingularibus, & hoc eſt, quod dicitur vniuerſale fit per abſtractionem intellectus, vel per abſtractionem ſpeciei a phantaſmatibus, ſicut color dicitur ſeparatus ab odore nõ quod ita ſit, ſed quod videatur non viſo odore, ita fit natura vniuerſalis, non quod ſit, ſed quòd intelligitur, non cognitis ſingularibus & inde dicitur eſſe vniuerſale per intellectum.

Sit Quartum fundamentum. Vniuerſale duo habet in ſe, materiale, ſcilicet, & formale, vt nam album pro materiali dicit corpus, at pro formali dicit albedinem, ita vniuerſale in materiali ſignificat naturam illam, ſcilicet hominem & leonẽ, in formali vero ordinem ad plura Iſta vero natura in ipſis ſingularibus eſt, ſcilicet homo, in Petro, Ioanne, Cæſare, nec reperitur vna omnibus communis, at quando talis natura ſeparata intelligitur, iam eſt communis, & vniuerſalis. & per talem intellectionẽ communitatem, & vniuerſalitatem acquirit ab extrinſeco, propterea fit ab intellectu vniuerſale, non quod fiat natura & materiale vniuerſalis, illud enim in rebus eſt, tamen nunquam acquirit vniuerſalitatem quouſque talis natura per intellectum abſtrahitur, ideſt intelligitur, non intellectis differentis ſingularibus, propter quod Auer. 1. de anima com. 8 intellectus, inquit, facit vniuerſalitatem in rebus, nec propterea exiſtimandum eſt, iſtam vniuerſalitatem eſſe in rebus ipſis intrinſecam, ſed eſt relatio & proprietas quædam extrinſeca, conſurgens eſt hoc, quod intellectus cognoſcit rem, non cognitis ſingularibus differentijs, quæ proprietas habet ſolum eſſe per intellectus conſiderationem, & propterea dicitur ens rationis, vt inferius dicemus. 4. fund.

Ex his fundamẽtis, colligitur prima concluſio. Vniuerſalia pro materiali, quod 1. Conc.

fund-

ſundamentum dicitur, ſunt in rebus, ſcilicet naturæ ipſæ factæ ſingulares.

2. conc. Secunda concluſio Tales naturæ dicuntur vniuerſales per intellectum conſiderantem illas non conſideratis ſingularibus.

3 conc. Tertia concluſio. Vniuerſalitas conſurgit rei ab extrinſeco, ex tali intellectus abſtractione.

4 conc. Quarta concluſio. Talis vniuerſalitas eſt quidam reſpectus, & relatio, qua natura intellecta abſtracta ad plura inferiora refertur, de quibus prædicari poteſt.

5 conc. Vltima concluſio Tunc res primo dicitur vniuerſalis, quando in ſpecie intellectus repræſentatur non repræſentatis ſingularibus, ſecundo autē quando cognoſcitur non cognitis etiā eiſdem ſingularibus. Per hæc patet ſolutio ad argumenta Nominalium.

Ad 1. Ad primum reſpon. ſenſus Ariſt. hunc eſſe; nullam eſſe naturam communem & vniuerſalem ſeparatam, quod ſi eſt, poſterius eſt, ideſt per intellectum abſtrahētem illam a ſingularibus præexiſtentibus. Ad aliud teſtimonium Ariſt. ex lib. Prædicam reſpondetur, omnia ferè quæ in Prædicamentis tractat, eſſe de reb. ipſis vt conſtat, & in eodem capite differuit de ipſa ſubſtantia reali. Senſus ergo fuit Ariſt. ſecundas ſubſtātias, i. nomina ſecundarū ſubſtantiarum ſignificare quale quid, primas vero ſubſtantias, i. nomina primarum ſubſtantiarum ſignificare hoc aliquid, ſed res ipſas eſſe primas ſubſtantias, & eis eſſe ſecundas ſubſtantias.

Ad 2. Ad ſecundum reſpondetur, concedendo nihil eſſe in rebus ipſis ſecundum ſe vniuerſale ſeparatum, tamen per conſiderationem fiunt naturæ vniuerſales.

Ad 3. Ad tertium etiā eſt facilis ſolutio, actiones enim ſunt rerum per ſe exiſtentium, hę autem omnes ſunt ſingulares, at vniuerſale in rebus nullum per ſe exiſtit, ſed ſunt ipſa ſingularia; ſolum intellectu vniuerſaliter res apprehenduntur, & horum nulla eſt generatio, ſed vt in ſingularibus ſunt.

Nec argumentum Platonis quicquam valet, nam licet corrumpatur iſte, vel ille. homo, iſte vel ille equus, ſemper tamen manet equus, qui idem eſt in hoc & in illo. Semper etiam manent propoſitiones, homo eſt animal rationale, equus eſt hinnibilis, quod ſufficit ad ſcientiā Similiter nec ſecundum vale, qua vnumquodque producitur a ſuo ſimili, vel formali, vel in virtute, ſed de hoc alibi dicendum.

Poſſunt autem omnes opiniones ex parte quidam conciliari, ſi dicamus, eſſe vniuerſalia quædam in voce, videlicet voces ſpecificas, & genericas, &c. immo etiam in ſcripto ſimili modo, & eſſe etiam vniuerſalia in mente, conceptus videlicet intellectus formales ſpecificos, & genericos, &c. quæ poſſunt dici vniuerſalia formalia. Eſſe prætere a vniuerſalia in rebus, rerum videlicet ipſarum genera & ſpecies realia, &c quæ poſſunt dici vniuerſalia obiectiua, quia sūt ipſarum cognitionem vniuerſalium, obiecta, nam profecto voces ipſæ, in voce prædicantur de pluribus; & ſubijciuntur, & conceptus in mente prædicantur & ſubijciūtur, & res ipſæ per conceptus ſubijciuntur, & prædicantur. Demum eſſe quoque ſeparata a rebus alia vniuerſalia ſcilicet ideas in Deo ipſo, videlicet, & mente diuina, vt aliqui Plat interpretantur, atque ita omnia conuenirent veritati.

QVAESTIN III.

Vtrum vniuerſalia ſint in rebus diſtincta, ante intellectus operationem.

HVic quæſtioni partim videtur ſatisfactum ex præcedenti, quamuis illic ſolum intendimus præcipue oſtēdere, vniuerſale non eſſe realiter ſeparatum a ſingularibus, hic vero diſputatur, conſtituto iam quod vniuerſale non ſit realiter extra ſingularia ſ. ſola intellectus operatione, quod omnes Peripatetici admittunt Dubitatur, an ſit in ſingularibus aliqua natura, quę ſecundum ſe ſit vniuerſalis & non ex operatione intellectus. Pro cuius adhuc maiori explicatione eſt aduertendum, quod aliqua rei natura, puta hominis, leonis, aut ignis, poteſt tripliciter conſiderari Vno modo, vt in ſingularibus, & indiuiduis eſt contracta. & determinata ſingularibus differētijs. Altero modo, vt repræſentatur in ſpecie intelligibili, ſiue vt cognoſcitur ab intellectu denudata a talibus differentijs Tertio modo poteſt ſecundum ſe, ſuam ſubſtantiam conſiderari Quam triplicem conſiderationem expreſſit Auic. ſuæ Logicæ cap. 1 Si primo modo conſideretur, non dubium eſt, quin ſit ſingularis, homo enim

cum

cum differentia ſingulari eſt Petrus, aut Ioannes, aut aliud indiuiduum: at ſi conſideretur vt eſt in intellectu cognita, aut repræſentata, non dubium, quin ſit vniuerſalis, & habeat quandam relationem & ordinem ad multa, quæ relatio dicitur vniuerſalis. Natura itaque primo modo dicitur vniuerſalis in potentia remota; natura ſecundo modo eſt vniuerſalis actu ſeparata iam per intellectum ab indiuiduis, at ſi conſideretur tertio modo; eſt difficultas, an talis natura ſecundum ſe ſit vniuerſalis, id eſt habeat aptitudinem, vt participetur a pluribus, quod vocant aliqui vniuerſale obiectiuum, ſeu in potentia propinqua.

1. opin. Scotus 7. Metaphy q. 18 & 2. ſent d. 3. q. 1. quem ſequitur Paulus Venetus queſt. de vniuerſalibus, itē ante hos Albert. lib. 1. dict. tract. vlt. c. 3 dicit eſſe hanc opinionē realium: aſſerunt, quòd natura rei, ſi ſcd̄m ſe cōſideretur, hēt aptitudinem quandam, vt ei nō repugnet a multis participari v. g. natura hominis, quæ eſt in Petro, vt natura hominis eſt apta, vt ſit in Ioanne, Paulo, & quouis ſimili, ac proinde eſt vniuerſalis quāuis non actu, quouſque per intellectum ſeparetur a ſingularibus, vnde duas vnitates ponit in rebus ante operationem intellectus, vnitatem numericam, quam habet natura per hoc, quòd cōtrahitur ab indiuiduali differētia, & aliam ſpecificā, ſeu genericā, ſcd̄m quā natura in ſe, & ſua ſubſtantia cōſiderata vna eſt ſpecie, vel genere. Huius ſententiæ eſt primum argumentum.

Obiectum præcedit actum potentię, ſed vniuerſale eſt obiectum intellectus, ergo præcedit operationem intellectus, ergo vniuerſale eſt antequàm intellectus operatio ſit. Maior patet, color enim prior eſt viſione, & ſonus auditione: Minor verò eſt Ariſtot. 1. Phyſic 50 in fi.

Item. Secundo, natura humana ſecundum ſe eſt indifferens ad plura, non magis vt ſit Petrus, quàm Ioannes, ergo ſecūdum ſe eſt apta vt ſit in pluribus

Præterea Tertio, Secluſa operatione intellectus, iſtæ omnes propoſitiones ſunt veræ, Petrus eſt homo, Ioannes eſt homo, Cæſar eſt homo, ergo ſecluſa operatione intellectus eſt aliqua vna natura in eis communis, quæ de ipſis prædicetur.

Præterea quarto, Natura ſecundum ſe ſumpta eſt ens, ergo eſt vna, non numerò, quia ſecundum ſe non eſt ſingularis, ergo ſpecie, ergo illa natura ſecūdum ſe eſt communis. Prior conſequentia patet, quia ens & vnum ſe mutuo ſequuntur 4 Meta c. 2.

Oppoſita ſententia eſt S. Tho. in opuſculo de ente & eſſentia, c. 4 & aliorū qui eum ſequuntur, cuius placitum hoc eſt. Natura quælibet ſcd̄m ſe ſumpta, nec eſt vna numero, nec ſpecie, nec vniuerſalis, aut particularis, ſed ei conueniunt ſua prædicata eſſentialia, ſ. genus, differentia & propriū; accidit ei, quòd ſit vna numero quatenus eſt in hoc vel illo indiuiduo, ſimiliter accidit, qđ ſit vniuerſalis, quatenus per intellectū conſideratur abſtractè: v. g. homo ſecundū ſe ſolum hēt, quòd ſit ſubſtantia viuēs, animal rationale, riſibile, & cætera eſſentialia, vt autem eſt in Petro, eſt vnus numero, & particularis, vt per intellectum ſolitariè conſideratur, eſt vnus ſpecie, & vniuerſalis. Iſta videtur expreſſa ſententia Auic. 5. Met. c. 5. Equinitas, inquit, natura equi ſecundum ſe, eſt tantum equinitas, nec vna, nec plures, nec vniuerſalis, nec particularis. 2. opin.

Hæc opinio probatur. Si natura aliqua, puta hominis, ſecundum ſe eſt vniuerſalis, ergo nullo pacto poſſet fieri particularis, ſed natura hominis in Petro eſt particularis, ergo ſecundum ſe non eſt vniuerſalis. Conſequentia eſt certa, & minor patet. Maior probatur, quia cui vnum oppoſitum per ſe competit, alterum oppoſitum competere nequit, at vniuerſale & ſingulare opponuntur. Secundo, quod per ſe competit naturę, prędicatur de illis, quibus talis natura competit: Si natura hominis per ſe eſt vniuerſalis, ergo Petrus, qui eſt homo, erit vniuerſalis, quod abſurdum eſt.

Circa huius quæſtionis diſſolutionē ſit primum fundamētum. Tripliciter aliquid dicitur eſſe in intellectu, vno mō ſubiectiuè, ſ. ea, quæ inſunt, vt accidens in ſuo ſubiecto, quo pacto ſcientię & ſpecies intelligibiles, & conceptus dicuntur eſſe in intellectu, quia ei inſunt ſicut albedo corpori, alterō mō aliquid dicitur eſſe in intellectu, ſicut effectus in cauſa, nimirum quia intellectus eſt cauſa eorum, quo pacto dicitur, domus eſt in mente artificis, quia mens artificis eſt prima cauſa domus, ſed iſte modus eſt extrinſecus, quia domus facienda 1. fund.

ſecun-

ſecundum ſuum eſſe non eſt in ipſo intellectu ſubiectiue Tertio modo aliquid dicitur eſſe intellectu obiectiue, illud .ſ. quod ab intellectu cognoſcitur. quod pacto omnia, quæ intellectus cognoſcit, dicũtur eſſe obiectiue in intellectu: non quod ipſi inhęreãt; ſed quòd per ipſius operationem intelligantur: vnde res, quæ eſt extra intellectũ quando cognoſcitur, dicitur eſſe obiectiue in intellectu. Horum igitur, quæ obiectiue ſunt in intellectu, quædam habent eſſe in ſe, licet non eo modo, quo intelliguntur, vt homo, animal, albedo, habent eſſe obiectiue in intellectu & in ſe, quamuis non ſint ſeparata ſicut intelliguntur; quædam non habent aliud eſſe in ſe, quam cognoſci, & iſta dicuntur habere ſolum eſſe obiectiue in intellectu; ſicut Chimæra, & ea quę non ſunt quando a nobis cognoſcũtur, horum vero quæ obiectiue tantum habent eſſe in intellectu, quædam ſunt obiectiue directè: nempe ea, quæ per talẽ intellectus operationem cognoscuntur vt Chimæra, Antichriſtus, quædam habent eſſe obiectiue indirectè, & conſequenter, ſcilicet illa quæ non ſunt niſi aliqua exiſtente operatione intellectus, licet non per illam eandem cognoſcãtur, ſed conſequũtur ad rem ipſam cognitam obiectiue exiſtentem in intellectu. vt quando intellectus cognoſcit hominem; reſultat quædam relatio vniuerſalitatis hominis intellecti in communi, quæ non habet eſſe, niſi ſolum obiectiuè in intellectu, tamen indirectè: quia quando ego hominem conſidero, non conſidero tunc eius vniuerſalitatem: hoc igitur eſt diſcriminis inter naturam rei, & eius vniuerſalitatem: quòd natura est in rebus, & etiam obiectiue in intellectu: at vniuerſalitas non est niſi obiectiue in intellectu. Præterea, natura est obiectiue directè, vniuerſalitas autem indirecte.

Sit ſecundum fundamentum. Vt aliqua natura ſit vniuerſalis, duo neceſſaria ſunt alterũ vt ſit vna, ſi enim eſſent multæ naturę nihil eſſet, quòd à multis participaretur, quoniã vnum participaret vno, aliud alio, & hoc ſignificat Ariſt. dũ dicit eſſe vnum potentia multa, hoc tamen non ſufficit, ſed eſt neceſſaria aptitudo, vt poſſit plurib. ineſſe, quod docuit 7. Meta c. 3. Vniuerſale eſt aptum eſſe in pluribus: ita vnitas cum aptitudine, vocatur vnitas ſpecifica, ſeu generica, ſeu vnitas vniuerſalis, id fit hoc pacto cum non reperiatur rebus natura cum tali vnitate, non eſt ea ratione vniuerſale in rebus: natura enim quælibet eſt ſingularis, nec fit vna communis niſi quando ab omnibus ſeparatur, & in intellectu, reprȩſentatur, & cognoſcitur: tũc n. habet eſſe quoddã commune, ante intellectus ſunt operationem, natura ex ſe vna est, ſicut quælibet res est vna transcendentali vnitate tãtum, re non est distincta ab vnitate indiuidui, niſi interueniente intellectus operatione, per quam conſideratur natura non conſideratis ſingularibus, & tunc talis vnitas est cõis, & natura dicitur vniuerſalis & hęc eſt opinio S. Thomæ, quę magis Peripatetica est, nec argumenta Scoti aliquid probant.

Ad primum distinguitur conſequens, vniuersale enim est obiectum intellectus poſſibilis, & intelligẽtis, & huius operationem prȩcedit vniuersale, quia, vt diximus, vniuersale statim est, ac reprȩsẽtatur in specie intelligibili, quæ prior est ipsa intellectione, ſi verò argumentum probet, quòd vniuersale est ante intellectus agentis operationem, per quam abstrahitur species vel genus, falsum est, nam intellectus agẽs est potentia actiua, & obiectum potentię actiuę non præcedit eius operationem, sed per eam fit, antea verò solum erant res ipſę indiuiduę hic homo, illę ſcilicet naturę factę ſingulares, & determinatę, & contractę differentijs indiuiduantibus, ex quibus intellectus abstrahit species illas intelligibiles, reprȩsentantes vniuersale.

Ad secundum negatur cõsequentia, natura n. vt ſit vniuersalis, debet eſſe apta, vt ſit in pluribus, at secundum se nec est apta, nec inepta, ſicut homo ex natura, sua neq; est albus, nec non albus; sed natura, ſi per intellectum conſideretur, est apta vna ad plura, in rebus verò est ſingularis, & est magna fallacia argumenti in re duplicatiuis argumenti a negatiua ad affirmatiuam vt homo secundum se non est albus, ergo secundum se est non albus.

Ad tertiũ. Il çoẽs propoſitionts sunt verę, quia natura humana eſt in oĩbus indiuiduis, licet in vnoquoque ſit vna numero facta, quod ſi est vnũ prȩdicatũ id fit, quia per intellectum abstrahitur, prȩdicatio ñ. nõ fit, niſi interueniente intellectus opera.

Ad

Ad 4. Ad quartum Eſt facilis ſolutio. Natura enim ſecundum ſe eſt vna, ſed iſta vnitas non eſt communis, ſed iſta vnumquodque in ſe ipſo conſideratum, eſt vnum.

QVAESTIO IIII.

Quomodo reſpondendum ſit quæſtionibus a Porphyrio factis.

EX his, quæ in hac quæſtione & præcedenti dicta ſunt, poſſumus quæſtiones a Porphyrio poſita ſoluere.

Ad primam enim dicimus Vniuerſalia non ſubſiſtere per ſe extra intellectum, nec ſimiliter eſſe quid ab intellectu fictum, ſed ſunt naturæ exiſtentes in rebus, ſeparatæ tantum a ſingularibus per intellectum, & hoc ſignificat Ariſtoteles cum dicit Vniuerſalia non eſſe ſubſtantias, id eſt non ſubſiſtere per ſe. 3 Met tex 20 & lib 7. tex 45 & lib 13 c 10 ſubſiſtunt enim in ſingularibus, quæ ſi fuerint ſubſtantiæ, & Vniuerſalia ad ſubſtantiam pertinent, vt homo, leo, animal, ſi accidens, ipſa ſunt accidentia, vt albedo, color, quantitas

Ad ſecundam quæſtionem reſp. corpus aliquando ſumi pro trina dimenſione, ſcilicet latitudine, longitudine, & profunditate incorporeum autem pro eo quod quantitas non eſt. Altero mō pro ſubſtantia indiuidua corporea habente hanc dimēſionem, ſ ligno hoc, vel illo, Petro, Ioanne. Tertio modo pro compoſito ex materia & forma. Vniuerſalia non ſunt corporea, primo & ſecundo mō accepta quia nec ſunt quantitates, nec ſubſtantię indiuiduę, at vero tertio mō eſſent quædam corporea, ſ illa quę haberēt materiam vt homo, & animal, & leo, quędam alia eſſent incorporea quę, ſ. non habent materiam, vt angelus & ſpiritus.

Ad tertium Reſp. Vniuerſalia iſta corporea non eſſe ſeparata a ſenſibilibus ſingularibus, ſed ſolum per intellectus operationem intelligentis naturam, non cognitis ſingularibus differēt jis Ex dictis intelligimus quæ ſoleant a Philoſophis appellari Vniuerſalia ante multa, in multis, & poſt multa, Vniuerſalia ſi quidem ante multa, ſi quæ eſſent, ſ'a eſſent, ideæ Plato in multis, ſunt res, ipſæ ſeu rerum naturæ. in ipſis rebus exiſtentes, vt ait Ariſtot. Vniuerſale, vero poſt multa ex ipſa vniuerſalitatis ratio per intellectum facta, ac de his hactenus.

De primis & ſecundis intentionibus.

QVAESTIO I.

Quid ſit prima & ſecunda intentio.

CVm frequenter in hac materia, & in reliquis mentio fiat primæ, & ſecundæ intentionis, vtile erit, ſi, quid ſint, & in quo inter ſe differant, ſemel dixerimus. Intentio igitur in vniuerſum, ſi vim nominis ſpectemus, nihil aliud eſt, quam actus mentis noſtræ quo in aliquid tendit, atque inde dicta intentio quod in aliud aliquid mens tendat, hinc etiam pro ipſa re, in quam tendit quoque accipitur, atque ita apud Philoſophos, tum actus ipſe mentis, tum res in quas fertur per illum actum, intentio vocari conſueuit, eſt enim frequens vt nomine actionum vocemus obiectū ipſius, & contra, ex inopia nominum, hinc factū eſt, vt duplex dicatur intētio. ſ. formalis, & obiectiua, formalis eſt ipſe actus, obiectiua eſt ipſum obiectū i. res ipſa, in quam fertur talis actus res inquam obiecta, vt obiecta eſt.

Iam vero voluntatis intentio ad Morales Philoſophos ſpectat, quæ eſt actus voluntatis, quo finem volumus, de qua nihil ad Dialecticum. Intellectus vero intentio, quę ad noſtrum attinet inſtitutum, nihil eſt aliud, quam conceptus, ſeu cognitio ipſa intellectus, qua rem ſibi obiectam cognoſcit, vt quod Solem, verbi gratia percipit, cuius obiectum ipſe eſt Sol, ac ita prima intentio formalis ipſe actus ſecunda intentio obiectiua, dicitur ipſum obiectum cognitum hæc etiam, quod in idem omnino recidit, vocantur & vocari conſueuerūt conceptus formalis, & conceptus obiectiuus.

Sed rurſus, vt antea dictum eſt, in re cognita quam vocamus intentionem obiectiuam ſeu conceptum obiectiuum, reſurgit quidā reſpectus eatenus, quatenus inquam cognita eſt, quem vocamus ens rationis quod ad ipſam operationē intellectus conſequitur, & hic dici poteſt ſecunda intentio obiectiua, quando ipſemet per reflexam cognitionē cognoſcit, vt verbi gratia cum de Vniuerſali, & modo, quo fit, dicebamus intellectum cognoſcere rem aliquam, non

intellecti,

intellectis conditionibus indiuiduantibus, ex quo talis natura ſic cognita ſeu potius per ſpeciem repræſentata, fit Vniuerſalis, & reſultat iſta Vniuerſalitas, quæ dicitur ens rationis, ſimiliter reſultant alia, ſcilicet ratio ſpeciei, & generis, ac (vt ita loqui liceat) ipſa generitas, & varia entia rationis

Igitur in ipſo Vniuerſali, naturæ ipſę primo cognitæ & repræſentatæ, dicuntur primæ intentiones obiectiuæ, illa vera entia rationis ſecundæ intentiones obiectiuæ, intellectus autem non ſolum cognoſcit naturas & primas intentiones, ſed poſtea reflectitur & conſiderat ipſam Vniuerſalitatem & ſecundas intentiones, illa ergo cognitio qua cognoſcit rem ſeu primam intentionem dicitur prima intētio formalis, ſeu, cōceptus, ſeu notitia prima formalis, illa autem cognitio qua entia rationis cognoſcit, dicitur ſecunda, intentio formalis Quadruplex ergo intentio intellectus reperitur; videlicet prima obiectiua, ſecunda obiectiua qui conceptus obiectiui dicunt, deinde prima formalis, ſecunda formalis, inter duas priores & duas poſteriores eſt hoc diſcrimen, vt diximus quod priores intentiones ſunt res cognitæ, poſteriores ſunt ipſæ notitiæ & cognitiones per quas intelliguntur. Secūdum eſt diſcrimen, quod intentio formalis eſt ſubiectiue in intellectu, quia eſt operatio ipſius intellectus, & accidens reale, at prima & ſecunda intentio obiectiua non eſt ſubiectiue, ſed obiectiue in intellectu, licet cum diſcrimine, nā prima eſt etiam in reb pro ptetea eſt ens reale, at ſecunda eſt obiectiua tantum, & ens rationis. Sicut autē de conceptibus diximus, ita de nominimus, quæ illis reſpondent. dicendum, eſſe nomina primæ intentionis, & nomina ſecundæ intentionis. Ex his præterea poſſumus colligere Vniuerſale pro materiali quidem eſſe primam intentionem, pro formali eſſe ſecundam intentionem.

QVAESTIO II.

Vtrum vniuerſalem & aliæ ſecundæ intentiones fiant per notitiam comparatiuam intellectus.

VIdendum eſt iam; quomodo fiant ſecundæ intentiones tum Vniuerſalis, tum aliorum, an per notitiam abſolutam, an per notitiam comparatiuam. Igitur notitia ipſa eſt intellectus operatio, qua rē cognoſcimus. Dupliciter autem poſſumus rem cognoſcere, vno modo in ſe, non cognoſcendo illā in ordine ad aliud, vt quando cognoſco Hominem ſecundū ſe album animal, & talis cognitio dicitur notitia abſoluta. Altero modo poſſumus rem cognoſcere in ordine ad aliud, vt quando cognoſco naturam humanam conuenire multis indiuiduis, naturam animalis multis Speciebus & accidens ineſſe ſubiecto. & talis cognitio dicitur notitia comparatiua. Ex his patet ſenſus quæſtionis, cum natura in rebus non ſit Vniuerſalis actu, nec Species, nec Genus, quouſque accedat operatio intellectus abſtrahentis.

Quęritur, an res dicatur vniuerſalis, Species, aut Genus, cū notitia abſoluta cognoſcitur pet primam abſtractionem dūtaxat, an qn̄ cognoſcitur notitia comparatiua, ſ. in ordine ad inferiora? Sunt multi, quæ aſſerunt has ſecundas intentiones non reſultare, quouſque res cognoſcatur notitia comparatiua, v g Homo non dicitur Vniuerſale, quouſq; cognoſcatur ab intellectu pluribus conuenire, nec Species, quouſque cognoſcatur de pluribus numero differentib. prędicari. Sed iudicio meo iſta opinio peccat in æquiuocatione, vel eſt falſa, aliud n. eſt Vniuerſale eſſe Spēm, aut Genus eſſe, aliud eſt cognoſci, Vniuerſale quidem Species & Genus ſunt, ſimul atque intellectus cognoſcit naturam, non intellectis inferioribus, quę inferiora, ſi fuerint indiuidua immediata, talis natura dicetur Spēs, ſi vero inferiora fuerint Species dicetur Genus, immo prius natura ante cognitionē ſunt in ſpecie intelligibili repræſentante naturam abſq; inferiorib. at iſta non cognoſcuntur ab intellectu, eſſe Vniuerſale, genus, aut Speciem niſi per notitiam comparatiuam, vt explicuimus Et hoc eſt argumentum magnum contra illam ſententiam, quod natura non dicitur Vniuerſalis, Species, aut Genus, eo quod actu prædicetur de plurib ſed quod aptum ſit proxime de pluribus prædicari, vnde quando in ſpecie intelligibili repræſentatur, vel actu, & notitia abſoluta cognoſcitur, eſt aptum proxime de pluribus prædicari, quamuis actu non niſi per notitiam cōparatiuam de pluribus prędicetur.

De

De ſubiecto huius Libri.

QVAESTIO VI.

Vtrum vniuerſale ſit huius libri ſubiectum.

POſtquam de vniuerſalibus, & primis ac ſecundis intentionibus egimus, nunc videndum eſt, an vniuerſale ſit huius libri ſubiectum. In qua quęſtione primũ oportet cognoſcere diſcrimen inter vniuerſale & predicabile. Vniuerſale eſt, quod aptum eſt eſſe in multis, ut antea oſtenſum, ſiue quod a multis participari aptum eſt: illa autem, quę vniuerſalis ratione participant, dicuntur ſingularia: ſiue ſint prorſus ſingularia, ſiue minus uniuerſale, hoc enim reſpectu magis uniuerſalis ſingulare quodammodo dicitur. At Prędicabile dicitur, quod aptũ eſt de pluribus prędicari, & refertur a b ſubiicibile. Igitur quòd vniuerſale non ſit ſubiectum huius libri apparet.

Primo, quia nullam in hoc libello eius Porphyrius feciſſe mentionem uidetur, cũ tamen ſi eſſet ſubiectum, pręcipua de illo deberet eſſe tractatio, & de illo paſſiones tradi & demonſtrari oporteret.

Secundo, ſi eſſet eius ſubiectum, aliæ ſcientię non tractarent de vniuerſalibus ad Ariſtoteles tum in Topicis egit de genere, Specie, Differentia, Proprio, Accidenti, tũ in 7. Meta. c. 13. & ſequentibus de vniuerſalibus diſſeruit. Immo vero omnes ſcientię de vniuerſalibus agunt, vt idem Ariſt. ſæpe docet, pręſertim, 1. Poſt c. 7. & 2. de aïa. c. 5.

Tertio videtur potius Prædicabile eſſe ſubiectum, & non vniuerſale, quia hic Porphyrius tractat de indiuiduo, quod ait eſſe, quod de vno tantum prædicatur, at indiuiduum, vt conſtat, non eſt vniuerſe, ſed ſingulare, eſt tamen quoddam prædicabile, ſcilicet de vno tantum.

Quarto, quia tam genus, quàm Speciem quàm proprium, quàm reliqua definit Porphyrius per prędicari, non per eſſe vniuerſale, vt non vniuerſale.

Quinto. Omnis ſcientia demonſtrat paſſionem propriam de ſuo ſubiecto, ſi ergo prędicabile eſſet proprium animalis, poſſet de illo demonſtrari, quod non videtur.

Pro iſtius quęſtionis diſſolutione, ſit primum fundamentum. Cauſa quare aliquid eſt prędicabile, hoc eſt, quare prædicari aptum eſt de multis; eſt, quia eſt in multis vel aptum eſt eſſe in multis, vt antea diximus ex Ariſt. 7. Meta. c. 13. cum duplicem vniuerſalis definitionem attulimus, atq; adeo intrinſece, & per ſe hoc conuenit vniuerſali, ſcilicet eſſe in multis, prędicari vero eſt quid conſequens, tanquam proprium ipſius vniuerſalis. Vniuerſale itaque eſt eſſentia, prædicabile vero vniuerſalis eſt proprium, atq; ideo fuit opus de vniuerſalibus tractaretur, vt ait Albertus lib. Prędicabilium tract. 1. cap. 1. 1 fund.

Reſpondemus igitur vnica concluſione, Vniuerſale eſt ſubiectum iſtius libri Porph. Probatur primo, quia illud eſt ſubiectum alicuius tractationis, in qua omnes ſpecies illius ſubiecti tractantur, atqui in hoc libello oẽs vniuerſalis ſpecies tractantur, ſ. genus, Species Differentia. Proprium, & accidens, ergo eſt ſubiectum vniuerſale.

Secundo, quia omnes ſubiecti conditiones ei conueniunt, nam eius paſſio, ſcilicet prædicabilitatis in omnibus ſuis inferioribus oſtenditur, etiam, nihil tractatur in hoc libro quod non poſſit ad vniuerſale aliquo modo reuocari, vel tanquam ad partes eius, vel tanquam ad paſſiones eius, vel tanquã ad eſſentiam eius &c. ergo vniuerſale eſt ſubiectum.

Ad argumenta, Ad primum reſpõdemus in hoc libello factam eſſe mentionem vniuerſalis, capite de genere, cum ait, eorum, quę prędicantur, quædam de vno, quędam de pluribus prędicantur, vbi aperte definitio vniuerſalis traditur per eius proprium ſcilicet prædicari de pluribus atque idem poſtea, cum omnia cõparat inter ſe vniuerſalia, agit c. vltimo, cum ait hoc commune eſſe omnibus vniuerſalibus, vt de pluribus prędicentur. Ad 1.

Ad ſecundum argumentũ, dicimus alias ſcientias agere de rebus ipſis, quę vniuerſales dicuntur, Dialecticę vero proprium eſt de vniuerſalis, quatenus vniuerſalia ſunt, & quatenus prædicabilia agere, pro formali itaque relatione vniuerſalitatis, & prędicabilitatis conſiderando alię ſcientię pro materiali dumtaxat, res ſcilicet ipſas, quibus talis ratio conuenit & qui- Ad 2.

dem res ipſas in ſe, non vt ſubſunt tali ratione. Topica quidem de vniuerſalibus agit, Genere Differentia, &c quatenus efficiunt & conſtituunt quæſtionum Dialecticarum diuerſa genera, hic vero per ſe, & in ſe conſiderantur vniuerſalis; eorum natura, & propria eorum explicantur: in Metaphyſicis autem non quatenus conferunt ad modum ſciendi, ſeu intelligendi, uel quatenus conferunt ad Prædicamenta, & alias Dialecticæ partes cognoſcendas vt Dialecticus conſiderat, ſed ipſam per eſſentiam in abſtracto, ſpeculando & contemplando, & in hoc a Dialectico in iſtorum tractatione differt.

Ad 3. Ad tertium, Tractauit Porphyrius de indiuiduo, quatenus erat neceſſarium illud cognoſcere ad cognitionem ipſorũ vniuerſalium, quæ de pluribus differentibus numero prędicantur, & quia eſt quoddam ſubiicibile, de quo illa prædicari poſſunt, & quia eſt correlatiuum oppoſitum vniuerſali ipſum ſingulare.

Ad 4. Ad quartum Porphyrius hoc ipſo indicat ſe de vniuerſalibus agere, quòd propria paſſione ipſius vniuerſalis utitur in omniũ illorum explicatione. Potius autem per prædicationem definit, quia notior erat uniuerſalis eſſentia, & talis occultior, atque ita ad finem, quæ uolebat introductionis accõmodatius. Dici etiam ſecundo poteſt, Prędicabile duobus modis accipi, uno modo, pro aptitudine ad prædicandum, & ita eſſe propriam paſſionem uniuerſalis, altero modo, pro principio intrinſeco, vnde prouenit illi ipſa aptitudo, & eatenus eſſe eſſentiam, & veram ipſam differentim eſſentialem indicare, per quam vniuerſale eſt vniuerſale. Cum vero dicimus prædicabile eſſe proprium vniuerſalis; intelligendum eſt, vt ſuperius in vniuerſalis definitione expoſuimus, ſcilicet prædicabile de pluribus vniuoce per ſe directe, &c quo pacto indiuiduũ non prædicatur, & cætera, quæ tunc excuſimus.

Ad 5. Ad quintum demonſtrari poteſt per illam primam eſſentialem definitionem vniuerſalis hoc modo, omne eſt quod aptum eſſe in multis, eſt prædicabile, ſicut aptum prædicari de multis, ſed vniuerſale eſt aptum eſſe in multis, ergo eſt prædicabile de multis.

QVAESTIO II.

Vtrum vniuerſale ſit genus ad illa quinque: Genus Speciem, Differentiam, &c.

POſſet hic dubitare quis, An vniuerſale ſit genus ad quinq; prædicabilia? Albertus Magnus libro prædicab tract. 2. c. 9. exiſtimat, eſſe prædicatum analogum quia ratio vniuerſalis, ſcilicet eſſe in pluribus ſeu de pluribus prædicari, nobilior & perfectior eſt in vno prædicabili, quam in alio; nam Genus, & Species, nobiliorem modum prædicandi habent, vt patebit poſtea, quàm differentia & alia duo, & Differentia quã Proprium, & hoc qũam accidens, Similiter nobiliori modo eſt Genus, & Species in pluribus, quam Proprium, & Accidens, nam illa ſunt ſubſtantia eorum quibus inſunt, at hęc ſunt extra ſubſtantiam. Prima opin.

Secundo item poſſumus idem ſit oſtendere. Vniuerſale, & Prædicabile nõ conueniũt in una eadem ratione, nec ex ęquo omnibus illis ſed aliquibus prius, aliis poſterius, igitur non eſt uniuocum ſed analogum nam Generi, & Speciei conuenit vniuerſale primo, vt prædicat de pluribus inferioribus ſub ſe, at Differentiæ, & Proprio vt prędicatur primo de æquali, de ipſa Species, cuius eſt Differentia vel proprium & de indiuiduis inferioribus, poſtea mediante Specie. Iam vero Accidens alia ratione, ſ. extrinſece, & poſterius prædicatur. Immo & Genus de indiuiduis, mediante Specie, prædicatur, Species vero infirma immediate de indiuiduis, At vero id analogum eſt, quod non eandem ratione dicitur, & quod, vni primo aliis conuenit poſterius, ergo vniuerſale, & prędicabile, eſt analogũ, & ita nõ erit genus

Tertio, ſi eſſet Genus, ſequeretur, quòd aliquod Genus ſub ſua Species contineretur, nempe vniuerſale ſub Genere, ſi quidẽ omne Genus continetur ſub Genere in communi, at hoc videtur falſum, & impaſſibile, vt genus ſub ſua Specie contineatur, ergo vniuerſale non erit genus.

Quamuis iſta ſententia Albertus ſit probabilis, mihi magis placet ſententia Scoti q. 8 eſſe ſcilicet genus ad illa quinque, Qđ probatur primo, quia ratio vniuerſalis in communi vniuoce eis conuenit, ſcilicet

aptum

aptum eſſe in multis, prout abſtrahit ab eſſe mediate, vel immediate, ſic etiam ratio prędicabilis in communi, aptum prędicare de multis, prout abſtrahit a prædicatione mediate, vel immediate, quę poſtea ſpecies prædicationis diſtinguuntur, & prædicabilium, ſecundum diuerſitatem modorum, quibus res inſunt in multis de quibus prędicantur, quæ ſunt, Differentiæ diuidentes Genus vniuerſalis, & eius rationem vniuerſalem Præterea cum vnumquodque prædicabile, per illud definiatur, dum dicimus, Genus eſt vniuerſale, Species eſt vniuerſale, Differentia eſt vniuerſale, & ſic reliqua, conuincitur eſſe Genus, nam aliàs, id non liceret, ſi genus non eſſet, & vniuocum; definitio enim non eſt per analogum aſſignanda, vt Ariſt. docet 6 Topic. c 2.

Ad 1. Ad argumenta reſpondendum erit illam rationem Alberti, infirmam eſſe, non enim illud ſolum facit analogiam, ſiquidem id in omnibus Generibus apparet, nam verbi gratia, animal eſt Genus, & tamen perfectius eſt in vna Specie quam in altera, & eodem modo in cæteris.

Ad 2. Ad ſecundum dictum, eſt cõuenire vna, & eadem ratione communi, prout abſtrahit ab eſſe mediate, vel immediate. Deinde dici etiam poteſt. Differentiam, & Proprium quamuis immediate de Specie prædicentur alterum in quale eſſentiale, alterum in quale accidentale, tamen hoc ipſo eſſe vniuerſalia, quia de vniuerſali prædicantur ex æquo, & ita vtrumque poſtea de indiuiduis inferioribus & ita hoc ſolum diſcrimen afficere, varias eſſe formas, ſeu ſpecies vniuerſalis quia ſunt variæ formæ, & ſpecies prædicationis, nam ſi vnus ſolus eſſet in omnibus prædicandi modus, una tunc ſolum eſſet ſpecies vniuerſalis, non vero quinque.

Ad 3. Ad tertium, dicimus non contineri vniuerſale ſub vna ſpecie, ſ. ſub Genere, eſſentali prædicatione, ſed accidentali. Eſt.n hęc accidentalis prædicatio, vniuerſale eſt Genus, ſicut hæc, Animal eſt genus, & (quod in idẽ recidit) materialiter continetur; non formaliter. Eſt autem inconueniens, & impoſſibile, ut idem contineatur ſub vna ſpecie eſſentaliter, prædicatione, ſcilicet eſſentiali.

Poteſt etiam dubitari. An uniuerſale habeat aliquam propriam paſſionem, cum ſit genus, ſubiecta enim ſcientiarum, & partium ſcientiarum habent ſuas paſſiones, & proprietates, vt patet 1. Poſt. c 23 Reſpon. paſſionem vniuerſalis, vt dictum eſt, eſſe prædicare, ſeu prædicari poſſe de pluribus inferioribus vt n. ab homine, vt homo eſt procedit hæc proprietas, quod ſit riſibilis, ita ab vniuerſali ut ad plura ordinẽ habet, fluit, quod ſit prædicabile, & prædicetur.

QVAESTIO II.

Vtrum ſint tantum quinque vniuerſalis ſpecies (ſeu) quod in idem recidit, quinque tantum Prædicabilia.

DE numero iam uniuerſalium, ſeu prædicabilium inquirendum eſt non tantum ſint quinque an uero plura, aut pauciora. At primo, quod ſint pauciora, quam quinque, apparet, nam prędicabile, & prędicatum idem uidentur eſſe, in hoc enim ſolũ differunt, quod unum dicit actum, alterum dicit aptitudinem, ſeu potentiam ad eiuſmodi prędicationis actum, at uero quatuor tantum prædicata ab Ariſt. traduntur, 1. libro Top. c 3 Proprium, videlicet Definitio, Genus, & Accidens, de quibus poſtea ſigillatim differit.

Quod vero ſint plura, ſic oſtendi poteſt. Definitio eſt quoddam prędicabile, ſiquidem loco citato inter alia prędicata connumeratur ab Ariſtot. quare iam erunt ſex, ſi definitio ad illa quinque addatur.

Secundò. Imò etiam alicui uideri poterit ipſa quoque diuiſio, aliud prædicabile, ſiquidem de diuiſo ipſo poteſt diuiſio prędicari, vt Animal, aliud eſt homo, aliud brutum.

Tertio Genus & ſpecies dicunt eſſentiã rei, ſed exiſtentia rei videtur aliud prędicatum, quod prius adhuc ante eſſentiam quęri debet: nam prius quęrimus, an res ſit deinde quid ſit, aut qualis. Hę itaque eſt omnium de exiſtentia rei prima quęſtio. An inquam ſit? erit ergo exiſtentię quoddã prędicabile & quidem omnium primum, vt videtur.

Quarto Preterea, indiuiduum uagum, vt quidam homo, de pluribus prędicatur ſub diſiunctione, eſt enim Petrus vel Ioannes, & cęt. ergo etiam aliud vniuerſale: Immo de iſta voce, hic Homo, ſeu conce

ptu reſpondente, videtur idem dicendum, ex ſe indifferenter poſſe iſti, vel illi homini applicari, & de hoc vel illo dici, & prędicari, vt hic Homo eſt Ioannes, hic Homo eſt Petrus, &c. atque ita cætera, quæ dicuntur indiuidua demonſtratiua.

Primũ fund. Ad iſtius quæſtionis ſolutionem, Primum ſit fundamentum, Species vniuerſalium nos poſſe colligere tribus modis. Primo a poſterioribus, & notioribus quo ad nos, vt Porphyrius colligit ex diuerſitate prædicandi, Vel ſecundo modo, a priori ex diuerſitate exiſtendi in alio, ſiquidem vniuerſale eſt, quod aptum eſt eſſe in multis. Tertio modo ex ipſiſmet rebus, a parte rei, & his, quæ ſecundum naturam ipſis reb. conueniunt ſi quidē vniuerſale fundamentũ habet in reb. & per intellectum perficitur in rõne vniuerſalis & poſtea ſic conceptũ, de reb. ipſis prædicatur, & ea ipſa quæ ſunt in rebus a nobis cognoſcuntur, vere cognoſcimus. Sunt ẽt aliæ viæ hunc numerum vniuerſaliũ oſtendendi, tamen hæ tres videntur præcipuæ.

ſecundũ fund. Sit ſecundum fundamentum. Ad hoc vt aliquid ſit vniuerſale, oportet (vt antea fuit oſtenſum, cum quæſiuimus, quid eſſet vniuerſale) vniuocum, & ſimplex, & directa prædicatione de pluribus ſub eadem ratione prædicetur.

1. Cõcl. His poſitis, ſit prima concluſio, quinque tantum eſſe Prædicabilia, ſeu vniuerſalium ſpecies, nempe Genus, Speciem, Differentiam, Proprium, & accidens, quæ ſic oſtenditur. Primo modo, Porphyrij ratione, ex quintuplici diuerſitate modi prædicandi, videlicet de vno, & de pluribus, in quid, vel in quale, in quid rurſus de pluribus numero, vel pluribus differentibus ſpecie, at in quale, vel eſſentiale, vel accidentale, & demum accidentale, conuerſim, ſeu reciproce, vel non conuerſim. Igitur quicquid dicitur, ſeu de altero prædicatur, aut prædicatur de vno tantum, & hoc eſt indiuiduum, & ſingulare, aut de pluribus, & hoc eſt vniuerſale. Rurſus ſi de pluribus, aut in quæſtione quid eſt, aut in quæſtione quale eſt. Si in quid, vel de pluribus Specie differentibus, & eſt Genus, vel de numero tantum differentibus, & eſt Species. Si in quale, aut eſſentiale, quod dici ſolet, quale quid, & eſt differentia, aut quale accidentale, ſcilicet, Accidens accidentaria prædicatione, & tunc aut conuerſim & reciprocè prædicatur de ſpecie aliqua, vel Genere, & eſt Proprium aut non conuerſim, & eſt Accidens.

Secundo modo, idem oſtendi poteſt a priori Philoſophice, ex modis exiſtendi in multis, nam quicquid eſt, aut eſt id, in quo omnia alia inſunt, aut ſunt ea, quæ inſunt, ſi id in quo inſunt omnia, eſt indiuiduum, ſi quæ in alio inſunt, vel quæ in vno ſolo, & hæc ſunt indiuidualia accidentia, & conditiones aliæ indiuiduantes, vel inſunt in multis, & ſunt vniuerſalia. Sed omiſſo indiuiduo, & quę vt indiuiduo conueniunt, de eo quod ineſt in multis videamus, ſi eſt in multis, ergo aut intrinſece ineſt in eſſentia eorum, aut extra eſſentiam extrinſecè adiacet, vt in ſubiecto, & ſi extrinſece, aut ineſt vt totum, aut vt pars, ſi vt totum, ſcilicet tota eſſentia, eſt Species, ſi autem ineſt, vt pars in toto, quæ ſe habet vt materia, & in potentia, & eſt Genus, aut tanquam forma, & eſt Differentia, ſi vero ineſt extrinſece, & in ſubiecto, vel vt ab eſſentia fluens ab intrinſecis ab ea dependens, & eſt proprium, vel ſubiecto adueniens ex externis cauſis extrinſece adiacens, & eſt Accidens.

Tertio modo ex ipſiſmet rebus a partè rei. Quicquid eſt in vnaquaque re ſiue ſingulari ſiue vniuerſali, & quicquid de illa cognoſci poteſt, aut ſunt eius rei eſſentia, aut accidẽtia ſi eſſentia, aut tota eſſentia rei, aut pars eſſentię, ſi pars eſſentię, aut in qua conuenit cum alijs reb. & eſt genus, aut in qua differt, & eſt Differentia. Si tota rei eſſentia eſt Species, iam vero ſi Accidens eſt, aut proprium eius tantum rei, & eſt proprium Accidens, aut cõmune cum alijs, & eſt Accidens commune, quod abſolute vocamus Accidens commune vocabulo, ac de his ſuperius quoque diximus, cum oſtendimus Naturę ordinem ſeruaſſe Porphyrium in iſtorum vniuerſalium tractatione, quare plura hoc loco non erit neceſſe ſuperaddere.

Nunc ad argumenta. Ad primum dicimus, Ariſtotelem de his egiſſe in lib. Topicorum, quatenus ſpectant ad efficienda varia genera quęſtionum Dialecticarum, atque ideo illa quatuor ſola retulit, quę diſcrimen quęſtionum efficiebant, & diuerſitatem locorum, ac tractationis, & ob id etiam addendam, quęſtionem de eodem, Ad 1.

&

& diuerſo, præter alias quatuor quæſtiones, Generis, Definitionis, Proprij, & Accidētis, quod diuerſam ab aliis requirere tractationem, & loca videntur, Speciem ergo ob id ad Genus reuocaſſe videtur Ariſt. eo, quòd ex ijdem locis, quibus quæſtio Generis tractatur, pōt etiam queſtio tractari Speciei, Differentiam vero ad definitionem retuliſſe videtur, ſiquidem vltra Genus addit ipsā Differentiam, vel Differentias, Atque ita omnia conueniunt, & nulla eſt Ariſt. cum Porphyrio repugnantia.

Ad 2. Ad alia argumenta, quod ſint plura, quā quinque, Reſpondemus ad primum & ſecundum. Vniuerſalia, & Prædicabilia nos ſimplicia tantum quinque aſſerere, at compoſita & complexa Prædicabilia eſſe poſſe per multa & definitionem, & diuiſionē, & cōplexa alia oīa vel accidētia vel eſſentialia.

Ad 3. Ad tertium dicimus, Exiſtentiam rei, cū quærimus de re aliqua, an ſit, non eſſe prędicatum aliquod præter ipſum verbū, quod medio verbo de ſubiecto dicatur, ſed eſt ipſummet ſubſtātiuum verbum. Vnde in hac quæſtione, ſi recte diſpicimus, nō tam quæritur aliquod prædicatum, quam ipſummet ſubiectum quæritur per ſe, an ſit in rerum natura. Poſtea vero ſubiecto iam poſito exiſtente in rerum natura, de illo & quærimus & dicuntur quinque illa Prędicabilia vniuerſalia. Et certum eſt, antequam res ſit, nihil ei poſſe conuenire, & oportere, vt res prius ſit, antequam ei aliquid conueniat, aut de ea prædicetur.

Ad 4. Ad quartum, Quidam homo, vel hic homo, & alia ſimilia indiuidua vaga, includūt in ſua ratione duo, naturam communem, & rationem ſeu Differentiam indiuiduantem, quare impoſſibile eſt, vt vnica & eadē ratione conueniat ſingulis indiuiduis, atq; ideo Vniuerſalia neceſſe, nec dici poſſunt, quia non prędicantur de multis ſub una & eadem ratione. Deinde hæc indiuidua vaga ex modo ſignificandi ſunt complexa, non ſolum complexione vocis quia poſſet facile vna vox imponi ad ſignificandum illud ipſum, ſed complexione ſignificationis, & conceptus appræhendentis multa ſingularia per diſiunctionem, nam tantum valet quidam homo, ac ſi diceres, hic homo, vel iſte homo, vel ille homo, &c. Tandem de diuiduo demonſtratiuo, cum dicimus homo, & demonſtrando, verbi gratia Petrum, & hic homo demonſtrando verbi gratia Ioannem, in mente diuerſus omnino conceptus illorum diuerſorum reſpondet, atq; adeo non eſt eadem ratio communis, ſed æquiuoca, & diuerſa & ideo non vniuerſale, Ac de his hactenus nunc de ſingulis Vniuerſalibus videamus.

Caput primum de Genere.

Videtur aūt neq; Genus neque Species ſimpliciter dici, Genus .n. dr. & aliquorum quodammodo ſe habentiū ad vnum aliquod, et ad ſe inuicē collectio, ſecundum quā ſignificationē Romanorum dicitur Genus, ab vnius. ſ. habitudine, (dico aūt Romuli) & multitudinis habentium aliquo modo ad inuicem eam, quæ ab illo eſt cognationem ſecundum diuiſionē ab alijs Generibus dictum. Dicitur autem & aliter rurſus Genus, quod eſt vniuſcuiuſque generationis principiū, vel ab eo qui genuit, vel ab eo loco in quo quis genitus eſt. Sic enim Oreſtem quædē dicimus a Tantalo habere Genus. Hylum autem ab Hercule, & rurſus Pindarū quidē Thebanum eſſe Genere, Platonē vero Athenienſem, etenim, patria principiū quoddam eſt vniuſcuiuſque generationis, quemadmodū & pater. Hæc autem videtur promptiſſima eſſe ſignificatio, Romani enim dicuntur, qui ex genere deſcēdunt Romuli, & Cecropidæ, quia Cecrope, & horum proximi. Et prius quidem appellatum eſt Genus vniuſcuiuſq; generationis principium; dehinc etiam, & multitudo eorum, qui fiunt ab vno principio, vt a Romulo, quā diuidētes &

ab alijs ſeparâtes, dicebamus oēm illam collectionem Romanorum Genus. Aliter autem rurſus Genus dicitur, cui ſupponitur Species, ad horum fortaſſe ſimilitudinem dictum. Etenim principium quoddá eſt huiuſmodi Genus earum, quæ ſub ipſo ſunt Specierum; videtur ēt multitudinem continere omnem, quæ ſub ipſo ſunt, Specierum.

Tripliciter igitur cum Genus dicatur, de tertio apud Philoſophos ſermo eſt, quod etiam deſcribentes aſſignauerunt, Genus eſſe, dicētes, quod de pluribus & differentibus Specie in eo quod quid eſt prædicatur, ut Animal. Eorum.n. quæ prædicantur, alia quidem de vno dicũtur ſolo, ſicut indiuidua, vt Socrates, & hic, & hoc; alia vero de pluribus, quemadmodum Genera, & Species, & Differentia, & Propria, & Accidentia cōiter, ſed non proprie alicui, eſt autem Genus quidem, vt animal. Species vero, vt homo. Differentia autem, vt rationale. Proprium, vt riſibile. Accidens, vt album, nigrum, ſedere. Ab ijs igitur, quæ de vno ſolo prædicatur, differunt Genera, eo quod hæc de pluribus prędicantur. Ab ijs autem rurſus quę de pluribus, a Speciebus quidem, quoniam Species & ſi de plurib. prædicantur, non tamen de differentibus Species, ſed numero, homo enim cum ſit Species, de Socrate, & Platone prędicata, qui non Specie differunt, ſed numero. Animal uero cum ſit Genus, de homine, & bone, & equo prædicatur, qui differunt a ſe inuicem Specie, non numero ſolum. A Proprio vero differt, Genus, quoniam Proprium quidem de vna ſola Specie, cuius eſt Proprium prædicatur, & de ijs, quæ ſub ipſa Species ſunt indiuiduis, quemadmodum riſibile de homine ſolo, & de particularibus hominibus. Genus autem non de una ſpecies prædicatur, ſed de pluribus, & differentibus. A Differentia vero, & ab ijs, quæ communiter ſunt Accidentia, differt Genus, quoniam, & ſi de pluribus & differentib. Species prædicātur Differentiæ, & communiter Accidentia, non tamen in eo quod quid eſt prædicantur, ſed in eo quod quale quid eſt. Interrogantibus, enim aliquibus, quid eſt illud, de quo prædicantur hęc, Genus reſpondebimus Differentias autem, & Accidentia non reſpondebimus, non enim in eo quod quid eſt prędicātur de ſubiecto, ſed magis in eo quod quale quid eſt; interroganti enim quale quid eſt homo; dicimus quod Ratione, & quale quid eſt Coruus; dicimus quod nigrum; eſt autem rationale quidem Differentia, nigrum vero Accidens, quando aũt quidam eſt Homo, interrogatur, animal reſpondemus, eſt autem hominis Genus animal. Quare de pluribus prædicari diuidit Genus ab ijs quæ de vno ſolo, eorum quæ ſunt indiuidua, prædicantur, hoc vero, de differentibus Specie, ſeparat ab ijs, quæ ſicut Species prędicantur, vel ſicut Propria, in eo autē quod quid eſt prædicari, diuidit a differentijs & communiter Accidentia.

cidentibus, quæ non in eo quod quid eſt, ſed in eo quod quale quid eſt vel quomodo ſe habet vnumquodque, prędicantur de ijs, de quibus prædicantur. Nil igitur ſuperfluum, neque minus continet Generis dicta deſcriptio.

Quæſtiones cur prius de Genere, quàm de Specie, aut alijs agitur.

AGgreditur modo Porphyrius de ſingulis vniuerſalib in particulari tractationem, quam quinque ſequentibus capitibus abſoluit: poſtea vltimo capite ea inter ſe comparat, & quam adinuicem habitudinem habeāt, oſtendit. Incipit igitur ab ipſo Genere, in quo merito quis dubitare poſſet qua ratione id factum fuerit. Boetius huius duas aſſignat cauſas, prior eſt, Genus enim eſt vniuerſalius, cum compræhendat ſub ſe multas Species. Vniuerſalia autem nobis ſunt notiora 1. Phyſ. cap. 1. propterea ab eis eſt incipiendum, cuius rationem dat. Ariſt. 1. de partib. cap. 1. Si enim uniuerſalia primo non traderentur, cum illę ſint in particularibus, oporteret in particularium tractatione ſępe idem repetere. Poſterior ratio, quę eſt etiam Ammonij, Genus eſt generatione prius quàm Species, cuius ſignum eſt, ſi Genus auferatur auferuntur Species, at non ablata vna, aut altera Specie, Genus aufertur, quod docet Ariſtoteles 2. de generatione animalium, cap. 3. dum dicit, vitam plantæ priorem eſſe, deinde, vitam ſenſitiuam, tandem rationalem. Ex vtraque autem ratione colligitur Porphyrium ſeruaſſe & Naturę, & doctrinę ordinem, ſeu cognitionis: Naturę, dum a prioribus cognitionis, dum vniuerſalioib incępit. Hæc tamen vtraq; ratio declaratione indiget Genus. n & Species dupliciter conſiderari poſſunt: vno modo ſecundum naturam, & ſubſtratum, altero modo formaliter ſecundum ratione, & relationem Generis, & Speciei. Si primo modo conſiderentur: Genus, ſ. natura ipſa eſt prior, & communior Specie: at ſecundum relationem, tunc ſimul tempore, & natura ſunt, nō eſt prius Genus, quàm ſit Species, ſicut non prius, formaliter pater, quàm ſit Filius, relatiua enim ſimul natura ſunt, vt docet Ariſt. in Prædicamento: Ad aliquid.

Sed ſi ſic eſt, poterit merito quis obijcere cum hic conſiderentur iſta ſecundū formā, videntúr ergo iſte rationes non ſufficientes. Ad quod dicendum, rationes eſſe nihilominus bonas, & probabiles, quia cum natura ipſius Generis ſit prior, & communior, æquum fuit, vt eius intentio prius conſideretur. Poſſumus autem tertiam rationem addere etiam ſecundum intentiones ipſas: cum .n. iſta introductio ſit ad Prædicamenta Ariſt. fuit congruum, vt illud primo explicaretur, quod illic primo occurrit: illic autem primo occurrit Genus; cum ſtatim ens in decem diuidatur, & in Prædicamēto quoque ſubſtantiæ, quod ante accidentia eſt, primum ſi ipſum Genus generaliſſimum, hęc autem ratio eſt vniuerſalis probans ordinem omnium Prędicabilium; ſubſtantia enim eſt primum Prædicamentum; in quo, nec Propria nec accidentia ſunt, & in eo primum locum habeat Genera, & Species; illæ autem rationes ſolum ordinem inter Genus & Species probant.

Videtur autem neque Genus, neque Species, dici, ſimpliciter.

Hoc caput in duas poteſt partes ſecari. In priori, aliquot modos acceptionis nominis huius narrat, in poſteriori Genus ipſum Logicum, de quo pręſens inquiſitio eſt definit, ipſamque definitionem manifeſtat.

Tripliciter ergo Genus ſumit. Primo. Genus dicitur congregatio multorum habentium inter ſe aliquam affectionem, vel habitudinem, & hæc habitudo, & affectio, adinuicem ad vnū aliquid eſt, ſicut dicitur Genus Heraclidarum, congregatio multorum, qui inter ſe ordinem habent aliquo modo, ſ. quia affines, vel cognati ſunt, & hoc reſpectu vnius, ſcilicet Herculis, a quo deſcendunt, & propterea, dicuntur Genus Heraclidarum, & ſumunt nomen ab vno illo vt diſtinguantur ab alijs Generibus. Hoc exemplum ſumpſit Porphyrius ab Ariſtot. 10. Met. 11. Boetius, quia Romanus erat tranſtulit Genus Romanorum, qui ab vno Romulo deſcendunt. Secundo ſumitur pro ipſo principio, a quo tales collectio emanauit, quod dup ex eſſe poteſt aut, Pater, aut Patria, nam & ipſa patria, quoddam

 principium

principium eſt: non enim ſolum locus naturalis eſt corporum contentiuus, ſed eorum aliquo modo productiuus, & cõſeruatiuus: cum influxum habeat erga corpora: cuius argumento, eſt diuerſa temperies horum & illorum corporum, & varietas eorum quæ diuerſis locis producuntur. Sic inquit Virgilius.

Hic ſegetes, illic veniunt fælicius vuæ.
Arborei fætus alibi, atque imuſſa vireſcunt.
Gramina: nonne vides, croceos vt Timolus odores.
India mittit ebur, nolles ſua thura Sabæi
Et Chalibes duri ferrum?

Dubiũ. Hic poſſet eſſe dubium. An ipſe pater, vel patria ſint dicenda Genus. Auerroes videtur id affirmare: at credendum cum Caietano non dici Genus patrem ipſum, aut patriam ſed ipſum principium, & originem, quæ ab eis ducitur.

Statim Porphyrius comparat has duas acceptiones, dici itaque, poſterior eſt promptiſſima, id eſt ſe primo offert, eſt enim prior: quod probat: prius enim illud principium, quod Genus dicitur, fuit, atque ab eo appellatio facta eſt, ſcilicet Genus Romanorum, Heraclidarum. Vnde poteſt duplex ratio fieri, propter quam iſta ſignificatio eſt magis in promptu: Primo, quia ab eo, quod eſt Genus primo modo, ſumitur denominatio, dicitur enim ab Hercule Heraclidarum genus Secundo, quia iſta fuit prior prius enim fuit illud principiũ, quam collectio eorum qui ab eo fluxerunt. Tertio ſumitur Genus pro eo, cui ſupponitur Species, id eſt pro eo, quod de Speciebus predicatur, & hoc eſt Genus Logicum, cuius eſt tractatio præſens.

Huius Generis Prophytius ſimilitudinẽ aſſignat cum alijs Generibus: cum poſteriori ſecundo modo accepto, ſicut enim Genus ſecundo modo eſt principium eorum, quæ ab eo originem trahunt, ita genus hoc eſt ſuarum ſpecierum principium ſimiliter eſt ſimile generi primo modo accepto, vt enim hoc eſt multorum collectio ita & Genus Logicum eſt multarum ſpecierum aggregatio, id eſt ſub ſe multas continet Species.

Dubia aliquod ſcitu digniora in priorem hanc partem capitis de Genere.

Circa hanc capitis partem aliquot ſunt aduertenda Primo, Porphyrium has Generis acceptiones ex Ariſto fere deſumpſiſſe, nam Ariſt 5. Metaph c 28. refert quatuor Generis acceptiones Primo. Genus dicitur continua aliquorum generatio, quod idem eſt cum collectione multorum habentium habitudinem ſecundum generationẽ, vbi intelligens iſtam habitudinem, quam dicit Porphyrius eſſe inter illas, quorum collectio dicitur Genus, debere eſſe ſecundum generationem, & ea quæ ad generationem attinent, vt quòd ſint cognati, vel conſanguinei, vel filij, vel aliud ſimile. Quod adnotauit Albertus explicans Porphyrium contra Auicennam. Secundo dicitur Genus principium, a quo talis generatio eſt, quod eſt pater, vel patria, & aliquando ẽt dicitur mater. Tertio, Genus eſt ſubiectum, ex quo res fiunt, vel in quo, quomodo dicitur Genus figurarum ſpecialium eſſe aliud a Genere ſolidarum, & in naturalibus materia dicitur Genus, quo pacto cęli & elementa dicuntur eſſe Genere diuerſa, iuxta eorum ſententiam, qui aſſerunt eſſe ex diuerſa materia, & tale Genus dicitur Phyſicum. Quarto genus eſt, quod prædicatur, ſcilicet iſtud, quod hic proponitur, tertio loco a Porphyrio.

Poterit autem quis dubitare, Quare prætermiſit Porphyrius Genus tertio loco poſitum ab Ariſtotele? Dicitur, quod iſtud habet ſimilitudinem quandam cum Logico, vt enim Logicum eſt, ex quo ſunt Species ita & illud, Logicum enim eſt, velut materia Specierum, vel forſam, quia parabat facilem introductionem, & eſſet obſcurum explicare, quid eſſet illud ſubiectum, quod genus appellatur. Dubiũ.

Circa verba ipſius Porphyrii, Nota illud verbum (videtur) aliquando enim pro eo quod apparet, & non eſt, ſumitur vt patet apud Ariſt. 1. Elencho c 1 & 2. Sunt ſyllogiſmi, inquit, qui videntur, & non ſunt: at hic non ſic vſurpatur; ſed pro eo, quod eſt, & patet, ac eſt manifeſtum. Nota verbum (ſimpliciter) nam vno modo idem eſt; quòd vniuerſaliter, vt habetur 1. Meta. tex. 48. & 1. Elench. c. 6. Secundo modo

do idem eſt , quod vniuocè, vt habetur 1. Met. tex 47. Tertio modo accipitur pro eo, quod eſt ſine addito diminuente. 1. Elench. cap. 5. quo pacto dicitur, Aethiops non eſt ſimpliciter albus. Vltimo modo pro eo, q eſt ſolum vt Brutū eſt ſimpliciter ſenſitiue: qua ſignificatione vtitur Porp. c de Differentia, hic ſumitur, modo ſecundo; ac ſi dicat Genus non dicitur vniuocè.

Nota præterea, dicit (videtur autem) hic velut excluſat ſe ab eo, quod propoſuit. ſ. docere, quid ſit horum quodq; ac propterea incepturus erat a definitione ſed id prohibet eius æquiuocatio, æquiuoca enim prius diuidenda. nota præterea non explicaſſe niſi Genus, & Speciem, quia iſta ſunt relata, vt docet Ammonius; vel, vt vult Boetius, omnia ſubintelligi, quæ etiam ſunt æquiuoca, quæ quia iam erant enarrata, prolixitatis vitandæ gratia præter miſit.

Nota vltimo, ſecundum Albertum diſcrimen inter Genus tertio modo, & alia Genera: Genus enim ſecundo modo, non eſt in tota collectione earum, quæ ab eo procedunt; non enim eſt Romulus in ſingulis Romanis at tota natura Generis eſt in ſingulis Speciebus, Homo enim eſt ſubſtantia animata ſenſibilis, pariter, & Leo, & aliæ Species. Præterea Genus primo modo continet multa tanquàm partes integrantes, de quibus prædicari nequit. non enim ſinguli Romani ſunt Genus; at Genus hoc de ſingulis Speciebus per ſe prędicari valet.

Tripliciter igitur cum Genus dicatur, de tertio apud Philoſophos ſermo eſt.

Hæc eſt poſterior cap. pars, qua Porphyr. definit Genus tertio modo; eius enim vſus ad Dialecticos, & Philoſophos pertinet. Definitio eſt iſta. Genus eſt id, quod prædicatur de pluribus differentibus Specie, in eo, quod quid eſt quæ definitio ad literam deſumpta eſt ex Ariſt 1. Topic. cap 4 pro cuius explicatione Porphyrius tres diſtinctiones inſinuat eorum, quæ prædicantur; quædam enim de vno prædicantur; vt Socrates, Plato, quædam de pluribus; vt Homo. Secunda, eorum quæ de pluribus prædicantur; quędam de pluribus differentibus numero, quędam de differentibus Specie prædicantur. Tertia eorum quę de pluribus differentibus Specie prædicantur, quædam prædicantur in eo quod quale, quædam in eo, quod quid. Illud eſt prædicari in quid, eſſe tale prædicatum, vt ad quæſtionem factam per quid de re, ſcilicet de natura rei, poſſit per illud reſpōderi; vt quid eſt homo? congruè reſpondebis, ſi dicas, animal animal igitur prædicatur in quid de homine. Illud autem eſt prædicatum in quale, eſſe tale prædicatum, vt poſſit per illud reſponderi ad quæſtionem factam de qualitate rei; vt qualis eſt homo? dices, doctus, aut albus; iſta prædicantur in quale. Hac diuiſione Porphyrius colligit definitionem Generis ſufficientem eſſe, cum ipſum ſepararet ab omnibus alijs Prædicabilibus. Ex hoc enim quod Genus de Pluribus prædicatur, ab indiuiduo diſtinguitur; quod quidem prædicatur, ſed de vno ſolo. Per hoc quod Genus prædicatur de differentibus Specie, à Specie diſtinguitur, & à Proprio, Species enim de pluribus indiuiduis, Proprium autem de vnica Specie, cuius eſt proprium, de indiuiduis illius Speciei quoque prædicatur, per hoc autem quod in eo, quod quid, à Differentia, & Accidenti diſtinguitur. Hęc enim in eo quod quale, de pluribus prædicantur; vt ſi dicas, qualis eſt homo? reſponde bitur, eſt rationalis, vel albus. Patet igitur definitionem neque eſſe ſuperfluam, nec diminutam iuxta præceptum Ariſtot. 6. Topic. cap. 1. & 2.

Hic notat Ammonius, q definitio ſuperflua diminuit definitum, id eſt coarctat, vt iuxta illam definitionem paucioribus conueniat, quam conuenit; vt qui dicit, homo eſt animal rationale, album, facit, vt non ſit homines niſi albi; definitio verò diminuta, definitum dilatat; vt qui dicit, homo eſt animal mortale, facit vt equus ſit homo. qui eſt animal mortale; hoc fit, quando definitio eſt ſuperflua per additionē illius quod non eſt de natura rei, aut ipſius naturæ Proprium.

De definitione Generis quæſtiones quatuor.

Circa definitionem Generis poſitam, videnda ſunt quatuor, deinde de indiuiduo, cuius tum in hoc capite, tum in ſequentibus frequenter fit mentio, agendum quoque,

quoque. Igitur quæremus. Primo, quid ſit definitum in hac Generis definitione? Secundo, quæ ſit iſta definitio, an quidditatiua, an ſit deſcriptiua? Tertio, quid loco Generis in hac definitione ponatur? Quarto rectè ne ſit poſita: vbi videbimus, quomodo ſingulæ partes ſunt intelligendæ? Vltimo de indicatiuo, an indiuiduum prædicetur?

QVAESTIO I.

PRo declaratione primi dubij, aduertere oportet iſta nomina ſecundæ intentionis, ſcilicet Genus, Speciem, Differentiam, & reliqua eſſe connotatiua, & ita duo includere in ſua ſignificatione, videlicet materiale, & formale, vt antea ſępe dictum fuit. Significat enim pro materiali, ſeu pro ſubſtrato, quod idem eſt, naturam & rem aliquam: pro formali verò ſecundum intentionem obiectiuam: ſicut album pro materiali ſignificat corpus, pro formali, albedinem. Eſt igitur dicendum, quando definitur Genus, an definiatur intentio ipſa, an materiale ſubſtratum, an ſimul materiale ſubſtratum cum intentione. Eſt autem rurſus aduertendum, aliud eſſe in connotatiuis, id quod definitur, aliud rationem, ſecundum quam definitur; verbi gratia, quando dicitur album eſt viſus diſgregatiuum: quod definitur eſt ſubiectum, vt formę ſubſtat: at ipſa ratio ſecundum quam eſt definitio; eſt forma Præterea aliud eſt, cui conuenit definitio, aliud ratio per quam conuenit; vt id quod diſgregat, eſt corpus album: ratio diſgregandi eſt albedo, definitio enim de ſubiecto verificatur, Quod Caietanus alijs verbis explicaui, dicens, quod definitio competit ſubiecto denominatiue, formæ quidditatiuè. Hoc ſuppoſitio, perſpicuis quibuſdam concluſionibus reſpondemus, quæ per ſe ſatis manifeſtæ ſunt, & ex iam dicti conſtant.

1. Cōcl. Sit prima concluſio. Natura, & ſubſtratum Generis eſt id, quod definitur, vt intentionis ſubſtat.

2. Cōcl. Secunda concluſio, Ratio, ſecundum quam definitur, eſt ſecunda intentio.

3. Cōcl. Tertia definitio competit naturæ ſubſtratæ. Animal enim eſt, quod prædicatur, & corpus, & aliæ naturæ, quæ Genera ſunt, ſed non prædicatur, niſi quia Genera, & vt ſecundæ intentioni ſubſtant, non tamen intentio prædicatur, hoc idem dicimus de alijs definitionibus Prædicabilium.

QVAESTIO II.

CIrca ſecundum ſunt tres opiniones. Scotus, vniuerſalium q. 15 exiſtimat, hanc definitionem eſſe quidditatiuam, cuius Genus, eſt prædicabile, Alij exiſtimant eſſe deſcriptiuam, & dari per Genus quod eſt Vniuerſale; & propriam paſſionem, quę eſt prædicari. At Ammonius credit hanc definitionem eſſe deſcriptionem, nec per Genus proprium aſſignari, nec poſſe aſſignari, Ratio Ammonij eſt duplex, prior eſt Genus hic definitum compræhendit decem Genera ſuprema, nam ſingula ſunt Genus, at nihil poteſt eſſe Genus generis ſupremi, ergo Genus non poteſt definiri per Genus. Poſterior, Genus hoc compręhendit Genera Subſtantiæ, & Accidentis, ſed Subſtantiæ & accidenti nihil eſt, commune Vniuocum, ergo non poteſt aſſignari ipſi Generi.

Hæ rationes Ammonij fundãtur in hoc: cum hic definiatur natura Generis, vt ſubſtat intentiones: ſi definiri debet quidditatiue erat, dandũ Genus, non ſolum ex parte intentionis, ſed ex parte materialis, quod eſſe non poteſt, quia materiale eſt Subſtantia, vel Accidens, quę non poſſunt habere Genus commune, ſed accidens aliquod, & illam proprietatem, quæ eſt prædicari, & propterea dicit eſſe deſcriptionem; & eſt ſententia Alberti, trac. 3 cap. 3. vniuerſale enim ex parte ſolius intentionis, Genus quidem eſt non tamen ex parte materialis.

Sed hæc ſententia Ammonij, & eius rationes non placent, nam in concretis accidentalibus, definitio & eſſentia attendenda eſt ſecundum formam, quę poteſt eſſe vnius rationis, etiam ſi materialia non ſunt eiuſdem rationis, & certum eſt, rationem vniuerſalis eandem eſſe, ſiue materiale ſit Accidens, ſiue ſubſtantia, ſicut in diſtinctis etiam ſubſtãtijs, poteſt ergo eſſe Genus proprium, atque ideo dicendum eſt definitionem eſſe potuiſſe quidditatiuam, quantam eſt ex parte Generis, ſi deinde addita fuiſſet eſſentialis Differentia, vt ſi diceret Genus eſt vniuerſale, quod ineſt multis Specie differentibus, ſed tamen cum per Prædicabile, tanquam per notius nobis definierit Porphyrius, puto, de-

um, deſcriptionem hanc eſſe, vt dicit ſecunda opinio, & idem Porphyrius; quia non per Differentiam, ſed per paſſionem, ideſt per prædicatione datur.

Et ad primum rationem Ammonij dicen dum. Eſſe poſſe aliquid accidens Genericum, immo Specificum, quod conueniat ſupremo Generi, & alijs generibus, ſcilicet rationem ipſam Generis. Ratio vero poſterior Ammonij non valet; nam diuerſis prædicamentis nihil poteſt eſſe vniuocum quidditatiue, poteſt tamen aliquid eſſe accidentale, quales ſunt hæ intentiones, ſicut etiam relatio vniuocè conuenit multorum Prædicamentorum fundamentis, quamuis ſecundum Porphyrum non ponatur vniuerſale, vt Genus, vt in ſequenti dubio dicetur.

QVAESTIO III.

SEd tunc dubitabis circa tertium quid ſaltem conſtituatur loco generis, ſecũdum Porphyrium? Breuiter reſpondebo, non Vniuerſale loco Generis, ſed Prædicabile conſtitui. Huius eſt ratio conueniens differentia in definitione ponitur, ad excludendum ea, quę ſub eodem Genere conueniũt, verbi gratia rationale ponitur in definitione hominis, vt ſeparet illa animalia, quæ non ſunt rationalia; non autem ponitur ad differentiam lapides, aut alterius extra Genua, ſed Porphyrius excluſit indiuiduum a ratione Generis, per illam differentiam prædicari de pluribus, ergo Genus non eſt vniuerſale: quia indiuiduum non continetur ſub vniuerſali; continetur autem; ſub prædicabili: nam indiuiduum eſt prædicabile, ſed de vno. Genus autem de pluribus. Prædicabile ergo erit loco generis.

QVAESTIO IIII.

CIrca quartum, An videlicet recte ſit poſita Generis definitio? obijcitur contra definitionem ipſius, Generis. Primo contra vltimam particulam; in qua a differentia diſtinguitur. Differentia prædicatur in quid, ergo non differt in hoc a genere. Probatur antecedens ex Ariſtotele expreſſe 7. Topic. 3. & 4. Topic cap. 4. vbi non in hoc differre a Genere docet, ſed quod Genus de pluribus, quàm differentia prędicetur.

Secundo. Accidens nec eſt de ſubſtantia rei, nec pars ſubſtantiæ rei, ergo non prædicatur in quale quid, vt dicit Porphyrius.

Tertio. Multa ſunt propria, quæ de pluribus Speciebus prædicantur, ergo non differt in hoc a genere, quòd ſolum de vna ſpecie proprium prædicetur. Antecedens probat mobile, æquale, ſimile: ſunt paſſiones propriæ, quæ tamen de pluribus corporibus ſpecie differentibus prædicantur.

Quarto. Differentia non prædicatur de pluribus Speciebus; ergo non conuenit in hoc cum Genere; patet Antecedens. rationale enim eſt Differentia, quæ tamen vni ſpeciei eſt propria.

Quinto. Genus prædicatur de pluribus differentibus numero, animal enim de Petro, & Ioanne prædicatur; ergo a ſpecie non differt.

Pro horum argumentorum ſolutione, eſt primo notandum duo eſſe neceſſaria, vt aliqua differant ſpecie; alterum eſt, vt habeant diſtinctas definitiones, quapropter Petrus & Paulus, & indiuiduo vnius Speciei Specie non differunt. Alterum eſt, quod ſub eodem ſint genere, quod docet Ariſtot. 10 Met c. 11. differre ergo ſpecie eſt ſub eodem genere diſtinctas habere definitiones.

Poſſumus autem tres modos differendi Specie diſumere, ex Ariſt. 5. Met. cap. 10.

Primo illa differunt Specie, quæ ſub eodem genere diſtinctas habent definitiones, & ipſa in alia Species inferiores diuidi nequeunt. quo pacto differunt ſpecies vltimæ Homo, Leo; & iſta dicuntur differre Specie athoma, & hæc eſt propria Differentia ſpecifica.

Secundo, illa differunt Specie, quæ ſub eodem Genere ex æquo continentur, & rurſus diuidi poſſunt in alias. Species ſub ſe, ſicut corpus animatum, & corpus inanimatum, & iſta dicuntur differre ſpecie ſubalterna, ſeu Genere intermedio. Dicuntur autem ex æquo contineri ſub Genere, quæ per æquales Differentias illius Generis componuntur, ſicut corpus animatum, & corpus inanimatum: corpus enim quod illorum Genus, æqualiter per animatum, & inanimatum diuiditur.

Tertio, illa differunt Specie, quæ ſub eodem ſunt Genere, tamen non æqualiter, cum videlicet vnum eſt communius, alterum mi-

nus

ſius commune, quia pluribus inter medijs Differentijs, ab illo Genere, in quo conueniunt, diſtant, licet non vnum ſi ſuperius ad alterum, quo pacto, homo, & planta Specie differunt, clarum eſt enim quòd planta communior ſt quam homo, ſed non ad hominem: quia homo planta non eſt. Si enim eſſet ſuperior illo, eſſe Genus: at Genus, & Species, ſub ipſo, non dicuntur differre ſpecies, vt ait Ariſtot. 10. Metaph. cap. 11. Genus igitur eſt, quod de pluribus Specie differentibus prædicatur, vtcunque Specie differant, ſiue primo, ſiue ſecundo, aut tertio modo.

Eſt ſecundo notandum, Duo eſſe neceſſaria, vt aliquod prædicatum prædicetur in quid, vnum quòd ſit de natura, vel pars naturæ rei, nec hoc ſufficit: nam Differentia eſt pars naturæ rei, tamen non prædicatur in quid, ſed eſt neceſſarium alterum, ſcilicet quòd prædicetur per modum naturæ ſcilicet quòd non ſit connotatiuum, quando ſubiectum fuerit abſolutum, tunc enim ſignificat per modum Accidentis, ſed vel vtrumq; abſolutum vel vtrumque connotatiuum. Genus ergo reſpectu Speciei habet vtrumque, & eſt de natura Speciei, & prædicatur per modum naturæ, & ſubſtantiæ, propterea prędicatur in quid. At differentia habet vnum ſcilicet eſt de natura rei, non tamen habet modum prædicandi: propterea non prædicatur in quid, ſed dicitur in quale quid; quid, quia eſt de ſubſtantia rei, quale, quia eſt ad modum Accidentis, & Accidens neutrum habet, propterea ſimpliciter in quale prædicatur; vnde fit, vt conſtituatur prædicatio in quid, & in quale quid, & in quale.

Ad primum. His ſuppoſitis, Reſpon. ad primum. Differentia prædicatur in quid ſecundum rem, ſed non ſecundum modum, ſicut Genus, quod abſolute in quid prædicatur. Nec Ariſtot dicit oppoſitum, ſed aſſerit prædicari in quid, ſed differt a Genere; quia ſe habet vt qualitas, in quo manifeſtat prædicari in quale quid.

Ad ſecũdum. Ad ſecundum Reſpon. Quando dicitur, quale quid eſt coruus? illud quid, non petit naturam, ſed idem eſt, ac ſi dicatur, quale ens eſt coruus.

Ad tertium. Ad tertium Reſpon. admittendo aliquo proprium de pluribus Speciebus prædicari, ſed id non habetur, vt proprium, & Porphyrius hoc intendit, quòd prædicatio, quæ neceſſario, & ſemper conſtituit Genus, ſit de pluribus ſpeciebus prædicari: at prædicatio neceſſaria propria eſt de vna Specie; reliquũ eſt per accidens, & ſecundario, quia illa ſua Species, de qua prædicabatur, erat ſubalterna. Dici etiam poteſt, concedendo illationem, ad qua inquam propria eſſe generica, quæ de Genere immediate prædicantur, aliqua eſſe Propria ſpecifica, quæ de ſpecie vltima prædicantur; differre autem à Genere, & Specie; quia non in quid, ſed in quale prædicantur.

Ad quartum. Idem Reſpon. ad quartum de prædicatione de indiuiduis; hæc enim prædicatio, eſt primo & immediate, & ſpeciei, non autem Generis niſi ſecundario, & mediate.

Ad quintum. Ad quintum Reſpon. Porphyrium exiſtimaſſe, nullum eſſe particulare, & propriam Speciei Differentiam, ſed omnes eſſe communes, & rationale non ſolum homini, ſed Angelis conuenire. Sed de hoc latius dicemus capite de Differentia.

De Indiuiduo.

QVAESTIO II.

Vtrum Indiuiduum prædicetur.

Prima opin. Circa vltimam difficultatem, an ſcilicet indiuiduum prædicetur, ſunt tres opiniones. Prima eſt S. Tho. 7. Meta cap. 3. qui loquens de indiuiduo ſubſtantiæ, inquit, poſſe dupliciter prædicari, vno modo de alio, vt homo eſt Petrus, animal eſt Cæſar, & talis eſt prædicatio per accidens, & indiſtincta. Altero modo poteſt de ſe prædicari, ſcilicet Petrus eſt Petrus, & talis eſt prædicatio per ſe, & hoc videtur aſſerere quoque Boet. Nihil, inquit, verius, quam idem de ſe ipſo prædicari. Immo videtur Ariſtot. ſententia 2. Periherm. cap. vltimo. Bonum, inquit, per ſe eſt bonum, vbi approbat prædicationem identicam, qua idem de ſeipſo prædicatur & 5. Meta. cap. 18 homo per ſe eſt homo. Eiuſdem ſententię eſt Porphyrius, qui indiuiduum de vno prædicari affirmat, ſcilicet de ſeipſo.

Secũda opin. Secunda opinio eſt Auerr. cap. de ſpecie, qui interpretans Porphirij definitionem, illam, Indiuiduum de vno prædicatur, dicit,

eſt, duplex eſſe indiuiduum, ſubſtantiæ, vt Petrus: accidentis, vt hoc albũ, indiuiduum accidentis de vno prædicatur, at ſubſtantiæ indiuiduum de nullo, & propterea non bene Porphyrius definiuit, quia ſoli indiuiduo Accidentis illa definitio competit. Melius Ariſtot dixit 1. Perihերm. c. 5. Singulare eſt, quod non de multis prædicatur. Iſta ſententia videtur Ariſt. c. de ſubſtãtia, & 7. Met. c. 1. Prima ſubſtãtia, inquit, i. indiuiduũ ſubſtantiæ, de nullo prædicatur non. n. Auerr. vult prædicationem eſſe eiuſdem de ſeipſo 1. Priorum, in digreſſione de quarta figura, quæ eſt Galeni, inquit, Si daretur quarta figura, idem de ſeipſo prædicaretur, quod eſt in fine abominationis, & 10. Meta. com. 8. & 4. Meta com. 3 dicit illã eſſe negatoriam, neque habere ſubiectum, neq; prædicatum.

Tertia opin. Tertia opinio eſt Caiet. cap. de Specie, vbi diſtinguit duplicem prædicationem, naturalem, & artificialem. Naturalis eſt, quæ eſt vera, tamẽ non eſt apta ad diſputationem aliquam, & talis eſt illa, in qua idem de ſeipſo prædicatur. Alia eſt artificialis ſicut ſunt reliquę, quarum vſus artificię deſeruit, & per hanc diſtinctionem conciliat opiniones.

Pro huius determinatione, eſt aduertendum, aliud eſſe neceſſarium ad veritatem prædicationis, aliud ad proprietatem. Vnde aliud eſt prædicatio vera, aliud propria, ad veritatem ſufficit, quod ita ſit in re, ſicut ipſa ſignificat, ad proprietatẽ eſt neceſſarium quod prædicatum ſit forma, & ſubiectum materia, quod eſſe non poteſt in prædicatione eiuſdem de ſeipſo.

1. Conc. Iuxta hoc ſit prima concluſio. Prædicatio, qua indiuiduum ſubſtantiæ de alio prædicatur, vt iſte veniens eſt Petrus, eſt per accidens, iſta eſt Ariſt 1. Priorum c 28.

2. Conc. Secunda concluſio. Prędicatio qua de ſe ipſo aliquid prędicatur, eſt vera ſed impropria propter rationẽ prædictã Hæc eſt Alb. tract. 3. c. 4. & Auerrois, nec oppoſitum voluit Boetius, dixit enim, nihil verius, non autem dixit, nihil proprius, immo nec S. Thomas, qui dixit, illa eſſe per ſe eo modo, quo etiã vocat Ariſt per ſe, ideſt nõ per ſe aliam cauſam, ſi enim dicas, quare Homo eſt Homo? dices, nulla cauſa, ſed per ſe, & ita interpretatur Boet. 2. Perihermenias.

3. Conc. Tertia concluſio eſt, quantum exiſtimo etiam vera contra Auerroem, nec indiuiduum Accidẽtis de vno propriè prędicatur quamuis vere de illo prædicetur. Hæc eſt ſententia expreſſa Ariſt. c. 2. Ante prędicam. Hoc album, inquit, eſt in ſubiecto, ſed de nullo prædicatur. Ratio autem eſt, quia quando demonſtratur. Accidens indiuiduum, demonſtratur ipſum ſubiectum, in quo eſt, quia ab eo indiuiduatur, vnde perinde eſt dicere, Petrus eſt hoc album, ac Petrus eſt ipſe habens albedinem.

QVAESTIO II.

Quæ, & quot ſunt prædicationum genera.

QVia tamen de prædicatione loquuti ſumus, & omnia iſta ad prædicationem ſpectant, non erit inutile, quid prædicatio, & quotuplex ſit, oſtendere. Eſt igitur prædicatio, affirmatio alicuius de aliquo propoſitio enim negatiua, non propriè prædicatio, ſed diuiſio quædam dicitur. Hæc prædicatio duplex eſt, quædã propria, quædam impropria, propria eſt, cuius veritas pendet ex propria ſignificatione, & propria acceptione terminorum, vt homo eſt albus impropria, cuius veritas ex impropria acceptione terminorum pendet, vt homo eſt bulla, diuitiæ ſunt fumus propria eſt triplex, ordinata, & inordinata contra ordinem, & inordinata præter ordinem.

Ordinata eſt, in qua ſubijcitur id, quod ſubijci debet, ſcilicet id, quod ſe habet, vt materia. prædicatur id, quod debet prædicari, ſcilicet quod habet modum formæ, quales ſunt prædicationes inferiorum reſpectu ſuperiorum prædicatorum, & accidentium de ſubiectis, & Differentiarum, de ſuis Speciebus. Hæc ordinata duplex eſt eſſentialis, & accidentalis, eſſentialis eſt, in qua prædicatum, uel eſt natura, vel de natura ſubiecti, quæ duplex eſt, eſſentialis quidditatiua, eſſentialis ſola, eſſentialis quidditatiua, qualis eſt prædicatio Generis, & Definitionis, ſcilicet quando prædicatum eſt in quid, eſſentialis ſola, quãdo prædicatum eſt in quale quid qualis eſt prædicatio Differentiæ. Accidentalis, in qua prædicatum non eſt de natura ſubiecti, quæ duplex eſt, propria, & communis, accidentalis propria eſt, in qua prædicatum eſt proprium alicuius Speciei, vt Homo eſt riſibilis: communis eſt,

in

in qua prędicatur Accidens commune, vt homo eſt albus. Accidentalis communis duplex, externa, & interna, interna,in qua prædicatur Accidens, quod ineſt ſubiecto, de quo prædicatur, vt homo eſt albus, externa in qua accidens non ineſt ſubiecto de quo prædicatur, vt homo videtur. Præterea, triplex eſt: prima, quæ ſumitur ab actibus animæ, vt paries videtur, homo amatur, ſecunda quæ ſumitur a ſecundis intentionibus, vt Homo eſt Species, Animal eſt Genus, tertia, quę ſumitur ab aliquo alio extrinſeco, ſiue loco, vt homo eſt Romanus, ſiue alia habitudine, Philoſophus eſt Platonicus.

Vide Philoſo. de hac prędic. 1 Poſt. cō. 83. & 34 & tabu. fol. 3. co. 8. Inordinata prædicatio contra ordinem eſt, in qua id prædicatur, quod debet ſubijci, id ſubijcitur, quod debet prædicari, iſtę ſunt oppoſitę, ſeu conuertens omnium ordinatarum, nec oportet nunc has rurſus diſtinguere. Antiqui vocabant ordinatam prædicationem, naturalem, inordinatam, non naturalem, quam diſtinctionem ponit Auer. 7 Met. com. 59 & 4. Phyſic. com. 33. vbi ſoluit problema Logicum, ſcilicet cur Ariſt. facit ſyllogiſmos ex terminus cōuertibilibus in ſecūda figura ex plurius affirmatiuis, cum poſſit per conuerſionē eos facere in prima, & eſſet conſequentia bona de forma, dicit id nō feciſſe, ne daretur prędicatio nō naturalis ſ. in qua ſubiectū de Accidenti, vel definitio de paſſione prędicetur. Eandem diſtinctionem habet Themiſtius 1. Poſte. c. 38. Alij prędicationem naturalem vocant directam, non naturalem indirectam.

Alia eſt prędicatio inordinata prȩter ordinem. Hæc eſt triplex, quędam identica, quędam diſparata, quędam per accidens, identica, qua idem de ſe ipſo prædicatur, diſparata, qua diſparatum de diſparato, vt homo eſt leo, vel contrarium de contrario vt album eſt nigrum, per accidens eſt, in qua duo connotatiua inuicem prædicatur, quorum prædicatio in abſtracto falſa eſt. Eſt enim obſeruandum, quando connotatiua prædicantur, ad veritatem propoſitionum ſufficere identitatem ſubiecti, vt album eſt dulce, veritas huius pendet ex eo, quod albedo, & dulcedo ſunt in aliquo vno ſubiecto, tales vocamus per accidens, dummodo illorum prædicatio in abſtracto non valeat, aliter enim erit non per accidens, vt album eſt coloratum, non eſt per accidens, valet. n. albedo eſt color. Hæc eſt triplex Prima, in qua connotatiuum vnius prædicamenti prædicatur de alio alterius Prædicamenti, vt album eſt ſimile. Muſicus ędificat. Secunda in qua connotatiuum vnius Prædicamenti prædicatur de connotatiuo eiuſdem Prædicamenti, vt album eſt dulce. Tertia, in qua vna Differentia, vel Proprium de alio, vt rationale eſt ſenſibile, riſibilę eſt flebile.

De Specie. Cap. II.

Species autem dicitur quidē, & de vniuſcuiuſque forma, ſecūdum quam dictū eſt. Prima quidem ſpecies digna eſt imperio. Dicitur autem Species & ea, quæ eſt ſub aſſignato Genere, ſecūdum quam ſolemus dicere hominē quidē ſpeciem animalis, cum ſit genus aīal, album autem coloris ſpeciem, triangulum vero figurę ſpeciem. Quod ſi enim genus aſſignantes ſpeciei meminimus, dicentes quod de pluribus & differentibus Specie in eo qđ quid eſt prædicatur, & ſpeciem dicimus id quod ſub aſſignato genere eſt, noſſe oportet, quod quoniam & genus alicuius eſt Genus, & Species alicuius eſt Species, vtrumq; vtriuſque, iccirco neceſſe eſt in vtrorumque rationibus vtriuſque vti. Aſſignant ergo & ſic ſpeciem. Species eſt, quæ ponitur ſub genere, & de qua Genus, in eo quod quid eſt, prędicatur. Amplius autem ſic quoq; Species eſt, quæ de pluribus & differentibus numero, in eo quod quid eſt, prędicatur. Sed hæc quidem aſſignatio ſpecialiſſima eſt, & quæ ſolum Species eſt, non autem & Genus, aliæ vero erunt etiam non ſpecialiſſimarum.

Planũ aũt erit quod dicitur hoc modo. In vnoquoq; Prædicamento ſunt quædam Generaliſſima & rurſus, alia ſpecialiſſima & inter generaliſſima,& ſpecialiſſima ſunt alia quæ genera,& Species dicuntur eadẽ. Eſt aũt generaliſſimũ quidẽ, ſupra qđ nullum aliud ſit ſuperueniens Genus Specialiſſimũ autẽ eſt, poſt quod non eſt alia inferior Species. Inter generaliſſimũ aũt,& ſpecialiſſimũ alia,quæ Genera,& Species ſunt eadem,ad aliud tñ,& ad aliud ſumpta. Fiet aũt in vno quidẽ Prędicamẽto manifeſtum quod dicitur. Subſtantia eſt quidem & ipſa Genus,ſub hac autẽ eſt corpus,& ſub corpore animatum corpus: ſua quo animal,ſub animali vero rationale animal,ſub quo homo, ſub homine vero Socrates, & Plato, & q ſunt particulares homines. Sed horum ſubſtantia quidem generaliſſimum eſt,& quod Genus ſolũ. Homo vero ſpecialiſſimũ,& qđ ſolum Species. Corpus aũt Species quidẽ eſt ſubſtantiæ,Genus vero animati corporis, ſed & animatum corpus Species quidem eſt corporis Genus vero animalis, rurſus Animal Species quidẽ eſt corporis animati, Genus vero rationalis animalis, ſed rationale animal Species quidem eſt animalis, Genus autẽ hominis, homo vero Species quidem eſt rationalis animalis,nõ autem Genus particularium hominum, ſed ſolũ Species, & omne,quod ante indiuidua propinque prædicatur,Species erit ſolum, non etiam Genus.

Generum ac Specierum in Prædicamentum Subſtantiæ ordo.

Genus	Subſtantia	generaliſſimum
Species	Corpus	& Genus
Species	Animatũ corpus	& Genus
Species	Animal	& Genus
Species	Rõnale animal	& Genus
Species	Homo	ſpecialiſſima.
Particulares	Socrates & Plato	homines.

Quemadmodũ igitur ſubſtantia cũ ſuprema ſit, eo quod nihil ſupra eam ſit. Genus eſt generaliſſimum ſic etiam homo cũ ſit Species, poſt quam non eſt alia Species neque aliquid eorum,quę poſſunt diuidi in Species, ſed ſolũ indiuidua (indiuiduũ.n. eſt Socrates,& Plato, & hoc album) Species erit ſolũ, & vltima Species &(vt dictum eſt) ſpecialiſſima,quę vero ſunt in medio, eorum quidẽ,quæ ante ipſa ſunt,erunt ſpecies, eorum aũt, quę poſt ipſa ſunt, Genera. Quare hæc quidẽ duas habent habitudines,eã, quæ eſt ad ea, quæ antecedunt, ſecundum quam Species ipſorũ eſſe dicuntur,& eam quæ eſt ad poſteriora,ſecundũ quã Genera ipſorum eſſe dicũtur. Extrema uero unã habent habitudinem. Nam & generaliſſimum ad ea quidem quæ poſteriora ſunt,habet habitudinem

bitudinem, cũ ſit Genus omniũm id quod eſt ſupremũ, eã uero, quæ ad ſuperiora non habet, cum ſit ſupremũ,& primũ principium,& (ut diximus) ſupra quod non eſt aliud ſuperueniens Genus ſpecialiſſimũ autem unã habet, & ipſum habitudinẽ,hanc quidem, quæ eſt ad ſuperiora, quorum eſt ſpecies, eã uero, quæ eſt ad poſteriora, nõ diuerſam habet habitudinẽ,ſed eandẽ & Species indiuiduorum dicĩt,ſed Species quidem dicĩt indiuiduorum uel ut ea cõtinens.Species aũt ſuperiorum uelut quæ ab eis continetur.

Determinant igĩt generaliſſimũ Genus ita, qđ cum Genus ſit, non eſt Species, & rurſus, ſupra qđ non eſt aliud ſuperueniẽs Genus.Specialiſſimã uero Speciẽ ſic quæ cum ſit Species,non eſt Genus,& quã,cum ſit Species, in Species diuidere non poſſumus.adhuc aũt, & quę de pluribus, & differẽtibus numero in eo quod qđ eſt prædicãt.Ea uero,quæ in medio ſunt extremorũ,ſubalterna uocãt Genera,& Spẽs,& unumquodque ipſorum Spẽm eſſe, & Genus ponunt,ad aliud tamẽ,& aliud ſumptum, ea.n. quæ ſunt ante ſpecialiſſima uſq; ad generaliſſimum aſcendentia,& Genera dicuntur,& Species ſubalterna ut Agamemnõ Atrides,& Pelopides, & Tãtalides, & ultimum Iouis. Sed in familijs quidem plerumque ad unum reducuntur principium,uerbi gratia ad Iouem,in generibus uero & ſpeciebus non ſic ſe habet. Neque.n. eſt commune unum Genus omnium ens,nec omnia eiuſdẽ Generis ſunt ſecũdum unum ſupremum Genus quemadmodum dicit Ariſt. ſed poſita ſunt (quemadmodum in Prædicamentis dictum eſt) prima decem genera,quaſi prima decẽ principia. Et ſi omnia quis entia uocet,æquiuoce (inquit) nuncupabit, ſed non uniuoce. Si.n. unum eſſet commune oĩum Genus ens, uniuoce omnia entia dicerẽtur.Cũ uero decem ſint prima, communio ſecundũ nomen eſt ſolum,nõ tñ ſecundum rationem,quæ ſecundum nomen eſt.

Decem igitur generaliſſima,quidem ſunt,ſpecialiſſima,uero in numero quidem quodam ſunt non tamen infinito.Indiuidua autem,quę ſunt poſt ſpecialiſſima, infinita ſũt. Qua propter uſq; ad ſpecialiſſima a generaliſſimis deſcendentes,iubebat Plato quieſcere, deſcendere autem per media diuidẽtes ſpecificis differentijs,infinita uero(inquid)relinquenda ſunt,neque enim eorum ſcientia poſſe fieri.

Deſcendentibus igitur ad ſpecialiſſima, neceſſe eſt diuidentes per multitudinẽ ire, aſcendentib. uero ad generaliſſima neceſſe eſt colligere multitudinem in unum,collectiuum.n. multorum in unã naturam Species eſt & ẽt magis id quod Genus eſt. particularia uero, & ſingularia econtrario ſemper in multitudinẽ diuidunt id, quod unũ eſt,participatione.n. Speciei plures homines,unus,particularibus aũt,& ſingularibus unus & communis plures,diuiſiuũ.n. ſemper eſt,quod ſingulare eſt,collectiuum autem, & adunatiuum, quod commune eſt.

A ſu-

6 Aſſignato aũt Genere & Specie, quid ſi vtrumque eorum, & genere quidem vno exiſtẽte, ſpeciebus vero plurib. (ſemper.n.in plures Species diuiſio generis eſt) Genus quidem ſemper de Specie prædicatur, & oĩa ſuperiora de inferiorib. Spẽs aũt neq; de proximo ſibi Genere, neq; de ſuperioribus: neque enim conuertitur. Oportet.n.aut æqua de æquis prędicari, vt hinnibile de equo: aut maiora de minoribus, vt animal de hoĩe: minora vero de maioribus minime; neque.n.dices animal eſſe hominem: quemadmodũ hominem dices eſſe animal. De quibus autem Species prædicatur, de ijs neceſſario, & Speciei genus prędicabitur & generis genus vſq; ad generaliſſimum: ſi.n.verum eſt dicere Socratem hoĩem, hominem aũt animal, animal aũt ſubſtantiã: verum eſt & Socratem animal dicere, atq; ſubſtãtiam, ſemper enim cum ſuperiora de inferiorib. prædicentur, Species quidem de indiuiduis prædicabitur, Genus aũt & de Specie, & indiuiduo: generaliſſimũ vero de Gñe vel generibus, ſi plura ſint media & ſubalterna, & de Specie, & de indiuiduo. Dicitur.n.generaliſſimum quidem de oĩbus ſub ſe poſitis generibus, & ſpeciebus, & indiuiduis; Genus aũt, quod ante ſpecialiſſimum eſt, de omnibus ſpecialiſſimis & indiuiduis, ſolum aũt Species de oĩbus indiuiduis, indiuiduum aũt de vno ſolo particulari.

7 Indiuiduum aũt dr̃ Socrates, & hoc album, & hic veniens Sophroniſci filius, ſi ſolus ſit ei Socrates filius. Indiuidua aũt dñr hmõi, qm̃ ex proprietatibus conſiſtit vtrumquodque eorum, quarum collectio nunquam in alio eadem erit: Socratis.n. proprietates nunquam in aliquo alio particularium erunt eędẽ; eæ vero, quæ ſunt hoĩs proprietates, (dico aũt eius qui eſt cõmunis) erunt eædem in pluribus, magis autem & in oĩbus particularibus hominibus, in eo quod hoĩes ſunt.

Continetur igitur indiuiduum 8
quidem ſub Specie; Species aũt ſub Genere. Totum.n.quiddam eſt Genus: indiuiduum aũt pars. Species vero & totum eſt, & pars, ſed pars quidem alterius; totum autem non alterius, ſed in alijs, in partib. enim totum eſt. De Genere igitur & Specie, & quid generaliſſimũ, & quid ſpecialiſſimum & quæ Genera eadem & Species ſint, quæ ẽt indiuidua, & quot modis Genus & Spẽs dicantur, ſufficienter dictum eſt.

Cur de Specie poſt Genus & non prius de differentia egerit?

POſt genus tractat Porphyrius de Specie; qua in re non abſque ratione potest quis dubitare, cum Differentia ſit prior Specie, eſt enim eius pars, & cum in procemio fuerit ante Speciem propoſita, cur modo de Specie, poſtpoſita differentia tractauerit? Ammon. & Boet. huius vnam aſſignant cauſam: nempe quia Genus, & Specie relatiua ſunt; & vnum relatiuum perfecte abſque altero cognoſci nequit. Auic. n. ſecundam huius dat cauſam, quia Genus eſt magis extrinſecum ſpecie, quam differentię, propterea poſt Genus ſequitur Species, Species enim conſtat ex Genere, & Differentia, Genere, vt materia, Differentia, vt forma, vt autem materie magis eſt intrinſeca compoſito, cuius eſt pars, quàm formæ, ita genus Speciei,

ciei, quam Differentiæ eſt magis propinquum. Poterit etiam tertio dici quod quamuis in eſſe præcedat Differentia, tamen in prædicandi modo prior eſt Species prædicatur enim in quid, at Differentia in quale, & fere ad modum accidentis.

Species autem dicitur, &c.

Hoc igitur caput in tres diuiditur partes in prima tradit acceptiones Speciei, & definitiones, in ſecunda conſtituit ordinem prædicatorum, in tertia definit & diuidit indiuiduum. Dupliciter igitur ſumitur Species. Vno modo pro forma, & pulchritudine rei, quo pacto dicimus, præſtantiſſima Species digna eſt imperio, ſcilicet homines pulchri & formoſi ſunt digni, vt alijs imperent. Secundo modo dicitur Species, quæ ſubijcitur Generi, quo pacto dicitur, homo eſt Species animalis, de qua in præſenti loquitur Porphyrius. Et quia poteramus ei obijcere quare Speciem per Genus definit, cum genus per ſpeciem definierit? vitium enim eſt circuius in definitionibus ſcilicet definire vnum per alterum, & econtra, excuſat, ſe dicens id in his quæ relata, & ad aliud ſunt, non inconueniens, immo vnum per aliud definire neceſſe eſt.

Huius Speciei tres aſſignat definitiones. Prima eſt, Species eſt quæ ponitur ſub Genere Secunda, Species eſt de quo Genus in eo quod quid prędicatur, quamuis has duas aliqui, inter quos eſt Auicenna, vna eſſe velint, & admodum probabile videtur, ſcilicet, Species eſt quæ ponitur ſub Genere, de qua Genus in eo quod quid prædicatur, vt poſterior pars ſit prioris declaratio. Tertia, Species eſt quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid vt homo pręedicatur de Petro, & de Paulo, & alijs ſimilibus Statim hanc tertiam comparat duabus præcedentibus, & hic manifeſtat Porphyrius illas, eſſe duas, dum pluraliter de eis loquitur; diſcrimen autem, eſt illæ duę priores competunt omni Speciei iſta poſterior ſoli Speciei vltimæ, & ſpecialiſſimæ.

Eſt enim duplex Species, quædam quæ ſolum eſt Species & relata ad ſuperiora, & relata ad inferiora, & ſuperiora, quia inferius dicit Species ſuperiorum: ad inferiora quidem; quia ſunt ſolum indiuidua, & ſingularia de quibus prædicatur, vt homo, leo equus, & hæc dicitur Species ſpecialiſſima, ſeu athoma ſeu Species ſubijcibilis & ſic pręedicabilis.

Altera Species eſt quæ relata ad ſuperiora eſt Species, ad inferiora vero eſt Genus, quia inferiora eius ſunt plures Specie Differentia, vt animal reſpectu hominis, & leonis eſt Genus, & hæc dicitur Species ſubalterna. Modo illæ definitiones priores conueniunt vtrique Speciei Specialiſſimæ, & ſubalternæ, at tertia definitio ſolum ſpecialiſſimæ compeuit.

Dubia aliquot ſcitu digniora in primam partem capitis, de Specie.

Circa hanc partem eſt primo notandum quòd Species eſt nomen primæ intentionis, ideſt ſignificans res ipſas ſecundum ſe, & eſt nomen ſecundæ intentionis, vt rem ſignificat; qua ratione prædicatur vel ſubijcitur; ſi priore modo conſideratur, adhuc multiplex eſt: ſignificat enim apud Phyloſophos ſimilitudinem rei, quæ in potentia cognoſcente recipitur, quo pacto loquuti ſumus ſuperius. Secundo ſignificat formam rei ſubſtantialem quæ eſt altera pars compoſiti, compoſitum enim conſtat ex materia, & forma, cuius vſus eſt frequens apud Ariſtotelem, qui formam rei vocat ſpeciem, tertio ſumitur pro pulchritudine corporis, quæ quoddam accidens eſt Porphyrius duas priores prætermiſit, quia obſcuræ erant; tertiam explicuit quia facilis eſt, & ſimilitudinem aliquam cum ſpecie Logica habet, vt enim rei pulchritudo ex debita partium compoſitione fit, ita ſpecies ex Generis & Differentiæ recta vnione & coniuuctione, quæ ſpecies dicitur Logica, ſecunda intentio. Not. Primo.

Eſt præterea notandum circa literam; aliquos textus habere (ſpecies Priami digna eſt imperio) & ita legit Albertus, & Auerroes, at Græce habetur, prima ſeu præſtans Species digna eſt Imperio; quaſi pulchritudo corporis, animi virtutem arguat, vt dicit Ariſt 1. Rhetor. Lineamenta corporis virtutis animi ſigna ſunt. Not Secundo.

Circa exemplum Porphyrijs, quo triangulum aſſignat tanquam Speciem, & figuram, vt Genus, aliqui id eſſe falſum exiſtimant, credentes figuram non eſſe Genus ad

ad triangulum, quadrangulum, & alias; quia per prius dicitur de vna, quam de altera, & quia ex triangulo reliquæ componuntur. Ammonius hic Porphyrium defendit nos hoc prætermittimus, quia in ſecundo de anima vbi minor examinandi offeretur occaſio, diſſeremus: interimi id ſaltem ſuppoſuiſſe ſatis eſt.

Nota tertio.

Eſt tertio notandum. Circulus in aliqua definitione, vel demõſtratione fit, quando per id quod definitum eſt, definimus aliquid eorum, quæ in definitione ſunt, vel per id quod probatum eſt, probamus iterum ea, quæ ad illius probationem aſſumpſimus, quod quidem vitium eſt, vt docet Ariſtot. 1. Poſter. cap 3. quia ſequitur aliquid eſſe notius ſeipſo. Nam ſi hoc verbi gratia A. definitur per B. ſeu probatur per B. notius eſt B quia definitio eſt notior, & antecedens ſimiliter notius eſt, quàm conſequens: iterum ſi B. definitur per A. ſeu probatur per A. ſequitur quòd A. eſt notius quàm B. ergo A. eſt notius ſeipſo, quia eſt notius eo, quod ipſo eſt notius. At quamuis hoc non liceat in aliis, in relatiuis licet vnum per alterum definire; quia iſte defectus non committitur in his, relatiua enim ſunt ęquè ignota per ſe ſola; ſingula tamen ad alterum relatiuum comparata ſunt, & fiunt notiora ſeipſis, non ad aliud relatis: & innoteſcunt cum aliis ſumptis: notius enim eſt relatiuum, pater, ſimul cum ſuo relatiuo ſumptum, quàm ipſum per ſe: hoc autem nõ eſt inconueniens.

Nota quarto.

Eſt quarto notandum eſſe dubium circa definitionem primam: Species eſt quæ ponitur ſub Genere: videtur enim alijs competere quàm ſpeciei, nam indiuiduum ponitur ſub Genere; aliqui ſubintelligunt vniuerſale, alij prædicabile, aſſeruntque hoc debere intelligi de prædicatione immediata. Albertus, & Caietanus hoc videntes non eſſe cautum, quia indiuiduum Generis immediate ponitur ſub Genere, ſcilicet hoc animal eſt animal, neſcio quid imaginantur ſcilicet, quòd Species eſt ſub Genere, quantam ad ordinem poſitionis, & participationis, & totalis principiationis, quod eſt dicere, Species eſt inferio per ſe Genere ordine naturali, & prædicandi, & iſte eſt ordo poſitionis & eſt inferior ordine participationis, qa Spẽs in ſua ſubſtantia participat Genus, Genus verò non Speciem: & Genus continet totam ſubſtantiam ſpeciei, nam ſpecies conſtat ex Genere, & Differentia, at Differentia in potentia continetur ſub Genere; & hoc eſt dicere Genus eſſe totale principium ſpeciei, & ſpeciem habere ordinem ad Genus totalis principiationis, quod non fit in indiuiduo, quia indiuiduatio eſt in materia & accidentibus, non autem procedit a Genere ſicut Differentia, & ſic volunt iſti Doctores, illud (Sub) in definitione ſcilicet Species eſt quæ ſub genere ponitur, habere hos tres ordines: hæc optimè dicta ſunt ab Alberto tractatu 4. cap. 1. Sed profecto neſcio an præter rem: cum ſenſus ſit alia ex parte clariſſimus, & minus expoſitius cauillo, ſcilicet Species eſt quæ ponitur ſub Genere, tali poſitione ſecundum qualem Genus eſt Genus, & hoc nulli præter ſpeciem competit.

Nec ſimiliter eſt curandum, cur Porphyrius dixit ſub aſſignato Genere; volũt, enim quod (ſub aſſignato) ideſt certo & determinato, quia vna Species ad vnum pertinet Genus, patet enim ibi ſignificare illud verbum ſub aſſignato genere ideſt definito & deſcripto paulo ante, & hoc ipſe declarat conſequenter dicens, Genus aſſignantes, ideſt definientes, ſeu deſcribentes.

Secunda pars capitis de Specie.

Planum autem erit, quod dicitur hoc modo, &c.

Hæc eſt capitis ſecunda pars, qua Porphyrius manifeſtat hoc, quod dixerat de dupli ci Specie, & comparatione, & ad ſuperiora & ad inferiora, deſcribitque totam prædicamentum, quo iſta continentur.

Hæc autem pars in tres alias diuidi poteſt In prima, ea quæ in vnoquoque Prædicamento conſtituuntur, explicat & differentiam aſſignat, & eorum ſimilitudinem. In ſecunda, ſingula eorum definit, & exemplo quodam manifeſtat, oſtendens in quo ſimilitudo, & diſſimilitudo exempli conſiſtat. In tertia eorum numerum, & modum ea conſtituendi, & inter ſe prædicandi ordinem enarrat.

Nota primo.

Circa primũ eſt notandũ, quòd Prædicamẽtum, vt in præſenti ſumitur, eſt quędam multorum Generum & Specierum ordina-

tio ſub vnico ſupremo contentorum: vt patet in exemplo, quod Porphyrius proponit ſubſtantia, eſt enim quoddam cõmune, ſubſtantia ſcilicet ſub qua eſt corpus, ſub corpore eſt corpus animatum, ſub corpore animato eſt animal, ſub animali animal rationale, ſub animali rationali homo.

Nota ſecundo. In quo exemplo duo ſunt conſideranda, alterum quòd hic defectu nominum ponuntur vocabula compoſita, tamen illa conſideranda ſunt, tãquàm ſimplicia, quorum loco ponuntur alterum eſt, quòd Porphyrius in iſta ordinatione ponit animal rationale tanquam Genus hominis quia ipſe exiſtimabat cœlos & Angelos eſſe animalia rationalia, ſed ita ſententia eſt error, nec eã recipit Chriſtiana religio. Immo nec ſchola Peripatetica, ſed animal rationale eſt ſolus homo, propterea iſtud Genus eſt prætermittendum.

Nota tertio. Eſt etiam aduertendum tertio: potuiſſe iſtam coordinationem in prædicatis accidentis conſtitui, quia verò notior eſt in ſubſtantijs: & prima, propterea in ſubſtantia ſit exemplum.

Enarrat Porphyrius ea, quæ in hoc Prædicamento ſunt Sunt autem tria. Primum eſt generaliſſimum quoddam, vnum Genus omnia alia complectens; eſt etiam ſpecies vltima, & ſunt intermedia, verbi gratia, Genus ſupremum ſubſtantia, ſpecies vltima, homo, Genera intermedia, animal corpus & reliqua Hæc autem ſic ſe habent. Genus ſupremum non habet aliud Genus ſupra ſe, propterea ſemper eſt Genus. Species vltima, nõ habet ſpeciem ſub ſe, propterea ſemper eſt ſpecies, at intermedia vtrumque habent. & ſupra ſe Genus, & ſub ſe ſpecies; propterea habent duas dubitationes quia reſpectu ſuperiorum ſpecies ſunt, reſpectu verò inferiorum Genera, at Genus ſupremum vnicam habet habitudinem, ſicut Species vltima, vocat habitudinem, relationem mutuantem denominationem: vnde ſpecies vltima duas habet relationes, & ad ſuperius & inferius: ſed vnica eſt habitudo, quia ſecundum vtramque dicitur ſpecies. Hæc eſt prima pars huius ſecundę partis.

Determinant igitur generaliſſimum Genus ita, &c.

Hæc ſecunda parte deſcribit Porphyrius horum ſingula; generaliſſimi autem duas ponit deſcriptiones, Prima eſt, generaliſſimum eſt, quod cum ſit Genus non eſt ſpecies Secunda, Generaliſſimum eſt Genus, ſupra quod non eſt aliud Genus.

Speciei autem ponit tres deſcriptiones. Prima eſt, ſpecies ſpecialiſſima eſt, quæ cum ſit ſpecies non eſt Genus. Secunda cum ſit ſpecies, non diuiditur in ſpecies. Tertia ſpecies eſt quæ prædicatur de pluribus differentibus numero, in eo quod quid Speciei verò ſubalternæ eſt deſcriptio, quę cum ſit Genus eſt ſpecies & cum ſit ſpecies eſt Genus reſpectu diuerſorum.

Hanc prædicamentorum ſeriem exemplo familiari naturalis generationis manifeſtat: in generationibus enim datur vnum vltimum, vt verbi gratia, Agamemnon, ante quem eſt pater, ſcilicet Atrides, ante hunc Pelops, ante hunc Tantalus, ante hunc verò Iupiter, ſed diſcrimen eſt, nam plerumq; iſta ad vnum referuntur, at iſta Genera prima & Prædicamenta ſunt plura, ſunt enim decem ſuprema Genera, quæ ad vnum Genus reduci nequeunt, nam ſi ad vnum reducerentur, hoc eſſet ens, quod non poteſt eſſe Genus, quia genus, vt conſtat, eſſe debet vniuocum; at ens ſecundum Ariſt. 4 Meta. c. 2. eſt analogum, quod hic Porphyrius vocat æquiuocum.

Circa quod eſt conſiderandum, iſta Genera dici generaliſſima ſuperlatiuo gradu negatiuè ſumpto, vt ſubſtantia eſt Genus generaliſſimum, non quòd ſit communior omnibus, ſed quòd nihil illa ſit communius, eadem ratione ſingula aliorum generaliſſima, & ſuprema dicuntur. No

Decẽ igitur generaliſſima ſunt &c.

Hic numerũ eorum, quæ in Pręédicamento collocãtur, conſtituit tali concluſione. Genera ſuprema decẽ tantum ſunt, ſpecialiſſima verò plura ſunt, ſed non infinita, at indiuidua infinita ſunt. Hæc duo probat ex doctrina Platonis, quæ habetur in dialogo dicto, Sophiſtica Plato enim iubebat, vt quando ab aliquo generaliſſimo deſcenderemus ad inferiora, ſiſteremus in Speciebus, non vltra procedentes, quia vltra ſpeciem ſola ſunt indiuidua; hæc autem ſunt infinita, propterea ad artem, & ſcientiam non ſpectant, ars enim & ſcientia certis limitibus continetur,

Hic

Nota. Hic nota, infinitum bifariè ſumi, vno modo in actu, quo pacto ſi modo realiter infiniti ſimul homines exiſterent, diceretur numerus infinitus in actu: altero modo eſt infinitum in potentia, & hoc in numeris apparet, quorum augmentum nunquam ceſſat, ſed multis datis, adhuc plura dantur, quo pacto ſi. Mūdus eſſet duraturus in æternum cum hominum perpetua, prorogatione, vt exiſtimauit Porphyrius, darentur infiniti homines, non quidem actu, ſed potentia, quia nunquam ceſſarent; alij, & alij continuæ naſci, & eſſe. De hoc infinito eſt intelligendus Porphyrius, quando aſſerit indiuidua eſſe infinita, non quidem actu, ſed potentia. At ſpecies vtroque modo finitę ſunt, & actu, potentia quia ſemper ſunt eædem ſpecies, licet non eadem indiuidua.

5 Deſcendentibus igitur ad ſpecialiſsima neceſſe eſt, &c.

Obiecto. Solutio. Hic Porphyrius, quantum exiſtimo, reſpondet obiectioni, quam quis poteſt obijcere, ſi enim generaliſſima decem ſunt, quare ſpecies tot ſunt, & indiuidua infinita? Reſpondent, vniuerſalia in ſe multa inferiora includere, ita, vt ſub vna ſpecie ſingularia innumera ſub vno Genere, ſpecies multę, & ſub Genere ſuperiori multa inferiora cōprehendantur, vniuerſale enim eſt collectiuum, & quo magis vniuerſale, magis eſt collectiuum, & particularia ſunt plura, & quo magis particularia, plura ſunt, & propterea ſuperiora Genera per differentias varias in varias ſpecie multiplicantur.

Nota. Hic notandum eſt, dupliciter aliquid poſſe dici magis collectiuum, vt notat Caietanus, priori modo id quod eſt magis vnum quod dicitur magis collectiuum intenſiue, altero modo id quod plura comprehendit, & ſic dicitur magis collectiuum extenſiue, Iuxta hoc intellige minus vniuerſale eſſe magis collectiuum extenſiue, quia magis ſunt vnum, quæ in minus vniuerſale conueniunt quàm quæ ſolum in magis collectiuum extenſiue, quia ſub ſe plura continet, & ſic loquitnr Porphyrius.

Aſsignato autem genere, & ſpecie &c.

Ordinem prædicandi horum, quæ in Prędicamento conſtituuntur, hic explicat, & ex his quæ clare & recte dicit iſta concluſio poteſt colligi; ſcilicet ſuperiora de inferioribus & de his, de quibus dicuntur inferiora, prædicantur, & æqualia de æqualibus vnde Genus de ſpeciebus & indiuiduis prędicatur, & Genus ſuperius de inferioribus Generib. & horum Speciebus, & earum indiuiduis, & tandem generaliſſimum de omnibus inferioribus non tamen è contra inferiora de ſpeciebus prædicantur, hæc intellige de prædicatione ordinata, & directo.

Indiuiduum autem dicitur Socrates, &c. 7

Pars Tertia.

Hæc eſt tertia huius capitis pars, in qua quid indiuiduum ſit, & quotuplex, & quale indiuiduum dicatur, tractat. Eſt igitur indiuiduū, quod de vno prædicatur, vt diximus ſuperius, triplex eſſe indiuiduum exemplo manifeſtat: eſt indiuiduum ſubſtantię determinatum, vt Petrus, Ioannes, & eſt indiuiduum ex ſuppoſitione, vt filius Petri, ſi vni cum habeat filium, eſt etiam indiuiduum Accidentis, vt hoc album, & ſub hoc poteſt eſſe indiuiduum ex demonſtratione, ſcilicet iſte homo, hoc animal.

Dicitur autem indiuiduum, eo quod collectio proprietatum, quæ in vno ſunt, in altero eſſe non poſſit, & optime dixit collectionem proprietatum, quia vnum Accidens vnius indiuidui nihil prohibet eſſe In altero, vt quòd ſit ex eiſdē parentib. natus vel eodē loco, vel eodem tpe: at omnes ſimul, quæ in vno ſunt, in altero eſſe nequeunt, ſicut proprietates ſpeciei, quæ oībus ſunt cōmunes. Septem Proprietates indiuidui.

Hæ autem proprietates indiuiduorum ad ſeptem plus minus reduci poſſunt, ſub quib. omnes continentur, quæ ſunt hæ, Forma, Figura, Locus, Tempus, Sanguis, Patria, Propriumque nomē, per formam intellige temperiem, per figuram vultum coloremq; corporis, & ſtaturam, ac quantitatem, per ſanguinem cognationem, parentes, & reliqua. Hoc loco Auerroes reprehendit Porphyrium, quia iſta definitio indiuidui ſoli indiuiduo Accidentis videatur competere, & ita eius iudicio melius eſſet cum Ariſtot. 1. Periherm. c 5 dicere indiuiduū eſt quod non

prædicatur de mu'tis. Sed iam de hoc quid ſentiendum eſſet, quodque Auerrois ſententia non ſit vſquequaque vera, latius diximus c. de Genere.

Dubiũ Eſt vnicum dubium; nam habetur 7. Metaph. c 15 indiuidui, vel ſingularis non eſſe definitionem, neque ſcientiam: quomodo ergo hic definitur; Ad hoc dico indiuiduum poſſe dupliciter conſiderari; vno modo primæ intentionaliter, ſcilicet pro ipſa re, quæ eſt ſingularis ſecundum ſe, ſcilicet pro Petro aut Paulo: & ſic nullatenus poteſt definiri, Petrus enim non definit: altero modo ſecundæ intentionaliter, ſcilicet pro re ſingulari quatenus habet hanc proprietatem intellectus, quod de vno prædicetur, vel non poſſit in alia inferiora diuidi: & ſic definiri poteſt, & in præſenti definitur a Porphyrio.

Reſpon.

2

Continetur igitur indiuiduum ſub ſpecie, &c.

Porphyrius ex his, quæ dixit, ſcilicet Genus de Speciebus, & ſpeciem de indiuiduis prædicari, infert indiuiduum ſub ſpecie, & Speciem ſub genere conſtitui, vnde ſpecies, & ad Genus refertur, & ad indiuidua, ſed aliter ad vnum, aliter ad alterum; ad Genus enim, vt pars ipſius, ad indiuidua vero, vt totum in ipſis, & ad explicandas has duas diuerſas relationes, & reſpectus, diuerſo loquendi modo eſt vſus ſcilicet Species eſt alterius, ſcilicet Generis, quia eſt eius pars, & ſpecies eſt in alijs, ſcilicet indiuiduis, tanquam totum in partibus. Tandem epilogat Porphyrius ea, quæ dicta ſunt.

Totum eſt triplex. Eſt notandum totum eſſe triplex, vniuerſale, definibile, & integrale: Vniuerſale eſt ſuperius reſpectu inferiorum, & inferiora dicuntur partes potentiales; totum definibile eſt definitum reſpectu partium definitionis, totum integrale eſt compoſitũ reſpectu partium integratiuum, & quantitatis, vt manuum, pedum, capitis.

Iuxta hoc intelligi ſpeciem eſſe totum definibile reſpectu ipſius Generis, & Genus partem nam ex Genere, & differentia ſit Species, at Species eſt pars potentiales Generis, & ipſum Genus eſt totum vniuerſale, & ita loquitur Porphyrius, ſcilicet Genus eſt totum vniuerſale, & Species eſt ipſius pars potentialis, indiuiduorum vero eſt totum vniuerſale. Hæc quantum ad capitis interpretationem.

QVAESTIO VNICA.

Ad definitiones Speciei, & reliqua de Specie, à Porphyrio recte tradita ſint.

Circa ea, quæ in capite hoc de Specie, & eius definitionibus dicta ſunt, præcipuę aliquot difficultates erunt agitandæ. Et Primo obijciam nonnulla contra definitiones duas Speciei, deinde contra alia.

Sit ergo primum argumentum. Spẽs vt Species eſt, eſt quoddam vniuerſale, ſed illæ definitiones non ſunt de Specie, vt eſt vniuerſale, ergo non ſunt rectæ Maior eſt nota. Minor probatur, quia vniuerſale dicitur aliquid in ordine ad inferiora, ſed Species relata ad Genus non ſumitur in ordine ad ſuperius. Secundo arguitur contra id quod dicitur, vltimam definitionem ſoli. Speciei ſpecialiſſimæ competere. Genus etiam prædicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid; ergo non ſoli ſpecie vltimæ competit illa definitio Antecedens eſt notũ; animal enim de Petro, & paulo, & reliquis in eo quod quid prædicatur. Primũ argum. Secundum.

Tertio Illa definitio tertia non conuertitur cum ſpecie, ergo non eſt bona, Probatur antecedens Sunt multæ Species quæ de pluribus non prædicantur, vt ſol Phænix Mundus, ergo non omnibus ſpeciebus definitio competit, ſimiliter ſunt multa quæ prędicantur de pluribus numero differentibus in eo quod quid, quę tamen nõ ſunt Species, Probatur punctus prædicatur de multis pũctis, inſtans de multis inſtantib. anima de multis animab. hæc autem non ſunt Species, quia ſub nullo genere ſunt; punctus enim non eſt in Genere, nec alia, cum in Prædicamento non ſint ſed reductiue, ergo nõ ſunt Species, aliter, enim ſpecies eſſet, quæ non eſt ſub Genere, contra aliam definitionem. Tertiũ

Quarto, Petrus, & Paulus, & ſimiliter alia indiuidua propriè non differunt numero ergo Species non prædicatur de differentibus numero. Antecedens patet. Differre numero non poteſt, niſi quod eſt numerus, ſed Petrus per ſe, & Paulus per ſe, ſunt vnum, quod non eſt numerus, ſed numeri principium, ergo non differunt numero. Præterea quia ſunt multæ Species, quæ nulla ratione de numero differentibus dicuntur, quia nu- Quartum.

merus pertinet ad quantitatē, indiuidua aut & Species mutæ ſunt extra quantitatem.

Quintū. Quinto, Argumentor contra quadā alia, quæ in capite continentur Genus eſt prius Specie, vt ſuperius probabimus, ergo Genus & ſpecies non ſunt relata. Præter conſequentia, quia relata ſimul ſunt natura, vt docet. Ariſt. in Prædicamento ad aliquid.

Sextum Sexto. Id quod dicitur Genus inferius generaliſſimo, eſſe Genus ſubalternum. Cōtra. Eſſe ſubalternum, eſt eſſe ſub altero, ſed Genus, vt ſub altero eſt, non eſt Genus, ſed Species, ergo eſt implicatio, & repugnantia in adiecto, dicere Genus ſubalternum.

Septimū Septimo. Iſta Genera vocantur media. Contra Medium participat naturam extremorum, vt color medius, ſcilicet rubedo, vt videtur conſtat, ex albedine, & nigredine, at Genus non fit nec participat ex ſuperiori, & inferiori, ergo non eſt dicendum medium.

Octauū Octauo. Contra id quod dicitur, vniuerſale eſſe collectiuum. Si ita eſſet, iſta nomina eſſent collectiua, homo, aliud, animal, corpus, & tandē eis terminus cōmunis, ſed hoc manifeſte eſt falſum, ergo & antecedēs illud eſt falſum, ſ. vniuerſale eſt collectiuum

Alia poſſent proponi argumenta, contra ea, quæ de Specie dicuntur quæ quia minoris momenti ſunt, & partim ex his, quæ diximus in capite de Genere nota, prætermittūtur hæc aūt quæ ꝓpoſuimus, eiuſmodi ſunt quorum ſolutio, maximè Spēi naturā, & eſſentiā perfectamque eius notitiam aperiūt.

Circa primum ergo argumentum Alpharabius. & Auic in ſua Logica, c. de ſpecie, mouent dubium, an ſpecies, vt ad Genus refertur, ſit vniuerſale? Auicen. videtur dubitare: propter quod ab Alberto reprehenditur tractatu 4. c 2. aſſerit enim Alber. cum Alpharabio ſpeciem, vt ad Genus refertur, nō eſſe vniuerſale, cuius ratio eſt fortis. Species vt ad Genus refertur, eſt ſubiectum, nempe de qua genus prædicatur, ſed vniuerſale, vt vniuerſale; eſt prædicatum, eſt enim vniuerſale vnum in multis, & de multis; ergo vt Specie refertur, non eſt vniuerſale.

Ex hac doctrina infert Caietanus in præſenti. Cum de natura Speciei vt Species eſt, ſit ad Genus, & Species vt Species non ſit vniuerſale, de natura ſpeciei non eſt eſſe vniuerſale, ſed eſt proprietas, & accidens, quod ſequitur ipſam Speciem. Atque ita Porphyrius definens Speciem in ordine ad Genus, definit illam ſecundum naturam in ordine verò ad indiuidua definit per proprietatem, vnde ſecundum Albertū & Caietanū Spēm vt ad Genus refertur accidit eſſe vniuerſale.

Sed pace tantorum virorum dicam. Iſta ſententia non mihi videtur recipienda, quia prius eſt eſſe vniuerſale, quàm eſſe Speciem cum vniuerſale ſit totius. Immo: vt antea oſtendimus, ſit Genus ad ſpeciem, & alia Prædicabilia, ergo non accidit Speciei. Ex præterea, quod me magis mouet, Species eſt non ſolum quod refertur ad Genus, ſed quod refertur immediate ad Genus, ſed qđ immediate ad genus refertur, eſt vniuerſale cum Genus vt genus immediate de ſingularibus non prędicetur, ergo Species, vt ad Genus refertur, vt vniuerſale, & de ratione tali eſt quod ſit vniuerſale.

Propterea dico. Species habet tria quòd ſit vniuerſale, quòd ſit Species, & ſpecialiſſima; quod ſit vniuerſale, habet ordinē ad inferiora quod ſit ſpecies in ordine ad ſuperiora, ita tamē, quòd niſi ſit vniuerſale, non ſit ſpecies, quòd vero ſit ſpecialiſſima reſpectu ad inferiora indiuidua de quibus immediatè prædicatur, atque ita ſpecies ſpecialiſſima conſtituit, ſecundū, Prędicabile, & eſt ſpecies verè, & vniuerſale eius Genus. Quod ſi Alber. voluit dicere, quod illa ſpecies non dicitur vniuerſale comparatione ad Genus, ſed ad inferiora, recipimus, ſi tamen velit dicere cum Caietano, quod non eſt de natura ſpeciei quæ ad Genus refertur, eſſe vniuerſale, falſum eſt, vt probaui, quia, quòd immediate ad Genus refertur, eſt vniuerſale, ex quo patet tertia definitio Porphyrij, quæ eſt de ſpecie vt Species ſpecialiſſima eſt.

Dici etiam poteſt, vt arbitrator facilius, & clarius, adhibita quadam diſtinctione, quę omnes videtur euacuare difficultatem. Diſtinc

Vniuerſale, vt vniuerſale, ſicut antea oſtenſum fuit, dicitur per ſe, & intrinſecè eſſe in multis, & ex hac eius eſſentia, quia tale eſt, duas relationes, ſeu duas proprietates conſequitur, quarum altera eſt eſſe prædicabile de multis, altera eſt eſſe ſubijcibile: ſecundum illa omnia multa, quæ in ſe continet; ſicut econtra, indiuiduum habet duo, quæ ipſum, vt tale eſt, conſequuntur; alterum, quod de vno tantum prædicatur, alterum, quod ſubijcitur vt vnum tantum.

 Vnde

Vnde ſit, vt ſicut aliud eſt prædicabile de mu'tis, ſcilicet vniuerſale, aliud prædicabile de vno, ſcilicet ſingulare & indiuiduum ita ſubijcibile, alterum ſit ſubijcibile vniuerſale alterum ſubijcibile, ſed ſingulare.

Dicendum igitur, Speciem vt Generi ſubijcitur, eſſe ſubijcibile, ſed tamen ſubijcibile vniuerſale. Nam Genus immediatè nō de indiuiduis, ſed de Speciebus vniuerſalibus prædicatur: & ita ipſæ Species, vt tales ſubijcibilia vniuerſalia ſunt: ſimiliter vt reſpicit inferiora, eſſe prædicabile vniuerſale: ſed inferiora ſint, vniuerſalia quoque eſſe Genus ſubalternum: ſi indiuidua tantum, eſſe Speciem ſpecialiſſimam, prædicabile ſcilicet de ijs tantum, & ita tam ſecundum prædicationem, quàm ſecundum ſubijcibi'itatem, eſt vniuerſale, ſ. prædicabile vniuerſaliter, & ſubijcibile vniuerſaliter: atque ita per omnes gradus prædicabile genericum, & ſubijcibile genericum, & prædicabi'e ſpecificum, & ſubijcibile ſpecificum, & prædicabile, ac ſubijcibile medium, ſcilicet ſubalternum.

Immo verò, ſi quis ſubtilius conſideret, vniuerſale ex ſe & ſe prius eſt, & abſtrahit a prædicabili, & ſubijcibili, quatenus ſ. eſt in multis, ſiue prædicetur ſiue ſubijciatur, ſiue non nec ſub talibus rationibus concipiatur, ſed ſecundum intrinſecum, vt eſt in multis, & ita ex ſe, & per ſe diuidi poteſt intrinſece per eſſe in multis, in his, ſcilicet aut in illis.

Quoddā itaq; eſt Genus generaliſſimum ſi ſit in omnib. quę non conueniunt genere cum alijs, eſt Species, ſi eſt ſolum in his quæ differunt tantum numero: eſt ſubalternum, & altius, & minus altum quod eſt in plurib. vel pauciorib. ſub ſe contentis. Quamobrem nec per prædicabile, nec per ſubijcibile, cōſtituitur intrinſecè, vniuerſale Genus, vel ſpecies, ſed per eſſe in multis in iſtis, aut illis. Nam prædicari & ſubijci poſtea conſequuntur. in quibus tota difficultas euacuata eſt.

Ad primū arg. Ad argumentum dicitur quòd quamuis ſpecies a tali relatione ad Genus non ſit vniuerſale, tamen taliter non poſſet referri niſi eſſet vniuerſale: propterea dum ad Genus definitur referri eſſe vniuerſale definitur.

Secundo reſpondetur a tali relatione ad Genus formaliter, & intrinſecè non eſſe Speciem, neque vniuerſale, ſicut nec a relatione prædicabilitatis, ſed ab eo quod eſt eſſe in multis, verum tanquam per duo propria eſſentiam, illis duabus relationibus ſubijcibilitatis vniuerſalis, & prædicationis vniuerſalis explicari; & merito, quia ad eſſentiam ambæ illæ pariter conſequuntur.

Circa ſecundum, Auicenna ſuæ Logicæ cap. 9 voluit propter hoc argumentum, addendum ſeu intelligendum particulam excluſiuam, tantum: vt ſit ſenſus, Species eſt quæ prædicatur tantum de pluribus differentibus numero, at Genus prædicatur de his, & de differentibus ſpecie, quam ſententiam recipit Caietanus. At quia poſſet fieri argumentum, Genus prædicatur etiam tantum de differentibus numero, quia prædicatur de indiuiduis quæ differunt numero, & de ſpeciebus, quæ etiam differunt numero, nam maior diſtinctio includit minorem, quæ enim differunt ſpecie, differunt numero, licet non econtra.

Propterea alij dicunt differentibus ſolo numero, vnde duas excluſiuas addunt: Species eſt, quæ prædicatur tantum de pluribus differentibus numero tantum.

Sed melius eſt cum Alberto dicere tracta tu 4. c. 5 in fine, hic fieri ſermonē de prædicationem immediata, quando enim Genus de indiuiduis prædicatur, eſt mediata prædicatio, quia prius ſpeciei, & per Speciem indiuiduis ineſt, at ſpecies immediate ab indiuiduis participatur. Nec eſt aliqua excluſio addenda, quia denominatio abſoluta indicat præcipuum denominatum; per differentiam verò numero, ſingularia ſimpliciter intelliguntur. Ad ſecūdū arg.

Ad tertiū arg. Ad tertium reſpondet Boetius explicans definitionem ſpeciei, quæ fere in fine capitis traditur: & ait, quòd dupliciter poteſt excuſari Porphyrius. Primo, quia multo plures ſunt ſpecies, quæ de numeroſis indiuiduis prædicantur, quàm quę de vno: Porphyrius autem definiuit quæ vt plurimum inuenitur. Secundo dicit, quod intelligendus eſt. Porphyrius de aptitudine & poteſtate, non actu: illæ autem ſpecies quamuis actu de pluribus non prædicentur, poteſtate tamen prædicantur: et iſta eſt melior ſolutio.

Dubium. Sed dubitauis, et merito, an ſufficeret hoc ad genus, quod potentia de pluribus ſpeciebus prædicetur? quod eſt dicere, ſi vnica eſſet actu, Species; an eſſet Genus per hoc quod poteſtate de pluribus ſpeciebus prædicaretur? Ad hoc reſpondet Boetius loco Solutio.

alle-

allegato, & paulo ſuperius in eodē c. Quod nullatenus, ſed neceſſario, vt Genus ſit plures actu ſpecies requiruntur, quam ſciētiam ex profeſſo ſuſtinet Albertus, tract. 4. c. 6 & videtur doctrina Ariſt. 4. Top c. 3. Horum ratio eſt, quia Genus contrahitur ad ſpeciē per Differentiam, ſed Differentia non conſtituit niſi ſimul diſtinguens ab aliis, ergo Genus non eſt in vna ſpecie, ſed pluribus.

Nota. Pro declaratione eſt notandum, quòd aliter ſe habet Genus ad Speciem aliter Species ad indiuidua: natura enim Generis eſt natura imperfecta, & incompleta, quæ perficitur per formam, ſicut materia per formā perficitur, & ſicut cera, quę quid informe eſt in Genere artificiatorum, per formam autem perficitur. Præterea, ſicut materia non per vnam formam perficitur quantum ad totam eius potentiam, ſed per multas, ita nec Generis natura per vnam differentiam ſolam habet perfici, ſed per plures, & ea hac parte natura Generis non poteſt exiſtere perfecta in vnica Specie, & inde cum nō ſit natura Genus niſi ſit perfecta, hinc eſt, quòd poſtulę Genus Species. At ſpeciei natura in ſe eſt natura perfecta, nec ab indiuidui accidētibus perficitur, ſed multiplicatur, in vno tamen perfecta manet: inde eſt, quod ſufficit indiuiduum vnum, vt dicat manere ſpeciem, & ſufficit quòd poſſit de alijs prædicari, quod in Genere non eſt, quia in vna ſpecies non exiſtit eius natura perfecta, & hæc doctrina eſt maximè conſideranda. Huius ſententiæ fuit idem Boetius in lib. de Diuiſionibus, & D. Tho. diſt. 19 q 4 art 2. lib. 1. ſententiarum.

Ad ſecundam partem huius argumenti reſpondet Caiet. & bene, quòd ad ſpeciem duo ſunt neceſſaria, & quòd prædicetur de plurib. numero differentib. in quid, & quod ſit natura perfecta, ſ. pertinens ad lineam rectam prędicamenti ſub aliquod Genere, & hoc ſecundum deeſt illis, puncto, animæ, inſtanti, quia non ſunt niſi partes naturæ perfectę, cum per ſe in Prædicamento non collocentur, dicentur autem ſpecies imperfectæ, quę propriæ non ſunt prędicabiles prædicatione prędicamentali.

Ad quartum reſpondet Boet. quòd indiuidua non dicuntur numero differre, quaſi vnum indiuiduum faciat diſtinctū numero ab alio, ſed quaſi dū numeratur differāt, ſ. quando numeramus ſingularia, vnu diſtinctum ab alio facimus, nec ſub eadem vnitate collocamus. Ad aliam partem reſpōdeo, admittendo eſſe alias ſpecies pręter quantitatem, tamē harum indiuidua numero differunt per ordinem ad quantitatem, nā diſtinctio numerica accidentium, ſumitur penes diuerſitatem ſubiectorum, in quib. eſt quantitas, vel habent ordinē ad quantitatē, hęc n. albedo differt ab illa, penes ſubiectū.

Ad quintum facilis eſt ſolutio Genus n. & ſpecies poſſunt dupliciter conſiderari, vno modo fundamentaliter ſecundum naturas ipſas materialiter ſignificatas, & ſic natura Generis eſt prior natura quam ſpeciei natura, ſi verò altero modo conſiderentur formaliter, tunc ſunt relata, nec vnum eſt altero prius non enim dicitur Genus, niſi ſit ſpecies. Ad quintum.

Ad ſextum, perinde eſt facilis ſolutio Genus n. non dicitur ſubalternum, quia ſub altero ponitur, ſed quaſi alternatim ſe habeat vt modo ſupponatur alteri, modo ſit Genus modo ſit ſpecies. Ad 6.

Ad ſeptimum, reſpōdeo mediū multis ſumi modis, aliquando dicitur medium poſitiuè, ſ. quod ęqualiter diſtat ab extremis, vt punctus eſt medium in circulo, ſiue in linea aliud eſt medium participatiuè, quod ex extremis conficitur, vt rubedo dicitur medius color inter albedinem & nigredinem, aliud eſt medium metaphoricum, vel ſecundum rōnem, quo pacto dicitur, Virtutem eſſe in medio, aliud eſt medium in prędicatione, quale eſt in præſenti, ſ. id quod de alio, & de quo aliud prędicatur, vt animal dicitur medium inter viuens & hoīem, hoc autē medium, in multis differt a medio ex participatione, in medio ex participatione extrema concurrunt per miſtionem quandam accidentalem ad faciendum medium, vel per virtutem vtrimq; ex parte cōmunicatam. Pręterea, nulla eſt inter ea prędicatio, cum nec medium ab extremis, nec extrema de medio prædicentur. Præterea tertio, medium eſt poſterius extremis, cum ſit eorum effectus, at in medio prędicationis, non concurrunt extrema, non n. animal ſit ex homine, & viuenti, ſed viuens eſt de eſſentia & ſubſtātia animalis, & animal de ſubſtantia hoīs. Ad 7.

Pręterea, extremum ſuperius de medio, & medium de extremo inferiori prædicatur, & tertio

& tertio vnum extremum ſuperius eſt natura p ius medio, ſed medium eſt prius natura altero extremo, vt viuens eſt prius natura aĩali, ſed animal prius eſt natura quam hõ.

Ad octauum. Circa octauum arg. nota, aliqua multa tripliciter poſſunt in vnum conuenire.

Primo, in vnum aliquod extrinſecum, puta locum, finem, cauſam efficientem, vt plura grana congregari vno loco, & plures ciues vnica Vrbe, & plures homines ad aliquod agendum, & nomina ſignificãtia iſta plura ſecũdum tale vnitatem dicuntur ſimpliciter collectiua, vt ciuitas, Vrbs, Senatus.

Secundo, aliqua plura conueniunt in aliquod vnum intrinſecum, ſiue accidentale; ſiue ſubſtantiale, quod tamen non eſt in ſingulis per ſe perfectè, & totaliter, quo pacto plures partes domus conueniunt ſub vnica forma, & plures partes totius ſub vna forma totius, quæ tamen in ſingulis per ſe ratio eſt, vt Petrus Ioannes, homo reſpectu animæ, & corporis, & talia nomina ſignificantia plura ſub iſta vnitate, non ſunt dicenda collectiua.

Tertio, aliqua plura conueniunt ſub aliqua forma intrinſeca, quæ tamen eſt in omnibus, & ſingulis per ſe, & talia nomina dicuntur vniuerſalia, Species, & Genera, & reliqua, quæ de ſingulis diuiſim prædicantur, quia forma, quam ſignificant, in ſingulis per ſe perfectè inuenitur: & de tali collectiuo hic loquitur Porphyrius, quod conſtat longè diuerſum ab eo, quod ſimpliciter vocatur collectiuum, hoc .n tertium non propriè collectiuum, ſed vniuerſale dicitur.

De Differentia. Cap. III.

Differentia verò cõiter, & propriè, & proprijſſimè dr̃. Nã cõiter quidem differre alterum ab altero dr̃, quod alteritate differt quocũq; modo, vel a ſeipſo, vel ab alio; Differt .n. Socrates a Platone alteritate, & ipſe à ſeipſo, & puero exiſtẽte & viro facto & faciente aliquid vel quieſcente: & ſemper in aliquo mõ habendi ſe alteritatibus ſpectatur. Propriè aũt differre alterũ ab altero dr̃, qñ inſeparabili accidente alterum ab altero differt. Inſeparabile verò accidens eſt, vt cęcitas oculorũ, aut naſi curuitas, aut cicatrix cũ ex vulnere occaluerit. Propriiſſime aũt differre alterum ab altero dr̃, qñ ſpecifica differentia differt. quemadmodum hõ ab equo ſpecifica differentia differt, rõnalis qualitate. Vniuerſaliter ergo oĩs Differentia addita alicui alteratũ facit.

Sed eæ quidem, quæ & cõiter & propriæ ſunt, alteratũ faciunt, quæ verò proprijſſimæ, aliud. Quæ quidem igitur aliud faciunt, ſpecificæ vocantur: illæ verò, quę alteratum, ſimpliciter differentię: Anima ſi.n. adueniens rõnalis differentia, aliud fecit: eius aũt quod eſt moueri, alteratum ſolũ acquieſcente fecit. Quare illa quidem aliud, hæc vero alteratum ſolum fecit. Secundũ igitur aliud facientes differentias diuiſiones generũ fiunt in Species, & definitiones aſſignantur, quæ ſunt ex Gñe, & hmõi differentijs: ſecũdum aũt eas, quę ſolũ alteratũ faciunt, alteritates ſolũ conſiſtunt, & aliquo modo ſe habentis permutationes.

A ſuperioribus ergo rurſus inchoanti, dicendum: differentiarum alias quidem eſſe ſeparabiles. alias vero inſeparabiles. Moueri .n. & quieſcere, & ęgrum eſſe, & ſanum eſſe, & quæcũq; his proxima ſunt, ſeparabilia ſunt: at vero aquilinum eſſe, vel ſimum, vel rõnale, vel irrationale, inſeparabilia ſunt. Inſeparabilium aũt alię quidem ſunt per ſe, aliæ vero per accidens. Nam rõnale per ſe ineſt homini, & mortale,

& diſci-

& diſciplinæ eſſe, ſuſceptiuum, at vero aquilinum eſſe, vel ſimũ, per accidens, & non per ſe. Illæ igitur quæ per ſe ſunt, in ſubſtantiæ rõne accipiuntur, & faciunt aliud, illę vero, quę ſecundum accidens, nec in ſubſtantię ratione accipiuntur, nec faciunt aliud, ſed alteratum. Quæ quidem igitur per ſe ſunt, nõ ſuſcipiũt magis & minus, quæ vero per accidens (& ſi inſeparabiles ſint) intenſionẽ accipiunt, & remiſſionẽ. Nam neq; Genus aut magis & minus prædicatur de eo cuius fuerit Genus, neque generis differentiæ, ſecundũ quas diuiditur. Ipſo enim ſunt, quę vniuſcuiuſque rationem complent; eſſe aũt vnicuiq; vnum & idem, neq; intenſionẽ, neque remiſſionẽ ſuſcipiens eſt, aquilinum aũt eſſe, vel ſimũ, vel coloratũ, aliquo mõ & intẽditur, & remittitur.

Cum igitur tres ſpecies differentię conſiderentur, & hæ quidẽ ſint ſeparabiles, illę vero inſeparabiles, & rurſus inſeparabilium hę quidẽ ſint per ſe, illę vero per accidens, rurſus earum quę per ſe ſunt, differentiarum, alię quidem ſunt, ſecundum quas diuidimus genera in ſpecies, aliæ vero, ſecundum quas ea quæ diuiſa ſunt ſpecificantur, vt cum per ſe differentiæ oẽs hmõi, animalis ſint, animatum & ſenſitiuum, rõnale, & irrationale, mortale & immortale, animati quidẽ & ſenſitiui differentia cõſtitutiua eſt ſubſtantiæ animalis. (eſt.n.animal ſubſtantia animata ſenſitiua) mortalis vero & immortalis differẽtia, & rationalis & irrationalis diuiſiuę ſunt, animalis differentiæ, per eas enim genera in ſpecies diuidimus. Sed eæ quidem, quæ diuiſiuæ ſunt differentiæ generum completiuæ fiunt, & conſtitutiuę ſpecierũ, diuiditur.n.animal rationalis & irrationalis differentia, & rurſus mortalis & immortalis differentia, ſed rõnalis, & mortalis differentiæ conſtitutiuæ fiunt hominis, rõnalis vero & immortalis Dei, irrationalis aũt & mortalis irrationalium animaliũ. Sic vero & ſupremæ ſubſtantiæ, cũ diuiſiue ſint animati inanimati differentiæ, & ſenſitiui & inſenſitiui, animata quidem & ſenſitiua, iuxta ſubſtantiam ſumptæ animal perfecerunt, animata vero & inſenſitiua perfecerunt plantam. Qm̃ ergo eædem aliquo modo quidẽ acceptæ fiunt conſtitutiuæ, aliquo mõ autẽ diuiſiuæ, ſpecificæ oẽs vocantur.

Ex his maxime opus eſt ad diuiſiones generum & ad definitiones, ſed nõ his, quę ſecundum accidens inſeparabiles ſunt, neque etiam magis ijs, quæ ſunt ſeparabiles.

Quas ẽt determinantes dicunt. Differentia eſt, qua abundat Spẽs à Genere. Homo.n.plus hẽt quam animal, rationale & mortale, animal.n.nihil horum eſt. Nam vnde ſpecies haberent differentias? Neq; vero oẽs oppoſitas habet, qm̃ idem ſimul habebit oppoſita. Sed, quemadmodum cenſent, poteſtate quidem habẽt per oẽs eorum, quæ ſub ſe ſunt, differentias actu vero nullam? ac ſi neq; ex ijs, quę non ſunt: aliquid fit, neq; oppoſita circa idẽ erunt. Definiunt aũt eam & hoc

modo.

modo. Differentia, eſt, quæ de pluribus, & differentib. Specie in eo ꝙ quale quid eſt prædicatur. Rõnale enim & mortale de hoĩe prædicatum in eo quod quale quid eſt hõ dr̃, ſed non in eo quod q̨d eſt. Quid eſt.n. homo? nobis interrogatis, cõueniens dicere, animal, quale autẽ animal? inquiſitis, quod rõnale & mortale eſt, conuenienter aſſignabimus. Rebus.n. ex materia & forma conſtantib. vel ſecundũ proportionem ad materiam & formã, conſtitutionem habentib. quemadmodum ſtatua ex materia quidem ex ære, ex forma aũt figura, ſic & hõ cõis & ſpecialis ex materia quidem proportionaliter conſiſtit ex Gñe, ex forma aũt Differentia, totũ aũt hoc, animal rõnale mortale, homo eſt, quemadmodũ illic ſtatua. Deſcribunt aũt & hoc modo. Differentia eſt quod aptum natũ eſt diuidere ea, quæ ſub eodem Genere ſunt. Rationale.n. & irrationale hominem & equum, quę ſub eodem gñe ſunt quod eſt animal diuidũt. Aſſignat aũt & hoc modo. Differentia eſt, qua differũt à ſe ſingula, namque hõ, & equus ſecundũ Genus non differunt, ſumus.n. aĩalia nos, & equi ſed additũ rationale diſiunxit nos ab illis, & rationales ſumus, & nos, & Dij, ſed mortale appoſitum diſiunxit nos ab illis. Exactius aũt pertractantes ea, quæ ad differentiam pertinent, dicũt non quodlibet diuidentium ea, quę ſub eodem gñe ſunt, eſſe differentiam, ſed quod ad eſſe conducit, & quod quid erat eſſe, & quod rei pars eſt. Neque.n. quod natũ eſt nauigare, eſt hominis differẽtia, & ſi propriũ hominis. Dicere.n. poſſumus aĩalium hæc quidem apta eſſe ad nauigandum, illa vero minime, diuidentes hoĩem ab alijs, ſed aptũ natum eſſe ad nauigandum, non eſt ſubſtantiæ completiuũ nec eius pars, ſed aptitudo ſolum ipſius; iccirco quia nõ eſt talis differentia, quales ſunt, quæ ſpecificę dñr differentię. Erunt ergo ſpecificæ differentiæ, quæcunque alteram faciunt ſpeciem, & quæcunque in eo ꝙ quid erat eſſe accipiuntur. Et de differentia quidem tot ſufficiant.

Non oportet, vt bene dicit Boetius, hic quærere quare Differentia Proprio, & Accidenti anteponatur, cum in dubium reuocatum fuerit, an Speciei eſſet proponenda eſt enim prædicatum eſſentiale, quod nec Proprio, nec Accidenti competit. Non autẽ hic agimus de differentia concreta, ſcilicet de ipſis, quę differre dicuntur, ſed de ipſo principio & forma, per quam unum ab altero differt, vt differentia ſit forma, per quam vnum ab altero differt. Nec agimus de iſto principio, & forma ſecundum ſe, ſed vt per intellectum aſſumitur ad prædicandum de illo cuius eſt Differentia.

Hoc igitur caput in duas partes diuiditur, in priori ſunt quinque diuiſiones Differentiæ, in poſteriori quinque definitiones, eſt autem prima diuiſio, Differentia triplex eſt. quædam communis, quædam propria, quędam proprijſſima. Diuiſio 12.

Differentia communis eſt Accidens, ſeparabile per quod vnum ab alio, vel a ſe aliqualiter differt, vt Petrus ſedens a non ſedente, currens a quieſcente, ſenex a ſeipſo puero differunt.

Differentia propria eſt Accidens inſeparabile, per quod vnum ab alio differt, vt cæſijs oculis differt ab eo, qui non eſt oculis cæſijs, illa oculorum affectione, & colore cæſio, quę dicitur differentia propria, illa.n.

affectio

affectio non ſeparabitur a ſubiecto, dum ipſum fuerit.

Differentia proprijſſima eſt forma ſubſtantialis, per quam vnum ab alio differt, vt homo ab equo differt per rationale; Porphyrius ponit conuenientiam inter has, & diſcrimen, omnes enim tres hoc habent, quod faciunt diuerſum vnum ab altero, ſed differunt, quòd duæ primę faciunt differre in Accidenti, tertia verò in ſubſtantia, vnde illæ duæ primæ dicuntur tantum facere diuerſum, ſeu alteratum, tertia verò facit aliud, id eſt diuerſum in ſubſtantia.

Nota 1. Circa iſtam diuiſionem eſt primo notandum ex Auicenna hoc capite, quòd acceptiones Differentiæ aliter ſe habent, quàm acceptiones Speciei, & Generis: iſtę enim Generis, ſcilicet & ſpeciei non omnes ſunt Logicę, ſed tantum tertia Generis, & poſterior ſpeciei. at iſtæ tres acceptiones Differentię omnes ad Logicum & Phyſicum ſpectant.

Nota 2. Nota ſecundo cum Boetio, quòd iſtæ duæ primæ Differentiæ, ſcilicet prima, & ſecunda ſunt indiuiduorum, & ſingulariũ, iſta enim Accidentia propriè ſunt ſingularium; at Differentia tertia eſt ſpecierum, & Generum, id eſt per quam ſpecies, & Genera differũt, ſicut per illam differunt indiuidua, qua de cauſa illę tres differentiæ, ſuperius poſitę, ſcilicet differentia numerica, ſpecifica, & generica ad has reducuntur, numerica enim ad duas priores, ſpecifica verò, & generica ad tertiam.

Nota 3. Nota tertio. Differentia prima dicitur communiter dicta, iudicio meo, propterea communis dicitur quia ſit tale Accidens, quod ſicut modo accidit vni extremo, quod per cauſam differt ab alio, poteſt etiam, & iſti aliàs accidere, v. g. ſedens differt à ſtante accidenti, & differentia communi; ſecundũ quam poteſt etiam, & qui modo ſtat à ſe eſſe differre; nam ſtans poteſt ſedere & qui ſedet aliquando ſtare; reliquę dicuntur proprię differentiæ, id eſt peculiares vniuſcuiuſque, quia quod ſemel per illas differt, ſemper per eas differt.

Differentiarum ergo aliæ quidem, &c.

Diuiſio ſecũda. Ex diſcrimine ſuperius inter illas tres Differentias aſſignato; Porphyrius infert diuiſionem ſecundam. Quædam Differentiæ faciunt alterum, i. diuerſitates in Accidenti, quædam faciunt aliud, id eſt diuerſã ſubſtantiam, ſub priori membro ſunt Differentia prima, & ſecunda, ſcilicet communis & propria, ſub poſteriori verò eſt tertia, ſcilicet propriiſſima, inter quas eſt duplex diſcrimen, prius Differentię facientes alteratum dicũtur ſimpliciter & tantum Differentię, at facientes aliud dicuntur Differentię ſpecificę, quod additum eſt perfectionis, explicans huius Differentię ſpecificę munus, quod explicat in poſteriori diſcrimine, nam definitiones quidditatiuæ & Generum diuiſiones fiunt per has ſpecificas Differẽtias, & facientes aliud, non per illas ſecundum quas non fiunt niſi alterationes, & mutationes quædam accidentales.

A ſuperioribus ergo rurſus inchoantibus.

Rurſus in communi iterum tertio diuidit Differentias. Quędam ſunt Differentię ſeparabiles, quædam inſeparabiles: ſeparabiles ſunt Accidentia, quæ non conſtant, vt ſedere, currere, & ſub hoc membro, eſt Differentia communis: inſeparabiles ſunt, quæ nunquam a remanente dimouentur, quales ſunt Differentia propria, & propriiſſima. Diuiſio tertia.

Et hanc ſubdiuidit in inſeparabilem per Accidens, qualis eſt propria, quæ Accidens eſt quoddam inſeparabile, & inſeparabilem per ſe, qualis eſt propriiſſima, quæ ad rei ſubſtantiam & naturam pertinet: & hęc eſt quarta diuiſio, quæ ſubdiuiſio eſt potius vnius membri, tertiæ præcedentis. Conſtituit autem duplex diſcrimen inter has duas inſeparabiles. Alterum, inſeparabilis per Accidens facit diuerſum in Accidenti, vt ſuperius diximus, at inſeparabilis per ſe facit aliud, i. diuerſum in ſubſtantia. Alterum, Differentia inſeparabilis per Accidens ſuſcipit magis & minus, id eſt nõ æqualiter ſemper ineſt, nam aliquis homo eſt magis cæſius, quam alius, & curuiori naſo, quã alius, at inſeparabilis per ſe non ſuſcipit magis aut minus, vnus homo non eſt magis rationalis, quàm alius Huius dat rationem, quia Differentia pertinet ad eſſe, & naturam rei, at eſſe & natura non ſuſcipit magis in Diuiſio quarta.

his,

his, quam in illis, aut minus, unus enim nõ eſt magis homo, aut animal, quàm alius, nec magis corpus quàm alius.

Cum igitur tres ſpecies Differẽtiæ conſiderentur.

Porphyrius epilogat has diuiſiones propoſitas, inſinuans unum conſideratione dignum, videlicet ſpecies differentię eſſe ſolum tres illas primo loco conſtituas: ſed quia varię ſunt proprietates illarum, factæ ſunt rurſus aliæ diuiſiones ſecundum ea, quæ illæ habent, vnde eadem ſunt prorſus numero membra diuidentia, ſcilicet illę tres Differentiæ, & inter has quædã inueniuntur facientes alteratum, quædam aliud, quędam ſeparabiles, quædam inſeparabiles: tã per ſe, quàm per accidens.

Diuiſio quinta. Poſtea verò Porphyrius Differentiam inſeparabilem per ſe, ſ. ſpecificam, quinta diuiſione ſubdiuidit, quædam, inquit, ſunt alicuius Generis diuiſiuæ, id eſt per quas Genus diuiditur quædam illius Generis conſtitutiuæ, i. per quas Genus illud conſtituitur verbi gratia, animal habet has Differẽtias, animatum, ſenſibile, rõnale, irationale, mortale immortale, ſed harum quædam ſunt, ꝑ quas animal conſtituitur, ſ. duæ priores, animal n. eſt animatum, & ſenſibile corpus, per alias diuiditur, per rationale & irrõnale, mortale, immortale. Inter has vnum eſt diſcrimen, nam per diuiſiuas Generis conſtituuntur Species illius Generis, non autem per conſtitutiuas, vt per rationale, mortale, iuxta opinionem Porphyrij cõſtituitur homo, per rationale, immortale, ſimul cũ animali, Deus, per irrationale vero mortale cõſtituitur brutum. At vero, quamuis iſtę conſtitutiuæ non faciunt Species, tamen ſi ad ſuperis tale Genus conſiderentur, tales differentiæ dicentur illius ſuperioris diuiſiuæ, & ipſius inferiorum, tanquàm Speciei cõſtitutiuæ, vt animatum, & ſenſibiles, ſunt ſuperiorum diuiſiuæ, corpus .n per animatum, & inanimatum diuiditur, & corpus animatum per ſenſibile, & inſenſibile, animatum autem, & ſenſibile, cum ſubſtantia, faciunt animal ſicut inſenſibile cum animato facit plantam, vnde eædem differentiæ ſimul ſũt & diuiſiuæ, & conſtitutiuæ, ſed inferiorum conſtitutiuæ, ſuperiorum diuiſiuę, quapropter omnis Differentia ſpecifica dici poteſt, quia conſtituit Speciem aliquam ſiue ſubalternam, ſiue ſpecialiſſimam.

Circa hoc, Nota iſtud exemplum eſſe falſum, non enim Deus eſt animal, nec corpus nec aliquod eſt animal, quod ſit immortale. Porphyrius loquitur, vt Philoſophus Platonicus, vt ſuperius diximus.

Nota ẽt genus generaliſſimum ſolũ habere Differentias diuiſiuas, non conſtitutiuas, cum nullum ſupra ſe habeat Genus, ſpecialiſſimam verò ſolas habere differentias conſtitutiuas, quia ſub ſe non habet inferiores Spẽs, in quas per Differẽtias diuidatur. Nota ſecundo.

Nota ſimiliter tertio, ſi iſtæ differentiæ ad idem Genus comparantur, aliæ diſtinctę ſunt differentiæ diuiſiuæ, aliæ conſtitutiuæ, ſi verò ad diuerſa comparentur, eadem põt eſſe differentia diuiſiua, & conſtitutiua, ſed reſpectu diuerſorum; ſuperioris quidem diuiſiua, inferioris vero conſtitutiua. Nota 3.

Et his maximè opus eſt ad diuiſionis Generum &c.

Hic Porphyrius duos vſus harum differentiarum ſpecificarum ponit. prior eſt ad diuiſiones Generum faciendas, hæc enim præcipuè per tales Differentias diuiduntur: poſterior ad definitiones componendas ipſarum ſpecierum, aliæ n. differentiæ per Accidens, tam ſeparabiles, quàm inſeparabiles, non ſunt aptæ ad pręcipuas diuiſiones, & definitiones, ſed ad deſcriptiones, & diuiſiones non eſſentiales, & minus præcipuas, cum ſint accidentia rei, nec de eius natura.

Differentia eſt, qua abundat Species a Genere.

Hæc eſt poſterior pars huius capitis, qua ponuntur aliquot ipſius Differentiæ definitiones.

Prima eſt propoſita, ſ. Differentia eſt, in qua Species excedit Genus: natura n. Speciei ex Genere & differentia conſtat: vnde plus includit in ſua natura, quàm Genus, Genus enim non includit in ſua natura Differentiam Speciei, ſicut ipſa Species. Prima definitio Differẽtiæ.

Poſſet tamen dubitare quis, vnde habet ſpecies Differentiam? non enim a Genere, quia in Genere quomodo poſſunt eſſe plures Differentiæ oppoſitę? non autem Diffe- Dubitatio.

rentia

rentia poteſt eſſe ex nihilo: a quo ergo eſt

Sol. Reſpon. quod Differentiæ ſunt in Genere, non actu, ideſt non ſunt de natura eius, ſed in potentia, quia ex illo fiunt, ſicut è cera extrahitur forma alicuius imaginis, & non eſt inconueniens quòd multæ differentiæ ſint in Genere in potentia, vt multæ figuræ ceræ in potentia.

Secūda. Secunda definitio eſt Differentia eſt, quę prædicatur de pluribus differentibus, Specie in quale quid, quod exemplo claro oſtēditur, vt enim res componuntur ex materia & forma, vel aliquo ſimili, materiæ & aliquo ſimili formæ, vocat ſimile materiæ ſubiectum in rebus artificialibus, vt ſtatua fit ex ære, vt materia, & figura tanquā forma, dicit autem ſubiectum ſimile materiæ, quia proprie materia eſt pars compoſiti ſubſtantialis ita, inquit, Species, ſcilicet homo componitur ex Genere tanquam ex materia, & ex Differentia tanquam forma, vt ex hoc intelligamus, quod Differentia eſt velut qualitas, ſicut forma.

Tertia. Tertia definitio. Differentia eſt, per quam Genus ſeparatur, ideſt diuiditur in ea quæ ſub ſe ſunt.

Quarta. Quarta vero differentia eſt, ſecundum quam vna Species ab alia differt, At quia iſtæ duę ultimæ uidebantur ſufficientes, cū eſſent aliqua, per quæ Genus diuiditur, & vna Species ab alia differt, ſcilicet accidentia propria, dicit differentiam non ſolum habere hoc ſed entiam eſſe definitione, & quidditate rei, & ipſius definitionis & quidditatis partem.

Quinta. Propterea addit quinta definitionem, exactam, ſcilicet, Differentia eſt, qua vna ſpecies ab alia ſeparatur, cum ſit ipſius natura, ſpeciei pars.

Quæſtiones ſeu dubia quædam ſcitu digniora in caput de Differentia, præſertim circa eius definitionem, recte ne ſit tradita.

Dubiū primū. Circa hoc caput ſunt aliquot dubia, quæ a nobis breuiter erunt examinanda primū eſt, Cum Logicus non tractet de rebus ipſis ſecundum ſe, ſed vt intentionibus ſubſtāt, tales intentiones conſiderando cur hic Porphyrius Differentia ipſa reali tractat, quod munus videtur eſſe Metaphyſici, quòd qui dem tractat Ariſt. 5. Meta cap. 9.

Solutio. In hac re dicendum, quod Differentiæ tres actus habent Primus eſt diuidere, ſeu determinare Genus ipſum, Secundus eſt cōſtituere naturam. Tertius eſt eam ab alijs diſtinguere. Iſti tres dupliciter poſſunt cōſiderari, vno modo fundamentaliter, vt in rebus ipſis ſunt. Nam in rebus ipſis natura Generis eſt determinata, & facta Species per differentiæ naturam & natura ſpecifica ab aliis diſtincta, & tunc iſti tres actus, ad Metaphyſicum pertinent, & conſiderare differentiam ſecundum iſtos actus in rebus. Altero modo poſſunt conſiderari, vt per intellectum iſti aſſumuntur, & exercentur, ideſt quatenus Genus ipſum abſtrahentes per differentias diuidimus, & Speciem ex Genere cum Differentia componimus, & per differentiam ab aliis ſeparamus, & conſiderare Differentiam eſt Logici, conſideramus n differentiam, vt intentioni ſecundæ ſubſtat, & ex his procedit quidam quartus actus ipſius Differentiæ, qui magis eſt Logici. ſ. prædicari de his quæ per talem cōſtituuntur Differentiam, & hoc peculiariter hic conſideratur, ſ. vt eſt prædicabile, At quia omnia iſta melius conſiderantur & cognoſcūtur in ipſis rebus, propterea Porphyrius miſcet res ipſas, tamen intelligenda ſūt omnia in ordine ad intentiones

Dubiū ſecundū. Dubitatur ſecundo. Videtur enim iſta definitio diminuta, ſcilicet prędicatur de pluribus Specie differentibus in eo quod quale quid; cum multis Differentijs non competat, nam vltimę Differentiæ non Prędicantur niſi de vnica Specie.

Prima opin. Circa hoc multiplex eſt dicendi modus. Fuit prima ſententia Burlei in pręſenti loco, cum duplex Genus ſit Differentiarum quędam genericę, per quas Genus conſtituitur, quædam ſunt vltimæ, per quas vltima Species, & ſpecialiſſima componitur, inquit Burle. Sicut in capite de Specie, quædā eſt data definitio, quę ſoli ſpecialiſſime competit, quædam aliæ pro vtraque ſpecie, ita in hoc capite iſta definitio eſt pro differentia generica, aliæ pro omnibus ſunt.

Secūda opin. Alia fuit ſententia multorum aſſerentium, Porphyrium non meminiſſe in hoc capite, niſi ſolum Differentiarum generi earum, quia ultimæ non ſunt cognitę a nobis, & hic modus dicēdi nō dicitur abhorre-

ſe à doctrina S. Th. 2. Poſt. lect. 13. qui idem docet ſuper Ariſt. ſ. non meminiſſe vltimarum, quia incognitæ ſunt. Nec longe ab hac ſententia diſtat Simpl. ca. 3. Antepraedicam. regula 2. vbi refert Porphyrium, definiſſe Differentiam, vt in plurimum.

Confutatio. Sed prima ſententia Burle. non videtur mihi admodum rationabilis, quia cum ratio præcipua Differentiæ in hoc loco ſit, vt prædicabile eſt; & id explicetur ſolum in hac definitione, debuiſſet Porphyr omnem Differentiam definire. ſicut fecit in capite de Specie. vbi dedit definitionem cõuenientem Speciei, quæ eſt prædicabile. Secunda item ſententia videtur Alberto tract. 5. c 9. non eſſe recipienda. quia cum veritas ſit, eſſe Differentias vltimas, non debuit aſſignare definitionem Porphy. non cõuenientem omnibus Differentijs.

Tertia opinio. Fuit tertia ſententia aliorum, qui nullas eſſe Differentias vltimas exiſtimauerunt, ſe omnes genericas, & communes, & quod duæ, aut tres ſimul iunctæ Speciem vltimã componunt; vt mortale conuenit homini, & bruto, rationale homini & angelo ſecundũ Porphyrium; at rationale mortale ſoli homini, & hanc crediderunt eſſe ſententiam Porphyrij, & videtur eſſe doctrina expreſſa Ariſt. 2 Poſter. c. 14 vbi aſſerit Differentias ſingulas per ſe competere multis Speciebus; tñ aliquæ ſimul iunctæ vnã rem componũt; & ſic eſſe dandas definitiones, & 1. Top. c. 3 problema Differentiæ ad problema Generis reducit. & 4. Topic. c 6 ponit diſcrimen inter Genus & Differentiam, quod quãuis vtraque de pluribus prędicentur, tamen adhuc de pluribus Genus quam Differentia.

Confutatio. Circa hoc dico duo primum mihi videtur iſta ſententia eſſe Porphy vt clare patet in ipſo capite, non enim aliter conſtituit Species, quam per multas differentias genericas. Dico Secundo iſtam ſententiam, quòd non ſint vltimæ Differentiæ, eſſe manifeſte contra Ariſt qui 7. Metaph c 12 inquit, vltimas Differentias cum Species conuerti, & 1. de partibus animal c. 2 dicit; aliquas Species non habere niſi vnicam Differentiam. Nec locus Ariſt. in oppoſitum probat quicquam, quia illic docet Ariſtot definitionem ſecundum eas Differentias, quę inueniuntur, ac vltimæ occultiſſimę ſunt non tamen propterea ſunt negandæ; in Topic ipſe clare dicit Differentiam, quę generica eſt, cum genere eſſe aſcribendam. vbi inſinuat eſſe Differentiam, quæ non eſt generica.

Quarta opinio. Quarta opinio fuit Alber tracta 5. c 6. & Auicen & Alphat. Dicunt enim, quod Differentia duo habet, ſecundum quod eſt Differentia, alterum eſt Genus diſtinguere, alterum, Speciem conſtituere, quod vero conſtituant Differentiæ determinatam & vltimã Speciem, non habent inquantum Differentiæ, ſed inquantum ſunt quædam naturæ particulares non conuenientes pluribus Speciebus, ex quo fit, quod propria ratio Differentiæ inueniatur in genericis, nam vltima Differentia habet aliquid miſtum, quod non eſt Differentia ſecundum ſe, & ita dicunt Porphyrium definiſſe Differentiam ſecundum ea, quæ per ſe habet, & ita non curauit vltimas definire.

Confutatio. Contra hoc dicit bene Caietanus, quod vltima Differentia, licet habeat aliquid, quod non eſt Differentiæ ſecundum ſe; non tamen amittit ea, quæ ſunt Differentiæ ſecundum ſe; nam diuidit, & conſtituit, & propterea debuit definiri.

Quinta opinio. Vnde eſt quinta ſententia ipſius Caietani aſſerentis illic, definiri omnes Differentias etiam vltimas, & ſenſum definitionis eſſe negatiuum, ſcilicet; Differentia eſt, cui inquantum Differentiæ non repugnat prædicari de pluribus ſpecie differentibus, ſi enim repugnaret, nulla Differentia prædicaretur de pluribus. Et hæc fuit ſententia Iamblici aſſerentis, quòd differentiæ vltimæ, vt Differentia eſt, non repugnat de pluribus Speciebus dici, quod idem docuit Auic c. de communitatibus; vnde ſententia Caietani non eſt noua, & propria.

Confutatio. Sed quamuis iſta ſint probabilia, tamen exiſtimo eſſe præter mentem Porph. qui vltimas Differentias non definiuit, ſiue quia credidit non eſſe, ſiue quia occultæ ſunt.

Solutio. Propterea vniuerſaliter poſſet ſic differentia definiri. Differentia eſt, quæ prædicatur de Specie cuius, eſt Differentia, in quale quid.

Dubium tertium. Dubitatur tertio. Quomodo Differentia prædicetur in quale quid, Pro quo oportebit aduertere, quòd qualitas non eſt aliud

Solutio. quam id per quod ſit modus, & determinatio alicuius, quod ex ſe eſt indifferens, & indeterminatum.

Poteſt

Poteſt autem aliquid tripliciter determinari. Vno modo, ad aliquem modum ſe habendi accidentalem, vt homo poſtquam eſt homo, eſt indifferens, vt ſit albus, vel niger, calidus, vel frigidus: & vniuerſaliter omnis ſubſtantia poſtquam eſt, eſt indeterminata, vt ſic, vel ſic ſi habeat, & talis forma determinans in omni dicitur qualitas accidẽtalis. Secundo, aliquid eſt indifferens ad eſſe ſubſtantiale, quo pacto materia eſt quędam ſubſtantia indeterminata ex ſe, & imperfecta, ex qua multa fieri poſſunt, & determinatur per formam ipſam, vt ſi ſit forma ignis, fit ignis, ſi forma equi, fit equus: & talis forma dicitur qualitas ſubſtantialis. Tertio, aliquid eſt indifferens, tanquam aliquid confuſum, & multa comprehendens, & per particulare determinatur, quo pacto ſe habet Genus reſpectu Differentiæ, vnde & Differentia dicitur etiam qualitas ſubſtantialis: has qualitates poſuit Ariſtoteles 5. Meta. cap. 14.

Nota.

Eſt autem notãdum diſcrimen inter has: qualitas enim accidentalis, cum eo, quod determinat, non facit aliquam naturam, vt albedo determinat hominem, ſed homo, & albedo non faciunt vnicam naturam per ſe, ſed tantum compoſitum accidentale: at forma cum materia facit vnicam naturam per ſe, ſcilicet vnicum compoſitum ſubſtantiale hominem, leonem, aut aliud quod vis: ſimiliter Differentia cum Genere facit vnicam naturam ſpecificam.

Sed omiſſa qualitate accidẽtali inter has, ſcilicet formam & materiam, Differẽtiam, & Genus, eſt triplex diſcrimen conſiderandum. Primum, materia vel forma per ſe nõ claudunt totam rei ſubſtantiam, ſed materia dicit vnicam partem, forma alteram partem: at Genus & Differentia vnumquodq; per ſe totam ſubſtantiam dicũt, & claudunt verbi gratia animal totam ſubſtãtiam compoſitam ex forma & materia dicit: ſimiliter rationale, ſed cum diſcrimine; nam animal in homini dicit totam ſubſtantiam hominis ſecundum quòd in ea eſt, aliquid, in quo homo alijs animalibus eſt ſimilis; at rationale dicit eandem hominis ſubſtantia, ſecũdum quòd in ea eſt aliquid, in quo ab alijs animalibus ſeparatur; & vniuerſaliter Genus dicit rei integram ſubſtantiam, vt in ea alijs Speciebus aſſimilatur; at Differentia dicit eandem rei ſubſtantiam, vt in ea aliquid eſt, quo ab alijs ſeparetur, Propter quod S. Tho. de Ente. & Eſſentia. cap. 3. dicit hominem, ſeu Speciem non componi ex Genere & Differentia ſicut ex duabus rebus, ſed ſicut ex realiter intellecta, & eadẽ re aliter intellecta.

Secundum diſcrimen eſt, quod ex hoc infertur, materia, & forma, cum ſingula rei ſubſtantiam non dicant, de compoſito prædicari nequeunt, non enim dicitur homo eſt anima, homo eſt corpus, at Genus & differentia, cum ſingula totam rei ſubſtãtiam dicant, per ſe de re prædicantur; vt homo eſt animal homo eſt rationalis.

Tertium, compoſita ſingula non participant totam materiæ ſubſtantiam, cum ex alia parte materiæ fiat vnum, ex alia aliud; at ſingulæ Species totum Genus participant quantum ad eius ſubſtantiam, quæ per definitionem explicatur, vt homo per ſe, leo per ſe, capra per ſe, ſunt principes integræ ſubſtantiæ animalis: ſed non participant ſingulæ Species totam Generis potentiam, quia Genus in potentia continet omnes Species ſuas; at vna Species non continet aliam.

Hinc patet quantum inter ſit inter Genus & materiam, & Differentiam, & formam, quòd ſi Genus dicitur materia, & Differentia forma, eſt ad ſimilitudinem; vt enim materia contrahitur, & forma contrahit; ita Genus per Differentiam contrahentem limitatur; vnde Differentia ipſa, dicitur. n. qualitas.

Sed eſt maxime conſiderandum. Differentia poteſt dupliciter comparari, & ad ipſum Genus, quod determinat, & ad ſpeciem, quam conſtituit; reſpectu enim Generis eſt qualitas, ſed extrinſeca aliquo modo, quia non eſt de natura Generis; vnde de Genere prædicatur in quale, ſed non eſſentiale; at Speciei eſt qualitas eſſentialis, quia eſt pars naturæ eius; propterea de Specie, in quale quid prædicatur, ſicut anima eſt qualitas corpori, ſed non eſt de eſſentia corporis, at hominis, & compoſiti eſt pars; propterea dixit Porphyrius; Differentia dat eſſe rei, ſcilicet ſpeciei, & eſt pars eius ſubſtantialis, ideſt eſt intrinſeca ei. Nota.

Dubitatur quarto breuiter quomodo vltima Differentia, cum de vna ſpecie prædicetur, ſit vniuerſale? Dico primo, ſecundum nos nullum dubium eſſe, qui diximus huius D biſ quæ tũ. Solutio

libri ſubiectum primum eſſe vniuerſale, vt eſt in multis, & quia rationale eſt in multis, ſicut, & iſta ſpecies quam conſtituit. ideo eſſe vere, & propriè vniuerſale; ſed etiam ſi quis ſubiectum dicere eſſe prædicabile; idem conſequitur, conſtat enim Differentiam eſſe prædicabilem.

Dubiū quartū. Dici etiam ſecundo poſſet, Differentiam talem eſſe vniuerſale, quia de ſubiecto vniuerſali prædicatur, vnde de contentis ſub tali ſpecie prædicabitur, ſed cum deſcrimine, nam Species immediate, ac Differentia, mediate, ſcilicet per Speciem ipſam prædicabitur.

Dubitatur quinto quomodo Porphyrius vtitur, Differentijs priuatiuis. ſcilicet irrationale, immortale? Boetius exiſtimauit tales Differentias poſſe conſtituere Speciem. ſed quia alias latius de hoc dicemus: interim dico, abſque vllo dubio ſententiam Boetij eſſe contra Ariſtotelem q. 1. de partibus animæ, vbi docet & probat oppoſitum. Boetius forſam ſequitur Platonem, qui huius ſententiæ fuit: ratio eſt clara contra eum, quia priuatio non eſt, de eſſentia alicuius entis poſitiui, & abſoluti, quales ſunt Species

Solutio. Vnde dico illas Differentias priuatus. poni loco poſitiuarum: quòd fit ob duplicem cauſam, quam tradit Ariſtot c. Topic. cap 3 vel quia Differentiæ aliæ ſunt occultæ, vel quia ſunt multæ, quas enunciare eſſet prolixum.

De Proprio Cap. IIII.

Proprium vero quadrifariam diuidunt. Nam & id, quod ſoli alicui Speciei accedit, etſi non omni, Proprium dicitur vt homini medicum eſſe, vel geometram. Et quod omni accidit Speciei, etſi non ſoli, quemadmodū homini eſſe bipedem. Et quod ſoli & omni, & aliquando; vt omni homini in ſenectute caneſcere. Quartum autem id, in quo conuenerūt, & ſoli, & omni, & ſemper quemadmodom homini eſſe riſibile, nam etſi non ſemper rideat, tamen riſibilis dicitur: non quòd rideat ſemper, ſed quod ſēper aptus natus ſit vt rideat, hoc autē ei ſemper connaturale eſt, quemadmodū & equo hinnibile. Hæc autem & propriè Propria dicūtur, quoniam etiam conuertuntur. ſi quid enim equus eſt, hinnibile eſt; & ſi quid hinnibile eſt, equus eſt.

Sequitur. Quartum prædicabile, ſcilicet Proprium, quòd merito Accidenti proponitur, quia quāuis de rei ſubſtantia non ſit, eſt tamen ſubſtantiæ & eſſentiæ rei proximum, ab ea, ſ immediate emanans, in hoc igitur capite duo tantum continentur: alterū, quatuor ſunt Proprij acceptiones, alterum ipſius Proprij Logici prædicabilis definitio.

Sumitur autem Proprium quatuor modis Primo dicitur Proprium, prædicatum aliquod accidentale, quod ſoli alicui ſpeciei ineſt, non tamen omnibus indiuiduis illius Speciei competit, ſicut eſſe Grammaticum, Medicum, non niſi homini conuenit, non tamen omni homini. 1

Altero modo Proprium dicitur prædicatum accidentale, & quòd omni indiuiduo alicuius Speciei, non tamen ei ſoli competit, quo pacto homini eſt Proprium eſſe bipedem, omnis enim homo eſt bipes, non tamen ſolus homo, quia alia aliqua animalia duos pedes habent. 2

Tertium. Proprium eſt prædicamentum etiam accidentale, quod omni indiuiduo alicuius ſpeciei, & ſoli competit, tamen non ſemper, ſed aliquo tempore: quo pacto caneſcere eſt Proprium homini; omnis enim homo, & ſolus homo caneſcit, ſed non ſemper, niſi in ſenectute; fit enim cauities, ex corruptione humidi, quòd calor naturalis, quia modicus eſt, ex longa & continua actione non poteſt conſumere, quod potiſſimum tempore ſenectutis fit quando calor tenuis eſt: poteſt etiam accidenti aliquo talis calor impediri ab actione, & tunc humidum corrumpetur, & fient cani. ſunt etiam aliqui, qui etiam ſenes tarde, aut nunquam canos habent, in quibus humidum eſt ſubtile; & pingue, quod modicus calor poteſt conſumere. 3

Quarto modo dicitur Proprium, prædicatum accidentale, quod omni, & ſoli, & ſemper conuenit, & hoc propriè, & ſimpliciter dicitur Proprium, ſicut riſibile eſt Proprium homini, ſolus enim homo, & omnis homo, & ſemper eſt riſibilis. Poſſet autem aliquis dubitare, nam non ſemper homo ridet. Reſpon. quamuis actus ridendi ſemper non inſit, tamen aptitudo ad ridendum eſt ſemper propterea ſemper homo eſt riſibilis, ideſt aptus natura ad riſum. Ex hoc infert proprietatem vnam Proprij, ſcilicet quòd conuertitur cum ſuo ſubiecto, valet enim
3 homo eſt, ergo riſibile eſt: riſibile eſt, ergo homo eſt. Ex quibus poteſt componi integra definitio Proprij, ſcilicet Proprium eſt accidentale prædicatum, quod conuenit omni, & ſoli, & ſemper ſpeciei, & conuerſim prædicatur de ea.

Dubia quædam ſcitu digniora in caput de Proprio.

Circa hoc caput aduertendum eſt primo, Proprium dupliciter ſumi: vno modo vt diſtinguitur contra improprium, quo pacto dicimus homo propriè ſignificat viuum, impropriè dictum, & ſic in præſenti nõ conſideratur, altero modo vt diſtinguitur contra commune, vt id ſit Propriũ alicui, quod non alijs præter ipſum competit, & ſic in præſenti ſumitur. Vbi conſiderandum quoque eſt in omnibus his acceptionibus Proprij, ſemper loco Generis ſumi illud (accidit) ideſt, eſt prædicatum accidentale, ideſt quod non eſt de natura rei, de qua prædicatur.

2 Eſt ſecundo aduertendum, quòd Ariſt. 1. Topic. c. 4. diſtinguit Proprium in abſolutè Proprium, & ad aliquid, & quando, Proprium abſolutè eſt (vt definit ipſe) quod non indicat naturam rei: ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur. Prima particula eſt ad excludendum Genus, Definitionem, & Differentiam, quæ ſunt natura rei vel de natura rei, ſecunda particula ad excludendum Proprium ſecundo modo, & Accidens commune, quæ pluribus inſunt, tertia particula ad excludenda Propria primo, & tertio modo, quæ ſoli Speciei inſunt, tamen non conuertuntur. Proprium ad aliquod eſt, quod ſecundum ſe cõmune eſt: tamen ſi ſubiectum cui ineſt, alijs comparetur, illi eſt Proprium, vbi bipes abſolute homini eſt Proprium, tamen ſi homo ad equum comparetur, homini bipes eſt Proprium. Proprium, quando eſt idem quòd Porphyrius ponit, & quamuis non his verbis de Proprio Porphyrius egerit, tamen omnia, quæ dicit re ipſa ſunt eadem cum Ariſt. nam Proprium, quarto modo, eſt abſolute Proprium; & definitio hic aſſignata (vt dixit) eſt eadem cum illa Ariſtotelis Proprium autem tertio modo vocat Ariſtoteles, quando reliquá ſunt ad aliquid: quamuis Proprium primo modo cum ſit indiuiduorum, particulariter ab Ariſtot. ſit prætermiſſum, qui ea, quæ vniuerſaliter dicuntur, ibi quærebat.

Dubitari etiam ſolet, an proprium ſit dicendum Vniuerſale? Aliquibus videtur dubium, quia non prædicatur, de indiuiduis vt proprium eſt, niſi mediate, dico tamen eſſe vniuerſale, immediatum, vt enim vniuerſale ſit immediatum, ſufficit quòd immediate de vniuerſali prædicetur, ſcilicet de Specie, ſicut diximus de vltima Differentia ſuperius, & quod ſit in multis ſicut ipſa Species cui conuenit. 3

De Accidente. Cap. V.

Accidens de aũt eſt, quod adeſt & abeſt præter ſubiecti corruptionem. Diuiditur autem in duo, hoc enim ipſius ſeparabile eſt, illud vero inſeparabile. dormire quidem ſeparabile accidens eſt, nigrum vero eſſe inſeparabiliter curuo, & Aethiopi accidit. Poteſt enim intelligi & coruus albus, & Aethiops abijciens colorem, præter ſubiecti corruptionem. Definiunt autem ſic quoque. Accidens eſt quod contingit eidem ineſſe & non ineſſe. Et quod neque Genus, neque Differentia, neque Species, neque proprium: ſemper autem eſt in ſubiecto ſubſiſtens. Omnibus autem determinatis quæ propoſita ſunt (dico autem Genere, Specie, Differentia, Proprio, Accidente)

 dicen-

dicendum eſt quæ eis communia ſunt, & quæ propria.

Non eſt hic, q̄ in dubium vertamus, quare de Accidenti tractet Porphyrius, cū nullum ſuperſit Prædicabile cui anteponatur, cumq; inter omnia ſit maximè extra rei eſſentiam. In hoc igitur breuiſſimo capite ſunt tres Accidentis definitiones, cum vnica diuiſione.

Prima definitio eſt. Accidens eſt, quod adeſt, & abeſt, præter ſubiecti corruptionē, ac ſi dicat, eſt prędicatum vniuerſalē, quod de ſubiecto ita affirmari vel negari poteſt, vt nec propter eius præſentiam, vel affirmationem; nec propter eius abſentiam, vel negationem, natura ſubiecti deſtruatur, vt ſiue dicas, homo eſt albus, ſiue homo non eſt albus, non propterea homo corrumpitur.

Sequitur Accidentis diuiſio. Duplex eſt Accidens quoddam eſt ſeparabilē, quoddā inſeparabile: inſeparabile, quod à ſubiecto ſeparari non poteſt, vt albedo eſt Cygno inſeparabilis, ſeparabile, quod ſeparari poteſt, vt ſedere, currere. At quia qnis poſſet obijcere Porphyrio quòd hæc diuiſio videatur aduerſari definitioni, ſi enim eſt Accieens inſeparabile, non ergo adeſt, & abeſt Reſpon. quamuis re adeſſe, & abeſſe non poſſit, intellectu tamen ſeparatur; dum Aethiopem abſque nigredine, & Cygnum abſque albedine conſiderare poſſumus.

Secunda definitio eſt, Accidens eſt, quod contingit eidem eſſe, & non ineſſe. Iſta magis explicat naturam Accidentis, nā adeſſē & abeſſe, non ſolum Accidentibus, ſed alijs competit, at ineſſe eſt proprium Accidentis.

Tertia definitio eſt, Accidens eſt, quod nec eſt Genus, nec Species, nec Differentia, nec proprium, ſemper autem eſt in ſubſtantia ſubſiſtens, id eſt nunquam extra ſubſtantiam reperitur. Hæ duæ vltimæ definitiones ſunt Ariſt. 1. Top. c. 4.

Dubia quædam ſeu Quæſtiones ſcitu digniores in caput de Accidentis & eius definitiones.

Omnia ferè, quæ in hoc capite continentur, ab Auic. repræhenduntur. at vt nos horum ſenſum perfectum teneamus, erit primo aduertendum, Accidens tripliciter ſumi, vno modo, vt diſtinguitur contra ſubſtantiam, ut omne ens quod nō eſt ſubſtantia eſt Accidens, quo pacto dicitur ens diuidi in ſubſtantiam & Accidens, & hoc aliqui uocant Accidens nominale, quia ſcilicet per nomen Accidentis ſignificatur & de illo in ſe dicitur, hoc eſt Accidens, Altero modo latius ſumitur pro omni eo, quod extra ſubſtantiam alterius eſt, ſiue ſit ſubſtantia ſiue accidens, quo pacto homo eſt Accidens animalis, & Petrus hominis, in qua ſignificatione Philoſophi concedunt illas eſſe prædicationes Accidentales, animal eſt homo, homo eſt Petrus, & hoc vocant Accidens verbale, quia non tam dicitur, homo eſt Accidens animali, quam accidit animali, & iſto modo Accidentis loquutus eſt Ariſt. 5. Meta. cap. 30. Nota

Tertio, Accidens ſumitur particularius pro vna parte Accidentis primi modi accepti, quod dicebatur nominalis, hoc enim diuiditur in commune, & proprium. commune eſt, quod non fluit ex principijs eſſentialibus alicuius ſubiecti; reſpectu cuius dicitur commune vt albedo reſpectu hominis non enim eſt natura hominis fluit albedo. Aliud eſt, quod ex ſubiecti natura fluit & hoc illi dicitur Proprium, vt riſibile homini: tunc autem ſignum erit fluere ex principijs eſſentialibus ſubiecti, quando nec illud ſine ſubiecto, nec ſubiectum ſine eo eſſe poſſunt, quando vero contra non fluit, commune reputatur, illud ergo Accidens proprium facit quantum Prædicabile, commune verò quintum Prædicabile.

Ex quo ſequitur Accidēs, quod eſt quintum Prædicabile, non eſſe Accidens ſecundo modo, quia ſecundum illud fiunt prædicatione indirectæ, quæ non ſunt artis, nec eſſe Accidens in vniuerſum, vt diſtinguitur contra ſubſtantiam, quia hoc compræhendit Proprium, & iſtud Prædicabile quintum; ſed eſt Accidens commune quod non fluit ex principijs eſſentialibus ſubiecti de quo prædicatur, & hoc non voluit aduertere Auicenna.

Eſt ſecundo notandum, Accidens tripliciter poſſe conſiderari, Vno modo, ſecundum quòd in rebus eſt, & ſecundum ſuam eſſentiam & naturam, & ſic ad Metaphyſicum pertinet. Altero modo ſecundum quod eſt in intellectu, & hoc reſpectu eorum, quæ

ſuæ

ſua ſunt, ideſt reſpectu inferiorum vel ſuperiorum, vel Differentiarũ, & ſic nec eſt quartum, nec quintum. Prædicabile, ſed aliqua ſunt Genera, aliqua Species, & Differentiæ. Tertio modo, vt ad ſubiectum computãtur, de quo prædicantur, & tunc Accidens proprium facit quartum cõe vero quintũ Prædicabile: & hoc eſt conſiderandũ. Vnde Accidens non dicitur prędicatũ Proprij, aut Accidentis, niſi reſpectu ſubiecti, & ita Porphyrius de iſtis duobus ſemper in ordine ad ſubiectum tradidit, nam reſpectu inferiorum, vel ſuperiorum, Genera ſunt, aut Species.

3 Dubitatur contra primam definitionem, quid ibi loco Generis conſtituatur? In qua re oportet annotare illa verba in prima definitione, dupliciter poſſe conſiderari. Vno modo primè intentionaliter, ſcilicet adeſſe pro reali inhærentia Accidentis in ſubiecto: & abeſſe pro reali Accidentis ſeparatione: corruptionem ſubiecti, pro reali diſtinctione: vt ſit ſenſus, Accidens eſt, quod realiter ſubiecto inhæret, & non inhæret abſque vlla reali ſubiecti corruptione, & iſte ſenſus, quàmuis ſit verus, non eſt Logicus, qui res abſolute non conſiderat. Alter ſenſus eſt ſecundè intentionaliter, vt adeſſe ſit affirmari; abeſſe negari, ſubiecti corruptio ſit repugnantia naturæ ſubiecti: vt ſit ſenſus, Accidens eſt prædicatum vniuerſale, quod de ſubiecto affirmari, & negari poteſt, abſque vlla repugnantia naturæ ſubiecti, vt ſiue dicas homo eſt albus, ſiue dicas, homo non eſt albus, nihil dicitur repugnans naturę ſubiecti; & talis ſenſus eſt Logicus, & ſic a multis intelligitur talis definitio: ita enim explicat Caieta. & idem videtur Auerr. & tunc loco Generis eſt illud prædicatum vniuerſale, quod in multis aliis ponitur.

Ratio autem, quæ mouet hos authores, vt exiſtiment definitionem eſſe intelligendam in ſenſu ſecundæ intentionis, eſt quia iſte ſenſus eſt Logicus, & poteſt definitio ſub eo explicari. Poſſumus etiam dicere, quòd ſumitur primè intentionaliter, nec eſt inconueniens: quia cum Logica innitatur Metaphyſicę, poteſt aliquando ab ea aliqua petere, præſertim, quando clara & valde nota ſunt, ſicut iſta, hæc enim definitio potius admittere videtur ſenſum realem, nã ſi Porphyrius intenderet definire Logico modo, clarius id poſſet explicare, quam explicauit.

4 Dubitatur, an tali definitione definiatur Accidens proprium, quibuſdam enim videtur, quòd ſic quaſi aliqua ratio id vetaret, eſſet quia Proprium ab eſſe non poteſt, at eadem ratione inſeparabile abeſſe non poteſt, quod ſi dicas inſeparabile intellectu ſeparari, ſimiliter, & Proprium ſeparat, vt enim coruus abſque nigredine, ita homo abſq; riſibilitate intelligi poteſt, Alijs viſum, eſt oppoſito modo, nec Proprium, nec inſeparabile hic definiri, ſed tantum, ſeparabile, quia hoc ſolum poteſt abeſſe. Sed hoc non videtur ad mentem Porphy. ſi enim Accidens ſeparabile hic defineretur, oportuiſſet diſtinctionem pręmittere definitioni, & non committere vitium prius enim diſtinguendum eſt æquiuocum. ſeu multiplex, quàm definiendum. Alijs communiter viſum eſt, & hoc magis eſt ad mẽtem Porphy. vtrumque tantum Accidẽs commune definiri, ſed ad argumentũ non vno modo reſpondetur.

Albertus videtur dicere, & hominem ſine riſibilitate intelligere poſſumus, at riſibilitatem ſine homine nullatenus, coruum vero abſque nigredine, & nigredinem, abſque coruo poſſumus intelligere. Hæc doctrina vera eſt, & certa, & eſt Ariſtot. 7. Meta c. 5. tamen non ſoluit dubium: nam Porphy. loquitur de ſeparatione ſubiecti, dicit enim quod Cygnum abſque albedine poſſumus intelligere. De hac autem ſeparatione, ita etiam hominem abſque riſibilitate poſſumus intelligere.

Caietanus aliter reſpondet, diſtinguit de duplici ſeparatione, per intellectum, altera eſt ſimplex, quia vnum abſque alio intelligimus, altera eſt, compoſita, qua vnum ab alio diuidentes, ſeparamus, vt ſi quis intellectu componat, homo non eſt albus, dicit primo ſimplici cognitione poſſumus ſubiectum abſque Proprio, & abſque inſeparabili æque intelligere, ſcilicet hominem abſque riſibilitate, & coruum abſque nigredine. Secundo abſtractione compoſita ſubiectum à Proprio ſeparare non poſſumus, dicentes, homo non eſt riſibilis, ſubiectum vero ab inſeparabili poſſumus optime ſeparare, dicentes, coruus non eſt niger, Quòd ſi dicas id non poſſe fieri, quia ſicut prior. eſt falſa: ita, & poſterior. Reſpon Tertiò, quòd poſterior eſt falſa, non alia ratione, niſi quia ita non eſt in rebus, at prior

eſt falſa, nō ſolum quia ita non eſt, ſed quia deſtruitur natura ſubiecti, cui repugnatur, quòd non ſit riſibile: Iſta ſententia eſt ſubtilis, & vera quamuis ad mentem Porphyrij exiſtimo eſſe dicendum, ſubiectum accidentis, inſeparabilis poſſe intellectu coniungit cum Accidenti oppoſito, ſ Aethiopē album intelligere. nec erit compoſitio implicans repugnantiam: & hoc manifeſtat ipſum Porphyrii exemplum; at ſubiectum cum oppoſita forma Porphyrij non poſſumus intelligere, quia eſt implicato, quamuis abſque vllo Accidenti vnde poſſit intelligi, & hęc omnis abſtractio fit abſque aliqua compoſitione propoſitionis, ſed per ſimplicem cognitionem eo modo, quo corpus album ſimplici cognitione cognoſcere poſſumus hæc etiam ſententia fuit Aegidij Romani 1. Poſte. c. 6. in fine tex. 18.

5 Dubitatur circa ſecundam definitionem, an tantum ſeparabili Accidenti competat? Reſp quod ita exiſtimauit Auerr. alij vero inter quos Caietanis, credunt vtrumq; tam ſeparabile, quam inſeparabile: cuius ratio eſt firma, quia iſta definitio eſt de ſumpta ab Ariſt. 1. Topic. c. 4. Sed Ariſt. illic vtrumq; definit, quia ad problema Accidētis, de quo illic tradebat, æqua eſt vtriuſque Accidentis ratio.

Sed tunc inſurgit argumētum, quia ſunt multa Accidentia, quæ non adeſſe, & abeſſe poſſunt ſine ſubiecti corruptione vt lethales morbi, ſimiliter mors, combuſtio corruptio, & alia ſimilia.

At iſta Reſpondet Albertus, mortē, combuſtionem, non eſſe Accidentia, ſed deſtructiones ſubſtantię, & priuationes. Caietanus Reſpondet, hanc, homo eſt mortus eſſe diſputatam, ſed veram propter ampliationem, quia ſenſum facit, homo, qui eſt vel fuit, eſt mortus; immo, inquit, eſt per ſe cauſalis quia cauſa, quod mortuus eſt, eſt quia fuit. Sed hoc videtur ridiculum, nam quid dicet ad hanc, domus eſt combuſta? non enim cauſa, quia combuſta eſt, eſt quia fuit & ſunt aliæ innumeræ huiuſmodi propoſitiones.

Propterea exiſtimarem ita eſſe dicendum ſubiectum febris eſſe hominem, tamen febris ſua præſentia non corrumpit hominem immo dum febris eſt. homo eſt, cum homo non eſt, febris non eſt; immo ſi mutum febris durat, homo etiam durat Ad illud vero de morte, & combuſtione, & corruptionē, crederem illarum mutationum, in quibus ſubſtantia corrumpitur, ſubiectum non eſſe hominem, nec lignum, quod comburitur, ſed materiam ipſam, & hæc ſemper manet. ſimiliter deſtructionis domus materia ipſa eſt, ſubiectum, & hæc etiā manet, deſtructa domo iſta eſt ſententia Burlei ſuper hoc caput; & videtur idem docere Ammonius in præſenti.

Dices, ſi ſubiectum eſt materia ergo prædicabuntut de materia, dicendo, materia eſt mortua, lapides ſunt deſtructi, quod eſt falſum. Dico igitur quod iſtæ mutationes inducunt alicuius præexiſtentis priuationem vel alicuius quòd non erat, poſitionē, & propter hoc de eodem prædicantur dicendo, domus eſt combuſta, quia priuatio eſt domus, homo eſt mortuus, quia homo non eſt; & contra ignis eſt generatu, quia ignis acquirit eſſe.

De his quæ communia ſunt quinque vniuerſalibus. Cap. VI.

Commune quidem eſt omnibus
de pluribus prædicari quemadmo- 1
dum dictum eſt. Sed genus quidem de omnibus ſuis Speciebus, & indiuiduis, & differentia ſimiliter. Species autem de ijs, quæ ipſa ſunt indiuiduis. At vero Proprium & de Species, cuius eſt Proprium, & de ijs, quæ ſub Specie ſunt indiuiduis, Accidens autem & de Speciebus, & de indiuiduis. Namque animal de equo & boue prædicatur, quæ ſunt Species, & de hoc equo, & de hoc boue, quæ ſunt indiuidua: irrationale vero de equo, & boue, & de ijs, qui ſunt particulares, prædicatur Species autem, vt homo ſolum de ijs, qui ſunt particulares hoĩes, Prædicatur. Proprium vero de Specie cuius eſt Propriū, & de ijs, quæ ſub Specie ſunt indiuiduis, vt riſibi

le de homine, & de ijs, qui ſunt particulares. Nigrum autem, & de Specie coruorum, & de ijs quæ ſunt particulares, quod eſt accidens inſeparabile & moueri de homine, & de equo, quod eſt Accidens ſeparabile; ſed principaliter quidem de indiuiduis, ſecunda ratione autem de ijs, quæ continent indiuidua.

Poſtquam Porphyrius de ſingulis ſecundum ſe Predicabilib. tractauit, ea ipſa inter ſe comparat, explicans quibus inter ſe, & conueniunt & differunt. Caput quidem hoc, vt eſt longiſſimum; ita eſt clariſſimum, nec eſt expers vtilitatis, cum magis Prædicabiliũ naturæ & proprietates, ex mutua comparatione clareſcant. Ea igitur omnia, quæ hic Porphyrius fuſiſſimè tradit, in ſummã quandam breuem, & epilogum redigemus ſi quid dignum occurrerit, adnotantes.

In hoc ergo capite fiunt decẽ collationes Prædicabilium inter ſe, vnde in decẽ poſſet ſecari partes. In prima Genus cum Differentia confertur, & quantum ad ea quæ cõmunia & quantum ad ea quæ diuerſa habent. In ſecunda confertur ſimiliter Genus cum Specie. In tertia Genus cum Proprio. In quarta Genus cum Accidenti In quinta Differentia cũ Specie. In ſexta Differentia cum Proprio In ſeptima Differẽtia cum Accidenti In octaua Species cum Proprio. In nona Species cum Acidenti. In decima Proprium cum Accidenti. Ac ſi quis rectè inſpiciat reperiet nõ poſſe eſſe plures iſtorum inter ſe vniuerſalium comparationes, nec enim oportuit multiplicare collationes Differentiæ cũ Genere, nec poſteriorum cum ſuperioribus, quia eædem ſunt cum collationibus ſuperiorum cum inferioribus.

Ante verò quàm vnum alteri conferat, vnum omnibus commune ponit, ſcilicet de pluribus prædicari, Genus, de Speciebus & indiuiduis Specierum, Differentiam de ſuis Speciebus, & Specierum indiuiduis, Species de ſuis indiuiduis. Proprium de Specie, & eius de indiuiduis, Accidens de Speciebus etiam, & de indiuiduis.

Hic nota pulchrum quoddam deſcrimen quod inter Proprium & Accidens aſſignat, Proprium enim per prius de Specie, & per poſterius de indiuiduis dicitur, prius natura enim homo eſt riſibilis, poſterius Petrus eſt riſibilis, at prius Petrus eſt albus, poſterius homo eſt albus, Huius ratio eſt, quia Proprium oritur immediate tanquam ex cauſa & principijs Speciei, at Accidens ex materia & indiuidualibus principijs, quod docet Ariſtot. 10 Met. cap. 12. homo, inquit eſt albus quia Gallias eſt albus Du ium

Poſſes hic dubitare in his omnibus prædicationibus an quando Genus de indiuiduis prædicatur, ſit prædicatio Generis, & quando Differentia, & proprium ſimiliter de indiuiduis, prędicatio proprium, & prædicatio Differentiæ? Reſpondendum eſt, tales prędicationes eſſe Generis, & proprij & Differentiæ, nec valet, quia Species prædicatur de indiuiduis, ergo illa prædicantur vt Species. hoc enim nihil eſt, quia Species in quid, immediatè de indiuiduis, Genus verò mediatè, Proprium mediatè, & in quale prædicatur, ſimiliter & Differentia non dubium, quin principales prædicationes, ſint illæ, quæ per definitiones explicantur, vt Genus de Speciebus, Proprium de indiuiduis.

De his in quibus Genus & Differentia conueniunt.

Commune autem eſt Generi, & Differentia continentia Specierũ. cõtinet enim Differentia Species, etſi non omnes, quot Genera. Rationale enim, etſi non continet irrationalia, quemadmodũ animal, tamen continet hominẽ & Deum, quæ ſunt Species. Et quæcunque prędicantur de Genere, vt Genus, & de ijs, quę ſub ipſo ſunt ſpeciebus, prædicantur; & quæcunque prædicantur de Differentia vt differentia, & de ea, quę ex ipſa eſt, Specie prædicabuntur. Nam cum Genus animal ſit, non ſolum de eo prædicantur vt Genus, Subſtãtia, & animatum, & ſenſibile, ſed etiã de ijs, quæ ſunt ſub animali Speciebus omnibus prædicantur hæc, vſ-

que ad indiuidua. Cumque Differentia ſit rationale, prædicatur de ea vt Differentia, id quod eſt ratione vti: & non ſolum de eo quod eſt rationale, ſed etiam de ijs, quæ ſunt ſub rationali, Speciebus prædicabitur, ratione vti.

Commune quoque eſt perempto Genere, vel Differentia, ſimul perimi quæ ſub ipſis ſunt. Quemadmodum enim, ſi non ſit animal, non eſt equus neque homo: ita ſi non ſit rationale, nullum erit animal, quod vtatur ratione.

Dubitabit merito quis, cum poſt genus ſecuta fuerit ſpecies, quare genus prius cum Differentia, quàm cum ſpecies conferatur? ad quod facile Reſpon. id factum fuiſſe, quia hic erat naturæ ordo, vt primo Genus, deinde Differentia, poſtmodum ex vtriſq; totum compoſitum, ſ. Species ſequatur, vt ſupra diximus. Vel, quia plura ſunt ea, quę in comparatione generis cum Differentia inueniuntur communia, cum in pluribus conueniant, & tamen differant minus, quã quæ in collatione cum Specie.

Sunt autem tria, in quibus conueniunt. Primum, ſicut genus de plurib. ſpeciebus, ita & Differentia iuxta Porphyrii ſententiã prædicatur: loquitur autem de diuiſiua Differentia: propterea dicit, quòd non de tot prædicatur, ſicut Genus. Quid autem dicẽdum ſit de Differentia vltima, & quomodo Differentia dicatur prædicari de pluribus differẽtibus ſpecieſ; ſupra explicuimus. Auicenna quidem interpretatur, quòd nõ repugnat Differentiæ de pluribus prædicari Speciebus, ſed alii aliter, vt ſupra vidimus.

Secundo. Quidquid de Genere eſſentialiter prædicatur, etiã de Specie prędicabitur: hoc idem de differentia eſt intelligendum, Dixi (eſſentialiter) ad vitandas ſecundas intentiones, non enim ualet, homo eſt rationalis rationale eſt differentia, ergo homo eſt Differentia.

Tertio. Sicut perempto Genere perimuntur eius Specie, ita perempta Differentia perimuntur Species, & quæ ſub ea ſunt, vt.n. valet, non eſt animal, ergo non eſt homo, ita non eſt irrationale, ergo non eſt equus. Auicen exiſtimat hanc ſecundam eſſe omnibus vniuerſalem conuenientiam, quod.n. de proprio, & Accidenti realiter pȩdicatur, etiam de his, de quibus ea prædicantur, prædicabitur. Et id videtur approbare Alber. ſed mihi non placet, dicitur enim homo eſt albus, album eſt Accidens, non tamen dicitur homo eſt Accidens.

De differentijs inter Genus & Differentiam.

Proprium autem eſt Generi de pluribus prædicari quam Differentia, & Species, & Proprium, & Accidens. Animal enim de homine & equo, & aue, & ſerpente prædicatur: quadrupes verò de ſolis quatuor pedes habentibus: homo verò de ſolis indiuiduis: & hinnibile de equo ſolum, & de ijs qui ſunt particulares: & Accidens ſimiliter de paucioribus. Oportet autem Differentias accipere quibus diuiditur Genus, non eas quę complent ſubſtantiam Generis, ſed quæ ſunt diuiſiuæ. Amplius, Genus continet differentiam poteſtate (animalis.n. hoc quidem rationale eſt, illud verò irrationale) Differentiæ verò non continent Genera. Amplius, Genera quidem priora ſunt ijs, quę ſunt ſub ſe poſitæ differentijs: propter quod ſimul quidem eas auferunt, non autem ſimul auferuntur ab eis: ſublato enim animali, aufertur rationale & irrationale. Differentiæ verò non amplius ſimul auferunt Genus: nam etſi omnes interimuntur, tamen ſubſtantia animata ſenſitiua intelligitur, quę

eſt

eſt animal. Amplius, Genus quidẽ in eo quod quid eſt; Differentia vero in eo quod quale quid eſt quem admodum dictum eſt, prędicatur, Amplius, Genus quidem vnum eſt ſecundum vnamquamque Speciẽ, vt hominis id, quod eſt animal. Diſferentię vero plures ſunt, vt rationale, mortale, mentis & diſciplinę perceptiuum, quib. ab alijs animalibus differt. Et Genus quidem conſimile eſt materię, formę vero Differentia, Cum autem ſint & alia communia, & propria Generis, & differentię, nunc iſta ſufficiant.

1 Sex ſunt, quibus Genus a Differentia dif
fert. Primo, Genus de pluribus, quàm Diffe
rentia prędicatur, cum Genus de oppoſitis
Differentijs, ipſæ autem autem de ſe inuicẽ
prædicentur, loquitur autem de diuiſiuis
Generis reſpectu eiſdem Generis. hæc eſt
2 Ariſt. 4. Top. c. 6. Secundo, Genus poteſta
te continet Differentiam, non è contra, de
3 hoc ſupra diximus. Tertio Genus eſt prius
natura, Differentia, ſicut forma eſt poſterior
ipſa materia. a qua educitur. Genus autem
eſt, vt materia; hęc ſemper intellige, de diui-
ſis Differentibus: vnde fit, vt ſublato Gene
re, auferantur Differentiæ omnes, at ſubla-
tis Differentibus omnibus diuiſiuis, adhuc
manet integra natura Generis, ſaltem per
4 intellectum. Quarto, differunt in modo
prædicandi, Genus enim in quid, differentia
5 in quale quid prædicatur; Quinto. Vnius
Specie vnicum Genus eſt immediatum, at
ſub illo Genere multæ Differentiæ vnus
Speciei, Genus hominis eſt animal, at ratio
nale, mortale, Differentiæ. Eccè clare docet
Porphyrius, non eſſe Differentias vltimas,
ſed ſpecies componi per multas Differẽtias
communes ſimul ſumptas, aliter .n vnius
Speciei eſſe, vnicum proximum Genus, &
6 vna vltima Differentia. Sexto differunt,
in compoſitione enim Species Genus habet
locum materię; Differentia verò locum for
mæ, non quod ſint materia, aut forma, vt
ſupra declarauimus.

De comparatione Generis cum Specie.

Genus aũt & Spẽs cõe quidẽ ha 4
bent de pluribus, quemadmodum dictũ, eſt prædicari, ſumatur autem Species vt ſpecies ſolũ, ſed non vt Genus, ſi fuerit idẽ Species, & Genus, Cõe aũt his eſt, & priora eſſe ijs, de quibus prædicantur. Et totũ quoddam eſſe vtrumque.

Differunt aũt eo, ꝙ Genus quidem cõtinet Species ſub ſe, Species vero continetur, & non continet Genere; de pluribus .n. Genus quã Species præ[di]catur. Amplius, Genera prę[j]acere oportet, & informata ſpecificis differentijs perficere Species. Vnde & priora ſunt naturaliter Genera, & ſimul interimentia, ſed quæ non ſimul interimãtur & Species quidem cum ſit, eſt & Genus omnino; Genus vero cũ ſit, non omnino erit Species. Et Genera quidem uniuocè de ſpeciebus prędicantur; Species uero de Generib. minimè. Amplius, genera quidẽ abundant earum, quæ ſub ipſis ſunt ſpecierum cõtinentia, Species verò a generibus abundãt proprijs differentijs, Amplius, neq; Species fiet vnquam generaliſſima, neque genus fiet vnquam ſpecialiſſimũ.

Tria ſunt, in quibus Genus, & ſpecies cõ
ueniunt, hic autem ſumitur ſpecies ſpecia-
liſſima; aliter .n. inquit, eſſe idem Genus cũ
ſpecies. Primo eſt commune ſupràpoſitum 1
.ſ. de pluribus prædicari. Secundo ſicut na- 2
tura Generis eſt prior naturaliter ſpecie,
quia eſt ipſius principium, ita ſpecies id eſt
natura, quæ dicitur ſpecies, eſt naturaliter
prior indiuiduo, vt prius natura eſt animal
quam homo, & homo, quàm Petrus.

Tertio,

Tertio, ſicut Genus eſt quoddam totum continens Species, ita & Species totum continens indiuidua. Sed hic nota, non eodem modo eſſe totum Genus Speciei, ſicut Species indiuiduorum, nam Genus non continet totám quidditatem ſpecie in actu, quia ſpecies non ſolum ex genere, ſed etiam ex differentia conſtat, at ſpecies continet totã naturam indiuidui cum indiuidua non habeant aliam eſſentiam, quam eſſentiam, & definitionem, ſeu quidditatem, quod idem eſt, ipſius ſpeciei, niſi quis cum Scoto vellet addere Differentias intrinſecas indiuiduantes nam tunc eandem eſſet vtriuſque ratio, quantum ad hoc Generis & Speciei.

1 Differunt autem primo, quòd Genus cõtinet Speciem, ſpecies autem non continet Genus hoc intellige quantum ad poteſtatem, id eſt Genus continet Speciem, & omnia, quæ in potentia ſpeciei ſunt ſcilicet individua, at ſpecies continet quidem Generis naturam, ſed non poteſtatem, quia non comprehendit omnia, quę ſub Genere continentur, & hinc eſt, quod Genus de plurib.

2 quam ſpecies prædicetur, Secundo differunt, quod Genus eſt veluti materia, ex quo ſimul cum Differentia fit ſpecies. Ex quo

3 ſequitur tertia differentia, quòd Genus eſt prius natura ſpecie, ſicut prius eſt aurum, ex quo fit ſtatua, quàm ipſa ſtatua: & ex

4 hoc etiam ſequitur, quarta differentia, quòd ſublato Genere per intellectum, aufertur ſpecies, tamen ablatis ſpeciebus, adhuc manet per intellectum integra natura Generis. Quinto differunt, quod Genus de ſpe

5 ciebus uniuocè prędicatur, non è contra ſpecies de Genere; Hoc intellige non quòd ſpecies æquiuocè de Genere prædicetur, ſed quòd non faciat prædicationem per ſe, & ordinatam. ſed indirectam, & per accidens.

6 Sexto Genus quantum ad poteſtatem excedit ſingulas ſpecies per ſe, quia Genus in potentia continet omnes, at quantum ad actũ ſpecies excedit Genus in Differentia: nam ſpecies in ſua natura includit Differentiã, quæ tamen non eſt in natura & eſſentia Ge

7 neris, uti diximus. Septimo differunt; ꝙ nullum Genus poteſt fieri ſpecialiſſima ſpecies, nec ulla ſpecies ſpecialiſſima Genus. Hæc ſunt in quibus ſpecies & Genus mutuo conueniunt, & mutuo differunt.

De Comparationes Generis cum Proprio.

Generis aũt & Proprij cõe quidem eſt ſequi Species: ſi quid n. homo eſt, animal eſt; & ſi quid homo eſt, riſibile eſt. Et æqualiter prędicari genus de ſpeciebus & Proprium de ijs, quæ illo participant indiuiduis: æqualiter enim & homo & hos animal eſt, & Cato & Cicero riſibile eſt Commune autem eſt etiã vniuocè prędicari Genus de proprijs Speciebus, & Proprium de ijs, quorum eſt Proprium.

Differunt aũt, quoniam Genus quidẽ prius eſt, poſterius verò Propriũ; oportet. n. eſſe animal, dehinc diuidi Differentijs Proprijs.

Et Genus quidem de plurib. ſpeciebus prædicatur, Proprium verò de vna ſola Specie, cuius eſt Proprium. Amplius, Proprium quidẽ conuerſim prædicatur de eo, cuius eſt Propriũ, Genus verò de nullo cõuerſim prædicatur; nam neq; ſi quid animal eſt, homo eſt, neque ſi quid animal eſt riſibile eſt; ſi quid verò homo eſt, riſibile eſt, & econuerſo. Amplius, Propriũ omni Speciei ineſt, cuius eſt proprium, & ſoli, & ſemper; Genus verò oĩ quidẽ ſpeciei ineſt, cuius fuerit Genus, & ſemper, non autem ſoli. Amplius, Propria quidem interempta, non ſimul interimũt Genera; Genera uerò interempta ſimul interimũt Species, quarũ ſunt propria; quare, & his, quorum ſunt propriã, iterem-ptis, & ipſa ſimul interimuntur.

Tria ſunt, quibus Genus & Priorum conueniunt.

1 ueniunt. Primum, Quemadmodum in bona
conſequentia ex *S*pecie infertur Genus, ita
& Proprium. Valet enim, eſt homo, ergo eſt
2 animal, eſt homo, ergo eſt riſibilis. *S*ecundo
ſicut Genus de ſuis *S*peciebus non ſecundũ
magis & minus prædicatur ita & Propriũ,
non n. homo eſt magis vel minus animal q̃
alia *S*pecies, nec vnus homo magis riſibilis,
3 quam alius. Tertio ſicut genus, & definitio
Generis in *S*pecie prędicatur, dicẽdo, homo
eſt animal, & homo eſt ſubſtantia animata
ſenſibilis, ita & Proprium, & definitio pro
prij de ſuo ſubiecto prędicatur.
Contra hoc tamen poteſt eſſe obiectio.
Proprium definitur per ſubiectum, ergo ſi
definitio Proprij de ſubiecto prædicatur, eſ
ſet nugatio, dicendo homo eſt homo aptus
ad ridendum. Adhoc Reſpon. Alber. trac 8.
cap. 6. quod Proprium poteſt dupliciter defi
niri, vno modo, ſecundum quòd proprium
eſt, & tunc per ſubiectum habet definiri, al
tero modo, vt eſt in ſuo Prædicamento con
ſtitutum, & tunc aliter definietur, ſ. riſibile
eſt aptum ridere, & ſic prædicatur. Hæc re
ſponſio nunc ſufficiat, poſſet autem aliter
fortaſſe reſpõderi, ſed extra limites Logico,
egrederemur cum pertineat ad 7. Meta c. 5.
Ea autem, quibus differunt, ſunt quinq;
1 Primo, Genus eſt prius natura Specie, de
qua prędicatur, Proprium vero eſt poſterius,
Genus enim eſt principium. *S*pecierum, at
2 *S*pecies eſt Proprij principium. *S*ecundo, Ge
nus de pluribus ſpeciebus prędicatur, at Pro
prium de vna, hoc intellige, quòd ſemper
Genus de pluribus prędicatur. Proprio autẽ
non repugnat de vna ſola prædicari, nam
aliqua ſunt Propria, quæ de pluribus ſpecie
bus prædicantur, ſ. ea, quę ſunt Propria ali
quorum ſubiectorum communium, mobi
le. n. eſt paſſio, & Proprium corporis natura
3 lis. Tertio, Genus cum ſingulis ſpecieb. nõ
prędicatur conuerſim, at Proprium conuer
4 titur cum ſpecie, cuius eſt Proprium. Quar
to, Proprium ineſt Speciei ſuę, omni, & ſem
per, at Genus ineſt quidem omni, & ſemper,
ſed non ſoli, ſ. Genus non interimitur per
interemptionem & negationem ſpecierum,
vt diximus, non enim valet non eſt homo,
ergo, non eſt animal, at interempta ſpecie,
interimitur Proprium, valet enim, non eſt
homo, ergo non eſt riſibile, non eſt equus
ergo non eſt hinnibile.

De comparatione Generis cum Accidenti.

Generis vero & Accidentis cõe eſt, de pluribus, quemadmodum dictum eſt, prędicari, ſiue ſeparabiliũ aliud Accidentis ſit, ſiue inſeparabilium: etenim moueri de plurib. & nigrum de coruis, & de Aethiopib. & aliquib. inanimatis prædicatur.

Differt autem Genus ab Acci- 7
dente; quoniã Genus ante Species eſt: Accidentia vero ſpeciebus poſteriora ſunt, nam etſi inſeparabile ſumatur Accidens, tamen prius eſt illud cui accidit quam Accidẽs. Et genere quidem quę participant, ęqualiter participant. Accidente verò non ęqualiter: intenſionem. n. & remiſſionem ſuſcipit Accidentium participatio, Generum vero minime. Et Accidentia quidem in indiuiduis principaliter ſubſiſtunt, Genera vero & Spẽs naturaliter priora ſunt indiuiduis ſubſtantijs. Et Genera quidem in eo quod quid eſt prędicantur de ijs, quę ſub ipſis ſunt: Accidentia vero in eo quod quale aliquid eſt, vel qũo ſe habeat vnumquodque: qualis enim eſt Aethiops interrogatus, dices niger, & quemadmodũ ſe Socrates habeat, dices, quod ſedet vel ambulat.

Genus igitur, quo ab alijs quatuor differat, dictum eſt. Contingit autem etiam vnumquodque aliorum differre ab alijs, quatuor, quare cum quinq; quidem ſint, vnumquodq; autem ab alijs quatuor differat, quater quinque, viginti fiunt omnes differentiæ. Sed non ita ſe habet,

habet, ſed ſemper deinceps enumeratis, & duobus quidem vna Differentia deficientibus (propterea qm̃ iam ſumpta eſt) trib. vero duabus, quatuor vero tribus, quinque vero quatuor, decem omnes fiunt Differentiæ, quatuor, tres, duæ, vna. Genus enim quo differt Differentia, & Specie, & Proprio, & Accidēte, dictum eſt: quatuor igitur differentiæ. Differentia vero quo differat à Genere, dictum eſt, quādo quo differt Genus ab ea dicebatur, reliquū eſt igitur quo differat differentia à Specie, Proprio, & Accidente, dicatur, & fiunt tres. Rurſus Species quo quidem differat à Differentia dictū eſt, quando quo differt à Specie Differentia dicebatur, quo etiā differat Species à Genere dictū eſt, quando quo differt Genus a Specie dicebatur; reliquū eſt igitur vt quo differat Species à Proprio, & Accidente dicatur, duæ igitur ſunt & Differentiæ. Proprium autem quo differat ab Accidente relinquetur, nam quo à Specie, & Differentia, & Genere differat prædictum eſt in illorum ad ipſum Differentijs. Quatuor igitur ſumptis Generis ad alia differentijs, tribus vero differētiæ, duabus autem ſpeciei, vna vero proprij ad accidens, decem erūt omnes, quarum quatuor, quæ ſunt Generis ad reliqua, ſuperius demonſtrauimus.

Differentiarum quinque vocum numerus.

Genus.	Species.	Differentia.	Proprium.	Accidens.
1	1	1	1	1
	1	1	1	1
		1	1	1
			1	1
				1

Vnum inter alia, quæ aſsignari poſſent,
eſt, in quo genus cum accidenti conuenit, ſ.
de pluribus prędicari: hoc autem tam acci
denti ſeparabili, quam inſeparabili ineſt.
Quatuor autem ſunt ea, quibus differunt.
1 Primo Genus eſt prius natura ipſa Specie,
at Accidens vtrumque eſt poſterius tam ſe
2 parabile, quam inſeparabile. Secūdo, Genus
non prædicatur ſecundum magis & minus,
3 at Accidēs ſuſcipit magis & minus. Tertio,
Accidentia indiuiduis ſubſiſtunt, at Genera
prius natura ſunt in ſe, quàm in indiuiduis,
4 & Speciebus. Quarto Genus prædicatur in
quid, at Accidens in quale, vel in quo modo
ſe habet: ſi enim dicitur, qualis eſt homo
Reſ. eſt albus, qualiter ſe habet? Reſp. ſedet
aut ſtudet. Hic reddit rationē Porphyrius,
quare non tradit comparationem Differentiæ ad Genus, nec tradit Proprij ad Genus, & Speciem: inquit facta comparatione ſuperiorum cum poſterioribus, nō eſt neceſſaria rurſus comparatio poſteriorum cum prioribus, quia eodem eſt, quod ſupra diximus.

De comparatione Differentiæ cum Specie.

Commune ergo Differentiæ & 7
Speciei eſt, æqualiter participari. Homini enim æqualiter participāt particulares homines, & rationalis Differentia. Commune etiam eſt

& ſemper

& ſemper adeſſe ijs, quæ illis participant. Semper enim Socrates rationalis eſt, & ſemper Socrates hõ.

Proprium autem Differentiæ quidẽ eſt in eo quod quale eſt prædicari, Speciei verò in eo qđ quid eſt. Nam etſi homo velut' quale quod accipitur, non tamen ſimpliciter erit quale, ſed ſecundum, id quod Generi aduenientes Differẽtie eum conſtituerunt. Amplius, Differentia quidem in pluribus ſępe ſpeciebus conſideratur, quemad modum quadrupes in pluribus animalibus Specie differentibus; Species verò in ſolis ijs, quæ ſub Specie ſunt, indiuiduis eſt. Amplius, Differentia prior eſt ea Specie, quæ ſecundum ipſam; ſimul enim ablatum rationale interimit hominem, homo verò interemptus non aufert rationale, cum ſit Deus. Amplius, Differentia quidem cõponitur cum alia Differentia (rationale enim & mortale compoſitum eſt in ſubſtantia hominis) Species vero ſpecies non componitur, vt gignat aliam aliquam ſpeciem; quędam enim equa cuidam aſino permiſcetur ad muli generationẽ; equa autem ſimpliciter aſino compoſita nunquã perficeret mulum.

Duo ſunt, quibus Differentia cum Spe
1 cie conuenit. Primo, neutra ſecundum ma
2 gis, & minus de ſuis prædicatur. Secundo
ſicut Species ſemper adeſt indiuiduis, ita
Differentia Speciei, ac ſi dicat, ſicut non po
teſt indiuiduum ſine Specie intelligi, quia
eſt natura eius; ita nec Species ſine Differẽ-
tia. vnde. vtrique eſt commune, vt ſemper
adſint ſuis ſubiectis, de quibus prædicãtur.
Vide hic Albe. tract. 8. c 8 de propoſitionib.
quas vocant ſempiternę veritatis.

Differunt autem in quatuor. Primo, 1
Differentia prædicatur in quale, Species in
quid. Secundo, Differentia de plurib. Spe- 2
ciebus prædicatur, at Species, ſcilicet ſpecia-
liſſima ſolum de pluribus indiuiduis. Ter- 3
tio, Differentia eſt prior natura ſpecie, cum
ſit vniuerſalior vbi videtur Porphyrius nõ
cognouiſſe differentias vltimas, vnde Aui-
cenna paulo ſeuerius inquit, hæc omnia a
Porphyrio per ignorantiam fuiſſe dicta,
ſed tamen quo modo hæc intelligẽda ſint,
& num cognouerit Porphy. vltimas Diffe-
rentias ſpecificas, atque etiam Ariſto. ſupe-
rius ſatis diximus in cap. de Differentia.
Quarto, Multæ Differentiæ concurrunt ad
vnam ſpeciem, at multæ ſpecies nunquam
ad vnius conſtitutionem. Ratio huius eſt
Auic quia vna Differentia habet ſe vt potẽ
tia reſpectu alterus, quæ eſt velut actus, &
hoc verum habet de Differentijs ſubordina
ti, quarum vna eſt ſub altera, vt ſenſibile, &
rationale ſecundum veritatem, nam prior
conſtituit Genus, quod eſt velut potentia;
& materia reſpectu poſterioris Differẽtiæ.

Quòd ſi obiicias duas Species aliquando ad tertiam concurrere, vt cum ex animantibus Specie diuerſis tertium interim procreatur, ſicut mulus ex equo & aſina naſcitur, & ſimiliter alia. Reſp. Alber. id eſſe in indiuiduo, tamen ipſa natura vnius Speciei nõ coniungitur eum altera ad tertiæ conſtitutionem, ſed iſta maiora ſunt quàm locus præſens patiatur.

De comparatione Differentia cum Proprio.

Differentia verò & Proprium §
commune quidem habent æqualiter participari ab ijs, quę illis participant, æqualiter enim rationalia, rationalia ſunt, & riſibilia, riſibilia ſunt. Et ſemper & omnia adeſſe commune vtriuſque eſt. etſi enim currere dicatur qui bipes eſt, tamẽ ad id, quod natum eſt ſemper, dicitur, quoniam & riſibile in eo quod natum eſt habet ſemper, ſed non in eo quod ſemper rideat.

Proprium

Proprium autem Differentiæ eſt, quòd hæc quidem de pluribus ſpeciebus dicitur ſæpe, vt rationale de Deo, & homine, Proprium verò dicitur de vna ſola Specie, cuius eſt Proprium. Et Differentia quidem illis eſt conſequens, quorum eſt Differentia, ſed non conuertitur, propria vero conuerſim prædicantur de ijs, quorum ſunt propria, propterea quod conuertuntur.

Differentia & Proprium in duobus con
1 ueniunt, & in duobus differunt. Conueniũt
primo, vt enim Differentia prędicatur ęqua
liter de ſuis. Speciebus. non ſecundum ma-
2 gis & minus, ita & Proprium. Secundo ſi-
cut Differentia vniuerſaliter de ſuis Specie
bus prædicatur, ita Proprium vniuerſaliter
de Specie, & eius indiuiduis.

1 Differunt, quòd Differentia de pluribus
ſpeciebus (eo modo, quo antea diximus)
2 Proprium de vna prædicatur. Secundo,
Differentia non conuertitur cum Specie,
Proprium vero conuertitur.

De comparatione Differentiæ cum Accidenti.

Differentię autem & Accidenti commune quidem eſt de pluribus dici. Cõe vero eſt & ad ea, quæ sũt inſeparabilia. Accidentia, ſemper & omnia adeſſe; bipes enim ſemper adeſt omni homini; & omnib. coruis nigrum eſſe ſimiliter.

Differunt aũt, qm̃ differẽtia quidem continet Species, & non continetur, continet.n.rationale Deum & hominem, Accidentia vero aliquo quidem modo continẽt, eo ꝙ in pluribus ſint, aliquo vero modo continentur, quòd non vnius accidentis ſuſceptiua ſint ſubiecta, ſed plurium. Et differentia quidem intenſibilis eſt, & irremiſſibilis, Accidentia vero magis & minus ſuſcipiunt. Et impermixtæ quidem ſunt contrarię differentiæ: miſta vero nonnunquam ſunt contraria Accidentia. Huiuſmodi quidem communiones & proprietates differentię, & cæterorum ſunt. Species vero quidem differt a Genere, & differentia dictum eſt in eo quod dicebamus. quo genus differt a cæteris, & quo differentia differt a cęteris. Deinceps quo differt a cæteris. Deinceps quo differt a Proprio & Accidente dicetur.

Conueniunt, primo. Tam Differentia 1
quam accidens de pluribus prædicatur Se-
cundo, Sicut differentia ſemper conuenit
his, quibus eſt Differentia, ita Accidens inſe 2
parabile ſemper ineſt.

Differt autem primo, quòd differentia 1
ſemper prædicatur vniuerſaliter de Specie-
bus & de omnibus indiuiduis, at Accidens
non vniuerſaliter, album enim de homine,
ſed non de omni prædicatur. Secundo, 2
Differentia non ſuſcipit magis aut minus,
at Accidens ſuſcipit. Tertio contrariæ Dif 3
ferentiæ non ſimul miſcentur, vt rationa-
le & irrationale: at contraria Accidentia
miſcentur, ex albo enim & nigro fieri poſ-
ſunt colores medii, vt rubrum, palidum &c.

De comparatione Speciei, cum Proprio & Accidenti.

Speciei autem & proprij commune quidem eſt, adinuicem conuerſim prædicari. Nam ſi quid homo eſt, riſibile eſt, & ſi quid riſibile eſt, homo eſt. Riſibile vero ꝙ ſecundum, id quod natum eſt ridere ſumẽdum, ſępe iam dictum eſt. Commune eſt quoq; & ęqualiter eſſe, æqualiter.n.adſunt Species ijs,

quæ illis participant & propria ijs,quorum ſunt propria.

Differt autem ſpecies a Proprio quoniam ſpecies quidem poteſt & aliorum Genus eſſe, Propriū vero aliarum ſpecierum eſſe Proprium impoſſibile eſt. Et Species quidem ante ſubſiſtit quam Proprium;Proprium vero poſt fit in Specie.oportet.n.hominem eſſe, vt ſit riſibile. Amplius,Species quidē ſuper actu adeſt ſubiecto: Proprium vero aliquando & poteſtate, homo enim ſemper actu eſt Socrates, non vero ſemper ridet, quāuis natus ſit ſemper vt ſit riſibilis. Amplius, quorū termini ſunt differentes,& ipſa sūt differentia. Eſt autem ſpeciei quidem ſub Genere eſſe,& pluribus & differentibus numero in eo quod quid prædicari,& cætera huiuſmodi:Proprij vero,& ſoli, & omni, & ſemper adeſſe.

Speciei vero & accidentis commune quidem eſt de pluribus prædicari. Raræ vero ſunt aliæ cōitates,propterea,quòd quamplurimū diſtant abinuicem accidens, & id cui accidit.Propria vero sūt vtriuſque Speciei quidem in eo quod qd eſt prædicari de ijs quorum eſt Species, Accidentis autem in eo quod quale quiddam eſt,vel quomodoſe habens eſt.Et vnamquamq; ſubſtātiā vna quidē Spē participare,pluribus aūt accidentibus & ſeparabilibus & inſeparabilibus. Et Species quidē Præintelligūtur accidentib. etſi ēt ſint inſeparabilia(oportet.n. eſſe ſubiectum, vt illi quidem accidat)accidentia verò poſterioris Generis ſunt,& aduentitiæ naturę.Et Speciei quidē participatio æqualiter eſt.Accidētis vero etſi inſeparabile ſit,nō æqualiter, ęthiops enim æthiope habere poſſet colorē vel intenſum, vel remiſſum magis ſecundū nigredinem. Reſtat autem de Proprio & Accidēte dicere: quo .n.Proprium a Specie, & Differētia & Genere differt, dictum eſt.

In duobus iſta conueniunt. Primo Pro 1
prium & Species de ſe inuicem prædicātur
Secundo,ſicut species æqualiter, & non ſe- 2
cundum magis & minus de indiuiduis præ
dicatur,ita & proprium.

Differunt autem primo,quòd ſpecies re- 1
ſpectu vnius poteſt eſſe species reſpectu alio
rum Genus, loquitur autem de ſubalterna
at proprium ſemper reſpectu vnius ſpeciei
eſt Proprium, intellige adæquare, & imme
diate,quia Proprium ab vnico ſubiecto pro
xime fluit. Secundo, species eſt natura 2
prior proprio, Proprium autem poſterius.
Tertio ſpecies ſemper dicit actum, at pro 3
prium aptitudinem. Vt riſibile,flebile.Quar 4
to,alia eſt definitio ſpeciei, alia proprij, hęc
differentia ponitur, vt cognoſcamus diuer
ſam naturam eſſe speciei, & Proprij.

Cum Accidenti vero conuenit in vno 1
quod de multis prædicatur.

Sed differt. Primo, ſpecie in quid, Acci 1
dens in quale vel quomodo ſe habet, prædi
catur. Secundo vnicum indiuiduum vni 2
cam habet ſpeciem,tamen multa accidentia
diuerſa Tertio, species eſt prior accidente. 3
Quarto non ſuſcipit magis aut minus:Acci 4
dens uero ſuſcipit.

De comparatione Proprij, & Accidens.

Cōe autem proprio & inſeparabili accidenti eſt, quòd præter ea nunquam conſiſtant illa,in quibus conſiderantur, quemadmodum enim præter riſibile nō ſubſiſtit homo,ita nec præter nigredinē ſubſi-

ſtit

ſtit Aethiops. Et quemadmodum ſemper & omni adeſt proprium, ſic & inſeparabile accidens. Differunt autem, quoniam proprium vni ſoli ſpeciei adeſt, quemadmodum riſibile homini, inſeparabile vero accidens, vt nigrum, non ſolum Aethiopi, ſed etiã coruo adeſt, & carboni, & ebeno, & quibuſdam alijs. Amplius, Proprium conuerſim prędicatur de eo cuius eſt proprium, & æqualiter eſt, inſeparabile vero accidens conuerſim non prędicatur. Et propriorum quidem æqualis eſt participatio, accidentiũ vero vel magis, vel minus. Sunt quidem alię communitates, vel proprietates ijs, quæ dicta ſunt, ſed ſufficiunt & hę ad diſcretionem eorum, communitatiſque traditionem.

Proprium conuenit cum Accidenti in ſeparabili, vt ſubiectum, cuius eſt Proprium, vel Accidens non ſit ſine vtroque cum Accidenti vero vtroque conuenit, quia omnia in quali prędicantur.

Sed differunt, primo, quod Proprium ſoli conuenit, non tamen vtrumque Accidens. Secundo, proprium conuertitur cum Specie. Tertio, non ſuſcipit magis & minus. Accidens vero nec conuertitur, nec æqualiter ſe habet, ſed ſecundum magis & minus. 1 2 3

Finis Porphyrij.

CATHEGORIARVM ARISTOTELIS, QVÆ PRÆDICAMENTA DICVNTVR.

Commentaria, vna cum Quæſtionibus.

Per Doct. Franciſcum Toletum Societatis IESV. Nunc S. R. E. Cardinalem Ampliſſ.

De quot, quibuſque rebus acturus ſit.

POST Porphy. introductionem, ipſius Ariſtotelis doctrinam, Deo authore profiteri, aggrediamur, & quãuis multa, quæ ad ipſius opera, & modũ procedendi, & ordinem vniuerſalem, præmittenda eſſent; ea tamen in præſenti, quę commodius alibi tractanda ſunt, & modo nos nulla cogit neceſſitas, relinquemus; idque ſolum, quod operi huic noſtra magis deſeruit, trademus. Octo autẽ inter alia, quæ in initio cuiuslibet libri tractari ſolent, præcipua delegimus, ſunt autẽ hæc. Primo propoſitum, ſeu finis, quis ſit, quæue intentio, aut inſtitutum, quæ omnia idem ſunt, ſecundo quæ vtilitas, tertio quis ordo quarto diuiſio huius libri, quinto proportio ad alios, ſexto via doctrinæ, ſeptimo inſcriptio libri, octauo eius auctor.

Circa primum hæc tria ſpeculabimur primum, quis finis peculiaris huius libri, erit, ſecundo ſubiectum eius: tertio an ad Logicum, an potius ad Metaphyſicum pertineat talis cognitio.

De finis huius libri Prædicamentorum.

Vt igitur ad primum deueniamus; finis ex duob. locis Ariſt. colligi poteſt. primo ex 1. Top. in prin. vbi dicit, propoſitum eſſe methodum tradere, per quam poſſimus de omni propoſito ꝓblemate ſyllogizare Ex hoc hic finis Topic. colligitur, ſ. perfecte habere methodum ad conſequendam opinionem, quæ per tales ſyllogiſmos Topicos fit. Alter locus eſt 1. Priorum in prin. vbi inquit intendere, quid demonſtratio & ſcientia demonſtratiua ſit, tradere; ac ſi dicat, finem eſſe cognoſcere demonſtrationem, per quã ſcientia acquiritur. ex vtroq; aũt loco colligi in vniuerſum põt, finem totius ipſius Logicę eſſe (vt dictum antea fuit) cognoſcere methodũ, & viam ſciendi, vel opinandi. Hæc aũt via, ſeu methodus eſt tripartita in methodũ definiendi, methodum diuidendi, & methodũ argumentandi; duo. n. ſunt, quæ de quaque recognoſcimus, rem ipſam, & rei proprietates, & accidentia; ſed in re ipſa, tum eſſentiã, tũ partes; igitur ad eſſentiæ rei cognitionem eſt definitio, ad partium cognitionem eſt diuiſio, ad proprietates de re inquirendas, eſt argumẽtatio, licet diuiſi ſecundario ordinetur ẽt ad definiendum, & ad argumentandum, & definitio quoq; ad argumentandũ. Hic ergo eſt finis Logicę, cognoſcere methodum ſciendi rem ſic totam perfecte.

Hic autem finis non habetur niſi per tres actus, vt inquit Alber. ordinare componere, colligere. Ordinare eſt ſimplicia ipſa cognoſcere, & ſic cognoſcere, vt vnumquodq; qualiter in prædicando, & in ſubijciendo ſe habeat, cognoſcamus; ſunt. n. varij prædicandi & ſubijciendi modi; multipliciter. n. aliqua prædicantur, & ſubijciuntur, ſecundum rerum multiplicitatem. Componere, eſt iſta ordinabilia adinuicem cõiungere, ſiue dum definimus, ſiue dum enunciamus; colligere eſt inferre, & vnum ex alio deducere. Hi tres actus, vt antea in diuiſione Logices diximus, in Dialectica, ſeu Logica traduntur, & perficiuntur, ſed primus in libro præſen-

ſt, qui tradit methodum, per quam, vnum quoque ſimplex ordinemus, & diſponamus ſecundum ſuum modum prædicandi, & ſubijciēdi, ex quib. finis huius patet: eſt enim eius proximus finis cognitio omnium ordinabilium in prædicatione, & ſubiectione: finis vltimus eſt, ad definitiones, & argumentationes, quæ non ſine his conſtare poſſunt.

De ſubiecto libri Prædicamentorum.

Prima opin. Sed de ſubiecto huius libri iam agēdum. Non eſt autem ſatis inter omnes conſtitutum, quòd id ſit, varia enim exiſtunt placita, ſicut id vniuerſum de totius Logicæ ſubiecto, & de libro Prędicabilium dicebamus Alexan. & Simpli. exiſtimant, hic agi de vocibus ſimplicibus, quod colligunt ex capite 2. ſequenti. vbi dicit Ariſtoteles quædam cum complexione, quædam ſine complexione dicuntur, hoc autem videtur rebus conuenire non poſſe, ſed vocibus.

Secūda opin. Alia fuit ſententia Auſtratij, & Auerr. & aliorum, hic agi de rebus, non autem de vocibus. ratio eſt ex Ariſtotele cap 2. huius vbi diuidit ens in decem Prædicamenta: non ergo prædicamenta ſunt de vocibus.

Tertia opin. Tertia ſententia fuit Porphyrij, vt videtur, & aliorum, qui nec de rebus, nec de vocibus, ſed de conceptibus exiſtimarunt eſſe, ſcilicet de Generibus, & intentionibus ſecundis ab intellectu factis: cuius motiuum fuit id, quod in huius fine Ariſt. dicit, ſcilicet, de Generibus hæc dicta ſufficiant.

Quarta opin. Quarta ſententia fuit Ammonij, qui de vocibus hic tractari, vt per conceptus rerum ſignificatiuæ ſunt, aſſerit: vel de rebus, vt medijs conceptibus per voces explicantur. Hoc etiam habet Boet. dum docet, hic agi de vocibus vt rerum ſunt ſignificatiuæ. Nominales ad voces, & nomina, omnia referūt vt ſolent. Hæc difficultas pendet ex alia nimirum quid primo prædicetur, an termini, ſeu voces, an res ipſæ.

Primū fund. Exiſtimo eſſe dicendum, res prædicari enuntiari, dici: voces vero, prædicare inſtrumenta aliter, dicere, & enuntiare; conceptus vero formaliter, intellectus effectiue: verbi gratia ſi quæras, quid prædicatur, vel ſi petis, quæ eſt cauſa effectiua prædicationis? eſt intellectus: ſi petas, per quid prædicat formaliter; ſunt notitiæ, & conceptus ſi petis inſtrumenta: voces dicam: at quid prædicatur? quid vero enunciatur? dicam res; res igitur prædicantur, & enunciantur: vnde res ſunt prædicatum, & ſubiectum paſſiuum quod alij prædicari obiectiue vocant.

Reſponſio ad quęſtionem. Ex quo ad difficultatem illam reſpondeo hic tractari primò, & per ſe de rebus vocibus ſignificatis, aut per conceptus expreſſis deinde ſecundario ipſos conceptus: & vltimo tanquam externa quædam inſtrumenta prædicationum, voces ipſas: non tamen abſolute res vel voces, vel conceptus hic conſiderantur; ſed vt ſunt ordinabiles ſecundum ſubiectionem, & prædicationem: ſubiectum igitur huius libri, vt optime dixit Alber. eſt ſimplex ordinabile per ſubiectionem, & predicationem.

An liber Prædicamentorum ad Logicum; an ad Metaphyſicum potius pertineat.

Sequitur, quod tertio fuit loco propoſitum, An iſte liber ad Metaphyſicum, vel potius ad Logicum pertineat; Aliqui viri docti ex Neotericis vehementer contendunt, nullatenus pertinere ad Logicum, ſed ad Metaphyſicum: quorum ratio fortiſſima hæc eſt. Hic liber totus eſt de rebus, at Logicus res non tractat, ſed intentiones, ergo Logicus non eſt hic liber. Ad hāc rationem poteſt reſponderi ex Albert. hoc loco non tractari iſta entia, vt entia, & naturæ ſunt, hoc enim eſt munus Metaphyſici, ſed vt ordinabilia ſecundum ſubiectionem, & prædicationem, & hoc idem ſuſtinet Burleus, aſſerens, hic agi de rebus, vt ſubſtant intentionibus. Quòd ſi obijciatur, hic res ſecundum ſe tradi, vt patet in contextu, Reſpondetur cum Boetio in præſenti, quod hic traduntur res, quia voces non plene explicantur, niſi præſuppoſita aliqua rerum cognitione: ita poſſet dici de intentionibus, quæ ſine aliqua rerū cognitione perfecte non cognoſcuntur. Prima opin. Secūda opin.

Primū fund. Sed vt hoc ex propria radice eruamus, & veritas magis conſtet, eſt aduertendum, quòd intellectus primo ſcientiam, & cognitionem naturæ rei conſequi affectat, tamen multipliciter ab hoc impeditur. Primo propter multitudinem naturarum rerum. cum enim innumeræ ſint rerum naturę,

naturæ, difficile eſt cognoſcere, ad quam harum, res, quam cognoſcere ſtudemus, pertineat, mens.n vagatur admodum hinc inde inquirendo. Impeditur ſecundo, propter communionem, & coniunctionem multarũ naturam in vnum; cum in vna re, vel ſubiecto, multæ concurrant naturæ, quas diſtinguere eſſet admodũ difficile, vt in homine vno, coniunguntur ſubſtantia, & varia accidentis. Tertio impeditur, quia non habet aliquam viam, vel modum diſtinguendi, & cognoſcendi rem. Contra hæc tria adhibuerunt Metaphyſici per eorũ ſcientiam remedium. Cõtra primum reduxerunt omnem multitudinem naturarum ad decem, vt nulla ſit res finita, cuius natura ſub vna ex his decem non compræhendatur. Cõtra ſecundum, iſta decem naturas ita diſtinguerunt, vt earum in rebus permixtio intellectũ non confunderet. Contra tertium, proprietates, & ſigna quædam ipſarum inuenerunt, per quæ dignoſcerentur.

ſecũdũ und. cũ eſpo ſ d quæ-ionẽ. Ex quibus non erit difficile rei propoſitę naturam inuenire, quamuis non in particulari ſtatim. Hæc omnia Metaph. ſunt. Logicus autem ex his decem naturis decem modos prædicandi deſumit fundatos in his decem modis entis, ad quos omnis modus prędicandi rei pertinet, & reliquos deſumit ſecundarum intentionum reſpectus, vt quemadmodum ex cognitione Metaphyſica rei naturam cognoſcimus, ita ex modis his prędicandi, & aliis reſpectibus ſecundarum intentionum, primo vnumquemque per ſe cognoſcamus, & hic poſtea ſingulas propoſitiones, & quæſtiones conſequantur, an ſint Generis, an Differentię, & qualis, an Accidentis huius, vel alterius; & poſſimus ſecundum varie prædicata cognitiones & cognoſcendi modus definire, diuidere, argumentari. At verò, quia, vt ſuperius dixi, nõ poſſumus hos modos cognoſcere, quin aliqua facilis, & confuſa rei cognitio prætermitteretur; optima ratione, & conſilio, Ariſt. res ipſas propoſuit; non ſicut Metaphyſicus earum inquirens naturam, ſed ſupponens vt varios modos prædicandi & cognoſcendi ſuper eas res fundatos, eliceremus: quod ipſe clare oſtendit, dum definiens per prædicationem præcipuè, & aliis ſimilibus rationis reſpectibus, definiuit. Semper enim ſubſtantiam per prædicationem explicat, &

Vide A. 1. Topic c 7. in fine.

qualitatem dicit eſſe, ſecundum quam quales eſſe dicimur.

Vnde alia ratione hæc Metaphyſicus, alia Logicus cõſiderant. Et iudicio meo hoc eſt euidens; nam in libris Topic. innumera loca argumentandi, ſunt propoſitiones Metaphyſicæ, ſ. ſi quod magis videtur ineſſe, non ineſt, nec id, quod minus: cõtrariorum eadem eſt diſciplina, & alia multa: Hæc tamen Logicus conſiderat; non vt probet ſed vt declaret, & ex eis modos ratiocinandi & argumentorum eliciat. Cur ergo non præſupponet hic aliquam rerum facilem cognitionem, vt numeros prædicandi modos, & alios reſpectus intellectus colligat? Infertur igitur, Prædicamentorum doctrinam eſſe Logicam quantum ad modum hunc eam tractandi, conſiderando modo prædicandi, & alios reſpectus mentis in eis.

De vtilitate, ordine, diuiſione, proportione, doctrinæ via, inſcriptione, & authore huius libri.

Sequitur, ſecundum de vtilitate. Hęc autem Prędicamentorum cognitio vtilis eſt, & ad definitiones quę ex Generibus & Differentiis conſtat & ad diuiſiones, quę multipliciter fiunt; & ad demonſtrationes, quę de ſubiectis per definitiones proprietates oſtendunt, & ad Topicos ſyllogiſmos, quę circa problemata varia ſunt: quorum aliud eſt problema accidentis, aliud proprij, aliud generis, aliud definitionis. Hęc autem omnia ex Prędicamentis habentur.

Ordo eſt clarus, cũ.n. iſte liber de ſimpliciſſimis tractat, ante alios eſt collocandus.

Diuiſio eſt in tres partes, in quędam pręludia neceſſaria ad ipſa prędicamenta, quę ante prędicamenta dicuntur, & in ipſa prędicamenta: & in quędam multis communia, quę poſt prędicamenta dicuntur.

Proportio huius eſt ſicut partis ad totum ſi ad totam Logicam comparetur.

Circa aliud, ſcilicet doctrinę viam, eſt conſiderandum apud Auerr. iſta duo maxime diſtingui, ſcilicet ordo doctrinę & via doctrinę. Via doctrinę eſt modus & genus probandi rem. Ordo doctrinę eſt, ſecundum quem in ſcientiis, quędam prius, quędam poſterius, traduntur, modo hic non traditur

via ſcientifica, & demonſtratiua doctrinæ, cum non demonſtratione agatur; ſed modo quodam potius diſciplinæ cum proceſſus definitione & diuiſione fiat. Modus enim eſſe poteſt. vel per demõſtrationem, vel per definitionem, & diuiſionem tantum. Cum ſola eorum explicatione vel leuiori etiam aliqua probatione, quam ipſa ſit demonſtratio. Hęc ergo prædicamenta, iuxta naturæ ordinem ſunt collocata, modus autem eſt, quem diximus, non per demonſtrationem, ſed definiendo, diuidendo, & explicando, ac narrando ſingulorum propria, & quandoq; facili, & breui aliqua ratione id probando.

Circa inſcriptionem, iſte liber dicitur Cathegoriarũ, & vt notat Ammonius, & Porphyrius, & alij interpretes, Cathegoria non hic ſumitur pro accuſatione, quæ apud iudices in foro fiebat, ſed pro prædicato, vt ſit ſenſus, liber decem prædicatorum, Latini cõuertunt Prædicamentorum. Prædicamentum autem aliquando ſumitur pro ipſo genere ſupremo, aliquando pro coordinatione integra multorum pręd icatorum ab vltima Specie vſque ad genus ſupremum incluſiuè: & ſic eſt ſenſus, liber decem Prædicamentorum, ideſt decem ſupremorum Generum, vel coordinationum talium.

Huius author eſt Ariſto. vt volunt Themiſt. & Auer. licet Iamblicus, vt refert Boet. velit eſſe Architæ, Prædicamentorũ inuentionẽ. Tamen hic liber Ariſt. eſt habendus.

De Aequiuocis, Vniuocis, & Denominatiuis.

Caput Primum.

AEquiuoca dicũtur, quorum nomẽ ſolum commune eſt, ſecundum nomen verò ſubſtantiæ ratio diuerſa, vt animal, & homo, & quod dictum eſt: horum enim ſolum nomen commune eſt, ſecundum nomen verò ſubſtantiæ ratio diuerſa. Si enim quis aſſignet quid ſit eorum vtrumq; quo animal eſt, propriam aſſignabit vtriuſque rationem. Vniuoca verò dicuntur; quorum & nomen commune eſt, & ſecundũ nomen eadem ſubſtantiæ ratio, vt animal, & homo atque bos, cõmuni enim nomine horum vtrumque animal nuncupatur, & eſt ratio ſubſtantiæ eadem. Si quis enim aſſignet vtriuſque rationem, quid vtrumque eſt quo animal eſt, eandem aſſignabit rationem. Denominatiua verò dicuntur, quæcunque ab aliquo differentia caſu ſecundum nomen habent appellationem; vt à grammatica grammaticus, & a fortitudine fortis.

Cur de his Antepædicamentis prius egerit, & cur hoc ordine.

Totius hic liber Græcè ſolum in capita quatuordecim eſt diſtributus, ac liber Cathegoriarum inſcriptus: at Latini in tres diuiſerunt partes, vt dictum eſt, in antepædicamenta, poſt prædicamenta, & prędicamenta. Prima pars eſt ante prædicamentorum, quę nihil aliud ſunt quàm quædam præambula vtilia ad ipſorum prædicamentorum cognitionem: ſecunda pars eſt ipſorum prædicamentorum tertio quorundam, quæ ipſa communiter conſequuntur; & hæc poſt prędicamenta vocantur.

In his igitur antepædicamẽtis continentur tres definitiones, duæ regulæ, duæ diuiſiones: vnde multi aſſerunt; antepædicamẽta eſſe tria, definitionem, diuiſionem, & regulam; alij verò eſſe quinque, ſecundum ea, quæ definiuntur, diuiduntur, & quorum regulæ ſunt, ſ vniuoca, æquiuoca, denominatiua, ſubiectum, & prædicatum.

In hoc igitur capite tres definitiones continetur, cuius finem vt intelligamus, aduertendum eſt. omnia decem prædicamenta tripliciter poſſe comparari, vt no. Alber. trac. 5. c. 2. Primo, ad ipſum ens, cuius membra diuidentia ſunt. Secundo, vnumquodque ad ſua inferiora. Tertio, primum prædicamentum ad nouem ſequentia, vel nouem ad ipſum

ſum primum, quod eſt ſubſtantia. Si ergo ad ens comparentur, vnico æquiuocationē quandam habent, cum ens ad decem iſta genera æquiuoce ſe habeat, & ſuperius dixit Porphyrius, ſi vero ſingula ad ſua inferiora comparentur vniuoce de eis prædicantur, cum omne vniuerſale vniuoce prædicentur, Tertio ſi nouem ad primū comparentur oīa de eo denominatiue dicuntur.

Cum igitur hæc tria in prædicamentis contineantur, merito Ariſt. præmiſit, quæ æquiuoca, quæ vniuoca, quæ denominatiua dicantur: incepit aūt ab æquiuocis quia prima eſt comparatio ad ipſum ens in quo æquiuoce conueniunt, eſt aūt prima, quia ante omnia alia ens in decem genera diuiditur, vel vt notat Ammonius quia ſunt æquiuoca ſimpliciora, quam vniuoca, cum æquiuoca ſola nomine, at vniuoca re & nomine conueniant: definiuntur autem ſic.

Aequiuoca dicuntur, quorum ſolum nomen commune eſt, ſecundum nomen vero ſubſtantiæ ratio diuerſa.

fund. Pro cuius explicatione aduerte res ſignificatas, & voces pariter ſignificantes dici vniuocas, & æquiuocas mutuo ordine, voces, res ſignificant, res vt vocibus ſignificantur: vniuoce, vel æquiuocę dicūtur. Solet autem a Logicis hoc ita diſtingui, nam voces dicuntur vniuoca vniuocantia, vel æquiuoca æquiuocantia; at res ſignificatæ, vniuocata, vel æquiuocata, hic autem non voces, ſed res vniuocæ vel æquiuocæ definiuntur.

fund. Aduerte præterea tria eſſe opus, vt aliqua ſecundum aliquod nomen ſint æquiuoca primum quòd vniuocum nomen habeant. quando enim ſingula ſua nomina varia habent non æquiuoca, ſed, multiuoca dicentur, Secundo, quod habeant diuerſas definitiones, ſi enim illa plura vnicam habeant definitionem non æquiuoca, dicētur, vnde Petrus, & Paulus non æquiuoca ſunt, quia vnicam habent definitionem. Tertio quòd habeant diſtinctas definitiones ſecundum illud nomen. i. quatenus per illud nomen ſignificantur, in quo monemur eſſe plura habentia diuerſas definitiones, quę tamen in aliquo nomine ſunt non ęquiuoca, quia illas non habent, vt per tale nomen ſignificantur, v. g homo & leo in nomine animali, ęquiuoca nō ſunt; quia licet diſtinctas habeant definitiones, non tñ ſecundum illud nomen; immo vt animal ſunt, vnicam habent definitionem. Ex quo elicitur aliqua eſſe equiuoca reſpectu alicuius nominis, non autem reſpectu alterius: quia ſecūdum illud nomen diuerſas habent definitiones, non autem ſecundum hoc; v. g canis latrabilis, & canis cęleſtis, & marinus in hoc noīe, canis, ęquiuoca ſunt; quia diuerſas ab eo definitiones habent. nō aūt ſub hoc nomine, corpus; quia vt corpora ſunt vnicam habent definitionem

Hęc igitur tria ad ęquiuoca neceſſaria ſignificātur in definitione; primum in hoc quorum nomen eſt commune, ſecundum in hoc, ratio diuerſa, tertium in illo verbo, ſecundum nomen; hoc exemplo animalis ad hominem viuum, & pictum manifeſtat vbi ſecūdum tale nomen diuerſas aſſignat definitiones illorum. Explicato definitionis ęquiuocorum.

Sed hęc tertium ipſa verba Ariſt. ſingula conſiderantes paulo diligentius ſcrutemur. Id primis dicit [ęquiuoca] non ęquiuocum, quia vna res non habet diuerſas definitiones ſub vnico nomine, vnde nec ęquiuoca dici poteſt. Dicit [dicuntur,] non autem ſunt quia vere in ſe res ſunt vniuoca, nec ęquiuocę, niſi ſecundum voces, per quas ſignificantur, vt notat Boet. Propterea dicit, dicuntur Dicit [nomen,] non ſolum vt diſtinguitur contra verbum, vt notat Ammon ſed pro quacunque dictione ſignificatiua, quo pacto. 1. lib Perther c. 3. dicitur.

Verba ſecundum ſe nomina ſunt. Dicit, [Solum] vt dicit Ammon ad excludendam definitionem, vt ſit ſenſus, habent commune ſolum nomen i nomen nō autem definitionem commune i. ex ęquo conuenit multis: ratio ideſt, definitio, vel aliqua deſcriptio; non enim omnia definitionem habent quidditatiu. m: ſat eſt, ſit deſcriptio aliqua, vel notio, aut manifeſtatio. [Subſtantię;] non hic pro ſubſtantia diſtincto ab accidenti vſurpatur, ſed pro re ſeu eſſentia. vt ratio ſubſtantię ſignificet rei definitionem, & hoc optimo conſilio ab Ariſtotele fuit poſitum, aliter enim omnia æquiuoca dicerentur vniuoca reſpe-

ctu eiuſdem nominis, quia omnia habent vna definitionem illius nominis & vocis. quod Ariſt. canens dixit, definitio ſubſtantiæ, idest rei, non nominis.

Nota. Notat Boet. quòd rō quadrupliciter accipitur: vno modo, pro ratione, quæ eſt in anima noſtra, quæ eſt idem cum intellectu; altero modo, pro ratione computationis, ſecundum quam dicimus, redde ratione; tertio, ratio naturæ, i. ſimilitudo, quæ eſt, inter id, quod producitur, & id, a quo producitur, quarto, pro eo accipitur, quod de finitione, vel deſcriptione explicatur: ſic in præſenti ſumitur. Secūdum nomē, additur propter tertium quod explicuimus ſupra.

Vniuoca dicuntur quorum nomen commune eſt, & ſecundum nomē eſt eadem ſubſtantiæ ratio.

Hæc definitio ex his, quæ in præcedenti dicta ſunt, eſt facilis, eodem .n. tenore verba procedunt, ſed aliqua peculiarius hic explicabimus. Primum quare definit vniuoca pluraliter, cū conſtet res ſingulares, eſſe vniuocas reſpectu ſuorum nominum: eſt.n Petrus vniuocum nomen ad vnicum Petrum, & alia ſimiliter, iudicio meo, arbitror ita eſſe reſpondendum. Hic Ariſtotelem vniuocationem, & prædicationem in prædicatis conſiderare. & ea, quæ vniuocātur vel æquiuocantur ſecundum aliquod prædicatum: tum autem vox ſingularis in prædicatione propria, vti diximus, prædicatum non ſit, non hic ab Ariſtot. conſiderantur: non dubium tamen, quin talia nomina vniuoca ſint cenſenda ſi ad vnum ſignificatum comparentur.

1. Dub. Dubitatur, quia ratione nomē vniuocatis ipſis, & etiam in æquiuocatis aſſerat eſſe commune, cum commune ſit vniuerſale, quod in pluribus eſt, & de pluribus vniuoce prædicatur: at vnum nomen non eſt in pluribus rebus, nec nomen de æquiuocis rebus vniuoce prædicatur. Reſpon. ex Ammoni. & Boet. & Dexippo, commune multipliciter dicit: Primo, quod in partes diuiditur, & non totum commune manet, ſed partes ſingulorum ſunt, vt domus dicitur communis, quam multi inhabitant. Secundo, dicitur commune, quòd in partes non diuiditur, ſed viciſſim in multorum vſus tranſit; quo pacto equus dicitur communis, cuius vſus multorum eſt. Tertio commune dicitur, quod vſu, cuiuſque ſit proprium, tamen poſt vſum commune manet; quo pacto theatrum dicitur commune; cum .n. quia eo vtitur, illi eſt proprium: qnando diſcedit, in commune remittitur. Quarto, dicitur commune, quod totum vnico tempore in ſingulos venit: quo pacto dicitur vox cōmunis, quia vnico tempore in ſingulorum aures venit; & ita exiſtimat Boet. & alij, hic nomen commune dici: ſed iſta communitas videtur eſſe non penes ſignificatas res, ſed ab extrinſeco penes eos, ad quos vox peruenit: propterea dicerem hic vocari nomen commune, quod a multis rebus ſignificatis participatur; hæc autem participatio non alia eſt, quam ſignificatio, rem enim nomine participare eſt, per id ſignificari & repræſentari.

Dubitatur propterea, quid eſt habere rationem eandem vel diuerſam. Aliqui exiſtimant, quod habere rationem, eſt, quòd definitio ſit vna illorum, vel diuerſa, ſecundum tale nomen, vtcunque ſit ſiue accidētalis, ſiue ſubſtantialis, vnde dicunt homo & leo ſunt vniuoca in hoc nomine, albus quia participant nomen, & definitionem eandem; homo enim eſt albus, & leo eſt albus, & inquantum albus, vnicam habent albi rationem. 2. Dub.

Sed hæc eſt magna huius doctrinæ peruerſio; quamuis Caietanus dicat, id eſſe Ariſt. dignum, ſed profecto nihil magis ab eo alienum; nullum.n. accidens de ſubſtantia ſecundum nomen, & rationem dicitur, vt ipſe expreſſe dicit cap. de ſubſtantia; non ergo ſubiecta dicenda ſunt habere rationē prædicati accidentalis; vnde album non vniuoce de homine dicitur; habēt.n. ſuum medium dicendi, quo modo ſequitur, ſ. denominatiue; debent autem illa participare definitionem eandem, quæ ſit illis intrinſeca; ac propterea additur illud verbum, ratio ſubſtantiæ illa autem definitio albi reſpectu illorum, nominis eſt, non rei, & hoc eſt hic conſiderandum, non.n loquitur de omni vniuocatione, ſed de propria, ſecundum quam vnum prædicamentum de alio non dicitur, ſed de ſuis inferioribus eiuſdem prædicamenti. Reiectio ſolut.

Deno-

Denominatiua dicuntur, quæcumque ab aliquo ſolo differentia caſu,ſecundum nomen habent ap pellationem.

1. fund. Explicat Ariſt. quæ denominatiua dicã-tur,& vt notat Simpl.& Aug. 1 tomo, c 4. ſuarum Cathegoriarum, quodãmodo ſunt media inter æquiuoca & vniuoca. Vniuoca .n. nomen & rõnem habẽt eandẽ æquiuoca nomen ſolum,nõ rõnem, denominatiua vero rõnem non habent prorſus eandẽ, ſicut vniuoca, nec prorſus diuerſam, ſicut ęquiuoca, nomen aũt, nec prorſus idem, nec prorſus diuerſum, ſicut albũ & albedo eandem rem dicunt,ſed nõ eodem mõ alterũ,vt per ſe,alterũ,vt eſt in ſubiecto: nomina non ſunt prorſus idem, nec diuerſum, ſed hñt quandam cadentiam & deriuationẽ inter ſe,& hęc dicuntur denominatiua.

2. fund. Sunt igitur quatuor neceſſaria ex Ammonio, vt aliqua dicantur denominatiua, Primum, vt ſit aliqua conuenientia rei, & rationis. Secundo, vt ſit ẽt aliqua diuerſitas,quorũ defectu homo & humanitas nõ dicuntur denominatiua, quia ſunt eædem res,nec homo, & leo, quia adinuicem non habent conuenientiam, ſ. quod leo ſit aliquid hominis, vel homo aliquid leonis. Tertio,quod in nomine ſit aliqua diſſimilitudo. Quarto, quòd ſit in nomine aliqua ſimilitudo,quorum defectu, iuſtus & miſericors non ſunt denominatiua, quia omni non ſunt diuerſa nomina, nec iuſtus & iuſtis,ſeu muſica pro arte, & muſica pro muliere habente artem, quia prorſus ſunt eadem nomina. Sunt ergo denominatiua, quæ neque omnino eandem rationem, nec omnino diuerſam, nec omnino idem nomen,nec omnino diuerſum habent.

Explica definitionis denominat. Per hæc explicatur definitio Ariſtot illa ſunt denominatiua quæ ab aliquo habent nõis appellationem, i. quæ ſumunt nomen ab aliquo, & denominationem, ſeu nominantur ab aliquo,a quo caſu,i. transfiguratione aliqua vocis differunt, quia ſcilicet denominatiuum & id a quo denominatur in nomine, conueniunt, & aliqua nominis mutatione differunt;vt album albedo: iuſtus, iuſtitia. Hæc magis in quæſtione ſequenti examinabuntur.

Nota. Ex his definitionibus Ariſt. aliquot nobis vtilitas colligere poſſimus Primo, cum æquiuoca, vt æquiuoca, in nulla definitione communi conueniant non habent Genus, vt æquiuoca ſunt præterea a prædicamento excluduntur, nec.n. ſunt Genus, nec Species, quia hæc vnicam habent definitionem. Secundo docemur oĩa Genera, & Species, vniuocè prædicari, quia vnam habent rationem. Tertio omnia accidentia denominatiuè de ſubſtantia dici, nominant n. ſubſtantiam ab aliquo accidenti, a quo caſu nominis differunt.

Quæſtio vnica circa hoc idem Cap. primum.

Num quæ ab Ariſtotele hic dicuntur rectè ſint dicta?

Vt aliqua quæ difficiliora in hoc capite videtur, nota fiant & horum exactior habeatur cognitio, oportet, vt aliquot argumenta breuiter proponamus, quorum ſolutione illa facilius cõſequimur, argumentum primum ſit. Argumenta in contrariũ.

1. Arg. Nomen non ſolum eſt vox ipſa,ſed etiã ſignificatio; eſt enim nomen vox ſignificatiua,ſed vox æquiuocorum non habet eandem ſignificationem, vt notum eſt, ergo non eſt vnum nomen,ſed plura,& æquiuocè non habent commune nomen, vel ſi vnum nomen habent, quare non dicentur vniuoca,ideſt vnius vocis & nominis?

2. Arg. Secundum contra exemplum Ariſt. Homo viuus & pictus non ſunt æquiuocè animal,ſed analogicè, animal enim ad ea non eſt nomen æquiuocum, ſed analogum ergo exemplo falſo vtitur, & diminutus eſt, cum de analogis non diſſerat.

3. Arg. Tertium. Præterea æquiuoca ſunt plura, & plures habent definitiones, ergo non erant vnica definitione definienda.

4. Arg. Quartum Illa definitio denominatiuorum vocibus conuenit, non rebus, ergo ſi non rectum tenorem ſeruat Ariſtoteles, cum primo res æquiuocas & vniuocas definierit, poteſt tranſierit ad voces, Antecedens patet; quia denominatiua dicuntur caſu differentia,at caſu differre, nominum eſt non rerum.

Ad primũ prima ſolutio, Circa primum argumentũ. Alber. Mag tract. 1 huius cap. 2. inquit, in nomine quolibet eſſe tria; Primum ſe habet vt mate-

ria ſcilicet ſonus ipſe, qui ore hoīs fit. Secundum eſt forma, & hæc eſt talis illius ſoni configuratio, & articulatio ſecundum quam varia eſt vox, homo, leo, capra, quā configurationem ab imponente ad ſignificandū habet, Atq; hæc duo, inquit ſunt de natura noīs, quibus multiplicatis, nomen multiplicaretur. Tertium eſt ipſa ſignificatio, & hæc non eſt forma noīs, ſed actus ſecundus, i. perfectio conſequans, ſicut motus animalis, qui ſequitur ipſum animal, non tñ eſt ipſius forma, & hæc multiplicatio, nō multiplicatur, nec variatur nomen, & per hoc reſpondet ad argumentum, ęquiuoca enim habent vnum nomen, cum tale nomen ſit eiuſdem materiæ & formæ.

Iſta ſententia non mihi placet in hoc, ꝙ aſſerit ſignificationem, nō eſſe formam nominis, ſed configurationem, hoc.n. videtur falſum, quod patet ſic. Ablata ſignificatione a voce, etiam manente eadem configuratione, non dicitur nomen ergo illa non eſt forma. Præterea, poteſt eſſe talis configuratione in voce & quod non ſit nomen defectu ſignificationis, vt patet in vocibus non ſignificatiuis; ergo ſignificatio eſt forma. Præterea nomen vt nomen eſt, ſignum eſt; vt patet eſt Ariſt. 1 Periherm ſed de natura ſigni eſt ſignificare, ergo de natura nominis, & ita exiſtimo eſſe dicendum.

2. ſolut. Ad argumentum aūt Reſp. quòd in cōpoſitis ex materia, & forma, ſiue ſubſtantiali, ſiue accidentali, non eſt ſumenda multitudo numerica penes formam, ſed penes materiam; vt docet Ariſt. 1. cęli, c 9. vnde licet in Petro multa, & varia accidentia ſint non Plura, ſed vnum ens eſt dicendū, ita ſimiliter licet multæ ſignificationes ſint, quia vnum eſt ſubiectum illarum, i. vna vox dicitur vnum nomen non plura, & hoc eſt obſeruandum.

Ad replicam vero, qua argumentabatur, ergo dicentur æquiuoca vniuoca potius, quando quidem vnum ſit nomen, Dico ex Simplicio in prologo, quod non dicuntur vniuoca ſolū, quia vnum habeant nomen: ſed quia ſimul, & coniuncte, & inſeparabiliter vnum nomen habeant, i. illud nomen vniuocum ſimul res ſignificat; qua ratione vnam, eandem aliam; vt homo, omnes homines; nec poteſt cadere a ſignificatione vnius, quin cadat, & mutetur, ſignificatione aliorum, & hinc eſt, quod vnica impoſitione ea oīa ſignificat. At æquiuoca habent quidem vnum nomen, ſed non inſeparabiliter, qñ alia ratione vnum, alia aliud ſignificet; & poteſt a ſignificando vno depon i, nec tamen cadat ab alterius ſignificatione; & inde eſt, quòd pluribus impoſitionibus æquiuoca ad ſignificandum imponuntur, propter hanc ſeparabilitatem dicuntur æquiuoca, ideſt vocis æqualis.

Poſſumus aūt hinc colligere, res multipliciter ſe habere ad voces Quædam .n. vnica definitione, & vniuoca nomine conueniūt, & hęc vniuoca Latine, ſynonima Gręce vocantur. Quædam ex oppoſito multas definitiones, & multa nomina habent; vt homo, & leo, reſpectu harum duarum vocum, hæc Latine diuerſiuoca dici poſſunt, Græce heteronyma dicuntur Quædam tertio multas definitiones ſub vnica habent nomine iſta latine æquiuoca, græce homonyma dicuntur. Quędam ex oppoſito vnā definitionem varijs nominibus expreſſam habent, vt enſis gladius, & hæc multiuoca Græce homyonima vocantur quamuis, vt notat Simplicius, & ex Ariſtoteles in poetica probat, hęc aliquando ſynonima vocantur, deinde velut in medio denominatiua, Græce paronyma dicta, collocantur, quia hæc nec omnino idem, nec omnino diuerſum nomen habent & definitionem.

Ad 2. Diuiſi. æquiuocorum & Analogorū. Circa ſecundum argumentū diſtinctionem æquiuocorum proponere opoitebit, eorum vero naturam, quia altior & obſcurior eſt alibi explanabimus, & quia facilior erit, ſi per voces, quam ſi per res explicetur, ipſas voces diuidemus, hanc quidem diuiſionem Ammonij & Boet. ſequentes eam perficiemus Aequiuocorum duplex eſt, quoddam a fortuna vel vt alij dicunt, a caſu, quoddam cōſilio. A fortuna eſt, quando vox imponitur ad plura ſignificandum nulla conſideratione, ſed caſu quoddam, vt aliquis, Romæ imponit filio nomen Petri, aliquis etiam in Hiſpania imponit idem nomen, tunc talis vox illa plura ſignificat, & eſt æquiuocum a ſenſu Aequiuocum a conſilio eſt, quando conſideratione, & ratione quadam nomen, ad plura ſignificandum imponitur, & hoc duplex eſt, a conſilio pure æquiuocum, & analogum, pure æquiuocum a conſilio eſt,

quando

quando vox plura ſignificat, non propter ordinem, aut ſimilitudinem aliquam ipſarum rerũ ſignificatarũ inter ſe; ſed propter aliquid ex parte imponentis vt quando aliquis imponit nomen filio ſuo Caroli, propter memoriam & recordationẽ parentum qui tali nomine vocati ſunt tunc nomẽ Caroli eſt æquiuocũ ad parentes, & ad filium a conſilio, ſed purè æquiuocum, quia nõ ſignificat ſua ſignificata propter ipſorum ordinẽ, vel ſimilitudinem. Hoc inter alia duplex eſt, a memoria, & a ſpe, pro diuerſitate ſcilicet eorum, quæ mouent ad imponendum nomen. Igitur a memoria eſt, quod modo prædiximus: a ſpe, quod imponitur ad plura ſignificandum, propter aliquam boni expectationem, vt ſi quis puero imponat nomẽ Platonis, quia expectat futurum Philoſophum: vel nomen Petri, quia ſperat futurum diuo Petro deditum.

Analogum verò eſt quod plura ſignificat, propter aliquem ordinem, vel ſimilitudinem ipſorum, & hoc maximè eſt conſiderandum, non enim omne æquiuocum a conſilio, analogum eſt; vt multi falſo exiſtimant, cum a memoria, & a ſpe ſint æquiuoca a conſilio, non autem analoga: illud autem analogum eſt, quod multa, vt diximus propter aliquẽ vnius ad alterum ordinem, vel ſimilitudinem ſignificat. Hoc autem eſt triplex, a ſimilitudine, a cauſa, a proportionalitate. Analogum a ſimilitudine eſt, quod multa propter ſimilitudinem vnius ad alterum, quod principaliter ſe habet, ſignificat, vt homo principaliter viuum ſignificat, & pictum propter ſimilitudinem, quam habet ad viuum. Hoc duplex eſt, quoddam a forma, quoddam ab actione. A forma dicitur, quando ſimilitudo in forma conſiſtit, vt homo viuum, & pictum ſignificat. Ab actione, quando ſimilitudo in actione conſiſtit, vt homines potentes crudeles vocantur Nerones, propter ſimiles operationes cum operationib. Neronis Cæſaris, Analogum a cauſa eſt, quod multa ſignificat propter ordinem & dependentiam ab vno, quod eſt illorum cauſa: quod ſi fuerit cauſa efficiens, dicitur analogum ab efficienti, ſi finalis, a fine, ſi vero fuerit materialis, a materia. Vnde triplex eſt analogum a cauſa: primum, efficienti, quod multa ſignificat propter dependentiam ab vno, quod eorum eſt cauſa efficiens: verbi gratia medicans, ſe medicinale dicitur de Medico curante ægrotum, ſimiliter de potione, & cibo, & emplaſtris, ſed medicus dicitur medicans, tanquàm cauſa efficiens; reliqua eatenus medicamenta dicũtur, quatenus ab illa cauſa efficienti ordinata procedunt, Analogum a fine eſt, quando multa nomen ſignificat propter ordinem ad aliquem finem, vt ſanum dicitur de animali habent ſanitatem, de vrina, & medicina: ſed de animali, tanquàm de eo, quo eſt ſanitas; de reliquis vt ad ſanitatem ordinantur, vrina, quia eſt ſignũ medicina, quia eſt cauſa illius. Analogũ a materia eſt, qđ plura ſignificat propter ordinem ad vnũ, quod eſt, vt ſubiectum illorum: vt ens ſignificat plura accidentia, & ſubſtantiã, ſed accidentia ideo dicuntur entia, quia omnia ordinantur ad ſubſtantiam, tanquam eorum ſubiectum.

Hoc vnum eſt omnibus cõmune, quod maximè eſt conſiderandum, & memoriæ mandandũ; quod hæc analoga a cauſa ſingula ſignificant vnã formam, quæ principaliter & intrinſecè eſt in vno ſignificatorum, & ab eadem reliqua extrinſecè denominantur, id eſt per eius ordinem, verbi gratia, ſanum ſignificat vnam formam, ſ. ſanitatem, & dicitur de animali, vrina, & medicina: ſed de animali, principaliter, tãquam de eo, in quo ſanitas eſt, de reliquis, extrinſecè, nam vrina non dicitur ſana, quia in ſe habeat ſanitatem, nec medicina, ſed ab illa ſanitate animalis, iſta duo extrinſecè dicuntur ſana, vnum, quia illius eſt ſignum: alterum, quia illius eſt cauſa. Similiter medicans intrinſecè de medico medente, de reliquis extrinſecè, & ens principaliter de ſubſtantia, & hoc vocauerunt Metaphyſici, dici per prius, & poſterius, de illo dicitur per prius de quo intrinſecè; de illis per poſterius, de quibus extrinſecè.

Analogum proportionalitatis eſt, quod plura ſignificat propter quãdam ſignificatorum proportionalitatem. Pro quo aduerte, quòd apud Arithmeticos iſta duo vocabula differunt, proportio & proportionalitas. Proportio eſt habitudo inter duos numeros æquales, vel inæquales, vt habitudo quatuor ad duo, nam quatuor includunt bis duo. Proportionalitas eſt habitudo, ſeu potius ſimilitudo duarum proportionum,

tionum, ſecundum quam dicimus, ſicut ſe habent quatuor ad duo, ita ſe habēt ſex ad tria, in vtroque enim numerus maior his includit minorem, propterea proportionalitas dicitur proportio proportionum, quæ inter quatuor (vt minimum) formaliter terminos ſit, duo ex vna parte, & duos ex altera.

Hoc ſuppoſito ſunt aliqui termini plura ſignificantes propter talem proportionem, vt ridere de prato, homine ridet enim homo, ridet & pratum ſed propter hanc proportionalitatem, vt enim rurſus ſe habet in homine, quia eius lætitiam oſtendit, ita viriditas in prato, quia eius fęcunditatem oſtendit. Huiuſmodi ſunt multa nomina, in quibus omnibus illud conſiderandnm eſt hæc nomina non ſignificare illam ſimilitudinem, aut proportionalitatem: ſed res propter talem ſimilitudinem.

Nota. Cum igitur tot Species æquiuocorum ſint, in definitione iſta Ariſt. conueniunt, quòd nomen eſt commune, & ratio diuerſa: non tamen Ariſtoteles ea omnia diſtinguere curauit, quia negotio pręſenti id erat inutile, nos autem declarauimus ſequuti omnium ferè probatiſſimorum interpretum rationem quæ ſuis vijs hæc loco præſenti tractarunt, quia vniuerſaliorem cognitionem, quam prædicamentorum doctrinam inſtituimus.

Ad 3. Ad tertium argumentum, eſt ſolutio facilis Aequiuoca enim, ſi vnumquodq; per ſe ſumatur, definiri nequeunt, ſcilicet canis. cum ſuis ſignificatis per ſe. Homo cū ſuis, ſcilicet viuo & picto per ſe, & alia. at ſi omnia ſub hac proprietate vniuerſali conſiderētur, quòd ęquiuoca ſunt, definiri poſſunt, in hac enim vniuoce conueniunt, ſcilicet eſſe æquiuoca, & ſub hac diffiniuntur in præſenti.

Ad 4. Circa quartum argumentum eſt conſi-
1. fund. derandum. Primo in denominatiuis concurrunt aliqua ex parte rerum, aliqua ex parte vocum: ex parte rei, concurrit vna forma, & id, quod talem formam participat ſcilicet albedo, & ſubiectum ipſum albedinis, ſcilicet corpus, ex parte verò vocū concurrit nomen illius formæ, quod dicitur abſtractum, & nomen participantis talem formam, quod dicitur connotatiuum vt albedo, album, iuſtitia, & iuſtum.

2. fund. Aduerte quia poteſt eſſe, quod vnicam formam in re, multa variè participent: vt a ſapientia anima dicitur ſapiens, & homo & ſermo, & operatione, quæ omnia aliquo modo ſapientiam participant, ita ſimiliter in homine ab vuo multa deriuant, vt ſapientia, ſapiens, ſapienter, & ſapientis, obliqua enim explicant variam participationem in re vnius formæ.

3. fund. His ſuppoſitis, Nota res ipſas, id eſt formam, & participantia talem formam, dici denominatiua denominata; voces verò denominatiua, denominantia, nec eſt curanda admodum huius ſermonis proprietas, dummodo res intelligatur, ſic enim Logici loquuntur, Græce verò vocant paronyma, tam res quàm nomina, ſed non per ſe, ſed ordine vnius ad alterum, ſunt enim illæ res paronyme, quæ cum vna aliam participet, nomen habent conſimile, quia in ſola extremitate differunt eorum nomina. Similiter & nomina paronyma, quæ cum conſimilia ſint, res huiuſmodi ſe habentes ſignificant.

Reſp. ad quæſt. Cum ergo & res & voces ſic paronyma dicantur, ſub iudice eſt, an in definitione
1. Conc. res, vel nomina definiantur, ad quod videtur mihi eſſe reſpondendū Primo neutrum ſcilicet eſſe euidens, quia vtriſq; poteſt definitio adaptari, enim vocibus adaptetur, erit ſic dicendum paronyma ſunt nomina, quę ab aliquo habent nominis appellationes. i. ab aliquo deriuationem habent, ſcilicet vnum ab alio, a quo ſolo differunt caſu. Si verò rebus adaptatur, erit hic ſenſus, paronyma dicuntur res, quæ ab aliquo, ſcilicet ab aliqua forma ſecundum nomen habent appellationem, ſcilicet ſic, nomen & denominationes in voce ſumunt, vt ab ea ſcilicet eius nomine ſolo, differat caſu: ac ſi dicatur, ſunt res ita ſe ſecundum nomen habentes, cum vna ſit ab altera, quod illarum nomina ſolo caſu differant.

2. Conc. Dico, ſecundo, mihi eſſe probabilius hic non voces, ſed res, vt per voces ſignificantur, definiri Hoc præterquam quod eſt ſententia Ammonij, Boet aliorum, conſecutio ipſa verborum Ariſt. id poſtulat, cum dixerit, æquiuoca dicuntur, vniuoca dicuntur, denominatiua dicuntur, eodem tenore: at illic res definiuntur, ergo & hic Præterea, quia dicit, (dicuntur) rerum autem

eſt

eſt dici per voces, vocum autem dicere Prҿterea, quia ſi voces definiat, non a fortitudine fortis deſcendit, vt dicit Ariſt. ſed potius a forte fortitudo: at in re fortitudo eſt forma, a qua fortis eſt

ota. Eſt etiam præter hæc notandum, duo eſſe neceſſaria, vt aliqua paronyma, ſeu denominatiua dicantur. Alterum quòd forma, & id, quod formam participat, ſint diſtinctæ naturҿ, quod deſignat vt notat Alb. in hoc, quod dicit; quæcunque ab aliquo: illa enim propoſitio inter ea diſtinctionem deſignat. Ex quo ſequitur, quòd nec Species reſpectu generum, aut differentiarum, nec indiuidua reſpectu Specierum denominationem habent: quia genera, & differentiæ ſunt de ſubſtantia Specierum, & Species indiuiduorum, tam in generibus ſubſtantiæ, quam in generius accidentium.

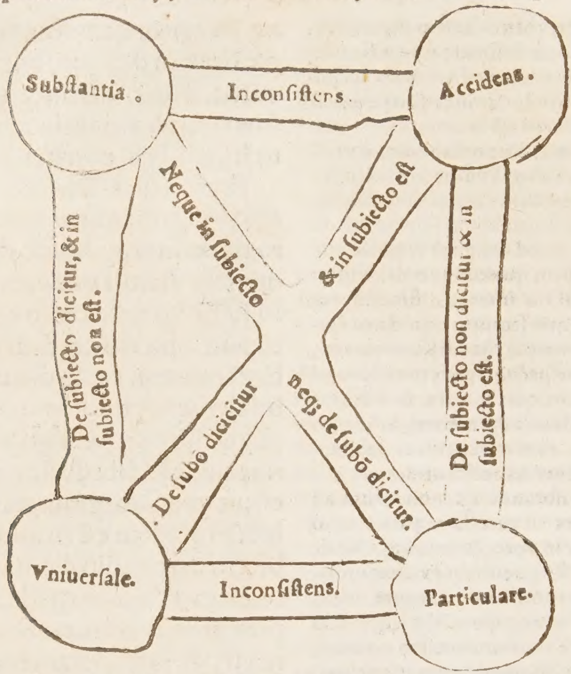
ota. Eſt ſecundo notandum, non ſolum ad denominationes eſt neceſſaria participatio in re, ſed etiam in voce, & econtra. Vnde aliqui ſolent diſtinguere triplex denominatiuum, in re tantum, in voce tantum, in re, & voce ſimul; in re, quando participatio quidem eſt in re, non autem eſt in nomine, vt virtus & ipſe homo qui eam participat, in voce tamen non eſt denominatio, quia in voce correſpondent, virtus, & ſtudioſus: alia ſunt in voce ſola, vt ſtudium, & ſtudioſus, non enim in re, a ſtudio dicitur ſtudioſus, cum aliud ſtudium, aliud ſtudioſum ſignificet, ſtudium enim diligentiam, ſtudioſus virtute prҿditum ſignificat: alia ſunt in re, & voce, quando eſt participatio in re, cum participatione vocis ad modum prædictum, vt albedo, album, & hæc ſunt perfecta denominatiua, ſeu paronyma, quæ hic Ariſt. definit, alia n. ſecundum quid ſunt.

De diuiſione eorum quæ dicuntur, & ſunt. Cap. II.

EOrum quҿ dicuntur, alia quidem ſecundũ complexionem dicuntur, alia vero ſine cõplexione. Ea igitur quæ ſecundum complexionem dicũtur, ſunt, vt homo currit, homo vincit; ea uero, quæ ſine complexione dicuntur, ſunt, ut homo, bos, currit, uincit.

Eorum quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicuntur, in ſubiecto uero nullo ſunt, ut homo de ſubiecto quidem dicitur quodam homine, in ſubiecto uero nullo eſt. Alia autem in ſubiecto quidam ſunt, de ſubiecto autem nullo dicuntur. In ſubiecto uero eſſe dico, quod cum in aliquo ſit, non ſicut quædam pars, impoſſibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt; ut quædam grammatica in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto uero nullo dicitur, & hoc album in ſubiecto quidem eſt corpore; omnis enim color in corpore eſt; de ſubiecto autem nullo dicitur. Alia uero de ſubiecto dicuntur, & ſubiecto ſunt, ut ſcientia in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto uero dicitur, ut de grammatica. Alia uero neque in ſubiecto ſunt, neque de ſubiecto aliquo dicuntur; ut quidam homo, & quidam equus; nihil enim talium neque in ſubiecta eſt, neque de ſubiecto aliquo dicitur. Simpliciter autem quæ ſunt indiuidua, & unum numero de ſubiecto nullo dicuntur; in ſubiecto autem nihil aliquà prohibet: quædam enim grammatica in ſubiecto eſt, at de ſubiecto nullo dicitur.

Comple-

Eorũ quę dicuntur alia quidem ſecundũ complexionem dicuntur.

In hoc capite cõtinẽtur duę diuiſiones ĩ quib. velut in quodã cõpẽdio cõtinentur decẽ ſequẽtia p̃dicamẽta, & ad ipſa eadem ſunt pręambulũ quoddã neceſſariũ, cum in his diuiſionib. ex qualib. reb & quib vocibus prædicamenta conſtent, doceamur.

Eſt igitur prior diuiſio rerum, vt per voces ſignificantur: ſ. quædam ſunt complexa quædam incomplexæ, quę etiam poteſt vocibus adaptari, vt notat Ammon.

Immo ſcd̃m mentẽ Ariſt. magis eſt vocũ vt res ſignificat. nã capite 4 ſubdiuidẽs vocib. tribuitur, & ita vult Simp. & bñ, licet Auer det reb hãc diuiſionẽ: nã quędã voces ſunt cõplexæ, vt hõ currit quædam in complexæ ut homo; per ſe, & currit, per ſe; in quib. obſeruare oportet, vt ĩtroductione diximus, non ſolũ vocũ multitudinem, ſed ſignificatam rẽ: cum n. Logicus non voces ſcd̃m, ſed vt rerũ ſignificatiuę ſunt ſcrutetur, vt bñ dixit Auic. nõ ſumit rõnẽ complexi, aut incomplexi ſcd̃m vocẽ ſolam, ſed pręcipuę ſecundũ rem, vnde poſſit eſſe complexum aliquod in voce, quod Logicus indicet incõplexum, & ecõtra in voce incomplexum, quod cõplexum ſit, vt illa genera quę apud Porph c de Specie legimus; quæ incõplexa ſunt, licet voce complexa appareant, vt corpus animatum, ſubſtantia corporea ponderemus igitur Ariſtot. verba.

[Dicuntur] Notat Ammo verbum hoc, & reb, & vocibus; & conceptib. poſſe adaptari; quamuis diuerſimode; dicuntur n. res quaſi per voces ſignificentur, & manifeſtentur. dñr voces quia proferuntur, & pronunciantur; dicuntur conceptus quaſi enũcientur, & per eos propoſitiones mentales fiant: ex quo fit, quòd iſta diuiſio rebus, vocibus, & conceptibus applicari poſſit; res. n. cum complexione dicuntur, quando plures plu ribus vocibus ſignificatiuis manifeſtantur, res vero ſine complexione dicuntur, quando ſingulę per ſe ſingulis vocib. vel plurib. idem ſignificantibus ſignificantur. Voces vero vel conceptus cum complexione dicuntur, qñ plures multa ſignificantes & enũciantur, & proferuntur; ſine complexione vero quando vniuoci, & conceptui res ſignificata reſpondet: hic autem obſerua,

non

non eſſe complexionem aliquam in voce, & conceptu, quin aliqua connexio vocum, aut conceptuum compoſitio interueniat: non enim conceptus æquiuocis reſpondentes, complexi ſunt, ſed abſolutè plures, nec vox æquiuoca complexa, quia non per modum alicuius compoſitionis ſignificat, nec pariter res, cum per talem modum non ſignificantur.

[Secundum complexionem,] Dubitabis, quare præmiſit complexa, cum incomplexa ſint ſimpliciter? Reſpondet Ammo. & Sim. complexa eſſe nobis notiora, quia ſunt tota, & quamuis ordine doctrinæ præcedant ſimplicia, hic tamen Ariſtot. horum doctrinam tradere non ſtudet, ſed ſolum quandam diuiſionem aſſignare, propterea notiora præmittit. Præterea etiam quia quando diuidimus intentione, & animo ſubdiuidendi, membrum ſubdiuidendo poſteriori loco collocamus, ita fecit Ariſt. quia incompleta rurſus in poſteriori diuiſione erat diuiſurus, & ſimilitudo poſtea in decem prædicamenta.

[Currit. Vincit.] Notat Ammon. ideo Ariſtotel. vſum eſſe verbo tertiæ perſonæ, quia verba ſecundæ, & primæ, magis apparent complexa in re quia ſuppoſitum habent determinatum, at verbum tertiæ minus, quia ſuppoſitum eſt indeterminatum. Sed vere complexa hæc etiam ſunt re, quia ſemper eſt aliquid ſignificatum cui tribuatur illatio, propterea melius eſt dicere currere, vincere, quia hic ſignificatur actio ſine ſuppoſito. Hæc ſententia mihi non placet, eſt enim maximè conſiderandum nomen, vel vocem dici complexũ penes rem, quam ſignificat, non penes rem quam con ſignificat, vel connotat, aliter enim omnia connotatiua eſſent complexa, cum ſignificent formam per modum inhærentis ſubiecto quod tamen eſt falſiſſimum, aliter enim non eſſet in prædicando. Præterea Ariſtot. 1o. Periherm. cap. 3. inquit: Verba ſecundum ſe dicta, nomina ſunt: & aliquid ſignificant: ſi ergo per ſe poteſt ſumi, ergo eſt in complexum: ſignificat enim vnum aliquid, quamuis connotet aliud. Hic etiam oportet notare, quamuis exemplum complexi ſit propoſitio, non ſolum propoſitiones, ſed alias etiam orationes eſſe complexas, per quas rerum diuerſitas ſignificatur, vt equus albus homo iuſtus, quæ etiam ad prædicamenta per ſe non pertinent, ſicut nec propoſitiones.

Eorum quæ ſunt Diuiſio II.

Eorum quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicuntur.

Hæc eſt poſterior diuiſio, quæ quadrimembris eſt, virtute tamen continet duas diuiſiones bimembris. Prior eſt etiam quędam ſunt ſubſtantiæ, quædam accidentia. Poſterior, entium tam ſubſtantiarum quàm accidentium, quædam ſunt vniuerſalia, vt homo, leo, animal, color, albedo; quædam particularia, vt hic homo; hoc animal, hic color, hæc albedo.

Sub hac duplici diuiſione continentur decem Prædicamenta, tam Genera ſuprema, quàm eo, quæ ſub eis ſunt: nam primum Prædicamentum eſt ſubſtantia, reliqua accidentia: ſimpliciter in quolibet prædicamento non aliud eſt per ſe. quàm vniuerſalis natura, & particularis, ſiue ſubſtantia, ſiue accidentis. Ariſtoteles autem hæc ſub quadrimembri diuiſione eſt complexus, ne poſteriorem diuiſionem poſtea applicaret ſubſtantiæ per ſe, & accidenti per ſe, & diuiſiones multiplicaret, dicendo ſubſtantiarum aliæ vniuerſales, & aliæ particulares, & ſimiliter accidentium alia vniuerſalia, alia particularia. Diuiduntur igitur ea, quæ ſunt, in vniuerſales ſubſtantias, & particulares ſubſtantias, in vniuerſalia accidentia, & particularia accidentia. Nota primo.

Non tamen his nominibus diuiſit Ariſtoteles, nec hoc vtitur ordine, & non ſine ratione, vt poſtea dicemus, ſubſtantiam explicat per non eſſe in ſubiecto: accidens, per eſſe in ſubiecto: vniuerſale per dici de ſubiecto, particulare per non dici de ſubiecto. Vnde copulando vtrumque, ſcilicet ſubſtãtiam cum vniuerſali, vel particulari, ſimiliter accidens; duplici vtitu, modo, vt ſubſtantia vniuerſalis non ſit in ſubiecto, ſed de ſubiecto dicatur. Nota ſecundo.

Formalis igitur diuiſio Ariſtotelis eſt. Eorum, quæ ſunt, quædam de ſubiecto dicuntur, in ſubiecto verò non ſunt, ſcilicet vniuerſalia ſubſtantiæ, homo, animal; quædam in ſubiecto ſunt, ſed de ſubiecto non dicuntur, ſcilicet particularia accidentia, hoc album, hæc grammatica: quædam & de ſubiecto Nota tertio.

cto

cto dicuntur, & in ſubiecto ſunt, ſcilicet vniuerſalia accidentis, vt color, albedo; vltimo quædam nec in ſubiecto dicuntur, ſcilicet particulares ſubſtantiæ, vt quidam homo, quoddam animal, & concludit omnia indiuidua hoc vnum commune habere, quod de ſubiecto non dicantur, quamuis eorum aliqua in ſubiecto ſint, qualia ſunt indiuidua accidentis.

Dubia quædam ſcitu digniora circa diuiſionem Ariſt. præcedentem.

Prima opinio. Dubitatur primo, quæ qualisve eſt iſta diuiſio? Solent aliqui, & non male reſpondere, ſub hac diuiſiones duas concludi: altera eſt: entium aliud ſubſtantia, aliud accidens; & hæc analogi in ſua analogata ſecundū enim ſententiam Ariſt. 4. Meth. c. 2. ens eſt analogum ad ſubſtantiam, & accidens; altera eſt; entium aliud vniuerſale, aliud particulare, & eſt diuiſio per accidentia, nam rei accidit eſſe vniuerſale per intellectū: per materiam vero fit in rebus particulare.

Secunda opinio. Sed poſſet quis petere, iſta diuiſio, ſic ab Ariſt. expreſſa, quæ eſt, Alber. tract. 1. c. 5. reſpondet eſſe velut Generis in ſpecies: ſed hoc non omnino placet, Genus enim vniuocum eſt ſpeciebus, at nihil hic reperitur his membris vniuocum.

Tertia opinio. Iudicio meo optimè reſpondet Simpl. hanc non eſſe diuiſionem ſed potius enumerationem quandam entium, ſi qua diuiſio eſt, æquiuoci eſt potius, vel analogi, quàm alterius.

Dubiū ſecundū. Dubitatur ſecundo, quare Ariſtot non vſus eſt his nominibus, ſcilicet ſubſtantia, accidens vniuerſale, particulare? Reſpondet Simpl. id feciſſe, vt magis rei naturam explicaret; explicuit autem dum eorum tradidit deſcriptiones, vt enim magis manifeſtatur natura vniuerſalis per dici de ſubiecto, quam per nomen vniuerſale: ita & natura ſubſtantiæ per non eſſe in ſubiecto, & alia ſimiliter, Crederem etiam id fuiſſe factum, quia tali loquēdi mō, magis eſt propinquus ad prædicationis naturam explicandam.

Dubiū tertium. Dubitatur tertio; quare ſubſtantiam vniuerſalis accidenti particulari coniunxit? Exiſtimo id eſſe, quia videntur inuicem contraponi ſubſtantia vniuerſalis, cū accidenti particulari; & accidens vniuerſale cum ſubſtantia particulari, vt patet ſi eorum inſpicias deſcriptiones hoc idem dicit Simpl.

Dub quarti Dubitatur quarto, quid vocet dici de ſubiecto? breuiter reſpondetur, prædicari de ſubiecto eſt de aliquo ſibi eſſentialiter inferiori prędicari, ſeu affirmari, quo pacto Species de ſuis indiuiduis; & Genus de ſpeciebus ſimiliter, & differentiæ de ſuis prædicantur, & dicuntur tanquam de ſubiecto: ſimiliter accidentia de ſuis accidentibus; at quando accidens de ſubſtantia prædicatur, non ſic de ſubiecto dicitur: id enim dicitur in ſubiecto eſſe, vt modo declarabimus, dici ergo de ſubiecto ineſt cuilibet prædicatorum reſpectu ſuorum inferiorum.

In ſubiecto uerò eſſe dico, quod cum in aliquo ſit, non ſicut quædam pars, impoſſibile eſt eſſe ſine eo, in quo eſt.

His verbis Ariſt explicat, & deſcribit, q̄d ſit eſſe in ſubiecto, q̄d accidētium eſt: & per hoc manifeſtabit ſubſtātia, quę non eſt in ſubiecto, per poſitionē n. intelligitur negatio.

Tres igitur aſſignat conditiones eius, quod eſt in ſubiecto, ſeu accidens, prima quod eſt in aliquo: ſecunda quod non eſt in aliquo, ſicut pars tertia quod ab eo, in quod eſt, ſeparari nequit.

Prim fund. Pro cuius declaratione oportet noſſe, quot modis vnum in alio eſſe contingat. Boet. ſecutus Ariſt. 4. Phyſ. c. 3. quem multi ſequuntur; octo aſſignat modos; at quia iſte numerus perfectus non eſt cum Ariſtoteles aliquos prætermiſerit, quia illorū nondū erat tradita cognitio; vt dicit Simplicius, plures a nobis multiplicandi ſunt cum Ammonio, & Simplicio. Vndecim igitur modus aliquid in alio eſſe dicimus. Primo vt pars in toto dicimus enim, manus eſt in corpore. Secundo vt totum in partibus, dicitur namque, perfectio totius eſt in partibus, & ergo in carne mea videbo Saluatoreem meum. Tertio vt Genus eſt in ſpeciebus, vt animal in hominem, & leone. Quarto vt ſpecies in ſuo genere. Quinto vt forma in materia animata in corpore. Sexto res in ſuo fine, vt auarus eſt in diuitijs totus Septimo in mouente, & efficiente, ſubditi ſunt in manu

regis;

Regis. Octauo in loco, ſum in Lyceo. Nono, vt in vaſe, vinum in dolio. Decimo in tempore, vt Noe fuit tempore diluuii. Vndecimo vt accidens in ſubiecto, ſicut calor in eſt corpori.

Et hoc definit in præſenti per illas tres conditiones ſupra poſitas, ſcilicet eſt in aliquo, non vt pars, & ab, eo, in quo, eſt ſeparari nequit. Quam deſcriptionem ſic aliqui interpretantur: inter quos ſunt Doctores Louanienſes, & Caiet. & alij, vt prima pars ſit communis omnibus modis, quibus aliquid eſt in aliquo; ſecũda ſit differentia ad excludendas partes tam integrantes, vt manus, pedes, quam eſſentiales, vt ſpecies, & genera, differentias; tertia ad excludenda illa, quæ ſunt in loco, & cauſa mouente, & fine.

ubiũ num Dubitatur autem contra hanc expoſitionem. Ac primo obijcitur, nam hoc pacto non excluditur modus, quo totum eſt in partibus, cum ſit in aliquo, & non vt pars, & non poſſit a partibus ſeparari. Præterea ſecundo, non excluditur forma, anima enim eſt in corpore; & non eſt eius pars, & ab eo non poteſt ſeparari exiſtẽs, loquendo de brutis, quorum animæ non poſſunt exiſtere citra corpus. Tertio preterea videtur definitio competere loco, & tempori & cęlo, quia nullum corpus a loco ſeparari poteſt, nec a tempore, & nõ eſt pars loci, aut temporis, ſed eſt in eis, ergo dicetur accidens. Tandem, Quarto quia aliquod accidens didetur poſſe ſepa rari ab eo, in quo eſt, nam odor pomi manet in manu ei admota.

utio Propter hęc exiſtimo illam deſcrtptionem ſic eſſe intelligendam, quod eſt in aliquo, non ſumatur ita communiter, ſed pro eo, quod eſt eſſe in aliqua re vna, non omnino extra eſſe eius, quo pacto albedo eſt in lacte, & vinum etiam eſt in dolio, quod quamuis in eo intrinſece non ſit, cum eo tamen coniunctum eſt, & ſimiliter a ia, quo ſuppoſito facile eſt ad argumenta reſpondere.

pri n. Ad primum enim dicitur cum Simpl. & Ammon. Totum non dicitur eſſe in aliquo quia non eſt in vna re, ſed in multis totum enim eſt in pluribus partibus, potius ergo dicitur eſſe in aliquibus. Excluditur etiam modus exiſtendi in fine, & cauſa mouente: quia quæ ſic in eis exiſtunt, ſunt prorſus eis extrinſeca, pari ratione excluditur modus exiſtendi in tempore vel excluditur cum loco, vt dicemus.

Ad ſecundum dico; per illam particulam ſecundam excluditur quæcunque pars integralis eſſentialis, qualiter genera Speciebus & Species indiuiduis inſunt, & ita interpretatur Alb. tract 1. cap. 5. mihi etiam videtur per hanc eandem particulam excludi modum, quo forma ineſt materiæ, quia licet non ſit materiæ forma pars, eſt tamen ipſius compoſiti, quod cum ea per ſe conſtituit, hoc eſt enim diſcrimen inter formam reſpectu materiæ, & accidens reſpectu ſubiecti, quo forma cum materia vnum ens facit per ſe, cuius eſt pars; at accidens non cum ſubiecto facit vnum per ſe. Ad 2.

Et quo non caret reprehenſionem Boet. qui modũ extendi formæ in materia coniunxit, & miſcuit, cum modo accidentis in ſubiecto, qđ idẽ credidit Iamblicus cuius ſententia a Simpl. reprehẽditur; nec omnino mihi placet Simpl. qui per propriã partem excludit formam, nam inquit, per aliquid non intelligit Ariſt. niſi compoſitũ ex materia, & forma; ſed hoc videtur eſſe clare cõtra eundem Ariſt. qui exempla non de compoſitis ponit: dicit enim, hæc grammatica eſt in anĩma, & color in corpore, propterea melius eſt dicere, quod forma eſt in materia, vt pars non ipſius materiæ, ſed ex ea compoſiti per ſe; at accidens nõ exiſtit alicuius per ſe pars. Per tertiam particulam excluditur modus exiſtendi, in loco, & tempore, & vaſe, & nam ſeparabilia ſunt.

Nec argumentum tertium quicquam valet, quia licet res a loco, & tempore in communi ſeparari non poſſit, poteſt tamen exiſtere ſine hoc loco, & ſine hoc tempore in quo erat, vt notat Boet. Ad 3.

Ad quartum reſpondent aliqui, quod odor non ſeparatur a pomo, ſed nouus odor in manu producitur ſed hæc phyloſophia non habet fundamentum, Boet. reſpondet ad hoc, quod Ariſtotel non dixit, odor non poteſt ſeparari ab eo, in quo erat, ſed ab eo in quo eſt, ac ſi dicat, non poteſt illud accidens eſſe ſine illo ſubiecto, in quo eſt, vt intelligatur nunquam accidens poſſe eſſe ſine ſubiecto aliquo quamuis modo ſit in hoc, modo in illo, at quamuis, idem dicat Ammon. non mihi tali philoſophiã placet, non enim vnum, & idem accidens permeat de ſubiecto in ſubiectum; pro- Ad 4.

ptera

ꝑtereà optimè dixit Simpli. quòd nunquam odor a ſuo ſubiecto ſeparatu, ſed cum parti bus ſubtilibus ſubſtantiæ exhalat. & defer tur, quod ſignum eſt pomum marceſcere & rugas contrahere, ex contradictione; ſed de hoc alias.

Nota primo. Ex quib. ſequitur, accidens eſſe in aliquo ideſt alicui ſubſtantiæ inxiſtere, non ſicut partem illius, nec integrantem, nec eſſentialem, nec poſſe a ſubiecto ſeparatum per ſe eſſe. Hoc intellige naturaliter, nam ſupra naturaliter manet accidens ſine ſubiecto in venerando Altaris Sacramento.

Nota ſecundo. Sequitur & aliud eſſe ſubiectum in quo aliud ſubiectum de quo, ſubiectũ de quo eſt quodcunque inferius reſpectu ſui ſuperioris ſcilicet indiuiduum ſpeciei, & species generis, tam in ſubſtantijs, quam accidentibus at ſubiectum in quo, eſt ſola ſubſtantia reſpectu accidentium, vnde accidentia habent ſubſtantiam pro ſubiecto in quo, ſua inferiora pro ſubiecto, de quo, vocat autem ſubiectum de quo, ſubiectum prædicationis, ſubiectum vero in quo, ſubiectum inhæſionis. Ammon. vocat ſubiectum ad ſubſiſtentiam & ſubiectum ad prædicationem.

Nota tertio. Hic vnum aduerte, quòd non dicitur, accidens non poſſe eſſe ſine ſubiecto, quia non poſſit a ſubſtantia ſeparari. Poteſt enim ſeparari, ſunt enim multa accidentia ſeparabilia vt diximus, ſed dum ſeparantur, corrumpuntur, hic autem dicimus, quòd ſine ſubiecto non poteſt accidens per ſe ſeparatum exiſtere, ſicut vinum a dolio, & corpus a loco iſto, & tempore ſeparatum exiſtit.

Regula in prædicatis eſſentialibus. Cap. III.

QVando alterũ de altero prædicantur, vt ſubiecto, quęcũque de eo quod prædicatur dicuntur, omnia etiam de ſubiecto dicuntur: vt homo, de homine quodã prædicatur, animal vero de homine ergo & de quodam homine animal prędicabitur; quidam enim homo, & homo eſt, & animal. Diuerſorum generũ & nõ ſubalternatim poſitorũ diuerſæ ſunt ſpecie differentię: vt aĩalis, & ſcientiæ: aĩalis. n. differentię ſunt greſſibile, bipes, volatile, & aquatile: ſcientiæ vero nulla earum eſt: neque. n. ſcientia a ſcientia differt, in eo ꝙ bipes eſt. Subalternorum uero generũ nihil prohibet eaſdem eſſe differẽtias ſuperiora. n. de ijs, quæ ſub ipſis sũt generibus, prędicantur: quare quotcunque differentiæ prædicati fuerint, totidem & ſubiecti erunt.

Primũ fund. In hoc capite continẽtur duæ regulæ maxime vtiles ad ſingula prędicamẽta ordinanda in ſe, In quolibet enim prædicamẽto duo præcipue ſunt. Alterum eſt ſeries quædam prædicamentorum ſubſtãtialium, a ſummo genere, per genera intermedia deſcendendo vſq; ad indiuidua, quæ communiter dicitur recta linea prædicamentalis, & Ammõ. profunditatem prædicamenti vocat, per propotionem ad profunditatem corporum, qualis eſt iſta ſeries, ſubſtantias corpus, viuens, animal, homo, quidam homo. Alterum, ſunt differentiæ oppoſitæ, per quas & genere ſuperiora diuiduntur, & ſpẽs conſtituũtur; & hęc dicuntur latera prædicamenti, quam Amm. vocat latitudinem eadẽ proportione ad corpus ſicut corporeum, incorporeũ animatum inanimatum, & reliquæ, quarum quædam faciunt vnum; ordinem, quædam alium oppoſitum. Hæc igitur, quæ iſto capite continentur, his duobus deſeruiunt.

Expoſitio Regulæ. Eſt prior regula maxime pro recta linea Quando aliquod prædicatum de aliquo ſubiecto dicitur, tanquã de ſubiecto, quicquid de prædicato dicatur, etiam de ſubiecto dicetur, vt ſi homo de quodam homine dicitur, vt de ſubiecto, & animal de homine, & animal de quodam homine dicetur.

Hæc regula ita eſt vera vt varijs expoſitionibus, & ſingulis quidem in ſe veris locum dederit. 1. Alber. tract. 1. huius. c. 6. extendit regulam hanc in hunc ſenſum. Quando aliquid prædicatur de aliquo prædicatione alicuius quinque prædicabilium, quicquid de prædicato in quid prædicatur prædicabitur, & de ſubiecto, vocat enim prædicari de aliquo, vt de ſubiecto; prædicari prædicatione, alicuius prædicabilis, vnde

valet,

valet, homo eſt animal, & animal, eſt corpus ergo homo eſt corpus: ſimiliter, Petrus eſt homo, homo eſt animal, etiam Petrus eſt animal. homo eſt rationalis, rationale eſt particeps intellectus. homo etiam eſt particeps intellectus; nix eſt alba album eſt coloratum; ergo nix colorata; denique, quid quid in quid de tali prædicato dicitur, etiam de ſubiecto dicetur: ſed dicit Ammon. nõ eſſe in vniuerſum hoc verum; homo n eſt albus & album eſt color, non tamen homo eſt color. Hæc ſententia non fuit ſolius Alber. eſt .n. Andronici, & aliorum, vt refert Simplic.

Auic. & Algaze. magis extendunt regulam, dum afferunt etiam valere in negatione alicuius a prædicato, quando illud eſt cõtrarium prędicato, vt homo eſt animal, & animal non eſt inſenſibile, ergo homo non eſt inſenſibile homo eſt albus, album non eſt nigrum, ergo homo non eſt niger.

Burle. adhuc latius extendit etiam ad prędicata accidentalia; vt ſi homo eſt albus, & albus eſt muſicus, homo eſt muſicus, ſeruata tamen quantitate diſtributionis, & ne varietur ſuppoſitio dicendo, homo eſt animal, animal eſt genus, ergo homo eſt genus.

Alij tandem reſtringunt maxime ad ſolã lineam rectam prædicamentalem, ſcilicet de prædicatis in quid, & hoc habet Ammo. & Simpl. & Boet.

Ad hoc tamen dicendum eſt cum Paulo Vene. Poteſt quidem extendi veritas regulę ad ea, quæ dicta ſunt, tamen ſecundum mentem Ariſt. in præſenti hic eſt ſenſus, vt vocet, dici de ſubiecto, eſſentialiter prædicari, ſiue vt differentia, ſiue, vt genus: ita, vt ſi aliquid prædicatur de ſubiecto tanquam de eius ſubſtantia, quidquid de illo prædicato ſecundum ſubſtantiam prędicatur, etiam de ſubiecti ſubſtantia ſit. homo eſt animal, animal eſt corpus, erit etiam homo corpus, ſi militer animal eſt ſenſibile, homo etiam ſenſibilis erit: iſta eſt ſententia Auerr. immo iudicio meo Ariſt. qui cap de ſubſtantia probat differentiam de indiuiduis prædicari, quia prædicatur de ſpecie, & allegat hanc regulam, ergo non eſt aſtringenda ad ſola prædicata quidditatiua. Nec exiſtimes, quod hic doceat aliquem modum arguendi de primo ad vltimum vt aliqui putant; ſed eſt quædam regula prædicationibus prædicamentorum deſeruiens.

Regula ſecunda, genera ſubalterna a ſubalternis diſtinguens.

Diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum.

Hæc eſt ſecunda regula bimembris: pro cuius declaratione ad aduertendum. Tripliciter plura genera dicuntur diuerſa. Primo, quia ſunt diuerſorum prædicamentorum, vt aĩal, quod eſt de prædicamento ſubſtantiæ, & numerus, qui eſt de prædicamento quantitatis. Secundo, dicuntur genera diuerſa, quando ad idem pertinent prędicamẽtum. tamen vnum eſt ſub altero, vt aĩal, viuens, corpus, omnia. n. eiuſdem prædicamenti ſunt, vtrumq; ſub alio eſt, ſ. ſcientia, habitus Tertio, quando ſub eodem ſunt prædicamento, & genere, tamen vnum non eſt ſub altero, vt animal greſſibile, animal volatile vtrumq; n. ſub animali ſunt, non tñ vnum ſub altero: ſimiliter, potentia & figura ſunt, duo genera, vtrumq; ſub qualitate, non tamen vnum ſub altero. Iſta duo poſteriora vocantur hic ab Ariſt. genera ſubalternatim poſita, ſcilicet quando vnum ſub altero vel vtrumque ſub tertio, prima genera vocantur non ſubalternatim poſita. Primũ funda.

Eſt ſecundo aduertendum, quod ſupra diximus capite de Differentia. Differentiæ alicuius generi ſunt in duplici differentia: quædam ſunt conſtitutiuæ illius vt animatum, ſenſibile, componunt animal quædã diuiſiuæ, vt rationale, & irrationale ſunt diuiſiuę. animalis, inter has eſt vnum diſcrimẽ quod differentia conſtitutiuæ generis, omnes, participantur a ſingulis ſpeciebus illius generis diuiſiuæ vero omne, ſed aliquę ab vna ſpecie, aliquæ alia; rationale. n. ab hoie, irrationale, vero a bruto participatur; vnde fit, vt quando vnũ genus ſub altero ponitur, inferius participat oẽs differentias conſtitutiuas ſuperioris generis, non tamen omne diuiſiuas vt animal participat differentias conſtitutiuas omnes viuentis, ſ. corporeum, animatum; vnam autem diuiſiuam, ſ. ſenſibile viuens. n. diuiditur per ſenſibile, & inſenſibile; animal autem eſt ſenſibile. Secũdũ funda.

Eſt tertio aduertendum. Quando duo genera ſic ſe habent, quod vnum ſub alte Tertiũ funda.

ro non eſt tamen vtrumque ſub tertio, poteſt aliquando eadem differentia diuiſiua eſſe vtriuſque: verbi gratia, animal volatile, & animal greſſibile ſunt duo genera huius modi. & tamen bipes eſt differentia greſſibilis, & etiam volatilis diuiſiua; non tamen hoc ſemper fit, nam angelus, & corpus, sũt ſub ſubſtantia non tamen habent differentiã diuiſiuam eandem. Hæc ſententia eſt expreſſe Ariſt. 6. Top. c. 3. loco 41. at quãdo genera ſunt diuerſa primo mõ, nulla differentiam, nec diuiſam, nec conſtitutiuam participant.

Expoſitio regulæ. Ex hic patet regula Ariſtot. Cuius prior pars eſt.

Diuerſorum generum non ſubalternatim poſitorum.

Scilicet quæ diuerſorum ſunt prædicamentorum.

Diuerſæ ſunt ſpecies differentię.

Per quam docemus in diuerſis prædicamentis diuerſas eſſe omnes differẽtias, tam diuiſiuas, quam conſtitutiuas, ſicut ſunt diuerſa genera, & ſpecies, vt exemplo manifeſtat. alijs enim differentijs diuiditur animal alijs ſcientia; ſimiliter & conſtituitur.

Nota. Hic autem eſt notandum, mendoſã legi species ſcilicet diuerſæ ſunt ſpecies, & differentiæ; debet legi, diuerſæ ſunt ſpecie differentiæ, nam grece in datiuo legitur, τᾷ εἴδει Vocat autem ſpecies diuerſas differentias, ſcilicet natura, & forma diuerſas nam, vt bene dicunt Simpl. & Ammon. aliquando diuerſorum prædicamentorum ſunt eædem differentiæ, ſed non re, & natura, ſed ſimilitudine quandam, & proportione; vt enim dicimus animalium aliud eſſe habens pedes, ita etiam dicimus inſtrumentorum domus alia habere pedes, vt tripes lectum ſed iſtæ differentia natura ſunt diuerſæ; ſimilitudine autem, & proportionem quandam habent, aliquando.n. nomine ſunt eædem, vt corporeum in ſubſtantia, corporeus in quantitate ſed natura eſt diuerſa. Alij legerunt τὰ εἴδη & vertunt ſpecies Sed quamuis ſententia ſit vera, tamen omnino eſt extra contextum, & omnes Gręci interpretantur in ablatiuo.

Poſterior pars regulæ eſt.

Generum ſubalternatim poſitorum, nihil probet eaſdem eſſe differentias.

Hæc poteſt intelligi de generibus, quorum vnum eſt ſub altero & debet intelligi de conſtitutiuis omnibus, & aliqua diuiſiua vt dixit, & iſte videtur ſenſus Ariſtot. nam hoc probat, quia quæ dicuntur de ſuperiori, dicuntur de inferiori; at de ſuperiori conſtitutiuæ per ſe dicuntur, & diuiſiuæ ſub diſiunctione, ſcilicet corpus eſt animatum vel inanimatum, vt vult Alber. dixit autem negatiue. Nihil prohibet, iudicio meo, propterea quod non ſemper genus ſuperius habet conſtitutiuas, quando eſt generaliſſimum. Simpl. vult, quod hæc prior pars, ſcilicet nihil prohibet diuerſorum generum, & c. ſit de generibus, quorum vtrumque eſt ſub tertio, quæ aliquando habent eandem diuiſiuam, ſed non ſemper, vt dixi in tertio notabili ſeu fundamento.

Quod ſequitur vero.

Superiora enim de ijs, quæ ſub ipſis ſunt generibus prædicantur.

Hoc aſſerit Simpl. propter illud verbum [nihil prohibet] quod videtur non aſſerere ſemper. differentia eſſe eaſdem, de conſtitutiuis vero ſemper eſt. Iſta doctrina vero eſt, ſed mihi videtur textui non poſſe adaptari; nam quod ſequitur, reddit cauſam præcedentis, ſcilicet propterea vnum genus expoſitis ſubalternatim, habet differentias alterius, quia quæ dicuntur de ſuperiori, dicuntur de inferiori, quod non valet, niſi de illis quorum vnum eſt ſub altero: dixit autem, nihil prohibet, propter cauſam aſſignatam ſuperius.

Incomplexorum in decem prędicamenta diuiſio. Cap. IIII.

Eorum quæ ſecundam nullam complexionem dicuntur, vnumquodq; aut ſubſtantiam ſignificat, aut quantũ, aut quale, aut ad aliquid, aut vbi aut quando, aut ſitum eſſe, aut habere, aut agere, aut pati. Eſt

autem

aũt ſubſtantia quidem, vt figura dicatur, vt homo, equus. Quantũ aũt, vt bicubitum tricubitum. Quale, vt album Grammaticum. Ad aliquid, vt duplum, dimidium, maius, Vbi vero, in foro in Lyceo. Quando autem, vt heri, ſuperiore anno. Situm vero eſſe, vt iacet, ſedet. Habere aũt vt calceatum eſſe, armatum eſſe. Agere vero, vt ſecare, vtere. Pati, vt ſecari, vri. Singula igitur eorum quę dicta ſunt, ipſa quidem ſecundum ſe in nulla affirmatiue dicuntur, vel negatione: horum autem ad ſe inuicem complexione affirmatio, vel negatio fit. Omnis enim affirmatio aut negatio videtur vel vera vel falſa eſſe: eorum autem, quę ſecũdum nullam complexionem dicuntur, nullum neq; verum, neque falſum eſt: vt homo album, currit, vincit.

Nota. Hic Ariſt. incomplexa in decem genera ſuprema diſtinguit: nec mireris, quòd voces diuidat & rerum exempla ponat: hic n. non abſolute, & per ſe de vocibus agitur, de reb. enim præcipue, quæ ꝑ voces explicantur, eſt intentio, propterea voces in ordine ad res, primo diuidit, poſtea rerum exempla ponit.

Expoſitio text. Diuiditur ergo ens reale ſimplex, quod voce incomplexa ſignificatur, in decem genera, quorum primum eſt ſubſtantia, vt homo animal, & reliqua, quæ manifeſta in ipſo capite ſunt: horum ſingula probat Ariſt, non eſſe propoſitiones, quamuis ex eis poſſint fieri propoſitiones, quia nullum per ſe ſignificat vere, aut falſe, quod eſt proprium propoſitionum; quæ enim dicit ſubſtantiam per ſe, quantitatem per ſe, qualitatem per ſe, & reliqua, nihil dicit verum, aut falſum. quamuis vnum alteri componendo, vel ea, quæ ſunt in vnoquoque inter ſe coniungendo propoſitiones quis poteſt facere.

Nota. Multæ poſſent hic graues, & difficiles quæſtiones moueri, ſcilicet, An ens, vniuocum eſſet ad iſta decem genera? an plura ſint prædicamenta quã decem? quali diſtinctione inter ſe diſtinguantur? an res ſpirituales ad prędicamenta referantur? an concreta potius quam abſtracta collocentur in prædicamento? & alia huiuſmodi quæ præter mitto, quia harum maiorem partem, in particulari prædicamentorũ enaratione diſcutiam; alia poſt ipſorum traditionem differam. reliqua, quæ materiam tranſcendunt, in proprium locum reſeruabo: interim vero aliqua de ipſo ente in communi breuiter ad notabimus, quantum hoc loco ſatis eſt.

QVAESTIO I.

Quod ens non ſit genus nec vniuocum, ſed analogũ ad decem Prædicamenta, ex ſentẽtia Ariſt.

PRimũ ens nec eſſe genus, nec vniuocum ad decẽ iſta genera, ſed analogum. Vnde diuiſio non eſt generis in spẽs, nec vniuoci in vniuocata, ſed analogi in analogata.

In primis ens nõ eſt genus: hoc enim docet clare Ariſt. 3. Meta. c 3 tex. 10. huius ratio eſt conſideranda. Pro qua eſt notãdum, quòd genus habet differentias, per quas diuiditur, & determinatur ad species: hæc autem eſt natura generis, & differentiæ, quòd de natura generis non eſt differentia, ſicut nec de natura differentiæ eſt genus, animal enim vt animal, non eſt rationale, nec rationale, vt rationale eſt animal: aliàs vnum non contraheret alterum: ſemper enim contrahens eſt diuerſum a contracto, ſicut forma eſt alia a materia, & animal a corpore. Ex his eſt argumentum Ariſtot. ſi ens. eſſet genus, per aliquam differentiam limitaretur ad inferiora, ſed nulla talis poteſt eſſe, ergo non eſt genus. Minor probatur, quia differentia, vt talis, differt a genere, at nihil poteſt eſſe differentiæ, quòd non ſit ens, quia ens eſt tam latum, vt quicquid aliquid eſt, ens ſit Secundo nec eſt ens vniuocum ad decem genera: hæc eſt Ariſt. 4. Met. c. 2. & probatur. Vniuocum dicit aliquam naturam communem multis, ſed decem prædicamenta non conueniunt in aliqua una natura communi, vt expreſſe dicitũr 12. Meta. c. 4. & propterea, ſi conuenirent in tali natura, differentijs differrent, at nulla poteſt eſſe talis differentia entis, vt diximus, ergo non

vniuoce de illis prædicatur: ex quibus ſequitur decem prędicamenta eſſe decem genera, & naturas ſupremas, quę in nulla natura ſuperiori conueniunt, propterea quod ſeipſis differunt, & ſimplices naturæ, & non compoſitæ ex genere, & differentia ſunt quod docet expreſſe Ariſt. 8. Met c. 6. tex. 16. & dicuntur primo diuerſa, quia in nullo conueniunt: vt dicit 10. Met. c. 5. tex. 12. conuenientia enim in ente eſt communitas nominis, ſeu conceptus formalis, non rei. Tertio, Ens eſt Analogum ad decem iſta genera: hoc eſt Ariſt. 4. Metaph. c. 2.

In quo autem eius Analogia conſiſtat, non eſt facile determinare. Eſt reuocandum in memoria id quod ſuprà diximus, ſ. Analogum à cauſa ſignificare vnum intrinſece, reliqua verò extrinſecè in ordine ad illud, vt ſanum dicitur animal habens ſanitatem, a qua vrina dicitur ſana, quia eius eſt ſignũ: medicina ſana, quia ipſius eſt cauſa: ita ens ipſum per ſe ſubſtantia dicitur, reliqua eatenus ſunt entia, quatenus ad ſubſtantiam referuntur, & aliquid ipſius ſunt; quantitas. n. dicitur ens, quia eſt menſura ſubſtantię: qualitas, quia modus ſubſtantiæ: & reliqua ſimiliter. quod pulchrè docuit Ariſt 4. Metaphyſ. cap. 2. in principio, cuius verba ſunt: Ens multipliciter dicitur, ſed totum ad vnũ principium: quædam enim quoniam ſubſtantiæ, entia dicuntur: quædam quoniam paſſiones ſubſtantiæ: quædam, quoniam via ad ſubſtantiam, aut corruptiones, aut priuationes, aut qualitates, aut effectiua, aut generatiua ſubſtantiæ. hæc Ariſtoteles. & hoc eſt, quod dici ſolet, ens per prius dicitur de ſubſtantia, per poſterius de accidenti: ſed an iſta analogia ſit cauſæ efficientis, aut finalis, aut materialis, aut formalis, non eſt Logici diſcutere, ſe Metaphyſici, cuius eſt perfectè naturam entis inueſtigare.

Secunda pars Prædicamentis. Cap. V. de ſubſtantia.

SVbſtantia autem eſt, quæ propriè, & principaliter & maximè dicitur, quæ neq; de ſubiecto aliquo dicitur, neq; in ſubiecto aliquo eſt: vt quidam homo, & quidam equus.

Secundæ aũt ſubſtantiæ dicuntur ſpecies, in quibus eæ quæ principaliter ſubſtãtię dicuntur, inſunt: & hæ quidẽ, & harum ſpecierũ genera, vt quidã homo in ſpecies quidẽ eſt in homine, genus verò ſpeciei animal. Secundę igitur hæ ſubſtantię dicuntur: ut eſt, homo atq; animal.

Manifeſtum eſt aũt ex ijs, quæ dicta ſunt, ꝙ eorum quę de ſubiecto dicuntur, neceſſe eſt, & nomen & rõnem de ſubiecto prædicari: ut homo de ſubiecto quodã homine dr̃, prædicatur etiam & nomẽ: hominem. n. de quodam homine prædicabis, & ratio quoq; hominis de quodam homine prædicabitur: quidam. n. homo & homo eſt, & animal: quare & nomen & ratio de ſubiecto prædicabitur. Eorum uerò quę in ſubiecto ſunt, in plurimis quidem neq; nomen, neq; ratio prędicatur de ſubiecto in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prędicari aliquando de ſubiecto, rationem uerò impoſſibile eſt, ut album cum in ſubiecto ſit corpore, prædicatur de ſubiecto: dicitur. n. corpus album, ratio uerò albi nunquam de corpore prædicabitur.

3 Alia uerò oĩa aut de ſubiectis dicuntur primis ſubſtantiis, aut in ſubiectis eis ſunt. Hoc autem manifeſtũ eſt ex ijs, quę per ſingula proponuntur, ut animal de homine prædicatur; ergo & de quodam hoĩe animal prędicabitur; nam ſi de nullo quorundam hominem, neque

oīno de hoīe. Rurſus, color in corpore, eſt ergo & in quodā corpore. Nā, ſi non in aliquo eſſet ſingulorū nec oīno in corpore. Quare alia oīa aut de ſubiectis primis dicūtur ſubſtantijs, aut in ſubiectis eis ſunt.

Non ergo exiſtentib. primis ſubſtantijs, impoſſibile eſt aliquid aliorum eſſe.

5 Secundarum vero ſubſtantiarū, magis ſubſtantia eſt ſpecies, quàm genus: propinquior enim eſt primę ſubſtantiæ. Si quis enim aſſignet primam ſubſtantiā quid eſt euidentius & conuentius aſſignabit ſpēm, quam genus aſſignans, vt hominē quendam aliquis aſſignans, manifeſtius aſſignabit hominem, quam animal aſſignans: illud. n. proprium magis cuiuſdam hominis hoc autē communis: & cum quandam arborem aſſignauerit, manifeſtius aſſignabit aſſignando arborem quam plantam. Amplius, primæ ſubſtantiæ, ideo ꝙ alijs omnibus ſubijciuntur, & omnia alia vel de ipſis prædicantur, vel in ipſis ſunt ꝑꝑ hoc maxime ſubſtantiæ primæ dicuntur. Quemadmodum autem primę ſubſtantiæ ad alia omnia ſe habent, ſic & ſpecies ad genus ſe habet. ſubijcitur enim ſpecies, generi, genera. n. de ſpeciebus prædicantur; ſpecies autem cum generibus non conuertuntur. Quare & ex his ſpecies genere magis ſubſtantia eſt.

6 Ipſarum vero ſpecierum, quæcunque non ſunt genera, nihil magis alterum altero ſubſtantia eſt: nihil enim familiarius aſſignabis de quodam homine, hominē aſſignando, quam de quodam equo, equū. Similiter autē & in primis ſubſtantijs nihil magis alterum altero ſubſtantia eſt: nihil. n. magis quidā homo ſubſtantia eſt, quàm quidā bos. Merito igitur poſt primas ſubſtantias ſola aliorum omnium ſpecies, & genera ſucundæ, ſubſtantię dñr. Sola enim hæc, eorum quæ prædicantur, primam ſubſtantiam indicant: quendam enim hominem ſi quis aſſignauerit quid eſt, ſpeciem quidem quam genus aſſignando, familiarius demonſtrabit; & manifeſtius faciet hominem aſſignando quam animal: aliorum vero oīum quidquid aſſignauerit quis, aſſignabit extranee: velut album, aut currit, aut aliud quocunque talium aſſignans. Quare merito hæ ſolę aliorum ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. Amplius, primæ ſubſtantiæ, eo ꝙ alijs omnibus ſubijciuntur, & omnia alia de illis prædicantur, vel in ipſis ſunt, proprijſſimæ ſubſtantiæ dicuntur; ſicut autem primæ ſubſtantiæ, ad alia omnia ſe habent, ita genera, & ſpecies primarum ſubſtantiarum ad reliqua omnia ſe habent: de his enim reliqua omnia prædicantur: quendam enim hominem dices Grammaticum eſſe: ergo & hominem, & animal Grāmaticū dices, ſimiliter aūt & in alijs.

7 Commune aūt omni ſubſtantię eſt in ſubiecto non eſſe. Prima eam que ſubſtantia nec in ſubiecto eſt, nec de ſubiecto aliquo dicitur. Secundarum vero ſubſtantiarum conſtat quidem etiam ſic, quòd nulla eſt in ſubiecto: & hō. n. de ſubiecto, qui-

dem quoddam homine dicitur, in ſubiecto vero non eſt: neque.n. in quodam homine homo eſt; ſimiliter aũt,& animal de ſubiecto quidẽ dicitur quodam homine:& non eſt autem animal in quodam homine. Amplius, eorum quæ in ſubiecto ſunt, nomen quidem de ſubiecto aliquãdo nihil prohibet prædicari, rationem vero impoſſibile eſt: ſecundarum vero ſubſtãtiarum de ſubiecto,& ratio prædicatur, & nomen: rõnem enim hominis de quodã homine prædicabis,& animalis ſimiliter. quare non erit eorum ſubſtãtia, quæ ſunt in ſubiecto. Non eſt autẽ proprium ſubſtantię hoc: ſed & differentia eorum eſt, quę non ſunt in ſubiecto: bipes enim & greſſibile de ſubiecto quidem quodam homine dicitur, in ſubiecto vero non eſt, neque enim in homine eſt bipes, neq; greſſibile. Ratio quoque differentię de illo prædicatur, de quocunque ipſa differentia dicitur: velut ſi greſſibile, de homine prædicetur,& ratio greſſibilis de homine prædicabitur: eſt enim homo greſſibilis.

8 Non conturbent autem non ſubſtãtiarũ partes, quę ita ſunt in toto quaſi in ſubiecto ſiunt: ne forte cogamur eas nõ eſſe ſubſtantia cõfiteri: non.n. ita ea q̃ ſunt in ſubiecto dicebantur q̃ vt partes ineſsẽt alicui.

9 Ineſt aũt ſubſtantijs & differentijs oĩa vniuoce prædicari. Omnia enim quę ab his prędicata ſunt, aut de indiuiduis prædicantur, aut de ſpeciebus: a prima ſi nãmque ſubſtantia nulla eſt prædicatio: de nullo.n. ſubiecto dicitur. Secundarum vero ſubſtãtiarum ſpecies quidem de indiuiduo prædicatur: genus vero, & de ſpeciebus, & de indiuiduis: ſimiliter autem & differẽtiæ, & de ſpeciebus,& de indiuiduis prędicantur. Et rationem quoque ſuſcipiunt primæ ſubſtantiæ ſpecierum, & generum, & ſpecies generis: quæcunque.n. de prædicato dicuntur, eadem & de ſubiecto dicentur. Similiter autem rationem differentiam ſuſcipiunt & ſpecies, & indiuidua, vniuoca autem erant, quorum & nomen cõe eſt, & ratio eadem. Quare oĩa quę à ſubſtantijs & differentijs ſunt, vniuoce prædicantur.

Omnis autem ſubſtãtia videtur hoc aliquid ſignificare. In primis igitur ſubſtantijs indubitabile, & verum eſt quod hoc aliquid ſignificant, indiuiduum.n. & vnum numero eſt quod ſignificatur. In ſecũdis vero ſubſtãtijs videtur quidem ſimiliter appellationis figura hoc aliqui ſignificare, quando quis dixerit hominem vel animal non tamẽ verum eſt, ſed magis quale aliquid ſignificãt, neque.n. vnum eſt quod ſubiectum eſt, quemadmodum prima ſubſtantia; ſed de multis, homo dicitur & animal. Non aũt ſimpliciter quale quid ſignificat, quemadmodum (nihil.n. aliud ſignificat album, quam qualitatem) at ſpecies, & genus circa ſubſtantiam qualitatem determinant, qualem.n. quandam ſubſtantiam ſignificant. plus aũt in genere determinatio ſit, quã in ſpecie, dicens.n. animal, plus cõplectitur, quàm qui hominem.

Ineſt

11 Ineſt autem ſubſtantijs nihil illis eſſe contrarium. Primæ.n.ſubſtantiæ quid erit contrariũ, vt cuidam homini, vel cuidam animali? at verò nec homini, nec animali aliquid eſt contrarium. Non eſt autem hoc ſubſtantiæ proprium: ſed ẽt multorum aliorum vt quantitati: bicubito .n. vel tricubito nihil eſt contrarium at verò nec decem, nec alicui taliũ. Niſi fortè quis multũ pauco dicat eſſe contrarium vel magnum paruo. determinatorum verò quantorum nullũ nulli eſt contrarium.

12 Videtur aũt ſubſtantia non ſuſcipere magis & minus. Dico aũt, non quod ſubſtantia non eſt à ſubſtãtia magis & minus ſubſtantia (hoc.n. dictum eſt quod eſt) ſed ꝙ vnaquęque ſubſtantia hoc ipſum quod eſt, non dr̃ magis & minus. & ſi eſt eadem ſubſtantia homo, non erit magis & minus homo neque ipſe ſeipſo, neque alter altero, non.n.eſt alter altero magis homo: ſicut eſt album alterũ altero magis, & minus album & bonum alterũ altero magis & minus bonũ, ſed ipſum ſeipſo magis & minus dr̃, vt corpus cũ ſit album, magis nunc album eſſe dicetur q̃ prius: & cum calidũ ſit magis & minus calidum dr̃ ſubſtantia verò non dicitur magis neque minus: nihil.n. homo magis nunc homo quàm prius dicitur: neque aliorum quicquam, quæcumque ſubſtantiæ ſunt. Quapropter non recipiet ſubſtantia magis & minus.

13 Maximè verò proprium ſubſtãtiæ eſſe vr̃, cum vnum & idem numero ſit, cõtrariorum ſuſceptiuum eſſe: quale in alijs quidẽ non habet quiſquam quod proferat tale, quæcumque non ſunt ſubſtantiæ; quod cum ſit vnum numero, ſuſceptibile cõtrariorum ſit, velut color, qui eſt vnus & idem numero, non dicitur albus & niger, neq; eadem actio, & vna numero praua & ſtudioſa: ſimiliter aũt & in alijs, quæcumq; non ſunt ſubſtantiæ. Subſtantia verò, cũ vnum & idem numero ſit, ſuſceptiua contrariorum eſt, vt quidam homo cum vnus & idem ſit, aliquando quidem albus, aliquando ſit niger, & calidus & frigidus, & prauus & ſtudioſus, in alijs autem nullis aliquid tale vr̃. Niſi quis forſitan inſtet, dicens orationem & opinionẽ contrariorum eſſe ſuſceptibilia. eadem.n.oratio vera, & falſa videtur eſſe, veluti ſi vera ſit oratio, ſedere quempiam, eo ſurgente ipſa eadem falſa erit. ſimiliter aũt & de opinione: ſi quis enim verum putet aliquẽ ſedere, ſurgente eo, falſo putabit eandem de ipſo opinionem habẽs. Sed ſi quis & hoc ſuſcipiat, tamen modo differt. Nam ea, quæ in ſubſtantijs ſunt, ipſa quidem mutata ſuſceptibilia ſunt contrariorum, frigidum enim ex calido factum mutatur (alteratur enim) & nigrum albo, & ſtudioſum ex prauo: ſimiliter autem & in alijs vnumquodque eorum mutationem ſuſcipiens, ſuſceptibile contrariorum eſt. Oratio autem & opinio, & ipſa quidem immobilia omnino perſeuerant: cum verò res mouetur, contraria circa ipſa fiunt; oratio namq; eius ꝙ ſedeat aliquis, permanet eadem: cum

verò res mota ſit, aliquando quidē vera, aliquandò autem falſa dicitur ſimiliter autē eſt in opinione. Quapropter ſaltem modo propriū ſubſtantiæ eſt, vt ſecundum mutationem ſui ipſius ſuſceptibilis ſit contrariorum. Si quis autem recipiat etiam hæc, orationē & opinionem ſuſceptibilia eſſe cōtrariorum, non eſt hoc verum Oratio namque & opinio, non eo quòd ipſa aliquid recipiant, contrariorum ſuſceptibilia eſſe dicuntur: ſed eo quòd circa alterum aliqua paſſio facta ſit. nam eo quòd res eſt, aut nō eſt eo etiam oratio vera vel falſa eſſe dicitur, nō eo quòd ipſa ſuſceptibilis ſit contrariorū, ſimpliciter enim a nullo, neque oratio, neque opinio mouetur. Quapropter nō erunt ſuſceptibilia contrariorū, cum nulla cōtrarij ſit paſſio in eis facta. Verum ſubſtantia eo quòd ipſa contraria recipiat, hoc ſuſceptibilis eſſe cōtrariorū dicitur, languorem enim & ſanitatē ſuſcipit, & candorem & nigredinē: & vnumquodque talium ipſa ſuſcipiendo contrariorum ſuſceptibilis eſſe dicitur, quare propriū erit ſubſtantiæ, hoc, cū vnum & idē numero ſit ſecundum ſuiipſius mutationē, ſuſceptibilem contrariorū eſſe. De ſubſtantia quidē hæc dicta ſint.

Cur de ſubſtantia prius egerit Ariſt. & quid per ſubſtantiam intelligit, quotque modis ſumatur.

Merito Ariſt prius de ſubſtantia, quàm de alio quouis genere tradidit: eſt n ſubſtantia in qua omnia alia inſunt atq; ſuſtentantur, tanquam in ſubiecto, propterea de ea tanquam de communi omnium ſubiecto oportuit primo loco tractari. Prçterea, quia eſt prior natura aliis, vt docet Ariſt. 7. Metaph c. 1. ſubſtantia enim in ſua natura a nullo dependet accidenti, at omnia accidentia ab ea dependent ab ea igitur incepit tanquam de priori: hęc duplex ratio eſt Ammon & Boet

Sed quæ ſit iſta ſubſtantia, de qua modo eſt ſermo, non eſt facile explicare: prætermiſſis igitur diuerſis multorum diuiſionibus ſubſtantiæ, quæ non mihi plene videntur rem attingere, ſic mihi apparet eſſe diſtinguendum.

Subſtantia primo modo ſumitur, pro eſſentia cuiuſque rei, quæcunque ſit, ſiue eius, quæ ſubſtantia dicitur ſiue accidentis quo pacto in definitionibus ſuperiorib. vlus pabatur de vniuocis & æquiuocis.

Secundo modo pro eo omni quod non eſt in ſubiecto, & hoc modo eſt quoddam ens diſtinctum contra accidens, & ſic tripliciter ſumitur. Vno modo pro ſimplici quadam ſubſtantia ſeparata a materia, quales ſunt angeli, quæ intelligentiæ dicuntur, & Deus glorioſus, & hanc ſubſtantiam ponit 12. Metaph cap 2. Secundo dicitur ſubſtantia ens ſenſibile, ita vt omnia entia ſenſibilia, & partes eorum dicantur ſubſtantiæ, & ſic manus eſt ſubſtantia, & pes, & corpus; anima, forma, materia, compoſitum, hoc modo ſumitur 5. Meta. c. 8. in principio.

Tertio modo ſtrictius ſumitur ſubſtātia pro compoſito ſenſibili ſingulari, & ipſius prædicatis in quid, quo pacto 5. Metaph. c. 8 in fine ſumitur, & ſic nec pes, nec manus, nec anima, nec corpus ſubſtantia dicuntur, ſed indiuidua ipſa compoſita, & eorum prędicata, in quid: hoc igitur modo ſumitur in præſenti: & notum eſt Ariſto. in præſenti per primā ſubſtantiam intelligere compoſitum ſingulare per ſecūdas verò ſubſtantias ipſa prædicata in quid compoſitorum.

Sunt ergo quatuor gradus ſubſtantię. Primus eſſentia cuiuſq; rei. Secundus ſubſtantia immaterialis Tertia ſubſtantia ſenſibilis in communi, vt ad cōpoſita, & omnes partes, & prædicata ſe extendit. Quartus pro compoſito, & prædicatis in quid ipſius ſumpta ſubſtantia: & ſic ſecundum mentē Ariſt. in primam, & ſecundam diuiditur.

Nota. Eſt præterea aduertendum, quòd ſubſtantia dicitur à duplici proprietate. Prior eſt ſubſtarë accidentibus, & eſſe ſubiectum in quo: altera eſt, ſubſtare ſuperioribus, & eſſe ſubiectum de quo. Prior eſt communis omni ſubſtantiæ, ſcilicet ſingulari, & ſpeciei, & generi ſupremo, omnia.n. hæc ſubſtant accidentibus: at poſterior omnibus ineſt, præter generaliſſimam, quod nullus eſt ſubiectũ de quo cum non habeat ſuperius vniuocum eſſentiale. His breuiter adnotatis, ad ipſius textus interpretationem accedamus.

1 Subſtantia autem, quæ propriè & principaliter, & maximè dicitur.

Ariſtot. diuiſione quadam in primam & ſecundam ſubſtantiæ ſubintellecta ipſam primam deſcribit, ſcilicet quæ nec de ſubiecto aliquo dicitur, nec in ſubiecto aliquo eſt. Prior pars denotat eius ſingularitatem: ſecunda pars eius eſſe, ſ. non eſſe accidens, ſed ſubſtantiam, eſt.n. idem ac ſi dicat, eſt ſubſtantia ſingularis, ultimum ſubiectum de quo alia dicuntur, & in quo alia ſunt.

Nota 1. Hic noſcere oportet, quare Ariſt. primam hanc ſubſtantiam proprie principaliter, & maximè ſubſtantiam vocauerit. Proprie poteſt uno modo dici, contra id, quod impropriè eſt, & ſic vſurpant multi, inter quos Albert tract. 2. c. 2. ad differentiam ſubſtantiæ, quæ ſumitur pro eſſentia cuiuſque, ſcilicet accidentis, & ſubſtantiæ, ſic enim impropriè accidens dicitur ſubſtantia: at S. Thom. opuſc. 38. c. 3. ſumit, & bene propriè, quaſi per ſe, & non per aliud, nec ab alio: prima n. ſubſtantia per ſe ſubſtat accidentibus, reliqua uerò per primam. eo enim homo eſt albus, quia quidam homo eſt albus: dicitur principaliter ſubſtantia, quia omnia accidẽtia per prius inſunt ei, & ipſa eſt, quæ ſubſiſtit, ſecundæ verò in ea ſubſiſtunt. Dicitur maximè ſubſtantia, quia ſubſtat omnibus, eſt enim ſubiectum non ſolum accidentiũ, ſed de quo omnia alia ſuperiora prędicãtur.

Nota 2. Oportet ſecundo noſcere ex Ammonio, quod duplici ex cauſa negatiue definimus. Prior eſt propter maximam rei perfectionem, qua excedit alia omnia illius generis, nec tamen ipſa in ſe manifeſta eſt: quo pacto Deum deſcribimus dicens, nec eſſe leonem, nec animal, nec corpus, nec angelum, ſed his aliquid præſtantius. Poſterior eſt propter imperfectionem tantam rei, quæ a cunctis in illo genere ſuperatur quo pacto dicitur materia prima, non eſt ignis, non eſt aqua, non eſt leo, non eſt planta, non eſt aliquod compoſitum, eſt enim his omnibus imperfectior ſubſtantia, iſta autem deſcriptio primæ ſubſtantiæ eſt propter perfectionem in ſuo genere, ipſa enim eſt quæ in ſubſtandi ratione cuncta excedit.

Quamuis autem iſtæ definitiones per negationem dentur; non tamen eſt intelligendum eſſe puras negationes, ſed habent aliquid ſecum poſitionis: prima.n. ſubſtantia eſt quædam ſenſibilis natura, quæ nec de ſubiecto dicitur, nec in ſubiecto aliquo eſt. Nota 3.

Secundę autem ſubſtantiæ dicuntur ſpecies. 2

Deſcribit, quæ ſecundæ ſubſtantiæ dicantur, easq; dicit ſpecies, & genera eſſe harum primarum, ſ. in quibus hæ primæ ſubſtãtiæ inſunt. Dicit autem, in quibus primæ inſunt, ne decipiamur exiſtimantes omnes ſpecies, & genera ſubſtantias ſecundas eſſe, nõ enim ſunt, niſi ſolum illæ ſpecies, & genera, quæ de primis, tanquam de ſubiecto prædicantur. Hic poſſet ſtatim dubium ſuboriri quomodo ſi prima ſubſtantia in nullo ſubiecto eſt, dicitur ineſſe in ſpeciebus? Ad quod facile reſpondeo, quando primæ ſubſtantię in ſuperioribus inſunt, non inſunt, vt in ſubiecto, hic enim eſt modus exiſtendi accidẽtis, qui nulli ſubſtantiæ competit, at dicuntur ineſſe in ſuperioribus tanquàm in quadam vniuerſali forma compræhendente, & concludente multa.

Manifeſtum autem ex his. 3

Hic Ariſtoteles oſtendit qualiter ſecundæ ſubſtantiæ ſe habent ad primas: & ſimiliter, qualiter reliqua accidentia, quorum eſt ſubiectum: dicitque, ex his, quæ capite 2. præcedenti dicta ſunt, eſſe manifeſtum, has ſecundas prædicari ſecundum nomen, & rationem de primis, cum dicantur de eis tanquam de ſubiecto; at dici de ſubiecto eſt eſſentialiter prædicari, quando non ſolum nomen rei, ſed etiam definitio competit ſubiecto; quidam enim homo eſt

homo,

homo, & eſt animal rationale: at accidentia non ſic ad primam ſubſtantiam ſe habent, ſed nec multa ſecundum nomen, nec ſecundum rationem, i. definitionem prædicantur: aliqua verò ſecundum nomen, prędicantur quidem, nulla tamen ſecundum rationem. Illa, quę nec ſecundum nomen, nec ſecundũ rationem prædicantur, ſunt, vt omnes ferè dicunt, abſtracta accidentium, quorum nomina, & definitiones de ſubſtantia non prædicantur, nec. n. dices, homo eſt albedo, nec homo eſt color diſgregatiuus viſus.

Sed licet hoc verum ſit, melius videtur cum Ammonio dicendum, iſta quæ nec ſecundum nomen prædicantur, eſſe aliqua accidentia, quorum nullum eſt nomen impoſitum ad ſubſtantiam denominandam, vt virtus eſt in anima, a qua dicitur virtuoſa, & huiuſmodi ſunt alia multa. Ea verò, quæ ſecundum nomen prædicantur, ſunt concreta, quæ de ſubſtantia prædicari valent.

Dubiũ primũ. Contra hoc, dubium poſſet occurrere: n enim, videtur ſolum nomen in accidentibus prædicari, cum etiam definitio ſecundum illud nomen prædicetur, dicitur enim, homo eſt albus, & homo eſt coloratum diſgregatiuum viſus, quæ eſt definitio albi. Ad hoc Reſpon. Alber. tract. 2. huius c. 3. Definitio quidem concreti accidentis prædicatur de ſubiecto, ſed non vt definitio, i quæ explicet naturam ſubiecti, hoc eſt autem prædicari ſecundum rationem de aliquo, quòd definitio ſit eſſentialis ei, de quo dicitur, at definitio albi æquè extrinſece prædicatur de homine, ſicut ipſum nomen albi. Hic autem debes aduertere, accidentia & ſecundas ſubſtantias comparari ad primam, de qua accidentia nulla ſecundum rationem prædicantur: nam ſi accidentia ad ſua inferiora conferantur, abſque dubio de eis ſecundum nomen & rationem, tam concreta, quàm abſtracta prædicantur, vt enim iſta eſt eſſentialis, homo eſt animal, ita & iſta, album eſt coloratum, & albedo eſt color, vt dicitur 1. Topi. c. 7.

Alia verò omnia aut de ſubiectis dicuntur.

Facta collatione ſecundarum ſubſtantiarum, & accidentium ad primam ſubſtantiam, quantum ad prædicationem, modo ea, quantum ad dependentiam a prima ſubſtantia comparat, eorumque dependentiam quaſi æqualem ponit, ſ quod tam ſecundæ ſubſtantiæ omnes, quàm accidentia a prima ſubſtantia dependent; licèt cum diſcrimine, ſubſtantiæ enim ſecundę dependent, quia de ea, vt de ſubiecto, dicuntur, accidentia, quia in ea, vt in ſubiecto ſunt, quod manifeſtat, nam homo de quodam homine dicitur & animal de homine, ergo & de quodam homine, aliter enim, de quodam non diceretur, cum non ſit homo ſeparatus: ſimiliter accidens, color enim eſt in corpore, ergo & in quodam corpore, ex quibus infert. Cum iſta omnia a prima dependeant, ſublatis primis nihil aliorum, ſiue ſecundarum ſubſtantiarum, ſiue accidentium remanebit.

Dubitatur primo, Hoc enim videtur expreſsè contradicere Porphyrio c. vltimo, vbi dicit, omnibus indiuiduis ſublatis, non aufertur ſpecies, nec ablatis ſpeciebus omnibus aufertur genus. Et prætereа, quia videtur argumentum fieri a negatione inferioris ad negationem ſuperiorum, qui eſt ineptus modus argumentandi, cum ſuperius ſit prius. Dubiũ.

Reſpon. cum Alber. tract. 2. cap. 4. naturæ iſtæ genericæ, & ſpecificę, quæ ſunt ſecundæ ſubſtantiæ dupliciter poſſunt conſiderari, vno modo, ſecundum talem naturæ gradum, quem dicunt, vt animal ſecundum naturam ſenſitiuam, homo ſecundum naturã humanam, & reliqua. Secundo poſſunt cõſiderari ſecundum vltimam perfectionẽ ſuã, quæ eſt exiſtere, & habere eſſe extra intellectum, hęc autem exiſtentia eſt ſingularium, vnde tales naturæ non exiſtunt perfectę, niſi in ſingularibus, ſecundum ſe enim non ſunt exiſtentes niſi per intellectum. Hinc patet reſponſio, corruptis ſingularibus iſtis ſubſtantiæ, quę dicuntur primæ ſubſtantiæ, manent quidem genera & ſpecies, ſecundum ſuam peculiarem naturam, ſed imperfecte, quia non ſunt niſi per intellectum, & hoc dicebat Porphyrius, tamen quo ad ſuam perfectionem vltimam, ſcilicet exiſtentiam non manent, nulla enim illarum exiſtet citra primam ſubſtantiam ſingularem.

Ad argumentum. Reſpondet Albertus bene, non eſſe argumentum a negatione inferioris, ſed talis modus argumentandi

di a deſtructione omnium primarum ſubſtantiarum tenet, per locum a ſufficienti partium enumeratione.

5 ## Secundarum vero ſubſtãtiarum magis eſt ſubſtantia ſpecies.

Tres ſubſtantiarum comparationes Ariſtot. facit primam, inter ſecundas ſubſtantias ſcilicet ſpecierum cum generibus ſecundam inter ipſas ſpecies æquales, quarũ vna non eſt genus: tertiam, inter primas ſubſtantias: ſtatuit ergo primo inter ſecundas magis eſt ſubſtantias ſpecies; quam genus, Hãc duplici ratione patefacit, & probat; prior ſumitur ex priori ſignificatione ſubſtantię, ſcilicet pro prædicato in quid ipſarum primarum ſubſtantiarum, argumentum huiuſmodi poteſt proponi; Subſtantia dicitur prædicatum in quid primæ, ergo quod magis in quid prædicatur, magis erit ſubſtantia, ſed ſpecies eſt magis quid indiuidui quam genus, ergo illa eſt magis ſubſtantia. Probat minorem ſi quis enim quærat de quodam homine, quid eſt diſtinctius reſpondetur per ſpeciem, ſcilicet eſt homo, quam animal & ratio eſt clara, quia homo dicit rationale, quod non dicit animal: & ſemper inferiora plura habent, quam ſuperiora, quia ſuperaddunt differentias. Sed nota vnum, quòd dixit, diſtinctius reſponderi per ſpeciem, confuſius per genus: vt intelligas, genus & ſuperiora includere etiam omnia quæ ſunt in inferioribus, ſed in potentia & confuſe, inferiora vero diſtincte: & in actu; perfectius autem eſt actu continere, quam potentia; & diſtinctè continere quam confuſe.

Dubiũ primum Obijcies, Species non continet diſtincte naturam, cum id ſit munus definitionis. Dico, quòd ſpecies ſi ad definitionem comparetur, confuſum dicitur, at ad genus quid diſtinctum eſt; propterea Ariſtoteles dicit diſtinctius reſponderi per ſpeciem, quam per genus. Poſterior ratio eſt, Eo prima ſubſtantia maxime ſubſtantia dicitur, quia omnib. ſubſtat, & ſubſtantijs ſecundis, & accidentibus, ſed poteſt primam pluribus ſubſtat ſpecies, quàm genus, quia & ſubſtat omnibus, quibus genus, & ipſi generi, ergo erit magis ſubſtantia.

Dubiũ ſecundũ Hic forte dubitabis, quare cum ſpecies magis ſit ſubſtantia quàm genus, & genus inferius quam ſuperius, non multiplicantur ſubſtantiæ, vt ſpecies ſi ſecunda, genus tertia, & ſuperius quarta vſque ad generaliſſimum. Pro hoc aduerte, quòd ratio primæ ſubſtantiæ hæc eſt, quòd ſit vltimum ſubiectum, de quo omnia alia prędicantur? & in quo omnia alia ſunt: ratio vero ſecũdę ſubſtantiæ eſt eſſe prædicatum in quid primæ; & omnium aliorum eſſe ſubiectum in quo, ſcilicet accidentium. Cum igitur hæc ſit ratio ſubſtantiæ ſecundæ, quod poſtea magis, vel minus ſit in quid, pluribus, vel paucioribus ſubſtet, cum hanc rationem nõ mutet, non multiplicabit ſubſtantias ſecundas, vt albedo, vt quatuor, albedo vt octo, eiuſdẽ ſpeciei ſunt, quia iſte exceſſus non mutat rationem albedinis; magis enim & minus ſub eadem ratione non variant ſpecie.

Ipſarum vero ſpecierum quæcunque non ſunr genera &c. 6

Hic fit comparatio inter ipſas ſpecies inter ſe, & non ſumit inæquales ſpecies, nam ſi vna genus eſt, altera non quæ genus eſt, minus eſt ſubſtantia, quam altera. Sed conferuntur ſpecies æquales ſub eodem genere, & ſic dicitur vna non eſt magis ſubſtantia quam altera; quod probat: non enim magis in quid vna ſpecies de ſuo indiuiduo prædicatur quàm altera de ſuo: ita enim bene reſpondetur per hominem, ſi quæretur, quid eſt quidam homo: quam per equum ſi quæratur de quodam equo. Vltimo comparantur primę ſubſtantiæ inter ſe, & eadem ratione, vna non eſt magis ſubſtantia, quam altera. Ex his colligit rationem, quare ſecundæ ſubſtantiæ dicantur ſubſtantiæ, non autem accidentia. Ad quod dicit illas vocari ſubſtantia, propter duo. Primo quia ſunt prædicata in quid de prima. Secũdo quia ſubſtant omnib. accidentib. alia vero prædicata non ſunt de natura primarum, nec ſubſtant alijs.

Dubitatur primo. Subſtantia ſecunda nempe ſpecies, & genera, ſunt priora indiuiduis: ergo dicenda erant potius ſubſtantia primæ, & indiuidua ſecundæ Reſpon. dupliciter. Primo ſecundum Boet. Dubiũ primum

Quamuis illæ naturæ generum: & ſpecierum ſint priores, tamen indiuidua ſunt primo cognita, quia ſenſibus ſubſtant: propterea primo eſt nomen eis ſubſtantiæ impoſitum: ac ideo primæ ſubſtantiæ dicuntur.

Secundo

Secundo reſp. ex Alber. tracta. 2. c. 3. quod iſtæ naturæ dupliciter poſſunt conſiderari; vno modo ſecundum ſe, & vt ipſorum indi uiduorum principia ſunt, & ſic priores ies ſunt. altero modo: vt prædicata quædã ſub ſtantialia ſunt, ſcilicet genera, & ſpecies, & ſic poſteriora, ſunt, vniuerſale enim poſte rius eſt; & cum ſic in præſenti cõſiderentur, merito ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur, quia poſteriores, ſunt, ſcilicet ad ipſis primis abſtractæ.

7 Commune autem omni ſubſtantiæ, &c.

Hæc eſt poſterior pars huius capitis, in qua Ariſtoteles, poſtquam quid prima, & ſecunda ſubſtantia, & quo modo inter ſe, & ad inuicem ſe habeant, explicauit, quaſdam ipſius ſubſtantiæ proprietates aſſignat, quæ locum deſcriptionis cuiuſdam habent: non enim iſta generaliſſima aliter definiri queũt. Eſt igitur prima proprietatis, Omni ſubſtantiæ conuenit, non eſſe in ſubiecto. Hanc dupliciter manifeſtat, primo in ipſis primis, & ſecundis indictione quadam, ex earum deſcriptionibus. Nam prima eſt, quæ neque eſt in ſubiecto, nec de ſubiecto aliquo dicitur. Secunda, quæ dicitur de ſubiecto, ſed nõ eſt in ſubiecto Secundo probat de ipſis ſecũdis, quia maior eſt in his difficultas, cum per ſe non exiſtant. Ea, quæ in ſubiecto ſunt, non prædicatur ſecundum rationem: at omnes ſecundæ ſubſtantiæ ſecundum nomen, & rationem prædicantur, ergo in ſubiecto non ſunt. Subdit, hoc non ſolum ſubſtantiæ, ſed etiam differentijs, commune eſſe: cum enim hæ ſecundum nomen, & rationem prędicentur, in ſubiecto non ſunt.

dubium Primũ Poſſet quis dubitare. Cum hoc ſit proprium ſubſtantijs, quare vocatur commune Reſpon. cum Ammonio Proprium duo habet: & conuenit ſoli, & conuenit omni: igitur reſpectu eorum, quibus omnib. competit, commune eſt, vt commune eſt omni homini eſſe riſibilem, licet aliorum collatione ſit proprium. Ita in præſenti, omni ſubſtantię commune hoc eſt, ſed illi proprium, quia non ineſt accidentibus.

Dubiũ ſecundũ Dubitatur ſecundo. Nam videtur aſſere re differentias non eſſe ſubſtantias: dicit n. non ſolum hoc ſubſtantiæ proprium eſt ſed, etiam differentijs, vbi differentiam a ratione ſubſtantiæ ſeparare videtur. Dico breuiter ad hoc (poſtea, enim in quæſtione quadam circa hoc caput, latius hoc diſputabitur) quòd differentiam quo ad rem ipſam ſubſtantia eſt, quo ad modum vero eſt veluti accidens, quia ſe habet ad modum qualitatis, vt ſuperius diximus; genus vero & Species, & prima ſubſtantia, & quo ad rem, & quo ad modum, vt ſubſtantia ſunt; nam genus, & ſpecies in quid prædicantur. Cum autem hic de ſubſtantia nõ ſolum, quo ad rem, ſed quo ad modum etiam tractetur, quia modus prædicãdi ſimul attenditur, differentia non reputatur ſimpliciter ſubſtantia.

Neque vero nos ſubſtantiarum partes. 8

Hæc ſecundum Ammonium, & Simplicium, continuantur cum præcedentibus, vt ſit ſermo de differentijs; quæ cum partes ſint, poſſent alicui videri non eſſe ſubſtantiæ; quod remouet Ariſtot. dicens eſſe ſubſtantias: quia in ſubiecto eſſe, non eſt eſſe in aliquo, vt illius partem, ſed eſſe in aliquo, tanquam accidens; at differentia eſt pars Specierum, propterea accidens non eſt Boet: vero. & Alber. hoc intelligunt de partibus integrantibus, & de materia & forma, quas aliquis, poteſt exiſtimare non eſſe ſubſtantias; cum nulla eorum fuerit habita ratio. Hoc remouet Ariſtoteles dicens eſſe ſubſtantiam, non autem accidens; quia accidens non ineſt tanquam pars, & vtraque eſt congrua expoſitio.

Eſt tamen notandum duplex diſcrimen inter partes has, & accidentia, Primo hæ partes componunt vnicam naturam, aut vnum totum per ſe, vt materia cum forma vnam facit naturam, & manus, caput, ac reliqua, vnicum faciũt totum; at accidentia nec inter ſe, nec cum ſubiecto vnicam rem, aut totum per ſe faciunt Secundo, partes iſtę integrantes, & nomen, & rationem, a toto in quo ſunt, accipiunt; manus enim a toto abſciſſa non eſt ſimpliciter manus, nec caput ſimiliter ratio partis eſt, ſecundum quam ſuum exercet munus, & officium; at partes extra totum ſuum munus non habent, ergo non habent ſuam rationem, & formam extra totum; Accidens vero ſeparatum, & ſuum nomen, Nota. 9

nomen,

homen:& ſuam retinet ratione͂,& formam, albedo enim ſeparata, ita eſt albedo, ſicut ea quæ in ſubiecto eſt.

9 Ineſt autem ſubſtantijs,& diffe rentijs.

Hæc eſt ſecunda proprietas ſubſtantiarum, quę etiam differentijs competit, vt omnes de primis vniuocè prędicētur. Probatur. Quęcumque ſecundum nomen & rationem, prædicantur. vniuocè prędicantur, ſed ſecundæ ſubſtantiæ ſecundum nomen, & rationem, ſimiliter & differentiæ prædicantur, ergo vniuocè. Huius rationis primo loco ſecundum morem ſuum ponit minorem, poſteriori verò maiorem. Hic breuiter nota, differentias non habere propriam definitionem quidditatiuam, cum ex genere, & differentia non componantur, ac propterea ſimplices conceptus dicuntur, habent tamen quandam deſcriptionem, per quam illarum natura explicatur, & ſecundum hanc de prima ſubſtantia prædicantnr.

10 Omnis autem ſubſtantia videtur hoc aliquid ſignificare.

Hæc eſt tertia proprietas. Omnis ſubſtantia videtur hoc aliquid ſignificare, ſed non ſignificat. nam ſecunda quale quid potius ſignificat. Eſt aduertendum, quod hoc aliquid dicitur natura per ſe ſubſiſtens, & nullo modo in alio qualia ſola eſſe ſingularia ſubſtantiæ, credidit Ariſtoteles: Plato verò, vt diximus, exiſtimabat naturas vniuerſales per ſe ſubſiſtere extra ſingularia, propterea eas hoc aliquid opinabatur; Ariſtoteles verò, non niſi in ipſis ſingularibus exiſtere: ita tamen vt ſint eorum eſſentia, ac ob id, vt intelligamus has naturas vniuerſales non per ſe exiſtere, ſed in ſingularibus, vocat qualitates, at ne decipiamur, exiſtimantes ſic eſſe in ſingularibus, vt eorum ſint accidentia, cum ſint ipſorum ſubſtantia, vocat qualitates ſubſtantiales. Inde eſt, quòd nomina primarum ſubſtantiarum, hoc aliquid ſignificant, at nomina ſecundarum quale quid, dicit tamen, quod videntur ſignificare hoc aliquid figura appellationis, id eſt modo ſignificandi nominis, quòd cum abſolutum ſit, ſignificat rem illam per modum ſubſiſtentis, cum tamen verè per ſe non ſubſiſtat niſi in ſingularibus.

Ineſt autem ſubſtantijs, nihil illis eſſet contrarium.

Hæc eſt quarta proprietas ſubſtantiæ, ſcilicet Subſtantiæ, nec primæ, nec ſecūdę quicquam eſt contrarium, hoc autem non ſolis ſubſtantijs, ſed etiam quantitatib. ineſt quibus nihil eſt contrarium, vt enim homini, animali, Petro, nihil eſt contrarium, ita ternario, bicubito, nihil eſt contrarium At quia poſſet quis obijcere, magnum, & paruum ſunt quantitates, tamen vnum alteri cōtrarium eſt. Reſp. quamuis admitatur id, ſcilicet eſſe quantitates, quod reliquit tractandū in prædicamento quantitatis, tamen hoc ſaltem eſt certum, quantitatib. determinatis nihil eſſe contrarium, vocat autem quantitates determinatas, ipſas ſpecies quantitatis, vt eſt ternarius, quaternarius, linea, corpus, quæ contraria non habent, magnum & paruum ſunt indeterminata, cum modo vni speciei, modo alteri inſint, ſimiliter, quia quod magnum eſt, alterius collatione paruum ſit, nec eſt certa ratio, in qua magnitudo, vel paruitas conſiſtat.

Dubitatur primo. Quomodo ſubſtantia non habeat contrarium, ignis enim & aqua contraria ſunt, & tamen ſunt ſubſtantiæ. Præterea omne, quod corrumpitur, a contrario corrumpitur, at ſubſtātiæ corrumpuntur, ergo a contrarijs ſuis. Præterea, quia ita diſtant inter ſe homo & leo, ſicut calidum, & frigidum, ſed hæc ſunt contraria, ergo, & illa. Dubiū primum

Pro huius difficultatis diſſolutione oportebit conſiderare, quæ dicantur contraria. Tria autem neceſſaria ſunt, vt aliqua dicantur contraria. Primum, quòd ſub eodem ſint genere, quæ enim ſub diuerſis generibus, vel prædicamentis ſunt, non contraria, ſed diuerſa dicuntur. Secnndo, quòd ſint formæ poſitiuæ, quando enim alterum priuatiuum quid eſt, non dicuntur contraria, propter quod cæcitas, & viſus contraria non ſunt, hæc tamen duo non ſufficiunt, nam homo & equus hæc duo habent, non tamen contraria ſunt. Eſt tertium neceſſarium, quòd mutuo inter ſe pugnent, & agant circa idem ſubiectum, a quo vnum mutuo alterum expellat, vt calor a manu expellit frigiditatem. Iſta autem actio fit ſecundum ipſas formas, vel ea, ex Fundamētum.

qui-

quibus fiunt, vt calor ſecundum ſe pugnat contra frigiditatem, & albedo, & nigredo agunt per qualitates ex quibus intrinſecæ fiunt.

Reſponſio ad dubium. Ex his facile erit reſpondere, Ignis n. & aqua ſecundum ſe, & ſubſtantiam ſuam nō ſunt contraria, ſed ſecundum qualitates, quas habent, ſ. calorem & frigiditatem, quibus mutuo pugnant inter ſe. Similiter ad ſecundum, quod corrumpitur non corrumpitur niſi per qualitates contrarias, ex quibus conſtat: Ad tertium dicitur, non quæcunque, etſi diuerſa inter ſe ſint, contraria dici, ſed ea, quibus illa tria inſunt: hęc autē reperiuntur in calido, & frigido, non autem in homine, & equo: propterea illa ſunt contraria. non autem hæc. Hæc ſufficiant, reliqua enim ſunt Phyſica & Metaphyſica.

12 Videtur autem ſubſtantia non ſuſcipere magis.

Proponit quintam proprietatem ſubſtantiarum, omnium ſ. non ſuſcipere magis, aut minus: non n. vnus homo eſt magis homo, quàm alius, nec quàm ipſemet, ſicut vnum eſt magis album, aut calidum, quàm aliud, aut quam ipſummet erat in alio tēpore. Hāc proprietatem cum præcedenti Ariſt. non probat, quia ſunt alterius ſcientię, hoc autem ſupponuntur vt Logicus habeat aliquem effectum, per quem vtcunque aſcendat ad cognitionem ſubſtantię. Hęc autem proprietas etiam ineſt quantitati, non. n. quantitas ſuſcipit magis, vel minus: ſemper enim iſta coniuncta ſunt, ſuſcipere magis, vel minus, & habere contrarium.

Dubiū primū. Poſſet quis obijcere. Superius dictum eſt, vnam alia magis ſubſtantiam eſſe: quomodo dicitur, non ſuſcipere magis, aut minus? Reſpondet Ariſt. ſubſtantiam dupliciter poſſe conſiderari. Vno modo, vt ſubſtat, & aliorum eſt ſubiectum, & ſic ſuperius dictū fuit, ſuſcipere magis; vna enim pluribus ſubijcitur quam alia. Altero modo conſideratur ſecundum ſe ipſam, & naturam per potentiam, & ſic in præſenti aſſeritur, non ſuſcipere magis, non enim homo in ſe, animal in se, magis, aut minus patitur.

13 Maxime uero proprium ſubſtantiæ eſſe videtur.

Vltima proprietas eſt. Subſtantia vna numero, ſ. indiuidua & ſingularis eſt ſuſceptiua contrariorum, i. recipit in ſe contrario, non ſimul, ſed modo vnum, modo alterum, vt vnus, & idem homo, modo calidus, modo frigidus, modo albus, modo niger eſt. Dicit autem, quod vna numero, & ſingularis ſubſtantia recipit contraria, nam accidens vnum genere contraria, nam accidens vnū genere contraria habet, vt color in cōi albū continet, & nigrum: ſed non vnus & idem communior ſingularis albus eſt, & niger. Hæc proprietas eſt maxime ſubſtantiæ propria, non. n. vlli accidenti competit, ſed ſoli ſubſtantię. Obijcit autem contra hoc Ariſt. nam videtur, hoc ēt poſſe accidenti competere, nam iſta eadem propoſitio, Petrus ſedet, Petro ſedente, eſt vera, eadem, Petro ſurgente, eſt falſa: verum autem & falſum contraria ſunt: ſimiliter & opinio qua cogito Petrum ſedere, modo eſt vera, modo falſa. Reſpon. Ariſt. hoc diſcriminis eſſe: nā ſubſtantia recipit contraria in ſe ipſa, & ipſamet mutatur ex vno in aliud in ſe ipſa: at propoſitio, & opinio quando modo vera, modo falſa dicitur, non recipit aliquam mutationem in ſe, ſed ab extrinſeco ab eo, quòd res mutatur vel ſic eſt aut non eſt dicitur vera, aut falſa. Si quis enim exiſtimet propoſitionem in ſe mutari, fallum putat, vnde ſaltem hoc modo ſ. per mutationem in ſe contraria ſuſcipere ſoli ineſt ſubſtantię, & ipſius eſt maxime proprium.

QVAESTIO I.

De diuiſione ſubſtantiæ, ac primo qualis ea ſit diuiſio ſubſtantiæ in primam & ſecundam.

AEquum eſt, vt ea, quæ caput exponentes adnotauimus, maiori examine, & diligentia perpendamus. Et primum differendum occurrit de diuiſione ſubſtantiæ, in primam, & ſecundam. Deinde, quod ſit genus generaliſſimum in prædicamento ſubſtantiæ. Tertio de tota ipſius prædicamenti diuiſione, ſeu coordinatione.

Igitur primo videamus, qualis ſit illa diuiſio ſubſtantiæ, in primam, & ſecundam. Argumenta in contrarium. Obijcitur ergo primo contra eam. Vel eſt diuiſio generis in ſpecies, vel totius in parte,

ſe, vel æquiuoci in æquiuocata, non. n. ap pa ret, an ſit aliqua ex alijs diuiſionum modis: ſed quod nulla ex ſupra dictis ſit probatur. Primo, non eſt generis in ſpecies quia ſpecies inter ſe non ſic ſe habent quod vna ſit in alia, nec quod vna corrupta, corrumpatur alia: at ſecundæ ſubſtantiæ ſunt in primis, & deſtructis primis deſtruuntur.

Secundo, nec eſt totius in partes nam partes totius, vt docet Ariſto. 2. lib. de partibus anima. c. 1 ſunt in duplici differentia: quædam ſimilares, quæ dicuntur homogeneæ quia inter ſe, & cum toto, ſunt eiuſdem rationis & nominis: vt partes vnius oſſis quarū ſingulæ os ſunt, & rationem oſſis habent: & partes carnis. & partes aquæ: Aliæ ſunt partes diſſimilares, quæ & heterogeneæ dicuntur, quę eandem cum toto rationem, & nomen non habent: vt manus, caput, pes, quę neque inter ſe, nec cum toto idem habent nomen, & rationem. Hæc igitur diuiſio nō eſt totius in partes ſimilares, quia partes ſimilares, vt dictum eſt, idem prorſus nomen, & rationem inter ſe cum toto habent: at prima ſubſtantia, & ſecunda diuerſum nomen, & diuerſam habent definitionem. Nec eſt in partes diſſimilares: nam cum totum in partes has diuiditur, vna non continet aliam: at prima continet ſecundam Præterea totum partibus diſſimilibus nomen non impartitur; at prima ſubſtantia & ſecunda, dicuntur ſubſtantia: caput vero, aut manus non dicitur animal.

Præterea, nec eſt æquiuoci diuiſio in æqui uocata. quam Simplicius, & Porphyrius, & Boet. non diuiſionem, ſed enumerationem cenſent eſſe dicendam. Probatur quòd non ſit talis. Aequiuocatis nihil præter nomen eſt commune; at hoc non ſolum eſt cō e nomen, cum omnibus ſit commune ſubſtantijs non eſſe in ſubiecto; ergo non eſt diuiſio æquiuoci.

Propter hoc multiplex argumentum, Ammo. exiſtimat non eſſe aliquam diuiſionem ex prædicti, immo nullam eſſe diuiſionem, ſed quendam ordinem enumeratorū; ſicut qui numerat principia orationis, dicit; primæ ſunt litteræ, ſecundæ ſyllabæ, tertiæ dictiones; & ſicut qui numerat diſcumbentes, iſte, eſt primus, ille eſt ſecundis; ita hęc eſt quędam enumeratio conſtitutorum in prædicamento ſubſtantiæ.

Fuit ſecunda ſententia Albert. tract. 1. huius. c. 3. quem ſequitur Caietanus, quia ſuſtinet diuiſionē hanc eſſe analogi in analogata. Illud enim eſt analogum quod per prius vni, quam alteri ineſt; at eſſe ſubſtantię prius primæ, quę maxime ſubſtantia eſt quam ſecundæ ineſt. *Secunda opin.*

Tertia ſententia fuit Doctorum Louanienſium. Dicunt enim diuiſionem eſſe accidentis in accidentalia; ſicut qui diceret; alborum, aliud dulce, aliud frigidum, aliud amarum, ita ſubſtantiarum, ideſt eorū, quę ſubſtant, & ſunt ſubiecta, quoddam eſt vniuerſale, ſcilicet ſecunda ſubſtantia, quoddam particulare, ſicut prima ſubſtantia. *Tertia opin.*

Quarta ſententia fuit Burlei, in præſenti, hanc eſſe diuiſionem ſubiecti in accidentia, ſicut animalium, aliud album, aliud nigrū, aliud medio colore ſe habens, ita natura per ſe, & non in alio ſtans, alia eſt vniuerſalis, alia particularis, accidit enim naturę, quod ſit vniuerſale, vel particulare. *Quarta opin.*

Vltima ſententia eſt quorundam Neotericorum, hanc eſſe diuiſionem generis in ſpecies. *Quinta opin.*

Circa huius determinationem proponā aliquot fundamenta, quę vice etiam concluſionum eſſe poterunt, quibus propoſitę quęſtioni ſatisfaciemus.

Sit primum fundamentum. Triplex eſt ſubſtantia ſenſibilis, vt docetur 2. de Anima cap. 1. & 7. Metaphy. cap 3 quædam materia, quę iam forma, quædam compoſitum, ut in animali, corpus eſt materia, anima forma, totum ipſum eſt compoſitum ſimiliter in alijs. *Primum funda.*

Ex hac triplici ſubſtantia, dubium eſt. quæ hic ab Ariſtot. conſideretur. Boetius Græcus quem refert Simplicius hoc capite ſupra. prima verba exiſtimauit hic Ariſtotelem conſiderare compoſitum, & materiā Ratio eius erat; quia illa deſcriptio primę ſubſtantię non ſoli indiuiduo, ſed etiam materię competit; hęc enim nec eſt in ſubiecto, nec dicitur de ſubiecto; forma vero, quia erat in materia. credidit annumerandum inter illa, quę ſunt in ſubiecto uelut accidentia.

At Simpli. Porphy. Ammon. Boet. & Arabes, ſolam compoſitam substantiam hic inter primas, & ſecundas collocant ſubſtantia enim vtraque compoſita eſt. Quorum

rum ratio eſt, quia hic agit de ſubſtantia ſenſibili nota, & manifeſta, ad materia eſt obſcuriſſima, nec ſatis de ea conſtabat. Poſſet etiam ſecundo dici quòd hic tractat de ſubſtantia, vt ſubijcitur in prædicationibus, tam accidentalibus, quam ſubſtantialibus: at talis eſt compoſita, non enim ſubijcitur, nec prædicatur, ſecundum prædicationem prædicamenti, niſi compoſitum.

Nec argumentum Boetij quicquam valet, in illa enim definitione eſt aſſumendum id, quod notum eſt, & proprie ſubſtat: ſed id eſt compoſitum & natura perfecta ſenſibilis, quæ nec eſt in ſubiecto, nec dicitur de ſubiecto Hoc igitur compoſitum dupliciter ſumitur, vno modo in particulari: ſcilicet hic homo hæc planta, hoc animal, & talia ſunt primæ ſubſtantiæ; altero modo, in vniuerſali, homo, planta, animal, & hæc dicuntur ſecundæ ſubſtantiæ.

Secũdũ fund. Secundum fundamentum eſt. Vnicum compoſitum nõ habet niſi vnicam formam & materiam habet tamen plurimas operationes, & proprietates communicatas, & procedentes ab illa forma; verbi gratia homo eſt per ſe, eſt quantus viuit, mouetur, augetur, nutritur, ſentit, diſcurrit, ſimiliter, & reliqua inter has quædam reperiuntur communiſſimæ, quæ non ſolum illi rei, ſed multis inſunt; quædam minus communes, quædam adhuc minus. & tandem quædam illi ſoli conuenientes; verbi gratia, eſſe per ſe non ſoli homini, ſed omnibus ineſt ſubſtantijs, viuere, augeri, non omnibus ſed plantis ſentire non plantis, ſed animalibus at diſcurrere, ſoli homini; ſed hæc adhuc omnibus indiuiduis humanis conueniunt; at quædam aliæ ſunt, quæ huic vni ſoli, nõ alteri inſunt; vt illę conditiones indiuiduantes, de quibus ſuperius diximus.

Ex hoc patet quaſdam eſſe rei operationes, ſeu proprietates, quibus alijs reb communicat; quaſdam quibus ab eis differt; verbi gratia, in hoc, quod eſt per ſe eſſe, communicant ſubſtantiæ iſtæ inferiores cum intelligentijs: ſed differunt in quantitate; in hac autem communicat homo cum lapidibus inanimatis, ſed differt in nutritione, & vita, in qua cum plantis conuenit; a quibus per ſenſum differt: in ſenſu cum brutis participat, ſed differt per rationem.

Hoc ſuppoſito, philoſophi conſiderantes vnicam rem tot habere operationes, varijs nominibus eam ſignificant; quorum ſingula talem rem ſignificant, vt in ea peculiaris quædam operatio venitur, verbi gratia, quia homo, per ſe ſtat, dictus eſt ſubſtantia; quia quantitatem habet, corpus; quia nutritur, viuens: quia ſentit, animal, quia ratiocinatur, homo. Omnia autem hæc nomina in vno vnicam tantum naturam in eo ſignificant, ſed non eadem ratione, ſed ſecundum diuerſas operationes in eo inuẽtas nõ quod talia nomina operationes ipſas ſignificent. (ſignificant enim rem ipſam. & eius ſubſtantiam) ſed ſunt impoſita ad ſignificandũ ſubſtantiam ex diuerſis operationibus, & proprietatibus quæ in ea ſunt: vt inferius dicemus.

Sed hic eſt ſummopere aduertendũ: cum quædam operationes ſint, quib. multa conueniant, quædam, quib differãt, alijs tamen conueniant, nomina, quę a talibus operationibus ſumuntur, ẽt aliquibus conuenient, & erunt communia, alia etiam differentia, & quibuſdam peculiaris, verbi gratia, animal dicitur omne quod ſentit, rationale, quod ſolum diſcurrit, viuens, quod nutritur. Vnde omnia huiuſmodi communia ſunt, quia ſubſtantiam non vnius rei ſolius, ſed multarum ſignificant, & iſtæ ſunt ſecundę ſubſtantiæ, inter quas, quædam ſunt genera, quædam ſpecies, quædam differentiæ, genera ſunt illa quę ſumuntur ab operationibus pluribus rebus specie diſiunctis conuẽtibus ſecundum quòd eis conueniunt. Differentię quę ſumuntur ab operationibus, quib. quędam ab alijs differunt. Species, quæ ſumuntur ab vtriſque, & his quibus differunt & his quibus conueniunt, ſpecies enim genus & differentiam continet.

Sit tertium fundamentum ex Sancto Thom. 1. p. q. 13. ar. 8. & q. 18. ar. 2. Sæpe nomina ſignificant aliquam rem, & imponuntur ad ſignificandum ab aliqua rei proprietate, quam non ſignificant. Vnde aliud eſt, quod ſignificant, aliud, a quo imponuntur ad ſignificandum, verbi gratia, lapis, ſignificat rem talem, ad quam ſignificandam fuit impoſitũ ab hac proprietate, quòd lædat pedem, non tamen tale nomen hanc ſignificat proprietatem, ſed rem illam, quæ ſubſtantia eſt, ita fit in hoc nomine ſubſtantia: ſignificat enim quandam eſſentiam Ter fund.

& natu-

& naturam, quæ per ſe eſt ideſt non in ſubiecto, non quod nomen hoc talem ſignificet proprietatem, ſed illam naturam abſolute ſignificat, licet ab hac proprietate fuerit impoſitum, at quia de iſta natura ſecundum ſe loqui non poſſumus, quia occulta eſt per hanc proprietatem manifeſtamus, per ſe eſſe ſiue ſubſtare: & dicimus ſubſtantiam eſſe naturam, cui hoc ineſt, quòd per ſe ſit, ideſt non in ſubiecto.

Hæc autem poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo prime intentionaliter ſcilicet per ſe eſſe, vt ſubſtantia ſi natura, quæ per ſe eſt: & tunc dicitur ſumi primè intentionaliter. Altero modo, ſecndè intentionaliter, vt per ſe eſſe; ſeu ſubſiſtere, idem ſic, quod eſſe ſubiectum, & tunc ſubſtantia dicitur ſecunde intentionaliter: & vtroque modo adhuc dupliciter, primo, pro natura quacunq; quæ ſubſtat tam ſimplici; quam compoſita, altero modo, pro natura compoſita, quę ſubſtat vt hic ſumitur apud Ariſt.

Cõcl. His ſuppoſitis vnica concluſione reſpondemus. Quamuis omnes illæ ſententiæ veræ ſint varia conſideratione, tum diuiſi tum membrorum diuidentium, ſicut eas ſupra explicuimus tamen ad mentem Ariſtotelis placet ſententia Alberti, hic enim conſideratur ſubſtantia, id eſt natura compoſita ſub his proprietatibus, per ſeeſſe quæ eſt primè intentionalis, & ſubijci, quæ eſt ſecundè intentionalis, hæc autem talis ſubſtantiæ per prius ineſt primæ; quæ per ſe maxime eſt, & maxime ſubſtat, per poſterius autem ſecundæ ſubſtantiæ competit, & ita erit diuiſio analogi in analogata.

QVAESTIO II.

Quod ſit genus generaliſſimum in prædicamento ſubſtantiæ, & an complectatur Angelos & Deum.

Prima ſen. DVbitabis, quod ſit genus generaliſſimum in hoc prædicamento? Qui exiſtimant Angelos eſſe in hoc prædicamento ponunt ſubſtantiam pro generaliſſimo complectnetem corpoream naturam, & ſpiritualem.

Secũda ſen. Qui verò eos a prædicamento reijciunt, ponunt corpus, ſine ſubſtantiam compoſitam, igitur aliqui putant ſaltem ſecundum ſententiam Ariſtotelis intelligentias in prædicamento non poni, hic enim ex ſententia Ammonij, Simplicij, Boet. Porphyrij, & aliquorum aliorum, ſolum tractat de ſubſtantia compoſita ſenſibili.

Secundo: Præterea ſi eſſent in prædicamento eſſent ex genere & differentia cum tanquam prima ſubſtantia, vel tanquam ſecunda eſſent collocandæ, at ſecundum ſententiam Ariſt. vt videtur, intelligentiæ ſimplices ſunt, & actus puri. 8. Met. tex. 16. vnde docet Auer. 2. cœli. Commen. 49. quæ habent genus, & differentiam eſſe compoſita ex materia & forma.

Tertio ſi eſſent in prædicamento, ſubſtarent accidentibus, at ſecundo Ariſtot. nulli ſubſtant accidenti, vt ait in Metaphyſicis, ergo non ſunt ſubſtãtia prędicamentalis, & ſic Auer. 12. Met. com. 25. diſtinguit ſubſtãtiã; quædam. n. habet accidens, vt ſenſibilis quędam carent accidenti vt intellectualis.

Quarto. Pręterea 12 Meta. c. 5. aſſignans principia prædicamẽti ſubſtantiæ, tanquam principia omnium aliorum prædicamentorum; ea ponit, materiam, formam priuationem, a quibus intelligentiæ remotæ ſunt.

Quinto. Ariſtoteles. 10 Meta text 26. ait. Corruptibile & incorruptibile differunt genere Cum ergo intelligentię ſint incorruptibiles, videtur nullum genus eis poſſe eſſe commune cum corruptibilibus rebus.

Sexto eodem lib. 10. Tex. 12. Diuerſa, ait genera ſunt quę differunt materia, nec habent mutuam tranſmutationem, vel quorum alia prædicamenti figura.

Septimo. Ariſt. 9. Meta. Tex. 17. Aeterna, ait, carent potentia; ſed genus eſt quid potentiale, ergo genus non eſt in ęternis

At hæc ſententia falſa eſt, & contraria vera, nempe Angelos, ſeu intelligentias in prædicamento ſubſtantiæ collocari, & eos ex genere & differentia compoſitos eſſe, & accidentibus ſubſtantes, in prędicamẽto poni, præter glorioſum Deum, qui nulli accidenti ſubiectus, totius compoſitionis eſt expers vnde genus generaliſſimum erit, Subſtantia complectens corporea, & incorporea. 1. Cõcl.

Hæc autem ſubſtantia, ne decipiaris, non eſt illa, quæ in primam, & ſecundam diuiditur, ſed eſt vnum genus inter ſecundas ſubſtantias. Vnde ſubſtantia dupliciter capitur. Vno modo, pro perfecta natura, quæ ſubſiſtit per ſe, & ſubiectum eſt, Primũ fund.

& hæc diuiditur in primam & ſecundam inter ſecundas eſt vna, quæ eſt genus generaliſſimum quæ etiam vocatur ſubſtantia. Sed altero modo, ſcilicet natura perfecta per ſe, quæ eſt primum prædicabile, & in principium eorum omnium, quæ tali linea continentur. Non dixi naturam compoſitam ſed perfectam, vt concluderem intelligentias, non ſunt compoſitæ, ſaltem compoſitione phyſica.

Probatio concluſio ſui. Quòd autem intelligentiæ, ſeu Angeli in prædicamento ponantur, aſſerunt primo D. Tho. prima parte q. 50 arg. 1 ad primum, ponens eos compoſitos ex genere, & differentia. Item Simplicius ad calcem Antepræ dicamentorum. Idem Simpl. ad initium prædicamenti ſubſtantiæ, ſoluens argumentum 1 Plotini aduerſus Ariſt. quòd fecerat in primo tractatu de Generibus entis, cap. 1. & 2. & idem Plotinus eandem tribuit ſententiam Ariſt. eiſdem capitibus. Item Alexander, vt refert ter idem Simpl. in expoſitionem prædicamenti ſubſtantiæ. Item Themiſtius in init o 3. Phyſic.

Et probatur his Ariſtot. teſtimonijs & rationibus, primo Ariſt. in 1. Phyſic. tex. 13. argumentatur contra Parmenidem, qui dicebat, dari vnum tantum ens immobile, & incorruptibile, & argumentatur hoc pacto. Si eſt vnum, ergo eſt in aliquod prædicamentorum, quoniam omne ens eſt in aliquo prædicamentorum, loquitur autem de ente incorruptibili, vbi vide Simplicium.

Themiſtium, & Philoponum,

Item Ariſt. 1. de anima, ait, Querentem quid ſit anima, deberet prius inquerere, in quo ſit genere; includit autem rationale, vt videre eſt in tex. 7. & ita in 2 de anima tex. 2. concludit animam eſſe in prædicamento ſubſtantiæ, & tamen eſt incorruptibilis & ſpiritualis. Item ſi excluderentur intelligentiæ, maxime fieret, quia incorruptibiles, propter illum tex. Ariſtot. corruptibile & incorruptibile differunt genere. Sed hæc ratio nulla eſt nam etiam quantitas ſecundum ipſos cõtrarium opinantes Auerroem & alios, eſt incorruptibilis, & tamen ponitur in prædicamento. Item cœlum, aſtra, ſol, luna, & dæmonia ſunt in prædicamento ſubſtantię, vt ait Ariſtot. in 5. Metaph. text. 15. & 7. Metaph. text. 5 & 8. Metaph. text. 1. & in his omnibus locis, vide Alexandrum. Item materia prima, vt videre eſt in 2. de anima tex. 2. & octauo Metaph. tex. 3. Item idem Ariſt. aliquoties diuidit ſubſtantiam in ſenſibilem, & inſenſibilem, vt in 12. Metaphy. tex. 4 agit autem de ſubſtantia prędicamentali, vt videre eſt in tex. 2. de qua etiam dixerat in 8 Metaph. text. 11 eſſe in hoc prædicamento ſubſtantiæ, quod paulo ante diſtinxerat ab alijs, eſſe, inquam quaſdam ſubſtantias conceſſas ab omnibus & manifeſtas: quaſdam non conceſſas has autem non conceſſas: intelligis ſpirituales, immobiles, & incorruptibiles, vt viuere eſt in 9. Metaphyſi. text. 1. & in 7 Metaph. text 5 & 6. Et in octauo Metaphyſi & aliis etiam locis. Tandem in 11. Metaphy. text 5. ait, ſubſtantias eſſe, tres vnam ſenſibilem corruptibilem; aliam ſenſibilem ſempiternam, aliam immobilem, de qua diſputat in toto poſtea libro, quærens quid ſit, num. Mathematica entia, num formæ ſeu Ideæ, num intelligentiæ quas vltimas reiectis alijs concludit dari in text. 41. quærens deinde earum numerum vſque ad tex 49.

Rationibus etiam ſic probatur. Primo quia hæc eſt eſſentialis prædicatio, orbis lunæ eſt intelligentia, & intelligentia Martis, &c ergo eſt prædicatio generis de ſpecie, vel de indiuiduis, non eſt autem analogum nomen intelligentia, ſicut ens, quia non conuenit ratio intelligentiæ, vt intelligentia vni prius intelligentiæ, & per illam primam, alijs, ſicut ens, quod conuenit primo & ſimpliciter ſubſtantiæ, & alijs in ordine ad ſubſtantiam, ergo ſi eſt eſſentialis illa prædicatio, & ſuperioris de inferiori, & non analogi, erit generis de ſpecie, vel ſpeciei de indiuiduo, ſi ergo ſunt ſub genere, & ſpecie, ergo ſunt in prædicamento. Confirmatius fit, quia quotieſcunque aliqua multa participant aliquo vno fine dependentia vnius ab alio, non tollitur vniuocatio, ſic eſt in Angelis, licet enim habeant ordinem nobilitatis, non tamen cauſalitatis, quia non ſunt inuicem cauſæ.

Secundo intelligentiæ poſſunt definiri definitione eſſentiali, ergo conſtat genere & differentia, atque ita erunt in prædicamento, vt definitio verbi gratia, erit vnius intelligentiæ, hæc eſt intelligentia talis, puta motrix infimi cœli, vel ſecundi, vel tertij, nam conueniunt in hoc, quòd ſunt intelligentiæ

&

& præterea differunt eſſentialiter inter ſe, quia vna non eſt altera: neque vna æquè perfecta eſſentialiter atq; altera, vbi autem eſt conuenienter, eſſentialis, & differentia eſſentialis, vbi eſt genus & differentia.

Tertio. Ex operationibus colligimus, rerum eſſentias, vt antea dictum eſt ex Ariſtoteles; ſed vbi videmus operationes, naturales communes rebus, ibi colligimus ſubſtantiam communem, quæ eſt. principium talium operationum, vt verbi gratia, ex vegetatione colligimus in omnibus quæ vegetantur, ſubſtantiæ quoddam genus commune, ſcilicet viuens: ratione cuius, primo & per ſe illa operatio conueniat. Et rurſus. cum naturales operationes rerũ propria videmus, in quibus differunt, vnde colligimus, eſſentialem inter eas differentiam quę talis ſit, ſit operationis cauſa, principium, & origo. Iam verò in intellegentijs depræhēdimus naturales operatione communes, videlicet intelligere, & mouere, & pręterea differentes, videlicet tale intelligere, ſingularium proprium, nam haud dubiè etiam ſecundum Ariſtotelem vna melius altera intelligit, & mouet hunc, vel illum orbem, ergo neceſſario conuincitur iſtis reſpondere ſubſtantiam genericam eſſentialem, & differentias eſſentiales, vnde iſtæ operationes primo, & per ſe naſcantur, Confirmatius idem ſit, quia accidentia Angelorum ſunt vniuoca formaliter accidentibus intellectus noſtri, ſunt enim intellectiones, volitiones, qualitates; ergo & ſubſtantia ipſorum erit vniuoca cum ſubſtantia iſtorum inferiorum.

Quarto poſtremo. Intelligentiæ habent aliquam potentiam, quia acceperunt eſſe a Deo, & inæquale eſſe, quibus, vt ait Ariſtot. lib cœli, communicatum eſt eſſe his clarius; illis obſcurius.

Quinto. Item non ſunt omne ens, nec perfectiſſimum ens; ergo habent in ſua eſſentia entis negationem & maiorem, & minorem, per quæ differunt etiam intrinſece, & mouent motæ, immo hodie vno motu, cras alio, atque alio, ſed quæ habent potentiam, & actum, non ſunt omnino ſimpliciſſima, ergo ſunt compoſita, ſaltem ex actu. & potentia eſſentiali, ſed quæ talia ſunt colocantur ſub genere, ergo &c. ſed quia hæc Logici caput tranſcendunt, iſta ſint ſatis.

Nunc ad argumenta contrariæ opinionis reſpondeamus.

Ad primum, negamus Ariſt. ſolum tractare de ſubſtantia ſenſibile, immo definitiones, tam primæ, quam ſecundæ ſubſtantiæ? & communia, & propria & ſubſtantiæ, conueniunt ſuo gradu etiam intelligentijs. *Ad primum.*

Ad ſecundum cum Ariſtot. ait, eſſe actus puros, & ſimplices, intelligit reſpectu compoſitiones Phyſicæ, quia ſunt ſeparatæ a materia, & ſine compoſitione ex materia, & corporis denique omnis expertes, non autem excludit compoſitionem Metaph. ex genere & differentia: nec ſequitur, ſunt ſimplices, & puri actus, ergo carent omni genere, & differētia, quia quamuis ſint puri, tamen non ſunt puriſſimi nec ſimpliciſſimi: ſed alij ſunt puriores alijs, & ſimpliciores: quod manifeſte aſſeruit Ariſt. loco illo citato lib. cœli cum aiebat, alijs communicatum eſt eſſe, his clarius, illis obſcurius *Ad 2.*

Ad Auerr. dictum; dicimus eſſe falſum, ſi, vt iacet, intelligatur, niſi velit dicere, quæ habent genus, & differentiam, eſſe compoſita ex aliquo, tāquam materia, & aliquo, tanquam forma, vel illa eſſe compoſita ex materia & forma metaphyſica.

Ad tertium reſpondemus ſecundum. Ariſtotelem non ſuſcipere accidentia corruptiua, ſed bene perfectiua, vt cœlum, lumen. Item manifeſtum eſt, non poſſe Ariſtotelem intelligere de omni accidenti, nam ſuſcipiunt haud dubie reſpectus varios ad ſe inuicem, & ad orbem, & ad motum, ac ad effectus ſuos, quos faciunt, vel in ſe, vt ſubordinatæ ſunt cauſæ, vel in alijs, & ſecundum nos etiam mutantur; ſed intelligit de accidentibus ſolum abſolutis, vel de corruptiuis. *Ad 3.*

Ad quartum reſpondemus. Ariſtot. non ibi tradere principia intelligentiarum, nec locum ibi fuiſſe, vt de eis agere, ſed poſtea in lib 12 Egiſſe autem primo de ſubſtantia ſenſibilis principijs, quia hæc apparet maxime ſubſtantia nobis; vt ipſe art. 1. de Anima cap. 1. vt per ſenſibilem poſſet ſubſtantiam, & motu inſenſibilem inueſtigare, vbi corporea magis ſubſtātiam vocat quàm incorporea: & 7. Metaph. c. 2. dum ait, corporea eſſe manifeſtiſſimè ſubſtantias, ac merito de his primo, egit; vt per ſenſibile, &c. vide ſenſum Ariſt. ac de his hactenus. *Ad 4.*

Ad quintum. Ad quintum variæ illis locis Ariſtotelis extant expoſitiones, quarum ſingulæ ſatisfaciunt argumento. Igitur primo Reſpondeo cum Diuo Thoma; ibidem: intelligere Ariſtotelem, genus phyſicum, ideſt materiam, cum ait Incorruptibile & corruptibile differunt genere, atque ita differunt genere, ideſt materia. Secundo Caietanus reſpondet primo capite, de analogia nominum, ac dicit differre genere phyſico ideſt, ſecundum eſſe perfectius, non abſolute ſecūdum rationem importatam a genere, ideſt perfectius ibi eſſe genus, quam hic; non tamen nullum ibi eſſe genus. Tertio illis verbis, corruptibile, & incorruptibile differunt genere, vt videtur hoc ſolum vult Ariſt. ac ſi quis diceret alterabile & inalterabile differunt generes. Generabile & in generabile differunt genere, ideſt continent ſub ſe diuerſorum prædicamentorum, & generum diuerſorum res, quia aliquæ res ſunt incorruptibiles in ſubſtantia, in quantitate, in qualitate, ac ſimiliter aliquæ corruptibiles in ſubſtantia, qualitate, &c. Quarto, tandem ſi quis recte conſideret, probabile admodum eſt ibi Ariſt. per genus intelligere ſpeciem, hic enim erat eius ſcopus. Nam tex. 24. & 25. proxime præcedentibus, dixerat differentiam ſpecificam fieri per contrarietatem. Deinde in hoc tex. 26. quærit. An corruptibile, & incorruptibile faciant differentiam ſpecificam: & dicit facere ſpecificam; quòd ſint, vel eſſentiæ, vel fluam ex eſſentia. Quare ait, Plato errabat, quia hominem corruptibilem eiuſdem ſpeciei ponebat cum Idea, cum differant non ſolum ſpecie, ſed etiam genere. homo enim eſt ſub animal, ideæ vero ſub incorruptibili: atque ita ſolum hoc haberetur ex eo loco, ſpecie differre, ex fine, & ſcopo, ac progreſſu diſputationis Ariſtotelis.

Ad ſextum reſpondeo, non ſolum velle Ariſtotelem illa eſſe diuerſa genera, quæ non habent materiam communem, vel quę non habent tranſmutationem; aliàs homo, & equus differūt genere, quia non tranſmutantur: & alia quæ habens materiam communem non different genere, vt quantitas, & qualitas, quod eſt falſum, & exemplum Ariſtotelis, de ijs, quę differunt prędicamenti figura, non ideo allatum ab eo fuit, quaſi nullo alio genere differrent, ſed quia id erat manifeſtiſſimum, & ita id exempli vnius ſolius cauſa, allatum fuit.

Ad ſeptimum reſpondeo. Carent potentia phyſica, & de ea ibi intelligit Ariſt. non autem de potentia Metaphyſica qualis eſt generis: nam hanc habent, vt oſtendimus. Erit ergo genus & generaliſſimum pędicamenti ſubſtantiæ, Subſtantia finita complectēs corporeã, & incorpoream, ita vt ſolus Deus benedictus ſimpliciſſimus excludat nec contineatur in prędicamento. De quo tamē nunc pauca quoque breuiter dicamus.

QVAESTIO III.

An Deus ſit in prædicamento.

De intelligentijs ſeu Angelis videmus eſſe in prædicamento: de Deo vero, quamuis aliqui eum in prędicamento collocent, vt Gregorius de Arimino, & alij, tamen dicendum eſt non eſſe in prędicamento tam ſecundum veritatem, quam ſecundum Ariſtot. & ita opinatur D. Thomas 1. par. q. arg. 5. & 1. Sententiarum diſtin. 8. q. 4. arg. 3. & de potentia. q. 6. artic. 3. Item Albertus tractatu primo prędicamentorum. c. 7. & plerique alij.

Idque his teſtimonijs, & rationibus breuiter probari poteſt. 1. Ariſt. 5. Metaph. tex. 15. numerans acceptiones ſubſtantię non ponit Deum, & 3. Phyſicorum text. cum diſtinxiſſet ſecundum Alexandrum, & Themiſtium, duplex ens, vnū actu, vt eſt Deus, aliud actu & potentia, hoc diuiſit in decem prędicamenta; & ratione oſtenditur; quia Deus eſt quid illimitatum; at omnis ſpecies eſt limitata per dicitur iam, ergo &c. Secundo, Item, eſſe, eſt quidditatiuum Deo; ergo vel ipſum ens eſt genus Dei contra philoſophum. 3. Metaph. tex. 10. vel nullum aliud, quia ens ſupereminet omnibus. Tertio, Deus eſt purus actus, at quidquid eſt ſub genere habet actum admiſtum potentiæ; ergo Deus non eſt ſub genere. Quarto. Item quicquid eſt ſub genere & ſpecie, eſt compoſitum ex genere & differentia, & ex perfectibili & perficiente; at Deus eſt ſimpliciſſimus & incompoſitus, nec poteſt perfici ab aliquo, nec habet aliquid perfectibile in ſua eſſentia, eſſet enim quædam imperfectio in Deo, ſed omnia quę habet in ſe ſunt infinitè perfecta; immo vero ſunt

vna

tua ſola infinita, & ſimpliciſſima perfectio: ergo non eſt compoſitus ex genere, & differentia. atq; de his iſto ſufficiant, ſunt enim altioris ſpeculationis.

QVAESTIO IIII.

De diuiſione, ſeu coordinatione eorum, quæ in prædicamento Subſtantiæ continentur.

PRo cognitione harum ſubſtantiarum, ſolunt aliquot tabellas aſſignare; quibus ea, quę in hoc prædicamento ponuntur, clarius perſpiciantur: id etiam ſingulis fit prædicamentis. quod etiam, ſi Logico non conueniat, cum talis rerum cognitio ſcientiarũ ſit aliarum; tamen vt ad alias ſcientias non prorſus ignarus accedat, & magis ſuorum cognitio rerum cognitione innoteſcat, velut exempla quędam, eo proponemus: non omnia particulariter exquiſiteque indagantes, ſed vniuerſali quodãmodo reliqua propoſito loco concedenter. Præmittamus ergo rerum diſtinctionem; poſtea tabellam ordinare non erit difficile.

Erit igitur prima diuiſio, Subſtantiæ finitę, quędam eſt corporea, quædam incorporea: hic definitur ſubſtantia perfecta, ad excludendas partes, & finita, ad excludendum glorioſum Deum, qui cum infinitus ſit, nulla continetur prædicamento, ſed eſt ſupra omne ens, & totius entis principium: Subſtantia incorporea facit quodam genus quod dicitur ſpiritus: ſub quo ſunt innumeræ ſpecies angelorum excedentium numerũ ſpecierum ſenſibiliũ, quorum natura in particulari occulta nobis eſt. Subſtantia corporea facit aliud genus, quod dicitur corpus, ſ. compoſitum ex materia, & forma, ſub quo omnia iſta inferiora ſenſibilia continentur. Secunda diuiſio, Corporum, quędam ſunt animata, quædam inanimata; Corpus inanimatum facit vnum genus ſub quo omnia vitæ expertia continentur; vt elementa, lapides, liquores, & alia, quæ dicemus, Corpus animatum conſtituit genus, quod dicitur viuens, ſub quo ſunt omnia, quæ habent animam vt plantæ, animalia. Tertia diuiſio. Viuentium, quædam ſenſibilia, quædam inſenſibilia: viuens ſenſibile facit animal, viuens inſenſibile plantam conſtituit. Quarta diuiſio: Plantarum quædam eſt arbor, quædam frutex quædam herba, radix: arbor, vt populus auelanus, pyrus, frutex, vt geniſta, mirthus, arundo arbuſtum herba, vt borrago, menta thymus; radix, vt aliũ, cępe, rapa. Quinta diuiſio, Animalium, quoddam rationale, vt homo: quoddam irrationale, vt brutum. Sexta, Brutorum quoddam aquatile, ſub quo ſunt varia piſcium genera: volatile, ſub quo varia auium genera, terrenum. Septima. Terrenorum, quoddam greſſibile, vt equus, leo, quoddam reptibile, ſub quo variç ſerpentum ſpecies Octauo Corporis inanimati, quoddam ſimplex, quoddã miſtum. ſimplex, quod ex pluribus, corporibus non fit: miſtum. quod ex corporib. ſ. elemẽtis fit. Noua. Simplicium, quædã incorruptibilia, vt omnes cœli, & planetæ; quędam corruptibilia, & elementa, ignis, aqua, terra, aer. Decima miſtorum, quoddam imperfectũ quod non ex omnibus elementis fit; nec durabile eſt; vt nix, glacies, venti, fulgur, iris nubes; quoddam perfectum, quod conſtans eſt. Vndecima. Perfecti miſti, quoddam lapis, gemma, piropus, ſmaragdus; quoddam metallũ, vt argentum, aurum plumbum, quoddam eſt genus, liquorum, vt æqua ſtillatæ, gummi, ſulphur.

Multæ ſunt alię ſpecies, & genera ſub hic contenta, quæ perſequi eſſet extra modum Logicę limites excedere propterea relinquũtur. Nec me præterit, aliquos credidiſſe, cœlos eſſe animatos; aliquos metalla inter viuentia aſcripſiſſe: aliquos animaliũ, & plantarum medium aſsignaſſe, quę Græce Zoophyta. Latine ancipitis generis dicuntur, qualium meminit Simplicius; in præſenti tamen illa ſint communiter dicta, reliqua examinare, non eſt loci præſentis.

QVAESTIO V.

De quibuſdam alijs, quæ priori parte capitis continentur, num recte ab Ariſtotele dicta ſint.

POſtquam ea, quę generaliter ad prędicamentũ hoc ſpectant, examinauimus, nẽpæ de ſubſtantię diuiſione, gñe eius gñaliſſimo, & eiuſdẽ prædicamenti coordinatione, ſupereſt, vt q̃dã, quę in ipſo capite cõtinẽtur particularius examinemus. Et aũt primum

Argum. in cōtrarium. argumentum, Quidam homo, quidã equus prædicantur de multis, ergo non debuit Ariſtoteles hæc numerare inter primas ſubſtantias: antecedens eſt notum. Petrus enim eſt quidam homo; Paulum eſt quidam homo, & reliqui.

Primū fund. Circa hoc argumentum eſt primo notandum, iſta quinque partim eſſe idem partim vero, non ſcilicet ſingulare, indiuiduum prima ſubſtantia, ſuppoſitum, perſona, ſunt quidem aliquo modo idem, quia omnia nomina ſunt rei, vnius non habentis ſub ſe aliqua inferiora, differũt tamen; nam duo priora ſunt communia accidentibus, & ſubſtantijs, accidentia enim dicuntur indiuidua, & ſingularia: pariter & ſubſtantiæ, dicuntur tamen indiuidua quatenus, ſub ſe inferiora non habent in quæ diuidantur, vt hæc albedo, hic homo; ſingularia autem reſpectu vniuerſali ſub quo continentur. Illa tria poſteriora in ſubſtantijs ſolis inueniũtur, quamuis perſona non niſi in rationali natura. Prima ſubſtantia dicitur ſubſtantia ſingularis, vt accidentibus ſubſtat; primo dicitur ſuppoſitum, vt per ſe ſubſiſtit: dicitur perſona, vt ſubſiſtit in natura aliqua intellectuali: non enim brutum dicitur perſona, ſed Petrus Ioannes: quod enim in aliis ſubſtantijs dicitur ſuppoſitum, hoc in rationalibus, & intellectualibus dicitur perſona.

Secūdū fund. Eſt ſecūdo notandum; ſicut species ad genus addit differentiam, ita prima ſubſtantia addit ad speciem exiſtentiam; verbi gratia, & homo ſupra animal habet in actu rationale: quidam vero homo ſuper homines habet exiſtentiam; non enim exiſtunt niſi ſingularia. hoc autem vel illud ſingulare, ſcilicet Petrus Ioannes ſuper exiſtẽtiam addunt talia accidentia, & tales proprietates.

Reſponſio ad argum. Ex his, Reſpon. ad argumentum, quod quidam gomo prædicatur de multis, ſed non tanquam de ſubiecto, vt enim de ſubiecto prædicetur debet prædicare aliquam naturam, quæ ſit de eſſentia inferiorum, at quidam homo non prædicat naturam de indiuiduis, ſed ipſa eadem indeterminate: ſicut qui diceret, Petrus, eſt Petrus, Paulus eſt Paulus conſtat hoc complexum prædicatum non prædicare, aliqua naturam ſuperiorem, ſed idem indeterminate, & ita ſe habet quidam homo ad ea de, quib. prædicatur, eſt tamen prima ſubſtantia, quia de nullo ſubiecto dicitur. De indiuiduo vago vide Caietanum cap. de ſpecie, & Albertum, tract. 3. prædicab. cap. 4. tu tamen obſerua hæc, quæ dicta ſunt.

Eſt ſecundum argumentum Differentia eſt de eſſentia ſpeciei, ſicut genus ſimiliter de eſſentia, indiuidui, ergo debuit computari inter ſecundas ſubſtantias. Secū arg.

Circa hoc diligenter aduerte, quod aliquid in aliquo prædicamento quadrupliciter continetur. Primo directe, ſcilicet illud, quod in recta linea eſt, vel vt prima ſubſtantia, vel vt genus, vel vt ſpecies. Secundo indirecte, quod etiam ſi ſecundum ſe in linea non conſtituantur: tamen aſſumitur cum aliquo, quod in linea ponitur quomodo differentiæ directæ ad prædicamentũ ſpectant, quia ad conſtitutionem ſpecierum, quæ in recta linea ſunt, aſſumuntur: Tertio aliquid pertinet ad prædicamentum reductiue, quod licet in linea non ſit, nec cum his, quæ in linea ſunt aſſumatur, tamen eſt principium eorum, quæ in linea ſunt, vt materia, & forma, quæ ſunt principia ſpeciei, partes integrantes, quæ ſunt principia indiuiduorum, ſimiliter punctus principium linearum, quæ pertinent ad quantitatem; & vnitas, quæ eſt principium numerorum; iſta reductiue ſunt in prædicamento eius, cuius principia ſunt. Quarto, Aliquid per quid pertinet ad prędicamentum per accidens: quod cum non ſit aliquid ex prædictis, eſt tamen aliqua via ad ipſa: quomodo generatio, & corruptio ad ſubſtantiam pertinet, quia via ad ſubſtantiam ſunt & alteratio ad qualitatem, & denique motus refertur ad prædicamẽtum eius, ad quod eſt motus, ſeu mutatio ex quibus patet, quomodo ad prædicamentum differentiæ pertineant, ſcilicet indirecte, ſeu ad latus lineæ directæ prædicamentalis. Tert fund.

Sed adhuc manet dubium quare in linea non ſint. Simpliciter proponit hanc difficultatem, fuit enim difficile intellectu apud antiquos; quæ eſſet natura differentia ſubſtantialis, quidam enim exiſtimabant eſſe accidens inſeparabile, quidam eſſe ſubſtantiam; ipſe Simplicius credit eſſe medium quoddam inter accidens & ſubſtantiam? ſicut, quædam naturæ ſunt media inter viuentia, ſcilicet plantas, & animalia, quæ dicuntur. Soophyta. 1 Dub Prima opin.

At

At Boetius, & bene diſtinguit triplicem ſubſtantiam Quædam, ait, eſt ſecundũ rem, ſed non ſecundum modum, & hæ ſunt differentiæ, quæ re vera ſubſtantiæ ſunt; tamen modum prędicandi habent accidentalem: & aliqua ex parte officium habent accidentis, ſcilicet genus determinare, & modificare, Alia eſt ſubſtantia ſecundum modum, ſed non ſecundum rem; vt accidentia in abſtracto ſumpta, quæ cum re accidentia ſint per ſe ſignificant, & ſeparata conſiderantur. Quædam eſt ſubſtantia ſecundum, rem, & modum; & iſta eſt in recta linea: iſta doctrina eſt bona; ſed adhuc eſt dubium, quare non ſit in recta linea. Propterea exiſtimo eſſe dicendum, quod differentia, vt differentia quo habet, ſcilicet diuidere genus, & species conſtituere: vt speciei conſtitutiua eſt, cum ipſa specie iam aſſumitur: at vt diuiſiua eſt, in recta linea eſſe non poteſt; quia cum ea, quæ in prædicamento ſint ſub genere per ſe contineantur differentia per ſe non habet genus quia, vt diximus, genus in ſua natura non includit differentias, per quas diuiditur: nec differentiæ claudunt eſſentialiter genus; vnum enim eſt extra eſſentiam alterius. propterea ſuper ſe genus non habentes ad latera generis collocantur, tanquam illius diuiſiuæ, per quas genus in varias species deſcendit. Vide Albert. tract. 2. huius cap. 6. qui de hoc tractat.

Dubiũ ſecũdũ. Dubitabis qualiter vna differentia de altera prædicetur, ſcilicet cum dicitur, rationale eſt ſenſibile. Breuiter ad hoc respon. eſſe quidem prædicationem veram, non tamen eſſentialem, ſed velut accidentalem: non enim rationale, vt rationale in ſua natura habet ſenſibile, cum nec habeat animal: ſed conceditur propter identitatem ſubiecti, & rei, ſcilicet quod eſt rationale eſt ſenſibile, idem in alijs huiuſmodi. Scio Albertum exiſtimaſſe, illas eſſe prædicationes quidditatiuas: alias eſſentiales mediatas; ſed hoc mihi magis placet; quamuis illud non careat magna probabilitate.

Tertiũ argum. Eſt tertium argumentum. Videtur enim expreſſe contradicere ſibi Ariſtot. hic enim fatetur indiuiduum, maxime ſubſtantiam; & speciem magis ſubſtantiam quam genus at 8. Meta. cap. 1. tex. 2. magis, ait, ſubſtantia genus, quàm species eſt, & vniuerſale, quam ſingulare.

Circa hoc aduerte, quod quadrupliciter apud Ariſt. inuenitur aliquid magis ſubſtantiam. Primo, perfectior, & nobilior ſubſtantia dicitur magis ſubſtantia, quo pacto & 2. Metaph. c. 1. intelligentiæ cenſentur maximè entia, cum ſint aliorum omnium principia. Secundo magis ſubſtantia dicitur notior nobis ſubſtantia; quo pacto 2. de Anima, cap. 1. corpora magis ſubſtantiam vocat, quàm incorporea, & 3. Metaph. cap. 5. elementa vocat maxime ſubſtantiam quod explicat in 7. Metaph. c. 2. dum dicit corpora eſſe manifeſtiſſimè ſubſtantias. Tertio dicitur magis ſubſtantia ab hac proprietate, quæ eſt ſubſtare, vt illa ſit magis ſubſtantia, quæ pluribus ſubiicitur; & ſic loquitur in præſenti, & 7. Metaphy. cap. 3. Quarto magis ſubſtantia dicitur illa, quæ in ſua natura habet intenſionem, ſecundum quam inuenitur maior quàm erat. Pro declaratione aduerte; colorem, qui eſt in manu, dupliciter poſſe creſcere; vno modo ſi ſe extendat, & dilatet per brachium, & totum corpus, & tunc dicitur extenſiuè maior, quàm erat; altero modo, ſi in eadem manu fortior fiat, & augmentum ſumat, & tunc dicitur maior intenſiue, & hoc propriè dicitur ſuſcipere magis, & minus; ita poſſumus intelligere de ſubſtantia, ſcilicet homine; poteſt augeri, ſecundum quantitatem, & ſic creſcit, & dilatatur. & ſit homo maior, altero modo, quòd natura humana in ſeipſa ſumat augmentum; vt modo dicatur magis homo, quàm erat; & hoc eſt ſuſcipere magis intenſiuè, quod impoſſibile eſt ſubſtantiæ; & ſic ſumitur in poſteriori parte capitis, quãdo dicitur, quòd ſubſtantia non ſuſcepit magis & minus. Per hæc poſſunt ſolui aliqua quæ videbãtur in locis Ariſt. contradictionem, & obſcuritatem adducere. Fundamentum Resp. ad arg.

Dubiũ. Poſſet quis dubitare, Vtra eſt magis ſubſtantia, ideſt perfectior, species; an genus? Reſpond. Natura ſpecifica perfectior eſt quàm natura generica, ratio hujus est, id enim est perfectius, quod plus habet actus & entitatis, at natura ſpecifica est magis in actu, cum includat differentiam, quæ est extra naturam generis. Sed vtra natura perfectior, species, an indiuiduum? dico perfectior est natura ſpecifica, est enim tota natura indiuiduum, nec addunt substantiam, vel eſſentiam indiuidua ſupra speciem, ſed

 existentiam

exiſtentiam, vel ſubſtantia, vt diximus, & accidentia, Præterea, quia perfectius eſt, quod ſecundum ſe eſt, quam quod per participationem eſt; at indiuidua participant naturam ſpecificam, ergo ipſa ſecundum ſe eſt perfectior. Præterea qui hæc eſt incorruptibilis. Sed vtra perfectior ſubſtantia, compoſitum, an ſua forma? Alex 7. Meta com. 15. & Simpl. 1. Phy com. 70. merito credunt compoſitum cum totum ſit, eſſe perfectius forma, quæ pars eſt. Et ſufficiat hęc reſponſio modo nam omnes hæ tres quæſtiones ſunt Metaphyſicæ.

QVAESTIO. VI.

De quibuſdam alijs, circa poſteriorem partem capitis, ſ. de proprietatibus & communicatibus ſubſtantię.

Primũ funda. CIrca has ſex ſubſtantiæ proprietates, eſt aduertendum, primo non omnes æqualiter ſe habere ad ſubſtantiam ipſam; tres enim illarum, ſcilicet prima non eſſe in ſubiecto. Quarta non habere contrarium & quia non ſuſcipere magis vel minus conueniunt omni ſubſtantiæ ſed non ſoli; nam prima differētijs, quarta verò & quinta, etiam quantitati inſunt; illarum autem tertia, ſcilicet hoc aliquid ſignificare; & ſexta, ſuſceptiuam eſſe contrariorum, ſolis inſunt, ſed non omnibus ſubſtantijs, ſed tantũ primis quàmuis, ſi illa tertia ſit, videri ſignificare hoc aliquid omnibus etiam ineſt; at ſecunda ſcilicet vniuoce de primis prædicari; nec omnibus, nec ſolis, conuenit, cum primis non inſit, competatque differentijs.

Secũdũ funda. Eſt ſecundo aduertendum, quòd ſecunda & tertia, non rebus abſolute, ſed vocibus vel conceptibus, vt rerum ſunt ſignificatiua, conueniunt; non enim res in ſe prædicatur, niſi per intellectum conceptæ, & verbo expreſſæ; nec ſignificare hoc aliquid vel quale rerum eſt, ſed vocum illarum ſignificatiuarum, & conceptuum; aliæ verò quatuor reb. ipſis abſolute inſunt quarum tres primę ſunt negatiuæ, ſcilicet non eſſe in ſubiecto, non habere contrarium non ſuſcipere magis & minus: vltima verò eſt affirmatiua, ſcilicet ſuſcipere contraria.

Argumentum contra. Ex hic ſuppoſitis ſe offert primum argumentum, Nulla ferè ex his proprietatibus in eſt abſolute propria, ergo fruſtra ab Ariſt. traduntur. Secundo contra tertiam. Si ſecundæ ſubſtantiæ quale quid ſignificant, ergo in quale prædicantur; non ergo erunt genera, aut ſpecies, quæ prędicantur in quid. Tertio differentiæ diuidentes genera, re ipſa ſubſtantiæ ſunt, quando genera ſunt ſubſtantiæ; ſed differentiæ omnes ſunt contrariæ, ergo ſubſtantiæ aliquid eſt contrarium Quarto mu'tę ſunt ſubſtantiæ, quę non ſuſcipiunt contraria, ergo id nõ eſt maxime proprium ſubſtantiæ. Probatur antecedens, ignis enim eſt calidus, & nullo modo poteſt ſuſcipere contrariam frigiditatem; ſimiliter cygnus albus non mutatur ſecundum ingredinem, & cœli denique non ſuſcipiunt contraria, quia ſunt impaſſibiles.

Ad primum. Ad primum breuiter Reſpon. deſcriptiones non ſolum ex proprijs ſimplicib. colligi ſed ex pluribus communibus appropriatis quorum ſingula quamuis per ſe alijs inſint, ſimul tamē iuncta ſoli illi rei. Dicitur etiam ſecundo, multa ex his eſſe propria quarto modo, ſi in genere fiat ſermo ad hunc modum, ſubſtantię conuenit, vt & ipſa, & ipſius differentiæ in ſubiecto non ſint; ſubſtantia conuenit, vt ipſius genera ſpecies, & differentiæ de prima vniuoce prædicentur, ſimiliter ſubſtantiæ in eſt videri ſignificare hoc aliquid, & vt ipſius indiuidua contrariorum ſint ſuſceptiua.

Ad ſecundum. Ad ſecundum reſpon. aliud eſſe ſignificare quale quid, aliud prędicari in quale quid. Alber. tract. 2. c. 8. exiſtimat, ſignificare quale quid eſſe ſignificare quandam naturam, quæ componitur ex eo, quod ſe habet, vt quid, & ex eo, quod ſe habet, vt quale, ſcilicet ex genere, & differentia: ſed mihi hoc non placet, nam hoc pacto generaliſſimum non poſſet ſignificare quale quid, cum naturam quandam ſimplicem, non compoſitam ex genere, & differentia ſignificet propterea dicendum, quòd ſignificare quale quid, eſt ſignificare quandam ſubſtantiam, quæ in ſe non eſt, ſed in alijs: ita tamen eſt in alijs, vt ſit de eorum ſubſtantias ſed quia naturam, quæ in alijs exiſtit, ſignificat, degenerat a perfecta ratione ſubſtantiæ, quæ per ſe exiſtit: at quia in alijs eſt, non vt in ſubiecto, diſtat a natura accidentis: propterea talis natura

tura dicitur quale quid, & nomen eius dicitur ſignificare quale quid, at prædicari in quale quid, eſt tale eſſe prædicatū per quod reſpondeamus ad quæſtionem factam per quale illius, de quo prædicatur, & talis eſt differentia, non autem genus aut species. Dices, quare differentia eſt huiuſmodi. Dico, quia differentia habet munus accidentis, ſcilicet determinare aliquod extrinſecum: ita differentia extrinſece quodammodo genus contrahit, quia eſt extra naturam generis ei adueniens.

Dubiū Dubitatur, quid eſt, vt ait, quòd nomina ſecundarum ſubſtantiarum videantur hoc aliquid ſignificare? Reſpon. aliqui, quia per ea aliquando de ſuppoſitis loquimur, dicentes, homo venit, animal currit. Sed non placet hoc, quia ex Ariſtotel. 1. Topic. c. 6. habemus, quòd non ſolum per ſubſtantiam id fit, ſed per accidentia: dicimus enim vocã ſedentem, muſicus venit: dicendum ergo eſt, vt ſupra videntur enim ſignificare hoc aliquid figura appellationis, id eſt modo ſignificandi ipſarum vocum, quæ abſolutæ ſunt, vt enim abſoluta nomina primarum ſubſtantiarum ſignificant, etiam & nomina ſecundarum.

Ad tertium. Ad tertium facile Reſpondemus, quòd aliquando contrarietas ſumitur largè, vt patet ex 10. Metaphyſicorum cap 6. & 7. pro quacumq; oppoſitione, & diuerſitate ſub eodem genere, & ſic differentiæ ſunt contrarię & formæ, & priuationes, altero modo propriè contrarietas pro ea, de qua ſuperius locuti ſumus, & ſic in præſenti differentia, ſicut nec ſubſtantia, habent contrarium.

Ad quartum. Ad quartum Reſpon. Ariſt. non dixiſſe vnam numero ſubſtãtiam eſſe ſuſceptiuam omnium contrariorum, ſed tantum contrariorum. Vnde dico, licet cygnus nō recipiat nigredinem, recipit tamen alia contraria, frigiditatem, ſ. & calorem: ſimiliter ignis licet non recipiat frigiditatem, recipit motus contrarios, ſurſum naturaliter, & violēter deorſum, idem dicendum de cęlis, non recipiunt iſta contraria corruptibilia, tamen recipiunt motus contrarios, ſecundum partes, quibus modo ad ortum, modo ad occaſum mouentur, modo delationes, modo acceſſiones habent & alias paſſiones huiuſmodi.

Dubiū Sed poſſet eſſe dubium de ſacratiſſimo altaris ſacramento, vbi non eſt panis, ſed corpus Chriſti, & hoſtia poteſt calefieri, & frigefieri, vbi calor & frigiditas non in corpore Chriſti, ſed in quantitate, quę erat panis, recipiuntur, ecce ergo quomodo quantitas, quæ eſt accidens, ſuſceptibilis eſt contrariorum. Dico id non eſſe nihil ſubſtantię proprium; quòd ſi illa quantitas hoc habet, id eſt, vt locum ſubſtantię tenet, quod fit maximo miraculo, & potentia Dei infinita, nos modo id, quod naturaliter est, conſideramus, pręſertim ſecundum Ariſtotelem, qui nec id cognouit.

De Quantitate. Cap. VI.

QVanti autē aliquid quidã eſt diſcretū, aliquid autē continuum: & aliud quidem ex habentib. poſitionem ad ſe inuicem in ipſis partib. conſtat: aliquid aūt ex non habentib. poſitionem. Eſt aūt diſcretum quidem ut numerus, & oratio: continuum uero, ut linea, ſuperficies, corpus: amplius autem præter hæc locus, & tempus.

Partium etenim numeri nullus eſt communis terminus, ad quem copulantur partes eius: ut quinque, ſi ſunt denarij partes: ad nullum terminum communem copulantur, quinque & quinque, ſed ſemper diſcreta ſunt; & tria & ſeptem, ad nullum communem terminum copulantur, neque omnino habeas in numero communem terminum partium accipere, ſed ſemper diſcretæ ſunt; quapropter numerus quidem diſcretorum eſt. Similiter autem & oratio: quod etenim quantum eſt oratio, manifeſtū eſt: menſuratur enim ſyllaba breui, & longa: dico autem cū uoce orationem factam: ad nullum enim communem terminum particulæ eius copulantur: non enim eſt communis

termi

terminus, ad quem ſyllabe copulentur: ſed vnaquæque diuiſa eſt, ipſa ſecundum ſeipſam.

3 Linea verò continua eſt: eſt.n. ſumere communem terminũ punctum, ad quem partes eius copulentur: & ſuperficiei, lineã: plani namque partes ad aliquẽ communem terminum copulãtur: ſimiliter aũt & in corpore habeas ſumere cõmunem terminum, lineam vel ſuperficiem, ad quam corporis partes copulantur. Eſt autem talium, & tempus & locus: præſens enim tempus copulantur ad præteritum & ad futurum: rurſus locus continuorum eſt; locum enim quendam partes corporis obtinent, quæ ad commu nem terminum copulantur: ergo & loci partes quæ obtinent ſingulas corporis partes, ad eũdem communem terminum copulantur, ad quem & corporis partes. Quapropter continuus erit & locus: ad vnum enim communem terminum eius partes copulantur.

4 Amplius autem, alia quidẽ conſtant ex partibus quæ in eis ſunt, poſitionem habentibus ad ſe inuicem: alia autem ex non habentibus poſitionem, vt lineæ quidem partes poſitionem habent ad ſe inuicem, ſingulæ namque earum ſitę ſunt alicubi: & habeas vnde diſtinctè ſumas, & aſſignes vbi ſingulæ ſitæ ſint in plano, & ad quam partem reliquarum copulantur. Similiter autem & partes plani poſitionem habẽt aliquam: ſimiliter namque aſſignaretur vnaquæque vbi iacet: & quæ copulantur ad ſe inuicem, ſed & ſolidi partes ſimiliter, & loci. In numero autem non poterit quiſdam oſtendere, quemadmodum partes eius poſitionem aliquam habent ad ſe inuicem: aut vbi iacent, aut quæ partes ad ſe inuicem connectuntur. Neque eæ quæ temporis ſunt, nihil enim permanent partes temporis: quod autem non eſt permanens, quomodo poſitionem aliquam habebit? Sed magis ordinem quendam dices habere: eo quod aliud quidem prius ſit temporis, aliud verò poſterius. Sed & in numero ſimiliter, eo quod prius numerantur vnus quàm duo, & duo quàm tria, & ſic habebunt aliquem ordinem: poſitionem verò non omnino accipies. Sed & oratio ſimiliter nulla enim remanet partium, ſed dictum eſt ſimul, & nõ eſt hoc amplius aſſumere, quapropter non erit vlla poſitio partium eius: ſiquidem permanet. Igitur alia ex habentibus poſitionem Partibus conſtant. alia ex non habentibus poſitionem.

Propriè autem quanta hæc dicuntur ſola, quæ dicta ſunt: alia verò omnia ſecundum accidens, ad hæc enim aſpicientes & alia dicimus quanta, vt multum dicitur album, eo quòd ſuperficies multa ſit. & actio longa, eo quòd tempus multum ſit, & motus multus. Neque enim horum ſingulum per ſe quantum dicitur: vt ſi quis aſſignet quanta actio eſt, tempore definiet annuam, vel ſic aliquo modo aſſignãs: & album quantum quid ſit aſſignas, ſuperficie definiet: quanta 5

enim

enim fuerit ſuperficies, tantum album eſſe diceret, quare ſola propriè ſecundũ ſeipſa dicuntur quanta, quæ dicta ſunt: aliorum vero nihil per ſe, ſed ſi forte per accidens.

3 Amplius, quanto nihil eſt cũtrarium. In definitis enim manifeſtum eſt quòd nihil eſt contrarium: vt bicubito vel tricubito, vel ſuperficiei, vel alicui taliũ, nihil enim illis eſt contrarium. Niſi quis forte dicat multum pauco eſſe cõtrarium, vel magnum paruo. Horum autem nihil eſt quantum, ſed magis eorum quæ ſunt ad aliquid, nihil enim ipſum per ſeipſum magnum vel paruum dicitur, ſed eo quòd ad alterũ refertur: vt mons quidem paruus dicitur millium vero magnũ: quòd hoc ijs quæ ſunt ſui generis maius ſit, aliud vero ijs quę ſui ſunt generis minus; ergo ad alterum eſt eorum relatio. Nã ſi per ſeipſum magnum vel paruum diceretur, nunquam mons quidem aliquãdo paruus, millium vero magnum diceretur. Rurſus in vico quidem plures homines eſſe dicemus, Athenis vero paucos, cum ſint illic multo plures: & in domo quidem multos, in theatro vero paucos, cũ ſint plures. Amplius, bicubitum quidem & tricubitum, & vnum quodq; talium quantũ ſignificat: magnũ vero vel paruũ non ſignificat quantum, ſed magis ad aliquid: quoniam ad alterum conſiderantur & magnum & paruum; quare manifeſtũ eſt, quòd ipſa ſunt eorum quæ ad aliquid.

4 Amplius, ſiue aliquis ponat quãta eſſe hæc ſiue non ponat, nihil eſt in illis contrarium; quod enim non poteſt ſumi per ſeipſum, ſed ad alterũ refertur, quomodo huic aliquid erit contrarium? Amplius autem, ſi ſunt magnum & paruum cõtraria continget idem ſimul contraria ſuſcipere, & ea ipſa ſibimet eſſe cõtraria: contingit enim ſimul idem paruum eſſe & magnum. eſt enim ad hoc quidem paruum, ad aliud vero id ipſum magnum. quare idem & paruum & magnũ eodem tempore eſſe contingit. quare ſimul contraria ſuſcipere. Sed nihil eſt, quod videatur ſimul contraria ſuſcipere poſſe, vt in ſubſtantia quidem: ſuſceptibilis enim contrariorum eſſe videtur: ſed nullus ſimul ſanus eſt & æger, neq; album & nigrum eſt ſimul: nihilq; aliud ſimul contraria ſuſcipiet, Et eadem ſibi ipſis contingit eſſe contraria, nam ſi eſt magnum paruo contrarium: ipſum autem idem ſimul eſt magnũ & paruum ipſum ſibi erit contrariũ: ſed impoſſibile eſt aliquid ſibi ipſi eſſe contrarium: nõ eſt igitur magnum paruo contrariũ, neq; multum pauca. Quare niſi & eorum quæ ad aliquid hæc quid dicat, ſed quanti, nihil contrarium habebunt.

Maxime autem circa locum eſſe videtur cõtrarietas quanti, ſurſum enim ei quod eſt deorſum contrarium ponunt; locum qui in medio eſt deorſum dicentes, eo quòd plurima diſtantia eſt medij ad mundi terminos. Videntur autem & aliorum cõtrariorum ab his afferre definitionem; quæ enim plurimum a ſe inuicem diſtant, eorum quę ſunt

ſub

ſub eodem genere, contraria eſſe definiunt.

9 Non videtur autem quãtum ſuſcipere magis & minus: vt bicubitum. neque enim alterum altero magis bicubitum:neq; in numero: vt tria quam quinque nihil magis quinque aut tria dicuntur, neque quinque quam tria, nec tempus alterum altero magis tempus dicitur, nec nullo eorũ, quæ dicta ſunt omnino,magis & minus dicitur. Quare quantũ non ſuſcipit magis & minus. Proprium autẽ maxime quanti eſt,quod æquale & inæquale dicitur, vnumquodque enim eorum quæ dicta ſunt quantorum, æquale & inæquale dicitur: vt corpus, æquale & inęquale dicitur,& numerus & tempus, æquale & inęquale dicitur,ſimiliter autem & in alijs,quæ dicta ſunt,vnumquodque æquale & inæquale dicitur. In cæteris vero quęcunq; quanta non ſunt, non prorſus videbitur ęquale & inæquale dici, vt diſpoſitio ęqualis & inęqualis nõ omnino dicitur; ſed magis ſimilis & diſſimilis,& album ęquale,& inęquale non omnino dicitur, ſed ſimile, vel diſſimile. Quare quãti maxime ſit proprium & æquale & inæquale dici.

Cur poſt Subſtantiam de Quantitate prius egerit quam de Qualitate.

POſſet quis non immerito dubitare, cur poſt ſubſtantiam ſtatim de quantitate, poſt poſita qualitate, diſſeruit:cum Architas, qui primus fertur Prædicamentorum author, ſtatim poſt ſubſtantiam qualitatem fuerit aggreſſus, vt refert *Simplicius*. Immo videtur ratio illi fauere: primo, quia ſubſtantiæ incorporee, quæ præcipuæ ſubſtantiæ ſunt, per qualitates potius, quam per quantitatem innoteſcant. Secundo, quia cum duplex ſit in compoſito ſubſtantia, materia nempe, & forma, nobilior multo eſt forma, vt docet Ariſtot. in Phyſic. cap. 1. at forma eſt cauſa qualitatis, ſicut quantitas a materia habet ortum, ergo vt dignior proponenda erat qualitas. Tertio quia qualitas magis videtur conuenire cum ſpiritualibus quam quantitas, cum qualitas ſecundum ſe ſit indiuiſibilis. non enim diuiditur per ſe qualitas, niſi per accidens ad ſubiecti diuiſionem.

Ariſtoteles vero hic non obſtantibus, optimis rationibus quantitatem reliquis omnibus antepoſuit: cuius multiplex poteſt aſſignari cauſa. Primo cum Ammonio, quia in prædicamento ſubſtantiæ in duabus proprietatibus parem fecerat quantitatem ſubſtantiæ, fuit ergo equum, vt ipſius cognitionem non differret: Secundo, quia, inquit, diuiſerat ſubſtantiam in primam, & ſecundam: at primum, & ſecundum ad numerum ſpectant, qui quantitas eſt:ſed hæc non eſt admodum valida ratio. Tertia ipſius eſt, quia prior eſt materia, quàm forma: at quantitas ſequitur materiam, qualitas vero formam, ergo prior eſt quantitas, Boet. huius adducit etiam alias tres cauſas. Primo nam rem immediatius ſequitur quantitas: ſtatim enim quod res eſt, vna eſt: at vnum ad quantitatem refertur, Præterea ſecundo Suppoſito Ariſtot. ſolam ſubſtantiam compoſitam in prædicamento collocaſſe, ita vt ſecundum ipſum, vt quidam volunt, corpus eſſe generaliſſimum genus, tunc ſic ait Boetius. Prima paſſio, & proprietas, quæ a ſubſtantia compoſita, ſcilicet corpore fluit, vt corpus eſt, eſt quantitas, hæc ergo anteponenda fuit. Architas autem ſupponebat res incorporeas eſſe in prædicamento: & ſic ſuperiores rationes procedebant: id vero Ariſtot. non recipit: tamen hæc ratio non conuincit ſimpliciter, niſi ſecundum illorum opinionem: nam vt antea diximus, etiam ſecundum. Ariſtot. ſententiam, incorporeæ ſubſtantiæ ſunt in prædicamento. Tertio, inquit Boet. quia magnam habet quantitas cum ſubſtantia ſimilitudinem, cum nec habeat contrarium, nec recipiat magis, im

mo adde tu, quod eſt aliquo modo receptiua contrariorũ, cum per ipſam, vt per medium quoddam reliqua accidentia ſubſtantiæ inhæreant: non enim eſſet corpus album, nigrum, calidum moueretur, & reliqua, niſi haberet quantitatem. Simplicius addit aliam rationem, ſcilicet, quia eſt adeo quantitas ſubſtantiæ coniuncta, vt mutatione facta in quantitate, fiat etiam mutatio in ſubſtantia non enim augmentatio fit, niſi addita aliqua de nouo ſubſtantia.

1 Quanti autem aliud eſt diſcretum, &c.

Caput hoc duas partes continet: in priori ſunt tres diuiſiones quantitatis; in poſteriori, tres ipſius proprietates, prima diuiſio virtualiter continetur in principio, formaliter vero in medio capitis. Duplex eſt quantum, per ſe, & per accidens: quantum per accidens vocatur id, quod quantitatem participat, quantum per ſe eſt ipſamet quantitas. Secunda diuiſio. Quanti per ſe, alterum eſt continuum, alterum diſcretum; quanti continui quinque ſunt ſpecies, linea, ſuperficies, corpus, tempus locus: linea vocatur longitudo ſola corporis prætermiſſa latitudine, & profunditate, cuius lineæ extrema dicuntur puncta, ſuperficies eſt latitudo extrema alicuius corporis; corpus vero dicitur profunditas ipſius ſubſtantiæ; horum cognitio patet ex Geometria diſcreta vero quantitas numerus, & oratio ſunt.

2 Partium etenim numeri nullus eſt communis terminus.

Hic Ariſt probat numerum & orationem ad diſcreti genus pertinere, probatque de numero, quòd ſi diſcreta quantitas; poſſumus autem ex iſtis probationib. ſumere horum definitiones. Continua quantitas eſt cuius partes vnico communi termino copulãtur, vocat autem terminum partium cõmunem, id, quod ſic vnam partem terminat, quod illud vnum, & idem alteram partem terminet; vnde neutrius partis eſt proprius terminus, verbi gratia duæ medietates lineæ continuantur vnico puncto medio, quòd punctum & vnius, & alterius partis extremum eſt: per hoc patet quid ſit, non habere partes copulatas termino communi.

Hoc ſuppoſito, probat de numero eſſe quantitatem diſcretam. Partes numeri non coniunguntur aliquo communi termino, ergo numerus eſt de genere diſcretorum patet antecedens, nam quinq; & quinque, quæ ſunt partes denarij, nullo cõmuni continuantur, cũ omnes vnitates ſeparatæ ſint inter ſe.

Probat ſecundo de oratione, & explicat ſe non loqui de quacunque oratione, nam ea, quæ in mente eſt, non eſt quantitas; ſed de ea ſolum, quæ eſt in voce loquitur; probatq; duo, & quòd ſit quantitas, & quòd ſit diſcreta, primo quòd ſit quantitas, quod non probauit de numero, quia id erat per ſe notũ, in oratione autem id obſcurum eſt, probat autem ſic; Orationi inſunt paſſiones quantitatis, ſcilicet quòd ſit lõga, & quòd ſit breuis, ergo etiam ineſt ratio quantitatis. Probat ſecundo, quòd ſit diſcreta; partes enim eius ſcilicet ſyllabæ, ſicut vnitates in numero nullo communi termino copulantur.

Linea vero continuum eſt, eſt enim ſumere &c. 3

Probat modo de quantitatibus cõtinuis, non autem probat, quòd quantitates, ſint quia id patet, ſed quòd continuę ſint. Primò de linea, partes enim lineæ communi termino copulantur, ſcilicet puncto; partes etiam ſuperficiei linea, ſicut partes corporis ſuperficie iunguntur, Similiter de tempore, præteritum enim & futurum, quę partes ſunt temporis, præſenti copulantur. De loco probat: ſic locati partes copulantur aliquo termino, ergo etiam ipſius loci partes; ſingulæ enim loci partes correſpondent locati partibus, vt ergo eſt pars in locato, ſeu terminus contĩnuans eius partes; ita correſpondet terminus in loco coniungens partes loci, vocat autem Ariſtoteles terminum loci, & locati eundem, nõ quòd idem ſit numero, ſed proportione, ideſt per correſpondentiam, vt ſicut pars loci correſpondet parti locati, ita ſimiliter terminus communis partium loci correſpondet, & opponitur termino communi partium locati.

Amplius autem alia quatuor cõſtat ex partibus, &c. 4

Hic ponitur alia diuiſio quantitatis. quædam conſtat ex partibus habentibus poſitionem,

tionem, quædam ex partibus non habentibus poſitionem. Pro cuius declaratione aduerte, quod poſitio eſt habitudo corporis ad locum, in quo eſt: ſecundum quam dicitur eſſe in loco, quod eſt habere poſitionem: nõ enim aliud eſt habere poſitionem, quam in loco eſſe, habere autem partes poſitionem habentes, eſt habere partes in loco: non autem ſic ſumitur in preſenti, vt exiſtimauit Ammonius, affirmans numerum habere partes poſitionem habentes, quia partes numeri, quæ corporum vnitates ſunt, in loco ſint, at ſine dubio non bene conſiderauit, cum Ariſtoteles expreſsè aſſerat numerum carere partibus poſitionem habentibus.

Nota Propterea notandum eſt, aliud eſſe habere partes poſitionem habentes, aliud habere partes poſitionem habentes inter ſe: illud n. eſt, vt dixi, habere partes loco inexiſtentes, & de hoc nihil modo curat Ariſtoteles: at habere partes poſitionem inter ſe habentes, eſt tales habere partes, vt vna ſit velut alterius locus, & vna ſit in altera, quomodo dicimus digitus eſt in manu, & manus in brachio: & non ſolum hoc, ſed quod poſſimus deſignare hanc in iſta, & iſtam in illa, & quod hæc eſt ante illa retro, iſta ſurſum, & hæc deorſum; huius poſitionis hic meminit Ariſtot a qua longe diſtant partes numeri, vt dicemus.

Nota Vt autem partes quantitatis alicuius, hanc habeant poſitionem, tria ſunt neceſſaria. Primo, quòd ſint in aliquo continuo, i. in ſubiecto, & hoc vocat alicubi eſſe, non quod ſit in loco, vt credidit Porphyrius in ſuis interrogationibus; nam eo modo locus non haberet poſitionem, cum locus non ſit in loco, ſed quod ille partes ſint in ſubiecto aliquo vt dicit Alber. tract. cap. 6. Et ſecundo, quòd ſit continuum tale ſubiectum. Tertio, quòd partes ſint permanẽtes. Tria ergo partes hę debent habere, exiſtentiam in ſubiecto, continuationem, & permanentiam.

Nota Defectu continuationis, numerus caret partibus habentibus poſitionem, non enim dices, hæc pars numeri eſt ante, iſta retro, hæc vnitas eſt in illa, defectu permanentiæ, tempus non habet partes huiuſmodi, defectu vtriuſque oratio, quæ eſt diſcreta, & ſucceſſiua.

Sunt ergo quatuor quantitates poſitionem habentes, linea, ſuperficies, corpus locus; tres, non habentes; tempus; numerus, & oratio, dicit tamen Ariſt. in his tribus inueniri quidem ordinem, ſecundum quem vna pars præcedit alteram, præcedit enim tẽpus, & numerus numerum, & ſyllaba ſyllabam ſed nulla eſt partium poſitio.

Propriè autem quanta dicuntur quæ dicta ſunt, &c. 5

Hæc eſt illa diuiſio, quam Ariſtoteles ſuperius inſinuauit, quantum quoddam per ſe, quoddam per accidens, per ſe quantum ſunt ipſæ ſpecies quantitatis annumeratæ, quantum per accidens eſt id, quod non quantum a ſe eſt, ſed quia quantitatem participat, vt actio, quæ dicitur longa, a tempore, quo ſit, & motus longus, a loco. Hæc ſunt quanta per accidens. Sed dubitare poſſet aliquis, quare hæc ſit diuiſio quanti, cum in nullo prædicamento alio ſimilis ſiat diuiſio? hoc poſterius in diſputatione elucidabimus.

Quanto nihil eſt contrarium, &c. 6

Poſterior capitis pars eſt illa, in qua tria accidentia quantitatis explicantur; primum eſt: Quantitas non habet contrarium; cuius meminerat etiam in Prædicamento ſubſtantiæ; ſed modo obijcit idem, quod illi obiecit: magnum enim & paruum, multa & pauca, ad quantitatem ſpectant; tamen vnum alteri contrarium videtur.

Ad hoc reſpondet Ariſtoteles dupliciter. Primo, illa non eſſe de genere quantitatis, ſed alterius Prædicamenti, quod dicitur, ad aliud. probat hoc dupliciter. Primo. Omne quantum, in ſeipſo, quãtum eſt, at magnum & paruum, multa, & pauca non in ſe, ſed ad aliud dicuntur, ergo non ſunt quantitates, maiorem non exprimit, ſed minorem cum concluſione; minorem explicat exemplo, & probat. Primo, nam millium non dicitur magnum, niſi comparatum ad alia grana eiuſdem ſpeciei, & mons dicitur paruus relatus ad alios montes maiores. idem de multis, & paucis dicit. Probat autem minorem; ſi enim magnum & paruum abſolute dicerentur, & non relatione ad aliud, nunquam montem paruum, nec milium magnum dicere contingeret.

Secunda

Secunda ratio eſt ſumpta a ſignificatio ne vocabuli, vt dicit Simpl. magnum enim, paruum, & reliqua ſimilia non quantitatẽ, ſed exceſſum potius quantitatis ad aliud ſignicant, ergo ea non ſunt quantitates; loquitur aũt de magno, & paruo, quę ad quãtitatem continuam ſpectare videntur: de multis vero & paucis, quæ ad diſcretam.

7 Siue aliquis ponat quantitatem eſſe hæc, &c.

Poſterior reſponſio eſt. Quamuis admitteretur illas eſſe quantitates nullo tamen modo admittendum eſt contraria eſſe, hoc probat triplici ratione. Prima: nam contraria ſunt naturæ abſolutę, & per ſe, at magnum & paruum, & reliqua huiuſmodi non ſunt ad ſe, ſed ad aliud: ergo non ſunt contraria. Secundo, cõtraria non ſunt ſimul: hoc enim repugnat, ſubſtantia enim eſt quidem contrariorum ſuſceptiua, ſed non ſimul; non enim quis ſimul eſt ſanus & æger; at iſta ſimul ſunt, idem enim eſt magnum & paruum; ergo non ſunt contraria. Loquitur autem hic de contrarietate proprie dicta, vt ſuperius diximus. Tertia, ſi magnum & paruum contraria dicerentur, vnum, & idem ſibi ipſi contrarium eſſet, cum ſit idem magnum, & paruum; at id omnino impoſſibilium eſt, ergo contraria proprio non ſunt.

8 Maxime autem circa locum videtur eſſe contrarietas, &c.

Obijcit ſecundo Ariſt adhuc circa idem. Locus eſt vna ex ſpeciebus quantitatis, & contrarium habet, omnes enim locum loco contrarium ponunt, ſ. locum deorſum, qui eſt in medio, ideſt centro mundi, contrariari loco ſurſum, qui eſt in cœli concauo; iſta enim loca maxima diſtant, immo in definitione contrariorum dicitur contraria maxime diſtare, & talis diſtantia eſt per proportionem dicta, à diſtantia locorum, ergo loca ſunt contraria. Ad hoc nihil reſpondet, non quòd approbet, loco eſſe contrarium, non enim dicit, locus habet, ſed videt habere, vt notat Simplicius, ſed forſan, quia non erat locus iſte iſtud elucidandi, cum quid locus ſit, non eſſet compertum.

Poſſumus tamen reſpondere. Dupliciter aliqua quantitas cõſideratur, vt dicit Simp. Primo, vt quædam quantitas eſt, & in ratione quantitatis. Altero modo, vt admiſta, & coniuncta eſt cum qualitate, vel alia ratione alterius generis; verbi gratia, linea vt linea eſt, aut curua, aut recta eſt; hæ. n. ſunt qualitates ſ. rectitudo, & curuitas. Similiter ſuperficies vt ſuperficies eſt, vel vt aſpera, vel vt lenis eſt, quæ qualitates ſunt. Similiter tempus, vt tempus eſt, vel vt importat lumen, aut tenebras, ſecundum quę dicuntur dies & nox, tunc reſpondetur quantitati in ratione qualitatis adiunctæ contrarium habet, vt in exemplis patet.

Per hoc ſimiliter reſpondetur de loco, locus enim poteſt conſiderari in ratione quantitatis, & tunc nõ eſt aliud, quàm ſuperficies continens aliquod corpus, cui nullum eſt contrarium, altero modo, vt dicit certum ſitum, & certam diſtantiam à centro, & partibus mundi, & ſic dicitur vbi, quod eſt aliud prędicamentum, & tunc patitur contrarium, vt probat argumẽtum, non tamen vt ad quantitatem ſpectat.

Non videtur autem quantitas ſuſcipere magis, &c. 9

Conſtituitur ſecunda proprietas quantitatis, quæ eſt, non ſuſcipere magis, vel minus; hæc enim maxime coniuncta ſunt, habere contrarium, & ſuſcipere magis, vel minus, ita vt quæ contraria non habeant, magis, vel minus non ſuſcipiant, cum intẽſio, vel remiſſio ex contrariorum miſtione prouenіat. Tertia proprietas eſt, quantitas dicitur æqualis, vel inæqualis, hæc eſt autem omnino propria quantitatis; vt quoties aliquid æquale, vel inæquale ſentiamus, illic quantitatem eſſe iudicemus, dummodo hęc ſumantur propriè, nam aliquando vna albedo alteri æqualis dicitur, vel inæqualis, & vnus calor alteri, ſed id abuſiue, & improprie, albedines enim colores, vel qualitates, non æquales, vel inæquales ſed ſimiles, vel diſſimiles dicendæ ſunt, illud enim maxime quantitati eſt proprium. Hæc de quantitati eſt proprium. Hæc de quantitate circa Ariſtotelis verborum interpretationem.

QVAESTIO I.

An quantitas ſit genus ad continuam & diſcretam, & qua ratione.

QVamuis omnia fere;quæ in hoc capite peti poſſunt & petuntur,pręter eam cognitionem : quam facilem : & communem Ariſt. in pręſenti tradidit, Phyſica & Metaphyſi ſunt nec intellectu facilia:eorum tamen cognitio maxime eſt vtilis,cum plurimum Logicæ intentiones rerum ipſarum cognitione innoteſcant: propterea non mirum videri debet, ſi pro veritate Logicę explicanda, aliquid miſceamus de rerum ſpeculatione.

Eſt igitur prima difficultas circa diuiſionem primam capitis, An diuiſum, ſcilicet quantitas, ſit genus, vel potius analogum quoddam,ſimplicius exiſtimat,quantitatem eſſe quoddam genus,quod poteſt diuidi, & per continuum & per diſcretum, tanquam per differentias adęquate diuidentes,& ſimiliter poteſt iterum diuidi per habere partes poſitionem habentes,& non poſitionem habentes; tanquam per alias duas differentias etiam adęquatas, ſed ſub alia ratione eſt vna diuiſio, ſub alia vero altera; ſicut qui animal primo per rationale,& irrationale diuideret & iterum, inquit idem animal per mortale, & immortale ſecaret. Iſta opinio Simpl. quantum ad priorem partem ſcilicet priorem diuiſionem, eſſe generis per differentias,eſt Alber. tracta. de quantitate c.1. & eſt communis ſententia; quantum vero ad poſteriorem,eſt contra communem,communiter enim tenetur, illam diuiſionem quantitatis in habentem poſitionem,& non habentem, eſſe, ſubiecti in accidentia; ſicut animalium,aliud album,aliud nigrũ, aliud medio modo ſe habens.

Argũ. in contrariũ. Primũ arg. At circa priorem diuiſionem non modica difficultas eſt, quo modo quantitas ſit genus ad continuam, & diſcretam, ſunt enim valida argumenta in contrarium. Primum, Nullum genus, denominatiue prædicatur de ſua ſpecie,vt docet Ariſt.4. Topic. cap.1. & ratio eſt manifeſta,cum genus ſecundum nomen, & rationem prædicetur; quod non faciunt ea, quæ denominatiue prædicatur; as quantitas de ſuis ſpeciebus prædicatur denominatiue,cum in concreto etiam prædicetur,dicitur enim linea eſt quantitas & quanta;longitudo eſt longa,numerus eſt quantitas,& quantus,ergo non eſt genus, vel ſi eſt reſtat dubiũ, quare tales prędicationes non fiunt in alijs generib. non enim dicimus,albedo eſt alba,calor eſt qualitas,& qualis.

Secundo. Vnius generis vna ſpecies non fit ex altera, at numerus fit ex continuo,cũ ex diuiſione continuit fiat, & reſultet numerus,vt docet Ariſt.3. Phyſic. Secũ arg. Tertio.Species vna non prædicatur denominatiue de alia ſpecie cuiuſdem generis. at numerus de linea prædicatur denominatiue,ergo nõ ſunt ſpecies,& per conſequens,quantitas non eſt genus,Minor probatur,dicimus enim linea eſt numerata. Ter arg. Quarto.Continua & diſcreta quantitas non conueniunt in vnica ratione communi, ergo non habent aliquod idem genus. Quar arg. Probatur antecedens,quia talis ratio, vel eſt quòd vtraque ſit diuiſibilis, vel quod vtraque ſit menſura, non prior, quia diuiſibilitas prius ineſt cõtinuo, vt diximus, nõ poſterior,quia ratio menſuræ prius ineſt diſcreto,cum non menſuremus niſi per vnitatem, eam multiplicando, & faciendo numerum,ergo non eſt vna ratio vtrique communis & generica.

Prim opin. Propter hæc inter aſſerentes quãtitatem eſſe genus non conuenit. Alber. enim tract. de quantitate.c.2. exiſtimat hic conſiderari quantitatem, vt eſt menſura quædam ſubſtantiæ,non autem vt eſt ratio diuiſibilitas, quod etiam ſequitur Caieta.& S.Th. opuſculo 48. c.2. & fere eſt communis ſentẽtia, quorum ratio eſt, quia Ariſt. diſtinguit ſpecies quantitatis,vt ſunt menſuræ ſubſtantię, nam quantum ad diuiſibilitatem non differunt locus, & ſuperficies, cum locus ſit ſuperficies vltima corporis continentis. Patet autem eandem eſſe diuiſionem loci, & ſuperficiei, tamen in ratione menſuræ differunt,nam locus eſt menſura extrinſeca locati, cum ipſi non inhæreat.ſuperficies autem eſt menſura intrinſeca,ſcilicet inhærens corpori,cuius eſt menſura.

Secũ opin. At vero Burle.& alij aſſerunt,hic conſiderari quantitatem, vt eſt diuiſibilitatis ratio, & ſub hac ratione eſt genus quoddam ad cõtinuam,& diſcretam,cuius ratio eſt,nam in ratione menſurę eſt pure analogum,cum menſura primo competat vnitati, & nume-

ro,&

ſo,& non continuo niſi in ratione vnitatis, ſcilicet quatenus aſſumimus, aliquam quantitatem continuam in ratione vnitatis, vt eo metiatur alia omnia; vt docet Ariſtot. 10. Metaph. c. 2. Hoc autem argumentum maxime moleſtum eſt authoribus appoſitæ factionis, a quo ſub ducere ſe nequeunt, non minus, tamen illorum argumentum eſt his difficile, ita vt rei veritas, nõ ſatis apud hos, vel illos innoteſcat Dabimus operam, Deo fauente, vt breuiter & clare rem iſtam aperiamus, & dilucidemus, id quod deceptionis cauſa poteſt eſſe manifeſtantes ſequentibus fundamentis.

Primũ fund. Prima fundamentum, Quantitas dupliciter accipitur. Vno modo pro quantitate, corporum, ſecũdum quam ipſa corpora extenſa ſunt, vel numerari poſſunt: & hæc dicitur quantitas, molis quæ in rebus, ſpiritualibus non inuenitur, & de hac ſermo eſt in præſenti loco. Altero modo accipitur quantitas pro certo gradu virtutis, & eſſentiæ, quem vnumquodque participat, ſecundum quam dicimus, magnus eſt dominus, & infinitus, non quidem corporis quantitate, ſed in eſſentia & virtute, dicimus, etiam creatura eſt finita, & talis quantitas, reperitur etiã in ſpiritualibus de qua non loquimur modo, & hæc dicitur quantitas virtutis.

Hinc ſit, quòd etiam æquale, & inæquale dupliciter accipiuntur, & vt a quantitatę. Primo modo ſumuntur, & ſic res ſpiritales, non dicuntur æquales, vel inæquales, & vt a quantitate ſecundo modo ſumuntur, & ſic omnia, quæ ſunt, adinuicem æqualia, vel inæqualia dici poſſunt dicimus enim filius, eſt æqualis, patri ſecundum diuinitatem, nullus angelus æqualis, eſt Deo, & hęc dixit Ariſtotel in fine capitis, dum docuit non multum æqualitatis, vel inæqualitatis reperiri in alijs.

Quod dicimus de quantitate continua, dicendum etiam eſt de diſcreta; numerus. n. duplex eſt, & qui reperitur in ſpiritualibus etiam, ſecundum quem dicimus, tres ſunt perſonæ, & vnus Deus: Millia millium angelorum miniſtrant ei, Dicimus etiam tria puncta, tres albedines, & talis, numerus vocatur tranſcendentalis de quo in pręſenti fit ſermo alter eſt numerus, qui ſolum in rebus corporeis inuenitur & iſte prædicamentalis eſt, de quo hic agimus, Patet igitur ſermonem in præſenti, fieri de quantitate cõtinua, & diſcreta vt in rebus, & ſubſtantijs corporeis eſt.

Hæc autem quantitas; ab Ariſt. 5. Meta. c. 13. ſic definitur in concreto. Quantũ eſt, quod eſt diuiſibile in ea, quę inſunt, quorũ vtrumque, aut vnumquodque vnum quid aptum eſt eſſe, ideſt, quantum eſt ſubiectum aliquod habens, partes quarum ſingulæ per ſe eſſe poſſunt, & rationem quanti ſortiri; verbi gratia, lignum diuidi poteſt in partes, quæ ſingulę continuæ ſunt, & per ſe eſſe poſſunt, ſimiliter numerus in vnitates, quæ ſingulæ per eſſe poſſunt diuiditur, vnde patęt longe alias eſſe partes quantitate prouenientes, ab alijs omnibus; partes enim potentiales non ſunt alicuius, ſubiecti ſed alicuius ſuperioris, prædicati partes, ſimiliter differentia. Accidentia vero & potentiæ ſunt quidem ſubiecti vnius aliquando partes, ſed ſingula per ſe eſſe non poſſunt, nec ſunt vnum ſubiectum, nec ſimiliter materia, & forma, at partes quantitatis ſic alicuius, ſubiecti, & vnius, rei, ſunt, vt ſingulæ per ſe vnum quid faciant, & hoc valde nota.

Sic ſecundum fundamentum. Quantitas multa tribuit ſubiecto ſuo. Primo enim ante omnia dat partes tales, quales dixi in primo fundamento, quod eſt dicere, ratio qua ſubiectum tales partes habet, eſt quantitas, ſi partes fuerint extenſionis, eſt quantitas continua, ſi numerationis, diſcreta & hęc eſt prima ratio quantitatis, eſſe formalem rationem partium illarum. Secũdũ fund.

Ab hac quantitatis natura fluunt quædam paſſiones propriæ Prima, eſſe diuiſibile, ex eo enim quod aliquis, partes habet diuiſibile eſſe conſequitur. Similiter ſequitur, ſecunda eſſe finitum, vel infinitum. Tertia eſſe æquale, vel inæquale alteri Quarta eſſe, menſurabile. Omnes hæ quatuor rationes, ſunt proprie paſſiones fluentes ex illa natura prima quantitatis, & ſubiecta recipiunt omnia iſta quinque a quantitate: quarum, paſſionum natura, numerus, & ordo, ſufficienter in Met. tradentur, Deo adiuuante.

Interim tamen aduerte vnum diligenter, Quod quantitas omnia iſta quinque tribuit ſuo ſubiecto formaliter, ideſt, eſt forma quædam, qua ſubiectum habet partes, & eſt diuiſibile, eſt finitum, æquale, & menſurabile: vt enim albedine corpus for-

maliter eſt album,& viſibile diſgregatiuum viſus, ita corpus a quantitate eſt quantum ideſt partes habet, finitum & menſurabile eſt; & hoc ſignificant illa verba, quantitas eſt ratio partium, eſt ratio diuiſibilitatis, eſt ratio menſuræ.

Tertiũ fund. Ex his fit tertium fundamentum, a quo fere natura & intelligentia nõ ſolum quantitatis,ſed aliorum multorum pendet. Aliud eſt id,quo menſuramus,aliud quod menſuramus, aliud id ratione cuius aliquid menſuratur,vel menſurari poteſt. In primis vt a noto incipiamus, id, quod menſuramus eſt corpus, vel res corporea, tam continua, quam diſcreta: id vero ratione cuius illa menſurantur, vel menſurabilia ſunt, eſt quantitas: volo dicere forma, a qua corpus habet, quod menſuretur, eſt quantitas niſi enim quantitatem haberet, menſurari non poſſet, quod ſuperius dicebamus, eſt ratio menſuræ formalis:id autem,quo menſuramus, eſt quoddam quantum, quo vtimur, vt diuiſibili quoddam ad menſurandas alias, quantitates, vt vtimur vlna, vtimur modio; tanquam vno quodam, per cuius multiplicationem alia quanta menſuramus; vnde iſta prior dicenda eſt menſura, illa vero qua ſubiectum eſt menſurabile, non menſura, ſed menſurabilitas, eſt quædam,ſeu dicatur menſura paſſiua,& formalis, & altera menſura actiua, & inſtrumentalis.

Vtrumque quidem quantitas ſubiecto communicat formaliter, eſt enim ratio, qua corpus,vel ſubiectum eſt menſura menſurans, & qua menſurabile etiam eſt, ſed magno diſcrimine, nam non omnis, quantitas, eſt menſura menſuramus, non enim menſuramus niſi quadam parte,quantitatis determinare eam multiplicantes: at omnis quantitas eſt ratio menſurabilitatis, Præterea eſſe menſuram menſurantẽ magis competit vnitati, quæ eſt principium numeri,vt argumentum ſuperius probabat: at menſurabilitatis ratio omnibus quantitatibus, ex æquo ineſt.

Quartũ fund. Sic quartum fundamentum. Iſta omnia, quæ dicimus per prius ipſi quantitatis inſunt, ipſa enim eſt partes habent per ſe, vt patet in lineis, ſuperficiens per ſe conſideratis,& in tempore,cuius partes ſunt aliæ à partibus ſubiecti. Similiter ipſa quantitas eſt diuiſibilis,menſurabilis ſecundum ſe, vt patet in ſanctiſſimo ſacramento altaris. Secundario vero hoc tribuit ſubiecto, & ſubſtantiam,nam diuiſibilitatem,& menſurabilitatem, & reliqua, ſubſtantia a quantitate habet. Tertio quod maxime notorium eſt, quantitas hęc tribuit alijs accidentibus nam accidentia habent partes, diuiſibilitatem, & cætera a quantitate, vt patet in albedine,quę tanta eſt,quanta ſuperficies,cui ineſt, quod nullum accident habet. Quantitas igitur primo illa habet in ſe. Secundo ſubſtantiæ communicat, Tertio alijs accidentibus.

Hinc eſt,quod de ſe ipſa ſuſcipit prædicationem abſtracti concreti,dicendo linea eſt quanta, & quantitas; quod non fit in alijs accidentibus. Similiter diſtinguitur duplex quantum,per ſe,& per accidens,per ſe eſt ipſa quantitas, per accidens ſunt accidentia illa,quæ quantitatem participant, quæ diſtinctio in alijs accidentibus non fit. Sequitur etiam optime Ariſtot. tractaſſe quantum in concreto, vt legitur Gręce; quanti aliud continuum &c. vt intelligamus eandem eſſe in hoc peculari prędicamento prędicationem abſtracti,& concreti. Hæc ſunt ex quibus non mediocris quantitatis cognitio haberi poteſt,& quæ non paſſim inueniuntur: cætera Metaphyſico relinquantur. Reſpon. ergo ad quæſtionem ſequentibus concluſionibus.

Prima concluſio. Quantitas vt eſt ratio partium,eſt quoddam genus cuius, differentiæ ſunt continuum & diſcretum:quantitas enim continua eſt magnitudo, diſcreta vero multitudo,quę ſunt duo genera eius ſub alterna,varias ſub ſe ſpecies includẽtia. Hęc concluſio hoc vnico argumẽto patet;Quantitas ſecundum talem rationem prædicatur in quid,de pluribus ſuis ſpeciebus, ergo eſt genus;conſequentia eſt certa, & antecedens manifeſtum. 1. Cõcl.

Secunda concluſio. Habere poſitionem vel non habere,quantitatis, differentiæ non ſunt,vt exiſtimat Simpl. ſed paſſiones. Probatur vnico argumento. Si eſſent differentiæ, non poſſet quantitas continua abſtrahi a poſitione,at per intellectum ſuperficies ſine vlla poſitione conſideratur, cum intelligatur abſtracta a loco, & ſubiecto.ergo illa poſitio non eſt quantitatis differentia, cum ſpecies abſque ſua componente differentia 2. Cõcl.

intelligi

intelligi nequeat. Hic autem aduerte, quòd non eſt idem, quantitatem continuam eſſe, & poſitionem habere, cum quantitas aliqua continua non eam habeat, ſcilicet tempus, nec ſimiliter eſſe diſcretum, & non habere poſitionem, cum etiam cõtinua aliqua non habeat. Vnde ſic iſta ſe habet, ſcilicet continuum & habens poſitionem, quòd omne habens poſitionem eſt continuum, non tamen omne continuum habet poſitionem, at diſcretum, & non habens poſitionem ſic ſe habent, quòd omne diſcretum eſt non habens poſitionem, at non omne non habens poſitionem eſt diſcretum.

Cõcl. Tertia concluſio. Quantitas iſta quæ ratio partium eſt, conſideratur in præſenti, vt ſub tali ratione eſt genus generaliſſimum omnes has ſpecies continens. Iſta concluſio iudicio meo eſt manifeſta ex ipſo contextu Ariſtotelis, in quo continuum, & diſcretũ, ſub quibus ſunt omnes ſpecies quantitatis, non aliter definitur quàm per ipſas partes, quæ copulantur, vel non copulantur termino communi. Præterea, quia Logicus conſiderat intentiones ſecundas, quæ in primis fundantur, at ratio generis quantitatis non fundatur in menſuræ ratione, quia hæc eſt paſſio, non natura generica, ratio autem, qua genus eſt, eſt quantitas, vt ratio partium eſt. Præterea, quia tota ratio, & argumentum illorum inualidum eſt, dicunt enim aliter non poſſe diſtingui ſpecies quantitatis, quàm in ratione menſuræ, hoc autem inualidum eſt, ſic enim optimè diſtingui poſſunt, & diſtinguuntur. Linea eſt ratio partium ſecundum longitudinem in continuo, ſuperficies ratio partium ſecundum latitudinem, corpus ratio partium ſecundum profunditatem, tempus ratio partium ſucceſſiuarum in continuo, locus eſt ratio partium continentium aliquid, numerus ratio partium diſcretarum, oratio partium diſcretarum cum ſucceſſione, & hæc valde obſerua;

primum. Reſpondetur igitur per hæc ad argumenta quatuor ſupra poſita, quibus probabatur quantitatem non eſſe genus.

Ad primum reſpondent Burleus & Scot. q.17. Linea, ſuperficies, & quælibet, alia quantitatis ſpecies, dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo, vt eſt in ſubiecto, & ſimul cum ſubiecto ſumitur, & tunc prædicatur genus de illis denominatio, quia cum ſubiecto ſumuntur. Altero modo conſiderantur in abſtracto abſque ſubiecto, & ſic ſpecies quantitatis ſunt, & tunc falſum eſſet dicere, linea eſt quanta. Iſta reſponſio non placet, quia linea non dicit ſubiectum magis quàm albedo, vt ergo de albedine nũquam dicitur, quòd eſt qualis, ita nec de linea dicetur illa ratione. Præterea, quia ſubiectum non per lineam, ſed per lineatum explicatur. Propterea aliter dicendum eſt, nempe illam prædicationem concreti de abſtracto non eſſe denominatiuam, ſed eſſentialem in re, licèt modus quidam denominatiuus ſit id quod ſit propter peculiarem rationem, quæ in quantitate reperitur, vt explicui in quarto fundamento.

Ad ſecundum reſpon. quòd ex vna ſpecie in communi altera non fit: nulla enim ſpecies in ſua ratione, & natura admittit aliam ſpeciem ſibi coæqualem: tamen ex indiuiduo vnius ſpeciei non pugnat, vt materialiter fiat indiuiduæ alterius ſpeciei, vt enim ex aqua fit ignis, aqua tamen non manente, ita ex continuo fit diſcretum, continuo tamen non manente, nec hoc eſt inconueniens vllum. Ad 2.

Ad tertium reſpon. quòd linea non dicitur numerata a numero, denominatiuè, quia numerus in ea ſit: ſed dicitur numerata ab actu intellectus, per quem numeramus: numerare enim opus eſt rationis & intellectus.

Ad quartum eſt maximè notanda ſolutio; negatur enim maior; ratio enim generica, in qua omnis quantitas conuenit, eſt habere partes eiuſdem rationis, vt ſupra diximus; negatur etiam minor; immo ratio diuiſibilitatis vniuocè competit continuo & diſcreto, non autem vni per prius, alteri per poſterius. Verum eſt, quod ex diuiſione continui aliquando reſultat, & fit numerus, tamen non ſemper; nec ex natura numeri eſt, fieri ex continuo; conſtituto autem numero, & continuo, vnumquodque per ſe diuiſibile eſt, & non vnum per alterum. Ad illud de menſura, fuit magna ſine dubio in hoc apud ſcriptores ambiguitas; nam ratio menſuræ ſcilicet menſurantis, per prius diſcreto conuenit, vti diximus; & ſic eſt ratio analoga; at ratio menſuræ paſſiuæ, id eſt qua ſubiectum menſurabile eſt, vniuoca eſt omni quantitati;

& hæc ſufficiant. Sat ſcio me aliqua ex parte breuem in verbis, & obſcurum in his fuiſſe: tamen mediocriter auditori verſato, & diligenti manifeſta iſta erunt, cuius rationem ſemper in his habeo, præſertim quia viua voce iſta exponenda a magiſtro ſunt.

QVAESTIO II.

Circa reliqua quæ in hoc capite continentur, an rectè dicta ſint ab Ariſtotele.

QVia multa ſunt in hoc capite, quæ intelligentia, & examine aliquo indigent, particularius a nobis tractandà ſunt, & diſputatione elucidanda.

Argumēta in contrarium. Primū arg. Eſt igitur primum argumentum contra ordinem procedendi Ariſtotelis & ipſius modum. Vnumquodque vniuocum prius per definitionem, quàm per diuiſionem notificandum eſt: ſed quantitas eſt genus vniuocum ergo a diuiſione oportebat exordiri, non a diuiſione, vt facit Ariſtoteles.

Secūdū arg. Secundo. Ariſtoteles in diuiſione præpoſuit continuum diſcreto, ergo male poſtea in tractatu diſcretum præpoſuit continuo.

Tertiū arg. Tertio. Nihil in vno prædicamento collocatum conſtitui debet in altero: ſed corpus eſt in prædicamento ſubſtantiæ; ergo nullo modo corpus poteſt eſſe ſpecies ſubſtantiæ, & quantitatis.

Quartū arg. Quarto. Videtur Doctrina iſta non conſonare doctrinę eiuſdem Ariſto. 5. Metaph. c. 13. ibi enim inter quantitates non numerat locum, nec orationem: & inter quantitates per accidens, ponit tempus, & motum. at hic & locum, & orationem, & tempus, inter quantitates per ſe conſtituit, motus autem non meminit.

Quintū arg. Quinto: Videtur, quod nullo modo oratio quantitas ſit: nam vel accipitur pro oratione vocali, mentali, vel ſcripta: ſed oratio ſcripta eſt potius ſubſtantia materialiter, formaliter verò ſcilicet vt ſignificatiua eſt, eſt relatio, vel qualitas; mentalis autem, quæ in intellectu eſt, eſt qualitas, cum in intellectu non ſit quantitas; vocalis autem ſi materialiter ſumatur; eſt aer verberatus, qui ſubſtantia eſt, ſi formaliter eſt, ipſum ſignificare, quod non eſt quantitas, ergo nullo modo oratio eſt quātitas, & hoc admiſſo quod eſſet quantitas non eſſet ponenda inter diſcretas, ſed inter continuas: vnica enim ſyllaba continua eſt, & motu continuo profertur.

Sextum arg. Sexto. Magnitudo, multitudo, ſunt quantitatis ſpecies ſubalternæ, & longitudo etiā eſt quædam ſpecies ipſius: ergo magnum, multa, longum ſpecies ſunt quantitatis. & non pertinent ad prædicamentū ad aliquid.

Septimū arg. Septimo Vnitas, & punctum ad quantitatem ſpectant, vt patet; tamen non ſunt ſub aliqua ſpecie ex aſſignatis: ergo diminuta doctrina hæc videtur.

Octauo. Multa etiam alia videntur prætermiſſa, quę tamen quantitates ſunt, vt graue, leue, omnia etiam pondera, omnes menſuræ, vnica, libra, modius gomor, & reliqua huiuſmodi, quæ non apparet in alio prædicamento eſſe conſtituenda, quam in iſto, quorum tamen Ariſtoteles nullatenus meminit. Iſta argumenta a nobis ſoluenda ordine ſunt: ex quorum ſolutionibus perfecta prædicamenti huius cognitio dependet.

Prima Solutio Ad primum. Ad primum argumentum reſpondet Alber. tract. de quantitate, c. 1. hic conſiderari quantitatem, vt menſura eſt: cum autem alia ſit ratio menſuræ in continuis, alia in diſcretis: nec eiuſdem rationis ſit vna in omnibus menſuræ ratio: non definitione, ſed diuiſione vſus eſt. Hæc reſponſio non ſatisfacit. Primo, quia, vt ſuperius diximus, hic quantitas in ſua ratione prima conſideratur, ſcilicet vt eſt ratio partium. Secundo, quia ſi non eſt vna ratio menſuræ in continuo, & diſcreto, non eſſet genus; nec hic tanquam genus conſideraretur, quod videtur falſum. quòd ſi eſt ratio vna quamuis communiſſima, hæc potius definienda erat.

Secūda Solutio. Doctores Louanienſes dicunt, id factum fuiſſe, quia generaliſſima non habent definitionem propriam conſtantem ex genere, & differentia, cum ſint ſuprema genera. Sed hoc non placet, quia eadem ratione nullum aliud definiret, at definit ad aliquid, & qualitatem. Præterea, quia generaliſſima habent deſcriptionem: immo vt ſuperius diximus, & declarauimus, Ariſt. 5. Meta. c. 13. quantum ipſum deſcripſit ante diuiſionem,

Pro-

Propterea exiſtimo dicendum eſſe Ariſto telem non tradere hic rerum cognitionem diſtinctam, niſi quantum ſufficit Logico pro rerum coordinatione, & pro prædicationibus,& ipſarum partibus perfecte intelligendi,& quia ipſum quantum,eſt maximæ notum, vtpote maxime præ omnibus alijs ſenſum, nulla circa id vſus eſt deſcriptione; ſicut in alijs fecit, quæ non ſubſtat ſenſibus in vniuerſum.

Tertia ſolutio.

Poſſumus tamen facile eius definitionem aſſignare, ſicut & ipſius ſpecierum. hæ enim definitiones ſpecierum ex Ariſtoteles,verbis deducuntur. Poteſt autem quantitas, in communi per ſuas proprietates deſcribi, quantitas eſt ratio partium, vel quæ per ſe partes habet quantitas, eſt ratio menſuræ ſubſtantiæ, & quantitas eſt ratio diuiſibilitatis, in partes, eiuſdem rationis, ſimiliter eſt forma, ſecundum quàm æquale, vel inæquale aliquid dicitur, quantitas vero continua eſt quantitas,cuius partes termino communi copulantur, diſcreta vero, eſt cuius partes, termino communi non copulantur, linea eſt continua quantitatis, cuius; partes, in puncto copulantur primo, ſuperficies cuius partes linea copulantur; corpus, cuius partes ſuperficie copulantur locus eſt ſuperficiens vltima corporis continentis, tempus eſt continua quantitas ſucceſſiua, cuius partes in iſtanti copulantur, numerus eſt continuorum permanentium menſura diſcreta; oratio eſt ſucceſſiuorum menſura diſcreta.

Prima ſolutio. Ad 2.

At ſecundum reſpondent aliqui, continuam quantitatem in ratione diuiſibilitatis, priorem eſſe diſcreta, ex diuiſione enim continui reſultat a numerus. at in ratione menſuræ priorem eſſe diſcretam, non enim menſuramus niſi quantitate aliqua continua ſumpta tanquam vnitate, cuius multiplicatione menſuramus. vt vtimur vlna. grano, plamo, multiplicatis ad menſurandum, & hoc conſilio ductus Ariſtot. prius, continuum poſuit in diuiſione,in declaratione vera diſcretum antepoſuit. Hæc ratio non mihi diſplicet.

Secũda ſolutio.

Alter etiam reſpondent Alber. tract. iſto c.1. & bene. Quantitas enim continua notior, eſt, quia magis compoſita, ad diſcreta ſimplicior eſt, 1. prior eſt; nam diſcreta quantitas nullam habet poſitionem;at inter continuas inuenitur poſitio; ac propterea Ariſtoteles tali ordine vſus eſt,vt vnum, & alterum exprimeret. Hæc doctrina eſt vera & Ariſtotelis ipſius. pri. Poſt. c 23. Arithmeticam ſimpliciorem Geometria exiſtimat & 1. Met c 2. ob id.quod illa ſit de diſcreta quantitate hæc de continua.

Ad tertium reſpondetur. Corpus tripliciter ſumitur,eſt enim æquiuocum. Primo pro toto compoſito ſubſtantiali, ex materia & forma conſtituto, quo pacto dicimus, Angelus non eſt corpus: plantæ vero, animalia, lapides ſunt corpora, & ſic corpus eſt vnum genus ſubſtantiæ, de quo ſupra diximus eſſe generaliſſimum. Secundo modo ſumitur corpus pro altera parte viuentis, quo pacto dicimus, animal conſtare ex anima,& corpore: & ſic non eſt genus,nec prædicatur de ſpeciebus vllis, ſed ponitur reductiue in prædicamento ſubſtantiæ, ſicuti pars. Tertio modo ſumitur pro quantitate quadam, ſcilicet profunditate, quæ eſt accidens corporum ſubſtantiæ, & iſto modo eſt ſpecies huius prædicamenti, nec hoc eſt vllum inconueniens, quod vnum ſecundum diuerſas rationes ad varia pertineat prædicamenta.

Prima ſolutio. Ad 4.

Ad tertium non eſt facilis ſolutio. Quidam enim dicunt,has quantitates,ſcilicet locum,tempus,orationẽ dupliciter poſſe conſiderari: vno modo,vt ſunt rationes diuiſibilitatis,ſeu ratione diuiſionis,& ſic ab Ariſtotele conſiderantur in 5. Meta. & tunc locus non est ſpecies diſtincta a ſuperficie,cum ea dẽ ſit ſuperficiei,& loci diuiſio;ſimiliter nec oratio numero diſtinguitur,tempus autem & motus ſunt diuiſibilia ad diuiſionem ſpatij,per quod fit motu, idest, quantitates per accidens ſunt, hoc igitur fuit in cauſa, quo minus Ariſtoteles locum & orationem non poſuerit,tempus autẽ & motum inter quantitates,per accidens aſſignauerit. Poſſunt tamen ſecundo conſiderari in ratione menſuræ,& tunc locus est quãtitas per ſe diſtincta a ſuperficie, quia locus est menſura corporum ſeparabilium a se,ſimiliter, & oratio a numero diſtinguitur, cum oratio ſit menſura ſonorum diſcretorum, tempus etiam est per ſe quantitas, cum ſit motus menſura, motus autem ſemper eſt quantus, per accidens, in ratione diuiſionis quia diuiditur per aliud, ſcilicet ſpatium; & in

ratione menſuræ, quia menſuratur per tempus. Cum igitur hic conſideretur quantitas, vel eſt menſura optima, ponuntur eius ſpecies aliter quàm in Metaphyſica, in qua conſideratur quantitas, vt eſt rō diuiſibilitatis.

Iſta ſolutio non eſt ſpernenda, eſt enim inſignium virorum; tamen mihi in hoc non placet nam eſſe menſuram eſt paſſio quantitatis ipſius, fluens ab eius natura: ſed talibus ſpeciebus prędictis non ineſt per ſe, quantitatis, ratio ſecundum eos, ergo nec inerit paſſio; eſt quo enim per ſe remouetur natura, remouebitur etiam & paſſio & præterea, quia diximus hic etiam natura ipſam quantitatis conſiderari.

Secūda ſolutio. Burl. ad hoc dicit, locum nō eſſe ſpeciem per ſe quantitatis illo modo nam locus denotat duo, ſuperficiem de materiali, & continentiam de formali, materialiter, ergo non differt a ſuperficie; formaliter vero non eſt quantitas, quia continentia quantitas non eſt: ac propterea ab Ariſtotele non numeratur in 5. Metaph. hic vero locus ponitur in quantitates, quia Ariſtoteles, loquitur vulgariter, & ſecundum opinionem celebriorem. Omne autem antiqui locum inter quantitates conſtituebant. & hoc videtur docere. Auerr. Metaph com. 18. Hæc ſententia fuit Alber. tract. iſto, cap 5. vbi locum explicat eſſe illud ſpatium totum, longum, latum, profundum quod eſt inter latera corporis continentis vt antiqui credebant. 4. Phyſic. immo vulgus modo ita exiſtimat. Hoc tamē impugnat illic Ariſtot & ſecundum veritatem oſtendit locum eſſe ſuperficiem vltima corporis continentis: hoc etiam videtur docere. Simpl. & Doctores Louanien. aſſerunt locum ſecundum Ariſt. non eſſe quantitatem diſtinctam a ſuperficie; autem fuiſſe locutum iuxta receptam ſui temporis, & commune opinionem.

Dicit, ſecundo Burl. motum eſſe quantitatem, per ſe, ſicut tempus etiam in ratione diuiſionis, fuiſſe autem prætermiſſum ab Ariſtot. non quia non eſſet ſed quia non curauit omnes ſpecies enarrare.

Dicit tertio, in Metaphyſica tempus, & motum dici quanta per accidens, non quòd non ſint per ſe quantitas, ſed quia ab alio, ſcilicet a ſpatio & mobili recipiūt eſſe quantitates, ſed recipiunt ab eis effectiue ſolum, ſe, tamen quantitatis formaliter ſunt.

De oratione autem dicit quarto, eſſe etiam per ſe quantitatem a numero diſtinctam.

Iſta ſententia Burlei in hoc, quòd concedit motum eſſe quantitatem, per ſe, eſt Albert. magni tract. in cap. 18 & Iambli. vt refert in præſenti Simpl. Dicunt enim motum duo dicere, & fluxum, & formam aliquam, cuius eſt fluxus, & quod ſucceſſio quantum ad fluxum eſt quātitas, quantum ad formam non: ſed aliquando eſt qualitas, aliquando vbi, aliquando quantitas, ſecundum quod fluxus poteſt eſſe in qualitate, vel vbi, vel quantitate ac propterea hic non numerat inter quantitates, quia totum eius eſſe non eſt quantitas, nec vnius eſt generis.

At porphyrius lib. 2. in terro. & Ammo. credunt motum ſecundum ſuam naturam non eſſe quantitatem: ſed eſſe quantum per accidens, ſicut ſubſtantia eſt quanta per accidens. Ad locum Metaph. reſpon. illic. Alex. Ariſtotelem locum tractare de quantitate permanente, propterea iſta prætermiſit.

Sed in hac difficultate ne confuſio inſit audienti, quantum pro caput logico exigitur, exiſtimo ita dicendum. Primo omnes has ſpecies hic enumeratas, eſſe quantitates, per ſe; & hæc eſt communis opinio, non ſolum in ratione menſure, ſed etiam in ratione partium, & diuiſibilitatis, vt ſuperius diximus.

Tertia Solutio. Dico ſecundo, tempus dupliciter poſſe diuidi. Vno modo ſecundum partes ſucceſſionis, ſcilicet præſens, præteritum, futurum, ſecundum hanc diuiſibilitatis rationem eſt quantitas per ſe; & ita hic conſideratur. Altero modo diuiditur ſecundum ſpatium, per quod mobile tempus efficiens mouetur: & ſecundum hanc diuiſibilitatem eſt quantitas per accidens, vt dicitur in Metaphyſica; conſiderare autem tempus ſecundum ſuas partes, ad Phyſicum ſpectat, & id notius eſt; propterea in Metaphyſica non inter quantitates per ſe conſtituitur, ſicut in Logica.

Dico tertio orationem ſub numero comprehenſam fuiſſe illic; non enim ibi loquitur de numero particulariter, vt diſtinguitur ab oratione ſed numerum eſt idem quod multitudo, vt ibidem interpretatur Auerroes.

Dico, quarto, locum etiam ſub ſuperficie contineri;

contineri: ibi enim conſiderat ſuperficiem in communi, vt includit ſuperficiem ambientem,& terminantem: hic autem loquitur particulariter de ſuperficie terminante.

Dico vltimo, motum non eſſe quantitatem per ſe, vt bene dicit Ammo. & Porphy. quia motus, vt motus, eſt ſolum actus quidam imperfectus, vt ſuo loco tractabitur. Hæc omnia obſerua, quia exiſtimo Ariſt. & veritati maxime eſſe conformis.

quin n. Ad quintum eſt inſignis difficultas de intellectu orationis, quid ſit. Omiſſi aliorum ſententijs, dicam, quæ in hoc diligenter excogitaui, idque declarabo ſequentibus fundamentis.

rimū d. Aduerte igitur primo, quòd ſonus eſt quoddam accidens, & qualitas effecta in aere ex colliſione duorum corporum. Vox autem eſt, non omnis ſonus, ſed ille tantum qui efficitur in aere ex colliſione quarundam corporis partium, ſcilicet linguæ, palati, dentium &c. eſt autem vna vox, quæ vnica fit percuſſione, plures autem voces quæ pluribus fiunt percuſſionib. ſicut ſunt ſyllabæ, quælibet enim ſyllaba vnica fit percuſſione, plures autem pluribus. Oratio autem eſt aggregatio ex multis vocibus ſyllabarum, vt dominus: vnde omnis oratio eſt diſcontinua, & diſcreta.

cūdū d. Aduerte ſecundo, Diſcretio duplex eſt; quædam ſubiecti, vt albedo lactis, & albedo niuis diſcreta ſunt, quia duobus inſunt diſcretis ſubiectis: altera eſt diſcretio formę, ſicut quādo duo inſunt vni ſubiecto tamen vnum alteri idem non eſt; ſicut albedo, & dulcedo lactis. Oratio igitur diſcreta eſt, non quidem ſubiecto, quia in eodem aere omnes ſyllabarum percuſſiones recipiūtur, ſed diſcretæ formæ; nec ſimiliter eſt diſcreta in tempore cœli, quia vnico tempore ſimul duo poſſunt loqui. quorum ſermones ſimul tempore: & ſubiecto ſunt formæ tamen diſcretæ ſunt.

ertiū d. Aduerte tertio, In iſta voce poſſumus tria conſiderare. Id quod eſt eius eſſentia ſcilicet id, ratione cuius eſt ſonus. Secundo aliquid quod ſe habet, vt qualitas eius, ſcilicet quod ſit acuta, grauis, ſonora, rauc. Tertio eſt quædam extenſio, & velut corpulentia ipſius vocis, ſecundum quam vox magna breuis, æqualis, inæqualis dicitur. & hæc eſt vocis quantitas, quæ dicitur tempus vocis: vnde quando audis ſyllabas habere tempus, non intelligas de tempore, quod dicitur dies, annus &c. ſed de iſta intrinſeca extenſione & vocis dilatione, quæ maior eſt vna, quàm in altera, ſecundum quod breuis vna altera longa dicitur.

Aduerte quarto. Oratio dicitur, iſte numerus horum temporum ſyllabarum ſucceſſiuarum, & diſcretarum: ſed maxime conſiderat, quòd non ſolum oratio eſt multitudo temporum horum, ſed ſuperaddit temporum diuerſitatem, & ordinem; vnde alia oratio eſt populus pro arbore, alia pro ciuitate: nam illa eſt ex prima longa, hæc ex prima breui: ſimiliter alia eſt ſpecies orationis dominus, alia domini In ſumma, hæc oratio continet omnia carmina, & carminū genera, & omnes pedes carminum, quę non ſolum diuerſa ſunt in multitudine ſyllabarum, ſed præcipue ordine, & quantitate; vnde muſæ, in recto ſpondæus eſt, cum ex vtraque longa conſtet: at in recto ſingulari trochæus eſt, quia poſterior eſt breuis & ſic de reliquis. Hęc oratio eſt iudicio meo numerus muſicus, & harmonicus. de quo Muſica ſpeculatur. Quartū fund.

Ex his ſequitur, hic multo aliter orationem quàm in libro Periher. ſumi: hic enim pro vna etiam dictione vocali, illic pro pluribus. Præterea in pręſenti impertinens eſt, quòd ſignificet, nam etiam ſi non ſignificet, oratio dicitur. illic autem eſt neceſſaria vocum ſignificatio. Præterea in pręſenti oratio non eſt ipſa vox, ſed quantitas ipſarum vocum, & dictionum: in lib. verò Periher. oratio eſt ipſa vox ſignificatiua, ac propterea hic Ariſtot. dixit oratio, quæ in voce ſit: quaſi non ſit vox, ſed vocis quantitas.

Per hæc patet ſolutio ad argumentum. Ad replicam dico. Quamuis ſyllaba ſit per ſe continua, tamen quia ſyllaba non per ſe ſed cum dictione ordinatur, non facit quantitatis per ſe ſpeciem, ſed cum oratione, quæ diſcreta eſt: ſed dicendum eſt, ſyllabam eſſe vnitatem in oratione, ſicut eſt vnitas in numero arithmetico. Solutio.

Ad ſextum. Reſpon. magnitudinem, longitudinem, & multitudinem, aliquando ſumi abſolute pro ipſis quantitatibus, vt magnitudo idem ſic, quod quantitas continua, præſertim permanens, quo pacto ſumitur 1. Cœli. c. longitudo idem, quod li-

nea , multitudo diſcreta quantitas ; & tunc magnitudo nō opponitur paruitati, nec multitudo paucitati , nec breuitati longitudo , vnumquodque enim continuum magnum eſt, longum eſt : & numerus quiuis eſt multa. Altero modo ſumitur iſta reſpectiue, & vnum reſpectu alterius dicatur , & ſic opponuntur, tunc enim ſunt ad aliquid; nec eſt inconueniens, quòd res in vno prædicamento collocetur, paſſio verò in alio; vt enim homo eſt in prædicamento ſubſtantię, riſibilitas autem in qualitate; ita quantitas eſt in vno prędicamento ; iſtæ autem paſſiones eius , magnum, paruum, æquale, & reliqua in prædicamento ad aliquid ſunt.

Ad ſeptimū eſt facilis ſolutio ex his , quæ diximus in prædicamento ſubſtantiæ ; vnitas enim, & punctum ad quantitatem pertinet, reductiuè tamen tanquā principia quantitatis; vnitas enim eſt principium diſcretæ; punctus continuæ permanentijs..

Ad octauum dico omnes menſuras ad hoc prædicamentum pertinere , non ſecundum relationem, per quam ad menſurata referuntur, vt dicit Simplicius, ſed ſecundum id, quod menſurant, quod quantitas eſt; & ſic ſub his ſpeciebus continentur ; quædam enim ſub loco, qui per modum vaſis continui menſurat ; quædam ſub linea , quæ per modum longitudinis; quædam ſub numero, qui per modum multiplicationis ſolum. Ex his omnibus cuilibet facillimum erit iſtas ſpecies ordinare in tabula aliqua; aduertatq; ſingula dictorum eſſe genera continentia multa ſub ſe ; numerus enim multas numerorum ſpecies, oratio ſimiliter varias ſpecies & genera continet; idem de linea, quæ multas menſuras continet ; ſimiliter & de alijs . Hæc de quantitate .

Poſſent quidem multa alia dici , ſed hæc ſufficiant, ne extra modum limites Logicos extranſgrediamur, Logicum agentes. Vide Simplicium de grauitate , an ſit quantitas , vt vult Architas.

De his quæ ad aliquid dicuntur . Cap. 7.

1 AD aliquid verò talia dicūtur quęcunq; hęc ipſa quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodo libet alter ad alterum , vt maius hoc ipſum , quod eſt alterius dicit , aliquo enim maius dicitur, & duplum alterius dicitur hoc ipſum , quod eſt: alicuius enim duplum dicitur, ſimiliter autem & alia quæcunque huiuſmodi ſunt.

At vero ſunt etiam & hæc ad aliquid: habitus, diſpoſitio, ſenſus, ſciētia, poſitio, hæc enim omnia , quæ dicta ſunt, hoc ipſum qđ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet alter ad alterum, & non aliud quoddam , habitus enim alicuius habitus eſſe dicitur, & ſciētia, alicuius, ſcientia, & poſitio, alicuius poſitio, & alia quoque ſimiliter. 2

Ad aliquid igitur ſunt, quæcumque hæc ipſa quæ ſunt , aliorū eſſe dicūtur, vel quomodolibet alter ad alterum , ut mons magnus dicitur ad alterum (magus .n. mons dicitur ad aliquid) & ſimile alicui ſimile, & cætera talia ſimiliter ad aliquid dicuntur. Sunt autem & accubitus, & ſtatio, & ſeſſio poſitiones quędam , poſitiones uerò ad aliquid ſunt: iacere autem, & ſtare, uel ſedere, ipſa quidem non ſunt poſitiones: denominatiuè uerò dicuntur ab ijs, quæ dictæ ſunt, poſitionibus . 3

Ineſt aūt & cōtrarietas in ijs quę ſunt ad aliquid, ut uirtus uitio contrarium, cum ſit utrumque eorum ad aliquid. & ſcientia ignorantiæ. Non autem omnibus ijs, quæ ſunt ad aliquid, inſunt contraria. Duplici enim nihil eſt contrarium , neq; triplici , neque ulli talium . 4

Videntur autem & magis , & 5

minus

minus ea quæ ad aliquid ſunt,ſuſcipere,ſimile enim & diſſimile magis & minus dicitur:& ęquale & inæquale, magis & minus, dicitur, cum utrunque ſit ad aliquid,ſimile enim,alicui ſimile dicitur,& inæquale,alicui inæquale. Non autem omnia, quæ ſunt ad aliquid, ſuſcipiunt magis & minus,duplum.n. non dicitur magis & minus duplum, nec aliquid talium.

6 Omnia autem quæ ſunt ad aliquid, ad conuertentiam dicuntur, ut ſeruus domini ſeruus;& dominus ſerui dominus eſſe dr: & duplū dimidij duplum; & dimidiū dupli dimidium,& maius minore maius, & minus maiore minus: ſimiliter aūt & alijs;Sed caſu aliquotiens differrent ſecundum locutionem, ut ſcientia,ſcibilis ſcientia dr,& ſcibile,ſcientię ſcibile,& ſenſus,ſenſibilis ſenſus:& ſenſibile,ſenſo ſēſibile.

7 At uerò aliquoties nō uidebitur conuerti, niſi cōuenienter ad quod dicitur aſſignetur, ſed peccet is qui aſſignat,ut ala ſi aſſignetur auis nō conuertitur, ut ſit auis ala, Non.n. prius conuenienter aſſignatum eſt ala auis,neque enim quatenus auis eſt,eatenus ala ipſius dicitur;ſed eo quod alata eſt, multorum enim & aliorum alæ ſunt, quæ non ſunt aues. Quare ſi aſſignetur conuenienter: & conuertitur; vt ala alati ala eſt & alatum ala alatum.

8 Aliquoties autē forte, & nomen fingere neceſſe erit;ſi non fuerit nomen impoſitū ad quod conuenienter aſſignetur vt temo ſi aſſignetur nauigij, non eſt aſſignatio conueniens, neque enim, eo quòd nauigiū eſt,eo ipſius temo dicitur, ſunt enim nauigia,quorū temones non ſunt,quare non conuertitur; nauigium enim non dicitur temonis nauigium.Sed forte conuenientior aſſignatio erit,ſi ſic quodammodo aſſignetur,remo temonetæ rei remo eſt,aut quomodocunque aliter,nomen enim non eſt poſitum,& conuertitur ſi cōuenienter aſſignetur temonatum enim temone temonatum eſt:Similiter autem, & in alijs: vt caput conuenientius aſſignabitur capitati caput, quam ſi animalis aſſignetur; neque.n. eo quod eſt animal,caput habet,multa enim animalia ſunt capita non habentia.

9 Sic autem fortaſſe facillimè quis ſumet, quibus poſita non ſunt nomina,ſi ab ijs quę prima ſunt, & ijs ad q̄ conuertuntur, nomina ponantur;vt in ijs quę prędicta ſunt ab ala alatum,a temone temonatum.Oīa igitur quæ ad aliquid dicuntur, ſi conuenienter aſſignentur, ad cōuenientiam dicuntur,qm̄ ſi ad quolibet aliud aſſignantur, & non ad id ad qđ dicuntur,non conuertuntur.

10 Dico autem quoniam neque eorum quæ in confeſſo ad conuertentiam dicuntur, & nomina eis poſita ſunt, nihil conuertitur, ſi ad aliquid eorum quæ ſunt accidentia aſſignentur,& non ad id,ad quod dicuntur,vt ſeruus, ſi non domini aſſignetur, ſed hominis, vel bipedis, vel cuiuſcumque talium,non conuertitur,neque enim dici poſſet,homo eſt ſerui homo nō enim conueniens eſt aſſignatio. Amplius,ſi qui-

dem

dem conuenienter aſſignetur ad quod dr̃, omnibus alijs ſublatis, quę cunq; accidentia ſunt, relicto aũt ſo lo illo ad qđ aſſignatum eſt conueniẽter, ſemper ad ipſum dicetur, vt ſi ſeruus ad dñm dicitur, circunſcri ptis oĩbus, quæ accidentia ſunt domino vt eſſe bipedem, vel ſcientiæ ſuſceptibilem, vel hominẽ, relicto vero ſolo quod dominus eſt, ſemper ſeruus ad ipſum dicetur, ſeruus enim domini ſeruus dĩ. Si aũt non cõuenienter ad id, ad quod dicitur aſſignetur: circunſcriptis omnibus alijs, relicto autem eo ſolo, ad quod aſſignatũ eſt, non dicetur ad ipſum: aſſignetur.n. ſeruus hominis, & ala auis, & circunſcribatur ab homine eſſe dominum, non ſane amplius ſeruus ad hominem dicetur: cum enim dominus non ſit, neq; ſeruus eſt: ſimiliter & de aue, ſi adimitur eam alatam eſſe: non enim amplius erit ala ad aliquid, cum enim nõ ſit alatum, nec ala erit alicuius. Quare oportet aſſignare ad id, ad qđ conuenienter dicitur. Et ſi ſit nomen poſitum, facilis erit aſſignatio: ſi autem non ſit, fortaſſe neceſſariũ erit nomen fingere, ſi autem ſic aſſignentur, manifeſtum eſt: quoniam omnia quæ ad aliquid ſunt, ad conuertentiam dicuntur.

11 Videntur autem ipſa ad aliquid ſimul eſſe natura: & in plurimis qui dã verum eſt: in aliquibus vero non verum: ſimul enim duplum & dimidium ſunt, & cum ſit dimidium, duplum eſt, & cum ſit dominus, ſeruus eſt, & cum ſit ſeruus, dominus eſt: ſimiliter autem his & alia. Simul autem hęc auferunt ſeſe inuicem: ſi enim non ſit duplum, non erit dimidiũ, & ſi non ſit dimidum non erit duplum; ſimiliter autem & in alijs, quæcunque talia ſunt.

Non aũt in omnibus his quæ ad aliquid, verum videtur eſſe ſimul natura, ſcibile enim ſcientia prius videbitur eſſe; namque in pluribus præ exiſtentibus rebus ſcientias accipimus, in paucis.n. vel nullo quiſquam hoc aſpiciet ſimul cum ſcibi li ſcientiam eſſe factam. Amplius, ſcibile ſublatum ſimul aufert ſcien tiam, ſcientia vero ſimul nõ aufert ſcibile, nam ſi ſcibile non ſit, non erit ſcientia, nullius enim erit ſcien tia, ſcientia vero ſi nõ ſit, nihil prohibet eſſe ſcibile, vt circuli quadratura ſi eſt ſcibilis, ſcientia quidem eius nondum eſt, ipſa vero ſcibilis eſt. Amplius animali quidem ſublato non erit ſcientia, ſcibilium vero plurima eſſe contingit. 12

Similiter autem his ſeſe hñt ea quæ de ſenſu ſunt, ſenſibile.n. prius quam ſenſus eſſe videtur, ſublatum enim ſenſibile ſimul aufert ſenſum ſenſus vero ſenſibile non ſimul aufert, ſenſus.n. circa corpus & in cor pore ſunt, ſenſibile aũt ſublato, aufertur & corpus, ſenſibile enim cor pus eſt. Cum autem corpus non ſit, aufertur & ſenſus, quare ſimul aufert ſenſibile ſenſum, & ſenſus vero ſenſibile non ſimul aufert: ſublato enim animali, ſenſus quidem aufer tur, ſenſibile autem erit corpus, vt calidum, dulce, amarum, & omnia alia quęcunque ſunt ſenſibilia. Amplius, ſenſus quidem ſimul cum ſen 13

ſitiuo

ſitiuo ſit:ſimul enim ſit animal, & ſenſus. ſenſibile vero ante animal, aut ſenſum eſt. Ignis enim, & aqua, & alia huiuſmodi, ex quibus ipſum animal cõſtat, ante ſunt quam animal omnino ſit, aut ſenſus, quare prius ſenſibile q̃ ſenſus eẽ videbit̃.

14 Habet aũt dubitationem, verum nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur, quemadmodũ videtur. ſi hoc contingit ſecundum quaſdam ſecũdas ſubſtantias. Nam in primis ſubſtantijs verum eſt, nam neque tota, neque partes primarũ ſubſtantiarum dicuntur ad aliquid. Nam quidam homo non dicitur alicuius quidam homo, neque quidam bos alicuius quidam bos. Similiter autem & partes: quædam enim manus non dicitur alicuius quędam manus, ſed alicuius manus, & quoddã caput non dicitur alicuius quoddã caput, ſed alicuius caput. Similiter autem & in ſecundis ſubſtantijs, atque hoc quidem in pluribus, vt hõ non dicitur alicuius hõ, nec bos alicuius bos nec lignum alicuius lignum, ſed alicuius poſſeſſio dicitur: in huiuſmodi ergo manifeſtum eſt, qm̃ nõ ſunt aliquid. In aliquibus verc ſecundis ſubſtantijs habet dubitationem, vt caput alicuius caput dicitur, & manus alicuius dicitur manus, & ſingulo huiuſmodi, quare hęc fortaſſe ad aliquid eſſe videbuntur. Si igitur ſufficienter eorum quę ſunt ad aliquid, definitio aſſignata eſt, aut omnino difficile, aut impoſſibile eſt oſtendere, quòd nulla ſubſtantia eorum quæ ad aliquid dicitur.

15 Si aũt non ſufficienter, ſed ſint ad aliquid, quibus hoc ipſum eſt eſſe, ad aliquid, quodammodo ſe habere, fortaſſe aliquid contra iſta dicetur. Prior vero definitio ſequitur quidem oĩa ea, quę ſunt ad aliquid, non tñ in ipſis idem eſt: cum eo, qđ eſt eſſe ad aliquid, ipſa quę ſunt aliorum dicantur. Ex his autem manifeſtum eſt, ꝙ ſi quis aliquid eorum quæ ſunt ad aliquid, definite ſciet, & illud ad quod dicitur, definite ſciturus eſt. Manifeſtum igitur & ex ipſis eſt: ſi enim nouit aliquis hoc quod ad aliquid eſt (eſt autem eſſe ijs, quæ ad aliquid ſunt, idem ac ad aliquid aliquo modo ſe habere) & illud nouit, ad quod hoc aliquo modo ſe habet. Si.n. non nouit omnino ad quod hoc aliquo modo ſe habet; neque ſi ad aliquid hoc aliquo modo ſe habet, noſcet. Sed & in ſingulis palam hoc eſt, vt ſi quid nouit quis definite, quod duplum eſt, & cuius duplum eſt, mox definite nouit. ſi.n. nullius definitionem nouit ipſum duplum eſſe, neque ſi ſit duplum oĩno nouit. Similiter autẽ & hoc aliquid, ſi nouit quis quod melius eſt, & quo melius eſt ſtatim definite neceſſariũ eſt noſſe. Propter hæc aũt non indefinite hoc cognoſcet qđ hoc eſt peiote melius: ſuſpicio.n. hæc eſt, non ſcientia; non.n. adhuc ſciet exacte quod eſt peiore melius; ſi.n. ſic accidit, nihil eſt deterius ipſo. Qua propter palam eſt quod neceſſariũ eſt, ſi nouerit quis aliquod relatiuorum definite, & id ad quod definite, neceſſe eſt noſſe.

Caput vero, & manus, & eorum 16
ſingula, quæ ſubſtantię ſunt, ea ipſa

quæ

quæ ſunt ſciri definitè poſſunt: ad quod vero dicantur non eſt neceſſarium ſcire: cuius enim hoc caput, vel cuius hæc manus ſit, non eſt ſcire definitè: quare non erũt hæc ad aliquid. Si vero nõ ſunt hęc eorum quæ ſunt ad aliquid, verum erit dicere; quòd nulla ſubſtantia eorum eſt quæ ſunt ad aliquid. Fortaſſe autem difficile ſit de eiuſmodi rebus vehementer, aſſerere, niſi ea ſæpe pertractata: ſint dubitaſſe autem de horum unoquoq; non eſt inutile.

Cur potius de prædicamento. Ad aliquid, quàm de Qualitate egerit.

NOn parua primo ſe nobis offert difficultas, cur prædicamentum hoc Qualitati anteponatur, ratio enim dubitandi eſt: prius eſt rem eſſe in ſe, quàm ad aliud comparari, ſed qualitas conuenit rei ſecundum ſe, relatio vero vt alteri comparatur, ergo prior eſt qualitas ſecũdum naturam. immo Ariſtoteles ipſe 5. Meta. c. 14. quale præpoſuit, & in diuiſione horũ prædicamentorum præcedenti. Architas illa ratione motus, vt refert Simpl. quale antepoſuit ipſi prædicamento ad aliquid.

Circa hoc aduerte ex Simplicio in his prędicamentis, quod duplex eſt ordo, quidam naturæ, & eſſentiæ, ſecundum quem vnum in ſuo eſſe, & natura alterum præcedit: alter eſt ordo doctrinę, ſecundum quem vnius cognitio, & doctrina prius traditur cognitione alterius, & vnum prius, alterum poſterius docemur.

Hoc ſuppoſito, Doctore, Louanien. dicunt hic non ordinem naturæ, ſed doctrinæ, ſolum ſeruari, ſecundum quem illa ſemper præmittenda ſunt, quæ magis priorum cognitioni neceſſaria ſunt, ſiue priora ſint, ſiuę poſteriora. Conſtat autem poſt quantitatem magis neceſſariam eſſe relatiuorum cognitionem, cum in prædicamento quantitatis longa facta fuerit mentio eorum ſcilicet de magno, & paruo, & reliquis. qui ad aliquid dicuntur. Quam rationem etiam tra ſit Ammon. huius ordinis quo ad aliquid ponitur qualitati.

At Simpli. Porphy. & Boet. etiam ordinem naturæ cum ordine doctrinæ ſeruari inſinuant ſecundum Ariſt. quia ſubſtantia corporea prius eſt quãta, quam qualis, cum quantitas ſit eius paſſio primo, ſed ad quantitatem immediate ſequitur eſſe magnum, vel paruum, æquale, inæquale, quæ omnia ad aliquid ſunt: prius ergo eſt ad aliquid ipſo quali. Nec obſtat, aliquas relationes, & habitudines eſſe poſteriores qualitatibus, ſcilicet illa, quæ ex qualitatibus oriuntur: ſat eſt a toto genere, quòd natura ipſius ad aliquid aliquibus præcedat qualitatem, non autem qualitas vlla antecedat quãtitatem; prior igitur natura eſt relatio, ſimiliter & doctrina propter rationem dictam prius.

Ad aliquid uero talia dicuntur quæcunque hoc ipſum, quod ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud &c.

Caput iſtud in res partes diuiditur. Prima continet definitionem quãdam eorum; quæ ad aliquid ſunt, & ipſius explicationẽ; quæ definitio communis erat tempore Ariſtotelis, immo ipſius Platonis, vt vult Alber. & Boet. quamuis id neget Simpl. Secunda continet quatuor proprietates, quę ſecundũ talem definitionem conſequuntur. Tertia proponit vnũ abſurdum, quod iuxta talem definitionem ſequitur. & ea reiecta aliam ponit, quæ maxime relatis conuenit. Similiter quandam ipſorum infert proprietatem.

Attende autem has definitiones generaliſſimorum, vt ſæpe dixi: non eſſe proprias definitiones, cum genere & differentia careant, ſed deſcriptiones quædam ſunt, per quas rem magis manifeſtam facimus per ea quę clariora ſunt. Nota

Aduerte igitur, accidentis duplex eſſe genus. Quoddam ineſt ſubiecto abſque alterius ſubiecti dependentia, vt albedo ineſt niui, calor igni, ſuperficies corpori abſque alterius vllius ordine, & habitudine. & hoc accidens abſolutum dicitur. Quoddam accidens ineſt alicui ſubiecto cum dependentia alterius ſubiecti accidentis: vt paternitas ineſt vni homini, dependenter tamẽ ab alio; cui Nota

cui ineſt filiatio, ſimile ineſt huic albedini, dependeret tamen ab altera albedine, cui ineſt etiam illa ſimilitudo: tale igitur accidens dicitur reſpectiuum, & ad aliquid, cuius natura hæc eſt, vt non inſit vnum alteri; quin etiam alterum ei correſpondens, alteri ſimul inſit.

Ex quo collige rationẽ tituli huius prædicamenti, dicitur enim in plurali, de his, quæ ſunt ad aliquid, & ſemper Ariſt. in capite pluraliter loquitur: cuius ratio eſt, vt notat Ammo & Alber tract. iſto, c. 3. quia nunquam iſta ſingula conſiſtunt, ſed ſemper bina, vnum ad alterum. Nec propter hoc negamus, quin ſingulariter poſſit proferri, vt notat Simpl. dicit n. poteſt, pater eſt ad aliquid; & duplum eſt ad aliquid: ſed ad inſinuandum horum naturam, quæ ſine multitudine eſſe non poteſt pluraliter loquimur.

Per hæc itaque manifeſtatur Ariſtotelis deſcriptio: Illa ſunt ad aliquid, quorum hoc ipſum, quod ſunt, ideſt, quorum natura, & ſubſtantia eſt ad aliud dici, & referri; at quia varie vnum ad alterum dicitur, aliquando per habitudinem genitiui, vt pater eſt filij pater; aliquando per habitudinem datiui, ſimile eſt alicui ſimili ſimile; vel ablatiui, maius eſt minore maius; aliquando id fit per accuſatiuum, aliquando cum præpoſitione, aliquando ſine illa, vt dicit Simplic. Propterea dicit Ariſtoteles aliorum dicuntur, vel quomodolibet aliter ad aliud, .ſ. dicuntur. Hæc eſt omnium explicatio communis diſcrepationis huius.

Ponit Ariſtoteles exempla per varios caſus. Maius, inquit, aliquo maius eſt, duplum etiam alterius duplum eſt, & alia ſimiliter quæ adinuicem conferuntur. Hæc Græce genitiui habitudinem explicant: quamuis Latine ſint caſus varij.

At vero ſunt etiam & hæc ad aliquid &c.

Proſequitur Ariſtoteles exempla proponere eorum, quæ ad aliquid ſunt, ponit autem iſta, quæ ſequuntur, ſcilicet habitum, diſpoſitionem, ſcientiam, ſenſum, poſitionẽ, in quibus notabis hoc, quanto prima ad obiectum referri. Si enim habitus eſt, alicuius obiecti habitus eſt; ſimiliter & diſpoſitio, differunt enim hoc ſolo habitus & diſpoſitio, quòd habitus inhæret ſubiecto, a quo difficile remoueri poteſt; diſpoſitio eſt, quæ facile remouetur; ſimiliter ſcientia, & ſenſus alicuius obiecti ſcientia, & ſenſus ſunt; poſitio autem refertur & ad ſubiectũ, & ad locum; eſt enim poſitio habitudo corporis ad locum.

Dubitabis, vt quid Ariſtoteles non continuauit hæc exempla prioribus, ſed quadã interruptione vſus eſt, dicens, (ſunt etiam & hæc aliquid) Reſpondet Ammo: id factum fuiſſe propter duo. Alterum eſt, quia priora exempla erant habitudinis genitiui, quibus explicatus illa definitionis pars, aliorum dicuntur: nunc autem iſta ſunt habitudinis aliorum caſuum, quibus explicatur illa altera pars, vel quomodolibet aliter ad aliud. Alterum eſt, quod etiam notat Simp. iſta, quæ ad aliquid dicuntur oriuntur ex multis prædicamentis quædam; ex quantitate, vt duplum, maius. quædam ex qualitate, vt ſcientia habitus: quædam ex ſitu, vt poſitio, & cubatio, & quia exempla priora erant de his, quæ quantitatem conſequuntur, poſteriora vero de his, quæ qualitatem, & alia ſequuntur, ideo diſtinxit & interruptione illa vſus eſt. Sed poteſt huius tertia ratio non ſpernenda adhiberi: quòd iſta definitio Ariſtotelis non eſt ipſius, ſed communis, quam ipſe eſt poſtea reiecturus; ſuſcipit tamẽ eam modo explicandam, quia tunc paſſim circũferebatur, ac propterea multum ſecundum hanc infert, & dicit, quæ non tanquam vera, ſed tanquam abſurda ex tali definitione promanantia recipienda ſunt, id, quod docte aduertit Ammo. eſt autem vnum ex his, quod ſubiunxit, ac dicat; ſi ad aliquid ſunt, quæ aliorum dicuntur, iſta ad aliquid ſunt, ſcilicet habitus, diſpoſitio, & reliqua, quæ tamen vere ad aliquid non ſunt, cum ſint aliorum prædicamentorum, ac propterea ſecundum talem definitionem probat eſſe ad aliquid, dum dicit iſta dici ad aliquid, & non aliud quiddam, ideſt non habent aliud quicquam, quem ad aliud dici; ſed horum veritas poſtea examinanda eſt. Dubiũ primũ.

Ad aliquid igitur ſunt, quæcunque hoc ipſum, quod ſunt &c.

Ex manifeſtatione ſuperiori per exempla infert definitionem eandem, velut aliqua ratione probatam; infert etiam eam,

vt alijs

vt alijs exemplis habitudines aliorũ caſum exprimentibus, declaret: magnum enim ad aliquid dicitur, & ſimile & reliqua: ſubiunxit etiam accubitum, ſtationem & ſeſſionem eſſe ad aliquid, & probat, quia ſunt poſitiones. poſitio verò ad aliquid eſt: at ipſorum concreta, ſcilicet ſedere, ſtare, non ſunt ad aliquid.

Dubiũ primũ. Dubitabis, quare id dicit Ariſtoteles de concretis. Respondent Ammonius & Simplicius, quia concreta ſunt alterius prædicamenti, ſcilicet ſitus, abſtracta verò huius: & poſſet quis decipi, exiſtimans, etiam iſta poni in hoc prædicamento, cum eorum abſtracta collocentur. Notatque vnnm iſti Doctores maximè aduertendum, non ſemper abſtractum, & eius concretum ad idem pertinere Prædicamentum, nam locus & tempus ſunt in quãtitate, tamen eſſe in loco eſt aliud prædicamentum, ſcilicet vbi: & eſſe in tempore, eſt aliud ſcilicet quando, quæ duo prædicamenta ſunt denominatiua ab illis.

Dubiũ ſecundũ. Dubitabis quare ſtatio ſeſſio, ad aliquid ſunt, non autem ſedere, & ſtare. Reſpondent etiam iſti Doctores, quia abſtracta non includunt ſubiectum ipſum, ſed tantum habitudinem ad illud dicunt, quæ ad aliquid eſt: at ipſa concreta non habitudinem, ſed ſubiectum ipſum, & ſubſtantiam dicunt. Hæc omnia intellige iuxta definitionem aſſignatam: an enim iſta ſint ſecundum definitionem exactam Ariſtotelis, quam in fine tradit, poſtea examinabimis.

Ineſt autem contrarietas in his, quæ ſunt ad aliquid &c.

Hæc eſt ſecunda pars capitis, in qua ea, quæ huic prædicamento inſunt, Ariſtoteles ponit, & enarrat: incipit autem a communibus. hæc enim eſt doctrina, quam ipſemet docet 1 Phyſi c 7 vt primum communia, deinde propria tradantur. Conuenit igitur his, quæ ad aliquid ſunt, habere contraria: hoc autem exemplis manifeſtat, virtus enim vitio, & ignorantiæ ſcientia contraria eſt: at hoc, inquit, in omnibus, quæ ad aliquid ſunt & ineſt, duplum enim nõ habet contrarium nec dimidiũ, & tamen iſta ad aliquid ſunt.

Dubiũ primũ. Poſſet quis non immerito obijcere, ſuperius enim in quantitate dixit Ariſtoteles magnum & paruum non eſſe contraria, quia ſunt ad aliquid: quo igitur modo hic docet ea, quæ ad aliquid ſunt, eſſe contraria? nec poteſt dici, hic loqui de contrarietate largè, vt complectitur quancumq; oppoſitionem, ſic enim non diceret, aliqua non habere contrarium, cum conſtet, omnia quę ad aliquid ſunt, relatiuè opponi; loquitur ergo de contrarietate propria, de qua in alijs prædicamentis loquutus eſt.

Aduerte, iſtos reſpectus; qui ad aliquid ſunt ſemper eſſe ſimul cum alijs accidentibus abſolutis, a quibus procedunt: vt ſimilitudo eſt cum qualitate magnum cum quantitate &c. Vnde dupliciter poſſunt conſiderari: vno modo, ſecundum illos reſpectus puros, & vt ad aliquid ſunt, tunc non habẽt contrarium. & hoc eſt, quod dixit cap. de quantitate: altero modo ſecundum illud accidens, cui copulantur, quod fundamẽtum vocatur, & tunc ſi illud habuerit contrarium, dicetur iſtud habere contrarium: ſi vero non habuerit, dicetur iſtud non habere; & quia non omnia accidentia in quibus ad aliquid fundatur contraria habent ideo dicit aliqua habere nempe ex illis; quæ in qualitate fundantur; aliqua vero non habere, ſcilicet illa quæ, in quantitate innitũtur; ita debet Simpl & Ammon & bene: cuius ſignum eſt, quòd quãdo contraria aſſignat non ponit correllatiua, vt ſcientia non contrariatur ſcibili, ſed ignorantiæ, virtus non cõtrariatur ei, cuius virtus eſt, ſed vitio, non ergo vt ad inuicem referuntur, contrarietatem habent, ſed vt ſecundum ſe, & fundamento ſumuntur.

Du[biũ] ſecu[ndũ]. Dubitabis, quomodo in hoc prædicamẽto ſcientiam, virtutem, & alia collocet cum tamen hæc, in quarto prædicamento conſtituantur. Reſpondet Ammon. non id ex propria ſententia feciſſe, ſed ſimulanter ad labefactandam illam definitionem, ex qua ſequatur, iſta in hoc prædicamento eſſe. At vero aliter reſpondens Simpl & Boet. in præſenti, & Alber. tract. iſto cap 4. quod maxime notandum eſt, efferunt enim iſta & in hoc prædicamento; & in alijs eſſe, non enim eſt inconueniens, quod vna res ſecundum varias rationes, & conſiderationes, ad varia pertinet prædicamenta. ſcientia enim ignorantia, virtus, & reliqua, vt ſecundum ſe ſumuntur, & ſubiectum ipſum perficiunt, & diſponunt, qualitates ſunt & ad quartum

præ-

prædicamentum pertinent, at ad obiectum ſuum referuntur, ſecundum tales habitudines, & reſpectus, in prædicamento iſto, collocantur; ſed harum opinionum iudicium poſtea in diſputatione proferetur.

Videntur autem magis & minus ea, quæ ad aliquid ſunt, ſuſcipere, &c.

Hæc eſt ſecũda ipſius ad aliquid proprietas, ſcilicet ſuſcipere magis, & minus quam exemplari inductione manifeſtat; ſimile. n. & diſſimili; æquale, & inæquale ad aliquid ſunt tamen ſuſcipiunt magis, & minus; vnum enim alio, magis eſt ſimile, & magis diſſimile; æquale, vel inæquale, magis vel minus.

Hic aduerte, quando audis; iſta eſſe ad aliquid, ne intelligas iſta eſſe ad aliquid ad inuicem: aliud enim eſt, eſſe ad aliquid ſeu quod alij vocant, relatiua, & eſſe ad aliquid ad ſe inuicem, quod alij vocant correlatiua: relatiua enim, ſeu ad aliquid dicuntur non tamen vnum ad alterum inter ſe, vt patet, duplum, ſimile, relatiua ſunt, ſeu ad aliquid quia dicuntur vnum, ad aliud, non quidem inter ſe, ſed ſingula ad ſuum proprium terminus, pater enim ad filium, duplũ ad ſubduplum: ſimile ad ſimile; correlatiua vero, ſeu ad aliquid adinuicem dicuntur quorum vnum ad alterum dicitur, ſicut pater, & filius ſunt correlatiua; per iſta intelligas exempla numera eſſe relatiuorum; ſed non correlatiuorum.

QVAESTIO.

An relatio ſuſcipiat magis & minus.

DVbitatur, an ſuſcipere magis, vel minus, competat relatis, ratione fundamenti, ſicut habere contra; an ratione naturæ; propriæ, ita vt in quantum ad aliquid ſunt, magis, vel minus ſuſcipiant. Hoc dubium eſt principale, & dignum conſideratione, prius tamen ſunt explicanda verba, quæ poſt iſta ſequuntur; inquit enim Ariſtoteles non omnibus hoc ineſſe relatis. duplum enim magis vel minus non recipit.

Ad dubium igitur reſpondet Alber. tract. iſto. c. 5. Simplicius, Ammonius, & Boet. & tanquam eſt ſententia communis, relatiua ſuſcipere magis, vel minus, non ſui ratione ſed fundamenti; quòd ſi eis abijcias, aliqua fundamenta nõ ſuſcipere contraria. vt quantitas in qua æquale, vel inæquale fundãtur, non ſuſcipit magis, vel minus ipſum tamen æquale, & inæquale, magis ſuſcipiunt; Ad hoc non eodem modo reſpondent, Boetius enim & Simplicius dicunt æquale, & inæquale eſſe paſſiones quaſdam, & qualitates ipſius qualitatis; & quantitas ſecundum ſe, non ſuſcipit magis, vel minus ſecundum has, qualitates: & iudicio meo, iſti doctores hoc ſibi volunt quod relatio non eſt, quæ magis, vel minus denominatur, ſed quantitas, per has relationes, quæ qualitates ipſius ſunt, quantum enim vnum eſt magis vel minus, inæquale alteri.

Iſta opinio non abſoluit dubium, nec reſpondet quæſtioni, nam eodem modo qualitas, non ſuſcipit magis, vel minus ſubiectum per eam; vnum enim eſt magis alteri ſimile ſubiecto per albedinem, & tamẽ hoc non obſtãte, aſſerimus, qualitati a ſe, & non a ſubiecto conuenire ſuſcipere magis, eſſet ergo idem dicendum de relatione.

Alber. tract. iſta. c. 5 aliter reſpondet dicit enim quantitatem aliquo modo ſuſcipere magis, vel minus, vna enim maior, altera minor eſt, & hoc ſufficit, vt ab ea relatio æqualis, vel inæqualis ſuſcipit magis, vel minus. Secũda opin.

Sed nec hoc plene ſatisfacit nam cum magis & minus, in relatione ſit extenſiue, & maius & minus in quantitate, ſit extenſiue, videtur non relationi a fundamento ſed, a ſe, id ineſſe.

Ammonius aliter etiam reſpondet, inquit æquale, vel inæquale non ſuſcipere proprie magis vel minus, ſed improprie, & abuſiue quod enim proprie magis & minus ſuſcipit, cum ſuo cõtrario miſcetur: vt album quo magis eſt cum nigro miſtum, minus eſt album, quo vero minus, magis eſt album: & æquale, & inæquale non miſcentur illo modo, æquale, enim nihil habet inæqualitatis, nec inæquale aliquid participat æqualitatis cum æqualitas conſiſtat in indiuiſibili, a quo recedere, non iam æquale ſit, & inæquale nihil participat æqualitatis, dum inæquale manet improprie tamen eſt iſtud magis & minus quomodo æquale etiam vocamus, Tertia opin.

mus,quod non multum diſtat ab æqualita te propria hæc ex Ammonio.

Quarta opin. At ſi hoc altius cōſideramus,inuenimus, Architam,vt refert Simplicius,exiſtimaſſe, ſuſcipere magis vel minus, ineſſe ipſis relatis,vt relata ſunt,& non ratione fundamenti: vnde Architas ipſe non aſſignauit illud, ſcilicet habere contraria in his quæ ad aliquid ſunt poſuit tamē hanc proprie tamen, ſcilicet ſuſcipere magis: illa enim proprietas non relatis a ſe, ſed a fundamento in erat: hæc vero ipſis ſecundum ſe competit.

Et hæc opinio probatur argumento,iudicio meo ſatis conuenienti. Si non ſuſcipit relatio magis vel minus, niſi ratione fundamenti,ſequitur,quoties fundamentum ſuſcipit magis, & ipſa relatio ſuſcipiet magis, & quoties fundamentum ſuſcipiet minus, & ipſa relatio ſuſcipiet minus: & quoties fundamentum nec magis, nec minus eſt ſuſceptiuū,nec ipſa relatio ſuſcipiet;ſed videmus totum oppoſitū patet;Sint duo alba, vnum intenſum vt octo,alterum intenſum vt quatuor;iſta ſunt ſimilia; tunc ſummo ſimilitudinem illius,quod eſt vt octo,& pono quòd albedo remittatur,& fiat vt ſeptem, tunc ſimilitudo eſt maior, & illud magis ſimile; & ſi fiat, vt ſex magis erit ſimile. & ſi fiat vt quatuor,multo ſimilius, Præterea ſint duo alba vt quatuor, iſta ſunt maxime ſimilia; augeatur,& intēdatur vnum,& fiat vt quinque,tunc minus erunt ſimilia,& quo magis vnum intendatur,tāto in eo minus ſuſcipit ſimilitudo. Præterea æquale,& inæquale, magis ſuſcipiunt,tamen non ratione fundamenti,quia fundamentum,vel non ſuſcipit, vel multo aliter ſuſcipit,ſcilicet extenſiue,inæquale vero intenſiue ſuſcipit.

Reſponſio ad dubiū. Propterea exiſtimo eſſe dicendum, Dupliciter poſſe intelligi, relationem ſuſcipe ſe magis,vel minus,ratione fundamenti. Vno modo, vt non habeat aliam intenſionem, nec ſuſcipiat magis, vel minus aliter, quam ſuum fundamentum. ſicut non habet contraria,niſi contraria fundamenti; ita vt non illa relationi,ſed fundamento contraria ſint vt aliqui intelligunt;& iſte ſenſus eſt falſiſſimus,vt argumenta ſuperiore euidenter probant.Altero modo,quòd non ſuſcipiant magis, vel minus, per ſolam ſui mutationem, ſicut qualitates, ſcilicet albedo, nigredo, & alia;quę ſola ſui mutatione intenduntur; at iſta intenduntur, & remittāntur per mutationem fundamenti aliquam, licet non ſit ſuſcipere magis vel minus,ſicut in quantitate vbi eſt maius,minus, fit magis, vel minus æqualis vel inęqualis, ex mutatione quantitatis; quia vel augetur vel minuitur, & iſte ſenſus eſt veriſſimus, & intentus ab Archita,& Metaphyſico dignus.

Patet igitur,relationes in ſe, & ſecūdum ſe,magis,vel minus ſuſcipere,non tamen ſine aliqua ſubiecti ſeu potius fundamenti mutatione, & variatione, nec iſta eſt ſicut prima communitas ſuſcipiendi contraria & hoc docte aduertit Caietanus, & eſt maxime memorię mandandum.

Dubitatur; Si relatiua ſuſcipiunt magis vel minus,ſecundum ſe,& non ſecundū fundamentum, quę igitur relatiua non ſuſcipient magis vel minus,ad hoc dico,relatiua quamuis in ſe,magis,& minus recipiāt,non tamen id ſit, niſi aliqua fundamenti variatione comitante. Sunt autem quędam accidentia relatiua,quę non ex ſolo fundamento procedunt, ſed ex fundamento vnico modo inuariabili ſe habente procedunt, vt duplum,triplum,& alia,quę ex quantitatibus ſic ſe habentibus conſequūtur,ſcilicet quòd vna alteram,bis aut ter adęquate contineat, & tales non ſuſcipiunt magis, nec minus, quia variato fundamento ab illa vniformitate,deſtruitur relatio. Quędam alia procedunt ex fundamento,ſed non vno modo,& inuariabili ſe habente,vt ſimilitudo ex duobus albis vtcunq; ſe habentibus fluit,& inæquale ex quantitate; & iſta variato fundamento magis,vel minus recipiunt. D[...] prin[...]

Dubitatur prętereа:nam hoc pacto ęquale non ſuſciperetur magis,nec minus, quia ęqualitas oritur inter duas quantitates indiuiſibili modo ſe habens,ita neutra ab altera excedatur, nec excedat;dico facile, non hic in tanto rigore ſumi ęquale, ſed abuſiue,vt etiam quod accedit ad prorſus ęquale,dicatur ęquale, & quod magis accedit, magis ęquale. D[...] ſecu[...]

Omnia aūt quæ ſunt ad aliquid ad conuertentiam dicuntur &c.

Hęc eſt tertia proprietas relatiuorum, ſcilicet correlatiua dici ad conuertentiam, & diutius immoratur in iſta,quam in alijs, facitq; quatuor.Primo eam exemplis explicatur,

cat. Secundo oſtendit, quo modo in ea contingat errare. Tertio adhibet remediũ contra errorem. Quarto docet canonem obſeruandi, quando ad conuertentiam dicantur.

Aduerte igitur, non hic de conuertentia duorum terminorum æqualium, qua ab vno ad alterum valet illatio, agi, quam in aliqui vocant conuertibilitatem, vt notat Alb tract. iſto, c 6. nec ſimiliter de conuertentia duarum propoſitionum, qua ab vna ad alteram, tranſmutatis extremis, licet argumentari, quę conuerſio vocatur; ſed eſt ſermo de mutua illatione qua correlatiua ſe ita habent, non vt vnum de alio prædicetur, ſed vt vnum per habitudinem ad alterum exprimatur, & adinuicẽ conferantur quod exemplis manifeſtat Ariſtot ſeruus eſt heri ſeruus, & herus eſt ſerui hæres; duplum eſt dimidij duplum, dimidiũ eſt dupli dimidium. Notatque Ariſt. vnum in iſta conuertentia, quamuis correlatiuorum habitudo mutua ſit, tamen non ſemper ſecundum locutionem eſt idem caſus: aliquando enim vnum per genitiuum alterum vero altero caſu refertur, vt ſcientia eſt ſcibilis obiecti ſcientia, ſcibile autem eſt ſciẽtia ſcibile, vel per ſcientiam; ſenſus eſt, ſenſibilis rei ſenſus, ſenſibilis vero res eſt ſenſu, vel per ſenſum ſenſibilis; idem in multis alijs euenit.

7 At vero aliquoties non videbitur conuerti &c.

Hæc eſt ſecunda particula, in qua docet iſta conuertentiam mutuam deficere, quando non eſt conueniens correlatiuorum aſſignatio ideſt quando vnum alterius non eſt proprium correlatiuum: exemplo manifeſtatur, ala, & auis, non ad conuertentiam dicuntur mutuo, quamuis enim verum ſit auis eſt ala auis, non tamen ala eſt alicuius auis ala, quia multa habent alas quæ tamen aues non ſunt: hæc autem conuertentia non ſit, quia non ſunt correlatiua vera, hęc enim ſunt ala, & alatum, & tunc eſt conuertentia, ala eſt alati alia, & alatum eſt ala alatum; nam veſpæ; & apes & formicæ alatæ ſunt, non tamen aues ſunt; patet ergo quoties conueniens aſſignatio ſit, correlatiua dici ad conuertentiam.

Aliquoties autem forte & nomen fingere neceſſe erit, &c. 8

Hæc eſt tertia particula, in qua docet remedium ad conuertentiam faciendam multoties n. non poteſt fieri iſta nominum correlatiuorum aſſignatio, & accommodatio, ratione defectus nominũ, quia vnum correlatiuum habetur quidem nomen ſed non alterum; verbi gratia, remus, & triremis: triremis. n. remo triremis eſt, non tamen è contra, remus eſt triremis remus, cum alia a triremibus remos, habeant, tunc autem vult Ariſt. vt in tali nominum defectu ad cõuertentiam aſſignandam, nomẽ fingamus quo apte correlatiuum explicetur, vt remus eſt remitti remus. Similiter, inquit, caput, & animal, non conuertuntur, non n. animal eſt capite animal, cum animalia ſint caput non habentia, vt vermes, cõchylia, cancri; licebit ergo fingere capitatum, & tunc conuertentur, caput eſt capitati caput, capitatum eſt capite capitatum. Aduerte Græce non remus, eſt ſed pedalium, quod eſt clauus, temo, ſeu gubernaculũ, quo nauis gubernatur. Boet. vero tranſtulit remum, vt ſimili vteretur exemplo in latina lingua; ſed nihil refert.

Sic autem fortaſſe facillime quis ſumet, &c. 9

Tradit regulã, quã modus nomina fingẽdi oſtendit. Inquit, ab illo nomine cuius correlatiuũ aſſignandum eſt, eſſe ſumendũ denominatiuum comprehendens omnia, quæ illud nomen participiãt. Verbi gratia, volo aſſignare correlatiuum capitis, quod non eſt impoſitum, tunc a capite ſumendum eſt denominatiuum, ſ. capitatum, quod omnia ea quæ capite prædita ſunt, comprehendat: idem in alijs obſeruãdum eſt, ex quo infert omnia ad aliquid dici ad conuertentiam, ſi eorum fiat conueniens aſſignatio. Hæc omnia exempla vult Ammon. non eſſe ex propria ſententia, ſed ex aliena, ad repellendam illorum definitionem, ex qua iſta ſunt ad aliquid, caput, manus, clauus, quę tamen ſubſtantiæ ſunt. & probat Ammon. iſta vere non eſſe ad aliquid, quia eorum, quæ ad aliquid ſunt, vno deſtructo alterum nõ conſiſtit, at manus, caput, & reliqua abſciſſa ab eo cuius ſunt, & dicũtur manus, & caput

Sed poſſet reſpondere Ammo. iſta æquiuoce iam dici caput, & manus, vt docet Ariſt. 1. de anima c. 1. & lib. 1. de partibus, cap. 1. de hoc tamen dicetur poſtea.

10 Dico autem neque eorum, quæ indubitanter, &c.

Hæc eſt quarta particula: in qua Ariſtot. oſtendit non ſolum nō fieri conuertentiam, quando defectu impoſitionis nominū non ſit couueniens correlatiuorum aſſignatio, ſed etiam non fieri, quando etiam ſi nomina im poſita ſint, tamen aſſumitur, nomen, tamen habitudinem explicans, v. g. Si quis dicat; pater eſt, ergo hominis, pater eſt, non valet, non quia nomen correlatiui deficiat, ſed ꝙ non aſſumatur illud nomen, ſecundū quod vere eſt relatio .ſ. pater eſt filij pater; in quo docemur, in conuertentia non ſolum correlatiua, ſed etiam nomina ipſa tamen correlationem ſignificantia eſſe ſumenda, quæ ſi ſumentur, in omnibus erit conuertentia.

Nota. Subiungitq; canonem ad obſeruandum, an fuerit recta correlatiui aſſignatio. Pro cu ius, declaratione, aduerte quod ſicut in re vna multæ aliæ coniunguntur, ita etiam va rijs, vnum, & idem, nominibus, ſignificatur ſingula autem illud ſignificant ab vnica ſpe ciali ratione, & forma, quæ in illo eſt, idem enim dicitur homo animal album, pater, legens, & reliqua. Ex quo ſequitur, quod vnū correlatiuum poſſet multis nominibus aſſignari, ductis ab alijs, quæ in eo ſunt; v. g. pater eſt filijs pater, & ſi filius eſt homo, homi nis pater, colorati pater, ſtudentis pater tamen non omnia iſta explicant rationem, ſecundum quam refertur pater, niſi filijs, & propterea ab Ariſt. omnia illa accidentia vocantur, non quòd omnia accidentia ſint, ſed quod accidant & nō ſint de natura relatiui.

Canon autem eſt hic ad cognoſcendum quod ſi vere inter illa correlatiua, obſeruandum eſt, an ſi omni alia remouerentur, & illud ſolum ſupereſſet diceretur adhuc, ad aliquid, eſſe conuertentia, quando enim id fit eſt correlatiuum; quando vero non, correlatiuum non eſt, v g. pater eſt filij pater; ſi volumus, ergo cognoſcere, an filius ſit vere cor relatiuum obſeruare oportet, an remoto à filio, quod ſit homo, quod ſit albus, quod ſit bipes, manente hoc, quòd filius ſit adhuc pa ter conuerteretur, & quia ita eſt, eſt verum correlatiuum, tamen, pater eſt hominis, pater, & homo non eſt correlatiuum, quia remotis omnibus alijs, ab homine, ſ. quòd ſit filius, albus, & reliqua non conuertuntur pater, Hæc exemplo, de damno, & de alio, manifeſtat Ariſt.

Videtur autem ad aliquid ſimul eſſe natura &c. 11

Hæc eſt quarta proprietas eorum; quæ ſunt ad aliquid, vt ſint ſimul natura, & vnū abſque altero minime poſſit exiſtere, vt duplum non eſt ſine ſubduplo, nec pater ſine filio. Aduerte, ex Ariſt. c. 13. horum prædicamentorum duo eſſe neceſſaria, vt aliqua ſint ſimul natura, Alterum, vt ab vno ad alterum mutua ſit conſequentia, quantum ad eorum exiſtentiam. vt ſi pater eſt, eſt etiam filius. Alterum, vt neutrum ſit cauſa alterius, defectus prioris, homo, & animal non ſunt mul natura. nec vniuerſaliter inferius & ſuperius defectu vero poſterioris, ſol, & lux non ſunt ſimul natura, quia ſol eſt cauſa lucis: vtraque tamen hæc, in correlatiuis obſeruantur, valet enim, ab vno ad alterū, & vnum alterius non eſt cauſa.

Dubitatur Pater, & filius, cauſa, & effectus ſunt correlatiua, tamen vnum eſt ante alterum, & vnum eſt cauſa alterius, pater enim eſt ante, filium & cauſa eſt cauſa effectus, ergo non ſunt ſimul natura. Pro hoc nota, duo eſſe in his, quæ ad aliquid ſunt, alterum eſt ipſa forma relationis, ſecundum quam ad aliud ſunt: alterum ipſum fundamentum, & ſubiectū, cui talis relatio ineſt, & ipſum denominat. Igitur ſecundum relationis, formam nullum relatiuum antecedit ſuum correlatiuum, nec ei eſt cauſa, non enim eſt prior relatio paternitatis, nec prius aliquid dicitur pater, quam relatio filiationis, & quam aliquid dicatur filius, nec ſimiliter vnum eſt alterius cauſa, cum ſit mutua vtriuſque dependentia à ſe inuicem, & hoc eſt, quod hic docet Ariſt. At ſecundum fundamentum, & ſubiectum nihil vetat, quòd vnum ſit prius altero, & cauſa eius, vt argumentum probat, ille enim homo qui pater dicitur anteceſſit hominem, qui filius eſt, Similiter & res quæ eſt cauſa, prçceſſit rem, quæ eſt effectus non tamen prius fuit pater, & prius, fuit cauſa, quam fuerit filius, & Dubi

quàm

quàm fuerit effectus: ita docet Ammonius & bene, & Albertus tractatus iſto, capit 7. inquit, relatiua eſſe ſimul natura, id eſt, forma relationis: nam ſecundum naturam eorum, quæ referuntur non ſunt ſimul. Simplic. cum Archita aſſerit, relatiua eſſe ad inuicem ſibi cauſas, vt pater eſt cauſa vt ſit filius, & filius cauſa vt ſit pater: tamen diximus iam ex Ariſtot. correlatiuorum, vnum non eſſe alterius cauſam, quàmuis & illud ſit probabile.

12 Non autem in omnibus relatiuis verum videtur, &c.

Hanc correlatiuorum proprietatem non vniuerſalem eſſe contendit, manifeſtatque duplici inſtantia, aliqua correlatiui non eſſe ſimul natura. Primo in ſcientia, & ſcibili, quæ correlatiua ſunt, tamen ſcibile eſt prius ſcientia, quod probat dupliciter. Primo, quia a rebus ipſis præexiſtentib ſcientiæ acceptæ ſunt, ergo res ſcibile præceſſerunt ſcientias. Secundo, ſcibili ablato aufertur ſcientia, & ſcientia ablata non tollitur ſcibile, ergo non ſunt ſimul. Conſequentia eſt certa ex hoc, quod diximus, ſimul natura eſſe ſimul exiſtentia. Antecedens dupliciter probatur. Primo, quod ablato ſcibili auferatur ſcientia: ſcientia non poteſt eſſe ſine obiecto, ſed ablato ſcibili aufertur obiectum, ergo ſine ſcibili non eſt ſcientia. Secundo verò quòd ablata ſcientia non auferatur ſcibile, patet primo, quia multa ſcibilia ſunt quorum ſcientia nondum eſt inuenta; quadratura enim circuli apud Geometras ſcibilis eſt, tamen nondum eius eſt ſcientia. Præterea, ſcientia auferri poteſt ablato homine, in quo eſt ſciẽtia; ſed etiam ſi homo non eſſet, manerent multæ res ſcibiles: non ergo ſcientia aufert ſcibile, & ſic ſimul natura non ſunt.

biũ Circa hoc aduerte verba Ariſtot. inquit enim. A rebus ipſis iam exiſtentibus ſcientias accepimus, in paucis enim aut in nullis res ſcibilis, & ſcientia ſimul ſunt. Poſſet eſſe dubium de ſenſu horum verborum. Boet. inquit, hic loqui Ariſtot. de ſcientia, qua res impoſſibiles & imaginarias cognoſcimus, hæc enim cognitio ſimul eſt cum re cognita, nec fuit res ſcibilis ante ſcientiam: ſed quia iſtæ ſcientiæ ſunt raræ, & impropriæ, propterea dixit (in paucis aut in nulli.) Hęc ratio eſt etiam Ammon. & Simpl.

Aliam etiam huius declarationem affert Ammon. & Alber. tract. iſto, c.7. pro quo, aduerte id, quod in quæſtione quadam proœmiali diximus, ſcientias eſſe in duplici genere. Quædam ſunt ſpeculatiuæ, per quas ſolum re cognoſcimus, & hæ ſunt poſteriores rebus, quia a rebus ſumptæ ſunt. Quædam aliæ ſunt ſcientiæ practicæ per quas non ſolum res cognoſcimus, ſed etiam eas operamur. & iſtæ ſunt priores rebus ſcibilib. cum ſint ipſarum cauſæ: propter has inquit Ammon. & Alber. dixit. Ariſt. in paucis ſcientiam, & ſcibile eſſe ſimul: at quia aliquo modo in practicis etiam res præceſſerunt, propterea dicit (in nullis).

Sed dices, Scientia practica prior eſt reſcibili, non ergo ſcientia, & ſcibile ſimul hic ſunt. Reſpondent, ſumendum eſſe ſcibile per intellectum, ac ſi dicat, ſimul fuit ſcientia: verbi gratia, ſcamni, cũ ipſo ſcamno faciendo cognitio. Aliam huius interpretationem addit Simpl. hic loqui de ſcientia intelligentiarum, quæ ſimul eſt cum ipſo ſcibili; quælibet.n. ſe cognoſcit tanquàm ſcibile: quæ cũ paucę ſint; & a multis negatæ, propterea dicit (in paucis aut in nullis) Qualibet harũ interpretationum eſt bona, ſed non Parua in hoc, & ſequẽti exemplo eſt difficultas, quam in diſputatione elucidabimus.

Similiter his ſeſe habent ea quæ de ſenſu ſunt, &c. 13

Altera inſtantia manifeſtat Ariſt. non omnia correlatiua ſimul eſſe: hæc autem eſt de ſenſus ſenſibili, quæ correlatiua ſunt, tamen ſimul non ſunt. Probatur. Senſibili ablato ſenſus aufertur, ſed ſenſu ablato non aufertur ſenſibile: ergo non ſunt ſimul, ſed vnum eſt altero prius. Loquitur autem hic de ſenſibili paſſiuè, pro eo quod ſentiri poteſt.

Probatur antecedẽs dupliciter. Pro cuius declaratione aduerte, ſenſus eſſe in corpore, vt ſubiecto, viſus.n. eſt in oculo, auditus in aure, & reliqui in corpore ſubiectantur, & circa corpus ſunt tanquam circa obiectum, quod.n. ſentimus corpus eſt, vnde & corpus eſt ſenſibile. Senſus tñ quamuis in corpore vt in ſubiecto ſint, non tamen in quocũque, ſed in corpore animalis; quamuis corpus, qđ ſentitur, ſit non ſolum animal, ſed etiam alia omnia, vnde corpus, quod ſẽtit, animal Notab.

eſt, corpus ſenſibile, ideſt, quod ſentitur, & animal, & alia corpora ſunt.

Eſt modo primum argumentum. Ablato ſenſibili aufertur quodcunque corpus, & animal; ſed ablato animali auſertur ſenſus, ergo de primo ad vltimum, ablato ſenſibili aufertur ſenſus, non tamen è contra, ablato ſenſu aufertur ſenſibile: nam ablato animali aufertur ſenſus, tamen ablato animali, non propterea auferuntur reliqua corpora, quæ ſenſibilia ſunt. Vis huius rationis hæc eſt. Ablato ſuperiore aufertur inferius & eius proprietas, nō tamen ablato inferiori aufertur ſuperius cum proprirtate, ſed ſenſus eſt paſſio animalis, quod eſt inferius corpore, cuius corporis paſſio eſt ſenſibile: ergo ablato animali cum ſenſu, non aufertur corpus cum ſenſibili, his vero ablatis, auferuntur illa, ergo non ſunt ſimul. Poſterior ratio eſt. ſenſus non eſt niſi quando animal eſt, ſed ante, animal, ſunt illa, ex quibus animal fit, ſcilicet elementa quæ ſenſibilia ſunt, ergo ſenſibilia eſt prius ſenſu.

14 Habet autem dubitationem, vtrum nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur, &c.

Iſta eſt tertia capitis, pars, in qua Ariſt. mouet dubium quoddam ad oſtendendam inſufficientiam definitionis prioris. Dubium autem eſt: vtrum nulla ſubſtantia ſit ad aliquid. Circa quod, diuidit ſubſtantiam quadrupliciter, in primam & ſecundam, in partes primæ, & in partes ſecundæ ſubſtantiæ: verbi gratia, homo, quidam homo, caput, quoddā caput: quo ſuppoſito docet primas ſubſtantias, & earum partes ad aliquid non dici, non enim dicimus, quidam homo, niſi per modum poſſeſſionis: quoddam caput; dicitur alicuius quoddam caput, ſed tantum alicuius caput. Similiter id etiā manifeſtum eſt in ſecundis ſubſtantiis: homo enim non dicitur alicuius homo, niſi per modum poſſeſſionis: quo pacto dicitur equus alicuius eſt æquus: ſed tunc non refertur vt ſubſtantia, ſed vt res poſſeſſa: at de partibus ſubſtantiarum ſecundarum eſt ambiguum; nam videtur ad aliquid dici, caput enim alicuius eſt caput, & manus alicuius eſt manus. Ad qđ reſpondet Ariſt. ſecundum definitionē precedentem ſequi, illas eſſe ad aliquid neceſſario, cum ad aliquid dicantur: quod tamen abſurdum indicat, cum tales partes ſubſtantiæ ſint, vt ſuperius dictum eſt.

Si autē non ſufficienter, ſed ſunt ad aliquid, &c. 15

Hic ſuam definitionem proponit, ſecundum quam nulla ſubſtantia ad aliquid eſt; definitio vero talis eſt, ad aliquid ſunt, quibus hoc ipſum eſt eſſe, ad aliquid aliquo modo ſe habere, ideſt, quorum natura eſt ad aliquid aliquo modo ſe habere.

Eſt autem diſcrimen inter hanc, & illam definitionem. hæc enim dicit naturam eorum quæ ad aliquid ſunt eſſe: ad aliud ſe habere; illa autem dicit, ad aliquid eſſe, quæ dicuntur ad aliud. Poſſunt autem multa ad aliud dici, & cum alio conferri, quæ tamen non ſecundum naturam ſuam ſunt ad aliud; poſſumus enim hominem cum alio conferre; homo tamen ſecundum naturam ſuam ad aliud non eſt; quæ igitur vere ad aliquid ſunt ſecundum naturam ad aliud ſunt; cum igitur partes ſubſtantiarum ſecūdum ſuam naturam ſubſtantiæ ſint, & ad aliud non ſint, non pertinet ad aliquid.

Ex qua definitione Ariſt. vnicum correlarium infert, ſcilicet vnum relatiuum definitione non poſſe cognoſci, quin alterum correlatiuum definite cognoſcatur; quod dupliciter probat. Primo, rōne ex definitione ſumpta, nam natura eorum quæ ad aliquid ſunt eſt ad aliud; ergo non cognoſcitur natura talis quia cognoscatur illud etiam aliud, ad quod refertur. Probat ſecundo inductione exemplari, vt de duplo, & alijs, ſi quis. n. cognoſcat determinate aliquod duplum, & determinate cognoscet dimidium, cuius eſt duplū. Similiter, ſi quis cognoscit aliquid eſſe melius determinare: neceſſe eſt cognoscat id quod eo deterius eſt. Nec ſatis eſt, ad cognoscendum, hoc eſſe melius, cognoscere aliquid deterius eſſe in communi, & indeterminate; ſed cognoſcere hoc certo, quod eo deterius eſt. Poteſt. n. eſſe, quòd aliquid ſit deterius, ſed non illo deterius. Propterea ſi determinate hoc melius eſſe cognoſcere debemus; oportet, vt id determinate, quod illo deterius eſt; cognoſcamus. Nec ſufficit cognoſcere deterios in communi, iſta enim eſt cognitio confuſa, & opinio, poteſt enim eſſe aliquid deterius, ſed non illo.

Dubi-

abiū ima n. Dubitatur, quid eſt definite cognoſcere relatiuum. Auerr. Alber. & S. Tho. exiſtimant definite cognoſcere eſſe cognoſcere per definitionem quidditatiuam, vt ſit ſenſus, quidditatiue vnum relatiuum cognoſcit; & correlatiuum neceſſe eſt quidditatiue cognoſcat, hæc doctrina vera eſt, ſed non admodum ad mentem Ariſtotelis.

cūda n. Potius dicendum eſt cum Boet. definite cognoſcere, eſſe determinate, & particulariter cognoſcere, verbi gratia, duplum dupliciter conſideratur. Vno modo in communi vt duplum eſt, & tunc qui duplum cognoſcit, ſatis eſt cognoſcat dimidium in communi. Altero modo poteſt cognoſci duplū aliquod particulare; ſcilicet hoc duplum, quod eſt octo ad quatuor, & tunc vt cognoſcamus octo eſſe duplum, quod eſt determinate cognoſcere, & definite, non ſatis eſt cognoſcere dimidium in communi, ſed quatuor eſſe huius dimidium; & vt vtamur exemplo Ariſt. quod non bene a multis intelligitur. Vt maius, ſeu melius determinate cognoſcatur, ſcilicet, hoc melius, non ſatis eſt cognoſcere deterius in cōmuni, nam ex cognitione deterioris in communi, ſcilicet aliquid eſt deterius, nō cognoſcitur hoc eſſe melius, niſi cognitione increta, & opinatiua. Oportet enim cognoſcamus definite illud deterius, quod illo meliore deterius, aliter enim poſſet cognoſci deterius in communi, & ſi nullum ſit in particulari deterius illo, profecto illud non dicetur melius. Hāc interpretationem valde conſidera.

16 Caput vero & manus & eorum ſingula, &c.

Ex hac proprietate relatiuorum, neceſſario colligit partes ſubſtantia ad aliquid non eſſe. Patet, nam manum, & caput definite cognoſcere non poſſumus, quin cognoſcamus particulariter, & diſtinctè ea, quorum tales partes ſunt; non poſſumus enim caput animalis cuiuſdam caput eſſe cognoſcere, quin illud animal cognoſcamus; præſertim quando caput videtur, occulto animalis corpore, vel cum animalis ſpecies incognita eſt tunc enim caput etiam vniuerſaliter cognoſcitur ignorata ſpecie illa cuius caput eſt.

Ex quo diſſoluitur dubium; ſcilicet nullam ſubſtantiam eſſe ad aliquid. At quia illa definitio prior communiter recepta erat: hæc autem nouiter inducta, non probata, inquit Ariſt. difficile eſſe in his maxime obſcuris, & receptis quicquam aſſerere abſque probatione; tamen & ſaltem recipiatur iſta per modum dubitationis, non enim parum eſt vtile in iſtis bene dubitaſſe, atque hęc circa textus interpretationem.

QVAESTIO I.

Vtrum ad aliquid ſit ſpeciale genus entis.

POſt textus interpretationem, vt moris eſt, ea quæ grauiora dubia ſunt, & quę magis naturam eorum quæ conſideramus, aperiunt, tractabimus. Ac primo circa ipſum ad aliquid. Poſterius circa dubia ex verbis, Ariſt. & ſenſu procedentia, verſabimur.

Eſt igitur prima quæſtio, An ſicut ſubſtantia eſt quoddam entium genus ab omnibus alijs diſtinctum, & ſimiliter quantitas eſt aliud genus, qualitas, & reliqua, ita ſit ipſum ad aliquid, de quo diximus.

Videbitur autem genus aliquod nō eſſe propter rationes ſequentes. Prima, Id quod nunquam per ſe ſumitur, ſed cum varijs, immo omnibus rerum naturis cōiunctum & commixtum, non facit per ſe vnum genus, ſed huiuſmodi eſt aliquid; ergo non eſt vnum diſtinctum ab alijs genus. Maior eſt nota, cum conſequentia. Minor probatur, quia relatio modo eſt cum quantitatibus, vt æquale, magnum, duplum modo cum qualitatibus, vt ſimile, diſſimile; modo cum actionibus, vt pater, cauſa, modo cum alijs. ergo nunquam per ſe eſt. Argumēta in contrarium. Primū arg.

Secundo. Id quod non eſt in rebus ſed ſolū habet eſſe per intellectus operationem, non pertinent ad genus aliquod entis quia hic conſiderantur entia realia, quæ hn̄t eſſe præter operationē intellectus, vt ſubſtantia quātitas, & reliqua. Ad ipsū ad aliquid nō eſt in reb. niſi per operationem intellectus ergo nō eſt inter ea, q̄ sūt genera entis. Minor patet; quia ſimilitudo, æqualitas, & reliqua non, videntur aliud habere eſſe, quam per operationē intellectu, cognoſcentis, & vnum alteri comparantis Tertio Oē quod eſt, vel eſt ſubiectum, quod eſt ſubſtātia; vel eſt in ſubiecto, quod eſt; accidens, ſed ad ali- Secūdū arg.

quid nec eſt ſubiectum, cum nõ ſit ſubſtantia, nec eſt in ſubiecto, cum relatio, vt relatio non ſit in alio eſſe, ſed ad aliud eſſe, ergo nec eſt accidens, nec ſubſtantia, & ita non eſt entis genus. Quarto. Genus omne habet differentias, ſpecies, & genera ſubalterna, ſed iſtud ad aliquid hæc non habet, ergo non videtur eſſe genus, nec enim apparent ſpecies. nec differentiæ, nec has explicat. Ariſt. non ergo eſt genus aliquod entis peculiare diſtinctum ab alijs.

Prima opin. Circa hanc difficultatem fuit antiquorum opinio ante Ariſt. & Platonem, cuius meminit Auerr. 5. Metaph com. 20. quàm c. 1. huius tract. aſcribit Zenon. Hi exiſtimabant, ad aliquid non eſſe peculiare aliquod genus, ſed multis miſtum & ex varijs congeſtum, quorum rationes ſuperius aliqua ex parte principio propoſuimus. Altera

Secũda opin. fuit opinio Ariſtot. & Platonis, & reliquorum omnium, ad aliquid eſſe vnum quoddam genus ab alijs omnibus diſtinctum, & diuerſum.

Primũ fund. Pro horum declaratione; ne per ignota procedamus, erit primum fundamentum hoc; Quemadmodũ ab hac intrinſeca proprietate, quæ eſt per ſe eſſe, omnia ſubſtãtia in vniuerſum dicitur ſubſtantia, ita ſimiliter ab hac intrinſeca proprietate, ſcilicet eſſe in ſubiecto, quæ dicitur, inhęrentia, omne accidens dicitur accidens; & ſicut omnis ſubſtantia per ſe eſt, ita omne accidens in ſubiecto, eſt & inhæret. Accidentia tamen dupliciter inhærent, & in ſubiecto ſunt; quædam inſunt ſubiecto ita, vt non ordinent ſubiectũ ad aliquid aliud extra ipſum ſubiectum vt albedo, & quantitas inſunt ſubiecto, non tamen in ipſum ordinent ad aliquid extra ſei, & iſta accidentia dicuntur pure abſoluta. Quædam alia ſunt in ſubiecto, ita vt ipſum per ſe ordinent ad aliquid, aliud extra ipſum; vt ſcient ineſt animæ, vt cognoſcat per eam res, alias, ſimiliter potentia viſiua ineſt oculo, vt ipſe oculus alia extra ſe videat, & iſta accidentia dicuntur relatiua.

Hæc autem ſunt in duplici differentia, Quædam enim ſic inſunt ſubiecto, & ordinant ipſum ad aliud vt tota eorum natura non ſit ordinare aliud, ſe ipſum ſubiectum in ſe afficere, & diſponere, ſicut ſciẽtia ineſt quidem animæ vt intelligat tamen ſcientię natura præcipua non eſt ad aliud, ſe ipſam animam perficere, & diſponere in ſe, ſimiliter habitus, potentia, & alia multa: talia accidentia dicuntur relatiua. ſecundum dici. Quædam alia, ſic ad aliud ſubiectum ipſum ordinant, vt eorum tota natura, vt talia ſunt, ſit ad aliud ſubiectum ipſum afficere; vt paternitas; & alia quæ dicunt relatiua ſecundum eſſe.

Hæc autem relatiua ſecundum eſſe, dupliciter ſumuntur, vno modo, vt ſunt in ipſis rebus, altero modo; vt a nobis cognoſcuntur ſcilicet quando vnum alteri comparamus. Iſta autem relatiua, vt in rebus ſunt dicuntur ad aliquid, quod nomen Plato primus; vt dicitur, impoſuitur; vero a nobis cognitæ ſunt, dicuntur magis proprię relatione, quia intellectus vnum alteri confert, & vnum ad alterum refert, quamuis etiam inde tractatum nomen, accipitur quoque pro illis, vt ſunt in rebus, vt autem in intellectu ſunt, dicuntur relatione conceptæ.

Ex his omnibus vnum infertur, quod valde memoriæ mandandum, eſt accidentia non dici relatiua, nec ſecundum eſſe, nec ſecundum dici per reſpectum ad ſubiectum ſit enim omnia eſſent relatiua, cum omnia ſubiecto inſint, ſed dicuntur relatiua per id, ad quod ſubiectum ipſum ordinant quod dicitur terminus. Vnde multa ſunt accidentia, quæ nec ſecundum dici, nec ſecundum eſſe, relatiua ſunt, cum ſubiectum ad aliquid extra ſe non ordinent.

Sic ſecundum fundamentum. Hæc eſt natura eorum quę ſunt ad aliquid, vt nunquam inſit ſubiecto: niſi medio aliquo accidenti abſoluto & ſimul coexiſtentia alio accidenti inſit relatio alterius ſubiecti. Vnde ad relatiui exiſtentiam, tria neceſſaria concurrunt. Primum ſubiectum ipſum; cui hæret: quod ab aliquibus dicitur fundamentum remotum. Secundum eſt illud abſolutum accidens, ratione cuius inhæret, quod dicitur fundamentum propinquum. Secũd. fund.

Tertium illud accidens alterius ſubiecto in quod relatiuum terminatur; quod dicitur minus, ſiue correlatiuum, quod quidem eſt eiuſdem rationis cum altero. habet enim, & fundamentum, & ſubiectum; & illud etiam alterum vt terminum, cum inter vtrumque ſit mutua habitudo, verbi gratia sunt duo alba vnum alteri ſimile, ſimilitudo vnius est corpori vni, vt ſu-

biecto

biecto, media albedine, vt fundamento; & dependent ab altera ſimilitudine, vt à termino: hæc pariter ſimilitudo inhęret alteri corpori, vt ſubiecto, media eius albedine, vt fũdamento, & ab illa ſimilitudine adinuicem dependet, ex quo fit: vt cum relatio, & à termino, & à fundamento, & à ſubiecto dependeat neceſſario; horum quolibet deſtructo, & ipſa deſtruatur.

Vnde ſimilitudo vnius albi, poteſt tripliciter perire, & recedente altero ſimili, & ipſo corpore deſtructo, & ipſa etiã albedine mutata, quamuis non ſic hoc vniuerſaliter verum de fundamentis, niſi quando fundamẽti ſunt permanentia; in ſucceſſiuis enim valet, vt fundamentum paternitatis eſt generatio, quæ tranſit manente paternitate.

Hic tamen vnum eſt maximè conſiderãdum; relationes non ab omnibus his tribus æqualiter dependere, relatio enim duo habent, alterum, vt accidens eſt, & hoc eſt ſubiecto inhærere: alterum, vt tale accidens eſt, ſcilicet relatiuum, & hoc eſt ad aliud eſſe: vt accidens eſt, à ſubiecto ſuo neceſſario dependet, vt relatio eſt, à termino. Vnde Gilbertus dicebat, relationem vt relationẽ non habere eſſe in fixum, ſed affixum, id eſt ad aliud fixum, ratione verò vtriuſque à ſuo fundamento dependet. Verbi gratia, ſimilitudo dependet ad albedine, & vt accidens eſt ipſa ſimilitudo, quia vere non inhæreret ſubiecto niſi albedine interueniente, & ſimiliter, vt ad aliquid, & relatio eſt, ab illa dependet; quia talis ſimilitudo non eſſet, niſi à tali albedine. Et hinc eſt, vt diximus, quod variatis fundamentis, ipſæ etiam in ſe variantur relationes, vt maxime patet in his relationibus, quæ conſequuntur quantitatem, vt duplum, triplum, in quibus fit mutatio ex variatione fundamenti. Hoc dixerim, vt maxime attendamus fundamenta, ad diſtinguendas relationum naturas, quæ ab eis per ſe pendent, tanquam à cauſa intrinſeca.

Tertiũ funda.

Sit tertium fundamentum. Fundamenta harum relationum ſunt tria in communi. Primum eſt quantitas, ſupra quam fundatur æquale, inæquale, & omnes proportiones Arithmeticæ. Geometricæ, & Mathematicarum aliarum ſimiliter omnes relationes temporis, & loci. Aliud fundamentum eſt qualitas, ſupra qua fundatur ſimile, diſſimile, amicus, inimicus &c. Tertium eſt actio, & paſſio ſupra qua fundantur, pater filius, cauſa, effectus, & alia multa.

Hoc autem eſt triplex, quędam enim actio eſt naturalis, vt generatio, productio, denique omnis illa, quæ à natura procedit, quædam eſt artificialis, quales ſunt actiones artificum, quædam verò ſunt mentis, vt cognitionis, appetitus circa res: Supra prima fundatur pater filius, cauſa effectus naturalis. Supra ſecundas omnes relationes & habitudines; quæ inter artificiata reperiuntur. Supra tertias, omnes Logicæ, & aliæ multæ, eſſe genus, ſpeciem, eſſe magiſtrum, diſcipulum, doctorem, lectorem, & reliqua.

Quartũ funda.

Sit quartum fundamentum, relatio in communi duplex eſt; quædam realis, quædam rationis realis eſt relatio exiſtens in rebus abſq; operatione intellectus, per quam vnum ad aliud eſt, vt paternitas, quæ eſt in aliquo homine ſine aliqua intellectus operatione per quam ad filium refertur, contra relatio rationis eſt, quæ non eſt in rebus, niſi per operationem intellectus, vt animal dicitur genus reſpectu ſpeciei, ſed talis relatio generis nõ dicitur niſi per operationem intellectus Iterum relatio eſt duplex; quędam mutua, quædam non mutua. Mutua eſt quando ex parte vtriuſque extremi correlatiui eſt realis, vel rationis; verbi gratia, pater refertur ad filium per paternitatem, quæ eſt relatio realis; ſimiliter & filius refertur ad patrem per filiationem, quæ etiam eſt relatio realis. Item genus ad ſpeciem refertur per relationem generis, quæ eſt relatio rationis; & ſpecies refertur per ſpeciei formam, quæ pariter eſt relatio rationis, relatio non mutua, eſt quando ex parte vnius extremi eſt relatio realis, ex parte alterius verò non eſt niſi rationis, verbi gratia, nos referimur ad Deum per relationem realem; & Deus ad nos per relationem rationis, quia nos ſumus realiter ſerui Dei relatione in nobis exiſtente, vt ipſe Dominus noſter dicitur, non quia habeat in ſe aliquod accidens reale, per quod dicatur dominus, sed quia cognoſcimus, & comparamus eum ad nos, qui ſumus ſui. Similiter ſcientia refertur realiter ad ſcibile, ſcibile verò non, niſi per intellectus operationem.

Iterum relatio eſt duplex, quædam ęqui parantiæ, quędam disquiparantiæ, Aequi parantiæ est quando denominatio eſt eiuſdem rationis in vtroquę correlatiuo: vt ſimilitudo, quæ eſt inter duo alba secundum quam vnum alteri dicitur ſimile, & etiam alterum ei dicitur eodem modo ſimile. Disquiparantiæ, est, quando est diuersa denominatio, in vtroque, vt paternitas, & filiatio duplum, subduplum. Ammoni, vocat relatiua vniuocationis, æquiparantiæ relatiua, & disquiparantiæ, vocat relatiua æquiuocationis.

Tamen summopere aduerte non solum dici relatiua æquiparantiæ, quia est eadem in vtroque denominatio, sed etiam quia fundamentum est eiusdem rationis in vtroque vt vnum ſimile, alteri dicitur ſimile, quia est in vtroque fundamētum eiusdem rationis, scilicet quia vtrumque est album, vel nigrum: relatiua vero disquiparantiæ, habent fundamentum diuersæ rationis, vt pater supra actionem filius supra paſſionem fundatur; ſimiliter duplum super totum aliquod, subduplum supra partem ſimiliter mediate fundatur.

Prima concl. His ſuppoſitus fundamentis ſit prima concluſio. Non omnis relatio est relationis sed sunt multæ relationes reales in rebus existentes præter operationem intellectus: Hæc concluſio est contra antiquos illos ante Ariſt. & Platonem, qui nullam in rebus relationem constituebant, sed tantum adinuicem res per intellectum referri, cuius oppoſitum docet Ariſt & Auerr. 12 Metaph. com. 19. & eandem etiam ipsorum opinionem arguit Ammon. in præsenti. Hæc autem concluſio non ſolum veritati naturai eſt conformis, ſed maxime deſeruit Theologicæ veritati; ſecundum quam relationes in diuinis reales collocantur: quamuis hæ, aliæ ſunt ab his, quæ in hoc prædicamento ponuntur.

Et probatur concluſio. Secluſa operatione intellectus vnum album magis cum altero albo, quam cum nigro conuenit; & pars ad totum vnum magis, quam ad aliud accedit, ergo ſecluſa intellectus opera, eſt ſimilitudo inter illa, quæ relatio eſt immo in vniuerſis rebus hoc experimur quòd quædam magis, quædam minus inter ſe conueniunt; & mutuo ſe afficiunt; ergo eſt inter eas relatio extra opus intellectus, propterea quia res ordinate perfectiores exiſtunt ſe ipſis inordinatis etiam extra intellectum, & non ob aliud niſi propter ordinem. qui eſt relatio, ergo dantur relationes reales.

Secũda concl. Secunda concluſio. Relatio ſola realis pertinet ad iſtud prędicamentum, nullo modo relatio rationis. Hæc patet, quia relatio eſt vnum ex decem generibus entis: ſed ens diuiſum in iſta prædicamenta eſt ens reale, vt patet 6. Metaph. c. 2 ergo relatio prædicamenti huius eſt realis.

Dub. Dubitabis. Quare aliquæ ſunt relationes reales: aliquæ vero rationis. Dico, & id aduertendum eſt, quòd relatio realis nunquam cōſurgit in aliqua re, niſi aliqua mutatione facta in illa re, cum nullum ens reale poſſit habere eſſe vel in ſe vel in aliquo, niſi per mutationem aliquam in eo exiſtentem, cum autem reperiantur res quæ connexionem cum aliis habent, non per ſui mutationem aliquam, ſed per intellectus operationem, inde eſt, quod ſint in his relationes rationis ſolum. Verbi gratia, res, non mutantur per hoc, quod ſcientiæ de eis acquirantur, mutatur tamē ipſa ſcientia, quæ realiter ex rebus fit, quæ tamen ante non erat propterea res ſcibiles dicuntur non relatione reali, ſed intellectus comparatione; at ipſo ſcientia, in qua eſt mutatio refertur relatione non rationis ſed reali, eodem modo ſe habent genus, & ſpecies, in reb enim nulla eſt mutatio, propterea illæ vtræque relatione per intellectum ſolum ſunt.

Terti concl. Tertia concluſio Probabile maxime mihi videtur etiam relatiua ſecundum dici in prædicamento hoc collocari; & me in hac parte mouet auctoritas Alber. Simplic & Boet. & Paul. Venet quamuis minus principaliter. cum ſecundum naturam ſuā præcipuam, in aliis prædicamentis ſint, nec obſtat argumentum Ammon. quia ex hoc inquit, ſequeretur, omnia accidentia in hoc prædicamento eſſe reponenda cum omnia ſint relatiua ſecundum dici, habent. n. reſpectum ad ſubiectum. Hoc argumentum nullius eſt roboris; quia vt dixi in primo fundamento, & maxime eſt conſiderandū non quicunque reſpectus facit relatiuum ſecundum dici: eſt enim duplex reſpectus, & ad ſubiectum qui reſpectus dicitur tranſcendentalis, qualem omnia accidentia habent

bens

bent ad ſubſtantiam, ſed hic non facit accidens relatiuum; est alter reſpectus ad terminum qui dicitur prædicamentalis, & iſte facit accidens relatiuum, & hunc non omnia accidentia habent, vt diximus.

Hoc tamen non obſtante; probabile est etiam, ſola relatiua ſecundum eſſe, in hoc eſſe prædicamento: vt vult Ammoni præſertim quia his solum competit definitio posterior Aristot. quamuis ad hoc poſſet dici, etiam relatiua secundum dici secundum id, ratione cuius in hoc prædicamento collocatur, totum eſſe habere ad aliud.

Quarta concluſio. Ad aliquid est vnum genus, entis ex decem distractum ab omnibus alijs. Probatur, quia illud ens facit nouum genus, quod est ens reale, & diuersum habet prædicandi modum de substantia: tale autem est aliquid, quod solum de substantia vt alteri refertur, prædicatur ergo est nouum genus.

Per iſta potest ad argumenta responderi. Ad primum distinguitur maior, quod enim ita cum alijs est mistum, & cōfusum vt non habeat naturam ab eis diuersam, admitto non facere genus per se distinctū, at relatio licet alia accidentia sequatur, suam tamen naturam habet diuersam ab alijs omnibus; propterea est vnum nouum genus.

Ad secundum negatur minor; immo vt diximus in prima concluſione non solum relationes sunt per intellectus comparationem, sed etiam ante opus intellectus exierunt in rebus relationes, per quas vna res ad aliam se habet.

Ad tertium negatur etiam minor: nam relatio non solum est ad aliud, sed etiam in alio; vt enim diximus, & relatio est accidens, & tale accidens, vt accidens est in alio scilicet subiecto, ut tale accidens, scilicet relatiuum, ad aliud est.

Ad quartum negatur non eſſe genus, nec alia in hoc prædicamento. Pro quorum declaratione aduerte: relatio dupliciter conſideratur. Vno modo vt est forma accidentalis determinata ad vnum extremum correlatiuorum, vt quando dicimus pater nitatem filiationem, & huiusmodi, tunc enim relationes determinatas ad vnum extremorum correlaliuorum summimus. Altero modo relatio sumi potest in communi nō determinata vlli extremorum, ſed indifferenter conſideratur, ſiue pro vno extremo, ſiue pro altero, vt quando dicitur relatio diſquiparantiæ, tunc enim dicimus non ſolum relationem vnius extremi ſcilicet paternitatem, ſed etiam alterius ſimul extremi, ſcilicet filiationem.

Hoc ſuppoſito, dico genus generaliſſimum eſſe ad aliquid, quod eſt idem, ac accidentalis forma, per quam vnum ad aliud ſe habet, non explicando, & determinando formam huius correlatiui vel illius; & ſub hoc etiam, ſunt genera, ſubalterna, quæ etiam relationis formam indeterminate dicunt, vt ad Aliquid æquiparantiæ. Ad aliquid quātitatis. At quando relationes determinatæ ſumuntur ad extrema, frequenter ſunt ſpecies, vt paternitas, filiatio, duplum; quando autem cum determinatis ſubiectis ſunt indiuidua, vt hæc paternitas hic filius hoc duplum.

Poterit ergo ipſum ad aliquid primo diuidi per differerensias ex fundamentis ſumptas, quæ nomine ſimplici carent, vt aliquid aliud ſit in quantitate, aliud in qualitate, aliud in actione; & paſſione Poterit iterum diuidi in communi in ad aliquid æquiparātiæ: & ad aliquid diſquiparantiæ: quæ differentiæ ſingulæ genus ſubalterum conſtituunt; & iterum ad aliquid in quantitate. Poteſt rurſus diuidi per æquiparantiam in quantitate, & diſquiparantiam ſimiliter ad aliquid in qualitate, quamuis quæ in actione, & paſſione ſunt, diſquiparantiæ tantum ſint. Et hęc ſatis ſint quantum ad naturam eorum, quę ad aliquid ſunt, quæ cum hic deeſſe videtur, Deo iuuante, in Metaphyſica explanabuntur.

QVAESTIO II.

Circa reliqua quæ in textu ab Ariſtotele dicuntur, Num rectè dicta ſint.

EOrum, quæ ſunt ad aliquid natura, & his quæ ad ipſam in communi ſpectant vtriſque elucidatis, ſupereſt aliqua quæ in literæ interpretatione prætermiſimus, breuiter examinare, & vt ad diſputationis normam reducatur: arguitur primo. Argu. in cōtrarium. Primū arg.

Nul-

Nullum eſt diſcrimen inter priorem & poſteriorem definitionem, ergo non bene ab Ariſt. prior reijcitur, quod ſi prior non erat conueniens, fruſtra in medium adducitur ſecunda. Secundo, Vitium eſt in definitione idem per idem definiri, cum ſit petitio principij, ſed in ſecunda definitione id fit, ergo non eſt bona. Minor probatur, quia definiẽs ad aliquid ipſa in definitione iterum ſumit, ſcilicet quibus hoc ipſum eſt eſſe ad aliquid, aliquo modo ſe habere.

Secundũ arg.

Tertiũ arg.

Tertio, omne genus habet aliquam paſſionem ſibi propriam, at ad aliquid nullam habet talem, nec ab Ariſt. aſſignatur, ergo vel non eſt genus, vel inſufficienter traditur ab Ariſtotele. Minor patet, quia ſuſcipere contrarietatem, & magis vel minus, alijs generib. competit vt patet, dici verò ad conuertentiam etiam alijs ineſt, cum homo, & riſibile conuertantur, quæ ad aliquid non ſunt, ſimiliter album, & albedo, album enim albedine eſt album, albedo autem eſt albi albedo. Simul autem eſſe natura ipſe Ariſt. docet non omnibus ineſſe relatiuis, ergo nihil eſt proprium.

Quartũ arg.

Quarto, videtur Ariſt ſophiſticum eſſe argumentum, quo probat, ſcientiam, & ſcibile, ſenſum & ſenſibile non eſſe ſimul, nã cõparat ſcibile in potẽtia, cum ſcientia in actu, ſi enim vtrumque eodem modo conſideratur, ſimul ſunt vel in actu, vel in potentia.

Quintũ arg.

Quinto, aſſerit partes primæ ſubſtantiæ non dici ad aliquid, videtur hoc falſum, dicimus enim hoc caput eſt huius capitati caput, ſicut alia relatiua, hic pater eſt huius filij pater.

Sextũ arg.

Sexto vnum relatiuum non poteſt definiri per alterum, ergo non qui definitè cognoſcit vnum, cognoſcit alterũ, Probatur; definitio eſt per clariora vt dicitur 6. Top. c. 2. at correlatiua ſunt æque ignota. Præterea, quia vnum non eſt de eſſentia alterius cum nec ſit vnum alterius genus nec differentia, nec Pars, ergo vnum non eſt de definitione alterius quidditatem.

Primũ fundã

Ad hæc argumenta reſpondetur. Sed pro primi ſolutione eſt aduertendum, nominũ defectum maximè in hoc prædicamento generare æquiuocationem, quæ obſcuritatis, & deceptionis mater eſt, propterea alia prædicamenta, in quibus nomina impoſita rebus ſignificandis ſunt, oportebit reſpicere, ſunt autem tria in alijs. Primum, eſt ſubiectum, & ſubiecti nomen, in quo tale accidens ineſt. Secundum, eſt ipſa forma in abſtracto conſiderata, & nomen ipſius, vt albedo, nigredo. Tertium, eſt ipſamet accidentalis forma, vt eſt in ſubiecto, & ipſius nomen, quod denominatiuum eſt, vt album, nigrum, quale.

Hæc ergo omnia ſunt in iſto prædicamẽto. ſed non ſunt omnia nomina per quę explicentur, eſt ipſum ſubiectũ, cui ineſt relatio, ſ. homo, cui ineſt paternitas, & album, quod eſt ſimile, eſt forma, ſ. ipſa relatio, ſe non eſt nomen, quo explicetur diſtinctè, nã relata ſecundum ſe, & vt eſt in ſubiecto, & ipſum ſubiectum, cui ineſt relatio, dicuntur ad aliquid, quamuis gratia diſtinctionis varia fiat additio, dici enim ad aliquid, eſt nomen denominatiuum, quod de ſubiecto habente relationem dicitur, vt enim dicimus, homo eſt album, homo eſt qualis, ita homo dicitur ad aliquid, eſſe verò ad aliquid eſt nomen ipſius relationis, & in concreto, & in abſtracto, vt enim dicimus albũ eſt quale, albedo eſt qualitas, ita dicitur pater eſſe ad aliquid, & paternitas eſt ad aliquid.

Et hinc manifeſtatur illa diſtinctio Ariſt. 5. Metaph. c 15. dupliciter ad aliquid eſſe per ſe, & per accidens, vocat per ſe ad aliquid, quod hic vocat eſſe ad aliquid, ſeu habere ſe ad aliquid; vocat per accidens ad aliquid, quod hic dicit aliquid, ſcilicet ſubiectum relationis, quod dicitur ad aliquid, nõ tamen eſt aliquid.

Per hoc patet ſolutio ad argumentum. definitio .n. illa prior potius eſt ſubiectorũ, & eorum quæ ad aliquid ſunt per accidẽs, poſterior verò eſt eorum quæ per ſe ad aliquid ſunt, ſcilicet relationum, & in concreto, & in abſtracto. Ad primum.

Ad replica. reſpondetur cum Auer. illam definitionem fuiſſe communem, propterea traditam ab Ariſt. quia facilius erit veritatem docere illum, qui doctus eſt communia, quàm qui ignarus prorſus eſt.

Ad ſecundum, reſpondetur illud ad aliquid poſitum in definitione, non eſſe idem cum definitio, nam definitum eſt particulare ad aliquid; in definitione verò ſumitur ita, vt idem ſit quod aliqua res, & notanda eſt vis illius præpoſitionis [ad] denotat n. habitudinem termini; aliud. n. eſt eſſe in aliquo, Ad 2.

quo,

quo, aliud eſſe ad aliquid; eſſe in aliquo eſt eſſe vt in ſubiecto: eſſe ad aliquid, eſt eſſe vt ad terminum: non enim vti diximus, accidens eſt ad aliquid, quia ſit in ſubiecto, ſed quia ſit ad terminum, quod expreſſe docet Ariſt. 5. Metaph. c. 15. Viſus, inquit, ad aliquid eſt, non reſpectu cuius eſt viſus, ſcilicet ſubiecti, ſed reſpectu eius quod videtur, ſcilicet coloris.

3. Ad tertium eſt notandum S. Aug. in ſui Catheg. aſſignat quatuor propria relatiuorum. Primum eſt ſimul intelligi, vt ſicut vnum abſque altero exiſtere nequit, ita nec vnum abſque altero intelligibile. Secũdum eſt, dici ad conuertentiam. Tertium eſt, vt ſimul in eodem ſubiecto poſſint exiſtere, reſpectu diuerſorũ, vt idem & pater & filius eſſe poteſt: & duplum & ſubduplum. Quartum, vt alterum de altero in obliquo prædicetur, pater enim eſt filij pater, & filius eſt patris filius: hæc tamen ferè ad ea quæ Ariſtot. tradidit, reducuntur.

Propterea ad argumentum dico cũ Simplic. & alijs, conuertentiam eſſe propriam omnino relatiuorum: non autem quæcunque conuertentia hic ſumitur, ſed illa per quam mutua affectio, & ordo relatiuus exprimitur: quando autem diximus, album eſt albedine album, album refertur ad albedinem, non vt ad terminum, ſed vt ad formam; albedo vero ad album, vt ad ſubiectum refertur. Propterea non eſt ſimilis conuertentia. Similiter illa alia proprietas, eſſe ſimul natura, ſolis relatiuis ineſt, & omnib. his, quæ vere relatiua ſunt; ſcientia aut etiã ſcibile; ſenſus, & ſenſibile, non abſolute relatiua ſunt, at ſecundũ quid, ſ. ſecundum dici.

4. Ad quartum reſpondet Simplicius, & Ammonius, admittendo illa, ſi in acto ſimul ſumantur, eſſe ſimul; ſimiliter ſi vtrunque etiam in potentia.

Sed profecto hoc expreſſe cõtra Ariſt. 3. anim. c. 2. vbi docet contra antiquos ſenſibile, & ſenſum in actu ſimul eſſe, tamẽ in potentia non eſſe ſimul, & ibi id fatetur Simp.

Propterea maxime conſiderandum eſt quid Ariſt. per iſta vocabula ſignificet. Vocat igitur ſenſum actu, ipſam operationem ſentiendi; ſenſum potentia, ipſam potentiam, qua ſentimus, ſenſibile vero actu ipſum obiectum, quando actu ſentitur; ſenſibile vero potentia, ipſum ſenſibile, quando actu non ſentitur. Simili modo ſcientia in actu eſt ipſe actus, & operatio contemplandi; ſcientia potentia eſt ipſe habitus vel intellectus abſque operatione; ſcibile autem actu res eſt ipſa cognita de præſenti; ſcibile vero potentia, eſt res, quæ actu non cõſideratur. Ex his patet prius eſſe ſenſibile, & ſcibile potentia quàm ipſas potentias ſciendi vel ſentiendi; & hoc maxime eſt conſiderandum, quia conducit ad multa in Ariſt. difficilia intelligenda.

Ad quintum eſt aduertendum relationẽ poſſe ſumi tripliciter, vno modo in ſpecie alltero modo particulariter. Tertio modo ſingulariter. vt ſi dicamus, paternitas, aliqua paternitas, hæc paternitas ſi in ſpecie ſumatur, tunc ad terminum refert in ſpecie; paternitas enim eſt ad filiationem, & duplum ad ſubduplum: particulariter vero ſumatur, etiam ad terminum particularem refertur: aliquid duplum eſt alicuius ſubdupli duplũ, & aliquod melius aliquo peiori melius, vt Ariſt. docuit. Ad 5. Nota.

At in ſingulari non dependet a ſingulari termino, non enim indiuiduatur relatio, niſi a ſubiecto, in quo eſt, vt hæc paternitas, non eſt, quia eſt ad hanc filiationem, ſed quia eſt in hoc patre, ſ. tali homine: & hoc duplum non eſt ab hoc ſubduplo in ſingulari, poteſt. n. eſſe hoc duplum reſpectu huius medietatis, & omnium æqualium.

Hinc eſt, vt inſinuaret Ariſt. relatiua in ſingulari vt ſingularia ſunt, non a terminis, ſed potius a ſubſtantijs pendere, inde dicit partes primæ ſubſtantiæ ſcilicet ſingulares non referri in ſingulari, cum relatiua alia ſub ratione ſingulari non referantur.

Ad ſextum reſpondetur, vnum correlatiuum eſſe de definitione eſſentiali alterius non quia ſit pars eſſentiæ vel tota eius eſſentia, ſed quia eſt terminus & complementum ipſius eſſentiæ, ſine quo nulla ratione eſſe poteſt. Ac propterea dicit Alb. vnum correlatiuum non definiri per alterum, ſed potius eſt alterum: & quamuis per ſe æque ignota ſint, tamen ſimul ſumpta mutuo ſe declarant, & manifeſtant.

Sed hæc ſatis ſint de quæſtione hac, quia vlterius proſequi eſt difficultatibus Metaphyſicis omnia confundere, & horum omnium exactius diſputando: ũ tempus proprium Deos iuuante expectat.

De

De Qualitate, & Quali. *Cap. VIII.*

1 QValitatem vero dico, ſecundum quã quales quidã eſſe dicũtur. Eſt aũt qualitas, eorũ quæ multipliciter dicuntur.

2 Vna quidem igitur ſpecies qualitatis, habitus & diſpoſitio dicatur. Differt autem habitus a diſpoſitione, quòd permanentior, & diuturnior eſt. Tales vero ſunt ſcientiæ & uirtutes: ſcientia enim uidetur eſſe permanentium, & diuturnorũ: ut ſi quis uel mediocriter ſumat ſcientiam, niſi grandis permutatio facta ſit, uel ab ægritudine, uel ab aliquo huiuſmodi. ſimiliter autem & uirtus, ut iuſtitia, & temperãtia: & ſingula talium non uidentur poſſe facile moueri, neque facile permutari. Diſpoſitiones uero dicuntur, quæ ſunt facile mobilia, & cito permutabilia: ut calor, & infrigidatio, & ægritudo, & ſanitas, & quæcunque alia huiuſmodi: afficitur.n. quodammodo ſecundum eas homo: cito autem permutatur, & ex calido frigidus fit, & ex ſanitate in ægritudinem tranſit. Similiter autem & in alijs, niſi aliqua earundẽ contingit per temporis longitudinem congenita, & immobilis, uel omnino difficile mobilis, exiſtens, quam iam quiſpiam, vt habitum uocet.

3 Manifeſtum eſt autẽ quòd hæc uolũt habitus dicere, quæ ſunt diuturniora, & difficilius mobilia, nãque diſciplinas non multum retinentes, ſed facile mobiles exiſtentes, non dicunt habitum habere, & tamen diſpoſiti ſunt aliquo modo ſecundum ſcientiam peius, melius ve. quare differt habitus à diſpoſitione, ꝙ hæc quidẽ facile mobilis ſit; ille vero diuturnior & difficilius mobilis. Sunt aũt habitus & diſpoſitiones: diſpoſitiones vero nõ neceſſe eſt habitus eſſe; qui.n. retinentur habitũ, & quodãmodo diſpoſiti ſunt ſecũdũ ipſos: qui aũt diſpoſiti ſunt, non oĩno retinent habitum.

Aliud vero genus qualitatis eũ, ſecundum quod pugillatores, vel curſores, vel ſalubres, vel inſalubres dicimus: & ſimpliciter & quęcunque ſecundum potentiam naturalem, vel impotentiã dicuntur. 4 Non enim, quoniam ſunt diſpoſiti aliquo modo, vnumquodque huiuſmodi dicitur: ſed quod habent naturalem potẽtiam, vel impotentiam facile aliquid facere, vel nihil pati; vt pugillatores, vel curſores dicuntur, non ꝙ ſint diſpoſiti aliquo modo, ſed ꝙ habeant potentiam naturalem, vel impotentiam aliquid facile faciendi. Salubres autem dicuntur, eo quòd habeant potentiam naturalem, vt nihil à quibuſlibet accidentibus facile patiantur: inſalubres vero, quod impotẽtiam habeant naturalem nihil facile à quibuſcunque accidentib. patiendi. Similiter autem his durum, & molle ſe habent; durum .n. dicitur, quòd habeant potentiam non facile ſecari: molle vero, quod eiuſdem ipſius habeat impotentiam.

Tertium vero genus qualitatis 5 eſt,

eſt, paſſibiles qualitates, & paſſiones. Sunt autem huiuſmodi, vt dulcedo, & amaritudo, & auſteritas, & omnia his cognata, amplius & calor, & frigus, & albedo, & nigredo. Quod quidem igitur & hæ qualitates ſunt, manifeſtum eſt; quæcunq; enim has ſuſceperint ipſa qualia dicuntur ſecundum ipſas, vt mel, quoniam dulcedinem ſuſcepit, dicitur dulce, & corpus album, quoniam albedinem ſuſcepit. Similiter & in cæteris.

5 Paſſibiles verò qualitates dicuntur, non quòd eo, quæ illas ſuſceperint qualitates aliquid patiantur, neq; cum mel, quoniã aliquid paſſum ſit, dicitur dulce neq; aliquid huiuſmodi. Similiter, autem his & calor & frigus, paſſibiles qualitates dicuntur, non quod ea, quæ illas ſuſcipiunt, aliquid paſſa ſint, ſed quoniam ſecundum ſenſus vnaquæq; dictarum qualitatum paſſionis effectiua eſt, paſſibiles qualitates dicuntur: dulcedo enim paſſionem, quandam ſecundum guſtum efficit, & calor, ſecundum tactum, ſimiliter autem, & aliæ. Albedo autem, & nigredo, & cæteris colores non eodem modo ijs, quæ dicta ſunt, paſſibiles qualitates, dicuntur, ſed eo quod ipſæ ab aliqua paſſione innaſcuntur.

Quod enim fiunt propter aliquã paſſionem multæ colorum mutationes, manifeſtum eſt; erubeſcens enim aliquis, rubeus factus eſt, & timens pallidus, & vnumquodque talium. quare etiam ſi quis natura aliquid talium accidẽtium perturbationemve paſſus eſt, ſimilem colorẽ veriſimile eſt eum habere: quę .n. effectio nũc in eo quod verecundetur circa corpus facta eſt ẽt ſecundum naturalẽ conſtitutionem eadẽ fieri poteſt affectio, vt & naturalis color ſimilis ſit. Quæcunq; igitur talium accidentiũ ab aliquibus paſſionibus difficile mobilibus, & permanentibus principium ſumpſerunt, paſſibiles, qualitates dicũtur, ſiue .n. ſecundum naturalem conſtitutionem pallor ſit aut nigredo, qualitates dicuntur (quales .n. ſecũdũ eas dicimur) ſiue propter ægritudinem longam, vel propter eſtũ eidem contingit nigredo, vel pallor, & non facile prætereunt, vel etiam per vitam permanent, paſſibiles qualitates, & ipſæ dicuntur: ſimiliter enim quales ſecundũ eas dicimur. Quæcunque vero ex ijs, quæ facile ſoluuntur, & cito tranſeunt, fiunt, paſſiones dicuntur, qualitates vero minimè: non enim aliqui ſecundũ ipſas dicuntur quales, neque enim qui propter verecundiam rubeus factus eſt, rubeus dicitur neque cui pallor propter timorem venit, pallidus eſt: ſed magis eo quòd aliquid paſſus eſt: quare paſſiones quidem huiuſmodi dicuntur, qualitates verò minimè.

8 Similiter autem his, & ſecundum animam paſſibiles qualitates & paſſiones dicuntur. Quæcunque enim mox in naſcendo ab aliquibus paſſionib. difficulter mobilibus fiunt, qualitates dicuntur, & ipſæ: vt amentia, mentis alienatio, & ira, & alia huiuſmodi, quales enim ſe-

cundum

cundum eas dicuntur, ideſt iracundi atque amentes. Similiter autem & quæcunq; alienationes non naturales, ſed quæ ab aliquibus alijs accidentibus factę ſunt difficile prętereuntes, & omnino immobiles, qualitates ſunt ēt huiuſmodi, quales .n. & ſecundum eas dicuntur. Quæcunq; vero ab ijs, quę facile & cito prætereūt, fiunt, paſsiones dicuntur, vt ſi quis cōtriſtatus, iracundior fiat. non .n. dicitur iracundus, qui huiuſmodi paſsione iracundior eſt, ſed magis, quia aliquid paſſus: quare paſſiones quidē huiuſmodi dicuntur, qualitates vero minime.

9 Quartum vero genus qualitatis eſt figura & circa vnumquodq; cōſtans forma. Amplius autē ad hæc rectitudo, & curuitas, & ſi quid aliud his ſimile eſt, ſecundū.n. vnūquodq; eorum quale quid dicitur, triāgulum.n. vel quadrāgulum eſſe quale quid dicitur, & rectum aut curuum, & ſecundum etiam formam vnumquodque quale dicitur.

10 Rarum vero, & ſpiſſum, & aſperum, & lene, putabuntur quidem quale quid ſignificare, ſed aliena huiuſmodi putantur eſſe a diuiſione, quæ circa quale eſt. quandam enim poſitionem magis videtur partium vtrumq; monſtrare: ſpiſſum enim dicitur, eo quòd partes ſibi ipſis propinquæ ſint: rarū vero, eo quod diſtent a ſe inuicem. & lene quidē, quò in rectitudinem aliquo modo partes iaceant: aſperum vero, quòd hęc quidem ſuperet, illa vero ſit inferior. Fortaſſe quidem igitur alius quiſpiam modus apparuerit qualitati: ſed ferè qui maxime dicuntur hi ſunt: qualitates itaque ſunt, quæ dictæ ſunt.

11 Qualia vero ſunt, quæ ſecūdum has denominatiue dicūtur, vel quo modolibet aliter ab his. In plurimis itaq;, & ferè in omnibus denominatiue dicuntur: vt a candore candidus, & a grammatica grammaticus, & a iuſtitia iuſtus. Similiter & in alijs. In quibus vero, eo quòd nō ſunt poſita qualitati nomina, non contingit ea quæ dicuntur, ab ijs denominatiue dici, vt curſor, aut pugillator, qui ſecūdum naturalem dicitur potentiam a nulla qualitate denominatiue dicitur, non.n. poſita ſunt nomina potentijs, ſecundum quas iſti quales dicuntur: ſicuti diſciplinis, ſecundum quas pugilles vel paleſtrici ſecundum diſpoſitionem dicuntur; pugillatoria .n. & paleſtrica diſciplina dicitur; quales vero ab his denominatiue dicūtur, qui diſponuntur. Aliquādo autem & poſito nomine, non dicitur denominatiue, quod ſecundum eam quale dicitur, vt a virtute ſtudioſus, eo enim quòd virtutem habeat ſtudioſus dicitur; ſed non denominatiue a virtute; non autem in pluribus hoc tale eſt. Qualia ergo dicuntur, quæ denominatiue a dictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab eis.

12 Ineſt autem & contrarietas ſecū dum qualitatem; vt iuſtitiæ iniuſtitia contraria, eſt & albedo nigredini, & alia. Similiter autem & ea quæ ſecundum eas qualia dicūtur; vt iniuſtum iuſto, & album nigro

Non

Non in omnibus autē hoc accidit. Rubro.n.aut pallido, aut huiuſmodi coloribus nihil eſt contrarium, qualibus exiſtentibus. Amplius, ſi cōtrariorum alterum fuerit quale, & reliquum erit quale:hoc aūt palā eſt ex ſingulis proponenti alia prædicamenta, vt ſi ex iuſtitia in iuſtitiæ contrarium quale autē ex iuſtitia: quale igitur & iniuſtitia. Nullum enim aliorum prædicamentorum aptabitur iniuſtitiæ, neq; quātum, neque ad aliquid, neque vbi, nec omnino aliquid huiuſmodi, niſi quale, ſic autem & in alijs, quæ ſecundum quale ſunt contraria.

Suſcipiunt aūt qualia magis & minus. Album. n. magis & minus albū alterum altero dicitur:& iuſtū alterum altero magis & minus. ſed & ipſa intenſionem ſuſcipiūt, cum candidum namq; fit, contingit amplius candidum fieri. Non tamen omnia, ſed plurima: iuſtitia namq;, ſi dicatur magis & minus iuſtitia, pōt quilibet ambigere Similiter autem & in alijs diſpoſitionibus quidam.n. dubitāt de talibus, iuſtitiam namq; iuſtitiā non omnino aiunt magis & minus deberet dici, nec ſanitatem ſanitate: minus aūt habere alterū altero ſanitatem aiunt:& iuſtitiam alterum minus altero habere dicitur: ſit autem & grammaticā, & alias diſpoſitiones, ſed tamen ea, quæ ſecundum eas dicuntur, indubitanter recipiunt magis & minus:grammaticior.n.alter altero dicitur, & iuſtior, & ſanior, ſic autem & in alijs. Triangulus vero & quadrangulus non videntur magis & minus ſuſcipere: neque aliqua aliarum figurarum. quę enim definitionem trianguli recipiunt & circuli, omnia ſimiliter triāguli vel circuli ſunt:eorum autem, quæ non recipiunt rationem eandē: nihil magis alterum altero dicetur. nihil.n.quadratum magis quam parte altera longius circulus eſt: neque alterum enim recipit circuli rationem, ſimpliciter autem, ſi vtraque non recipiunt propoſiti rationem, nō dicetur altero magis: non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus.

Horum itaq; quæ prædicta ſunt 14
nullum eſt proprium qualitatis. Similia vero aut diſſimilia ſecundum ſolas dicuntur qualitates, ſimile.n. & diſſimile alterum alteri nō eſt ſecundū aliud, niſi ſecūdum id quod quale eſt. Quare propriū eſt qualitatis ſecundum eam ſimile, vel ſimile dici. At vero non decet conturbari, ne quis nos dicat de qualitate propoſitum facientes, multa eorū quæ ſunt ad aliquid connumeraſſe: habitus.n.& diſpoſitiones eorum quę ad aliquid ſunt, eſſe dicebamus. Penè.n.in omnibus qualitatibus genera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorū quę ſunt ſingularia: nam cum diſciplina genus ſit, idipſum quod eſt alterius dicitur: alicuius.n.diſciplina dicitur. eorum vero quæ ſingularia ſunt, nihil ipſum quo ad alterius dicitur, vt grammatica non dicitur alicuius grammatica: nec muſica alicuius alterius muſica:ſed forte ſecundum genus, & hæ ad aliquid dicuntur: vt grammatica alicuius dicitur diſciplina, non alicu-

ius

ius grammatica, & muſica alicuius diſciplina, nō alicuius muſica. Qua propter quæ ſingularia quidem ſunt, non ſunt ad aliquid, dicimur aūt quales ſecundum ſingula, hæc enim & habemus, ſcientes enim dicimur, eo quòd habemus ſingularum ſcientiarum aliquas, quare hæ erunt etiam qualitates, quę ſingula res ſunt, ſecundum quas aliquando & quales dicimur, hæ aūt non ſunt eorum quæ ſunt ad aliquid. Amplius, ſi contingit idem ipſum & male & ad aliquid eſſe, nihil eſt inconueniens in vtriſq; hoc generibus enumerare.

Cur de qualitate egerit quam de alijs ſequentibus prædicamentis, ac cur titulo duplicato.

CVrioſum eſt, inquit Boet cur. qualitatem reliquis prædicamentis antepoſuerit, dubitare, cum maxima ſit diſceptatio etiam prioribus duobus eſſe præponendam; tamen ne vlla prorſus ſuperſit dubitatio, huius ratio eſt maniſ ſta, quam dat Alber tract. iſto cap 1. eſt.n qualitas principiū actionis, & paſſionis ipſi ſubſtantiæ inhærens, propterea marito anteponitur actioni, & paſſioni, & alijs quatuor quæ ſubſtantiæ ſunt extrinſeca, qualis eſt locus, a quo eſt vbi, & tempus, a quo quando, & reliqua.

Titulus tamen eſt maxime notandus. De qualitate & quali, ita enim legitur Græce, περὶ ποῖον καὶ ποίοτιτος,. & quamuis Alexand Achatius, & Simplicius ſolum exiſtiment legendum illorum vnum. illudque vitio ſcriptorum tribuant, tamen Ammo. Boet. Alber & S. Auguſt. ita legunt, vt vtrumque inſcribatur. Cuius prima ratio traditur a Porphy. nempe vt vtriuſque vocabuli cognitio haberetur, & qualitatis, & qualis. Secunda ratio eſt Alber. cap. 2. quia qualitas & modi prædicandi ipſius manifeſtantur per ipſum quale in concreto, propteгa vtrūque inſcribitur. Tertia ratio eſt Ammo. Pro quo aduerte, accidens dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ſecundum ſe, & vt a ſubiecto ſeparatum cognoſcitur, quod nomine abſtracto ſignificatur. Altero modo vt eſt in ſubiecto, quod ſignificatur per nomen concretum cognoſcere autem accidens in abſtracto intellectus ipſius eſt, cuius eſt tale accidens abſtraere: ac cognoſcere accidens in concreto, ſenſus eſt, hic enim album, nigrum, calidum ſentit, propterea nobis eſt in concreto accidens notius, quam in abſtracto. Ex his extat hæc ratio Ammonij hic enim traditur qualitas, & manifeſta iſta eſt in concreto, propterea titulus vtriuſque inſcribitur. Quarta ratio eſt Boet. Inquit, quale aliquando pro ſubiecto, aliquando pro ipſa qualitate ſumi: & ne forſan quis deciperetur exiſtimans hic quale conſiderari ratione ſubiecti, propterea Ariſt. vtrumque copulauit, vt nihil aliud per quale quā per qualitatem intelligeremus, cum quale ſignificet ipſam qualitatem, vt eſt in ſubiecto. omnes hæ rationes bonæ ſunt, & hæc vltima eſt etiam Simpl.

Ex his patet ratio quare non de quantitate, & quanto inſcripſit, quantitas enim eſt accidens in vniuerſum, ſenſibus ſubstans & ſuſcipiens mutuam prædicationem in cōcreto, & abſtracto, vt diximus, at ipſa qualitas non ſenſibus in vniuerſum ſubſtat cum ſint innumerę qualitates inſenſibiles, nec de concreto abſtractum, vel ē contra prædicatur, propterea ſatis fuit, ibi de quantitate inſcripſiſſe, non autem hic, cum iſta non ita idem ſint.

Qualitatem vero dico ſecundum quam quales quidam eſſe dicuntur &c.

Caput hoc in quatuor partes diuiditur. Prima definitionem ſeu deſcriptionem ipſius qualitatis cum diuiſione ſpecierum ipſius continet. In ſecunda traditur de quali. In tertia ſunt tres proprietates qualitatis. In quarta eſt dubium & ſolutio.

In prima ergo parte, diſtinctionis cauſa quinque ſunt particulę. In prima eſt deſcriptio qualitatis in ſingulis quatuor, ſunt quatuor ſpecies ipſius qualitatis, ſingulæ in ſingulis particulis.

Eſt ergo qualitas ſecūdum quam quales quidā dicuntur, vt ab albedine corpus quale

le dicitur, ſi enim interrogeris quale corpus eſt dicens album.

1. Hic primo aduerte hic deſcribi, & manifeſtari abſtractum per concretum, quia vt dixit eſt Ammo. notiora nobis ſimiliter cõcreta, vt pote ſenſibus præcepta, & ſimiliter quia concretum eſt magis compoſitum cũ ſignificet accidens, vt eſt in ſubiecto, compoſitum autem notius eſt nobis, quam ſimplex, vt docet Auer. 1. Phyſi. com 3.

2. Aduerte ſecundo, ne turberis in verbis Ariſt. d finit n. qualitatem in ſingulari, & vtitur verbo plurali ne ratio exiſtimemus hoc ex hoc ab vnica qualitate ſemper multa dici qualia, ſed in definitionibus voces a numero abſoluuntur: vt idem ſit ſenſus qualitas eſt, a qua aliquid dicitur quale, ſicut a qualitatibus aliqua qualia dicuntur.

3. Aduerte tertio, quod Albe. in præſenti notat dici per verbum primæ perſonæ. ſ. [quidam dicimur] vt intelligimus duplices eſſe qualitates; quædam ſunt ſpirituales, quæ nõ niſi animæ, vel rei ſpirituali inſunt, quædam ſunt corporeæ quę non niſi corporis inſunt. Propterea n. dicit per verbum perſonæ primæ, qua ſignificantur homines; in quibus ſolis hæ vtræque qualitates ſimul ſunt: Iſta doctrina vero eſt, ſed impertinens ad Ariſt. græce n. habetur verbum tertiæ perſonæ, vt vertit Boet.

4. Aduerte quarto, videri iſtam non eſſe bonam deſcriptionem, omnia enim accidentia in quali prædicantur, & ſecundum ea quales dicimur, ergo non hoc iſti prædicamento proprium eſt.

Propterea nota ex Ariſt 5. Metaph. c 14. qualitatem multipliciter ſumi. Primo pro omni forma ſubſtantiali, & differentia rei conſtituta, formæ enim qualitas ineſt, & differentia generis dicitur qualitas, ſed eſſentialis. Altero modo qualitas ſumitur pro quacunque forma accidentali, quæ eſt extra naturam ſubiecti, & ſic comprehendit omnia nomen prædicamenta. Tertio modo ſumitur ſpecialiter pro accidenti huius quarti prædicamenti, a quo dicitur aliquid ſimpliciter, & pure quale. Dicit enim Alber. c. 1. & bene, a qualitate primo modo non dicitur aliquid quale tantum, ſed cum aliqua compoſitione, ſcilicet a quantitate non quale abſolute, ſed quantum, vel aliquot. At alijs vero propter hoc, non quare, ſed qualiter, ſe habet; quod ſedet. n vel ſtat vel iacet, vel currit, vel patitur, potius dicitur aliquo mõ ſe habere, qu quale abſolute Hæc vero qualitas huius prędicamenti quale ſimpliciter facit, & ita eſt intelligenda deſcriptio. Et huic conſonat, quod Porphy. dixit in c. de communitatibus in differentia generis, & accidentis, accidens prædicari in quale, vel in quo modo vnumquodque ſe habet.

Poſita, deſcriptione qualitatem diuidit, Qualitas, inquit, multipliciter ſumitur. Nõ hic intelligas multipliciter. i. æqu uoce ſumi, ſed generice, mirum quia multas ſpecies habeat, vt notat Ammon. Boet. & Alber. & hoc manifeſtum eſt ex his, quæ ſubiungit: Vna, inquit, ſpecies eſt, quod non dixiſſet, niſi qualitas eſſet genus, vt notat Simpl. Nota. 5.

Vna quidem ſpecies qualitatis habitus, & diſpoſitio eſt, &c. 2.

Hæc eſt ſecunda particula, in qua Ariſt. de prima ſpecie qualitates tractat Et primo differentia inter habitum, & diſpoſitionem aſſignat: ex qua quid vtrumque ſit oſtenditur, Secundo, illam differentiam probat. Tertio, quomodo adinuicem ſe habitus, & diſpoſitio habeant, aperit.

Differt ergo habitus diſpoſitione, quòd habitus eſt quædam qualitas difficulter a ſubiecto mobilis, quæ non facile corrumpitur, & a ſubiecto non facile recedit, ſicut ſcientia, virtus; qui enim ſemel ſcientiam acquiſiuit, non facile perdet, eam ſed magna difficultate, vt pote morbo aliquo grauiſſimo correptus. Diſpoſitio vero, eſt qualitas facile a ſubiecto mobilis, & quæ remouetur cito a ſubiecto; vt ſanitas, & ægritudo, quæ facile recedunt: Quamuis ut notat Ariſtot. aliqua diſpoſitiones longa conſuetudine fiunt habitus, vt febris quę tempore longiori fit Hectica.

Et his facile colligitur, quod vtrunq; ſit eſt. n. habitus qualitas non facile mobilis a ſubiecto Diſpoſitio uero eſt qualitas facile mobilis a ſubiecto, vocamus uero mobilem qualitatem, non quæ cum ipſo ſubiecto corrumpitur, ſed quæ ſubiecto manente poteſt ipſa recedere, & corrumpi.

Manifeſtũ eſt aũt quoniã hæc, &c. 3

Hoc diſcrimen Ariſtot. probat ex vſu lo-

quendi in ipſis diſciplinis, illos .n. qui non probe veritatem perceptam retinent vocamus diſpoſitos, quamuis inter hos aliqui magis, aliqui minus diſpoſiti inueniantur, illos vero qui probe retinent, nec facile ab ea mobiles ſunt, habitus aſſerimus habere. Poſtea hæc duo comparat, omnis (inquit) habitus diſpoſitio, eſt non tamen omnis diſpoſitio habitus eſt, neque qui diſpoſitionem tenet; neceſſe habitum tenet.

Nota. Pro quo aduerte, quod dupliciter dicitur diſpoſitio. Vno modo generaliter pro qualitate facile vel difficile mobili quo pacto 6 Meta c 20. & in præſenti habitus diſpoſitio dicitur. Altero modo ſpecialiter pro qualitate facile mobili, & ſic habitus non eſt diſpoſitio, vnde ſpecies eſt nomen generis, & cuiuſdam ſpeciei generis Subdit exemplum Ammo. de nomine, aliquando enim non cõmuniter pro omni parte orationis ſumitur, aliquando particulariter. pro vna parte eſt verum diſtincta & hæc eſt expoſitio communis, & vera. Quamuis etiam aliter poſſumus Ariſt. interpretari, vt loquatur de diſpoſitione particulariter dicta, vt ſit ſenſus. Habitum præcedunt diſpoſitiones, cũ prius ſubiectum habeat diſpoſitionem, per quam ad habitum peruenit, quamuis id quod ſemper ſit neceſſarium, tamen diſpoſitionem nõ præcedit habitus, tamen diſpoſitionib fiat habitus, non autem ex habitibus diſpoſitio, vtraque expoſitio eſt bona, prior communis eſt.

4 Aliud verò qualitas genus eſt, &c.

Hæc eſt particula tertia in qua tractat de ſecunda ſpecie, nec mireris quod habitum vocauerit ſpeciem, hoc vero genus dicat, quia vt notant Ammo. & Simpl. hæc quatuor ſubalterna genera ſunt, quæ & ſpeciei, & generis nomen iure ſibi vendicant, vt ex interpretationem Porphyr. manifeſtum habemus.

Not. prima. Pro huius autem generis intellectione aduerte, operationum duo eſſe principia, alterum quod ſimpliciter ad operandum eſt, alterum ab bene vel male operandum, verbi gratia, ruſticus habet principium, vt cognoſcat, vt operetur, tamen doctus, & artifex etiam aliud habet principium, vt bene operetur, vt perfecta cognoſcat, prius dicitur potentia, poſterius habitus, vel diſpoſitio; prius a natura eſt reb. conceſſum, poſterius acquiſitum, & a nobis partum; prius ad quamcunq; operationẽ eſt neceſſarium; ſine potẽtia n. non contingit operari, nec bene, nec male, poſterius non eſt in cĩ operatione neceſſariã, nec in omnibus operantibus ſunt habitus. Iſtud vero, ſ. habitus & diſpoſitio eſt in prima ſpecie prædicta, at prius illud principium pertinet ad hanc ſecundam ſpeciem, quæ dicitur potentia vel impotentia naturalis, nec intelligamus de illo principio quod non eſt naturale, i. a natura conceſſum ſed a nobis conquiſitum.

Aduerte ſecundo, quod huius potentiæ quadruplex eſt gradus, ſeu ſpecies. Prima eſt quædam naturalis promptitudo ad facile agendum aliquid, ſecundum quam ſunt homines pupillatores, luctatores, i. naturalem habent quandam inſitam potentiam ad iſta opera, nec loquimur de his qui arte, & vſu id efficimur, nam tunc ad primam pertinerent ſpeciem. ſed de his, qui naturaliter id præſtant, ſimiliter ſunt aliæ innumeræ aptitudines hominum ſecundum quas naturaliter inclinantur ad facile opera aliqua exercenda. Secũda ſpecies eſt naturalis quędam potentia, ſecundum quam aliquid fortiter reſiſtit ſibi contrarijs, & aduerſantibus ſecũdum quam dicimus homines ſalubres, quibus talis ineſt potentia, vt omnibus nociuis fortiter reſiſtant, nihil eis noceat, in hac eſt durities qua aliquid reſiſtit diuiſioni, & ſectioni, quæ tendit in ipſius deſtructionem. Tertia eſt quædam actiua potentia, ſecundum quam difficulter aliquid agit, qualiter habitudo, ſeu ingenij, ſeu corporis ad operationes exequendas. Quarta, eſt quædam potentia qua aliquis facile ſuſcipit id quod ſibi aduerſatur, & in ſui deſtructionem tendit, qua potentia dicimus homines inſalubres, qui ſemper valetudinarij ſunt a natura, & oĩa eis nocet, ſimiliter mollitie eſt in his, ſecundũ quam facile res ſui diuiſionem patitur. Et maxime notandũ eſt duas priores vocari ab Ariſtot. naturales potentias; duas vero poſteriores, quæ prioribus contrariæ ſunt impotantias naturales, & merito quia potentia operandi difficulter, potius dicitur potentia nõ operandi facile, & potentia non reſiſtendi, & patiendi; impotentia reſiſtendi, ita tamen iſta intelle-

Nota ſecundo.

gas,

gas, vt non propterea exiſtimes impotentiã eſſe priuationem, ſeu negationem potẽtiæ, ſed dicit qualitatem poſitiuam contrariam potentiæ. Per hæc facillime intelligitur iſta ſpecies, & ſenſus Ariſt.

Dubiũ. Dubitabis, quare hoc genus duplici nomine ſub diſiunctione explicatur; dico id eſſe, quia nomine vnicum non eſt, quo iſtas quatuor qualitates explicamus; ideo duplici ſimul nomine Ariſt. eſt vſus. dicit enim φυσικὴ δύναμις καὶ ἀδυναμίαν.

5 Tertiavero ſpecies qualitatis eſt paſſibiles qualitates, &c.

Nota. Aggreditur explicare tertium qualitatis genus, & quia iſte textus obſcurus eſt, & doctrinam continet obſeruandã, aliquot fundamenta opus erit pręmittere. Primo paſſio tripliciter, quantum pro præſenti ſufficit, apud Ariſtot. accipitur. Vno modo pro receptione cuiuſq; formæ, ſiue tendentis in rei perfectionem, ſiue in diſconuenientiam; vt patimur quando recipimus calorẽ, ſiue iſte ſit nociuus, ſiue proficuus: quõ 2. de anima 5. & lib. 3. c. 2. ſenſus docet pati quando recipiunt ſpeciem & ſimilitudinem obiecti. Altero modo accipitur paſſio pro receptione formæ diſconuenientis, & nociuæ, vt quãdo ſubiectũ patitur ſibi calorem aduerſum. Tertio modo paſſio ſignificat illam qualitatem quæ ex paſſione prouenit, tanquam ipſius effectus, vt nigredo, quæ ex cõbuſtione procedit, dicitur ẽt paſſio, & harum duarum acceptionum meminit 5. Meta. c. 12.

Nota. Aduerte ſecundo, quod iſtæ qualitates tripliciter ſe habent ad paſſionem ſecundo modo dictam. Quædam ſolum ſunt principia actionem, ſeu paſſionum, quæ faciunt paſſionẽ, non tamen fiunt ex paſſione alia, quales ſunt primæ quatuor qualitates, calor, frigus, ſiccitas, humiditas. Quædã ſunt effectus paſſionum, tamen ipſæ non efficiũt paſſionem propriam in alio, quales ſunt colores, ij enim ex paſſione primarũ quatuor qualitatum fiunt, tamen ipſę non in alio paſſionem efficiunt, cum colores per ſe nihil frigefaciãt, vel calefaciant, vel alium colorem producant. Quædam alię ſunt qualitates, quæ etiam fiunt ex paſſionib. ſecundo mõ, & ipſæ ſunt cauſæ etiam paſſionum in alio, quales ſunt odores, & ſapores, hi enim ex primis qualitatibus fiunt ſicut colores; tamen ipſi rurſum efficiunt paſſionem in ſenſibus, cum odor, & ſapor calefaciant, exſiccent, & humectent: & hinc eſt, quòd minus multo defatigamur videntes, cum non patiamur à coloribus, quàm guſtantes & olfacientes, qua patimur.

Aduerte tertio, quod iſti colores & qualitates, quę ſunt effectus paſſionum, ſunt in triplici differentia. Quędam proueniunt ex naturali paſſione, quæ fit ſimul cũ ipſa rei generatione, vt albedo cygni, nigredo corui; hi .n. colores ſunt ex paſſione illa, quæ fuit inter qualitates, quando iſta generata ſunt. Quędam proueniunt ex paſſione accidentali, ſ quæ non eſt à natiuitate, tamen eſt paſſio perſeuerans, vt qui ex aliquo morbo colorem aliquem diuturnum contraxit pallidum vel rubrum, vel alium. Quædam proueniunt ex accidentali paſſione, ſed nõ perſeueranti, & facile recedenti, vt rubedo, quę ex verecundia, & pallor qui ex timore procedunt. Hi autem tres modi qualitatum, & ſunt ratione corporis, vt hi quos diximus, & ſunt aliquando ratione mentis, & animę, vt inſania, furor dementia, quę proueniunt & ex paſſione natiua, & ex paſſione accidentali perſeueranti, & aliquando ex paſſione ſubita, & non durabili. Nota 3.

Aduerte quarto, quòd illę qualitates, quę ſunt cauſæ paſſionum, non ſolum efficiunt paſſionem in nobis, ſed etiam in aliis multis, vt calor, qui calefacit omnia miſta; aliquę ſolum efficiunt paſſionem in animalibus, vt odores & ſapores tamen ab Ariſt. omnes ſumũtur, quia inferunt animalibus paſſionem; quia nobis iſtę omnes paſſiones notiores ſunt, qui animalia ſumus; non enim cognoſco ignem alteri, ſcilicet ligno intuliſſe paſſionem, niſi per paſſionem quam ego experior cognoſcens, & tangens lignum & ignem. Nota 4.

His ſuppoſitis deueniamus ad Ariſt. hęc enim particula continet quatuor. Primo ſpeciem exemplis explicat, & probat enumeratas eſſe qualitates. Secundo oſtendit, quomodo dicantur paſſibiles qualitates. Tertio diſcrimen inter paſſibiles qualitates, & paſſiones conſtituit. Quarto id in qualitatibus ſecundum mentem enim explicat. Expoſitio tex.

Dicit ergo primo, genus tertium qualitatis eſſe paſſibiles qualitates, & paſſiones

qualeſ ſunt dulcedo, amaritudo, albedo, nigredo, & calor, ac ſimiles: quòd autem hæ qualitates ſint, manifeſtum eſt: per eas enim dicitur ſubiectum quare, nempe album, dulce, calidum.

6 Paſſibiles verò qualitates dicuntur &c.

Explicat quomodo iſtæ dicantur paſſibiles qualitates

Nota. Aduerte autem tripliciter aliquam qualitatem poſſe dici paſſibilem. Vno modo: quia ſubiectum recipiens illam, ſecundum eã patitur, vt calor in manu receptus dicitur qualitas paſſibilis, quam manus ſecundum eam patitur. Altero modo dicitur paſſibilis qualitas; quia ipſa ſit cauſa paſſionis, ut calor ignis eſt cã paſſionis in ligno, uel in tactu. Tertio dicitur paſſibilis qualitas, quia ſit effectus paſſionis, vt diximus. Hoc ſuppoſito oſtendi has qualitates non dici paſſibiles: eo ꝙ ipſarũ ſubiectum aliquid patitur. non.n. mel patitur, quia habet dulcedinem, nec ignis, quia hẽt calorem, ſed dñr paſſibiles, quia ſunt cauſæ paſſionũ, vt calor & ſapores: vel quia ſunt effectus paſsionis, quia ſunt calores. Dupliciter ergo paſsibiles qualitas dr̃, vel quia eſt cã paſsionis in alio ſubiecto, vel quia eſt effectus ipſius paſsionis.

7 Quoniam ergo fiunt per aliquam paſſionem, &c.

Hic oſtendit Ariſt calores omnes eſſe effectus paſsionum, & tale eſt argumentum. Calores iſti, qui à natura ſunt ſimiles, ſunt ijs, qui fiunt ex accidenti: ſed iſti ex accidẽti, ſ. qui proueniunt ex verecundia vel timore, fiunt ex aliqua paſsione; ergo exiſtimandum eſt illos ẽt quia natura ſunt, ex paſsione proueniſſe. Et nota admodũ hanc rõnẽ, ex ea. n. deduces pulchram viam naturales cauſas indagandi, penes cauſas accidentales ex quibus ſimiles proueniunt effectus, quã ipſe obſeruauit. tertia ſect probl q. 1. vbi quærens naturam melancholicorum, eos ebrius in effectibus ſimiles contemplans, quod ebrius accidentaliter accidit, id melancholicis à natura prouenire exiſtimat.

Statim ſubdit has qualitates, quæ effectus paſsionum ſunt, eſſe in duplici differẽtia: quidam perueniunt ex paſsione durabili, & perſeueranti, ſiue a natura, ſiue ab aliquo accidenti, ſ. morbo, vel quolibet alio: & iſtæ dñr paſsibiles qualitates; & quædam ſunt effectus paſsionum, quia non durant, ſed tranſeunt, & iſtæ non dicuntur qualitutes, ſed paſsiones, & probat quia ſimpliciter ab his nõ denominamur quales, non.n qui rubedinem contrahit ex verecundia, rubẽs dicitur, ſed paſſus ruborem; nec intelligas quod iſte rubor nullo modo ſit qualitas, cũ in hoc prædicamento ſit, ſed dicit, ꝙ quantum ad denominationem, abſolute non eſt dicenda qualitas, videlicet permanens, ita vt ab ea talis denominetur, ſ. rubeus.

Dubitabis, quare hic non meminit odorum, & ſaporum, cum tamen paſsibiles: qualitates ſint, ſunt. n. cauſæ paſsionum in ſenſibus. Dicendum, quòd odorum, & ſaporũ, prorſus eſt eadem ratio, nec odores, niſi per ſapores cognoſcuntur adeo, vt fere eiſdem nominibus nominentur ſpecies, & differentiæ odorum & ſaporum, vt docet 2. de anima c 9. propterea non meminit odorum, quia ſub ſaporibus ea ratione compræhenduntur; vel quia non erat neceſſe connumerare omnes qualitates, & præſertim omnibus notas. Dubii

De ſono dicit Albert. non meminiſſe; quia non ſit ex qualitatibus primis, ſicut, reliquæ qualitates paſsibiles; forſan poſſet dici, potius eſſe paſsionem animæ, quam paſsibilem qualitatem, cum non ſit perſeuerans. Dubitatur circa dicta; nam colores videntur cauſa paſsionis, omnis enim ſenſus patitur à ſenſibili, vt dicitur 2 de anima, c 12. immo in quæſt 30 ſect 31. proble. dicit Ariſtot. viride maximè delectari oculos, quos alij colores defatigant. Dico primo colores non agere in oculos paſsione corruptiua, cum imprimat ſpeciem, & ſimilitudinem, quæ non corrumpit. dico ſecundo, quòd colores aliqui aguut paſsione corruptiua, ſed id non fit ratione coloris, ſed ſubiecti in quo tales colores ſunt, quod eſt humidum, vel ſiccum, vel ſplendens magis, vel minus, & inde prouenit, quòd lædat, vel delectet viſum. Dubitatur ſecundo odores, & ſapores ſunt etiam effectus paſsionum, vt diximus, vt quid ergo magis dicuntur qualitates paſsibiles, quòd ſint cauſæ paſsionis, quam quòd ſint effectus,

ctus quando quidem vtrumq; habeant: Ad hoc ſolutio in promptu eſt, dignius n. eſt eſſe cauſam paſſionis quam effectum, & vnum quodque a principaliori ſumere de nominationem.

8 Similiter autem his, & ſecundum animam, &c.

Poſtquam Ariſtot. oſtendit eſſe paſſibiles qualitates ſecundum corpus qui effectus ſint paſſionum, & ſimiliter eſſe paſſiones hoc idem eſſe etiam in qualitatibus ſecundum animam oſtendit, ſunt.n.quædam qualitates prouenientes ex paſſione ſecundum animam, ſed a natiuitate, vt dementia ſecũdum quam quis naſcitur demens, ſunt etiã quæ ex paſſione accidentali, ſed permanenti perueniunt, vt dementia ex morbo, vel aliquo alio diu perſeuerante. Sunt etiam aliȩ ex paſſione cito recedenti. vt dementia ex ira ſubita, paruo tempore durans: quemadmodum aũt illæ due priores qualitates dicebantur qualitates. quia ſecundum eam dicebamur quales tertia vero non qualitas, ſed paſſio erat, cum ſecundum eam ſubiectũ non diceretur quale: ita ſimiliter in his quæ ſecundum mentem ſunt, illæ duæ priores ſunt qualitates, & ab eis quales denominamur; poſterior vero non qualis, ſed paſſio dicenda eſt, nec ſecundum eam quale quid dicitur, non n. dicitur demens qui ex breui ira in quandam dementiam breuiſſime durantem incidit, ſed potius dicitur quod paſſus eſt dementiam.

9 Quartum vero genus qualitatis eſt figura, &c.

Dubiũ. Accedit iam ad vltimam qualitatis ſpeciem quæ eſt figura vel forma. Dubiũ autẽ eſt, quid per hæc duo intelligat. Ammo exiſtimat per figuram intelligere eam, quæ in reb. inanimatis eſt, per formam vero eam quæ inanimatis eſt; non autem hic loquimur de forma ſubſtantiali rerum, ſed de iſta exteriori ſenſibili, quam ars imitatur.

Boet. & Simpl. per formam intelligunt idem, quod per pulchritudinem, per figuram vero eã ſolam quæ in quantitate conſiſtit. Albertus. cap. 8. idem exiſtimat eſſe figuram, & formam, ſed ratione differre: nã figura dicitur reſpectu quantitatis cuius, extrema faciunt figuram forma vero dicitur reſpectu ſubiecti naturæ, quælibet enim natura ſpecifica ſuam habet propriam figuram exteriorem, quæ dicitur forma.

3. ſententia. At profecto mihi placet ſentẽtia Iambli, vt refert Simpl. hic. n. dicit per figuram intelligi eam quæ in ſolis mathematicis eſt qualitatibus, vt eſſe triangulum, quadrangulum, cubum, reliqua; & per formam intelligit eam quæ in corporibus naturalibus eſt. Et hoc patet ex ipſo Ariſt qui probat. figuram eſſe qualitatem, qui ſecundum eam dicitur quale. iſta ſubdit exempla, eſſe triangulare, quadrangulare.

Huic generi adiungit. Ariſt. curuitatem & rectitudinem quæ qualitates ſunt; quia quodammodo figuræ ſunt quamuis imperfectæ.

Vbi notat Ammo & bene, quod ex quãtitatibus procedunt paſſiones ſeu affectus figurȩ, & formæ, ſed nõ hæc omnia ab omnibus quantitatibus, a linea procedunt affectus, ſ. curuitas: rectitudo, & etiam & angulus, a ſuperficie continenti longitudinem & latitudinem procedunt affectus. ſ. anguſtia, amplitudo, etiam procedunt figuræ, ſ. triangulus, quadrangulus, & reliquæ figuræ, ſuperficiales; a corpore vero procedunt affectus, grauitas, lenitas, ſimiliter figuræ, ſ. cubus, pyramis, procedunt etiam formæ, a tali quantitate; vt eſt in ſubiecto ſubſtantiali omnia autem iſta quæ, a quantitate dimanant, qualitates ſunt. Nota.

Rarum uero, & ſpiſſum, & aſperum, &c. 10

Excludit dubium; Poſſet quis dubitare. an iſte qualitates ſint; cum ſecundum ea quale dici appareat. Reſpondet non eſſe qualitates, ſed potius pertinere ad poſitionem quæ ad aliud eſt, quod ex horum definitione apparebit, eſt enim rarum, quod partes ſibi habet diſtantes inuicem, ſpiſſum, quod partes ſibi cõiunctas habet, aſperum, quod partes inqualiter habet inſurgentes, lene quod partes rectitudinem quandam obſeruent, hæc autem ad partium poſitionem ſpectant, concludit has eſſe qualitates; quæ maxime qualitates, dicuntur, [forſan autem alius apparebit modus qualitatis.] Hæc verba in diſputatione examinabuntur.

has denominatiue dicuntur, &c.

Hæc eſt ſecunda huius capitis pars principalis; in qua de ipſo quali Ariſt. tract. ipſumque deſcribit; Quale (inquit) eſt quod a qualitatibus denominatiue dicitur, vel quomodolibet aliter.

Hæc deſcriptio duas habet partes. Altera, eſt quale dici denominatiue a qualitate diximus. n ſuperius, tunc dici denominatiue, quando in nomine eſt quadam conuenientia, cum ext emitatis differentia aliqua, & in re eſt quædam forma & id quod formam participat pater autem ita eſſe in multis qualitatibus, vt candor & candidus albedo, albus, color, calidus, in his concretà denominatiue ſunt a qualitatibus ipſis abſtractis.

Altera pars eſt [vel quomodolibet aliter,] quia aliquando non fit denominatio ab aliquibus qualitatibus, vel quia nomen eis nõ eſt impoſitum. dicuntur pugillatores, curſores, a potentia quædam naturali currendi, & actum pugilis exercendi, cui potentiæ nõ eſt nomen impoſitum, ſicut ſunt nomine impoſita artibus quibus hæc fiunt. Diximus .n. pugillatores dici & ab arte, & a potentia quadam naturali; ſimiliter curſores, luctatores, artibus quidem nomen impoſitum eſt; ſed non potentijs.

Huiuſmodi aliquando nomina quidem impoſita ſunt qualitatibus, ſed non ab illi ſumitur nomen concretũ denominatiuum idem ſignificans, vt qualitas quædam dicitur virtus, ſed non ab ea virtuoſus quis, ſed ſtudioſus dicitur, ſed iſta non ſunt multa, omnia autem hæc qualia dicuntur, quæ vtcunque a qualitatibus ſumuntur.

Dubiũ. Dubitatur Videtur Ariſtot. non ſeruaſſe præceptum illud 6. Top. c. ne cõmittatur circulus in definitionibus, vt vnum per aliud, & hoc iterum per illud definiatur: hic autem qualitatem per quale; modo quale per qualitatem deſcribit.

Ad hoc reſpondet Boet. iſtam non eſſe proprie definitionem, ſed deſcriptionem quandam, in qua non eſt vllum abſurdum, vt vnum per alterum deſcribatur, tanquam per notius, nobis & hoc iterum per illud tanquam per notius natura, quale enim nobis eſt notius; cum ſit magis compoſitũ, eſt notior natura, & minus nobis nota eſt .n prior natura qualitas, quàm quale, & eſt ipſius qualis; cauſa vnde poſt quàm iam nobis manifeſta eſt qualitas per ipſum quale; iterum quale; per qualitatem manifeſtamus tãquam per notius natura, vt cognoſcamus radicem & cauſam ipſius qualis eſſe qualitatem; nec iſte eſt circulus tunc .n. hic fit quando idem eſt modus cognitionis.

Ineſt autem contrarietates ſecundum qualitatem, &c. 12

Hæc eſt tertia, capitis pars, in qua explicantur ea quæ qualitatibus inſunt, hæc autẽ ſunt tria. Primo eſt qualitatibus ineſſe contrarietatem, quod exemplis manifeſtatur, iuſtitiæ n. iuſtitia, & albedini nigredo contrariatur: & non ſolum hoc abſtractis qualitatibus, ſed ipſis qualibus ineſt, iuſtum enim iniuſto, & albũ nigro contraria ſunt: hoc tamen non omnibus ineſt qualitatibus, nam rubedo, pallor, & reliqui colores medij, non habent contrarium.

Dubitabit hic, aliquis nam iſte locus videtur aduerſari alteri loco 5 Phyſi c 1 vbi dicitur non ſolum extrema, ſed etiam media extremis contraria eſſe, & 2 Eth. c. 8. & 1. magn. moral. c. 9 docet extrema vitioſa, & inter ſe contraria: & cum virtute quæ eſt in medio, liberalitas n. quæ in medio eſt: prodigalitati, & auaritiæ contrariatur. Ad hoc dico, dupliciter aliquid poſſe alteri contrariari: vno modo ſecundum ſe primo altero modo ſecundum aliquid, quod in ſe participat verbi gratia, ignis aquæ eſt contrarius non quidem ſecundum ſe, ſed ratione caloris, & frigiditatis, quæ in eis ſunt; at ipſe calor & frigiditas ſecundum ſe contraria ſunt Modo dico quòd colores medij cõtrariantur extremis, ſed non ſecundum ſe, ſed ut magis vni alteri accedunt extremo. verbi gratia rubrum aduerſatur albo, quia magis participat nigrum, at ipſi colores, extremi ſecundum ſe contraria ſunt, & per hoc patet concordia huius loci cum illo 5. Phyſi. Dubiũ primũ

Ad illud de virtute reſpondet Alber c. 9. virtutem contrariari extremis in ratione extremi ideſt in quantum uirtus bonum morale eſt, extrema verò mala ſunt bonum

autem

Dubiũ ſecundũ Dubitabis, cum multa clara exempla poſſent proponi qualitatum non habentium contraria, figura n. & forma contraria non habent, vt quid Ariſt hoc de coloribus medijs, quod non ſatis perſpectum erat, propoſuit? Iudicio meo, id non ſine cauſa factum eſſe exiſtimandum eſt, cauſa igitur huius eſt, vt intelligamus perfectam & primam contrarietatem in eſſe extremis, & alijs ipſorũ rõne, ac propterea verbis ſequentib alteram contrariorum proprietatem ſubiungit, ſ vt ſint talia extrema, quæ ſub eodem genere ſint; vt ſi vnum ad qualitatem, & alterum etiam ad qualitatem ſpectet. ſunt enim contraria in vno & eodem prædicamento.

13 Suſcipiunt autem qualia magis & minus, &c.

Ineſt etiam qualibus ſuſcipere magis & minus, non ſolum autem vnum altero magis album, calidum, aut frigidum eſt, ſed etiam vnum, & idem modo album, modo magis album eſt.

Dubiũ. Sed poſſet quis dubitare, an ſicut ſuſcipiunt contrarietatem qualitates ſicut qualia, ita ſuſcipiant etiam magis vel minus, vt vna ſit magis albedo quàm alia. Et dicitur hoc quibuſdã viſum fuiſſe, inter quos fuit Plato, vt referunt Alex Boet. & Alber. At ipſe Ariſt. magis accidit ad hoc, quòd nõ ab ſtracta, ſed concreta, magis, vel minus ſuſci piunt; iſta tñ proprietas non ineſt omnibus, cum ipſis abſtractis qualitatib. non inſit: im mo nec omnib. qualibus hæc. n quæ a figuris dicuntur, non ſuſcipiunt magis vel minus, ſed ratio earum in indiuiſibili conſiſtit vt aliquid videlicet ſit circulus, vel non ſit, conuenit abſolutè; non vero dicitur magis vel minus circulus, quàm alter. Nec quadrangulum vnum vtpotè quadratum, eſt magis quadrãgulum altero, quòd ſit altera parte longius; ſed abſolutè vtrumque eſt, & dicitur quadrangulum, ſeu quadratum, eſſe .n. circulum, vel aliam figuram conſiſtit in vnica ratione non ſuſcipiunt variationem, hoc idem in ipſis concretis. Quadratum au tem dicitur figura plana, quatuor rectis li neis æqualibus contenta, altera verò parte longius, quod quadrangulum vocant, eſt ex quatuor lineis, duabus exiſtentibus inæqualibus, alijs duabus.

ſunt, &c.

Oſtendit nullum ex his duobus eſſe proprium qualitatibus cum nõ inſit omnibus, propterea verum proprium ponit omni, & ſoli conueniens, vt ſecundum ſolam qualitatem dici contingat ſimile vel diſſimile.

Ne aũt exiſtimes ſimile, & diſſimile eſſe qualitates, ſunt. n ad aliquid, ſed ſunt paſſio nes qualitates nec eſt inconueniens quod res in vno prædicamento, & eius paſſio in altero collocetur, vt diximus, homo enim in ſubſtãtia, at riſibile in qualitate eſt, ita qualitates huius prædicamenti ſunt, at ſimilem diſſimile ad aliquid pertinent.

At verò nõ docet conturbari, &c. 19

Hæc eſt vltima capitis pars, in qua Ariſt. reſpondet cuidã obiectioni, quæ ei ex dictis precedentibus obijci poterat nẽpe, in prædicamento ad aliquid collocata ſunt ſcientia, & habitus, nihil autem vnum, & idem in duobus prædicamentis eſt conſtituendum, ergo non ſunt iſta in prædicamento qualitatis, vel non ſunt ad aliquid.

Ad hoc dupliciter reſpondet. Primo inquit ſcientiam, & habitum in genere eſſe ad aliquid, ſpecies verò ipſius eſſe qualitates, nec repugnat genus eſſe in prędicamento ad aliquid, & ſpecies in quantitate, & hoc idem docet 4 Topic c. 4 Reſpõdet ſecundo, etiam genus, ſ. ſcientiam & habitum eſſe in hoc prædicamẽto qualitatis, & ad aliquid, nam vnum, & idem ſecundum diuerſas rationes, ad diuerſa poteſt pertinere prædicamenta, vt ſcientia quatenus ſubiectum facit quale, in qualitate eſt, quatenus ad obiectum refertur, ad aliquid eſt.

Ex vtraque ſolutione Ariſt. habetur ſecundum ipſius mentem, ſcientiam, & habi tũ aliquo modo ad aliquid pertinere, quod nos ſuprà diximus contra Ammon.

Dubi primũ Dubitatur, quo pacto fieri poteſt, vt genus, quod de natura ſpecierum eſt, ſit in vno prædicamento, & ſpecies in alio, cum ſuprà docuerit Ariſtot. quicquid de genere eſſentialiter prædicatur, etiam de ſpecie prædicabitur. Ad hoc reſpondet Alexand. Scientia ſecundum naturam ſuam eſt qualitas, quia, ſubiectum ipſum primo diſpo-

ter, & ex habitu naſcitur quidam reſpectus ad obiectum: & ratione huius reſpectus, qui non eſt natura ſcientiæ, ſed à natura fluit, eſt in prædicamento ad aliquid: ſicut riſibile ratione ſubiecti eſt in ſubſtantia, ratione riſibilitatis eſt in qualitate: ſpecies autem ſunt in prædicamento in quo eſt natura ſui generis, & ita hic fit: nam ſcientia & habitus ſecundum naturam ſuam in qualitate ſunt. Et hoc eſt quod bene dicit Simplic. quia ſpecies ſcientiæ, & habitus ipſius non ſunt ſcientiæ, & habitus ſpecies, quatenus illa ſunt ad aliquid, ſed vt qualitates ſunt.

Dubiũ ſecũdũ. Tamen eſt aliud dubium, quod maximè hoc ipſum manifeſtat, & cuius conſideratio à multis prætermiſſa eſt. Nam ſicut à natura ſcientię in communi fluit quidam reſpectus, & comparabilitas ad obiectum ſcibile in communi: ita ex qualibet ſcientia in particulari fluit reſpectus particularis ad ſuum obiectum, ergo qua ratione genus ad aliquid ſpectat, ita etiam ipſæ ſpecies pertinebunt. Præterea; non videtur recta doctrina, propterea ſcientiam eſſe ad aliquid, quia reſpectus ex eà conſequatur, ratione cuius ad aliquid eſt, eodem enim modo diceretur, Petrus eſt in qualitate ratione coloris, qui in eo eſt.

Dico ad hoc, eſt etiam valde notandum, quòd ſcientia in communi non ſolum habet illum reſpectum, ſed etiam nomen ipſum ſcientiæ, & talem qualitatem ſimul cum reſpectu ſignificat, cum ſcientia dicatur ab hoc, quod eſt ſcire, & cognoſcere aliquid. At reliquæ ſcientiæ particulares habent quidem reſpectum, ſed nomina ipſarum ſolam qualitatem ſine reſpectu ſignificant; vt Grammatica. Rhetorica. Geometria, & inde non dicuntur ad conuertentiam cum obiecto, non enim dicitur Grammatica eſt, vt ita loquamur, grammaticabilis grammatica, ſicut dicitur ſcientia eſt ſcibilis ſcientia.

Inde eſt, quod ſcientia & habitus in genere, poſſunt ad aliquid pertinere ratione alicuius in ſua ſignificatione contenti, non tamen ipſius ſpecies, & hoc valde obſerua circa hunc textum, atque hæc de capitis interpretatione.

Vtrum qualitas ſit genus? & de eius ſpeciebus, ac ſpecierum qualitatum diuiſione.

HOc prædicamentum dignum eſt ſpeculatione propter rerum obſcuritatẽ, & ipſarum inſignem: & vniuerſalem vtilitatem, cum & morali, & naturali Philoſopho, & Mathematico, maxime ſit huius opus, quandoquidem omnia hæc fere compræhendit. Eſt igitur prima difficultas. An qualitas ſit genus ſupremum omnium ſpecierum enarratum? videtur enim non eſſe genus, cum Ariſto. dicat qualitatem multipliciter dici, quod idem videtur ac æquiuoce dici, vel ſaltem analogicæ, vt loquitur Ariſt. 4 Metaph. c. 2. Argumẽta in contrarium, ſcilicet non ſit genus. 1. arg.

Præterea, quia genus ſignificat aliquam communem naturam omnibus ſuis ſpeciebus, at non patet, quæ iſta ſit natura communis, quam dicit qualitas. 2. arg.

Præterea in hoc prædicamẽto non videntur omnes ſatis conuenire. Simp enim exiſtimat qualitatem eſſe analogum; Ammon. Alex. & alij eſſe vniuocum genus.

Præterea, Simplic. & Boet. credunt alias eſſe qualitatis ſpecies, præter has: Ammon. & Alber. non eſſe vllum aliud genus. 3. arg.

Præterea, in ſufficientia huius diuiſionis poſitæ ab Ariſt non cõueniunt, quidam. n. alter quàm alij illam ſumunt. In primis Ammon. ſic procedit. Qualitate ſe habent in duplici differentia, quædam dicunt potentiam vel impotentiam, & hæ faciunt ſecundã ſpeciem, quædam dicunt actum, & hæ rurſus ſunt perfectiuæ, vel deprauatiuæ, ſubiecti, quædam nec perfectiuæ, nec deprauatiuæ, vocantur perfectiuę, quæ ſimul ſunt cum natura rei, vt calor ignis, albedo niuis; vel quæ tendunt in perfectionem rei, vt virtus, ſcientia, deprauatiuæ verò ſunt, quæ ſubiectorum ſunt deſtructiuæ, & ipſorum imperfectionem habent, vt acor vini, putredo pomi, vocat autem non perfectiuas, quæ non ſunt ſecundũ naturam rei, ſed fiunt per aliquam rei mutationem, vt dulcedo in iure, quę fit cum alteratione iuris. Similiter figurę & formæ, quæ nec sunt etiam deprauatiuæ, cum non tendam in rei corruptionem. 4. argumẽta cõtra diuiſionẽ in illas quatuor ſpecies Rõ illius. Diuiſionis ex Ammo.

Te-

ferentia : quędam inſenſibiles , id eſt, quæ non ſenſu aliquo percipiuntur , quales ſunt habitus tam boni quàm mali:& diſpoſitiones,& hæc faciunt primam ſpeciem : quædā ſunt ſensu perceptibiles,ideſt quę agunt in sensus noſtros,& iſtę sunt illę qualitates paſſibiles,quę ſunt cauſa paſſionis,vt calor, frigiditas, ſapor.

Illę autem quę nec perfectiuę, nec deprauatiuę sunt, iterum se habent dupliciter : quędā insunt in ſuperficie exteriori ſolum, ſicut figura & forma:quędam etiam in profundo corporum,vt color, & albedo,& reliqui colores,qui quamuis ſoli ſuperficiei in eſſe videantur, tamen eorum cauſa a profundi mutatione prouenit. Similiter etiam se habent alię qualitates quę in profundo etiam ſunt: & hę vel sunt durabiles,& tunc dicuntur qualitates paſſibiles,quę sunt effectus paſſionem : vel non ſunt durabiles, & sunt paſsiones:hęc inter alia dicit Ammon.

Sed profectò iſta doctrina non videtur exacta , non enim explicat quę ſit ratio cuiusque horum generum ; quod maximè refert. Pręterea dicit qualitates primę ſpeciei eſſe ſensu imperceptibiles , cum tamen conſtet oppoſitum ex ipſis Ariſt. exemplis ; dicit enim calorem , & frigiditatem eſſe diſpoſitiones & poſſe fieri habitus: tamen iſta ſenſibilia sunt.

Rō diuiſionis illius ex Simpl.

Simpl. aliter procedit, inquit, qualitates ſe habere in duplici differentia . Quędam ſunt aduentitię,& acquiſitę : & iſtæ faciunt primam ſpeciem : quædam naturales, & iſtæ vel dicunt potentiam,vel actum. Si dicant potentiam, conſtituunt ſecundam ſpeciem ſi dicant actum vel eſt in profundo ſubiecti,& ſic eſt tertia; vel in ſuperficie exteriori, & ſic fit quarta ſpecies .

Primū fund. Ratio ve[...]a illius diuiſionis.

At nec hæc videtur omnino exacta ſententia; non enim explicat rationes ſpecierum harum, nec ſufficientiam . Præterea, quia ponit qualitates primæ ſpeciei aduentitias conſtat autem ſecundum Ariſtot. ſanitatem eſſe in prima quæ tamen naturalis eſt qualitas.

Propterea aliter in hac parte eſt procedendum. Eſt igitur primo conſiderandum: qualitas eſt nihil aliud quàm modus & determinatio eius , quod indifferens eſt , non

da duo, eſſe rei,& ipſius operatio:& in ſubſtantijs corporeis eſt tertium aliud , quod quantitas dicitur: & ratione horum trium eſt indifferentia quædam. Primo,res ſecundum ſuum eſſe ſolitarie conſideratum manet indifferens , vt bene vel male ſe habeat & determinatur quantum ad hoc per qualitates primæ ſpeciei , quæ ſunt habitus vel diſpoſitiones , quæ modificant rem, vt bene vel male ſe habeat in ſe. Manet præterea res indifferens,vt poſſit operari vel non poſſit operari : & quantum ad hoc modificatur a qualitatibus ſecundæ ſpeciei , quæ dicuntur potentiæ , per quas ſubiectum eſt potens operari. Tertio manet indifferens etiam quantum ad operationes quæ dicuntur paſſiones ſenſus; quia ſcilicet vel illas efficiunt vel ex illis procedunt , & quantū ad hoc modificatur a qualitatibus tertiæ ſpeciei. Tandem modificatur res in ſua quantitatem a figura vel forma, quantitas.n. tenderet in infinitum, niſi a figura terminaretur, & concluderetur. Nec manet alius modus intrinſecus in ipſo ſubiecto ; nam quòd ſit in loco,tempore,ad aliud,ſunt iſta ab extrinſeco , ex quibus patet qualitatem eſſe modum rei intrinſecum,vel ſecundum eſſe vel ſecundum operationem , vel ſecundum quantitatem .

Eſt ſecundo conſiderandum, quòd ordo horum generū non eſt ſumendus ſecūdum rem abſolutè, ſic n. potentiæ pręcedunt habitus,ſed ſecundum ordinem modificandi, ſecundum quem habitus & diſpoſitio pręcedunt,quia eſſe rei diſponunt bene vel male, & alię ſpēs quæ rē ipſam totam,& ſubſtantiam diſponunt,pręcedunt figuram,quę eſt circa quantitatem exteriorem. Erunt igitur rōnes formales ſingulorum generum iſtę. Prima ſpecies eſt qualitas ipſum ſubiectum bene, vel male diſponens. Secunda ſpecies, qualitas principium operandi. Tertia ſpecies,modificans ſecundum paſſiones. Quarta modificans quantitatem. Secūdū fund.

Eſt tertio conſiderandum, Vnam & eandem rem poſſe pertinere ad diuerſa prædicamenta , vel ad diuerſa genera eiuſdem pręḋicamenti diuerſis rationibus , vt bene docet Simpl. Quemadmodum enim vnius concluſionis, vt dr̄ 1. Poſt. c. 28. poteſt eſſe Tertiū fund.

ſcientia,

ſcientia, & etia opinio, ſi ab vno per demonſtrationem, ab altero per rationem probabilem cognoſcatur, ita ſimiliter res variis rationibus formalibus ſub variis pōt eſſe generibus, v. g. calor, & frigus, ſi vt cauſa paſſionis circa ſenſum ſunt ſumantur, ad tertiam pertinent ſpeciem, at ſi reſpectu ſui ſubiecti conſiderentur, quatenus illud bene, vel male diſponunt, ſunt habitus vel diſpoſitiones. Et ita conſiderauit Ariſt. qui illa in duobus generibus conſtituit. Similiter forma, & figura, ſi vt terminus quātitatis ſunt, ſumantur, in quarta ſunt ſpecie: at ſi vt ſubiecti perfectionem vel imperfectionem dicunt, habitus ſunt, vel diſpoſitiones.

1. Cōcl. His ſuppoſitis eſt prima concluſio. Qualitas genus, eſt ad omnia iſta quatuor genera. Hæc eſt ſententia cōis, nec Simpl. aliter voluit affirmare, ſolum hoc dixit ſpecie qualitatis non eſſe æqualiter perfectas, & propterea vocauit analogum, ſed analogia non impedit quin ſit genus, nec obſtat illud verbum [multipliciter,] vt not. Porphy. quòd aliquando ſignificat æquiuoce, aliquando notat ſolam multitudinem abſque æquiuocatione, & hoc probant verba Ariſtot. quæ ſequuntur, dicit enim, Vna ſpecies qualitatis eſt, quod niſi eſſet genus, dici non poſſet, & patet ratione, quia dicit vnicam naturam, ſ. eſſe modum intrinſecum, vt explicui & prędicatur in quid de omnibus qualitatibus, vt notum eſt, ergo eſt genus.

De prima Specie Qualitatis, & eius diuiſione.

Accedamus deinde ad ſingulas ſpecies ſeu potius genera. Et primo dubitatur, an habitus & diſpoſitio differant ſpecie, ita vt ſint duæ ſpecies, vel genera inter ſe. Et quidem Ammo. Boet. & Alber. docent differre numero, ſicut albedo remiſſa, & albedo intenſa, paruus calor, & magnus calor non differunt ſpecie, ſed numero, ita diſpoſitio, & habitus, At S. Tho. prima ſecundæ q. 49. ar. 2. optime ad hoc reſpondet, inquit enim aliquos eſſe habitus qui non differunt niſi numero à diſpoſitione, vt calor, qui facile mobilis eſt, & calor qui fortiter radicatus eſt in ſubiecto, & aliquando diſpoſitiones ex nimia radicatione in ſubiecto fiūt habitus, at alię qualitates ex natura ſua ſunt diſpoſitiones, quæ ex natura ſua ſunt facile mobiles, vt ephimera ex natura ſua diſpoſitio eſt, & non poteſt fieri habitus, aliæ ſunt habitus ex natura ſua, ſ. quæ ex natura ſua ſunt difficile mobiles, vt habitus virtutum, habitus ſcientiæ, & in his clarum eſt, habitum, & diſpoſitionem ſpecie differre.

Et quia hoc tempore ſolent pręfigi auditoribus aliquot tabulę, quib. ea quæ in prædicamentis ſingulis continentur, deſcripta ſint, licet id negotij Dialectici non ſit, tamen quia citra vtilitatem non eſt, per modum ſimplicis enarrationis proponemus ea quæ in ſingulis his generibus compræhenduntur, aliqua reſcindentes, quę minus conſiderate ab aliquibus ad iſta genera trahuntur, fiet ergo per modum diuiſionis, vt poſtea cuilibet ſit facile omnia hæc ſuis tabellis accommodate deſcribere.

Habitus igitur ſunt in duplici differentia, quidam ſunt animæ, quidam corporis; animæ ſunt qui ab anima originem, vel in anima ſedem habent, corporis ſunt, qui præcipue ſunt, in corpore, & ad aliquam operationem corpoream primo ordinantur, & horum quidam in toto corpore ſunt vt ſanitas, ægritudo, quidam in parte, vt habitus in manu pulſandi, in pedibus ſaltandi.

Rurſus, habitus animæ quidam acquiſiti ſunt, quos labore, & induſtria paramus, quidam infuſi, qui à ſolo Deo in nobis generantur, vt gratia, fides, ſpes charitas, & reliquę virtutes, & dona infuſa, quorum Ariſto. nullam habuit notitiam tamen in iſta prima ſpecie collocandi.

Habitus acquiſiti quidam ſunt intellectiui, i. exiſtentes intellectu, quidam ſunt morales, i. pertinentes ad mores noſtros, ſecundum quos bene vel male, laudabiliter, vel vitioſè, operamur, horum moralium quidam ſunt virtutes, vt iuſtitia, prudentia quidam vitia, ſiue per exceſſum, vt prodigalitas; temeritas, ſiue per defectum, vt timiditas, auaritia.

Habitum autem intellectiuorum quidā ſapientia, quidam ſcientia, quidam intellectus, ars, & prudentia ſunt, & hi ſemper veri, i. per quos ſemper verum cognoſcimus; alij non ſemper veri ſunt, vt opinio. Sapientia eſt rerum altiſſimarum cognitio, hæc ſi ſit ſupernaturalis, i. cognitio non in naturali acquiſita, ſed à reuelatione Dei pendens,

eſt

Metaphyſica.

Scientia eſt quadruplex. Mathematica Phyſica, Moralis, Rationalis, Mathematica quæ dimenſiones corporum, & quãtitatum paſſiones conſiderat: quę quadruplex eſt Arithmetica, Geometria, Muſica, Aſtrologia Phyſica, quæ motus & rerum mutationes ſpeculatur, duplex eſt: Medicina: & quàm vocamus moralem Philoſophiã Moralis mores inſtruit vel ſingulorũ proprios dicitur Ethica: vel communitas dicitur Politica: vel de motum & familiarum particularium, & dicitur Oeconomica Rationalis triplex Grammatica, Rhetorica, dialectica. Intellectus dicitur cognitio principiorum primorum Ars multiplex eſt, nauigandi, fabrilis, militaris &c.

Omnes hi habitus in hac prima ſpeciem ſeu genere collocantur, & omnia inferiora horum habituum; qui ſi non difficile mobiles fuerint, diſpoſitiones erũt; defectu enim vnius nominis generici, idem genus duplici nomine explicamus.

De ſecunda ſpecie qualitatis, & eius diuiſione.

Secunda ſpecies eſt naturalis potentia, & impotentia; nec oportet iterum hanc declarare, quia in textus interpretatione eam ſatis expoſuimus, tantum ea, quæ ſub ea continentur, explicabimus, potentia duplex eſt corporis & animæ; corporis, quædam actiua, vt virtus magnetis, & guttæ quædam, paſſiua, vt ſalubritas, mollities, durities.

Potentia animæ, quadruplex, vegetatiua cognoſcitiua, appetitiua, loci motiua.

Vegetatiua, duplex principalis, & miniſterialis. Principalis triplex: nutritiua, per quam viuentia alimentum in ſui naturam conuertunt; augmentatiua, per quam creſcunt; generatiua per quam ſibi ſimile generãt Miniſterialis quadruplex, attractiua, per quam vnumquodque membrum ad ſe alimentum trahit; alteratiua, ſeu digeſtiua, per quam alimentum diſponit receptiua, per quam ipſum retinet; ne, dum digerit & diſponit, relabatur; expulſiua, per quam ſuperfluum alimenti expellit.

Senſitiua, & intellectiua ſunt partes potentiæ cognoſcitiuæ Intellectiua eſt intellectus; ſenſitiua duplex, exterior, quale ſunt ſtus, tactus: inferior, ſunt ſenſus cõs, imaginaria, phantaſia, cogitatiua, memoria.

Potentia appetitiua duplex; concupiſcibilis; & iraſcibilis, per concupiſcibilem inclinamur in bonum, vel auerſamur malũ; per iraſcibilem tendimus in bonum arduum ad obtinendum; vel contra malum arduum ad euitandum; reliquæ paſſiones particulares, ideſt amor, odium, & reliqua non inter potentias, ſed inter paſſiones collocandæ ſunt.

Loci motiua eſt vel volandi, vel natandi vel progrediendi potentia. Inter appetitus collocanda eſt voluntas, eſt enim appetitus rationalis, reliqui ſunt appetitus ſenſitiui.

Ad hanc etiã ſpeciem pertinent fere omnium ſpecierum & generum proprię paſſiones, vt riſibilitas, & hinnibilitas omnes aptitudines, & inclinationes particulares ad aliquid operandum. Et non ſolum iſtæ qualitates in abſtracto, ſed etiam in concreto ſicut in qualibet ſpecie, ſumi poſſunt.

De tertia ſpecie qualitatis, & eius diuiſione.

Tertia ſpecie eſt paſſibilis qualitas vel paſſio. Diximus autem ſuperius qualitates paſſibiles eſſe in duplici differẽtia, quędam ſunt cauſæ paſſionis in ſenſibus qualia sũt obiecta, tactus, guſtus & odoratus, quędam ſunt effectus ex aliqua paſſione ſubiecti prouenientes difficile tamen mobiles, nam ſi non ſunt durabiles, nõ qualitates, ſed paſſiones vocantur, paſſio enim & paſsibilis qualitas quę eſt effectus paſsionis, quales ſunt calores, differũt penes facile, & difficile mobile, non autem ſicut prima ſpecies, vt notat Simpl nam qualitas primæ speciei dicitur facile, vel difficile mobilis, ea tamẽ eſt quæ ſubiectum bene vel male ſecundum ſuum eſſe diſponit At iſta tertia ſpecies eſt qualitas, quę ſecundum paſsiones eſt facile, vel difficile mobilis.

Sub hac ſpecie ſunt paſſiones aīę, vt ira, amor, gaudium, ſpes & reliquę Similiter aliĩ qui conſtituunt lumen, lucem, & ſpecies, quib fit cognitio, ſed iudicio meo iſtę nulla ratione in hac ſpecie cõtinetur cum non ſint, per ſe causę paſſionis, nec effectus vllius paſſionis, immo exiſtimo Ariſt non meminiſſe, harum, quia ſecundum cõmunem

ſententiam,

ſententiam, lumen erat accidens, ſed ſubſtantia.

Poſſunt tamen optime collocari in prima ſpecie, lumen enim diſpoſitio eſt, & ſpecies ipſæ; ſunt enim iſta facile mobilia; lux autem, quæ in ipſo corpore luminoſo eſt, habitus quidam ipſius eſt; de ſono diximus potius eſſe ſub paſſione; eſt enim effectus paſſionis, ſcilicet colluſionis duorum corporum, & permanens non eſt.

De quarta ſpecie Qualitatis, & eius diuiſione.

Quarta ſpecies eſt figura, vel forma, quã in textus interpretatione explicuimus; figura quędam eſt diſcretorũ, vt numerus triangularis, quadrangularis; eſt etiã figura continuorum, vt triangulus, & figuræ Geometriæ. Præterea, figura quædam ſuperficialis quæ in ſuperficie deſcribitur, vt triangulus in ſuperficie cartæ, & eſt figura ſolida vt corpus columnale, pyramidale; atque hæ dictæ ſunt figurę perfectæ; aliæ vero ſunt imperfectę: vt curuum, rectum, par, impar, concauum, connexum, & ſimilia. Et in vniuerſum omnes figuræ, & formæ rerum a quantitate prouenientes in hoc ſunt genere; ſiue naturales, ſiue artificiatæ ſint.

Dubiũ. 1. ſnĩa. Dubitatur de raro & ſpiſſo, leni, & aſpero, an ſit qualitates Quare breuiter oportebit iſta explicare. Boet. & Aug. vocant rarum corpus, quod intra ſe habet concauitates, & poros quoſdam, quorum ratione alienum corpus poteſt recipere in ſe: vt ſpõgia, & pumex: vocant autem denſum corpus, quod intra ſe alienum recipere nequit.

2. ſnĩa. Alij vero vocãt rarum corpus, quod ſub magna quantitate paucam cõtinet ſubſtantiam quamuis poroſum non ſit, vt cera liquefacta, ſpiſſum vero vel denſum, quod ſub parua quantitate multas continet ſubſtantiæ partes, vt ferrum. Vtraque explicatio eſt bona.

3. ſnĩa. Nec mihi placet qđ dicit Alber. rarũ eſſe diaphanũ; & ſpiſſum opacũ: põt enim eſſe diaphanũ, & ſpiſſum, vt vitrũ, & cryſtallus.

Aſperum vero dicitur, cuius partes exteriores inæqualiter inſurgunt, ſed quædam prominentes, quędam depreſſę ſunt, lene vero cuius partes exteriores æqualitas, in ſurgunt. Vnde patet diſcrimen; lene enim & aſperum conſiderantur ſecundum partes exteriores; at rarum & ſpiſſum ſecundũ partes interiores, rari.n. partes magis inter ſe diſtãt, at partes ſpiſſi inter ſe magis adunãtur.

Hoc ſuppoſito eſt ſententia communis Alber. Auer. Gilberti, & aliorum, iſta principaliter eſſe paſſionem; dicunt enim ordinem partium inter ſe, at minus principaliter, & ſecundario dicere qualitates, ſecundum quas iſta tactu percipiuntur. Et quãuis iſta ſententia mihi omnino nõ placeat cum ſecundum Ariſt. nullatenus qualitates ſint: tamen propter tantam aſſerentium authoritatem hoc modo recipiamus; non enim hic locus eſt exactius hęc omnia inueſtigandi, & hęc de qualitate ſufficiant. Reſpo ſio dubiu

De actione, & paßione. Cap. IX.

Recipit aũt agere & pati contrarietatẽ, & magis & minus. Calefacere .n. ei quod eſt frigefacere contrarium eſt, & calefieri ei qđ eſt frigefieri, & delactari ei quod eſt cõtriſtari. quare ſuſcipiunt contrarietatem. Et magis & minus, eſt enim calefacere & magis & minus, & calefieri magis & minus & triſtari magis & minus, ſuſcipiunt igitur magis & minus agere & pati. De his igitur tot dicuntur.

Sex prędicamenta, quę ſuperſunt, ſummo compendio Ariſt. percurrit cuius rõnem tradunt Porph. & Simp. nempe, qđ his qui diſcere incipiunt, ſatis ſit, ſi ea quę propoſita & tractata prius ſunt optime perceperint; eorum vero quę ſequũtur. ſummam ea m tenuerint, vt ad ipſa redigere vnumquodq; ex inferiorib. valeant, pręſertim quia illorum quatuor ampliſſimus eſt in ſcientijs vſus, horum autem non ita frequens, & eaq; neceſſaria ſunt in Phyſica tradantur.

At quidam dictus Gilbertus Porretanus Gręcus author id negotium aſſumpſit, vt hęc ſex latius explicaret, quia in eis multa digna ſpeculatione inueniuntur; ac propterea author ſex principiorũ communiter eſt nuncupatus; cuius conſilio alij

viri

cipia tractarunt: inter quos fuerunt Simpl. & Albert non ergo nobis dabitur vitio, ſi idem conſilium ſequẽtes, aliquid in horum prædicamentorum cognitionem breuiter addiderimus, ſi tamen prius hæc pauca verba Ariſt. interpretati fuerimus.

Duas ergo actionis & paſſionis proprietates ponit. Prior eſt, actio & paſſio contrarietatem habent, calefacere enim eſt cõtrarium ei quod eſt frigefacere, calefieri ei qđ eſt frigefieri; nec explicat quid vtrumq; ſit, iſtis exẽplis cõtentus. Poſterior eſt, actio, & paſſio ſuſcipiũt magis & minus aliquid .n. magis vel minus calefacere vel calefieri põt

otab. Circa hæc aduerte primo actiones, & paſſiones ſecundum ſe non ſuſcipere contrarietatem, ſed ſecundum formas, in quib. inſunt, vel ſecũdum id circa quod ſunt: omnis enim actio vel paſſio terminatur in aliquàm formam, verbi gratia calefactio in calorem, frigefactio in frigiditatem, & ſecundum tales formas in terminos contraria recipiunt. Similiter etiam magis & minus ſecundum tales formas habent.

otab. Aduerte ſecundo, quòd ex hoc ſequitur, non oẽm actionem, vel paſſionem cõtraria habere, nec magis nec minus recipere, cum multæ actiones & paſſiones fiant ſecũdum formas non ſuſcipientes contraria, vel magis & minus: vt generare vel generari non recipiant iſta. Similiter nutrire, ſcribere, & alia: non ergo hæc duo ſunt propria ſimpliciter: cum nec omni nec ſoli inſint.

De cæteris prædicamentis. Cap. X.

DIctũ eſt de eo quod eſt ſitum eſſe in ijs quę ſunt ad aliquid quod denominatiue a poſitionib. dr̄. De reliquis vero, ideſt, Quãdo, & Vbi, & Habere, propterea quòd manifeſta ſunt, nihil de ipſis aliud dicit, quam quæ in principio dicta ſunt, qđ Habere quidem ſignificat calceatum eſſe, armatum eſſe. Vbi vero, vt in Lycio in foro: & alia quæcunq; de his dicta ſunt. Igitur ſuimus, ſufficiunt quæ dicta ſunt.

NE mireris ſi fere nihil de iſtis dictum ius, eundem ordinem quem ſupra in iſtis enarrandis propoſuerat, peruerterit: illic enim rectum naturæ ordinem obſeruauit, ſecundum quem vltimo loco actionem & paſſionem enumerauit, cum res non abſolute operetur niſi iam omnino perfecta; qua perfectionem ex varijs prędicamentis habet, at hic præpoſuit, qui plura de his verba facturus erat. Similiter adiungit prædicamentum ſitus, cuius paulo ante in prædicamento ad aliquid meminerat: docetque ſitum eſſe, eſſe denominatiuum a poſitione, quæ in prædicamento ad aliquid eſt, vt ſedere, ſtare accumbere; reliqua exemplis ſolum abſoluit; & ſic ſe de decem generibus doctrinam tradidiſſe concludit. Nos autem de ſingulis his latius, ſub breuitate tamen dicamus, ab actione incipientes.

DE ACTIONE.

QVAESTIO I.

Quid ſit Actio.

TRia nobis de actione tractãda ſunt, vt eadem Ariſt methodus abſeruetur. Primum quid ſit actio. Secundum de ſpecieb. ipſius. Tertium quæ ſint eius proprietates,

Circa primum, actio a Gilberto ſic deſcribitur Actio eſt forma, ſecundum quam denominamur agere vel facere in ſubiectam materiam: verbi gratia, id ſecundum quod ignis dicitur calefacere aquam, vel aliquid aliud, quod vocatur ſubiecta materia, dicitur actio. Prima definitio, & eius explicatio.

Et vt hanc definitionem intelligas, aduerte quòd ad actionem concurrunt quatuor. Primum, ipſum quod agit ſimul cum virtute, & principio, per quod debet ágere: concurrit, & id quod per talem actionem agitur ſeu fit primo; concurrit tertio id, in quo agitur, & præter hæc, eſt ipſa actio. Exemplo hoc manifeſtatur, Ignis agit et calefacit aquam. hic eſt primum, id quod agit, ſcilicet ignis cum virtute, per quam agit, ſcilicet cum calore: ſecundum eſt ipſa aqua, in quam agit; eſt tertium ipſe calor

ſor qui actione fit: & tandem eſt calefactio & hæc dicitur actio, a qua ignis denomitur agens, & calefaciens.

Vnde virtus ignis per quam agitur, ſcilicet calor, quæ in eo eſt, non eſt actio, quia ignis ab eo calidus dicitur, non autem calefaciens: nec ſimiliter calor productus vt calor eſt, actio eſt; quia ab eo aqua non dicitur calefaciens, ſed calida vel calefacta, nec ipſa aqua eſt actio: id ergo quod ſupereſt, a quo ignis denominatur agens vel calefaciens, dicitur actio, propterea non dicitur, actio eſt forma, per quam agimus, quia nūc virtus agentis eſſet actio, cum per eam agamus, quod tamē falſum eſt; ſed dicitur, actio eſt, a qua denominamur agere; quod aut aliud iſta actio ſit non apparet. Si enim calefactio non eſt calor ignis nec aquæ calor, nec aqua ipſa; quod aliud, ſit non eſt facile explicare.

2. definitio, & cuius confutatio.

Quidam non recte, ita dicunt, actio eſt relatio agentis ad patiens. Vnde ſecundum hanc deſcriptionem calefactio eſt relatio ignis ad aquam, vel ad id quod calefacit.

Sed hoc dictum, & aſſertum, licet multorum ſit, eſt intolerabile, & indignum Philoſopho Peripatetico, eſt enim doctrina expreſſe & late ab Ariſt. tradita 3. Phyſic. c. 1. & 2. actionem & paſſionem formaliter eſſe motum; & actionem, ſ. calefactionem eſſe in aqua patiente; quomodo ergo actio eſt relatio exiſtens in igne, vel in ipſo agente?

Reſpō. ad queſtionē. Quid ſit actio & paſſio.

Propterea ſecundum Ariſt. & veritatem dicendum eſt, & ne ab exemplo diſcredamus, quod calor qui in aqua ab igne producitur, poteſt conſiderari vt eſt quædam qualitas, a qua aqua denominatur, & eſt calida, & tunc calor dicitur, & ad tertiam qualitatis ſpeciem pertinet. Altero modo conſideratur vt influxu quodam & ſucceſſu eſt, ſecundum quem paulatim inceſſanter in aquam introducitur; & tunc calor iſte ſic fluens motus eſt. Poteſt tertio iſte calor fluens conſiderari, vt ſic fluit, quòd ab igne & ignis virtute procedat, & tunc dicitur actio. Et tandem quarto vt in aquam paulatim immittitur, & dicitur paſſio. Nihil ergo aliud eſt calefactio, quam ipſe calor fluens ab ipſo igne procedens. Erit igitur actio actus, ſeu forma ab aliquo procedens & in aliud fluens; non ergo ſimpliciter actio relatio eſt, ſed forma fluēs, quamuis aliquid relationis habeat, & hoc maxime menti trade.

Quòd ſi obijcias, quomodo ignis dicitur calefaciēs ab illo calore fluenti, qui in aqua eſt; videtur enim aliquid non poſſe denominari ab eo, quod in ſe non eſt. Ad hoc dico, dubium hoc non eſſe nouum, ſed Ariſt. propoſitum loco allegato; at quod ipſe reſpondet, id non eſſe inconueniens, vt aliquid ab eo, quod in ſe non eſt ab eo, tamen procedit, denominetur. Vide tu, quomodo conſonet iſta Ariſtotelis doctrina iſtis aſſerentib. actionem eſſe relationem.

QVAESTIO II.

De Speciebus Actionis.

Svpereſt ſecundo, vt de ipſius actionis ſpeciebus dicamus. Et quidem hoc nomen Actio aliquando ab Ariſtot. pro operatione immanente, ideſt non tranſeunte in materiam exteriorem vſurpatur; ad differentiam illius, quod eſt facere, quod ſignificat operationem tranſeuntem, vt patet 6. Ethi. Aliquando pro actione ſolum humana ſumitur, vt patet, 1. magn. moral. cap. 11. inquit, nullum inanimatorum, nec animatorum, vno homine excepto, dicimus agere. Aliquando ſumitur pro actione naturali, quæ proprie ſecundum qualitates fit, de qua in exemplo ſuperiori locuti ſumus: & ſic loquitur Ariſtot 5. Phyſic. cap. 2. at in præſenti latius nomen extenditur pro quacunque agentis operatione, ſiue tranſiens, ſiue immanens ſit.

Vnde poſſumus actionem diuidere. Primo in duo genera ſubalterna, nempe in actionem animæ, & actionem corporis: actionem animæ vocamus quamcunque actionem cuius principium primum, eſt anima, vel aliqua ſubſtantia immaterialis, vt includantur etiam actiones angelorum: actiones corporis vocamus eas, quarum primū principium non eſt anima, vt anima.

Actio aīę eſt quadruplex, quædam procedens ab, anima rōnale principium eſt, ſicut amare, velle ſapere, iudicare, quædā procedit rōne ſenſus, vt imaginari, ſentire, amare, appetitu ſenſitiuo, quædam procedit ab anima rōne potentiæ vegetatiuę, vt augere, nutrire, attrahere, & digerere, quædam ab anima ratione potentiæ motiuæ, & hæc duplex,

vt ambulare, natare, volare: altera quæ tranſit in corpus aliud, quales ſunt percuſſiones & operationes omnium artium, vnde hæ omnes actiones animæ ſunt, quippe quæ non ſine anima poſſint exerceri.

Ex quo colliges, quòd minus recte aliqui percuſsiones, & operationes artis vocẽt corporis operationes cum ab anima ita dependeant, ſicut ſentire; nec proptetea dicendæ ſunt corporis, quia corpore exercentur, cum etiã nutritiuo, & vegetatiuo, atq; ſenſatio corpore ac circa corpus exerceãtur.

Actio ergo corporis eſt, quæ a forma corporis, ideſt quæ ab anima non eſt, procedit; qualis eſt ignis calefactio, & denique elementorum actiones, & miſtorum inanimatorum, ut actio magnetis in ferrum; & ſimiliter omnes actiones, quæ quamuis ab animatis procedant, nõ tamen procedũt ab eis vt animata ſunt, vt actionesq; ſunt a virtutibus herbarum, a partibus animalium, & a reliquis. Vnde poſſet congrue diuidi talis actio corporis, in actionem elementorum ſimplicem & actionem miſtorum inanimatorum, vt lapidum, & aliorum, & in actionem animatorum, non vt animata.

Poteſt rurſus actio ſecũdo diuidi in actionem immanentem, & actionem tranſeuntem, actio immanẽs illa dicitur, quæ in exterius non tranſit, vt amare ſapere: actio tranſiens exterius tranſit, ideſt extra ipſum agens, vt ſcindere, ſecare.

De proprietatibus Actionis.

CIrca tertium vero, oportet ipſas Actionis proprietates trademus, & quidam præter illas duas ſupra ab Ariſtot poſitas Gilbert. duas alias, tradit; altera eſt omnes actio eſt cum motu, & motus etiam cum actione ideſt Actio nõ ſit ſine aliquo motu, motus enim ab agente fluens actio eſt.

Hoc intellige de motu large ſumpto pro quacunque proceſſione ab alio, quamuis non ſit ſucceſſiua, & paulatim tendens, ſunt enim aliquæ actiones quę in inſtãti ab agentibus procedunt, illuminatio ſolis, generatio ſubſtantiæ.

Altera proprietates, Actio infert paſſionem ideſt non cõtingit aliquid agere, quin aliquid aliud, re vel ratione diſtinctum patiatur, hæc de actione.

Quid & quotuplex ſit paßio.

PAſſio, intelligendo ea quę actione diximus, facillima cognitu eſt, fere enim eadem omnia actioni & paſſioni communia ſunt præter definitionem & naturã, propter quod ſemper vtranque copulantur.

Paſſio igitur eſt vt Gilber. deſcribit, actionis effectu, vt enim vtamur eodem exempla ſuperiori, calor fluens, & ab igne procedens vt in ipſam aquam introducitur, dicitur paſſio. Vnde ipſa paſſio dicitur effectus actionis, quia ex hoc pro ab igne calor fluit, & ſuccedit, quòd actio eſt, inde in aquam introducitur, & paſſio eſt: vnde paſſio eſt forma fluens, vel in ſubiecto aduenicns. — Quid ſit paſsio.

Poſſet etiam eodem modo, quo actio deſcribi, ſcilicet Paſſio eſt ſecundum quam ſubiecto patitur Nec definienda, eſt vt aliqui faciunt Paſſio: eſt relatio patientis ad agẽs. Vocamus autem hic paſſionem, non ipſam formam abſolutum, vt in prædicamento qualitatis, ſed formæ receptionem, ſine nociua ſit, ſiue conueniens.

Poteſt aũt prima illa diuiſione diuidi in paſsionẽ aĩæ & corporis, nec exiſtimes cum quibuſdam, qui tabulas conſcripſerunt, paſſionem aĩę eſſe quę ab anima fit, vt videre, amori: ſed pasſio animæ dr̃, qua aliquid ratione animæ in ſe patitur, vt triſtari, augeri, nutriri, & reliqua quę dicimus. Pasſio vero corporis eſt, qua inanimata vel animata, nõ vt animata ſunt, patiuntur; calefieri; frigefieri, ſecari. Eſto aũt diligens in conſiderandis quæ philoſophica ſunt, & altiores & profundiores radices habent quam appareat. — Diuiſio pasſionis.

Circa has pasſiones, & actiones conſidero, ne decipiaris ex voce, dum omnem verbum actiuum; vel habens vocẽ actiuã exiſtimas ſignificare actionẽ ſemper n recipienda eſt ſignificatio, an ſit paſſio, vel actio, vnde ſunt verba actiua, & neutra; quæ ſi ad examen philoſophicum iudicentur, pasſionẽ ſignificant, vt videre, audire, intelligere hæc enim ſi operationem apprehenſiuã ſignificent, pasſionem dñi: ſimiliter veneo, vapulo, fio, alia contra ſub voce paſſiua actionem ſignificant vt multa deponentia. — Not prĩmo.

Nec ſimiliter exiſtimas omnia verba ſignificare actionem vel pasſionem; aliqua enim — Nota ſecundo.

enim ſubſtantiã vel aliquid ſubſtantiæ,ſ exiſtentiã eius ſignificãt,vt ſub ſubſiſto,exiſto.

Nota 3. Hic notat vnum Simpl. & Ammon hęc prædicamenta potius explicanda per abſtracta,aut per infinitum,vt dicatur,actio, paſſio,agere, pati, calefactio, vel calefacere;nã concreto,& verba cũ includant ſubiectum, videntur claudere relationem ſimul, vt agens,& patiens,hæc de paſſione.

DE QVANDO.

Quid ſit Quando, ſeu eſſe in tempore, & quæ eius ſpecies,& propria.

Primũ fund. HOc eſt aliud prædicamentum , quod iuxta ordinem Gilbert. ſequitur immediate actionem & paſſionem. Et ante huius explicat onem,eſt vnum notandum maxime, quod docte docuit Ammon. iſta ſex prædicamenta eſſe facta, & velut compoſita ex quatuor præcedentibus. Actio enim & paſſio ſunt formæ fluentes, & ab alio in aliud procedens hæ autem,formæ aliorum ſunt prædicamentorum. Præterea,quando nihil aliud eſt,quam tempus, quod quantitas eſt,cum ſubſtantia,ſcilicet eſſe in tempore; ſimiliter. Vbi eſſe in loco,& relatione cum ſubſtantia eſſe ſitum, ſcilicet iacere,ſedere; & ab habitu, ſcilicet indumento & ornatu ſcilicet eſſe veſtitum.

Secũdũ fund. Nec intelligas iſta prædicamenta eſſe accidens cum ſubſtantia: hoc enim eſt falſum ſed ſunt accidentia aliorum prædicamentorum,vt doctiſsime dicit Alb. ſuperaddentia certum modum,qui in alijs prædicamentis non continetur: propterea prædicamenta per ſe cõſtituunt, & hoc valde nota: ſunt.n. non ita multi, qui hoc aduerterint: verbi gratia locus in ſe, & reſpectu ſubiecti ſui, quantitas quædam eſt:tamen reſpectu corporis quod continet,& circunſcribit dicitur vbi,& non quantitas. Similiter tempus reſpectu illius quod a tempore menſuratur, dicitur quãdo. Similiter & habitus eſt quarta ſpecies qualitatis in ſe, & reſpectu ſui ſubiecti: at reſpectu corporis cuius habitus eſt, dicitur aliud prædicamentum.

Tertiũ fund. Tandem ſcias eſſe aliqua accidentia,quę non ſolum ſuo ſubiecto inſunt, ſed etiam extrinſecum corpus afficiunt ſecundum ſe: & iſta duo prædicamenta reſpiciunt, qualia ſunt locus, tempus, & reliqua quatuor, ex quo fit,iſta quatuor vltima præſertim in concreto ſumenda eſſe, vt explicent talem modum.

Du... prim... Dices ergo iſta ſunt relatiua ad aliquid dico non eſſe ad aliquid. Primo, quia iſta habitudo non eſt ad terminum, ſed ad ſubiectum,licet extrinſecum. Præterea quia aliud relatiuum non denominatur a ſuo correlatiuo, pater enim non denominatur a filio, ſed a paternitate at locatum a loco ſic ſe habente per modum formæ dicitur locatum. & ab habitu veſtitum. Præterea, quia ſolum ad aliquid denominat: at hic non ſolus:reſpectus loci, aut locati denominat locatum,ſed ipſe locus ſic ſe habens. Vnde ſicut album,dicitur ab albedine ſic ſe habente, qui modus albedinis non eſt relatio; ita eſſe in loco,a loco ſic ſe habente; non tamen talis modus eſt ad aliquid:at quia iſta denominatio, & modus ſumitur ab extrinſeco,nec in re eſt, tam verum ſubiectum locatum, ſicut corpus albedinis, videtur minimum habere relationis, tamen abſoluta ſimpliciter ſunt ſecundum formam a qua denominantur, licet aliquid relationis habentia,ſed nullo modo ad aliquid, nec relata ſimpliciter ſunt vocanda.

Ex quo intelligens, quam digni ſint reprehenſione, qui omnia iſta prædicamenta per relationem tantum deſcribunt. quis.n. vnquam ſibi perſuadet, eſſe veſtitum, eſſe in loco,eſſe tantum relationes.

Accedamus ergo ad prędicamentum, Qñ quod Gilber. ita deſcribitur. Eſt id quod ex temporis adiacentia relinquitur. Explicemus ergo,& quid ſit tempus,& quid eſſe in tẽpore,& quid eſt, quod relinquitur ex hoc quòd aliquid eſt in tempore. Tempus eſt rerum menſura continua ſucceſſiua, ſ. eſt quędam menſura rem totam ita mẽſurans, vt nõ totam ſimul menſuret, ſed partẽ poſt partem,& quando vna pars eſt, & aduenit, altera recedit,vt patet in his, quę in tempore ſunt. Corruptibilia enim omnia habent duo,ſuum eſſe & ſuas operationes,& vtrunque ſub tempore, nam eſſe non totũ, quod habitura ſunt ſimiliter habent, vt patet in puero,& planta, & alijs, quę paulatim acquirunt eſſe, & ſubſtantiam, & non totam ſimul, & vna parte acquiſita, alterabit, & recedit; ſimiliter ſi operantur, non ſimul

Quic... temp... & q... eſſein... poie,... dicitu... Quãc...

omnia

omnia faciunt, ſed eſt initium operationis, & medium, & finis, & horum vno ſuccedente, alterum recedit.

Nihil ergo aliud eſt eſſe ſub tempore, quam variationem, & fluxum in ſuo eſſe & operationem ſecundum temporis variationem pati. Id autem eſt relinqui ab adiacentia temporis denominari ab ipſo tempore menſurante, & fluente; & hoc eſt Quādo non tempus ipſum ſed tempus ſic ſe habēs. Et quia tempus eſt quid ſucceſſiuum non vere denominat niſi quando aliqua pars, & quantitas, eius ſumitur ſimul, vel quia tranſacta eſt, vel quia tranſitura operatur, vel quia iam tranſiens percipitur; id ergo dicitur. Quando eſſe quod relinquitur ex adiacentia temporis, vocat aūt adiacētiam non inhęrentiam, quia tempus non inhęret nobis, ſicut albedo corpori, ſed ab extrinſeco menſurat; tempus enim eſt motus primi cęli realiter, vel eius paſſio.

Species ſeu diuiſio ipſius, Quā do. Genera ipſus Quando penes partes principales temporis ſumenda ſunt, vt eſſe in pręterito, pręſenti, futuro, ſub quibus ſunt varię ſpecies temporis, quæ diuerſas nominationes inducunt, vt ſuperiori anno, proximo die, heri, & reliqua. Quamuis enim tempus ſit quantitas vnius ſpeciei, tamen ſimul cum hoc modo ſumptum, & genera, & ſpecies varias efficit.

Proprietates ipſius, Quādo. Proprietates huius pręd icamenti vel rei quam vocamus Quando, ſunt tres. Prima quòd non habet contrarium ratione ſui, heri enim non eſt contrarium hodie, niſi ratione eorum; quę in tempore accidunt, quia heri fui forte lętus hodie mæſtus. Secūda quando non ſuſcipit magis, & minus. Tertia proprium eſt ipſius quando, vt ſolum denominet corpora corruptibilia, hęc enim omnia ſolum ſunt proprie ſub tempore, & dicuntur. Quando, ideſt eſſe in tempore, vel fuiſſe, vel fore.

DE VBI.

Quid ſit vbi, ſeu eſſe in loco, & quæ eius ſpecies, & propria.

VBi, vt Gilbe. definit, eſt circumſcriptio corporis ex circunſcriptione loci proueniens. In huius declaratione oportebit aduertere, quid ſit locum circunſcribere corpus, ex hoc enim apparebit, quid ſit loci actiua circunſcriptio, & ipſius corporis circunſcriptio paſſiua.

Quid ſit locus, & quid, circūſcribi, & eſſe in loco, quod dicitur, Vbi. Locus, vt ſuperius diximus, eſt ſuperficies vltima corporis continentis. Iſta igitur ſuperficies, quæ locus eſt, primo ipſum corpus locatum totum circunſtat & ambit ita vt illud locatum idem, vel pars cuius alibi non ſit, ſecūdo ipſius locati partes ita etiam ambiuntur, vt vbi vna eſt, altera non ſit, & vbi totum eſt, pars adæquate non ſit, tertio ita locus corpus circunſtat vt dum tale corpus ibi eſt, aliud quicquam tali in loco eſſe non poſſit verbi gratia, eſt vinum in aliquo vaſe, & in illa parte aeris circundante, qua apertū eſt vas tūc vnum ita a tali loco continetur, vt alibi non ſit nec vinum, nec pars eius, & ſimiliter pars, loci quę continet inferiorē partem vini, non continet ſuperiorem partē, & præterea nihil aliud vas, capite dū ibi vinum fuerit hoc eſt locū circumſcribere corpus, & loci talis habitudo & modus dr̄ circūſcriptio actiua, & ex hoc patet quid ſit corpus circūſcribi à loco & quid ſit ipſa circunſcriptio loci paſſiua, & corpora quę ſic in loco ſunt dn̄r eſſe circunſcriptiue in loco.

Hinc demū patet, quid ſit vbi, ſeu eſſe in loco; nihil enim aliud eſt quam a loco, ſic affici, a loco circūſcribi, ſit quemadmodum eſſe album, eſt ab albedine ſit ſe habente denominari, ſiue ab albedine affici ita vbi a loco, vt eſſe Romæ, eſſe in claſſe.

Vnde inutiliter quidam diſtinguunt duplex Vbi, actiuum, ſ. circunſcriptionem loci; & paſſiuum, ſ. circunſcriptionem corporum, cum vnum ſit vbi, ſcilicet a loco circunſcribente contineri, vt declaraui.

Qui ſit eſſe ī loco īproprie. Hinc ſit quod ad maiorē declarationem adiungam. Quādo aliquid ita eſt in aliquo loco vt alibi ſimul ſit, vel poſſit ibi alia ſimul cōpati, vel non habet partes iuxta partes loci, non dicitur eſſe vel proprie propter qđ Theologi optime dicunt Deum nō eſſe in cęlo tanquā in loco, quia ſimul eſt extra cœlum, & corpus Chriſti non eſt circunſcriptiue in hoſtia, quia ſimul eſt in multis hoſtijs; & illic non eſt ſecundum quantitatem hoſtiæ, quia in qualibet hoſtiæ parte eſt totum corpus; ſed de his hactenus.

De varijs modis exiſtendi in loco. Vnum ſolum inferamus; proprie non eſſe in loco, niſi corpus ſenſibile ſecundum iſtam definitionem præſentem. Propterea

non mihi placet diſtinctio illa de vbi compoſito, quod eſt pro corporibus; de vbi ſimplici pro angelis, hæc enim eſt præter Ariſtot. doctrinam, licet alias, illud verum ſit; Potius, diuidemus aliud eſſe in loco circunſcriptiue, quia ſcilicet, a loco circumambitur, vt corpus; aliud eſſe in loco definitiue, ſcilicet quia ibi ſit præſens, tantum nec circumambitur a loco ſcilicet aliqua ſuperficie loci, vt Angelus. Aut etiam hoc pacto diſtingui poteſt, aliud eſſe in loco proprio aliud in loco communi, in loco proprio quę adæquatè corpus continent in loco communi, ideſt adæquato; vt eſſe Romæ, eſſe in terra.

Poteſt etiam eſſe analoga diuiſio, eſſe in loco per ſe, vt corpus eſſe in loco per aliud vt puncta, & lineæ. per ſuperficiem dicuntur, eſſe in loco. Proprietates, ſunt faciles propriè non habere contrarium, nec ſuſcipere magis vel minus. Hæc de vbi.

DE POSITIONE SEV SITV.

Quid ſit Poſitio, & quotuplex, & quæ eius propria.

Poſitio eſt quidam partium ſitus, & generationis ordinatio. In declarationem aduerte, quod duplex ex poſitio Altera eſt ordo partium inter ſe, ſecundū quem vna eſt ante aliam vel in alia, vel alio quouis modo, & iſta eſt poſitio, de qua in prædicamento quantitatis locuti ſumus; quæ ad aliquid eſt, cum ſit purus ordo. Alia eſt poſitio ipſarum partium inter ſe, & in ordine ad locum, qui ſitus dicitur, & hæc eſt huius, prędicamenti, ſecundum quem corpus, ſic vel aliter ſe habet ad locum, ſecundum ſuas partes, vt dicimus, ſedere, ſtare cubare: hæc enim oīa ordinem partium ſecundum locum dicunt Propterea definitio dicit partium ſitus, nam ſitus locū includit.

Poſitio autem duplex eſt, quædam naturalis, quædam accidentalis. Naturalis eſt, quam natura præfixit animatis, ſecundum quam homo ſurſum habet caput, bruta deorsū, ſeu perſona brachiata in loco, reliqua. Poſitio accidentalis eſt, quam voluntas humana præfigit: quę duplex eſt: quędam animatorum, vt ſtare ſedere, acumbere; altera inanimatorum, vt adiacere erigi, obliquari ſimilia. Ad explicādos igitur hos ſitus tam naturales, quam voluntarios, dicitur partium ſitus, & generationis ordinatio.

Proprietates ſitus faciles ſunt, non habere contrarium proprie, nec ſuſcipere, magis vel minus. Et hæc breuiter ſufficiant de poſitione.

DE HABITV.

Quid ſit Habitus, & quotuplex, & quæ eius propria.

Habitus multipliciter ſumitur. Vno modo pro qualitate difficile mobili, & ſic eſt primum genus qualitatis. Altero modo, pro habitudine, & relatione rei penitus extrinſecę ad aliud cuius dicitur eſſe ſecundum quod dicitur amicus eſt habitu, dignitas eſt habita ab alio. Tertio pro aliqua forma, vel re certo modo ſe habente, circa corpus, quo pacto dicimus, eſſe veſtitum, eſſe calceatum, & ſic, hoc prędicamentum facit, & deſcribitur. Habitus eſt corporum, & eorum, quę circa corpus ſunt adiacentia.

Habitus ex duplex. Quidam pertinens ad ornamentum, vt habere anullum, mitram, & reliqua. Quidam ad indumentum vt eſſe calceatum, & ſimilia. Et hęc adhuc ſunt in duplici differentia, ſunt enim vel indumenta domeſtica, vel militaria.

Proprietates huius, eędem ſunt cum ſuperioribus. Et hęc breuis explicat ologico ſuffiiat, plura alijs in locis, ꝑprijs cognitio.

DE POSTPRÆDICAMENTIS.

De oppoſitis. Cap. XI.

De oppoſitis autem quot modis ſolent opponi dicēdum eſt. Dicitur.n. alterum alteri opponi quadrupliciter, aut ut ea quæ ad aliquid, aut ut contraria, aut ut, priuatio & habitus, aut ut affirmatio & negatio. Opponit aūt unumquodque

quodque iſtorum vt ſit figuratim dicere tanquam ea quæ ad aliquid quidem, vt duplum dimidio, tanquam contraria vt malum bono: tanquam autem ſecundum priuationem & habitum, vt cœcitas & viſio: tanquam vero affirmatio & negatio, vt ſedet non ſedet.

Quęcumq; igitur ad aliquid opponuntur, ea ipſa quæ ſunt oppoſitorum dñr, aut quomodolibet aliter ad ipſa: ut duplum dimidij, hoc ipſum qđ eſt alterius dicitur: alicuius.n. duplum dicitur & ſciētia ſcibili, tanquàm ea quę ſunt ad aliq̃d opponitur, & dicitur ſciētia ipſum quod eſt ſcibilis: & ſcibile dr ipſum quod eſt ad oppoſitũ ad ſcientiam ſcibile.n. aliquo dicitur, ſ. ſcientia ſcibile: quæcunque ergo oppoſita ſunt tanquàm ad aliquid, ea ipſa q̃ ſunt oppoſitorum, uel alio quolibet modo ad inuicem dicuntur.

3 Illa uerò, quę opponũtur ut contraria, ea ipſa quidem quę ſunt nullo modo ad ſe inuicē dicũtur: contraria tamen ſibi inuicem dicũtur, neq; enim bonum mali dicitur bonum, ſed contrarium quare differunt ab inuicem hæ oppoſitiones.

4 Quęcumq; uerò contrariorum talia ſunt, ut in quib. nata ſunt fieri, & de quibus prædicatur neceſſarium ſit alterũ ipſorum ineſſe, horum nihil eſt mediũ: quorum uerò non eſt neceſſarium alterum ineſſe horum, omnino eſt aliquid medium. Vt ægritas & ſanitas in corpore animalis nata ſunt fieri; & neceſſarium eſt alterũ ipſorum ineſſe animalis corpori, uel ęgritudinē, uel ſanitatē, & par quidē & impar de numero prędicantur: & neceſſe eſt horũ alterũ numero ineſſe uel par uel impar; & non eſt horũ aliquod medium, neq; ęgritudinis & ſantitatis, neq; imparis atq; paris.

Quorum autem nō eſt neceſſarium alterum ineſſe, eorum eſt aliquod mediũ, ut nigrum & album in corpore animalis nata ſunt fieri & nō eſſe neceſſarium alterum eorum ineſſe corpori: nō enim omne corpus uel album uel nigrum eſt. ſed & prauum & ſtudioſum prædicantur quidem de homine & de alijs compluribus: non eſt autē neceſſarium alterũ eorum ineſſe ijs, de quibus prædicantur: non enim omnia aut praua aut ſtudioſa ſunt ſed eſt aliquid eorum medium: ut albi & nigri, fuſcum, & pallidũ, & quicumq; alij colores: praui uerò & ſtudioſi, quod neq; prauum, neque ſtudioſum eſt. In aliquibus igitur medijs poſita ſunt nomina: ut albi & nigri, fuſcũ & pallidum, & quicũque alij huiuſmodi colores: in aliquibus verò non eſt nomine facili medium aſſignare, utriuſque uerò extremorũ negatione mediũ definit: ut qđ neq; bonũ neq; malũ eſt, neq, iuſtum, neq; iniuſtum. 5

Priuatio uerò & habitus dicuntur quidem circa idem aliquid: ut uiſio & cęcitas circa oculum. uniuerſaliter autem dicere eſt in quo natus eſt habitus fieri circa hoc dicitur utrumque eorum fieri. 6

Priuari uerè tũc dicimus unumquodque habitus ſuſceptibilium, quādo in quo natum eſt ineſſe, uel

quando illud natum eſt habere, nullo modo inſit. edentulum.n. dicimus non quod non habet dẽtes, & cœcum non quod non habet viſum:ſed quod nõ habet, qñ natum eſt habere. aliqua enim ex natiuitate neque dentes habent, neque viſum:ſed non dicũtur edentula, neque cęca. Priuari verò & habere habitum, non eſt priuatio & habitus, habitus.n. viſus eſt, priuatio verò cœcitas: habere autem viſum non eſt viſus, nec cœcũ eſſe, cęcitas: priuatio.n. quædam eſt cœcitas: cœcum verò eſſe priuari, nõ priuatio eſt. Amplius, ſi idem eſſe cęcitas & cęcum eſſe, vtraque de eodem prędicarentur, ſed cęcus quidem dicitur homo, cœcitas verò homo nullo modo dicĩt. Opponi quidem ẽt iſta videntur, priuari ſcilicet & habere habitum, quemadmodũ priuatio, & habitus, idẽ enim modus eſt oppoſitionis. Nam ſicut cęcitas viſui opponitur, ſicut cœcum eſſe, & viſum habere, opponuntur.

8 Non eſt aũt neq, hoc quod ſub affirmatione & negatione eſt affirmatio & negatio: affirmatio nãq; oratio affirmatiua eſt, & negatio oratio negatiua: qđ vero ſub affirmatione & negatione eſt, nulla eſt oratio, ſed res. dñr aũt hæc eſſe oppoſita adinuicem tanquã affirmatio, & negatio, nã & in his modis oppoſitionis idem eſt: ſicut.n. affirmatio ad negationẽ opponitur, vt qđ ſedet ei qđ non ſedet, & ſic, & res quę ſub vtroq; eſt opponitur, ſ. ſedere aliquem, ad non ſedere.

9 Quod autẽ priuatio & habitus non opponuntur vt aliquid, manifeſtum eſt, non.n. dicitur id ipſum quod eſt oppoſiti, viſus enim non eſt cœcitatis viſus. nõ vllo alio modo ad ipſum dicitur. Similiter aũt neque cęcitas viſionis cęcitas dicitur: ſed priuatio quidem viſionis dicitur, cœcitas verò viſionis non dicitur, neq; viſus cęcitatis. Amplius ad aliquid omnia ad conuertẽtiam dicuntur, quare, ſi cęcitas eorũ quę ad aliquid ſunt, eſſet, vtique & conuerteretur ad illud ad quod dicitur, ſed non conuertitur: non enim dicitur viſus cœcitatis viſus.

10 Quod autem neque vt contraria opponuntur quę ſecundum priuationem & habitum dicuntur, ex his manifeſtum eſt. Contrariorum enim, quorum nihil eſt medium, neceſſe eſt vel in quibus fieri nata ſunt, aut de quibus prædicantur, alterum ipſorum ineſſe ſemper: eorum enim nihil medium erat, quorum alterum ineſſe ſuſceptibili neceſſarium erat, ut in languore & ſanitate, & impari atque pari. quorum uerò aliquid medium eſt, nunquam neceſſe eſt omni ineſſe alterum, neque enim neceſſe eſt omne ſuſceptibile vel candidum, vel nigrum eſſe, neque frigidum vel calidum: horum enim medium aliquid nihil eſſe prohibet. inſuper autem & horum erat aliquid medium, quorum alterũ ineſſe ſuſceptibili non neceſſarium erat præter illa, quibus vnũ ineſt naturaliter, ut igni calidum eſſe, & niui candidum, in his.n. determinate neceſſarim alterum eſt ineſſe, & non

vtrumuis contingit, non.n. poſſibile eſt ignem, frigidum eſſe neq; niuē nigram. Quare omni quidem ſuſceptibile non neceſſariū eſt alterum ipſorum ineſſe, ſed ſolis quib. natura vnum ineſt,& his determinate vnū, non vtrumuis contingit In priuatione autem & habitu neutrum eorum quę dicta ſunt verum eſt: non.n. ſemper alterum eorum ineſſe ſuſceptibili neceſſarium eſt, quod.n. nondum natum eſt habere viſum, neq; cæcum neq; viſum habens dicitur,quare nō erunt hęc vt ea contraria, quorū nihil eſt medium. Sed neque vt ea,quorum aliquid eſt medium, neceſſarium.n. eſt aliquando omni ſuſceptibili alterum eorum ineſſe. quando enim iam ad habēdam viſionem natum fuerit,tunc aut cęcū, aut habens viſum dicetur, & eorū non determinate alterum ſed vtrūuis cōtingit. non.n.neceſſarium eſt vel cecū vel viſum habens eſſe ſed vtrūuis contingit. in contrarijs autē, quorum aliquid medium eſt, nunquam neceſſarium erat omni ſuſceptibili alterum ineſſe,ſed quibuſdam,& his determinate vnum, & non vtrumuis,contingit. Vnde palam eſt q̃d ſecundum neutrū modorum tanq̃ contraria opponuntur ea,ſecundū priuationem,& habitū opponunt̄.

11 Amplius in contrarijs quidem cū ſit ſuſceptibile, adinuicem mutationem fieri poſſibile eſt:niſi alicui vnum natura ineſt,vt igni calidum:&.n. ſanum poſſibile eſt languere & cādidum nigrum fieri, & calidum frigidum: & ex ſtudioſo prauum, & ex prauo ſtudioſum fieri poſſibile eſt.prauus enim ad meliores exercitationes deductus,& doctrina (etſi ad modicum aliquid proficiat, vt melior ſit) ſi certe ſemel quamuis modicum incrementum ſumpſerit,palam eſt, quia aut perfecta mutabitur, aut ſatis multum incrementū ſumet. ſemper.n. bene mobilior ad virtutē ſit,etiam quodcunque incrementum ſumpſerit a principio.quare etiam veriſimile eſt plenius eum ſumere incrementū,& hoc dum ſemper fit,perfecte in contrarium habitum reſtituetur: niſi forte tēpore prohibeatur, Verū in priuatione & habitu impoſſibile eſt adinuicē mutationem fieri, ex habitu.n. in priuationem mutatio,fit a priuatione vero in habitum impoſſibile eſt: neque enim cæcus factus aliquis, rurſus vidit:neque cū caluus fuerit,rurſus comatus factus,eſt:neque cū fuerit edentulus,dentes ei iterū orti ſunt.

Quęcunque vero tanquam affirmatio & negatio opponuntur,palam eſt quod nullo prędictorū modo opponuntur. in ſolis.n. his neceſſarium eſt ſemper, hoc quidem eorum verum, illud aūt falſum eſſe, neq;.n. in contrarijs neceſſariū eſt ſemper alterum verum eſſe, alterum aūt falſum:neque in ijs, quę ad aliquid ſunt; neque in habitu & priuatione, vt ſanitas & languor contraria ſunt & neutrum horum neque verum neq; falſum eſt. Similiter aūt & duplum & dimidiū tanquā quę ad aliquid oppoſita ſunt: & nō eſt eorum neutrum, neq; ve- 12

rum, neque falſum, ſed neque ea quæ ſecundũ priuationem & habitũ dñr, ſicut viſio & cæcitas. Oĩno aũt eorum quæ ſecundũ nullam dicuntur complexionem, nihil neq; verum, neq; falſum eſt. omnia aũt quæ dicta ſunt, ſiue complexione dicuntur. Verumtñ maxime tale hoc cõtingere videbitur in ijs quę ſecundũ complexionem contraria dñr ſanum namq; eſſe Socratem, ad languere Socratem cõtrarium eſt. Sed neque in his neceſſarium ſemper alterum verum eſſe, & alterum falſum. cũ enim Socrates. ſit aliud quidem verum, aliud aũt falſum erit: cũ uero non ſit, ambo falſa ſunt. neque. n. languere, neq; ſanum eſſe uerũ eſt, cum ipſe non ſit oĩno Socrates. In priuatione uero, & habitu cũ non ſit omnino, neutrum uerũ eſt. cum aũt ſit, non ſemper alterum quidem uerum erit, alterum aũt falſum; habere namque uiſum Socratẽ ei quod eſt cœcum eſſe Socratem opponitur, ſicut priuatio & habitus. & cum ſit, nõ neceſſarium eſt alterum uerum eſſe, uel falſum cum. n. nondum ſit natus hr̃e, utraque falſa ſunt. & cum nõ ſit oĩno Socrates. ſimiliter quoque falſa ſunt utraq; & uiſum eum habere, & cęcum eum eſſe. In affirmatione uero, & negatione ſemper ſiue ſit, ſiue nõ ſit, hoc quidem falſum erit, illud aũt uerum. Languere namq; Socratem, & non languere Socratem, cũ ipſe ſit, palam eſt quod alterum eorum uerum, alterum uero falſum eſt, & cum non ſit, ſimiliter, languere etenim cum non ſit, falſum eſt: nõ languere aũt uerũ. Quare in his ſolis proprium erit ſemper alterũ eorũ uerũ alterũ falſum eſſe, quæcunq; tanquam affirmatio, & negatio opponuntur.

Contrarium aũt bono quidem ex neceſſitate malũ eſt. hoc autem per ſingulorũ inductionem palam eſt; ut ſanitati languor, & iuſtitiæ iniuſtitia, & fortitudini timiditas, ſimiliter autẽ & in alijs. Malo autem aliquando quidem bonum eſt contrarium aliquando malum. defectui enim, cum malum ſit, ſuperabundantia contraria, eſt cum ſit etiam ipſa malum. ſimiliter autem & mediocritas, cum utriq; contraria ſit, bonũ eſt. Sed in paucis quis tale hoc aſpiciet, in pluribus uero ſemper malo bonum contrarium eſt. Amplius, contrariorum nõ neceſſarium eſt ſi alterum ſit, & reliquũ eſſe. Sanis namque omnibus, ſanitas quidem erit, languor uero non. Similiter autem albis omnibus, albedo quidẽ erit, nigredo uero non. Amplius, ſi ei quod eſt Socratem ſanus eſſe, Socratem languere contrarium eſt, non contingit autem ſimul utraque eidem inesse; non utique continget cum alterum contrarium ſit, & reliquum eſſe, cũ enim ſit Socratem ſanum eſſe, languere Socratem non erit. Palam uero eſt quod circa idem, aut ſpecie, aut genere nata ſunt fieri contraria. Languor namque & ſanitas in corpore animalis nata ſunt fieri, albedo aũt & nigredo, ſimpliciter in corpore, iuſtitia uero & iniuſtitia in animal hominis. 13

Neceſſarium autē eſt omnia contraria, uel in eodem genere eſſe, uel in contrarijs generibus, uel ipſa genera eſſe. album enim & nigrum in eodem genere ſunt: color enim eorum genus eſt. iuſtitia uero & iniuſtitia, in contrarijs generibus: illius nam quæ uirtus genus eſt, huius autem uitium. bonum uero & malum non in genere ſunt, ſed ipſa ſunt genera aliquorum exiſtentia.

Cur iam de his poſtprædicamentis, & de quod, quoque ordine differat.

Diximus in principio huius tractatus, eum in tres partes eſſe diuiſum. In prima quidem parte traduntur quædam præambula ad prædicamentorum cognitionem neceſſaria. In ſecunda de ipſis prædicamentis, & generibus agitur. In tertia, quæ poſtprædicamenta dicitur, aliqua, quę in ipſis prædicamentis communiter reperiuntur, & ipſorum velut proprietates communes ſunt, continentur.

Hæc autem ſunt quinque, Oppoſitio, prius, Situs, Motus, Habere. De quorum ſingulit in ſuis capitibus agemus, & quomodo in prædicamentis inueniantur, explicabimus.

Primum ergo eſt Oppoſitio, de qua in quatuor primis prędicamenti ſermo factus eſt, dum dicitur ſubſtantiæ non eſſe cōtrarium, & in quantitate magnum opponi paruo, & in qualitate pariter, & relatione, & præterea in oībus prædicamentis oppoſitio inuenitur, cum differentijs oppoſitis genera quęque diuidantur. Agit igitur de oppoſitione.

Eſt autem hoc caput diuiſum in tres partes principales. Prima continet quatuor ſpecies oppoſitionis, & earum declarationes. In ſecunda fiunt quædam earum adinuicem collationes, vt cuiuſque differentia nota fiat, In tertia particularius agitur de contrarijs.

De oppoſitis verò quoties ſolent opponi, &c.

Hæc eſt prima pars, in qua materiam capitis proponit, nempe agendum eſſe de oppoſitorum modis, quadrimembremque facit diuiſionem, & eorum exempla proponit; poſtea de ſingulis differit,

Oppoſita igitur quadrupliciter opponuntur, Relatiue, Contrarie, Priuatiue, Cōtradictorie, Relatiue, vt dubium dimidio opponitur. Cōtrarie, vt bonum, & malum. Priuatiue, ſiue ſecundū priuationē & habitū, vt viſio, & Cęcitas. Contradictorie, ſeu tanquàm affirmatio vel negatio, vt ſedet, non ſedet.

Hic dubitabis qūo malum, & bonū ſint contraria, cum malū nihil aliud dicat quàm carentiam & priuationem bonis malum.n. eſt priuatio alicuius boni qđ in re erat futurum, vel iam erat, vt cęcitas dr̄ malum oculi, quia priuat oculum viſu ſuo, vt autē duo ſint contraria, vtraq; debuerint eſſe alicuius naturæ poſitiuæ. Ad hoc dico, non eſſe negandum naturā mali eſſe priuatiuam, nullum.n. ens poſitiuum in ſua natura eſt malum. Sed hic Ariſt ſumit bonū, & malum pro ipſis rebus quę dicuntur bonæ & malę, vt habitus virtutis & habitus vitij; ille enim bonum, hic vero malus dicitur, & contrarij ſunt. & vnum contrarium vniuerſaliter dicitur bonum, alterum malum in rebus naturalibus vt dulcedo bona, amaritudo mala.

Quæcūque igitur vt ad aliquid opponuntur, &c.

Singulos oppoſitionum modos aggreditur, & primū a relatiuè oppoſitis incipit. Illa aūt opponuntur ad aliquid, quęcumque hoc ipſum, qđ ſunt, oppoſitorum dicuntur, vel qūolibet aliter ad ipſa. Ponit exēpla variorum caſuum, quæq; relatiua ad ſua correlatiua referuntur, vt diximus ſuperius, ex quib variis exemplis rurſus eandem infert velut probatā definitionem. Dubitabis quare dixit (oppoſitorum dicuntur) & non, aliorum dicuntur, vt ſuperius dixit. Dico relatiua dupliciter poſſe comparari. Vno modo ad ſua correlatiua, vt ſcientia ad ſcibile, virtus ad ſuum obiectum. Altero modo ad alia quæ ſibi correlatiua non ſunt, vt ſciētia ignorantiæ, virtus vitio. Si relatiua primo modo ſumantur, ſic intra ad aliquid oppo-

nuntur, & ita loquitur in præſenti, ac propterea dixit, oppoſitorũ dicuntur, vt cognoſcamus hanc oppoſitionẽ eſſe intra ipſa correlatiua adinuicem. Si poſteriori modo ſumantur, contrariam aliquando ſortiuntur oppoſitionem vt ſcientia ignorantiæ & virtus vitio contraria eſt ſuis tamen correlatiui, vnum quodque horum ad aliquid: ſeu relatiue opponitur, & hoc ẽt in exempli, manifeſtatur. Dubitatur quõ duo correlatiua dicuntur oppoſita adinuicem cũ ſimul exiſtant, & vnum alterum non auferat, immo abſque altero alterum nequit conſiſtere. Reſpondet Albertus, non opponi ſecundum hanc coexiſtentiam, ſed ſecũndum, quod vnum alterum à ſubiecto expellit, pater.n. non compatitur in eo ſubiecto, in quo eſt filiationem eam ad quam dicitur, & cui opponitur, & hæc ratione ſimul non exiſtunt.

3 Illa vero quæ opponuntur, vt contraria, &c.

Secundo loco egreditur contraria, & ipſa ſic deſcribit. Cõtraria ſunt quæ cum adinuicem non ſint, vnum alteri inuicem contrarium dicit. Et eſt aduertenda iſta deſcriptio, duas autem habet partes. Altera eſt. Contraria adinuicem non dicuntur non n. dicitur album eſt nigri album, & nigrum eſt albi nigrum, tamen hæc particula non ſufficit; nam in priuatiue oppoſitis etiam hoc ideſt. & in contradictorijs; non.n. dicitur cæcitas eſt viſus cæcitas, & ea contra; propterea eſt altera particula. (Et vnum alteri eſt contrarium.) ideſt, eſt ſimilis & æqua ratio, & habitudo in vtroq; ſecundum quam album nigrum contrarium, & item album nigrum eſt contrarium, & hoc in nullis alijs oppoſitis, pręter relatiua, inuenitur; propterea excepit relatiua, dicitur enim, cæcitas eſt priuatio viſus, ſed nõ dicitur viſus priuatio cęcitatis. Similiter non ſedet, dicitur negatio illius, qui ſedet; ſed ſedet non dicitur negatio alterius ſed affirmatio. Hoc igitur indicat iſta particula in contrariis, alterum alteri ſibi inuicem contrarium dicitur. Dubitatio hic oritur, contrarietas eſt quædam relatio, ſicut ſimilitudo, diſſimilitudo, inęqualita, & reliqua; ergo quæ opponuntur ſecundum contrarietatem opponuntur relatiue. Dico hoc eſſe ſophiſma: hic enim non ſumimus oppoſitionem in illa relatione, quæ dicitur contrarietas, ſed in ipſis extremis quibus ineſt talis contrarietas; quæ extrema, ſ. album, nigrum, ſi ſecundum talem relationem cõtrarietas opponuntur, ſunt relatiua; ſecundum formas ipſas abſolutas, quibus contrarietas ineſt, contraria ſunt, & non ad aliquid.

Quæcunque vero cõtrariorum talia ſunt, &c. 4

Diuiſionem quandam contrariorum hic ponit. Contraria quædam non hñt mediũ, quædam aũt medium hñt; illa medium nõ habent, quæ circa proprium ſubiectum ita ſe habent, vt proprio eorum ſubiecto propoſito, ſit neceſſarinm alterum illorum ineſſe; v.g par & impar ſunt contraria, non habẽtia mediũ, quia poſito numero aliquo, qui eſt ſubiectum paritionis vel imparationis, neceſſe eſt quod ille numerus ſit par vel impar; & propoſito aliquo quod eſt ſubiectum ſanitatis, & ægritudinis, neceſſe eſt, vt illud aliàs ſit ſanum vel ægrum, ſecundum enim Ariſt. non eſt medium inter ſanitatẽ & ęgritudinem, vt vult Gale. hic.n aſſerit conualeſcentiam eſſe medium, hoc tamen non recipit Ariſt ſed hoc determinare eſt extra rẽ, ſat eſt hic poſita eſſe pro exemplo iſta duo, tanquam non habentia medium. Hic aduerte, ſemper ſumendum eſſe ſubiectum proprium cõtrariorum, id autem proprium ſubiectum vocat circa quod apta ſunt cõtraria vt verſentur; & ei inſit, vt corpus aliqđ mixtum dicitur ſubiectum proprium albedinis & nigredinis, cui albedo, vel nigredo ineſſe poteſt, aliter enim niſi proprium ſubiectum ſumas. medium inuenies in non habentibus medium, vt angelus nec eſt ſanus, nec æger, nec par, nec impar, ſumendum ergo eſt proprium ſubiectum.

Quorum autem non eſt neceſſarium &c. 5

Explicat quæ medium habeant, nempe quæ ſubiecto proprio poſito non eſt neceſſe alterum illorum ineſſe; vt album & nigrum medium habent, poſito enim corpore, non eſt neceſſe quod album ſit vel nigrum, poteſt namque eſſe rubrum, vel pallidum, quamuis inquit, non omne medium nomen habeat, in quo inſinuat duplex eſſe

conua-

cõtrariorum medium, alterum per participationem, alterum per negationem extremorum. Illud eſt per participationem, quod eſt aliqua forma ex extremis compoſita, vt pallor, rubor, quæ ex albedine & nigredine cõſtantur, illud autem eſt per negationem extremorum, quando non eſt aliqua forma media vel cõpoſita ex extremis, ſed aliquod ſubiectum particulare propriũ, a quo vtrunque extremum remouetur, vt prauum & ſtudioſum habent medium, non quidẽ participatione, ſed ſubiecto, nam datur aliquod ex proprijs ſubiectis, quod nec ſit prauum, nec ſtudioſum, ſ. homo qui nondum habet habitum virtutis, vel habitum vitij; hic.n. prauum & ſtudioſum ſumuntur ſecundum habitum, nam ſecundum actum nullus eſt homo adultus rationis capax, qui non ſit bonus vel malus. ſ. in peccato vel in gratia: poteſt tamen eſſe qui nec habitum virtutis, nec vitij habeat, vt qui vnum, aut alterum peccatum habet, ex quibus non dum factus habitus eſt.

6 Priuatio, uero & habitus, dicuntur quidem circa idem, &c.

Explanatis contrarijs accedit ad oppoſita priuatiuè, explicatque quæ apponantur priuatiuè ſeu quid ſit priuatio & habitus, & quid priuari, & habitum habere Priuatio, inquit & habitus circa idem aliquid ſunt, vt cæcitas, & viſus circa oculum. Pro cuius declaratione aduerte, contraria verſari quidem circa idem ſubiectum, ſed non ſemper circa idem ſubiectum ſpecie vel numero, vt album & nigrum, calidum, frigidum, circa corpus ſunt, quia non niſi corpori inſunt, at non in eadem corporis ſpecie, nec in eodem corpore numero. Similiter reliquæ oppoſitiones non eſt neceſſe ſint circa idem ſubiectum numero; at habitus, & priuatio nata ſunt fieri circa idem ſubiectum ſpecie, & numero, vt cæcitas, & viſus, ſemper oculum, & in oculo, in quo viſus eſt ibi nata eſt cęcitas ineſſe, Ac propterea dicit Ariſt debent non ſolum circa idem, ſed circa idem aliquid: & quia non eodem modo, & ordine ſe habent circa tale ſubiectũ, nõ enim ſimul ſunt in eodem, ſed vno adueniente alterum recedit, & non æqualiter, nã poſt habitum poteſt ſemper aduenire priuatio, non tamen ſemper poſt priuationẽ aduenit habitus; cum nunquam poſtquam aliquis mortuus eſt, iterum naturaliter redeat ad vitam, ſicut poſt vitam, ſemper eſt mors: propterea dicit habitus & priuatio videlicet fiunt circa illud ſubiectum, circa quod habitus aptus eſt eſſe: non, n. vtrumq; ſemper verſatur circa ſubiectum, in quo priuatio eſt: in oculo n. in quo priuatio eſt, viſus ineſſe non poteſt: ſicut in quo viſus eſt, cœcitas ineſſe poteſt. Poſtea explicat quid ſit eſſe priuatum in concreto; dicitq; illud ſubiectum priuatum dici, quod caret habitu, & forma, quam aptum erat habere illo tempore, quo, ea caret. Aduerte non quodcunque ſubiectũ non habens formam aliquam, dicitur priuari tali forma, ſed illud ſubiectum, cui talis forma ineſſe apta eſt, verbi gratia, lapis non dicitur priuatus viſu, ſeu cęcus, eo quòd non habeat viſum, quia non eſt aptus habere viſum, nec hoc ſufficit, ſed eſt neceſſaria etiam circunſtantia determinata partis, & temporis; non .n. dicetur homo cæcus eo quòd non habet viſum in manu, quamuis homo ſit aptus ad videndum, ſed propter ſubiectum aptum eſt neceſſaria circunſtantia partis, ſ. quòd non habeat vllum in oculis. Similiter circunſtantia temporis, vt careat forma, tempore, quo habiturus illam erat, catulus.n. ante nouem dies non dicitur cœcus, quamuis non videat, quia illo tempore non eſt aptus habere viſum: nec infans dicitur edentulus, quia tali tempore non eſt aptus habere dentes: illud ergo priuatum dicitur, quod cum ſit ſubiectum aptum ad formam aliquam debito tempore, & parte, illa caret, vt dicitur homo cęcus, qui viſu ſic caret quo tempore & parte habiturus erat eum, in quo manifeſtatur natura priuationis, eſt enim priuatio negatio formæ in ſubiecto apto ſecundum naturam, illam habere, debitis circunſtantijs.

Priuari verò, & habere habitum non eſt priuatio, & habitus, &c. 7

Cum aliter priuationem, & habitum; aliter priuatum eſſe, & habere formam explicaret; oſtendit, idem iſta duo non eſſe, differunt enim, ſicut albedo, & album eſſe, cum vnum ſubiectum includat, alterum vero minimè. Id autem probat dupliciter: Primo, cœcum eſſe, & cæcitas idem non ſunt,

ſunt: & ſimiliter viſum habere, & viſus: at cęcu n eſſe, & viſum habere ſunt priua i & haberi: cęcitas autem, & viſio, priuatio & habitus, ergo priuatio, & priuatum eſſe & habere, & habitus, non ſunt idem. Præterea ſecundo de ali quo, prædicatur cęcum eſſe, & viſum habere, de quo non cęcitas, & viſio, ergo idem non ſunt, nam homo dicitur priuatus & cęcus, non ta men cęcitas, vel priuatio. Statim ſubiunxit in quo hæc conueniant, nempe eadem oppoſitione opponantur, ſ. priuatiua, abſtracta, & concreta; vt enim cęcitas & viſio priuatiua ſunt, ita cœcum eſſe & viſum habere.

8 Non eſt autem hoc quod ſub affirmatione, & negatione &c.

Hic explicata ea quæ contradictorie opponuntur, & ea explicat penes voces: qui oppoſitio contradictoria non ſolis rebus in eſt, niſi vt cognitione appræhenduntur, vt oratione explicantur, nam, non ſedet, abſolute in rebus non eſt, niſi vt oratione, vel conceptu ſumitur, vt poſtea dicemus, docetque affirmationem & negationem non eſſe id quod affirmatur vel negatur, ſicut vox ſignificans non eſt res ſignificata tamē hoc vtrique ineſt, quòd ſicut oratio in ſe opponitur, ita res quæ per talem orationem ſignificatur.

9 Quoniam autem priuatio, & habitus non opponuntur &c.

Hæc eſt ſecunda principalis capitis huius pars, in qua Ariſt. iſtas oppoſitiones cōferi ac primo priuatiua cum relatiuis, contraria autem non comparat, quia ſuperius dixerat non eſſe adinuicem. Probat autem dupliciter priuatiua nō eſſe ad aliquid. Primo quia viſus & cęcitas non dicuntur ad inuicem, non enim viſus eſt ad cęcitatem. nec cœcitas ad viſum. Secuudo, quia non dicuntur ad conuertentiam, non enim viſus cęcitatis viſus eſt, nec cęcitas viſionis eſt cœcitas, non ego ſunt ad aliquid.

10 Quoniam autem neque vt contraria, &c.

Hic cum contrarijs, comparat & dupliciter probat, quæ ſecundum priuationem & habitum opponuntur, non opponi contrariè. Primum argumentum, eſt hoc breuiter, quia ſatis prolixum eſt in littera Contraria quædam habent medium, quædam non habet medium: at priuatiua, nec ſunt ex contrarijs habentibus medium, neque ex non habentibus. ergo non ſunt contraria. Minor probat de contrarijs non habentibus medium Iſta contraria ſic ſe habent, quod in ſubiecto proprio, neceſſario alterum inſit, & hoc in omni ſubiecto, ita, vt nullum detur ſubiectum ſuſceptibile, cur alterum illorum non inſit. At datur aliquod ſubiectum proprium priuationis & habitus, cui non neceſſario vnum horum inſit: catulus enim eſt ſubiectum proprium, & aptum, quamuis ei deficiat circunſtantia temporis, tamen nec eſt cœcus, nec videns. Probatur autem de contrarijs habentibus medium: hæc enim ſic ſe habent, vt in nullo proprio eorum ſubiecto vnum neceſſario inſit, niſi quando a natura inſunt. vt album & nigrum habent medium, & nullum corpus dabitur quod neceſſario ſit album vel nigrum, nam poteſt eſſe pallidum. Patet. Illi corpori, cui a natura ineſt album vel nigrum ſicut niui, & pici, ineſt albedo vel nigredo naturaliter. Similiter de calido & frigido, calor enim eſt naturaliter igni. Præterea iſta ſubiecta. quibus naturaliter ineſt vnum contrariorum ex his, habent vnum determinatè, ideſt ita vnum, quod non alterum, vt nix albedinem, ignis calorem: at in priuatiuis hoc non ſit; in primis ſunt ſubiecta propria in quibus naturaliter non inſunt, & tamen in eis neceſſario, vnum oppoſitum ineſt vt homini, & cani adulto neceſſario ineſt vel cęcitas, vel viſus, neutrnm tamen a natura ineſt, cum eis manentibus poſſunt adeſſe, Præterea, quia non datur extremum determinatum ad vnum ſubiectum, ſicut in illis contrarijs, datur vnum quod neceſſario ſit album, & non nigrum, at in his nullum datur ſubiectum ex natura ſua determinatum ad vnum, quodlibet. n. eſt cęcum vel videns.

Circa iſtam rationem dubitabis, videtur enim non procedere recte; nam ad probandum non eſſe contraria non habentia medium, ſumit ſubiectum non ſuſceptibile priuationis & habitus, nempe catulum ante nouum diem; & poſtea ſumit ſubiectum ſuſceptibile pro contrarijs mediatis. Dub

Ad

Ad hoc dico argumentum eſſe bonum: & eius vis, & robur in hoc eſt. In contrarijs non habentibus medium omni tempore alterum illorũ ineſt ſubiecto ſuſceptibili, nec expectat tempus aliquod, vt inſit ſubiecto; at priuatiua, non omni tempore ſubiecto inſunt, cum catulus aliquo tempore nec videns nec cœcus ſit: & tamen ille ſubiectum eſt, cum poſt aliquod tempus viſurus ſit, vel futurus cęcus: Quòd ſi dicas catulus nondum eſt aptus tunc, vt recipiat alterum illorum: Ex hoc colligitur aliquod aliud præter ſubiectum eſſe neceſſarium ad priuationem, quando quidem illud nondum ineſt aliquod horum, ſiue habitus ſiue priuatio: quod tamen in contrarijs non eſt; cum tale tempus poſtquam ſubiectũ exiſtit, non expectetur: & ita differunt à contrarijs. Et hic eſt ſenſus veriſſimus ipſius Ariſt. quem optime inſinuauit Simpl. Similiter de altera parte argumenti circa contraria mediata, Vis argumenti hæc eſt. Nullo tẽpore eſt neceſſarium aliquod illorum contrariorum ſubiecto ineſſe, niſi ſit à natura vnum extremũ: at aliquãdo, vt ipſe textus expreſſe dicit, eſt neceſſarium alterum iſtorum ſiue habitus, ſiue priuatio inſit, homini vel cani adulto, ergo non eſt ex illis contrarijs, & hoc obſerua Dices: quo pacto calor, igni & albedo niui ineſſe à natura dicuntur? Dico non ineſſe à natura, quia ſint de eorum ſubſtantia, vt aliqui exiſtimarunt, credentes eſſe formas ſubſtantiales, cũ tamen hoc ſit contra Ariſt. ipſum, vt recte dicit Alb c. 8. aſſerit. n. eſſe contraria, at ſubſtantiæ non eſt contrariũ: ſed dicuntur de natura illorum, quia ſunt paſſiones naturam conſequentes non ſeparabiles, niſi per corruptionem ſubiecti.

11 Amplius in contrarijs quidem cum ſit ſuſceptibile, &c.

Hoc eſt ſecundum argumentũ, quo probat priuatiue oppoſita, non eſſe contraria; etenim contraria circa idẽ ſubiectũ poſſunt mutuo ſe expellere, & ad inuicem mutari, niſi quando vnum ineſt à natura, vt poteſt quando languorem habet, ſanari: & quod ſanum, eſt languere; & calidum fieri frigidum, & frigidũ fieri calidum: & ex ſtudioſo põt quis prauus, & ex prauo ſtudioſus fieri: quod probat, nam homo prauus ſi bene incipiat aſſuefieri, abſque dubio poteſt vel modicum in virtute proficere; at ſi iterum atq; iterum aſſuefiat, poterit ad virtutẽ peruenire, vel ſaltem magnum incrementum facere, Hoc dicit pp Platonem, vt dicit Alb. qui dicebat virtutem non fieri aſſuetudine; & contra Stoicos, qui exiſtimabant virtutẽ eſſe inamiſſibilem: contraria igitur mutuo mutantur, at in priuatis id nõ ſit, ergo ſunt diuerſa. Minor patet, quia ex vidente cæcũ fieri põt, & ex comato caluum, & ex habente dentes edentulum, at econtra, à priuatio ad habitum regreſſus eſt impoſſibilis.

Quæſtio, Num à priuatione ad Habitum poßit eſſe regreſſus.

Dubitatur: nam videtur à priuatione eſſe regreſſus ad habitum: nam à ſomno poteſt quis ad vigiliã reſtitui: & nocte & tenebris aer redit ad lucem. & ex non igne fit ignis; qũo ergo à priuatione non eſt regreſſio?

Circa hoc aduerte Duplex põt conſiderari regreſſus; alter vt ad idem numero, idẽ prorſus numero, quod ante fuit, redeat, alter regreſſus ad idem ſpecie, vt redeat idem ſpecie, cum eo, quod ante fuit vt quãdo aliquis infirmus ſanatur, reſtituitur quidem ei ſanitas eadẽ, non quidem numero, ſed ſpecie. Præterea, regreſſus iſte in ſpecie eſt duplex; alter immediatus, alter mediatus Immediatus eſt, quando abſque alia mutatione illud in quòd aliquid mutatum eſt, redeat iterũ; vt ſi aer vertatur in aquam, & ex aqua rurſus abſque vlla alia mutatione fiat iterum aer, eſt regreſſus immediatus, at regreſſus mediatus eſt, quando non ex vna mutatione, ſed varijs illud reſtituitur, vt dicit Ariſt. ex vino fit acetum, tamen ex aceto non immediate fit vinum, niſi prius mutetur in aquam, & rurſus aqua vino infuſa mutetur in vinum. 8. Metaph c 5 Primũ funda.

Aduerte præterea. Priuato eſt triplex, prima priuat ſolum actum, vt ſomnus qui priuat tantum actum videndi; & tenebræ lucem. Altera non ſolum actu, ſed etiam potentia priuat; vt cœcitas quæ eſt in oculo læſo, in quo non eſt potentia viſiua. Iſta potentia eſt duplex, propinqua, & remota. Propinqua eſt proximum principium ad operandum, quod non indiget altero ſupra addito principio poſt ſe ad operationem, vt Secundũ fun.

eſt

eſt potentia viſiua ad videndum, & illa eſt priuatio priuans potentia propinqua. altera eſt potentia remota, quæ eſt principium operandi, ſed tamen indiget alio principio ſuperaddito. vt animal eſt principium remotum ad videndum, quia indiget alio principio ad viſionem, nempe potentia viſiua. Et ita eſt tertia priuatio priuans potentiam propinquam, & remotam vt mors quæ etiam corpus priuat anima & diſpoſitione, quæ erat in corpore ad animam, quæ erant in principio vitæ.

Prima concl. Hoc ſuppoſito ſit prima concluſio. Regreſſus ad idem numero in omni priuatione naturaliter eſt impoſſibilis; verbi gratia, quando dormiens reſtituitur ad viſionem ſeu vigiliam non eſt illa viſio, & actus, idem numero cum eo qui erat ante. Dico naturaliter, nam ſupranaturaliter Deus idem numero poteſt reſtituere: immo reſtituit quando in hoc mundo mortuos reſuſcitauit, & nos in reſurrectione poſt mortem erimus ijdem numero.

Secūda concl. Secunda concluſio. Regreſſus ad idem ſpecie ex priuatione priuante actu, eſt poſſibilis, hæc clara eſt, vt argumenta probant de ſomno, tenebris, & alijs.

Tertia concl. Tertia. Regreſſus immediatus ex priuatione priuante potentia ſiue propinqua, ſiue remota, eſt impoſſibilis, vt qui amiſit potentiam viſiuam rurſus naturaliter non videbit: & cadauer non fiet homo; & hoc eſt quod hic docet Ariſt. at dixit regreſſum immediatum, quia mediate regreſſus poteſt ille fieri, vt patet in aceto, quod fit aqua, & rurſus vinum; & cadauer terra, & iterum terra planta, & fructus, & fructus cibus, ſanguis, & ſemen, ex quo iterum fit anima; ſed iſte regreſſus mediatus eſt. Ad illud de igne & aqua dico, quando ignis fit aqua, priuatio illa priuat, materiam actu, ſed non potentia propinqua: quia materia elementorū interſit eſt in potentia propinqua ad quamlibet formam elementi: & hoc nota, quamuis pertineat potius ad Philoſophiam.

12

Quæcunque vero tanquam affirmatio, &c.

Hic iam Ariſtoteles oppoſita contradictorie alijs omnibus comparat; docetq; præterea non eſſe nec relatiue oppoſita, nec cōtrarie, nec priuatiue, tali argumento. In oppoſitis cōtradictorie, ſemper vnū eſt verum, alterum falſum, at in alijs omnibus oppoſitis; neq; eſt verum neq; falſum: ergo ſunt diſtincta oppoſita, ante cedens probat quia reliqua nō ſunt complexa, nec propoſitiones, vt exemplis probat: iſta vero ſecundum cōplexionem dicuntur. Proponit autem dubium; quod ſi reliqua oppoſita cum complexione ſumantur, vt Socrates eſt albus, Socrates eſt niger, pater, filius videns, cæcus: reſpondet adhuc nō eſſe eadem, quia in iſtis non eſt neceſſe vnum eſſe verum, alterum falſum: Patet, ſi enim ſubiectum non exiſtat, reliqua oppoſita ſunt falſa, vt ſi Socrates non ſit, falſa ſunt iſta, Socrates eſt albus, niger, pater, filius, vidēs cęcus. Immo in priuatiuis non ſolum quando ſubiectum non eſt, ſed etiam quando aptum non eſt, erit falſum vtrumq; oppoſitum, vt diximus: at in contradictorijs ſemper ſiue ſubiectum ſit, ſiue non ſit, alterum eſt verum, alterum falſum, vt ſi non ſit Socrates, falſum erit, quod ſedet verum tamen erit, quod non ſedet: hæc enim eſt natura talium oppoſitorum.

Contrarium autem bono ex neceſſitate quidem malum eſt, &c. 13

Hæc eſt tertia capitis principalis pars, in qua aliquot theoremata contrariorum quæ eorum naturam manifeſtant, ponuntur.

Primum eſt Bono ex neceſſitate malum contrariatur, malo autem & bonum, & malum aliquando. Huius prior eſt pars, bono ex neceſſitate malum contrariatur: quæ nō ſignificat, quod ſemper bonum habeat contrarium, non enim hoc ita eſt multa namque bona contrarium non habent: ſed ſignificat, quod quoties bonum habet contrarium, id malum, non bonum eſt. Oportet autem intelligere, quid per bonum, quid per malum intelligat; & quidem dupliciter poteſt adhoc reſponderi, primo per bonum intelligunt qualitatem ſecundum ſe appetibilem, vt eſt iuſtitia, ſcientia ſanitas per malum autem qualitatem ſecundum ſe non appetibilem, vt vitium ignorantia languet, & tunc eſt ſenſus, qualitati bonæ qualitas mala opponitur, vt ſanitati languor iuſtitiæ iniuſtitia, malo autem aliquando bona, vt timiditati fortitudo, aliquando mala, ut timiditati temeritas, ſunt enim duo mala, alterum per exceſſum, alterum per defectum,

virtu-

virtuti, quæ in medio eſt, contraria. Nec mireris, ſi vni duo contraria ſint, cum id ſit diuerſis rationibus. Poteſt ſecundo etiam reſponderi generalius. vt per bonum intelligat qualitatem conuenientem ſubiecto; & per malum qualitatem diſconuenientem ſubiecto, vt calor eſt bonus ſubiecto cui conuenit, & hunc frigiditas mala, vt ſit ſenſus, cui vnum contrarium bonum eſt, & conueniens, alterum malum eſt, & nociuum, at cui aliquod malum eſt, alterum aliquando eſt bonum, aliquando etiam malum, vtriq; ſenſus mihi probatur, ſed prior eſt melior.

Alterum theorema Non eſt neceſſarium vtrumque contrariorum eſſe in rerum natura, poteſt enim vnum abſque altero ineſſe: poſſunt enim omnia bene ſe habere poſſunt præterea omnia colorata eſſe alba.

Tertium. Contraria ſimul non ſunt in eodem ſubiecto: nihil enim eſt ſanũ, & languidum, calidum & frigidum: hoc intellige ſecundum eandem partem ſubiecti, & in gradibus intenſis, aliter enim poſſunt eſſe ſimul, iſta eſt communis limitatio huius theorematis; quamuis ego exiſtimem non eſſe opus limitatione; ſenſus enim eſt. Vnũ & idem ſubiectum numero ſimul non recipit abſolutas prædicationes contrariorum; non enim dicitur calidum, & frigidum, quamuis in vna parte calorem, in altera frigiditatem poſſit recipere.

Quartum. Contraria exiſtunt abſolute in eiſdem ſubiectus, vel ſpecie, vel genere, non tamen in eodem numero, vt modo dixi: in quo à priuatiue oppoſitis differunt, quæ ordine quodam circa idem ſubiectum numero exiſtunt vt diximus ſuperius.

Quintum. Contraria vel ſunt in eodem genere proximo, vt album, nigrum, vel ſub diuerſis generibus eiuſdem prædicamenti, vt iuſtitia ſub virtute, iniuſtitia ſub vitio, vel ipſa ſunt genera eiuſdem prædicamenti, vt virtus quæ dicitur bonum, vitium quod dicitur malum, nunquam tamen ab eodem prædicamento egrediuntur, vt etiam prædicamento qualitatis. Ex his poſſet contrariorum deſcriptio ſumi Contraria ſunt qualitates, quæ cum adinuicem non dependeant, ſub eodem ſunt prædicamento, & ab eodem ſubiecto mutuo ſe expellunt, ab eodem, inquam, numero.

Dubia quædam ſcitu digniora.

Circa iſtud caput dubium eſt de numero, & ordine harum oppoſitionum prędictarum, ad quod bene reſpondet Ammo. Oppoſitio n aut põt cõſiderari, vt in rebus eſt aut vt in rebus ſecundũ quod voce ſignificantur, ſi hoc poſtremo modo cõſideretur eſt oppoſitio, vt affirmatio & negatio, vt autem in reb eſt, aut res ſunt abſolutæ, aut reſpectiuæ, ſi reſpectiuæ, ſit oppoſitio ad aliquid: ſi abſolutæ, aut agunt ad inuicem, & mutuo ſe expellunt, aut non: ſi adinuicem, & mutuo ſe expellunt, ſunt contraria, ſin vero non mutuo, ſunt priuatiua Patet igitur non eſſe alias oppoſitiones præter has. Dubiũ primum de numero & ordine oppoſitoũ

Ex hoc colligitur ordo: eſt enim ordo ab imperfectiori oppoſito, & debiliori, patet autem minimam oppoſitionem eſſe relatiuorum quæ non ſe mutuo expellunt à ſuis ſubiectis, imò de neceſſitate ſimul exiſtunt. Poſt hanc oppoſitionem aliarum minima, eſt contraria, quia eſt regreſſus ab vno ad alterum mutuus in priuatiuis vero nõ eſt mutuus regreſſus, oppoſitorum autẽ maxima eſt ſecundum affirmationem & negationẽ, quæ adeo repugnant, vt nunquam ſimul ſtent, ſiue ſubiecto extante, ſiue non extante, ſemper enim alterum verum, alterum falſum eſt, in aliis id non fit, vt diximus circa textus interpretationem.

Hic vnũ aduerte. alias tres oppoſitiones abſolute eſſe in rebus, quia eſt oppoſitio in complexorum exiſtentiũ, ẽt ſunt in vocib ſi cũ cõplexione ſumãtur, vt diximus, quãdo facimus ex illis complexiones, at contradictio, cum ſit ſecundum affirmationẽ & negationem, non eſt in rebus abſolute, ſed in eis vt voce & conceptu ſignificantur. Nota.

Obiicies fortaſſe ẽt eſſe cõtradictionem in ſimplicib vt hõ, nõ hõ, equus nõ equus. Non negamus hoc ſed eſt magnum diſcrimen à reliquis oppoſitis, nam reliqua oppoſita ſecundum vtrumque extremum ponunt aliquid reale, in rebus ẽt priuatiuis hoc fit, nam priuatio non eſt pura negatio formæ, ſed negatio in quodã ſubiecto at in his contradictoriis extremum negatiuũ eſt ens rationis purum, cum ſit negatio, nec ponat ſubiectum; nam, non homo, etiam quæ non ſunt ſignificat, præterea ab Ariſt 4. Metaꝗ tex. 7. vocatur negatio extra genus Dubiũ ſecundũ de cõtradictiõe.

Dubi.

Dubiũ 3. de oppoſitio ĩ genere. Dubitatur An oppoſitio ſit genus ad has quatuor; videtur n. eſſe analogum, cũ Ariſ. dicat oppoſitionem dici quadrupliciter; & propterea quia oppoſitiones ſunt inæquales; maxima n. oppoſitio eſt contradictoria, minima relatiua; & quod magis eſt, quia omnis oppoſitio menſuratur per contradictionem; vnum.n.extremum negationē alterius debet habere, vt Ariſ. docet 10 Meta. Alber.c.1 ita exiſtimat ſ eſſe analogum, & Iamblicus.& ita mihi videtur, præſertim cũ aliqua ſit oppoſitio non abſolute talis, ſed rõnis, vt contradictoria Simplicius.& Porphy. credunt eſſe genus quoddam, & ſententia quoq; iſta probabilis eſt ſatis

Dubiũ 4 de priuatione. Circa priuationē aduerte, vt dicebamus, in hoc differt a negatione pura, quòd negatio non ponit exiſtentiã ſubiecti poſſumus .n.vere dicere, chimęra non ſedet, ad priuatio ponit aliquod ſubiectum, non n. cæcum dicitur, niſi quod exiſtit, ſecũdum aũt quod quadrupliciter præſupponit ſubiectum quadruplex eſt priuatio, vt docet Ariſt. 5. Meta. c 22. Tribus quidem modis primis non proprie, quarto vero proprie dicitur priuatio. Primo priuatio dicit carentiam alicuius formæ in ſubiecto quocunque ſiue apto, ſiue inepto ad illam formam: quo pacto dicitur planta cæca, & mare ſurdum. Altera priuatio dicit carentiam formæ in ſubiecto apto ad illam formam, non quidem in ſpecie, ſed in ſuo genere i. quia tale ſubiectum eſt aptũ ratione ſui generis, ſuſcipere illam formam, quamuis non ſecundum ſuam ſpeciem; vt talpa dicitur cæca, nõ quidem ꝙ ſit apta in tota ſua ſpecie, vt vult Ariſt. videre, tamen eſt in tali genere, quo viſus reperitur, eſt n. animal. Tertio dicitur priuatio negatio formæ in ſubiecto, apto quidem & ſecundum ſpeciem recipere talem formam, ſed non tali tempore, vt catulus eſt cæcus ante nonum diem. Tandem quarto priuatio dicit negationem formæ in ſubiecto quidem apto, & ſecundũ ſpeciem, & tempus, vt homo cęcus qui caret viſu, quando habiturus eum erat, & ſic ſumitur priuatio ab Ariſt. in præſenti, & hæc dicitur proprie priuatio.

De modis Prioris. Cap. X I I.

PRius autē alterum altero dicitur quadrupliciter. Primo quidem & maxime proprie ſecundum tēpus: ſecundum quod antiquius alterũ altero, & vetuſtius dicitur: in eo.n.quod tēpus amplius eſt, & antiquius, & vetuſtius dr̄. Secundo autem, quod nõ conuertitur ſecundũ ſubſiſtendi conſequentiã, vt vnum duobus prius eſt: duobus.n. exiſtentibus, mox unũ eſſe conſequens eſt: uno uero exiſtēte, duo eſſe non neceſſariũ eſt. quare non conuertitur ab uno cõſequentia, ut reliquũ ſit. prius aũt illud eſſe uidetur, a quo non conuertitur eius quod eſt eſſe cõſequentia. Tertio uero ſecundũ ordinē quendã prius dicitur; quemadmodum & in ſcientijs & in orationibus, nam in demonſtratiuis ſcientijs eſt prius & poſterius ordine: elementa. n. priora ſunt ordine ijs quæ deſcribuntur, ſed in Grammatica elementa ſyllabis priora ſunt, & in orationibus ſimiliter proęmiũ narratione prius ordine eſt. Amplius, præter ea quæ dicta ſunt quod melius & honorabilius eſt, prius natura eſſe vr̄ cõſueuerũt autem & multi honorabiliores & magis dilectos a ſe, priores apud ſe dicere, eſt quidem & pene alieniſſimus priorũ hic modus. Modi igitꝰ q̃ dicti ſunt de priore, fere tot ſunt.

Videtur autem prętereos qui dicti ſunt alter eſſe prioris modus, eorum.n.quæ conuertuntur ſecundũ eſſe conſequentiã, quod alteri quomodolibet cauſa eſt, conuenienter prius natura dici poſſit. Quod uero quædam ſunt huiuſmodi, palam eſt, eſſe namque hominem, ſecundum ipſius eſſe conſequentiam

ad

ad veram de ſe conuertitur orationem. nam ſi homo eſt, vera eſt oratio, qua dicimus, quod homo eſt & conuertitur, nam ſi vera eſt oratio, qua dicimus, ꝙ homo eſt, eſt homo. Eſt aũt vera oratio nequaquã cauſa, vt ſit res, uerũtamen res quodammodo cauſa videtur, ut ſit uera oratio, eo enim quod eſt res eſt aut nõ eſt uera oratio aut falſa dicitur. Quare ſecundum quinque modos prius alterum altero dici poteſt.

HOc eſt aliud poſt prædicamentum: nempe quot modis dicatur, prius: conſtat enim prædicamento ſubſtantiæ, ſubſtantiam ſingularem fuiſſe dictam primam: & in capite, Ad aliquid, ſcibile prius eſſe ſcientia: & tandem inter omnia prædicamenta, & inter prædicata ſingulorum prædicamentorum eſt quidam ordo ſecundum quem vnum prius, alterum poſter us eſt: propterea oportuit, vt quotupliciter prius aliquid diceretur, explicaret.

2 Prius autem alterum altero dicitur quadrupliciter, &c.

Quatuor modos, quibus vnum altero prius eſſe communiter dicitur, aſſignat Primus eſt, ſecundum quem, vnum alteri tempore præcedit: quo pacto dicimus imperiũ Perſarum fuiſſe prius Romanorum Imperio. Hunc prioris modum maxime propriũ appellat, eo quia notiſſimum omnium eſt, cum fundetur in tempore, quod omnibus patet. Præterea quia fuit prima impoſitio, & ſignificatio huius vocabuli, Prius, cum ſit maxime nota. & reliqua, quæ priora dicuntur, eatenus priora dicuntur, quatenus ad prioritatem illam primam referuntur: vt. n. prius tempore ſine poſteriori exiſtere poteſt, ita quæ independentia ab alijs ſunt priora dicuntur eis, quæ ab illis dependent. Secundus modus prioris eſt, ſecundum quẽ illud dicitur prius, a quo non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia, ideſt, id quod alijs infertur; quod tamen non infert: vt vnum eſt prius duobus, quia ſi duo ſunt, vnum eſt, non tamen ſi vnum eſt duo ſunt: & ſic vniuerſaliter omnia ſuperiora ſuis inferioribus hoc modo priora dicuntur.

Tertio, aliquid dicitur prius ordine, quã modus non in tempore, nec in illatione, ſed in quadam multorum habitudine conſiſtit, ſecundum quam vnum alterum conſequitur. ponit exempla de duplici ordine & de ordine docendi, & de ordine dicendi. Ordine quidem docendi, ſeu doctrinæ, elementa in Geometria ſunt definitiones, vt quid ſit punctum, quid linea, quid ſuperficies, quid figura prius tradunt quam deſcriptiones ideſt propoſitiones per ſe notas & reliquas concluſiones vt a puncto in punctum lineã ducere totum eſt maius parte, triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis: ſimiliter in Grammaticis elementa, ideſt literas prius docemur quam ſyllabas, & ſyllabas, prius quam dictiones. Ordine autem dicendi prius prooemium, quam narratio, & hæc, quam confirmatio, omnia igitur hæc ordine priora dicuntur, ita, vt quãuis prius tempore diceretur narratio, prooemium tamen ſemper ſuam proprietatem ordinis haberet.

Quarto. Id dicitur prius quod dignius eſt, & honorabilius: quomodo magis amicos, priores aliis apud nos vocamus, ſeu primos apud nos, & hæc eſt prioritas dignitatis; ſed iſtum docet eſſe modum alienum & improprium, vulgare tamen. Ratio, huius ex Ammo: hæc eſt hunc enim modum dicit non eſſe proprium, quia vere non fundatur in ipſis rebus, ſed in exiſtimatione & affectione noſtra, quæ extrinſeca eſt ipſis, quę priora dicuntur, vel poſteriora: Aliam etiam huius rationem tradit Simplicius, nempe quia in ſermone non eſt vſitatis modus loquendi, amiciores, & honorabiliores vocare priores: ac propterea dicit alieniſſimum hunc modum, quaſi improprie dictum tali vocabulo, quod tamen vulgariter dicitur.

Videtur autem præter eos qui dicti ſunt, &c. 3

Hi ſunt quatuor modi prioris, qui cões ſunt, & ab omnibus aſſignãtur præter hos vnũ aliun ex propria ſententia, vt notãt Alber. & Boet. enumerat; ac propterea ſuperiori numero hic non eſt cõprehenſus, cum dixit, Prius quadrupliciter dici, quia id ſecundum

ctum cõem ſentẽtiam docebat: id.n.vltimo alio modo. Prius dicitur, quod cum alio in conſequentia conuertitur, & illius eſt cã, vt homo eſt prior riſibilitate, quia inter vtrũq; eſt mutua conſequentia, & homo eſt riſibilitatis cã; & hoc dicitur prius natura, Ponitur huius exemplum, iſta propoſitio, homo eſt, vera eſt, eo quod homo in ſe ſit; ẽt conuertitur, nam ſi homo, in re eſt, & ipſa propoſitio, vera erit tamen quod homo ſit, ſ. res ipſa, eſt cã veritatis, propoſitiones Vt n. docet Ariſt. 9. Metaph c 12. non quod nos vere te putamus album eſſe tu albus es, ſed quia tu albus es, nos, qui dicimus, verum dicimus, & hoc eſt quod dici ſolet, veritatẽ eſſe in rebus ſicut in cã: de quo differemus in libris Perih. Res igitur eſt prior natura, qua propoſitio dicatur vera; & vniuerſaliter omnis cauſa prior eſt natura ſuo effectu; hæc autem prioritas non dicit illam temporis præceſſionem; poſſunt.n.duo ſimul eſſe tempore, vnum tamen altero natura prius eſſe ſicut in eodem tempore, eſt ſol & lux homo, & riſibilitas; at ſol luce, & homo riſibilitate priores natura ſunt, eo quod ſol lucis, & homo riſibilitas ſint cã. Hi ſunt modi Prioris quod Ariſt enumerat, & ijdẽ prorſus ſunt modi, Poſteriores, nam in oppoſitis quot modis dicitur vnum, tot ẽt alterum; vnde etiam eſt poſterius tempore, in conſequentia, dignitate, ordine, & natura.

Not primo. Circa hoc caput aduerte, maxime Prius & Poſterius eſſe in prædicamento ad aliquid, ſunt n. mutuo correlatiua, immo omnia poſt prædicamenta in prædicamentis ſunt ſupradictis: oppoſitio.n ad aliquid eſt, & contrarietas & reliqua ſimiliter ſimul ad aliquid eſt, Motus autem ad actionem, & paſſionẽ refertur; habere ad aliquid, & poſt prædicamenta iſta fiunt propter duo, primo quia ſunt proprietates diuerſorum prædicamentorum, & pluribus inſunt, in ſubſtantia enim, qualitate, quantitate, & quando, ineſt prioritas, alia ſimiliter multis competunt. Secundo quia iſta multipliciter dicuntur, propterea in communi ſumpta nullius ſunt prædicamenti, æquiuoca enim a prædicamento excluduntur, vt alia ſunt, nec ad prædicamentum pertinent, niſi ratione ſignificatorum per ſe. Propterea iſta hic per ſe ſumuntur vt diſtinguantur, & diſtincta in ſuis collocentur generibus. Aduerte præterea, Ariſt. ex actius tradidiſſe in 5. Meta c. 11. de priori, & poſteriori hic autem illos modos aſſignat, qui in ipſis prædicamentis frequẽtiores ſunt, quamuis forſam omnes alij ad has reduci poſſent, vt dicit Simp. ſed hoc in Metaphyſicam reſeruemus.

Nota ſecundo. Aduerte etiam non repugnare vnum, & idem multis modis eſſe prius ſimiliter vnũ eſſe prius vno modo, & poſterius altero, verbi gratia, pars eſt prior toto, natura, quia eſt cauſa, ſed totum prius dignitate. Similiter animal eſt prius homine conſequentia, ſimiliter etiam natura, quia eſt ſuperius homine, & ipſius cauſa.

Notã. Aduerte tandem, omnem cauſam ſuo effectu eſſe naturæ priorem, hic tamen Ariſt. non loquitur niſi de cauſa, & effectu, quæ ſimul ſunt, & conuertuntur; nõ ꝙ illa cauſa, quæ ſimul non eſt cum effectu, non ſit natura prior, vt Petrus qui abſque ſuo patre, qui cauſa eſt, poteſt eſſe, ſed quia talis cauſa, quæ ſine effectu eſt, ſit prior tempore, qui modus prioris perfectiſſimus eſt.

De modis ſimul. Cap. XIII.

Simul autẽ dicũtur ſimpliciter quidẽ & proprijſſime, quorum generatio in eodẽ eſt tẽpore. neutrum.n.eorũ neq; prius, neq; poſterius eſt. Simul aũt ſecundũ tempus hæc dñr. Natura uero ſimul ſunt, quæcũq; conuertuntur quidem ſecundũ eius quod eſt eſſe cõſequentiã, ſed nequaquã alterum alteri cã eſt, vt ſit ut in duplo, & dimidio, conuertuntur etenim hæc.nã cum duplum ſit, dimidium eſt: & cum dimidium ſit duplum eſt: ſed neutrum alteri cauſa eſt, ut ſit. Dicuntur autem ſimul natura, & quæ ex eodem genere ẽ diuerſo ab inuicẽ diuiduntur. E diuerſo aũt diuidi ab inuicem dicuntur, quæ ſecundum eandem ſunt diuiſionẽ: ut uolatile, greſſibile, & aquatile, hęc.n.ab inuicem

cem è diuerſo diuidũtur, cum ſunt ex eodem genere, animal namq; diuiditur in hęc, in volatile, greſſibile & aquatile, & nihil horũ prius vel poſterius eſt, ſed ſimul hęc natura eſſe videntur. Diuiditur aũt & unũ quodque horũ in ſpecies rurſus, vt volatile, greſſibile, & aquatile, erũt ergo & illa ſimul natura, quæcũq; ex eodem genere. ſecundum eandẽ ſunt diuiſionẽ, genera uero ſpeciebus ſemper priora ſunt neq; enim conuertuntur ſecundum eius quod eſt eſſe conſequentiam, vt cũ quidẽ aquatile ſit, animal eſt cum uero ſit aĩal non neceſſe eſt, vt aquatile ſit. Simul ergo natura dicũtur, quæcũque quidem cõuertuntur ſecundũ eius quod eſt eſſe conſequentiam, ſed nequaquam alterũ alteri, vt ſit cauſa eſt, & ea quę ex eodẽ genere è diuerſo diuiduntur ab inuicẽ. Simpliciter autem ſimul ſunt, quorum generatio in eodem eſt tempore.

Hic de ſimul aduerbio tractat, ac tres modos quibus aliqua ſimul eſſe dicuntur, tradit. Primus eſt proprijſſimus quo multa ſimul tempore dicuntur. [Quorum generatio eſt in eodẽ tempore,] id eſt quorum vnũ tempore, neq; prius; nec poſterius eſt, quo pacto ſimul dicimur currere, & loqui; ſi currentes loquamur, & ſimul fuerunt Alexander, & Ariſt. & Alius modus eſt quo aliqua dicuntur ſimul natura, nempe quæ in cõſequentia mutuo conuertuntur. & vnũ non eſt alterius cauſa dicimus. n. ſimul natura eſſe duplum, & dimidium, patrem & filium, & correlatiua quæ ſe inuicẽ ponunt, & vnum alterius non eſt cã; & iſte modus eſt oppoſitus modis duobus Prioris ſ. ſecundo, & quinto. Tertius modus eſt, quo illa dicuntur ſimul quæ eſt ex quo diuidunt aliquod genus, vt volatile, greſſibile, aquatile, ſimul ſunt, quia ex æquo animal diuidunt diuidere ex æquo genus, eſt quando æque immediate differentiæ, vel ſpecies genus aliquod diuidunt, ita vt vna non diuidat id quod per aliam conſtituitur; ſicut ſi diuideretur animal per rationale, volatile, & irrationale, tunc n. volatile & irrationale non eſſent ſimul, quia volatile potius diuidit irrationale, præterea diuidunt ex æquo, quando nulla eſt ad inuicem dependentia, vt volatile non magis a greſſibili, quam greſſibile a volatili dependet; propterea iſte modus eſt oppoſitus modo tertio Prioris. ſ. ordine. Ex hoc colligit Ariſt. genera & ſpecies non eſſe ſimul natura, ſicut duplum & dimidiũ, quia non eſt mutua, conſequentia a genere ad ſpeciem, vbi non ſumit genus ad ſpeciẽ rõne intentionis ſecundæ, nã ſic ſunt correlatiua, & ſimul natura, vt diximus, ſed pro ipſis naturis. ſ. aĩali hoĩe, & reliquis tripliciter ergo Simul eſſe contingit, vt dictũ eſt.

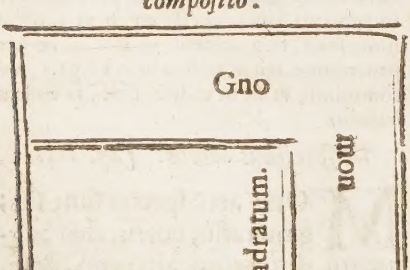
Dubitabis forte, an eſſe ſimul, opponatur Priori Alber. reſpondet non opponi, ſed eſſe diſparatum, quia Prius poſteriori opponitur & è contra Præterea quia multis modis dicitur eſſe Prius ſ. loco, dignitate quibus non dicitur eſſe ſimul, ſed profecto probabilius mihi videtur quod opponantur, & ita patet ex Ariſt qui tanquam de oppoſito ad prius, & poſterius, loquitur de ſimul, nec rõ quicquam valet, nam prius poſteriori proprie opponitur, at Simul vtrique, Priori. ſ. & poſteriori. Ad aliud reſpondet Ammon. c. de priori, illum modum prioris dignitate eſſe improprium propterea non habere oppoſitum modum de ſimul, quamuis poſſet quidem dici in re eſſe talem modum, quia re vera duos poſſumus æqualiter amare & honorare licet modus loquendi per ſimul non ſit proprius Similiter eſſe poteſt, vt duo ſint ſimul loco, non quidem vt ſint in eodem penetratiue, ſeu in eodem loco vulgari, vel communi, vt ſit in eadem ſede, in eodem ſcamno. Dubiũ.

De ſpeciebus Motus. Cap. IIII.

Motus aerẽ ſpecies ſunt ſex; generatio, corruptio, augmentu, diminutio, alteratio, & ſecundum locum mutatio. Alij itaq; motus palam eſt quod ab inuicem diuerſi ſunt; non enim eſt genera-

tio corruptio, neque augmentū diminuto, neq; ſecundū locū mutatio, ſimiliter aūt & alij. In alteratione vero hēt quandā dubitationē, ne ſit forte neceſſariū id qđ alteratur, per aliquā reliquarum motionum alterari. Hoc aūt non verum eſt, nā ſecundum oēs pene paſſiones, aut cōplures accidit nos alterari, nulla aliarum cōmunicante motionum, nā neq; augeri neceſſariū eſt quod per paſſionē mouetur, neq; diminui. Similiter aūt & in alijs. Quare alia præter alios motus erit alteratio nā ſi eſſet eadē, oporteret id qđ alteratur, mox & augeri, vel minui vel quandam aliarum motionū ſequi, ſed nō neceſſe eſt. Similiter autē, & quod augetur, aut alia aliqua mutione mouetur, alterari oporteret. ſed ſunt quædam quæ augmentantur, quæ non alterantur, vt quadratū gnomone circompoſito creuit quidem, alteratum vero nihil factum eſt. & ſic in alijs huiuſmodi, quare alij motus ſunt ab inuicem.

Quadrati accretio Gnomone circompoſito.

Eſt aūt ſimpliciter mutui quidē quies cōtrariū, ijs vero quæ per ſingula ſunt, & ſingula, generationi quidē corruptio contrariū, augmētationi vero diminutio, ſecundum locum mutationi, ſecundū locum quies. maxime aūt vr̄ oppoſita eſſe ad contrarium locū mutatio, vt.n. quæ inferius eſt, ea q̄ ſuperius eſt: & ei q̄ ſuperius eſt ea quę inferius eſt. Reliquo vero aſſignatorū motuū non facile eſt aſſignare quid forte eſt contrarium. vr̄ aūt nihil eſſe ei contrarium niſi quis, & in hoc ſecundū qualitatē quietem opponat, aut in contrarium qualitatis mutationē; ſicut & in mutatione ſecundū locū quietem ſecundū locum, aut in cōtrariū locū mutationē: eſt .n. & alteratio mutatio ſecundum qualitatē qua pp opponitur motui ſecundū qualitatē, quies ſecundum qualitatem: aut in cōtrarium qualitatis mutatio, vt album fieri, ad id quod nigrum eſt fieri. alteratur.n. in cōtraria, qualis mutatione facta.

EXacta eorum, quæ in hoc capite continentur, cognitio prorſus phyſica eſt & abunde ſit faxit. Deus, eam illic trademus, ſat erit in præſenti facilem aliquam adhibere explicationem, quæ Logico pro his, cognoſcendis, & in prædicamento collocandis ſufficiant.

Quid motus; & An vniuoce dicatur de eius ſpeciebus.

Aduerte igitur ante capitis interpretationem quod res antequam facta ſit, dicitur eſſe in potentia alicuius materiæ, quod nihil aliud eſt quam dicere, quod ex aliquo alio poſſit fieri verbi gratia, Planta antequam, ſit dicitur eſſe in potentia ſeminis

quia

quia ex ſemine fieri poteſt, & phiala antequam ſit, eſt in potentia argenti, ex quo fieri poteſt; vnde quãdo aliquod agens aliquid facit ex aliquo: verbi gratia, ignis ignem alium ex ligno, & artifex phialam ex auro; dicitur tale genus educere rem ex potentia in actum.

Motus igitur, in commmuni, & lato ſumpto vocabulo loquendo, eſt ille tranſitus rei ex potentia in actum, vt tranſitus plantæ ex potentia ſeminis in actum plantæ dicitur motus plantæ: dico autem lato vocabula, & in communi loquendo, quia proprie non dicitur motus, niſi quando talis tranſitus eſt accidentis alicuius, hic tamen communiter loquitur Ariſt de tranſitu tam ſubſtantiæ quam accidentis, & vtrumque lato voculo vocat motum.

At cum & tranſitus fiat ſecundum formas, & res varias diuerſorum prædicamentorum, fit vt motus, qui eſt tranſitus formę non omnino habet vniuocationem, ac ideo inter poſt prædicamenta, vt diſtinguatur, collocetur; quamuis. n. Ariſto vocet ſpecies motus, non propterea intelligit motum eſſe proprie genus, & vniuocum, ſed particularia, vocat ſpecies: & hoc nota admodũ pro horum intelligentia ſequitur igitur caput.

Species Motus.

motus autem ſpecies ſunt, &c.

Caput in duas partes diuiditur: in priori continentur ſex motus ſpecies; in poſteriori earum proprietates: Species igitur motus ſunt generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, latio ſeu motus ſecundum locum, harum ſingulas breuiter explicemus. Generatio eſt productio compoſiti ſubſtantialis, vt productio ignis, plantæ, hominis, corruptio eſt deſtructio huius ſubſtantiæ, extinctio ignis, mors hominis, Augmentum eſt acquiſitio maioris quantitatis, præſertim in viuentibus, vt quando creſcit planta, & animal. Diminutio eſt amiſſio habitæ quantitatis, vt quando diſcreſcit homo, ſenectute, & fructus attrectatione manuum minuitur. Alteratio eſt qualitatis motus, vt productio caloris in aqua: & vniuerſaliter motus ſecundum qualitates, alterationes dicuntur. latio eſt motus ſecundum locum, vt progreſſus, natatio, volatus.

Hoc ſuppoſito, probat Ariſt differentias inter motus, qui magis conuenire videntur, vt eorum diſtinctio fiat notior & primo dubitat de alteratione, an, ſit diſtinctus motus ab aliis; & probat eſſe motum diſtinctum, quia ſtat eſſe alterationem, quando nullus ex alijs motibus eſt, patet quando aliquod calefit, tunc alteratur, & tamen nec augetur nec minuitur in ſua quantitate nec mouetur ſecundum locum, nec generatur, nec corrumpitur; ergo alteratio eſt ab omnibus diſtincta; at de augmento, & diminutione eſt maius dubium, quia res naturales non augentur, nec minuuntur, niſi ſimul alterentur a qualitatibus: non enim viuens creſcit niſi calore naturali alterante cibum, & conuertente in ſubſtantiam ipſius viuentis, vnde procedit augmentum; propterea egregie Ariſt. oſtendit exemplo Geometrico augmẽtum fieri ſine alteratione; ex quo patet non eſſe idem; ſi enim eſſent, nullibi eſſent vnũ, vbi alterum non eſſet. Nota.

In quo tu diligenter conſidera pulchram Ariſt viam inquirendi diſtinctionem duorum, quæ ſimul ſunt; nempe, ſi alibi vnum abſq; altero inueniatur, quærere ſi n ita ſit, ſine dubio illic, vbi ſimul erant vnum idem non erant: verbi gratia, video ſemper fere colorem ſimul cum quantitate. poſſem dubitare, an idem ſint; tunc aduertam, an alicubi vnum ſine altero inueniatur, quia quãtitatem in cœlis & elementis puris, in quibus color non eſt, inuenimus, ideo, vbicunque illa duo ſint, diſtincta iudicamus. Hoc maxime memoriæ trade, quia quanti hoc momenti ſit, poſtea ſcies.

De exemplo Ariſt. Augmentationis, Quadrati.

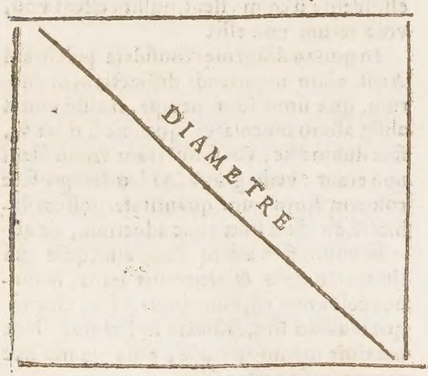
Pro intelligentia igitur exempli Ariſt. de quo tractatur Euclid lib 1. aduerte, quod quadrangulus ve figura conſtas es quatuor lineis rectis, ſiue omnes ſint inter ſe æquales qui dicitur quadratum, ſiue duæ ſolum duabus æqualibus inæquales ſint, & æquales inter ſe, ita vt duo latera æqualia, duobus lateribus æqualibus inæqualia ſint, qui dicitur quadrangulus altera parte longior. Diameter autem dicitur linea recta qua- Nota.

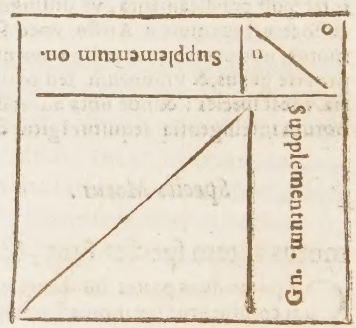
dranguli diuidens angulos duos per medium, vt in figura infraſcripta manifeſtatur talis autem quadrangulus dicitur continere diametrum illam.à quo diuiditur.

Aduerte præterea, quod talis diameter cuiuſque quadranguli poteſt protrahi ex vna parte, vt extra quadrangulū ſit, & tale pars protracta poteſt circunſcribi quadrangulo alio, hoc pacto: à latere quadranguli prioris protrahatur linea, ita vt ab ea ducatur linea recta vſque in extremum punctum Diametri protracti, & ab altero latere ſimiliter id fiat (loquor autem de alteribus quæ à Diametro non ſunt interciſa) poſtea à lineis duab. illius anguli prioris quadranguli,à quo diameter eſt protractus ſingulæ lineæ rectæ trahantur, quouſque alijs iungantur, tunc reſultabunt, & vnus quadrangulus paruus illam partem Diametri circumſcribens, & duo quadranguli altera parte longiores, ad duo altera prioris quadranguli: & iſti duo dicuntur ſupplementa; quadrangulus verò cum duobus ſupplementis dicitur gnomon.

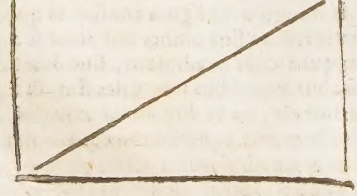
Hoc ſuppoſito, ſcias iſtum gnomonem additum quadrangulo ſic ſe habere, vt ſolum augeat illum, non tamen mutet figuram ſed ſi erat altera parte longior quadrangulus, addito gnomone, vel detracto reſultabit quadrangulus altera parte longior; ſi erat autem quadratum, etiam manebit cum illo augmento quadratum; vbi vides rem augeri non mutata qualitate. ac inde fit augmentum ſine alteratione. Hæc facili, & ſimplici narratione dicta ſint, nam omnia iſta exacte, & demonſtratiue tractare non eſt præſentis loci; figuram conſidera. 15

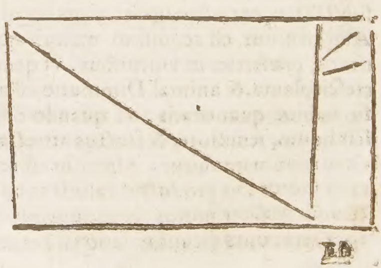
Quadrata.

Quadranguli altera parte longiores.

Eſt autem ſimpliciter motui quidem quies contrarium, &c.

Hæc eſt altera huius c. pars, qua Ariſt. quomodo iſta inter ſe contrarientur, expo nit: ac docet mutui in communi quietem opponi in particulari autem particularia ſortiri contraria, vt generatio contraria eſt corruptioni, augmentum diminutioni; ſecũ dum locum autem motus habet quietem ſecundum locum contrarium; & motus ſurſum contrarius eſt motui deorſum ſimiliter alteratio habet in communi contrariã quietem, ſecundum qualitatem non enim aliud aſſignari poteſt; in particulari autem dealbatio contrariam habet denigrationem. & calefactio frigefactionem Hic aduerte, quietem non eſſe proprie contrariam, ſed priuationem; eſt enim quies motus priuatio, vocat autem hic contrarium etiam priuatiuũ large; ſicut primo Phyſic. etiam priuationem vocat contrarium, dum dicit principia eſſe contraria. hæc de iſtis motibus logico ſint ſatis.

Nota. Vnum autem hic eſt maxime aduertendum ſingulos hos motus poſſe dupliciter ſumi, uno modo, ut ſignificent actionem, altero, ut ſignificẽt paſſionem, uerbi gratia, alteratio eſt actio ſecundum, quam alterat agens, & alteratio eſt nomen paſſionis ſecũdum: quam alteratur patiens: ſimiliter generatio, corruptio, latio & reliqua propterea diſtinguenda ſunt tanquam æquiuoca, ut enim actionem dicunt, ad prædicamentum actionis pertinent, ut autem paſſionem ad prædicamentum paſſionis ſpectat.

De modis Habere. Cap. XV.

HAbere ſecundum plures modos dicitur. Aut.n.ut habitum, & diſpoſitionem, aut aliã aliquam qualitatem, dicimur.n. diſciplinã aliquam, atq; virtutem habere. Aut ut quantũ, ut quam contingit aliquis habens magnitudinem. dĩ.n. tricubitam habet magnitudinẽ, uel quadricubitã. Aut ut ea quæ circa corpus ſunt, vt ueſtimentum, uel tunicã. Aut ut in parte, ut in manu annulũ. Aut in partẽ, ut manum uel pedẽ. Aut in vaſe, vt modius grana, vt tritici, aut amphora vinũ vinum. n. habere amphora dr̃, & modius grana tritici; hęc.n. oĩa habere dñr, vt in vaſe. Aut ut poſſeſsionẽ, habere.n. domum & agrũ dicimur. Dr̃ aũt, & uir vxorẽ hr̃e: & vxor virũ, ſed qui nũc dictus eſt modus, alieniſſimus eſt eius quod eſt hr̃e: nihil.n. aliud uxorẽ habere ſignificamus, q̃ quod cohabitãt. Forte tñ & alij quidã eius qđ eſt habere, apparebũt modi; ſed qui dici cõſueuerunt, pene omnes enumerati ſunt.

TAndem ultimum poſt prædicamentũ diſtinguit, quod eſt Habere: eſt n æquiuocum admodum uocabulum hoc, uaria prædicamenta, & uarias res diuerſorũ prædicamentorum amplectens. Dicitur igitur primo mõ habere ſecundum habitum, uel diſpoſitionem, ut nõ ſit aliud habere quam diſpoſitum uel habituatum eſſe, quo pacto dicimur habere colorem, ſcientiam odium frigiditatem, & reliqua, iſta non aliud ſunt quàm eſſe frigidum, calidum, ſcientem & reliqua. Secundo habere, eſt ſecundum quantitatẽ: ut haberet tres ulnas, tres palmos. hoc non eſt aliud, quàm eſſe menſurabile ſecundum tres ulnas, uel palmos. Tertio, ſecundũ ueſtimentum, uel ornatum, ut habere ueſtẽ, annulum & hoc non eſt aliud, quàm eſſe ueſtitum, ornatum annullo. Quarto ſecundũ partem, habere caput, pedem, animam, quod non aliud eſt quàm eſſe capitatum, animatum, Quinto habere per modum uaſis, ut amphora, habet uinum horreum, triticũ in ſumma habere denotat concretũ aliquid nomen ab his, quæ habentur, quid aliquando eſt impoſitũ, ut habere calorẽ, calidũ eſſe aliquando non eſt impoſitũ, ut amphora hẽt uinum non .n. a uino eſt concretũ ſignificans uinum in amphora, ſed ſuppletur per illud uerbum, habere Sexto habere ſecundũ poſſeſſionem, ut habere agrum domum

domum, libros diuitias. Vltimo dicitur vir habere vxorem, & vxor virum, ſed iſtud dicit eſſe improprium quia, vir non dicitur habere vxorem, niſi quia cohabitat, videlicet legitime in legitimo matrimonio. Sic autē cohabitare, non eſt habere, nec ſic matrimonio eſſe coniunctum, eſt habere. Eandem concludit forſan alios eſſe modos habendi, ſed ex communibus pene omnes ſunt iſti enumerati: reliqui ad hos reduci poſſunt; de quibus vide in quinto libro Metaph. c. 23. & hæc circa hoc caput ſufficiant.

DE PRÆDICAMENTIS. IN COMMVNI.

QVÆSTIO PRIMA.

De numero prædicamentorum, vtrum tantum ſint decem Prædicamenta.

SIngulis iam generibus manifeſtis locus, poſtulat, vt de eorum ſufficienti aliquid dicamus: ac primo de eorum numero: deinde de eorum diſtinctione augemus. De earum ergo numero, magna fuit inter antiquos digladiatio, nec adhuc inter neotericos de hoc vnanimis eſt conſenſus, quibuſdam multiplicantibus, quibuſdam demententibus ex his quæ aſſignata ſunt.

Antiquorū. 1. opi. Inter antiquos numerum prædicamentorum coarctantes primus fuit Plato qui vt refert Ariſt. 3. Meta. c. 3. vnum eſſe omnium genus & prædicamentum exiſtimauit nempe ipſum ens, quam ſententiam illic repelit Ariſt. & nos ſupra reiecimus, cum ens non ſit vniuocum.

Secūda opin. Poſt hunc fuit Zenocrates, & Andronicus, qui duo prædicamenta conſtituerunt, diuidentes res omnes in per ſe, & in alios & ſubſtantia vocabant res per ſe, accidentia vero res in alios, vt refert Simplicius, ſed iſta ſententia non eſt vera, quia ſicut ens non eſt genus ad iſta decem, quia non poteſt contrahi vlla differentia quæ non ſit etiam ens; ita accidens non poteſt contrahi differentia, quæ non ſit accidens vnde proprie non erit genus ad omnia accidentia, ſed æquiuocum, aut analogum, omnis. n. differentia debet diſtingui a genere, nam contrahens diſtinguitur a contracto.

Tertia opin. Alia fuit ſententia Stoicorum aſſerentium, Quatuor ſolum eſſe prædicamenta; nempe ſubſtantiam, quale, quomodo ſe habet, quomodo ſe habet ad aliud, ſed iſta ſententia diminuto clariſſime eſt, cum præter iſta quatuor, ſit etiam, Quantum, vt docet Simplicius.

Quarta opin. Quarta ſnīa fuit Nicoſtrati qui referente Simplicio actionem, & paſſionē ſub vno conſtitui prædicamento nempe ſub motu & ita viſus eſt nouem prædicamenta coſtituere, ſed de hoc poſtea dicemus.

Quinta opi. Vltima ſententia fuit Ariſt. Pytago. Architæ, & aliorum, & communis antiquorū poſt hos, decem eſſe prædicamenta, & ita docet Ariſt. 5 Meta 7. & plurimus locis, id reperit, & affirmat.

Noetericorum. Prima opin. Inter neotericos etiam adhuc lis ſub iudice eſt. Quidam enim ſolum quatuor prædicamenta recipiunt, inter quos eſt Sueſſanus in ſuis ludicris, nempe ſubſtantiam quātitatem, qualitatem, ad aliquid, reliqua. n. vt ipſe vult, ad iſta reducuntur.

Secunda opin. Alij nouem ponunt, nam Vbi ad quantitatem referunt: alij etiam, Quando reponunt in quantitate, vt Pau. vene. refert.

Tertia opin. Alij vndecim faciunt: præter iſta. n. decē vnum aliud pro entibus rationis faciunt: ſed quia multa ex his facile dicuntur, & abſque conſideratione, opus erit, vt breuiter, quid in hoc certius ſit, explicemus.

Primū fund. Oportet ergo aduertere: prædicamentorum duplicem eſſe conſiderationem: altera eſt ſecundum quam entia, quædam varia, & inter ſe diuerſa ſunt altera vt cum entia diuerſa ſint, varium abtinem prædicandi modum. Quod quidem alter dici ſolet. prędicamenta conſiderari ſecundum primas intentiones, vel ſecundum primas, vt ſubſtant ſecundis. Hoc autem eſt inter hæc diſcriminis; contemplari enim talia entia, vt entio ſolum ſunt, Metaphyſici eſt, at conſiderari talia entia, vt prędicabilia, & prædicata quædam. Logici eſt.

Secundū fundam. Aduerte ſecundo, iſta duo nempe, modū eſſendi, & modo prædicandi, ſeu eſſe, & prædicari, ita eſſe coniuncta, vt diuerſum ens diuerſum habeat prædicandi modum, & quæ idem ſunt, eundem etiam habeant prædicandi modum, quod dici ſolet, modus prædicandi ſequitur modum eſſendi: verbi

gratia

gratia, quia quantitas eſt ens diuerſum à qualitate, modus prædicandi quantitatis eſt alterius rationis a modo prædicandi qualitatis, illa enim in quāto, hæc in quali prædicatur. Præterea ſicut in ipſis entibus, vt entia ſunt, datur vnum primum ens, penes quod omnia alia diſtinguuntur, & a quo habent eſſe, vt docet Ariſtot. 4 Meta c. 2 ita in ipſis, vt prædicata ſunt dabitur vnum primum ſubiectum, a quo omnia alia diſtinguantur, & de quo varia prædicata prædicentur, hoc autem eſt prima ſubſtantia, ac propterea Ariſto. 12. Meta. c. 1. comparat ſubſtantiam inter reliqua Regi, & Imperatori in exercitu.

Tertiū und. Ex hoc eſt tertio aduertendum, quod ſi nos volumus numerum prædicamentorum venari, conſtituto primo ente, ſ. ſubſtantia prima, diuerſos modos entis circa ipſam primos, & ſupremos inquirere debebimus, logicæ autem modos prædicandi diuerſos, de prima ſubſtantia.

Nota. Hos aūt pulchrè docet S. Tho. lib. 5. Metaph. lect. 7. inquiēs, ꝙ multipliciter aliquid de prima ſubſtantia prædicatur, primo tanquam de eius natura, & eſſentia, & ex talib. prædicatis conſtituitur prædicamentum primum nempe ſubſtantiæ, ſecundo tanquam accidens inhærens ipſi, & hoc vel eſt abſolutum, vel ad aliud, ſi ad aliud, eſt prædicamentum tertium ad aliquid, ſi aūt eſt abſolutum accidens, vel competit primæ ſubſtantiæ ratione materiæ, vel ratione formæ ſuæ, ſi competit ratione materiæ, eſt quantitas, ſi ratione formæ, eſt qualitas, eſt enim hoc notandum diſcrimen inter quantitatem, & qualitatem, quòd quantitas competit rebus ratione materiæ, quod eſt dicere, ratio propter quam ineſt alicui quantitas, eſt materia & niſi materia, ſit, quantitas, non erit, vt patet in angelis, in quibus quantitas non eſt, quia materia non eſt, qualitas autem ſequitur formam, quod eſt dicere, ratio propter quem rebus eſt qualitas, eſt forma, ita vt etiam ſi detur res abſque materia poſſit habere qualitatem, vt patet in angelis, & anima rationali, in quibus ſunt ſcientiæ, & habitus, & non habent materiam. Tertio aliquid prædicatur de prima ſubſtantia ab extrinſeco, quia ei non inhæret, & hoc vel eſt tanquàm menſura eius quantitatis, & ſic eſt vbi, ſeu eſſe in loco continenti, & mē-ſurante quantitatem locati, vel eſt tanquam menſura corporis, cum ordine partium ipſius corporis vt ſedere ſtare, & hic eſt ſitus, vel eſt tanquam menſura operationis, ſeu durationis rei, & hoc eſt quando, vel tandem non eſt menſura, & hoc eſt habitus prę dicamentum, ſcilicet eſſe veſtitum, hęc quatuor extrinſece, prædicari dicuntur de prima ſubſtantia, quia locus, ſitus tempus, veſtis, non inſunt ipſis inhæſiuè, de quibus prædicantur. Quarto id quod prædicatur poteſt eſſe partim inhærens, partim non inhærens, & hoc eſt duplex, vel inhæret ſecundum principium & ſic eſt actio, vel ſecundum finem, & ſic eſt paſſio; uerbi gratia, ſumo calefactionem, ſecundum quam ignis calefacit, iſta calefactio ineſt igni ſecundum ſuum principium, quia calor, qui in igne eſt, eſt principium eius, non tamen ſecundum finem, nam calor productus qui eſt finis actionis, eſt in aqua, uel in re calefacta. Vides igitur actionem ſecundum principium inhærere agenti, non ſecundum finem: ècontra paſſio inhæret ſecundum finem, non ſecundum principium, propterea dicuntur iſta prædicata partim inhærere, partim non inhærere, ſeu ab intrinſeco: & ab extrinſeco eſſe. Hæc eſt ſufficientia horum decem generum.

Ex his eſt prima concluſio. Tantum eſſe decem prædicamenta eſt probabile, non tamen eſt euidens, & demonſtratum. Hæc concluſio quo ad priorē partem nota eſt, ex auctoritate tot Doctorum aſſerentium decē prædicamenta? ſimiliter ex diuiſione ſuperius adducta ex S. Tho. quo ad poſteriorem partem etiam nota eſt, cum à multis negetur, nec ab vllo hucuſque demonſtretur. Prima concl.

Secunda concluſio. Entia rationis ad prædicamenta entium realium reducuntur, nec particulare prę dicamentum conſtituūt, Secūd concl. Circa quam aduerte, non quodcunque ens in prædicamenta diuidi, ſed ens reale finitum: entia enim rationis, quia non habent uerum eſſe, niſi inquantum cum entium realium conſideratione ſumuntur, genus proprium non faciunt, ſed ad alia reducuntur tanquam extrinſecæ quædam proprietates, vnde negationem, priuationes, entia rationis logica, reductiue ſunt in prædicamento eorum? quorum ſunt negationes, priuationes, vel entia rationis logica: quemadmo-

madmodum Ariſt ſub eadem potentia con ſtitui viſibile, & non viſibile, odorabile, & non odorabile, & reliqua.

QVAESTIO II.

De abſtractis, & concretis prædicamentorum, Vtra potius in eis collocentur.

DVo nobis vltimo circa prædicamentorum diſtinctionem examinanda ſuperſunt: alterum an in his prædicamentis abſtracta nomina potius quam concreta ſumenda ſint: alterũ quam inter ſe ſortiantur prædicamenta diſtinctionem.

Prima opin. Circa primum non conuenit inter doctos: nã Auic lib 3. ſuæ Meta c 3 exiſtimat abſtracta accidentium præcipue eſſe in prædicamentis; cuius ſententiæ fuit S Thomas opuſculo 42 c 19. & alij multi

Secunda opin. At in oppoſitum eſt ſine dubio ſententia Ariſt qui abſtracta in vno prædicamẽto ponit, cõcreta vero in alio; nam in ad aliquid collocat ſeſſionem, & accubitum in abſtracto; eorum autem concreta ſunt in prædicamento ſitus, & illic id nos notauimus cũ Simpl & Ammonio. preterea, quia in quibuſdam prædicamentis ſi abſtracta ſumas, non erit nouum prædicamentum. vt vbi, quando, veſtitum eſſe, quorum abſtracta ſunt locus, tempus veſtis, quæ in alijs prædicamentis ſunt, ac propterea ab Ariſt. conſulto in concreto ponuntur, vt patet

Primũ fund. Sit igitur pro huius declaratione primo aduertendum, tam in ſubſtantiæ nominibus quam accidentis eſſe abſtracta, & concreta, vt notum in his, eſt, homo, humanitas, animal animalitas, album, albedo, calidum calor Inter concreta autem & abſtracta hoc diſcrimen eſt; nam abſtracta ſignificant ſolam naturã accidentis vel ſubſtantiæ, at concreta ſignificant naturam ſimul cum ſuo modo intrinſeco, nempe concreta ſubſtantię ſubſtantiam, vt eſt per ſe; concreta accidentium, accidentium naturam, vt eſt in alio, ex quo fit, vt homo, humanitas, eandem rem, ſeu naturam ſignificent, differant autem quod humanitas quandam naturam ſolam, homo naturam cum modo ſubſtantiæ, ſ. vt eſt per ſe ſignificat: ſimiliter album, & albedo.

Notab. Ad diſcrimen eſt notandum inter ſubſtantiæ, & accidentis concreta. nam concreta accidentium cum ſignificent rem cum modo, qui modus eſt eſſe in alio, inde talia cõcreta aliqua ex parte ſignificant aliquid præter ipſum accidens, ſ. ſubiectum, ac ideo dicuntur connotatiua, ſed concreta ſubſtantię cum ſignificent rem cum modo, qui modus non eſt ad aliud extrinſecum, ſed eſſe per ſe, ideo talia dicuntur abſoluta, & prorſus nihil præter ſubſtantiam ſignificare, vel connotare

Sit Secundo aduertendum, prædicamenta ſe habere in duplici differentia, quędam enim continent rerum naturam præcipue, ſimul etiam natura modum, qualia ſunt ſubſtantia, quantitas, qualitas, ad aliquid, & partim actio, & paſſio, in his enim accidentium diuerſæ naturę continentur, modi etiam, qui talem naturam intrinſece conſequũtur, ſ. eſſe per ſe, ſeu eſſe ĩ alio alia vero prędicamenta præcipue modos accidentiũ, non ipſas naturas continent, qualia ſunt reliqua quatuor vbi; quando, & cętera, vbi enim non locus, ſed eſſe in loco, quando non tempus, ſed eſſe in tempore, veſtitum eſſe, non veſtis eſt.

Dubiũ. Dices fortaſſe tu. Quare hi modi quatuor faciunt nouum prędicamentum à ſuis formis; non autem alij modi; verbi gratia quare eſſe calidum non eſt alterius prædicamenti quam calor, & eſſe in loco, tempore, eſſe veſtitum, nouum faciunt prędicamentum, pręter illud, in quo fuit locus, tempus, veſtis, ſeu habitus. & ſitus: Dico

Solutio. ad hoc, & eſt valde notandum, quod illi modi aliorum ſunt modi accidentis, vt accidens eſt; nãm modus accidentis, vt accidens eſt, eſt eſſe in ſubiecto, & tales ſunt modi horum, nempe quantitatis, qualitatis. & aliorũm, propterea concreta non faciunt aliud prędicamentum ab aſtractis, quia illa dicunt modos eiuſdem rationis, & naturę cum abſtractis. Et iſti modi horum quatuor non ſunt modi accidentis, vt accidens eſt cum non ſint per modum inhęrentię, eſſe enim in loco. non eſt inhęrere, nec eſſe in tempore, nec eſſe veſtitum, nec ſedere, propterea Ariſt ſuperius explicans quid eſt eſſe in ſubiecto ſicut accidens hos modos reiicit, vt illic declarauimus, ac

ideo

ideo nouum alterum prædicamentum faciunt, quam ſuæ formæ, & quam abſtracta, & hoc nota admodum.

Prima cl. His ſuppoſitis, eſt prima concluſio. Sine vllo dubio quatuor prędicamenta enumerata in concreto conſtituuntur. Hęc concluſio propter rationes ſupra in principio poſitas, patet, & ex natura horum prędicamentorum in ſecundo fundamento ex poſita, quam neſcio an ita multi penetrauerint.

Sũda cl. Secunda concluſio, Multo probabilius eſt prędicamenta in concreto ſumenda eſſe. Probatur primo Omnia prędicamenta accidentium diſtinguuntur & conſtituuntur penes nouos modos eſſendi, & prędicandi de prima ſubſtantia; ſed hi modi non niſi per concreta explicantur: ergo concreta pręcipue in prędicamento ſunt. Maior patet etiam ex ipſis oppoſitum ſentientibus propterea ex Ariſtot 4 Metaph. c 2 qui ſumit prædicamenta accidentium per habitudines ad ſubſtantiam; & in prędicamento ſubſtantię omnia comparat cum ſecundis ſubſtantijs reſpectu primarum. Secundo probatur. Concreta magis ſignificant accidentia quã abſtracta, & ſimiliter magis ſignificant id quod in prędicamẽto eſt: ergo illa ſunt conſtituenda. Probo antecedens ex 7 Metaph. c. 1 vbi dicit Ariſtot. albedinem & ſeſſionem eſſe non ens, album & ſedere, eſſe ens; perinde eſt, ac ſi dicat concreta magis ſignificare naturam accidentis, quę eſt eſſe in alio Tertio probatur, ille modus accidentis eſt in eodem prędicamento, ſcilicet albedo vt eſt in ſubiecto calor vt eſt in ſubiecto: ſed tales modi ſignificantur per concreta, ergo iſta sunt in prędicamento Patet conſequentia, quia in substantia ideo sunt concreta, quia ſignificant modum intrinſecum ſubſtantię: sed etiam accidentibus suus est modus intrinsecus; ergo eorum concreta etiam in his quinque prędicamentis pręcipue ad prędicamentum pertinent.

Tertia cl. Tertia concluſio Abſtracta aliqua ab ipso Ariſtot. in prędicamento ponuntur, vt patet in quantitate, qualitate, ad aliquid ne ſi concreta ponat, aliqui decipiantur exiſtimantes ſubiecta concretorum in prędicamento illo eſſe, vel aliquos alios reſpectus, qui in ſubiectis sunt; qui enim dicit aliud, videtur dicere ſubiectum: qui dicit genus, videtur dicere relationem agentis. propterea ne ſubiectum caloris in qualitate cõſtituamus, & actionem in relatione propterea in abſtracto ſumit ſeu reuera abſtracti, vt in ſubiectis ſunt, id eſt cum tali modo, in prędicamento ponuntur, qui modi in concreto ſignificantur.

QVÆSTIO III.

De diſtinctione prædicamentorum An diſtinguantur realiter inter ſe.

ALlterum examinandum eſt, An omnia iſta decem genera diſtinguantur realiter: hoc aũt ea cauſa diſputo, vt ſaltem ipſos explicem terminos, qui profecto aſſidue a neotericis tractantur, & minus declarantur. Oportet ergo intelligere quid per diſtinctionem realem intelligamus. Diſtinctio quidem duplex eſt, altera realis, altera rationis: diſtinctio realis non eſt aliud, quã multarum rerum pluralitas: res autem dicitur quodcunque ens exiſtens citra operationem intellectus, vt calor extra intellectus operationem ſubiecto inhæret: propterea calor dicitur res. Erit igitur diſtinctio realis pluralitas rerum, id eſt entium diuerſis exiſtentijs exiſtentibus, ſicut albedo & dulcedo lactis realiter diſtinguuntur, quia diuerſas habent extra intellectum exiſtentias. Primũ fund.

Huius diſtinctionis triplex eſt gradus. Primo quędam diſtinguuntur realiter, quia ſunt diuerſa ſuppoſita exiſtentia, vt Petrus & Paulus, homo, & leo, realiter diſtingui dicuntur. Secundus gradus eſt, quo diſtinguũtur ea, quę diuerſis ſuppoſitis ſeu ſubiectis inſunt. vt albedo niuis, & albedo cygni. Tertio diſtinguuntur realiter ea, quæ cum in eodẽ ſubiecto inſint; in eo tamen variam habent exiſtentiam, vt albedo & frigiditas in eadem niue realiter diſtinguuntur. Secũdũ fund.

Diſtinctio aũt rõnis, & quæ inuenitur in ter entia rõnis. & quæ nõ ſunt in reb. extra intellectũ: cuius eſt triplex gradus. Primus eſt quando vtrumque extremum eſt ens rationis, vt Adam & Antichriſtus diſtinguuntur ratione, quia neuter eſt in rebus, niſi per operationẽ intellectus: Alter gradus eſt qñ vnum quidem extremum eſt ens reale, al-

terum

terum tamen per intellectum, quæ diſtinctio eſt ſæpe inter contradictoria, ſcilicet homo non homo, leo, non leo: ſimiliter inter me, & Antichriſtum eſt huius gradus diſtinctionis, quia ille non eſt niſi per intellectum ego autem realiter ſum. Tertius gradus diſtinctionis huius eſt qui eſt inter extrema; quæ tamen vnum ſunt in rebus, & vnam habent exiſtentiam, tamen hoc vnum æqui ualet multis & iſta multa ſic vnum ſunt, quod ex natura ſua eſſe poſſunt multa, verbi gratia in homine anima vegetatiua: ſenſitiua, rationalis, eædem res ſunt, tamen iſta anima facit, quod tres animę per ſe faciunt: & iſta tria ſic vna anima in homine ſunt, quòd ex natura ſua poſſunt eſſe diſtincta in diuerſis rebus, nam in plantis eſt vegetatiua ſiue alijs in brutis ſenſitiua ſiue rationali; iſta igitur dicuntur tria, & diſtincta, ratione, & intellectu aliter cognoſcente vnum, aliter alterum, ſed talis diſtinctio non eſt vlla ex illis dictis, quia hic iſta omnia extra intellectum ſunt, quamuis vna res exiſtant, hæc diſtinctio peculiaris nomine dicitur diſtinctio rationis ratiocinatæ, aliæ duę diſtinctiones rationis ratiocinantis dicuntur.

Prima concl.

His ſuppoſitis breuiter, quia locus iſte alienus eſt ab hac diſputatione, ſit prima concluſio A ſubſtantia omnia nouem prædicamenta realiter diſtinguuntur in communi. dico autem in communi, non quod omnia & ſingula diſtinguantur, ſed quòd in omnibus prædicamentis ſunt accidentia realiter a ſubſtantia diſtincta, quod alij dicunt pro generibus ſingulorum.

Secũ. concl.

Secunda concluſio. Inter ſe non omnia realiter diſtinguuntur; ſimilitudo enim quæ ad aliquid eſt, vt multi volunt, non diſtinguitur a qualitate realiter, nec figura a quantitate, nec quando a tempore, nec vbi a loco: ſcire autem quæ diſtinguantur, quæ non diſtinguantur, prætermittatur modo.

Tert. concl.

Tertia concluſio. Quæ realiter non diſtinguũtur, ratione, tertio modo diſtinguuntur. Hoc enim notiſſimum eſt; aliter enim non eſſet diſtinctum prædicamentum, niſi eſſet ens reale, & aliquo modo ab altero diuerſum, & diſtinctum. Et hæc ſufficiant pro Prædicamentorum explanatione.

Sit laus Deo optimo maximo, qui nos ad finem perduxit; ipſe faciat, vt hęc omnia ſtudia, in ſui nominis gloriam, & magnam legentium vtilitatem cedant. Amen.

Finis Prædicamentorum.

GILBERTI PORRETANI PERIPATETICI,

SEX PRINCIPIORVM LIBER.

De Forma. Cap. 7.

FOrma eſt compoſitioni contingens, ſimplici & inuariabili eſſentia conſiſtens. Compoſitio etenim non eſt: quoniam à natura compoſitionis ſeiungitur. Compoſitio enim alteri vnaquæquę adueniens, maiorem ſe coniunctam efficit quodammodo. In forma autem hoc commune non eſt: nam in eo quòd corpus album eſt, non dicitur maius aut minus ſeipſo nõ albo: nec ſi nõ album intelligatur, deſtructio compoſitionis, vel minoratio aliqua facta eſt, ſed alteratio ſolum. Quoniam autem fortaſſe in alijs idem contingit, proferri, additum conuenienter exiſtimo, inuariabili eſſentia conſiſtens: in anima enim alteratio contrarietatis inuenitur, vt triſtitiæ, & gaudij. Sed quoniam (vt aiunt quidam) ſimplicitati, nulli vero variationi ſubiecta eſt, vt ea quæ eſt anima mundi, diſſocians hanc ab omnib. addidi, compoſitioni contingens, Erit itaque terminus formæ dictæ definitio: neq; enim ſuperflua, neq. diminuta, ſi quis ſubtiliter inueſtigauerit, reperietur. Habet autem dubitationem ex præcedentibus, vtrum aliqua forma variabilis ſit: hoc autem videtur in plurib. nam eadem oratio ſuſceptiua veri & falſi eſt: & albedo claritatis & obſcuritatis, & oratio eius quod eſt in re & non eſt. Sed non eſt ita nã nihil differt albedinem claram dicere, q̃ ſuſcipiens clarũ dicere: non eſt aũt oratio eadem ſuſceptiua contrariorum, nec oratio eius quæ in re eſt, & non eſt: ſed orationes notę ſunt earum quæ ſunt in anima paſſionum: de his autem dictũ eſt alibi. Subſtãtiale vero eſt, quod confert eſſe ex quadam cõpoſitione compoſitioni, vt in pluribus, quod impoſſibile eſt deeſſe ei: vt ratio & ſenſus, ſiue horũ ſimilia, vt cõtinuum & diſcretum. Hoc vero erit vt materia, & illud vt forma; vt corpus, quod eſt hominis materia, anima vero forma; erit itaque ſubſtantiale, vt corpus homo, & ratio. hęc autem in his quæ de Categorijs dicta ſunt, expedita ſunt.

Videtur autem forma, quædam

a natura

à natura eſſe, quædã vero ab actu; ratio enim à natura eſt, color vero & paſſio quędã in actu conſiſtunt, In quibuſdam autẽ dubitatio eſt, vtrũ à natura, an ab actu incipiant eſſe. vt in figura inciſionis: nam nihil additionis fit, ſed ſeparatio quędam partium. Dico autem figurã eſſe a natura; aſſentiri vero ab actu. ſed quæ coniunctionis eſt, ab actu eſt, vt domus. manifeſtum autem de his: Sed in his quæ in pluribus ſunt, palam non eſt: nam ea quæ in pluribus ſunt, in actione eſſe impoſſibile eſt. à natura autem non videtur fieri, quoniam, ea quę à natura ſunt, à creatura præexiſtente ſumunt principium; palam vero eſt creaturam non eſſe: nihil enim rationis omnino, quare hæ creaturæ ſint, poterit explicari. Natura igitur in his occulte operatur, nã ſicut ex plurium partium coniunctione conſtitutio quędam primorum excedens quantitatem, efficitur: ſic ex ſingularium diſcretione vnum quoddam intelligitur, eorũ excedens prędicationem. Quapropter communitas omnis naturalis eſt, quia a ſingularitate procedit, quæ creationi adæquatur. Subtiliter autem etiam ſpeculantes, ſicut naturam in actionibus operari latenter inuenimus, ſic creaturarum creatorem in natura, ex actu, qui numero naturam ſtabiliuit. Sed hæc hactenus, alterius enim conſiderationis ſunt. Formarum vero alia quidem eſt, in ſubiecto, & de ſubiecto dicitur. vt ſcientia in ſubiecto quidem eſt, vt in anima: & de ſubiecto quidem dicitur, vt de Grammatica. Quædam autem in ſubiecto eſt, de ſubiecto aũt nullo dicitur, vt albedo Socratis. Quædã vero neq; in ſubiecto eſt, neque de ſubiecto dr̃ vt humanitatis Socratis, & Platonis: ſimiliter aũt & his quæcunq; formarum ſunt indiuiduę. Quædam vero dñr de ſubiecto, & in ſubiecto nullo ſunt, vt rationale mortale. Eorum vero quæ in ſubiecto ſunt, & quę de ſubiecto non ſunt dicibilia, alia quidẽ ſenſibilia ſunt, alia inſenſibilia: ſenſibile vero eſt, quod ſenſu comprehenditur. vt albedo color, ſonus, ſapor, percuſſio dulcedo. Inſenſibilia, quę ratione comprehenduntur; vt doctrina, diſciplina: ſimpliciter autem nihil eorum quæ de ſubiecto dñr, ſenſibilia ſunt. Manifeſtũ eſt aũt ex his, quæ propoſita ſunt, ſita alicubi vt nigredo in oculo; Quædam vero difficile eſt aſſignare, vt ſcientia, paternitas filiatio; niſi forte in componentium, & generantium complexione. ſingulorum autem qui dicta, incomplexionis eius quę in voce eſt, notatio eſt, hoc vero ſubſiſtens erit vel contingens. Eorũ vero quæ contingit exiſtenti, ſingulum aut extrinſecus aduenit, aut intra ſubſtantiam conſideratur ſimpliciter; vt linea, ſuperficies, corpus. Ea vero quę extrinſecus contingunt, aut actus, aut pati, aut diſpoſitio, aut eſſe alicubi. aut in mora, aut hr̃e, neceſſario erunt. Sed de his, quæ ſubſiſtunt, & quæ non ſolum inquo exignnt, exiſtũt, in eo qui de Categorijs libro in-

ſcribitur, diſputatum, eſt de reliquis vero continuo.

De actione. *Cap. II.*

ACtio verò eſt, ſecundũ quam in id quod ſubijcitur, agere, dicimur: vt ſecans quis in eo quod ſecet, ſecans dicitur. Eſt autem alia quidem animę, alia verò corporis. Differunt autem, quoniam ea quæ corporis eſt, mouens eſt neceſſario illud in quo eſt: idem enim quod corpus agens eſt, & mobile eſt, actio autem animę non id mouet in quo eſt, ſed coniunctum; anima autem dum agit, immobilis eſt, mouet enim corpus anima autem permanet immutabilis; quoniam anima nec ſecũdum locum mouetur, nec ſecũdum quamquam aliorum motuum niſi ſecundum alterationem, non in ſuſcipiendo incrementum, neque decrementum mouetur, neque diminuendo, neque ad oppoſitum locum tranſeundo. Locus enim corpus eſt. anima uero non eſt corpus Impoſſibile eſt autem non corpus corpore moueri, quia nullam loci ſuſcipit mutationem, ſolum verò corpus, eo quod de loco ad locum trãſit, mouetur. Hoc autem in quibuſdam dubitabile apparebit, ſpeculo enim permanente immobili, imaginis motus fieri videtur ad oppoſiti mutationes, impoſſibile ergo erit ſoluere, conceſſo quod ibi forma exiſtat verè: Si verò non eſt incredibilis error in vulgo putabitur, licet ſit cõuenientius. Scire autem oportet, quòd omne quod in motu eſt, in affirmatione eſt. moueri enim actio eſt: ſi quid enim mouetur agit neceſſario, omnis ergo actio in motu eſt, omniſque motus in actione firmabitur. Proprium igitur actionis eſt in motu eſſe ſicut proprium motus, in actione. Et in his quidem actionibus, in quibus eſt generatio aliqua, palam eſt; de his verò quæ corrumpuntur, fortaſſe obijcitur. nam qui deſtruit in motu eſt; nihil autem facere videtur, nam nihil efficitur, ſed quod factum eſt deſtruitur. Dico autem actionem, non quid, ſed in quid agat exigere. Non eſt autem motus actio, ſed quale, quieſcere enim quale eſt; quare, & motus quidem quale erit, ſimpliciter autem quęcumque contrariorum, oppoſitionem ſuſcipiunt, eiuſdem ſuſcipiunt generis prędicationem. Naturalis verò actionis proprietas eſt paſſionem ex ſe in id quod ſubijcitur, inferre; omnis enim actio paſſionis eſt effectiua; & omne paſſionem inferens, actio eſt. Contingit autem actionem actione effici. actio enim eius quod per ſe mouetur, eius actionis, quæ per aliud mouetur, generatiua eſt actio enim ab animali illata, ab ea quæ eſt animalis, principium ſumit. Nihil autem inter eſt ſiue agere, ſiue pati, animalis eius quod ab animali agere eſt principium dicitur. Et ſic actus quidem eſt primordiale principiũ pati vero permixtum, quamobrem actionis paſſioniſque actus eſt generatiuus.

Facere vero eſt id quod quale eſt ex ſe gignit. Qualitas, quæ calor eſt, ex efficit quæ calefacere eſt, actionem poſitio effectrix eſt & qualitatum, aſperitas enim, & ſimilia qualia ſunt, linea vero, & ſuperficies. & ſolidatis quantitates ſunt, vniuerſa enim è ſitu ſubſtantiam, & generationem habent. Quantitas autem quantitatis; & vt longitudinis linea, latitudinis planum, altitudinis ſolidum corpus Qualitatis vero qualitas, vt calor caliditatis. Situs autem agere, & pati in diſpoſitionis namque compoſitione quædam generatio ſimplicium fit, quam in motiua actione conſiſtere neceſſe eſt. Quando vero tempus. Vbi vero locus. Habere autem corpus: ea enim quæ circa corpus ſunt, habere dicuntur. Eorum vero quæ in ſubiecto nō ſunt, indiuiduorum corruptio quidem eſt in primis: generatio autem in his quæ mox poſt primorum conſtitutionem conſiſtunt. Eorum vero, quę de ipſis prædicata ſunt ea, a quibus omnino generaliter nulla eſt prædicatio, vt omnes quidem homines eius hominis. qui communis eſt, & vniuerſalis. Recipit autem facere & pati contrarietatem, & magis & minus, ſecare enim ad plantare contrarium eſt, & vrere ad humidum facere, & calefieri magis & minus dicitur, & infrigidari, ſiccari, & humidum fieri, triſtari, & gaudere magis & minus dicitur.

De Paßione. Cap. III.

PAſſio eſt effectus illatioque actionis ſecundum quam hęc quidem patiuntur magis, illa vero nomine: ſecundum quod quędam animantiora ſunt alijs, vt animantius quidem brutum eſt arbore, animantius vero irrationali; rationale. Omnia vero, quæ de generatione dicta ſunt, eadem dici poſſunt de ea, quæ in rebus eſt, paſſione, quadam autem prolatione non recta, ſed mutatione. Eſt autem pati eorum quæ multipliciter dicuntur, animæ enim actionum vnaquæq; paſſio dicitur quas quidem ſub actione locauimus vt amor, odium, triſtitia, & gaudere; quæ omnia qualitates paſſibiles, actiones animæ appelamus. Dicitur quoque paſſio, quod in naturam agit; vt morbum, febris, ægritudines & reliqua quæ qualia dicta ſunt. Paſſio vero, vt dictum eſt prima eſt generatio actionis. Non eſt autem in agente paſſio, ſed in eo in quod agitur, & operantis actum ſuſcipit, percutiens enim pati non dicitur, ſed materia actum ſuſcipiens. Ea vero, quæ nunc relinquuntur, in eo qui eſt de Generatione libro, tractantur. Et de paſſione hæc ſufficiant.

De quando. Cap. IIII.

QVādo vero eſt, quod ex adiacētia temporis relinquitur. Tempus

Tempus vero quando non eſt vtriuſq; autem ratio coniuncta eſt, vt tempus quidem præteritum qñ non eſt: effectus autem eius, & effectio, ſecundum quam dicitur aliquid fuiſſe, quando eſt. Inſtans autem quando non eſt, ſed ſecundum quod aliquid æquale, vel inæquale eſt: eius autem affectio, ſecundum quam aliquid dicitur inſtanti eſſe, quando eſt. Futurum ſimiliter tempus quando non eſt, ſed id quod futurum eſt: quoniam contingere neceſſe eſt, ſecundum quod aliquid dicitur futurum eſſe cras, vel in aliquo tempore. Eſt igitur quãdo, aliud ex eo quod abijt, aliud ex eo quod inſtat. aliud vero ex eo quod neceſſe eſt contingere. Dictũ eſt enim in Categorijs præteritum, & futurum eſſe quantitates, & quod magis eſt continuás ad pręſens, de pręterito quidem dictum eſt hoc, non quòd in ſubſtantia permaneat, ſed quoniam in exceſſu ſuo nondum præterijt de futuro autem, quoniam neceſſe eſt contingere, quod tantum eſt, ac ſi inſtaret. nulla enim differentia eſt in eo quod permanet, & quod futurum eſt, & quod nunc abijt. Quamobrem, & de futuris agitur, & ſecundum ea aliquid dicitur, & nuncupationem exiſtentium ſortiuntur, vt Sol, oritur cras, cras erit nauale bellum, heri obijt Socrates: & aliquid dicitur ſecundum tempus id quod futurum eſt, de eo qui naſcetur futurum, aut neceſſario de quod eſt in Callias diſputabit cras, vel non diſputabit cras; diſputabit enim, futuram actionem ſignificat: nihil autẽ inde eſt, quod in ſubſtantia adhuc ſit. Differt enim quando, ab eo quod eſt vbi: quoniam in quocunque tempus eſt, vel fuit, vel erit. in eo quidem quando, eſt, vel fuit, vel erit, quod ſecundum idem tempus dicitur. quando enim quod exiſtenti eſt cũ ipſo inſtanti eſt, & ſimul in eodẽ ſunt: quãdo vero ex eo quod abijt, & quod, futurum eſt, nunquam ſimul erunt vbi vero, & locus à quo eſt, vel ſit, nunquam ſimul in eodem; vbi autem in circunſcriptione eſt: locus autem in complectente. Diſtat autem quando, quod ex præterito eſt, ab eo quod ex futuro procedit: quoniã quando quod ex futuro, præterito poſterius eſt, quod vero ex pręterito, eſt prius futuro. Quando autem vnum & idem, primum quidem ex futuro eſt, ſecundum ex præſenti, poſterius vero ex præterito: quemadmodum tempus: primum quidem nunc eſt futurum, poſtea vero præſens, deinde præteritum. Sicut autem, & tempus, aliud quidem compoſitum eſt, aliud vero ſimplex. Eſt autem compoſitum, quod in compoſita actione conſiſtit, ſimplex vero quod cum ſimplici procedit. Et ita quando aliud ſimplex, aliud compoſitum, ſimplex quidem vt in momento, & nunc eſſe, compoſitum autem, vt in hora, die, hebdomada, & ſimilibus. Amplius, quemadmodum temporis partes ſine mora ſuccedent; ſimiliter, & partes, & quãdo;

quando quippe præteritum, & futurum ad præſens copulatiue reducuntur. Diſtat autem & tempus ab eo quod quando: quoniam ſecundum tempus aliquid eſt menſurabile: vt motus annuus quis & motus multus dicitur, eo quod mulo tempore permanet. At vero ſecundum quando nihil menſuratur, ſed aliquando dicitur, eſſe, & ſecundum idem temporale, & variabile pronunciatur. Ineſt autem quando non ſuſcipere magis, & minus: non enim dies vel diurnus magis & minus die, vel diurno dicitur. nec vnumquodque diurnius alio: ſic & de alijs. quare omni quando ineſt, non dici ſecundum magis & minus. Amplius, quando nihil eſt contrarium: etenim quando ex præſenti eſt vnum, & idem quando de futuro & præterito; impoſſibile eſt autem duas de eodem prædicari indiuiduo contrarietates. Amplius autem, contraria nunquam in eodem erunt inſimul, quando autem, quod ſecundum præteritum & futurum, inſimul erit in eodem: idem namque quod eſt fuiſſe, verum eſt eſſe & permanſurum. contrarium vero ratio eſt, nũquam in eodem ſimul conſiſtere, neque de indiuiduo eodem dici, & in eodem tempore. Quare contrarietas in eo, quod quando eſt, non enunciabitur. Eſt autem quando in omni eo, quod incipit eſſe, vt corpus quidem vniuerſum aliquando eſt & in tempore: ſuſcipit enim temporum alterationes, alteratur enim corpus in eſtu, vere, hyeme, & autumno. Similiter autem & animal alicuius quædam in hyeme, quædam in æſtate, quædam in vere ſpeculantur ſecundum inſtrumenti complexionem; Anima enim coniuncta corpori imitatur complexiones ipſius, vt qui aride vel gelide compaginationis, dementiores ſeipſis in autumno fiunt ſæpe: quibus vero ſanguis principiatur, in vere. Similiter autem & in alijs ſecundum ſimilitudinem complexionis animalium & temporum. Erit igitur in tempore, quicquid temporis ſuſcipiens variationes afferatur ſecundũ tempus. Huiuſmodi vero ſunt quæ dicta ſunt: de paucis autem, aut de nullis aliàs conuenientius erit proferre.

De Vbi. Cap. V.

VBi vero eſt circumſcriptio corporis, à circumſcriptione loci proueniens. Locus autem in eo, quod capit, eſt, & circumſcribit. Eſt ergo in loco, quicquid a loco circumſcribitur & complectitur. Nõ eſt autem in eodem locus, & vbi, locus autem in eo, quod capit: vbi vero in eo quod circumſcribitur & complectitur. Videtur autem non omnia adeſſe: anima enim nuſquam eſt, nullũ enim locum occupat, neque implet, animatum namq; aliud capere poteſt. Nunquam autem contingere palam eſt occupatum quidem aliquo locum capere aliud & cõplecti poſſe occupãte permanente, granum

enim

enim modo aduenìens,retineri nõ poſſet, aere, quo implebatur quieſcente: aere expulſo granum vtiq; recipiatur. Nequaquam igitur duo in eodem loco eſſe ſimul poſſunt, nec idem vnũ in diuerſis. Quamobrem nec aĩa quidem localis erit, cum locum nullatenus occupet: Similiter aũt & quęcunq; a corporis rõne, diſſentiunt, loci caret circunſcriptione, Mouet aũt quis quęſtionẽ fortaſſe, idem in diuerſis & pluribus cõcludens, etenim uox in auribus diuerſorum eſt. vox aũt & ſi aer non ſit, eſſe non poterit ſine aere;& in auribus diuerſorũ eſt. Quare dr̃ & corpus idem eſſe in diuerſis locis; vox.n. oĩno vna & eadem in diuerſis quidẽ aeris partibus eſſe non poteſt. Concedentib. itaque nobis unam & eandem vocem oĩno in auribus diuerſorum ſentiri, utique & confiteri oportet omnino vnam particulã aeris, ad aurem diuerſorum pertinere: ſimpliciter aũt vnum & in pluribus totum impoſſibile eſt inueniri. Quamobrem etiam concedere cogimur, vel diuerſum quidem in auribus diuerſorum ſentiri, vel vnum & idem omnino in pluribus locis. Relinquitur igitur diuerſorum ſenſum eſſe imaginabiliter ſe generantium, & ſimiliter, & quare & uox quædam non animalis eſt; ea.n. quæ imaginabiliter fit ſimiliter aĩalis non eſt qm̃ ab animali non profertur. Adhuc aũt dicimus omnes vocem animalis eſſe. Quid.n. vocem ab initio audiuit, in ſilentio quidem ſimpliciter, niſi animalium. quare vox quidem animalis dicitur, quæcunque quidem ab ipſo proferẽte fit, vnius ergo vox ad aures diuerſorum dirigitur; vna autem & eandem non contingens eſt. Vbi aũt, aliud quidem ſimplex, aliud vero compoſitum. Simplex quidẽ, quod ex ſimplici loco procedit; compoſitũ aũt quod ex compoſito. Locus aũt ſimplex eſt origo, & conſtitutio eius quod eſt continuorum. Locus autem, vt dictum eſt cõpoſitus quidem habet particulas copulatas ad eundem terminum, ad quem particulæ corporis copulãtur; corporis vero partes, iuxta punctum. loci ergo particulæ ſolidorum particulas claudunt, etenim loca ſimplicia corporis minimi occupatiua ſunt. Quare nec locus ſine corpore, nec ſoliditas ſine loco erit. Contentio autem de ſphæræ extremitate oritur; nihil enim extra ipſam eſt. In ea autem locus eſſe non poterit, vt dictum eſt a Superioribus, quod ab eo quidem loco ambitur. Cõfitentibus ergo nobis ſphęram localem eſſe, contineri vtique neceſſe eſt, aliud quidem. Præter eam, in quo extremitatis locus exiſtat; nihil aũt præter ipſam eſt:& quare extremitas quidem in loco non eſt, de huiuſmodi autem inſolitum, & occultum eſt pronunciari, & contra ſenſibilia. Caret autem Vbi intenſione & remiſſione, non enim dicitur alterum altero magis in loco eſſe, vel minus, licet etiam maiorem, vel minorẽ locum poſſideat, non autem ſecundum Vbi, vel ſecundum, quantitatem aliquam, eſt

magis & minus, ſed ſecundum id quod quale eſt, Ineſt autem vbi aliud contrarium; eo quod nec loco quidem ineſt contrarietas, locus.n. loco non eſt contrarius. Quod aũt nec alijs manifeſtum: eſt ſurſum.n. & deorſum eſſe contraria pluribus videntur, multum enim diſtare uidetur id quod ſurſum eſt ab eo qđ deorſum eſt, quemadmodum ſurſum & deorſum, quare cõtrarietas vr̃ ubi circa rurſũ eſſe, & deorſum, quemadmodum circa locorũ quãtitates. Contingit autem contraria in eodẽ eſſe, ſurſum enim & deorſum, eſſe in eodẽ ſunt; idem enim ſurſum & deorſum eſt ad diuerſa quidem ſumptum, nam turris altitudo ſurſum eſt ad nos, ſphæræ autem extremitati cõparata inferior eſt. Amplius contrariũ ſibimet quide idem fore contingit: ſi enim ſurſum eſſe & inferius eſſe contraria ſunt, cum idem ſurſum & deorſum ſit, colligitur idẽ ſibimet contrarium fieri. Non ergo contrarietas, ulla in eo quod in loco eſt.

De poſitione. Cap. VI.

POſitio eſt quędam partium ſitus & generationis ordinatio, ſecundum quam dicuntur ſtantia, uel ſedẽtia, uel aſpera uel lenia uel quodlibet aliter diſpoſita; ſedere aũt, & iacere poſitionis non ſunt, ſed denominatiue ab his dicta sũt. Solet aũt quęſtio induci de curuo, & recto, aſpero & leni, quadrangulo & triangulo, bicubito & tricubito, magno & parua, breui & lõgo, & ſimilibus quandã.n. poſitionem partium ſignificare vñr. Aſperum enim dr̃, cuius partium una alteri ſupereminet: Lene uero dr̃, cuius particulæ æqualiter porrectę ſunt ſimiliter autẽ & de alijs. Non ſunt autẽ poſitiones, ea quæ dicta ſunt oĩa, ſed qualia circa ſitum exiſtẽtia. ex eo namq; quãdo partes ſic ſunt diſpoſitæ, ex eo talia ſenſibus iudicantur: non aũt ex eo quod talia.ſ. & aſpera & lenia, uel bicubita, uel tricubita ſunt ſimiliter autẽ, & de alijs hmõi, quę partium habent poſitionem. Erit igitur unumquodq; prædictorum non poſitio, ſed quale, quod circa poſitionẽ naſcitur. Suſcipere aũt ur̃ ſitus contrarietates. nã ſedere, ad id quod ſtare, contrarium eſſe uidetur. contraria.n. ſunt quæ in eodem indiuiduo, eodemque tempore impoſſibile eſt reperiri; uiciſſim tamen poſſibilia ineſſe, ſedens autem illico ſtare poteſt, & ſtans ſedere, quocunque autem ſedente, impoſſibile eſt eundem ſtare, Ponentibus autem nobis hæc contraria eſſe, incõnenientia recipere cogimur, hoc, quod unum ſit contrarium plurium ſecundum .n. dictorum conſequentiam, non magis ſedere ad id quod eſt ſtare contrarium eſt, quam ad cumbere. Similiter autem, & quem admodũ ſedere, & ſtare nunquam in eodem ſimul reperiuntur, ita & accumbere, & ſedere & ſtare. ſecundum igitur huiuſmodi diſpoſitiones ſitui nulla contrarietas inerit. Fortaſſis autem nec inſolitum quidem putabitur unum plurium eſſe

eſſe contrarium:pallor enim ad album,& nigrum cõtrarium eſſe uidebitur:nã ſub eodem genere cum ſint nunquam ſimul inueniuntur, & uiciſſim tranſmutãtur.relinquitur ergo unum pluribus eſſe aduerſum. Non eſt autẽ pallidum ad nigrum, uel album cõtrariũ.etenim cum utroq; in eodem eſt:pallidum enim & colores reliqui ex albo & nigro conficiuntur; neceſſariũ ergo in quocumque pallidum eſt, in omni eo eſſe album & nigrum: ſimiliter aũt & de cęteris quidem coloribus. Amplius aũt cõtrariorum quidem rõ eſt,circa idẽ natura exiſtere ſedere.n. & iacere, non circa idem natura ſunt ſeiũcta; eſt enim ſedere propriè circa rationalia: iacere uerò & accũbere circa diuerſa.huius aũt ſignum eſt equi & hominis ſimilitudo, quib. ſint dubio accubitus eſſe probatur. Proprium autem poſitionis,neque magis, neque minus dici.Sedere aũt non magis poſitio eſt quàm accũbere, neque minus,neque ſedens,alterũ altero magis & minus dr̃, neque accũbens,neque uniuerſaliter ſecundum aliam poſitionem. Magis aũt propriũ ur̃ eſſe poſitionis,ſubſtantiæ proximè aſſiſtere: omnib. quidẽ alijs formis ſuppoſitis. Poſitio aũt nihil aliud eſt quàm naturalis ipſius ſubſtantiæ ordinatio, qualis uel a principio quidẽ innata eſt, ut ea quæ aſperis & lenibus,æqualib. & inæqualibus ineſt.uel a naturali quidem motu conſueta,ut ſeſſio,& accubitus,& ſimilia.Quicquid igitur proximè ſubſtantię, & aſſiſtẽs, id neceſſario poſitio eſt: & omnis quidem poſitionis huius ratio ſuſcipit prædicationem.

De Habitu. *Cap. VII.*

HAbitus eſt corporum,& eorum quę circa corpus ſunt, adiacentia:ſecundũ quam hoc quidem habere, illa uerò dñr haberi. Hæc aũt non ſecundum totum dicuntur,ſed ſecũdum particularem diuiſionem:ut armatũ eſſe, calceatum eſſe. His autem neque ſimplicia nomina impoſita ſunt, quibus ea appellantur, ſed ſunt eis poſita, armatio, calceatio: horum autem ſecundum proportionem,& reliquis. Suſcipit autẽ habitus magis & minus: armatior enim eſt eques pedire.dr̃ & calceatior,& qui calceamentis & caligis utitur, quàm qui ſolis calceamentis, uel caligis utitur.In quibuſdam autem nõ uidetur quòd cũ magis & minus prędicẽtur ut ueſtitum eſſe, & ſimilia. Habitui quoque nihil eſt contrarium: etenim armatio calceationi non eſt contraria:idem etenim armatus & calceatus. quòd aũt alijs contrarium non eſt, palam eſt: ſimiliter autem his,& reliqua. Proprium quidem habitus eſt in pluribus exiſtere,ut in corpore &in his quę circa corpus ſunt exiſtentia,adiacet enim corpus, & his quę circa corpus ſunt.hoc autem, ut dictum eſt,fit ſecundum eã quæ eſt in partib. diuiſionem:In paucis autem alijs principijs huiuſmodi inuenies: in quantitate enim ſolum, & in

his,quæ ad aliquid sũt ſimilia repe ries,ad aliquid aũt, vt figuraliter dicat, & ſimilitudo & diſſimilitudo, quæ inſunt plurib. ſimilib. & diſſimilib. Quantitas aũt, vt numerus qui in numerabilib.ineſt,vtiq; ſemper creſcens ſcđm vnitatum multifariam aſcẽſionẽ, ſimpliciter aũt nihil inuenies tot diſtribui partib. vt numerum non aũt oĩs quãtitas, aut relatio talium eſt. Habitus aũt oĩs in pluribus neceſſario exiſtit vt in corpore, & in his quæ circa corpus ſunt. Oẽ igitur quod in corpore & circa corpus eſt exiſtens,habitus nomen ſortitur. Quare magis proprium quidem habitus erit in corpore,& circa corpus exiſtentib. ſcđm eam, quæ partiũ eſt diuiſionem,vt in pluribus exiſtere. Dr̃ autẽ habere multis modis. habere.n. dr̃ alterationem,vt albedinem, & nigredinem.quantitatem, vt longitudinem.nihil.n. aliud eſt dicere albedinem,aut lõgitudinem habere, quàm album,aut longum eſſe. Dr̃ ẽt vas aliquid habere,vt modius triticum:quod nihil aliud eſt habere, q̃ cõtinere. Habere quoq; in membro dicimur,vt in digito annulum quod tantundem eſt dicere,quantum eſt digitum in annulo eſſe. Dr̃ vir vxorem habere,& reciprocè vxor virum: hic aũt inſolitus eſt habẽdi modus, quod vir habetur, vel haberi,dicatur. hoc autem habere nihil aliud eſt quàm cohabitare. Quare modi habendi,qui dici conſueuerunt,quinario numero terminantur.Fortaſſis quidem eſſent alij modi habendi, pręter hos qui dicti ſunt:ſed ſi qui ſunt, diligens inquiſitor inueniat. Et quidem de principijs hæc dicta ſufficiant:reliqua verò in eo quod de Analyticis eſt, quærantur volumine.

De eo, quod eſt plus, minus ve ſuſcipere. Cap. VIII.

Dicitur autẽ magis & minus ſuſcipere tripliciter. Aiũt.n. quidam ſecundum crementũ, vel diminutionem eorum, quæ ſuſcipiunt ſubiectorũ. aliter aũt & alij ipſa quidem, quę ſuſcipiũtur,in ſuſcipiẽte diminui,& creſcere annunciant. Alij autẽ ſecũdum vtrumq; amborum diminutionem & augmentationem. A primis itaque inchoantes,quæ eorum rata ſit ac firma ſnĩa manifeſtabo. Si quis verò primam & ſecundã deſtruxerit,vtique & tertiã deſtruit, quæ ex vtraque conficitur coniunctione. Non ergo ſecundum ſuſcipientiũ ipſorum crementũ,vel decrementum, cum magis,vel minus aliqua dicẽtur.Nulla.n. ratio obuiaret dicenti hominem & aĩal & ſubſtãtiam, & cætera con ſimilia cum magis. & minus dici, concedentib. nobis ſecundũ ſubiecti intenſionem, & remiſſionem quęlibet cum magis,& minus dici. Amplius aũt equus quidẽ & augmẽti,& diminutionis motum frequẽter ſubſtinet. dicitur.n. equus minor,vel maior lapide quodam qui nunquam intenſionẽ & remiſſionem paſſus eſt. mõs etiam alio mõte maior dicitur, cum neuter creſcat,vel decreſcat. Amplius

autem

aũt margarita albior quidem equo dicitur, cui pedem album cõtingit habere. hoc autem non eſt, quia equus quidem in eſſentia a margarita ſuperatur. Colligerȩ igitur oportet, vel margarita quidẽ albiorem equo pronunciari, ſecundũ magnitudinem ſubiecti vel paruitatẽ: vel non verum albiorem equo margaritam eſſe: vel nihil omnino magis vel minus dici ſecundum ſubiectorum magnitudinẽ vel paruitatem, neq; ſecundum crementũ vel diminutionem. Hoc aũt palã eſt, quod ſecundum magnitudinem ſubiecti margarita albior equo nõ dicitur, tñ margaritam albiorem equo eſſe nõ falſum eſt. Relinquitur ergo nihil ſecũdum magnitudinem ſubiecti amplius vel minus dici: ſimiliter aũt neq; ſecũdum paruitatem. Amplius aũt neque ſecundum ea quæ inficiunt. Si enim ſecundũ magnitudinẽ albedinis vel alicuius cęterorum dicitur aliquid albius aliquo, vel ſecundum paruitatem minus album, vel qũolibet aliter. vtique & minus albus equus, vel homo vel quodlibet aliud albius margarita dicetur. etenim maior albedinis quantitas equo accidit quam margaritæ. Amplius aũt magis & minus alterum altero dicitur non ſecundum ſubiecti, neq; accidentis crementum. Qm̃ autem nõ ſecundum ſubiecti crementum magnitudinẽ aliud paruius alio dicatur, manifeſtum eſt: neque ergo ſecũdum ipſius accidentis ampliorẽ, quantitatem. etenim quãtitas vltra ſubiectum protendi non põt, quoniam terminus quãtitatis eſt corpus paruitas autẽ quantitati ſupponitur: quare vltra paruum quidem ſubiectũ paruitas ipſa nõ porrigitur quãto igitur ſubiectum paruius efficitur tanto paruius quãtitas minoratur. Patet itaq; nihil ſecundũ magis & minus prædicari, neq; ſecundũ ſubiectum ſolum augmẽtũ vel diminutionem, neq; ſecundum accidentia: quare neq; ſecundum vtrũque. Oportet igitur ab alia eã inuenire, quæ cum magis & minus dicãtur. Huiuſmodi vere ſunt ea quæ ſunt in voce eorũ quę adueniũt, & non ſecundum ſubiecti vel mobilis crementum vel diminutionẽ, ſed qm̃ eorum, quę ſunt in voce, impoſitioni propinquiora sũt, ſiue ab eadem remotiora ſunt: de his etenim cum magis dicit̃ quæ proximiora ſunt ei quę in ipſa uoce eſt impoſitioni, cum minus autẽ de his quę remotiora conſiſtunt. Vt albũ dicitur illud, in quo pura albedo eſt, quanto igitur ad uocis impoſitionem accidens puriori inficitur albedine tanto & calidior aſſignabitur, & paruum quidem dr̃, quod alijs comparatũ ſtaturę diminutione & quantitate uincitur, quicquid igitur eſt, quod in quantitatis menſura ſuperatur, id cõtinuo paruius pronunciẽtur, ſimiliter aũt de alijs. Dubitabit autem aliquis, quare hæc quidem cum magis & minus dicãtur, ſubſtantiæ uero minime. Hoc aũt contingit, quoniam ſubſtãtiarum impoſitio quidẽ in termino eſt, ultra quẽ tranſgredi impoſſibile eſt. Additur autem & de accidentibus

quibuſdam, quæ ſine magis & minus dicuntur. vt quadrangulus: & triangulus, ſimilia. non. n. triangulus magis vnus altero dicitur. Contingit autem, quoniam in ſubſtantiarum quidem deſignatione accipitur etenim quadrangulus quantitas nuncupatur, & corpus quadrangulatum. vel eadem, quæ in ſuperiorib. eſt ratio, hic vetat, quoniam huiuſmodi impoſitio in termino facta eſt, vltra quem trãſgredi non licet, quemadmodum in ſuperlatiuis. etenim albiſſimus vel nigerrimus & huiuſmodi ſiue amplius ſunt, & minus eo, quòd huiuſmodi impoſitio in termino eſt, vltra quem porrigi impoſſibile eſt, & circa permanere: poſſibile enim ſi contingit, nullum ſequitur impoſſibile. quapropter ſi omnes puncti componantur, nulla faciunt magnitudinem, quoniam pũctus puncto additus nihil auget. eſt autem generatio ſimplex, & corruptio non congregatione nec ſegregatione atomorũ, ſed quando tranſmutatur ex aere ſpecificato in hoc totum. In ſubiecto enim duo ſunt quorum hæc quidem eſt forma ſecundum rationem, hęc autem ſecundum materiam quando igitur in his duobus eſt tranſmutatio, generatio & corruptio erit ſimpliciter ſecundum veritatem. Dicitur autem ſimpliciter generari in his magis hoc aliquid & forma quam terra. muſicus homo corruptus eſt, homo immuſicus generatus eſt homo manet idem; ſiquidem in his paſſio non eſſet ſecundum ſe muſica & immuſica, hic quidem generatio eſſet. his autem corruptio. Ideo hominis quidem hæ paſſiones, hominis autem muſici & immuſici generatio quædam, & corruptio, nunc autem eſt hominis hæc paſſio. manentis muſica, & immuſica, ideoque alteratio talis eſt. Eſt autem materia maximè quidem ſubiectum generationis & corruptionis proprie ſuſceptibile. Sed quare diſcens non dicit generari ſimpliciter, ſed quod generari diſciplinatum, hæc determinata ſunt, in prędicamentis. hęc autem hoc aliquid ſignificant, & ſubſtantiam hæc autem quale, hęc autem quantum. Quæcunque igitur non ſubſtantiam ſignificant non dicuntur ſimpliciter, ſed ſecundum aliquid generari. Eſt autem cui ineſt ſecundum naturam moueri, vt ignis.

Libri Sex Principiorum Finis

PERI-

PERIHERMENIAS ARISTOTELIS,

LIBRI PRIMI EXPOSITIO.

Per Doctorem Franciſcum Toletum Societatis IESV, Nunc S. R. E. Cardinalem Ampliſſ.

De fine ſeu ſcopo huius librii, inſcriptione connexione cum alijs, modo procedendi,& eius diuiſione.

ANte explanationem libri de interpretatione Ariſt. quatuor præmittere oportebit. Primo quod inſtitutum quis finis, & ſcopus huius libri ſit Secundo, quæ inſcriptio libri, & quę inſcriptionis cauſa. Tertio, quã connexionẽ & ordinẽ cum reliquis partib. Logicæ heat. Quarto, quis procedendi modus, ſ quæ libri diuiſio quęve eius partes.

ı. Finis eu ſcoous huus libri.

Circa primum aduerte, ſcopum & inſtitutum huius libri eſſe ſumendum à ſcopo, & inſtituto totius Logicæ; Logicæ autem inſtitutum hoc eſt; ſyllogiſmi vel demonſtrationis, quæ perfectiſſima argumenratio eſt, cognitionem exactam tradere. Cum tamen demonſtratio, & ſyllogiſmus materiã & formam habeant, materia autẽ ſint ſimplices propoſitiones, quæ ex ſimplicibus dictionibus, ſeu conceptibus componuntur fuit neceſſarium, ſyllogiſmi cognitionem traditurum, de ſimplicibus vocibus, & de complexis, ac propoſitionibus prius diſſerere. Cum verò de ſimplicib. rerum ſignificatiuis vocibus in libro Prædicamentorum tractatum ſit in hoc ſequenti libro noſtro de complexis, quibus verum vel falſum exprimitur, diſputatur. Et h ic eſt huius libelli ſcopus proximus.

.'inſcriptio op.

Huius inſcriptio eſt Græce, περὶ ἑρμηνείας ἑρμηνύω. i. de interpretatione eſt enim idem quod interpretor, nec illa eſt vna dictio, vt aliqui dicunt, ſed eſt genitiuus cum præpoſitione, Sed quid interpretatio ſignificet declarare oportet. Boet. in prima editione inquit, interpretatio eſt vox ſignificatiua per ſe aliquid ſignificans. Vbi duo docet interpretationem habere, eſſe vocem ſignificatiuam, nã voces non ſignificatiuæ non dicunt interpretationes, alterum eſſe ſignificatiuam per ſe nam coniunctiones, & præpoſitiones & ſit chategoremata non ſunt interpretationes quamuis ſignificatiuæ voces ſint, quia per ſe non ſignificat.

At verò, quia iſta definitio non videbatur exacta, nam voces brutorum, cũ ſignificatiuę ſint paſſionum ipſorum, interpretationes dicerentur, quod non ita eſt, propterea in ſecunda aditione ſua, aliam particulam addidit, nempe quod ſit vox articulata .i. ſyllabis, & pronunciatione diſtincta ita, vt poſſit charactere deſignari, quales non ſunt huiuſmodi voces brutorum.

At quia adhuc iſtud non ſatis erat, nam ſunt voces brutorũ articulatæ, quales Pſitacorum, Picarum, Coruorum, & aliorum, tandem addidit, quòd ſit vox explicans conceptus internos, quales non ſunt illæ voces Pſitacorum.

Vnde licet ex omnibus eius dictis, integram colligere deſcriptionem. Interpretatio eſt vox ſignificatiua per ſe articulata interiores paſſiones manifeſtans.

Ex quo aſſerit vnum hoc diſcrimen eſſe inter voces, vt in libro Prædicamentorum conſiderantur, & vt hic ſumuntur, illic.n. vt rerum ſignificatiuę ſunt veniunt in conſiderationem, hic autem vt interiorum paſſionum manifeſtatiuæ, ac propterea titulus eſt de interpretatione.

Quod ſi obijcias non rectam inſcriptionem eſſe quandoquidem aliæ multæ orationes

tiones ſunt interpretationes, nempe optatiuā, & imperatiua, & reliquæ, de quibus hic non agitur, ſed ſolum de Enunciatiua.

Ad hoc reſpondet Boet. non eſſe inconueniens inſcriptionem eſſe vniuerſalem, quãuis non tractetur niſi de particulari, ſubdit exemplum, ſi quis velle de homine diſſcrerè, recte inſcriberet, De animali.

2. opin. Aliter reſpondet Alex. iſtam eſſe mancam inſcriptionem, oportet enim addere de interpretatione Logica, ſeu Philoſophica, quæ ſola enunciatio eſt.

3. opin. Ammonius dicit hic interpretationem ſumi pro enunciatione, quia illa eſt præcipua interpretatio, qua verum, vel falſum exprimimus idem S. Tho. dicit, ex quibus conſtat ſubiectum ſecundum hos Doctores huius libri eſſe enunciationem ſimplicem, quæ hic interpretatio dicitur ſimplices .n. dictiones non interpretatio, ſed partes interpretationis ſunt.

1. Fund. Hęc doctrina eſt bona & cōiter recepta, at in hac parte tria exiſtimo eſſe dicenda. Primo, non ſolum voces vt conceptuum ſignificatiuæ poſſunt hic conſiderari, ſed etiã vt rerum manifeſtatiue ſunt, nã Ariſt. propoſitionem explicam, quòd ſit vniuerſalis, particularisque ſemper in ordine ad res explicat.

Ex autem diſcrimen inter ea quę in prædicamentis, & hic conſiderantur, vt notat Alber. tract. hoc 1 cap. 2. in prædicamentis enim res præcipuè conſiderantur, quæ vocibus ſignificantur; & illa eſt rerum conſideratio, & eorum quæ rebus inſunt, vel accidunt, vt quod ſint genera vel ſpecies, ad hic primo de vocibus, vt rerum ſignificatiuæ ſunt, agitur, & de his, quæ vocibus primo inſunt, vt eſſe nomen, verbum, propoſitionem, & reliqua huiuſmodi.

2. Fund. & reſp. ō. ad qōne de inſcriptione. Dico 2. cum Alber. loco allegato, & eſt maximè memoriæ mandandum. Propoſitio tripliciter poteſt conſiderari. Primo reſpectu rerum, vt rerum complexionem ſolū ſignificat, & ſic eius partes ſunt nomen, & verbum, ſimiliter habet ſecundum hoc varia accidentia, eſſe nempe, vniuerſalem, particularem, affirmatiuam, negatiuam, verã, falſam, ſimplicem compoſitam, & alia. Altera ratione conſideratur, vt eſt ordinabilis in ſyllogiſmo vel argumentatione; & ſic accidit ei conuerſo, quod ſit maior, aut minor, áut concluſio. Tertio conſideratur, vt non ſolum eſt in argumentatione ordinabilis, ſed eſt probatiua alterius, & ſic eſt neceſſaria, probabilis contingens, &c.

Cum igitur tripliciter cōſideretur enunciatio, hic primo ſolummodo conſideratur nempe reſpectu rerum, quarum complexionem vere, vel falſo ſignificat. Secundo vero modo ad libros Priorum pertinet.

Tertio modo ad reliquos libros. Vt aūt hoc eſſet manifeſtum, propterea inſcribitur de interpretatione, vt intelligamus hic enūciationem conſiderari; vt rerum eſt ſignificatiua, reſpectu quarū interpretatio dicitur

3. Fund. Propterea multo melius Interpretationem, quã Propoſitionem dixeris eſſe obiectum. non enim hic de ea vt eſt argumentationis pars; differitur, ſed vt eſt rerum ſignificatiua, quod ineſt ei primo.

Dico tertio, quãuis poſſimus dicere hic interpretationem eſſe inſcriptionem particularem, tamen poſſumus etiam ſuſtinere vniuerſaliter ſumi pro quacunque etiã oratione, licet intentio non ſit niſi de ſola enunciatiua tractare, ſufficiet enim, quod oratio in communi definiatur & diuidatur, vt fit in cap. 4. huius ad hoc quod ſimpliciter inſcribatur de interpretatione.

1. dubit. 4 opin. Dubitatur, an Enunciatio ſimplex tantum ſit huius obiectum, an enunciatio in communi, vt compręhendit tam ſimplicem quam coniunctam. Ammo. & S. Th. & fere reliqui affirmant ſimplicem enūciationem hic eſſe obiectum, non autem, tractari de coniuncta. Cuius duplex eſt ratio. Altera eſt S. Tho. quia coniuncta conſtat ex ſimplicibus, propterea ad eas refertur.

Nota. Altera ratio eſt, quæ ēt eſt Ammon. Pro qua aduertere oportet, iſtos antiquos Doctores nō vocare hypotheticã propoſitionē conditionalem, quia hęc non hēt virtutem abſolutã, ſed ex ſuppoſitione, vt quã dicit, ſi homo currit, mouetur, abſolute nō dicit qđ currat, nec quòd moueatur, ſed ex ſuppoſitione dicit, ſi homo currit, tunc verum erit, quod mouetur dicitur hypothetica, quod ex ſuppoſitione aliquid differat.

Hoc ſuppoſito eſt ratio horum Doctorum hic agitur de enunciatione cuius futurus eſt vſus in demonſtrationes, & alijs ſyllogiſmis, ſed hæ propoſitiones cum nō habeant veritatem abſolutam, non ſunt aptę

ad

ad quicquam probandum, niſi quatenus fundantur in ſimplicibus, vt patet, ſi homo currit, mouetur, nihil probat, niſi adiungas ſimplicem, homo currit, ergo mouetur, propterea non meminit niſi ſimplicis.

Hæ rationes, ſalua pace, mihi non placent, nam cum coniunctæ ſint enunciationes, & verum, vel falſum ſignificent, & ſint aliæ præter conditionales, profecto alicuius partis logicæ iſtæ erunt, cum autem non alterius, erit huius præſentis.

Propterea probabile mihi videtur hic quamlibet enuntiationem conſiderari, cum Ariſt. omnem definiat in cap. & diuidat in ſimplicem & coniunctam, quòd ſi Ariſtot. pauca tradidit de his, eo eſt, quia hic conſiderantur non vt ſyllogiſmum ingrediuntur ſub qua ratione habent multa peculiaria, ſed ſub ea ratione hic ſumuntur, vt verum, vel falſum complexe dicant, quomodo ferè eadem cum ſimplicibus communia habent.

Dubitatur vtrum vna vox ſit dicenda interpretatio, an potius tota enunciatio, Boet. & Albe. exiſtimant ſingulas voces per ſe eſſe interpretationes at S. Tho. id non recipit, potius dicendas eſſe partes interpretationes cenſet, & mihi non placet. Cuius ratio hæc mihi ſe offert, quia hic ſimplices voces non per ſe coſiderantur, ſed vt partes enunciationis ſunt, cum autem partes obiecti non habeant idem nomen cum toto obiecto, non enim partes Animalis rectè vocabis, Animalia, quod eſt obiectum in ſcientia de Animal. ita nec partes enunciationis dicentur interpretatio, ſicut ipſa enunciatio, quæ vt interpretatio eſt, eſt obiectum in præſenti libro.

Sequitur circa tertium de connexione huius cum reliquis partibus Logicæ. Pro quo aduerte, Logicam eſſe regulam operationum intellectus quantum ad veritatem, vel falſitatem. Et quia voces reſpondent cōceptibus, & operationibus intellectus inde etiam logica regulat ſermonem quantum ad veritatem, ſed ſecundario & mediatè, opus erit ergo intellectus operationes cognoſcere, nam quo ordine ipſæ procedunt eodem etiam partes Logicæ.

Triplex igitur eſt operatio intellectus. Prima res ſingulas per ſe, & ſeorſum intelligere, quæ dicitur ſimplicium appræhenſio cui operationi reſpondet locutio ſimpliciū vocum per ſe. Altera eſt compoſitio, vel diuiſio i. quando rem vnam alteri copulando intelligimus, ſiue affirmando, ſiue negando cui etiam reſpondet ſermo, qui per ſolas propoſitiones fit: tertia eſt ratiocinatio, quando ex vno cognitio alterum cognoſcimus: cui reſpondet diſcurſus vocalis.

Iuxta has operationes tres, eſt triplex Logicæ pars. Prima circa ſimplicia, & ita eſt liber Prædicamentorum ſecunda circa compoſita, & ita eſt iſte liber, tertia circa diſcurſus, & ſunt reliquæ Logicæ partes.

Hinc patet hunc librum eſſe immediatè poſt prædicamenta, & inde apparet vtilitas eius, vt enim ſine compoſitione non diſcurrimus, ita nec ſine libro hoc conſtabit doctrina ſequentium.

Circa 4 quis ſit modus procedendi. Dico eſſe facilem, nempe definitum, exemplarem, inductiuum. tandem de diuiſione dico præcipuè hic agi de quadruplici propoſitione, & ipſius proprietate, primo de ſimplici finita, deinde de ſimplici, de extremo infinito, rurſus de propoſitione, de tertio adiacente, & vltimo de propoſitione cum aliquo ex illis quatuor modis.

Quartū Quis modus procedēdi, & diuiſio li. 1.

ARI.

STAGIRITAE,

PERIPATETICORVM PRINCIPIS,

De Interpretatione Liber Primus,

SEVERINO BOETIO INTERPRETE.

SVMMA LIBRI.

De Notis. De Orationis principijs. De ipſa Oratione, Enunciatione, ac ipſius ſpeciebus. De enunciationum oppoſitionibus, ac circa ipſarum veritatem, & falſitatem regulis, in quocunque tempore.

De Notis. Et vt intellectui ita etiam in voce verum & falſum reperiri.

CAPVT PRIMVM.

Sectio prima ſecundum Græcos.

PRIMVM oportet ponere quid ſit nomen, & quid verbũ; poſtea quid eſt negatio & affirmatio, & enũciatio, & oratio. Sunt ergo ea quæ ſunt in voce, earum quæ ſunt in anima paſſionum notæ, & ea quæ ſcribuntur, eorum quæ ſunt in voce. Et quemadmodum, nec literæ omnibus eędem, ſic nec eædem voces.

In 3. de Anima ex. 39.

Quarũ tñ hæc primũ notę ſunt, eędem omni paſſiones aïæ, ſunt, & quarum hæ ſimilitudines, res ẽt eędẽ. De his verò dictũ eſt in ijs, qui ſunt de Anima: alterius .n. hęc ſunt negotij. Eſt aũt quemadmodum in anima, aliquando intellectus ſine vero vel falſo aliquando aũt cui iã neceſſe eſt horũ alterũ ineſſe: ſic ẽt in voce, circa compoſitionẽ .n. & diuiſionẽ eſt verum & falſum. Nomina igitur ipſa, & verba conſimilia ſunt ei, qui ſine cõpoſitione, & diuiſione eſt, intellectui, vt homo vel album, qñ nõ aliquid additur, neq; .n. falſum, neq; verum adhuc eſt. Signum aũt huius eſt, hircoceruus .n. aliquid ſignificat: ſed nondum verum aliquid vel falſum, niſi eſſe vel non eſſe addatur, vel ſimpliciter, vel ſecundum tempus.

Circa compoſitionẽ & diuiſionẽ eſt verum & falſum.

PRimum oportet conſtituere, quid ſit nomẽ Hoc caput diuiditur in duas partes. In prima Philoſophus quæ procemij loco eſt proponit ea, de quibus tractaturus eſt in ſecunda, quę ad tractatum pertinet, de uocum ſignificatione differitur.

Proponit igitur eſſe neceſſarium ante omnia conſtituere, i definire quid ſit nomẽ quid verbum, quid negatio, affirmatio, & oratio. Dicit autem (Primum) i ante doctrinam ſyllogiſmi, & demonſtrationis qui finis totius Logicæ ſunt. Dicit (oportet) quaſi neceſſarium ſit ita, abſque horum cognitione non poſſit demõſtrationis haberi cognitio. Dicit (Conſtituere ſeu ponere) ideſt definire

vnum eſt obiectum, nempe Enunciatio. Alterum enunciationis genus ſ. Oratio; aliud enunciationis ſpecies, Affirmatio, & Negatio: aliud partes eſſentiales ennnciationis, ſ. Nomen, & verbum.

Dubiũ primũ. Reſpõſ. Hic primo dubitabis, cum ſcĩa non definiat ſuum obiectum; cur quærit, quid ſit enunciatio? Dico ſcientiam definire quidẽ ſuum obiectum, non tñ probare definitionem de ſuo obiecto. v. g ſcientia de aĩa definit quid ſit anima, non tamen ad eam ſcientiam pertinet probare talem definitionem de anima: ita ſimiliter hic definitur enunciatio, ſed definitio non probatur.

Dubiũ ſecundũ. Reſpõſ. Dubitatur 2. quare non dixit oportere definire, quid ſit propoſitio ſeu enunciatio. ſeu vniuerſalis, parcicularis vera falſa. Dico; ea quæ ſunt in ſcientia duplici mõ cognoſcuntur. Quædam definitione, quale eſt, ſubiectum, & ipſius partes Quædam diſcurſu, & probatione, quales ſunt proprietates, ac propterea. Ariſt. nõ dixit quid ſit vniuerſalis vera, falſa, quia iſta demõſtranda potius, quam definienda ſunt: ac propterea etiam dicit oportet primum definire, quod nomen verbum, & reliqua, quaſi paſſiones cognoſci nequeant, & probari, niſi præſuppoſita definitione ſubiecti, & ipſius partium.

Dubiũ tertium. Dubitatur 3. de ordine iſto, quo tractanda enumerat, vltimo, n. loco orationẽ, quæ genus eſt ponit, cum tñ generis priuſquam ſpecierũ cognitio ſit tradẽda, vt docet Ariſt. 1 de partibus c 1. Præterea negationem affirmationi præpoſuit, cũ conſtet affirmationẽ priorem eſſe. Ad hoc accidit Ariſt. poſt in progreſſu ordinẽ præpoſterum obſeruaſſe; nam prius de oratione, ſecundo de affirmatione, vltimo de negatione, diſſeruit.

Prima opin. Reſpondet S. Tho. huius cãm eſſe quia inceperat proponere partes, dum poſuit nomen, & verbum; poſtea, vt eandem rõnem partium continuaret, poſuit affirmationem & negationem, quæ ſunt ſpecies enunciationis, & enunciationem poſtea, quæ eſt ſpecies orationis: partes autem ſpecies dicuntur, non ſicut nomen & verbum, quæ ſunt partes eſſentiales, ſpecies autem ſunt partes potentiales generis, ſed iſta ratio non mihi admodum placet quia ſi iſta cauſa ſufficiebat: vt ſpecies generi anteponeret

Propterea dico cum Boetio. in 1. Editione id eſſe factum ne ſi primo loco orationem conſtitueret, arbitraremur ipſum hic de qua libet oratione diſſerturum, quod ita non eſt propterea ſpecies antepoſuit, vt genus non alia ratione conſiderari hic intelligeremus, quam vt has ſpecies continet, quarum hic eſt præcipua conſideratio.

Dibium pri ma opin. Ad aliud de affirmatione, & negatione reſpodet S. Tho. admittendo affirmationẽ eſſe priorem, tamen, inquit, negationem magis includere rationem partium, a quibus incipit Ariſt. Nam negatio dicit diuiſionem & ſeparationem prædicati a ſubiecto, diuiſio, autem partes importat.

Secũda opin. Aliter reſpondet Sirianus, vt refert Boet. inquit duplicem eſſe negationem. Vnã quæ conſurgit ex defectu aliquo particulari, ſicut non currere eum, qui currebat; & talis poſterior eſt affirmatione Alteram ex defectu cõi. ſicut ex non eſſe, & hæc prior eſt prius. n fuit non eſſe, quam eſſe, Sed iſta opinio eſt extra Ariſt. vt bene dicit Alber. qui mundum ſemper eſſe, & fuiſſe poſuit. Boet. dicit, negationem eſſe quidem poſteriorem affirmatione ſi vna ad altera referatur: at ſi ad ſuum genus comparentur, vna altera prior non eſt, cum ſint ſpecies indepẽdentes reſpectu generis, & ita non eſt virũ, ſi negationem præpoſuerit, cũ ſit ſpecies, ſicut affirmatio, & hæc eſt bona & apta reſponſio. (Tertia opin. & vera.)

Solutio. Quamuis poſſimus ẽt cum Alb. trac. hoc 1. cap 3. dicere, nempe hic conſideraſſe Ariſ. has ſpecies, vt oppoſitionem habent, & quia oppoſitio incipit a negatione, ad quam omnia oppoſita, vt ſupra diximus, reducuntur. propterea eam propoſuit, an tamen iſtæ ſpecies ſint, poſtea examinabimus.

Sunt ergo ea, quę ſunt in voce, &c.

Prima fund. Ariſt. de verbis, nominibus, & orationibus tractaturus, quæ ſignificatiua ſunt de eorũ ſignificatione, diuerſitate ſignificandi ante oĩa diſputat, vt docet Boet. Et quidem in hoc textu quatuor aſſertiones cõtinẽtur.

Pro quarum declaratione fundamentum vnum aduertendum eſt. Homo tripliciter ſe circa res, habet. Primo ipſas non ſolum ſenſu, ſed etiam intellectu percipit formas

earum

earum ſimilitudines, quæ dicuntur paſſiones & conceptus: at quia iſti conceptus occultiſſimi ſunt, vtitur vocibus, velut quibuſdam ſignis ad tales conceptus explicandos; Cum autem voces hæ non ſint permanentes, nec notæ ſimul nec omnibus præſentis eſſe poſſint, vtitur homo alio ſigno, nempe ſcriptura, vt docet Aug tomo 3. lib. 2 de doct. Chriſt cap. 4. ſunt igitur quatuor, res cognitæ, ipſi conceptus, & cognitiones quæ dicuntur paſſiones, & voces & ſcripturæ

Hoc ſuppoſito eſt, prima Ariſtotel. aſſertio, (Ea quæ ſunt in voce ſunt ſigna & notæ paſſionum, quæ ſunt in anima, & ea quę ſcribuntur eorum, quæ ſunt in voce) ideſt voces explicant conceptus internos animæ, & ſcripturæ ipſas voces explicant. Vocat paſſiones conceptus intellectus, non quod intellectus patiatur, quando intelligit, paſſione aliqua deſtructiua, ſed quia intellectus intelligit recipiendo ſpecies a rebus, ſcilicet intelligere pati, & intellectio paſſio dicitur 3. de anima cap. 41. Dicit autem paſſiones quæ ſunt in anima, quia vt inferius dicemus, voces ſignificant res, vt ab anima intelliguntur, atque indicant ipſos conceptus. Et ideo excluduntur voces brutorum, quæ haſce paſſiones non explicant, & etiam voces humanæ, quibus naturaliter effectus explicamus. Loquimur enim hic de voce explicânte conceptus intellectus.

Ex quo comperitur deceptio Andronici quem citat philoſophus 1. Animæ. Tex 3. & reprehendit de hoc, exiſtimantis hunc non eſſe librum Ariſt. quia non vocat Ariſtoteles conceptus, paſſiones in libro de anima, ſed iam hoc ex ipſo Ariſt. probauimus eſſe falſum.

Hæc verba Alexander interpretatur ſimilitudinarie ideſt ſicut voces ſunt ſigna conceptum, ita ſcripturæ vocum, at Porphyr. & Boet. hoc non recipiunt, nam voces ita ſunt ſigna conceptum, vt mutatis vocibus non mutetur rei conceptus, At voces mutantur ex mutatione ſcripturarum aliter enim vna vox, aliter altera ſcribitur.

Dubiũ. Dubitatur primo circa aſſertionem, quare Ariſtotel. non dixit voces, ſed ea quæ ſunt in voce, vel literas, ſed ea quæ ſcribuntur, & non dixit paſſiones, ſed paſſiones quæ ſunt in anima. Ad hoc reſpondet Porphyr. hic intelligenda eſſe ſemper nomen, & verbum, orationem, & reliqua: Eſt enim oratio triplex, & quę fit, intellectu, & quæ fit verbo, & quæ ſcripto, vt etiam dicit Ammon. ac ideo ad diſtinguenda dicit ea quæ ſunt in voce, ideſt nomina, verba, & reliqua, quæ voce fiunt, & ea quę ſcribuntur, nempe nomina, verba, & reliqua quæ inſcripto ſunt ſimiliter quę ſunt in anima.

Prima ſolutio.

Sed melius, dicendum eſt cum Boet Ammon & S. Tho. voces ipſas ſecundum ſe non eſſe ſigna conceptuum niſi prius conſtituantur, & imponantur ad ſignificãdum ſicut argentum ſecundum ſe non eſt vas quouſque introducatur forma, vnde nomina & verba non ſunt voces ſolum, ſicut nec vas argentum, ſed ſunt voces cum impoſitione & ſignificatione, habet ſe enim vox ad nomina, & verba ſicut argumentum ad vas, cum ex quinto de generatione Animalium, cap. 7. eorum materia. Eſt enim ſubiectum, Ac propterea optime Ariſtot. non dixit voces ſed ea quę ſunt in voce, nempe nomina, verba, & reliqua, quæ ex voce, addita ſignificatione fiunt, ea vero ratione non dixi, literas, quia literę etiam ſunt in voce, ſed dixit ea quæ ſcribuntur

Secun[da] Soluti[o].

Secunda aſſertio Ariſtot. (quemadmodum literæ omnibus non ſunt eædem, ſic nec voces) Ac ſi dicat, non omnes eiſdem characteribus inſcribendo vtuntur, nec ſimiliter ijſdem vocibus idem ſignificant, nam alia voce Latinus, & Gręcus alia, & alij ſinguli ex reliquis conceptum hominis, & cuiuslibet alterius explicant, & ſimiliter, aliter vnus, aliter alius talem vocem characteribus exprimit, in quo comperitur ſignificationem vocum eſſe ad placitum, non naturalem, ſi enim voces naturaliter ſignificarent; idem apud omnes repreſentarent ſicut apud omnes eadem eſt ignis natura.

Tertio aſſertio (res; & paſſiones, animę eędem apud omnes ſunt) ac ſi dicat, eadem eſt natura hominis, & idem apud omnes homines conceptus, quamuis non eadem voce & ſcriptura ad talem rem, & conceptum ſignificandum omnes vtãtur. idem de alijs dicendum eſt.

At circa hoc dubium poſſet eſſe quomodo idem ſint conceptus apud omnes, cum conſtet alium conceptum me habere hominis, alium habere Petrum, alium Ioannem: Dubiũ

nem : præterea quomodo res apud omnes ſunt eædem, cum diuerſæ veſtes, pro diuerſitate locorum ſint aliæ domus, alij ritus, alij mores, & negocia.

Solut. Ad hoc autem dico primo, ꝙ Ariſt. vocat eoſdem conceptus, non quidem numero, ꝙ vnicus & idem numero conceptus ſit in omnibus, hoc n. falſum & impoſſibile eſt, ſed vocat eoſdē forma, & ſubſtantia, ſicut dicitur eadē imago Regis, quæ eſt Romę, & quæ eſt Mantuæ, quia ſub eadem forma, & ratione idem ſignificat, per ſenſus.n. eadem re omnibus propoſita, oēs eundem conceptum eius in mente habebunt, ſi intelligant eam, non tamen eadem voce talem conceptum exprimet, nec ſcriptura.

Solut. Dico ſecundo cum Alber. tract 2. c. 3. cum Ariſt. dicit eaſdem eſſe res omnibus, intelligere oportet de rebus naturalibus & ipſarum natura: natura enim ignis, Leonis, Plantæ apud omnes in quibus reperiuntur, eiuſdem naturæ ſunt; non tamen loquitur de artificiatis, & quæ à noſtra dependent voluntate, harum enim eadem eſt ratio cum vocibus ſignificatiuis.

Vnum autem verbum in litera eſt conſiderandum nempe, (voces eſſe notas paſſionum primo) Notat enim vnum Boet. & optimè, voces non ſolum conceptus noſtros ſignificare, ſed etiam res per tales conceptus cognitas, qui enim dicit hanc vocem, homo, non ſolum hominis conceptum internum, ſed etiam rem ipſam tali conceptu cognitam ſignificat, prima tamen vocum inſtitutio fuit ad conceptus manifeſtandos; ſicut ſcripturarum inſtitutio ad voces, propterea voces primo dicit eſſe notas & ſigna paſſionum.

Quarta aſſertio Ariſt. Quemadmodum operatio intellectus duplex eſt, vt dicitur etiam 3. Animæ, c. 6. altera ſimplex appræhenſio, in qua non eſt verum, nec falſum, altera eſt compoſitio, vel diuiſio, in qua neceſſario ineſt verum, vel falſum, ita etiam in vocibus, quæ conceptibus. correſpondent, aliquæ ſunt. quæ nec verè, nec falſo ſignificant, vt dictiones per ſe, nempe nomina vel verba per ſe, quædam ſunt, quæ verum vel falſum ſignificant, vt voces compoſitæ ſecundum enunciationem, quod probat exemplo eleganti Qui dicit hanc ſolam vocem, hircoceruus, idem, qui idem Græcè tragelaphos, nihil nec verè, nec falſo, dicit quouſque verbum aliquod addit, ſcilicet eſt, vel non eſt.

In quo exemplo notandum eſt cū Boet. in ſecunda editione eſſe compoſitæ figuræ ab hirco, & ceruo, ſignificatque animal ſimile ceruo in cornibus, hirco uerò in mento & barba, vt ſit ſenſus, ſi nomen compoſitum, quod magis videbatur ſignificare verum vel falſum, non ſignificat per ſe ſine verbo, multo minus ſignificabunt alia ſimplicia, nempe omnia & uerba. Notab.

Poſſumus etiam ſecundo exponere, ut ſit & nomen monſtri, ſicut chimera ex Boet. 2. editione, & Pſel. & tunc ſit ſubtilis interpretatio, ſi nomen hoc rem ſignificans impoſſibilē, nihil ueri uel falſi ſignificat, quouſque addatur uerbum, nulla ergo dictio per ſe, nec ulla compoſitio, quæ non ſit enūciatio, uerum, uel falſum ſignificabit.

Hic autem ſunt notanda illa uerba (niſi, inquit; addatur uerbum ſimpliciter, uel ſecundum tempus.) Quid n intelligit per uerbum ſimpliciter, & per uerbum ſecundum tempus? Ad quod reſpondet primo S. Thomas uerbum ſimpliciter, ſignificare verbum præſentis temporis, quod perfectè verbum eſt, futurum autem & præteritum, vocari verba ſecundum tempus, i. ſecundum quid, quia reliqua per præſens regulantur, præteritum enim præſens erit. Nota. Dubiū. 1. ſolut.

At Ammon. per verbum ſimpliciter intelligit verbum cuiuſque temporis ſine aduerbio temporali, vt eſt, vel fuit, vel erit, at per verbum ſecundum tempus idem verbū addito aliquo temporis aduerbio, vt hodie eſt, cras erit, olim fuit. 2. ſolut.

Boet. in prima editione idem cū S. Tho. ſentit, ſed alia ratione procedit, dicit verbum præſentis vocari ſimpliciter, ideſt ſolitariè verbum, quia re vera præſens, inquit, non eſt tempus, cum non ſit, niſi vnicum inſtans præſens, ſed ſignificat confinium temporis præteriti, & futuri; inſtans enim non eſt tempus, ſed continuatio temporum, vt dicitur 4 Phyſic. cap. 10. præteriti verbum, & futuri dicuntur verba ſecundum tempus, quia præteritum, & futurum tempus ſint. 3. ſolut.

At in 2. editione aliam ſubiunxit expoſitionem, quæ eſt Alex. & Magentini, & quam valde laudat Albert. tract. 2. cap. 2. 4. ſolut.

etiam

etiam eſt Auicen. Pro quo aduertunt verbum (eſt) aliquando denotare ſubſtãtiam & vnionem ſubſtantialem prædicati cum ſubiecto, vt in propoſitionibus eſſentialibus fit, homo eſt animal, roſa eſt flos, Deus eſt: hic enim non denotatur, niſi quod prædicatum eſt de eſſentia ſubiecti, propterea omni tempore ſunt veræ: quas propoſitiones vocant ſempiternæ veritatis, Aliquando eſt, ſignificat exiſtentiam, quando certum tempus importat: & pro eo venit, vt qui dicit homo eſt, leo eſt albus, hic denotatur, quod hoc tempore præſenti exiſtit homo, & leo eſt albus: verbum primo modo dicitur verbum ſimpliciter, quaſi non reſtringens extrema pro tempore determinato, poſterius dicitur ſecundum tempus, quia temporis certam differentiam dicit: & ſecundum eam vnit extrema. Omnes expoſitiones hæ ſunt bonæ, & recipiendæ, vtcunque ſit ſiue nomine, & verbo, vocibus nec, verbum, nec falſum ineſt.

QVAESTIO II.

De ſignificatione, & modo ſignificandi vocum.

Difficultas eſt de vocum ſignificatione. nempe, an ſignificent conceptus, an potius res, an vtrumque & de modo ſignificandi, an naturale, vt voluit Plato, an ad placitum vt voluit Ariſt. ſignificent?

Primũ fund. Pro quorum facili declaratione ſit primum fundamentum. Signum, vt dicit Aug. de doctr. Chriſt. c. 1. eſt res, quæ præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire: id eſt, eſt res, quæ per ſui cognitionem alterius cognitionem inducit, ſicut fumus eſt ſignum ignis, cognitio enim fumi cognitionem ignis facit. Quid ſignum.

Signi. diuiſio. Eſt autem ſignum proprium, & improprium: ſignum proprium eſt, quod non ſolum ſui cognitione alterius facit cognitionem, ſed etiam ad hoc ordinatum eſt ſiue a natura, ſiue ab alio, vt aliud indicet: quo pacto ramus appoſitus eſt proprium ſignũ vini vendibilis, quia ſui cognitione facit cognitionem vini, & ad hoc ordinatus eſt, vt indicet vinum.

Improprium autem eſt, quod ſui quidem cognitione aliud facit, cognoſcere, non tamen ad hoc ordinatum eſt, vt ſumus, eſt ſignum ignis, & effectus cauſarum, & è contra, ſed non ſunt proprie ſigna, cum non ad hoc ordinata ſint. Huiuſmodi ſunt multa ſigna naturalia, quæ ventura indicãt, de quibus Plin. lib 17 vt fragor arborũ ſignũ tempeſtatis eſt, & ranarũ coaxatio ſignũ pluuię: quæ prognoſtica dicuntur. Sed non propria ſigna, quia ad hoc inſtituta non ſunt, niſi qui velit cum Virgil. dicere 7. Georg. ad hoc eſſe inſtituta inquit enim.

Atque hæc vt certis poſſimus diſcere ſignis.
Aeſtuſque pluuiaſque, & in gentes frigora, ventos.
Ipſe pater ſtatuit, quid menſtrua Luna moueret,
Quo ſigno caderent Auſtri: quod ſæpe videntes,
Agricolæ proprius ſtabulis armenta tenerent, &c.

Signum in cõi triplex eſt; Quoddam naturale. Quoddam voluntarium, ſiue ex inſtituto, vel ad placitum, quod idem eſt. Quoddam ex conſuetudine quadam. Signum naturale eſt, quod ex ſe habet vt per ſui cognitionem alterius cognitionẽ faciat; ſicut vox animalis ſignum naturale eſt affectus interni, & fumus ſignum naturale ignis. Signum ad placitum, quod voluntate humana habet per ſui cognitionem alterius inducere cognitionem, non tamen ex natura ſua: ſicut ſonitus campanæ eſt ſignum ad placitum lectionis, quia id non habet ſonitus ex ſe, ſed ex hominum inſtituto. Sgnũ ex conſuetudine eſt, quod nec ex natura ſua, nec ex humano inſtituto, alterius facit cognitionem: ſed ex quædam conſuetudine: ſicut canis ſæpe aliquem ſequens præuiſus, inducit illius cognitionem, & mappæ appoſitæ ſunt ſigna prandij ex quadam conſuetudine, qua prope tempus prandij ſolent apponi mappæ. Signo altera uiſio.

Sit 2. fundamentum duplex ſignificatio in vocibus reperitur, altera eſt naturalis, qua affectiones animæ internas exprimunt & ſimiliter ſuum prolatorem, qua ſignificatione participiant uoces brutorum & humanæ, quæ naturaliter ſignificant paſſiones interiores, & ad hoc inſtitutæ a natura ſunt, & de his loquebatur Ariſtot 7. Politi. cap. 2 vox eſt moleſti, & iucundi ſi-

ſignifica-

ſignificatio. ſimiliter ſignificat naturaliter ſuum prolatorē ſicut ſumus indicat ignem & ita per locutionem diſtinguimus hominem: per rugitum cognoſcitur leo, talis autem ſignificatio naturalis eſt, & omnes voces tali ſignificatione gaudent.

Altera ſignificatio ineſt vocibus, ſcilicet, quod ſignificent, & manifeſtent conceptus intellectus, & res ipſas cognitas. Talis autem ſignificatio ad placitum, & ex humano inſtituto eſt, quæ non ineſt niſi vocibus humanis, & ab hac ſignificatione, at placitum, voces dicuntur nomina, verba orationes, & locutiones, & hoc maxime eſt obſeruandum.

Tertiũ fund. Sit tertium fundamentum duplex eſt ſignum, Alterum manifeſtatiuum ſolum, Alterum manifeſtatiuum, & ſoppoſitiuum ſimul. Signum manifeſtatiuum eſt, quod per ſui cognitionem alterius facit cognitionem, vt ſonitus eſt ſignum manifeſtatiuum lectionis. Manifeſtatiuũ vero & ſimul ſuppoſitiuum eſt, quod non ſolum aliud manifeſtat, ſed etiã illius loco ſuſtituitur, & eius vices ſortitur, ſicut Prorex qui ipſius Regis perſonam indicat, & ipſius locum tenet, ita ſe habent voces iſtæ ſignificatiue, ſunt. n ſigna manifeſtatiua conceptuum internorũ, & affectionum, & de hac ſignificatione loquitur hic Ariſt ſunt. n. ſigna manifeſtatiua, & ſuppoſitiua rerum, quia non ſolum res indicant, ſed eorum loco ſumuntur, ac de vocibus iſtis loquitur perinde, ac de ipſis rebus, de qua ſignificatione, ſeu acceptione locutus Ariſt 1. Elench c 1.

concl. His ſuppoſitis fundamentis ſit. Prima Cõcluſio, ſignificatio vocum quam omnes ſuum indicant prolatorem, vel qua paſſiones internas exprimunt, naturalis eſt, quæ omnibus vocibus brutorum etiam ineſt. Hæc concluſio nota eſt ex primo fundamẽto, & ſecundo. Non n iſta ſignificatio ineſt ipſis vocibus, ex aliqua conſuetudine, vel eſt inſtituto humano ergo a natura.

concl. Secunda concluſio ſignificatio, qua voces intellectus conceptus, & res manifeſtãt, non a natura, ſed ad placitum ineſt, hæc eſt ſecundum mentem Ariſtot nec oppoſitum exiſtimauit. Plato quantum exiſtimo, ſed forſan loquebatur de priori ſignificatione, velut explicat bene Michael Pſellus cap de nomine, ideo dicebat ſignificationem naturalem, quia loquebatur de optimo, & perito impoſitore, imponente talia nomina rebus, qualia illarum naturis conueniebant. propterea vocabat nomina naturaliter ſignificare, ſolemus. n. artificialia: quæ maxime naturam immitantur, naturalia per exaggerationem uocare, & forſan illud eſt Geneſis 2 omne quod uocauit Adam, ipſum eſt nomen eius.

Tertia concluſio ſcripturæ uocum ſunt manifeſtatiua, & ſuppoſitiua ſigna, ut ſcribere uocis prorſus locum obtineat, eſt. n. ſcriptura, vox quaſi quædam perpetua. 3. concl

Quarta concluſio ſimul ſcripturæ & uoces res iudicant, earum loco conſtitutæ, & ſimul conceptus rerum proferentis manifeſtant, & hoc eſt quod dici ſolet, uoces ſubordinantur conceptibus, uel ſignificant res mediantibus conceptibus; idem de ſcripturis. nõ tamen exiſtimes uoces vel ſcripturas pro ipſis conceptibus ſupponi, ſed ſolum pro rebus, conceptus tamen iudicant & manifeſtant, & hæc de uocum ſignificatione dicta ſufficiant. 4. concl

QVÆSTIO II.

Quid ſit veritas, & in quo ſubiecto.

Quæſtionem hanc exacte diſquirere ad Metaphyſicum potius quam ad logicum pertinet breuiter tamen quid in ea ſentiendum ſit prout expedit Logico explicabimus, ueritas igitur duplex eſt; Quędã incõplexa, quæ tranſcendentalis, ſeu in eſſendo abalijs dicit. Altera ueritas complexa, ſeu in dando Veritas incomplexa eſt conformitas quædam rei ad ſua principia, ut talis ſit res, qualem in ſua principia eſſe petunt, uocamus enim uerum amicum, qui eſt ſecundum leges præſtitutas amicitiæ, uocamus uerum autem, quod eſt ſecundum principia naturalia auri, & hac ueritate unumquodq; ens uerum eſt ſecundum naturam ſuam, & propterea dicitur ueritas incomplexa, quia in ſimplicibus ineſt, & dicitur tranſcendentalis, quia omnibus conuenit, quam definiebat Auicena. Eſt proprietas eſſe uniuſcuiuſque rei, prout ſtabilitum eſt ei, & hec veritas ineſt etiam primæ operationi intellectus, Quid ſit.

quando

quando talem conceptum habet rei qualis eſt res, & ſenſui quando talem habet ſpeciem, quale eſt obiectum, & de hac dixit Ariſt. ſecundo de anima c 6 ſenſus propriorum ſenſibilium ſemper eſt verus.

Altera veritas eſt complexa, quæ eſt conformitas intellectus componentis vel diuidentis ad res cõpoſitas vel diuiſas. ſ, quando ita componit vel diuidit. ſicut res ſe habent: Dicitur autem componere, quando affirmat iudicando: diuidere vero quando negat etiam iudicando, Talis autem conformitas veritas dicitur, difformitas vero dicitur falſitas, quando aliter intellectus componit vel diuidit quam ſe habet res, v g mente affirmo, homo eſt animal, vel nego homo non eſt animal, veritas eſt illa conformitas prioris cognitionis ad rem, falſitas vero eſt difformitas poſterioris ad rem.

In quo ſubiecto ſit.

Hinc patet ſecundum, ſi petas, vbi eſt ueritas, ſeu in quo ſubiecto, dico cum Ammo. & alijs eſt in intellectu tanquam in ſubiecto, illa enim conformitas vel difformitas intellectui ineſt, præterea eſt in rebus, tanquam in cauſa, quia ab eo, quod eſt res uel non eſt, inde intellectus uerus uel falſus dicitur, in propoſitione autem uocali eſt, ut in ſigno iudicante intellectus conceptus, & res. unde res dicitur uera cauſaliter, propoſitio tanquam ſignum, ſeu inſtrumentaliter, intellectus formaliter.

Vnde verum analogicè de his tribus dicitur ſicut ſanum, quod de animali formaliter, de vrina; de ſigno, de medicina effectiue ſiue cauſaliter dicitur, de hac igitur ueritate loquimur, quæ non in ſimplicibus, ſed enunciationibus ineſt, & hęc de quæſtione præſenti ſufficiant Logico.

De Nomine. Cap. I.

NOmẽ igitur eſt vox ſignificatiua, ſecundum placitũ ſine tempore, cuius nulla pars ſignificatiua eſt ſeparata: in nomine enim quod eſt equiferus, ferus nihil per ſe ſignificat, quemadmodũ in oratione, quæ eſt equus ferus. At vero non quemadmodũ in ſimplicibus nominibus, ſic ſe habet in cõpoſitis. In illis. n. nullo modo pars ſignificatiua eſt in his autem videtur quidem, ſe nullius eſt, ſeparata vt in eo quod eſt equiferus hoc quod eſt ferus, nihil ſignificat per ſe. Secundum placitum vero quoniam natura nominum nullum eſt, ſed quando fit nota. quoniam deſinant, & illiterati ſoni, vt ferarum quorum nullum nomen eſt.

Non homo vero nõ eſt nomen at vero, nec poſitum nomẽ eſt, quo illud oportet appellare. neq;. n. oratio, neq; negatio eſt, ſed ſit nomen infinitum, qm̃ ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt, quod non eſt.

Philonis autem, aut Philoni, & quæcunq; talia ſunt non ſunt nomina, ſed caſus nominis, ratio autẽ ipſorum eſt, in alijs quidem eadem differunt autem, quoniam cum eſt, vel fuit, vel erit, neq; verũ, neq; falſum eſt, nomẽ vero ſemper, vt Philoni eſt, vel non eſt, nodum enim neque verum dicit, neque falſum.

Cur de Nomine, & Verbo tantum, & non de alijs partibus orationis agitur? & cur hoc loco? & cur prius de Nomine quàm de Verbo?

ARiſtoteles de enunciatione tractaturus ordinem obſeruat naturæ, nẽpe a partibus ab ipſum totũ procedẽdo, ſunt aũt partes enunciationis nomen & verbum.

Dub. Reſp. ſio.

Circa quod merito dubium occurrit, quare ſolum has duas tradiderit partes, cum aliæ multæ ſint orationis partes, quas etiam ipſe in ſua poetica tradidit. Ad quod reſpondet Ammo. & S. Thom. id eſſe factum, quia partes neceſſariæ enunciationis hæc ſunt, ſine his enim nulla conſtat enunciatio, poteſt autem abſque aliis conſtare,

immo

immo reliquas non exiſtimas partes eſſe, ſed iuncturas partium quæ ſe ſicut claui in manibus habent.

At ſi petas, quare ſaltem illas non adducit ſiue nomine partium, ſiue nomine quouis alio quamuis neceſſariæ non ſint? Aduerte circa ſermonem non eodem modo Logicus, Grammaticus, & Rethor. ſe habent: Grammaticus enim eius congruitatem inquirit, Rethor eius ornatum, ſimiliter poeta eius compoſitionem, propterea plures petunt partes quam nomen, & verbum, at Logicus veritatem ſermonis quærit, eſt n. artifex ſcientiarum, in quibus veritas ſola petitur, & exquiritur; at veritates ſcientiarum in rebus, naturiſq; & proprietatibus, ac operationibus in ipſarum conſiſtunt: hæc autem omnia non niſi verbo, & nomine explicantur, propterea Logicus vt Logicus, non alias quærit ſuæ orationis partes quam nomen & verbum.

Dubiũ ſecundũ. Dubitatur ſecundo. Cum in libro prædicamentorum de ſimplicibus tractatum ſit quid modo oportunt iterum de ſimplicibus iſtis diſerere? Ad quod reſpondet S. Tho ſimplices voces tripliciter poſſe cõſiderari. Vno modo vt rerum ſolum ſignificatiuæ ſunt & eorum loco ponuntur, & ſic ad prædicamẽta ſpectant. Altero modo enunciationis partes ſunt & ſic ad hunc librum referentur. Tertio, vt ordinem ſyllogiſticum habent qui in trib. terminis, & propoſitionibus conſiſtit, & ſic ad libros priorum pertinent.

Nota. Circa quam doctrinã, quæ vera eſt. Aduerte, quia illic, nempe in prædicamentis voces reſpectu rerum conſiderantur, ſicut innumeræ voces ſecundum multitudinem rerum, quælibet enim res ſuam habet vocem, at quia hic, voces, vt etiam partes enunciationis ſunt, conſiderantur, & huius nõ ſunt, niſi duæ partes neceſſariæ nomen, & verbum, inde multitudo illa vocum ſuperior ad duo coarctatur, quia ex illis omnibus, aut nomen, aut verbum, tantum conficitur; At in ſyllogiſmis, quia omnibus ordo eorum in tribus conſiſtit dictionibus, illa multitudo ad tria coarctatur, nempe maius extremum, minus, medium.

Hinc patet illud quod dicit Ammo. nempe hæc omnia re idem eſſe, ratione vero diuerſa, vocem ſimplicem, nomen verbum, dictionem; terminum. Vox ſimplex, eſt vox ſolũ reſpectu rei conſideratã, quo pacto non in nomen, nec in verbum eſt diſtinguenda, & ſic ad prædicamenta dicimus pertinere nomen, & verbum. Dicitur vos, quãdo iam præter rem ſignificatam in vna conſideramus caſus, articulos, non in alia, & hoc iam ad enunciationem dirigitur. Dictio dr̃ vox qñ iam in cõpoſitione, & orõne ſpectat terminus cũ in ordine ſyllogiſtico collocatur.

Dubiũ tertium. Dubitatur 3. Quare potius a noïe, quam a verbo incipit Ariſtot. ad quod reſpondent Ammon. & S Tho. quia nomen ſignifiat naturam, & rem; verbum, autem id quod adiacet, rei prius autem eſt res, quam id quod adiacet rei, ſicut ſubſtantia prior eſt accidente, & materia prior eſt forma, quam etiam expoſitionem ſequitur Albet. tract. 2. c. 4 nec iſta ratio eſt ſpernenda.

Sed mihi occurrit alia ratio obſeruanda ſcilicet, nomen eſſe ſimplicius verbo, quia nomẽ ſignificat aliquid, aut verum aliquid cum tempore, compoſitum ergo magis eſt verbum, quam nomen, & eſt textus notandus Ariſt. 1. poſt. 23. Arithmetica, inquit, prior eſt Geometria, quia ſimplicior. nam Arithmetica conſiderat quantitatem non habẽtem poſitionem: at Geometria tractat de quantitate cum poſitione ſimile eſt prorſus de nomine ſignificante ſine tempore, & de verbo ſignificante cum tempore.

Nomen igitur eſt vox ſignificatiua ſecundum placitum, &c.

Hoc breue caput non aliud quam nominis definitionem, & eius explicationem cõtinet diuiditur autem in duas particulas. In priori vna pars definitionis conſtituitur. In poſteriori altera pars, quæ magis difficilis eſt, ponitur, & probatur.

In quo egregiũ Ariſt artificiũ conſidera, qui nõ ſtatim integrã definitionẽ propoſuit ſed paulatim, quia partes probatione indigebãt, qđ multi non aduertentes, verba priora integrã; eſſe definitionẽ, exiſtimarunt quod tñ falſum eſt, cũ Ariſt. & paulatim definitionis partes, & earũ probationem expoſuerit.

In priori ergo parte hæc verba continentur (Nomen igitur eſt) dicitur (igitur) quaſi ſequatur ex illis verbis procœmij (Oportet definire quid nomen) &c.

Partes definitionis ſunt, vox ſignificatiua ad placitum, ſine tempore, cuius nulla

pars eſt ſeparata ſignificatiua.

Non probat, quod ſi vox ſignificatiua, quia iam hoc eſt primo capite manifeſtum erat.

Sed probat vltimam illam partem, quia magis proxima erat, nempe, quod ſi talis vox, cuius partes per ſe ſeparatæ, non ſint ſignificatiuæ, nam oratio eſſet nomen, quod tamen non eſt, nomen enim pars orationis eſt, non oratio, cum pars non ſit ipſum totũ.

At quia poſſet quis dubitare de nominibus compoſitis, quæ ſunt nomina, & tamen eorum partes per ſe videntur ſignificare vt equiferus, reſpondet, partes quidem videntur ſignificare, non tamen ſignificant, in nominibus autem ſimplicibus partes, nec videntur ſignificare, nec ſignificant.

Probat alteram particulam (ſecundum placitum) tali ratione, voces brutorum naturaliter ſignificant, & tamen nec nomina, nec verba ſunt alter bruta haberent locutionem, ergo nomina, & verba non a natura, ſed ab impoſitione dependent. ſimiliter de vocibus illiteratis & inarticulatis etiam humanis, quæ nomina non ſunt, quia non impoſita ſunt ad ſignificandum.

Illam particulam (ſine tempore) non probat, quia eſt negatiua, & pendet ex declaratione affirmatiuę, ſcilicet, cum tempore propterea differt in caput ſequens.

Non homo vero, non eſt Nomen, &c.

Hæc eſt poſterior capitis pars, in qua Ariſtot conatur adhuc definitionem perficere: nam non Homo, non Leo, non ſunt nomina, tamen eis competunt verba definitionis huius aſſignata; nec ſunt nomina, quia ſignificant tam id quod eſt quam id quod non eſt qui enim dicit non homo, dicit ea, quæ non ſunt homo, quod entibus, & non entibus competit nec ſtatunt orationes, quia partes non ſignificant per ſe; nec negationes, quia non ſunt enunciationes dicuntur, ergo defectu nominis nomina infinita.

Ex quo colligitur non eſſe definitionem illam exactam, niſi addamus differentiam aliam ad excludenda iſta, ſ quo nomen ſit vox finite & determinate ſignificationis.

Catonis autem, & Catoni, & quæcunque, &c.

Hic textus eſt aduertendus, in quo Ariſt. adhuc conatur aliam ſuperaddere differentiam; ad complendam definitionem, & vtitur ratione hæc, Catonis, & obliqui non ſunt nomina, ſed alia ſecundum ſe ipſa, id eſt differunt a nominibus, & tamen ratio eius eſt, i definitionis præcedentia verba illis cõpetunt, ergo adhuc aliquid deeſt, & ad conoſcendam hanc differẽtiam, ſcrutatur quare non ſint nomina nempe, quia non ſemper cum verbo faciunt propoſitionem, at nomen cum verbo facit enunciationem, addamus, ergo talem differentiam, quod ſit vox recta id eſt, cum verbo ſemper propoſitionẽ faciens eritque perfecta nominis definitio, Vox ſignificatiua ad placitum ſine tempore, cuius nulla pars ſeparata ſignificat finita, & recta.

Vbi nota, Ariſt. non dixiſſe obliquum cũ verbo non facit enunciationem, ſed ſemper; nam aliquando facit, vt Placet Petro, tædet me, ſed id non ſemper, at nomen ſemper id habet. aduerte igitur hoc Ariſt artificium in perfecta nominis definitione indaganda, nec vero exiſtimandum eſt illam priorem eſſe integram definitionem, quam nonnulli ſi exiſtimarunt, vt S. Th. Auerro & Ammo. cum tamen non ſit. Nota.

QVÆSTIO PRIMA.

Num definitio Nominis recte ſit tradita, in qua ſingulæ eius particulæ examinantur, ac primo de voce, quid ſit, & quotuplex, &c.

Circa hanc definitionem oportet uerba ſingula examinare, in primis de voce dicamus, Ariſtotel. de Anima; cap. 8. definit quid ſit ſonus, quid vox Sonus eſt qualitas perueniens in aere eſt duorum corporum colliſione, quæ qualitas auditu eſt perceptibilis, vt ſonitus campanæ, ſonitus ex colliſione manuum. Vox autem eſt ſonus, ſed non omnis; ſed ijs qua ab ore animalis procedit cum imaginatione aliquid ſignificandi, id eſt quæ apta eſt exprimere, paſsionem internam, vnde nox quidem Quid vox.

ſonus

ſonus eſt, non tamen omnis ſonus, eſt vox, ſed ſonus animalis, non quicunque, ſed ore factus, Stridor enim Cicadarum non eſt vox, quia non ſit ore factus cum imaginatione aliquid ſignificandi

Vocis diuiſio. Vox autem primo diuiditur in illiteratam, & literatam, ſeu articulatam, & inarticulatam Vox illiterata ſeu inarticulata dicitur, quæ non eſt prolatione ſyllabarū diſtincta, ita vt ſcribi poſſit, vt latratus canū, mugitus boum. Literata ſeu articulata quę ſyllabis eſt diſtincta, ita vt poſſit deſcribi, vt vox, homo, animal Iterum, Vox quædam ſignificatiua, quædam non ſignificatiua a ctuum Et inter literatas ſeu articulatas, ēt aliqua ſignificatiua reperitur, vt leo, albū; aliqua non ſignificatiua, vt blitiri; ſimiliter inter illiteratas aliqua eſt ſignificatiua, vt latratus canum, rug tus, & voces brutorū, aliqua non ſignificatiua vt ſibilum & alię, quas homo inaniter proferre poteſt : cum igitur multiplex vox ſit, nomen eſt inter voces ſignificatiuas articulatas.

1. Dub. 1. Opin. Dubitatur an vox ſit genus in hac definition, ad hoc reſpondet Pſellus vocem dupliciter poſſe conſiderari : Vno modo, vt ab ea ſecludatur ſignificatio, vt vox ſit ſonus ore animalis prolatus. & ſic non genus eſt, ſed potius materia nominis, & verbi, & orationis, altero modo, vox cum ſignificatione in communi. & ſic genus eſt.

2. Opin. Ammon ve ò, & S Tho. ſimpliciter dicunt vocem eſſe materiam orationis, ſeu potius ſubiectum.

1. Fund. Circa quod aduerte nomen, verbum, orationem, & ſimilia, duo includere, alterum vt ſubiectum, & materiam, alterum vt formā : ſunt enim vel vt artificiata quædam, ſ ſtatua, cathedra, imago, quæ duo includunt, formam, ſeu figuram, & ſubiectum, ex quo fiunt, nempe lignum, aurum, aut aliud aliquid.

Orationis materia vox eſt, vt expreſsè docet Ariſt lib. 5. de gener. animal. c 7 forma verò eſt ſignificatio ad placitū, vt enim ſuprà diximus, ſignificatio naturalis non facit orationem, alìàs bruta haberent locutionem, quæ ſoli homini conceſſa eſt, vt dicitur ſect 11 probl q 57.

Prima cōclusio. Quo ſuppoſito, dico abſolutè, vox eſt materia, & ſubiectum orationis, & nominis, & verbi, non autem genus. hoc patet, vox eſt quid naturale, at oratio eſt quid voluntarium, & ad placitum, ſed naturale nō eſt genus artificiati, ergo nec vox eſt genus orationis, nec aliorum :

Dico 2 iſta definitio nō datur per genus & differentiam, ſed per ſubiectum, & formam, ſicut qui diceret, domus eſt lapides, & ligna; ſic conſtructa, quemadmodum definiendum commendat Ariſt 8 Meta c 3. ita ſimiliter vox eſt ſubiectū, reliqua vnus formæ locum habent, ita enim artificiata definire oportet. 2. Cōc

Dico 3 ſi aliquid loco generis ibi conſtituitur, non eſt vox, ſed ſignificatiua ad placitum, quod totum vnico erat dicendum nomine, quod Ammo. alijs verbis indicat, dicēs notam, ſeu ſignum vocale eſſe genus nominis & hoc mihi placet: genus enim artificiatorum debet ſumi præcipue ſecundū formam, quod autem vox non tanquam genus ſumi poſſit, patet: quia ſola vox non prædicatur propriè, eſt enim expreſſa doctrina Ariſt 2 gener c 1 ſtatua non dicitur aurum, ſed aurea, & 7. Meta c 7 at ſi loco generis vox conſtitueretur, propriè prædicaretur. quod non eſt, cum ſit ſubiectum, & materia, & ſecundum hoc poteſt dici hanc diffinitionem eſſe per genus, & differentiā, vox enim ſignificatiua ad placitum eſt genus, vel qua differentia. 3. Cōc

Circa illā particulam, ad placitum, quæ ſupra iam explanata fuit, Ammo. recitat ſententias quatuor, quidam enim aſſerebant nomina ſecūdum ſubiectum, & ſecundum ſignificationem eſſe à natura, & hi fuerunt Cratilus, & Heraclitus. 2. Du 1. Op

Alij aſſerebant vocem eſſe à natura, & ſignificationem vocabant naturalem, quia vt ſupra diximus, maximè competebat rebus ſignificatiuis. 2. Op

Alij ſignificationem aſſerebant, ita eſse ad placitum, vt in impoſitione nulla rō naturæ rei fuerit habita ſed à caſu quoddam. 3 Op

Ariſt verò docuit ſignificationē eſse ad placitum, ſed ita vt rei conſideratio in impoſitione haberent, quamuis non hinc in oībus dictionib. factum fuiſse credē ū eſt.

Alia particula (ſine tempore,) relinquatur in caput de verbo. 4 Op

Sequitur altera (Cuius nulla pars ſeparata ſignificat) vbi aduerte hoc diſcrimen eſse inter duo nomina, quæ conueniunt

in compoſitione, & quæ conueniunt incongruentia grammatica, ſicut armiger, & arma gerens, nam quæ conueniunt in congruentia, retinent ſuam ſignificationẽ, ita, vt tota oratio non habeat ſignificationem, niſi partium ipſarum ſignificatarum. at qñ conueniunt compoſitione, perdunt ſuam ſignificationem, & ſit vna ſignificatio totius, quamuis ſignificatio hæc ſit ferè ſimilis aliquãdo ſignificationibus partium, vnde iam tunc partes ibi non ſignificant, et ã ſi ſignificare videantur aliquando.

Aſſimilatur autem hæc oppoſitio mixtioni naturali, quando enim elementa componunt rem, deſtruuntur elementa, & ſit vnum aliud, & duo colores mixti corrumpuntur, & faciunt tertium, congruentia autem ſimilatur congregationi, quia plura grana faciunt cumulum, & vnumquodque manet per ſe integrum.

Poteſt autem probari nomina compoſitæ figuræ non habere de ſe partes ſignificantes, immo nec quæ videntur ſemper ſignificare. nam ſi illud per ſe haberent, ſemper eſſet, quod tamen non eſt; nam partes huius armiger, nec videntur ſignificare, nec minus in his, in quibus videntur, ſignificant, vt diximus.

Dubiũ. Dubitabis quare excluditur oratio à ratione nominis, ſaltem complexum ex duobus, vt homo albus. dico, quia in his eſt ſignificatio per accidens, orationis enim ſignificatio eſt ex partibus, at nomen per ſe debet ſignificare. Præterea, quia hic tradit partem neceſſariam enunciationis, tales autem partes ſunt ſimplices, compoſitæ enim orationes ex ſimplicibus conſtant.

3. Dub. 1. fund. Alia particula eſt (finitæ) circa quam aduerte negationem dupliciter cadere ſuper aliquod nomen, vno modo negatiuè, altero modo priuatiuè, tunc cadit negatiuè quando ita deſtruit ſignificationem nominis, vt prorſus nihil ponat in re, vt non homo, dicit puram negationem hominis, tunc cadit priuatiuè, quando ita deſtruit ſignificationem nominis, vt ponat aptitudinem in aliquo ſubiecto, vt non homo ſit id quod non eſt homo, ſed poteſt eſſe homo, quo pacto eſt frequentiſſimus horum vſus in philoſophia, quãdo dicimus ex non igne ſit ignis; ideſt ex eo, quod non eſt ignis, ſed eſt in potentia ad ignem, ex nota aqua ſit aqua.

Eſt autem aduertendum, quando negatio cadit ſupra connotatiuos terminos, cõi vſu tenetur priuatione, quia negat formã, & ponit ſubiectum, vt non album corpus quod non eſt album; non conſecuta miſericordiam, i. plebs non recipiens miſericordiam, quando verò ſupra terminos abſolutos, vtroque modo teneri poteſt. 2. fund.

Sed hic in præſenti non vocatur infinitum, niſi quando tenetur negatiuè, quia tunc veritatem habent verba Ariſtot. non homo eſt in quolibet, & quod eſt, & quod non eſt, de quorum interpretatione aliqui ſunt ſine cauſa ſoliciti, exiſtimant enim eſſe intelligenda, quantum ad ſignificationem, i. ſignificant id quod eſt, & id quod non eſt; non tamen quantum ad prædicationem; cum non dicamus, chimera eſt non homo, eſt enim propoſitio affirmatiua de ſubiecto non ſupponente, quæ falſa eſt, vt ipſi exiſtimant. 3. fund.

Sed mihi non probatur hæc ſententia, dicendum eſt enim cum S. Tho & Ammo. hæc intelligenda eſſe de prædicatione; dicitur enim leo eſt non homo, & chimera eſt non homo, non enim omnis propoſitio affirmatiua de ſubiecto non ſupponenti eſt falſa, cum prædicatum ſit intrinſecum ſubiecto, vt enim iſta nullo refragante eſt vera, chimera eſt monſtrum, ita eadem ratione erit iſta, chimera eſt non homo.

De hoc autẽ infinito termino dico primo eſſe incomplexam vocem, ſemper enim attendenda eſt ſignificatio vocis, nõ homo autem vnicum primo ſignificat, nempe negationem hominis. ac propterea dicit Ariſtot. nec eſſe orationem, nec negationem. 1. Cõcl.

Dico ſecundo, eſſe vocem vniuocam, quia quamuis ſignificet. quæ ſunt, & quæ non ſunt, ea tamen ſignificat ſub vna ratione negationis alicuius, & vt ſupra diximus ex Ammon. in prædicabilib. non prohibet res, quæ in nullo eſſentialiter conueniunt, in aliqua proprietate vniuocè conuenire, vt eſſe genus, ſpecies vniuocè ineſt ſubſtantiæ, & accidenti ita negatio alicuius vniuoca eſt his, quæ ſunt, & non ſunt. Aduerte tamen talis negatio eſt ens rationis, non eſſe hominem, non eſſe leonem, ſolum rebus intellectu, ineſt, propterea poteſt conuenire his quæ ſunt, ſicut alia entia rationis. 2. Cõcl. Nota.

Dico

Tertia concl. Dico tertio probabilius eſt tales voces eſſe abſolutas non connotatiuas connotatiui enim termini duo ſignificant, vnum principaliter alterum minus principaliter, quod dicuntur connotare, vt album principaliter albedum, minus principaliter corpus ſignificat, at non homo, & ſimiles uoces ſingulæ vnum tantum ſignificant, ſcilicet negationem concretam abſolutæ ergo ſunt cenſendæ.

Quarta concl. Dico quarto tranſcendentia in tota ſui generalitate ſumpta: non infinitantur, vt non ens, non vnum ratio eſt, quia ſolum dicuntur de his quæ non ſunt; idem enim eſt non ens, & nihil, at infinitæ voces de his quæ ſunt, & non ſunt dici debent, ſimiliter nec priuantur, quia nullum eſt ſubiectum quod priuetur ente in communi, poſſunt tamen infinitari, & priuari ſi particulariter ſumantur, vt infinitatur, ens ſumptum pro ente perfecto, ſeu pro ſubſtantia, & ſic apud Ariſt. reperitur priuatum ens 1 Phyſic vt non ens ſit, quod non eſt perfectum ens, eſt tamen in potentia, vt perficiantur.

Vltima particula (recta) quæ ſignificat, ut talis uox, quæ cum verbo ſemper uerum uel falſum conſtituat, vt patet ex ipſo textu, ex quo fit adiectiua adiectiue ſumpta nomina non eſſe quia eadem ratione cum verbo nihil ueri uel falſi faciunt, ut Albus eſt dico adiectiue ſumpta, quia quando ſubſtantiuæ ſumuntur, tunc nomina ſunt, ut album, currit

Non ſufficit, quod cum ſubſtantiuo faciant propoſitionem, quia pari ratione obliqui eſſent nomina, quia cum recta poſſunt propoſitionem facere, vt filius Petri currit, non ergo adiectiua ſunt nomina, adiectiones nominum.

In obliquis autem aduerte eundem conceptum correſpondere recto, & obliquis quantum ad ſignificationem principalem, ut homo, hominis, homini ſemper eandem rem ſignificant ſed differt, nam rectus habet ſignificationem abſque modo, at obliqui habent aliquem, modum ſignificandi, quem uocant per modum ut, cuius, cui uel ut quem &c.

Et hic modus ſignificandi mutat ueritatem propoſitionis, aliud enim eſt dicere. Michael eſt Dei, & aliud Michael eſt Deus prior eſt uera, poſterior falſa. Vnde circa ueritatem propoſitionum aduertendus eſt modus ſignificandi obliquorum, in quo ſæpe fallaciæ reperiuntur, cum igitur a nomine ſolo modo differant, dicuntur caſus nominis.

De Verbo Cap. III.

VErbum autem eſt, quod cõſignificat tẽpus cuius pars nihil ſignificat ſeorſum, & eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicãtur, nota. Dico autem quod conſignificat tempus, ut ualetudo quidẽ nomen eſt. ualet uero uerbũ, cõſignificat enim nunc eſſe, & ſemper eorum quæ de altero dicuntur nota eſt, ut eorũ quæ de ſubiecto, uel in ſubiecto ſunt.

Non ualet autem, & nõ laborat non uerbum dico conſignificat.n. tẽpus, & ſemper de aliquo eſt. Differentię autem huic nomen poſitũ non eſt, ſed infinitum uerbum ſit: quoniam ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt, & quod non eſt. Similiter autem, & ualebit, & ualebat nõ uerbum eſt, ſed caſus uerbi. Differunt autem a uerbo, quod hoc quidem pręſens conſignificat tempus illa uero id quod circumcirca eſt.

Ipſa igitur ſecundum ſe dicta uerba nomina ſunt, & ſignificant aliquid conſtituit.n. qui dicit intellectum, & qui audit quieſcit, ſed ſi eſt, uel non eſt, nondum ſignificat, neque enim ſignum eſt rei eſſe, uel non eſſe. neque ſi ipſum ens dixeris nudum; ipſum.n. nihil eſt, conſignificat autem compoſitionem quandam, quam ſine compoſitis non eſt intelligere. ... a. I. ipſũ per ſe ipſum.

Sequitur altera enunciationis pars, quæ verbum dicitur. in hoc aũt capite vnus eſt ſcopus. nempe verbi definitio: tamen in duas eſt diuiſum partes; in priori definitio cõtinetur in poſteriori, dubio tacito reſpondetur. Circa definitionem vero, Ariſt. vtitur eadem methodo, qua in capite de nomine nõ enim omnes partes definitiones ſtatuit, ſed aliquot, cęteras autem probando addit, ponit autem quo ſequuntur.

Verbum aũt eſt, quod conſignificat tp̃s cuius nulla pars ſignificat extra, & eſt ſemper eorum quę de altero prædicantur nota, &c.

In Primis hic intelligere oportet verba eadem, quæ in nominis definitione erant nempe vox ſignificatiua, ad placitum; hæc enim nomini, verbo, & orationi inſunt.

Dubiũ Sed dubitabis, quare Ariſt hæc ſubticuerit; reſpondet Ammon & S. Tho quia iſta ſunt verbo cum nomine communia, quod ſi obijcias & illa particula cuius nulla pars ſignans extra: etiam eſt communis, & tamen eſt adiecta hic ab Ariſtot. Reſpondet Ammon. hanc particulam non eſſe eandem cum ea, quæ eſt in definitione nominis, dicit enim cum Porphyr duplex eſſe complexum, & ex nomine, vt homo albus, & ex verbo, vt currit vel vincit. illa ergo particula in definitione nominis excludit complexum ex nominibus; at particula verbi excludit complexa ex verbis, & mihi placet iſta reſponſio.

S Tho aliter reſpondet inquit enim, in verbo hanc particulam eſſe iterum poſitam. quia verbum videtur magis habere rationem complexi quam nomen, cum ſignificet rem, vt de aliquo dicitur: proptere a ne quis maiori occaſione deciperetur exiſtimans verbum eſſe complexum, iterũ poſita eſt illa particula: ſed magis mihi probatur expoſitio Ammo.

Mihi occurrit al a ratio; nempe, quia illa omnia vnius generis locum obtinent, cumque nomen, & verbum ex quo partes enunciationis ſint, genus in vnius definitione collocatum in alterius definitione ſubticuit, cum ſit idem contextus, & differentias addidit.

Accedit igitur ad has definitionis particulas explacandas, & prima eſt conſignificat tempus, quam exemplo manifeſtat, & probat Valetudo ſeu ſanitas, & ſanatur nomen illud ſolam rem ſignificat, at verbũ rem cum tempore nempe ſanitatem nunc eſſe ſignificat, ex quo patet hoc diſtinguere verbum à nomine.

Notat autem Ammon. non dixiſſe Ariſtot. verbum ſignificare tempus, ſed conſignificare ſeu connotare eſt enim diſcrimen inter hæc duo, ſignificare enim tempus, eſt principaliter eſſe ſignum temporis, vel alicuius partis temporis, quod nominib conceſſum eſt, ſignificent enim principali ſignificatione tempus, vt dies, hora, annus; at cõſignificare, nempe quando aliud principaliter ſignificat, tamen prout tempore fit, menſuratur, tempore inquam ſ. præterito, vel futuro, idem etiam notat Boet.

Aliam particulam non explicat, quia in definitione nominis iam explanata fuit, & illic diximus, quare complexa à ratione nominis vel verbi excludantur.

Sequitur tertio particula, & eſt nota eorum, quæ de altero prædicantur, vbi diſtinguit ea quæ prædicantur in ea quæ in ſubiecto ſunt. Dub. 1. 1. Sent.

Sed dubitabis, quid ſibi velit notam eſſe eorum ſemper quæ pręd cantur ad hoc dicit Boet. in vtraque editione, verba ſemper ſignificare accidens, & hoc eſt notam eſſe eorum, quæ prædicantur, verba enim actionem vel paſſionem ſignificant, quę accidentia ſunt, quorum eſt prædicari de ſubſtantiis, nomina autem non ſemper accidens ſignificant, quod ſi dicas, quid intelligit per dici de ſubiecto, & eſſe in ſubiecto, reſpondet ipſe cum Porphy. vtrumque accidenti conuenire, accidens enim inhæret ſubſtantię, & de ea prædicantur, propterea dicitur eſſe in ſubiecto, & de ſubiecto vnde verba ſunt vel ſignificant accidens quod prædicatur de ſubiecto, & eſt in ſubiecto.

Mihi non placet iſta expoſitio, primo, quia non omnia verba ſignificant actionẽ, vel paſſionem: nam eſt, eſt verbum, non tamen actionem, vel paſſionem ſignificat: præterea ex alijs caleo, frigeo, non actionem vel paſſionem ſignificant, ſed qualitatem, & ſuperius diximus, verbum habere, reperiri in omnibus fere prędicamentis;

ſecun-

ſecundo quia cum paulo ſuperius eſſe in ſubiecto, & dici de ſubiecto diſtinxerit, in cōueniens videretur vtrumq; confundere, & mutare; præterea quia accidens non ſemper prædicatur, aliquando enim eſt ſubiectum in prædicatione propria, vt albedo eſt color, calidum calefacit.

enten Ammo. & Pſellus per hæc verba intelligunt, verbum ſemper eſt nota eorum, quæ prædicantur, ideſt ſemper obtinet locum prædicati, dicit ſemper, quia nomen aliquādo ſubiectum, aliquando prædicatum eſt, verbum ſemper prædicatum eſt, hoc autem lutio. intelligendum eſt, vt Ammo. & S. Tho. dicunt, quando verbum, vt verbum ſumitur, aliquando enim loco nominis ſumitur, & ſubiectum eſt, vt currere eſt bonum, curro eſt verbum.

Dubiū cundū Prima ntent Dices, quomodo ergo verbum eſt prædicatum de ſubiecto, & in ſubiecto? reſpondet Ammo. & Pſellus & etiam Boet. verbum aliquando de ſubſtantia prædicari, vt homo ambulat, & ſic conſtituit prædicationē accidentalem, & dicitur eſſe in ſubiecto, aliquādo de interiori, & ſic conſtituit prædicationē eſſentialem, & dicitur de ſubiecto vt currere eſt moueri, Vnde Ariſt. per eſſe in ſubiecto, intelligit prædicatum accidentale, per dici de ſubiecto prædicatum eſſentiale, & verbum eſt vtrumque prædicatum.

Iſta ſententia eſt prædicabili, ſed mihi non in omnibus placet, primo quia amplius dicit eſſe notam eorum, quæ prædicatur, quem eſſe prædicatum, vt dicemus, præterea quia illa prædicato currere eſt moueri, non eſt verbi de verbo; nam ipſemet Ammo. dicit teneri vt nomen: aliter verbum eſſet ſubiectum, probabilius multo eſſet ſemper has propoſitionis currens mouetur, ædificans agit, calidum calefacit præterea quia adhuc per dici de ſubiecto non videtur Ariſt. intelligere. eſſentialem prædicationē, nec per eſſe in ſubiecto accidentalem, præterea quia ſemper loquitur de verbi adiectiuis, non de verbo eſt, quod tamen ab Ariſt. magnifit.

ſentē a. Propterea, ſaluo meliori iudicio, mihi videtur ſenſum Ariſt. hunc eſſe, nempe verbum eſt nota eorum, quę de altero prædicātur, ideſt ſemper prædicat aliquid. ſ ſignificat aliquid, vt de altero dicitur, Dupliciter autem verbum Prædicat aliquid vno modo prædicat ſolam rem, quam ſignificat, vt in verbis iſtis, currit, vincit, & ſimilibus, & tale verbum vocat Auer. prædicatū vt quod aliquando nō ſolum ſuam ſignificationem prædicat, ſed adiunctum aliud, vt homo eſt albus, & tunc vocat Auer. verbum tale prædicatum, vt quo, hoc aūt aliquando eſt ſubſtantia, vt homo eſt animal, aliquando eſt accidens: vt homo eſt albus, propterea dicit Ariſt. prædicata ea, quæ dicuntur de ſubiecto nempe ſubſtantia, vel quæ in ſubiecto ſunt, nempe accidentia, alia n verba præter eſt, ſere ſemper prædicant accidens.

Hæc igitur eſt huius particulæ declaratio, per quam verbum a participio, & infinitiuo excluditur, ſimiliter a modis alijs. i. optatiuo, ſubiunctiuo, qui non prædicant rem, nam prædicare ad propoſitionem ſpectat, quæ non fit ex illis modis in quibus, nec verum, nec falſum eſt.

Non ſanatur vero, non ægrotat, &c. a

Definitio verbi nondum eſt completa ex partibus præcedentibus, vt bene dicunt Ammo & doctores Louanien. propterea Ariſt. conatur eam perficere nouis differentis: ideoq; proponit aliquid cui præcedentia competunt, tamen non eſt verbum vt nos inde aliud præcedentia ſuperaddamus. non ſanatur, non eſt verbum cum de eo, quod eſt, & quod non eſt, prædicetur; & tamen conſignificat tempus, & habet reliqua, collige, verbum ergo debet eſſe præter dicta, vox finita, ſicut & nomen.

At adhuc hæc non ſunt ſatis, nam præteritum, & futurum non ſunt verbum, cum tamen omnia præcedentia habeant; quod autem non ſint verbum, probat, quia verbum debet tempus præſens conſignificare, at præteritum & futurum non præſens, ſed circa præſens ſignificant, nempe præteritū quod fuit præſens, futurum, quod erit præſens; ergo perfecte & abſolute verbum debet eſſe præſentis temporis conſignificatiuū, quia omnia reliqua tempora a præſenti dependent, & ad præſens ordinantur. propterea addenda eſt differentia, quæ hoc ſignificat, nempe, quod ſit vox recta

Definitio igitur perfecti, & abſoluti verbi, integra eſt, Verbum eſt vox ſignificatiua

ad placitum, tempus conſignificans, eorum quæ de altero dicuntur, ſemper nota, finita, & recta.

Ipſa igitur ſecundum ſe dicta verba nomina ſunt, &c.

Hæc eſt capitis poſterior pars, in qua ſecundum Ammo. intendit Ariſt. oſtendere quomodo verba ſe habeant ad ſignificandum verum vel falſum.

Ad ſecundum S. Tho. aggreditur oſtendere, in quo verbum cum nomine conuenit, & in quo á nomine differat quod idem dicit etiam Boet.

Mihi vero videtur, vt iſta verba illatiuè legantur, quod ex contextu patet, in quibus Ariſt. ex præcedenti definitione elicit duo, alterum qua verbum ſignificat, quid conſignificet. in quod cum nomine conuenientia, & differentia apparebit. alterum nec verum, nec falſum ſignificare, probat, quod in primo capite dixerat de nomine, & verbo per ſe; ſed non probauerat de verbo, ſicut de nomine.

Dub'ū. 1. ſententia. Dicit igitur verba ſecundum ſe dicta nomina ſunt, & aliquid ſignificant: hic manifeſtatur ſignificatio verbi, nempe ſignificat aliquid, ſicut curro curſum, amo amorem ſignificat.

Dices, cum nomen, & verbū ſint diſtinctæ partes, quomodo verbum nomen appellat? ad hoc reſpondet Ammo. & S. Tho. hic nomen communiter ſumi pro dictione ſignificante, ſed iſta expoſitio non placet, eſſet n in breuiſſimo contextu, æquiuocatione vti, cum modo nomen pro dictione modo vt diſtinguitur contra verbum, ſumatur.

2. ſententia. Boet. & Auerr. dicunt nomen hic ſumi. vt in præcedenti capite definitum eſt, & ſenſus eſt; verba ſecundum ſe, id eſt extra propoſitionem dicta ſunt ſimilia nominibus.

Nota. Pro cuius declaratione aduerte in uerbo duo poſſe conſiderari, alterum, id quod principaliter ſignificat, & hoc non eſt aliud quā res, etiam per nomen ſignificata, ſicut curro principaliter id quod nomen curſus, ſignificat, & lego idem quod lectio, alterum cōſignificat uerbum, ſeu minus principaliter ſignificat, ſ ſignificat rem per modum compoſitionis cum altero, & ut ſubſtat tempori: hoc igitur eſt quod Ariſt. dicere intendit verba ſecundum ſe, ideſt, extra compoſitionem quantum ad rem ſignificatam non differunt a nomine, propterea dicit (&) aliquid ſignificant ubi illud, (&) tenetur ſecundum Ammonium declaratiue.

Probat autem Ariſtot quod ſignificent aliquid, nam qui profert, voces conſtituit, ideſt determinat intellectum audientis, ut conceptum, formet alicuius rei, & qui audit, quieſcit, id eſt, conceptum format, non ſolum uocis. ſed etiam rei, ut qui audit legit, lectionis format notitiam, & ſignum, ergo eſt uerba per ſe eſſe ſignificatiua, & aliquid ſignificare.

Nota autem hic uerbum Græcū διάνοια ſignificare intellectum, quia ſenſu & imaginatione dependet, ideſt, intellectum intelligentem ea; quæ ſentit, & talis eſt intellectus, qui intelligit, & format conceptum ex uocibus quas ſentit. Nota.

Poſita ſignificatione uerbi extra propoſitionem, remouet quod remouerat cap. 1. nempe ſignificare uerum uel falſum tamen non probauerat de uerbo, nunc probat: propterea dicit uerbum ſecundum ſe nihil ueri, uel falſi ſignificare; ſignificat quidem rem; ſed non rem eſſe, uel non eſſe; argumentum a maiori eſt notum ipſum uerbum (Eſt) quod non ſolum eſt uerum uerbum, ut dicit Pſellus, ſed ſignificat ipſum eſſe, adhuc uerum eſt falſum non dicit, ergo multo minus alia uerba, & hoc eſt quod dicit (ſi ipſum, eſt purum dixeris, nihil dixeris) ideſt ſi, extra propoſitionem dixeris, nihil ueri. uel falſi dicis, ut interpretatur optimè Boetius, & Ammon Pſellus, & alijs doctiſſimi. Vnde uide, quam longe ab Ariſt ſenſu ſint, quid dicunt nihil dixeris, id eſt, eſt ſyncathegorema: nec mireris, quod Græcè dicitur ipſum ens. nam ſumitur pro ipſo uerbo, eſt, quod non bene aduertit Alex.

Tandem ſubdit Ariſtot. quod uerbum conſignificat compoſitionem 1. rem ſignificatam componit uero uel falſo; ſed talis compoſitio non intelligitur, nec eſt ſine extremis.

Ex quibus collige uerbum tria habere; ſignificat enim rem aliquam, in quo cum nomine conuenit, ſed illam per modum compoſitionis, & ut tempori ſubſtant, ſignificat, quod ſoli ineſt uerbo.

QVAE.

QVAESTIO I.

De iJs, quæ in capite tertio de verbo continentur: Num rectè ab Ariſtoteles dicta ſint?

Dubiũ eſt an verbum ſit propoſitionis pars, id eſt, ſit ſubiectum, vel prædicatũ, eſt autem notãdum ex Porph. duplex eſſe verbum; alterum, quod vocatur adiectiuũ, hoc autem illud eſt, quod actionem, paſſionem, vel aliquid accidens ſignificat, vt currit, legit; alterum eſt, quòd vocatur ſubſtãtiuum, vt ſum, es, exiſto, ſubſiſto. Nota.

Adhuc iſtud aliquando eſt cum appoſito & ſuppoſito, quod dicitur de tertio adiacente, vt homo eſt albus, aliquando eſt cum ſolo ſuppoſito, quod dicitur de ſecundo adiacente, vt homo eſt.

Difficultas ergo præcipua eſt de verbo ſubſtantiuo, quando eſt de tertio adiacẽte: ſunt enim quidam Neoterici, qui putant eſſe ſyncathegorema; nec prædicatum eſſe, nec ſubiectum; ſed ſolum vnire prædicatum ſubiecto; quorum argumenta ſunt primo, quia ſi eſſet propoſitionis pars, eſſet terminus, nam 1. Prior. c. 1. terminus eſt in quem reſoluitur propoſitio, vt in ſubiectũ & prædicatum, at illic non fit mentio de verbo, præterea, quia quando Ariſtot. loquitur de quantitate propoſitionũ, quod prædicatum ineſt ſubiecto aut omni ſubiecto, nec pro ſubiecto nec pro prædicato ſumitur verbum: præterea quia nec eſt maior extremitas, nec minor, nec medium, vt patet, præterea quia in conuerſione, in qua ex prædicato fit ſubiectum, verbum non tranſmutatur, ergo non eſt tale verbum pars propoſitionis. 1. opin.

Oppoſita ſententia eſt omnium Græcorum, & Latinorum antiquorum, & Doctorum Louanien. & ratio maximè hoc probat. quia verbum eſt, cum non mutat nec perdit ſuam ſignificationem, ſi ſine appoſito eſt prædicatum, & ſignificat aliquid, ergo cum appoſito etiam; præterea Ariſt. c. 2. libri 2. huius, Homerus eſt Poeta homo eſt albus. vocat de prædicato coniuncto. quod non eſſe, niſi verbum eſſe pars prædicati cum appoſito.

Primũ fund. Propterea aduerte propoſitionis partes eſſe in duplici differentia, quędam ſunt materiales, ſcilicet nomen ipſum, tam oppoſitum quàm ſuppoſitum, quædam ſunt formales nempe verbum, qua parte compoſitionem ſignificat v. g. in domo aliqua lapides, ligna, calex, & reliqua partes materiales dicuntur, at illa cõpoſitio, & connexio partium, & forma eſt, ita ſimiliter ſuppoſitum, & appoſitum materia enunciationis ſunt, at ipſa compoſitio ſeu ipſum componens, quod verbum eſt, eſt forma, quòd ſi dicas, qũo appoſitum eſt materia; cum habeat locum prædicati, & formæ? dico formam eſſe ſi ad ſubiectum comparetur, materiam verò reſpectu totius propoſitionis & verbi cõponentis, quod eſt forma enunciationis.

Aduerte ſecundo: omne verbum non ſolum componit: ſed ſignificat aliquid quod componit: cum ſignificet aliquid quod illi Doctores non aduertunt: vt curro, ſignificat curſum componendo: & ipſum, eſt, ſignificat ens componendo ex quo fit vnum dignum conſideratione. Verbum ratione rei ſignificatæ eſt pars materialis, quia eſt cum nomine idem at ratione connotari eſt formalis pars cum vtrumque habeat eſt tñ diſcrimen, aliquãdo nihil prædicat, niſi ſuã ſignificationem, vt hõ currit, homo eſt, aliquando ſuam ſignificationẽ determinatam & limitatam ab altero, vt hõ eſt albus, id eſt illud ens, quod eſt album, perinde. n. eſt addere oppoſitum verbo ſubſtantiuo, ac a ijs, vt enim dum dicis, ergo amo Petrum, illud additum non aufert, quin verbum amo, ſecundum rem ſignificatam prædicetur, ſed limitatur, ita quando dicitur, homo eſt albus, & hoc obſerua contra eoſdem. 2. fund.

Ex quo ſequitur manifeſtè, omne verbũ eſſe partem propoſitionis, formalem quidem vt vult, & componit, materialem verò ſecundum id quod ſignificat, hoc enim prędicat. vt diximus ex Amm. & alijs, ſemper verbum eſſe prædicatum, quamuis, quãdo cum appoſito tenetur, ſit partiale prædicatum & ſi non ſit prædicatum, quæ modo ipſi conſonant Ariſt. dicenti ſuperius verbum ſemper eſſe prædicatum.

Aduerte tertio pro ſolutione argumentorum conuerſiones quantitatis, numerum terminorum ſyllogiſmi, ſemper conſiſtere in partibus materialibus enunciationis, & ita quando conuertis propoſitionem, non formam verbi, ſed ſignificatam 3. fund.

tam rem conuertis, vt homo currit. currens eſt homo, ita homo eſt animal, animal eſt homo, quod ſi non dic s ens animal eſt homo, eſt ex eo, quia ſub vnoquoque includitur ens; per hoc patet reſponſio ad omnia argumenta.

Dubiũ. Circa verbum infinitum eſt dubium in quo a negato differat, S. Tho. dicit infinitum eſſe vnicam dictionem ſimplicem, at negatum eſſe duas, nempe negationem & verbum, tamen aſſerit in propoſitione eſſe

1. opin. infinitum, id quod recepit etiam Ammo. 2. Periher. cap 1.

Oppoſitum tamen habuit Alex & Boet.

2. opin. 2 Periher. qui in propoſitione verbum infinitum eſſe idem cum negato volunt, idem docet Alber. tract. de nomine c. 5. & tract.

1. Fund. de verbo, cap 2.

Pro cuius declaratione maxime aduertendum eſt, primo verbum habet ſignificationem; ſignificat enim rem aliquam, aut operationē, aut proprietatem; habet etiam conſignificationem, quia ſignificat aliquid per modum compoſitionis, & vnionis cum aliquo, ſub certa differentia temporis.

Eſt autem diſcrimen; qñ enim infinitatur verbum, negatio deſtruit ſignificationem eius, non currit dicit negationem curſus, at quando negatur negatio, cadit ſupra eius compoſitionem, vt hõ nõ currit idem ſit; ac dicere non eſt talis compoſito, hõ currit.

Et huius expoſitio author eſt Ariſt. ſi attendè cõſideretur. nam verbum infinitum, concedit eſſe notam eorum quæ prædicantur, & prædicantur de eo quod eſt, & quod non eſt, quæ verba abſque dubio argumento ſunt, infinitum eſſe in propoſitione, & negatam habere ſignificationem: præterea docet negationem oppoſitam eſſe affirmationi cum autem oppoſitio conſiſtat ſecundum formas, negatio erit oppoſita formæ affirmationis; quę affirmatio formaliter cõſiſtit in compoſitione; ergo circa compoſitionem erit negatio etiam.

2. Fund. & dubij ſolutio. Aduerte ſecundo, compoſitionem non habere verbum, niſi in propoſitione, cum compoſitio non ſit abſque extremis; at ſignificationem habet & in propoſitione, & extra propoſitionē; ex quo fit, vt extra propoſitionem non ſit negatum verbum, at in ꝓpoſitione, & extra propoſitionē ſit infinitũ, cũ ſemper retineat ſuã ſignificationem.

Eſt tamen diſcrimen conſiderandum inter negatum in propoſitione, & infinitum nam infinitum habet ſola negatam ſignificationem, & hanc componit, vt hõ non laborat, id eſt non laborem habens, at negatum habet negatam compoſitionem, & hoc formaliter loquendo; at quia talis compoſitio infiniti, id eſt, non laborans æquiualet negationi, non eſt laborans. inde dixerunt illi Doctores infinitum, & negatũ, eſſe idem, & Ariſt. 2. Perihler. ſub negato includit infinitum. Non ſunt autem idem formaliter, cum negatio in vno ſupra compoſitionem, in altero ſupra ſignificationem cadat, & hoc eſt obſeruandum.

Dubitabis, an omne verbum poſſit infinitari? ad quod idem dico, quod de nomine, nempe verbum ens tranſcendēter ſumptum non infinitatur, niſi vt limitatur pro ente actu vel pro perfectè exiſtente, quod etiam docet Albert. Dub 2

Dubium aũt eſt de quibuſdam propoſitionibus, in quib. verbum, tempus importare non vř, vt chimera eſt monſtrũ, vacuum eſt locus carens corpore, hõ eſt animal, ad quod breuiter dico, verbum in his abſolui a tempore; quò non ſignificet tempus, hoc n' fieri non poteſt, nam non eſſet verbum, ſed cum verbum faciat duo in propoſitione, videlicet vt vniat extrema, & talem vnionem reſtringat ad differentiam temporis quam importat; verbum tunc abſoluitur a tempore, quando vnit extrema, ſed non reſtringit ea ad differentiam temporis, quam importat. quod quidem ſit, quando extrema ſunt eſſentia ia, & naturaliter coniuncta; vt in illis, quas diximus, quæ dicuntur propoſitiones ſempiternæ, veritatis. Dubiũ Reſpõſ

De Oratione, Enunciatione, vna, ac pluri: Affirmatione, & negatione, ac Contradictione. Cap. III.

ORatio autem eſt vox ſignificatiua, cuius partium aliqua ſignificatiua eſt ſeparata, vt dictio, ſed non vt affirmatio ∴ vel negatio: vt homo aliquid ſignificat, ſed non quod eſt, aut non eſt: ſed erit affirma-

... Mul. Co non habent, vel negatio.

affirmatio vel negatio, ſi quid additum fuerit. Sed non hominis ſyllaba vna: neque.n.in eo, quod eſt ſorex, rex ſignificat, ſed vox nunc eſt ſolum. In duplicibus vero ſignificat, quidē aliquid, ſed non ſecundum ſe quemadmodum dictū eſt. Eſt autem oratio omnis quidem ſignificatiua, non autem ſicut inſtrumentum: ſed quem admodum dictum eſt ſecundum placitum.

Enunciatiua vero non oīs; ſed in qua verum vel falſum eſt, non aūt in oīb. ineſt, vt deprecatio oratio quidem eſt, ſed neq; vera, neq; falſa. Cętera igitur relinquantur. Rhetoricæ enim, vel Poeticæ conuenientior eſt conſideratio; enunciatiua vero præſentis eſt ſpeculationis. Et autem vna prima oratio enunciatiua affirmatio, deinde negotio; aliæ vero oēs coniunctione vna. Neceſſe eſt aūt oēm enunciatiuam orationem ex verbo eſſe vel cā verbi, etenim in hoīs oratione, niſi addatur, aut eſt, aut fuit, aut erit, aut aliquid hmōi, nōdū oratio enunciatiua eſt, qm̄ vnū quiddam eſt. & non multa, animal greſſibile, bipes, non enim, eo qđ propinquæ partes dnr, vna erit. eſt aūt alterius hoc tractare negotij. Eſt autem vna oratio enūciatiua, quæ vnum ſignificat, vel coniunctione vna; plures autem quæ plura, & non vnum, vel inconiunctæ.

3 Nomen igitur, vel verbū dictio ſit ſolum, qm̄ non eſt dicere ſit aliquid ſignificantem voce, ut enunciare, uel aliquod interrogante uel non, ſed ipſo ſponte proferente.

Harum aūt hæc quidē ſimplex eſt enūciatio, ut aliquid de aliquo, uel aliquid ab aliquo; hæc autem ex his compoſita, uelut oratio quę dam iam compoſia. eſt autem ſimplex enunciatio uox ſignificatiua de eo quod eſt aliquid, uel non eſt, quemadmodum tempore diuiſa ſunt. Affirmatio uero eſt enunciatio alicuius de aliquo. Negatio uero enunciatio alicuius ab aliquo. 4

Quoniam aūt enunciare eſt, & quod eſt. non eſſe, & quod non eſt eſſe, & quod eſt, eſſe & quod non eſt, non eſſe, & circa ea quæ extra præſens, tpa ſunt, ſimiliter omne utiq; contingit quod quis affirmauerit, negare: & quod quis negauerit, affirmare. Quare manifeſtum eſt quod omni affirmationi oppoſita eſt negatio, & omni negationi affirmatio. Et ſit hoc contradictio affirmatio, & negatio oppoſitæ. Dico aūt opponi eiuſdem de eodē non aūt æquiuoce, & quæcunque cætera talium contra ſophiſticas determinauimus importunitates. 5

Oratio autem eſt uox ſignificatiua cuius partium aliquid, &c. 6

Finis, & ſcopus huius capitis eſt explicare, quid enunciatio ſit, & quæ eius ſpecies. In tres autem partes eſt diuiſum in prima explicatur genus enunciationis, nēpe oratio quid ſit; Secundo quid enunciatio, & quotuplex Tertio quæ ſpēs enunciationis ſimplicis, & qūo inter ſe habeant.

Circa primum, eſt definitio orationis: (vox ſignificatiua, cuius partium aliquid eſt ſignificatiuum ſeparatum, vt dictio, nō vt affirmatio:) In primis hic reperitur genus, vox ſignificatiua, quia cum oratio ſit compoſita, & non ſit pars, ſicut verbum: poterat eſſe dubium, ſi genus non exprime

retur

retur cuius aliqui partium, idem eſt, ac cuius aliqua pars ſignificat vt dictio, non vt enunciatio.

Dubiũ. In primis propter hæc verba Aſpaſius & Porphy voluerunt hanc definitionem non eſſe orationis in communi, ſed ſimplicis, quia oratio compoſita habet partes quæ

1. ſent. ſunt enunciationes. At iſta ſententia videtur contra Ariſt quia in hoc eodem capite, ponit enunciationem ſpeciem orationis, & enũciationem rurſus diuidit in ſimplicem, & compoſitam, quod fieri non poſſet, niſi eius genus comprehenderet etiam orationes compoſitas.

2. ſent. A ex & Ammon. & S Tho. aſſerunt hic etiam compoſitam orationem comprehendi: nam in compoſita ſunt etiam dictiones, ſicut in ſimplici.

Sed dices cur adiecit, & non vt affirmatio? reſpondet Boet. in ſecunda editione ex Alexan. & Porphy. quia aliquando dictio orationem etiã, ſeu enunciationem ſignificat propterea adiecit illud verbum vt pro ſimplici dictione ſumi ſignificaret, & hæc quidem eſt bona interpretatio.

3. ſent. Poſſumus autem aliter contextum hunc facilius, nec minus vere explicare, pro quo aduerte, quod in oratione tres poſſent partium modi concurrere, primum ſyllabæ ipſæ, literæ enim non partes, ſed elementa dicuntur, ſecundo dictiones ſimplices, tertio propoſitiones, & inter ſyllabas aliquando inueniuntur aliquæ, ſignificatiuæ, ſed non vt ſyllabę ſunt, vt in hoc nomine ſorex rex ſyllaba ſignificare videtur.

Reſpõſ. ad dubium. Vult ergo Ariſt. orationem habere partes ſignificatiuas, non partes quę ſint enunciatione, nec partes quæ ſint ſyllabæ, ſed quæ ſint dictiones, & ſenſus eſt: cum oratio omnis habeat partes, partes quæ orationem conſtituunt, nõ ſunt enunciationes, quãuis aliquando eſſe poſſunt, nec ſyllabæ etiã ſi aliquando ſignificare videantur, ſed partes quæ ſunt actiones, & tales dictiones, sũt per ſe ſignificẽt, ad excludendas partes nominis cõpoſitæ figurę, de quo ſuperius diximus.

Ad quia nondum explicuerat, quo pacto ſignificare oratio, addit, quod non ſignificat vt inſtrumẽtum ſicut alij dicebant, ideſt naturale, ſed ad placitum, circa quod aduerte orationem aliquid habere naturæ aliquid voluntarij, & ab inſtituto, ſicut res artificiatæ v. g. cathedra nec tota eſt ab arte quia ſignũ eſt a natura, nec tota eſt a natura, quia forma eſt ab arte tamen ſimpliciter proferimus eſſe ab arte, quia iudicium ſumitur ſecundum formam. ita oratio habet vocem, a natura, tamen ſignificationem, ordinationem, diſpoſitionem, & reliqua a voluntate. propterea abſolute dicitur eſſe ad placitum, & non a natura; & eſt inſtrumentum voluntarium non naturale.

Enunciatiua vero non omnis, ſed in qua verum, &c. 3

Hæc eſt ſecunda pars; in qua Ariſt. mira breuitate multa dicit primo inſinuans diuiſionem orationes in enunciatiuam, & non enunciatiuam; docet, enunciationem eſſe orationem, in qua eſt verum vel falſum, reliquæ autem non ſunt enunciatiuæ, quarum vſus eſt Rethorum, & Poetarum, ſicut vſus enunciationis eſt *Dialectici*.

Et huius ratio eſt; finis enim Dialectici eſt indagatio veritatis, & argumẽtatio, quæ huius inſtrumentum eſt, at veritas non niſi enunciatione ſignificatur nec argumentatio ex alijs, quam ex enunciationibus componitur, propterea enunciatio ſola ad Dialecticum ſpectat

Definitione poſita ipſam enunciationem Ariſt. diuidit: ac primo in vnam principaliter, cuius ſpecie affirmatio, & negatio ſunt & in vna coniunctione diuidit. Explicat autem ex quibus oratio enunciatiua componatur; & quid ſit vna enunciatio; dicit ergo enunciatiuam omnem componi, ex verbo, aut caſu verbi intellige ſimul eſt nomine, nam ex vno non fit compoſitio, exprimit autem hoc, quia nulla oratio, quantum cunque vna ſit enunciatiua dicetur, niſi habeat verbum quod manifeſtat in definitione, definitio enim oratio eſt, & vna, nõdum tamen enunciatiua eſt, quouſq; ſit verbum.

Dicet aliquis; definitio qũo eſt vna ratio ſ. animal greſſibile, bipes? reſpondet non eſſe vnam, quia ſimul & continuo proferatur vel quia partes coniunctionẽ habeant Grãmaticalem, ſed alia ratione, quam inquit non eſſe præſentis loci, ſed Meta c. 12 vbi id tractatur, ſed nos dicemus poſtea.

Tandem explicat, quæ enunciatio dicatur vna, & diſtinguit: quædam eſt vna, quia

vnum

vnum ſignificat, vt homo eſt animalis; quę dã eſt vna, quæ cõiunctione eſt vna, quamuis plura ſignificat, vt homo eſt animal, & leo vincit. Vnde ex oppoſita duplex eſt propoſitio, ſeu enunciatio, plures, & quæ plura ſignificat, vt canis mouetur, vel non vnum ſignificat, vt Petrus & Paulus ambulant; vel quæ ſunt ſine coniunctione, vt homo eſt animal, leo vincit, equus currit.

Põt ẽt dici, non dixiſſe vnam propoſitionem plura, & non vnum ſignificare, quia vniuocũ aliquando ſignificat plura, tamen vt conueniũt in vno: & ita explicat Pſellus.

3 Nomen igitur, & verbum dictio ſit ſolum, &c.

Ne, dum dicit propoſitionẽ ſignificare vnũ, aliquis deciperetur, exiſtimans ſignificare vnũ ſicut nomen, & verbũ per ſe: hoc remouet, docens iſta eſſe ſolum dictiones, nec ſignificare vnum enunciatiuè, ſiue quis vtatur hic reſpondendo alicui interrogationi, ſiue ex ſe proferat ea, nunquam.n ſimplici dictione enunciat quis: hoc eſt, quod dicit (Non eſt dicere ſic aliquid ſignificantem vocẽ enunciare) ideſt non eſt aſſerendum vocib. ſolum ſimplicibus per ſe vtentẽ enunciare (vel aliquod interrogante, vel non, verum, i ſed ipſo proferente) i. ſiue interrogatus reſpondeat voce ſimplici, vel ipſe, ex ſeipſo loquatur, & proferat, nunq̃ voce ſimplici vllus aliquis enunciabit niſi aliquid ſubintelligę, vt ſit in reſpõſionib & in quibuſdã vocib. alijs, vt pluit, tonat & ſimilia, q̃ enũciãt virtute alicuius ſubintellecti.

4 Harum autem hęc quidem ſimplex eſt enunciatio, &c.

Hic continetur diuiſio enunciationis, in ſimplicẽ & cõpoſitã. Simplex, vt hõ currit: compoſita, vt homo currit, & leo vincit.

Dubiũ. Dubitabis an iſta ſit eadem diuiſio cum ea, quæ eſt in vnum & plures, & reſp. ſecundum Ammo. & Boet. & S Th. non eſſe eandem, non.n eſt idem eſſe ſimplex, & vnum, vt docet Ariſt 12 Met. c 7. vnũ n. opponitur multis, ſimplex aũt opponitur compoſito: vnde veritas enunciationis, vel pluraliter, conſideratur ſecundũ ſignificationem dictionum enunciationis, & ipſius enunciationis. At ſimplicitas vel compoſitio ſecundum numerum dictionũ, quando ſunt neceſſariæ ad enunciationẽ, vel abũdantes: poteſtq; eſſe plures, & ſimplex: vt canis mouetur poteſtq; eſſe compoſita, & vna, vt animal, greſſibile, bipes, mouetur, & hanc mõ diuiſionem Ariſt. aſsignat. Eſtque ſimplex enunciatio, vt ſubdit Ariſt. (vox ſignificãs aliquid eſſe, vel non eſſe de alio) ideſt, habens ſimplex prædicatum de ſimplici ſubiecto, compoſita verò quæ præter hæc ſuperaddit, nempe habens plura prædicata, vel ſubiecta, vel vtraque plura.

Vbi eſt dubiũ, an hic Ariſt definiat ſimplicẽ enunciationem? Alex. n. aſſerit eſſe definitionẽ enunciationis, quæ æquiuoca eſt ad affirmationẽ, & negationem, ac propterea definitur per ſua ſignificata, quo definiri poſſunt omnia æquiuoca: nempe definitione nominis. Dubiũ. 1. Sent.

At S. Tho & Ammon. nolunt eſſe illam definitionẽ, ſed diuiſionem enũciationis in affirmationem & negationẽ: & rõ eſt, quia iam ſuperius definita erat enunciatio, nempe oratio in qua eſt verũ, vel falſum, ſed nõ iſta parũ vr̃ firma, cũ prius enunc. ſimplex. 2. Sent.

Propterea dico cum Boet. & Porphyr. iſtam eſse definitionem enunciationis ſimplicis, ſ eſt vox, quæ ſignificat aliquid eſſe, vel non eſse de alio.

Datur aũt talis definitio per ea quæ ſũt inferiorum ſpẽrum: quia non eſt facile propriã asſignare differentiã, & vt dicit Boet. quia ſimul definiẽdo diuideret ſimplicẽ in affirmationẽ & negationẽ: quas definit, dicẽs, affirmatio eſt enũciatio alicuius de aliquo negatio eſt enunc. alicuius ab aliquo.

Vbi præpoſitiones ſunt aduertendæ, nã (Ab) importat quandam ſeparationẽ quæ ſit in negatione [De] quandam coniunctionem, quæ fit in affirmatione. An vero enunciatio ſit genus ad affirmationem, & negationem, vel æquiuocum, dicemus poſtea.

Quoniam autem enunciare eſt, & quod eſt non eſſe, &c. 5

Hic Ariſt. explicat, quomodo ſe affirmatio, & negatio inter ſe habeant, quæ eſt tertia capitis pars; & intendit docere eſſe oppoſitas inter ſe, ad quod probandum ingeniosè ſumit duo. Alterum eſt: quadrupliciter contingit enunciare. Primo quod eſt eſſe, ideſt affirmare, quod eſt, quod ſit in enunciatione vera, vt homo eſt animal,

Secun.

Secundo, quod non eſt, nõ eſse. i. negare quæ non ſunt, quod fit in negatione vera, vt homo non eſt. Tertio quod eſt, non eſse, quod fit in negatione falſa, vt homo nõ eſt animal. Quarto, quod non eſt eſse, quod fit in affirmatione falſa, vt homo eſt leo.

Ex hoc fundamento ſequitur alterum; oẽ quod affirmatur, poſſe negari, contra; & hoc manifeſte ſequitur ex præcedenti, ſi. n. non affirmarẽtur, niſi quæ ſunt & negarentur, niſi quæ non ſunt, non oĩs affirmatio hẽret negationẽ, nec è contra; cũ igitur, & quæ ſunt, & quæ non ſunt enunciare cõtingat eſſe, vel nõ eſſe; illud manifeſte ſeqtur

Ex vtroque autem ſequitur negationem opponit affirmationi, & econtra non autẽ quæcunque affirmatio cuicunq; negationi opponitur, ſed quando ſunt ex ijſdem extremis, & habent vniuocas dictiones, & reliqua, quæ ſunt neceſſaria, quæ explicuit 2. Elench. c. 4. propter ſophiſtas.

QVAESTIO I.

De Oratione.

Vt ordinem Ariſt. in diſputando obſeruemus, de oratione oportet prius differere, & quidem propoſita eius diuiſione duo dubitari poſſunt; Primum an omnis oratio ab Ariſt hic definiatur? alterum an oratio ſit genus enunciationis?

Quotuplex ſit Oratio.

1. Diuiſio. Circa primum quotuplex oratio ſit inquiramus, Laurentius Valla in ſua Dialectica, orationem primo in plenam, pleniorem, & pleniſſima diuiſit, vocat plenã orationem quæ ſolum partib neceſſarijs conſtat; nempe nomine & verbo, vt homo currit, vocat pleniorem, quæ plures hẽt partes quam neceſſarias, vt ſyllogiſmus at quæ numeris omnibus abſoluta eſt, pleniſſima dicitur, quales orationes Rhetoricæ. iſta diuiſio quamuis bona ſit non tamen eſt prima, nec diuidit omnem orationem.

2. Diuiſio. Propterea Boetij diuiſio ampleɛtenda eſt quem poſtea oẽs fere ſunt ſequitur: quamuis ipſe à Græcis eam diuiſionem accepetit. Eſt igitur oratio duplex, perfecta, & imperfecta, perfecta eſt quę perfectum ſenſum generat in animo auditoris, vocamus ſenſum ſententiam ipſam, vocamus perfectũ, non cui non poſſit aliud adiungi, ſed qui facit intellectum quieſcere, quantum ad apprehenſionem alicuius rei vocamus auditorem, aduertentem & intelligentem oratio vero imperfecta, eſt oratio imperfectum ſenſum generans, quales ſunt orationes ſine verbo, vel cum verbo, in quibus eſt coniunctio ſuſpendens, vel relatiuum, qui cum vno verbo, & aliæ ſimiles.

Oratio perfecta diuiditur ab Ammo. in præfatione huius libri, & à S Tho tractat. ſuper hunc librum, c 2 in quinque partes, in enunciatiuam, vocatiuam, interrogatiuam, imperatiuam, optatiuam, vel deprecatiuam in prima ineſt verum, vel falſum, in reliquis vero non.

Harum quatuor ſufficientiam ponit S. Tho. inquit enim homo poteſt comparari ratione alicuius inferioris, vel ratione alicuius ſuperioris cum inferiori, tripliciter ſe habet, vel vult illius mentem in ſe conuertere, & ad hoc vtitur vocatiua oratione, vel vult mentem eius ſibi explicari, & vtitur interrogatiua; vel vult vt exequatur aliquod opus: & vtitur imperatiua, vel exhortatiua, cum ſuperiori vero non niſi deprecatiua, vel deſideratiua vtitur, reliquæ ad has reducuntur Not

Sed dices, quare in his non eſt verum, vel falſum, ſicut in enunciatiua? nota ex Boet. in hominem duplicem potentiam: altera eſt intellectus, in quo ſolo ineſt verum, vel falſum, altera eſt appetitus, in quo ineſt bonum, vel malum enunciatiua ſolum explicamus ea, quæ intellectu concipimus: propterea illi ineſt verum, vel falſum: alijs omnibus explicamus ea quæ habemus in appetitu, propterea nec verum, vel falſum habent; quod ſi interdum enunciamus ea, quæ appetimus, id fit, quatenus eadem cognoſcuntur ab intellectu, reddi etiam alia ratio poteſt; quia ab eo, quod res eſt, vel non eſt, enunciatio eſt, & dicitur vera, vel falſa: ſola autẽ Indicatiua enunciat, quod aliquid ſit, vel non ſit: aliæ non ita. Et hinc etiam eſt, quod illa ſola perfectum generat ſenſum, aliæ minimè. Du

An oratio in communi hic definiatur ab Ariſt. an ſolum oratio perfecta.

His igitur ſuppoſitis dubium eſt, an oratio, 1.

tio, tam perfecta quam imperfecta hic definiatur, an ſola perfecta, Albert tract de enunciatione c. 1 cum Philop. exiſtimat ſolam perfectam hic definiri, eſt autem ratio Alber quia ſola perfecta eſt genus enunciationis, hæc autem oratio conſideratur, vt genus orationis, ratio vero Philop. eſt partes non dicuntur niſi reſpectu totius, ſed oratio imperfecta non eſt totum, totum enim perfectum eſt ergo imperfecta non habet partes & ſic ei non competit definitio.

Alij, de qb ſuperius diximus, inter quos ſunt Aſpaſius, & Porph ſolam hic ſimplicem orationem definiri volunt.

At vero oppoſita ſententia eſt Boet. S. Tho & aliorum, nempe orationem communi, vt includit tam perfectam, quam imperfectam ſimplicem & cõpoſitam, hic definiri. & ita eſt tenendum. Primo. quia definitio omni competit orationi, vt patet & ſupra expoſuimus. Præterea, quia hic definitionem vocat Ariſt. orationem, & vnã quę tamen eſt imperfecta oratio, cũ ſit ſine verbo.

Nec argumentum Albert. habet robur, quia non ſolum oratio perfecta eſt genus enunciationis, ſed etiam oratio in communi habet enim ſe oratio ad enunciationem ſicut viuens ad hominem, eſt namq; genus remotum.

Quod ſi dicas non licet definire, niſi per genus, propinquum, dico id non eſſe ſemper verum, quando enim addimus differentias, quæ ſunt ab illo genere vſque ad propinquum, licet bene definire per remotum: vt ſi dicas, homo eſt viuens ſenſibile, rationale, vt docet Ariſt. 6 Top c 3 loc 27. ita illa differentia verum vel falſum ſecum habet, quod de oratio perfecta.

Ad illud Philop reſpondet bene S. Tho. partes in aliquo toto ſe habere dupliciter aliquæ primo ſunt ipſius totius, quales ſunt illæ, quæ nihil aliud, quam tale totum conponunt, ſicut caput, pectus, brachium & ſimilia con ponunt corpus aliquæ nõ primo totum ipſum componunt, ſed per aliud vt oculus, lingua, naſus, non primo corpus ipſum, ſed caput, & per caput corpus componunt; ita ſimiliter lapides non primo domum, ſed partes conſtituunt ex quo ſit vt partes non ſolum reſpectu totius perfecti, ſed etiam imperfecti dicantur.

Hinc, patet ſolutio, poteſt enim eſſe oratio imperfecta; & partes habere, nempe illas eſt quibus primo oratio perfecta non componitur. vt Deus iuſtus, & bonus, eſt oratio, & tales partes, primo iſtam orationem componunt, & per eam componunt aliquã, perfectam, vt ſi addas, miſeretur peccatorum.

Ad illud Aſpaſij, ſupra reſponſum eſt.

Patet igitur orationem in communi hic definiri ab Ariſtotele.

An oratio ſit genus enunciationis?

Dubitatur an oratio ſit genus enunciationis? quidam exiſtimant non eſſe genus præſertim propoſitionis, quia propoſitio, eſt in voce mente, & ſcripto, at oratio non eſt niſi ſola voce.

Dico primo orationem non ſolum voce ſed in mẽte & ſcripto eam reperiri, vt ſupra diximus de mente Boet & Ammo. Dico ſecundo, hic conſideratur propoſitio vt rẽ vero vel falſo ſignificat, & vt cõceptus eſt manifeſtatiua ac propterea enunciatio eſt hoc enim eſt enunciare, rei veritatem vel falſitatem manifeſtare, ideo huius genus optime ponitur oratio: quomodo autem ſit propoſitio in mente primo prior cap. 1. tradetur.

QVAESTIO II.

De Enunciatione.

De nomine enunciationis.

Primo de nomine enunciationis. Secundo de eius diuiſionibus, Tertio quale diuiſiones ſint, eſt tractandnm.

Circa nomẽ aduerte, multa nomina eandem orationem ſignificare, diuerſis rationibus, primo oratio, vt verum vel falſum ſignificans, quatenus conceptus & rei eſt manifeſtatiua, enuntiatio, & interpretatio dicitur eadem quatenus in ſyllogiſmo, tanquã aliud probant ſumitur propoſitio quatenus iam probata, concluſio quatenus ſub dubio ponitur probãdo, ſi fuerit neceſſaria, quæſtio, vt vtrum hõ ſit riſibilis? ſi probabilis, problema vt an parentes ſint honorandi, nec ne, ſi apparẽs & multiplex ſophiſma, vt vtrum canis mouetur, quatenus adducitur ad obuiandum dictis alterius inſtantia, quatenus ipſi innititur demonſtratio, dignitas, poſtulatio, petito ſeu ſuppoſitio, dicitur Nota.

Et

Et ità bonorum eſt vſus loquendi apud Peripateticos, quãuis etiam Neoterici quamlibet orationem ſignificantem verum vel falſum, propoſitionem vocent, tamen iſta diſtinctio obſeruanda eſt. propriæ igitur talis oratio, vt hic conſideratur, enunciatio dicitur.

De diuiſione enunciationis.

1. Diuiſio Enũciationis. Hæc igitur enunciatio primo diuiditur in vnam, & plures. Enunciatio vna eſt, quæ vnum ſignificat ideſt vnicam cõplexionem actu, & potentia ſignificat, vt hõ currit. Triplex aũt inuenitur enunciatio vna. Primo vna voce, & ſignificatione quando eſt vna complexio in re & in voce vt hõ currit. Secundo vna re, ſed non voce, qñ voces idem re ſignificãt, vt animal, greſſibile, bipes, currit? illud.n. ſubiectum vnicam rem ſignificat. Tertio vna coniunctione, vt quando dicitur hõ currit, & leo vincit, nec ponimus cum Alber. vnum voce, ſed non re, quia talis eſt ſimpliciter plures, vt canis mouetur.

Propoſitio plures eſt, quæ plura & non vnum ſignificat, quæ verba ſupra explicuimus eſt autem quadruplex propoſitio, ſeu enunciatio multiplex. Primo, quando ſunt plures non connexæ formaliter, vt homo currit, leo vincit, Petrus ſtudet. Secũdo quãdo eſt vna quidem voce, ſed multæ, re vt canis mouetur. Tertio, quãdo eſt cum multiplici ſubiecto non connexo, vt Petrus, leo, equus, mouetur: ſunt enim tales multæ, non actu, ſed poteſtate. Quarto, quando id eſt a parte a prædicati, vt homo eſt doctus, iuſtus, ſtudioſus, diligens ſunt enim omnes hæ quatuor plures, cum vel formaliter vel virtualiter plures, connexiones abſque coniunctione.

Dubitatur, quid ſit enunciatio coniunctione vna? In hac parte Neoterici multum

1. Snĩa. ab antiquorum doctrina deuiant idẽ enim per enunciationem coniunctione vnam, & per compoſitam intelligunt, quam vocant propoſitionem hypotheticam, dicũt autem propoſitionem hypotheticam quacunque enunciationem conſtantem ex pluribus enunciationibus principalibus, media aliqua coniunctione, ſiue ſit copulatiua ſiue diſiunctiua, ſiue quæcunque alia.

2. Snĩa. Antiqui vero hypotheticam vocabant cauſalem, rationalem, conditionalem, enunciationem, vt refert Boet. ſupra Topic. Cice. ex Eudemo, & Teophraſto, & ratio eſt clara, quia hypothetica idem eſt, ac ſi latine dicas ſuppoſitiua, quaſi propoſitio, in qua vna ſuppoſita, & data parte, pars altera ſequitur; quod non in copulatiuis ſit, & hoc idem docet Boet. in tract. de ſyllogiſ hypot vbi illas tres enunciationes communiter vocat conditionales Philo. addit etiam diſiunctiuam conſtantem ex oppoſitis partibus immediate, quia etiã in hac data vna parte, ſequitur altera, vt vel Petrus ſtat, vel non ſtat, currit, vel non currit.

Ex hoc ſit, vt hic per enunciationẽ coniunctione vnam intelligatur conditionalis quæ in illas tres diuiditur, & diſiunctiua; & iſta eſt ſententia Ammon. Boet. & Albert. mag. tract. de enunciatione, c. 2. & ſimiliter Arabum, Auic. & Algaze. Vbi Ammo. copulatiuam non vnam appellandam cenſet, ſed multiplicem, eſt enim vt manipulus ex multis congregatus.

At quamuis iſta ſententia ſit tenenda, 3. Snĩa. quantum ad hoc quod hypotheticæ propriꝫ dicende ſunt diſiunctiua & conditionalis, exiſtimo tamen hic per propoſitionem coniunctione vnam non ſolam hypotheticam. ſed etiam copulatiuam, & ſi quæ aliæ ſunt, quarum partes quacunque coniunctione ſunt coniunctæ, eſſe intelligendum; cum tales enunciationes non ſolum habeant hoc, quod in ſe multas ſimplices concludant, ſed ſpeciale aliquid quantum ad veritatem vel falſitatem præter ſimplices addant.

Secunda diuiſio eſt enunciationis ipſius 2. Diuiſio enunciationis. in ſimplicem & compoſitam, hæc aut vt diximus ſuperius, & docet Boet. in 2. editione, non eſt eadem cum ſuperiori, cum poſſit eſſe ſimplex, & plures, vt canis mouetur, & vna; & compoſita, vt animal rationale, mortale, currit ſimplicitas enim propoſitionis conſiſtit in hoc, quod vnum ſimplex ſubiectum, & prædicatum habent, vt homo diſputat: compoſita vero in hoc, quod multitudinem in ſubiectis, & prædicatis patiantur.

Vnde diſtinguitur compoſita, in eam, quæ eſt pluribus propoſitionibus ſit, vt ſi lucet ſol, eſt dies, & in eam quæ ex pluribus ſubiectis vel prædicatis, vnum facientibus, ſeu ſignificantibus conſtant, vt animal rationale, mortale, eſt homo, & in eam

quæ

quæ ex pluribus ſimiliter ſubiectis, vel prędicatis, non tamen facientibus vnum conſicitur, vt homo, & leo & equus currit, homo eſt iuſtus, ſapiens, & diligens.

iuiſio. * Tertia eſt ſubdiuiſio enunciationis ſimplicis in affirmationem, & negationem, vt ſupra explicauimus.

ub. 1. Quibus ſuppoſitis eſt dubium de diuiſionibus his quales ſunt. Eſtque aduertendum, has diuiſiones eſſe ſecundum ſubſtantiam propoſitiones, ſcilicet quod ſit vna, vel plures ſimplex, vel compoſita, Affirmatio, vel negatio: aliæ diuiſiones ſunt ſecundum accidentia, vt quod ſit vniuerſalis, vel particularis, & quidem de diuiſione in vnam & plures ſimplicem, & compoſitam omnes, fere conueniunt eſſe analogi in analogata.

At de tertia ſubdiuiſione eſt dubium an ſit generis in ſpecies, vel analogi in analogata. Alex. Aphrod. cuius meminit etiam Ammo. in prœmio huius libri. Et vt videre eſt apud ipſum in 1. Prio. cap. 1. & ibidem philop. contra Alex. & Buran qui defendit Alexandrum, & ſubſtinuit eandem ſententiam. Subſtinet eſſe æquiuoca enunciationem, ad affirmationem, & negationem, præcipua ratio hæc eſt, vbi prius eſt, & poſterius, ibi eſt analogia at affirmatio eſt prior negatione, ergo enunciatio eſt æquiuoca ad ea, maior eſt clara, quia in vniuoco ratio eſt eadem; minor patet ex Ariſtot in hoc capite vbi dicit (vna prima enunciatio affirmatiua) vbi Boet 2. Editione, illud prima iungit cum affirmatione, vt ſit ſenſus. affirmatio eſt prior, deinde negatio & expreſſe primo Poſt. cap. 21. vocat priorem affirmationem negatione: & probatur ratione, quia affirmatio eſt compoſitio, negatio diuiſio; ſed prior natura eſt compoſitio diuiſione, ergo & affirmatio eſt prior negatione, præterea quia negatio eſt priuatio, affirmatio eſt habitus, ſed habitus naturaliter prior eſt priuatione, ergo, & affirmatio prior eſt.

opin. ub 2. Oppoſita ſententia eſt Porphyr. Ammo. Boe. Simpl. in prædica. quantitatis S. Tho. & aliorum aſſerentium talem diuiſionem eſſe generis in ſpecies, propterea ſit primo aduertendum: affirmationem quadrupliciter eſſe negatione priorem. Primo eſt prior quia ſimplicior eſt: negatio enim fit ex affirmatione aliquo ſuperaddito, & hoc eſt quod dicit Boet. affirmatio eſt prior negatione, id eſt prolatione: & Ammo. dicit, eſt prior affirmatio ſimplicitate dictionis. Secundo eſt prior quia notior, nullus enim cognoſcit affirmationem per negationem, at negationem ipſam ex ipſa cognitioni affirmationis conſideramus; & hæc prioritas notionis ponitur ab Ariſt. 1 Poſt. cap 21. Tertio eſt prior ſecūdum rem ſignificatam, vt dicit S. Tho. tract. ſuper nunc libriū c 6. nam affirmatio ſignificat rem eſſe negatio non eſſe, quamuis autē in particulari prius ſit aliqđ non eſſe quam eſſe tamē abſolutè loquendo, eſſe ſemper præceſſit non eſſe, aliter nihil poſſet produci; ꝑpterea dicit Ariſt. 9 Met. actus prior eſt potentia. Quarto dicitur prior ſecundum intellectum, quia intellectu prius componimus, quod eſt affirmare, quam diuidamus, quod eſt negare.

Eſt ſecundo valde aduertendum quod 2. Fund. nō vbicunque eſt prius, & poſterius, vbi eſt æquiuocatio; ſeu analogia Logica; dupliciter. n. aliquid dicitur prius, vel poſterius; vno modo inuenitur inter aliqua inter ſe ſecundum ꝙ vnum altero eſt perfectus, vel vnum virtualiter includit alterū, quo pacto vna ſpecies altera prior eſt vt homo leone, & quadrāgulus triangulo, & binario ternarius tale aūt prius, & poſterius nō aufertur vniuocatione duorum, vel pluriū in aliquo ſuperiori, vt patet in exemplis aſſignatis, immo inter ſpēs generū talis ordo inuenitur.

Altero modo inuenitur prius, & poſterius in ipſo ſuperiore reſpectu inferiorū, quando eius ratio vni ineſt primo, per ipſum alijs, vt ſanum dicit ſanitatem, quæ primo eſt in animali, in vrina vero & medicina per ordinem ad animal: ſimiliter ineſt ens ſubſtātiæ & accidēti, non ſic autem animal homini, & leoni, tale prius, & poſterius cōſtituit analogiam: hoc aūt nō inuenitur in enunciatione reſpectu affirmationis, vel negationis quamuis. n. vna reſpū alterius prior vt diximus tñ enunciatio primo illi ineſt, cū æque ipſa, & eius definitio de vtraq; prædicetur.

1. Conc. Eſt ergo vniuoca enūciatio ſicut figura. numerus, animal, in quibus eſt eadem ratio, hæc doctrina eſt Simpl. prædic. quantitatis. & Ammon. in hoc cap. & Boet. & S. Tho. loco allegato, & eſt conſideranda.

Ex quib. patet enūciationem ſimplicem 2 Conc. eſſe genus ad affirmationē, & negationem.

Ad primũ arg. Nec argumentum Alex. quicquam valet;non enim probat, niſi affirmationem eſſe priorem negatione,ſi ad inuicem comparentur, at ſi ad enunciationem referantur, non prius vna enunciat, & participat naturam enunciationis,quam altera.

Dubiũ. Dices eſſe affirmatiuam, vel negatiuam, videtur dicere qualitatem enunciationis ergo affirmatio, & negatio non differunt ſpecie, ſed qualitate, & accidenti; ſicut homo albus, & homo niger, non differunt ſpecie, vt dicitur 10. Met c.12.

Solutio. Dico eſſe affirmatiuam, vel negatiuam eſſe quidem qualitates enunciatione, ſed qualitates eſſentiales conſtituentes cum ipſo genere ſpecies diſtinctas, quomodo differentiæ dici ſolent qualitates generis, pro quo aduerte, quod eſſe affirmatiuam, vel negatiuam,non conſiſtit in materia propoſitionis;aliter enim non conſtituere ſpeciem ſed in forma, nempe in cōpoſitione quam verbum importat, & quia ſunt diuerſæ compoſitiones affirmatio, & negatio,diuerſi modi enunciandi, inde conſtituunt varias ſpecies, ac propterea negatio ſemper debet cadere ſupra verbum, & non ſolum ſupra ſignificationem verbi,nam hæc non eſt negatio, homo eſt non currens.

Dub.2 Circa hoc caput occurere poſſet dubiũ, cuius ſolutionem prætermiſit Ariſt. quare definitio cum plures partes habeat, dicatur vna? quod ipſo 7.Metaph.c.12 docet.

Solutio. Dico, & eſt aduertendum, ſingulas partes definitiones per ſe dicere totã naturam definiri confuſe,vnam autem partem explicare diſtincte,v g. rationale dicit totam naturam hominis confuſe, diſtincte vero illa vt principium ratiocinando eſt: animal, dicit totam hominis naturam confuſe,diſtincte vero hoc, quod principium ſentiēdi eſt, & ſic de reliquis; vnde definitio eſt conflata ex pluribus idem confuſe ſignificantib. ſed ſingulis aliquid in eo diſtincte exprimentibus. Ideo dicitur vna,quia reuera idem dicit vnum,quod alterum,quantum ad rem: ſed non quantum ad modum ſignificandi, qui modus non multiplicat orationem cum vnitas & multitudo ex re ſignificante ſumatur,& hanc doctrinam obſerua.

Dub.3. Tādem dubitatur circa illa verba Ariſt. [cōtradictio eſt affirmatio & negatio oppoſita] videtur.n. non eſſe verum, nam ēt ad poſitionem contrariam, & ſubcontrariam eſt neceſſaria affirmatio, & negatio.

Solutio. Dico, quod contraria, & ſub contraria oppoſitio non in ſola negatione,& affirmatione conſiſtunt, ſed in quantitate ſit ſubiecti;quod vtraque ſit vel vniuerſalis; vel particularis, at contradictio, per ſe pura negatione, & affirmatione, ita ſi ſolam affirmationem, & negationem inſpicias, remota quantitate,eſt contradictio,propterea inuenitur eſt contradictio in ſingularibus propoſitionibus, & in ipſis terminis,vbi nulla eſt vniuerſalitas, vel particularitas, quæ ſunt quantitates, propterea dixit contradictio eſt affirmatio, & negatio quaſi formaliter in his conſiſtat. at quia non quæcunque negatio affirmationi quæcunque contradicit, ideo addit, oppoſita.

Nota. Quæ aũt affirmationes, & negationes oppoſitæ ſint, partim hic explicat, partim explicuit 1. Elech c.4.eſt.n.oppoſitio unius & eiuſdem, non ſolum rei, ſed rei,& nominis,non ſynonimi; ſed eiuſdem ad idem ſecundum idē ſimiliter,in eodem tempore.i. dicunt conſtare ex eodem ſubiecto, & prædicato dicunt terminos eſſe vniuocos, non ſynonimos,ſed idem prorſus,& dicunt,ſumi ſecundum idem. unde non opponuntur hæ enunciationes; iſta tabula eſt dupla, iſta non eſt dupla,ſi prius ad medietatem,poſterius ad tertiam comparetur quia non ad idem, ſic etiam quia non ſunt ſecundum idem,iſta non opponuntur. Aethiops eſt albus ſecundum dentes, non eſt albus ſecundum faciem, rurſus quia non ſimiliter, nec opponuntur, Petrus currit uelociter nō currit tarde Et quia non eodem tempore,& loco,nō hæ opponuntur: heri legi,hodie non legi,ſum extra pontem,non ſum extra pontem, ſi una, altera alibi proferatur, & hæc de hoc capite.

Diuiditur Enunciatio iuxta quantitates notas. Enunciationum oppoſitiones aſſignantur; circaque ipſarum veritatem ac falſitatem regulæ traduntur ac quæ ſit vna affirmatio & negatio determinatur. Cap. V.

Sectio ſecunda ſecundũ Græce. QVoniam autē, ſunt quidem rerum uniuerſales, illæ ue-

ro ſingulares .(Dico aūt vniuerſale, quod in plurib. prędicari natum eſt. Singulare verò qđ nō vt homo quidē vniuerſaliū eſt. Callias verò eorū quæ ſunt ſingularia:) neceſſe eſt quoq; enunciare quòd ineſt aliqd, aut non, aliquādo quidē alicui eorum quæ uniuerſalia ſunt aliqñ autē eorum quæ ſingularia.·.ſunt.

1 Si ergo in vniuerſali vniuerſaliter enūciet quis.·.quod eſt, aut non eſt contrarię enunciationes erunt. Dico autem in vniuerſali enunciare vniuerſaliter: vt omnis homo albus eſt, nullus homo albus eſt.

.a.lege ... ınt ſi- ... uidem ... vni- ... erſali.

2 Qñ aūt in uniuerſalibus, nō vniuerſaliter aūt .·. non ſunt cōtraria: quę aūt ſignificantur, eſt eſſe aliqñ contraria. Dico aūt non uniuerſaliter enunciare in ijs quę vniuerſalia ſunt, vt eſt albus hō, non eſt albus homo: cum.n. vniuerſale ſit homo; non vniuerſaliter vtitur enunciatione. Oīs namq; non vniuerſalę ſignificat, ſed quod vniuerſaliter

.a.lege ... uid eſt ... liquid, ... ut non ... rūt hæ ... 3 ōtrarię ... nuncia ... iones. ... a l.hę ... uidem ... iō ſunt ... ontra- ... iæ.

4 In eo verò qđ prędicatur vniuerſale, id ꝙ eſt vniuerſaliter prędicare, nō eſt verū. Nulla.n. affirmatio vera erit, in qua cum vniuerſale ſit prędicatū. vniuerſaliter prędicatur vt eſt omnis homo, omne animal.

5 Opponi autē affirmationem negationi dico cōtradictoriè, quę vniuerſaliter ſignificat idē, quod non vniuerſaliter: vt omni homo albus eſt, [non omnis homo albus eſt: nullus homo albus eſt, aliquis homo albus eſt.[Contrarię verò vniuerſalem affirmationē & vniuerſalem negationem.·.: vt omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt,

.a.l. vt ... oīs ho- ... no al ... bus eſt, ... ullus ... omo al ... bus eſt.

De ſubiectis, & prædicatis. enunciationum.

Cum in capite præcedenti negationem & affirmationem opponi inter ſe doceret, nunc de hac enunciationum oppoſitione differere proſequitur, cum autem oppoſitio & ſecundum quantitatem, & ſecundum veritatem, vel falſitatem enunciationum conſtet, in hoc capite de quantitate, quæ præcipue in ſubiectis ſpectatur, in ſequenti de veritate, & falſitate tractatur.

Primo igitur hanc concluſionem conſtituit. Omnis enunciatio aut eſt de ſubiecto vniuerſali; aut de ſubiecto ſingulari, ſiue affirmatiua, ſiue negatiua ſit, quam talis ſyllogiſmo demonſtrat: quoties enunciamus, ſiue affirmatiuè, ſiue negatiuā, rem de re enunciamus: ſed omnis res vel vniuerſalis eſt, vel ſingularis, ergo quoties enunciamus vel de vniuerſali vel de ſingulari rem enunciamus: maiorem non exprimit, minorem ſub forma diuiſionis proponit, eamque deſcriptione & exemplis illuſtrans, inquit.

Quoniam autem ſunt hæc quidem rerum uniuerſalia, &c. 1

Ac ſi dicat, quia res quædam ſunt vniuerſales, quædā ſunt ſingulares, & nota, quod dicit [quoniam] vt intelligas eſſe probationem, a cauſa: Ex hoc enim quod res ſint vel vniueſales vel ſingulares; & ſemper de re enunciamus, ſit, vt enunciatio vel ſit de ſubiecto communi, vel ſingulari.

Deſcribit autem, quę dicantur vniuerſalia, & dicit, Vniuerſale eſt quod in pluribus prædicari aptum eſt, vt homo, animal, leo. Dicit autem [aptum eſt] quia non eſt neceſſe, vt rem vniuerſalem proferamus, quod actu eam de multis prædicamus. Sat erit, ſi ipſa aptitudo ſit, verum vt S. Tho. dicitur, propter multa, quæ actu non habent plura, de quibus prædicentur; ſunt tamen vniuerſalia, quia aptitudinē habent vt *Sol*, mūdus. Singulare eſt, quod non eſt de pluribus prędicari aptum, vt Socrates, Plato.

Dices, quare Ariſt. non dixit de prædicatis, quæ prædicata enunciare cōtingāt? dico primo, quia quantitas propoſitionis non a prædicato, ſed a ſubiecto ſumitur, vnde iſta prædicatio cenſetur ſingularis, Plato eſt animal, quamuis prædicatum ſit vniuerſale. Dubiū

Dico ſecundo quia ex doctrina præcedenti prædicamentorum conſtat, ſemper vniuerſalia prædicari: reliquę enim sũt prædicationes indirectæ, vel impropriæ. æqua enim de æquis, vel ſuperiora de inferiorib. non autem inferiora de ſuperioribus, nec ſingularia de ſe ipſis, propriè prædicantur; hac igitur de cauſa Ariſtot. non prædicatorum, quæ iam determinata ſunt eſſe vniuerſalia, ſed ſubiectorum meminit.

2 Si ergo in vniuerſali, vniuerſaliter enunciet, quis quoniam eſt, &c.

Circa illam partem, qua de re vniuerſali, aliquid vel affirmatiue vel negatiue enunciatur, Ariſt. trimembrem diuiſionem neceſſaria facit; & per ſingulas poſtea partes procedit, oſtendendo, quomodo opponatur & reliqua circa explicando.

Tripliciter ergo de vniuerſali affirmatiue vel negatiue enunciamus, primo de vniuerſali vniuerſaliter, vt omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt. ſecundo de vniuerſali; de neutro tamen vniuerſaliter, vt homo iuſtus eſt, homo iuſtus non eſt: tertio de vniuerſali, ſed de vno vniuerſaliter, de altero non vniuerſaliter vt omnis homo iuſtus eſt, homo iuſtus, non eſt, vel nullus homo iuſtus eſt, homo iuſtus, nec aliter vllo modo enunciare contingit de vniuerſali.

In omnibus autem his notat Ammon. ſemper intelligi de affirmatione & negatione ex eodem ſubiecto, & prædicato: & cum reliquis circunſtantijs, quæ ſunt ad oppoſitionem neceſſariæ. De oppoſitis enim affirmationibus, & negationibus hic diſſeritur.

Accidit igitur ad primæ partis explicationem, & docet quoties de vniuerſali vniuerſaliter renunciamus affirmatiue & negatiue, tales ſunt enũciationes contrariæ vt omnis homo iuſtus eſt nullus homo iuſtus eſt. Exponit autem quid ſit de vniuerſali vniuerſaliter enunciare, exemplo quodam: nempe, quando propoſitio ſignum aliquod vniuerſalitatis habet, vt omnis homo albus eſt, nullus homo albus eſt.

Dubiũ. Solutio. Dubitat S. Tho. quare talis oppoſitio dicatur contraria, & reſpondet ſubtiliter & bene, vt etiam Ammon. dicit per ſimilitudinem ad res, quæ contrariæ dicuntur: illæ enim res contrariæ dicuntur, quæ maxime inter ſe diſtant & ſecum pugnant, vt album maxime a nigro diſtat, & calidum a frigido, vnde media non proprie extremis contraria ſunt: cum ab eis non diſtent maxime. At iſte propoſitiones maxime diſtant omnis homo albus eſt, nullus homo albus eſt, cum prior ponat omnia indiuidua hominis copulatiuæ, at altera omnia etiam neget. Iſta vero non omnis homo albus eſt, non aufert omnia; ſignificat enim aliquis homo albus non eſt, merito ergo illa dicuntur contraria.

Quãdo autem in vniuerſalibus non vniuerſaliter, non ſunt contraria, &c. 3

Hoc eſt alterum diuiſionis membrum nempe, aut enunciamus de vniuerſali, non tamen vniuerſaliter; vt homo albus eſt, homo albus non eſt, explicat autem quando de vniuerſali nõ vniuerſaliter prædicemus, nimirum quando dicimus, homo albus eſt, homo albus non eſt.

Quòd ſi dicas in his enunciationibus ſubijcit vniuerſale, ergo vniuerſaliter enunciamus: reſpondet, homo, leo, animal, & ſimilia ſubiecta ſignificare quidem rem vniuerſalem, ſed non cum hoc modo vniuerſalitatis, quam ſignificat ipſum ſignum omnis, nullus, & ſimilia: hæc enim ſigna non ipſum vniuerſale ſignificant, ſed ipſum vniuerſaliter ſubijci. quod non aliud eſt, quam denotare prædicatum omni inferiori ſubiecto copulatiue, nullo dempto, ineſſe, vel ab omni eo remoueri. tales autem enunciationes afferit non eſſe contrarias, quas nos vocamus ſub contrarias.

Addit tamen hæc verba de ipſis (Quæ ſignificantur eſt eſſe aliquando contraria) qui locus ſatis eſt difficilis propter varias interpretationes, in primis Herminias, vt refert Boet. in 2. editione exponebat, hoc pacto, iſtas ſubcõtrarias aliquando ſignificare contraria, quia aliquando vna eſt vera, & altera eſt falſa, vt in materia neceſſaria vel impoſſibili. vt hõ eſt animal, homo non eſt animal. Sed iſta reijcitur expoſitio, quia nondũ quicquã de veritate, vel falſitate dictum eſt. 1. expoſitio.

Alex. quem commendat & ſequitur S. Thom. interpretabatur ſubcontrarias aliquando 2. Expoſitio.

quando ſignificare contrarias, quia in certa materia ſcilicet neceſſaria æquiualent contrarijs, vt homo eſt animal, omnis homo eſt animal, hõ non eſt animal, & nullus homo eſt animal, non tñ in materia contingenti.

Expo io. Tertia expoſitio habet perfecto celebres interpretes, nempe Porphy. Ammo. Pſell. & Boet. h mõi eſt, Pro quo notat aliqua eſſe quæ habent contraria, aliqua carent cõtrariis Album. n. calidũ par, contraria habent animal veris, corpus, currit ambulat contraria non hñt. Hinc fit quorundã negationes importare contraria, quorũdam verò non, vt non album, importat contrarium, nempe nigrũ vel medium, quod participat de contrario, nõ ſanum importat ægrum. At non ambulat non aĩal non importat cõtrarium.

Cum igitur in his particularibus in vna affirmatur prædicatum, in altera negetur & negatio aliquando importet contrarium fit vt aliquando tales enunciationes, licet contrariæ non ſint, eorum tamẽ ſignificata contraria ſint vt hõ eſt calidus, homo nõ eſt calidus, ibi non calidus, dicit, quod ſit frigidus, homo non eſt ſanus, ideſt, æger. Hoc autẽ dicit, ne exiſtimemus contrarietatem prædicatorum, enunciationis contrarias facere, & propter tantam expoſitorum auctoritatem non mihi diſplicet hæc expoſit.

Quod ſi dicas hoc ẽt in contrarijs enũciationib. ineſt, reſpondetur, id verũ eſſe, ſed in iſtis particularib. hoc notatur, q̃a aliã contrarietatem non hñt, quam prædicatorum.

Expo io. Ammo propterea dubitat in ſubcontrarijs quia in his eſt prædicatum negatum i. hõ non albus, ſed hæc ratio nulla eſt, quia & in vniuerſali negat prædicatum, nullus hõ eſt albus, melius dicetur quod in cõtrarijs dubium ineſſet, cum contrariȩ iam ſint, at in his eſt dubium cum nõ ſint contrariæ poſſet n. quis arbitrari eſſe contrarias quia ſignificant res contrarias, & non ſignificare contraria, cum non ſint contrariæ, propterea aũt vtrumque eſſe & eſſe non contraria

Expo & ſignificare aliquando contraria. Eſt alia expoſitio modernorum ſine dubio non ſpernenda nempe hic Ariſt. loqui de enunciationibus in quibus ſubiectum eſt vniuerſale ſine aliquo ſigno, nec vniuerſali nec particulari, quas indefinitas vocant, vt homo albus eſt, homo non eſt albus, & has dicit eſſe ſeu aliquando fieri contrarias nempe ſignis ſolum additis vniuerſalitatis, omnis nullus quod non fit in ſingularibus, nec particularibus, quæ ſignum habent particulare hæc eſt expoſitio quam ſequitur Sueſſanus.

Inter has oẽs mihi placet expoſitio tertia Porph. & aliorum: quamuis ſub cẽſura ſanioris iudicij adderem hunc locũ hic nos poſſe commodius interpretari, vt loquatur de his quæ ſubiectum habent vniuerſale, ſiue cum ſigno particulari ſint, vt aliquis homo eſt albus, aliquis homo, non eſt albus; ſiue ſine aliquo ſigno vt homo eſt albus quia ſicut nec iſtæ ſunt contrariæ, ita nec illæ; ac propterea Ariſt. loquitur negatiuè, ſ. quæ ſunt de ſubiecto vniuerſali non vniuerſaliter, nec dixit particulariter, vt vtraſq; intelligeremus, & quando eſt cum ſigno particulari, & ſine aliquo ſigno. aliter enim diceret de vniuerſali particulariter vel indefinite, & ſenſus iſte eſt, has propoſitiones nõ eſſe contrarietas, tamen extrema, quæ per has enunciamus (aliquando eſt eſſe contraria) ideſt contingit enunciare contrarie vt homo eſt albus, homo nõ eſt albus, aliquis homo eſt albus aliquis homo nõ eſt albus Eadem ſignificata, & eandem rem, quam non cõtrariè enunciaui per illas, poſſum aliquando contrariè enunciare, nempe ſi vniuerſaliter feram, per hoc enim quod vniuerſaliter, vel particulariter, ſeu indefinite dico nõ aliam rem, ſed alio, & alio modo enuncio. At propterea dicit, quæ ſignificantur: vt non de ipſis enũciationibus intelligas, quod poſſunt fieri contrariè, ſed de rebus ſignificatis, quȩ modo contrarie, modo non contrariȩ enunciari valent: quam expoſitionem exiſtimo maxime textui conſonantem. 7. Expo.

In eo verò, quod vniuerſale prȩdicatur, id quod eſt uniuerſaliter, 4

Hic dubiũ Ariſto aufert, poſſet. n. quis dubitare in propoſitionibus contrarijs affirmatiuis: an ſit addenda vniuerſalitas, etiam prædicato, nam in negatiuis prædicatum vniuerſaliter dicitur, virtute negationis oĩa diſtribuẽtis, at in affirmatiuis prædicatum eſt quidẽ vniuerſale, ſed non vniuerſaliter dicitur: propterea dubium eſt, an vniuerſalitas ſit addenda; & hanc expoſitionẽ aduerte; non. n. loquitur de negatiuis, ſed de affirmatiuis in his. n. prædicatum vniuerſale eſt, ſed vniuerſaliter dicitur.

Reſpōdet igitur Ariſt id non eſſe facien dū cuius ratio eſt quia eſſet nunciationem affirmatiuam, in oī materia falſam facere cum ſemper ſit affirmatio falſa, in qua affir matur prædicatū vniuerſaliter, de ſubiecto vniuerſaliter, vt oīs homo omne animal eſt.

Et reputat Ariſt. inconueniens genus de ſpeciebus & ſuperius de inferioribus vel ęquale de æqualibus falſo affirmari, cum ēt negatio falſa ſit, & tunc in materia neceſſaria vtraque eſſe falſa, & affirmatio & negatio, vbi aduerte Ariſt. loqui de propoſitionibus quæ diſciplinis vſu veniunt non de alijs portenroſis, quæ confingi poſſent.

Nec eſt recipienda doct. Boet. & Leui. in ſuis annotationibus ſuper Auer qui aſſerunt, ſignum vniuerſalitatis poſſe vel addi prædicato ſuperiori, vt homo ſeu oīs homo eſt omne animal & tunc eſt falſum hoc affirmare, vel poſſe addi prædicato æquali, vt omnis homo eſt omne rationale, & tūc eſt ſuperfluum hoc non placet. immo ſemper eſt falſum, vt hic docet Ariſt & recipit Alb. tract. de oppo. cap 1. & S Tho quia ſenſus eſſe hic non eſt omne rationale, & hic homo eſt omne rationale, & ita de cæteris. Si quidem omnis accipitur diſtributiue, quę ſingulæ particulares eſſent falſæ & ita, tota vniuerſalis falſa. Qua cum nullus hō ſit omne rōnale, nec omnis homo erit oē rōnale. Quod ſi in alio ſenſu acciperētur illæ voces diſtributæ vniuerſaliter, non quaſi diſtributæ, ſed acceptione vt Dialectici vocāt ſimplici verum eſſe dicere oīs homo eſt oē rationale, Nam ſenſus eſſet idem eſt, re ipſa, oīs homo & omne rationale. Sed ſi diſtributiue accipiantur, ſenſus eſt falſus vt diximus.

Opponi autem affirmationem negationi dico, &c.

Hoc eſt eſt tertium diuiſionis membrum in quo Ariſt. proponit ea quæ de vniuerſali altero dicuntur vniuerſaliter, de altero vero vniuerſali, ſed nō vniuerſaliter, vt omnis homo albus, non oīs homo albus eſt, vel vt negatiua ſit vniuerſaliter, nullus homo albus eſt, aliquis homo albus eſt illud n non omnis, locum particularis habet, nempe aliquis, non tales autem enunciationes docet eſſe contradictorias, contrarias vero quādo vtraque eſt vlis, vt oīs hō eſt albus, nullus hō eſt albus: hęc continentur in hoc capite.

QVAESTIO.

De diuiſione rerum qualis ſcilicet, ſit talia diuiſio.

Dubium poſſet alicui eſſe qualis diuiſio eſſet hæc, rerum quædam ſunt vniuerſales, quædam particulares, ſeu ſingulares: nam videtur hic Ariſt admittere res aliquas exiſtentes, vniuerſales. quod tamen ipſe negat expreſſe contra Plato. 7. Meta cap. 13 **Dubi[um]**

Ad quod facile eſt reſpondere ex his quę ſuperius diximus in materia vniuerſalium ſuper Porph. dicimus n. rerum naturas nō exiſtere vniuerſales, ſecundum ſe, ſed quatenus ab intellectu nō conſideratis indiuiduis & inferiorib apprehenduntur dicuntur vniuerſales, quatenus vero cum ipſis accidentib & ſingularib ſunt, ſunt ſingulares, vt natura humana de ſe nec eſt vniuerſalis nec ſingularis, vt ab intellectu non conſideratis indiuiduis percipitur ſit vniuerſalis, vt autem ipſis indiuiduis eſt, & cognoſcitur, dicitur ſingularis: vnde eſſe vniuerſale vel ſingulare, accidit rei alterum per intellectum, alterum a rebus ipſis. Vnde merito dici debet iſta diuiſio ſubiecti in accidentia. **Solutio**

Ex autem hic notandū vnum, quòd res non habet eſſe vniuerſalis, niſi reſpectu intellectus, at eſſe ſingulare a rebus hēt, & inde ab intellectu cognoſcitur ſingularis quādo cū talib accidentib. indiuiduis cōſideratur, intellectus ergo vtrūq; cognoſcit & re vniuerſalē, & ſingularē; ſed cum diſcrimine; nē cognoſcit vniuerſale, & ipſā rē vniuerſalem facit, at cognoſcit ſingula eſt rem ſed non facit.

Hinc ſequitur ꝙ dicit Ammo. & S Th. cum hic non reb ſcđm ſe, ſed vt vocibus ſignificantur, tractetur, & non poſſint res vocib ſignificari, qn primo cognoſcantur, ſit vt qa res in vniuerſali, & in ſingulari cognoſcuntur, ita ēt voces ſignificentur; ac iō iſta diuiſio rerum in ordine ad intellectū prima ſit quia res & in vniuerſali, & in ſingulari cognoſcit, ac deīde in ordine ad voces ſignificantes id quod intellectu cōprehendimus. **Nota ſecundo.**

Eſt autem hic notanda doctrinas. S. Th. quam tradit in præſenti; & tractat de enunciatione capit. 7 & 8 nam aliqua res v. g. homo, poteſt dupliciter conſiderari, vel vt eſt in intellectu obiectiue, cognitus, vel vt eſt in ipſis rebus, & ſingularibus exiſtens, ſi **Nota.**

modo

modo priori conſideretur, acquirit prędicata in duplici differentia, quædã conueniunt ei à tali operatione intellectus, vt quod ſit vniuerſale, quod ſit prędicatum ſubiectum ſpẽs, & ſimilia quæ dñr prædicata secundæ intentionis, quædã alia conueniunt ei, quatenus, est res, quæ velut vna conſideratur, ac ſi per se existeret, ut qñ dicimus, homo est dignisſima creatura inferiorum, homo est creatus ad vitam ęternam, homo redemptus est, & ista prædicata sunt realia.

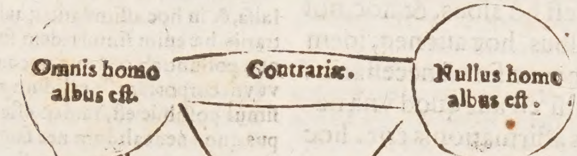
Altero modo põt homo conſiderari, vt est in rebus; & tunc acquirit prædicata in duplici ẽt differẽtia, quędã ei secundum naturam suam competunt, vt homo est aĩal, rationalis, riſibilis, viuens, quędam ei proueniunt ad indiuiduis, in quibus est vt homo currit, homo legit, ſcribit, est doctus.

Est autem inter hæc discrimen, nã priora prædicata, cum ei secundum naturã cõpetant, semper insunt, & vbicunque natura talis est tibi, & talia sunt prædicata, & cum natura in oĩbus ſit indiuiduis, ẽt sunt ibi talia prædicata vt vero alia prædicata, cum ab indiuiduis, ei proueniant, & non semper indiuiduis idem inſit, ideo nec de natura nec uniuersaliter, & semper prædicatur.

Et ex hoc, ad distinguendum, qñ naturę aliquid, ut in oĩbus est, conueniat; inuenta sunt ſigna tam affirmatiua, quã negatiua omnis nullus, & ſimilia. ad denotandũ vero quando non omni ex parte naturæ competat aliquid, inuenta sunt ſigna particularia, aliquis: aliquis non, immo quando volumus ostendere, quando aliquid natura ab aliquo certo indiuiduo proueniat, vtimur ſigno demonstratiuo, quamuis vniuersale: cũ ſigno particulari, & ſine vllo ſigno ęquipolleat, & de ſimilib prædicatis Aristot. loquitur in pręsenti, quę rei, vel secundũ naturam vel ab indiuiduis competunt: in his enim licet subiecto ſignum aliquod addere. Nota

Similiter eſt notandum quod ſingulari triplex pręadicatum competit primum vt ab intellectu cognoscitur, & ſic dicimus Petrus est indiuiduum, alterum a natura speciei, Petrus est animal, tertiũ a sua propria, & ſingulari conditione, & ſic dicitur Petrus currit, studet, legit, &c & hęc sufficiũt pro his p̃dicatis, & pro declaratione diuiſionis. Nota. 5

De regulis oppoſitarum enunciationum. Cap. VI.

De regulis oppositarũ præpositionum.

QVocirca has quidē impoſſibile eſt ſimul eſſe veras, his vero oppoſitas contingit aliqñ in eodem ſimul eſſe veras, vt non oĩs homo, albus eſt, & aliquis homo albus eſt.

2 Quæcumq; igitur contradictiones vniuerſalium ſũt vniuerſaliter neceſſe eſt alteram eſſe veram, vel falſam, & quæcunq; in ſingularib. ſunt; vt eſt Socrates albus, nõ eſt Socrates Albus. Quæcumq; aũt in vniuerſalibus quidem, non vniuerſaliter aũt, non ſemper hęc quidē vera eſt, illa vero falſa eſt: ſimul.n. verũ eſt dicere, quod eſt homo albus, & quod non eſt homo albus, & eſt homo pulcher, & nõ eſt homo pulcher. ſi enim turpis eſt non eſt pulcher, & ſi ſit aliquid, non eſt.

3 Videbitur autem ſubito incõueniens eſſe; icc irco qm̃ vr̃ ſignificare idē hoc nõ eſt hõ albus, & hoc, nullus hõ eſt albus, hoc aũt neq; idem ſignificat, neque ſimul neceſſario.

4 Manifeſtũ eſt aũt quod vna negatio vnius affirmationis erit. hoc .n. idē oportet negare negationem qđ affirmatio affirmauit, & ab eodē vel ab aliquo ſingulariũ, vel ab aliquo vniuerſaliũ, vt vniuerſaliter vel vt nõ vniuerſaliter. dico aũt vt eſt Socrates albus, non eſt Socrates albus. Si autē.·. aliud aliquid ab eodem, vel ab alio idem, nõ eſt oppoſita, ſed erit ab ea diuerſa. Huic vero quę eſt, omnis homo albus eſt, illa quæ eſt, non omnis hõ albus eſt. Illi verò quæ eſt, aliquis hõ albus eſt illa quæ eſt, nullus homo albus eſt. illi aũt quæ eſt, eſt homo albus illa quæ eſt, non eſt homo albus.

.·. I. aliud vel ab alio idē non eodem.

Quòd igitur vna affirmatio vni negationi opponitur contradictoriè & quæ ſunt hæ, dictum eſt, & quod contrariæ aliæ, & quę ſunt illæ dictum eſt. & quod non omnis vera vel falſa contradictio, & quare, & quando vera vel falſa.

Quocirca has quidem impoſſibile eſt, &c. 1

Modo Ariſt. de his enunciationibus oppoſitis determinans, qualiter ſe ad veritatē & falſitatem habeant, ac primum de contrarijs infert, cum de vniuerſali vniuerſaliter enuncient ſimul veras eſſe non poſſe, vt omnis homo eſt iuſtus, nullus homo eſt iuſtus, nulla ratione ſimul veræ eſſe poſſunt, cum impoſſibile ſit idem prædicatum vniuerſaliter affirmare, & remouere ab eodem verè, ac inde iſta verba ſunt legenda, vt illata ex his, quæ dixerat in fine præcedẽtis omnis enim hæc ſub vno contextu ſunt.

Huic poſſumus addere, contrarias poſſe ſimul eſſe falſas, vt omnis homo eſt albus, nullus homo eſt albus, vtroque modo eſt falſa, & in hoc aſſimilatur qualitatibus contrarijs, hæ enim ſimul eidem ſubiecto ineſſe non poſſunt, ab eodem tamen remouentur: vt vni corpori ineſſe calidum nec frigidum ſimul poſſibile eſt, tamen eſſe aliquod corpus quod nec calidum nec frigidum ſit, fieri poteſt, nempe cœlum ita ſimiliter contingit in his, non poſſe ſimul eſſe veras, falſas tamen nihil prohibet.

Subdit autem Ariſt oppoſitas contrarijs nempe particulares, ſimul poſſe veras eſſe, particulares enim ſunt contradictoriæ contrarijs, vt aliquis homo eſt albus, aliquis homo non eſt albus. hæ ſimul veræ ſunt, quæ tamen contradicunt cõtrarijs, aliquis enim homo eſt albus, contradicit huic, nullus homo eſt albus, aliquis verò homo non eſt albus, aliquis verò homo non eſt albus, huic omnis homo eſt albus, quæ duæ vniuerſales ſunt contrariæ.

Huic adde particularis in nulla materia poſſe eſſe ſimul falſas, in contingenti quidē ſimul veræ poſſunt eſſe, & in hoc habent ſe oppoſito mõ ad contrarias quæ ſimul vere eſſe non poſſunt, poſſunt tamen eſſe falſæ.

quæ

2 Quæcunque igitur contradictiones vniuerſalium ſunt vniuerſaliter,&c.

Hic de cōtradictoriis modo loquitur: & eſt aduertendū, quod conſtituit triplex genus contradictoriarum primum qū ſunt de ſubiecto vniuerſali in vnavniuerſaliter ſum pto, vt oīs hō eſt albus.aliquis hō non eſt al bus ſecundum ſingularium, vt Plato legit; Plato non legit infimū genus eſt, de vniuer ſali ſine figno, quas nos indefinitas vocamus, vt hō albus eſt, homo non eſt albus.

Et primum quidem ac ſecundum genus contradictoriarū, docet ſic ſe habere, vt neceſſario altera ſit vera, altera falſa impoſſibile eſt n.ſimul eſſe veras, aut falſas, ad tertium genus nihil prohibet ſic ſe habere, vt aliquando vtraque ſit vera. vt iſtæ poſſunt eſſe vere, homo eſt pulcher, homo non eſt pulcher, homo eſt albus, homo nō eſt albus quod probat de primis, pōt.n.eſſe, quod ſit homo pulcher, & quod ſit hō turpis, & verū ſit ſimul vtrumq; dicere, tunc ſic arguitur, hō eſt turpis, eſt ſimul vera cum hac, homo eſt pulcher, ſed iſta; hō non eſt pulcher, eſt eadem cum hac; hō eſt turpis ergo ſimul veræ, ſunt homo eſt pulcher, homo non eſt pulcher; probat de aliis, homo eſt albus pōt eſſe vera cum hac homo fit albus, ſi vnus iam ſit albus, alter fiat. ſed iſta homo non eſt albus, ſtat ſimul cum hac, homo fit albus, nam quod fit non eſt, ergo ſimul veræ ſunt homo eſt albus, homo non eſt albus.

3 Videbitur autem ſubito inconueniens eſſe, &c.

Remouet dubium quorundam, aſſerentium homo non eſt albus, eſſe idem cum hac, nullus homo eſt albus, quod ſi ita eſſet, non eſſe ſimul veræ homo eſt albus, & homo non eſt albus, ſicut nec iſtæ, homo eſt albus, nullus homo eſt albus, quæ ſunt con tradictoriæ primi generis.

Ad hoc reſpondet Ariſt. non idem ſignificare illas duas, nam vna enunciat vniuerſaliter de ſubiecto, ſcilicet nullus homo eſt albus, altera non vniuerſaliter, ſ. homo non eſt albus, neque idem ſignificat neq; ſimul neceſſario, i. poteſt eſſe, falſa, illa, nullus homo eſt albus, vt modo ſit eſt, enim falſa. Illa autem eſt vera, homo non eſt albus nam Aethiops homo eſt, qui tū non eſt albus.

Manifeſtum eſt autē, quoniam vna negatio,&c. 4

Omnes ferè expoſitores in hoc conueniunt, vt in his verbis Ariſtot. docet, vnius affirmationis vnam eſſe negationem, eo quia ex præcedentibus poſſet quis de hoc dubitare; cum huic enunciatiuæ affirmationis, omnis homo eſt albus, opponantur duæ negationes, nempe, nullus homo eſt al bus, & non omnis homo eſt albus, docet au tem modo vni affirmationi vnam opponi negationem tantum, in eodem genere oppoſitionis, & ita declarat Magentinus, & Pſellus; & addit Albert. ſi quando euenit multas negationes opponi vni affirmationi in eodem genere oppoſitionis, tunc illę ſunt æquipollentes. 1. Expoſitio.

Hæc aūt expoſitio, quamuis doctrinam veram contineat, videtur præter mentem ipſius Ariſtot. nec vlla ratione cum verbis quadrat cum manifeſtè de ſolo oppoſitione contradictoria hic loquatur: quę in tres gra dus eſt diuiſa, vt ſuperius, diximus.

Propterea cum Boet. ſic mihi videntur iſta verba continuanda, vt ſit quædam a'ia ratio ad probandū has enūciationes, homo non eſt albus, & nullus homo eſt albus non eſſe idem. ratio eſt hmō: vni affirmationi, vna ſola negatio contradicit, ſed hęc, homo non eſt albus, contradicit huic, homo eſt al bus, hæc autem nullus homo eſt albus, con tradicit huic aliquis homo eſt albus, ergo non ſunt, idem aliter illa affirmatio homo eſt albus, vel aliquis homo eſt albus, quæ ſunt diuerſæ, haberent dua negationes, vel ſi vna negatio eſſe, vna negatio duabus affirmationibus correſponderet. 2. Expoſitio.

Maiorem probat ratione & exemplo: ratio eſt, quia negatio contradictorio debet id ſolum negare, quod affirmatio affirmabat, ergo vnius affirmationis vna eſt negatio exemplis manifeſtat, & eſt inductio quædā exemplaris, nam huic, Socrates eſt albus contradicit. Socrates non eſt albus ſimiliter in vniuerſalibus vniuerſaliter, huic, omnis homo eſt albus. hæc, non omnis homo eſt albus, vel æquiualens, aliquis homo

mo non eſt albus, & illi, aliquis homo eſt albus, illa nullus homo eſt albus, ac ſi diceretur: nec aliquis homo eſt albus, ſimiliter & iſti, homo eſt albus, iſta homo non eſt albus; quãdo enim aliud prædicatum in vna, aliud in altera enunciamus, non ſunt oppoſitæ, vel quando idem prædicatum in vna de vno ſubiecto, in altera de altero enunciamus ſimiliter non ſunt oppoſitæ. & hinc fit, hanc, nullus homo eſt albus, non opponi huic, homo eſt albus: quia illa negat aliud ſubiectum, nempe aliquis homo, cum idem ſit nullus, & non nullus, vel non aliquis, & hæc interpretatio eſt maximè obſeruanda.

Nota 1. Sed tota hæc ratio pendet ex cognitione diſcriminis inter propoſitionem particularem, & indefinitam, nempe aliquis homo eſt albus, homo eſt albus, & primis non differunt quantum ad veritatem vel falſitatẽ, nam quoties verum eſt, enunciare indefinitè, verum eſt, enunciare particulariter, ad vtriuſque autem veritatem ſufficit vnius inferioris veritas, vt autem in hoc conuenire certum eſt; ita etiam in hoc differre eſt manifeſtum; quod particulares iam habent quantitatem determinatam, at indefinitæ ſunt indifferentes, & ad vniuerſalitatem, & ad particularietatem, ac propterea indefinitè, ideſt indeterminatè dicuntur.

Eſt aliud diſcrimen valde notandum, ꝙ ſignum particulare additum vniuerſali, iam ipſum ad aliquod indiuiduum, ad vnum determinat, quamuis nõ diſtinctè illud manifeſtat, vt qui dicit aliquos homo, vnũ dicit ſingularem, quamuis quod ſit non determinet: ac ideo dicitur determinatum vniuerſale, quaſi iam ad ſingulare vnum fit limitatum at vniuerſale ſine ſigno ex ſignificatione enunciationis, non eſt limitatum ad ſingulare, nec ex modo enunciandi; quamuis quo ad veritatem enunciationis ſit limitatum, quia eius veritatem ſufficit vnum ſingulare, ſed ibi eſt totum vniuerſale.

Ex quo ſequitur has enunciationes, aliquis homo eſt albus, aliquis homo non eſt albus, quando diuerſa indiuidua demonſtrantur, eſſe quidem veras, ſed non oppoſitas, vt doctè concedit S. Th. nec Ariſt. eas vocauit oppoſitas, ſed oppoſitas contrarijs non autem inter ſe. At hæ, homo eſt albus homo non eſt albus; & ſi ſub ubiecto diuerſa ſingularia ſumas, ſunt oppoſitæ, quia variatis ſingularibus non mutatur vniuocatur ſubiecti vniuerſalis; quod illa omnia ſub vnico conceptu ſignificat, ſicut mutatur vniuocatio huius aliquis homo, quia hoc tenetur pro ſingulari, & eo variato ſit æquiuocatio & impeditur oppoſitio ſicut in his Alexander eſt Rex, Alexãder non eſt Rex; ſi in vna Regem, in altera Philoſophum intelligas, hoc eſt ex modo enunciationis, quamuis iam Dialectici conſiderantes tam particulares quàm indefinitas quantum ad veritatem eſſe idem, veraſq; ſub contrarias vocent; ſed tamen aliter ſecundum Ariſtot. eſt dicendum, quæ omnia exacto iudicio perpendit.

Quoniam igitur una affirmatio, uni negationi, &c. 5

Hic reſumit ea, quæ dicta ſunt, nempe vnam negationem vni affirmationi contradicere & quot gradus contradictoriarum, ſint, & qui ſint, dictum eſt ſimiliter alias oppoſitiones eſſe contrarias, & quo pacto non omnes contradictoriæ ſint veræ, vel falſæ, ſed quæ ſunt ex primo & ſecundo genere, & quod tertij generis contradictoriæ veræ vel falſæ ſint, & quare.

Vbi vides Ariſtot. non ponere niſi duas oppoſitiones contrarias, & contradictorias, & ſub contradictorijs includit tres gradus, nempe contradictorias communiter dictas & indefinitas, particulares verò ab oppoſitis reijcit.

De affirmatione & negatione vna. Cap. VII.

VNa autẽ affirmatio & negatio eſt, quæ unum de uno ſignificat, uel cum ſit uniuerſale uniuerſaliter, uel non ſimiliter, ut oĩs homo albus eſt, non omnis homo albus eſt: eſt homo albus, nõ eſt homo albus, nullus hõ albus eſt, aliquis homo albus eſt: ſi album unũ ſignificat. Si uerò duobus unũ nomen poſitum eſt, ex quibus nõ eſt unum, nõ eſt una affirmatio, neq; 1

vna

vna negatio; vt ſi qs ponat hoc nomen, tunica, homini, & equo, quod tunica alba eſt, hęc nō eſt una affirmatio, nec una negatio. Nihil. n. differt, hoc quā dicere quod eſt homo equus albus. hoc autē nihil differt quam dicere eſt homo albus, & eſt equus albus. Si ergo hæ multa ſignificant. & ſunt plures, manifeſtū eſt quod & prima, uel multa, uel nihil ſignificat; neque .n. eſt aliquis homo, equus. Quare nec in his neceſſe eſt hanc contradictionem ueram illam uero falſam eſſe.

Cum vnam negationem vnius affirmationis eſſe oppoſitam docuerit, optimo conſilio in hoc capite, vt Ammo. tradit quid affirmatio vna, & negatio vna ſit oſtendit.

Eſt aũt vna negatio, vel vna affirmatio quæ vnum de vno ſignificat, ideſt vnum, ac vniuocum habet ſubiectum, ſimiliter & prædicatum, vt homo eſt albus, omnis homo eſt albus, nullus homo eſt albus. Oſtendit autem vniuocum oportere eſſe prædicatū, dum dicit, ſit albus vnum ſignificat, id eſt, ſi vniuocum ſit, non quod non ſit vniuocū, ſed vt oſtendat neceſſariam eſſe vniuocationem prædicati, ſimiliter eſt neceſſaria vniuocatio ſubiecti, & hoc oſtendit, dum dicit, ſi tunica ſignificaret idem, quod hæ duæ voces, homo & equus, tunc tunica eſt alba, vel non eſt alba, nec eſſet vna negatio, nec affirmatio: ſicut nec iſta, homo equus, eſt albus; nam iſta æquiualet iſtis, homo eſt albus, equus eſt albus, abſque vlla coniunctione.

Nam quamuis in textu ſit coniunctio, ſcilicet homo eſt albus, & equus eſt albus talis coniunctio eſt continuata ſermonis non cōſtitutiua propoſitionis coniunctæ.

Quod aliqui non aduertentes dixerunt, æquiualere hanc, tunica eſt alba, illi homo eſt albus & equus eſt albus, quantū ad multiplicitatem propoſitionum, ſed non quantum ad veritatem, quia tunica eſt alba, eſt vera, ſi vnum ſignificatum eſt verū at coniuncta pendet ex vtriuſq; partis veritate.

Sed hoc prorſus eſt præter mentem Ariſtot. non enim illa eſt coniunctè ſumenda, ſed tanquam duæ enunciationes inconnexæ, & tunc in omnibus ſunt æquiualentes, & vtraq; eſt plures, tam tunica eſt alba, quā iſta, homo eſt albus, equus eſt albus & hoc patet ex illa, quam ſine coniunctione ſumpſit, nempe homo, equus eſt albus, non ergo illud (&) ſumendum eſt niſi vt ſermonis particula continuatiua.

Hinc docet quando negatio vel affirmatio non eſt vna, ſed æquiuoca, non eſſe neceſſe, affirmationem, & negationem eſſe veram vel falſam, ſicut nec in contradictorijs de ſubiecto vniuerſali, non vniuerſaliter ſumpto; quæ poſſunt eſſe veræ, ita & iſtæ. Petrus currit, Petrus non currit, ſi pro pluribus ſumatur ſubiectum, & hæc eſt expoſitio communis.

Sed mihi videtur aliquid amplius præter hoc Ariſt velle docere, videlicet. Nō ſolum quid ſit vna affirmatio in ſe, & quid negatio vna in ſe, ſed quid ſit vna affirmatio, & negatio ſimul, vt vnitas cadat ſuper vtramque ſimul, & dicit vnam affirmationem, & negationem eſſe, quæ ſignificant vnum de vno .i eodem prædicato & ſubiecto participant, & pro eodem ſumpto, vt quod altera affirmat, idem prorſus altera neget. 2. Expoſitio.

Et hoc, patet, nam tunica eſt alba, tunica non eſt alba, non vocat Ariſt. vnam affirmationem & negationem, ſi in vna pro equo, in altera pro homine ſumatur. & tamen cōſtat, vtramque per ſe, eſſe vnam, quia æquiuocum pro vno ſignificato eſt, vniuocum, ſumit igitur hic Ariſt. vtramque ſimul, & docet, vt participient eodem ſubiecto, & prædicato.

Vnde ſi dicis, omnis homo eſt albus, eius negatio idem ſubiectum habebit, non omnis homo eſt albus: hic enim de contradictorijs loquitur, & ſi dicis aliquis homo eſt albus, negatio erit, nullus, ideſt nec aliquis homo eſt albus.

Et ex hoc apparet ſolutio dubij præcedentis, iſta enim, homo eſt albus habebit hanc homo non eſt albus, non hanc nullus homo eſt albus: iſta enim non eſt vna cum illa, affirmatione, quia nullus homo eſt albus eſt illius, aliquis homo eſt albus, quę aliud habet ſubiectum. Solutio dubij.

Et conſidera: in ſubiecto numerat etiam ſignum quantitatis, & ex hac expoſitione noſtra, Nota.

noſtra, facilis eſt contextus, & ex ẽpla Ariſt. manifeſtãtur, quę per cõtradictoria dantur, & hoc eſt obſeruandum circa hoc caput.

Quo pacto in futuris contingentibus contradictionis regula veritatem habeat. Cap. VIII.

1 IN ijs ergo quę ſunt, & quę facta ſunt, neceſſe eſt affirmationem vel negationem veram eſſe vel falſam. Et vniuerſalibus quidem vt vniuerſaliter, ſemper hanc quidẽ veram illam vero falſam eſſe, & in ijs quę ſingularia ſunt, quemadmodum dictum eſt. In vniuerſalibus autem quæ non vniuerſaliter dictę ſunt non neceſſe eſt. dictum eſt autem & de his. In ſingularibus vero & futuris, non ſimiliter.

2 Nam ſi oĩs affirmatio & negatio vera vel falſa eſt: & omne neceſſe eſt eſſe vel non eſſe.∵ quare ſi hic dicat futurũ eſſe aliquid, ille vero nõ futurũ dicat hoc ipſum manifeſtũ eſt, qđ neceſſe eſt verũ dicere alterum ipſorũ: ſi oĩs affirmatio, vel negatio vera, vel falſa eſt, vtraq;.n. non erunt ſimul in talibus.

∴a. ſi n. hic quidem dicit.

3 Nam ſi verũ eſt dicere, quod album vel non album neceſſe eſt eſſe albũ vel non album, & ſi eſt album vel non album, verum erat affirmare vel negare: & ſi non eſt, falſum dicit: & ſi falſum dicit, nõ eſt. Quare neceſſe eſt ſemper affirmationem, aut negationem verã eſſe vel falſam. Nihil igitur neque eſt, neque fit, nec a forma, nec vtrũlibet contingit, neq; erit, neque non erit, ſed ex neceſſitate omnia, & nõ vtrumlibet contingit, aut.n. qui dicit uerus eſt, aut ꝙ negat. ſimiliter enim vel fieret, vel nõ fieret, quod .n. vtrũlibet contingit, nihil magis ſic vel nõ ſic ſe habet, vel habebit.

Amplius autem ſi eſt, eſt album nũc verum erat dicere prius, quod erit album, quare ſemper fuit verũ dicere quodlibet eorum quę facta ſunt, quod eſt, vel erit: ſi autẽ ſemper verum fuit dicere quod eſt, vel erit, non poteſt hoc non eſſe vel nõ futurum eſſe. quod autem non poteſt fieri: & quod impoſſibile eſt nõ fieri, impoſſibile eſt non fieri, neceſſe eſt fieri. omnia igitur quæ futura ſunt, neceſſe eſt fieri. Nihil igitur utrumlibet contingit neque a fortuna erit ∵. nam ſi a fortuna, nõ ex neceſſitate. 4

∴a l.: dit ſ omni: ex neceſſitate.

At vero nec quòd neutrum verum eſt dicere contingit: ut quod neq; erit, neque non erit. Primum enim cum ſit affirmatio falſa, negatio non vera erit. & cum hæc falſa ſit contingit affirmationem nõ ueram eſſe. Et ad hæc, ſi uerum ſit dicere, quod album eſt ſimul & magnum, oportet eſſe utrumque: ſi uero erit cras. oportet fore cras; ſi autem neque erit, neque non erit cras, non erit utrumlibet contingit ut eſt nauale bellũ. oporteret enim neq; fieri naualem bellum, neque non fieri. 5

Quæ ergo contingunt in cõuenietia hęc ſunt, & huiuſmodi alia; ſi quidẽ omnis affirmationis & negationis, aut in uniuerſalibus dictis ut uniuerſaliter, uel in ijs quæ ſunt ſingularia, neceſſe eſt oppoſitarum, hanc quidem uerum eſſe, 6

illam

illam verò falſam, nihil autẽ vtrũlibet contingit eſſe in ijs quę fiunt, ſed omnia eſſe & fieri ex neceſſitate. Quare neq; conſultare oportebit, neque negotiari, quod ſi hoc quidem facimus, erit boc; ſi verò non hoc, non erit hoc.

7 Nihil .n. prohibet, & in annum decies milleſimum hunc quidem dicere hoc futurum, eſſe illum verò non dicere. quare ex neceſſitate erit vtrumlibet eorum, quod ab ipſo verum erat dicere tunc.

8 At vero nec hoc differt, ſi aliqui dixerint contradictionem, vel non dixerint: manifeſtũ enim quod ſic ſe habent res, etiam ſi non hic quidem affirmauerit quid, ille vero negauerit. non enim propter negare, vel affirmare erit, vel non erit, nec in decies milleſimum annum, magis quàm in quantolibet tempore. Quare non ſit omni tempore ſic ſe habebat, vt alterum verè diceretur. neceſſe erat hoc fieri, & vnũquodque eorum quæ fiunt, ſemper ſic ſe habebant, vt ex neceſſitate fieret, ſi enim verè dixit quis quod erit, non poteſt non fieri; & quod factum eſt verum erat dicere ſemper quòd erit.

9 Si itaque hæc impoſſibilia ſunt; videmus .n. eſſe futurorum principium, & ab eo quod conſulamus atque aliquid agimus; & quod eſt, omnino in ijs quę non ſemper actu ſunt, poſſibile eſſe, & non eſſe ſimiliter, in quibus utrumque contingit & eſſe, & non eſſe quare & fieri, & non fieri. & multa nobis manifeſta ſunt ſic ſe habentia, ut quod hanc ueſtẽ poſſibile eſt incidi, & non incidetur, ſed prius exteretur. ſimiliter aũt, & nõ incidi poſſibile eſt, nõ .n. eſſet eã prius exteri niſi poſſibile eſſet nõ incidi; quare, & in alijs generationibus, quæ ſecundum huiuſmodi potentiam dicuntur.

Manifeſtũ igitur eſt, quod non 10
oĩa ex neceſſitate, uel ſunt, uel fiũt; ſed alia quidẽ vtrũlibet cõtingit, & nihil magis affirmatio q̃ negatio erat vera vel falſa: alia vero magis quidẽ, & ut in pluribus alterum, nihilominus contingit fieri, & alterum, alterum verò minimè.

Igitur eſſe quod eſt, quando eſt 11
& non eſſe, quod non eſt qñ non eſt neceſſe eſt, ſed non omne qđ eſt neceſſe eſt eſſe, nec qđ nõ eſt, neceſſe eſt non eſſe, non idẽ eſt, oẽ qđ eſt, neceſſario eſſe, quãdo eſt & ſimpliciter eſt neceſſitate eſſe. ſimiliter autem & in eo quod non eſt.

Sed & in contradictione eadem 12
ratio eſt; eſſe quidem uel non eſſe omne neceſſe eſt, & futurũ eſſe vel non; uon tamẽ diuidentem, dicere alterum neceſſarium; dico aũt vt neceſſe eſt futurum eſſe bellum nauale cras, uel non futurum eſſe; nõ tamen fieri cras bellum nauale neceſſe eſt, neq; non fieri: fieri tamen, uel non fieri neceſſe eſt.

Quare tũ ſimiliter orationes ue- 13
ræ ſint, quemadmodum & res, manifeſtum eſt, quod quæcunque ſic ſe habent ut ſint utrumlibet contingit, & cõtraria ſuſcipiant, neceſſe eſt ſimiliter ſe habere & contradictionem, quod contingit in ijs, quæ non ſemper ſunt, uel nõ ſem-

per

per non ſunt; horum enim neceſſe eſt alteram partem contradictionis ueram eſſe uel falſam, non aũt hãc uel illam, ſed utramlibet cõtingit, & magis quidem ueram alteram non tñ iam ueram, uel falſam.

14 Quare manifeſtum, eſt quod nõ eſt neceſſe omnis affirmationis, uel negationis oppoſitarum, hanc quidem ueram, illam autem falſam eſſe non enim quemadmodum in ijs quę ſunt, ſic ſe habent & in ijs, quę non ſunt quidem poſſibilius tamẽ eſſe, uel non eſſe, quemadmodum dictum eſt.

Antequam hoc caput interpretentur, quod inſignem, & obſcuram continet doctrinam, oportebit aliquod prius ſtatuere fundamenta, vt eius facilior fiat interpretatio.

Primũ fund. Eſt igitur primo aduertendum Ammo. c. 5 præcedenti, quæ doctrina eſt celeberrima, & cõmũniſſima, triplex eſſe genus enũciationum ſecundum materiam nempe neceſſarium, impoſſibile, contingens.

Eſt autẽ materia propoſitionum cohærentia prædicati ad ſubiectum, ideſt, habitudo, & ordo quidam prædicati ad ſubiectum ſecundum quem, vel taliter prædicatum ad ſubiectum ſe habet; vt ei ſemper inſit, nec ab eo ſeparati poſſit, & talis materia dicitur neceſſaria, in qua genus enũciationum neceſſarium, in quibus genera de ſpeciebus, vel ſpecies de indiuiduis, vel propriæ paſſiones, vel accidentia inſeparabilia prædicantur, & alia huiuſmodi, vel ſecundum talem ordinem ſe habet, ſecundum quem prædicatum nec ſubiecto inſit, nec vlla ratione ineſſe poſſit.

Et huiuſmodi cohærentia, & ordo eſt materia, quam vocant remotam, in qua cõſtituuntur enunciationes impoſſibiles affirmatiuæ, vt homo eſt leo, album eſt nigrum.

Sumimus enim has materias, ſecundum enunciationes affirmatiuas, quæ ſunt neceſſariæ, vel impoſſibiles, nã negatiuæ ſunt in eadem materia, cum ſuis affirmatiuis, & negatiuæ ſe habent oppoſito modo; in materia enim neceſſaria ſunt impoſſibiles, in remota neceſſariæ.

Tertio eſt talis ordo, ſecundum quem, prædicatum ineſt ſubiecto, ita, vt poſſit non ineſſe, vel non ineſt, ſed poteſt ineſse, vt homo currit, homo diſputat, & tales propoſitiones tam affirmatiuæ, quam negatiuæ, dicuntur contingentes

Eſt autem triplex gradus enũciationum contingentium, primus quando prædicatum frequenter ineſt ſubiectum, quamuis aliquando non, vt inſit vt homo loquitur, homo meridie prandet. Secundus quando prædicatum raro ineſt, & hoc dicitur contingens à fortuna, illud vero contingens in plurimum, vt ſi fodiẽs vineam inuenit theſurum. Tertius quando prædicatum frequenter ineſt, & frequenter non ineſt, vt homo ambulat Petrus cantat, & tale contingens dicitur ad vtrumlibet.

Eſt ſecundo aduertendum, enunciationes contradictoriæ poſſunt fieri in hac triplici materia, ſecundum triplex tempus, præſens, præteritum, & futurum, vt omnis homo eſt animal, non omnis homo eſt animal omnis homo fuit animal, non omnis homo fuit animal, omnis homo erit animal, omnis homo non erit animal, ſimiliter in alijs omnibus, vt facile erit cuilibet tales contradictiones conſtituere. Præterea poſſunt fieri contradictiones, & de ſubiecto vniuerſali, vt in exẽplis propoſitis, & de ſubiecto ſingulari, ẽt in oĩ materia, & ſecundũ quodlibet contingens, ex quo reſultat copioſus enunciationum oppoſitarum numerus. 2. fu[...]

Aduerte tertio, in contradictionibus de præſenti & de præterito in omni materia altera eſt determinate vera, altera determinate falſa, eſt autem determinate vera annunciatio, quæ ſic eſt vera, vt pro tempore quo eſt vera, non poſſit eſſe falſa, ẽ contra determinate falſa eſt; quæ pro tempore quo eſt falſa, non poteſt eſse vera, v. g. Petrus currit, Petrus non currit. Petro currente, affirmatiua eſt determinate vera, quia quo tempore currit, non poteſt eſse, falſa, negatiua vero determinate falſa, quia pro eodem tẽpore non poteſt eſſe uera. 3. fu[...]

Hoc ergo in omni materia inuenitur in contradictionibus de præterito, & de præſenti, vt vna ſit determinate vera altera determi-

terminate falſa, ſiue affirmatiua, ſiue negatiua ſit.

At in contradictionibus de futuro eſt ambiguum an vna ſit determinate vera, altera determinate falſa non eſt autem in omnibus de futuro dubium, nam in materia neceſſaria & remota, tam determinate eſt de futuro, ſicut de præſenti, & de præterito, ſimiliter in materia contingenti, quando vt plurimum vel raro euenit prædicatum, non eſt magnum dubium, quia iam fere eſt determinata vera affirmatiua, vt plurimum eueniens, & falſa raro contingens, ſed dubium eſt de contingenti ad vtrumlibet. ſimiliter, nec eſt difficultas, quando ſubiectũ vniuerſale. quia iam iſte vniuerſales fere etiam determinatæ ſunt, cum vt plurimum vniuerſales affirmatiuæ, vel negatiuæ falſæ eueniant. Sed ſumma difficultas eſt de enũciationibus de futuro contingenti ad vtrũlibet. de ſubiecto ſingulari, vt Petrus cantabit. Petrus non cantabit.

Et hic eſt ſcopus huius capitis, nempe examinare, an in cõtradictionibus iſtis. vna pars ſit determinatè vera, altera, falſa ſicut in his quæ ſunt de præterito & præſenti: eſt aũt in duas partes diuiſum caput, in prioris ſunt argumenta circa hanc difficultatem, in poſteriori eſt quæſtionis determinatio.

1 In ijs ergo, quæ ſunt, & quæ facta ſunt, &c.

Boe. hęc verba nõ initiũ capitis, ſed precedentium epilogum eſſe exiſtimat: at S. Th. noui capitis initium aſſerit, parum autem refert hoc quàmuis conformior ſit Ariſt. ſententia S. Tho.

Proponit igitur in cõtradictorijs de præſenti, & de præterito, neceſſario affirmationem, vel negationem eſſe verã vel falſam: tam in contradictorijs de ſubiecto vniuerſali vniuerſaliter, quam contradictorijs de ſubiecto ſingulari, nam in alijs de ſubiecto vniuerſali nõ vniuerſaliter ſumpto. id non eſt neceſſarium: cum vtraq; poſſit eſſe vera. Et nota iſta verba eſſe legenda diſiunctiue, vt ſit ſenſus: affirmatio vel negatio eſt vera, vel falſa, ideſt vel affirmatio eſt vera, & negatio eſt falſa, vel negatio eſt vera, & affirmatio eſt falſa; non enim eſt legenda diſiunctiue, hoc modo: affirmatio eſt vera, vel falſa, negatio eſt vera, vel falſa, ac propterea dixit, neceſſe eſt hanc quidem veram, illam vero falſam eſſe, quod vocamus determinare veram, & determinare falſam, ſi[illegible] quando in contradictione do tibi vnam partem, quæ vera ſit, & alteram quæ falſa ſit. at vero in ſingularibus & futuris, i. in contradictionibus enunciationem de futuro, & ſubiecto ſingulari nõ eſt neceſſe; vt vna pars determinate ſit vera, altera falſa.

S. Tho. vult, vt addamus verbum in futuris, nempe contingentibus, at Porphyr. & Alex. in hoc, quod dicit ſingularia, volunt contingentiam includi: nam ſingularia cõtingentia ſunt, ſed melius eſt ſi dicamus cũ Ammo. in hoc quod dicit futura. notat cõtingentiam, neceſſaria. n. non fore, ſed ſemper eſſe, magis proprie dicuntur.

Nam ſi omnis affirmatio, uel negatio uera uel falſa eſt, &c. 2

Hic Ariſt. incipit probare non omnem affirmationem, vel negationem eſſe veram, vel falſam & facit hoc argumentum, omnis affirmatio, vel negatio, eſt vera vel falſa, ergo quæ ſunt, neceſſario ſunt, & quæ non ſunt, neceſſario non ſunt, illud n. (&) legendum eſt illatiuè pro igitur. alterum enthymema facit de futuro omnis affirmatio, vel negatio eſt vera vel falſa, ergo ſi vnus dicat Petrus leget, & alter Petrus non leget, neceſſario vnus dicet verum, alter dicet falſum, & ſic neceſſario leget, vel neceſſario non leget conſequentiam & antecedens primi enthymematis probat, & prius conſequentiã. Nam ſi verũ dicit, qui dicit albũ eſt, neceſſario album eſt, alter. n. non diceret verum, & ſi dicit. album non eſt falſum dicit, ergo neceſſario non ita eſt, aliter nõ eſſet falſum.

Et ſi eſt album, uel non album, uerum erat affirmare, &c. 3

Hic probat Ariſ. antecedens, quod affirmatio præſentis, vel negatio ſit vera, vel falſa, nam fieri non poteſt quin album ſit, vel non ſit, vtroq; aũt modo verum vel falſum dicitur, nam ſi eſt, verum eſt dicere, ꝙ eſt, falſum, quod nõ eſt, ſi vero non eſt ècontra verum eſt dicere quod non eſt, falſum vero qđ eſt: eſt ſemper igitur talis affirmatio, vel negatio erit vera, vel falſa; poſtea probat

conſe-

conſequentiam in enthymemate ſecundo nam antecedentis eadem eſt probatio, & poſterius rerum probatur, ſi inquit in his affirmatio, vel negatio eſt vera vel falſa, ita vt vnus dicat verum, alter falſum, omnia neceſſario erunt, nec quicquam a fortuna, nec ad vtrumlibet, nec erit, nec nō erit idest nullum erit contingens, nec raro, nec ad vtrumlibet, nec in plurimum, ſed omnia fiēt, vel non fient, ideſt vel neceſſario fient, vel neceſſario non fient, & ita non eſt vtrumlibet, hoc enim eſt, quod poteſt ſic eſſe, vel nō eſſe, fore vel non fore: neceſſaria autē non habent hanc indifferentiam.

4 Amplius autem, ſi eſt album nunc, &c.

Hęc eſt altera ratio, qua ex determinata veritate futurorum infert neceſſitatē in oībus, aliunde tn̄ ſumit neceſſitatem, ſ. ab ipſa re iam exiſtenti argumentatur, ſic modo ſit album, ergo verū fuit dicere heri, album erit, & omnia, quæ acta ſunt, antequam fierent verum fuit dicere fient, tunc ſi verum fuit dicere fore, ergo neceſſario futura erāt, nā ſi verum erat quod futura eſſent, non potuerunt non eſſe, ſi nō potuerunt nō eſſe impoſſibile fuit non fore: ſi impoſſibile fuit non fore ergo neceſſarium fuit, vt fierēt, & ſic neceſſario eueniūt omnia, & euenerunt.

5 At vero quoniam neutrum verum eſt dicere, &c.

Poſſet quis dicere, neutrum verum eſt, ſcilicet album non erit, album erit: hoc reijcit nam ſequeretur in contradictorijs negatiuam eſſe falſam, affirmatiuam nō veram; & è contra, & ita vtraque pars eſſet falſa, cum non ſit vera iſta, album erit, nec iſta album non erit, præterea ſi ex hoc, quòd dicitur album, eſt, ſequitur ſi verum, eſt, quod album ſit magnum eſt, quod magnum ſit ita ſi verum eſt dicere erit cras, oportet fore cras, ſi ergo verum eſt dicere nec erit, nec nō erit, ſequitur, quod res nec erit, nec non erit, & ita non eſt contingens hoc enim eſt quod poteſt eſſe, & non eſſe, non ergo dicendum, neutram partem eſſe veram contradictionis, ſicut non eſt, verum dicere, nec eſt nec non eſt, nec erit, nec non erit cum alterum neceſſarium ſit; vel eſt, vel non eſt vel erit, vel non erit. non ergo eſt conueniens iſta ſolutio harum.

Ea igitur abſurda, quæ contingunt hæc ſunt, &c. 6

Infert Ariſt. inconuentia quæ ſequutum ex affirmatione hac, quod omnis negatio vel affirmatio eſt vera vel falſa determinate, nullum. ſ. eſſe contingens ad vtrumlibet; ſed omnia euenire ex neceſſitate hic ſequitur aliud abſurdum quod. ſ. non eſſet negotiandum, nec conſultandum, negotia .n. & conſilia ſunt de his, quæ ſic, vel aliter poſſunt euenire, negotiamur autem vel conſultamus, vt hoc vel illo eueniant modo ſi autem omnia neceſſario euenirent, non oporteret hæc facere, quod abſurdum eſt.

Nihil. n. prohibet, & in annum decies milleſimum, &c. 7

Hic Ariſt. reijcit vnum, quod poſſet quis dicere; nempe, enunciatio de futuro proximo tempore enunciata, eſt vera vel falſa, & tunc effectus neceſſarius: tamen a multo tempore ante rem eſt contingentia, hoc repellit, quia ſi in decies milleſimum annum aliquid enunciaret, vt futurum vel non futurum, tunc vnum illorum eſſet verum neceſſario, ſiue futurum, ſiue non futurum, & iam neceſſario eueniret; immo cum omnia quæ facta ſunt, antequam eſſent, poſſent enunciare vere futura eſſe, neceſſario euenerunt; nota illa verba ſuperioris textus: (Quoniam ſi hoc quidem facimus, & reliqua) eſſe verba negationum; ac ſi diceret ſi omnia neceſſario ſunt; non oportet negotiari, & dicere, ſi hoc facimus, erit hoc, ſi hoc non facimus, non erit hoc; cum tamen omnia ex necesſitate ſint.

At uero nec hoc differt, ſi aliqui dixerint, &c. 8

Et excludit aliam reſpōſionem aliquorū Poſſet enim quis dicere eſſe res contingentes in ſe tamen quando quis enunciat eas ſub affirmatione, vel negatione fieri neceſſarias, vel imposſibiles; hoc excluditur dicēs propter noſtram affirmationem vel negationem, res non ita eſſe vel non eſſe, immo quia ita ſunt vel non: ſunt, inde affirmatio vel negatio, dicitur vera vel falſa: vnde ſic neceſſaria eſt omnis affirmatio, vel negatio

gatio, profecto & rem eſſe eſt neceſſarium vel non eſſe, & ita omnia eueniunt neceſſario abſque noſtra affirmatione, de quibus affirmatio, ſi fieret, vera erat futura.

9 Si quidem, hæc impoſſibilia ſunt, videmus enim, &c.

Hic ratione probat non eſſe in rebus neceſſitatē ſemper, ſed multa eſſe cōtingentia. Pro quo aduerte, duplex eſſe genus effectuū contingentium, quidam ſunt volūtarij, qui radicem & cām ſuæ contingentiæ habent in voluntate noſtra, vt legere, non legere, ſtudere, non ſtudere, & ſimilia: quidam alij ſunt naturales, qui contingentiam habent à materia rei ex quo.n.res factæ ſunt ex materia apta ad multa recipienda. fit, vt ipſe res expoſitæ ſunt varijs accidentib vt quòd infirmentur, quòd non infirmentur, quòd moriantur, vel non quòd calefiant, vel nō, hæc ex materia proueniunt An vero ſola voluntas, & ſola materia horum contingentium ſit cauſa, non eſt præſentis diſputare.

Ariſt. ergo has duas radices contingentię ponit, & argumētatur a cā, nempe datur voluntas in nobis libera, datur potentia in rebus naturalibus ad eſſe, & non eſſe, ergo ſunt effectus contingentes, & de primo probat, quia cōſultamus, & negotiamur & apti ſumus à natura ad conſilio negotia, fruſtra ergo natura hoc faceret niſi conſilia, & negotia profutura eſſent, quod ſi omnia, neceſſario euenirent, illa omnia eſſent fruſtra, ſimiliter probat in naturalib. potentiam ad eſſe & non eſſe, hæc veſtis poteſt incidit manifeſtum eſt, poteſt etiam non incidi forcipe, patet, quia poteſt deteri, & vſu conſumi, ſi ergo poteſt vſu conſumi, poteſt non incidi, ergo poteſt incidi, & non incidi, & ſic in rebus eſt potentia ad eſſe, & non eſſe.

10 Manifeſtum igitur eſt, quoniam non omnia ex neceſſitate, &c.

Hic ſuam ſnīam concludit, nempe, non oīa ex neceſſitate eſſe, vel fieri, ſed aliqua eſſe contingentia ad vtrūlibet, in quibus tam affirmatio, q̄ negatio non eſt magis dicenda vera quam falſa, & eſſe contingens in plurimum qđ frequenter accidit, quamuis aliqñ deficiat, & non accidat: & eſſe ſimiliter cōtingens non in plurimum, ſ. raro eueniens, quæ ſententia ſine dubio digna eſt laude, cum hominum liberum cōſtituat, & in naturalib multa contingentia affirmet, quod & veritati, & religioni Chriſtianę maxime eſt conforme, eſt n homo in ſuis operationibus liber, nec omnia, quæ ſecundum naturam, eueniunt i. in rebus ipſis, naturaliter eueniunt, ſed multa contingenter.

Igitur eſſe quod eſt qñ eſt, &c. 11

Hæc eſt huius capitis ſecunda pars, in qua Ariſt. quo pacto veritas in affirmatione & negatione ſit, manifeſtat. diſtinguit autem primo res, poſtea enunciationem, res igitur vna ſimplex, dupliciter pōt eſſe neceſſaria, vno modo abſolute, quando nullo alio ſuppoſito aliter ſe habere non poteſt, vt Sol eſt quid neceſſarium abſolute, ſecundum n. naturam ſuam aliter ſe habere non poteſt, ſimiliter in ſimplicium enunciationum ſignificatis, vt hominem eſſe animal.

Alia res eſt neceſſaria ſecundum quid nempe ex ſuppoſitione aliqua, vt homo currit pro illo tempore, pro quo currit, neceſſario currit, quia ſimul non poteſt currere, & non currere; & hoc eſt quod dicit, res quando eſt, neceſſe non eſſe.

Eſt aūt notandum non valere conſequētiā ab iſto neceſſario ſcđm quid ad neceſſariū ſimpliciter, vt non valet, Petrus qñ currit, neceſſario currit, ergo Petrus neceſſario currit. Petrus quando non currit, neceſſario non currit ergo neceſſario non currit. Nota

Huiuſmodi fallacia peccat argumentum primū, quando album eſt dicitur, ſi eſt vera, ergo neceſſario ita eſt, ergo res neceſſario eſt alba, dicitur quod eſt neceſſitas, ſecundū quid vt pro illo tempore, quo propoſitio eſt vera, res ſit, tamen abſolute rem eſſe, non eſt neceſſarium. Vnde in contradictione de præſenti datur pars determinate vera, & determinate falſa, ſed iſta determinatio veritatis vel falſitatis, non eſt ſecundum neceſſitatem abſolutam, ſed ſecundum tempus, ſ pro illo: in quo vnum eſt alterum non eſt, ſeu pro tempore quo Petrus currit & Petrus nō currit, quo tempore eſt vnum determinate verum, alterum falſum.

Et in cōtradictione eadē rō eſt, &c. 12

Diſtinxerat rem ſimpliciter, i. non in comparatione ad ſuum oppoſitum, modo rem in ordine ad ſuum oppoſitum diſtinguit, ſcilicet currere non currere, cantare, vel non cantare, & in communi vocat eſſe, vel

non eſſe futurum vel non futurum.

Inquitque duplicitet poſſe eſſe hoc totum neceſſarium, nempe cantare, vel non cantare, legere vel non legere vno modo; vt cadat neceſſitas ſupra vtrunque diſiunctum & ſimul vt neceſſe ſit cãtare, vel non cantare, eſſe vel non eſſe, futurum vel non futurum, quæ neceſſitas dicitur diſiunctio nis, & ſic aſſerit omnes diſiunctum eſſe neceſſarium etiam in contingentibus. præteritis, præſentibus, & futuris: vt neceſſariũ Antichriſtum fore, vel non fore, Petrum cantaturum vel non cantaturum, cantare vel non cantare, cantaſſe vel non contaſſe.

Altero modo neceſſitas, poteſt cadere ſupra illa membra diuiſiue, vt neceſſarium ſit cantare, aut neceſſarium nõ cantare, neceſſarium ſit fore, aut neceſſarium ſit non fore & iſto modo non eſt neceſſitas in contingentibus, nec enim eſt neceſſariũ quod cantet; nec neceſſarium quod non cantet, nec neceſſarium quod futurus ſit petrus albus, nec neceſſarium, quod non ſit futurus albus.

Immo eſt maxima fallacia argumentari à neceſſitate diſiuncta ad neceſſitatem partium per ſe in contingentibus non n. valet neceſſariũ, eſt Petrũ cantaturũ vel non contaturũ, vel neceſſariũ eſt Petrũ cantaturum vel neceſſarium eſt Petrum nõ contaturũ.

Talis igitur neceſſitas eſt in contingentibus, ſimiliter & talis veritas, nempe diſiunctim ſed non diuiſione, quamuis ſit diſcrimen inter præſens, & futurum, nam in præſenti datur pars determinate vera, & falſa determinate altera, ſed talis determinatio non eſt abſoluta, ſed ſecundum quid, nempe pro tali tempore. At in futuro non eſt pars determinate vera, nec determinate falſa ſed de ſingulis partibus dices, eſt vera vel falſa, vt Petrus cantabit, eſt vera, vel falſa. Petrus non cantabit, eſt vera vel falſa.

13 Quare cum ſimiliter orationes veræ ſint, &c.

Id quod Ariſt. dixit de ipſis rebus oppoſitis, in ipſis enunciationib. eſſe idem prorſus confirmat, vt ſicut neceſſarium eſt, rem eſſe, vel non eſſe ſimul; non tamen ſingula per ſe ita ſimiliter neceſſaria eſt affirmatio, vel negatio diſiunctim, vt Petrum fore, vel non fore, naturam tamen partem per ſe: imò quęlibet pars eſt indeterminata, vt nec ſit dicenda vera, nec ſi dicenda falſa, ſed vera vel falſa, quia in contingentib de futuro tam indiferens eſt, quod res ſit, quã quod res nõ ſit: quamuis vt dicit Ariſt. aliqua contingentia magis determinata ſint ad eſſe, nempe quæ frequentius, accidunt tamen cum, & hæ poſſint aliter eſſe, nondum veritatem habet determinatam, ac ideo nec vera, vel falſa per ſe ſunt dicenda, ſed vera vel falſa ſimul.

Quare manifeſtũ eſt, quoniam non eſt, neceſſe &c. 14

Hic concludit non eſſe neceſſarium, ut oĩs affirmatio, vel negatio ſit determinare vera vel falſa, ſed aliter in futuris aliter in præſentibus, & præteritis, in futuris natura pars per ſe determinate vera vel determinate falſa, ſed vtraq; vera vel falſa at in præſentibus, & præteritis vna determinate, vera, altera determinate falſa, ſed iſta determinatio eſt ſecundum quid, nempe, ſecundum tale tẽpus, quo ſunt vel fuerũt, vt diximus. Dubii

Dubitabis tu, ſicut in enunciationib. de præſenti, vna eſt determinate vera altera falſa, & ſimliiter in enunciationib de præterito, talis autem determinatio eſt ſecundum tempus: quare non dicemus idem in his, quæ ſunt de futuro, vt vna ſit vera nempe pro tempore, quo futura ſit res, & vna falſa, quo tempore non futura ſit res?

Dico eſſe latiſſimum diſcrimẽ, nam antequam res ſit ſemper manet indifferentia, vt poſſit eſſe & non eſſe, fieri vel non fieri; propterea enunciatio defuturo non poteſt habere conſtantem veritatem, at quando iam res eſt, vel non eſt ſecundum tempus præſens vel præteritum, vocat iſta indifferentia. quod enim, eſt non eſt indifferens, vt illo eodem tempore non ſit, ſimiliter quod non eſt non poteſt illo eodem tempore eſſe, propterea iſta conſtantem habent veritatẽ vel falſitatem, ſed ſecundum quid ſcilicet ſecundum tempus præſens. Soluti

Et quo ſoluitur argumẽtum ſecundum ſuperius, nempe ſi album eſt modo, fuit heri verum determinate dicere, album erit nego conſequentiam quia antequam eſſet erat indifferens ad eſſe, & non eſſe propterea talis propoſitio heſterna nõ magis erat determinate vera, quàm falſa erat igitur

illa

illa de futuro indeterminate vera, licet de præſenti ſit determinata.

QVAESTIO I.

De Contingentibus.

Quamuis non ſit præſentis loci iſta exactius, quam ab Ariſt. dicta ſunt examinare, tamen vt ſaltem ea melius intelligantur vnum aut alterum circa hoc dicemus. ſolet autem ſumma in hoc verſari difficultas quo pacto cum Glorioſus Deus horum futurorum, antequam ſint præſcius ſit, poſſint cōtingenter euenire Deus.n. in ſua ſententia non decipitur, ſed infallibilis eſt.

Error. Circa hoc fuerunt duo Philoſophorum errores, quidam enim Stoici, inter quos fuit Chryſiptus, vt refert Cicero de Fato, & Aul. Gel lib 6 c. 2. Exiſtimabant omnes effectus euenturos eſſe neceſſario: exiſtimabant.n. cauſas omnes eſſe deſtinatas ad ſuos effectus, & talem ordinem conſtitutum ab æterno in mente diuina, qui mutari non poſſet, quem ordinem vocabam fatum, & hæc eſt opinio fere Poetarum, Virg te tua fata trahunt; nec cępta relinquere poſſis: & ſimiliter Parcæ metu manent immota tuorum fata, & Lucanus, quo tibi feruor abit? at quo fiducia fati ſimiliter. Martemque ſecundum, iam, niſi degenero fatis debere recuſat, & alia plurima.

Error. Alij contingentiam in rebus, & libertatem aſſerebant, tamen Deum eſſe pręciſum horum ſingularium futurorum negabant cuius ſententiæ, ſeu dementiæ fuit Cicero lib de natura Deorum; vt refert Aug 5. de Ciuit. c 9. idem etiam impiè ſenſit Auerr.

Sent. [illegible]a. At veritas Chriſtiana conſiſtit in medio nec modo Chriſtiana, verum etiam Philoſophica, quam fere omnes veteres Peripatetici ſunt aſſecuti, vt videre eſt apud Ammonium hic, qui eam tribuit Ariſtoteli, Pſel & Magent. ibidem, apud Alex. Aphrod in libro; quem de fato ex ſententia Ariſtot conſcripſit ad Antoninum, & Seuerum Imperatores, cap. 16. & apud eundem primo naturalium quæſtionum, c 4 & 25 & in c. 14. apud Themiſtium in Paraphraſi 12 Metaphyſic. apud Philoponum in 1. Poſt. ſuo comm. 94. & pulcherrimè apud Simplicium 8. Phyſic. in 2. digreſſione contra Philop. paulo poſt principium, vbi ait, Dei optimā cognitionem eſſe omnium ſimul præſentium præteritorum, & futurorum. idem ſuper Epictetum, c 67. & 2. Phyſ 77. & 2. de Cęlo. 56. idem etiam Eoſtratius 10. Ethicorum, cap 8. ad calcem.

Tenet ergo hæc ſententia, eſſe effectus contingentes in rebus, eſſe libertatem in homine ſuarum operationum, & omnium futurorum Deum eſse ab æterno preſcium.

Pro cuius expoſitione aduerte primò duplex eſse genus cauſarum, quædam cauſæ ſic operantur, vt nunquam naturaliter impediantur, vt Sol oritur, Sol occidit, & iſte cauſarum ſuperiorum actiones & motus naturales non impediuntur. Aliæ cauſæ impediuntur a ſuis operationibus, & effectibus naturaliter, vt equus impeditur à productione equi, quia aliquando vel producit monſtrum, vel non peruenit embrio ad perfectionem, impeditur etiam aliud à contrario ſuo, vt patet in his cauſis naturalibus inferioribus. 1 fund.

Præterea adhuc eſt duplex cauſa, quædā determinata ad operandum, ita, vt propoſitis neceſsarijs ad operandum, non poſſit, nō operari, vt ignis propoſito combuſtibili, nō poteſt, non comburere, quæ eſse dicuntur naturales. quædam non eſt determinata ad operandum, ſed propoſitis neceſsarijs poteſt non operari, qualis eſt voluntas hominis; ſi ei proponatur aliquod bonum, vt velit poteſt velle, & non velle, & hæc dicitur cauſa libera.

Aduerte ſecundo omnium effectuum poſitiuorum Deus eſt cauſa, quod eſt dicere, ignis ſolum non comburit, ſed Deus cum igne, & omnis res operatur, ſed ſimul concurrente Deo ad talem operationem cum illa re, & eſt maxime neceſsarium: ita Deus concurrit cum illa re, vt ſimul operetur ſecundum modum naturæ illius rei, cū igne enim concurrit eo modo, quo ignis operatur, nempe neceſſario calefaciendo, & cum voluntate hominis liberè volendo, non. n. cogit res vt agant, ſed ſecundum modum illarum rerum, & naturam, iuuat eas, vt agant cum neceſsario, cum his quæ impediuntur, modo etiam, quo impediri poſſit operatur, nec earum deſtrui naturas 2. fund.

Aduerte tertio omnia antequam fiant, Deus cognouit, & omnium eſt ab æterno 3 fund.

 præſcius,

præſcius, non tamen eodem modo omnia cognoſcit, ſed neceſſaria cognoſcit futura neceſſaria, & contingentia cognoſcit, vt contingentia, ideſt ita cognoſcit futura eſſe, vt ſimul cognoſcat poſſe non fieri.

Vnde ſicut ex hoc, quod omnium eſt auctor, & cum omnibus cauſis operatur, non ſequitur, quòd cauſæ neceſſario operentur omnes, quia ſecundum mundum illatum concurrit; ita ex hoc, quod omnia præſcit, ac præcognoſcit, nullam futuris neceſſitatem imponit, ſed illa vt futura ſunt cognoſcit, vnde ſic cognouit me hodie lecturum, vt etiam cognoſceret liberè lecturum, & me poſſe non legere.

Reſpõſ. ad argumentũ. Vnde reſpondetur ad argumentum commune in hac materia. Deus ſcit me lecturum cras, ergo ego non poſſum non legere, concesso antecedenti negatur conſequentia, quòd ſi dicas, Deus non poteſt falli, ergo non poſſum non legere: dico, ſtante præſcientia diuina non poſſum non legere, quod alij vocant in ſenſu compoſito; ſed hoc non colligit abſolutè, me non poſſe non legere, explicatur, ergo neceſſario lecturus ſum, vel non lecturus. liberè tamen me explicabo, vel adhoc, vel ad illud extremum: Deus præſcit, ad quod liberè me poſtea ſum applicaturus. dicere itaque ſtante præſcientia diuina non poſſum non legere, eſt dicere, Deus non decipi poteſt in cognitione illius, quod ego tum poſtea liberè facturus; ex quo non colligitur, quòd ego poſtea neceſſario ſim operaturus, & hoc vocant aliqui, quòd non licet arguere à ſenſu compoſito ad ſenſum diuiſum. & hæc ſufficiunt de hac difficultate in præſenti.

Finis Libri Primi.

ARISTOTELIS
DE INTERPRETATIONE
LIBER SECVNDVS.

SVMMA LIBRI.

De enunciationibus infinitis; de enunciationum vnitate, ac pluralitate. Et prædicationibus coniunctis, atque diuiſis. De enunciationibus modalibus. Et quæ enunciationes magis inuicem ſint contrariæ.

De enunciationibus infinitis cuiuſcunque generis, ipſarumque oppoſitionibus, ac conſequentijs. Nomina item ac verba trenſpoſita, idem ſiſignificare. Caput Primum.

1 QVoniam aūt eſt aliquid, de aliquo affirmatio ſignificās; hoc aūt vel nomē eſt, vel inominatū, vnum aut oportet eſſe & de vno id qđ eſt in affirmatione, nomen aūt dictū eſt & innominatū prius; (non homo.n.nomen quidē nō dico, ſed (l. ad dica.) nomen infinitū; vnum.n.ſignificat aliquo mō infinitū nomen, quemadmodū & nō valet non verbū, ſed infinitū verbū. erit igitur oīs affirmatio & negatio, vel ex noīe & verbo, vel ex infinito nomine verbo.

2 Sine verbo autem nulla affirmatio vel negatio eſt: eſt enim, vel fuit vel erit ſit, vel ſit vel quęcunq; alia huiuſmodi verba ex ijs ſunt quę poſita ſunt conſignificant.n. tempus.

3 Quare prima erit affirmatio & negatio, eſt homo, non eſt homo; deinde eſt non homo, non eſt non homo. Rurſus eſt omnis homo, nō eſt omnis, homo eſt omnis non homo, non eſt omnis non homo. (Sectio tertia ſecundum Grecos.) Et in ijs quę extrinſecus ſunt temporibus, eadem ratio eſt quando aūt, eſt tertium adiacens prædicatur, dupliciter dicuntur oppoſitiones. Dico autem vt eſt, iuſtus homo, ipſum eſt, tertium dico adiacere nomen vel verbum in affirmatione.

4 Quare, ab id ipſum quatuor erunt illæ quorum duæ quidem ad affirmationem, & negationem ſe habebunt ſecundum conſequentiam, vt priuatione; duæ vero minime. Dico autem quod eſt .·. (a l. ad hic.) aut iuſto adiacebit aut non iuſto, quare etiam negatio, quatuor igitur erunt. Intelligimus vero quod dicitur ex ijs, quæ ſubſcripta ſunt. Et iuſtus homo, huius negatio eſt, non eſt, iuſtus homo. eſt non iuſtus homo huius negatio eſt, non eſt non iuſtus homo, eſt.n. hoc in loco, & non eſt, iuſto & non iuſto

adiacebit. Hæc igitur, quemadmodum in Reſolutorijs dictum eſt, ſic ſunt ordinata.

6 Similiter, autem ſe habebunt, & ſi vniuerſaliter nominis ſit affirmatio; vt omnis eſt homo iuſtus, negatio, huius non omnis eſt homo iuſtus; omnis eſt homo non iuſtus, non omnis eſt homo non iuſtus.

In fine primis Priorũ.

Tamen non ſimiliter angulares veras eſſe contingit, contingit autem aliquando. 7

Enunciationum indefinitarum diſpoſitio, ex primo Priorum in fine.

Simplex affirmatio.	Simplex negatio.
Homo iuſtus eſt.	Homo iuſtus non eſt.
Priuatoria negatio.	Priuatoria affirmatio.
Homo iniuſtus non eſt.	Homo iniuſtus non eſt.
Infinita negatio.	Infinita affirmatio.
Homo non iuſtus non eſt.	Homo non iuſtus eſt.

Earundem diſpoſitio in terminis vniuerſaliter ac in parte.

Simplex affirmatio vniuerſaliter.	Simplex negatio in parte.
Omnis homo iuſtus eſt.	Non omnis homo iuſtus eſt.
Priuatoria negatio in parte.	Priuatorio affirmatio vniuerſaliter
Non omnis homo iniuſtus eſt.	Non omnis homo iuſtus eſt.
Infinita negatio in parte.	Infinita Affirmatio vniuerſaliter.
Non omnis homo non eſt iuſtus.	Omnis homo non iuſtus.

8 *Vt diſpoſitæ ſunt hæ enunciationes de ſubiecto finito eodem pacto diſponi poſſunt enunciationes de ſubiecto infinito adenda ipſi homini dictionem. nõ.*

Hę igitur duę oppoſitę ſunt mutuo. Aliæ autem duæ ad nõ homo quaſi ad ſubiectum aliquod additum, vt eſt iuſtus non homo: nõ eſt iuſtus non homo, eſt non iuſtus nõ homo, non eſt nõ iuſtus nõ homo plures autem his non erunt oppoſitiones: Hæ autẽ extra illa, ipſa ſecundum ſe erunt, vt nomine vtentes eo, quod eſt non homo.

In quibuſcunque autem eſt non conuenit, vt in eo quod eſt ſanũ eſſe, & ambulare, in ijs idem facit ſic poſitũ, ac ſi eſt adderetur, vt ſanus eſt omnis homo; non ſanus eſt omnis homo, ſanus eſt omnis non homo. non ſanus eſt omnis nõ homo; non enim dicendum eſt nõ omnis homo, ſed non negationem ad id quod eſt homo; addendum eſt, omnis enim non vniuerſale ſignificat ſed quod vniuerſaliter. Manifeſtũ eſt autem ex eo quod eſt, vales 9

homo,

homo, non valet homo, valet non homo, non valet nõ homo. hęc.n. ab illis differũt, eo ꝙ vniuerſaliter non ſunt, quare omnis, vel nullus nihil aliud conſignificat, quã quod vniuerſaliter de nomine, uel affirmationem, vel negationem, ergo & reliqua eadem oportet apponi.

10 Quoniam verò contraria eſt negatio ei quę eſt, omne eſt animal iuſtum, illa quæ ſignificat, quod nullum eſt animal iuſtum: hæ quidem manifeſtũ eſt, quod nunquã erunt neq; veræ ſimul, neque in eodem, his verò oppoſitæ erunt aliquãdo, vt non omne animal iuſtum eſt, & eſt aliquod animal iuſtum. Sequũtur verò, & hę, eam quidẽ quæ eſt omnis, eſt homo non iuſtus, hæc, nullus homo eſt iuſtus, ∴ illã verò eſt non omnis homo non iniuſtus, oppoſita, ꝙ eſt aliquis non iuſtus, neceſſe eſt enim aliquem eſſe.

∴ a.l. [i]llã verò quę eſt, [a]liq̃s eſt [n]õ iu[ſ]tus [o]ppo[ſ]ita, qđ [n]on om[n]is ho[m]o eſt [n]on iu[ſ]tus.

Manifeſtum eſt autem etiam, ꝙ in ſingularibus ſi verum eſt interrogatum negare, quòd & affirmare uerum eſt: vt, putas ne, Socrates ſapiens, eſt, non Socrates, igitur eſt non ſapiens. In uniuerſalibus uero non eſt uera quę ſimiliter dicitur, uera aũt negatio eſt, ut putas ne, oĩs homo ſapiens eſt: non oĩs igitur homo non ſapiens eſt: hoc .n. falſum eſt: ſed non, igitur omnis hõ ſapiens eſt, uerum eſt, hæc.n. oppoſita eſt, illa uerò contraria.

12 Quæ uero ſecundũ infinita contraiacentes ſunt nomina & uerba, ut in eo, quod eſt non homo, uel non iuſtus, quaſi negationes ſine nomine, & uerbo eſſe uidebuntur, ſed non ſunt, ſemper enim uel uerã uel falſam eſſe, neceſſe eſt negationem: qui uero non homo dixit, nihil magis quàm qui dicit homo, ſed etiam minus uerus uel falſus fuit niſi aliquid addatur.

Significat autẽ eſt omnis homo iuſtus nulli illarum idem, nec huic oppoſita, quę eſt, non eſt omnis nõ homo iuſtus, illi quæ eſt, nullus eſt iuſtus non homo, idem ſignificat. 13

Trãſpoſita uero nomina & uerba idem ſignificant: ut eſt albus homo, & eſt homo albus. Nam, ſi hoc non eſt, eiuſdem multæ erũt negationes, ſed oſtenſum eſt, quod una unius eſt. Eius enim quæ eſt, eſt albus homo, negatio eſt, nõ eſt albus homo, eius autẽ quę eſt, eſt homo albus, ſi non eadem eſt ei quæ eſt, eſt albus homo, erit negatio, uel ea quę eſt, non eſt non homo, albus, uel ea quæ eſt, non eſt, homo albus ſed altera quidẽ eſt negatio eſt, quę eſt, non eſt non homo albus, ∴ eius eſt nõ homo albus: altera uera eius quæ eſt, eſt albus homo, quare erũt duæ unius. Quod igitur trãſpoſito nomine & uerbo, eadem ſit affirmatio, & negatio, manifeſtum eſt. 14

∴ a l. negatio eius quæ eſt, non homoal bus.

De enunciationibus infinitis.

De nomine, & diuiſione, huius libri ac primis eius capitis.

Nomen libri huius.

Hic eſt ſecundum Latinos, ſecundus Perihermenias liber ſecundũ Græcos verò, apud quos vnicus eſt tantum continuus liber in ſectiones diuiſus, eſt iſta ſectio tertia; cum autem hoc nihil doctrinæ veritatem impediat, diuiſionem Latinorum Latini ſequentur.

Obſcuritas libri huius. Eſt quidem obſcurus liber, & quorundam locorum difficultate alijs Logicæ partibus non poſtponendus, ſed vtilis, valde eius cognitio eſt, ac ſine Logici nomen nullus ſibi iure vindicabit. Dabimus operam, vt ſenſum Ariſt ſimul & ipſius verba ita interpretemur diuino auxilio, vt vel minimum aduertenti admodum familia ſint, nec obſcuritas ignorantiæ, nec labor tedij cuiquam ſit cauſa.

Diuiſio lib. In hoc igitur libro continentur quatuor Primum eſt, de enunciationibus quæ aliquam particulam additam alicui extremo recipiunt nempe infinitum ſortitur ſubiectum, vel prædicatum vel vtrumque. Secundum eſt quomodo ſe habeant propoſitiones, quæ præter verbum ſubſtantiuum aliud recipiunt prædicatum quantum ad coniunctionem & diuiſionem verbi cum illo prædicato. Tertium de enunciationibus habentibus modum aliquem ipſas modificantem. Quartum cuidam dubio de enunciationum oppoſitione ſatisfacit.

Nota. In quibus omnibus docemur præcipuè multiplicare enunciationes innumeras. Et enim in priori libro, vt tradit Alber. lib 2. hoc cap. 5. tradita ſunt ea quæ ad conſtitutionem enunciationis pertinebant, tam eſſentialem, quam accidentalem, nempe eius partes, nomen, verbum, eius genus oratio, eius conſtitutio, vna, plures, ſimplex compoſita: eius ſpecies, eius quantitas quæ accidens eſt eius veritas, vel falſitas; eius oppoſitio, nunc eius multiplicatio, ſecundum aliquod additum, atque etiam, vt docet Alber. eius conſequentiam, nempe vnius ad alterum, vt patet etiam in tractatu.

Diuiſio primi capitis. In hoc igitur capite tria principaliter continentur. Primo tractat de enunciationibus de verbo (eſt) extremum finitum, vel infinitum habentibus Secundo de enunciationibus aliorum verborũ Tertio aliquid de harum oppoſitione tradit.

1 Quoniam autem eſt aliquid de aliquo affirmatio ſignificans, &c.

Variationem enunciationem ſecundum extrema, & partes ipſarum aſſignare intendens merito ea, quæ dicta ſunt repetit, ex quibus colligit primo, variari enunciationem ſecundum nomen ſubiectum, vel verbum, cum hæc primo, & neceſſario ipſam conſtent, ac componant, ac propterea talia verba, ſub nota cauſali aſſumit, dum dicit, (Quoniam autem) dicit autem, (omnis affirmatio aliquid de aliquo ſignificat, aliquid autem nomen eſt, vel innominatum) ideſt, quod de aliquo dicitur, vel de quo aliquid dicitur: vel eſt nomen, vel innominatum, ſcilicet finitum vel infinitum. ipſum enim infinitum vocat innominatum, quia ante Ariſto nomine vacabat, propterea dicit innominatum prius.

Et quãtum exiſtimo, in his verbis etiam includit verbum, vt ſit ſenſus aliquid, vel eſt nominatum, vel innominatum, & colligit enunciationem ſignificare vnum de vno ex quo infert omnem enunciationem conſtare ex nomine, & verbo vel ex nomine infinito & verbo, vt totus diſcurſus ſit iſte, omnis enunciatio vnum de vno ſignificans ex nomine vel ex infinito nomine, & verbo conſtat. at omnis enunciatio vnum de vno ſignificat, ergo omnis enunciatio conſtat ex nomine, & verbo, vel ex infinito nomine, & uerbo, maiorem non explicat minorem aſſignat, & prima verba minoris ſunt probatio. nempe, enunciatio aliquid de aliquo ſiue innominatum ſiue nominatum ſit, ſignificat, ergo vnum de vno; interponit autem parentheſim, qua explicat quid uocet innominatum, dicit autem (infinitum nunc dictum eſt nomen) ideſt, nominatum eſt, quod tamen prius nomine carebat; non tamen dicitur nomen, ſed infinitum nomen ſicut non ſanatur, non uerbum, ſed infinitum dicitur uerbum, & reddit rationem quare nomen infinitum tamen dicatur, & inquit, quia unum aliquo modo ſignificat.

Dub. 1. Dices quare hic loquitur ſolum de affirmatione in principio? dico, & aduerte, hic Ariſt multiplicationem enunciationum docere intendit, propterea quærit omnium primam, hæc autem eſt affirmatio quæ ſimplicior eſt, & prior negatione.

Dub. 2. Dubitabis, quomodo infinitum nomen, & uerbum unum ſignificant, cum ante, & quæ ſunt, & quæ non ſunt, ſignificare dicta ſint? dico, non ſignificare

unum

vnū ex parte rei, nam quæ ſunt, & quæ non ſunt in nulla re conuenire quaūt, ſed vnum ex parte intellectus apprehendentis ea ſub negatione alicuius, ſcilicet quod non ſunt homo, non ſunt leo, non ſanantur. ac propterea dicit vnum aliquo modo ſignificant, at quia ſub hac minima & debili entitate nihil certi continetur. ſed quę ſunt, & quę non ſunt infinitum nomen vel verbum dicitur.

Dub. 3. Dubitabis, quare non enumerat etiam eam enunciationem, quæ fit ex verbo infinito? Reſpondetur ex Alexandro, & Boet. Alberto, & Ammon. quod in propoſitione verbum infinitum non differt a negato, & hæc eſt ſententia Arabum quamuis etiam doceat Ammonius, poſſe dici ſub verbo incluſiſſe finitum, & infinitum, ſed prior ſententia eſt potior, quæ intelligenda eſt, vt ſuperius declarauimus. cap. de verbo.

Reſpon.

Præter verbum autem nulla eſt affirmatio vel negatio, &c.

Hoc dicit Ariſtoteles, vt oſtendat multiplicandam eſſe enunciationem per nomen quando eſt finitum vel infinitum, non per verbum, quod non ſic dicatur in enūciatione. Oſtendit non ſic nomen & verbum ſe habere ad enunciationem; aliquamdo enim enunciatio eſt ſine nomine vtpote cum nomen habet infinitum, at ſine verbo nec affirmatio, nec negatio eſſe poteſt, vel vt ſit ſenſus, affirmationem, & negationē in verbo conſiſtere, quando enim negatio in verbum non cadit, non eſt negatiua enunciatio, ſimiliter de affirmatione; cū igitur verbum ſemper ſit neceſſarium in enunciatione, variatio erit ſecundum nomen finitum vel infinitum, & hoc cum verbo eſt fuit; erit, ſit, vel ſimile, quę ſunt verba, cum ſignificent tempus, & quibus definitio præcedens verbi competit, & nota ſicut ſupra aſſumpſit affirmationem, quia erat prior, hic aſſumit verbum ſubſtantiuum & ſimilia, quæ ſunt omnium verborum prima, ex his enim primæ enunciationes fiunt.

3 Quare prima eſt affirmatio, & negatio &c.

Infert primam omnium affirmationem & negationem eſſe hanc, homo eſt homo non eſt, ſecunda de nomine infinito, non homo eſt, non homo non eſt. Tertia affirmatio, & negatio vniuerſalis ſimplex, vocatur enim ſimplex enunciatio finita, vt omnis homo eſt, non omnis homo eſt. Quarta infinita, omnis non homo eſt, hoc ſimiliter docet in alijs eſſe temporibus; nempe præterito, & futuro. ſecundum quæ etiam ſimiles ordinari poſſunt enunciationes, & erunt viginti quatuor ſimplices, ſiue duodecim oppoſitiones, vt facile eſt cuilibet, exemplo comperire, quod ſi his velis addere oppoſitiones ſingularum, & particularium multiplicabis multas alias ſecundum finitum, & infinitum, & ſecundum diuerſa tempora, non tamen ſecundum vniuerſalitatem ac propterea forſam Ariſt. harum non meminit, nec ſingulare, nec particulare capax eſt vniuerſalitatis.

Quando autem eſt tertium adiacens prædicatur, &c. 4

Poſtquam de enunciationibus ſimpliciſſimis, quæ ex vnico nomine vel infinito nomine, & verbo cōſtant, egit, accedit ad compoſitiones, quæ cum verbo etiam aliud admittunt prædicatum, quas vocant de tertio adiacente, & ipſum eſt tertium adiacens, prędicatur, id eſt, eſt prædicatum tertio loco ſuperueniens, non quod in enunciatione ſint tria prædicata, ſed quod ipſum prædicatum tanquam tertium nomen vel verbum, ideſt tanquam tertia dictio, hic enim ſecundum omnes fere, nomen pro dictione ſignificante ſumit, & dicit, Eſt tertiam dictionem, in enunciatione adiacens quam etiam vocat verbum vt non quamcumque dictionem eſſe ſignificet, vnde ſic eſt littera ordinanda, dico, eſt adiacere tanquam tertium nomen, ſeu vt potius dicam verbum in enunciatione.

Vbi hic aduerte cum Ammon. quod nos ſupra docuimus, ipſum, eſt tertium adiacens prædicari, quod hic expreſsè docet Ariſtotel. quando enim dico homo eſt albus. eſſe album de nomine prædico, licet Albertus cap. 2. huius doceat, eſt tertium adiacens, non eſſe prædicatum ſed copulam extremorum. idem Boet. cap. de verbo. & Sueſſa. ibidem. Nota

Dices

Dubiũ. Dices quare vocatur tertium cum potius locum obtineat medium vel primum apud Ariſtot. qui ſuo loquendi modo verborum proponit, dico cum Alber. prolatione quidem non eſſe tertium: at re tertium eſt, vt enim compoſita præcedunt formam componentem, nempe lapides, & ligna formam domus, ita & nomina tam ſubiectum, quã prædicatum ipſum verbum.

Solutio. Quamuis iudicio meo mihi videatur iſte locus aliter interpretandus, & tunc ceſſat hoc dubium, eſt n. ſenſus, dico eſt tertium, quando adiacet nomen vel verbũ, i. quando verbum, eſt, eſt tertium vel nomen aliquod eſt tertium dummodo n. ſint tres dictiones, ſit verbum tertium, vel nomen dicatur tertium, vnde ẽt poteſt verbum dici tertium, & tunc propter rationem Alber. & nomen poteſt dici tertium quia vltimo prædicatur.

Quando igitur talis eſt enunciatio, tunc inſurgunt aliæ nouæ oppoſitiones: nempe, & de prædicato finito & infinito; quare dupliciter erunt oppoſitiones, altera oppoſitio erit ſecundum prædicatum, finitum, altera oppoſitio ſecundum prædicatum infinitum ac propterea ſubiunxit, quatuor erũt enunciationes ex duab. n. oppoſitionib. quatuor emergunt enunciationes; hic aũt præſuppo nit ſubiectum infinitum; poſtea n. dicet, qñ ſubiectum, eſt infinitum harum quatuor exempla ſubdit, homo eſt iuſtus, homo non eſt iuſtus, homo eſt non iuſtus, homo non eſt non iuſtus. & tali ordine collocãtur quo enarratæ ſunt, vt habetur 1. Prior. c. vlt.

Hæc exempla de iniuſto non ſunt ex textu Ariſt. nec exempla enunciationum vniuerſalium, ſed poſtea ab Ariſt. traduntur. aliqui tabulam hanc inſeruerunt, non tamen in textu continuanda ſunt.

Quarum duæ quidem ad affirmationem & negationem, &c.

Textus hic inſignem, & celeberrimam difficultatem continet; quem varie viri doctiſſimi interpretantur & Græci, & Latini, ne tamen tyronẽ, in re hac, tam diuiſis ſcientiis obruamus: vnam, quæ magis Ariſt. v̄r conformis, adducemus, quæ expoſitio eſt Porph. & Boe. Alber. & S. Tho. ea nimirum eſt, inter has quatuor aſſignatas enunciatio nes (duæ quidem ſecundũ affirmationem & negationẽ) ineſt quarũ una eſt affirmatiua, altera negatiua (dicuntur, ad conſequentiã) vt ab affirmatiua ad negatiuã ualeat, (duæ uero minime dicuntur) i à negatiuis ad affirmatiuas non valet, velut alij volunt, (duę vero minime ideſt) nec affirmatiuæ inter ſe nec negatiuæ dicuntur ſecundum conſequentiam, ſed primum ſequamur.

V. g. ab affirmatiua ſimplici ad negatiuã infinitam valet, non è contra, vt homo eſt iuſtus, ergo homo non eſt non iuſtus ſimiliter ab affirmatiua infinita, ad negatiuam ſimplicem, non è contra, vt homo eſt non iuſtus, ergo homo non eſt iuſtus sunt n. ita compoſitæ, ut affirmatiua finita ſimplex ſimul ſit cum negatiua infinita & affirmatiua infinita, cũ negatiua ſimplici, ac proptere a Theophr. uocabat has tranſpoſitas.

A negatiuis vero non valet, non enim dices homo non eſt iuſtus, ergo eſt non iuſtus, quia prior non exiſtente homine eſt uera, quia eſt negatiua, at poſterior falſa, ſimiliter in aliis duabus.

Ac propterea Ariſt. has infinitas comparat priuationis, in quibus, vt Ariſt. docet 1. Prior. cap. vlt. non valet à negatiuis ad priuatiuas, ſed ualet e contra, ut homo non eſt iuſtus, non ualet, ergo eſt iniuſtus, quia de equo poteſt dici quo non eſt iuſtus, non tamen quod eſt iniuſtus, ualet tamen, homo eſt iniuſtus, ergo non eſt iuſtus. Nota.

Plura n. comprehendit negatio, quam priuatio, & infinitatio, quamuis infinitatio in plures ſe habeat, quam priuatio, ut docet Ammo. Nota.

Dices enim de equo, quòd eſt nõ iuſtus, non tamen quod eſt iniuſtus; neutrum tamen dices de homine non exiſtente, nec qđ eſt non iuſtus, nec quod eſt iniuſtus dices tñ, quod non eſt iuſtus, in plus ergo ſe hẽt negatio, deinde infinitatio, poſt ea priuatio, ultimo affirmatio, quæ ſolum de habente dicitur, ac propterea bene dicitur affirmatiuã ſimplicẽ, & affirmatiuã infinitiuã hẽre ſe ad negatiuas ſicut priuationes, qa ab eis ualet conſequẽtia ad negatiuas, nõ è contra

Hæc eſt huius loci explanatio diligenter mente obſeruanda horum doctorum inſignium, ſecundum Ariſt. per duas, quæ ſecundum conſequentiam dicuntur intelligit affirmatiuas: per eas vero, quæ minime, negatiuas duas ſignificat, à quibus non ualet conſequentia.

Quod

Altera expoſitio. Quod ſi liceat inter tot graues doctorum ſententias vnum, quod mihi diu cogitanti ſe obtulit, interponere dicam vnum, quod quantum conijcere poſſum, ipſius Ariſtot. proprium explicat ſenſum: verba igitur Ariſtot. fideliter in Latinum cōuerſa ſunt Iſta eadem, quæ in Boetij verſione habentur, quam etiam Græci interpretes ſuis commentarijs inſinuant. (Quatuor erunt, ille quarũ duæ ad affirmationem, & negationem ſe habent ſecũdum conſequentia, vt priuatio ne, duæ vero minime) habere ſe ad affirmationem, & negationem, non eſt aliud quam opponi vt patet de contextibus omnib. precedentibus, ſemper enim affirmationem vel negationem vocat ipſam contradictionem, ſenſus igitur eſt, duæ ex illis quatuor opponuntur, ſicut priuatiuæ, duæ vero non opponuntur, priuatiuæ, illæ quę ſunt de extremo infinito. Affirmatiua infinita eſt, ſicut affirmatiua priuata negatiua infinita eſt, ſicut negatiua priuatiua. Aliæ duæ non ſic opponuntur. nempe affirmatiua, & negatiua. ſimplices, & hoc eſt quod dicit, ſe habẽt ſecundum conſequentiam, vt priuationes, ideſt ſe habẽt ad modum, & ſimilitudinem priuationum, vt interpretatur Boet in prima editione, & ſimilitudo in hoc conſiſtit, vt enim in priuatiuis tam affirmatio, quam negatio habẽt prædicatum cum negatione, vt homo eſt iniuſtus, homo nõ eſt iniuſtus; ita in infinitis, vt homo eſt non iuſtus, homo non eſt non iniuſtus.

Nec oportet intelligere hic conſequentias, quod valeat ab vno ad alterum, quæ ſine dubio non ſunt certa; vt enim diximus ſuperius etiam ex mente horum doctorum, infinitum de his quæ ſunt & quæ non ſunt prædicatur, vnde affirmatiua infinita tam ampla eſt, quam negatiua, vt enim dicitur chimæra non eſt homo, ita chimæra eſt non hõ. quamuis ſit infinitum ſuperius priuatio iſta expoſitio non mihi diſplicet q̃uis huius iudiciũ ab alijs potius q̃ a me ſit exhibẽdũ.

6 ## Similiter autem ſe habent & ſi uniuerſalis, &c.

Eandem rationem obſeruandam docet. quando prædicate oppoſitiones in vniuerſali ſumuntur: ſunt enim aliæ, quatuor enunciationes eodem ordine, omnis homo eſt iuſtus, non omnis, homo eſt iuſtus, omnis homo eſt non iuſtus, non omnis homo eſt non iuſtus dicit has ſimiliter ſe habere, ſicut priores, tu intellige, ſecundum ſententiam priorem illorum doctorum, ſimiliter. id eſt, affirmatiua ſimplex infert negatiuam infinitam & non infertur ex ea, vt omnis homo eſt iuſtus, ergo non omnis homo eſt non iuſtus; præterea affirmatiua infinita infert negatiuam ſimplicem, non è contra; vt omnis homo eſt nõ iuſtus, ergo non omnis homo eſt iuſtus, ſicut fiebat in illis prioribus. at ſecundum expoſitionem noſtram, ſimiliter ſe habent iſtæ, quia priuatiuis aſſimilantur duæ, nempe infinitæ, vt declaraui.

Sed non ſimiliter Angulares ueras eſſe contingit, &c. 7

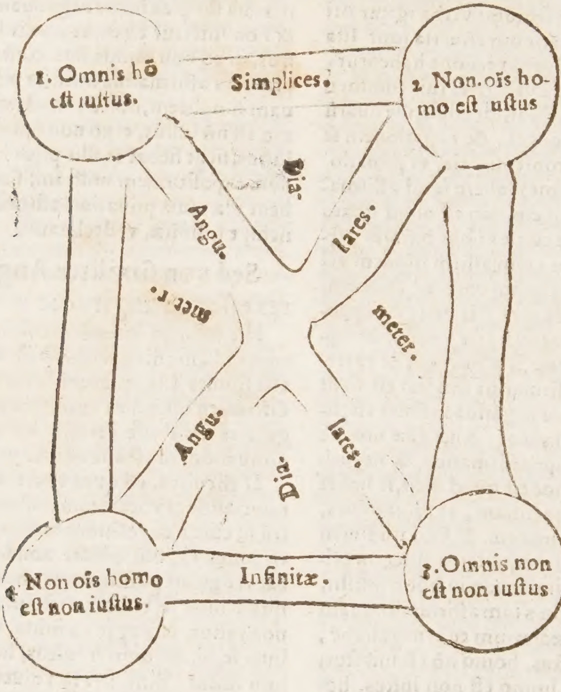
Hic eſt alius locus difficilimus expoſitorum iudicio; dixit enim Ariſt. has quatuor eſſe ſimiles illis, quatuor ſuperioribus, nũc diſcrimen oſtendit vnum, nempe in illis Angulares ſimul eſſe, veras, in his vero non ſed aliquando, id eſt aliquas Angulares.

Dubiũ. Difficultas, eſt quas vocet Angulares enunciationes vocat enim poſitas per diametrũ in cuius expoſitione laborauerunt Græci, tamen expoſitio Boet amplectenda, vocat Angulares affirmatiuas finitam, & infinitam inter ſe, vt homo eſt iuſtus, homo eſt non iuſtus, & negatiua finita, & infinitam inter ſe, homo non eſt iuſtus, homo non eſt non iuſtus. Similiter in vniuerſalibus omnis homo eſt, iuſtus, omnis homo eſt non iuſtus, ſunt angulares ſimiliter negatiuæ, non omnis homo eſt iuſtus, non omnis homo eſt non iuſtus.

Et autem modo diſcrimen in primis .n. quia indefinitæ ſunt, omnes angulares ſimul eſſe vere poſſunt, in materia contingentis at in his vniuerſalibus impoſſibile eſt quod ſimul ſint oẽs veræ. aliquæ poſſunt quidem, nempe illæ negatiuæ particulares.

Dubiũ. Dices, quare vocat Angulares ſeu oppoſitas per diametrum, dico, cum talem habeãt ordinem, vt affirmatiua ſimplex ſit prima eius negatiua ſecunda, affirmatiua infinita tertia eius negatiua quarta, ſi conſtituas quadratum, & ſingulis angulis ſingulares ex his ita vt primo, ſuperiori angulo ſit affirmatiua ſimplex, ſecundo eius negatiua, tertio inferiori dextro affirmatiua infinita, quarto eius negatiua hoc enim ordine tales

anguli numerantur, tunc inueniens affirmatiuas in angulis per diametrum oppoſitis, & negatiuas ſimiliter, vt hac ſequenti figura intelliges.

Alteras expoſitio.

Simili figuræ conſtituendæ ſunt particulares. Alij variæ ſumebant angulares in figura; nam vtraſque affirmatiuas ſuperioribus angulis deſcribebant, & tunc dicebant opponi per diametrum, ideſt per lineam rectam, ſimiliter negatiuas inferiorib ac per diametrum opponi lineam perpendiculariter cadentem ſupra vtramque ad inuicem, ſed iſta expoſitio non eſt recipienda diameter enim non eſt quæcunque linea recta, aliter coſtæ quadrati dicentur diameter, quod abſurdum eſt, ſed vt diximus, diameter eſt linea in duas medietates figuram per oppoſitos angulos diuidens, patet igitur ſenſus huius loci.

Concludit Ariſtotel. hæ igitur duæ oppoſitiones : præcedentes, altera quando eſt prædicatum finitum, altera quando eſt infinitum.

Aliæ autem duæ ad non homo, &c.

Illæ duæ oppoſitiones erant ſubiecto exiſtēte finito. at ſi ſumatur infinitum, nempe non homo, ſunt totidem, non homo eſt iuſtus, non homo non eſt iuſtus, non homo eſt non iuſtus, non homo non eſt non iuſtus, ſimiliter in vniuerſali, nec poſſunt eſſe plures oppoſitæ ſecundum finitum vel infinitum, quam hæ, vt patet (iſtæ autem extra illas ſunt) id eſt, non eſt conſequentia inter has, & illas inter ſe tamen iſtæ eandem rationem, quam ſuperius diximus, obſeruant, vt ab affirmatiuis ad negatiuas valeat, non e contra vel vt dixi, de ſimilitudine ad priuatiuas [vtentes tamen non homo vt nomine;] id eſt habent ſemper tam affirmatiuæ, quam negatiuę ſimplices, vel infinitæ

finitæ in prædicato, idem ſubiectum infinitum, ſicut in alijs erit ſubiectum finitum ſemper, nec mutabitur in aliqua.

3 In quibus verò eſt non conuenit, &c.

Hæc eſt ſecunda pars, in qua de alijs verbis adiectiuis diſſerit: docetque quamuis in his non ſit ipſum [eſt] perinde tamen eſſe oppoſitiones faciendas, ac fiunt in ipſo [eſt] hoc intellige de [eſt] ſecundo adiacente. iſta enim verba adiectiua, quamuis re ipſa eſt tertio adiacenti, æquipolleant, tamen voce, vt dicit Boetius, ſimilia ſecundo adiacenti ſunt, propterea infinitionem ſubiecti ſolam habent; vt homo ſanatur, homo non ſanatur, non homo ſanatur; non homo non ſanatur ſimiliter in vniuerſali.

Nota 1. Et quamuis iſta exempla Boet ſint per verbum [eſt] ſcilicet, homo ſanus eſt, legenda ſunt per verba adiectiua, vt habetur Grecè, & ipſemet legit in ſuis editionibus.

Nota 2. Hic aduerte ex. 1 Prio cap 42 iſta verba actiua aliquando aliquod additum recipere poſt ſe, vt amat homo Deum, & ſimilia, & ratione talium oppoſitorum recipiunt infinitatem, vt homo amat non Deum, video non album: tamen quia iſta prædicati principalis non obtinent rationem, ſed potius ſunt verbi ſignificationis adiuncta, non vocantur tales enunciationes infinitæ abſolutè. propterea maximè cauẽdum eſt in iſtis, ne argumentemur ab illis tanquàm ab infinitis affirmatiuis ad negatiuas. non.n. valet, video non album, ergo non video albũ, poſſum enim album & nigrum ſimul videre. nec valet, amo non Deum nempe Petrũ, qui non eſt Deus: ergo non amo Deũ, nec valet, poſſum non currere, ergo nõ poſſum currere, quia argumentatur à non diſtributo ad diſtributum, ex parte participij incluſi in verbo adiectiuo, vel aliàs dictum eſt.

Dubitat autem Ariſt. quãdo infinita ſit vniuerſalis, an addenda ſit negatio ſigno, an ſubiecto, vt dicamus, non omnis homo an dicendum ſit, oĩs non homo? Reſpondetur, negationem non eſſe addendam ſigno, quia illud nõ, ſignificat vniuerſale, ſed vniuerſaliter, i modum quendam, ſecundum quem notamus cuilibet parti vniuerſalis conuenire prędicatum, vel à qualibet remoueri. probat autem quòd non ſignificat vniuerſalem rem, ſed modum, quia hæ enunciationes, homo currit, non homo currit, non differunt ab illis in quibus talia ſigna ſunt, niſi in hoc quod illæ ſine tali ſigno rẽ enuncient vniuerſalem, non vniuerſaliter, verò cum ſigno rem vniuerſalem, ſed vniuerſaliter, non ergo illa ſigna addunt, niſi hunc modum vniuerſaliter, & vide quod diximus ſupra, capite quinto, indefinitas, & uniuerſales non differre in re ſignificata, ſed in modis ſignificandi.

Concludit Ariſt [ergo & reliqua eadem oportet apponi] ideſt, ſi iſtæ oppoſitæ de verbis adiectiuis ſunt ſimiles alijs, reliqua oportet opponi, ideſt, obſeruanda ſunt ea, quæ diximus de illis, quantum ad ſingulares ueras, uel falſas. uel poſſumus interpretari [ergo & reliqua debent apponi eadem] ideſt, ſi non eſt differentia inter has, niſi in ſigno, negationes ſunt in uniuerſalibus uniuerſaliter ponendæ in ipſis uniuerſalibus, ſicut in illis in quibus non eſt ſignum, ut dicatur, omnis non homo eſt iuſtus, quando negatio infinitat.

Quoniam verò contraria eſt negatio ei quæ eſt, &c. 4

Hæc eſt tertia pars, in qua Ariſt. oſtendit quæ propoſitiones ſimul ueræ eſſe poſſint, quia docuerat angulares non poſſe ſimul eſſe ueras aliquando; ſunt ergo tria dicta; primum contraria ſimul eſſe uera nequeunt, ut omne animal eſt iuſtum, nullũ animal eſt iuſtum.

Secundum, oppoſita, his nempe particularia uera poſſunt eſſe in materia contingenti, ut non omne animal eſt iuſtum, aliquod animal eſt iuſtum.

Tertium dictum, hæ duæ oppoſitę: nempe, nullum animal eſt iuſtum, aliquod animal eſt iuſtum, ſe conſequuntur cum illis duobus oppoſitis, infinitis, nempe, omne animal eſt non iuſtum, non omne animal eſt non iuſtum, hæc modo uniuerſalis affirmatiua infinita cum negatiua infinita cum affirmatiua ſimplici, ut nullus homo eſt iuſtus, cum hac; omnis homo eſt non iuſtus, & non omnis homo eſt non iuſtus, cum hac aliquis homo eſt iuſtus.

Aduer-

Aduerte: quòd propterea dixit has conſequi ſe cum illis, quia illæ primæ non ſunt Angulares At quia Angulares, ſe cum illis conſequuntur, fit vt eadem ſit harum & illarum ratio, v g iſtæ non ſunt ſimul veræ, omne animal eſt iuſtum, nullum animal eſt iuſtum; ſed non ſunt Angulares. At omne animal eſt non iuſtum, quæ eſt Angulares affirmatiuæ, eſt idem cum hac, nullum animal eſt iuſtum. Ergo ſicut hæc cum affirmatiua ſimplici, non erat ſimul vera; ita nec illa infinita, quæ æqui pollet negatiuæ. Similiter in particularibus; vt aliquod animal eſt iuſtum; aliquod animal non eſt iuſtum, ſunt ſimul ueræ; ſed non ſunt Angulares. At affirmatiua æquipollet negatiuæ Angulari, ſcilicet, nō omne animal eſt non iuſtum, propterea oſtēdit ueritatem uel falſitatem in illis primis, quia illic eſt magis notat; poſtea oſtendit, has illis æquipollere.

Dubiū. Sed unum dubium magnum ſupereſt, an ab affirmatiua ſit procedendum ad negatiuā an econtra ſunt enim varij textus Latini & Græci in hoc, in primis hic Boetius, legit ab affirmatiuis eſſe procedendum, at in ſuis commentarij, in vniuerſalibus a negatiua ad affirmatiuam procedendum, in particularib. ab affirmatiua ad negatiuam: quod idem docet Alber. c. 3.

At in textu Græco præſenti, & traductione noua ſic habet, ut ab affirmatiua uniuerſali ad negatiuam, & a negatiua particulari ad ſuam affirmatiuam ſit conſequentia, quod etiam recipit Pſellus.

Ergo exiſtimo dicendum cum Ammonio, ut mutuo ſe conſequatur affirmatiua, & negatiua. Quòd ſi dicas infinitum, non prædicatur affirmatiuè de his, quæ non ſunt, non enim dicitur Chimera eſt non homo, dico, ſuperius diximus ita affirmatiuam ſicut negatiuam eſſe ueram, & hoc hic dicit Ammon. & hoc corroborat expoſitio, quam attulit in illis uerbis (Duæ uerè minimè)

Quòd ſi hoc non placet, dico cum Pſello, hic Ariſt. loqui de ſupponentibus terminis, & his quæ exiſtunt.

Vel cum Alberto, ut ponatur conſtantia, qua indicemus rem ſubiectam eſſe, atque tunc eſt ... conſequentia.

Manifeſtum eſt autem etiā quoniam in ſingularibus, &c. 11

Oſtendit diuerſimodè ſe habere negationem in enunciationibus ſingularibus & vniuerſaliter vniuerſalibus; in ſingularibus enim nihil prohibet vel in principio, vel in medio, vel in fine collocare, vt Socrates eſt non ſapiens vel Socrates non eſt ſapiēs vel Socrates eſt ſapiens idem eſt dicere; ad in vniuerſaliter vniuerſalibus non idē eſt; differt enim dicere, omnis homo eſt non ſapiens, & non omnis homo eſt ſapiens, quia illa eſt contraria vniuerſalis, hæc contradictoria; vnde in interrogationibus multum differt, quærere de vniuerſali, & de ſingulari. nam ſi reſpondens verè negat ſingulare poſſunt ego verè affirmare per indefinitam, vt putas ne Socrates eſt ſapiens? ſi vere reſpondet interrogatus, non eſt, poſſum inferre, ergo Socrates eſt non ſapiens: & vniuerſali non licet, vt putas, omnis homo eſt albus? non, non dicam ergo omnis homo eſt non albus, ſed non omnis homo eſt albus; in quo dicemur ex negatiua vniuerſali non inferre affirmatiuam vniuerſalem, vt non omnis homo eſt iuſtus, ergo omnis homo eſt non iuſtus. in ſingularibus id licet ſemper ex negatiua inferre affirmatiuam; vbi conſtat ſecundum Ariſtot. valere a negatiua ad affirmatiua infinita, vt Socrates eſt non eſt ſapiens, ergo Socrates eſt non ſapiens, niſi in illis propter vniuerſalitatem, non autem propter ſuppoſitionem vel non ſuppoſitionem, vt aliqui interpretantur ſuperius.

Illę verò ſecūdum infinita contra iacentes nomina, &c. 12

Ariſtoteles vnum hic dubium remouet; cum enim negationes nominibus per ſe apponantur, & verbis per ſe, vt non homo non iuſtus, non currit; poſſet quis dubitare eſſe negationes abſque nomine, & verbo; non homo enim eſt negatio abſque verbo non currit, eſt negatio abſque nomine, quod ſupra negatum eſt: cum dixit affirmationem & negationem, eſſe ex nomine, vel ex finito nomine, & verbo ſimul; & hoc eſt quod dicit, (illæ negationes contra iacentes) id eſt, compoſitæ ſecundum

dum infinita nomina, & verba. Sunt autem compoſitæ ad finita nomina & verba videntur eſſe negationes, reſpondet; nullo modo eſſe negationes, & probat omnis negatio verum vel falſum ſignificat, at illæ voces negatæ nec verũ nec falſum ſignificant, quouſque aliud eis addatur, ergo non ſunt negationes. Quod autem nihil veri vel falſi ſignificẽt, manifeſta ex oppoſitis, nempe, homo, animal per ſe, vincit currit iſta nihil per ſe veri vel falſi ſignificant, quo minus illa. Huius ratio eſt ſecundum Ammo & Alber quia cum illa aliquam naturam ſignificent, magis videntur verum vel falſum ſignificare, quam illa infinita quæ nihil videntur ſignificare, vel ſecundũ Caietanum, illę voces ſimplices ſunt propinquiores enũciationi, quam infinitę; quia enunciatio ſimplex & infinita prior eſt, & cum hę veri vel falſi nihil ſignificent, ergo minus ſignificabunt infinitæ voces per ſe.

13 Significat autem eſt hominis non homo iuſtus &c.

Illo dubio de negatione interpoſito, reuertitur Ariſt. ad oſtendendam conſequentiam in infinitis ſuperius autem dixit de infinitis ex prædicato, ſubiecto manente finito; nunc docet eas, quæ ſubiectum habent infinitum, & primum dicit has omnino eſſe extra illas, quod ſuperius dixit; ideſt non valet conſequentia ab ijs quæ de ſubiecto infinito ſunt ad eas quæ finitum habent ſubiectum, tamen inter ſe habent ſimilem rationem cum illis, vnde iſtæ, omnis homo eſt iuſtus, non omnis homo eſt iuſtus nihil ſignificant, cum illis de finitio ſubiecto, tamen quemadmodum illæ duę ſunt æquiualentes, omni, homo eſt non iuſtus, & nullus non homo eſt iuſtus, addetur, ſicut etiam illæ idem valent, aliquis homo eſt iuſtus. & non omnis homo eſt non iuſtus ita & hæ, aliquis non homo eſt iuſtus, & non omnis non homo eſt non iuſtus, eadem enim in is eſt inter ſe oratio.

14 Tranſpoſita vera nomina & verba idem ſignificant &c.

Dubium vltimo ſoluit quod oritur ex eo, quod modo nomen modo verbum poſt ponit, modo ſubſtantiuam, modo adiectiuum: poſſet quis decipit exiſtimans eſſe propterea diuerſas enunciationes, quod repellens Ariſtot. docet nomina & verba tranſpoſita idem ſignificate v.g. idem eſt, eſt albus homo, & eſt homo albus, quod probat quia aliter vna affirmatio duas haberet oppoſitas negationes, quod ſupra reprobatũ eſt. patet ſumo has, eſt albus homo, & eſt homo albus; illa prior habet hanc negationẽ non eſt albus homo, illa poſterior quam habebit? vel hanc non eſt non homo albus; & hoc non, quia iſta reſpondet illi non homo eſt albus, vel hanc, non eſt homo albus, ſed iſta eſt negatio etiam illius, eſt albus homo, ergo vel iſta, eſt albus homo habebit duas negationes, priorem ſcilicet non eſt albus homo, & hanc, non eſt homo albus, vel iſtæ erunt eadem negatio, ita vt eſt, quod ſi vna negatio ſunt, non eſt albus homo. & non eſt homo albus, ergo & eadem affirmatio erunt, eſt albus homo eſt homo albus.

Hic vnum probandum ſupereſt, nempe illas duas negatione non eſt homo albus & nõ eſt albus homo, eſſe negationes illius eſt albus homo, hoc facile eſt, quia eodem modo ſe habet quantum ad oppoſitionem, cum vna ſicut cum altera, nec veritate vel falſitate vllo modo illæ differunt.

Colligit ergo, (nõīa, & verba tranſpoſita idem ſignificant.) circa quam aduerte, duplicem eſſe tranſpoſitionem, ex Ammo. & Caietano. eſt ſitualis ſolum in qua ſolus ſitus terminorum mutatur, ſicut qui ſolum mutat duo loca altera eſt ſitualis, & formalis; quando non ſolum locus ſed aliqua mutatur forma vt qui cum loco valetudinem, vel diſpoſitionem mutat, ita ſimiliter, quando non ſolum termini, quo ad ſitum mutantur, ſed quo ad formam, quia ex ſubiecto in prædicatum, vel ex prædicato in ſubiectum mutantur.

Propoſitio autem Ariſtot. de ſola tranſpoſitione ſitualiter, intelligenda eſt, quando nomen, uel uerbum ſitum mutant, non formam, ſed prædicatum manet, & ſubiectum manet idem, nec proprietas Logica mutatur.

Ex hoc capite duos uſus maximos percipimus, alter eſt, abundantia enunciationum multiplex, nam uel eſt uerbum adiectiuum,

ctiuum vel ſubſtantiuum, ſi adiectiuum, tunc vel ſubiectum eſt finitum, vel infinitum, tam in affirmatione quam in negatione vel vniuerſaliter, vel non vniuerſaliter & tunc ſunt octo propoſitiones de præſenti, totidem de futuro, totidem de præterito, ſi fuerit verbum ſubſtantiuum, tunc vel de ſecundo adiacente, vel de tertio, ſi de ſecundo, eodem modo ſunt octo, ſecundum quolibet enim temporum ſi de tertio, tunc vel ſubiectum eſt infinitum, & tunc ſecundum prædicatum finitum vel infinitum ſunt octo ſecundum quodlibet temporum vel de ſubiecto infinito, & tunc ſunt totidem ſecundum tempora, vnde reſultat magnus numerus, quem deſcribere exemplis cuilibet erit facile. Quod ſi velis hic ſumere ſubiecta ſingularia, & particularia, facies tot enunciationes, quod præcedentes, demptis vniuerſalib. vniuerſaliter, quia ſingula, vel particularia vniuerſalitatem nō recipiunt. Alter fructus eſt modi arguendi penes finitum, & infinitum, qui ſunt duo, quando ſubiectum eſt finitum, alij duo ſubiecto exiſtente infinito. In ſubiecto finito, alter ab vniuerſali affirmatiua infinita, ad negatiuam ſimplicem vniuerſalem, & econtra ſubiecto ſupponenti, vt omnis homo eſt non iuſtus, ergo nullus homo eſt iuſtus. alter ab affirmatiua finita particulari ad negatiuam infinitam particularem, & e contra vt aliquis homo eſt iuſtus, ergo non omnis homo eſt non iuſtus, ijdem modi ſunt ſeruato ſubiecto infinito, vt omnis non homo eſt non iuſtus ergo nullus non homo eſt iuſtus. & aliquis non homo eſt iuſtus, ergo non omnis non homo eſt iuſtus, & hæc ſufficiant circa hanc materiam de infinitus enunciationibus.

De enunciationum vnitate, ac pluralitate. & quo pacto veritas, & falſitas in eis reperiatur in prædicationibus coniunctis, atque diuiſis.

Cap. II.

AT vero verum de plurib. vel plura de vno affirmare, vel negare niſi ſit vnum aliquid quod ex pluribus ſignificatur, non eſt affirmatio neque negatio vna. Dico autem vnum, non ſi vnum nomen poſitum ſit non ſit autē vnum aliquid ex illis, vt hō eſt fortaſſe, & animal, & bipes, & manſuetum, ſed ex his, vnum ſit, ex albo autem, & homine & ipſo ambulare non eſt vnum. Quare nec ſi vnum aliquid de his affirmet aliquis erit affirmatio vna. ſed vox quidem vna, affirmationes vero multæ, nec ſi de vno iſta, ſed ſimiliter multæ.

Si ergo dialectica interrogatio reſpōſionis eſt petitio, vel propoſitionis vel alterius partis contradictionis, ꝓpoſitio vero cōtradictionis, eſt vnius pars: non erit vna reſponſio ad hæc, neque.n.interrogatio vna, neque etiam ſi ſit vera, dictum eſt autem de his in Topicis.

Simul autem manifeſtū eſt qđ nec hoc ipſum quid eſt. Dialectica interrogatio eſt, oportet enim datum eſſe ex interrogatione eligere vtram velit cōtradictionis partem enunciare, ſed oportet interrogantem determinare, vtrum hoc ſit homo, an non hoc. 8. To

Quoniam uero hęc quidem prędicantur compoſita, vt vnū omne prædicatum fiat, eorum quæ extra prædicantur: alia vero non: quę eſt differentia. De homine enim verū eſt dicere, & extra animal, & extra bipes, & hæc vt vnum, & hominum, & album, & hæc vt vnum, ſed non ſi ∴ cōtrarius eſt, & bonus etiam contrarius bonus, ∴ Si enim quoniam vtrumque verum eſſe oportet, & ſimul vtrumq; multa in .a.l. q re nō rum v rum.

conue-

conuenientia erunt. De nomine.n. hominem uerum eſt dicere & album, & quare & omne. rurſus ſi album ipſum, & omne, quare erit homo albus, albus & hoc in infinitũ & rurſus muſicus albus ambulans, & hæc eadem frequenter implicita in infinitum. Amplius, ſi Socrates eſt; & Socrates eſt homo; Socrates homo eſt, & ſi homo, & bipes, erit hõ bipes. Quod igitur, ſi quis ſimpliciter ∴ dicat complexiones fieri, multa accidit dicere inconuenientia, manifeſtum eſt.

5 Quemadmodum autem ponendum eſt, nunc dicimus, Eorum igitur quæ prędicãtur & de quib. prędicari accidit, quęcunq; ſecundum accident dñr, vel de eodem, vel alterũ de altero, hæc nõ erunt vnum vt hõ albus eſt, & muſicus ſed non eſt vnum album: & muſicum, accidentia.n. ſunt utraq; Nec ſi album, muſicum uerum eſt dicere tñ non erit album muſicum unũ aliquid. ſcd̃m accidens.n album muſicum. quare non erit album muſicum unum aliquid quocirca nec contrarius bonus ſimpliciter, ſed aĩal bipes; non enim ſecundum accidens.

6 Amplius nec quęcunque inſunt in altero, quare neque album frequenter, neque; homo, homo animal eſt uel bipes, inſunt enim in homine animal & bipes.

7 Verum eſt aũt dicere de aliquo & ſimpliciter; ut aliquẽ hominem hominem, aut aliquem album hominem, hominem albũ, nõ autem ſemper. Sed quãdo in adiecto quidẽ aliquod oppoſitorũ inſit, quod conſequitur contradictio, non uerum ſed falſum eſt, ut hominem mortuum hominem dicere, quando autem non ſit uerum.

Aut, qñ inſit quidẽ, ſemper non uerum eſt; qñ uero non inſit, non ſemper uerum eſt, ut Homerus eſt aliquid, ut poeta, utrum igĩ eſt an non ſcd̃m accidens.n. prędicatur, eſt, de Homero, (quod enim eſt poeta,) ſed, non ſecundum ſe prædicatur de Homero ipſum eſt.

Quare in quibuſcunq; prędicationib. neq; contrarietas ineſt, ſi definitiones pro nominibus dicãtur, & ſecundũ ſe prædicentur & non ſecundum accidens, in his aliquid, & ſimpliciter verum, erit dicere. 8
Quod autem non eſt, quoniam opinabile eſt, non eſt verum dicere eſſe aliquid opinio enim eius eſt, nunquid eſt ſed quod non eſt.

Huius capitis ſcopus eſt, cum multæ ſint enunciationes coniunctæ, quæ plura prædicata vel ſubiecta habent, & multe ſint ſimplices, quæ ſingula ex illis per ſe prædicantur, aliquando euenit, vt quæ vere coniuncta prædicamus, diuiſim enunciemus falſo vt cadauer eſt homo mortuus: vera eſt coniuncta, diuiſa falſa, cadauer eſt homo aliquando diuiſa vera enunciamus, vt homo eſt muſicus, homo eſt albus, tamen coniuncta falſa eſt Muſicus albus Ariſtotelis igitur hoc capite docet, quando diuiſa contingere, quando coniuncta diuidere liceat, & hic eſt ſcopus capitis, quod in tres particulas claritatis cauſa diuidi poteſt. Primo docet quæ multiplex quæ vna enunciatio ſit: hoc enim neceſſarium eſt ad doctrinam de coniunctis & diuiſis. ſecundo mouet quæſtionem circa hoc, & argumentis diſputat circa illam. Tertio ſoluit difficultatem hãc, docendo quod intendit.

At vero unum de pluribus, uel plura de uno, &c.

Nota. Primo ergo conſtituit quid enunciatio vna, quid multiplex ſit. Eſt aduertendum quod poſſumus quadrupliciter enunciare, vel plura de pluribus, vt homo, & leo eſt fortis, & manſuetus, vel vnum de vno, vt homo eſt albus, vel plura de vno, vt Deus eſt iuſtus, fortis & patiens, vel vnum de pluribus, vt homo & leo eſt fortis. Inter has vnam enunciationem vocat Ariſtotel. quæ vnum de vno enunciat, reliquas vero multiplices.

Explicat autem, quid vocet vnum, quid plura, vnum non ſolum debet eſſe voce, ſed re ſignificata, ita: vt ſi vna vox ſit, multa tamen æquiuoce ſignificet, talis enunciatio ſimpliciter ſit multiplex, ſecundum quid vna, nempe voce, vt canis currit ſimiliter plura intelliguntur re, quæ non faciunt vnam tamen rem ſignificent, vel plura vnam rem facientia per ſe, ſicut animal bipes, manifeſtum, quæ eſt definitio hominis: tunc talis erit enunciatio vna. In ſumma, eſt conſideranda vnitas, vel pluralitas rerum ſignificatarum, non vocum.

Dubiũ. Dubitabis, quare Ariſtot. dixit hæc verba cum coniunctione, & dubitatione, nempe homo fortaſse eſt animal, & manſuetum & bipes? reſpondens Boet. ex Porphyr. in ſecunda edit docet, quòd iſtæ partes definitionis dupliciter poſſunt prædicari, aut per ſe, & tunc faciunt plures enunciationis, homo eſt animal, & homo eſt bipes, & homo eſt manſuetus, aut coniunctæ, & tunc faciunt enunciationem vnam, vt homo eſt animal bipes, manſuetum. hic autem illam coniunctionem dicit per ſe ſumi: vt ſit ſenſus, iſtæ partes, quæ per ſe ſumptæ enunciationes plures faciunt, coniunctæ tamen & quando de vno ſubiecto prædicantur, vnam faciunt enunciationem, quia ſignificant, rem vnam, dicit autem (fortaſſe) quaſi aliquando accidat ex illa vna plures fieri enunciationes, quando ſeparatim partes ſumantur.

Si ergo Dialectica interrogatio reſponſionis eſt, &c.

Iuxta. Alber. & Eſcula. & alios, hic probat Ariſto. illam eſſe enunciationem multiplicem, in qua plura enunciamus, de pluribus, vel vnum de pluribus, vel plura de vnum probat autem ex reſponſiones, propoſitio enim eſt reſponſio interrogationis, ſed illa non eſt vna interrogatio; quæ ſit per tot prædicata vel ſubiecta, ergo ne erit vna reſpōſio, nec vna enunciatio, ſed multiplex vnde qui petit, canis nec eſt ſubſtantia multa petit, ideo non debemus vnica reſponſione reſpondere, etiam ſi vnum ſit, illa multa enunciare ſimul. Accidit enim quod vera ſit, vt Deus eſt iuſtus, & ſapiens vtrum quidem vtrumque, ſed interrogatio eſt multiplex, & ideo non debet eſſe vnica reſponſio, hæc eſt interpretatio horum.

Alter expoſitio. At melius eſt cum Græcis, iſta verba, non tanquam probatiua, ſed illatiua, legere, vt ſit ſenſus ex quo tales enunciationes ſunt multiplices, ſit vt interrogationes harum non mereantur vnam reſponſionem.

Nota. Sed vt iſta rectius intelligantur, aduerte, quod hic non de Dialectica in communi loquitur, quæ in partem demonſtratiuam, & Topicam eſt cauſa, ſed ſolum de parte Topica.

Eſt autem diſcrimen inter eum, qui demonſtratione vtitur qualis eſt ille qui habet rei ſcientiam, & illum qui ſyllogiſmo Topico qualis ille eſt, quòd rei habet opinionem, qui demonſtrat quærit ſemper neceſſaria, quæ ſemper vera ſunt nec aliter ſe habere poſſunt, vt quod homo ſit riſibilis, quod ignis ſit calidus, & ea intentione circa illa verſabitur, vt eorum cauſam indaget & conſequantur. At Topicus conſiderat probabilia, quæ taliter ſe habent, vt aliter ſe habere poſſint, & ea inquirit, vt probabiliter, & opinatiue cognoſcat.

Hinc ſequitur vnum, quod qui vtitur demonſtratione ſumit vnam partem contradictionis probandum, nempe quæ neceſſaria, eſt nam ambæ partes ſimul neceſſariæ eſſe non poſſunt, at qui Topice procedit, quia vtraque pars contradictionis poteſt eſſe probabilis; probat vtraque, modo hanc, modo illam, quod docet Ariſt. primo elenchorum, cap 11.

Hinc ēt ſequitur quod aliter, vtitur interrogatione ſcientificus, & qui demōſtrat aliter Topicus, Qui demonſtrat, interrogat vnam partem, quæ neceſſaria eſt, vt ſibi demonſtratur: petit enim Phyſicus, an ani-

ma

ma ſit immortalis, vt demonſtret: petit Geometra, an triangu'us habeat tres æquales duobus rectis, vt demonſtret. At Topicus petit vtramque partem contradictionis, ſiue hanc, ſiue illam, vt probabiliter circa vtramque diſputet.

ota 2. Eſt igitur interrogatio Dialectica, ſeu Topica contradictionis petito, vt ſibi hæc vel illa detur pars, & hoc eſt, quod docet Ariſtot. ſed conſideranda ſunt verba, inquit (eſt petito reſponſionis vel propoſitionis vel alterius partes contradictionis) omnia idem ſunt, ſed notat varios modos, vel reſpondendi vel interrogādi Topice aliquando ſolet reſponderi per particulam non, vel ſic: vt eſt anima diuiſibilis? poteſt dici, ſic vel non: propterea dicit eſt petitio reſponſionis aliquando repetitur eadem propoſitio, vt ſi dicat. anima & diuiſibilis ideo dicitur petitio propoſitionis aliquando qui interrogat, exprimit duas partes, vt anima eſt diuiſibilis an non? & tunc reſpondetur per vnā partem contradictionis. propterea dicit, eſt reſponſio alterius partis contradictionis.

ota. 3. Tamen hic aduerte, licet Topicus aliquando, interroget vnam partem formaliter, aliquando ambas partes virtualiter ſemper interrogat inter vtramque partem contradictionis, ſiue hoc, ſiue non, quod non facit demonſtrator, nec virtualiter, nec formaliter.

5 Simul autem manifeſtum, eſt quoniam, &c.

ota. Hic vnum infert, quod maxime declarat interrogationem Topicam, nempe petere, quid eſt homo? non eſt Topica interrogatio, nec petere quid hoc eſt; Pro quo aduerte ex Boet. in ſecunda editione, triplex eſt interrogatio, prima eſt Topica, quæ contradictionis partem quærit, ita vt determinet contradictionem, ſed liberum relinquat reſpondenti, quamlibet eligere, vt qui dicit, anima eſt vna, an non? hic, coarctat interrogans reſpondentem, vt intra has partes reſpondeat, ſed manet in electione, hoc vel illud reſpondere, hæc igitur eſt interrogatio Topica. Alia eſt interrogatio non dialectica, ſeu non Topica, quæ inter contradictionis partes non quærit, ſed uaga eſt, quæ ſi fuerit rei neceſſariæ, eſt demonſtratiua, vt quid eſt homo? hic enim nullam partem determinat, ſimiliter quæ differentia eſt animalis. ſi vero fuerit rei accidentis ſeu contingentis, eſt interrogatio familiaris, vt cuius eſt domus? quando veniſt? hic patet ſenſus Ariſt. dicit enim quid eſt non eſſe interrogationem Dialecticam, ideſt Topicam, quia non determinatur ad aliquot partes contradictionis alicuius, & obſerua hanc doctrinam.

Obijcies primo Top cap. 4. inter interrogationes Topicas eſt vna, definitionis problema, definitio autem explicat quid eſt ergo eſt interrogatio Topica ipſius quid eſt Dubiū. Dico ad hoc. Duplex eſt quæſtio, ſeu interrogatio, quid eſt, altera vaga & indeterminata ad partes contradictionis, vt ſi dicas, quid eſt homo? quid eſt angelus? & talis non eſt Topica vt hic dicitur, altera eſt determinata ſub contradictione, vt vtrum animal rationale ſit definitio hominis, nec ne; talis eſt Logica, & hoc docet primo Topic. Idem eſt dicendum de Genere de Differentia, quæ ſi interrogentur vagæ, non ſunt interrogationes Topicæ, vt, quod eſt Genus hominis? quæ eſt Differentia hominis? ſi vero determinate petantur ſunt Logicæ, ut an rationale ſit differentia hominis nec ne? & hanc ſolutionem maxime ſerua, quā etiam Ariſt. hic exprimit: dum dicit, Dialecticum determinare, an hoc ſit homo, an non hoc.

Quoniam vero hęc quidem prędicantur compoſita, &c. 6

Incipit Ariſtot. quæſtionem de coniunctis, & diuiſis proponere, huiuſmodi autem eſt interrogatio. Cum multa diuiſim vere enuncientur, quæ ſi coniuncta prædicemus enunciatio falſa erit, alia autem multa & coniuncta, & diuiſa vere enuncientur, quæ erit huius diſtinctionis cauſa? quod autem illud ita eueniat, patet dicimus enim vere diuidentes. Socrates eſt homo, & Socrates eſt albus, & etiam vere coniungimus, Socrates eſt homo aliquis, ſimiliter homo eſt, animal, & homo eſt bipes, & coniuncte homo eſt animal bipes, aliquando non ita dicitur enim eſt homo cytharædus, & homo eſt bonus, non autem eſt cytharædus bonus ſi enim ille ſit ſtudioſus non tamen admodum peritus artis cytharizandi, di-

uiſa eſt vera, coniuncta eſt falſa.

Quid igitur dicetur ad hoc (poſſet quis reſpondere, & aſſignare regulam hanc, quando diuiſa enunciare verum eſt, tunc enunciare coniuncta verum erit, hoc reijcit Ariſt. tanquàm falſum. Primo de homine eſt verũ dicere, quòd eſt homo, & quod eſt albus, ergo coniunctà, quòd eſt homo albus vel alterius de illo homine verum eſt dicere, quòd eſt homo albus, & verum quòd eſt albus, ergo dicetur quòd eſt homo albus & iterum ſumam illud idem, & faciam multas negationes, quod non licet, præterea, de homine eſt verum dicere, quòd albus, & diuiſim quod eſt Muſicus, & quod eſt ambulans ergo quòd eſt albus Muſicus, ambulans, & iterum de homine eſt verum iſta coniunctè dicere, & iterum vnum ex illis, ergo omnia coniunctè, & iterum ſæpius illa implicabo, quod abſurdum maximè eſt: præterea Socrates eſt Socrates, & eſt homo, ergo dicam Socrates eſt Socrates homo, quæ eſt negatio, nec admittenda.

5 Quemadmodum autem ponendum eſt, &c.

Determinat hanc difficultatem, & primo de coniunctis quando liceat diuiſa coniungere, poſtea de diuiſis, quando liceat coniuncta diuidere. circa primum duas regulas aſſignat, quando non licet diuiſa coniungere. Altera eſt, quando quę diuiſim prędicantur, ſunt accidentia ad inuicem, vel reſpectu alicuius tertij, nam tunc alio non faciunt vnum per ſe, v.g. homo eſt albus, & homo eſt muſicus, non valet, ergo albus Muſicus quia vtraque accidunt homini, ſimiliter homo eſt citharœdus, & eſt bonus non valet ergo eſt citharœdus bonus, quia vtraque accidunt homini, & ad inuicem etiam dico (ad inuicem) quia ſi vnum alteri accidat, non è contra, non impedit, vt Socrates eſt homo, & eſt albus, valet, ergo eſt homo albus, quia vnum eſt accidens alterius, non autem e contra.

6 Nec quæcumque inſunt in altero, &c.

Altera regula eſt nec ex his, quæ diuiſa prædicantur, vnum includantur in altero actu; qua ratione ſuperiora argumenta non valent coniuncta, quia in vna parte actu includitur altera; dico (actu) quia potentia nihil prohibet; dicimus enim, homo eſt animal, & rationale, ergo animal rationale, & tamen animal, quia genus eſt, differentias continet in potentia.

Verum eſt autem dicere de aliquo & ſimpliciter, &c. 7

Hic de diuiſis agit, oſtenditque coniuncta dicere aliquando licere, vt hic eſt homo albus, ergo eſt homo, & eſt albus: ſed non ſemper id licet, quãdo verò non liceat, duabus regulis explicat, altera eſt, quando coniunctum conſtat ex partibus repugnantib. non licet vti diuiſione, dicitur enim, cadauer eſt animal mortuum, ſed non diuides, ergo eſt animal. ſimiliter imago eſt homo pictus, non valet, ergo eſt homo: quia illa duo repugnant quòd ſit mortuum, & animal, quòd ſit homo, & quòd ſit pictus; dices tu ſi repugnant; quomodo coniunguntur, non enim dicitur homo irrationalis. Dico & aduerte: quando iunguntur, vnum non retinet ſignificationem participalem, ſed tranſumptiuam, ibi enim ſit diſtractio termini, vt non pro ſignificato proprio, ſed improprio ſupponat, vt quando non additur membrum diſtrahens, non ſit coniunctio, propterea non dicitur homo irrationalis, nec animal inſenſibile. Nota

An etiam quando ineſt, ſemper non verum eſt, &c. 8

Dubitat Ariſt. an ſicut ſemper eſt falſum huiuſmodi coniuncta repugnantia diuidere, ita ſemper verum ſit reliqua coniuncta ſemper diuidere, & docet adhuc non eſſe: quod explicat Auer. & Boet. quando partium coniunctio, vna per alteram ineſt ſubiecto, dicitur per accidens, vnde non valet, eſt Cytharędus bonus, ergo eſt bonus, quia bonus inerat ſubiecto per artem cytharizandi, non per ſe; vide Caietanum hic.

Et ponit alteram regulam, quando vnum prædicatur per accidens, non licet diuidere, vt Homerus eſt poeta, eſt vera, non tamen licet dicere, ergo Homerus

eſt

eſt, quia, eſt per accidens prædicatur

abiũ. Dices tu quid eſt, quod (Eſt) per accidens prædicetur? nota ex Boet. & Ammon. Aliquãdo (ẽſt) vnit ſuam ſignificationem nempe exiſtentiam immediate ſubiecto, & mediate vnit prædicatum, vt homo eſt albus, ideſt exiſtit albus, & tunc dicitur per ſe prædicari, ideſt immediate, de ſubiecto aliquando non immediate ſubiecto vnitur, ſed mediãte prædicato, vt Homerus eſt Poeta non dicitur hic: quod Homerus immediate per ſe exiſtat, ſed exiſtent a illi applicatur ratione Poetæ, vt ſit ſenſus, Homerus in ſua poeſi exiſtit, non in ſe, & tunc dicit per accidẽs prædicari de ſubiecto, quia non ratione ſui, ſed ratione talis prædicati & hoc obſerua, vbi vides, clarè ipſum (eſt) de tertio adiacente prædicari.

9 Quare in quibuſcunque prædicationibus, &c.

Concludit Ariſt. hic oſtendens, quando ita non ſit vt in his duobus caſibus, coniuncta diuidi poſſunt; & pro primo caſu oſtendit. quando cognoſcatur repugnantia illorum coniunctorum, nempe ſi definitiones eorum aſſignentur, vt patet ſi definiatur animal, & mortuum, tunc cognoſcitur repugnantia animal enim eſt viuens, mortuum vero priuatum vita.

Secundam regulam oſtendit pulchro exemplo de re quæ non eſt, dicimus quod eſt imaginabilis, ſeu opinabilis; dicere, quod opinabilis eſt, non eſt dicere, quod eſt in ſe, immo non eſt, ſed dicitur quod exiſtat; non in re ſed in imaginatione, ita ſit in illis, Homerus eſt Poeta, &c.

Circa hoc aduerte: quando diuiſa cõiungis, vt ſerues idem ſubiectum pro eodem, & ſecũdum idem tempus, & coniungas totalia prædicata, vnde non ualet, animal eſt cygnus, & animal eſt nigrum, ergo aſt animal cygnus niger, non enim pro eodem ſumis ſubiectum, nec valet, Cicero fuit puer & fuit ſapiens, ergo fuit puer ſapiens, non. n. idem tempus ſumis, nec valet video hominem, & video nigrũ, ergo video hominem nigrum, quia totalia prædicata non iungo, prædicata autem totalia ſunt videns hominem, & videns nigrum, circa diuiſionem aduerte, quando negata diuidis, diuide diſiunctiue, vt Socrates non eſt hõ albus, ergo non eſt hõ, vel non eſt albus at affirmata copulatiue, vt Socrates eſt hõ albus, ergo eſt hõ, & Socrates, eſt albus, hęc de hoc capite.

De enunciationibus cum modo, & earum adinuicem oppoſitionibus, ac conſequentijs tum, ex aliorum, tum ex propria opinione. Cap. III.

HIs vero determinatis cõſiderãdum eſt, quemadmodum ſe habent negationem & affirmationes ad ſe inuicem, quæ ſunt de poſſibili eſſe, & non poſſibili, & de contingenti, & non contingenti, & de impoſſibili & neceſſario, habent. n. aliquas dubitationes. Nam ſi eorum, quæ complectuntur, illæ ſunt ſibi inuicem oppoſitæ contradictiones, quæcunque ſecundum eſſe & nõ eſſe diſponuntur, vt eius quæ eſt, eſſe hominem, negatio non eſse hominem, non ea, quę eſt eſse non hominem, & eius quę eſt, eſse album hominem, ea quæ eſt nõ eſse album hominem, ſed non ea quæ eſt, eſse non album hominem (ſi enim de omnia vt affirmatio, aut negatio eſt, lignum, erit verum dicere eſse non album hominem;) ∴ qđ ſi hoc modo, & in quibuſcunque eſse non additur, idem faciet quod pro eſse dicitur, vt eius quæ eſt, homo ambulat non hæc ambulat nõ homo negatio erit, ſed hęc, nõ ambulat homo, nihil enim differt dicere hominem ambulare, vel hominem ambulantem eſse. Quare ſi hoc modo vbique & eius quæ eſt poſſibile eſse, negatio erit

Sectio quarta, ſecundũ Græcos

∴ a. l. a dit. quod in conueniẽs eſt

poſſibile non eſſe, ſed non ea quæ eſt, non poſſibile eſſe.

2 Videtur autem, idem poſſe & eſſe & non eſſe; omne.n.quod eſt poſſibile diuidi vel ambulare, & non ambulare. & nõ diuidi poſſibile eſt. Ratio autem eſt quoniam omne quod poſſibile eſt, non ſemper in actu eſt quare; inerit ipſo etiam negatio, poteſt enim & non ambulare qđ eſt ambulatiuum & nõ videre, quod eſt viſibile, at vero impoſſibile eſt de eodem oppoſitas veras eſſe affirmationes & negationes. nõ igitur eius quę eſt, poſſibile eſſe negatio eſt hęc, poſſibile non eſſe.

3 Contingit enim ex his aut idem affirmare & negare ſimul de eodẽ aut non ſecũdum eſſe vel non eſſe, quæ opponuntur fieri affirmationes, & negationes; ſi ergo illud impoſſibile eſt hoc erit magis eligendum; eſt igitur negatio eius quę eſt poſſibile eſſe ea quę eſt, non poſſibile non eſſe. ſed non ea quæ eſt poſſibile non eſſe. Eandem quoq; ratio eſt, & in ea qđ eſt contingens eſſe, etenim negatio eius eſt, non cõtingẽs eſſe, & in alijs quoq; ſimul modo vt in neceſſario, & impoſſibili.

4 Fiunt enim quemadmodum in illis eſſe & non eſſe oppoſitiones, ſubiectæ vero res, hoc quidem album illud vero homo; eodem quoque modo hoc in loco; eſſe quidem & non eſſe ut ſubiectum ſit, poſſe vero & contingere oppoſitiones ſunt, determinantes (quemadmodũ in illis eſſet & non eſſe) veritatẽ & falſitatẽ; ſimiliter hę in eo, ꝙ eſt, eſſe poſſibile, & eſſe non poſſibile,

Eius vero quæ eſt, poſſibile non eſſe negatio eſt, nõ eo quæ eſt, non poſſibile eſſe, ſed ea quæ eſt, nõ poſſibile non eſſe, & eius quæ eſt poſſibile eſſe, non, ea quæ eſt, poſſibile non eſſe, ſed ea quæ eſt, non poſſibile eſſe. Quare & ſequi ſeſe inuicem videbuntur, poſſibile eſſe, & poſſibile non eſſe, idem enim poſſibile eſſe, & non eſſe: non enim contradictiones ſunt ſibi inuicem huiuſmodi poſſibile eſſe, & poſſibile non eſſe. Sed poſſibile eſſe, & non poſſibile eſſe, nunquam ſimul in eodẽ verę ſunt, opponuntur enim, neque ea quæ eſt, poſſibile nõ eſſe, & non poſſibile non eſſe, nũquam ſimul in eodẽ vere ſunt, Similiter autem & eius quę eſt neceſſarium eſt eſſe, negatio non eſt ea, quę eſt, neceſſariũ non eſſe, ſed ea quæ eſt, non neceſſarium non eſſe, ea quæ eſt, neceſſariũ non eſſe. ea quæ eſt, non neceſſarium non eſſe, & eius quæ eſt impoſſibile eſſe, non eſt, ea quæ eſt, impoſſibile non eſſe, ſed hęc, non impoſſibile eſſe, eius vero quæ eſt, impoſſibile nõ eſſe, ea quę eſt, non impoſſibile non eſſe, Vniuerſaliter vero, (quemadmodum dictum eſt) eſſe quidem & non eſſe oportet ponere, quemadmodũ ſubiecta: negationem vero & affirmationem hæc ſcientiam.ad eſſe, & non eſſe opponere. & has oportet putare eſſe oppoſitas dictiones; poſſibile, & non poſſibile; contingens, non contingens, impoſſibile, non impoſſibile, neceſſarium non neceſſarium: verum, non verum. 5

Conſequentię vero ſcđm rationem 6

nem ſunt cum ita ponuntur: illa. n. quæ eſt, poſſibile eſſe, ſequitur ea, quæ eſt, contingit eſſe. & hæc conuertitur illi, & nō impoſſibile eſſe, non neceſſarium eſſe, illā verò quę eſt poſſibile non eſſe, & contingēs non eſſe, ea quę eſt, nō neceſſe non eſſe, & non impoſſibile non eſſe: illā aūt quæ eſt: non poſſibile eſſe, & non contingens eſſe. ea quę eſt impoſſibile eſſe, & neceſſe non eſſe: illā verò quę eſt non poſſibile nō eſſe, & non contingens non eſſe ea q̄ eſt impoſſibile non eſſe, & neceſſarium eſſe: conſideretur aūt ex ſubſcriptione, quemadmodū dicimus.

Enunciationum modalium conſequentia ſecundum alios.

Ordo I.

Antecedentes.

Poſſibile eſſe.
Contingens eſſe.

Sequentes.

Non impoſſibile eſſe.
Non neceſſarium eſſe.

Ordo II.

Antecedentes.

Poſſibile non eſſe.
Contingens non eſſe.

Sequentes.

Non impoſſibile non eſſe.
Non neceſſarium eſſe.

Ordo III.

Antecedentes.

Non poſſibile eſſe.
Non contingens eſſe.

Sequentes.

Impoſſibile eſſe.
Neceſſarium non eſſe.

Ordo IIII.

Antecedentes.

Non poſſib.le non eſſe.
Non contingens non eſſe.

Sequentes.

Impoſſibile non eſſe.
Neceſſarium eſse.

7 HÆ igitur impoſſibile, & nō impoſſibile, eam quę eſt contingens & poſſibile, & non contingens, & poſſibile ſequūtur quidem contradictorię; ſed conuerſim: eam enim quę eſt poſſibile eſſe, negatio impoſſibilis ſequitur, quæ eſt, non impoſſibile eſſe: negationē verò affirmatio, nam illam non poſſibile eſſe, ea quæ eſt, impoſſibile eſſe, affirmatio enim eſt impoſſibile eſſe, non impoſſibile vero negatio.

8 Neceſſarium verò quemadmodum ſe hēt, cōſiderandū eſt. Manifeſtum eſt. n. quod non eodē modo ſe hēt, ſed contrariæ ſequuntur contradictoriæ aūt ſunt extra, non n. eſt negatio eius, quæ eſt neceſse nō eſse, ea quę eſt, non neceſse eſse, contingit. n. veras eſse vtraſque in eodē. quod enim eſt neceſsarium non eſse, non eſt neceſsarium eſse. .al.aū

Cauſa autem huius eſt, cur non 9 ſequitur neceſsarium ſimiliter cęteris, quoniam contrariæ, impoſſibile eſse, neceſsario redditur idē valet

let. nam quod impoſſibile eſſe,neceſſe hoc,non quidem eſſe,ſed potius non eſſe,quod verò impoſſibile non eſſe, hoc neceſſarium eſſe. quare ſi illa ſimiliter ſequūtur poſſibile, & non poſſibile:hęc è cōtrario,quoniā non ſignificant idē neceſſariū & impoſſibile, ſed (quemadmodum dictum eſt) conuerſim.

10 Aut certè impoſſibile eſt ſic poni cōtradictiones neceſſarij. nā qđ neceſſariū eſſe,poſſibile eſſe, nā ſi nō, negatio cōſequeť,nec eſſe.n.eſt.aut affirmare,aut negare. quare ſi non poſſibile eſſe impoſſibile eſſe. igiť impoſſibile eſſe, qđ neceſſe eſſe.qđ eſt inconueniens. Ad verò illā q̄ eſt poſſibile eſſe, non impoſſibile eſſe, ſequitur. haud verò ea quę eſt,non neceſſarium eſſe, quare contingit quod neceſſarium eſſe,non neceſſarium eſſe:quod eſt inconueniens.

At verò neq; neceſſarium eſſe ſequitur eā quæ eſt poſſibile eſſe neque ea quę eſt neceſſarium non eſſe.Illi.n. vtraque contingit accidere. harum autem vtralibet vera fuerit,non erunt illa vera,ſimul.n. poſſibile eſſe,& non eſſe,ſi verò neceſſe eſſe vel non eſſe,non erit vtrūq; poſſibile. relinquitur ergo non neceſsarium non eſse,ſequi eam quæ eſt,poſſibile eſse.hęc enim vera eſt & de neceſse eſse.hæc.n. fit contradictio eius,quæ ſequitur illam.quę eſt, non poſſibile eſse, illam enim ſequitur ea quę eſt impoſſibile eſse & neceſse nō eſse,cuius negatio eſt non neceſse non eſse. Sequuntur igitur & hę contradictiones ſecundum prędictum modum, & nihil impoſsibile contingit ſic poſitis. 11

Enunciationum modalium conſequentia ſecundum Ariſtotelem.

Ordo I.	Contrariæ.	Ordo II.
Antecedentes. Poſſibile eſſe. Contingens eſſe.	Contra- Contrariæ. dictorię.	Antecedentes. Poſſibile non eſſe. Contingens non eſſe.
Sequentes. Non impoſſibile eſſe. Non neceſſarium non eſſe.	Contra- dictorię. Contrariæ.	Sequentes. Non impoſſibile non eſſe. Non neceſſarium eſſe.
Ordo III.	Contra- Contrariæ. dictorię.	Ordo IIII.
Antecedentes. Non poſſibile non eſſe. Non contingens non eſſe.	Contra- dictorię.	Antecedentes. Non poſſibile eſſe. Non contingens eſſe.
Sequentes. Impoſſibile non eſſe. Neceſſarium eſſe.		Sequentes. Impoſſibile eſſe. Neceſſarium non eſſe.

Dubi-

Dubitabit autem aliquis, ſi illam quæ eſt neceſſariū eſſe, ea quæ eſt, poſſibile eſſe ſequitur. Nam ſi non ſequitur, cō radictio ſequetur quæ eſt, non poſſibile eſſe, & ſi quis, hanc non eſſe dicat contradictionem. neceſſe eſt dicere poſſibile nō eſſe, quæ vtræque falſæ ſunt de neceſſe eſt.

..l.ad qua- ..d ne ..ſariū ..e, poſ ..le eſ- ..equi- ..

∴ At verò rurſus idem videtur eſſe poſſibile incidi & non incidi, & eſſe, & non eſſe. quare erit neceſſe eſſe contingens non eſſe, hoc autem falſum eſt.

Manifeſtum eſt aūt, quòd non omne poſſibile vel eſſe, vel ambulare etiam oppoſita poteſt, ſed eſt in quibus, non ſit uerum. primum quidem in ijs, quæ non ſecundum rationem poſſunt; ut in ignis calefactiuus eſt, & habet uim irrationalem. Quæ igitur ſecundum rationē poteſtates ſunt. eadem plurium etiam contrariorum ſunt. irrationales verò non omnes, ſed (quemadmodum dictum eſt) ignem non eſt poſſibile calefacere, & non, neque quęcunque alia ſemper agunt alia verò poſſunt & ſecundum irrationales poteſtates ſimul oppoſita ſuſcipere. ſed hoc huius gratia dictum eſt, quoniam non omnis poteſtas oppoſitorum ſuſceptiua eſt, neque quæcunque ſecundum eandem ſpeciem dicuntur.

Quædam uerò poteſtates æquiuocę ſunt, poſſibile enim non ſimpliciter dicitur; ſed hoc quidem, quoniam verum eſt quod in actu eſt, vt poſſibile ambulare, quoniam ambulat iam & omnino poſſibile eſſe, quoniam iam eſt in actu quod dicitur eſſe poſſibile. illud verò, quoniam actu eſſe poſſet, ut poſſibile ambulare, quoniam ambulare poſſet. & hæc quidem in ſolis mobilibus eſt poteſtas, illa verò & immobilibus: utrumque uerò uerum eſt dicere, poſſibile ambulare uel eſſe & quod ambulat & actu eſt, & ambulatiuum. Sic igitur poſſibile non eſt uerum de neceſſario ſimpliciter dicere, alterum autem uerum eſt. Quare quoniam partem uniuerſale ſequitur, illud quod ex neceſſitate, conſequetur poſſet eſſe, ſed non omne. §

Et eſt quidem fortaſſe principiū quod neceſſarium eſt, & quod non neceſſarium eſt, omnium uel eſſe, uel non eſſe, & alia, ueluti horum conſequentia conſiderare oportet.

Aliorum modorum ad ipſum neceſſarium conſequentia.

Ordo I.	Ordo II.
Neceſſarium eſſe.	Non neceſſarium eſſe.
Non poſſibile non eſſe.	Poſſibile non eſſe.
Non contingens non eſſe.	Contingens non eſſe.
Impoſſibile non eſſe.	Non impoſſibile non eſſe.

Ordo

Ordo III.	Ordo IIII.
Neceſſarium non eſſe.	Non neceſſarium non eſſe.
Non poſſibile eſſe.	Poſſibile eſſe.
Non contingere eſſe.	Contingens eſſe.
Impoſſibile eſſe.	Non impoſſibile eſſe.

16 Manifeſtũ eſt aũt ex ijs quæ dicta ſunt, ꝙ id quod ex neceſſitate eſt, ſecundũ actum eſt. quare ſi priora ſunt ſempiterna, & quę actu sũt poteſtate priora ſunt: Et hęc quidē ſunt poteſtate actus ſunt ut primæ ſubſtãtię alia verò cũ poteſtate, quę natura quidē priora ſunt, tēpore verò poſteriora, alia autē nunquam actus ſunt, ſed poteſtates ſolum.

1 His verò determinatis perſpiciendum eſt, &c.

ISta eſt huius libri tertia principalis pars, in qua de enunciationibus modalibus differit, i. de enunciationibus, quæ aliquem habent modum ex his, poſſibile, contingēs, impoſſibile, neceſſe, ratione quorum enunciationis nouum habent oppoſitionis modum præter reliquas.

Atque hoc caput in tres partes principales eſt diuiſum, in prima de harum oppoſitione differit, in ſecunda de earum mutua conſequentia, in tertia dubium quoddam ſoluit de poſſibili & neceſſario.

Circa primum quęrit an oppoſitiones in his ſunt ſumendæ (ab eo; quod eſt eſſe uel non eſſe) id eſt, an illæ ſint contradictoriæ, quarum vna dicit rem eſſe, altera rem non eſſe. & ex vna parte probat ita eſſe, quia in alijs omnibus enunciationum oppoſitionibus ita fit, vt patet, ſi diſcurramus per omnes, primum his, quæ ſunt de ſecundo adiacente, homo eſt, oppoſita non eſt, non homo eſt; ſed in qua ipſum eſt negatur, homo non eſt: ſimiliter de tertio adiacente, eſt albus homo, negatio eſt, non eſt albus homo; non autem illa, eſt non albus homo, nam ſi iſta eſſet, duæ contradictoriæ verè eſſe poſſent, quæ tamen non poſſunt; ſed ſi negatio vera eſt. affirmatio fa'ſa eſt, & è contra; & ſi negatio falſa affirmatio vera eſt, at iſtæ ſi ſunt oppoſitæ, eſt albus homo, eſt non albus homo, ſequitur quòd eſſet verum dicere de ligno, quòd eſt non albus homo, quæ tamen fa ſa eſt; quòd tamē ſit vera, patet, quia eius affirmatio eſt falſa, eſt albus homo de ligno; ergo non eſt illa eius negatio; ſed hæc in qua negatur (eſt) non eſt albus homo, idem fit in alijs uerbis, quę quamuis non ſunt ipſum, eſt, tamen ſe habent ad ipſius modum, vt homo ambulat, ſed homo non ambulat, ſimili ergo ratione huius negatio poſſibile eſſe, erit, poſſibile non eſſe in qua ipſum, eſt, negatur ſicut in alijs.

Videtur autem idem poſſe eſſe, & non eſſe, &c. 2

Ex oppoſita parte argumentatur Ariſt. ſi oppoſitio huiuſmodi ſumatur in his; ſequitur duas contradictorias eſſe ueras ſimul, hoc autem impoſſibile eſt; ergo oppoſitio non ſic eſt ſumenda ſecundum eſſe, & non eſſe in his. illa maior patet, nam idem poteſt eſſe, & non eſſe, ambulare, & non ambulare, incidi & non incidi, quia non omnia ſemper actu ſunt, ideſt, non omnia ſemper habent operationē, ſed aliquando ſunt; & operantur; poſtea non ſunt, nec operantur, propterea idem & poteſt eſſe, non poteſt non eſſe, ecce quo pacto duæ oppoſitæ ſimul ueræ de eodem exiſtunt.

Contingit enim ex his, aut idem affirmare, &c. 3

Ex his concludit Ariſtoteles, uel aſſerendum eſſe duo oppoſita eſſe vera, vel oppoſitionem non penes eſſe, uel non eſſe, ſumendum eſſe in iſtis. at minus inconue-

niens

niens eſt hoc aſſerere, quam docere duas oppoſitas ſimul veras propterea hoc erit dicendum oppoſitionem in iſtis non ſecundum eſſe, vel non eſſe cōſiſtere, ſed ſecundum modum ipſum vnde eius poſſibile eſſe negatio non erit, poſſibile non eſſe, ſed non poſſibile eſſe. & eius contingens eſſe hæc non contingens eſſe, & vniuerſaliter obſerua, vt ſemper verbum relinquas in vtraq; ſimile, modum autem neges vel affirmes & ſic oppoſitionem certam in omnibus facies, vt in exemplis poteris comperire.

Fiunt autem quemadmodum in illis eſſe, &c.

Comparat Ariſt has modales ad reliquas enunciationes & aſſignat duo diſcrimina notanda. Alterum eſt, in illis ipſum (eſt) habebat locum principali oppoſitionis, & prædicati, nomina vero erant ſubiectum, vt homo eſt albus, ipſum (eſt) hic eſt forma: homo, & albus ſunt reſpectu eius ſubiecta. At hic in modalibus ipſum (eſſe, vel non eſſe) habet locum ſubiecti ipſe vero modus eſt prædicatum: vt poſſibile eſt eſſe, poſſibile eſt non eſſe.

Alterum eſt, illic, veritas vel falſitas ſecundum eſſe vel non eſſe conſiderabatur vt homo eſt homo non eſt, & harum veritas vel falſitas a verbo dependet, ideſt quando res ita ſe habet, ſicut verbum ipſum enunciat. At hic, non à verbo, ſed a modo dependet vt poſſibile eſt eſſe huius veritas non ab eo quod res eſt vel non eſt, vt verbū notat, petēda eſt: ſed a modo. nempe ab eo quod eſſe poteſt, quamuis actu non ſit.

In quo vnum docemur maxime neceſſarium, pro modalium veritate, vel falſitate indaganda; non recipere ſolum tempus per verbum importatum, ſed ipſam modi qualitatem: nec reſpicere ſolum, an ita ſit, vt verbum enunciat; ſed modus eſt conſiderandus Si quis enim dicat, Petrus impoſſibiliter currit, quamuis nō currat, eſt falſa quia modus denotat, ſic non currere vt non poſſit non currere.

Et inde aliqui nouas regulas faciunt, nempe ad veritatem enunciationes, de poſſibil requiri non quod res ſit. ſed quod poſſit eſſe, ſicut ad falſitatem, non quod res non ſit, ſed quod non, poſſit non eſſe, & alias ſimiliter conſtituunt regulas pro alijs, quæ ex modorum ſignificatione cuilibet aduertendi parum notæ eſſe poſſunt, olim diximus in introductione.

Eius vero, quæ eſt poſſibile non eſſe negatio eſt, &c. 5

Proſequitur Ariſtot. exempla proponere earum oppoſitarum quæ ſecundum modi negationem conſtituuntur; & ſuperius poſuit exempla, quando eſſe eſt affirmatum modo ponit, quando eſſe eſt negatum.

Vt verbo vno dicam, aduerte, oppoſitionem conſiſtere in negatione ipſius modi inuariato manente ipſo infinito verbi, ſi vna oppoſita fuerit negatum, ita maneat in altera, ſi affirmatum vero ſimili modo v g huius poſſibile eſt eſſe, eſt negatio non poſſibile eſt eſſe, & huius, poſſibile eſt non eſſe, hec non poſſibile eſt non eſſe & huius impoſſibile eſt eſſe, hæc non poſſibile eſt eſſe huius autem poſſibile eſt non eſſe, hæc, non impoſſibile eſt non eſſe: idem in alijs eſt faciēdum, atque hæc eſt prima pars huius capitis, in qua harum oppoſitio continetur. Nota.

In ſecunda parte continentur harum cōſequentiæ; & quia multa circa hoc diximus in introductione noſtra; non admodum in his immorabimur? ſed aliqua repetemus, quantum pro huius partis intelligentia ſufficiat, vt auditores has enunciationes memoria tenere valeant.

Erit igitur primo aduertendum quatuor eſſe enunciationes ſecundum modos quatuor, hoc ordine conſtitutas, vt prima ſit de poſſibili, ſecunda de contingenti. tertia de poſſibili, quarta de neceſſario; in ſingulis autem ex his duæ ſunt partes, altera, verbum infinitiui, vt poſſibile eſt currere, contingēs eſt eſſe; quod habet locum ſubiecti, & dicitur communiter, dictum, altera pars ipſe modus cum verbo. Primū fund.

Secundum quas duas partes conſtituitur quadruplex ordo modalium; primus earum in quibus tam modus, quam dictum ſunt affirmata, vt poſſibile eſt currere, contingens eſt ambulare, & reliqua. Secundus ordo eſt earum, in quibus modus affirmatur, ſed dictum negatur, vt poſſibile

eſt non currere; contingit non ambulare, impoſſibile eſt non viuere, neceſſarium eſt non moueri. Tertius ordo earum in quibus negatur modus, ſed affirmatur dictum, vt non poſſibile eſt currere, & ſimilia. Quartus earum, in quibus negatur vtrumque vt non poſſibile eſt non currere.

Ex quo fit, vt ſinguli modi faciant quatuor enunciationes hoc ordine, vt in prima totum affirmetur, in ſecunda affirmetur modus negatio dicto, in tertia negetur modus affirmato dicto, in quarta negetur vtrũque; vt facile eſt cuilibet in tabula has diſcribere ordine modorum; quæ eſt, poſſibile, contingens, impoſſibile, neceſſe.

Secundũ fundam.

Sit ſecundum fundamentum. Quælibet harum de poſſibili habet alias tres ſibi reſpondentes, vnam de contingenti, alteram de impoſſibili, tertiam de neceſſario.

Vnde efficitur, vt in omni ordine ſint quatuor æquiualentes, v.g. in ordine primo enunciationum de impoſſibili. ſcilicet quãdo totum eſt affirmatum, vt poſſibile eſt currere, reſpondet ei, altera de contingenti ſ. contingens eſt currere, alia de impoſſibili, nempe non impoſſibile eſt currere; vltima de neceſſitate, non neceſſe eſt non currere. idem fit in alijs ordinibus.

Tertiũ fund.

Sed vt optime ſciatur quæ quibus æquiualeant, in ſingulis ordinibus oportebit dictiones quaſdam antiquorum explicare, aduerte igitur tertio, eſt quatuor has dictiones Amabimus, Edentuli, Iliace, Purpurea in quibus omnes hæ æquiualentes continẽtur; circa quas aduerte Primas ſyllabas ſignificare modales de poſſibili. *Secunda* de contingenti. Tertias de impoſſibili. Quartas de neceſſario. præterea ſunt quatuor vocales A. deſignat modalem tota affirmatiuam E deſignat negatiuã de dicto affirmatiuam de mõ. I. negatiuã de modo. affirmatiuam de dicto. V negatiuam de vtroque.

In his ergo dictionibus facile comperies omnes æquipollentes, ſi obſerues, quæ ſyllaba correſpondet cui modali, & qualis litera fuerit; talem facies modalem. v.g. in amabimus. Prima ſyllaba eſt de poſſibili, & quia eſt A. erit tota affirmata poſſibile eſt currere Secunda eſt de contingenti, & quia eſt A. erit etiam tota affirmata, at contingens eſt currere Tertia eſt de impoſſibili, & quia eſt I, erit negata de modo, ſed affirmata de dicto, non impoſſibile eſt currere, Quarta eſt pro neceſſario, & quia eſt V. erit tota negatiua non neceſſe eſt, non currere hæc igitur quatuor ſunt æquiualentes eadem arte tu poteris inuenire in alijs, & in tabula deſcribere, quæ quia late a me iam ſunt in introductione diſputata, prætereunda ſunt, non quod neceſſaria non ſint, ſunt enim maxime, ſed quia facile ex illis intelligi poſſunt.

Sit quartum fundamentum. Si velis oppoſitiones omnes harum cognoſcere, ſcias eas, quæ in prima, & tertia dictione continentur, ſibi eſſe inuicem contradictorias, ſimiliter quæ ſunt in ſecunda, & quarta, & tertia & quarta ſunt contraria, prima & ſecunda ſubcontraria, quamuis Ariſt præcipue hic contradictorias, conſiderat. his ſuppoſitis ad textus explicationem accedamus. 4. Fu

Conſequentiæ vero ſecũdũ rationem fiunt, cum ita ponuntur, &c. 6

Hic Ariſt harum modalium conſequentias, ſecundum antiquorum opinionem ponit: & ita conſtituit quatuor ordines, modalium, in quibus hoc vnum diſcrimẽ ab his, quas Ariſt aſſignat, & nos ſupra aſſignauimus, inuenies, quod in primo ordine, loco huius non neceſſarium eſt non eſſe, habet non neceſſarium eſt eſſe, ſicut non impoſſibile eſt eſſe, ponunt.n. has, poſſibile eſt eſſe, contingens eſt eſſe, non impoſſibile eſt eſſe, non neceſſarium eſt eſſe, & ita ſicut nos diximus Amabimus, ipſi dicerent Amabitis, præterea in ſecundo ordine; ſicut nos dicimus non neceſſarium eſt eſſe, dicunt, non neceſſarium eſt non eſſe, & dicerent Edentulis, permutant in quartum modalem primi, & ſecundi, ordinis, in reliquis idem dicunt, cum Ariſt. & his, quæ ſupra diximus.

Hæc igitur impoſſibile, & non impoſſibile eam quæ eſt, &c. 7

Approbat Ariſtot. aliqua quæ dicta ſunt ab antiquius circa tres modos primos, poſſibile.n. contingens, impoſſibile, ſe mutuo ſequuntur contradictoriè, tamen, ut non poſſibile, & non contingens inferunt impoſſibile, & ècontra, & non impoſſibile infert

fert poſsibile, & contingens, & econtra di-
cto inuariato manente in omnibus, con-
tradictione facta ſola in modis.

8 Neceſſarium uero quemadmodum ſe habet, &c.

Circa neceſſarium vero non bene antiqui ſenſerunt, & vt intelligas iſtũ textum recordare illius, quod diximus, primum & tertium ordinem ſibi contradicere; ſimiliter ſecundum, & quartum, duos vero vltimos, tertium & quartum eſse contrarios. cum igitur iſti antiqui in tertio; & quarto bene asſignauerit modales, ſequitur, vt in contrariis de neceſsario non errauerint immo recte aſſignabant, quarta .n. de Iliace eſt neceſſarium non eſſe, quarta de Purpurea, eſt neceſſarium eſſe quę contraria ſunt, poſſunt enim ambo eſſe falſa, ſimul autem vera eſſe nequeunt, at in primo, & ſecundo ordine errabant circa quartas de neceſſario propterea non aſſignabant veras contradictorias. nam primus ordo contradicit, tertio, ſecundus quarto, in tertio autẽ quarta de Iliace eſt neceſſarium non eſſe, in primo ordine, quia dicebam, amabitis eſt iſta, non neceſſarium eſt eſſe, & ſic conſtituebãt has contradictorias neceſsarium eſt non eſse, & non neceſsarium eſt eſſe. ſimiliter in ſecundo conſtituebant has contradictorias, non neceſsarium eſt nõ eſse, & neceſsarium eſt eſse in Purpurea, & Edentuli, quæ contradictoriæ veræ non ſunt.

Hoc igitur eſt, quod dicit Ariſto. (circa neceſsarium contrarię ſequuntur: ideſt bene ſunt asſignatæ, at contradictoriæ ſunt extra) i. non ſunt veræ cõtradictoriæ, & hoc in enunciationib de neceſsario, aliæ n. bene aſſignantur & hoc eſt quod dicit, illius, neceſse eſt non eſse, quæ eſt in Iliace, non eſt contradictoria hæc quam iſti aſſignant, nõ neceſse eſt eſse, dicentes Amabitis, & probat non eſse oppoſitas, quia ambæ veræ ſimul eſse poſsunt, vt patet: nam Chimeram neceſse eſt nõ eſse, & eandẽ non eſt neceſse eſse. & hoc eſt quod dicit, (quod .n. neceſsariũ eſt non eſse, non eſt neceſsariũ eſse) vt exẽplo patet, nõ igitur ſunt contradictorię.

9 Cauſa aũt huius eſt, quod non ſequitur ſimiliter in cęteris, &c.

Dicet aliquis, cur ſicut dicimur poſſibile eſt eſse, contingens eſt eſse, non impoſsibile eſt eſse, vbi ſemper manet eſse affirmatum, non etiam dicemus non neceſsarium eſt eſſe, vt in omnibus quatuor conſequentibus remaneat dictum eodem modo cauſam huius docet; quia ſicut ipſi modo poſsibile, & impoſsibile, quia idem non ſignificant modo oppoſito ſe conſequuntur, vt impoſsibile, & non impoſsibile, ſimiliter poſsibile: & non impoſsibile; ita impoſsibile & neceſsarium idem dicunt, ſed oppoſitio modo ſecundum dictum, nam quod eſt impoſsibile eſse eſt neceſſarium non eſſe, & quod eſt neceſſarium eſſe, eſt impoſſibile non eſſe, cum ergo ſecundum dictum oppoſito modo ſe ſequantur, non poteſt eodem mõ eſſe in vtraq; vnde iſtæ non æquiualent, non impoſſibile eſt eſſe, non neceſſariũ eſt eſſe, ſed non eſſe, vt dicet inferius, ſicut nec illę ęqui pollẽt, poſſibile eſt eſſe, impoſſibile eſt eſſe, ſed non impoſsibile eſt eſſe.

At certe impoſſibile eſt ſic poni contradictiones neceſſario, &c. 10

Argumento probat non ſic ponendam contradictionem de neceſſario, ac ſi dicat, non iſtæ ſunt ęquiualẽtes poſsibile eſt eſſe, contingens eſſe, non impoſsibile eſt eſſe cũ hac non neceſſe eſt eſſe argumentum eſt huiuſmodi, quod neceſſarium eſt eſſe. poſſibile eſt eſſe, quod poſſibile eſt eſſe, non impoſſibile eſt eſſe, quod non impoſſibile eſt eſſe per te non neceſſarium eſt eſſe ergo de primo ad vltimum, quod neceſſarium, eſt eſſe, non neceſſarium eſt eſſe, quod abſurdũ, eſt & implicat: dices tu, non valet, quod neceſſe eſt eſſe, poſsibile eſt eſſe, probat, quia, ſi non valet, neceſſarium eſt eſſe, ergo poſsibile eſt eſſe, ergo neceſſarium erit non poſsibile, quod ſi non poſsibile, ergo impoſſibile, erit ergo neceſſarium impoſsibile, quod fieri vllo modo nequit, ergo æquiualent; non impoſsibile eſſe; & poſsibile eſſe; cum hac, non neceſſarium eſſe.

At uero neque neceſſarium eſſe ſequitur eam, &c. 11

Dicet quis, ſi non ſequitur illa non neceſſarium eſt eſſe, vt dicunt antiqui; ſequetur vna ex his, aut neceſſarium eſt eſſe, vt dictio ſit Amabatis, vel illa neceſſarium eſt

non

non eſſet, vt dictio ſit Amabitis, reſpondet, nullo pacto vllam ex his conſtare cum ea quæ eſt poſſibile eſt eſſe; nam poſſibile eſſe ſimul vera eſt cum hac, poſsibile non eſſe, vt ſupra docuimus, at neceſſarium eſſe, non admittit illam, poſsibile non eſſe. ſimiliter neceſſarium non eſſe, non admittit illam, poſsibile eſt eſſe, ergo nulla ex his ſequitur ea, quæ eſt poſsibile eſſe, à ſufficienti ergo partium diuiſione colligit hanc eſſe illi cõſequentẽ; non neceſſe nõ eſſe, & ita dictio non, erit amabitis, nec amabitas, nec amabites, ſed amabimus, & ita eſt vera contradictio cum illa, quæ eſt in Iliacé ſcilicet neceſſe eſt non eſſe, hæc non neceſſe non eſſe: dices quare non loquitur de ſecundo ordine, in quo etiam errabant antiqui? dico, quia cum duo vltimi recte aſsignati ſint & hic primus ſumat illam, quæ eſt in ſecundo, relinquit manifeſte nullam aliam ponendam in ſecundo, niſi eam quæ erat in primo, quia nulla reſtat, & erit iſta, non neceſſe eſt eſſe, vt dictio non ſit Edentulus, ſed Edentuli.

12 Dubitabit autem aliquis, ſi illam quæ eſt, &c.

Conſtitutis ordinibus modalium ſecundum conſequentia & oppoſitiones ſequitur tertia pars principalis capitis? in qua Ariſt. dubium mouet circa id, quod paulo ſuperius dictum eſt, nempe valere hanc cõſequentiam, eſt neceſſarium, ergo eſt poſsibile: dubium igitur eſt, an valeat neceſſariũ eſt eſſe, ergo poſsibile eſt eſſe, & ex altera parte videtur ſequi, nam ſi non valet, neceſſarium eſt eſſe, ergo poſsibile eſt eſſe; ergo ſequitur vel non poſsibile eſt eſſe, vel poſsibile eſt non eſſe, vt ſupra diximus, quę vtraque de neceſſario aſſerere falſum eſt. At ex altera parte, quòd non ſequatur, probatur, quia quod poſsibile eſt eſse, poteſt eſse, & & non eſse; quod poſsibile eſt ambulare, & incidi, poteſt non ambulare, & non incidi; at quod neceſsarium eſt eſse non poteſt non eſse, ergo neceſsarium non eſt poſsibile. Solutio Ariſt. conſiſtit in hoc, non omne poſsibile poteſt eſse, & non eſse, ſed aliquod vnde ſuperius eſt ad neceſsarium, & ſicut non valet hõ eſt animal, & animal eſt leo, ergo homo eſt leo, quia hõ nõ eſt omne animal ita non valet, neceſsarium eſse poſsibile eſt eſse, poſsibile eſse poteſt eſse, & non eſse, ergo neceſsarium poteſt eſse, & non eſse, ſed hanc ſolutionem oportet latius explicemus ipſum textum interpretantes.

Manifeſtum autem quoniã non omne poſſibile, &c. 13

Docet non omne poſsibile eſse ad oppoſita, ſ. ad eſse & non eſse, ambulare, & non ambulare, aliquod enim poſsibile eſt ſolum ad vnum, vel eſse, vel operari. Nota

Pro cuius explicatione aduerte. Potentia vt habetur 5 Met. c 12 nõ eſt aliud quã principiũ operationis vel eſse illud n principium quo operamur ſiue agentes, ſiue patientes, dicitur potentia, ſiue talis potentia tendat ad ſolam operationem, ſiue tendat ad eſse, potentia n. ambulandi eſt ad operandum, at potentia, vt ſit ignis, vel roſa, vel animal, eſt potentia ad eſse.

Duplex eſt autem potentia, vt habetur 9. Meta altera irrationalis, altera rationalis, illa eſt rationalis, ſecundum quam operamur ex lectione voluntatis, vt ipſa voluntas eſt potentia rationalis, quia libere ſecundũ eam operamur, ſimiliter intellectus eſt potentia rationalis ſecundum quem hoc vel illud intelligimus, & denique quæcunque potentia operatur non ex ſe, ſed a voluntate imperata.

Potentia irrationalis eſt, quæ non ex electione, ſed ex ſua diſpoſitione naturali habet operationem, vt potentia ignis ad calefaciendum, viſus ad videndum: hæc autem ad huc duplex eſt, altera actiua ad agendũ vel faciendum, altera paſsiua ad patiendũ vt lignum habet paſsiuam potentiam vt comburatur; rationales autem potentiæ actiuæ ſunt.

Eſt autem conſiderandum, vnum diſcrimen inter has potentias; rationales enim & irrationales paſsiuæ, ſunt differentes ad plura oppoſita, non quòd ſimul recipiant vel agant oppoſita, ſed quòd ipſę ſint principia ad operandam non magis hoc oppoſitum, quàm illud, v g voluntas eſt potentia indifferens non magis ad volendum hoc, quàm ad nolendum, intellectus ad aſsentiendum, vel diſsentiendum ſimiliter in paſsiuis irrationalibus lignum eſt in

potentia

potentia non magis ad calorem recipiendũ, quã ad frigiditatem, & materia ſecundum ſe, non eſt in potentia magis, vt ſit hoc, quã illud vel aliud, at potentia actiua irrationalis eſt ita determinata ad vnum agendum, vt per ſe aliud non faciat, nec poſſit illud non facere, vt ignis eſt in potentia ad calefaciendũ, ita vt per ſe non poſſit frigefacere immo, nec non calefacere nam non calefacere, aliquando non prouenit ex potentia ignis, ſed ex imepedimento extrinſeco.

ta.4. Aduerte præterea cum tot modis dicatur potentia totidem dicitur poſſibile: quod a potentia dicitur: poſſibile enim & ſecũdum potentiam rationalem, & ſecundum irrationalem tam actiuam, quam paſſiuam & ſicut non omnis potentia eſt ad oppoſita, ita nec quodcunque poſſibile.

tex. His ſuppoſitis, accedamus ad textus explanationem. Manifeſtum, inquit eſt, non omne posſibile eſſe vel ambulare, ideſt, operari, eſt ad oppoſita, nempe vt posſit operari, & non operari, vt poſsit hoc vel illo modo operari, eſt enim aliquod posſibile, quod ad vnum eſt, & huiuſmodi eſt id, quod ſecundum potentiam irrationalẽ dicitur poſſibile, vt ignis poteſt calefacere, ſed ex ſe nõ poteſt non calefacere, vel frigefacere, nec omnis potentia irrationalis eſt huiuſmodi, ſed ea quæ actiua eſt, nam pasſiua oppoſitorum eſt ſuſceptiua, ſicut & potentiæ rationales, quæ contrariorum multorum potentiæ ſunt, voluntate enim & intellectu multos actus contrarios operamur circa varia oppoſita.

Concludit, non igitur omnis poteſtas ſuſcipit oppoſita, nec ſolum de poteſtate in communi loquendo, immo in eadem ſpecie poteſtatis, ſcilicet irrationalis inuenitur poteſtas, quæ non ſit oppoſitorum qualis eſt actiua.

Vnum verbum hic conſidera circa verba iſta Ariſt. ignem non eſt posſibile calefacere, & non neque quæcunque alia ſemper agunt duas hic inſinuat potentias irrationales actiuas, altera, quæ ſemper ex ſe determinatur ad agendũ, nec ex ſe poteſt nõ agere, tamen ab extrinſeco impeditur, vt ignis ſe habet ad calefaciendum qui ex defectu combuſtibilis, non calefacit. Altera quæ nunquam deficit, vt potentia ſecundum quam cœlum mouetur, nec naturaliter impediri poteſt & ab vtraque potentia dicitur poſſibile.

Quædam vero poteſtates equiuocæ ſunt, &c. 14

Adhuc poteſtatem, ſeu potentiam diſtinguit, eſt enim nomen non ſimpliciter id eſt non vniuoce dictnm, & hęc dictio comprehendit omnes potentias quæ dictę ſuperius ſunt. quędam eſt potentia includens actus priuationem. ſecundum quam ea quæ in potentia ſunt, actum nondum habent; ſed actus principium, dicitur enim poſſe ambulare, qui nondũ ambulat, & eſſe, quod nõdum eſt Altera dicitur potentia, quę eſt ſimul cum actu, ſecundum quam id, quod currit, dicitur poſſe currere, quod operatur, poſſe operari, & quod eſt, poſſe eſſe, quę potentia aliquando non aliud dicit, quam non repugnantiam ad actum, vt idem ſit, qui currit, poteſt currere, & dicere, qui currit, nõ habet repugnantiam, nec impedimentum ad curſum, quę dicitur potentia Logica, & in rebus Mathematicis potentia Mathematica.

Eſt autem diſcrimen inter has, prior. n. eſt in rebus mobilibus, & corporeis, quę aliquando actu ſunt, aliquando non ſunt, ſeu aliquando operantur, aliquando non, at poſterior eſt etiam in neceſſarijs, & his, quæ ſemper ſunt, & ſemper operantur.

Posſibile ergo vtramque comprehendit ac propterea eſt ſuperius ad neceſſarium & conuenit ei, ſicut vniuerſale conuenit parti, ſcilicet inferiori, ideo infertur ex neceſſario posſibile, ſicut ex inferiori ſuperius.

Et eſt quidẽ fortaſſe principiũ, &c. 15

Alium ordinem conſequentiarum modalium perfectiorẽ ponit, & quia proprius erat, præter communem, ideo (fortaſſe) dixit non dubitationis, ſed modeſtię cauſa. ordo eſt, vt incipiamus a neceſſario ad posſiile contingens, imposſibile, quandoquidem inferius eſt in conſequentia, & ab inferioribus ad ſuperiora rectior eſt conſequentiarum proceſſus.

Sumendæ ſunt igitur quatuor de neceſſario eo ordine, quo conſtituebantur de posſibili. Prima tota affirmatiua de neceſſario, Secunda negatiua dicto affirmati-

ua de modo. Tertia negatiua de modo affirmatiua de dicto. Quarta negatiua de vtroque, modorum autem hic erit ordo, neceſſe poſſibile contingens, impoſſibile.

Et vt rectus hæc memoria teneas, accipe quatuor dictiones noſtras, in quibus omnes æquiualentes inuenies, obſeruando eandem rationem, ſicut in al js, ſolum ordinem mutando, ſemper n. prima ſyllaba pro neceſſario. Secunda pro poſſibili Tertia pro contingenti. Quarta pro impoſſibili deſeruit, dictiones autem hæ ſunt Argutele. veſtigia. ſine motu mutabatis circa quas aduerte primam tertiæ ſecundam quartæ, contradicere, & vlterius, primam, & ſecundam eſſe contrarias, tertiam, & quartam ſubcontrarias, poterit ergo quilibet in tabula aſſignare omnes has.

16 Manifeſtum autem ex his, quæ dicta, ſunt, &c.

Hunc ordinem conſequentiarum rerum vniuerſi, ordini comparat, & ipſa comparationem comprobat; In vniuerſo enim tres rerum naturas comperimus, quædam ſunt ſemper actu, ita vt nunquam defuturæ ſint, nec defuerint, & hæ ſunt primæ ſubſtantiæ, vocat autem hic primas ſubſtantias, non vt in prædicamento ſubſtantiæ, ipſa ſingularia, ſed glorioſum Deum, & intelligentias, & hæ ſunt ſecundum Ariſt. naturæ ſempiternæ, & omnium principia prima, & iſtę habent actum ſine potentia i. quæ habent in ſe, ſemper habuerunt, & habebunt nihil illis defuit, nec de erit, propterea dicuntur non eſſe in potentia, ſ. quæ eſt cum priuatione, & his aſſimilatur neceſſarium, qui modus ſignificat, quod ſemper eſt.

Sunt aliæ naturæ, quæ habent actum cũ potentia. i. ita ſunt, quod non ſemper fuerunt, vel non ſemper erunt, & iſta ſi comparentur ſecundum id, quod actu ſunt; & id quod potentia fuerunt, inueniemus actum perfectionem eſſe, & natura priorem, ideſt, nobiliorem potentia, quia res perfectiori modo exiſtit, quãdo eſt, quam quando eſſe poteſt at potentia prior eſt tempore actu ipſo, quia prius tempore potuerunt eſſe, quam ſunt, & fuerunt, quales ſunt naturæ iſtæ corruptibiles, & in his inuenitur poſſibile proprie, & contingens.

Aliæ ſunt naturæ; quæ nunquam perueniunt ad actum perfectum, ſed ſemper manent, in potentia, vt ſi velis numerare numerum maximum, nunquam perueniens ad illum ſi diuidatur continuum, non dabitur minima pars, tempus, motus ſecundum Ariſtot non perueniens ad ctum conſumatum in his inuenitur impoſſibile, quatenus nunquam ad actum perfectum peruenire poſſunt.

Cum igitur harum rerum iſte ſit ordo, vt primæ res primo loco: mediæ ſecundo, vltimo vero iſta poſtrema conſtituantur, ergo, & modi eis correſpondentes eundem obſeruabunt ordinem, & ita a neceſſario incipientes ad poſſibile contingens, & impoſſibile deueniemus, iſtum rerum ordinem exactus proſequi Metaphyſici eſt ſatis ſit iſta circa explanationem attigiſſe, hæc de textus interpretatione. Quid modu 1. Se

QVAESTIO.

Quid ſit modus, quid modalis enunciatio, & quotuplex, & de eius quantitate.

Circa caput hoc oportet breuiter examinare, quid ſit modalis, & quotuplex & de eius quantitate, hæc autem facilius percipientur, ſi quid ſit modus: examinauerimus.

Circa quod antiqui, & moderni: Græci ac Latini laborarũt non parũ, inter Latinos S. Th tract. de enunc. c 11 inquit, modus eſt rei adiacẽs determinatio, i. additum aliquod extremum enunciationis vel totam enunciationem determinans. dicimus n. homo docte diſputat illud (docte) prędicatum determinat, & limitat vt ſtet pro diſputatione docta, at quia iſta definitio omnibus modis communis erat, eam limitat dicens, modum eſſe enunciationis compoſitionem determinatam, duo enim in verbo conſideramus, alterum eſt eius ſignificatio i. res quam ſignificat. vt diſputo, diſputationem ſignificat, & lego, lectionem, alterum eſt verbi cõpoſitio quod eſt ipſius formale.

Sunt igitur modi in duplici differentia quidam determinant verbi ſignificationem vt docte diſputat, velociter currit: alij deter- Quot plex m dus.

determinant verbi compoſitionem, vt Petrum currere eſt poſſibile, id eſt iſta compoſitio eſt poſſibilis Petrus currit. tales autem ſunt iſti modi præſentes.

Quod ſi obiicias eſſe plures modos, nempe verum, falſum, reſpondet S. Th. iſtos nihil addere ad ſimplices enunciationes, idem enim eſt dicere Petrus currit, & Petrum currere eſt verum, propterea non habet peculiarem difficultatem, ideo hic prætermittuntur.

ent. Alber. Tract. 2. cap. 1. dicit illos modos verum, falſum, differre ab iſtis, quia non ampliant tempus dicti, ſicut iſti quatuor.

Alij plures etiam modos multiplicant etiã compoſitionem determinantes, vt ſcibile, opinabile, ſed hoc eſt multiplicare modos præter artem, & rationem.

ent. Græci alijs verbis, quamuis eundem facientibus ſenſum modum definiunt.

ent. Ammo. & Pſell. modus eſt vox ſignificans, qualiter prædicatum ſubiectum inſit, quæ definitio eſt etiam Auerro. at Græci hanc definitionem communẽ pluribus modis faciunt dicuntque Ariſt. hic ſolum præcipuos conſideraſſe.

ent. und. At circa hoc aduertendũ eſt primo, quòd triplex eſt enunciationis materia vt ſuperius diximus, materia enim eſt habitudo, prædicati ad ſubiectum, tripliciter autem prædicatum ſe habet ad ſubiectum, vnde eſt triplex materia primo prædicatum aliquod ita ineſt ſubiecto, vt non poſſit non ineſſe vt homo eſt animal, & talis eſt materia neceſſaria alterum non ineſt, ſed nec poteſt ineſſe vt homo eſt lapis, & talis eſt materia remota, ſeu impoſſibilis, aliud non ineſt, ſed poteſt ineſſe, vel ineſt, ſed poteſt non ineſſe, vt Petrus currit. & talis eſt materia contingens.

Eſt igitur modus vox ſignificatiua enũciationis materiam explicans vt patet in illis modis aſſignatis, & ita ſumitur in præſenti, Cum autem triplex ſit materia triplex erit modus rei, neceſſarium, impoſſibile, cõtingens nam poſſibile, vt docet Boet. ſola voce differt a contingenti, & quia poſſibile componitur, dicimus enim impoſſibile, ſed non dicimus contingens.

nd. Aduerte ſecundo, quòd duplex eſt compoſitio in modali enunciatione. altera eſt dicti, vt hæc compoſitio, Socratem currere, altera eſt modalis totius, Socratem currere eſt poſſibile, quando audis modum determinare materiam totius enunciationis, ſeu compoſitionis, intellige, de dicto, vt notant Alber. tract. 2. c. 1. & Alex. qui cum dicit Socratem currere, eſt poſſibile, determinat compoſitionem illam Socratem currere, non autem totam ipſam modalem, nam modalis ipſa nulla contingens, ſed vel impoſſibilis neceſſaria.

Præterea quando dicimus modum explicare materiam, intellige cum Ammon. & Pſell. modum non eſſe materiam, materia enim eſt ipſa enunciatio dicti, ſed explicat modus materiam illam, & aliquando explicat materiam quæ non eſt, vt qui dicit Petrum currere eſt neceſſarium ſicut aliquando diuidimus, quæ diuidenda non ſunt, & componimus, quæ componenda non ſunt vt quando dicimus homo non eſt animal, leo eſt irrationalis.

Ex his omnibus facile colligitur, quid ſit enunciatio modalis & quotuplex, & quomodo non ſunt plures quam hæ, quas Ariſtoteles enarrat, & quantum ab alijs omnibus differant. Quid ſi[t] modali[s] enuncia[-] tio & [quo-] tuplex.

Circa quantitatem modalium, aduerte, in eis eſſe triplicem quantitatem, duas ex parte ſubiectorum. tertiam parte modi, eſt enim in modalibus duplex ſubiectum, alterum ipſius dicti, quod Albertus vocat ſubiectum locutionis, vt in hac, Socratem currere eſt poſſibile, Socrates eſt ſubiectum locutionis; alterum eſt ſubiectum totius modalis, quod vocat ſubiectum enunciationis. Et iuxta hæc duo ſubiecta inſurgit duplex quãtitas, ſecundum quid, altera ex dicto, & ſecundum hanc, quædam modalis dicitur vniuerſalis, quædam particularis, quædam indefinita, quædam ſingularis, vt enunciationes ſimplices. D. Qu[an-] titate moda[-] lium.

At ſecundum ſubiectum enunciationis, quod eſt ipſum dictum integrum, ſemper modalis eſt ſingularis, quia illud integrum dictum locum habet vnius ſingularis ſubiecti, cum non poſſit diſtribui totum ipſum.

Tertio quantitas eſt præcipuæ a modo ſunt enim duo modi vniuerſales, neceſſe, & poſſibile, & æquiualentes, & duo particulares, poſſibile, contingens & æquiualentes, & ſecundum hos, modales vniuerſales, vel particulares dicuntur.

Dices, quare illi duo ſunt vniuerſales hi duo particulares? dico, quia neceſſe eſt quod omni tēpore ineſt, impoſſibile quod nullo tempore, propterea vniuerſalitatem temporis claudunt, reliqui duo aliquando, vel nō aliquando, propterea temporis particularitatem habent.

Præterea neceſſe, vel impoſſibile, ſi ſuperiori, vel vniuerſali termino iunguntur, diſtribuunt virtualiter. Idem enim eſt dicere, homo neceſſario eſt animal, & omnis homo neceſſario eſt animal, & homo impoſſibiliter eſt leo, & nullus homo eſt leo. reliqui non ſimiliter. Hæc ſufficiant, quia quæ reſtant, late iam introductione dicta a nobis ſunt.

Quæ enunciationis contrariæ Magis ſibi inuicem eſſe dicantur Cap. IIII.

Sectio quinto, ſecundū Græcos. VTrum aūt contraria eſt affirmatio negationi, an affirmatio affirmationi, & oratio orationi q̄ dicit, quod oīs homo iuſtus eſt, ei quæ eſt, nullus homo iuſtus eſt aut omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt, omnis homo iniuſtus eſt; vt, eſt Callias iuſtus, non eſt Callias iuſtus, Callias iniuſtus eſt, vtra harū contraria eſt? Nā ſi ea quæ ſunt in vo-
Idem in prīcipio primihu ius. ce, ſequuntur ea quę ſunt in intellectu, illic autem cōtraria eſt opinio contrarij, vt quod omnis homo iuſtus eſt, ei quę eſt, omnis homo iniuſtus eſt, etiā in ijs quæ ſunt in voce affirmationibus, neceſſe eſt ſimiliter ſe ſe habere, qđ ſi neq; illic contrarij opinio contrario eſt, nec affirmatio affirmationi erit contraria; ſed ea quę dicta eſt negatio, quare conſiderandū eſt quæ opinio, falſa opinioni verę contraria eſt, vtrum negationis, an ea quæ contrarium eſſe opinatur. Dico aūt hoc modo eſt quædā opinio vera boni, quod bonum eſt, alia aūt ꝙ non bonum, eſt falſa, alia vero, quod malū, vtra harum contraria verę, & ſi eſt una, ſecundum quamnam contraria.

Nam arbitrari cōtrarias opiniones definiri, eo quod cōtrariorum ſunt, falſum eſt. Boni .n. quod bonum eſt, & mali quod malū eſt, eadem fortaſſe opinio eſt etiam vera ſiue plures, ſiue vna ſit. Sunt autē iſta contraria, ſed non eo quod cōtrariorum ſint, contraria ſunt, ſed magis eo quod contrariæ. 2

Si ergo eſt boni quidē quod eſt bonū opinio, alia autem quod non bonū eſt; eſt aūt aliquid aliud quod non eſt, neq; eſſe poteſt, aliarū quidem nulla ponenda eſt, neq; quæcunq; eſſe quod non eſt opinantur neq; quæcunq; non eſſe quod eſt infinitę.n. vtræque ſunt, & quæ eſſe opinantur quod non eſt, & quæ non eſſe quod eſſe. 3

Sed in quibuſcunque fallacia eſt hæ aūt, ſunt ex hic, ex quibus ſunt generationes. ex oppoſitis vero generationes, quare etiam fallaciæ. 4

Si ergo quod bonū eſt, & bonū, & non malū eſt, & hoc quidē ſecūdum ſe, illud vero ſcđm accidens, (accidit.n. ei non malū eſſe) magis aūt in vnoquoq; vera eſt quę ſecūdum ſe eſt ēt falſa, ſi quidem & vera, ergo ea quę eſt, quod non eſt bonum, quod bonū eſt, eius quæ ſecū dum ſe, falſa eſt, illa vero quæ eſt, quod malum eſt, eius quæ ſcđm accidens, quare magis erit falſa de bono, ea quę eſt negationis opinio, q̄ ea quę eſt contrarij. Falſus eſt aūt maximè circa ſingula, qui contrariam 5

riam habet opinionem; contraria .n.ſunt eorum quæ plurimum circa idem differuut; Si igitur harum contraria eſt altera; magis verò negationis eſt contraria; manifeſtum eſt quod hęc erit contraria. Illa uerò quæ eſt, quod malũ eſt quod bonum eſt, implicita eſt. enim quod non bonum eſt, neceſſe eſt forte ipſum eundem opinari.

6 Amplius, ſi ẽt in alijs ſimiliter oportet ſe habere, & hoc mõ videbitur bene eſſe dictum. Aut:n. vbiq; ea quæ eſt contradictionis, aut nuſquam. quibus vero non ſunt cõtraria, de illis quidem falſa, quæ eſt verè oppoſita: vt qui hominem non putat eſſe hominem falſus eſt. ſi igitur hæ contrarię ſunt etiam & alię, quæ ſunt contradictionis.

7 Amplius, ſimiliter ſe habet opinio boni quod bonũ eſt, & non boni quód non bonum eſt. & præter has boni quod non bonũ eſt, & nõ boni quod bonũ eſt. Illi ergo quæ eſt, non boni quod non bonum ueræ opinioni, quæ eſt cõtraria? Nón enim ea quæ dicit, quod malum eſt, .·. ſi aliquando fuerit uera. nunquam autẽ vera verę contraria eſt, eſt.n. quoddam non bonum malũ. quare cõtingit ſimul eſſe ueras. At verò nec illa quæ eſt, quod non malum, uera.n. & hæc ſimul.n:& hæc erũt, Relinquitur igitur ei quę eſt non boni; quod .·. non bonum eſt, contraria ea quæ eſt non boni, quod bonum eſt, falſa .n. hæc. .·. quare & ea quæ eſt boni quod non bonum eſt, ei quæ eſt boni, quod bonum eſt.

.·. a.l. ſimul ali quãdo.

.·. a.l nõ boni uere cõtraria ea q̃ eſt non boni, qđ bonum falſa, falſa enim hac.

8 Manifeſtum ergo eſt, quod nihil intereſt, nec ſi uniuerſaliter ponamus affirmationem, vniuerſalis.n. negatio contraria erit, vt opinioni quæ opinatur, quod omne quod eſt bonũ, bonum eſt, ea quæ eſt, qđ nihil eorũ, quę bona ſunt, bonum eſt; nam ea quæ eſt boni, quod bonũ. ſit vniuerſaliter ſit bonum, eadẽ eſt ei, quę opinatur, ꝙ quicquid bonum eſt, quod bonum eſt. hoc aũt nihil differt ab eo quod eſt, qđ omne quod eſt bonum, bonum eſt ſimiliter autem & in non bono.

Quare ſi in opinione ſic ſe habet:& ſunt hæ quę ſunt ĩ uoce affirmationes, & negationes, notę earũ quę ſunt in anima: manifeſtum eſt quod affirmationi contraria quidẽ negatio eſt, quę de eodem uniuerſaliter; ut ei quę eſt, quod omne bonum, bonũ eſt, vel quod omnis homo bonus, ea quę eſt, quod nullum vel nullus: contradictoriæ autem quę eſt quod non omne, .·. aut non omnis. Manifeſtum eſt autẽ quod veram verę non contingit eſſe cõtraria, neque opinionem, neque contradictionem, contrarię enim quę circa oppoſita ſunt, circa eadẽ autem contingit verum dicere eũdem: ſimul autem non contingit idem ineſſe contraria. 9

.·. a. quo

Vtrum autem contraria eſſe affirmatio negationi, &c. 1

Hæc eſt quarta & vltima pars huius libri, in qua Ariſtoteles dubium vnum proponit circa oppoſitionem, quod caput aliqui non eſſe Ariſtotelis exiſtimarunt, inter quos eſt Porphyrius, & dubius eſt Am-

monius. At quia reliqui antiqui Græci, & Latini hoc tanquam Ariſtotelis recipiunt non erit inutile illud exponere.

Quæſtio igitur huiuſmodi eſt. Vtrum affirmationi opponatur magis negatio cõtraria, an affirmatio de prædicato contrario? verbi gratia huic affirmationi, omnis homo eſt iuſtus, vtra eſt magis oppoſita, vel hæc nullus homo eſt iuſtus, an hæc, omnis homo eſt iniuſtus? & huic, Socrates eſt iuſtus, vtra magis opponitur, Socrates eſt nõ iuſtus, an hæc Socrates eſt iniuſtus. vbi prædicatum eſt contrarium. (Nam ſi ea quæ ſunt in voce ſequuntur ea) proponit viam, ſecundum quam iſta quæſtio determinanda eſt, nẽpe vt ea quæ in mente ſunt, conſideremus, voce enim non aliud ſunt, quam ſigna eorum, quæ mente inſunt Conſiderandum ergo eſt quæ opinio in mente opinioni opponatur, an quæ eſt ſecundum negationem an eſt quæ eſt ſecundum contrariũ. Voces enim eodem modo opponentur.

Vnde fit quæſtio huiuſmodi; aliquis habet hanc opinionem, bonũ eſt bonũ, verum habet aliam falſam, bonum non eſt bonũ, & aliam etiam falſam, bonum eſt malum. Peto, quæ opinio harũ duarum illi oppoſita eſt, & nota iſta verba Ariſt (Si eſt vna ſecundũ quam contraria) põt eſſe vnus ſenſus, in vna harũ duarũ eſt contraria, vtra erit? ſiue illud (Si) ſit dubitantis, ſiue aſſerentis, & ſic ſenſus eſt bonus, & ita exponit Caietanus.

expoſi
o.
Nota. Aliter interpretatur Ammonius, & Boetius, notantque vnum, quod nos ſupra explicuimus capite de oppoſiti. Duplex eſt contrarium, quoddam habet medium, quãdo non eſt neceſſe, vt alterum extremorum proprio inſit ſubiecto, vt album eſt nigrum. non enim eſt neceſſe vt corpus, vel ſit albũ, vel vt nigrum, poteſt enim eſſe rubrum Talia dicuntur habere medium

Alia medio carent, quorum alterum neceſſe eſt ineſſe proprio ſubiecto, vt par, impar ſanum ægrum, calidum frigidum, neceſſe eſt enim numerum eſſe parem, vel imparem, corpus calidum, vel frigidum, animal ſanum, vel ægrum in contrarijs habentibus medium negationis vnius contrarij, non eſt eadem, cum affirmat one alterius contrarij, vt non eſt idem non eſt album, & eſt nigrum, at in alijs vna eſt re, idem enim re eſt, non par, & eſt impar, non eſt ſanum, & eſt ægrum.

Intelligitur in his reſpectu proprij ſubiecti, alias enim non idem ſunt; nam Chimæra non eſt calida, non tamen propter ea eſt frida, reſpectu ergo ſubiecti ſuſceptiui vtriuſque contrarij oportet intelligere.

Hoc ſuppoſito, eſt clarus ſenſus Ariſt. dicit .n an, bonum non eſt bonum, opponatur huic, bonum eſt bonum, an iſta, bonum eſt malum? (quod ſi vera ſit) i. ſi aliquando idẽ re ſit, vt in contrarijs medio carentibus ſit reſpectu proprij ſubiecti, hinc vtram aſſumemus tanquam oppoſitam, negationem, an affirmationem? & hic ſenſu etiam bonus.

In iſta quæſtione aduerte, quod vocatur opinio iudicium intellectus, quo aſsentimur vel diſſentimus alicui enunciationi. & opinari aliquando iudicare dicitur, vt patet tertio de anima, cap 3. imaginari inquit poſſumus cum volumus, opinari autem, ideſt, iudicare, non quamuis alijs locis aliter opinio ſumatur, vt videbitur. Nota.

Nam arbitrari contrarias opiniones definiri, &c. a

Excludit reſponſionem quam aliquis ei poterat dare, nempe contrarias opiniones eſſe, quæ ſunt circa res contrarias, vt opinio boni, & opinio mali contrariæ ſunt. Docet id non ſufficeret ad contrarietatem opinionum, quod dupliciter probat, Primo quia eadem eſt fortaſſe opinio contrariorum: Et ſecundo quod ſi non eſt eadem, ſed plures ſunt, poſſunt ambæ veræ eſſe, vt opinio de bono, quod bonum eſt, & opinio de malo, quod malum eſt, hæ opiniones vel vna ſunt, vel ſiue vna, ſiue plures ſint, veræ ſimul ſunt, vtrumque autem repugnat opinionibus contrarijs.

Hoc eſt ergo vnum aliud nempe quod opiniones contrario modo ſe habeant, & tũ contrariæ ſunt non tamen propterea quod contrariorum ſint, oportet ergo in inueſtigandis opinionibus contrarijs, quomodo contrariæ ſe habeant inueſtigare. Nota.

Aduerte quando Ariſtoteles dicit eandem opinionem eſſe contrariorum, vt, quod bonum eſt bonum, & malum eſt malum, nõ intelligas de opinione, & iudicio actua- Nota.

li

li. hoc enim fieri non poteſt, cum alio actu iudicem, bonum eſſe bonum, & alio diuerſo numero actu, malum eſſe malum, ſed de eadem opinione, intellige habituali, id eſt, eodem habitu vtrumque cognoſcitur.

Vel, quod melius eſt intellige de iudicio actuali, & tunc ſit ſenſus quòd eſt vna opinio ſpecies, contraria autem non ſunt vnius ſpeciei. propterea illa duę actuales opiniones non ſunt contrariæ, ſcilicet, quòd bonũ eſt malum, & quòd malum eſt malum.

3 Si ergo eſt boni quidem, quoniam bonum eſt, &c.

Incipit Ariſtotele determinare hanc quęſtionem docetque oppoſitionem conſiſtere in negatione eiuſdem prædicari de eodem ſubiecto, non autem in affirmatione oppoſitorum, & primo probat non conſiſtere in alio, quàm in negatione eiuſdem; Vnum vni tantum opponitur, ſed infinita eſſent oppoſita quæ illo opponuntur, modo, nempe affirmando oppoſita, vel negando propria alicuius; ergo non hoc modo eſt ſumenda oppoſitio Minor probatur ſit hæc opinio, bonum eſt bonum; ſit eius oppoſita ſunt, quæ affirmant id, quod bono non conuenit, vel remouet quæ conueniunt, ſunt hæc innumera, nam dici poteſt bonum eſt malum, bonum eſt odibile, bonum eſt inhoneſtum, bonum eſt inutile, ſimiliter remouẽdo propria, bonum non eſt amabile, bonum non eſt, vtile bonum non eſt ſectandum. ſi igitur oppoſita hæc ſunt, infinita ſunt Non ergo ſumenda eſt oppoſita affirmationis alicuius per affirmationem oppoſitorum, nec per negationem eorum omnium, quæ inſunt alicui ſubiecto.

4 Sed in quibus fallacia eſt, hæ autem ſunt, &c.

Oſtendit ſecundum quam affirmationem & negationem ſit ſumenda oppoſitio, ac docet conſiſtere oppoſitionem in negatione & affirmatione eius prædicati de eodem ſubiecto, hoc autem dicit hic verbis (in his conſiſtit oppoſitio, in quibus fallacia) fallacia verò in his eſt in quibus generationes, generationes verò ex oppoſitis fiunt, ſecundum idem.

Pro quarum verborum intelligentia eſt aduertendum, quòd generatio eſt mutatio alicuius ex non eſſe ad eſſe quando fit aliquid quod non erat ante, tunc generari dicitur, Corruptio autem eſt mutatio ab eſſe ad non eſſe, ſcilicet quando aliquid quod erat, non eſt, dicitur mutatum fuiſſe, vnde termini generationis & mutationis primi ſunt ens, & non ens, generatio incipit a non ente, & terminatur in ens. Corruptio incipit ab ente, & terminatur in non ens. Verſantur igitur inter oppoſita ſecũdum idem nempe ens, & non ens. Nota 1.

Aduerte ſecundo, intellectus noſter in rerum cognitione proportionaliter ſe habet, nam in his mutationibus quantum ad hoc quod vera cognitio rei aſſimilatur generationi, ſicut generatio procedit ex eo, quod non erat ad id, quod eſt, Ita vera cognitio procedit ex eo, quod non erat cognitum, ad id quod cognitum eſt, & ſicut corruptio eſt ab ente in non ens, ita error & deceptio eſt ab ea cognitione, qua verè res cognoſcenda erat, receſſus in illam cognitionem, qua rem aliter, quam eſt cognoſcimus. Vnde ſi petas, in quo conſiſtit vero cognitio? dicam in eo, quod res, vt eſt, cognoſcitur. Si petas in quod error & deceptio, dicam ante omnia in eo, quod cognoſcis de re, quod non eſt; Sunt igitur termini cognitionis & fallaciæ ens, & non ens, homo & non homo, & reliqua, oppoſitio erga ſumenda eſt per affirmationem & negationem eiuſdem de eodem. Notá 2.

Hæc doctrina in hoc conſiſtit, vt quemadmodum generatio in hoc conſiſtit, quod aliquid fiat ex eo quod non erat, ſiue fiat ex terra, ſiue ex aere, ſiue ex alia quauis re, & deceptio in eo quod intelligat quod nõ eſt res, ſiue intelligat hoc vel illud falſum, ita & oppoſitio in hoc quòd idem neget de eodem de quo affirmatum erat, & eſt ſubtilis nõ ſolum doctrina, ſed etiam probatio eiuſdem concluſionis, quòd oppoſitio ſit ſecundum affirmationem, & negationem eiuſdem de eodem.

Si ergo quod bonum eſt, &c. 5

Tribus rationibus probat concluſionem illam. Primo, illa ſunt magis oppoſita, quæ magis ſecundum ſe repugnant in veritate, & falſitate, id eſt, quorum vnum

magis

magis eſt falſum,& alterū eſt magis verum; ſed ita ſe habent affirmatio,& negatio eiuſ dem,ergo ea ſunt magis oppoſita;maiorem probat, quia contraria maximè diſtant.minorem oſtendit. iſta propoſitio, bonum eſt bonum, eſt magis vera quam hæc, bonum non eſt malum,ergo & iſta,magis falſa,bonum non eſt bonum quàm hæc, bonum eſt malum,& ita duæ illæ opponuntur,bonum eſt bonum, & bonum non eſt bonum, & aliæ duæ inter ſe,bonum eſt malum, & bonum non eſt malum.

Probat quòd illa ſit magis vera, quia ſecundum ſe eſt vera,id eſt immediate, & ſine cauſa. Si enim dicat quis,quare bonum eſt bonum,non eſt cauſa at illa, bonum eſt malum, eſt ſecundum accidens, ideſt mediata, quia cauſam habet,propterea enim bonum nō eſt malum,quia bonum eſt bonum. Iſta ergo opponetur, bonum non eſt bonū, non autem illa, quæ implicata eſt, ideſt bonum eſt malum. iſtam vocat, implicitam, quia includit illam tanquàm priorem, bonum non eſt bonum. attende rationem hanc quę ſubtilis eſt.

6 Amplius ſi & alijs oportet ſimiliter ſe habere,&c.

Idem probat ſecunda ratione, quæ talis eſt,inueniuntur oppoſitiones, in quib. non poteſt aliter,quàm per affirmationem & negationem ſumi contrarietas, ergo in omnibus ita ſumetur, vel in nullis, quandoquidem oppoſitio eſt eiuſdem rationis, antecedens patet in his,quibus non eſt cōtrarium, vt homo eſt homo,hic enim non aliter contradicimus,quàm per negationem eiuſdem falſam,ſcilicet homo non eſt homo,ergo etiam in alijs ita erit,in quib. contrarium eſt quod ſit in his dicas non eſſe oppoſitionem ergo nec illis; quòd ſi in iſtis ſaluatur oppoſitio per affirmationem & negationem, eadem erit oppoſitio in illis, cum etiam poſſimus illic negare & affirmare.

7 Amplius ſimiliter ſe habet opinio boni, &c.

Hęc eſt tertia ratio,qua idem probat Ariſtoteles.argumentum autem eſt huiuſmodi iſta,bonum eſt,bonum, & iſta, non bonum non eſt bonuum, ſunt veræ & de ſubiecto oppoſito penes finitum,& infinitum,hę autem falſæ, bonum non eſt bonum, & non bonum eſt bonum, & oppoſitæ ſecundum ſubiectum, vnde harum duarum, & illarum æqua eſt ratio,ſed huic non bonū non eſt bonum, opponitur illa, non bonum, eſt bonum,ergo & illi bonum eſt bonum,altera bonum non eſt bonum,quòd autem illi, non bonum non eſt bonum opponatur illa, non bonum eſt bonum, patet quia non opponi poteſt iſta,non bonum eſt malum,nec iſta, non bonum non eſt malum, nam eſſent duæ oppoſitæ veræ.

Quod probatur, & vt hoc inconueniens appareat,ſume in vniuerſali,omne non bonum non eſt bonum,quæ vera eſt,ſi iſta eſt contradictoria, non bonum eſt malum eſt vera cum illa,ſi iſta non bonum non eſt malum, etiam eſt vera, aliquod enim non bonum non eſt malum. ſunt enim, quæ nec ſunt bona nec mala moraliter loquendo.lapis enim nec eſt bonus,nec malus,id eſt nec iuſtus nec iniuſtus. neutra ergo illi opponitur,ſed iſta non bonum eſt bonum,quæ negatio eiuſdem eſt, & falſa, ergo & illa ita opponentur bonum non eſt,bonum, & bonum eſt bonum, eſt autem argumentū hoc ab oppoſitis; ita ſe habet negatio & affirmatio de non bono, ſicut affirmatio, & negatio de bono, illa opponuntur ſecundum affirmationem,& negationem eiuſdem, ergo & hæc.

Manifeſtum ergo quoniam nihil inter eſt,&c. 8

Concludit Ariſt. oppoſitionem omnem ſecundum affirmationem, & negationem eſſe primo ſumendam, tam in contrarijs quàm in contradictorijs, vt enim opinioni, omne bonum eſt bonum opponitur opinio contradictoriæ,quę dicit,nō omne bonum eſt bonum,ita & opinio iſta contrariæ,quę dicit nullum bonum eſt bonum,vtraque.n. negatio eſt eiuſdem ſiue in vniuerſali, ſiue non vniuerſaliter ſumatur negatio.

Quare ſi in ordine ſic ſe hēt,&c.

Determinata quæſtione oppoſitarū opinionum

nionum facile concludit, quid de voce dicendum ſit, ſi enim vox eſt nota eorum, quæ ſunt in intellectu, in intellectu autem oppoſitæ ſunt illæ opiniones, quæ ſecundum affirmationem, & negationem ſunt, in hoc etiam eodem enunciationum vocalium conſiſtit oppoſitio, & ſicut contrariæ opiniones de eodem ſimul eſſe veræ nequeunt, ita nec in voce contrariæ vel contradictoriæ enunciationes veræ ſimul erunt de eodem.

Dico (ſimul) quia de eodem contrariæ veræ, & contradictoriæ poſſunt enunciari, vt de Petro quod eſt albus, & quòd non eſt albus, quod ſedet, & non ſedet; ſed ſimul, ideſt, pro eodem tempore id omnino repugnat, vt ſupra diximus.

Hic eſt finis capitis, & totius libri de interpretatione Ariſtot ſi aliqua prætermiſſa ſunt, eo factum eſt, quia ſuis locis copioſe, & exacte tradentur, Deo fauente, cui ſit gloria in ſempiternum. Amen.

FINIS.

LAVS DEO;

B. Q. V. M.

FRANCISCI TOLETI
SOCIETATIS IESV,
NVNC S.R.E. CARDINALIS AMPLISSIMI
COMMENTARIA.
Vnà cum Quæſtionibus, in Libros Poſteriorum. Analyticorum Ariſtotelis,

De ſubiecto, inſcriptione, ordine, procedendi modo, & diuiſione horum Librorum.

POſteriorum libri, & dignitate, & vtilitate reliquas omnes Logicæ partes antecellunt, hi enim ſunt qui alijs tum ſcientijs, tum artibus magnũ vſum exhibent, & à quibus, & vniuerſalis peritia, & exacta cognitio Logico comparantur, adeo vt Ariſtot. Themiſtio viſus fuerit conſulto in his, ob eorum ſublimitatem, obſcuritatẽ effectaſſe.

Antequam autem ad contextum deſcendamus, non ab re erit quinque prælibare, ex quorum cognitio facilior erit proceſſus. primum eſt libri obiectum, alterum inſcriptio, tertium ordo, quartum procedendi modus, poſtremo diuiſio, manifeſta fient.

QVAESTIO. I.

Prolegomenorum de ſubiecto lib. Poſt. Analyt.

Circa primum aduertendum eſt. Logicum, vt ſæpe diximus, in hunc vſum fuiſſe inuentam, vt modum aperiret, quem intellectus, noſter obſeruat in rerum veritatibus cognoſcendis, & dagandis, vt enim artes docent modum, quo res operamur; ita, & Logica modum quo nos intelligimus, Duplex autem eſt rerum veritas, altera quæ per ſe ipſam poſtquam intellectui obijcitur, nota fit: nec intellectum erga eam errare contingit, quales ſunt veritates eorum, quæ principia dicuntur, vt omne totum eſt maius ſua parte; quodlibet eſt, vel non eſt, & ſimilia, de quibus Ariſt. in 2 Metaph in principio dixit, in ianuis quis ab errat? hæc autem non opus habent Logica; ſunt enim per ſe manifeſta, nec à iter intellectus ea cognoſcit, quam ſenſus, puta, viſus, ſuum obiectum præſens, vt bene dixit Linconien. 1 Poſter. cap. 9 & Aegid. 2 Poſter. cap. vlt.

Altera veritas rerum eſt quæ non ſtatim per ſe intellectui eſt manifeſta, niſi vtamur aliquod diſcurſu, & ratiocinatione qua talem veritatem per aliam notiorem deducamus, quales ſunt eæ veritates, quæ de concluſionibus habentur, non enim ſine diſcurſu tales cognoſci poſſunt; hæc autem Logica indignet, quia talem modum nempe diſcurſum, & ratiocinationem oſtendit ex-

plicet, & doceat, atque hic eſt vſus, & neceſſitas Logicæ, licet enim modum cognoſcendi etiam ſimplicia tradat, quod factum eſt in prædicamentis, tamen ea omnia in compoſitam, & diſcurſiuam, cognitionem ordinantur.

2. fund. Eſt præterea, aduertendum veritatem hanc, quia diſcurſu habetur, eſſe in duplici differentia, quædam eſt, cuius cognitio dicitur ſcientia, quædam vero cuius cognitio dicitur opinio, ſeu clarius, quaſdam res, opinione, quaſdam ſcientia diſcurrentes cognoſcimus; ea ſciuntur quæ ſic ſe habent ſicut cognoſcuntur, nec aliter ſe habere poſſunt quam vt intelliguntur. v g. ſcimus hominem eſſe riſibilem, quia re vera ita eſt nec aliter eſſe poteſt quin homo ſit riſibilis & nobis manifeſtum eſt ita id eſſe, propterea ſcientia, cognitio vera, neceſſaria, & clara dicitur, de his vero opinamur, quæ ſic ſe habere non conſtat, ſed coniectura & probabilitate quædam cognoſcuntur, quare aliter ſe habere poſſunt, quam opinamur & ideo opinio incerta, obſcura, ac mutabilis cognitio dicitur.

Iuxta has duas cognitiones duplex eſt in nobis diſcurſus: & is, quo ſcientiam conſequimur, qui demonſtratio dicitur, & is quo opinionem, qui ſyllogiſmus Topicus nuncupatur, vnde fit, vt Logica maxime in hac vtraque parte verſetur, nempe, & Demonſtratiua, & Topica, quæ dialectica peculiariter dici ſolet harum altera his libris continetur, nempe demonſtratio, altera vero libro Topicorum.

3. concl. Eſt igitur horum librorum obiectum, & materia circa quàm verſantur, demonſtratio, nempe ſyllogiſmus, quo ſcientiam rerum conſequimur, quæ ſententia eſt communis omnium Græcorũ, & fere omnium Latinorum, immo ipſius Ariſtot. quàm 1. Priorum cap. 4. propoſuit obiectum Analyticæ partis ipſam demonſtrationem, præmittendo tamē cognitionem ſyllogiſmi in communi, tãquam vniuerſalioris, & ex obiecto autem apparet quanta ſit vtilitas huius partis Logicæ, a qua; velut ab inſtrumento neceſſario ſcientiam reliquæ dependent.

Opi. cõtraria & eius rõ-nes. At circa hoc fuit Auerrois ſententia in hoc prologo, non in his libris demonſtrationem ſolam per ſe ſed etiam definitionē conſiderari, propterea demonſtratio obiectum non erit, cum non omnia, quæ in hac parte conſiderantur, complectatur, hanc ſententiam receperunt quidam iuniores, quorum rationes præcipuæ ſunt.

Primo ad Logicum ſpectat tractare per ſe de definitione, eſt enim inſtrumentum cognoſcendi, qua conſideratione ad Metaphyſicum pertinere non poteſt; ſed nulla pars Logicæ eſt, quæ definitionem conſideret, niſi iſta, ergo ad hanc partem pertinet. probant minorem, quia ſi ad aliquam partem aliam ſpectaret; maxime ad 6. Topicorum ſed ad eam non pertinet, cum Topicus ibi non definitionem conſtruat; ſed conſtructam examinet, vt notat Alex. ibidem in principio. 1. Rat

Secundo, etiam ſi non eſſet demonſtratio, adhuc definitio eſſet, & a Logico conſideraretur, ergo definitio non propter demonſtrationem, ſed propter ſe in Logica conſideratur.

Præterea nobilior eſt definitio ipſa demonſtratione, ergo non ipſius cauſa debet a Logico conſiderari, eſt potius demõſtratio propter definitionem, antecedens patet, ex Ariſt. 7. Meta tex 4. nobilius (inquit) eſt ſcire quid ſit homo, quam qualis ſit. Sed illud habetur per definitionem, hoc autem per demonſtrationem; ergo potius inſtrumẽtum eſt definitio, quam demonſtratio. Ob hæc igitur aſſerunt horum librorum tã demonſtrationē, quã definitionem eſſe obiectum. Confut. huius opinionis

Hæc ſententia non eſt recipienda, multis ex cauſis: primo, quia eſt contra communem omnium Græcorum, & Latinornm opinionem. Secundo eſt etiam contra Ariſtotelem nam 1. priorum cap 4 proponit ſe intẽdere de demonſtratione diſſerere. prius autem de ſyllogiſmo, tanquam de ſuperiori, quo loco definitio non per ſe, ſed cum demonſtratione ſumpta ponitur, aliàs enim ante ſyllogiſmo eſſet tractanda, cum ſyllogiſmus non ſit definitio ſuperior, Tertio, ſcientia iſta eſt contra rationem primo, ſicut totius ſcientiæ vnicum eſt commune obiectum, ita partium ſcientiæ vnicum eſt per ſe particulare obiectum; ſed libri hi vna pars Logicæ ſunt, ergo vnicum eſt eorum per ſe obiectum, non ergo definitio ſimul & demonſtratio per ſe conſiderantur præſertim cum maxima differant definitio enim eſt inſtrumẽtum ſimplicium, demon-

ſtratio

ſtratio compoſitorum; definitione, quid res ſit demonſtratione, qualis, propter quid ſit ſcimus. Hoc argumento coguntur iſti ponere obiectum horum librorum modum ſciendi; contemplantes autem talium inſtrumentorum diuerſitatem, aſſerũt tale obiectum eſſe æquiuocum; Sed confutatur hoc argumento: Vel illud eſt pure æquiuocum vel analogum, ſi pure æquiuocum, ergo iam non datur vnum obiectum, cum in eo nulla ſit vnitas rei, ſed ſolius vocis: ſi vero eſt analogum, ergo vnum ſignificatum eſt propter alterum. Quarto rationales huius ſententiæ inualidiſſime ſunt.

Ad 1. Ad primam, reſpondetur cum Euſtrat. prologo 2. Poſter. definitionem hic non conſiderari ſecundum ſe, ſed vt eſt cauſa vna, qua probamus paſſionem ineſſe ſubiecto, quo etiam modo alię cauſæ quoque hic conſiderantur. Ad maiorem autem argumenti, Euſtrat. admittit Metaphyſicum per ſe conſiderare definitionem, ſed mihi hoc non ſatisfacit, nam Metaphyſicus eam conſiderat, vt dicit rei ſubſtantiam, non vt eſt cognitionis inſtrumentum, hoc enim Logicum eſt, vt dixit Auerr. & Metaph. comment. 42. Propterea neganda eſt maior, Logicus enim non per se & immediate definitionem conſiderat, sed vt ad demonstrationem pertinet, quod optime dixit Aegidius in procemio 1. Priorum: vt enim intellectus operationes ſimplices non ſunt propter se, sed ad compoſitas ordinatur: ita & definitio, quæ ſimplicium est, non propter se, sed ad argumentationem ordinanda est; nec ex hoc ſequitur definitionem non tractari exacte in logica. vt enim Phyſicus exactè de forma, & materie dicit; & de anima, & reliquis, licet vt ad corpus naturale ordinantur, iſta conſiderat; ita & Logicus de definitiones

Alber. tracta. 1. ſuæ Logicæ, cap. 5. dicit hanc partem Logicæ, de definitione, non extare: vnde poſſet optime dici, quòd quamuis Logicus de definitione per se ageret, tamen talis tractatus omnibus libris de argumentatione anteponendus eſſet, cum ſit ſimplex; eſſet enim immediate post prædicamenta.

Ad 2. Ad ſecundum reſpondetur facile, ſi demonſtratio eſſet ablata, maneret definitio ad Logica eſſet manca, nec haberet eam rationem, quam modo habet cum eius ſinis mutetur.

Ad 3. Ad tertiam negatur definitionem eſſe potiorem; nec ille textus quicquam contra nos probat, illic enim inquit nobilius eſſe ſcire quid res ſit, quam ſolum qualis ſit; at demonstratio nõ ſolum oſtendit qualis res ſit, sed propter quid etiam talis ſit; in hoc autem includitur, quid ſit; & hæc est maxima cognitio, nempe ſcire res per ſuas cauſas, quod demonſtratione fit. immo ſi textus conſideretur, est contra eos, nam ſubdit Ariſtoteles rationem quare ſit melius ſcire quid, quia, inquit, qui ſit, quid, facile ſciet, quale; ac ſi dicat, quid ſcit definire, ſcit demonſtrare. hactenus, de ſubiecto nunc de inſcriptione horum librorum dicamus.

QVAESTIO II.

De Inſcrip. Lib. Poſt. Analyt.

Inſcriptio huius libri Græcè eſt, τῶν ἀναλυτικῶν ὑςέρων i. reſolutoriorũ poſteriorum, in cuius gratiam prius quid reſolutio ſit explicemus; circa quam vehementer neoterici digladiantur.

Reſolutio igitur, vt Alex. & Philop. 5. Priorum in principio afferunt, non eſt aliud quàm regreſſus quidam rei in ea principia, ex quibus eſt, ſeu a quibus pendet. v. g. eſt corpus aliquod elementis conſtitutum; diſſoluitur, in eadem elementa redit; talis reditus reſolutio dicitur. Quid reſol.

Eſt autem hæc reſolutio duplex, quędam realis, quædam rationis; realis eſt quæ in ipſis fit rebus actione in ipſis realiter exiſtete, vt quando vere mixtum in elementa reſoluitur, quando totum in particulas ſecatur: reſolutio rationis eſt quæ ipſis rebus accidit, non quidem actione exiſtente in ipſis, ſed intellectus operatione vt enim mixtum ſui corruptione in elementa realiter reſoluitur, ita intellectus ſua conſideratione mixtum in elementa redigit, taliſque reſolutio rationis dicitur. Reſolutio alia realis, & rationis

Hæc reſolutio rationis duplex eſt. altera Mathematica, altera Logica. Mathematica eſt qua propoſitam concluſionem in proprias cauſas, per quas demonſtretur, reducimus, vt nihil aliud ſit talis reſolutio, quã inquiſitio & perſcrutatio quędã cauſarum Reſolutio rationis duplex. Mathematica, & Logica,

 illius

illi vt concluſionis: ſicut in Moralibus, conſultationes ſunt inquiſitiones mediorum ad res faciendas, vt docet Ariſt. 3. Ethic. c. 3 ex quo patet, hanc reſolutionem non eſſe demonſtrationem; demonſtratio enim per cauſam effectum monſtrat, reſolutio vero poſito effectu, cauſam indagat; reſolutio tamen ipſi demonſtrationi deſeruit, vt docet Euſtrat. in prolog. 2. Poſte. talis reſolutio Mathematica dicitur, non quòd ſolus Mathematicus ea vtatur, cũ & aliæ ſcientiæ etiam in proprias cauſas conentur ſua redigere, ſed quod mathematici frequentius, & clarius id efficiant.

Quid reſolutio rationis Logica, & quotuplex.

Logica reſolutio, quamuis multiplex ſit, vt 1. Prior. diximus, tamen quantũ ad rem ſpectat, duplex eſt, altera vniuerſalis, altera particularis, vniuerſalis eſt, qua concluſionem aliquã in figuras quaſdam, & modos quibus eſt ſyllogizanda, redigimus, ab his enim tanquam a principijs illationis dependet; ſimiliter eadem reſolutione reliquas argumentationis ſpecies in ſyllogiſmum, vt cuius vi innituntur, ſoluimus, & ipſũ etiam ſyllogiſmum in duas propoſitiones, & in tres terminos reducimus. Reſolutio vero particularis eſt qua propoſitam concluſionem, figura, & modo iam ſuppoſitis, in præmiſſas, & principia quædam neceſſaria, & quæ ipſius cauſam importent, reducimus; quæ quidem reſolutio maxime deſeruit Mathematicæ reſolutioni; hæc enim in cauſam reſoluit effectum. Logica vero particularis præmiſſas neceſſarias ſecundum cauſas diſponit, & quærit. Poſſumus enim in ſyllogiſmo aliquo duo cõſiderare, & illationem quandam qua concluſio ex præmiſſis infertur, & probationem etiam qua concluſio per principia neceſſaria, & per ſuas cauſas probatur, vnde dupliciter reſoluimus concluſionem, & in principia inferendi, nempe in figuras, & modos, quæ reſolutio a Latinis dicitur reſolutio formæ, a Græcis reſolutio ſyllogiſmi ſimpliciter; & in principia probantia, non vtcunque ſed neceſſario, & per cauſam, quæ reſolutio a Latinis dicitur, materiæ, a Græcis particularis, illa reſolutio prior eſt, cum ſit formę, & communior, hęc poſterior, cum ſit materiæ, & particularis, vnde fit, vt pars Logicæ, qua communis reſolutio traditur, liber Priorum dicatur; pars vero qua particularis continetur, liber Poſteriorum.

Hęc igitur inſcriptionis huius ratio, de reſolutione, poſteriori i. de modo inquirendi principia neceſſaria, & præmiſſas, quę cauſę ſint per quas concluſio eſt demõſtranda, ac in eas reſoluenda. Hic autem oportebit vnum adnotare, has partes Logicæ reſolutiuas dici, non quòd ipſæ reſoluendo procedant; ſed quòd reſoluere doceant iuxta duos hos reſolutionis modos, cum autem reſolutio non fiat niſi cõpoſito, vel eo quòd reſoluendum eſt præcedente hinc fit vt iſtæ partes Logicæ oſtendant quod eſt reſoluendum, nempe cõcluſionem aut ſyllogiſmum & ea in quę iſta ſunt reſoluenda. Conc. ſio q.

Dubium. An hi lib. aliqua ex parte ſint compoſitiui.

Dubitatur. An hi libri aliqua ex parte compoſitiui ſint, & non ſemper reſolutiui. Reſpondent Philopo. & Bura. 1. Priorum in his aliquid compoſitionis contineri; nam in libro Priorum docemur ſyllogiſmũ componere; in libro vero Poſteriorum demõſtrationem; tamen quia potior eſt reſolutio, & difficilior, idcirco libri reſolutiui dicuntur. Alio ſnia.

Mihi aliter videtur dicendum, nepe hos libros docere concluſionem propoſitam in prēmiſſas, quibus inferatur, reſoluere, quod ſimpliciter ſyllogizare dicitur, & concluſionem etiam præmiſſas neceſſarias reſoluere, quod eſt demonſtrare: & quia hæc tradi nõ potuerunt quin prius, quid ſyllogiſmus, quid demonſtratio eſſet, explicaretur, propterea iſta in his continentur; hoc tamen non eſt componere, ſed ea oſtendere, in quę reſolutio facienda eſt. Fatendum eſt tamen cum ex reſolutione nota fiat compoſitio, eadem arte nos doceri, & reſoluere, & componere, ſed illius prius. Propr. opin.

QVAESTIO I.

De diuiſione Logicis in partem Iudicatiuam, & Inuentiuam.

Eſt aliud dubium, in quo elaborauerunt qua ratione hæc pars Logicæ Analytica indica-

indicatiua dicatur, Topica vero inuentiua.

aliorū ſententia. Ad quod aliqui reſponderunt non tam vere, quam ſubtiliter, nempe Topicam argumenti, ex ſignis quibuſdam, Analyticam vero eſt cauſis, & quia ſigna ad inuentionem, cauſæ ad reſolutionem ſpectare videntur, inde ad Topica inuentio, ad Analytica reſolutio, & iudicium ſpectat, ſed hoc

efelli-ir ea tentia poſtea quam quod leue eſt, non ſatisfacit nam pars prior Analytica cum non per cauſam ſyllogizet, non eſſe iudicatiua, quod falſum eſt.

ſent. Alij reſpondent in Topica, & Analytica eſſe inuētionem, & iudicium, liber enim Priorum med um ſyllogizandi inuenit, & de inuento, iudicat & Poſteriorum liber docet etiam inuenire medium, nempe cauſas & præmiſſas, & de eiſdem iudicare, an ita ſint, & demum liber Topicorum docet inuenire probabilia, & de ipſis, an talia ſint, iudicare, tamen quia in parte Analytica difficilius eſt iudicare, quam inuenire, iudicatiua dicitur, eſt autem difficilius iudicari nam concluſioni demonſtrandæ vnum eſt medium, quia non niſi neceſſarium demonſtramus; non enim vtraque pars contradictionis demonſtratur, ad iſtud innumeras habes leges, & conditiones, propterea inuentio eſt facilis, quia eſt vnius, iudicium diffic le, quia multa debet habere: at in Topica facilius eſt iudicare, quia cōſiderat probabile, quod facile examinatur, ſed difficilius eſt inuenire, quia oportet vtramq; contradictionis partem probabiliter oſtendere, ac propterea a principaliori inuentiua dicitur. Hęc ſententia habet aliquid apparentię, ſed caret fundamento.

.ſent. Alij reſpondent aliter, Topicum, & Analyticum eſſe inuentiuum, nam præmiſſas vterque quærit ad concluſiones probandes intereſt tamen inter vtrumque, nam Demonſtrator ſolum verum probat; & a falſo ſeparat, at Topicus verum a falſo non diſcernit, cum ſolum probabile conſideret, quod aliquando verum, aliquando falſum eſſe poteſt ideo alter iudicatiuus, quaſi diſcretiuus veri a falſo dicitur, alter ſolum inuentiuus manet.

Propria autho-s opi. Dicendum eſt meo iudicio, primo, duas eſſe argumentationes partes, alteram habentem ſe vt materiam nempe propoſitiones ipſas, & terminos rerum ſignificatiuos alteram vt formam, diſpoſitionem nempe ſecundum figuram, & modum, vnde qui argumentationem alienam cōponere vult, opus habet quærere hæc duo, & formam, & materiam aliquam quæcunque ſit.

Secundo, inuenire non eſſe aliud quam occultum, ſiue ignotum inquiſitione aliqua manifeſtum, & notum facere, vt exemplo eorum, qui inueniunt aliquid comprobari poteſt iudicare vero eſt aſſenſu, vel diſſenſu rem ſic, vel aliter ſe habere, cognoſcere, verbi gratia inuenimus rem, dum vario diſcurſu tandem in eius cognitionem deuenimus, iudicamus, dum talem qualem quę rebamus, conſideramus. 2. fund

Tertio, ignoranti argumentationem opus eſſe prius duplici inuentione, ſimiliter duplici iudicio, oportet enim materiam inuenire, ex qua confici debet argumentatio, ſimiliter de ea iudicare, an talis ſit, qualem quærebat; oportet præterea formam, quæ eam diſponat inuenire, & talis formam ſit iudicare: his enim omnibus abſoluitur argumentatio: atque ad Logicum aliqua ſpectant, qui argumentationem docet: dico aliqua, quia materia non eſt negotij Logici, non enim res conſiderat, ſed formam argumentandi ipſis applicat. 3 fund

Quarto inuenire argumentandi formas non eſſe ipſius Logicæ artis, cum ſit ante ipſam, nam ideſt inuenire Logicam, ſed artis eſt ipſas formas inuenta docere, probare, & declarare, & rebus applicare; quod totum ad iudicium pertinet, propterea liber Priorum formæ iudicatiuus dicitur ſimiliter inuenire res, ſeu terminos, quibus forma applicatur, non Logici. ſed aliarū ſcientiarum, ſeu habitum, qui res conſiderant munus eſt, ea tamen ſecundum propoſitiones ordinare, & an tales ſunt quales petuntur dignoſcere hoc eſt iudicare, & ad Logicum ſpectat. 4. fund

Quinto, materiam hanc eſſe triplicem. neceſſarium, probabilem, apparentem, in quattum ſingulis eſt inuentio, & iudicium proprium. Omiſſa apparenti, de qua dicemus poſtea, neceſſarium ad librum præſentem. Topicam, ſeu probab lem ad libros Topicorum referri certum eſt. Cum autem inuentio non ſit Logici, ſed iudicium materiæ neceſſariæ, inde lib Poſte. iudicatiuus, dicitur, quia nihil ex hoc Lo- 5. fund

gico, præter ipſum iudicium accidit, dices, eodem modo liber Topic. indicatiuus dicitur, cum inuenire probabile, non ſit Logici, ſicut nec inuenire neceſſarium, vt diximus; Reſpon. eſſe valde diuerſam rationem.

Hoc idē Alb c. 1 huius libri, & libro 1 Met. c. 5

Vltimo ergo maxime aduertendū quòd Logicus vt Logicus purus eſt, nullam rem contemplatur, ſed tantum res, alio habitu cognitas ordinat ſecundum formam argumentationis, aut diuiſionis; aut definitionis, aut enunciationes, aut alterius ſimilis, quapropter antiqui Stoici, & Plato, Logicam a reliquis ſcientijs non ſeparabant, ſed coniunctam eis addiſcebant, vt dicit Philop 1 Priorum, in principio; hinc eſt quod Dialect. cum ſcientem, ac Metaphyſicum vocabant, vt videre eſt apud Plot 1 Aenea lib 3 c 4 At Peripatetici eam ſepararunt, ac prius ipſam puram addiſcebant, poſtea ſcientias, vt docet Ariſt 2 Metaph c 3 ſtultum eſt (inquit,) ſimul ſcientiam, & modo ſciendi diſcere.

Id refert Orig ſup Cant homi. 1.

Reſponſio ad 4.

Cum igitur res quædam ſint neceſſariæ quarum ſcientiæ ſunt, quædam probabiles, quarum ſunt opiniones, quæ ſolo intellectu abſque habitu ſæpe producuntur. Logica a rerum neceſſarium cognitione fuit ſeiuncta omnino, ac illarum, cognitio fuit ſcientijs reſeruata, at cognitione probabilium non fuit prorſus abiuncta; immo cum illa ſub nullo habitu compræhendantur relicta fuerunt Dialectica, hinc eſt quod ſæpe clamat Ariſt. Dialecticam conſiderare quid in vnaquaque re ſit probabile, non quod talis cognitio ipſius proprio ſit, ſed illi relicta eſt. Hinc fit quod Topicus maximas habet reales quibus vtitur, ſed vt probabiles ſunt. Ex hoc apparet inuentionem probabilium, Logicam eſſe, ac ob id liber Topic inuentiuus dicitur, non ſic de neceſſario, in quo ſolum Logicus iudicio vtitur & hoc eſt admodum memoriæ mandandum, eſt enim ianua multarum veritatum, quæ in Logica occurrunt.

QVAESTIO III.

De ordine horum librorum.

Ex his quæ propoſuimus ſuperius tertiū erat ordo, quo nempe loco hic liber ſit ad diſcentes, ſermo enim eſt de ordine doctrina, hic autem doctrinæ ordo triplex eſſe poteſt, vt conſtat ex Ariſt varijs in locis, primus eſt ſecundum neceſſarium, ideſt quando in vnum doctrina prius altero traditur, quia hoc ſine eius cognitione haberi non poteſt, quo pacto multi in grauioribus Ariſtot. interpretibus 1 de anima docent cognitionem & ſcientiam de anima præcedere ſcientiam de animalibus, quia animalia abſque animæ cognitione cognoſci nequeunt. Alter eſt ordo ſecundum notius, quando id præmittitur, quod eſt notius, licet ex eius cognitione alterum nō dependeat quo pacto liber Metheor. præmittitur libris de anima, quia mixta illa metheorologica, notiora ſunt. Tertius eſt ſecundum dignius, quando id præmittitur quod dignius eſt: quo pacto Ariſtoteles 2. de anima ante poſuit viſum reliquis ſenſibus: quia dignior erat & nobilior.

Triplex ordo doctrinæ.

Hoc igitur ſuppoſito petimus quo ordine liber hic alijs ſit anteponendus, vel poſt ponendus: & nulli dubium eſt librum priorum præcedere ordine doctrinæ, propter neceſſitatem, & quia notior eſt cuius rei ab auctoribus triplex in hoc prologo, ratio reddi ſolet, prima eſt notiora ſunt prius tradenda minus notis, ſed ſyllogiſmus in communi notior eſt demonſtratiuo, quia eſt vniuerſalior, vniuerſaliora autem notio nobis ſunt, ergo liber. Prior. quia de ſyllogiſmo, in cōmuni eſt, debet antecedere. Et hæc ratio eſt etiam ipſius Ariſtot 1 Priorum c 4 Altera ratio eſt, Rectus & neceſſarius doctrinę ordo poſcit, vt paſſiones, prius de proprio, & immediato ſubiecto demonſtrarētur quam de mediato, ergo ſubiectum immediatum prius eſt tradendum, declaro antecedēs, mobile eſt paſſio quædam primo corpori naturali inhærens, mediate vero, & ſecundario elemento, cęlo, alijſque corporibus; talis paſſio recto doctrinæ ordine neceſſario prius de corpore naturali, quam de hoc, vel illo corpore demonſtranda eſt, ſequitur ergo vt neceſſario antecedat corporibus naturalis doctrina. Hoc igitur ſuppoſito, ſequitur argumentum, inferre paſſio tradende de demonſtratione, hæc autem immediate competit ſyllogiſmo, prius ergo de ſyllogiſmo eſt oſtendendo, ob idque ſyllogiſmi doctrina antecedit. Tertio ratio eſt, quia niſi cognitio ſyllogiſmō in communi præcederet.

1. Ratio

2. Ratio

3. Ratio

idem

idem multoties inutiliter repeteretur, nam in demonſtrationis doctrina oportebat explicare ea, quæ inſunt ratione ſyllogiſmi in communi, & eadem iterum repetere in ſyllogiſmo Topico. & hæc eſt ratio, qua Ariſt. 1 de partibus c. 1 oſtendit communia particularibus eſſe prius tradenda; non igitur de hoc dubitabit.

Dubiũ.

Dubium tamẽ eſt de libris Topicorum & Elenchorum an huic ſint anteponendi. Philopo & Auic. quorum etiam meminit Auerro. in hoc prologo, aſſerunt librum Topicorum immediate ſequi librum Priorum, & huic noſtro eſſe anteponendum.

Senten- tia Phi- lopo. & Auic.

Eſt autem vna ratio Philoponi, quando intellectus ad aliquam veritatem capiendã diſponitur, prius rationibus probabilibus quam demonſtratiuis præparatur, ergo cognitio & doctrina probabilium, quæ Topica eſt, antecedere debet doctrinam demonſtratiuam, antecedens eſt nouiſſimum eſt enim hic mos cois, & præſertim Ariſt. qui prius veritatem rei probabiliter, & dialectice exagitat, quam demonſtratiue conuincat.

Proba- tur ſnĩa Philop. Ratio.

Altera eſt ratio Auicen. communiora ſunt premittẽda, ſed probabile eſt ſuperius neceſſario quod vocat intelligibile, nam oẽ neceſſarium eſt probabile, non tamen omne probabile eſt neceſſarium præmittendo, ergo eſt doctrina probabilium. Circa librũ Elench. Philop. docet eſſe poſtponendum libris Poſteriorum, quia ſunt de ſyllogiſmo deceptorio prius autem oportet doceri veritatis inſtrumenta, quam erroris.

.Ratio

Hæc opinio non recipienda, imò aſſerendum eſt cum Alex. 1. Elenco. c. 4. & Alber. hoc libro, tract. 1 c. 1 & S. Tho. atq; etiam Auer. in hoc Prologo, & reliquis, librum Poſteriorum immediate coniungi cum libris Prior. & profecto non debet quis dubitare hoc eſſe de mente ipſius Ariſt. vt diximus 1. Prior. c. 4. vbi ſe velle demonſtrationem tractare præpoſuit ſyllogiſmo tamen incepturum, quia communior erat, poſt ſyllogiſmi igitur cognitionem immediate demonſtrationis doctrina ſequitur.

Refelli- tur ſnĩa Philop.

Ratio autem huius ab authorib. in præſenti multiplex aſſignatur, qua non ſolum dignitate, ſed etiam cognitione, & neceſſitate hunc librum eſſe anteponendum probatur, imperfectum non cognoſcitur niſi ex perfecto, ſed Topicus ſyllogiſmus quid eſt imperfectum, demonſtratio vero perfectum ergo huius cognitio anteponẽda eſt: maior eſt certa, quia imperfectio eſt aliqua priuatio, quę ſine poſitiuo cognoſci nequit nullus enim quid cæcitas, quid tenebræ, quid mors cognoſcet, niſi viſum, lumen, & vitam præcognoſcat, minor oſtenditur ex effectibus ipſorum, nam Topicus ſyllogiſmus inducit opinionem concluſionis, demonſtratiuus vero ſcientiam; at opinio eſt quædam ſcientia imperfecta, eſt enim cognitio incerta & obſcura.

Rõ qua probatur auctoris ſnĩa.

Poteſt etiam minor aliter explicari, & probari, propterea aduerte cum Alberto, & S. Tho. in prologo, tres eſſe rationis, & intellectus proceſſus: primus quo ex neceſſariis & ſemper veris propoſitionib. deducit concluſiones neceſſarias ac ſemper veras, quas non contingit aliter eſſe, & hic proceſſus eſt perfectisſimus, cum cognitionem diſcurſiuam perfectisſimam generet, nempe ſcientiam, talis eſt demonſtratio, alter eſt proceſsus ab iſto deficiens, & imperfectus quo intellectus, non ex neceſſariis, & ſemper veris, ſed ex his quæ maiori ex parte vera ſunt infert concluſionem non ſemper veram, ſed quæ aliter ſe habere poſsit, & talis eſt proceſsus Topicus. tertius eſt qui non ex neceſſariis, aut probabilibus, ſed apparentibus inducit concluſionem apparentẽ, & hic eſt imperfectisſimus, efficit n. deceptionem, ſicut ſecundus opinionem. Cum igitur hi duo proceſsus ſint aliqui, & imperfecti, regulandi ſunt ex perfecto. ob idque eius cognitio anteponi dẽt eademq; ratione lib. Topic. antecedunt libros Elench.

Rõ con- firma- tur.

Ad argumentum primũ Philoponi, Reſpondet Auer. in pręſenti, cõcedendo, prius oportere rationibus probabilibus rem attingere, quam demonſtratione oſtendamus negat tamen eundem ordinem obſeruandum eſſe in eorum doctrina, immo prius oportet docere neceſſaria, quorum ſint demonſtrationes, quam probabilia.

ſoluitur 2. Phi.

Ad ſecundum Auicen. etiam Reſpondet Auerroes dupliciter, primo admittendo neceſſaria eſſe probabilia, non tamẽ ſequitur ut doctrina probabilium ſit præmittenda, quia in logica non conſiderantur ipſa probabilia aut neceſſaria, ſed traduntur regulæ ad cognoſcenda probabilia, & neceſſaria, quę ſunt diuerſę inter ſe, nec aliorum

ſoluitur 2. Auic.

regulæ in aliquo cum aliorum regulis communicant, & ſic ſoluitur primo argumentum. Alteram etiam affert ſolutionem, nempe negando omnia neceſſaria eſſe probabilia; hoc enim falſum eſt, cum multa ſint neceſſaria quæ ſunt non probabilia, vt diximus lib. 1. Topicorum.

QVAESTIO V.

De Modo procedendi.

Sequitur modus procedendi. hic autem facilis eſt, nempe, definitiuus, diuiſiuus, inductiuus, & ſyllogiſticus, eiuſmodi enim inſtrumentis demonſtrationis naturam manifeſtat.

Dubiũ. Sed dubium eſt vnum, a quo vix aliqui ſe poſſunt expedire: num demonſtratione vtatur circa ipſam demonſtrationem, non enim fieri poſſe videtur antequam cognita ſit demonſtratio poſſe quemquam vti demonſtratione, ob idque aliqui id negant, inter quos fuit Paulus Venetus, quòd profecto eſt clariſſime contra Ariſtotelem, qui cap. 2 huius libri, demonſtratione probatur demonſtrationem conſtare ex veris, & primis &c. quia facit ſcire, vnde a fine materiam probauit, quod eſt demonſtrare, & hoc idem etiam ſæpe facit. propterea dico ſine dubio Ariſtotelem in inueſtigandis his quæ ad demonſtrationem exiguntur vti etiam demonſtratione.

Atque vt hoc ex ſuo principio intelligatur aduerte hominem ſolo intellectu abſq; alio habitu, & ſcientia ſæpe ſyllogizare, & diſcurrere, & demonſtrare, & rationibus, ac demonſtrationibus acquieſcere, licet earum naturam ignoraret, quod docuit Ariſtot. 1. Rhetor. ad Theodect cap. 1. perfectè verò cognoſcere hos diſcurſus, & ratiocinationes perfecte facere logicæ artis eſt, nec peruentum fuit ad eorum cognitionem niſi eiſdem rationibus naturaliter exercitis, & imperfectè cognitis, quod doctè dixerunt Philop. & Albert. 1 Prio c. 2. docentes in artib. & ſcientijs preſupponi notiones naturales. Iuxta hoc reſpondeo, qui tradit doctrinam demonſtrationis, cum iam demonſtrationē cognouerit, poterit circa eam demonſtrationem cognouerit, poterit circa eam demonſtratione vti, qui vero diſcit, talem demōſtrationem recipit notione naturali, qua cognoſcit eſſe rationem bonam, quamuis non cognoſcat exactè naturam alius, quouſque demōſtrationē in vniuerſum didicerit.

Quod ſi obijcias, quomodo demonſtratio probat demonſtrationem nam ſeipſam probaret? dico, demonſtratio qua probat ſumitur, vt inſtrumentum probandi, demonſtratio quæ probatur tanquàm obiectum commune omnibus demonſtrationibus, non repugnat autem vt idem probet ſeipſum diuerſa ratione ſumptum, ſcilicet vt inſtrumentũ eſt & vt ſub eo quod probatur continetur, quo pacto definitio definitionis ſeipsam definit. obiectio & reſolutio.

De diuiſione.

Super eſt vt de diuiſione dicamus, & 9 quidem in duas partes principales diuiditur hic totus liber, in priori ſunt ea, quæ ad demonſtrationem ipsam pertinent, in poſteriori verò quæ ad ipſius medium, sub quo definitio eſt, & ſufficiat iſta generaliter diuiſiſſe, quæ poſtea particularius ſunt enarranda.

ARI.

ARISTOTELIS STAGIRITAE,

PERIPATETICORVM PRINCIPIS,

Poſteriorum reſolutoriorum, Liber Primus.

SEVERINO BOETIO INTERPRETE.

SVMMA LIBRI PRIMI.

De demomſtrationis eſſentia, conditionibusq́; ad eam requiſitis De differentia demonſtrationum quod, ſeu quia, & propter quid. Quæ figura aptior ſit demonſtrationi. De ignorantiæ ſpeciebus, quę in ſcientijs accidunt. Finitos eſſe demōſtratiuarum propoſitionum terminos. De demonſtrationum varijs ſpeciebus, ac earum inter ſe cōparatione. De varijs demum Theorematibus ad demonſtrationem conferentibus.

Omnem doctrinam, omnemq́; diſciplinam intellectiuam ex præexiſtenti fieri cognitione. Quot ſint præcognitionum modi, quæque ea quæ præcognoſcuntur. Dubitationum ſolutio circa propoſitionem contingentium. Cap. Primum.

OMNIS doctrina, & omnis diſciplina ∴ diſcurſiua ex præexiſtēte fit cognitione. Manifeſtum autē hoc ſpeculantib. in omnib. Mathematicæ nāq; ſcientiarū per hunc modum ∴ accedūt, & aliarum vnaquæq; artium, Cō ſimiliter aūt & circa ∴ rationes, & quæ per ſyllogiſmos, & quæ per inductionem. ambe .n. per ea quæ præcognoſcuntur faciunt doctrinam: illæ quidem accipientes, tanquam à cognoſcentibus, iſtæ verò mōſtrantes vniuerſale per id quod manifeſtum ſit ſingulare. Itidē & Rhetoricæ perſuadent. aut .n. per exempla, quod eſt inductio, aut per enthymemata, qđ eſt ſyllogiſmos.

Bifariam aūt neceſſariū eſt præcognoſcere. alia namq; quòd ſunt pręſuſcipere neceſſarium, alia verò quid eſt quod dicitur, intelligere oportet; alia aūt ambo, vt qđ quidē omne vt aſſerere, aut negare, verū, quod eſt, triangulū vero, quod hoc ſignificat: vnitatem autem ambo, & quid

& quid ſignificat, & quod eſt. non enim conſimiliter horum vnumquodque manifeſtum nobis eſt.

4 Eſt aũt cognoſcere, alia quidem prius cognoſcentẽ, quorundã vero & ſimul accipientẽ cognitionẽ: vt quęcũq; ſunt ſub vniuerſalib. quorũ hẽt cognitionem. quod.n. omne triãgulũ habet duobus rectis ęquales, præſciuit, quod aũt hoc, qđ eſt in ſemicirculo, triangulũ eſt, ſimul inducẽs, cognouit. Quorundam.n. in hunc modum diſciplina eſt, & nõ per medium extremum cognoſcitur: quæcunque iam ſingularia ſunt, & non de ſubiecto aliquo.

al. ſimul dicens cognouit; Ita vtcõ iunctim hęc verba legan tu hoc modo legit lo. gran. illud Th 8. Auer.

5 Ante vero quam inductum ſit, aut acceptus fuerit ſyllogiſmus, modo quidem aliquo fortaſſe dicẽdum eſt ſcire, modo aũt alio non.

6 Quod.n. nõ fuerit ſi eſt ſimpliciter, hoc quõ ſciuit, qđ duos rectos hẽt ſimpliciter? ſed manifeſtum qđ ita quidem ſcit, qm̃ vniuerſaliter ſcit, ſimpliciter autem non ſcit.

7 Si vero non, quæ in Menone, dubitatio continget, aut enim nihil addiſcet, aut quæ nouit.

8 Non.n. iam, veluti quidam nitũtur ſoluere, dicendum. an ne noſti omnem binariũ, quod par eſt, aut non? aſſerente autem, attulerunt quendam binarium, quẽ non exiſtimabat eſſe: quare neque parẽ. Soluunt.n. non dicentes omnem ſcire binarium parem eſſe, ſed quem ſciunt, quod binarius. At qui ſciunt quidem, cuius demonſtrationẽ habent & cuius acceperũt; acceperũt autem non de omni, de quo vtique noſcãt, quod triangulum, aut quod numerus, ſed ſimpliciter de omnî numero, atque triangulo: nulla.n. propoſitio accipitur talis. qđ quem tu noſti numerum, aut quã tu noſti rectã lineam; ſed de omni. Cæterum nihil, puto, vetat, quod addiſcit aliquis, eſt ſic ſcire, eſt aũt ſic ignorare, abſurdum.n. non ſi nouit quodammodo quod addiſcit. ſed ſi ita, vt inquantum addiſcit, & ſic.

Vide 2. Prior. c. 16.

Omnis doctrina. & omnis diſciplina.

ARISTOTELES optimus artifex omnia quę de qualibet re propoſita peti ſolent de demonſtratione tradit, quærimus.n. primo an res ſit, deinde quid ſit tertio qualis ſit, poſtremo quare talis ſit; his.n. ſciẽtia abſoluitur. Atq; hæc quatuor demõſtratione docet, quia multi negarunt demonſtrationem eſſe negantes ſcientiam haberi de rebus, cũ caducæ, & mutabiles ſint: quales fuerunt Heraclitus Democritus, & alij. Alij aſſerentes nihil de nouo ſciri, ſed ſcientiam noſtram non eſſe aliud quam recordationem, & reminiſcentiam eorũ, quæ anima ſciebat; qualis fuit Plato, vt quidam aſſerũt, hos remouet errores, docens & ſcientiã eſſe, ac de nouo fieri affirmans, ideoq; demonſtrationem eſſe: propterea ſtatuit omnẽ doctrinam fieri ex præexiſtenti cognitione, atque poſtea intendit inferre ex iſta, (vt notat Philop.) demonſtrationem, quæ doctrina eſt, fieri ex præexiſtenti cognitione.

De ſenſu Propoſitionis. Omnis doctrina, &c.

Sed dubium eſt de ſenſu huius celebrâtiſſimæ propoſitionis: quidam recentiores per doctrinam & diſciplinam, intelligunt quamcunque cognitionem intellectus, propterea enim additur illud verbum, intellectiua, ad excludendas cognitiones ſenſuũ. Cognitio autẽ intellectus duplex eſt, alte-

Prim opinion centior

ra ſimplex, ſeu incomplexa, in qua non eſt verũ, vel falſum, quàm Auerroes in præſenti vocat ſecundum viam formationis, altera eſt cognitio compoſita, & complexa, in qua ineſt verum, aut falſum, quam vocat Auerroes ſecundum viã verificationis, hæ autem cognitiones ſic ſe habẽt, vt nunquã ſit non poſita, quin ſimplex præcedat, ſimplex tñ eſſe poteſt, vt nulla alia ſimplex, aut compoſita præcedat in intellectu: non tamen eſſe poteſt quin præcedat aliqua cognitio ſenſus, cum non contingat intellectum intelligere abſque præcedenti ſenſus cognitione. quo ſuppoſito, ſecundum horum ſententiam ſenſus propoſitionis eſt, omnis cognitio intellectus fit antecedenti cognitione ſenſus.

Improbatur prima ex. poſitio. Hæc doctrina vera eſt, ſed non videtur ad mentem Ariſtotelis eſſe, non enim ſimplices notitias intellectus quis doctrinas aut diſciplinas vocabit, ſicut nec ipſas notitias ſenſuum exteriorum.

Sent. ſecũda Themi. Aliorum fuit opinio aſſerẽtiũ per doctrinã & diſciplinam intellectiuã eſſe intelligendam cognitionẽ complexã veritatis; hęc aũt duplex eſt, quædã prima, & immediata, quę ex alterius veritatis cognitione non dependet, qualis eſt cognitio principiorum per ſe notorum; altera eſt veritatis cognitio, quæ ex altera pendet quæ diſcurſiua dicitur; & hæc vtraq; veritas ſemper præſupponit aliquam cognitionem, non.n.quis totum maius eſſe parte intelliget, quin prius quid totum, quid pars ſit, cognoſcat, & tunc dicũt illud verbũ, intellectiua, addi ad excludendas cognitiones ſenſuum, quæ etiam doctrinæ dicuntur, vt patet in multis brutis, quæ dicunt & doctrinam aliquam capiunt.

Improbatur. 2. ſen. Hæc ſententia non eſt ſpernenda, eſt n. Themiſt. Philop. S. Tho. & doctrina vera eſt, & conformis Ariſt. ſed non videtur admodum ad mentem Ariſt. nam non videtur de quacunque cognitione veritatis loqui, ſed de diſcurſiua, vt patebit: nihilominus tamen eſt ſententia probabiliſſima.

3. ſent. Philop. & Auerr. Alia eſt ſententia quę maxime mentem Ariſtot. exprimit, nempe per doctrinam, & diſciplinam intellectiuam intelligi veritatẽ diſcurſiuam, quæ ratiocinatione & diſcurſu habetur: hoc.n. illud verbum, intellectiua, Græcè ſignificat, & tunc eſt ſenſus, omnis cognitio vel omnis aſſenſus qui ratione, & diſcurſu habetur, fit ex aliquo alio antecedenti iudicio, nempe præmiſſarum, aut principiorum, aut antecedentis, ex quo illa diſcurſiua cognitio deducitur, hæc expoſitio Auerrois Alber. Linconien. Appollini Pauli. & Aegidij: & mihi videtur ad mentem Ariſtotelis eſſe.

Circa verba autem notare oportet cum Philop. & alijs, per doctrinam & diſciplinã eandem re cognitionem intelligi, nam ea de cognitio, vt a magiſtro procedit doctrina dicitur, vt vero a diſcipulo recipitur diſciplina, attende autem ex Linconien. non ſolum doctrinam, ſeu diſciplinam dici quam a magiſtro viua voce quis accipit, ſed etiam quã ex ſcripturis. i. proprio labore inueniendo conſequitur. Nota. 1

Aduerte præterea per cognitionem intelligi, non inuentionem, vt voluit Alex. ſed quid ſuperius, nẽpe cognitionem tã diſcurſiuam, quã nõ diſcurſiuã, inuentam, aut a magiſtro traditam, intellectiuam, aut ſenſitiuã, vt ſi ſenſus, doctrina i. iudicium concluſionis haberi ex prẹexiſtẽti cognitione ſiue hęc ſit alio diſcurſu habita, ſiue immediate cognita, ſiue ſit intellectus, ſiue ipſius ſenſus. Nota 2

Aduerte præterea, cum illa propoſitio, (ex) dicit habitudinem termini, aut partiũ, aut materiæ, aut cauſæ efficientis, hic cauſam efficientem denotat, vt ſit ſenſus, cognitio, ſeu aſſenſus præmiſſarũ faciunt doctrinam, ſeu aſſerentem ipſius concluſionis atq; hæc eſt huius propoſitionis explicatio. Nota. 3.

Manifeſtum autem hoc ſpeculantibus, &c. 2

Inductione propoſitionem probat in omnib. artibus & diſciplinis quæ ratione vtuntur, nec hęc probatio eſt per exẽpla, vt quidam ex recentioribus aſſerunt, ſed eſt inductio, vt docet Auer. Philop. Them. & alij.

Inductio igitur eſt, Primo in Mathematicis artibus, hæ.n. doctrinam faciunt ſuarum concluſionum ex præcedenti cognitione principiorum: & ſub his diſciplinis intellige alias ſcientias ſpeculatiuas.

Refellitur ſnĩa Auer. de artibus operatiuis. Secundo inductio fit in alijs artibus, & per eos intelligit Themiſt. artes operatiuas, licèt id non placet Auer. ſed tamen verum dicit Themiſt. in his enim non contingit veritatem diſcurſu cõſequi, niſi ex præexiſtenti cognitione, quamuis Themiſt.

explicet de veritate non diſcurſiua ſecundũ ſuam interpretationem, vt diximus.

Tertio in orationib dialecticis.i in ratiocination b probabilibus quæ ſunt ſyllogiſmi, & inductiones, in qu b fit doctrina i.cõcluſionis, cognitio ex præcede iti cognitione; nam in ſyllog ſmo dialectico accipimus præmiſſas tanquàm notas, & datas, in inductione vero in ſingularium cognitione doctrinam vniuerſalis facimus. Hic nota dixiſſe ſyllogiſmos pluraliter, nam dialecticus de quo hic fit ſermo, non ſolum vnam partem contradictionis ſicut demonſtrator, ſed vtramq; probabiliter oſtendit, propterea ſyllogiſmos dicitur facere.

Nota.

Vltimo inductio fit in diſcurſibus, Rhetoricis quæ ſunt enthymema, & exemplum in quib non ſi doctrina conſequentis niſi ex præcognitione antecedentis.

Vocat autem enthymema ſyllogiſmum & exemplum inductionem, vt notat Themiſt quia enthymema eſt imperfectus ſyllogiſmus, & exemplũ imperfecta inductio.

Sed non mihi admodum hoc placet, nã ſicut enthymema dici poſſit imperfectus ſyllogiſmus, cum ſy logiſmo perficiatur, tñ exemplum cũ non inductionẽ, ſed ad ſyllogiſmum reducatur, & in ipſo perficiatur, nõ dicetur imperfecta inductio, exemplum.n. per ſingulare probat ſingulare, at inductio per ſingulare vniuerſali Propterea mihi videtur ſenſum Ariſtot. eſſe, enthymema eſſe apud Rhetoricum, quod apud Dialecticum ſyllogiſmus, & exemplum, quod apud Dialecticum inductio: & hoc ſolum intendit Ariſt dum vocat enthymema, & exemplũ inductionem, & ſyllogiſmum.

3

Dupliciter autem prçcognoſcere oportet, quædam enim, &c.

Poſtquam Ariſt oẽm doctrinã ex prçexiſtẽti cognitione fieri docuit, nũc ea quç ante demonſtrationem præcognoſcere oportet, ac modos quibus præcognoſcantur tradit.

Nota de pcognitionib. aliqua.

Pro quormu intelligentia aduertendum eſt, ea dici præcognita, quorum cognitio eſt neceſſaria illa demonſtrationi, adeo vt demonſtratio abſq; tali eorum cognitione non poſſit procedere, nõ tñ in ipſa demõſtratione, ſed extra cognoſcuntur. modus aũt cognitionis quo hæc cognoſcere neceſſe eſt, prçcognitio dr, vt mõ clarius explicabitur; cõcurrunt.n ad demõſtrationẽ tria, quçſtio quç demonſtrãda proponitur, vt an animus ſit immortalis propoſitiones, ex quibus eſt demonſtranda quæſtio, nempè omnis actus immixtus materiæ eſt immortalis, oĩs animus eſt actus immixtus materię: ex h s.n. ſequitur, animus ergo eſt immortalis, tandẽ principia quorum virtuti & robori innituntur, & probant hç propoſitiones, nempe impoſſibile eſt duo cõtradictoria eſſe ſimul vera; ex huius.n veritate prouenit, vt illç duæ propoſitiones illã quçſtionem probẽt, aliter .n illis neceſſis, negaret concluſionẽ aliquis niſi ſequeretur, negata concluſione ſequeretur animum eſſe actum immixtum, & non eſſe actum immixtum, quod fieri non põt, & talia principia demonſtrationis dicuntur dignitates, quarum vſus clarius & frequentius in mathematicis, perſpicitur.

Nota

Eſt ſecundo aduertendum, non omnia hçc tria demonſtrationem componere, & cõſtituere, ſed duo priora, quæſtio n. mutata forma fit concluſio, nã ſub forma dubitandi, quæſtio eſt ſub forma vero aſſertionis illata, eſt concluſio: præterea ipſæ propoſitiones intrinſecæ demonſtrationem componũt tanquàm præmiſſæ, ad dignitates extra demonſtrationis compoſitionem manent, nõ enim eam formaliter componunt.

His duobus ſuppoſitis Ariſt. docet cum quis aliquã demonſtrationem facit, aut ea conuincitur, præcognoſcere debere tria, duo ex parte quæſtionis, vnum ex parte propoſitionum, in quæſtione n ſunt partes duæ, prçdicatum quod a latin s paſſio, a Grçcis quçſitum, ſeu interrogatum dicitur, quod demonſtrandum de altera parte proponitur, quã Latini ſubiectum, Græci datum vocãt, vt in ſuperiori quæſtione, an animus ſit immortalis: immortale, quæſitum, animus vero datum dicitur. In hac ergo quæſtione de dato, duo præcognoſcere neceſſe eſt, nempe quid animus ſignificet, & an ſit, niſi n. hæc duo iam de animo præcognouerimus, nequaquàm ad demonſtrationem accedemus, nam quçſtio hæc de illo ſupponit, eſt n ſenſus, ſuppoſito cognoſci, quid animus ſignificet, & animum eſſe, peritur, an ſit immortalis, hoc enim eſt demonſtrandum.

Expoſitio.

De quæſito vero vnum præcognoſcere oportet, nẽpe quid ſignificet, vt quid per immortale ſignificetur, nam ꝙ immortale ſit,

hoc

hoc ipſum in demonſtratione cognoſcitur, dum de ſubiecto demõſtratur. Ex parte aũt præmiſſarum vnum oportet præcognoſcere, nempe dignitates quæ extra demonſtrationem ſunt, his enim non præcognitis non fit demonſtratio: opus autem eſt de his præcognoſcere an ſint i. veras eſſe, nam ſicut an ſit de re ſimplici, petit an ens ſit ita de complexo an ſit, petit an verum ſit, patet igitur tria eſſe præcognita, datum ſeu ſubiectum, quæſitum, & dignitatem, duas autem eſſe præcognitiones, an ſit, & quid ſignificet.

Expoſitio. His ſuppoſitis, ad textus verba accedamus, in quibus notare oportet per vnitatem intelligi ſubiectum, ſeu datum, per triangulum, quæſitum, ſeu paſſionem, per verum eſt affirmare vel negare, quamlibet dignitatem. Nec decipiaris exiſtimans hæc ad vnam, & eandem demonſtrationem pertinere, vnitas enim, & triangulus non ad eandem demonſtrationem pertinent, ſed aduerſam, vt notat Philopo Alber. & alij, nam triangulus eſt primum quęſitum in Geometria, & vnitas primum datum in Aritmetica, dignitas verò illa omnibus eſt communis demonſtrationibus.

Dubiũ. Dubitabis, nonne maiorem, & minorem oportet pręcognoſcere, cum concluſionis doctrina non niſi ex propoſitionum pręcognitione fieri poſſit, quare ergo dignitatem ſolam pręcognoſcendam docet? aliqui ſub dignitate etiam ipſas propoſitiones intelligendas dicunt, quod tamen non eſt ad Ariſtot. mentem in hoc textu: propterea diligenter aduerte; hic intendit Ariſt. ea pręcognita manifeſtare, quę in ipſa demonſtratione non cognoſcuntur, ſed ante cum in ea non reperiantur. cum aũt duo ſit quæ demonſtrationem pręcedant, ad ipſam tñ neceſſaria, nẽpe dignitas, & quæſtio, (hæc n. formaliter non faciunt demonſtrationẽ, licet ſint neceſſaria) hęc oportet pręcognoſcere; reliqua n. ſicut propoſitiones, & concluſio vt concluſio eſt, in ipſa demonſtratione cognoſcuntur: ob id igitur talia pręcognita aſſignauit.

Eſt aũt cognoſcere alia quidem.

Iſtum textum magnæ difficultatis eſſe, varia, & multiplex grauiſſimorum interpretum expoſitio comprobat. In medium adducam ea omnia quæ dicuntur, ex his enim vtilitatem decerpemus, licet ad mentem Ariſtotelis hæ omnes expoſitiones, nõ ſint.

1. Expoſ. Latinorum. Latini ferè omnes, hunc textum ita explicant, vt velit Ariſt. explicare, & docere quo ordine maior, & minor ante concluſionem præcognoſcantur, in præcedenti. n. textu. (vt diximus in dubio præpoſito) ipſi exiſtimant Ariſt. inter principia præcognita maiorem, & minorem cum dignitatibus annumeraſſe; nunc verò inter has duas præcognitiones ordinem aſſignare intendit, qui talis eſt, ac duplici propoſitione continetur, quarum altera, maior, multo tempore ante cognoſci poteſt quàm concluſio; poteſt n. quis ante ſcire omnem triangulum habere tres angulos, quam ſciat hunc in particulari triangulum habere tres angulos; altera minor, ſimul tempore cum concluſione cognoſcitur, non n. ſtat quemquam ſcire hunc eſſe triangulum, quæ minor eſt, quem ſimul ſciat habere tres angulos æquales duobus rectis, quæ erat concluſio Notant tamen, licet ſimul tempore minor cum concluſione cognoſcatur, prius tamen natura ipſa minorem cognoſci, cum ſit cauſa concluſionis.

Ex qua expoſitione ſumunt cõmune dictum tanquàm hic traditum, Cognita maiori, & minori, ſimul tempore cognoſcitur concluſio, & hoc dictum limitant, docentes, eſſe intelligendum ſuppoſita cognitione cõſequentiæ bonæ, niſi enim bonam eſſe conſequentiam cognoſcamus non opus eſt ſimul cognoſcere concluſionem, & ita interpretantur Ariſtotelem, cum dicit, ſingularia cognoſcimus inducentes, i. illa ſingularia quæ in minori cognoſcuntur, quæ ſunt vltima, i. minores extremitates, abſque altero medio, ſed ſimul inducentes, & inferentes concluſionem cognoſcimus. ita exponunt S. Thom. Aegid. Leon. Paul. Apolli. & alij cum his.

Improb. 1. Expoſ. Hæc quidem doctrina vera eſt, ſed (pace eorum dicam) extra mentem & textum Ariſtotelis, nam id quod de maiori dicunt etiam de minori dici poteſt, vt enim minor cum maiori cognita ſtatim cognoſcitur concluſio; ita maiori cum minori poſita cognoſcitur concluſio; quod ſi dicas, maiori per ſe abſque minori cognita, non cognoſcitur concluſio, ita etiam dicam minori abſq; maiori cognita non cognoſcitur concluſio, & vtramque per ſe prius tempore cognoſcere poſſumus, quàm ipſam concluſionem.

Præ-

Præterea iſta doctrina eſt generalis omnibus minoribus, vt quid ergo Ariſtoteles limitauit ad ſingularia, quæ non dicuntur de ſubiecto? præterea quia verba textus non admittunt expoſitionem hanc, vt conſideranti patere poteſt

3.expos. Philop. Philoponus aliter locum interpretatur, vt Ariſt. velit in hoc textu oſtendere inuentionem etiam fieri ex præexiſtenti cognitione cum ſuperius probatum fuerit de doctrina & diſciplina, quantum autem ex ipſo Philopon. coniici poteſt. per doctrinam intelligit ipſe cognitionem concluſionis, quæ per aliud medium habetur, ſiue a nobis inuentum, ſiue ab alio acceptum, per inuentionem autem intelligit cognitionem ſingularium, quam per nos acquirimus ex aliquo vniuerſali prius cognito, vt qui ſciuit omnem triangulum habere tres angulos æquales duob. rectis, perſpecto aliquo triangulo per ſenſum ſtatim eum tres angulos duobus rectis æquales habere cognoſcit; Et talis cognito inuentio dicitur, & de hac dicit Ariſtoteles in præſenti quod fit ex præexiſtenti cognitione, nempe ex ipſo vniuerſali prius cognito, & non per medium aliquod, ſed ex ipſo ſenſu illud ſingulare eſſe oſtendente: at quia eſt alius modus, qui videtur eſſe in præexiſtenti cognitione, nempe cum prius aliquid cognouimus, & rurſus illud obliuione intercedente cognoſcimus, quæ recordatio dicitur, hunc modum Ariſtotelis in principio textus poſuit, vt ēt explicaret omnes modos cognoſcendi ex præexiſtenti: tamen vt vult Philop. iſta non eſt cognitio, ſed recordatio.

improb. 3.expos. Iſta eſt ſententia Philop. i. quamuis admodum obſcurè ipſe loquatur, nec videtur admodum literæ conſona, nam Ariſtoteles non loquitur de cognitione illa, qua cognoſcimus hunc triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, quam ipſe Philop. inuentionem vocat, ſed de hac cognitione ſenſus, qua hunc triangulum eſſe abſque medio percipitur.

Themiſtius verò quem ſequitur Auerr. multo aliter exponere videtur, interpretatur enim Ariſt verè excipere duas cognitiones, quæ videtur ex præexiſtenti cognitione fieri, & non fiunt, altera eſt quæ eſt per recordationem ſeu reminiſcentiam, cum idem eodem modo quo ante cognouimus, obliti tamen fuimus rurſus cognoſcimus, atq; hęc non propriè fit ex pręcedenti, cum ſit eadem cum pręcedenti i. eiuſdem rei, eodem modo cognitæ; & hoc eſt, quod dicit Ariſt & quędam cognoſcere prius cognoſcentē. i. quędam cognoſcimus, quæ ante cognouimus altera cognitio eſt ſingularium, quorū vniuerſale cognouimus, hæc n videtur ex præexiſtenti fieri cognitione, ſed nō fiunt; nam qui ſcit omnem triangulū habere tres angulos æquales duobus rectis, ſi poſtea videat triangulum hunc, tunc cognoſcit eum habere tres angulos æquales duobus rectis, ſed non totum ex præexiſtenti cognitione vniuerſali, ſed hunc triangulum eſſe abſq; præcedenti cognitione ſolo ſenſu percipit, ſed habere tres angulos ęquales duobus rectis, id mente & ex præcedenti cognoſcit. proinde ſtatim docet Ariſt. quo pacto etiā illam concluſionem ſingularem partim agte cognoſcamus, in verbis, quę in textu ſequuntur. Iſta eſt expoſitio Them. quam obſcure ſatis tradit Auer. nec mihi diſplicet, maximè enim videtur textui, & ſenſui congruere quamuis illa priora verba non ſint exactè declarata, vt inferius videbimus.

Albertus cap. 4 aliter videtur exponere, dicit n. hic Ariſtotelem velle oſtendere quo modo concluſiones vniuerſales, & ſingulares cognoſcamus, ac de vniuerſalibus primo dicit; eas cognoſci alia prius cognoſcendo, i. earum cognitio procedit per pręmiſſas quę habeant medium proprium ipſarum, ſicut quando hominem riſibilem per animal rationale, aut per medium proprium hominis probamus; at ſingulares non poſſunt per medium proprium probari, ſed ſolum per applicationem communis & vniuerſalis, quod ſenſu fit; vt probamus hunc triangulum habere tres angulos ęquales duobus rectis, non proprio medio, ſed ſolum applicando vniuerſale, i. cognoſcendo illum eſſe triangulū: & hoc eſt quod Ariſt. dicit abſque medio cognoſci, i. ſine medio demonſtratiuo, ſicut concluſio vniuerſalis. Hæc ſentit Albertus. 4.exp. Alb.

His propoſitis exiſtimo Ariſtotelem ſic eſſe exponendum, velit oſtendere ea quę in doctrina aliqua diſcurſiue continentur dupliciter cognoſci. docuerat enim ante ipſam demonſtrationem pręcedere cognitionem dignitatum, dati, & quęſiti: ſu- 5. Au expo

peteſt

pereſt vt oſtendat quomodo aſſentiamur his,quæ in ipſa demonſtratione, ſeu doctrina diſcurſiua continentur, ac docet aliqua eſſe quibus non aſſentimur niſi per aliquam rationem præcedentem, vt quando præmiſſas ſumimus vniuerſales, & quæ præcedente indigent probatione, qualis eſt maior in hoc diſcurſu, omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis:iſte eſt triangulus, ergo iſte habet tres angulos æquales duobus rectis, & eſt quod dicit, eſt cognoſcere, ideſt aliqua cognoſcimus in diſcurſu,alia cognoſcente,ideſt propter præcedentium alius diſcurſum. At vero aliqua ſunt in diſcurſu, quæ non alias cognouimus,nec diſcurſu præcedenti; ſed ſolum in illo eodem diſcurſu inducentes cognouimus,& hæc ſunt ſingularia,quia ſub vniuerſali maiori ſubſumimus,non enim ſicut ipſa maior per diſcurſum cognoſcuntur, ſed ſine medio, ſolo ſenſu, vt quod iſte ſit triangulus.nō.n.loquitur de concluſione, ſed de minoribus ſub vniuerſali ſumptis,& iſta expoſitio iudicio meo eſt valde notanda, maxime.n. Ariſtot. explicat, quod ſi hæc non placet,placeat expoſitio Them.poſita.

5 Antequam autem ſit inducere.

Cum præmiſſæ quomodo cognoſcantur in diſcurſu proxime docuerit, nunc de ipſa concluſionem loquitur, ac docet ipſam concluſionem antequam inducta & illata ſit, & quodammodo eſſe cognitam,& quodammodo non. Verba textus ſunt notanda, dicit, antequam ſit inductum aut acceptus ſyllogiſmus: nam cum iam minor eſt adhibita,ſiue particularis,ſiue ſingularis. quod vocat inductum,vt quādo ſub illa vniuerſali additur iſte eſt triangulus: ſiue vniuerſalis, quod vocat acceptus ſit ſyllogiſmus, vt in vera demonſtratione, nullo modo ignoratur concluſio,imò perfecte ſcitur,antequam minor addatur, & ſyllogiſmus perficiatur ſed tamen vniuerſales ac maiores propoſitiones conſtitutę ſunt, tunc partim ſcimus, & etiam partim, & aliquo modo ignoramus.

6 Quod enim neſciuit ſi eſt ſimpliciter.

Incipit declarare quomodo talem concluſionem aliquo modo ſciamus. & aliquo modo ignoremus,idque docet in illa ſingulari dicens, ignoramus illam ſingularem in particulari,cum neſciamus illum eſſe triangulum,at ſcimus vniuerſaliter,dum ſcimus in illa maiori vniuerſali, illum habere tres angulos, ſimiliter de alijs concluſionibus, quas in præmiſſis ſcimus in virtute,non autem in propria forma, & actu, quouſque inferantur. Hæc eſt explicatio iuxta textum quæ communiter habetur; & profecto auderem dicere, iſta verba ſub interrogatione legenda, ſic. Quod.n neſciuit ſi eſt ſimpliciter, hoc quomodo ſciuit quod duos habeat rectos ſimpliciter,ac ſi dicat,nos in illo vniuerſali ſimpliciter & particulariter non ſcire illam concluſionem ſigularem, nam de quo ignoramus an ſit, quomodo perfecte ſcire poterimus,habere tres angulos æquales duobus rectis? at ſi dicat, non ſcimus perfecte, hunc triangulnm habere tres angulos quouſque illum triangulum eſſe ſciamus:ac ob id, concludit in illa vniuerſali maiori concluſionem, non actu, & in propria forma cognoſci, ſed vniuerſaliter & in potentia, & hic locus eſt notandus, quem docte quidem Bura. ſub interrogatione interpretatus eſt.

Si verò non Memnonis ambiguitas. 7

Ex modo quo partim ſciamus concluſionem antequam ſit inducta, & partim neſciamus, ſoluit duos cauillos, vt declarat Themiſt. & communiter omnes, alter eſt Memnonis apud Platon. in dialogo ſic in ſcripto: hic enim probabat non poſſe cuiquam contingere ſcientiam per inuentionē, tali argumento,nam qui inueſtiat, ſi ſcit id quod inueſtiget, & tunc non eſt inuenire nec diſcere, cum iam id cognoſcat, ſi vero non ſcit, fruſtra quærit cum etiam ſi illi occurrat, non ſit depræhenſurus.

Ad hoc autem reſpondendum eſt, nos non quærere, & inuenire ea quæ ſciueramus & cognoueramus, in vniuerſali tamen & in virtute, ignorabamus autem in particulari, ſic propterea id diſcimus, nec eſt abſurdum, nec impoſſibile, quem quam

diſcere

diſcere id quod cognoſcebat, ſed cognoſcebat in vniuerſali, diſcit autem in particulari, inconueniens eſſet, ſi eo modo quo ſciuit, poſtea diſceret.

Nota 1. Vbi aduerte diſcrimen eſſe inter Platonem & Ariſt. Plato enim dicebat non ſciri quicquam de nouo, ſed ſcire eſſe reminiſci. Ariſt. vero etiam docet prorſus concluſionem non ſciri de nouo, ſed eius cognitio in virtute præceſſit. eſt autem inter hæc duo magnum diſcrimen, nam reminiſcentia eſt cognitio illius quod ante eodem modo, & ſub eadem forma cognouimus, obliuio tamen interceſſit & ſic Plato exiſtimabat nos ſcire de nouo: at illa cognitio vniuerſalis, ſeu virtualis quæ præceſsit, ſecundum Ariſtot. nec eſt quę poſtea redit, ſed primo rem in ſuo principio, & in vniuerſalis, ſcimus, poſtea eam in particulari diſcimus.

1 Non enim ſicut quidam conantur.

Hic eſt alter cauillus, vt ſupra diximus ſecundnm Themiſt. qui eſt Sophiſtarum volentium probare nos non ſcire, quia ſi ſciremus, tunc eſset ſcientia huius, omnis, dualitas eſt, numerus par, quod concedendum eſt: autem faciebant ſophisma; tu ſcis omnem dualitatem eſse parem, hæc quę eſt abſcondita, & quam tu non cognoſcis, eſt dualitas, ergo tu ſcis illam eſſe parem, quod eſt falſum, nam cum neſcias eſſe dualitatē, non ſcies eſſe parem, reijcit ſolutionē quorundam, aliqui enim conuicti ſophismate reſpondebant ſe non scire omnem dualitatem eſſe parem, ſed omnem eam quam ſcirent eſſe dualitatem: Ariſto. hoc reprehendit, ac dici absque vlla limitatione fatendū eſſe omne dualitatem sciri eſſe numerum parem; cuius ratio eſt pulchra, nam quando demonſtratio illius fit, absque vlla limitatione fit, nec præmiſſæ quibus demonſtratur limitantur ad has i. illas dualitates, ſed ad omnes; oportet igitur reſpondere, non ſcire nos hanc dualitatem diſtinctè, & particulariter eſſe parem, quouſque ſciamus illam eſſet dualitatem, ſcimus tamen: iam in communi, & vniuersali.

Alij fere omnes hunc cauillum Poſteriorem cum eo qui Menonis eſt coniun-

continuari, nam aliqui reſpondebant ad prius argumentum, nos ſcire ea quæ ignorabamus, aduersus, quos erat argumētum probans nos ſcire antequā inducta ſit concluſio: nam ſi scis omnem dualitatem eſſe parem. etiam ſcias hanc quæ eſt in manu mea eſſe parem, quæ eſt concluſio, & tunc reſpondebāt aliqui quod ſuperius diximus. Hæc circa capitis expoſitionem.

QVAESTIO I.

De ijs in expoſitiones textus dicta ſunt.

Vt magis quæ dicta ſunt elucidentur. vt moris est noſtri, aliquantulum oportebit diſputare, & hoc est argum. primum. Multæ ſunt ſcientiæ ac doctrinæ, quæ non ex præexiſtenti ſunt cognitione. ergo illa prima propoſitio est falsa. probatur antecedens: angelorum ſcientia est doctrina, & tamen non est ex præexiſtenti cognitione, nam à Deo ſimul cum omnibus ſcientijs naturalibus creati ſunt; præterea multa homines diſcunt quæ ignorabant, & non ex præexiſtenti cognitione & iudicio. 1 Arg.

Secundo contra id quod dicitur oportere de ſubiecto, ſeu dato præcognoscere quid eſt, aut intelligitur de quid eſt rei, aut de quid eſt nominis, ſi dicas de quid eſt rei. videtur expreſſe contra textum, in quo ſermo eſt de definitione nominis: ſi vero dicas intelligi de definitione nominis, tunc eſt diminutus Aristo. nam in demonſtratione propter quid oportet præcognoscere definitione ſubſtantialem ſubiecti, nam per eam demonſtramus paſſionem de ipso. 2. Arg.

Tertio id contra, quod dicitur de quæſito ſeu paſſione, ſupponimus quid ſignificet, non tamen quia eſt, videtur hoc falſum, nam cognoscentes paſſiones conuenire eſſe in ſuis ſubiectis, mouemur ad quę rendas cauſas, & demonſtrandum, Philoſophi ex admiratione effectuum, & paſſionum quas experiebantur cœperunt philoſophari, ergo ante demonſtrationem oportet præcognoſcere paſſionem eſſe, ſicut de ſubiecto. 3. Arg.

Quarto non eſt idem quia, eſt ſubiectū, 4 Arg.

complexum, alterum complexum, ergo ſunt diuerſæ præcognitiones. & ita ſunt plures quam duæ: imo quæſtio an ſit, ſeu quia eſt ſolum eſt de ſimplici, de complexio enim qualis res ſit.

5. Argu. Quinto non exiſtente ſubiecto eſt de eo demonſtratio, & ſcientia, ergo non dēt de eo præcognoſci an ſit, probatur antecedens nam propoſitiones, quarum eſt ſcientia ſunt ſempiternæ veritatis, quæ ſemper ſunt veræ, etiam ſi extrema non ſupponant.

6. Argu. Sexto non eſt intellectus ſimul plura cognoſcere, cum ſit potentia finita, ergo non cognoſcit ſimul maiorem, & minorem cum concluſione, nam ſi dicas poſſe intellectum ſimul illa tria cognoſcere ſaltem non poterit centum, tunc demus quod intelligat ſimul omnia, quæ poteſt demptis duobus, tunc fiat ſyllogiſmus, clarum eſt quod aſſentiet maiorem, & minori, quia poteſt, ſed nō concluſioni, quia vltra iam non poteſt.

7. Argu. Septimo nullus eſt defectus illius ſyllogiſmi ſophiſtarum, ergo reſponſio Ariſtot. nulla eſt. probatur antecedens, nam bene ſequitur, ſcio omnem qualitatem eſſe parem, iſta occulta eſt qualitas, ergo illa ſcio eſſe parem etiam in particulari, non apparet quas ſit huius defectus, Hæc videntur magis examinanda in præſenti.

Ad primum. Pro ſolutione primi notandum ſuper rem eſſe cognitionem doctrina ac diſciplina diſcurſiua, nam doctrina diſcurſiua ſolum ſignificat cognitionem, & iudicium rei quod aliquod diſcurſu habetur, vnde non omne iudicium intellectus doctrina diſcurſiua dicitur cum iudicium principiorum per ſe notorum non ſit doctrina. non enim per diſcurſum habetur, ſed ipſo lumine naturali abſque ratiocinio illis aſſentimur at, cognitio ſignificat quodcunque iudicium ſiue ſine diſcurſu, ſiue cum diſcurſu habeatur, ſiue ſit intellectu, ſiue ſit in ſenſu, quale eſt iudicium ſingularium, & tunc eſt ſenſus, omne iudicium ex diſcurſu aliquo procedens ſit ex præexiſtenti cognitione, ideſt iudicio altero, ſiue hoc ſit altero diſcurſu habitum, ſiue abſque vllo diſcurſu, ſiue ſit intellectu, ſiue in ſenſu, nam multorum vniuerſalium iudicium intellectus ſit ex præexiſtenti iudicio ſingularis, quod eſt in ſenſu, ex his

angelorum non ex diſcurſu aliquo habita, ſed a Deo ſolo infuſa eſt præterea etiam ipſo abſque diſcurſu res intuentur propterea non dicitur doctrina diſcurſiua de qua ſolū dictum eſt, præexiſtenti fieri cognitione [illegible] Hoc idem dicimus de illis veritatib alijs & iudicijs quæ abſq; diſcurſu fiunt, quamuis multoties latet occultus, diſcurſus. & præexiſtens iudicium. Cum. n. credo alterius dicto, latet iudicium antecedens viris cordatis eſſe credendum, & hoc frequenter accidit in his quæ authoritate dicentis ratione alia non interueniente recipiunt.

Ad ſecundum Caietanus contendit per quid eſt, intelligendam eſſe definitionē ſubſtantialem ſubiecti, hanc enim oportet præcognoſcere, quod per eam demonſtranda ſit paſſio de ipſo ſubiecto in demonſtrantione propter quid, quæ procedit der cauſam, nā in demonſtratione, quia quæ per effectum rem demonſtramus non eſt opus definitione ſubiecti, ac ob id non opus eſt præcognoſcere Hæc ſententia Caietani eſt contra omnes fere expoſitores Græcos, & Latinos, & contra ipſum textum Ariſt. vbi expreſſe loquitur de definitione nominis. Ad 2 primi ſolutio

Oportet in hac re aduertere multum intereſſe inter definitionem nominis, & definitionem ſubſtantialem rei, nam definitio rei explicat rei ipſius naturam, reſoluendo in omnes partes aſſentiæ, vnde per talem definitionem rem cognoſcimus cognitione, & conceptu diſtincto, quo conceptu cognoſcitur res, & omnes partes eſſentiæ eius, at definitio, nominis ſolum applicat ſignificationem nominis ad rem ſignificatam, iudicando quę res ſit quam ſignificat, non autem rem ipſam ita explicat, vt naturam, & eſſentiam diſtincte manifeſte, ſed ſolum confusè eam dicit, quatenus, intelligatur eſſe quædam res ab alijs diſtincta, & ſeparata, quomodo ad eas recipiunt res ipſas vocabulis expreſſas Nota [illegible] feren[illegible] inter [illegible] finiti[illegible] nem [illegible] nes, rei.

Ex quę ſit primum diſcrimen, quod vnius vocis poſſunt eſſe plures definitiones nominis modis varijs explicantes rē vnam quam vox ſignificat, vt definitione re vna eſt, cum vnicum ſit genus proximum, & differenti a per quę res definitur. Primi[illegible]

Eſt ſecundum diſcrimen, accidentia non habent perfectas definitiones rei, Secundum.

ſubſtantia dependens, non definiuntur abſque ſubſtantia, quam definitionem Ariſt. 7. Metaph. c. 5. vocat per additamentum: ſubſtantia eſt quæ perfectam definitionem habet, cum non definiatur per aliquid extra genus ſuum, definitio vero nominis tam ſubſtantię, quam accidentis, perfecta eſt, cum nominum accidentis, & ſubſtantiæ ſignificatio perfecta ſit, & propria.

Tertiũ, Tertio differunt, nam voces ſignificantes res veras, & naturales definiuntur definitione etiam rei, at definitio nominis ineſt vocibus ſignificantibus rerum figmenta, & impoſſibilia, vt Chimera, infinitum, vacuum.

Quartũ Poſtremo differunt, nam complexa non definiuntur definitione rei, vt homo albus, cum non faciunt vnam eſſentiam per ſe, at definiuntur definitione nominis, nam ſi velles ſignificaret id quod hoc totum homo albus, poſſet definiri, vt dicitur 7. Metaph. c. 4.

1. Solutio authoris His ſuppoſitis, circa harum definitionum declarationem, dico primo, in omni demonſtratione, quæcunque ſit, oportere præcognoſcere de ſubiecto quid ſignificet, & hæc eſt mens Ariſt. in præſenti, vbi generaliter loquebatur. Dico ſecundo contra Caietanum, multæ ſunt demonſtrationes, potiſſimum propter quid, in quibus non opus eſt præcognoſcere quid ſit ſubiectum: & hoc profecto patet, nam Aſtrologi demonſtrant Lunam eclypſari per ſuam cauſam, & neſciunt quæ ſit natura cœlorum, & Lunæ, demonſtrant multa Mathematici de figuris, de numeris, ignorantes naturas earum, non ergo oportet præcognoſcere naturam ſubiecti, ſed rem ſignificatam percipere. Dico tertio, neque in ipſa demonſtratione, quæ ſit aliquando per definitionem ſubiecti, ipſa definitio eſt præcognoſcenda, nam quamuis ante concluſionem præcognoſcenda ſit, non tamen ante totam demonſtrationem, imo in ipſa cognoſcitur demonſtratione, cum ſit medium; Ariſtoteles autem loquitur de his, quæ extra demonſtrationem præcognoſcuntur, ex quibus infertur hic de definitione nominis, non de definitione, rei Ariſt. loqui.

Ad 3. Primũ Ad tertium oportet diſtinguere ſcientiam, ſeu doctrinam eſſe in duplici differentia, quædam eſt quam intentione conſequimus, cum nimirum per nos ipſis ſpeculantes, ex aliquibus notionibus ad ea, quæ erāt incognita nobis peruenimus, quo modo ſcientiarum inuentores ſunt adepti ſcientiam, & cognitionem rerum quędam eſt ſcientia, quæ acquiſitione habetur quando ab alterius dictis, vel ſcriptis eorum, quæ ignorabat, aliquis cognitionem conſequitur, hæ duæ ſcientię, nempe inuenta, & acquiſita non differunt ex parte obiectorũ, & eorum quæ ſciuntur, ſed ex parte modi inueſtigandi, & acquirendi, nam ſcientia quam habuit primus inuentor huius, triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, eadem eſt ſpecie cum ea quaſi non habemus cum ſit eiuſdem rei, & per eadem cauſam, ſed ille per ſe cauſam inueſtigauit vos à magiſtro recipimus, ſicut eadem eſt via, quam duo peragunt, alter ignorans, ſed ducem habens, alter etiam ignorans, ſed per ſe peragere intendens, vnde ſicut hoc eſt difficilius illo, quia mens vagatur, & laborat ſtudio certam viam conſequendi, ita inuenire eſt difficillimum, & multis expoſitum erroribus.

Eſt præterea aduertendum aliam viam obſeruare eum qui inuenit, aliam eum qui 2. fund. diſcit, qui inuenit ſemper à ſibi notioribus incipit, nec ab eis ad reliqua procedit ignorat, ſiue illa ſint priora ſiue poſteriora, at qui addiſcit incipit frequenter etiam à notioribus natura, & prioribus, licet ei ſint ignora, cum ſit dictor qui ea ſibi manifeſto faciat, neuter tamen dicitur ſcire quouſque effectum per cauſam, quam poſteriora natura per priora cognoſcat, hoc enim ſcire rem per cauſam cognoſcere.

Ex præterea aduertendum diſcrimen 3. fund. eſſe inter res Mathematicas, & res Phyſicas, ſeu Metaphyſicas, in Mathematicis enim cauſæ ſunt nobis notiores effectibus notius enim nobis eſt lineas omnes à centris æqualium circulorum eſſe æquales, quam ſuper datam lineam æquilaterum triangulum conſtituere, illud tamen eſt huius cauſa, at in naturalibus effectus ſunt nobis notiores cauſis, quippe ſenſibiles ferè ſunt; ſimiliter in Mathematicis quæ partim ſunt Phyſicæ, vt in Aſtrologia, notius enim eſt eclypſim eſſe, quam interpoſitio-

nem terræ, quæ illius eſt cauſa Ex his fit, vt quamuis addiſcendo ſemper cauſæ præcedant effectus, & paſſiones, in inueniendo aũt aliquãdo præcedãt effectus, vt in Naturalibus. aliquando cauſæ vt in Mathematicis.

3 solut. His ſuppoſitis dico primo, in ſcientia acquiſita, cum cauſam primo cognoſcamus, ac per eam probemus effectum, ſeu paſſionem ineſſe ſubiecto, non opus eſſe præcognoſcere effectum eſſe: dico ſecundo in inuentione Mathematica non etiam opus eſſe effectum eſſe præcognoſcere, cum is per cauſam, quæ primo cognoſcitur demonſtretur. dico tertio in inuentione naturali effectum eſſe præcognoſci, cum per eum indagemus cauſam dico vltimo hoc non eſſe contra Ariſtotelem, qui docuit ad demonſtrandum vniuerſaliter non eſſe opus præcognoſcere paſſionem eſſe, quod ſi aliquando præcognoſcitur, id eſt in via inuẽtiua, non autem in via demonſtratiua, de qua loquimur. Præterea non ita perfectè, & vniuerſaliter præcognoſcitur illum effectum, ſeu paſſionem eſſe, ſicut poſt demonſtrationem, quòd probatur ex eo quod poſtquam cognouimus illum eſſe per inuentionem, iterum per cauſam eundem demonſtramus.

Ad quartum. Ad quartum reſpondetur, non dubium eſſe, non eandem eſſe præcognitionem rei ſubiecti, & dignitatis, nam ſicut aliud eſt ens exiſtens, aliud ens verum, vt dicitur 6. Metaphyſ. cap 2. nec aliter quàm analogicè conueniunt, ita alia quæſtio, & præcognitio vnius, alia alterius, at quia vnicum eſt ens in vtrumque diuiſum, licet analogũ, vox tamen vna & conceptus idem vnica eſt præcognitio quia eſt vtriuſque: ſicut quamuis ſubſtantia, & accidens analogicè ſub ente contineantur, tamen vna cenſetur quęſtio, an ſit, de ſubſtantia, & accidenti, nec inſtantia valet, nam quando de aliquo ſubiecto accidens petimus, dicitur quæſtio, qualis ſit, at quando de toto complexo per modum vnius ſumpto, quærimus, eſt quæſtio ſimplex an ſit: dices, quare ergo non petimus de dignitate, quid ſit?

Reſpondet Caietanus dupliciter. primo quia non habent complexam definitionem rei: ſecundo, quia nec habent ſecundum ſe definitionẽ nominis, nam ſignificatio complexi eſt ſignificatio partium, non ſua, ſed ximus, hic non de definitione rei ſermo eſt, ſed de definitione nominis, non poſterior, quia licet ſignificatio complexi pendat a partibus, tamen modo alio ſignificat complexum: propoſitio enim modo compoſitionis & diuiſionis rem ſignificat & hoc poterit explicari nominis definitione Propterea dico ſignificationem dignitatum eſſe notiſſimam cuilibet etiam addiſcenti ſcientiam, cum vocabulorum illorum ſignificatio ſit communis, & vulgaris; Propterea non curat Ariſt. explicare per ſe hanc pręcognitionem, ſed cum eà quæ eſt, an ſit coniunxit; at ſignificationes ſubiectorum, & paſſionum non ita patent, cum ſint particularia, & propterea in his ſeparatur quæſtio, & pręcognitio, an ſit, & quid ſit

Ad quintum. Ad quintum reſpondetur præcognoſcere ſubiectum eſſe, eſt præcognoſcere ſubiectum exiſtere non quòd in præſenti modo exiſtat, ſed temporibus a natura ſtatutis, quo pacto ſcientia ex fulgure, vento, eclypſi quæ dicuntur eſſe, quod ſuis temporibus exiſtant, quamuis aliqua alia omni tempore exiſtant, ſed an propoſitiones eſſent veræ, etiam ſi nullo tempore exiſtant albi dicemus.

Ad ſextum. Ad ſextum reſpondent ſenſum illius, maiori, & minori cognitis ſimul cognoſcitur concluſio, eſſe ſi quis aſſentit maiori, & minori, tales aſſenſus, neceſſario efficient aſſenſum concluſionis abſque vlla mora. Quod ſi petas, an quando aduenit aſſenſus concluſionis maneant alij aſſenſus, reſpondeo pro pręſenti manere, nec eſt inconueniens aliquibus ſimul varijs aſſenſibus aſſentiri, cũ ſint per modum vnius: Ad inſtantiam dico in illo caſu, ſi quis aſſentitur maiori, & minori, etiam aſſentietur concluſioni, ſed propter neceſſitatem huius aſſenſus intellectus perdet aliquem aſſenſum ex alijs octo quos habeat.

Ad ſeptimum. Ad ſeptimum Reſpondetur Ariſtotelem non aſſignaſſe defectum illius ſyllogiſmi, ſed concedit concluſionem de ſcientia in vniuerſali loquendo: at ſi inſeratur de ſciẽtia particulari, & in propria forma, tunc dicendum eſt variari appellationem verbi, cũ modo vniuerſali, modo ſignificationem particulari & ſingulari applicet Alij dicunt maiorem eſſe modalem comptam, ſub qua

ſuam de ineſſe regulanda ſit immediate. Sed hæc de hoc capite ſufficiant.

Quid ſit Scire, quid Demonſtratio, & quæ conditiones ad eius propoſitiones requirantur. Quid ſit propoſitio, Immediatum principium ac eorum ſpecies. Propoſitiones magis quàm concluſionem credendas eſſe.

Cap. II.

1 SCire autem arbitramur vnūquodque ſimpliciter, ſed non ſophiſtico modo, qui eſt ſecundum accidēs, cum cauſam exiſtimamus cognoſcere, propter quam res eſt, quod illius cauſa eſt: & non contingere hoc aliter ſe habere.

2 Planū igitur, quod tale aliquid ſcire eſt: namque, & non ſcientes, & ſciētes: illi quidem exiſtimant. ∴ ipſi ſic ſe habere, ſcientes verò, & habent.

ipsū.

3 Quare cuius ſimpliciter eſt ſciētia, hoc impoſſibile aliter ſe habere. Si igitur & alter eſt ſciendi modus, poſterius dicemus.

Dicimus autem, & per demonſtrationem cognoſcere demonſtrationem verò dico ſyllogiſmum ſcientialem. ſcientialem autem dico, ſecundum quem eo quod ipſum habeamus, ſcimus.

4 Si itaque eſt ipſum ſcire, quale poſuimus, neceſſe, & demonſtratiuam ſcientiam ex veriſque eſſe, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & cauſis concluſionis.

5 Sic enim erunt & principia pro.

giſmus enim erit & ſine his, demōſtratio autem non erit, non enim faciet ſcientiam.

6 Vera quidem igitur oportet eſſe quoniam non eſt non ens ſcire, vt quòd diameter commenſurabilis.

7 Ex primis autem indemonſtrabilibus, quoniam non ſciet non habens demonſtrationem ipſorum: ſcire.n. quorum demonſtratio eſt, non ſecundum accidens, habere demonſtrationem eſt.

8 Cauſas quoque, & notitiā oportet eſſe, & priora, cauſas quidem quoniam tunc ſcimus, quando cauſam cognoſcimus; & priora, ſiquidem cauſæ; & pręcognita, non ſolum altero modo, eo quod intelligantur. ſed & eo quod cognoſcatur quod ſunt.

Priora verò ſunt, & notiora bifariam. non .n. idem prius natura, & ad nos prius, neq; notius, & nobis notius. Dico autem ad nos quidem priora, & notiora, quæ ſunt propinquiora ſenſui, ſimpliciter autem priora, & notiora, quæ longius. Sunt autem longiſſimè quidē ipſa maximè vniuerſalia, proximè vero ipſa ſingularia, & opponuntur hæc ſibi inuicem.

9 Ex primis aūt, eſt quod ex principijs proprijs. idem ∴ enim dico primum & principium.

a l idem aūt eſt

10 Principium autem eſt demonſtrationis propoſitio immediata. Immediata verò, qua non eſt alia prior.

11 Propoſitio autem eſt enūciationis altera particula, vno de vno.

accipit vtramus, Demonſtratiua vero, quæ determinate altera, quoniam veram.

13 Enunciatio autem contradictionis vtrauis particula. Contradictio vero oppoſitio, cuius non eſt medium ſecundum ſeipſam. Particula autem contradictionis, quæ quidem aliquid de aliquo, affirmatio q̃ vero aliquid ab aliquo, negatio.

14 Immediati vero, principij ſyllogiſtici, poſitionem quidem dico, quam non eſt monſtrare neq; neceſſe habere docendum quēpiam: quam autem neceſſe eſt, habere docendum quempiam, dignitatem. ſunt enim quędam talia, ∴ hoc.n. maxime in talibus conſueuimus nomen dicere, Poſitionis vero quę quidem accipit vtramlibet particularum enunciationis, vt dico eſſe aliquid, aut non eſſe aliquid, ſuppoſitio, quæ vero ſine hoc definitio, definitio enim poſitio quidem eſt, ponit .n. Arithemeticus vnitatem indiuiſibilem eſſe ſecundum quantum, ſuppoſitio autem non eſt: nam quid eſt vnitas, & eſſe vnitatem, non idem.

∴ Aliq cod etiã antiqui addunt, hęc verba, quę ẽdomodi ſcẽs promit ſecũ dũ vnũquamq; ſcientiã, & ita videtur legere themiſt. & Io. Grã.

15 Quoniam autem oportet credere, & ſcire rem, eo quod talem habemus ſyllogiſmum, quem vocamus demonſtrationem: eſt autem hic eo quod hęc ſunt, ex quibus eſt ſyllogiſmus; neceſſe eſt non ſolum præcognoſcere prima, aut omnia, aut quædam, ſed magis, ſemper.n. propter quod eſt vnumquodque, illud magis eſt, vt propter quod amamus, illud amicũ magis. Quare ſiquidem ſcimus p prima & credimus, & illa, ſcimuſque, & credimus magis, quoniam per illa poſteriora.

Vide 2. metaph.

16 Feri autem non poteſt vt credat magis ijs, quę ſcit, qui non eſt, neq; ſciens, neq; melius diſpoſitus, quã ſi eſſet ſciens. Accidet autem hoc, niſi aliquis præcognoſcet per demonſtrationem.∴credendum magis enim neceſſe eſt credere principijs aut omnibus, aut quibuſdam, quam concluſioni.

∴ A[...] exp[...] cre[...] p c[...] tor[...]

17 Habiturum autem ſcientiam, quę eſt per demonſtrationem, non ſolum oportet principia magis cognoſcere, & magis ipſis credere, quam ei quod monſtratur; ſed neque aliud ipſi credibilibus eſſe, neque notius his, quæ ſunt oppoſita principijs, ex quibus erit ſyllogiſmus, qui eſt contrariæ deceptionis ſi quidem oportet ſecundum ſimpliciter a credulitate impermutalem eſſe.

Scire autem opinantur vnumquodque ſimpliciter, ſed non ſophiſtico modo. B

Scopus & finis huius capitis eſt in generali deſcribere ea ex quibus demonſtratio conficitur, & in quę reſoluenda ſit, poſt quã in capite præcedenti ſtatui eſſe demonſtrationem, cum doctrina ex præcedenti cognitione fiat: caput autem diuiditur in quinq; partes; ſecundum numerum eorum quę ad demonſtrationem ſunt neceſſaria

Ante omnia vero, quid ſcire ſit explicat, & merito; cum enim optima via conſtruendi, & cognoſcendi inſtrumenta ſit ipſum finem in quem ordinatur cognoſcere, iuxta finem namque med a ſumuntur, finis autem demonſtrationis ſit ſcire, oportuit primo explicare quid ipſum ſit, rectius demonſtratio, quę inſtrumen-

tum eſt quo ſcimus manifeſta fieret.

Differunt enim demonſtratio, & ſcire, vt notat Philop triplicitcr, primo ſcientia eſt ipſius demonſtrationis effectus & finis: demonſtratio inſtrumentum eſt, & modo quo ſcientiam rei conſequitur, ſecundo notius eſt quid ſcire ſit, cum omnes fere id intelligant, quam demonſtrare, quod non omnes quid ſit percipiunt; tertio ſcire eſt vniuerſalius, cum etiam ſine demonſtratione ſciamus: eſt enim ſcientia immediatorum, principiorum, eſt etiam ſcientia per definitionē.

Deſcribit igitur in principio Ariſtoteles ipſum ſcire, nempe ſcire eſt rei cognoſcere cauſam per quam eſt, & quod illius eſt cauſa, & quod non poteſt aliter ſe habere tria ſecundum Auerroem hic petuntur, vt ſcire dicamur, primo vt rei cauſam cognoſcamus talem autem cauſam vt ſit cauſa in eſſe & non ſolum cauſa cognitionis quomodo ſumus, poſſet dici cauſa ignis, quia per eum ignem cognoſcimus, hæc autem cauſa quæ neceſſaria eſt ad ſcientiam debet eſſe cauſa etiam eſſe rei, ac ob id dicitur, propter quam res; eſt ſecundo vt talem cauſam effectui applicemus, ideſt ſciamus huiuſmodi cauſam illius, rei eſſe cauſam ſi enim cauſam rei cognoſceremus, & non illam cauſam eſſe rei illius intelligeremus, non diceremur ſcire. tertio quod non contingit aliter ſe habere.

Hoc tertium aliqui exponuntur vt res quæ ſcitur aliter ſe habere non poſſit, nam ſcientia non eſt propoſitionum contingentium, ſed neceſſariorum. Alij vero aliter, & bene inter quos eſt Albertus, dicunt hoc cadere ſupra neceſſitatem illationis, vt ſit ſenſus, non contingit aliter ſe habere, quin poſita cauſa ponatur effectus tunc enim ſcimus, cum per talē cauſam ſcimus Philop. melius exponit, nempe non contingere aliter ſe habere, i. non poteſt res abſq; tali cauſa eſſe, nec ſimiliter poni cauſa quin talis ſit effectus: Hæc igitur neceſſaria ſunt vt ſcientiam conſequi dicamur.

Aduerte autem hoc dicit ſimiliter, id eſt proprie & perfecto ſcire, & non modo ſolū phyſico. Notat Philop & Themiſt. aliud eſſe ſcire ſophiſticum, aliud modo ſophiſtico, ſcire ſophiſticum eſt, cognitio procedens ex argumento, fallaci, & deceptorio, quæ fallacia vocatur accidētis, quia ipſa eſt precipua qua vtuntur ſophiſtæ, & ad quam reliqua reduci poſſunt, & ita ſcire ipſum dicitur ſecundum accidens, eſt autem hæc accidentis fallacia, propter viciniratem accidentis cum ſubiecto tribuere, vni quod non niſi alteri ineſt, vt ſi dicas omne album eſt color, nix alba, ergo nix eſt color, hoc eſt ſcire ſophiſticum: at ſcire ſophiſtico modo eſt, non per cauſam, ſed per aliquod accidēs procedere, etiam ſi ratio ſit probabilis, & non ſophiſtica, vnde per scire modo ſophiſtico ſecundum accidens, intelligit quamcunque cognitionem diſcurſiuam, quæ non est per causam.

Manifeſtum igitur eſt quoniā, &c. a

Probat prædictam deſcriptionem ex communi modo loquendi omnium, ſic enim nominis definitiones, & deſcriptiones, qualis hæc eſt, probari debent, omnes enim tam ignari, quam ſapientes, tunc opinantur se scire, cum rei causam ſe habere existimant, nec in rei cognitione quieſcunt, quousque causam teneant, licet differant ignari a ſapientibus ignari enim non veras, causas habent, ſed quas ſolum opinantur eſſe causas, at ſapientes habet causas quas opinantur eſſe causas, & verè ſunt, vterque tamen se scire opinatur. Hoc eſt enim commune ſcienti, & neſcienti, quia vterque opinatur se scire, cum cauſam habet, licet per opinionem ſapiens etiam verè ſciat, ruſticus vero non.

Quare cuius ſimpliciter eſt ſcientia, & hoc impoſſibile aliter, &c. a

Si expoſitionem Latinorū obſeruamus, Ariſtoteles ipsum ſcibile obiectum ſcientię definit, vt ſit ſenſus, illud ſcitur quod aliter se habere non poteſt, idest quod ſimpliciter est neceſſarium, & omni tempore, vt homo est riſibilis, triangulus habet tres angulos, vel quod est neceſſarium ex ſuppoſitione cauſæ, vt poſita terræ interpoſitione neceſſaria est eclypſis, & tunc illud, quare, non illatiuum, ſed continuatiuum ſermonis legunt. At mihi magis placet expoſitio Auerrois, vt ex probatione præcedenti velit Ariſtotelis inferre non poſſe alio modo ſcientiam alicuius haberi quam prædicto nem-

pe per cauſam, & huic ſubnectit, ſi aliquis alius eſt ſciendi modus poſterius dicetur, qui nempe modus non ſit per cauſam. Auerroés per hunc modum intelligit definitionẽ, ſecundum quam rem incomplexe ſcimus, de qua tractaturus eſt lib. 2. Poſteriorum, ſed melius mihi videntur exponere Themi. & Philop. vt per hunc ſciendi modum intelligat cognitionem principiorũ immediatorum, quę non fit per cauſam, ſed ex ſeipſis cognoſcuntur ipſa, quamuis non præter mentem Ariſt. poſſemus etiam exponere per hunc modum intelligi demonſtrationem, quia nempe ſcientiam quæ ab effectu ſumitur, de qua 1. Poſter. c. 10 agitur.

Dicimus autem ſcire & per demonſtrationem, &c.

Aliqui Latini hanc verſionem conſiderantes exiſtimarunt hanc eſſe aliam deſcriptionem ipſius ſcientiæ, nempe ſcire eſt per demonſtrationem intelligere: at iſte ſenſus eſt præter ſenſum Ariſt. Græce n. non habetur, niſi per demonſtrationem cognoſcimus, ac ſi vellet Ariſtot. dicere poſtquam quid ſit ipſum ſcire explicui, volo te intelligere demonſtratione nos ſcire, & ipſam eſſe ſcientiæ inſtrumentum & modum, oportebat. n. vt ipſam demonſtrationem coniungeret cũ ſuo fine, cum demonſtrationis declarandæ cauſa ipſum ſcire definierit. Poſſes autem dubitare quæ eſt iſta demonſtratio per quã cognoſcimus; reſpondet eſſe ſyllogiſmum ſcientificum, i. quem habentes, ſcimus. Nota cauſam finalem, & per talem cauſam definitionem, ſ. demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire, i. per quem habemus cauſam rei veram, vt exponit Auerro. non cauſam cognitionis ſolam, aut cauſam fictam, vt per reliquos ſyllogiſmos fieri ſolet.

Si igitur eſt ſcire, vt poſuimus.

Hæc eſt ſecunda capitis particula, in qua Ariſt. ex ipſo ſcire colligit qualis ſit demõſtratiua ſcientia, quæ demonſtratione habetur, ac ſubinde quid ſit ipſa demonſtratio, dicit igitur, ſi tale eſt ſcire quale dictum eſt; profecto demonſtratiua ſcientia eſt ex veris, primis, & immediatis, Prioribus, notioribus, & cauſis cõcluſionis; vnde ſumitur definitio materialis demonſtrationis a fine demonſtrata: demonſtratio eſt ſyllogiſmus procedens ex veris, primis, & immediatis prioribus, notioribus, & cauſis cõcluſionis. Aduerte autem hic per ſcientiam demonſtratiuam intelligi poſſe ipſum ſcire, quod eſt effectus demonſtrationis, idem notat Alber. tract. 2. cap. 2. & Lincon. dicentes. ex, poſſe ſumi pro cauſa mtaeriali, & etiam effectiua, ſecundum quod per demonſtrationem ſc ẽtiam poſſumus intelligere, aut demonſtrationem, aut ſcientiam demonſtratione acquiſitam, melius autem interpretabimur vt per eam intelligatur ipſa demonſtratio, quæ ſcientiam efficit, & ipſius eſt via & modus: ſingulas huius partes poſtea Ariſtot. diſcutere incipit.

Sic enim principia erunt propria eius, &c.

Græci & Latini exponunt hic Ariſt. ſatisfacere cuidam obiectioni: nam vt ſit ſciẽtia alicuius debet ex cauſis proprijs, non ex generalibus, & communibus procedere; non enim ſcit, niſi qui cauſam propriam tenet; vnde nõ ſcit hominem reſpirare qui ob id ſcit, quia animal eſt, niſi ſciat, quia pulmonem habet; hæc enim eſt propria cauſa oportebat igitur dicere demonſtrationem procedere ex proprijs: ad hoc velut reſpondens dicit, ſi demonſtratio ex his quæ dicta ſunt procedit, ẽt ex proprijs procedet, vera .n. prima & cætera erunt etiam propria. Auerroes aliter exponit, & melius, vt dicat Ariſtot. ſic erunt propria eius quod demonſtrandum eſt, id ſi vera ſunt principia, & propoſitionem ſimiliter primæ, priores, notiores, & cauſæ erunt propriæ, ideſt accommodatæ, & aptæ ad demonſtrandum, quaſi dicat, ſi aliter ſeſe habuerint, non per ea quicquam monſtrabitur, quamuis ſyllogizari poſſit ac propterea ſubiunxit. Syllogiſmus quidem erit, etiam ſi non ex his procedat, non tamen demonſtratio. Nota ex Themiſtio poſſe ſyllogiſmum procedere ex falſis, & ex his verum inferre, ſequitur. n. omnis lapis eſt animal, omnis homo eſt lapis, ergo omnis homo eſt animal, non tamen demonſtratio: pręterea poſſe ſyllogiſmũ procedere ex effectibus, non tamen demon-

ſtrationem, vt omne riſibile eſt animal rationale, omnis homo eſt riſibilis ergo omnis homo eſt animal rationale. præterea poteſt ſyllogiſmus ex cauſis non proprijs procedere, non tamen demonſtratio, vt ſi Chirurgus probaret vulnus circulare difficilius curari, quia figura rotunda habet latera diſtantia, cum ſit capaciſſima, nō eſſe hoc demonſtrare, quia cauſa eſt geometrica, non ipſius propria poteſt igitur ſyllogiſmus eſſe, licet ex his non procedat.

6 Vera quidem igitur oportet eſſe.

Incipit ſingulas definitionis partes diſcutere, ac primo quod procedat ex veris, ratio eſt, quia quod non eſt, non ſcitur, id eſt, vt dicit Philop. falſi non eſt ſcientia, vt diametrum eſſe commenſurabilem coſtæ quia id falſum eſt. dices, vnde ſequitur? quia ſcientia eſt verorum, propterea demōſtrationem ex veris procedere nomen ex falſo etiam infertur verum, vt ſuperius diximus; dico, verum quidem ex præmiſſis falſis ſequi quantum ad vim illatiuam, & propter ſyllogiſmi diſpoſitionem, ſed non ſequitur quātum ad vim probatiuam, & tanquam ex cauſa quia quod non eſt quomodo poteſt eſſe cauſa, aut probare id quod eſt: cum igitur demonſtratione non ſolum inſit vis probatiua quæcunque præter illatiuam, ſed etiam probatiua per cauſam rei: non poterit in ea verum, niſi ex vero procedere, & ita docet Ariſt. lib. 2. Priorum, cap 2. vbi hęc ipſemet fatetur de demonſtratione.

7 Ex primis autem & indemonſtrabilibus.

Partem aliam definitionis explicat, nempe quod procedat ex indemonſtrabilibus ſenſus, eſt quoties aliquid demonſtrandum proponitur tales propoſitiones adducendæ ſunt, vt ipſæ iam alia demonſtratione non egeant, quod ſi aliquando accideret per propoſitiones demonſtrabiles demonſtrare non erit perfecta demonſtratio, quouſque hæ per indemonſtrabilia tandem demonſtrētur, & hoc eſt, quod dicit, quod non ſciet qui ipſorum demonſtrationem non habet, ſenſus eſt, non quod ipſa demonſtrentur, ſed qui ipſorum demonſtrationem non habet ideſt qui per ea non demonſtrat. Vbi aduerte, hic, non negare Ariſtot. eam eſſe demonſtrationem, quæ per demonſtrabilia, vt male putauit Auerr. probat. eſt enim iſta demōſtratio, animum eſſe impoſſibilis ſubſtantiæ, quia eſt immortalis licet demonſtretur etiam eſſe immortalis, ſed non erit iſta perfecta demonſtratio, quouſque, illæ per vltimas demonſtrentur quæ iam amplius non valeant demonſtrari, quæ expoſitio eſt D Tho. & Philop. & hoc patet ex Ariſt. 1. Top c 1. vbi dicit demonſtrationem procedere ex primis, & veris, aut ex his quæ per prima & vera, fidem ſumpſerunt quo in loco illam eſſe demonſtrationem fatetur, quę ex demonſtrabilibus procedit, cognitis tamen, & per indemonſtrabilia demonſtratis: probat autem Ariſto. quod opus ſit per indemonſtrabilia tandem demonſtrare, virtualiter autem eſt hic ſupplēdus diſcurſus: non ſcitur concluſio niſi ſciantur præmiſſæ, ſed præmiſſæ cum demonſtrabiles ſunt non 4
ſciuntur niſi demonſtrentur, nec illę niſi per prima, & immediata, ergo non contingit ſine his demonſtrare perfecte minorem probat; quia ſcire demonſtrabilia eſt ipſorum habere demonſtrationom, ergo propoſitiones demonſtrabiles ſine demōſtratione non ſciuntur dixit autem ſcire quæ demonſtrationem habent, nam quæ non demonſtrari poſſunt, ſicut ipſa prima abſquæ demonſtratione ſciuntur.

Dubitabis, quare dixit prima, & indemonſtrabilia? Philop. duas adfert ſolutiones, quas poſſumus ad vnam reuocare, quia nempe ſunt aliqua prima, ſed non indemonſtrabilia, vt animum eſſe immortalem eſt prius quàm eſſe impaſſibilem, ſed non eſt illud indemonſtrabile. Præterea aliquid eſt indemonſtrabile, ſed non eſt primum nam veſtem eſſe candidam, indemonſtrabile eſt cum ſit per accidens; & non eſt primum, propterea Ariſt. vtrumque coniunxit, melius tamen eſt ſi dicamus per primum intelligi principium, vt ipſe Ariſtot paulo inferius dicit, & tunc cum Buran. oportet legere abſque coniunctione, ſcilicet ex primis indemonſtrabilibus. Dub. 1.

Dubitabis quid per iſta prima indemonſtrabilia oportet intelligere. Themiſt. Albert. & Philop. intelligunt dignitates ipſas, quæ proloquia, & profata dicuntur, hęc enim ſunt prima, ex quibus demonſtrationes Dub 2.

nes

nes procedũt, & in quibus ſiſtunt, & finiuntur, at quãuis hoc probabile ſit, poſſumus melius cum Auerroe intelligere ipſas propoſitiones, quæ in ipſa demonſtratione ſumuntur, quæ primæ ſunt, cum iam amplius non valeant demonſtrari, & profecto videtur eſſe hæc mens Ariſt. qui loquens de primis, dixit non ſciri, niſi que per hęc demonſtrantur, ſed per dignitates non fit demonſtratio, ſunt. n principia extrinſeca, ergo nõ de his oportet intelligere; pręterea quia paulo poſt explicans quid per prima intelligat, dicit, principia propria, ſed dignitates ſunt communes plurib. demonſtrationibus, ergo non de his loquitur in hoc verbo.

Cauſas quoque & notiora oportet eſſe, &c.

Proſequitur probare reliquas definitionis partes, quia duæ ſequentes ex vltima pendebant, incipit eã probare, nempe quòd procedat ex cauſis, cum n. demonſtratio faciat ſcire, & ſcire ſit rem per cãm cognoſcere, ſequitur eã procedere ex cauſis, & ex hoc patet, quòd ẽt procedat ex prioribus, nam cauſæ priores ſunt effectu. ſubdit debere eſſe notiores non ſolum altero modo, i. quantum ad quid ſignificant, ſed ẽt quantũ ad quia ſunt, vt exponunt Philop. & Themiſt. non n ſolum propoſitiones oportet cognoſcere, & apprehendere quid ſignificent, ſed etiam quòd ſunt veræ iudicare, in quo loco apparet id quod ſupra diximus contra Caietanum, complexam habere nominis definitionẽ, apparet etiam contra Themiſt. non hoc eſſe intelligendum de dignitatibus nam de his ſolum quia ſunt, oportet intelligere, vt ſuperius dictum eſt.

Dubitab. tur, cum dictum fuerit demonſtrationem procedere ex primis, ſuperfluum videtur addere ex prioribus Phil. Reſpond. per priora hic intelligenda eſſe proxima, eæ enim ſunt cauſæ priores quæ proximę ſunt, & propinque effectui at hoc non videtur correſpondere menti Ariſt. nam in tex. per hoc quòd propoſitiones ſunt cauſæ, probat debere eſſe priores, quæ probatio eſſet nulla, ſi per priores proximas intelligeret: non enim ſequitur ſi eſt cauſa, quod ſit proxima Alb. Reſp. & ſecundum expoſitionem Them etiam oportet dicere, quòd non de eodem dicuntur illa duo, ſ. prima, & priora, ſed prima dicũtur dignitates, & proloquia ex quibus procedit demonſtratio, at dicuntur priores, propoſitiones ex quibus tanquam præmiſſis demonſtratio conficitur, & eſt bona ſolutio, tamen ſecundum expoſitionem noſtram dubium non eſt, nam per primum intelligebamus principium.

Priora autem, & notiora dupliciter ſunt.

Cum propoſitiones priores, & notiores oſtendiſſet, quia id multipliciter euenire poteſt, nempe vt aliquid ſit prius, & notius diſtinguit; ſunt enim quędam notiora, & priora natura, quędam notiora, & priora nobis, non enim hæc eadem ſunt, ſed opponuntur, priora, & notiora natura ſunt vniuerſalia, quæ à ſenſu remota sunt, priora vero, & nobis notiora sunt ſingularia. Hic textus eſt obſcurus ſatis, occurrunt enim aliquot circa ipsum dubia.

Primum, quomodo hic vniuerſalia notiora natura aſſerit cum 2 Phyſic. c. 1. vniuerſalia nobis notiora doceat? Dub

Præterea, quomodo hic opponi notiora nobis, & natura dicitur, cum 1. Phyſic. c 7. eadem eſſe tradat? Dub Dub

Præterea, qua ratione iſta diſtinctio aſſignatur, non enim videtur quid ex ea colligi poſſit Multæ sunt ſententiæ, tamen duæ mihi videntur dignæ vt proponantur, vt vna aut altera eligi poſſit; prius tamen terminos priores nobis, & natura intelligere oportebit.

Aduerte igitur, quemadmodum natura non ſimul producit omnia, nec ſimul omnibus dat eſſe, ſed ordinem quendam obſeruat, ut quibusdam prius, quibusdam poſterius det eſſe, atque hic ordo naturæ dicitur; ita noſter intellectus non ſimul per se omnia cognoscit, sed quædam prius, quædam poſterius cognoscit: atque cum non eundem obſeruet semper ordinem, quẽ natura, fit ut aliud ſit prius natura, aliud nobis: priora natura ſc. quę prius eſſe ſortita sũt, qualia immateralia reſpectu corruptibiliũ, causæ reſpectu effectum, partes reſpectu totius, ſimplicia reſpectu compoſitorũ ex eis: priora vero nobis sunt quę occurrunt prius noſtrę cognitioni, ſicut ſenſibilia priora immaterialib. cõpoſita ſimplicibus, totũ partibus, & aliquando effectus cauſis: Hinc eſt 1. fu

quod

quòd illa dicuntur notiora natura .i. ex ſe prius cognoſcibilitatem ſortita, cum enim prius habuerint eſſe, inde cognoſcibilitatem, ſi non eſſet defectus ex parte noſtra, qui alligati ſenſibus magis natura poſteriora cognoſcimus.

1. Expo. Hoc igitur ſuppoſito eſt prima expoſitio Auer. per ſingularia oportere hic intelligere compoſita ſenſibilia, & quæ eis proxima ſunt, at per vniuerſalia ipſas cauſas & cauſas cauſarum, quæ ob id vniuerſales dicunt, quia multos effectus producunt, ſicut materia, forma, primum ens, & ita interpretatur vniuerſalia longinqua à ſenſu, nam cauſæ occultæ ſunt, cõpoſita vero ſenſibilia prox ma ſenſui propter eorum accidentia, quæ ſenſu percipiuntur; nec hic locus contradicit alteri. 1 Phyſic. hic.n eſt ſermo de vniuerſalibus in prædicando, quæ nobis notiora ſunt. Hæc expoſitio probabilis eſt, poſſumus etiam ſecundum ipſius doctrinã reſpondere ad ſecundum dubium: quomodo 1 Phyſi. dicit, eadem aliquando eſſe nobis nota, & natura, id n. intelligendũ eſt de cauſis mathematicis, quæ notiores ſunt effectibus, hic vero locus eſt de cauſis ſenſibilium, quæ ignotiores ſunt nobis effectibus, quę omnia capite præcedenti explicuimus.

2. Expo. D Tho. verior. At S. Thomas, & Aegid. cui videtur conſonare etiam Themiſtius, aliter exponunt, Propterea aduerte per vniuerſalia hic vniuerſalia in prædicando intelligi, per ſingularia vero indiuidua ſenſibilia; poſſunt autem vniuerſalia dupliciter comparari, aut ad ipſa ſingularia indiuidua, aut inter ſe, ſecundum quod vnum eſt magis vniuerſale altero, tunc dicitur primo, ſi vniuerſalia ad indiuidua comparentur, & loquamur de cognitione noſtra in communi, ſiue ſit intellectiua, ſiue ſenſitiua, indiuidua & ſingularia nobis ſunt notiora; patet. quia prima cognitio noſtra eſt ſenſus, qui incipit à ſingulari, vniuerſalia namq; ab intellectu poſt ſenſum percipiuntur, & hoc eſt quod hoc loco Ariſt. voluit, vt verba manifeſtant dicitur ſecundo ſi vniuerſalia inter ſe compararentur, tunc vniuerſaliora nobis ſunt notiora, & hoc docet 1 Phyſic.

Ad 1. dub. & 2. dub. Ex hac expoſitione ſoluitur ſecundum dubium, & pariter primum: Reſpondetur enim 1 Phyſic. dixi aliquando eadem nobis, & natura eſſe notiora ſimul, propter mathematicas cauſas, vt diximus, hic autem dicuntur opponi relatiue, nempe ſingularia, & vniuerſalia, aut per opponi poſſumus intelligere diuerſa eſſe, & non eadem.

Ad 3. Ad tertium dicitur, ad hoc Ariſt. hæc diſtinxiſſe, vt oſtenderet demonſtrationẽ non ex ſingularibus, quæ nobis notiora ſunt, procedere, ſed ex notioribus natura nempe ex vniuerſalibus, nec hoc impedit quo minus ex nobis, & natura notius poſſit demonſtratio procedere, cum & vniuerſaliũ quædam nobis nota ſint. Hæc expoſitio mihi magis placet,

Ex primis autem eſt, quod ex proprijs. 9

Regreditur Ariſt. vt verbũ illud primis, explicet ac declaret, diciturque per prima intelligi principia, vbi nota, adiunxiſſe, propterea, vt indicaret non quæcunque prima ſe dixiſſe, ſed quæ propria, & particularia ſint concluſioni demonſtrandę, quales ſunt immediatæ præmiſſæ, vt diximus. At ſi per prima dignitates intelligamus tunc, propterea, additum vt intelligamus dignitates eſſe communes multis demonſtrationib. & non eſſe vſui ſingulis niſi limitentur ſecundum terminos particularium demonſtrationum, vt dicitur 11 Meta. c. 3. & nos dicemus inferius: quam expoſitionem tetigit Auer.

Eſt autem principium demonſtrationis. 10

Hæc eſt tertia capitis, pars, in qua deſcribit ferè omnia demonſtrationis principia, & quia primum .i. principium interpretabatur, definit quid principium ſit dicens, principium eſt demonſtrationis propoſitio immediata, & iterum immediata eſt qua non eſt altera prior. Alb. diſtinguit immediatam propoſitionem, & reſpectu concluſionis, & reſpectu propoſitionũ, illa eſt immediata reſpectu concluſionis, quæ proximam cãm continet illius, ita vt non ſit alia propinquior, ſicut immortalem eſſe animũ eſt proxima cauſa, quòd ſit impoſſibilis. Ea autem immediata reſpectu propoſitionum, quæ cauſam dicit, quæ vlterius per aliam antecedentem non poteſt demonſtrari, ſicut dignitates, & propoſitiones quibus definitio de definito prædicatur. Dubitat vero

Alber-

Albertus, quomodo hic ſumatur, ſed dubium non eſt quin modo poſteriori. nempe pro ea quæ indemonſtrabilis eſt; hæc enim principium dicitur Aduerte ex Themiſtio, non ſat fuiſſe dixiſſe, eſt propoſitio immediata, ſed addere oportuit demonſtrationes: nam ſunt immediatæ al æ, vt veſtis eſt candida, quæ principium non eſt, quia ad demonſtrationem non eſt, apta, quod contingens ſit, & ſenſu videtur.

11 Propoſitio eſt enunciationis altera pars.

Quia principium per propoſitionem deſcripſerat, nunc propoſitionem deſcribit: eſt autem propoſitio enunciationis altera pars, vnum de vno Notat Auerr. & Philop. diſcrimen inter hæc tria, enunciationem, quæſtionem, & propoſitionem, & addere poſſumus concluſionem; enũciatio dicitur oratio rem vere, aut falſo ſignificans, nec al teri quam rebus comparatur: at quæſtio eſt enũciatio per modum interrogationis propoſita, quæ iam probata dicitur concluſio. propoſitio vero dicitur, vt eſt præmiſſa, ſeu principium, ex quo aliquid probatur. vnde enunciatio ſuperior eſt his, omnes enim verum ac falſum ſignificant ac propterea hic dicitur propoſitio vna pars ideſt vna ſpecies enunciationis, additur vnum de vno, ſcilicet ſignificans propter eas, quæ ex æquiuocis conficiuntur, quæ plures enunciationes potius quam enunciatio dicuntur. vt diximus in libro Periherm.

12 Dialectica quidem eſt ſimiliter accipiens.

Duas propoſitionis ſpecies conſtituit, dialecticā ideſt topicam, & demõſtratiuam dialectica eſt accipiens ſimiliter quamlibet. ſcilicet partem enunciationis: ac ſi dicat eſt propoſitio, ſiue vera, ſiue falſa, ſiue affirmatiua, ſiue negatiua dicit accipiens quia dialecticus cum probabiliter procedat, ac ex probabilib. ſyllogizet, petit a reſpondente propoſitiones aliquas, ex quibus procedat; ac propterea dicitur accipiens; dicitur ſimiliter, quia Dialecticus, non magis vnā partem, quam alteram elegit, dummodo probabiles ſint. Hinc apparet natura ſyllogiſmi dialectici, procedit enim ex quibuſcunque propoſitionibus tam veris, quam falſis, dummodo probabiles ſint, præterea probat quamcunque partem quæſtionis, dummodo ſit probabilis. ſtatim definitur propoſitio demonſtratiua, nempe enunciatio quæ ad vnum eſt determinata, nempe ad verum ac ſi dicat, demonſtratiua propoſitio nõ eſt quælibet, ſiue vera, ſiue falſa, ſed quæ vera eſt & neceſſaria, vnde colligitur natura demonſtrationis, non enim ex quibuſcunque procedit, ſed ex veris, & neceſſarijs, nec probat quamcunque quæſtionis partem, ſed veram, & neceſſariam.

Enunciatio autem contradictionis quælibet. 13

Deſcribit enunciationem, quam in deſcriptione propoſitionis, ſumpſerat, eſt autem enunciatio contradictionis vtraq; pars ideſt oratio, tam affirmatiua, quam negatiua, non quod ſimul vtraque pars dicatur oratio, vt vult Paulus Venetus, ſed quælibet per ſe; explicat autem ſingulas partes primum contradictio eſt oppoſito cuius non eſt medium ſecundum ſe; dicitur oppoſitio, quia in contradictione, ſunt duo extrema repugnantia; ſicut in alijs oppoſitis dicitur, cuius nullum eſt medium, nam alia oppoſita habent medium in proprio ſubiecto, vt album nigrum habēt fuſcum, aut in extraneo ſubiecto, nam lapis non eſt cæcus, nec videns, nec ſanus, nec eger; at contradictoria; nullum medium habent, nam de quolibet eſt verum, aut affirmare, aut negare, Vide caput de oppoſitis in quo diximus multa de his; dicitur, ſecundum ſe, quia reliqua oppoſita fundantur in contradictione, nam vnum oppoſitum dicit virtualiter alterius negationem, & ex hac parte medium nõ habent: at id non ſecundum ſe, ſed vt ac contradictoria reducuntur; at ipſa contradictoria ſecundum ſe medio vocant; ſtatim partes contradictionis explicat, nempe affirmatio, quia aliquid de aliquo enunciat, negatio vero quæ aliquid ab aliquo diuidi.

Immediati autem principij ſyllogiſtici. 14

Hæc eſt quarta pars capiti, quia immediata principia demonſtrationis, quæ hactenus in tertia parte deſcripſerat, diuidit, eſt enim duplex principium, & quod non eſt

eſt demonſtrare. nec est neceſſe præhabere docẽdum & hoc poſitio dicitur, & ẽt, quid non est demonstrare, tñ est neceſſe prẹhabere docendum. in cuius gratiã aduerte, in demonstratione non contineri ea oĩa, quæ ad generandam ſcientiam ſunt neceſſaria, ſed opus eſt vt animus diſpoſitus ſit alijs etiam principijs, vt demonſtratio in eo ſcientiam faciãt, ſunt autem hæc principia in duplici differentia; quædam quæ abſq; vlla demonſtratione cognoſcuntur, ſed ſolum lumen naturale ea docet eſſe vera, adeo vt ſemel quid ſignificent apprehendimus, ſtatim illis acquieſcamus, & hæc dignitates, dicuntur, & communes animi conceptiones, ſine his enim non ſit demonſtratio, ipſæ tamen abſque demonſtratione cognoſcuntur.

Dubiũ. Dices, quare neceſſe eſt vt hæc cognoſcantur antequam ſcientiam doceamur? Reſpond. cum Philop. quia ſunt per ſe notæ, & non opus eſt arte, aut magiſtro exteriori, vt eis aſſentiamur, sed lumen intellectus noſtri ſolum eſt magiſter, ac ob id cum tali cognitione ad artes diſcendas accidimus: & eſt optima reſponſio, poſſumus tamen reſpondere aliter; propter quod aduerte oportet has dignitates, vt plurimum confici in materia vniuersaliori, quam ſit ea quæ artes particulares tractant: nam omne totum eſt maius parte, & ſimilia, non ſolum rebus geometricis, sed etiam alijs inſunt, proptere a non eſt illius artis hæc docere, dices cuius igitur erunt artis? Reſp. Ariſt. 11. Met. c. 3. & 4 Meta cap. 3 id eſſe Metaphyſici, qui communia tradit.

Dices, ergo non poterimus accedere ad artes alias, quæ his indigent principijs ſiue Metaphiſica? dico, & nota, nullæ artes habent res ita ſibi proprias, quin aliquibus earum abſq; vlla arte poſſimus aſſentiri hoc tamen non obſtat, vt illius artis ſint: ita se habent hæc principia, quæ ad Metaphyſicam pertinent, licet ſiue Metaphyſico habitu cognoſcatur perfecte.

Ex his ſit manifeſta definitio dignitatum, nempe principium, quod non eſt demonſtrare, sed eſt neceſſe præhabere docendum. Alia ſunt principia ex quibus demonſtrationes procedunt, ſunt tamen magis pecularia, quæ poſitiones dicuntur, vt a puncto in punctum linea dici poteſt, in quolibet centro circulum deſcribere. Hæc autẽ principia in tribus differunt a dignitatibus; dignitates enim nunquam demonſtrari poſſunt, at poſitiones non demonſtrantur in illa ſcientia cuius sunt, poſſunt tamen in alia ſcientia demonſtrari: præterea dignitates ſunt communes pluribus artibus, at poſitiones ſunt ex materia peculiari illius artis. ac propter hæc duo definit eas Ariſt. eſſe principia, quæ non demonſtrantur, nec neceſſe eſt præhabere docendum, nam propria ars quælibet declarat præterea dignitates nulla via oportet probare; at poſitiones probantur, licèt non demonſtratione, inductione tamen aliqua, & exemplo manifeſtantur, cum non ſtatim ex terminorum apprehenſione cognoscantur, ſicut dignitates. Hæc igitur principia Ariſt. manifeſtat, ex quib. demonſtratio procedit.

Statim poſitionem ſubdiuidit in eam, quæ propoſitio eſt, & rem eſſe, aut non eſse ſignificat, & hæc ſuppoſitio dicitur, & eam quæ non ſignificat rem eſſe, aut non eſſe; & hæc definitio eſt defiuitio enim nón eſt propoſitio, eſt tamen poſitio, nã in ſcientij ponuntur definitiones ſubiectorum, & eorum de quibus tractant tanquam principia? nam in Geometria ponuntur definitiones lineæ, puncti, ſuperficiei, & aliorum, in Arithmetica ponitur definitio vnitatis ſcilicet quod eſt indiuiſibile ſecundum quantitatem. Hic aduerte, inter ſuppoſitiones eſſe præmiſſas demonſtrationis cuiuslibet, quæ ſupponuntur ad ſcientiam concluſionis, ſicut ſuppoſitiones aliquæ communes in ſcientijs ſupponuntur ad ſcientiam multarum demonſtrationem.

Hic eſt dubium, quomodo Ariſtot. definitionem vocat poſitionem, cum poſitio, ſit principium, & principium propoſitio. at definitio non ſit propoſitio. Themiſt. dubium hoc propoſuit, ſed alijs diſcutiendum reliquit, forſan quia exiſtimauit Ariſtot. in hoc dormitaſſe. Albertus reſpondet, docendo, non omnem poſitionem eſſe propoſitionem, sed non reſpondet ad Ariſtot. qui poſitionem principium dixit, principium vero per propoſitionem definiuit S. Thomas reſpondet definitionem quidem ſecundum ſe non eſſe propoſitionem, ſed ea cognita, facile eſſe propoſitionem conſtituere. Philopon. reſpondet ſumendam definitionem applicatam cum Dubiũ.

definitio

definito, quod in propoſitione fit, ac ob id definitio propoſitio dicitur: at quia Ariſt. dixit, non ſignificare eſſe, aut non eſſe, explicat talem propoſitionē definitionis non prædicare aliud eſſe prædicari de ſubiecto, ſed idem prorſus, ac ob id dicitur non ſignificare eſſe vel non eſſe. Auerroes eandē admittit definitionem ſumendam cum definitio, quod in propoſitione fit ſed dicitur non ſignificare hāc propoſitionem eſſe aut non eſſe id eſt exiſtere, quia re vera iſtę definitiones, quæ poſitiones dicuntur ſunt nominis, definitiones vero nominum etiam ſi cum definito propoſitionem faciant non ponunt rem eſſe aut non eſſe, ſed ſignificationem manifeſtant: hoc intellige, frequentius ita eſſe, nam etiam definitiones rei poſitiones dicuntur, quælibet enim ſcientia definitionem ſui ſubiecti non demonſtrat ſed ſupponit: & ita tollitur omnis contradictio.

15 Quoniā autem oportet credere.

Hæc eſt vltima capitis pars. In qua Ariſt. probat id quod ſuperius dixit, nempe propoſitiones eſſe notiores concluſione, & probat primo cognoſci, poſtea cognoſci magis, & eandem cognitionem propoſitionū aut eſſe ſcientiam, aut aliud genus cognitionis melius quam ſcientiam, argumentum aūt huiuſmodi eſt, quia demonſtrationē tenemus & cognoſcimus ſcimus rem, ſed demonſtratio eſt propoſitiones ipſæ ergo quia tales propoſitiones cognoſcimus, & rem & cōcluſionē ſcimus ſecundo; his propter quæ alijs credimus, magis credimus, ſed propter propoſitiones, vt probatū eſt, concluſioni credimus ergo pręmiſſis magis credimus: maior patet, propter quod n. vnumquodq; tale eſt & illud magis eſt Hic aduerte Ariſt dixiſſe, quod oportet omnib. aut quibuſdam propoſitionibus magis aſſentire, quia vt notat Philop. aliqñ accidit propoſitiones eſſe demōſtrabiles iterum, & tunc eſt ſcīa illarum. ſicut, & concluſionis, cum per aliud cognoſcatur, quāmuis vt bene dixit Alber. quatenus per illas propoſitiones etiā ſi demōſtrabiles alijs aſſentimur, magis eis aſſentimur.

16 Non poteſt autem credere magis quæ non ſcit.

Hic Ariſt. probat propoſitionum cognitionem aut eſſe ſcientiam, aut aliam maiorem cognitionem quam ſcientiam, & hæc litera eſt corrupta, cum non ſit ita Græce, oportet enim ſic legere, fieri non poteſt vt credat magis quæ ſcit, ſenſus eſt, non poteſt quis magis aſſentire propoſitionibus quas nec ſcit, nec earum habet aliam meliorē cognitionem, quam concluſioni, quàm ſcit, cum igitur magis propoſitionibus aſſentiatur, quàm concluſioni quam ſcit, præmiſſarum profecto habebit aut ſcientiam, aut aliam meliorem cognitionem, & hoc intellige de dignitatibus, & alijs principijs.

Aduerte tunc principiorum haberi ſcientiam, cum demonſtrabilia ſunt, & per cauſam cognoſcuntur, cum vero indemonſtrabilia ſunt, illorum cognitio vocatur intellectus, qui eſt præſtantior quàm ſcientia.

Poſtea ſubdit illud abſurdum, nempe aſſentire magis ijs, quæ neſcimus, quā ijs quę ſcimus ſequi, niſi quis propoſitionum ipſarum habet talem cognitionem, quam diximus. ſunt autem verba, (niſi aliquis præcognouerit per demonſtrationem credētium) ideſt niſi quis ex illis, quæ per demōſtrationem credunt, præcognouerit id eſt propoſitiones ſic cognouerit, at melior eſt ſenſus, ſi ſic interpretemur, niſi aliquis cognoſcat ea per quæ in demonſtratione credimus, nempe propoſitiones, nam licet ille genitiuus, credentium, ſit Græce, tamen ſignificat fidem facere nempe πιςευόντων.

Debentē aūt habere ſcientiam. 17

Concludit eum qui ſcit non ſolum propoſitiones habere notiores cōcluſione, ſed pręter propoſitiones nihil debere habere notius quā oppoſita, propoſitiones (ex quib. fit ſyllogiſmus cōtrarius, demonſtrationi, qui dr̃ ſyllogiſmus ignorātię) eſſe falſas, nā q̃ ſcientiam hēt nō pōt mutari aliqua rōne oppoſita demōſtrōni, & hęc circa capitis expōnē.

QVAESTIO I.

Circa eo quę ſecūda capite continētur.

Aduerſus ea quæ in textu docentur occurunt aliquæ difficultates, & argumenta, primo contra definitionem ipſius ſcire, nam cum definitio per genus & differentiam rei debeat aſſignari, nullum genus, nulla differentia in eiuſmodi definitione apparet, ac ob id non videtur eſſe boaa. 1. argu.

Secundo tunc inquit, ſcimus cum cauſas cognoſcimus, & ex cauſis ad effectus drocedimus, angeli perfecte ſciunt, & tamen 2. argu.

men non per cauſas cognoſcunt, cum non ſint diſcurſiui, nec ex cognitione cauſarum ad effectuum cognitionem procedant; ſed ſimul vtrumque cognoſcant.

3 argu. Tertio contra id quod dicitur per demõſtrationem nos ſcire, demonſtratio non oſtẽdit medium eſſe cãm concluſionis, ſed ſolũ procedit ex cã ad ſcientiam, at non ſat eſt cognoſcere cãm, ſed quòd illius eſt cauſa, ergo per demonſtrationem non ſcimus.

4. argu. Quarto multæ ſunt demonſtratione potiſſimæ, quę ex cauſis non procedunt, ergo videtur diminuta definitio, probatur antecedens, nam de Deo demonſtramus eſſe infinitum, quia eſt actus purus, & vnum attributum per aliud & tamen in ipſo Deo non eſt aliquid quod ſit cauſa, aut effectus.

5. argu. Quinto, ſi demonſtratio ſemper ex cauſis procederet, ſemper ex notioribus natura eſſet, ſed notiora natura ſunt ſæpe ignota nobis, ergo ex ignotis nobis, procedet: non ergo eſſet inſtrumentum ſcientiæ noſtræ; non enim quis ex ignoto ad ignotius procedit

6. argu. Sexto non videtur eſſe vllo propoſitio immediata, ergo non bene per immediatam propoſitionem definit principium. probatur antecedens, ſi enim aliqua eſſet, maximè ea in qua definitio de ſuo definito prædicatur, ſed hæc non eſt, cum poſſit demonſtrari per aliam definitionem finalem enim per materialem demonſtramus, & è contra.

7. argu. Septimo aſſenſus præmiſſarum eſt cauſa neceſſaria aſſenſus concluſionis, ſeu cauſa neceſſaria non impedita producit effectum ſibi æqualem, ignis enim ignem æqualem producit, ergo aſſenſus concluſione erit æqualis aſſenſui præmiſſarum.

8. argu. Octauo illa maxima, propter quod vnũ quodque tale, & illud magis, eſt falſa, ergo ex ea nihil probatur, patet antecedens, non enim ſequitur, ego deambulo propter ſanitatem, ergo ſanitas magis deambulat, & homo inebriatur propter vinum, ergo vinum magis inebriatur. Hic ſunt præcipua dubia.

Primũ ſun ſcire, dup. ſumitur. Circa primum eſt notandum, ſcire dupliciter ſumi, vno modo communiſſimè pro quacumque cognitione, ſiue clara, ſiue dubia, ſiue certa, ſiue incerta: quo modo quicquid cognoſcimus; dicimur ſcire: altero modo ſumitur ſtrictius, pro cognitione clara, & euidenti rei, quæ dicitur compræhenſio.

Huius ſecũdæ ſcientiæ quatuor ſunt gradus, vt notat Alber tracta. 2 cap. 1. & Linconien. ſuper hoc caput; primus eſt ſcientiæ impropriè dictæ, pro quacumque clara, & euidenti cognitione rerum contingentium, dicimus enim, ſcio hominem currere, dum video, ſcio etiam, quæ ſenſu dignoſco, ſed iſta licet euidens ſit, propriè tamen non eſt ſcientia, cum nec ſit per cauſam, nec res ſint ſtabiles. 4. ar. cõ præhenſionis.

Secundus gradus ſcientiæ eſt proprius pro cognitione rerum quę plerunque ſunt per ſuam cauſam, vt ſcimus in hyeme pluuias eſſe tonitrua in autumno, licèt id aliquando deficiat: ac propterea non eſt eorum perfectiſſima ſcientia. 2

Tertius gradus eſt magis propriæ ſcientiæ pro cognitione rerum ſimpliciter neceſſariarum; quæ ſemper ita ſe habent, qualis ſunt principia immediata, & per ſe nota: nõ tamen hæc ſcientia eſt per cauſam, cum illa non habeant cauſam. 3

Vltimus gradus eſt ſcientiæ propriiſſimæ, pro cognitione rei ſimpliciter neceſſariæ per ſuam cauſam, & hoc ſcire eſt quod præſertim hic conſideratur & deſcribitur: quamuis etiam latius definiri poſſimus dicere, pro cognitione rei ſimpliciter neceſſariæ, aut quæ plerunque eſt per ſuam cãm. 4

Eſt ſecundo aduertendum ex Aegidio tres eſſe rationes per quas ſcientia perfecta rei habeat eſſe per cauſam, quando talis res cauſas habet; prima eſt ex parte rerum quæ ſciuntur, cum enim ſcientia ſit perfecta cognitio eſſe ipſarum rerum eſſe autem rerum à ſuis cauſis pendeat, & procedat, ob id ſcientia cauſas rerum cognoſcimus, aliter enim eſſe aurum perfectè non cognoſceretur. Secunda eſt ex parte intellectus qui ſumit cognitionem ab ipſis rebus, at res à ſuis dependet cauſis, ideo & intellectus noſter in ſua perfecta cognitione à cauſis dependet; & ad cauſas cognoſcendas inclinatur. tertia eſt ex parte obiecti intellectus, quod eſt verum ipſum tranſcendentale, ſed rei veritas conſiſtit in adæquatione, & ſimilitudine ad ſuas causas, ergo intellectus hoc verum perfectè non cognoſcet niſi ex cauſis. 2. fun 1. rati 2. rati

Eſt

Fund. Eſt tertio aduertendum hanc ſcientiæ definitionem eſſe nominis, vt omnes fatentur, non tamen adeo eſt nominis, quin per eam ipſam etiam rem poſſimus intelligere, definitio enim rei hæc eſt, ſcientia eſt cognitio vera, certa, & euidens, ex proprijs cauſis rei genita. cognitio loco generis eſt vera, ad excludendos errores, certa, ad excludendam opinionem, quæ eſt incerta, euidens, ad excludendam fidem, quæ cum ſit vera, & certa, eſt obſcura, ex cauſis, ad excludẽdam cognitionem principiorum, quæ vera, certa, & euidens eſt, ſed non per cauſam. Hæc omnia in illa definitione Ariſt. ſunt; nam dicitur cognoſcere, & per cauſam, & quod res eſt, in quo manifeſtatur veritas, & non eſt aliter ſe habere certitudo, & quod illius cauſa, claritas & euidentia. Ex his reſpondetur ad primum, non eſſe in definitionibus nominum genera & differentias, talis autem eſt hęc definitio; at quia ſimul explicat rem ideo virtualiter genus habet, & differentiam, vt diximus.

Ex di- ... ſol ... ur pri ... um.

Ad 2. Aliud ... re a- ... id per ... n on- ... atio- ... ſcire.

Ad ſecundum reſpondetur, & eſt maxime notanda ſolutio, aliud eſſe ſcire, aliud per demonſtrationem ſcire. Scire ſolum dicit hoc, vt rem & cauſam rei cognoſcamus applicando: at ſcire per demonſtrationem, eſt, non ſolum rem & cauſam cognoſcere, ſed ita, vt per cognitionem cauſæ veniamus in cognitionem effectus: vnde ſcire per demonſtrationem ſuperadit modum ſciendi, qui eſt per diſcurſum, & demonſtrationem, qui modus eſt inſtrumentum ſciendi ipſa tamen ratio ſcientię in cognitione rei & cauſæ conſiſtit? & hæc eſt in angelis, licet non per talem modum, nempe diſcurrendi, ob idque angeli habent perfecte ſcientias, & ſciunt, licet nõ per cognitionem cauſarum in effectuum cognitionem deuenerint ſicut nos, nam hic eſt modus ſciendi, non ſcire, nempe ipſum diſcurrere, & ſic ſoluitur argumentum ſecundum & nota ſolutionem.

Ad 3. ...lutio a... ...rum.

Ad tertium aliqui voluerunt particulam cauſalem addendam in maiori, & concluſione, vt dicamus, omne animal rationale eſt riſibile, quia eſt animal rationale, omnis, homo eſt animal rationale, ergo omnis, homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt riſibilis, quia eſt animal rationale. ſed iſta opinio non conſonat Ariſt. nullus enim in ſcientijs talium demonſtrationũ eſt vſus, & talis opinio procedit eo quod demonſtrationes paucas habemus potiſſimas, in quibus experiremur non eſſe opus tali additione; propterea dico demonſtrationem oſtẽdere cauſam, & ipſum effectum ex ipſa tamen cognitione cauſæ ſtatim cognoſcimus illam eſſe illius effectus, & non poſſe aliter habere: habet enim hoc cauſa vt ipſius cognitio perfecta ſimul etiam claudat applicationem ad effectum, non ergo opus eſt addere, cum ipſa cognitione principiorum comprehendatur, & per hoc ſoluitur argumentum.

Solutio verior.

Ad 4. Ad quartum reſpondetur admittendo illas eſſe demonſtrationes, & eiuſmodi ſæpe fiunt in Metaphyſica, tamen per cauſam non ſolum oportet intelligere cauſas illas quatuor phyſicas, ſed rationes & conceptus quoſdam obiectiuos, qui ſe habent per modum cauſarum: ex quo ſoluitur argumentum.

Ad 5. ex Them. Ad quintum Themiſt. hoc. 1. cap. 4. dicit demonſtrationem procedere ex notioribus natura, nec ſe ſubmittere ad menſuram ingenij noſtri, ſed rectã tenere naturę viam. ſed iſta ſententia non videtur ſoluere dubium; propterea dico ſemper demonſtrationem procedere ex notiorib. natura, cum ex cauſis procedat ſimiliter procedit ex notioribus nobis, nam in Philoſophia in qua cauſæ ſunt ignotæ nobis, effectus vero notiores, non demonſtramus effectus per cauſas, niſi cum cauſæ notiores ſunt effectibus ſunt enim eff. ctus quidam, per ſe noti, alij vero occulti, per ſe notis cauſas indagamus per quas indagatas & notos alios effectus nobis occultos demonſtramus, & hoc eſt valde notandum vnde ſemper etiam ex notiorib. nobis procedimus, uel quia ipſa ſunt ſimul natura, & nobis nota, vel quia aliqua via prius ea nobis nota fecimus.

Reijcitur ſol. Themi. Solutio vera. Notãdũ valde.

Dub. cõtra locutiones. Dices, quid cum per eoſdem effectus indagamus cauſas, quos iterum per cauſam indagamus & demõſtramus, videtur enim inutilis regreſſus, quod cauſa nõ ſit notior, cum ab eodem effectu ſumpſerit cognitionem. Auerroes has demonſtrationes dicebat oſtendere propter quid ipſius effectus, ſed non eſſe ipſius, cum primo ſit cognitus eſſe 2. celi. com 35. & 8. Phyſ. com 63.

Solutio Auer.

At tu aduerte admodum, licet effectu

Soluitur melius.

inda-

indagemus cauſam, tamen per cauſam illum eundem effectum multo perfectius cognoſcimus, ante enim experientia aliqua particularia, non per cauſam vniuerſaliter, & immutabiliter illum cognoſcimus, propterea non eſt inutilis iſte regreſſus. Præterea licet ab effectu inceperimus cauſam indagare; tamen illi inuente firmius adhæremus, & illius cognitio multo maiorem claritatem in nobis facit ex ipſius ſpeculatione prouenientem, vnde notior eſt effectu non enim illius cognitio nota ex effectu prouenit, quamuis ex eo ſit orta, vnde tres ſunt hic cognitione prima imperfecta effectus, per quam ad ſecundam cauſæ cognitionem perfectam deuenimus, & per hanc ad tertiam eius effectus perfectam cognitionem regreſſi ſumus. & hoc nota.

Ad 6. Ad ſextum Reſpond duplicem eſſe propoſitionem immediatam, alteram ſimpliciter, quæ nullo modo poteſt demõſtrari quales ſunt dignitates, & per ſe nota, alteram ſecundum quid, quæ in aliquo genere demonſtrari non poteſt, licet in alio demonſtretur, tales ſunt definitiones, quæ per cauſas aſſignantur. nam licet propoſitiones earum per diuerſum genus cauſæ demonſtrentur, tamen ſecundum idem genus non demonſtrantur.

Ad 7. Ad ſeptimum reſpon. ſemper verum eſſe magis aſſentiri præmiſſis, quam concluſioni; cum concluſio non niſi ex præmiſſis cognoſcatur, nam ſi concluſionem non ſolum ex præmisſis, ſed etiam alia via, experientia nempe, aut fide teneremus, magis concluſioni quam præmisſis, aſſentiremus cum vero propter ſolas præmiſſas credimus, clarior eſt aſſenſus pręmiſſarũ, quamuis non posſit ſemper diſtingui iſte claritatis exceſſus, nec argumentum coniunxit, nam quando causa est vniuoca, & eiusdem ſpeciei effectum æqualem producit, at quando eſt diuerſæ ſpeciei, non producit æqualem, ſicut ſol non producit ſolem, cum igitur cognitio principiorum ſit alterius ſpeciei, eſt enim ſine medio abſque cauſa, cognitio vero concluſionis per medium, & cauſam, præmiſſæ ſimilem effectum non producunt in æqualitatem.

Ad 8. Ad octauum omisſis aliorum ſententijs iſta propoſitio; propter vnumquodque tale, & illud magis quadrupliciter eſt limitanda, & primo, quando idem prædicatũ ineſt vtrique vni propter alterum, vnde non valet, deambulo propter ſanitatem, ergo ſanitas magis deambulat, non enim vtrinque deambulare ineſt, & ita declarat Philopo. ſecundo, vt tales prædicatum ſuſcipiat magis, & minus, aliter enim non valebit, vnde non ſequitur. Ego ſum riſibilis, quia homo eſt riſibilis, ergo homo eſt magis riſibilis, nec Valet Petrus eſt homo propter patrem ſuum, ergo pater eſt magis homo, & ita limitat Albertus tertio vt ſit in rebus poſitiuis nam in effectibus priuatiuis non valet, non enim ſequitur Petrus eſt paruus propter patrem, ergo pater eſt magis paruus; propter Deum non diligo mundum ergo magis non diligo Deum ita limitant Doctores Louanienſes quarto, vt ſint diuerſa prædicata, aliter non valet, vt video propter oculos, ergo oculi magis vidẽt non ſequitur, nam non aliud eſt videre meum & oculorum. Limitatur propter vnumquodque &c.

At profecto ſi recte perpendamus, ſub prima limitatione reliquæ claudũtur quando enim aliquodꝙ prædicatum ineſt multis vni propter alterum, tunc magis, aut perfectius ineſt alteri: cum igitur credamus præmiſſis, & concluſioni, huic autem propter præmiſſas, magis credimus præmisſis & per hoc ſoluitur argumentum. Eſt autem aduertendum cognitionem concluſionis dici ſcientiam, præmiſſarum vero immediatarum, & ignitatum intellectum, non vt potẽtiam ſignificat, ſed vt cognitionem quãdam talium principiorum, & habitum ſignificat 6. Ethicorum cap 6 at cognitio concluſionis ſimul & præmiſſarum ſapientia, vt dicitur lib. 1. mag. mor cap 35 quãuis ſapientia in alia ſignificatione etiam ſcientiam rerum altisſimarum ſignificat, qualis Theologia ſupernaturalis, & Metaphyſica inter naturales, vt dicitur. 1. Metaphyſic. cap. 2. & hæc pro capitis diſputatione ſufficiant.

Opi-

Opinionum confutatio, & eorum qui omnino demonſtrationũ tollunt, & eorum qui omnium demonſtrationem eſſe ponunt. Cap. III.

1 NOnnullis quidem igitur, eo quod oportet prima ſcire, non vr̃ ſcientia eſſe: quibuſdam vero eſſe quidem, verum omnium demõſtrationes eſſe, quorũ neutrum, neq; verum, neque neceſſarium.

2 Qui quidem .n. ſupponunt non eſſe omnino ſcire, hi in infinitũ exiſtimant reduci, tanquam non ſcientes poſteriora per propria, quorum non ſunt prima: recte dicentes: impoſſibile namque infinita pertranſire. Si vero ſtant, ac ſunt principia hæc eſſe ignota: cum demõſtratio de ipſis non ſit, quod dicunt eſſe ſcire ſolum. ſi vero non eſt prima ſcire, neque quæ ex his eſſe ſcire ſimpliciter, neque proprie, ſed ex ſuppoſitione, ſi illa ſunt.

3 Alij aũt ipſum quidẽ ſcire confitentur, per demõſtrationem enim eſſe ſolum, ſed oĩum eſſe demonſtrationem nihil prohibere, contingere enim circulo fieri demonſtrationem, & ex ijs quę ad ſe inuicem.

4 Nos vere dicimus, neq; omnem ſcientiam demõſtratiuam eſſe, ſed eam, quę immediatorum eſt, indemonſtrabilem. Quodq; hoc ſit neceſſarium, manifeſtum. ſi enim neceſſe quidem ſcire priora, & ex quibus demonſtratio, ſtant autem aliquando immediata, hæc indemonſtrabilia neceſſe eſt eſſe.

5 Hæc igitur ita dicimus, & nõ ſolum ſcientiam, ſed & principium ſcientiæ eſſe quoddam dicimus, quo terminos cognoſcimus.

Circuloq; quod impoſſibile demonſtrare, ſimpliciter planum: ſiquidẽ ex prioribus oportet demonſtrationem eſſe, & notioribus, impoſſibile enim eſt eadem eiuſdem ſimul priora, & poſteriora eſſe. Niſi altero modo, & alia quidẽ ad nos alia vero ſimpliciter, quomodo inductio facit notũ. Si vero ſic, non eſſet vtique ſimpliciter ſcire bene definitum, ſed duplex: aut non ſimpliciter altera demonſtratio, quæ fit ex nobis notioribus. 6

Accidit autẽ dicentibus circulo demonſtrationem eſſe, non ſolum qđ nunc dictum eſt, ſed nihil aliud dicere, quã quod hoc eſt, ſi hoc eſt ſic autem omnia facile monſtrare. Manifeſtum aũt, quod hoc contingit tribus terminis poſitis, per multos namq; aut paucos reflectere dicere, nihil differt: per paucos autẽ aut duos. Quando enim A. exiſtente, ex neceſſitate ſit B. hoc autẽ ipſum C. A. exiſtente, erit C. ſi itaque A. exiſtente, ipſum A. hoc .n. erat circulo. Ponatur A. in quo C. dicere igitur, B. exiſtente, neceſſe eſt B. eſſe: hoc aũt exiſtente, A. eſſe, eſt ipſum C. eſſe dicere, hoc autem, quoniam A. exiſtente, ipſum C. eſt: C. autem ipſi A. idem. Quare contingit dicere circulo afferẽtes eſſe demonſtrationem, nihil alterũ, quam quod A. exiſtente, A. eſt. ſic autem facile eſt omnia monſtrare. 7

Verum neq; hoc poſſibile, præterquam in ijs, quæcunque ſe inuicem conſequunt, quemadmodum 8

propria. Vno quidem igitur poſito qđ nunquam neceſſe eſt aliquid eſſe alterum, monſtratum eſt. Dico aũt vno, quod neq; termino vno, neque poſitione vna poſita: ex duabus autem poſitionibus primis & minimis cõtingit, ſi quidem & ſyllogizare. Si igitur & A. ſequatur ex ipſo B. & C. & hæc ex inuicem, & ex ipſo A. ſic quidem contingit ex ſe inuicem monſtrare oĩa petita in prima figura, quemadmodum monſtratum fuit in ijs, quę de ſyllogiſmo, mõſtratum aũt eſt & quod in alijs figuris, aut non ſit ſyllogiſmus, aut nõ de acceptis. Quæ vero non contra prędicantur, nullo modo eſt monſtrare circulo. quare, quoniam pauca talia in demonſtrationib. manifeſtum quod vanumque, & impoſſibile eſt dicere ex ijs, quæ ad ſe inuicem demonſtrationem eſſe, & propter hoc omnium cõtingere eſſe demonſtrationem.

1 Quibuſdam autem igitur, &c.

Intẽtio Ariſt. ARiſt. in hoc capite euellit duos errores quorundam, procedentes ex his, quæ differat in vltima parte capitis, nempe principia, & præmiſſas ſciri, & earum ſcientiam eſſe cum per eas cõcluſioni aſſentiamur. Ex hoc autẽ aliqui exiſtimantes nihil ſciri, niſi per demonſtrationem: aſſerebant non poſſe ſcientiam eſſe Alij idem arbitrãtes, eſſe quidem exiſtimabant ſciẽtiam, ſed circulũ eſſe in demonſtrationibus, nempe per cõcluſionem præmiſſas, & per præmiſſas, concluſionem demonſtrari, vtrumque autem inquit Ariſtot ſcilicet ſcientiam non eſſe, aut circulum fieri, nec eſt verum, nec neceſſarium ideſt non eſt vera ſententia, nec rationes aut probationes habet neceſſarias, Latini exponunt: at melius poſſemus dicere, non eſt neceſſarium ideſt non neceſſario ſequitur ex eo quod principia ſciamus.

Dubit. Philop. Dubitat Philop. cum quæſtio, Quid ſit poſtponenda ſit, quæſtioni. An ſit qui fiat vt Ariſtot definita demonſtratione, modo diſputet, an ſit, nempe contra priores, qui ſcientiam, & demonſtrationem de medio auferebant.

1 Reſp. ſio quorundam. Reſpondet quæſtionem quid nomen ſignificet, anteponendam quæſtioni an ſit, quando nomen obſcurum eſt, quod fecit Ariſt. 4. Phyſi. vbi primo quid vacuum, ideſt quid ſignificent, poſtea an ſit, diſputauit: ſecus eſſet de definitione, quid res ſit hæc est enim poſtponenda Hæc ſententia mihi non Reijciſ 1. reſpōſio placet: ſupponit enim definitionẽ nominis eſſe eam, quæ data est demõstratione, quod tamen est falſum: est enim definitio rei, & per materiam & etiam altera, quę datur per finem, cum præſertim nullibi aliam demonſtrationis definitionem habeamus.

2 Reſp Lincõi Lincon Reſpond hoc caput non eſſe de neceſſitate huius libri, quia nõ pertinet neceſſario autem errores repellere, est tamen id de artis perfectione sed hoc dictum non tollit difficultatem.

Tertia ſol alio[rum]. Alij, & bene dicunt quæſtionem an ſit sed per accidens, nempe cum dubia, an ſit res oriuntur, & ipsa definitione rei, vt accidit in præsenti; nam isti auferebant demonstrationẽ, propterea quod ex præmiſſis notioribus deberet procedere: & mihi responſionis doctrina placet, licet hoc dubium alienum videatur ab institutio ipso Arist nam hic non de demonstratione videtur tractari, sed de scientia, quã isti auferebant de medio, quamuis crediderint non eſſe ſciẽtiam ſine demonstratione, ideoque ſimul demonstrationem auferrent: de scientia tamen ſermo est, quæ in capite præcedenti definitione nominis definita est, vt diximus. & forsan hoc voluit ſignificare Philop. 4. ſententia auctor.

Ponentes autem non eſſe, &c. 2

Incipit in particulari vtrumque errorem explicare: illi enim, qui scientiam negabant. ſic argumentabantur, non scimus concluſionem, niſi ſciamus præmiſſas, ſed ſcire non poſſimus præmiſſas niſi alia, demonstratione, ergo non scitur concluſio niſi demonstrati præmiſſis Iterum hæ præmiſſe, non sciuntur, niſi ſciantur aliæ præmiſſæ, per quas demonstratur, hæ autem iterum per demonstrationem sciuntur, ſic

con-

conſequenter procedimus in infinitum,nec ad vltimas peruenire eſt,quæ ſciantur, cum iterum demonſtratione opus ſit, ergo non erit ſcientia poſteriorum concluſionum.niſi tantum ex ſuppoſitione, nempe ſuppoſito, quòd præmiſſæ ſciantur:tamen re vera non eſt abſoluta ſcientia, cum in proceſſu infinito non detur vltimum, in quo bene profectò dicunt°, nempe quod in proceſſu non ſit vltimum, & quod niſi ſciantur priora, non ſcientur poſteriora.

Solu.

5 Hic autem de eo,quod eſt ſcire.

Alij ſcire eſſe fatebantur, tamen eundem errorem tenentes, nihil ſciri niſi demonſtratione, affirmabant contingere circulum in demonſtratione, nempe quod ſit peruenire ad vltimas præmiſſas, & non in infinitum procedere:hæ tamen vltimę iterum circulo per priores concluſiones demonſtrabantur, & ſic erat ſcientia, & per demõſtrationem, ſed circularem.

Nos autem dicemus neque omnem ſcientiam.

Reijcit Ariſt. communem illorum errorem,exiſtimantium, nihil ſciri,niſi demonſtratione,ac dicit,non omnem ſcientiam eſſe per demonſtrationem, ſed eſſe ſcientiam indemonſtrabilem:ac ſi diceret,nõ omnia, quæ ſcimus, per demonſtrationem ſcimus, ſed peruenimus ad aliqua prima, quæ ſcimus, quidem ſed non alia demonſtratione. & hoc patet, nam in diſcurſibus concluſionem cognoſcimus, præmiſſis cognitis, ſed dantur præmiſſæ, & principia, quæ prorſus immediata ſunt,nec demonſtrari valent, vt patet de dignitatib. & multis alijs propoſitionib. ergo talium cognitio, & ſciẽtia erit, & non per demonſtrationem vllam aliam.

5 Et hoc igitur ſic dicimus.

Repetit ſuam in hoc ſententiam, dicens, hoc ſic, dicimus, ideſt de hoc nos ita ſentimus,nec ſolum eſſe ſciẽtiam, ſed eſſe quoddam principium ſcientiæ, quo terminos cognoſcimus; ſenſus horum verborum ſecundum pleroſque Latinos eſt, eſſe quendam habitum,& cognitionem in nobis ipſorum principiorum, & dignitatum quæ cognoſcuntur ex ſola terminorum appræhenſione,abſque vlla demonſtratione: atque tales dignitates vocantur principium ſcientiæ. Philop. per hoc principiũ intelligit Deum, cuius lumine intellectus noſter illuſtratus, cognoſcit terminos,ideſt intelligentias quę ſunt vltima in cognitione. At melius mihi videtur locum intelligere Themiſtius, qui per principium intelligit intellectum noſtrum,per terminos, ſubiectum & prædicatum propoſitionum, vt ſit ſenſus,nõ ſolum eſt ſcientia, ſed eſt intellectus & potentia, principium ſcientiæ,quo ſolo intellectu abſque demonſtratione, quid extrema ſignificent, intelligimus, & ex tali ſola appræhenſione tales propoſitiones ſcimus abſque vllo alio diſcurſu.

[ũo ex-]licent [p]lerique [La]tini [P]hiloſo.

quõ Phi lop.

quomodo Themiſtius quem ſe qu tur auctor.

Nota tamen ex Alberto tract.2 c.6. quemadmodum viſibilia ſunt a duplici differentia, quædam, quæ non propoſitio lumine,non videtur, ſed extremo indigent, ſicut colores corporum opacorum, quæ non niſi ſolis, aut alterius luminoſi extrinſeci videtur, quædam vero alia proprio lumine videntur, ſicut luminoſa ipſa, & aliqui vermes & lapides; ita propoſitiones ſunt duplices, quædam quæ non ſtatim cognoſcitur veræ quantumcunque quid ſubiectum quid prædicatum ſit, appræhendatur, ſicut multæ propoſitiones, quæ probatione indigent: quædam vero ſunt, quæ ſtatim ſimul, atque ſubiectum, & prædicatum appræhendimus, eas abſque vllo alio diſcurſu cognoſcimus, quales ſunt dignitates, & hæ dicuntur propoſitiones per ſe notæ, & ſcientiarum principia, & de his loquitur Ariſt dum dicit, intellectu ſolo appræhendente terminos cognoſci, cum primum enim, quid totum, quid pars ſignificet appræhenſum eſt, ſtatim totum maius eſſe parte dignoſcitur.

Notandum.

S.Thom. diſtinguit duplicem propoſitionem per ſe totam. exiſtimat enim idem eſſe immediatam propoſitionem, & per ſe notam; Eſt autem quædam immediata quæ caret medio, quo demonſtretur. & termini illius ſunt omnibus noti, vt omne totum eſt maius parte, & ſimiles & has vocat per ſe notas ſecundum naturam,& ſecundum nos: quædam vero ſunt quidem immediatæ, non tamen res illæ

Duplex propoſitio ꝑ ſe nota ſecundum D.Tho.

ſunt omnibus notæ, ſicut proportiones, in quibus definitiones de definitis, ſeu paſſiones de ſuis proximis cauſis prædicantur, & hæ dicuntur per ſe notæ ſecūdum naturam tantum vtraque tamen propoſitio eſt per ſe nota, & de his eſt ſermo in præſenti.

Mihi magis videtur Ariſt. ſenſiſse de principijs per ſe notis ſecundum & naturam in præſenti textu, vt Græci, exponūt ita vt non omnis immediata ſit per ſe nota, ſunt enim immediatæ aliqua, nempe multæ demōſtrationum, propoſitiones, quæ inductione colliguntur, vt docet 1. Poſter. c. vltimo, & dicuntur principia ſcientiarum, vt videtur 1. Meta c. 1 quæ tamen non per ſe ex ipſis terminis cognoſcimus.

Circulo autem quod impoſſibile ſit &c.

Duplici ter prob. non eſſe circulū in demōſtrando.

Triplici argumento probat, Ariſt. circulum non poſſit fieri in demonſtrationibus, primum eſt, ex eo; quod demonſtratio ex prioribus, & notioribus procedit, ſi autem eſſet circulus, ſequeretur, quod idem eſſet prius, & poſterius, notius, & ignotius, quod fieri non poteſt, & patet, nam præmiſſæ hę ſunt priores, & notiores, concluſiones, ſi iterum per concluſionem eadem præmiſſas demonſtras, ergo iam concluſio erit prior, & notior, cum facta ſit præmiſſa demonſtrationis, erunt igitur præmiſſæ notiores, & ignotiores; priores, & poſteriores illa concluſione. Quod ſi dicas, non eſt abſurdum fieri enim poteſt vt aliquid ſit prius natura, & notius, tamen poſterius, & ignotius nobis, quod ſit in inductione, nam ſingularia nobis notiora, & priora ſunt, per quæ probamus, vniuerſale quod notius eſt, & prius natura. Aduerſus hoc inſtat Ariſtot. nam ſi in circulo procedimus ex notioribus ſolum nobis iam non eſt demonſtratio, nec facit ſcientiam; vera enim demonſtratio ex notioribus natura procedit, quod ſi iſti, qui circulo demonſtrant, ſolum aſſerant in regreſſu procedere ad probandas præmiſſas ex nobis tantum notioribus, hæc demonſtratio non eſt, nec ſcientiam, facit ſimpliciter, niſi velint, alium modum ſcientię ponere, qui non eſt per cauſam, & per priora natura, quod falſum eſt: quæ enim demonſtratio, ex nobis tantum notioribus eſt, non eſt ſimpliciter demōſtratio. & quamuis per modum interrogationis hæc verba Ariſt. referantur, ſunt tamen aſſertiuè intelligenda.

Accidit verò dicentibus, &c.

7

Hæc eſt ſecunda ratio, qua Ariſt. eūdem repellit errorem, nempe ſi circulo contingeretur, fieret, vt idem per idem demonſtraremus, quod falſum eſt, eſſet autem tunc ſatis leue, cuncta demonſtrare, ſcilicet hoc eſt, quia hoc eſt. Hoc autem probatur ſumendo tres terminos, nil enim refert in tribus, aut pluribus, aut paucioribus loqui; idem enim ſequitur inconueniens ex circulo, ſint termini; A B C. tunc ſupponit Ariſt. iſtum eſſe bonum argumentandi modum, quia A. eſt, B eſt, & qua B eſt, C. eſt ergo de primo ad vltimum, quia A. eſt nam ſi B, ſequitur ex A, quicquid ſequitur ex B, ſequitur A, & cuius eſt cauſa B, eius etiam eſt cauſa A. quod enim ſequitur ex conſequenti, ſequitur etiam ex antecedenti, & cuius eſt cauſa conſequens, etiam eſt cauſa antecedens, quod eſt cauſa conſequentis, tunc ſumamus circulum in duobus terminis, quia A. eſt, B. eſt, per circulum valet regreſſus, quia B eſt, A, eſt. argumentor igitur, quia A, eſt B, eſt, & quia B, eſt, A, eſt, ergo de primo ad vltimum, quia A, eſt, A, eſt. Hoc ſignificat illud, quod Ariſto. dicit, ponatur A, loco ipſius C. ideſt quemadmodum ex ipſo B, inferebatur C, ita etiam infertur A. ergo ſicut C inferebatur ex A. quia ex eo inferebatur B, ita & A, quod infertur ex B, inferebatur ex eodem A, ex quo ipſum B, infertur: vnde ex ſeipſo inferetur, & tātum demonſtrare cōtinget idem per idem, quod falſum, & abſurdum eſt.

At verò neque hoc poſſibile.

8

Hoc eſt tertium argumentum, quo circulum in demonſtrationibus reijcit, ſupponit vnum, quod dicit oſtēſum eſſe primo Prio. c. 22. ex vno termino, aut vna poſita propoſitione nihil inferri neceſſario, ſed opus eſt tribus terminis, & duabus propoſitionibus minimis, id eſt non paucioribus Ex his autem neceſſario ſequitur alterum, & probat, ſiquidem contingit ſyllogizare, ideſt, ex his fit ſyllogiſmus, qui neceſſario infert, ergo ex duabus propoſitionibus, alterum poteſt

poteſt inferri neceſſario, modo eſt argumentum, ſi circulus eſt in demonſtrando, cũ demonſtratio ſit ſyllogiſmus, opus eſt tribus terminis, & duabus propoſitionib. nempe, A.B.C ſed circulus in his non poteſt eſſe, niſi ſint omnia conuertibilia, conuerti igitur debent, A.B.C. adinuicem, tunc ſic; ex tribus terminis conuertibilibus non fit ſyllogiſmus, niſi in primo modo primę figurę ergo omnes demonſtrationes debent fieri in illo primo modo, aliter non eſſet circulus. Præterea eſſent in terminis conuertibilibus alias non poſſet circulariter ſyllogizari: fit enim circulus quando cum concluſione, & conuertente maioris inferimus minorẽ, vel cum eadem concluſione, & conuertente minoris inferimus maiorem; vniuerſales autẽ propoſitiones affirmatiuæ non poſſunt vniuerſaliter cõuerti. niſi quando termini ſunt æquales, & conuertibiles. Ex his concludit argumentum vanum eſſe aſſerere, omnium eſſe demonſtrationes, & circulum in omnibus contingere, cum non id ſit, niſi in vno modo primæ figuræ, & id in conuertibilib. multo vero plura ſint, quæ demonſtrantur.

Hinc oportet notare verba illa, quod in ſecunda, & tertia figura non eſt circulus, aut non de acceptis; explicant D. Thom. & fere omnes, ob id in his duab figuris, non eſſe circulum, quia cum in ſecunda, vna prę[illegible] ſit negatiua, altera affirmatiua, cõcluſio vero negatiua, ſi volumus circulo ſyllogizare affirmatiuam, fiet ſyllogiſmus ex puris negatiuis. qui inutilis eſt. In tertia vero cum concluſio ſit particularis, præmiſſæ vero, aut vniuerſales ambæ, aut vnam particularis, non poterit ſyllogizare circulo niſi particularis, non vniuerſalis, alias enim eſſet argumentari ex puris particularibus, aut inferre concluſionem vniuerſalem ex præmiſſa particulari; propterea in his figuris non eſt circulus. at quia aliqua præmiſſa ſyllogizatur nempe negatiua in ſecunda figura, particularis vero in tertia, propterea addit Ariſtot ſi circulus ſit, non de acceptis ſit. Exponunt ergo, non de acceptis omnibus, ideſt, licet circulus dat, non tamen ambæ præmiſſæ ſyllogizantur circulariter. Quamuis poſſimus exponere, licet in ſecunda aliquando, vtraque circulariter ſyllogizetur, hoc fit, mutanda negatiuam in propoſitionem hypotheticã, vt dixit lib. 2. Prior. c. 6. & illic declarauimus: ſed hic circulus non eſt, cum non ſit in eiſdem propoſitionibus ſed mutatis, propterea dixit, ſi circulus ſit non de acceptis ſit. Hæc eſt huius capitis expoſitio.

QVAESTIO. I.

De regreſſu demonſtratiuo.

Dubitatur. An ſit regreſſus in demonſtratione. circa quod oportet aduertere, regreſſum vocari illum ſyllogiſmũ, quo probamus concluſionem, quia ante ipſius præmiſſas probaueramus, vt ſi quis per interpoſitionẽ terræ probet Eclypſim, per quam cognouimus ipſam interpoſitionem; talis regreſſus etiam dicitur ſyllogiſmus circularis: difficultas autem non eſt, an in eo pręmiſſæ ſint talis cauſa concluſionis, qualis eſt concluſio præmiſſarum, hoc enim fieri non poteſt, & hoc impugnat Ariſt. nec eſt difficultas, an in diuerſis generibus cauſarum poſſit eſſe circulus. & regreſſus ſyllogizando, cum id manifeſtum ſit nam demonſtrationem ex veris, & primis, &c. eſſe probamus, quia facit ſcire, & econtra facere ſcire, quia ex veris, &c. conſtat, oſtendimus ſyllogizando nec etiam eſt difficultas an ſyllogiſmi circulus fiat inter cauſam, & effectum; cum ſit etiam manifeſtum, cauſam per effectum, & iterum eundem effectum per cauſam eandem ſyllogizari aliquando poſſe: ſed difficultas eſt, an cum talis regreſſus ſit ſyllogiſticus, ſit aliqua probatio, & per talem regreſſum probemus, & cognoſcamus. Explicatur titulus.

Ratio dubitandi potiſſima hæc eſt, quia cum præmiſſæ huius regreſſus ſint probatę prius per talem concluſionem, non poſſunt eſſe ipſa notiores, & tunc ſyllogiſmus: inutilis erit, cum non ex notioribus procedit. Ratio dubitandi.

Ad hanc difficultatem reſpondent iuniores, diſtinguentes duplicem demonſtrationem propter quid, ex Auerroe 2. cœli commen 31 & 8 Phy com 65. alteram, quæ eſt cauſa & eſſe, ideſt per quam oſtendimus cauſam effectus, & ſimul probamus effectum eſſe; vtpote cum a cauſis notioribus nobis ad effectus occultos procedimus hæc eſt potiſſima demonſtratio, alteram, Reſpon. Auerr. iſtarũ.

quæ ſolum oſtendit effectu cauſam, ſed non ipſum eſſe & talis eſt demonſtratio tantum cauſę, quæ fit, cum effectum primo cognouimus, ac per eum indaguimus cauſam, & ſic admittitur regreſſus fieri à cauſa ad effectum cognitum prius quantum ad eſſe, ſed regreſſus oſtendit cauſam ſecundum quam ignotus erat effectus.

Refellitur ſnīa Auer. & proponitur vera ſentētia Rher. & aliorū.

At quamuis iſta ſnīa non ſit ſpernenda, aliter mihi videtur poſſe reſponderi, & magis ad mentem Ariſto ex ſnīa potiſſimum D. Tho. 4 cę 1 59 vbi elegantiſſime etiam defendit Alex. aduerſus Simpl & explicat totam vim regreſſus demonſtratiui, Dico, igitur, omnem demonſtrationem probare effectum eſſe, & ſimul illius oſtendere cauſam, quod abſq; vlla diſtinctione conceſſit Themiſt 2 Poſter. c 2. propterea aduerte, quòd ſupra diximus, quamuis ex ſtentia effectus cognoſcatur ante cauſam, id fit imperfecte, & particulariter, at poſtquam demonſtratio accedit eū vniuerſaliter cognoſcimus & certius, ac clarius, quod docuit expreſſe Ariſt 1 Poſt. c 24. vbi dicit, etiā, ſi viderimus, triangulū habere tres angulos, adhuc demōſtrationem quæreremus, quia id nō cognoſceremus vniuerſaliter niſi demonſtratione propterea ſemper demonſtratio effectum eſſe probat, licet cum diſcrimine nam aliquando pręceſſit aliqua cognitio imperfecta effectus dices ſi illa cognitio effectus fuit imperfecta, & particularis, cum per eam peruenerimus in cauſam etiam cognitio cauſę erit imperfecta dico non ita eſſe, nam illa cognitio effectus fuit via ad cauſam inueniendam, tamen ex ipſa cā inuenta, & alijs intellectus ſpeculationibus perfectius cognoſcimus cauſam, adeo vt per eā regrediamur ad effectum vniuerſaliter cognoſcendum quod ignotum erat ante cauſam. & hoc de greſſu ſentio.

Demonſtrationis propoſitiones veras eſſe, veritate neceſſaria. Quid ſit id quod dicimus, De omni, quid per ſe, quid vniuerſale. Cap. IIII.

1 QVoniam aūt impoſſibile aliter ſe habere, cuius eſt ſcientia ſimpliciter, neceſſarium vtiq; fuerit ſcibile, qđ eſt ſcđm demōſtrationem ſciam, demonſtratiua aūt eſt, quam habemus, eo quod habemus demonſtrationem, ex neceſſarijs igitur ſyllogiſmus eſt demonſtratio. Accipiēdum igitur ex quib. & qualium demonſtrationes ſunt. 2

Primo autem determinemus, quid dicimus de omni, & quid per ſe, & quid vniuerſale.

De oī quidē igitur hoc dico, qđ ſit vtiq;, non in aliquo quidem, in aliquo aūt non, neq; aliqñ quidē, aliquando autem non. vt ſi de omni homine animal, ſi verum hunc dicere hoīem, uerum & animal, & ſi nunc alterū, & alterum, ſi in oī linea punctum conſimiliter. Signū aūt, etenim inſtantias ita ferimus, tanquam de omni interrogati, aut ſi in aliquo non, aut ſi aliquando. 3

Per ſe autem, quæcunque & inſunt in eo quod quid eſt, vt triangulo linea, & lineæ punctū. ſubſtātia namque ipſorum ex his eſt, & oratione dicente quid eſt, inſunt. 4

Et quibuſcunque inexiſtētium ipſis, ipſa ſunt in oratione, quid eſt declarante, quemadmodum rectū ineſt lineæ, & circulare, & impar, & par numero, & primum & compoſitum, & æquilaterum, & altera parte longius; & omnibus his inſunt in oratione quid eſt dicente; ibi quidem linea, hic autem & numerus. Conſimiliter autem & in alijs, talibus ſingulis per ſe dico.

Quęcunque autem neutro modo inſunt, accidentia, vt muſicum aut album animal. 5

Amplius, quod non de ſubiecto

dicitur

dicitur alio aliquo: vt àmbulans alterum quid exiſtens, ambulans, & album. ſubſtantia vero, & quęcumque hoc aliquid ſignificant: non alterum quid exiſtentia ſunt, quod ſunt quę quidem igitur non de ſubiecto, per ſe dico: quę autem de ſubiecto accidentia.

7 Amplius autē alio modo, quod quidem ꝑꝑ ipſum ineſt vnicuique, per ſe: quod vero nō ꝑꝑ ipſum, accidens. quemadmodū ſi ambulante fulgurauit, accidens, non. n. propter ambulare fulgurauit, ſed contingit, dicimus, hoc. ſi autē propter ipſum per ſe, vt ſi q̄d iugulatū interijt, & ſecundum iugulationē, quoniam propter iugulari, ſed non accidit iugulatum interire.

Quæ igitur dicūtur in ſimpliciter ſcibilibus per ſe ſic, vt inſit prędicatis, aut illa inſint ſubiectis, & per ipſa ſunt, & ex neceſſitate. non enim contingit non ineſſe, aut ſimpliciter, aut oppoſita. vt lineæ rectū aut curuum, & numero impar aut par. eſt enim contrarium, aut priuatio, aut cōtradictio in eodem genere, vt par, quod non impar in numeris, inquantum ſequitur. pręſtare ſi neceſſe aſſerere, aut negare, neceſſe & per ſe ineſſe. Quid igitur de omni, & per ſe, determiuatum ſit hunc in modum.

9 Vniuerſale autē dico, quod vtique & de omni ſit, & per ſe, & ſecū dum quod ipſum. Manifeſtum igitur quod quæcunque vniuerſalia ex neceſſitate inſunt rebus.

10 Per ſe autem & ſecundum quod ipſum, idem. ut per ſe lineæ ineſt punctum. & rectum: etenim ſecundum quod linea. & triāgulo ſcd̄m qd̄ triangulū duo recti, etenim per ſe triangulū, duobus rectis æquale.

Vniuerſale autem eſt tūc, quando in quolibet, & primo monſtretur. vt duos rectos habere, neque figuræ eſt vniuerſale, quamuis eſt mōſtrare de figura quod duos rectos habet, ſed non de qualibet figura, neque vtitur qualibet figura mōſtrans, quadrangulum enim figura quidē eſt, non habet aūt duobus rectis æquales. æquicrus vero habet quidem quodcunq; duobus rectis æquales. ſed non primo, ſed triāgulū prius. Quod igitur quoduis primum monſtratur duos rectos habens, aut quodcunq; aliud huic primo ineſt uniuerſale, & demonſtratio per ſe de hoc vniuerſaliter eſt, de alijs vero quodammodo non per ſe, neque de æquicrure non eſt vniuerſaliter, ſed in plus. E

Quoniam autem impoſſibile eſt, &c.

Cum demonſtrationem ex veris docuiſſet eſſe, nunc vt dixit Themi. ex quibus veris procedat, explicare intendit, non enim ex quibuſcunque; ſed ex neceſſarijs, demonſtratio eſt; at quia adhuc neceſſarium multiplex eſt, quale debeat eſſe, hoc capite explicat, ideoque explicat quid ſit dici de omni, qui per ſe, quod vniuerſaliter, hæc enim ad neceſſarij cognitionem opus ſunt, probat autem ante omnia demonſtrationem eſſe ex propoſitionibus neceſſarijs, qua id quod demonſtratur, & demonſtratione ſcitur, eſt neceſſarium, at neceſſarium non demonſtratur niſi ex neceſſarijs, quamuis ſyllogizare poſſit, vt dicit 2 Prio cap 3.

Argumentatur igitur Ariſtot. hoc pacto. quod ſcitur, aliter ſe habere non poteſt, ergo quod demonſtratiue ſcitur, eſt neceſſarium, nam id neceſſarium eſt, quod aliter

ſe habere non poteſt, & argumentum eſt a ſuperiori ad inferius ex parte ſubiecti, nam ſciri ſuperius eſt ad ſciri per demonſtrationem, ex parte verò prædicati, a definitionem, ad definitum, nam non poſſe aliter ſe habere eſt definitio neceſſarij, tunc alterius procedit argumentum, quod ſcitur demonſtratiue eſt neceſſarium, & tale eſt, quod per demonſtrationem fit, ergo talis demonſtratio eſt ex neceſſarijs, infert oportere accipere, ex quibus, & qualibus ſint demonſtrationes, dicit ex qualibus propter quæſtionem, circa quam eſt demonſtratio, nam omnia neceſſaria ſunt, primo tamen ſe tria illa, quę diximus, proponit explicaturum.

2 De omni quidem igitur hoc dico, &c.

Quid ſit prædicatum de omni. Explicari; id prædicatum dici de omni, quod omnibus ineſt inferioribus ſubiecti, & homine, quia omnibus ineſt indiuiduis, & omni tempore, & hoc negatiuæ explicat dicendo, quando prædicatum non ſic ineſt, vt quibuſdam ſubiecti inferioribus in ſit, quibuſdam non: vel aliquādo inſit, aliquando non, ſed omnibus debet ineſſe, & omni tempore. Exempla ponit in his propoſitionibus, omnis homo eſt animal, & omni lineæ ineſt punctum, probat autem tale eſſe dici de omni, nam cum inſtantias ferimus, ideſt cum redarguere volumus propoſitiones non de omni dici, dupliciter inſtamus, aut ſi non de omnibus dicitur prædicatum. aut ſi non omni tempore. ſignum igitur, eſt vtrumque eſſe neceſſarium ad propoſitionem de omni.

Dici de omni duplex prioriſticum, & poſterioriſticum. Nota Themiſt. cap. 9. & D. Tho. Aliud eſſe dici de omni in libris. Priorum quod ad ſyllogizandum requiritur, quod vocāt, aliqui, prioriſticum, aliud dici de omni in libris Poſteriorum, quod ad demonſtrationem quærit, quod vocant poſterioriſticum: in illo enim ſolum vniuerſalitas in inferioribus ſubiecti ſat eſt, in hoc verò vlterius opus eſt vniuerſaliter temporis; ſed profecto declaratione indiget Themiſt. nam ad ſyllogizandum tātum, non opus eſt quod prędicatum inſit omnibus inferioribus ſubiecti, cum etiam ex falſis ſyllogizetur, ſed ſat eſt quod vniuerſaliter enuncietur. vnde tale dici de omni conſiſtet in eo, quod vniuerſaliter prædicatum denotat ineſſe ſubiecto, at in libro iſto, quod enuncietur opus eſt, & etiam quod vere inſit, & omni tempore, ſicut in libro Topicorum requiritur quod probabiliter inſint, in libro vero Elenchorum quod appetenter: & hoc nota. Dices nonne etiam eſt dici de nullo in hoc libro; dico eſſe quidem, nempe quod de nullo inferiori ſubiecti dicitur omni tempore, tamen quia ex affirmatione facile conſtat, & vel quia affirmatum ex præcipuum, & frequentius, illud prætermiſſum eſt.

Per ſe autem ſunt, quecunque ſunt in eo. 3

Quid ſit prędicatum per ſe. Primus modus d... Explicat modo, qui per ſe dicatur, ac in quatuor modos diſtinguit primus eſt prædicata quæ ſunt, de definitione quidditatiua ſubiectorum per ſe prædicantur de ipſis, vt linea per ſe de triangulo dicitur, nam eſt de ipſius definitione, triangulus enim eſt figura plana tribus lineis terminata; ſimiliter punctum eſt de definitione lineæ, eſt enim linea magnitudo. cuius extrema ſunt duo puncta itaque ad iſtum modum pertinent omnia prædicata, quæ ſunt aut definitiones ſubiectorum aut partes definitionum vt genera, differentiæ, & horum partes. Notat autem Themiſt. quæ dicuntur quæ ſe hoc modo includere de omni, vt ſit ſenſus; illa dicuntur per ſe, quæ cum ſint de omni, ſunt etiam de quidditate ſubiecti, nec oportet hic ſentire cum Paulo Veneto, qui non ſolum propoſitiones has, ſed earum conuertentes ad hunc modum reducit, vt animal eſt homo, rationale eſt homo. Alij etiam identitas, & diſperatas reducunt. quæ omnia ſunt præter mentem Ariſtoteles qui ſolum de proprijs propoſitionibus & naturalibus prædicationibus, quales ad demonſtrationem ſunt aptæ, loquitur,

Et quibuſcunque eorum, quæ in ſunt. 4

Secundus modus prædicandi per ſe. Secundus modus eſt eorum, quæ ſic inſunt ſubiectis, vt de eorum definitione ſint ipſa ſubiecta, quales ſunt paſſiones propriorum ſubiectorum, quæ per ſe ineſſe dicuntur. Notant hic Philopo & Themiſt. & bene

ne, quòd primus modus eſt prædicandi per ſe iſte inhærendi per ſe, propterea dicũt iſta, quæ per ſe ineſſe dñr, eſſe accidentia. Notãt etiam ijdem authores hunc modum nõ includere neceſſario dici de oĩ, nam põt accidens dici per ſe, quamuis non oĩ inſint, vt ſimum, i. naſo, & grãmaticũ homini. Hmõi Ariſt. ponit quatuor exempla, primũ de curuo & recto, hæc n. per ſe inſunt lineæ, ac per eam definiũtur, nam rectum eſt linea, cuius extrema non egrediuntur à medio, curuum eſt linea, cuius extrema egrediuntur à medio, alterum exemplum eſt de pari, & impari, quæ per numerum definiuntur, vt notum eſt; tertia de primo, & compoſito, hæc enim inſunt etiam numero.

Dubiũ. Expoſitio Phil. & Alb.

Sed dubitatis, quid per hæc intelligere oportet? Philop. & Alber. per numerum, primum intelligunt eum, qui non eſt ex alio numero cõpoſitus, qualis eſt ſolus binarius per compoſitum verò intelligunt quęcunque alium numerum, at melius cum Alex. quem hic refellit Phil. & cum D. Tho. dicamus numerus primus eſt, qui ſola vnitate mẽſuratur, quales ſunt binarius, ternarius, quinarius, & alij, compoſitus verò eſt qui alio numero mẽſuratur, vt nouenarius, qui ternario menſuratur, & ſimiles alij multi.

Explicatur quartũ exemplũ Ariſ. ſecundũ Philop.

Quartum exemplum eſt æquilaterum, & altera parte longius. Hæc Alex. dicit eſſe paſſiones figuræ Philop. vero melius attẽdens Ariſt. in his exemplis, non alia ſubiecta ponere, quàm lineam, & numerum hæc duo poſteriora etiam numeris attribuit nam & numeri aliqui ſunt ęquilateri, aliqui altera parte longiores, vt docent Arithmetici, quamuis poſſumus pro Alexan. dicere, quod iſta ſunt quidem in numeris, ſed vt numeri faciunt figuras; vel quod non aſcribantur numero, ſed lineæ, nam hæc per lineam definiuntur, æquilaterũ enim eſt habens lineas ęquales omnes, altera parte longius habens inæquales lineas, & ita figuræ competunt, quæ ex lineis fit. Auerro ſumens iſta duo in vniuerſali dicit, eſſe paſſiones habentis literam, ſed conſtat Ariſt. non hæc duo in vniuerſali, ſed vt numeris inſunt, conſideraſſe, & bene dicit Philop.

Reiicitur & explicatur Auer.

Quæcunque verò neutraliter ſunt, &c.

Exẽplo Themiſtij.

Themiſt. aſſerit hunc eſſe modũ tertium per ſe, ſecundum quem accidentia dñr immediate ineſſe alicui ſubiecto, vt color per ſe, i. immediate ineſt ſuperficiei, mediatè verò, & per accidens ſubſtantiæ, quemadmodum Ariſt. aſſignauit 5 Met. c. 18 ſed profecto iſta expoſitio nõ quadrat textui, vt ſatis clare inducant exempla, albũ nempe, & muſicum inſunt animali, hæc aũt non immediate inhærent, propter cum Philop. D. Th. & reliquis dicamus, vt velit Ariſt. docere reliqua prædicata, quæ nec ſunt de ſubiecti definitione, nec ſubiecta de eorũ definitione. non eſſe per ſe, ſed per accidens dici, quo pacto album, & muſicũ per accidens animali inſunt, non. n. de eius definitione ſunt, nec animal de eorũ definitione, & non ſumpſit hominem, nam iam muſicum per ſe illi ineſſet, cum homo ſit de definitione muſici.

Reiicitur expoſitio Themiſt.

Explicatur ſecũdũ Philo. & D. Tho.

Amplius quòd non de ſubiecto, &c. 6

Tertius modus per ſe.

Tertius modus, vt explicant Themiſt. D. Tho. & Philopo quos cæteri ſequuntur eſt per ſe exiſtendi, vt illa dicantur per ſe, quæ per ſe exiſtunt, quod Themiſt. Philop. putant ſolum conuenire primis ſubſtantijs, hæc enim per ſe exiſtunt, ſecundæ enim & accidentia in primis exiſtunt, licèt cum diſcrimine, nam ſecundæ ſubſtantiæ ſunt de natura primarum, non autem accidentia.

Dub. an id tantũ conueniat primis, vel tantum ſecundis ſubſtantiis.

Aliter etiam exponit Philop. vt ſecundæ ſubſtantiæ dicantur etiam per ſe hoc modo tertio quia non dicuntur de ſubiecto, i. non ſunt in ſubiecto, vult enim, vt per dici de ſubiecto intelligamus eſſe in ſubiecto. Sed ſine dubio dicendum eſt hic, illa dici per ſe, quę ſubſtantiæ ſunt, ſiue primæ, ſiue ſecundæ, cum neutra inhęreat, nec oportet mutare verbum Ariſt. nam non dixit quæcunq; de ſubiecto dicunt quod quæ de ſubiecto alio, i. diuerſo dicuntur, & quod verum ſubiectum ſit, quod etiam ſecundis ineſt ſubſtantijs, quę non de ſubiecto alio quodã dicuntur, ſicut accidentia, album, ambulans, ac propterea per ſe dicuntur. Et hoc notauit, & bene Alber. Mag. hoc tracta. 2. c. 9. & ſic notus eſt tertius modus.

Item alio modo quod quidem propter ipſum &c.

Quartus modus per ſe.

Quartus modus, vt bene notant Græci, & D. Tho.

& D.Tho. cum cæteris, non eſt prædicandi, ſed eſt inter cauſam potius & effectum licèt etiam fiant prædicationes primus.n. modus fuit per ſe prædicandi, ſecundus per ſe inhærendi, tertius, per ſe eſſendi, quartus, per ſe cauſandi, vt accuratius cæteris explicat D. Tho. ille enim effectus eſt per ſe alicuius cauſæ, quando propter ipſum eſt, ut interire ſecundum iugulationem eſt per ſe effectus iugulati, dicit interire ſecundum iugulationem, vt verbum ſumatur pro morte illa, quæ ex tali cauſa ſequitur: ſimiliter domificium eſt per ſe effectus domificatoris, at quando effectus non propter illud eſt, per accidens ei dicitur, vt ambulanti, accidit corruſcatio, non enim quia ambulauit, corruſcauit, ſimiliter accidit fodienti vineam inuenire theſaurum, hoc igitur eſt per ſe quarto modo, quod propriè ad cauſam, & effectum refertur; & hoc eſt de modis per ſe, in quo nota cum Philop. & Themiſt. & D. Thoma ad initium lectionis 9. non omne de omni eſſe per ſe, nam cignus eſt albus, coruus eſt niger, de omni quidem ſunt, non tamen prædicata per ſe prædicantur primo modo, nec per ſe inſunt ſubiectis, cũ nec de eorum definitione, nec ipſa de accidentium talium definitione ſint, vt patet, omni tamẽ & ſemper inſunt. Aduerte etiam alios eſſe modos dicendi per ſe, vt patet ex 5. Meta. c. 18 tamen iſti videntur magis pertinere ad negotium præſens quamuis non omnes ad demonſtrationem apti ſint tertius enim non eſt prædicandi, propterea nõ eſt ad demonſtrationem.

Quæ ergo dicuntur in ſimpliciter ſcibilibus.

Expoſ. D.Tho. Secundum ferè omnium ſententiam, hic Ariſt. explicat, qui modi ſint ad demonſtrationem apti, quamuis non omnes æqualiter exponant S. Tho. & alij ex Latinis de ſecundo intelligunt, hæc enim eſt concluſio, quæ ſcitur ſimpliciter, nempe in quo de ſuo ſubiecto paſſio prædicatur, & ad hanc vtimur quarto modo, nempe in quo paſſionem de definitione, quæ cauſa eſt, prædicamus; vt ad demonſtrandum hominem eſſe riſibilem, ſumimus animal rationale eſſe riſibile. Aliter exponunt alij & ſi ea colligamus in quibus penè omnes alij conueniunt (vt interim omittamus pecularia diſſidia, Them. Philop. & Auerr.) hæc illorum eſt ſententia. velle Ariſt. duos modos enarrare, primum, & ſecundum, horum enim eſt vſus ad demonſtrandum, & litera iſtis videtur fauere, quam aliqui ſic vertunt, quæ igitur dicuntur in ſimpliciter ſcibilibus per ſe ſic vt inſint prædicatis aut illa inſint ſubiectis; ideſt hæc ſunt, quæ ad ſimpliciter ſcientiam opus ſunt: quamuis hæc verba non ſint ita expreſſa in *Græco* ſermone. Boetius vertit literam ſic, ſicut eſſe prædicatis aut ineſſe, illi enim duo infinitiuus, eſſe, & ineſſe, ſunt Græce eiuſdem verbi, ſed alter eſt actiuus, alter paſſiuus, ac ſi diceret, quæ ſic ſunt per ſe vt exiſtant in prædicatis, ideſt ſint de eorum definitione, qui modus eſt ſecundus, & hoc eſt eſſe in prædicatis, vel quę ſic ſunt, vt ita loquar vt exiſtata ita prædicatis, ideſt prædicata ſint de eorum definitione, qui modus eſt ſecundus, & hoc eſt prædicatis ineſſe; eſt n. infinitiuus paſſiuus. Ex hoc patet hos duos modos eſſe ad demonſtrationem aptos.

Dubitabis forte de quarto, nam vtimur eo in demonſtratione, vt dicas, appetenti vindictam ſanguis ebullit circa cor, iratus vindictam appetit, ergo irato ebullit ſanguis maior enim eſt in quarto modo, nam effectus prædicatur de cauſa propria. Reſpondet Philopon. modum quartum non eſſe ad prædicationem, ſed ad cauſalitatem, propterea vtilis eſt demonſtrationi, quæ ex cauſa procedit, ſed non componit ipſam. Quòd ſi dicas, fiunt prædicationes ſecundum ipſum, ergo demonſtrationem componit: poſſe dici illas prædicationes eſſe iam in primo, aut ſecundo modo, nam ille non eſt prædicandi. mo... per ſe ſeruia... demõſt. Sentẽtia Philop.

At quamuis iſta ſit expoſitio communis & non ſpernenda, poſſumus Ariſtot. interpretari, vt velit hic oſtendere, quando hi duo modi, nempe primus, & ſecundus ad demonſtrationem ſimpliciter apti ſint, id autem fieri quando ſunt propter ipſum, & ſunt ex neceſſitate, non enim ſemper primus eſt propter ipſum, vt quando genus, & differentia remota prædicantur, vt homo eſt ſenſibilis, homo eſt ſubſtantia, non enim his ad ſimpliciter demonſtrandum, vtimur; ſimiliter non ſemper ſecundus eſt ex neceſſitate, vt naſus eſt ſimus, linea eſt curua, tunc autem Expoſitio Auct.

tem

tem ad demonſtrationem apta hæc ſunt, cum & ſecundum ſe, ſeu propter ipſa, & ex nec ſſitate ſunt;at quia dubium v de batur, quando ſecundus modus ex neceſſitate ſit, id explicat dicendo, quando tales paſſiones cum oppoſitione prædicamus, vt linea eſt recta, vel curua, numerus eſt, par vel impar, ſi .n. hæc eſt neceſſitate ſunt, & probat, nam iſta ſimul iuncta ſunt, ſicut priuationes, aut contraria, aut contradictoria reſpectu proprij, ſubiecti, quæ neceſſario ſub diſiunctione affirmãtur Nota literam par, aut impar, in numeri ſecundum quod ſequitur, Græce enim eſt par, quod non impar, vt ſit ſenſus, in numeris idem eſt, dicere, quantum ad conſecutionem, & par, & impar, ſeu non im par, & impar, vt ergo impar, vel non impar neceſſario de numero prædicantur, ita etiã par, & impar: ſic igitur explicatum eſt quid de omni, quid per ſe ſit.

9 **Vniuerſale autem dico, &c.**

Explicat tertium nempe vniuerſale tunc aũt eſt vniuerſale, cum non ſolum de omni, & de per ſe; ſed ẽt ſecundum quod ipſum eſt, alicui ineſt; id aũt ineſt alicui ſecundum quod ipſum eſt, cum illi primo ineſt, & immediate, vt riſibile ineſt homini. & habere duos rectos triangulos; eſt enim per ſe homo ſenſibilis, ſed non ſecundũ quod ipſum, quia non vt homo, ſed vt animal, eſt ſenſibilis: tale igitur vniuerſale eſt neceſſarium, ideſt hoc eſt neceſſarium, quo in demonſtratione vtimur. non enim quodcunque neceſſarium ad demonſtrationem aptũ eſt, ſed quod eſt vniuerſale.

10 **Per ſe autem & ſecundum quod ipſum, &c.**

Solui con- dictio Ariſt.

Modo id quod per ſe eſt, ſecũdum quod ipſum aſſerit eſſe, in quo apparet cõtra: dictio quia videtur diſcrimen inter iſta aſſignaſſe, imò differunt. vt notat Theop aliquid n. eſt per ſe, quòd non ſecundum quod ipſum & vniuerſale, vt diximus, & ita eſt. ſed reſpondet Philop non idem prorſus eſſe per ſe, & ſecundum quod ipſum; habent ſe, vt ſuperius & inferius, vt notat S Tho omne .n. ſecundum quod ipſum eſt per ſe, & non ècõtra hic aũt voluit Ariſ. docere in aliquib. idem eſſe per ſe, & ſecundum quod ipſum: quamuis poſſimus dicere idem prorſus eſſe per ſe, & ſecundum quod ipſum, & quod ad vniuerſale requiratur aliud, nempe quod inſit primo, quod poſtea ſubiungit.

Vniuerſale autem eſt tunc, &c.

Explicat quid vniuerſale ſit exacte, nempe cũ aliquid primo ineſt, vt habere tres angulos ineſt quidem figuræ, ſed non ſecundum quod ipſum, cũ non omni inſit: ſimiliter ineſt Iſocheli, ſed non primo, cum nõ ſoli, triangulo aũt ineſt primo, & vniuerſaliter, & huius eſt demonſtratio, tanquam vniuerſalis, quæ potiſſima eſt demonſtratio, in qua paſſio cum ſubiecto conuertitur, vt notat Philop. reliquæ non ſunt potiſſimæ demonſtrationes, in quibus paſſio cum ſubiecto non conuertitur. Hæc de interpretatione huius capitis quarti.

QVAESTIO.

Quomodo accidentia definiantur per ſubiectum.

VNũ oportet hic adnotare circa modũ ſecundum, quo accidentia per ſua ſubiecta definiuntur; accidentia ſunt in duplici differentia, quædam quæ conſequuntur aliquod ſubiectum ſpecificum, nec ad aliud ſe extendunt, intra vnam ſpeciem ſemper concluſa, ſicut riſibile, grammaticum, quæ ſoli inſunt homini: quædam alia ſubiectum cõe conſequuntur, & genericum ac multis ſpeciebus inſunt, vt color, quantitas, albedo, omnia autem accidentia a ſubiecto, aut vno, aut altero modo dependent; vt enim nunquam per ſe ex ſtunt niſi in ſubiecto, ita neq; eorum natura eſt abſq; dependentia à ſubiecto: illa, quæ a ſubiecto peculiari dependent, habent ſe in duplici differentia, quædam ipſam naturam ſpecificam ſecundum ſe conſequuntur, vt riſibile, diſciplinabile, hominis naturam ſecundum ſe reſpiciunt, quædam naturam illam quidem ſpecificam conſequuntur, ſed non abſolute, niſi in diſpoſitione aliqua determinatur vt ſimitas ſequitur naſum, non abſolute, ſed cum quadam diſpoſitione.

Hinc oritur latum diſcrimen inter iſta quæ enim conſequuntur naturam ſecundũ ſe vniuerſaliter ei inſunt, vt riſibile homini; quæ vero naturam cum diſpoſitione, non ſemper vniuerſaliter, niſi in his, in quibus

bus natura ſic eſt diſpoſita, vt ſimitas, cæcitas, criſpitudo Præterea quæ ſequuntur naturam ſecundum ſe ſimplices paſſiones ſunt vt riſibile, diſciplinabile, quæ vero naturam diſpoſitam multæ ſunt, & ſub diſiunctione, de natura vniuerſaliter prædicantur quia variæ ſunt diſpoſitiones, vt naſi paſſiones, ſunt ſimitas, aquilinitas, & reliquæ quarum ſingulæ non vniuerſaliter de naſo prædicantur, niſi ſimul cum diſiunctione: tamen, re vera, ſingulæ habent ſuam determinatam diſpoſitionem in ſubiecto illo diſtinctam ab alijs, quæ ſimul cum illa ſpecie poſſet dici adæquatum ſubiectum illius: cum tamen non inueniatur nomen, ſumimus pro proprio ſubiecto ſpeciem communem, & hoc docet Auerr. hic dicens, par per numerum definire, non per ſubiectum proprium, ſed per genus ſubiecti, ſimiliter impar, nã adæquatum ſubiectum eſt illæ numerus, qui ſolum pares, aut ſolum impares cõtinet, quod non eſt nominatum: hoc autem, quod dictum eſt de his, quæ conſequuntur ſpeciem, dicendum prorſus de his, quæ genus conſequuntur: quædam enim naturam ipſius cõmunem reſpiciunt, & hæc vniuerſaliter inſunt, & ſimplicia ſunt vt quantitas corpus ipſum ſequitur, color mixtum, & reliqua, quædam non genus abſolute, ſed cum diſpoſitione, & hæc varia ſunt ſecundum varias diſpoſitiones, vt albedo ſequitur quidẽ corpus taliter diſpoſitum, nigredo, & reliqua ſimilia, quamuis autem multa ſint, diſpoſitiones tamen habent proximas determinatas ſingula.

Nota diſcrimen. Eſt aũt diſcrimen inter hæc cõia, & illa propria, & particularia, hæc .n. cũ vni tantũ inſit ſpeciei, ſemper propria dicuntur, illa vero quamuis re vera, reſpectu ſuorum ſubiectorum ẽt propria ſit, tñ quia multis inſunt communia dicuntur: Ex quibus ſit vnũ notandum, quoties hęc tam propria quã communia de ſuo ſubiecto prædicamus dicuntur per ſe; per ſe enim dicitur corpus eſt quantum, mixtum eſt coloratum, ſicut homo eſt riſibili, & corpus & eſt album, ſicut naſus eſt ſimus; at communia reſpectu aliorum ſubiectorum non per ſe dicuntur, non enim per ſe dicitur nix eſt alba, coruus eſt niger Sequitur etiam præterea, vt ſi exacte velimus vtraque accidẽtia definire, per ſua ſubiecta definienda ſint; vt enim ſimum per naſum, ita & album per corpus licet hic ſit notandum diſcrimen, cũ n in concreto iſta definiuntur, per ſubiectum in concreto loco generis definiuntur, vt ſimus eſt naſus curuus, cũ vero in abſtracto, per ſubiectum in obliquo loco differentiæ definiri, oportet, vt ſimitas eſt naſi curuitas, quod qua ratione id fiat: alibi eſt diſcutiendum.

Quod modis circa prædicatum vniuerſale primum errare contingat; quoq; modo ipſum vere cognoſcatur. Cap. V.

OPortet aũt non latere, quod plerumq; cõtingit peccare, & non eſſe, quod monſtratur primum vniuerſale, ſecundum quod videtur monſtrari vniuerſale primum. Decipimur autem hac deceptione, quando vel nihil ſit accipere ſuperius præter .·. ſingulare. 1

2 Vel ſit quidem, ſed nominatum ſit in rebus ſpecie differentibus.

3 Vel contingat eſſe, vt in parte totum, in quo monſtratur. ijs enim quæ ſunt in parte inerit quidem demonſtratio, & erit de omni, ſed tamen non erit huius primi vniuerſaliter demonſtratio, dico autem huius primi ſecũdum quod huius demonſtrationem, quando ſit primi vniuerſaliter.

Si quis igitur mõſtrauerit, quòd recte non coincidunt, videbitur vtique huius eſſe demonſtratio, .·. eo quod in omnibus eſt rectis. non eſt autem: ſi quidem non eſt quoniam ſic ęquales, ſic hoc ſed ſecundum, ſed quomodocunque æquales.

Et ſi triangulum nõ eſſet aliud, quam æquicrus, ſecundum quod

co... gula aut ... gularia, ſed forte ea verba aut ſingularia, addita fuerit.

Secũdus error.

Tertius error.

Exẽplũ tertij erroris.

. Aliqui propriè.

Exẽplũ primi erroris.

æquicrus,

æquicrus videretur vtiq; ineſſe. Et proportionale, quod ·. & alternatim, ſecundū quod numeri, & ſecūdum quod lineę, & ſecundū quòd ſolida, & ſecūdum quòd tempora: quemadmodum & monſtrabatur aliquando ſeorſum; contingẽs vti de omnib. vnica demõſtratione mõſtrari, ſed quia non ſunt nominàtū quiddam omnia hæc vnū numeri longitudines, tẽpora, ſolida, & ſpecie differunt à ſe inuicem, ſeorſum accipiebatur. nunc autem vniuerſaliter monſtratur, non.n. ſecundū quod lineę, aut ſecundum quod numeri inerat: ſed ſecundum quod hoc qđ vniuerſale ſupponunt eſſe.

xẽplū ūdi er tis.

Multi di nō bẽt il- d, &c.

6 Propter hoc neq; ſi aliquis mõſtrauerit ſingulum triangulum demonſtratione, aut vna, aut altera, qđ duos rectos habet vnūquodque æquilaterum ſeorſum, & gradatū & ęquicrus: nondum nouit triãgulum, quod duobus rectis, niſi ſophiſtico modo, neq; vniuerſaliter triãgulum, neq; ſi nullū eſt, pręter, hęc triangulum alterum. non.n. ſcđm quod triangulū nouit, neq; omne triangulū, niſi ſcđm numerum, ſecundum ſpeciem aūt non omne: & ſi nullum eſt, quod non nouit.

7 Quando igitur nõ nouit vniuerſaliter, & quãdo nouit ſimpliciter? Manifeſtū, quod ſi idem eſſet triangulo eſſe, & ęquilatero, aut vnicuique, aut omnibus ſi aūt non idem, ſed alterum, ineſt autem ſecundū quòd triangulum, non nouit.

o pa co- ſca-- præ- atum uerſa

Vtrum autem ſecundum quòd triangulum, aut ſecundum quòd æquicrus ineſt, & quando ſecundum hoc eſt in primo, & vniuerſaliter cuius eſt demonſtratio? planum quod quando ablatis inerit prmo, quemadmodum æquicruri, æneo, triangulo inerunt duo recti. ſed & quòd ſit æneum, ablato, & quòd ęquicrus. ſed non figura, aut termino, ſed non primis. Quo igitur primo? ſi quidem triãgulo, ſecundum hoc ineſt & alijs, & huius vniuerſaliter eſt demonſtratio.

Oportet autem non latere, &c. 1

Cum potiſſima demonſtrationem vniuerſalis eſſe oſtendiſſet, nempe cum paſſionem de primo ſubiecto demonſtramus, non quando in hoc erremus, oſtendit, nam accidit aliquando exiſtimare nos demonſtraſſe vniuerſale, & tamen non demonſtrauimus ꝙ tripliciter docet accidere, primo quando eſt aliqna paſſio alicuius ſpeciei, cuius non eſt niſi vnum, aut alterum indiuiduum, tūc de tali indiuiduo demonſtrantes exiſtimamus vniuerſaliter demonſtraſſe, & non demonſtramus, v.g ſi qu s demonſtraret, lunam eclypſari, nempe hanc, quæ vna eſt exiſtimans hanc eſſe primum ſubiectum, cum vnica ſit deciperetur, cum id illi, non vt hęc eſt, ſed vt luna eſt, & ſecundum ſpeciem inſit.

Aut ſi ſit quidem, ſed innominatum ſit, &c. 2.

Hic eſt ſecundus error, cum nempe aliqua paſſio ineſt multis ſpeciebus propter aliquid commune, quod tamen innominatum eſt; tunc demonſtrantes, de illis, vniuerſaliter credimus demonſtraſſe, ſed non ita eſt, niſi de illo primo demonſtretur. v. g. progredi ineſt equo homini, & multis, non propter ſpecificas rationes, nec quia animalia ſunt, cum non omne animal progrediatur: ineſt tamen propter aliquid commune innomitum, tunc ſi de his aliquis, tanquam de primis demonſtraret, deciperetur. 2. error.

Aut cõtingat eſſe ſicut in parte. 3

Tertius error eſt, cum demonſtramus de aliquo toto, quod vere eſt, vt in parte, 3 error,

te,

ſtrandum eſt exiſtimantes vniuerſaliter demonſtraſſe, quia omnibus inferiorib illius ineſt. v g ſi quis de viuenti ſenſibili demonſtraret, quod augetur, crederet, ſe vniuerſaliter demonſtraſſe, quia omni viuenti ſenſibili in ineſt, ſed non demonſtrat, nam id, nempe viuens ſenſibile eſt pars, ſ in modo, reſpectu eius, de quo primo demonſtratur, nempe viuentis, cui primo ineſt augeri; & nota admodum hanc eſſe deceptionem, quando totum ſumimus cum parte, quæ vocatur pars in modo, & demonſtrantes de illa parte exiſtimamus demonſtraſſe primo.

4 Si ergo aliquis monſtrabit, &c.

Exēpla errorū, & erroris tertij.

Exempla eorum quæ dixit, proponit: incipit aūt a tertio errore; ſi quis demonſtraret nunquam concurrere de lineis rectis æque diſtantibus, crederet vniuerſaliter demonſtraſſe, ſed non demonſtrat: nā licet omnibus rectis æque diſtantibus inſit, non tamen quia rectæ ſunt, ſed ſimpliciter, quia æque diſtantes, ſiue rectæ, ſiue obliquæ, vt notat Philop. ſiue & tortuoſæ ſint: & nota iſtum errorem, eſt enim declaratio noſtra, licet exemplum Philop. etiam partim declaret. Circa literam nota illud verbum, Niſi quidem, eſſe legendum pro, ſi quidem non, vt ſit litera abſque parentheſi huiuſmodi. Si quidem non, quoniam ſic æquales, fiat hoc, ſed quia quomodolibet æquales. & ſic eſt ſenſus manifeſtus.

5 Et ſi triangulus non eſſet alius.

Exēplū primi erroris.

Exemplum primi erroris ponit, ſi t nullus eſſet triangulus, niſi Iſocheles, tunc de illo demonſtrantes habere tres angulos æquales duobus rectis, exiſtimaremus vniuerſaliter demonſtraſſe, & non ideſt, cum non vt Iſocheles eſt talis paſſio eo inſit, ſed vt triangulus eſt. Secundi autem erroris exemplum eſt, ſi quis demonſtret proportionatim commutari de numeris ſeorſum, aut de lineis, aut de tempore, vniuerſaliter videtur demonſtraſſe, quia non eſt nominatum illud cōmune, propter quod talis paſſio eis accidat, tamen re vera non eſt demonſtratio vniuerſalis, non enim lineæ, vt linea eſt, nec numero, vt numerus eſt id eis ineſt; hic aduerte commutatam proportionem eam dici, quia ſicut ſe habet primum ad ſecūdum, primum ad tertium, ſicut ſecundū ad quartum. v. g. ſicut ſe habent duo ad quatuor, ita ſex ad duodecim, ergo ſicut ſe habent duo ad ſex, ita quatuor ad duodecim. Aduerte illa verba. Nunc autem vniuerſale monſtratur, non mutanda eſſe, vt pro, Nūc, ſegamus, non, ſed ſic debent legi, & tunc notat Philop quod nunc non dicit tempus, ſed ſenſus, nunc, ideſt, quando de illo ſuperiori demonſtramus, vniuerſaliter demonſtramus, quamuis poſſimus dicere, ſenſum eſſe, nunc quando illud vniuerſale non apparet, tanquam vniuerſale demonſtramus, licet, non ita ſit.

Exēplū ſecundi erroris.

Propter hoc nec ſi aliquis, &c. 6

Nota hic, quod quamuis de omnibus inferiorib nullo dempto, demonſtremus paſſionem, adhuc vniuerſaliter non cognoſcimus, quouſque de primo demonſtremus: vt ſi de omnib ſpeciebus trianguli ſeorſum demonſtraremus illam paſſionem adhuc ſecundum ſpeciem non cognoſceremus, omnem. i. nondum ipſam rationem trianguli communem cognoſceremus, & ſic non eſſet demonſtratio vniuerſalis.

Quando ergo non nouit vniuerſaliter. 7

Philop. vult, Ariſt. hic exponere quando demōſtrantes de oīb inferiorib. demōſtremus vniuerſaliter, & quando non, & dicit, quando ſuperius non eſt aliud prorſus quā inferiora, tūc demonſtrantes de inferiorib. vniuerſaliter demōſtramus, quod in ęquiuocis accidit, quando verò ſuperius eſt aliud quid vt in vniuocis, non ſufficit demōſtrare de inferiorib. ſed mihi videtur Ariſt. probare, quod ille non ſciat vniuerſaliter, qui per inferiora ſcit, ſed ſophiſtico modo, quia ſi idem eſſet triangulū eſſe, & Iſochelem, & reliquos eſſe, tunc quæ de omnib inferiorib. demonſtrat, vniuerſaliter demonſtrat: at cum id non ſit, alia eſt enim ratio ſuperioris & inferiorum, ob id nō demonſtrat ſimpliciter, & vniuerſaliter, quod idem, quæ de inferioribus demonſtrat.

Vtrum autem ſecundum quod eſt triangulus. 8

Ponit

ad cog. prædic. primũ. A'teram, quando ſemotis aliquibus a re, adhuc paſſio illi ineſt, talia ſemota non erant illius paſſionis ſubiecta prima, vt ſi triangulo ęreo ineſt habere tres angulos, ſemoto ęreo, adhuc manet paſſio ẽt ſemoto æquicrure, non ergo erant hæc ſubiecta prima: Alterã, qñ ſemotis aliquibus paſſio aufertur, tunc illud, quo primo ſemoto proxime aufertur paſſio eſt ſubiectum primum, v. g. ablato animali, & ẽt ablato homine aufertur riſibile, ſed ablato animali non aufertur primo riſibile, ſeu ablato homine, hõ igitur subiectum primum, ſimiliter ablata figura, aufertur habere tres angulos, sed non primo, sed quia aufertur triangulus, triangulus igitur ſubiectum illius primum, & vniuerſaliter, idest primum ſubiectum, & vniuerſale, quo primum ablato aufertur paſſio.

Qũo ſit intellig. illa oblatio. Hanc ablationem oportet intelligere per intellectum, intellectione n ſeparamus. Nota pulchram regulam ad res examinandas qua vsus eſt capite de ad aliquid. nota literam, quo igitur primo. i. quo, ablato aufertur primo habere tres angulos? Reſp. ſi triãgulo nempe ablato aufertur illa paſſio. Eſt i. triangulus eſt primum, & ſecundum cum ineſt talis paſſio alijs inferiorib. ipſius

Dubiũ. An omne vniuerſale qđ denõ t ſit de omni. Dubitatur, hoc loco nam ſæpe demõſtrantur vniuerſale, & illud non eſt de omni cũ non omni tempore ſit, luna .n. eclipſatur, in hyeme ſunt pluuiæ, & ſimiles demonſtrantur, non tñ ſunt de omni, cum non oĩ tempore ſint; Aliqui illas, vt aptitudinem dicunt, ſumendas eſſe docent, quod falſum eſt, cum non ſecundum aptitudines demonſtrentur, ſed quod ſecundum actum: propterea dicendum aliqua ſemper eſſe & euenire, tripliciter contingit, quædam dicuntur ſemper eſſe, quia inceſſanter ſunt, & continuo, vt hominẽ eſſe riſibilem quædam, quia tẽporibus a natura determinatis nunquã deficiunt, vt lunam eclipſari ſolem oriri, & occidere, quædam, quæ temporibus certis & statutis plerunq; eueniunt, vt pluuias eſſe in hyeme, & ſimilia; horum omnium eſt ſcientia & demonſtratio, vt docet Ariſt. 1. Poſt cap 7. & 24 licet non in æquali gradu, & ſimiliter sunt de omni. i. ſemper eueniunt aut ſunt, modo tamen quo diximus & hoc eſt ad mentem Peripateticorum.

Cap. VI.

Si igitur eſt demonſtratiua ſciẽtia ex neceſſarijs principijs: qđ .n. ſcitur, non põt aliter ſe habere? per ſe vero inexiſtentia neceſſaria ſunt rebus: alia quidẽ .n. in eo quod eſt quid inſunt: alijs aũt, quæ de ipſis p̃dicãtur, ipſa inſunt in eo quod eſt quid, quorũ alterum oppoſitorũ neceſſe eſt in eſſe. manifeſtum quod eſt talib. quibuſdã ſit vtique demonſtratiuus ſyllogiſmus. oẽ.n. aut ſic ineſt, aut ſcđm accidẽs: accidentia vero non ſunt neceſſaria.

Aut igitur ſic dicendũ, aut principium ponendum, quod demonſtratio eſt, non poteſt aliter ſe habere. Ex neceſſarijs igitur oportet eſſe ſyllogiſmum. ex veris quidem. n. eſt & non demonſtrationẽ ſyllogizare: & ex neceſſarijs vero non eſt, niſi demonſtrantem. hoc .n. iam proprium demonſtrationis eſt.

Signum aũt, quod demõſtratio ex neceſſarijs: quoniã & inſtantias ita ferimus ad eos, qui exiſtimãt demonſtrare, quod non neceſſe, ſi exiſtimemus, aut omnino contingere aliter, aut ſermonis vtique gratia.

Planum aũt ex his, & quod fatui ſunt, q ſe exiſtimãt recte principia accipere, ſi probabilis ſit propoſitio, & vera, veluti Sophiſtæ ꝙ ſcire eſt ſcientiam habere, nõ enim .'. quod probabile, aut non, principiũ eſt: ſed .'. primum ipſius generis, circa quod monſtratur. & verum non omne proprium.

…al quo niam … a l … quod. … a l … qđ primum,

Quod

ex ſyllogiſmum, manifeſtum & ex his. Si.n. qui non habet rationē eius quod pp quid, exiſtente demonſtratione nō eſt ſciēs eſſe aūt poſſet, vt A. de C. ex neceſſitate eſſet: B. vero mediū, per quod demonſtratū eſt, non ex neceſſitate, non ſciuit pp quid non .n. eſt hoc propter medium. hoc.n. contingit non eſſe, cōcluſio autem neceſſaria.

6 Pręterea, ſi aliquis nō ſciuit nūc, habens rationem, & ſaluus, ſaluare, non oblitus, neq; ∴ prius ſcinerat. corrūpi aūt poſſet mediū, ſi non eſt neceſſariū quare habebit quidē rōnem ſaluā, ∴ ſaluare, non aūt ſciuit. neq; igitur prius ſciuerat. ſi vero nō eſt corruptum, contingit aūt corrumpi, quod accidit, eſſet vtiq; poſſibile & contingens. ſed eſt impoſſibile ita ſe habentem ſcire.

∴ a l. co. ∴ adigitur

∴ a l. ſal uus.

7 Quando quidem igitur concluſio ex neceſſitate ſit, nihil prohibet medium nō neceſſarium eſſe, propter quod monſtratum eſt. eſt.n. neceſſariū & non ex neceſſarijs ſyllogizatum eſſe, quemadmodum & verum non ex veris.

Quando autem medium ex neceſſitate, & cōcluſio ex neceſſitate quemadmodum & ex veris verum ſemper. ſit.n. A. de B. ex neceſſitate: & hoc de C. neceſſarium igitur & A. ipſi C. ineſſe. Quando autem nō neceſſarium ſit concluſio, neq; medium neceſſarium poteſt eſſe. ſit.n. A, ipſi C. non ex neceſſitate ineſſe: ipſi autem B. ex neceſſitate: & hoc ipſi C. ex neceſſitate: & A. igitur ipſi C. ex neceſſitatę inerit. ſed non

Quoniam igitur quod ſcitur demonſtratiue, oportet ex neceſſitate ineſſe, manifeſtum, quod & per medium neceſſarium oportet habere demonſtrationem aut, nō ſciet neque propter quid, neque quod neceſſe eſt illud eſſe, ſed vel exiſtimabit non ſciens, ſi ſuſpicetur tanquā neceſſarium, quod non neceſſariū, aut neque exiſtimabit, ſimiliter, & ſi quòd ſciat per media, & ſi propter quid, & per immediata. 8

Accidentium vero non per ſe, quō determinata, ſunt per ſe, non eſt ſcientia demonſtratiua: non.n. ex neceſſitate monſtrare contingit non ineſſe. de tali enim dico accidente. 9

At qui dubitare fortaſſe quiſpiā poſſet. cuius cauſa hæc oportet interrogare de his, ſi non neceſſe eſt concluſionem eſſe. nihil.n. differt, ſi quis interrogatus quæcunq; poſtea dicat concluſionem. 10

Oportet autem interrogare, nō tanquam neceſſarium ſit propter interrogata, ſed quoniam dicere neceſſarium illa dicenti, & verè dicere, ſi verè ſint inexiſtentia. 11

Si igitur eſt demonſtratiua ſcientia ex neceſſarijs.

Iuxta Græcorum, & Arabmu expoſitionem Ariſtot. probat demonſtrationem conſtare ex his quæ ſunt per ſe, ſumit autem pro medio, quod ex neceſſarijs procedat in eo probando caput totum explet ſequendo igitur Themiſtij expoſitionem, facit hoc argumentum quæ ſunt per ſe, ſunt neceſſaria, demonſtratio procedit ex neceſſarijs, ergo ex his, quæ ſunt per ſe, Ariſtot. minorem

Inte[r] & c[o] nuat Ariſ[t]

monſtratiua ſcientia non poteſt aliter ſe habere, ergo procedit ex neceſſariis, & ita demonſtratio eſt ex neceſſarijs, maiorem probat, quia quæ ſunt per ſe, aut ſunt de definitione ſubiectorum, aut ſubiecta de definitione ipſorum, ſed hæc vtraque ſunt neceſſaria, quamuis enim aliquæ paſſiones per ſe non prædicentur neceſſario, tamē ſi cum oppoſitis ſumantur: neceſſario prædicātur

Alb.c.5. vt diximus. At poſſet quis obiicere, vt notat Them. illum ſyllogiſmum eſſe nullum,

mouet dubium & reſp. in termi nis con- uertibili bus lice- re quod idem eſt

cum in ſecunda figura ex puris affirmatiuis procedat, oſtendit illam maiorem eſſe excluſiuam, nempe tantum per ſe ſunt neceſſaria, & tunc eſt bona cōſequentia, nam æquiualet huic, omnia neceſſaria ſunt per ſe, & tunc ſyllogiſmus eſt in prima figura probat autem ſic, & quæ dicuntur, aut per ſe, aut per accidens dicuntur at quæ accidens ſunt neceſſaria nō ſunt ſola ergo per ſe, neceſſaria ſunt quod ſuperius dixit, quæ numero modo inſunt, accidentia ſunt, & ſic eſt clarus contextus.

Dubiũ. Dubitat Them. c. 14. nam aliquod per accidens neceſſarium videtur, vt cygnus eſt albus coruus eſt niger, Reſpon. Them. duplex neceſſarium alterum ſimpliciter, quod omnibus quibus ineſt, neceſſario ineſt, qualia ſunt per ſe, alterum ſecundum quid, quod non omnibus, quibus ineſt, neceſſario ineſt, qualis albedo, multis enim ineſt, quibus non neceſſario ineſt; ob id igitur, talia non ſunt neceſſaria, cum ſolum ſecundum quid neceſſaria, ſint.

Nota. Aduerte S. Tho. Aegid. Caieta. & alios aliter rationem hanc adducere, nempe vt velit Ariſt. probare demonſtrationem procedere ex neceſſarijs, & ſumere pro medio quod procedat ex his quę ſunt per ſe: tamē melius eſt vt ſequamur, expoſitionem prædictam Græcorum, quamuis Philop. rationem non ſub illa forma componat, ſed exiſtimet rationem eſſe hypotheticam, & neceſſariam, quamuis non reducatur ad formam ſyllogiſticam, non n. inquit ipſe, oīs conſequentia neceſſaria ad ſyllogiſmum reduci pōt At prior videtur expoſitio Themiſt. quā prius propoſuimus, licet ēt poſſimus interpretari ſecundū expoſitionē Phi.

At igitur ſic dicendum, &c.

Probat. Incipit probare demonſtrationē ex neceſſariis

cendum. i. aut id ſimpliciter abſque vlla ratione alia fatendum, eſt aut ad eius probationem ſupponēdum, eſſe principium hoc .ſ. demonſtrationem .i. concluſionem demonſtrationis eſſe neceſſarium, & quod demonſtratur non poſſe aliter ſe habere; ex quo habetur primum argumentũ, concluſio eſt neceſſaria, ergo procedit ex neceſſaria, & probatur conſequentia ex differentia, quæ eſt intra demonſtrantem, & non demonſtrantem, qui. n. non demonſtrat ex veris non neceſſariis poteſt colligere, vt ſi dicas, omne ambulās eſt animal, omnis homo ambulat, ergo omnis homo eſt animal, atqui demonſtrat, ex neceſſariis procedit, imo hoc demonſtrationi eſt proprium, & nota illud verbum literæ, ſed aut quo frequentius Boetius vtitur, pro dictione exceptiua, niſi, vel, præter.

monſt. procedere ex neceſ. 1.

Signum autem eſt quod, demonſtratio. 5

2. ratio Hoc eſt ſecundum argumentũ ex ſigno omnes enim qui contra aliquam demonſtrationem iſtant, & nō eſſe demonſtrationem probare contendunt, ſit procedunt, ſic probantes quoniam nō ſit neceſſe, i. quod non ex neceſſariis ſit. ſiue re vera ita eſſe opinentur, ſiue gratia orationis tantum & diſputationis id velint probare. hoc mediũ aſſumunt, quod non ſit ex neceſſariis.

Manifeſtum autem ex his eſt. 4

Infert eſſe ſtultos qui exiſtimant demonſtraſſe, dū ex veris probabilibus procedant cū nō probabilia ſint. demonſtrationis principia, ſed propria, & prima generi ſubiecto de quo demōſtratur, & hæc neceſſaria ſunt non autem omne verum aut probabile eſt proprium huiuſmodi, & neceſſarium.

Circa literam aduerte primo, illa verba, quoniam ſcire, ſcientiam eſt habere, nō eodem modo exponi, nam S. Tho. Aegid. & alij ea accipiunt, & ita vt ſint ratio ſtultitię illorum qui ex probabilibus procedentes demonſtraſſe ſe exiſtimant, vt ſit ſenſus quoniam ſcire ſcientiam eſt habere, ideſt ſcientia autem eſt eorum, quæ aliter ſe habere non poſſunt. Expoſ.

At Philop. Auerr. & Lincon. illa intelligunt, ita vt ſint, quędā propoſitiones, vul- Phil. & Lincon.

ſe facere exiſtimabat, ea enim erat, ſcire eſt
ſcientiam habere, qui habet aliquid ſcit
quid illud ſit ergo qui ſcit, ſcit quid ſcientia
ſit, hæc enim demonſtratio non eſt, tantum
enim probabile illud eſt, qui habet aliquid
ſcit quid illud vt, non eſt autem neceſſarium hæc expoſitio eſt magis literalis

Nota. Aduerte præterea ad aliquam concluſionem poſſe adduci rationes in duplici differentia, quædam communes ſunt, quædam propriæ, communes ſunt, quæ non per particularia principia ſubiecti illius procedūt, ſed per communia, etiam alijs ſubiectis conuenientia, vt ſi velis probare hominem eſſe riſibilem per communia, ſic dices, oēs propriū ineſt ſuo ſubiecto, riſibile eſt proprium homini, ergo riſibile ineſt homini: eſt ratio communis, quæ multis ſubiectis ineſt, per eam enim quælibet propria poſſent probari. ſimiliter ſi vellis probare iuſtitiam eſſe bonam, ſic, a quo remouetur vnum cōtrarium immediatum, ineſt alterum a iuſtitia remouetur malum ergo eſt bona ratio cōis iſta eſt, qua multa alia ſubiecta probantur. Propriæ rationes ſunt quæ ex peculiaribus ſubiecti principijs procedūt, vt ſi hominem eſſe riſibilem probes, quia eſt animal rationale, & iuſtitiam eſſe bonam, qui eſt habitus tribuens cuique quod ſuum eſt.

Notā. Attende igitur demonſtrationes ſemper ex proprijs procedere, ob id dicitur, non omne verum proprium eſt, nec demonſtrationi aptum, ſunt n. communia vera, probabilia, & aliquando neceſſaria non tamen ex eis demonſtratio fit, ſed ex proprijs.

5 Quod autem ex neceſſarijs, &c.

3. ratio. Tertium argumentum huiuſmodi eſt, ſyllogiſmus, quo exiſtente nō ſcimus, non eſt demonſtratio, ſed per eum qui ex neceſſariis non procedit non ſcimus, ergo nō eſt demonſtratio, probatur minor, quia nō cognoſcimus propter quid, & cauſam concluſionis, neceſſariæ & oſtenditur, ſit cōcluſio, omne C. eſt A. neceſſariæ ſint præmiſſæ, omne B. eſt A. omne C. eſt B, contingentes poterit medium corrumpi manente concluſione, cum ſit neceſſaria, & medium contingens, non eſt igitur, illud cauſa, nam ſi cauſa eſſet, illo ablato auferretur concluſio, at concluſio eſt, non illud, non ergo tale medio concluditur, quod non eſt demonſtratio concluſionis neceſſariæ, medio exiſtente non neceſſario.

Amplius ſi aliquis neſcit. 6

Quartum argumentum eſt ſupponetur quod verū eſt quatuor, eſſe cauſas propter quarum ſingulas ignoramus cōcluſionem aliquam quam ſciuimus, prima ipſe homo moritur, & amittit ſcientiam illam ſaltem eo modo quo ſciebat, altera quando res ipſa mutatur & nō ſe habeat ſicut ſe habeat, tertia quando obliuiſcimur illius, quarta quando perit, ratio qua illam cognoſcebamus, at quando hæc quatuor ſunt, abſque dubio rem ſcimus, & nō ſcire, eſt argumentum, aliquid ex his deeſſe, tunc argumentor, habeat aliquis demonſtrationem quod homo ſit animal per medium contingens, quia omnis homo ambulet, tunc pete an ſciat, clarum eſt, quod non, cum nō ſit medium tunc eſt argumentum manet iſte viuus, manet res eadem. ſ homo eſt riſibilis, neque eſt oblitus, & ratio perſeuerat, quia ſyllogiſmus adhuc eſt, & non ſcit, nec per eam ante ſciebat, etiam medio non deſtructo, ſi enim illa eſſet ratio; non ſcit: cum his ergo profecto ratio deeſt quæ cū ſit eadem, ſicut per eam modo ſemper per eam ſciret, cum eadem ratio maneat, quod ſi dicas medium non eſſe corruptum quando ſcit; poteſt tamen corrumpi ſine dubio, quod accidit, & concluſio etiam erit contingens, ſicut medium, hoc autem non eſt ſcire. 4. ratio.

Cū igitur cōcluſio quidem, &c. 7

Explicat qualiter ſyllogizando neceſſarium ſe habeat, tria principia ſtatuit: primum eſt. Nihil prohibet concluſionem eſſe neceſſariam, & medium contingens, per quod monſtrata, ideſt ſyllogizata eſt, & probat, vt. n. verum ex non veris, ita & neceſſarium ex non neceſſarijs inferri poteſt, hoc intellige non de demonſtratione, ſed de ſyllogiſmo, quod ad illationem. Secundum principium, Si præmiſſæ neceſſariæ ſunt, cōcluſio neceſſaria erit probat ex principio dici de omni; ſi enim omne B. neceſſario eſt A & omne C. neceſſario eſt B. etiam omne C. neceſſario erit A. Tertium, cum

con-

erunt neceſſariæ, hoc probat ex ſecundo principio, detur enim concluſio non neceſſaria C. eſt A. præmiſſæ vero B. eſt A. G. eſt B, neceſſariæ, tunc per ſecundum principium, ſi præmiſſæ ſunt neceſſariæ, concluſio erit neceſſaria, & per ſe erat non neceſſaria, erit ergo neceſſaria, & non neceſſaria, quod eſt impoſſibile.

8 ## Quoniam igitur ſi ſcit demonſtratiuè, &c.

Concludit iam, vt notat Philop. nempe demonſtrationem eſſe ex neceſſarijs, dicitque, cum id quod demonſtratiuè ſcitur ſit neceſſarium, oportet vt ſit ex neceſſarijs demonſtratio, & per medium neceſſarium aliter enim nec quia, nec propter quod, i. nulla demõſtratione cognoſcet, quare concluſio ſit neceſſaria, niſi ſciat nẽpe per propoſitiones neceſſarias: ſed ſi exiſtimat propoſitiones eſſe neceſſatias, & non ſunt, tũc opinatur ſe ſcire, & demõſtratur, & re vera neſciet, quia nõ ſunt neceſſarię, ſi vero non ſunt neceſſariæ, nec exiſtimat eſſe neceſſarias, tunc nec ſciet, nec ſimiliter opinabitur ſe ſcire; ac ſi in his dicat, adeo verum eſt demonſtrationem ex neceſſarijs procedere, vt nullus opinetur ſe demonſtrare, & ſcire, niſi ſimul ex neceſſarijs opinetur ſe demonſtrare, quod ſi non opinetur ex neceſſarijs procedere, non opinabitur ſe ſcire, quòd ſi opinatur eſſe neceſſaria, & non ſunt, opinabitur ſe ſcire, ſed non ſciet & hoc, ſiue procedat per media, ideſt mediata, ſiue per immediata, & propter quid. Aduerte per demonſtrationem, quia intelligere demõſtrationem quæ ab effectu procedit, per demonſtrationem propter quid, quæ a cauſa, de quibus inferius dicemus.

9 ## Accidentium autem, &c.

Quia accidentia aliqua neceſſaria videbantur, qualia ſunt inſeparabilia, quorum non eſt ſcientia nec demonſtratio, ne erremus, vt no. Them. Philop. docet ſolius accidentis illius eſſe demonſtratione, quòd per ſe eſt eo modo qui definitus eſt c. 4. ac propterea dicit non eſſe ſcientiã illius quod contingit non ineſſe, ſub quo verbo etiam propoſitionis & probat [illegible] tiam, quia non ſunt neceſſaria, quod poſtea diſcutiemus in fine capitis.

Et tamen ambiget fortaſſe, &c. 10

Obiicit his quæ dixit de accidentibus, ſi enim neceſſaria non ſunt, nihil ex eis neceſſarium concludetur, vt quid igitur ex iſtis ſyllogizamus, & de iſtis reſpondenti interrogationes facimus, cum nihil magis ex interrogatis neceſſarium ſequatur, quã ſi quaſlibet propoſitiones ad libitum ſumeremus? & hoc ſignificant illa verba: differt enim nihil, ſi aliquis interrogatus contingentia, ideſt quæuis, poſtea dicat concluſionem: vt bene interpretatur Philop. hic enim eſt ſermo de Dialectico, qui ex probabilibus & contingentibus procedit, ac de eis ſuas facit interrogationes, quæ videtur ſuperflua, ſi nihil neceſſarium ex datis concludendum ſit. circa literam nota illud cuius cauſa hæc oportet interrogare de his, ideſt quare hæc accidentia petimus, vt per ea concludamus, & noſtras faciamus concluſiones de his, ideſt de accidentibus eiſdem, cum non ſint neceſſaria. Obiect.

Oportet autem interrogare, &c. 11

Reſpondet circa accidentia nos vti interrogatione, non vt quicquã neceſſarium concludatur, ſed vt neceſſario concludamus, & ex datis & conceſſis a reſpondente ipſum ad concedendam cõcluſionem conuincamus, & ſi conceſſa ſunt vera, etiam ad concluſionem verã admittendam compellamus, ac propterea non eſt inutile interrogare: in quo duplex neceſſitas, vt notat Philopo. inſinuatur & illationis, ſeu ſecundum conſequentiam, & ſimiliter conſequentis, ſeu ſecundum rei naturam. Eſt enim aliud cõcluſionem eſſe neceſſariam: aliud inferri neceſſario, vt alibi diximus. Vult autem Ariſt. in hoc docere neceſſitatem demonſtratiuam non ſolam eſſe ſecundum illationem, hæc enim in accidentib. etiam inuenitur, ſed etiam abſolutam quæ dicitur neceſſitas conſequentis. Hæc de capite ſexto.

Circa caput ſextum.

1. Arg. Aduerſus ea quæ in textu continĕtur eſt argumentum primum, dicit n. propriū eſſe demonſtrationis ex neceſſarijs procedere; contra hoc argumentor, nā ſunt ſyllogiſmi ex neceſſarijs procedĕtes qui tamē demonſtrationes non ſunt, vt patet in his quę ex effectib. procedunt, vt cum animalia corruptibilia eſſe, ex eo quod ſeneſcant probamus & ignem eſſe, quia cineres ſunt ſimiliter quādo ex ſignis certis procedimus, vt lac habere, probat peperiſſe, & eſſe fructus arborem floruiſſe cōuincit; hæc omnia neceſſaria ſunt, tamen demonſtrationes non ſunt, cum non ex cauſis procedant, non ergo hoc demonſtrationis eſt proprium.

2. Arg. Secundo contra rationem tertiam argumentor probat enim conclusionem neceſſariam non ſciri propter quid per mediū contingens, quia cum hoc poſſit non eſſe, non erit cauſa eius, quod neceſſarium eſt, hoc videtur falſum, nam contingens poteſt eſſe cauſa neceſſarij, vt patet, ſi vulnus aliquod lætale infligatur equo, eſt cauſa, & contingens, quod equus nūquam amplius viuat, hoc autem neceſſarium eſt, ergo contingēs eſt cauſa neceſſarij.

3. Arg. Tertio ex illis quatuor quę ad ſciĕtiam ſunt neceſſaria, videtur vt non ſit obliuio, neceſſarium non eſſe, nam ſi quis rationem habet, oblitus nō eſt, non ergo oportet addere; quod rationem habeat, & obliuio non ſit: imo vlterius videtur falſum quod ſcientia deſtruatur per mortem, cum maneat anima immortalis quæ ſcire poſſit.

4. Arg. Quarto videtur cōtradictio expreſſa in dictis Ariſt hic enim dicit, quod nec quia, nec propter quid, per contingens poſſumus cognoſcere neceſſarium, at 2. Prior c 2. dicit, per falſum, verum colligi, quia, ſed non propter quid.

5. Arg. Quinto ſunt accidentia, quæ non ſunt per ſe, tamen non contingunt ſeparari, ergo falſum docet, quæ non ſunt per ſe, contingere non ineſſe: probatur antecedens, de albedine quæ inſeparabiliter ineſt cygno, vt nigredo coruo

1. Fund. Circa primum oportet aduertere rationes quæ inferunt concluſionem neceſſariam ſimul probant neceſſariam concluſionem, & cauſam oſtendunt propter quam eſt neceſſaria, & iſtę ſunt potiſſime demonſtrationes, de quibus præcipuus ſermo in præſenti eſt, quæ per proprias cauſas procedunt; quædam ſunt quæ concluſionem neceſſariam probant, ſed non dant cauſam quare neceſſaria ſit: huiuſmodi ſunt illæ quæ per cauſas remotas procedunt, vt omne animal rationale eſt vegetatiuum, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt vegetatiuus. Similiter ſunt illæ quæ ab inferioribus ad ſuperiora procedunt, vl omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis hō eſt ſubſtantia. Similiter ſunt illæ, quæ ab effectu procedunt, vt omne riſibile eſt animal rationale, omnis homo eſt riſibilis, ergo omnis homo eſt animal rationale. Ite ſunt illæ quæ a ſigno ſunt, vt omne quod orbiculariter illuminatur, eſt rotundum, luna orbiculariter illuminatur, ergo eſt rotunda.

Nec exiſtimes idem eſſe ſignum, & effectum, ſuperius enim eſt ſignum, nā & cauſa ſignum dicitur aliquando, vt iris eſt ſignum pluuiæ, & cauſa materialis ſimiliter aliqua ſigna ſunt quæ nec cauſa, nec effectus ſunt proprie, vt lac habere, ſignum eſt quod peperit & fructus habere, quod arbor floruit, quæ nec cauſa, nec effectus, vnum alterius dicitur. No. ſignū, & effectus differūt.

2. fund. duplex ſignum. Aduerte ſecundo ex Ariſt. 1. Rheto. ad Theod. c. 2. duplex eſſe ſignum, quoddam neceſſarium, & inſolubile, quod Græce dicitur τεκμιρηόν quoddam probabile, & ſolubile, quod dicitur non habere propriū nomen, illud inſolubile & neceſſariū eſt, quod ſemper infert ſignatum nec deficere contingit, vt cineres, & fumus ſunt ſigna neceſſaria ignis, & arteriam moueri inordinatæ, ſignum aduerſę valetudinis, & hoc dicit pulcherrimū ſignum eſſe, & ſciam efficere in Rheth. ad Alex c, de ſigno. Illud neceſſarium non eſt, ſed probabile, quod non indicat neceſſario rem, vt eſſe pallidum, & ſignum probabile, quod aliquis fuerit timore perterritus, non neceſſarium, & hoc dicit inducere opinionem in Rheth. ad Alex. Ex hoc ſigno clarum eſt fieri Topica argumenta; at ex illo ſigno neceſſario, quod aliqui ſignum neceſſarium, veſtigium, & indicium

dum vocant, argumenta ducimus dupliciter, vno modo, probantes rem contingentē, neceſſario tamen, quoties ſub tali ſigno contingentia ſubſumimus, verbi gratia, is habet febrim cui arteria inordinate mouetur, ſed mouetur Socrati. ergo habet febrim. concluſionem contingentem neceſſario ex ſigno probamus, quia cum minori non neceſſaria coniungimus, qūo Rhetorici vtuntur ēt neceſſarijs. licet Quintilianus lib. 5. talia ſigna neceſſaria ab arte probabilium ſine rōne reiecerit, & talia argumenta Topica ſunt, nec ex neceſſarijs procedunt, cum non omnes propoſitiones neceſſariæ ſint. Altero modo concluſionem neceſſariā probamus, cum ēt ſub eis ſubſumimus neceſſarium, vt quod orbiculariter illuminatur, rotundum eſt, luna orbiculariter illuminatur, ergo eſt rotundam totum eſt neceſſarium & de tali ſyllogiſmo a ſigno loquitur dicentes probare concluſionem neceſſariam, ſed non dare cauſam, quare ſit neceſſaria.

fund. Aduerte tertio dubium eſſe, an hi ſyllogiſmi, qui non per cauſam propriam concluſionem neceſſariam probant, demonſtrationes ſint: ſi.n. non ſunt qūo ex neceſſarijs procedunt: ſi autem demonſtrationes, qūo non ex proprijs cauſis probant? Philop. 1. Poſte. c. 3. com. 15. vocat eos ſyllogiſmos, qui ex huiuſmodi ſignis neceſſarijs & effectibus procedunt, demonſtrationes coniecturales quaſi non perfectæ demonſtrationes Alex. 1. Topi. c. 1. dicit tales ſyllogiſmos poſſe dici demonſtrationes, cum ex neceſſarijs ſint: poſſe autē dici Topicos, quatenus dialecticus ex his, aut ex probabilibus procedit, ſunt enim loca dialectica etiam neceſſaria, vt a definitione, a definito, a proprio genere, &c. ſed his dialecticus tanquam probabilibus vtitur.

Solui- r 1.ar- u. Mihi in hoc videtur dicendum omnes illos ſyllogiſmos, præter eum quia propria cauſa procedit, eſſe imperfectas demonſtrationes, quas omnes vocat Ariſtot. quia, ſeu quod eſt, quaſi declarantes & probantes rē eſſe neceſſariam, non oſtenſa propria cauſa: & in hoc loco, cum dicit demonſtrationi eſſe proprium ex neceſſarijs procedere, comprehendit vtramque, tam quia, quam propter quid, & hoc patet, nam paulo inferius dicit medium contingens non poſſe eſſe concluſionis, neceſſariæ, nec in ratione quia nec propter quid, & ſoluitur argumentum primum.

Ad ſecundum laborat Aegidius reſpondendo, adducit tres ſolutiones, prima, quod vulnus eſt cauſa ſolius mutationis & corruptionis equi, quæ non eſt neceſſaria, cum iam tranſierit. dicit ſecundo, quod vulnus per accidens eſt cauſa mortis, quia non intendit corruptionem, ſed generare formam cadaueris, & hæc non eſt neceſſaria. tertio dicit quod nō eſt neceſſarium, quod equus ſit ſemper mortuus, quia poteſt redire, non idem numero, ſed idem ſpecie, cum ex illius materia poſſit alius generari equus. Ad 2. ſo lu. arg.

Sed profecto in re facili non opus erat cumulare tot ſolutiones dico igitur, aliud eſſe cauſam rei, quæ eſt neceſſaria, aliud eſſe cauſam, quod ſit neceſſaria, contingens facit rem, quæ eſt neceſſaria: volumus enim fecit equum eſſe mortuum, quod neceſſarium eſt poſtquam factum eſt, ſed non eſt cauſa quod ſit neceſſarium, nam ab alijs cauſis prouenit quod id neceſſarium ſit, nempe quia idem numero corruptum non poteſt materiam eādem informare, vel quia idem tempus non poteſt reſtituti: per accidens ergo eſt contingens cauſa neceſsarj, non per ſe: cum ergo in demonſtratione, non per accidens cauſas, ſe per ſe indagemus nūquam contingens neceſsarium demonſtrat: & ſic ſoluitur argumentum ſecundum. Solutio auctoris

Ad tertiū reſpondet Philop. ſolū tria annumeraſſe, nēpe; rōnē, quod res ſit & ſubiectū ſit, illud aliud ſub his concluditur, & eſt probabile. At alij illud, nempe nō eſſe oblitum, diſtinguunt ab alijs, & tunc reſpondet Aegidius, quod poteſt quis habere rationem concluſionis, & oblitus eſſe concluſionis, cum non illam rationem applicat concluſioni, licet verum ſit, ſi rationem applicatam habet, non poſſe oblitum eſſe; vtraque expoſitio eſt bona & textui quadrat. Ad 3. ex Philop. Ex Aeg.

Ad aliam partem dico, non eſſe colligendam ex hoc textu, ſecundum mentem Ariſtotelis animam rationalem eſſe mortalem, quod falſum eſt, vt euidenter ex alijs locis Ariſtot. ſuo loco deducemus, vtque docent Theop. Themiſt. Simpl. Philop. Ammo. & præſtantiſſimi quique Ariſt. interpretes: ſolum.n. voluit dicere, quod qn̄ homo moritur; licet manet eadem ſcientia in anima tamen iam eſt alius modus cognoſcendi, quia Ad aliā partem arg.

non intelligis abſtrahendo a phantaſmate ſicut quando erat in corpore, vel quod iam illa ſcientia non eſt hominis, cum homo ſit compoſitum, quod moritur; ſcientia vero quantum ad ſubſtantiam & cognitionem manet in anima, mō cognoſcendi mutato.

Ad 4. Ad quartum dicitur, quod dupliciter ſe hēt per, quia ſyllogizamus, vno mō quantum ad illationem, & ſic ex falſo verum inferimus, quod dicitur 2 Prio. altero modo quantum ad probationem, & ſic nullum falſum verum probat nec contingens neceſſarium, & hoc eſt quod hic dicitur.

Ad 5 ex Philop. Ad quintum Philop in præſenti duas adhibet ſolutiones altera eſt, quod coruus poteſt ſeparari nigredine per intellectum, non autem homo a riſibilitate: ſed hæc ſolutio non eſt exacta, nam ſicut natura corui non eſt nigredo, ita nec de natura hominis riſibilitas. vtrumque ergo ſubiectum poteſt ab accidenti ſeparari.

Ex Th. Altera ſol eſt ē Themc 17 qđ albedo de ſe non eſt neceſſaria, & dicitur poſſe ſeparari, quia non omnib quibus ineſt neceſſario ineſt, & inſeparabiliter. ſed adhuc dubia eſt ſolutio, quia ſaltē reſpectu corui eſt neceſſaria, & de illo nigredo demonſtrari poſſet.

Ex Aeg. Aegidius dicit aliter ſe habere paſſionem aliter ipſum accidens inſeparabile, nam ſubiectum accidentis huius poteſt abſque eo intelligi, & cum oppoſito coniungi ſine implicatione, poſſumus n. coruū albū imaginari, nec erit repugnantia deſtruens naturam at hominem abſq; riſibilitate poſſumus intelligere, & cum oppoſito riſibilitatis minime, quia eſſet implicatio. & ita interpretatur, quo tale accidens contingat non eſſe, & nos ſupra Porphyrium ita ſenſimus.

Ex Alb. At ad mentē præſentē Ariſt. exiſtimo eſſe dicendū, cū Alber tract 2. c. 15. illa dici neceſſaria, quæ vel ſunt de eſſentia ſubiectorū, vel ſubiecta ſunt de natura ipſorū, qualia non ſunt iſta inſeparabilia, quod ſi petas rōnē hoiū, dicā, quia aliter non poſſunt de ſubiecto demonſtrari, nā ſi albedinem de cigno demonſtras, non niſi per aliquid albedinis demonſtrabis, tūc cū hoc ēt ſit in cigno, & non ſit eius natura, quo de cigno demōſtrabitur, niſi ipſa natura ſit cauſa? nota ergo, quare non ſit demonſtratio eorum quæ ſeparabiliter inſunt niſi per ſe ſint; atque hæc de quæſtione hæc ſatis ſint.

Demonſtrationem ex proprijs conſtare oportere, quia eſt ex ijs, & de ijs quę ſunt per ſe; neque licere ex alio genere tranſcendentem monſtrare.

Cap. VII.

Q Voniam autem ex neceſſitate inſunt circa vnumquodq; genus, quæcunque per ſe inſunt, & ſecundum quod vnumquodq; manifeſtum, quod de ijs quæ per ſe ſunt, ſunt ſcientiales demonſtrationes, & ex talibus ſunt. 1 Auer in media expōne in explanatione horūtex tuū vſq; ad 66 ſeriē Ariſ. variat ꝑ cauſam ꝓbet dubitandi.

Accidentia .n. non ſunt neceſſaria, Quare non neceſſe eſt concluſionem ſcire propter quid eſt, neq; ſi ſemper eſſet non per ſe autē; veluti per ſigna ſyllogiſmi, quod.n. per ſe, non per ſe ſciet, neque propter quid. propter quid autē ſcire eſt per cauſam ſcire. Propter ipſum igitur oportet, & medium tertio & primum medio ineſſe. 2

Nō igitur eſt ex alio genere trāſcendentē monſtrare, vt geometricum arithmetica. Tria enim ſunt, quę ſunt in demōſtrationibus: vnū quidem, quę demonſtratur ipſa cōcluſio; hoc autē eſt, quod ineſt generi alicui per ſe. vnum autē dignitates: dignitates autem ſunt ea, ex quibus. tertium, genus ipſum ſubiectum, cuius paſſiones & per ſe accidētia declarat demōſtratio; Ex quibus quidē igitur demonſtratio cōtingit eadē eſſe quorū ante genus alterū, quemadmodum Arithmeticę, & geometricæ, non eſt Arithmeticam demōſtrationem coaptare ad accidentia magnitudinibus: niſi magnitudines numeri ſint. Hoc aūt vt contingit in quibuſdā, 3

poſte-

poſterius dicetur, Arithmetica verò demonſtratio ſemper habet genus, circa quod demonſtratio, & aliæ conſimiliter.

4 Quare aut ſimpliciter neceſſe eſt idem eſſe genus, aut aliquo modo, ſi debet demonſtratio trãſcendere aliter verò, quod impoſſibile, manifeſtum, ex eodem.n.genere neceſſe eſt extrema, & media eſſe, namque ſi non per ſe, accidentia erunt.

5 Propter hoc geometriæ non licet monſtrare, quod cõtrariorum vna eſt ſcientia, ſed neq; quod duo cubi, cubus: neq; alij ſcientię, quod alterius.

6 Niſi quæcunq; ita ſe habent inter ſe, vt ſit alterum ſub altero, vt perſpectiua ad geometriã, & Harmonica ad Arithmeticen.

7 Neq; ſi quid ineſt lineis; non ſecundum quod lineæ, & ſecundum quod ex principijs proprijs, vt ſi recta pulcherrima lineatum: aut ſi in contrarium ſe habet ipſi circumferentiæ. non enim ſecundum quod proprium genus ipſorũ eſt, ſed ſecundum quòd commune aliquod.

Caput ...oc ex- ...onit ...hem. ...ſt o- ...auũ in ...p ſuis ...& 19 ...non ...hil red ...t am- ...guita- ...

8 Manifeſtum autem, & ſi fuerint propoſitiones vniuerſaliter, ex quibus eſt ſyllogiſmus, quod neceſſe & cõcluſionem perpetuam eſſe huiuſcemodi demõſtrationis, & vt ſimpliciter dicam demonſtrationis.

9 Non eſt igitur demõſtratio corruptibilium, neque ſcientia ſimpliciter, ſed ita, ſicut ſcđm accidens, qm̃ non vniuerſalis ipſius eſt, ſed aliquando, & quodammodo.

10 Quando autem ſit, .·. neceſſe eſt alteram non vniuerſalem eſſe propoſitionem, & corruptibilem. corruptibilem quidem, quoniã & concluſio exiſtens .·. non vniuerſalẽ autem, quoniam hoc quidem erit, illud vero non erit, in quibus eſt quare non eſt ſyllogizare vniuerſaliter, ſed quod nunc.

1. vti- ...er. a l.eo talis. a l.ad poſitiones.

11 Conſimiliter aũt ſe habet, & circa definitiones: qm̃ definitio eſt, aut principiũ demonſtrationis, aut demõſtratio poſitione differẽs, aut concluſio quædã demõſtrationis.

12 Eorum verò, quæ ſępe fiunt, demonſtrationes, & ſcientię, vt lunæ, defectus, manifeſtũ, quod ſecundũ qđ quidem tales ſunt, ſemper ſunt, ſcđm quod verò nõ ſemper, ſecundum partẽ ſunt. .·. queadmodũ autem defectus, conſimiliter alijs.

Co. A... gy no... hẽt ha... verba.

13 Quoniam aũt manifeſtũ, quod vnumquodq; demonſtrare non eſt niſi ex vniuſcuiuſque principijs, ſi quod monſtratur inſit ſcđm quòd illud, non eſt ſcire hoc Et ſi ex veris & indemõſtrabilibus mõſtratũ ſit, & immediatis. Eſt.n.ſic mõſtrare, queadmodũ Bryſo quadratarũ. ſecundum cõe.n. monſtrant tales rõnes, quod & alteri inerit. quocirca & in alijs coaptabuntur rationes non cognatis, igitur non ſecundum quod illud ſcit; ſecundum accidẽs, neq; enim coaptari poſſet demonſtratio, & in aliud genus.

14 Vnumquodq; autem ſcimus nõ ſecundum accidens, quando ſecundum illud cognoſcamus ſecũdum quòd ineſt ex principijs illius ſecũdum ꝙ illud, vt duob. rectis æquales habere cui ineſt per ſe, quod dictum eſt, ex principijs huius.

15 Quare ſi per ſe & illud ineſt, cui ineſt,neceſſe eſt medium in eadem cognitione eſſe . ſi verò non, ſed quẽadmodum Harmonica per Arithmeticam. Talia autem mõſtrãtur quidẽ ſimiliter, differunt verò, ipſum.n.quod,alterius ſcientiæ,ſubiectum namque genus alterum: ipſum verò propter quid, ſuperioris,cuius per ſe paſſiones ſunt.

16 Quare & ex his manifeſtũ,quod non eſt demonſtrare vnumquodq; ſimpliciter, niſi ex vniuſcuiuſque principijs.

17 Sed horum principia habent cõmune. Si vero manifeſtum eſt hoc, manifeſtum, & quod nõ eſt vniuſcuiuſque propria principia demonſtrare, erunt .n. illa omnium principia, & ſcientia illorum domina omnium.

18 Et namque magis ſcit,qui ex ſuperioribus cauſis ſcit, ex prioribus enim ſciuit, cum ex non cauſatis ſciat cauſis,quare ſi magis ſciuit,& maximè, & ſi ſcientia illa eſſet, & magis,& maximè.

19 Demonſtratio autem non coaptatur in aliud genus; niſi ut dictũ eſt,geometricè in perſpectiuas,aut męchanicas,& arithmeticè in harmonicas.

20 Difficile aũt eſt cognoſcerem,ſi ſciuit,aut non.difficile eſt.n.cognoſcere, ſi ex vniuſcuiuſq; principijs ſcimus,aut non: quod eſt ſcire.exiſtimamus autem, ſi habeamus ex veris quibuſdam ſyllogiſmum, & primis ſcire hoc autem non eſt,ſed oportet primis cognata eſſe.

21 Quoniam aũt ex neceſſarijs,&c.

Hoc capite duo præcepta demonſtrationis traduntur, alterũ, demonſtrationem ex proprijs principijs ſubiecti procedere, alterum, eſſe incorruptibilium, & eorum quæ mutari non poſſunt. Repetitur igitur initio capitis demonſtrationem eſſe ex his quę per ſe ſunt, vel quia ad interruptum erat probando ex neceſſarijs eſſe,vel quia, vt notat Philop. adiungit aliud, quod prius nõ dixerat, nempe demonſtrationem eſſe ex neceſſarijs, proprijs, & peculiaribus cuiq; ſubiecto, de quo fit demonſtratio:vnde Euthimema facit:quæ ſunt per ſe, inſunt ex neceſſitate cuiq; ſubiecto, & ſecundum quod tale eſt .i. proprie, & peculiariter, ergo demonſtratio eſt ex his, quæ per ſe ſunt, addenda eſt maior, ex talibus enim neceſſarijs demonſtratio fit, ſicut ſuperius dixerat.

Accidentia enim non neceſſaria ſunt, &c. 11

Infert, qui per accidentia procedit, non ſcire propter quid, cum non ſint neceſſaria, hoc autem iam ſuperius declaratum eſt,immo,inquit, etiam ſi per ea, quæ ſemper inſunt procedat,niſi ſint per ſe, non demonſtrat, nec ſcit cauſam, & propter quid, ſed quod eſt per ſe,i. concluſionem neceſſariam non ſcit per ſe,i. per cauſam,quales ſunt illi ſyllogiſmi qui per ſigna procedunt, hi.n. non ſunt per cãm, nec demonſtrant,quia nõ ex per ſe procedunt. Dices,quo fit hoc?nonne iſte eſt a ſigno, & effectu, omne riſibile eſt animal rationale,omnis homo eſt riſibilis,ergo omnis homo eſt animal rationale; tamen ex his quæ per ſe ſunt;procedit, hic enim ex ſignis neceſſariis oportet intelligere,vt ſuperius declarauimus. dico Ariſtotelem loqui generaliter, & de eo quod euenit communiter, vt talia ſigna neceſſaria inferans, ſed non per propoſitiones vtraſque neceſſarias, & per ſe, plurimum enim minores non ſunt per ſe, vt ſi dicas, cui inordinate mouetur pulſus, is febri laborat; Socrati inordinate mouetur: ergo laborat, ac propterea dicit Ariſtoteles non ex per ſe procedere, quod ad demonſtratione eſt neceſſarium, nempe vt vtraque propoſitio ſit per ſe, & ob id optime concludit, oportet primum medio, & medium extremo propter ipſum, ideſt per ſe ineſſe...

ſicat: vtraque propoſitio debet eſſe per ſe in demonstratione. quod ſi aliquando id in ſigno accidit, id raro, & per accidens est, nec talis est propria demonstratio, cũ non ex cauſis procedat.

3 **Nõ ergo eſt ex alio genere, &c.**

Præce- umno ndum odnõ tran- ãdum gene- in ge- s.

Proponit primum præceptum, nempe nõ licet demonſtranti, tranſire genera & ſubiecta .i. nõ poſſumus paſſiones vnius generis de alio demonstrare, nec demonstratione vnius ſcientiæ concluſionem alterius ſcientiæ demonstrare, ſed ex proprijs cuiusque principijs proprias paſſiones probare. Sunt autem tria in demonstrationibus, dignitates, & principia, quæ ſiunt fundamenta demonstrationum; est ſubiectum genus, de quo demonstramus, est paſſio quam vocãt concluſionem, tanquam conclusam, & probatam de genere: inter hæc tria mihi prohibet dignitas eſſe easdem in diuerſis ſcientijs], nam illa vulgata principia per se nota communia sunt Geometris. Arithmeticis, & reliquis, at paſſiones particulares sunt cuique scientiæ, ſicut & ſubiecta, vt n numerus, & magnitudo diuersa sunt etiam & quæ eis accidunt, ſi enim eadem eſſent, ſimiliter numerus; & magnitudo eadẽ eſſent hinc fit, vt Arithmeticam demonstrationẽ non ſit conuenire, i. applicare in accidentia magnitudinibus, i. ad probandas paſſiones magnitudinum, vt ſit ratio hæc, scientiæ quæ habent diuersa ſubiectã, diuersas habent paſſiones, non ergo paſſiones vnius ſubiecti per principia alterius scientiæ, quæ circa aliud ſubiectum est, probari poſſunt, at quia id aliquando licet, nempe cũ scientiæ sunt ſubalternans, & ſubalternata, dicit se poſterius hoc traditurum.

ubiũ Dices, quare in demonſtratio non annumerauit præmiſſas; dico hic per ipsam demonſtrationem intelligere ipsas propoſitiones, & solum numerat ea, quæ extra demõſtrationes ſunt; nempe ſubiectum. paſſionẽ in concluſione, & dignitates, quæ omnia demonſtrationem non componunt, vt talia ſunt, ſicut fecit in capite primo.

4 **Quare autem ſimpliciter neceſſe eſt, &c.**

ſtrare paſſiones alterius, niſi ſit idem prorſus ſubiectum, aut aliquo modo idem, dicit hoc, quia quando ſubiectum vnum ſub alio continetur, paſſionis ſuperioris poterimus demonſtrare de inferiori, vt paſſiones trianguli de Iſoſchele, paſſiones de homine, quæ ſunt animalis, quando vero ſubiecta ſunt prorſus diuerſa, id non ſit, probat, quia cum demonſtratio ex his, quæ per ſe ſunt procedat, medium, ſubiectum, & paſſio debent adinuicem conuerti, & propria eſſe, aliter per ſe non eſſent: non ergo per medium alterius ſubiecti poſſumus paſſionem de alio ſubiecto monſtrare, non enim eſſent tunc per ſe.

Propter hoc Geometræ non eſt demonſtrare, &c. 5

Exemplo manifeſtat vnam ſcientiã, quæ ſunt alterius non demonſtrare geometra enim non demonſtrat, contrariorum eãdem eſſe diſciplinam non enim talis concluſio ex his, quæ Geometra docet, conficitur, eſt enim propria Metaphyſico, & etiam Dialectico, qui, vt notat Philop. circa omnia vagantur, intellige tamen nõ demonſtrando, ſed probabiliter diſputando. Alterum exemplum eſt, Geometria etiam non demõſtrat, quòd duo cubi faciant cubum, quia cubus non eſt materia geometrę quæ plana, & ſuperficialia conſiderat, ſed eſt Stereometriæ, quæ corpora, & ſolida ſpeculatur, cubus autem corpus eſt, & ita exponit Philopo. & notat, quò Ariſtot. intelligit per hoc quod duo cubi ſunt vnus cubus, id quod eſt duplare cubum, vt ſit sensus geometria non demonſtrat duplare cubum, ſed Stereometria Eſt autem cubus corpus omnium laterũ æqualium, qualis teſſera, seu taxillus, duplare verbo cubum eſt dare cubum, alium in dupla proportione ad primum, & hoc eſt, quod Stereometria docet, & Philop. ponit demonstrationem Apollonij, circa huiuſmodi duplationem; at pace dicam, aliud eſt ſenſus Ariſt. quem egregie docet Alber. c. 16.

Quòd vt intelligas, aduerte, quòd ſicut Geometræ habent corpora cubita, ita & Arithmetici habent numeros cubitos. qui ex bina multiplicatione ſuper numerum

No. d ſolidi numero

ter, quæ ſunt viginti ſeptem, eſt numerus cubus: bis duo bis, quæ ſunt octo, & ſimiles, eſt autem diſcrimen inter hos & illos cubos, quod cubus Geometricus non facit cubum alteri adiunctus; vt ſi taxillus ſupra taxillum ponatur, non ſit cubus, ſed trabs: at ſi cubus vnus numerus multipliciter alterū reſultat cubus, vt octies viginti ſeptem faciunt ducenta ſedecim, quæ etiā ſunt cubus: hinc patet, quod ſubtiliter poſuit Ariſtot. exemplum in eo, quod proprium eſt Arithmetico, in quo inſinuat, non ſolum quando prorſus non attinent res vnius ſcientię ad alteram, non eſſe probandas ab alia, vt in priori exemplo, ſed etiam quando videntur eadem, ſed non eſt eadem veritas, Geometra enim de cubo etiam tractat, ſed non ei ineſt id quod cubo Arithmetico inest.

6 Sed aut quæcunque ſe habent inuicem.

Oſtendit aliquando licere vni ſcientiæ probare quæ ſunt alterius quādo nimirum vnis obiectum ſub alterius obiecto eſt, quas vocant ſcientias ſubalterans ſicut ſe habet Geometria ad Perſpectiuam, & Arithmetica ad Muſicam. Nota circa literam, particulam ſed aut loco exceptiuæ, niſi

Dub. Quid requiratur ad ſubalternationē. 1. Conc. 2. Conc.

Aduerte ex doctrina communi tria requiri vt duæ ſcientiæ ſint ſubalternæ, primum eſt, quod ſubiectum vnius ſit ſub ſubiecto, alterius, vnde Geometria non ſubalterantur Arithmeticæ, quia earum ſubiecta non ſic ſe habent, vt vnum ſub altero ſit, eſt enim vna de numero, altera, de magnitudine.

Alterum eſt, quod vnum ſubiectum ſic ſit inferius altero, vt non ſit inferius quidditatiue, ſicut ſpecies reſpectu generis, tunc enim non eſſent duæ ſcientiæ, nam eadē eſt ſcientia generis, & ſpeciei, vt animalis & hominis 4 Meta tex 4 ſed debet eſſe inferius accidentaliter per aliquam differētiam materialem, vt ſe habet linea viſualis de qua eſt perſpectiua, & linea in communi, de qua Geometria eſt: & numerus ſonorus de quo eſt muſica & numerus, de quo Arithmetica, ſunt enim inferiora accidentaliter.

Tertium, quod ſcientia quæ eſt de vniuerſali, quæ dicitur ſubalternans, probet principia particularia, quæ dicitur ſubalternata: ita vt cōcluſiones vniuerſalis ſint principia particularis ſcientiæ, vt patet nam muſicus dici ſextam eſſe conſonantiam imperfectam, non probat, Arithmeticus id probat quia eſt proportio ſuper partiens. Chirurgus dicit, vulnera circularia difficilius curari, non probat ſed Geometra, quia latera magis diſtant in circulo. In his igitur ſcientijs docet Ariſt poſſe fieri tranſitum: ſed hæc latius in fine expoſitionis capitis examinabuntur.

Neque ſi aliquid ineſt lineis. 7

Docet non ſolum ſcientiam vnam probare non poſſe concluſiones alterius, ſed quamque ſcientiam limitem habere ex eo, quod tales paſſiones conſiderare debeat, quæ ſuo ſubiecto inſunt ſecundū eius principia propria: quæ vero inſunt, ſed non ſecūdum principia propria alijs ſcientijs relinquenda ſunt, verbi gratia ſcientia de homine cōſiderabit ea quæ homini inſunt ſecundum principia propria vt homo eſt vt quod ſit diſcurſiuus, admiratiuus, riſibilis: quæ vero cōmuniter inſunt, relinquet, vt quod coloratus, quod quantus, ſimiliter de lineis ſpeculabitur Geometra, quod figuras componant, quod faciant angulos, quod vero recta ſit pulcherrima, autem contraria circulari, relinquet, quæ communia ſunt, & non lineis, vt lineæ ſunt, inſunt. quæ doctrina eſt Ariſtot. 4 Metaph. c. 1. & lib 11 c 6. ex his habes ſcientias de ſuis ſubiectis, quæ eis inſunt per ſe, & proprie conſiderare, & per media, & rationes eis peculiares, hoc enim eſt ex proprijs procedere.

Manifeſtum autem eſt, ſi fuerint, &c. 8

Demonſtratio ex perpetuis eſſe debet.

Hic continetur alterum præcipuū, principale demonſtrationis, nempe demonſtrationem eſſe ex perpętuis, & incorruptibilibus propoſitionibus, quod patet, quia ex vniuerſalibus, procedit, vniuerſalia autē inſunt omni, ſemper, & per ſe, & ſecundum quod ipſum. Nota literam cum dixiſſet huiusmodi demonſtrationem nempe quę procedit ex vniuerſalibus, eſſe ex perpetuis, videbatur iudicare aliam eſſe demonſtrationem, propterea corrigit, dicendo, vt melius

dicam

dicam ſimpliciter demonſtrationis, quaſi nulla ſit alia vera demonſtratio, niſi quæ, ex vniuerſalibus procedit. Aduerte non eſſe aliud dicere demõſtrationem eſſe perpetuorum, quam quod veritates, quæ in demonſtratione ſunt, non mutãtur nec mutari poſſunt, ſemper enim triangulus habet tres angulos, nec vllo tempore ſuccede & accidet quod non habet at ſimiliter de alijs veritatib. quę ſub ſnia ſunt & demonſtratione.

9 Non ergo demonſtratio corruptibilium, &c.

Docet non ſolum propoſitiones eſſe incorruptibiles, ſed quod nec cõcluſiones contingat corruptibiles eſſe, quarum ſcientia, & demonſtratio ſunt: nam corruptibilium non eſt ſcientia nec demonſtratio niſi ſicut ſecundum accidens, & non vniuerſalis: hoc dixit, nota Philop. & Themiſt. propter ſingularia, horum enim eſt demonſtratio mediata, quatenus ſub vniuerſali: continentur ac idcirco dixit, vt notat Philop ſicut ſecundum accidens, ſed talis non eſt demonſtratio propria, & per ſe, cum non ſit vniuerſalis, ſed aliquando, & ſic, ideſt pro tempore certo, dum enim iſte triangulus eſt, habet tres angulos; ſed non ſemper eſt. ſed nunc. Similiter Petrus eſt, animal, non ſemper eſt, talium igitur non eſt ſimpliciter demonſtratio & ſcientia.

10 Cum autem ita ſit, &c.

Oſtendit, cum concluſio corruptibilibus eſt, vnam ſaltem præmiſſam eſſe corruptibilem, nam ſi vtraq; neceſſaria, concluſio non eſſet corruptibilis, ſimiliter non erit vniuerſalis, nam ſi corruptibilis, hoc quidem erit, hoc non erit, ex quibus eſt, ac ſi dicat, ſi propoſitio corruptibilis eſt, non erit vniuerſalis quia ſingularia, in quibus verificatur, quædam erunt, quædam non erunt, vt patet in hac, homo eſt ambulans vel vnum ſingulare, vel multa, ex quibus eſt illa demonſtratio, aliquo tempore erunt aliquo tempore non erunt, non erunt ergo vniuerſa, hæc n. omni tempore ſunt.

11 Similiter ſe habet definitione.

Idem quod de demonſtratione dixerat nempe non eſſe: corruptibiliũ, & de definitione tradit, non enim eſt definitio niſi perpetuorum, & probat, demonſtratio eſt perpetuis, ſed definitio non eſt extra demonſtrationem, cum aut ſit concluſio, aut principium demonſtrationis, aut ſit ipſa demonſtratio poſitione differens, ergo & definitio eſt perpetuorum. Nota vſum definitionis in arte poſteriorum non eſſe extra demonſtrationem, vt ſuperius diximus.

Hæc verba dupliciter exponuntur, vno modo ab Auerro., 1 Animæ com 12. dici triplicem eſſe definitionem, altera eſt paſſionis, vt riſibile eſt aptũ ad riſum, altera ſubiecti, vt homo eſt animal rationale, tertia eſt ex vtroque congregata, vt animal rationale, aptum ad riſum. illa quæ eſt paſſionis dicitur concluſio quia demonſtratur per definitionem ſubiecti quæ ob id dicitur principium, vt omne animal rationale eſt aptum ad riſum, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt aptus ad riſum, tota vero ex vtraque aggregatio dicitur demonſtratio differens poſitionem quia re vera omnia, ex quibus demonſtratio conficitur continet ſolum deeſt figura, & modus. Prima expoſitio Auer.

Iſta expoſitio eſt bona, ſed altera eſt melior Philop. Them. B. Thomæ eſt enim triplex definitio, vt docet Ariſt. 1 animæ, ca. 1. altera materialis, vt quæ iram ſanguinis eſſeruefcentiã circa cor definit, altera formalis, ad qua finalis, etiam reducitur, vt ira eſt appetitus vindictæ, tertia ex vtroque compoſita, vt ira eſt efferueſcentia ſanguinis circa cor, ob appetitum vindictæ: dicũt igitur quod cum materia ſit infima cauſa, potius demonſtratur per formalem, vel finalem, & ita concluſionis locum obtinet; illa vero principij. at vtraque eſt demonſtratio poſitione differens, non ſolum quia deeſt figura ſyllogiſmi, ſed vt notat Græci, quia quod erat in concluſione, & vltimum in demonſtratione, ſcilicet materia eſt primum in definitione, dicitur enim ira eſt efferueſcentia ſanguinis in corde ob appetitum vindictæ, & ita eſt expoſitio melior priore. 2 Expo. melior Them. & D. T.

Eorum autem, quæ ſæpe fiunt. 12

Vt Themiſt. Philop. & alij dicunt, & bene, reſpondet Ariſtot. cuidem obiectioni: non enim demonſtratio perpetuorum videtur eſſe, cum demonſtremus lunam eclypſari, & ſimilia. quæ non ſemper ſunt, reſpon.

reſpondet hæc eo modo, quoad demonſtrationem pertinent, ſemper eſſe, demonſtrant enim ad cauſas relata, & ſic nunquam deficiunt, vt exponunt Græci, & Albertus, quãuis iſta, vel illa in ſingulari non ſint ſemper, ſed ſecundum partem, nempe ſingularia, quę tranſeunt, & talium ſingularium nõ eſt per ſe demonſtratio, vt notat Phi. eſt enim demonſtratio per ſe ipſius vniuerſalis.

13 Quoniam autem manifeſtũ eſt.

Regreditur. vt oſtẽdat ex proprijs vniuſcuiuſque principijs eſſe demonſtrandum, eo quod ex per ſe oporteat demõſtrare, adeo vt quamuis ex veris indemonſtrabilibuſque procedamus, ſi non ex proprijs, ſed ex communibus procedimus, non ſic ſcire per ſe & ſimpliciter, ſed ſecundum accidens quomodo Briſon procedebat demonſtrando circuli quadraturam argumẽtabatur enim quocunque datur & maius & minus ei datur æquale, ſed circulo datur quadratum maius & datur etiam maius, vt patet de his, quorum vnum intra circulum, alterum extra diſcriptum eſt, ergo datur quadratum æquale circulo, hoc non eſt ſcire, ſed per accidens nã medium maius & minus, eſt quid commune multis, debeat autem probare ex principijs proprijs quadrati.

Nota de ſyllogiſmo Briſonis. Ita interpretes declarant Briſonis rationem, cuius nihil dixit Ariſt. propterea mihi dubium eſt, an illa fuerit, cum non ſolum ex communibus, ſed ex falſis procedat; at Ariſt. ex veris & immediatis videtur dicere proceſſiſſe, dico ex falſis, nam illud principium, quo datur maius & minus, datur ei æquale, eſt falſum. docet Campanus, nam angulo ſemicirculi datur recti lineus maior nempe rectus, & obtuſus, & datur minor. ſcilicet acutus, nũquam tamen datur ęqualis. ſimiliter ternario datur numerus alius maior, alius minor, non tamen æqualis, ſed ſatis nobis ſit Briſonem ex communibus proceſſiſſe principijs, propterea non demonſtraſſe, ſiue ſit hęc ſiue vlla, alia ipſius ratio, impertinens enim hoc eſt.

14 Vnum quod autem ſcimus non ſecundum accidenſr

Explicat quando non ſecundum accidẽs ſcimus, & dicit tunc id eſſe, cum ſcimus paſſionem ex principijs proprijs, & proximis per quæ illi ſubiecto, de quo demonſtratur ineſt, vt tunc ſcimus riſibilem hominẽ, cum per illa principia ſcimus, per quæ proxime ineſt homini vt per animal rationale; ſimiliter triangulum habere tres angulos ſcimus, nõ per accidens, cum ex proprijs principijs trianguli propter quæ ei ineſt, ſcimus vnde tunc per accidenſs ſcimus, cum per aliquod accidens extraneum, vel per aliquod intrinſecum, commune tamen, & non per proprium cognoſcimus.

Quare ſi per ſe & illud ineſt. 15

Iſte locus eſt magnæ obſcuritatis, quanuis varię interpretib. exponatur, adducã tñ expoſitionẽ noſtrã, quę mihi magis ad mentẽ Ariſt. & ſcđm veritatẽ conſona videtur.

Aduerte igitur primo duplices paſſiones poſſe probari de aliquo ſubiecto, quaſdam proprias quæ ſoli ſunt, & ſecundum quod ipſum, vt de homine riſibile, diſciplinabile, quaſdam communes, quæ ratione ſuperiorum ei inſunt, vt quod homo ſit ſenſitiuus, quòd negatiuus, quod corruptibilis quamuis harum paſſionum non ſit demonſtratio vniuerſalis, ſicut primarum, quando paſſiones priores demonſtramus, oportet pro medio ſumere principium proprium & ſoli intrinſecum ſubiecto cuius eſt paſſio, Vt enim paſſio ſoli ineſt, ita & illius principium ſoli inerit, cum vero demonſtramus paſſiones ſuperiores, etiam principium ſuperius ſumemus, nam ſicut paſſio non ſoli ineſt, ita nec principium, ſunt enim ſyngenea, vnde demonſtramus de homine riſibile, per animal rationale, demonſtramus vero negatiuum, per corpus animatum. Nota 1

Aduerte ſecũdo maxime, multas paſſiones ſubiecti ſubalternis conſiderari de ſubiecto ſubalternatę, vt de diateſſaron, dicit Muſicus eſt proportio ſe ſequi tertia, & hoc prędicatum arithmeticum eſt. Perſpectiuus ſimiliter dicit, conum viſiuum eſſe angulum minorem recto, & tamen prædicatum geometricum eſt, & huiuſmodi ſunt multa. ex quo ſit cum iſtæ paſſiones non inſint inferiori ſubiecto, niſi per ſuperius, vt per id debeant demonſtrari: vnde medium ſuperioris erit ſicut & paſſio, quamuis veritas concluſionis ſit ſubalternatæ: quod Ariſt. vocat Nota 2

tat, quia pertinere ab ſubalternatam, ſpropter quid verò ſubalternantem.

Hoc ſuppoſito veniamus ad literam, docet adeo verum eſſe, vt per ea principia per quæ ineſt paſſio ſubiecto, debeat probari, vt ſi illud, nẽpe paſſio, per ſe ineſt, cui ineſt ĩ proximè & ſoli ſubiectoſuo ineſt, per medium etiam in eadem proximitate debeatur demonſtrari: ſi verò non ita per ſe inſit, ſed ſicut muſica ad Arithmeticam. i. tanquam paſſio ſuperioris inferiori inhæret, tunc per principium ſuperius paſſionis illius debet demonſtrari: quamuis differant demõſtrationes hæ communes a proprijs, propriæ. n. ad eandem ſcientiam pertinent integræ, at hæ communes non ſic, ſed propter quid ſeu medium, eſt ſuperioris ſcientiæ, cuius eſt paſſio: at ipſum quia .i. concluſionis veritas remota cauſa erit, inferioris, & ſubalternatæ.

16 Quare ex his manifeſtũ eſt, &c.

Concludit, ſimpliciter demonſtrare non contingere aliter quàm ex proprijs principijs: non n. paſſionem particularem, & propriam ſubiecto probabis per cõmune medium, ſed propriam proprio, cõem communi, illius tamen proprio principio paſſionẽ demonſtrabit, quamuis vt diximus, non ſit demonſtratio vniuerſalis illa, quæ paſſionem communem etiam per ſuum principium concludit: eſt tamen demonſtratio, & ea licet vti in ſubalternatis ſpe.

17 Sed horum principia habent commune, &c.

Philop. D. Tho. Auer. & alij, hęc verba in hunc ſenſum exponunt, vt cum dixiſſet demonſtrationem perfectam ex proprijs procedere principijs, velit docere hæc principia, propria habere communia alia principia, per quæ nulla ſcientiarum particularium demonſtrat, cuius ratio eſt, quia ex communibus non ex proprijs procedere, quod fieri non poteſt: hęc autem communia ſunt alterius ſcientiæ dominę, & reginæ omnium aliarum.

Dubitabis, quæ ſunt iſta principia propria, quæ ſunt iſta cõia, quæ eſt illa ſcientia domina omnium? dico, duplicia principia diſtingui poſſe, quædam eſſendi, quædam cognoſcendi; eſſendi ſunt illa quæ dant eſſe rei, vt materia, & forma, & aliæ cauſæ dant eſſe corpori: cognoſcendi ſunt dignitates, & axiomata, & propoſitiones quibus res cognoſcimus. Hæc autem vtraq; ſunt in duplici differentia, quædam propria, quædam communia: propria eſſendi ſunt principia proxima, quæ dant eſſe rei, vt aĩa rationalis, & corpus tale, ſunt proxima principia hoĩs & in Philoſophia naturali, materia & forma, principia corporis naturalis: principia verò cognitionis propria ſunt dignitates cuilibet ſcientiæ appropriatæ, dicit. n. Geometra; ſi ab æqualibus lineis æquales lineas demas &c. & ſimiliter de alijs principijs: ſimiliter Arithmeticus habet eadem determinata ad numerum: communia verò principia eſſendi ſunt, partes eſſentiales, & cauſæ communes, vt eſſe actus, ſubſtantia, forma, potentia, quæ ſunt in eſſentia multarum rerum, & ab his dependent particularia, cognitionis aũt cõia ſunt illæ dignitates, nulli materiæ peculari contractæ, vt ſi ab æqualibus ęqualia demas, &c. omne totũ eſt maius parte quodlibet eſt, vel non eſt, quorum veritati inniti tur veritas particularium, ſicut eſſe propriorum principiorũ eſſendi dependet ex communib propterea igitur Ariſt. dixit, principia propria habere communia principia, intellige de principijs eſſendi cum Auerr. & ſimul de principijs cognoſcendi cum Philoſ. nam de omnibus his principijs id dictum veritatem habet; hęc autem ſcientia, quę communia omnia conſiderat, tam eſſendi, quam cognoſcendi Met. eſt. vt docet Ariſt 4. Metaph. c. 3. & lib 11. c 3.

Et namque ſit magis & ſuperioribus, &c. 18

Probat, ſcientiam hanc eſſe dominam, ſcientia eſt, quę ex prioribus cauſis procedit, ergo magis ſcientia, quę adhuc ex ſuperiorib. & minus cauſatis eſt, ergo & maxime ſcientia, quę ex ſupremis, & non cauſatis principijs eſt, talis eſt iſta Metaph. quę omnium communia principia conſiderat, ergo domina eſt, & maxime ſcientia.

Sed demõſtratio nõ cõuenit, &c. 19

Auerroes hic docet Ariſt. epilogare, ſed melius videtur dicendum, quod reſpondeat dubitationi, poſſet enim quis dicere, & petere, num hęc ſcientia domina per communia demonſtret propria ſcientiarum,

Expoſi text.

Dubiũ. Eſſint pria xma com nia.

Reiicitur expoſitio Auer.

rum, reſpondet, id non eſſe: nunquam n. eſt tranſitus ab vna ſcientia in alteram, niſi per modum ſubalternationis, vt paulo ſuperius dixit, & illic declarauimus: quod non eſt in his principijs, cum ſint eadem, contracta tamen, poſtea declarabitur.

10 Difficile autē eſt cognoſcere, &c.

Difficultatem indagandis proprijs cuiuſq; principijs proponit quod quidē ſcire eſt, cum non niſi per propria ſciamus, nos aūt ex veris, & primis procedentes exiſtimamus demonſtraſſe, cum hęc non ſufficiant, ſed debeant eſſe principia propria & ſyngenea, Notat Phil. difficile eſſe propria inuenire principia, quia particulares rerum naturæ ſunt admodum occultę, ac idcirco earum principia propria per quę demonſtrare oportet, difficile cognoſcuntur atq; hęc de capitis expoſitione.

QVAESTIO I.
Circa Cap. 7.

1. Dubiū circa ſubalternationem. Oportet vt ea, quę hoc capite dicta ſunt illuſtremus; ac primum dubium ſit de illis tribus conditionibus, quas ſecundum communem opinionem ad ſubalternatione ſcientiarum neceſſarias aſſignauimus. prima .n. quod ſubiectum vnius ſit ſub ſubiectum alterius, videtur contra Ariſt. c. 10. huius libri, vbi docet, ſcientiam vnam tradere propter, quid alicuius, ac perinde erit ſubalternans, & tamen non eſt ſubiectum ipſius ſuperius, vt patet de geometria, quę reddit propter quid medico, quare vulnera circularia difficilius curentur, & tamen Medicinę ſubiectum, nempe corpus humanum, non eſt ſub geometrię obiecto, puta magnitudine.

2. Arg. Pręterea contra ſecundum, quod ſit inferius accidentaliter, eſt argumentum, ſi eſſet inferius accidentaliter, eſſet pars in modo, & totum per accidens, ſed de toto per accidens non eſt ſcientia, 6 Meta. c. 2. nec definitio 7 Metap. c. 4. non igitur erit de eo ſcientia ſubalternata.

3. Arg. Contra tertiam eſt argumentum: ſi concluſio ſubalternantis eſt principium ſubalternatæ, tunc peto, vel talis concluſio erit ex terminis ipſius ſubalternatę, vel non, ſi non, igitur non erit principium illius. ſi vero eſt, ergo non poterit probari per mediū ſuperioris ſcientię, nam tunc eſſet ſuperius, & paſſio non poſſet de eo vniuerſaliter prædicari v. g. dicit Medicus vulnus circulare difficilius curatur, ſi medium eſt geometricum nempe circuli partes maximè diſtant, non poteris demonſtrationem facere, nam dices, cuius circuli partes maximè diſtant difficilius ſanatur, circularis vulneris partes maximè diſtant, tunc illa maior eſt falſa, quia difficilius ſanari non ineſt circulo in cōi quem ſolum ſumit geometra.

Ad 1ū. Ad hanc difficultatem dico primo: ſi ſcientia aliqua debet ſubalternari alteri, & ab ea accipere propter quid, debet aliquo modo eius ſubiectum ſub ſubiecto alterius contineri contra Conciliat. differentia tertia dico autem aliquo modo, quia ſimpliciter non eſt opus, v. g. ſimpliciter obiectum Medicinæ non eſt ſub geometria, vt dicit Ariſt. tamen illud obiectum, cuius propter quid dat Geometra, eſt aliquo modo ſub geometria, nempe vulnus circulare, ſimiliter Aſtrologia accipit a geometria, propter quid: propterea cœlum, de quo Aſtrologia eſt, aliquo modo ſub geometria eſt, vt habet figuram, & dimenſionem, & vniuerſaliter nulla ſcientia reddit propter quid alterius ſubiecti, niſi ſit aliquo modo ſub ſuo ſubiecto, cum autem ſubalternata de ſuo ſubiecto totali accipiat propter quid, erit illud ſub ſubiecto alterius, non .n. ſcientia eſt ſimpliciter ſubalternata alteri ex eo, quod alicuius particularis ſubiecti concluſionis aliquando ab ea accipiat propter quid, cum ſubiectum commune & totale non ſit ſub altero, & hoc docuit illic Ariſt. nempe poſſe ſcientiam, propter quid tradere alicuius concluſionis alterius, quando huius commune ſubiectum ſit ſub altero, tamen illud particulare ſub eo erit, a quo ſumit propter quid.

Ad. 2. 1. fund. Dico ſecundo merito ſcientiam ſubalternatam habere ſubiectum cum illa differentia materiali, & accidentali, pro cuius declaratione aduerte, ſcientias in communi primo diſtingui penes diuerſum modum cognoſcendi intellectus, modus autem cognoſcendi intellectus eſt per abſtractionem a materia, res enim abſtrahendo intelligimus.

Triplex materia ſignata ſēſibilis, intelligibilis, Materia verò triplex eſt, quædam, quæ dicitur ſingularis & ſignata, hæc autem ſunt proprietates, & conditiones indiuiduorum

duorum ſingularium, quędam eſt materia, quæ dicitur ſenſibilis hæc aut m eſt ſubie ctum cum accidentibus ſenſibilibus, & cũ motu, & mutatione, in quibus verſantur hæ infer ores ſubſtantiæ, non enim ſu t n ſi cum his inuolutæ diſpoſitionibus ma teria eſt, quæ dicitur intelligibilis quę ſunt quantitat s, & dimenſiones.

tripli mate- tri- x mo intel ndi, tri- x ab- ctio.

Secundo nota. cum triplex ſi materia, triplex eſt etiam intellectus abſtractio, & triplex intelligendi modus, quædam n intellectus intelligit abſtrahendo a materia ſingulari non tñ a materia ſenſibili vt quã do ſubſtantias has corruptibiles conſideramus, in cõi quidem, ſed quatenus his ſubſtant mutationibus, & qualitatibus ſenſibilibus conſideramus. n. homine, leonem animal, non puram ſubſtantiam, ſed motibus & mutationibus ſubiectam, quædam alia intelligimus non ſolum a ſingulari, ſed ẽt a materia ſenſibili, abſtrahentes, vt res mathematicas. triangulum n. conſideramus abſtractum a materia ſenſibili in ære, aut ferro, aut ligno conſideramus, ſed in communi abſtractum ab his omnibus ſubiectis, quæ dicuntur materia ſenſibil s quæ dã alia intelligimus ab omni materia abſtrahentes vt quando ens ſubſtantiam, intelligentiam, vt abſtractum conſideramus.

und. tripli- bſtr. lex ntia ula- i.

Tertio nota iuxta tres abſtractiones, tria eſſe ſcientiarum ſpeculatiuarum genera primum eſt Philoſophia naturalis quę cõſiderat tres abſtracta a materia, ſingulari, ſed non a materia ſenſibili. alterum eſt Mathematica pura, i. geometria & Arithmetica, quæ res tractant abſtractas a materia ſenſibili, ſed non ab intelligibili, nam triãgulus, & figura in quantitate, quæ materia intelligibilis eſt, contemplatur. tertiam genus eſt Metaph. quæ res ab omni materia ſeparata ſpeculatur, vide igitur tria genera ſciẽtiarum ſecundum diuerſum in intelligendi & abſtrahendi modum ſumptum ſunt præter hæc quædam ſcientiæ, quæ cum de re quæ abſtrahi poterant a materia ſenſibili tractent, non abſtrahunt ab ea, vt Perſpectiua de linea viſiua Muſica de numero ſonoro, hæc n. vtraq; & ſimiles de quantitate tractant, & non abſtracta a materia ſenſibili, ſed limitata ad viſum, vel ſonum; cum tamen lineæ & numeri abſtrahi ab his poſſent, tales dicuntur ſcientiæ mediæ inter Philoſophiam ac puram Mathematicam ac ſubalternari vtrique, quamuis pręcipue Mathematicæ.

Ex quo elicere potes cuius gratia hæc dicta ſint, nimirũ vt intelligeremus quare ſcientiæ ſubalternatæ addant in ſubiecto differentiam materialem, hoc aũt eſt, quia ſcientiæ inter ſe genere non diſtinguũtur, niſi varius ſit modus abſtrahendi a materia, cum ig tur ſubalternans ſit abſtractior oportet vt ſubalternata ſit de ſubiecto contractiori, & hoc diligenter nota. 4 fund. Quod addat ſu biectum ſubalter nata ſu- biecto ſu balternã tis. Hic ſolutio.

Per quod reſpondetur ad ſecundũ, non enim Perſpectiuus habet pro obiecto totũ hoc lineam viſualem, eſſet enim totum per accidens, ſed lineam vt eſt in viſuali materia, ac ſi dicas, non ſpeculatur quaſcunque lineas, ſed eas quæ in tali materia ſunt: idẽ de alijs huiuſmodi. 2. Arg.

Dico circa tertium, paſſiones in duplici differentia reperi in ſcientia ſubalternata, quaſdam communes, quæ inſunt ſubiecto illius non primo, ſed a ſuperiori deriuatæ, vt dum dicimus, conus eſt minor recto dia teſſaron eſt proportio ſeſquitertia, hæc n. prædicata ſuperioris ſcientiæ ſunt. Quædam aliæ paſſiones ſunt propriæ ſubiecto inferioris, tamen non poteſt per medium proprium ſuum probare, vt dicit Medicus vulnera circularia difficilius ſanari, tota cõcluſio medica eſt ſed medium eſt geometrę quãdo ergo paſſiones ſunt communes, tunc per medium ſuperioris ſcientiæ probatur vt diximus in textu, at cum ſunt peculiares, tunc per medium ſuperioris probantur, contractum tamen ad illud ſubiectum, vt medicus non ſumet medium commune, latera, circuli maxime diſtant, ſed latera vulneris circulari, & dicet, vulnus, cuius latera maxime diſtant, difficile ſanatur, vulnus circulare eſt vulnus laterũ maxime diſtantijs ergo tale vulnus difficilius ſanatur per hæc poſſunt intelligi reliqua, & ſic patet ſolutio argumenti tertij. & eſt notanda doctrina, non enim intelligere oportet, quod omnia principia ſubalternata debeant demonſtrari in ſubalternante, cum oppoſitum experientia doceat, ſed ad ſenſum expoſitum. Ad 3. Duo genera paſſionũ in ſcientia ſubalternata.

Alterum dubium eſt circa caput, videtur enim quod vna ſcientia etiam nõ ſubalterna demonſtret concluſionem alterius,

rius, nam Philoſophus demonſtrat rotundum cęlum, ſimiliter Aſtrologus, & diametrum eſſe aſymetrum probat Arithmeticus, quia aliter numerus par eſſet æqualis numero impari. dico quod ſicut vna res varijs rationibus ad diuerſa prædicamenta & ad diuerſas ſcientias ſpectare poteſt, ita ēt eadem concluſio, & quæque ſcientia ſuis medijs eam demonſtrabitis vnde Philoſophus oſtendit rotunditatem cœli per motum, Mathematicus verò per ęqui diſtantiam a centro. Ad illud de diametro dico, cum res Arithmeticę, & geometricę ex parte conueniāt, cum arithmeticus figuras ēt in numeris ſpeculetur aliquando propter communionem ſubiectorum, & rerū quas tractant, etiam media ſibi communicant nec hoc eſt contra id, quod Ariſt. docet.

3. Dub. quomodo ſe habeat Metaphiſica ad prīcipia ſciētiarum.

Tertium dubium eſt de Metaphiſica an probet ſcientiarūm principia, ex hoc n. loco ſumitur illud vulgare dictū, nulla ſcientia particularis ſua probat principia, ſed metaphyſici hoc munus eſt. dico pro præſenti, multæ ſcientiæ particulares ſumuntur a metaphyſica, per parte enim ſubiectorum indiget metaphyſica ſtabili ente ens, ſubſtantiam, accidens quę niſi eſſent, ſubiecta reliqua ruerent. Secundo indigent illius paſſionibus, ſæpe n de vno, de multis, de identitate, de diuerſitatè, de toto, de parte, & ſimilibus ſcientiæ tractant, quæ metaphyſica ſunt Tertio indigent, quia nullæ propoſitione vllam vim probatiuam haberent, niſi in virtute principij quodlibet eſt, vel non eſt, vt alibi diximus Quarto indigēt, quia veritates dignitatum pecularium in virtute vniuerſalium nituntur, vt diximus in textu, & hoc ſenſu; metaphyſica dicitur probare principia aliarum ſcientiarum, quæ dum ſua probat, ſimul alia probat, vt qui omne animal ſenſibile probat, ſimul etiam hominem ſenſibilem oſtendit non in propria forma, ita dum metaphyſicus ſtabilit ſuas communes dignitates & principia, ſtabilit inferiora, ſed non in propria forma particulari ea demonſtrat, imo nec ſua ſemper demonſtrat, nempe quæ per ſe nota ſunt, ſed a cauillis aliorum defendit, & contra negantes ea dialecticæ, & ad impoſſibile reducendo inuehitur vt dicit Simpl. 1 Phyſic. Atque ſatis de quæſtione hac.

Demonſtratiuarum ſcientiarū principia, nonnulla eſſe communia, non nulla propria, quæq; ea ſint, & quo pacto præcognoſcantur: pariter & reliqua demonſtrationem ingredientia. Cap. VIII.

1 DIco aūt principia in unoquoque genere hęc quæ quod ſunt non contingit monſtrare.

2 Quid igitur ſignificant & prima & quæ ex his accipitur, quod autem ſunt, principia quidem neceſſe eſt accipere, alia uero monſtrare, ut quid unitas, aut quid rectum, aut triangulum, eſſe autem unitatem accipere, & magnitudinem, altera uero monſtrare.

3 Sunt autem, quibus utuntur in demonſtratiuis ſcientijs alia quidē propria uniuſcuiuſq; ſcientię, alia uero communia, communia autē ſecundum propoſitionem, quoniā utile utq; quantū in eo, quod ſub ſcientia eſt, genere propria quidē quemadmodum lineam eſſe talē & rectum: cōmunia uero, ut ſi ab ęqualibus ęqualia auferātur, quod ęqualia ſunt reliqua: ſufficiens aūt eſt unumquodq; horum, quātum & in genere. idem. n. faciet, & ſi nō de omnibus acceperit, ſed in magnitudinibus ſolum, Arithmetico autem in numeris.

4 Sunt autem propria quidem, & quę accipiuntur eſſe circa quę ſciētia ſpeculatur inexiſtētia per ſe, ueluti unitates Arithmetica, Geometria uero pūcta, & lineas, hęc. n. accipiunt eſſe, et hoc eſſe, horū autē paſſiones ꝑ ſe, qđ quidē ſignificat unaquæq; accipiunt; ueluti Arith-

metica

metica quidē, quid impar, aut par, aut quadrãgulum, aut cubus: Geometria vero, q̄d irrationale, aut refrãgi, aut concurrere, ꝙ autē ſunt, monſtrant & ꝑ cõmunia, & ex demõſtratis, et Aſtrologia cõſimiliter

5 Omnis.n. demonſtratiua ſcientia circa tria eſt, & quęcunque eſſe ponuntur, hæc aũt ſunt, genus, cuius per ſe paſſionũ eſt ſpeculatiua: & cõmunia, quæ dicimus dignitates, ex quibus primo demõſtrant: & tertium, Paſſiones, quarũ quid ſignificat vnaquæque accipit.

6 Nõnullas tñ ſcientias nihil prohibet quædã horũ deſpicere, vt genus non ſupponere eſſe, ſi ſit manifeſtum q̄d eſt: non.n. ſimiliter planum, q̄d numerus eſt, & quòd frigidum & calidum, & paſſione nõ accipere, q̄d ſignificant, ſi ſint planę: quemadmodum neq; communia non accipit, q̄d ſignificant: hoc q̄d eſt, æqualia ab ęqualibus demere, qm̃ notum, ſed nihil minus natura tria hæc ſint, circa quod monſtrat, & qua monſtrat, & ex quibus.

7 Non eſt aũt ſuppoſitio, neq; petitio, quod neceſſe eſt eſſe ꝓpter ipſum, & videri neceſſe, nõ.n. ad extrinſecam rõnē demonſtratio, ſed ad eam quæ in anima: qm̃ neq; ſyllogiſmus: ſemper.n. eſt inſtare ad extrinſecam rationem, ſed ad intrinſecam rationem non ſemper.

8 Quæcunque igitur mõſtrabilia exiſtentia accipit ipſe nõ mõſtrans hæc quidem, ſi apparentia diſcenti accipiat, ſupponit, & ſunt non ſimpliciter ſuppoſitio, ſed ad illum ſolum, ſi vero, aut nulla inexiſtente opinione, aut & cõtraria inexiſtente, accipiat idem, petit. Et hoc differunt ſuppoſitio & petitio: eſt enim petitio, quod ſubcontrarium eſt ad diſcētis opinioni, aut quod aliquis demonſtrabile exiſtens accipiat, & vtatur non monſtrans.

9 Termini quidē igit̃ nõ ſunt ſuppoſitiones, neque.n. eſſe aut non eſſe dicũt, ſed in ꝓpoſitionib. ſuppoſitiones, terminos aũt ſolum intelligere oportet. hoc aũt nõ eſt ſuppoſitio: niſi & ipsũ audire ſuppoſitionē aliquis eſſe dicat. ſed quibuſcũq; exiſtētib eo ꝙ illa ſũt, fit cõcluſio.

10 Neq; Geometra falſa ſupponit, quemadmodum quidam aſſeruere dicentes, quòd non oportet falſo vti. Geometrã vero mentiri, dicentem pedalē non pedalē, aut rectam deſcriptã, non rectam exiſtentem. Geometra vero nihil concludit, eo quòd hæc eſt linea, quam ipſe locutus eſt, ſed quę per hęc oſtēduntur.

11 Præterea petitio & ſuppoſitio omnis: aut vt totũ, aut vt in parte: definitiones vero neutrum horũ.

12 Formas quidem igitur eſſe, aut vnũ aliquid præter multa, non neceſſe, ſi demonſtratio erit. eſſe q̄dē igit̃ vnũ de multis verũ dicere neceſſe eſt, non.n. erit vniuerſale, niſi hoc ſit, ſi aũt vniuerſale nõ ſit, medium non erit: quare neq; demonſtratio. oportet igitur aliquid vnũ & idē in plurib. eſſe, nõ æquiuoce.

13 Non contingere autem ſimul aſſerere & negare, nulla accipit demonſtratio niſi oporteat monſtrare, & concluſionē ſic. Monſtratur autem accipientibus primum de

medio, quod verũ, negare autem non verum. Medium autem nihil differt eſſe,& nõ eſſe accipere:conſimiliter autem & tertium.ſi enim datum eſt, de quo hominẽ verum dicere,ſi & non hominem verum, ſed ſi ſolum hominem animal eſſe, totum, non animal autem non erit enim verum dicere Calliam,ſi & non Calliam,tamẽ animal, non animal autem non. Cauſa autem, quoniam primum non ſolum de medio dicitur, ſed & de alio eo, quòd eſt in pluribus. quare neque ſi mediũ,& idem eſt, & non idem, ad concluſionem nihil differt.

24 Omne autem aſſerere, aut negare demonſtratio ad impoſſibile accipit:& hæc neque ſemper vniuerſaliter, ſed quantum ſufficiens eſt. ſufficiens autem eſt in genere.dico autem in genere,vt circa quod genus demonſtrationes fert quemad modum dictum eſt & prius.

25 Communicant aũt omnes ſcientiæ ſibi inuicem ſecundum cõmunia, communia autem dico, quib. vtuntur, tanquam ex his demonſtrantes, ſed non de quibus monſtrant neque quod monſtrant.

26 Et dialectica omnibus, & ſi aliqua vniuerſaliter tenet monſtrare communia:vt quod omne aſſerere aut negare: aut quod æqualia ab æqualibus aut talium nonnulla.

27 Dialectica vero non eſt ita determinatorum quorundam neque generis alicuius vnius. non enim interroget demonſtrantem enim non eſt interrogare,eo quòd oppoſitis exiſtentibus non monſtrauit idem monſtratum eſt autem hoc in ijs, quæ de ſyllogiſmo.

Dico autem principia in vtroque genere, &c. 1

De principijs demonſtrationum, quæ neceſſaria per ſe aut propria docuerat eſſe, ſermo eſt in hoc capite, quod in tres partes diuiditur,in prima principia ipſa diſtinguit ac quo conueniant,quove differant. & inter ſe, & a principiatis oſtendit: in ſecunda communia principia ab alijs quibuſdam ſeparat principijs in particulari:in tertia quomodo quodam communi principio vtamur in demonſtratione monſtrat repetit autem aliqua quæ in proœmio dixerat quia illic ænigmatice,vt inquit Philop. loquutus fuerat,vel quia illic nõ per ſe,ſed vt doctrinam præexiſtenti fieri cognitione probaret: illa dixerat:nunc per ſe hæc docet.

Quæ ſint principia in ſcientijs

Proponit igitur, quæ principia dicantur in ſcientia aliqua, illa nempe, quæ non demonſtrantur: eſſe aduerte, non eſſe legendum ſicut aliqui legunt, ſcilicet principia ſunt quæ cum ſint non demonſtrantur eſſe. ideſt ſunt vera, & indemonſtrabilia: iſte enim non eſt Ariſtotelis ſenſus, legendum enim eſt, quid ſunt non demonſtrantur, ideſt principias ſunt in ſcientia aliqua ea, quæ non demonſtrantur eſſe; Eſt autem hæc pulchra regula, principia dignoſcendi, & in ſcientia qualibet, & demonſtratione,ea ſcilicet quæ talis ſcientia, ſeu talis demonſtratio non probat, eſſe, ſed ſupponit. verbi gratia ſupponit Geometra eſſe lineas, ſigna, ideſt puncta, Arithmeticus vnitates, numeros, hæc dicuntur principia: ſimiliter in qualibet peculiari demonſtratione non demonſtramus ſubiectum eſſe, nec medium, dicuntur principia: hoc autem non ſolum de ſimplicibus principijs, ſed etiam de complexis, quales ſunt propoſitiones, dignitates, & præmiſſæ in demonſtrationibus ſingulis: hæc enim omnia, vt non demonſtrantur in ſcientia illa, vera eſſe dicuntur principia ſcientiæ, vt vero præmiſſæ in illa demonſtratione cuius ſunt, non demonſtrantur, illius principia dicuntur: & vniuerſaliter, quod in ſcientia, aut demonſtratione, quod illic non

hic non demonſtretur eſſe, ſed ſupponatur, id eſt principium, ſiue ſimplex, ſiue complexum ſit.

a **Quid quidẽ igitur ſignificẽt &c.**

Aſſig at id in quo principia, & ea quorum principia ſunt, conueniant oportet autem per principia hic non ſolum complexa, ſed etiam ſimplicia, vti diximus, intelligere, per ea vero, quæ ex principijs ſunt, ſeu per princ piata, etiam complexa, quæ concluſiones ſunt, & incomplexa, ſeu ſimplicia, quæ ſunt paſſiones, & quęſita, eſt ergo conuenientia inter hæc, quòd de omnib oportet in demonſtrationibus, & in ſcientijs, ſupponere, quid ſignificent: hæc enim non demonſtratur in ſciẽtijs, nec de principijs, nec de principiatis: at diſcrimẽ eſt, quod de principijs omnibus propter id oportet ſupponere, quòd ſint, ſi ſimplicia quòd exiſtant, ſi complexa, quod vera ſint; at de principiatis id demonſtramus; nam concluſionem veram eſſe demonſtramus, ſimiliter ipſam paſſionem ineſſe demonſtramus, non autẽ ſupponimus. Ariſtoteles ponit exempla in ſimplicibus principijs & principiatis ſolũ, nempe in ſubiectis, vt vnitate, & magnitudine, in paſſionibus, vt in recto, & triangulo.

b **Sunt autem quibus vtuntur in demonſtratiuis, &c.**

Principia præſertim complexa hic diuidit in communia, & propria, communia ſunt, quæ ſcientiam illam tranſcendunt, vt ſi ab æqualibus æqualia demas, reſtantæ qualia. hoc enim pluribus ineſt ſcientijs: propria vero, quæ ex his, quæ in ſcientia tali ſunt, conſtant, vt linea eſt magnitudo in diuiſibilis ſecundum latitudinem; rectum eſt cuius extrema non exeunt a medio, hæc enim geometrica ſunt. Poſſes dubitare, cum ſcientia ex proprijs procedat, quomodo principia habet communia? Reſpondetur non vti ſcientias his communibus, vt communia ſunt, ſed vnaquæque ſcientia & demonſtratio ea limitat ad ſuam materiam ad quam eis indiget, vt Geometra dicit, ſi ab æqualibus magnitudinibus æquales demas, Arithmeticus ad numeros contrahit, & ſingulæ demonſtrationes ex ſuis terminis adaptant, nec propter hoc minor eſt uis illorum principiorum, cum ſemper ſit vera & neceſſaria, & immediata: & propterea dicuntur communia ſecundum analogiam, quia ex eis vnaquæque ſcientia accipit pro ſua materia.

Sũt aũt propria quidẽ & hęc, &c. c

Præter propria complexa, quæ aſſignauerat, incomplexum principium aſſignat nempe ſubiectum de quo accipimus quod ſit, & quid ſignificet, & hoc eſt quod dicit Eſſe, & eſſe hoc atque de tali ſubiecto demonſtramus paſſiones, quæ ei per ſe inſunt, & de his, quid ſignificent, ſupponimus. Poſſes dubitare, quare modo ſeparate de ſimplici & incomplexo principio loquitur? Dico & hoc eſt aduertendum, hoc eſſe diſcrimen inter complexum, & ſimplex principium, complexũ enim in commune, & proprium diſtinguitur, at ſimplicia omnia propria sũt ob id primo propria complexa cum ſimplicibus non coniunxit, ſed cum communib. poſtea ſimplicia adiunxit: exempla ponit horũ, quã nota ſunt: irrationalis dicitur quantitas, quæ alteri non communicat in parte aliquorum, vt diameter coſtæ, quæ paſſio geometrica eſt: ineffecti vero dicitur eadem linea, quando ab vno puncto reſilit, ſicut pila; concurrere dicuntur duæ lineę, quę coniunguntur in puncto.

Omnis enim demonſtratiua ſcientia, &c. d

Oſtẽdit ſufficienter de iſtis determinaſſe cum non ſit aliud in demonſtratione pręter paſſionem, & ſubiectum, quæ principiũ eſt ſimplex, & dignitates principia complexa. Dices, quid de concluſione? dico, ſub ſubiecto, & paſſione comprehenditur dices, quid de præmiſſis? dico, ſub dignitatib. eſſe, nam dignitates licet ſub cõmuni forma demonſtrationem non componant, tamen limitatæ, & contractæ propoſitiones, & præmiſſæ fiunt, ex quibus demonſtramus.

Dices, non ne etiam ex propoſitionibus quæ dignitates non ſunt demonſtramus? non enim ſemper Euclides ad dignitates recurrit, ſed per ea quæ demonſtrata ſunt, demonſtrat alia. Dico, ita eſſe, & hoc eſt, quod in præcedentibus verbis dixerat Ariſtotel. demonſtrant per communia, & per ea, quæ demonſtrata ſunt: at quia nullus Dubiũ

perfectam habet demonſtrationem, niſi ad illa indemonſtrabilia perueniat: propterea dixit ex dignitatibus eſſe demonſtrationē, ſed addidit hoc, tanquam ex primis, quia etiam ex demonſtrabilibus ſunt demonſtrationes, ſed non tanquam ex primis, hę enim dignitates ſunt.

6 Quaſdam tamen ſcientias nihil prohibet, &c.

Soluitur dubium ab Ari.

Poſſet quis dubitare, an ſemper illa ſupponere neceſſe ſit reſpondet Ariſt. non opus eſſe ſemper, nam quando ſubiectum eſſe notum eſt, vt calidum eſſe, frigidum eſſe, non opus eſt ſupponere, ſicut quando obſcurum eſt, vt numerum eſſe. ſimiliter de paſſione, cum enim nota eſt ſignificatio, non opus eſt ſupponere, ſicut nec de principijs illis, quæ dignitates ſunt, ſupponimus quid ſignificent, hoc enim notum eſt: quæ vero nota non ſunt, ſupponuntur, quod ſupra et nos diximus de principijs, & dignitatibus concludit; ſiue ſupponantur iſta, ſiue non, ſemper illa tria indemonſtratione eſſe, dignitates, paſſionem, ſubiectum.

Non eſt autem ſuppoſitio.

7 Nota diſcrimen īter quatuor genera prīcipiorū.

Hæc eſt capitis ſecunda pars, in qua diſcrimen inter iſta quatuor principia ponitur, dignitatem, ſuppoſitionem, petitionem, definitionem: dignitas eſt principium neceſſarium, non ſolum in ſe, ſed quòd etiā omnibus videtur, & cognoſcitur neceſſarium, vt quodlibet eſt vel non eſt, & ſimilia. hæc enim lumine naturali ab omnibus cognoſcuntur per ſe abſq; alio medio, poſſes obijcere, non eſt omnibus manifeſtum, quando quidem negari poteſt, reſpondet Ariſt. verbo & voce poſſe negari, ſed non intellectu, ſecundum quem demonſtrationes, & ſyllogiſmos mēſurare oportet, nam rationes exteriores poteſt quis pro libito negare voce, ſed interiores non pro libito negamus. ſunt igitur hæc principia nota, & ab omnib interius neceſſario conceſſa, quæ Albertus in præſenti iterum comparat viſibilibus quæ ſuo lumine videntur, vt ſuperius etiam diximus ex ipſomet.

8 Quæcunque ergo demonſtrabilia.

Suppoſitiones, & petitiones declarat, hæc enim ſunt demonſtrabilia principia, quę cū demonſtrari poſſint, non demonſtrantur ab aliquo, ſed ſine demonſtratione accipiūtur eſſe vera: differunt tamen, ſi enim iſta diſcēti, i. ei, cui ſit demonſtratio, nota ſunt, ac ſi eſsent demonſtrata, dicuntur reſpectu illius ſuppoſitiones, quod ſæpe accidit in argumentando recipit n. qui reſpondet propoſitiones, aliquas abſque probatione, quæ probari poterant, quia illi notæ ſunt: ſi vero diſcenti non ſunt nota, vel quia non eſt vnius opinionis. i quia non ſcit illa, vel quia contrarie opinātur, & illa exiſtimat non eſse, tunc dicuntur petitiones, ſeu poſtulationes, quia demonſtrator petit, vt modo admittat ea, vt demonstratio procedat, & poſtea probabuntur: in quo apparet differētia horum duorum, à dignitatibus, & inter ſe: a dignitatibus quidem, quia ſunt dignitates indemonſtrabiles, & omnibus per se notæ, hæc vero demonſtrabilia, & non omnibus nota: inter se vero, nam ſuppoſitiones vidētur diſcenti, petitiones verò non videntur, vtraque tamen recipiuntur eſse absque demonſtratione, cum demonſtrari queant.

Termini igitur non ſunt ſuppoſitiones, &c. 9

Definitio aliud est principiū in demonſtratione, quod quid ſit notū est, ob id quid non ſit potius explicat, non est igitur ſuppoſitio, nec petitio, quod duplici ratione probat, altera est: quia ſuppoſitiones ſignificant eſſe, vel non eſſe, non autem definitiones, cuius ratio est; nam ſuppoſitiones in propoſitionibus ſunt, ſuppoſitiones sunt propoſitiones, termini vero, & definitiones ſolum intelliguntur, cum in ſimplici intellectus operatione ſint, in qua non eſt propoſitio, ſicut nec videre, vel audire sunt propoſitiones, quia ſimplices cognitiones sunt. Philop. illa verba ſuppoſitiones in propoſitionib. sunt, exponit in hunc ſensum, quòd definitiones ſumptæ in propoſitionib. nempe de definitis enūciatę, ſunt ſuppoſitiones, ut homo est animal rationale, triangulus est figura tribus lineis terminata. & expoſitio etiam bona, mihi tamen videtur prior melior. concludit Ariſtoteles ſuppoſitiones eſſe, ex quibus exiſtentibus ſequitur concluſio, eo quòd ipsæ sunt i. sunt propoſitiones per quas cōcluſio infertur & probatur

Quædam

Quædam notatu digna.

1. Nota. Sunt hic aliquot notanda, primum eſt, iſta tria, ſuppoſitionē, petitionem, definitionem, ſub vnico genere comprehendi, nempe ſub poſitione, cuius meminit c. 2. ſuperiori, nunc tamen numerans ipſas ſpecies reliquit genus, ipſum, nec hoc abſurdum videri debet.

2. Nota. Eſt etiam notādum, ſuppoſitiones, & petitiones eſſe in duplici differentia, quædam ſunt demonſtratiuæ quædam dialecticę, demonſtratiuæ omnes ſunt neceſſariæ, & de his eſt ſermo in præſenti, vnde male docuit Philop. petitiones poſſe eſſe falſas, cum hic dicat Ariſt. eſſe demonſtrabiles. quędam vero dialecticæ, petunt n. & ſupponunt etiam hi qui probabiliter diſputant. atque hæ poſſunt eſſe falſæ, ſunt enim probabiles.

3. Nota. Tertio notandum eſt, eſſe ſuppoſitiones in ſcientia, ſimiliter petitiones, & in demonſtratione peculiari in ſcientia ſuppoſitiones, & petitiones ſunt ſuppoſitiones, quæ cum demonſtrabiles ſunt, ſaltem in alia ſcientia ſupponuntur, vel vt notæ diſcenti, vel vt petitæ, deſeruiunt tamen pro multis cōcluſionibus illius ſcientiæ: ſicut a puncto in punctum lineam ducere, & ſimiles: in demonſtratione vero quælibet præmiſſa, quæ in ea non demonſtrantur dicūtur ſuppoſitiones, aut petitiones in illa demōſtratione: ſi enim ſunt notæ reſpondenti, ſuppoſitiones, ſi vero non, petitiones.

4. Nota. Tandem notandum eſt, cum Ariſt. dicit, ſuppoſitionss, & petitiones eſſe demonſtrabiles, non intelligi ſemper eſſe demonſtrabile demonſtratione propter quid, ſunt n. aliquæ ſuppoſitiones immediatæ, vt quando definitiones de definitis ſumimus, ſed dicūtur demōſtrabiles, vel quia demonſtrari poſſunt, vel non ſunt ita notæ, quin aliqua ratione ſaltem a poſteriori indigeant, & tamē abſque tali probatione proponuntur.

10 Neque autem Geometra falſa ſupponit, &c.

Poſſet quis dubitare, an ſupponere liceat falſa, vt quidam exiſtimant, Geometras falſa ſupponere in ſuis demonſtrationib ſupponunt enim lineam bipedalem, quę forſan eſt tripedalis, & lineam rectam, quæ curua eſt, & ſimilia reſpondetur non licere: nam Geometræ non vtuntur illis ſuppoſitionib. vt ex illis demonſtrent, ſed vt oſtendant, veras lineas, & veras rectas; & veras quantitates, per quas demonſtrant, non ergo vtūtur ſuppoſitionib. falſis, per quas demonſtrant.

Amplius petitio & ſuppoſitio. 11

Hoc eſt alterū argumentum, quo ſuppoſitionem non eſſe ipſam definitionē probat, ſuppoſitio n. & petitio eſt vniuerſalis, & in parte i. particularis: at definitio nec vniuerſalis, nec particularis dicitur, non enim eſt propoſitio, cuius proprium eſt vniuerſalem, vel particularem, eſſe non ergo eſt ſuppoſitio, aut petitio.

Species quidem igitur eſſe, &c. 12

Cū multa de vniuerſalib. locutus ſit, dubium eſſe poſſet, an cum demōſtrationes & definitiones ſint vniuerſalium, opus ſit, ſpecies, i. ideas ipſas vniuerſales ſeparatas ponere, vnum n motiuum Platonis ideas conſtituentis hoc fuit, nempe quia ſcientiæ & definitiones: quę vniuerſalium ſunt, non aliter eſſent. reſpondet Ariſt. non opus eſſe ob demōſtrationes, & ſcientias ideas ſeparatas ponere, ſufficit n. naturam in ipſis ſingularib conſtituere, quę valeat de multis vniuoce prędicari, non aūt ſeparatam, niſi per operationem intellectus multa de vniuerſalib. alibi diximus, ob id hic his ſup ſe d. bimus. vide quęſtionē proęmij ſuper Porphyrium.

Non contingere autem idem ſimul, &c. 13

Locus hic ſumme obſcuritatis eſt ob defectum verborum Ariſt. propterea rē & ſenſus potius, quam orationem, oēs Gręci, Latini, & Arabes explanāt, in ſenſu autem non plene omnes conueniunt, quorum expoſitiones & ſenſus enarrare, prolixum & inutile eſſent: ſumam ex his omnibus, quæ mihi magis veritati videntur conformia, & literæ Ariſt conſonantia: addam autem, quæ videntur ſingulis deeſſe, ac ipſum integrum contextum conabor exponere.

Duo igitur ſunt principia vniuerſaliſſima, quorum veritati innituntur reliqua, alterum negatiuum, ſcilicet de nullo eſt verum affirmare, & negare alterum

affirmatiuam, ſcilicet de quolibet affirmare, vel negare verum eſt his duobus, ſicut & reliquis, demonſtrationibus vtuntur limitatis, & coarctatis, ad peculiarem materiam, quod quidem quando, & quomodo fiat, in præſenti docet Ariſtot quæ eſt tertia pars capitis, de his enim magis videtur dubium cum generaliſſima ſint, quam de alijs incipit autem a negatiue; & dicit, tunc tale principium in demonſtrationem ingredi cum talis eſt concluſio, quæ illo ſic ingredienti indigeat, quando nempe de ſubiecto concluſionis enunciamus aliquod prædicatum affirmando ipſum, & remouendo oppoſitum, vt ſi dicas, Callias eſt animal & non eſſe animal

Ad huiuſmodi concluſionem demonſtrãdam oportet in demonſtratione etiam ſumi tale principium contractum; ſumimus autem ſic ſumendo duos terminos contradictorios: altero affirmato, altero negato & remoto, vt in illa concluſione eadem apparet: ſic autem in demonſtratione ſumi debet. ecce quando liceat tale principium in demonſtratione ſumere, ſed quomodo, & quo loco in demonſtratione eo vtendum, docet. ſunt enim tres termini in demonſtratione, maius extremum nempe pædicatum in maiore, minus extremũ ſubiectum maioris. medium ſcilicet ſubiectum maioris, & prædicatum minoris: tale principium non in medio, nõ in minori extremo, quod dicitur tertium, ſed in primo, id eſt maiori extremo conſtituendum eſt, & dices, omnis homo eſt animal & nõ eſt non animal, Callias eſt homo, ergo Callias eſt animal, & non eſt non animal.

Dubiũ. Dices quare non in medio, & tertio ſumi debet? huic reſpondet Ariſtot. quia eſt inutile prorſus ad talem concluſionem inferendam, nam etiam ſi oppoſitum medii ſumeres abſque negatione ipſius, adhuc ſequitur concluſio: ſimiliter de tertio, nam etiam ſi dicas, omnis homo, & non homo eſt animal, & non eſt non animal, dummodo Callias ſit homo tantum, ſequitur Callias eſt animal; & non eſt non animal, ſimiliter de tertio, etiam ſi enim non Callias ſit homo, dummodo Callias ſit homo, ſequitur eadem concluſio.

Dubiũ. Dices tu quare, & de medio & oppoſito medii enunciamus maius extremum, non de medio autem enunciamus primum, & oppoſitum primi, dicit enim homo, & non homo animal, at homo non dicitur animal & non animal. Reſpond. quia maius extremũ eſt ſuperius medio, non intelligas ſemper id eſſe in demonſtratione, nempe quod ſit ſuperius, ſed hoc eſt argumentum non poſſe tale principium eſſe neceſſarium in medio, quia ſi neceſſarium eſſet, ſemper eſſet, at cum primum eſt ſuperius, non licet argumentũ igitur eſt, nõ eſſe neceſſarium: idem dicendum de tertio: hunc crediderim eſſe integrum ſenſum Ariſtotel. & valde notandum.

Literam igitur ipſum exponamus, non cõtingere autem ſimul, id iſtud principium de nullo eſt verum affirmare, & negare, nulla in demonſtrationem ingreditur, niſi cum opus eſt demonſtrare concluſionem, ſic, id eſt per illud principium, quod ſit cum id in concluſione eſt, tunc autem in demonſtratione accipi ſic debet, accipientibus primum, id eſt maius extremum de medio in maiori quod verum, negare autem non, verum, id eſt affirmando ipſum primum & negando negationem primi: quę falſa erat, non enim dicebatur homo eſt animal, & non animal, hoc enim falſum eſt; dicemus, ergo homo eſt animal & non animal: & remouere contradictorium primi: eſt dicere, quod negare primum, non eſt verum. Expoſitio textus. Nota.

Nil differt. Hic probat non poſſe in medio illud eſſe, quia in medio, & minori extremo poſſumus oppoſitum medii ſumere, etiam oppoſitum minoris extremi dicitur, enim homo, & non homo eſt animal, Callias & non Callias eſt homo: non igitur principium eſt neceſſarium, cũ oppoſitum vere liceat ſumere.

Nam ſi datum eſt. Oſtendit id exemplo quomodo ſit inutile cum medio oppoſitum medii ſumere ad concluſionem inferẽdam, dicens, ſi datum eſt de quo hominem verum eſt dicere: id eſt ſi detur quod Callias ſit homo & non hominem, verum, id eſt, licet verum ſit quod non homo eſt animal, & non, non animal, dummodo detur ſed ſi ſolum hominem, totum nempe hoc, homo eſt animal, & non non animal, erit enim verum, id eſt ſequitur concluſio, Callias eſt animal, & non non animal, vt ſit ſenſus, dummodo homo ſit animal, & nõ non animal.

mal, & Callias ſit homo, ſequitur, quòd Callias ſit animal, & non non animal, ſiue etiam non homo ſit animal, & non Callias homo.

Cauſa autem eſt. Reddit rationem cur id liceat in medio, nempe ſumere ipſum & oppoſitum, quia nempe maius extremum ſuperius eſt, & contingit eſſe, cũ enim conuertibile eſt id non licet: at maius extremũ & oppoſitum in nullo caſu licet verè ſumere, ſed ſemper negando oppoſitum, vti diximus poſtea cõcludit, nihil differre ad con cluſionem duo oppoſita in medio ſumere, & in tertio, non ergo eſt ibi tale principium neceſſarium. Hæc circa literam.

Quædam notatu digna.

1. Nota. Sunt aliqua notanda pro perfecta intel ligentia huius, primum, quando dicit Ariſt. oppoſitum medij poſſe ſumi, vt homo & non homo eſt animal, non intelligas, quòd in vtraque propoſitione id liceat, nam minor erit falſa, vt notat Auer. ſcilicet Callias eſt homo & non homo, ſed ſenſus eſt, ſi in medio tale principium ſumendum eſſet, nunquam medium, & oppoſitum ſumere liceret: at in maiori id fit, non ergo in medio eſt ponendum id principium.

2. Nota. Aduerte ſecundo, non ſolum in maiori oppoſitum medij ſumi poſſe, immo, vt notat Philopo. aliter ſumi eſt impoſſibile, cum primum eſt ſuperius; eſt enim falſum dicere, homo & non non homo eſt animal, & non eſt non animal, cum multa, quæ ſunt non homo, licet non omnia, ſint ani malia.

3. Nota. Aduerte maximæ tertio, quare Ariſtot. non ponat principium hoc in ſubiecto concluſionis, ſed ſolum in prædicato, dicimus enim etiam homo, & non non homo eſt riſibilis. dico cum in ſubiecto eſt, non poteſt poni in demonſtratione, nam eſſet conſequentia ma'a, nec eſſet bona forma, cum detur antecedens verum, & conſequens fal ſum, vt patet in hac omne animal rationa le eſt ſenſitiuum, omnis homo & non non homo eſt animal rationale, non valet, ergo homo & non non homo eſt ſenſitiuus.

4. Nota. Aduerte quarto cum Philopo. tales demonſtrationes, quæ cum hoc principio ſumuntur non eſſe inutiles, quamuis id videatur ſancto Thomæ. ſunt enim, vt dicit Philop multa, quæ apparent ſecundum oppoſita prædicari, vt elementa eſſe corruptibilia & nõ corruptibilia, quia corrumpuntur ſecundum partem, non corrumpuntur ſecun dum totum; ſimiliter cœlum eſſe in loco, & non eſſe in loco, quia ſecundum partes locum habet, non ſecundum totum, & alia huiuſmodi, ex quibus quis poſſet exiſtimare poſſe hæc oppoſita affirmari, aduerſus quos poſſumus, & debemus ſic oppoſitas monſtrare concluſiones.

Aduerte quinto, quamuis iſtud exemplum Ariſt. non ſit demonſtratio propria, quia eſt de ſingulari, puta Callia, tamẽ poſſunt fieri multæ huiuſmodi demonſtrationes, vt ſi dicas, omnis actus habens eſſe. in ſe eſt immortalis, & non non immortalis, anima rationalis eſt talis actus, ergo anima eſt immortalis, & non non immortalis, & ſic etiam in alijs ſit. 5. Nota.

Aduerte ſexto cum Philop. cum audis contradictionem inter terminos, puta homo non homo, animal non animal, nõ intelligas contradictionem perfectam, hæc. n. non niſi in propoſitionibus eſt, ſed eſt quædam imperfecta contradictio, quæ dicitur ſecundum finitos, infinitos terminos. 6. Nota.

Commune autem aut affirmare, &c.

Themiſtius & Philop. voluit, poſtquam Ariſtot. probauit demonſtrationi oſtenſiuæ deſeruire illud principium, modo probet etiam deſeruire demonſtrationem ad impoſſibile. Diuus Thomas verò, & alij hoc ad principium affirmatiuum referunt, vti diximus in principio: & quamuis vtrumque ſit verum, & probabile, magis videtur conſonare literæ ſententia D Thomæ. eſt ergo ſenſus, quòd hoc principium, de quolibet eſt verum affirmare, aut negare, deſeruit demonſtrare ad impoſſibile, ſed debet contrahi ad materiam illius demonſtrationis, ſicut etiam dictum eſt de alijs principijs communibus. Expoſitio Themiſt. & Philop. Expoſitio verior D. Thom.

Propter quod aduerte ex lib. 1 Prior. c 22 & 23. eſſe duplicem ſyllogiſmũ, oſtẽſiuum, & ad impoſſibile, probamus enim aliquam concluſionem dupliciter, vno modo illam Nota de ſyllogiſ. mo oſtẽſiuo, & ad impoſſibile

veram ex veris concludendo, vt qui hominem eſſe riſibilem probaret ſic: omne rationale eſt riſibile, omnis homo eſt rationalis, ergo omnis homo eſt riſibilis: talis ſyllogiſmus, & probatio dicitur oſtenſiua. altero modo eandem concluſionem probamus oſtendendo ſuum cõtradictorium eſſe falſum: cum enim contradictorium hoc aut aliud ſit verum, ſi falſum oſtenditur vnum, probatur alterum verum, talis ſyllogiſmus, & probatio dicitur ad impoſſibile demonſtratio.

Fit autem hoc modo: ſumendo primum contradictorium concluſionis probandæ, puta, nullus homo eſt riſibilis, ſi probanda eſt, homo eſt riſibilis. ſecundo ex eo, cum alia propoſitione vera, inferendo concluſionem falſam in bona conſequentia, vt cum ſit illa bona conſequentia, & concluſio falſa, neceſſarium ſit aliquam pręmiſſam eſſe falſam, quę erit illius primę contradictoria, nam altera coaſſumpta erat vera, ſumitur enim ſic: nullus homo eſt riſibilis, omne rationale eſt riſibile in Cæſare, concluſio eſt falſa, ergo altera præmiſſa: non minor, quia eſt manifeſta, ergo maior eſt contradictoria prioris; tunc tertio vtatur principio contradictorio ſic: aut omnem hominem non eſſe riſibilem, aut aliquem eſſe riſibilem, verum eſt, ſed nullum hominem eſſe riſibilem non eſt verum, ergo hominem riſibilem eſſe, verũ eſt; in quo tertio proceſſu vtor hoc principio affirmatiuo contradicto. & hæc eſt mens Ariſt.

15

Communicant autem omnes ſcientiæ, &c.

Tria genera cõmunia principiorũ.

Concludit ſcientias omnes communicare in iſtis principijs communibus, vt dictum eſt, non tamen in his ex quibus demonſtrant, nec quod demonſtrant. i non in ſubiectis, nec in paſſionibus, nec ſimiliter in propoſitionib ex quibus proxime demonſtrant, nec in concluſione quã demonſtrant.

Vbi aduerte communia principia eſſe in triplici differentia, quædam ſunt communiſſima omnibus ſcientijs, & omnib. demõſtrationibus, qualia ſunt illa duo prædicta; in his vis omnis probatiua, & illatiua nititur, vt dictum eſt: quædam ſunt communia multis quidem ſcientiis, ſed non omnibus, nec vniuerſis demonſtrationib. qualia ſunt illa Mathematica, omne totum eſt maius parte, & ſimilia quædam vni ſcientiæ propria, ſed communia multis illius ſcientiæ demonſtrationibus: vt in Philoſophia naturali, motus eſt in mortali omnes appetũt bonum huiuſmodi ſunt multa in ſingulis artibus mathematicis: in præſenti ſermo eſt de communiſſimis, in his enim ſolum omnes ſcientiæ conueniunt, in reliquis multæ, aut unius ſcientię variæ demonſtrationes, ſed non omnes.

Quomodo principia cõmunia probent aliquam concluſionem.

Aduerte præterea hęc principia communia non per ſe concluſionem probare aliquam, niſi vel limitentur, vel cum alijs ſumantur propoſitionibus, non enim ſemper formaliter ſunt in demonſtratione, ſed virtualiter; vt non ſemper illa priora duo & reliqua in demonſtratione ſunt ſecundum ſe, licet virtus ſaltem priorum ſit ſemper; Eſt enim ſimilitudo, vt enim cauſæ naturales quædam ſunt vniuerſales, varijs affectibus procreandis promptę, vt ſol, cœli, intelligentiæ, nihil tamen producunt eorũ niſi adiunctæ particularibus cauſis, ſol enim cum leone producit leonem, & cum equo equum: ita ſimiliter illa principia communia, non enim ipſa ſola, nec particularia ſola, ſed ſimul vtraque probant, ac ob id dicuntur cõmunia ſecundum analogiam & proportionem, quia ſicut in hac ſcientia cum principiis huius producunt hanc concluſionem: ita etiam in alia ſcientia, & demonſtratione producunt cum aliis particularibus principiis aliam concluſionem, ob id dicuntur principia analoga, & proportionali reſpectu variarum concluſionum particularium quę in variis ſcientiis & demonſtrationibus ſunt. & hoc eſt maxime notandum.

Et dialectica quidem de omnibus, &c. 16

Aduerte diſcrimen inter Dialecticũ, & Metaphyſicũ

Duas ſcientias, ex communibus procedere docet, Dialecticam & Metaphyſicam, ſed diſcrimen eſt inter vtramque, Metaphy. cõia per communia probat, ac propterea demonſtratione vtitur, nam multa probat de ente per cauſas etiam cõcs, & ex communibus procedere non eſt contra id quod dictũ eſt, ſolum hoc eſt traditum, quod propria non licet per communia procedendo demonſtrare, & ſic Dialectica procedit ac ob id non demonſtrari, ſed probabiliter ratiocinatur.

natur, hic enim de Dialectica pro topica ſermo eſt. vij Dialecticus probat amorem eſſe in concupiſcibili per commune, quia vbi eſt vnum contrarium, ibi eſt alterum, odium verò eſt in concupiſcibili, ergo & amor; ſic igitur procedit ex communibus, ſed non demonſtrat.

ubiũ. Solu- r ex . Th. Dices, quomodo dicit quod Metaphyſicus communia illa principia demonſtret, cum ſint immediata? Reſp. S. Th. quem ſequitur Aegid. quòd non a priori demonſtret, ſed contra negantes conatur oſtendere, & declarare, & aliqua via probare. Præterea, quia de illis demonſtrat paſſiones. ſ. quod ſint immediata, quod ſint per ſe nota, & alia. vnum fateor, quod mihi videtur, multa principia per ſe nota habere cauſam quis.n. negare poterit nõ eſſe cauſam quod totum ſit maius parte, & multorum aliorum, ſed quia ſunt per ſe lumine naturali cognita, & non per cauſam, propterea immediata dicuntur: Metaphyſici tamen eſt per tales cauſas, ſi quando occurrerit probare:& hoc eſt quod dixit ſub forma dubitandi (ſi qua tentat monſtrare communia) quia non id facit, niſi contra negantes ea, quod raro occurrunt, ſed hæc in ſecundum librum Metaphyſicæ reſeruentur.

17 Sed Dialectica non eſt ſic definitorum, &c.

Diſcrimen eſt dialecticæ ab alijs ſcientijs, quod non eſt vnius generis definiti, ſicut aliæ ſcientiæ ſunt. aliqui dicunt, quòd quia eſt de argumentatione, quæ aptatur omnibus rebus, ſed melius eſt, quòd non ſit generis vnius, id eſt topica non habet rem certam & materiam circa quam probabiliter diſputet, ſed circa quamcumq; materiam & rem probabiliter diſputando vagatur. Præterea differt ab alijs ſcientijs etiã a Metaphyſica, quòd ſcientiæ vnam partem determinent contradictionis, quam demonſtrant, non enim contradictoria ſimul demonſtrari valent, at Dialectica vtitur vtraque parte contradictionis, & vtramq; probat topicè, ac ob id interrogatione vtitur, quæ fit de parte contradictionis vtraque, quia vtramque expoſitus eſt probare, de qua interrogatione dictum eſt in libro de ſyllogiſmo, 1. Prior, cap. 1. atque hæc de capite octauo.

Demonſtratiuarum ſcientiarum eſſe interrogationes, & reſponſiones proprias, & cæt.
Cap. IX.

SI verò idẽ eſt interrogatio ſyllogiſtica, & propoſitio cõtradictionis: propoſitiones autẽ ſecundum vnamquamque ſcientiam, ex quibus ſyllogiſmus ſecũdum vnãquamque ſcientiam: erit vtiq; aliqua interrogatio ſcientialis ex quibus, qui ſecundum vnamquamq;, proprius fit ſyllogiſmus. 1

Planum igitur, quod non omnis interrogatio geometrica fuerit, neque medicinalis: ſimiliter autem & in alijs: ſed ex quibus aut monſtratur aliquid, de quibus Geometria eſt, aut ex eiſdem monſtratur Geometria, quemadmodum Perſpectiua, conſimiliter autem & in alijs. & de his quidem & rationem ſubijciendam ex geometricis principijs, & concluſionibus. 2

De principijs verò non geometricis, & concluſionibus, rationem non ſubijciendam Geometriæ, inquantum Geometra. conſimiliter autem & in alijs ſcientijs. 3

Neque igitur omnem interrogationem vnuſquiſque ſciẽtificus interrogare debet: neq; omne interrogatum reſpondere de vnoquoq; ſed quę ſecundum ſcientiam determinata ſunt. Si autem diſputabit cum Geometra inquantum Geometra, ſic manifeſtum quod bene, & ſi ex his aliquid monſtret: ſi autem non, non bene. Planum autẽ, quod neque redarguit Geometrã, 4

niſi

niſi ſecũndum accidens.

6 Quare nõ erit in non geometricis de Geometria diſputandum: latebit.n. prauè diſputans. conſimiliter aũt & in alijs ſcientijs ſe habet.

Quoniam autem ſunt geometricę interrogationes, sũt ne igitur & nõ geometricę? & iuxta vnamquã que ſcientiam, quæ ſecundũ ignorantiam qualem nam Geometricę ſunt; Et vtrum ſecundum ignorãtiam ſyllogiſmus, qui ex oppoſitis ſyllogiſmus, aut paralogiſmus.

∴.a.l aliquã Geometricæ ſunt, ἂν ἄριθμον abſque rhythmo & forma.

Secundum Geometriam verò, aut ex alia arte, vt muſica eſt interrogatio non Geometrica de Geometria.

7 coalternas verò coincidere exiſtimare, Geometrica quodammodo, & nõ Geometrica alio mõ.

8 Duplex enim hoc; quemadmodum irrhytmicum: & alterum quidem non Geometricũm, eo quòd non habet, quemadmodum irrhythmicum: alterum verò eo quod male habet. & ignorantia hæc, & quæ ex talibus principijs cõtraria.

9 In Mathematicis verò non eſt ſimiliter paralogiſmus, quoniã medium eſt ſemper, quod duplex, de hoc enim omni, & hoc rurſus, de alio dicitur omni: quod autem prædicatur non dicitur omne.

10 Hęc autem ſunt, ac ſi intellectione viderentur. In rationibus verò latet. nunquid omnis circulus figura; ſi vero deſcripſerit, planũ. quid autem, carmina circulus; manifeſtum, quod non ſunt.

Vide primo Elẽchorum c.9.

11 Non oportet autem inſtantiam in ipſum ferre, ſi ſit ꝓpoſitio inductiua, quemadmodum enim neque propoſitio eſt, quæ non eſt in pluribus, non enim erit in omnibus: ex vniuerſalib. autem ſyllogiſmus: planum quod neque inſtantia, eædem enim propoſitiones, & inſtantiæ. quam.n. fert inſtantiam, hæc fieri poteſt propoſitio, aut demonſtratiua, aut dialectica.

Vide ꝑ hoc Ari ſt. 2. To pi. non longe a principio. ibi, amplius problema propoſitioni faciẽtem ſibi ipſi inſtare.

12 Contingit autem quoſdam non ſyllogiſtice dicere, eo quod ex vtriſque cõſequentia accipiunt, quemadmodũ & Cęnus facit. quod ignis in multiplicata ꝓportione, etenim ignis celeriter gignitur, vt ait: & hæc eſt proportio. ſic autem non eſt ſyllogiſmus, niſi celerrimã proportionẽ ſequatã multiplex: & ignẽ celerrima in mõtu proportionem.

13 Aliquando quidẽ igitur nõ cõtingit ſyllogizare ex acceptis: nonnunquã verò contingit, ſed non vr̃.

14 Si autem impoſſibile eſſet ex falſo verum monſtrare. facile vtique eſſet reſoluere. conuerteretur.n. ex neceſſitate. Sit.n. A. ens. hoc autem exiſtente, hęc ſunt, quæ noui, quod ſunt, vt B. Ex his itaque monſtrabo quod illud eſt. Conuertuntur autẽ magis quæ ſunt in Mathematicis: quoniam nullum accidens accipiunt, (ſed & hoc differunt ab ijs, quæ ſunt in diſpoſitionibus) ſed definitiones.

15 Augentur autẽ non per media, ſed eo quod aſſumunt. Vt A. de B. hoc autem de C. rurſus hoc de D. & hoc in infinitum. Et latius. ∴ vt A. & de C. & de E. vt eſt numerus quantus, vel & infinitus, hoc in quo A. impar numerus quantus, in quo B. numerus impar, in quo

∴ Cod. mul. leg. vt A. de B. ſed male, & iõ Ioã. Gr. dicit legendum eſſe vt A de B. & de D.

quo C. eſt igitur A. de C. & eſt par quantus numerus, in quo D. par vero numerus, in quo E. eſt igitur A. de E.

1 Si autem idem eſt interrogatio ſyllogiſtica,&c.

Cum & concluſiones, & propoſitiones, & principia propria eſſe in demonſtratione qualibet, ſcientia docuiſſet, nunc etiam interrogationes, & reſponſiones, ac alia propria eſſe docet: atque in tres partes caput eſt diuiſum; in prima interrogationes, reſponſiones, diſputationes proprias eſſe in ſcientiis traditur: in ſecunda eſſe etiam proprias innterrogationes ſecundũ ignorantiam: in tertio vero de defectibus in ſyllogiſmis ſciẽtiarum differit proponit igitur hanc concluſionem, interrogationes ſunt propriæ in ſcientia qualibet; & affert hanc probationẽ: propoſitiones ex quibus ſyllogiſmi ſcientiarum fiunt, ſunt proprii in qualibet ſcientia, ſed interrogationes ſyllogiſticæ ſunt propoſitiones, ergo interrogationes ſunt propriæ in qualibet ſcientia, minorem in principio, ſuo more, ponit.

Dub. Circa hæc dubitabis primo, quomodo hic interrogationes in ſcientia & demonſtrationes ponat, cum in fine capitis præcedentis hoc Dialecticæ proprium eſſe dixerit. Reſp S. Tho quem ſequuntur Aegid. & alij Philoſophi Demonſtratorem, & Dialecticum demonſtrare, ſed cum magna differentia, nam Dialecticus interrogat concluſionem, & propoſitiones, ex quibus ſyllogizat, Demonſtrator vero ſolam interrogat concluſionem, propoſitiones accipit, cuius rationem dat Aegid Dialecticus n. cum ex communibus procedat, poteſt non ſolum concluſionem, ſed etiam propoſitiones negatas probare: at Demonſtrator concluſionem, quidem negatam demonſtrabit, ſed non propoſitiones, ideo eas non interrogat; ſicut Dialecticus. eſt etiam altera differentia, nam Dialecticus concluſionem interrogat, paratus quamcunque contradictionis partem probare, at Demonſtrator partem veram, & neceſſariam probat, ſic ergo ad dubium Reſpondeat, quia hæc ſolutio non videtur conſona. Ariſtot. (nam hic loquitur de interrogationibus demonſtratiuis, quæ ſunt propoſitiones, & non de concluſionibus) reſpondet etiam eſſe interrogationes propoſitionum, ſed demonſtrabiliũ, quæ ſunt concluſiones, & poſtea ſumunt ad alias probandas tanquam propoſitiones, hæc ſolutio non mihi placet, cum abſolute Ariſt. interrogationes vocet propoſitiones, propterea dico etiam demonſtratorem interrogare propoſitiones, non vt indifferenter ſumat conſenſum reſpondentis, ſed vt euidentiam, & certitudinem etiam a reſpondente venetur, ſæpe enim interrogamus etiam neceſſaria, vt ſimul aquieſcere reſpõdentem faciamus qua via ſæpe vtitur. Plato quod ſi acciderit reſpondentem non cõcedere, licet non demonſtremus eas, tamen declaramus exemplo, inductione, aut ad incommodum ducentes; de his igitur interrogationibus demonſtrationis eſt hic ſermo, quæ variæ ſunt a Dialecticis, & ſic ſoluitur dubium; Dialecticus enim de vtraque parte contradictionis petit, quia vtraque vtitur non demonſtrator ſic facit.

2. Dub. Dubitatis præterea, quid per interrogationem ſyllogiſticam intelligatur, dico, non intelligi ſyllogiſticam. i. Dialecticã vt vult Philop. ſed intelligitur ea interrogatio, quæ propoſitionem petit cui reſpondere poſſumus, ita eſſe vel non eſſe: ſunt enim multæ aliæ interrogationes, vt vnde venis? cur ferrum trahitur a magnete? hæc. n. non ſunt ſyllogiſticæ, etiam dicitur interrogatio ſyllogiſtica. i. ex quibus ſyllogiſmus componitur, ad excludendam quæſtionem quæ eſt interrogatio concluſionis. Dubitatur præterea, quomodo interrogationes propoſitiones dicantur, non enim ex eis ſyllogiſmus conficitur. Reſp. S Th. & Alb. tract. 3. c. 4. dici propoſitiones ſecundum ſubſtantiam, eadem enim eſt res, propoſitio, & interrogatio, modo ſolo differunt. Tandem dubitabis quid per propoſitionem contradictionis intelligere oporteat, dico, propoſitionem, quæ eſt vna pars contradictionis, qualis eſt demonſtratiua. 3. Dub.

Manifeſtum itaque, quod non omnis, &c.

Infert, non omnem interrogationem eſſe geometricam, aut medicinalem. i. non omnes

omnes interrogationes, quæ in particularibus ſcientijs ſunt, ſunt illarum propriæ, ſed hæ duæ ſunt propriæ Geometriæ, altera, quæ ſit propoſitionum ex quibus cōcluſiones geometricæ probantur altera propoſitionum, ex quibus in Perſpectiua concluſiones probantur: & vniuerſaliter duæ ſunt interrogationes ſcientiæ cuilibet familiares eæ, ex quibus ipſius concluſiones probantur, & eæ ex quibus quę in ſubalternata ſūt etiam probantur, nota literam, aut quod ex eiſdem monſtratur, &c. ideſt aut eæ interrogationes etiam ſunt geometricæ, ex quibus eiuſdem monſtratur aliquid, vt viſibilia, i. monſtrantur quæ ſunt perſpectiua.

3 Et de ijs quidem & rationem ponere, &c.

Hæc ſunt verba continua præcedentib. ſenſus eſt, de his etiam. ſ. perſpectiuis principiis reddenda eſt ratio Geometriæ, ac ideo talium propoſitionum interrogationes, per quas perſpectiua probantur, ſunt geometricæ: idem etiam in alijs ſubalternis dicēdum eſt: at ſuamet principia nulla ſcientia probat, nec ipſorum propter quid reddit, non.n. Geometra, vt Geometra ſua principia probat, ſicut probat ſubalternatæ principia: dico, vt Geometra, quia ſecundum alia artem accidere poteſt principia alicuius ſcientiæ probare, vt notum eſt.

4 Neq; omne eſt vtiq; vnum, &c.

Infert ſecundo, cum ſint propriæ interrogationes in qualibet ſcientia, non eſſe interrogandum quemlibet ſcientem quamcunq; rem, non enim Geometram omnia interrogabis, nec Arithmeticum, ſed quæ propria illius ſunt; nec ſimiliter quilibet artifex tenetur, nec debet cuilibet interrogationi reſpondere, imò in diſputatione nullus aliquem artificem redarguit, niſi ex principijs illius artis redarguat, qui enim Geometram de re phyſica conuincit, per accidens, non vt Geometram conuincit. oportet ergo & ex proprijs diſputare, & redarguere, non ex extraneis illius artis.

5 Quare non vtique erit in non geometricis, &c.

Concludit, non eſſe diſputandū in Geometria de non geometricis principijs & rebus, latebit.n. praue diſputans, i. in illa arte non poterit cognoſci an praue diſputet cum non ex illius principijs procedat, vel ſecundum Themiſt. in non geometricis. i. cum ignaris Geometriæ, non eſt geometricè diſputandum, quia non poterit ab illis percipi, qñ praue diſputetur vel aliter, ne diſputetur in Geometria non geometrice quia ſi ſic diſputatur, eſt praua diſputatio, & non apparet, cūm diſputatio in Geometria fiat.

6 Quoniam autem ſunt geometricæ, &c.

Hæc eſt ſecunda pars capitis, in qua tres quæſtiones proponit, prima eſt, (1. quęſt.) vtrum ſicut ſunt in ſcientijs, puta in Geometria interrogationes geometricæ, ita ēt ſint ageometricæ. Altera quęſtio eſt (2. quęſt.) (quia vt poſtea dicturus eſt, ſunt duæ interrogationes ageometricæ, ſeu amuſicæ, vt ita dicam, & ſecundum quamlibet ſciētiam; vna eſt ſecundum ignorantiā negationis: altera eſt ſecundum ignorantiam malæ & prauæ diſputationis) dubitat ſecundum quam harum ignorantiarū, interrogationes factæ in ſcientia, magis vicinæ ſint & proximæ illi ſcientiæ: vnde ſic lege literam Boetij; eſt his interrogationib. quæ ſecundum ignorantiam fiunt in Geometria qualis eſt geometrica, & ſecundum vnamquamq; ſcientiam, i. ita petitur in illis ſcientijs. Tertia quæſtio eſt, (3. quęſt.) cūm duplex ſit vitium in ſyllogiſmo facto in ſcientijs, & ſecundum formam: qualis eſt paralogiſmus, & ſecundum materiam, qualis eſt is qui ex oppoſitis ſcientiæ procedit, vter ex his magis dicatur ſyllogiſmus ignorantiæ in illa ſcientia & arte. Hæ ſunt quęſtiones tres.

7 Secundum geometriam, &c.

Solutio duarum primarū quęſtionum.

Soluit duas priores quæſtiones, diſtinguendo duas ageometricas quęſtiones, ſeu potius interrogationes. altera eſt, quæ fit in Geometria de re muſica, ſi enim Geometram interroges ea quæ aliarum ſunt ſcientiarum, interrogationes ageometricæ ſunt, altera eſt quæ fit in Geometria de oppoſitio eius quod in Geometria eſt, vt ſi interroges, an parallelæ concurrant, hæc ageometrica eſt interrogatio, non ſicut prior, nam prior de materia extranea a Geometria erat, hæc de eadem materia, ſed de oppoſito principio. idem poteris cuilibet ſcientiæ adaptare, in omni enim hæ duæ fiunt interrogationes a ſcientia alienæ, & in hoc reſpon-

detur

detur ad primam quæſtionem; ſunt.n. a geometricæ quæſtiones poſtea has duas comparat, & eā quæ ex oppoſitis eſt, magis ad geometriā accedere docet, cum fere ex materia eadē ſit, quamuis non ſit prorſus geometrica, cum ex oppoſitis ſit: & ex hoc ſoluitur ſecunda quæſtio Nota literam textus ſic legendam. interrogatio non geometrica, i.a geometrica eſt aut ſecundū geometriā, puta quæ ex eadem materia, ſed oppoſito mō aut ex alia arte, vt ex Muſica eſt, vti diximus.

8 Dupliciter autem hoc eſt vt Arithmetici, &c.

Ex vocabulo, ageometricum nempe, ſumit rationem diſtinctionis prædictæ, nam ageometricum vno modo dicitur pure negatiuè, quod nullo modo ad Geometriam pertinet, quales ſunt illæ interrogationes aliarum ſcientiārū quæ in Geometria fiunt: altero modo priuatiue; quod aliquo modo ad Geometriam pertinet, ſed oppoſito modo ſumptum, & ponit exemplum, arythmeticum, ſeu inconſonans duobus his modis dici poteſt, ſicut ageometricum; & quod nō habet prorſus conſonantiam, quod vocat in non habendo, & quod malam habet conſonantiam, quod vocat in prauè habendo: vbi nota duplicem ignorantiam, altera eſt puræ negationis, quæ eſt in non habendo prorſus illam ſcientiam, altera eſt prauæ diſpoſitionis, quæ eſt oppoſitum ſcientiæ existimare illæ interrogationes ageometricæ, quæ ſunt ex alijs ſcientijs, dicuntur ſecundum ignorantiā negationis, quæ verò ſunt ex oppoſitis, ſunt prauæ diſpoſitionis, vt petebamus in ſecunda quæſtione. Ignorantia quæ eſt ex talibus principijs. i. ignorantia prauæ diſpoſitionis iſta eſt contraria ſcientiæ; ex quo patet ſolutio tertiæ quæſtionis, magis enim igonrat ſcientiam, qui in materia, quàm qui in forma ſyllogiſmi deficit.

9 In doctrinis autem non eſt ſimiliter, &c.

Tertia capitis pars hæc eſt, quamuis autē Caietanus, & alij velint hic tertiæ quæſtioni reſponderi, melius eſt cum Philop. dicere iam reſponſum eſſe, vt diximus, hic aūt vult Ariſt. diſcrimen inter ſyllogiſmos ſcientiarum præſertim Mathematicarū quas doctrinas vocat, & inter ſyllogiſmos dialecticos aſſignare; ac primum circa defectus qui in ſyllogiſmi forma accidunt, quorum primus eorū qui in dictione ſunt, eſt æquiuocatio, hanc in ſcientiarum rationib. non euenire oſtendit, quia medium, inquit, eſt duplex, dicitur enim de omni in minori, & de ipſo omni in maiori aliud dicitur: vt autem explicaret quòd vniuerſalitas non eſt prædicato, ſed ſubiecto addenda, non enim homo eſt omne animal, propterea adiunxit, quòd prædicatur, non dicitur omne, quod idem dixerat lib. de interpret.

Dices, quod vocat mediū duplex? Auer. reſpondet per mediū duplex intelligi, quod medium ſit vnum, & voce, & re ſignificata, in æquiuocatione enim medium ſimpliciter eſt vnum, nempe voce ſola. Expoſitio Auer.

Sed melius Philop. per medium duplex intelligit, quòd idem medium bis ſumatur, & in maiori, & in minori, & de omni, quod in æquiuoco non eſt, cum pro vno in maiori, pro altero in minori ſumatur hoc autem frequentius accidit in dialecticis, quam in demonſtratiuis, cuius rationem aſſignat Philop. nam quælibet ſcientia determinatas res continet, & determinata vocabula ad illas res, ideo animus ſciētis minus eſt vagus in rerum appræhenſione, quàm Dialecticus, qui circa òmnia vagatur: propterea ei æquiuocationes accidunt, cum plura ſub vno vocabulo coniungit, v. g. Geometra per circulum quandam figuram concipit, qui eam conſiderat, Poeta verò quoddam carminis genus, quia id tractat: propterea neutri accidit æquiuocatio; Dialecticus verò, qui circa vtrumque diſputat, vtrumque appræhendit, & exponitur errori æquiuocationis. Hæc eſt mens Philop. Expoſitio Philop.

Quamuis poſſemus etiam dicere, per medium duplex voluiſſe dicere, ſ. quod in maiori, & minori, bis de omni ſumatur: raro autem hoc in æquiuocatione accidit, in qua ſæpe altera præmiſſa particularis eſt. 3. Alia expoſitio.

Hæc autem ſunt, vt eſt videre. 10

Poteſt dici poſtquam Ariſtot. propoſuit medium dupliciter ſumi de omni in demonſtratione, hic proſequi rationem explicando differentiam à ſyllogiſmo dialectico, vt totum ſit vna ratio, quod mihi magis placet, vel quòd ſit noua ratio, ſcilicet quę ſunt in ſcientijs ſunt perſpicua, & præſentia intellectui, ſunt quæ videtur; at Dialectica, cum

oratio-

orationes, & ſermones conſideret, non ita perſpicuas res habet, ob id magis in ea ſit æquiuocatio, nam æquiuocatio magis ad nomẽ fit, quam ad rem & intellectum: v g. ſi circulus deſcriberetur, clarum eſt, quod non eſſet æquiuocatio, nullus n. carmen circulum talem concederet, ſic Mathematicus res velut deſcriptas tractat, at in nomine quo Dialecticus vtitur, æquiuocatio eſt: ob id igitur minus in ſcientijs fit æquiuocatio. vide de hoc eodem ipſum Ariſt. 1. Elenh. c. 9. vbi id ipſum latius docet, & eodem exemplo vſus eſt.

11 Non oportet autem inſtãtiam.

Hunc locum adeo difficilem exiſtimauit Philop. vt alios interpretes expectaret, adducit tamen quandam expoſitionem; quæ illi non placet, illam tamen recipit S. Tho. & alij, vt velit Ariſt. docere modum quo demonſtrationibus inſtamus, diuerſum ab eo, quo in dialecticis inſtamus: inſtantia enim debet in ſcientijs eſſe vniuerſalis, vt ſi fiat ille paralogiſmus, omnis circulus eſt figura, carmen eſt circulus, ergo carmen eſt figura: ſi volumus inſtare minori, per vniuerſalem inſtantia fiet, probando nullum carmen eſſe circulum, non per ſingularia, ſic, omnis circulus eſt figura. nullum carmen eſt figura, ergo nullum carmen eſt circulus. quòd autem inſtantia debeat eſſe vniuerſalis, probat Ariſt. quia inſtantia fit propoſitio poſtea, ſiue dialectica, ſiue demonſtratiua, ad faciendum ſyllogiſmum, ſed ſi inſtantia eſſet ex ſingularibus non eſſet in pluribus, nec vniuerſalis, ideo nec apta ad ſyllogiſmum ex vniuerſalibus

Hoc eſt, quod Philo diſplicet, nam inſtantia ſemper eſt concluſio illata contra reſpõdentis dicta, non ergo eſt propoſitio. adhoc tamen videtur tacite reſpondere S. Thom. quod licèt inſtantia ſit prima concluſio, tamen ſumitur poſtea tanquam propoſitio ad inferendum aliud oppoſitum reſpondenti, & hoc idem dicebant illi, quæ citat Philop. & ponit eorum exemplum: v g. ſumatur illa inſtantia præcedens, nullum carmen eſt circulus, quæ erat concluſio, & ſi dicatur, nullum carmen eſt circulus, circulus eſt figura, ergo nullum carmen eſt figura: ecce enim intuli oppoſitum concluſionis prioris paralogiſmi: ſed profectò hoc exemplum eſt repræhendendum, & miror cur Philop. id diſſimulauerit, eſt n. in prima figura ex minori negatiua poſſent quidem alia exempla poni, ſed dubium eſt, nam c. 4. inſtantias particulares contra propoſitiones de omni poſuit: vnde videtur poſſe inſtari particulariter in ſcientijs.

Ob id dico, ſaluo meliori iudicio, dupliciter nos inſtare in ſcientijs, aut ad deſtruendum tantum falſam demonſtrationem, aut non ſolum ad deſtruendum, ſed etiam ad conſtruendam oppoſitam demonſtrationẽ, & tunc inſtantias vniuerſales ponimus, quippe cum ex eis futura ſit demonſtratio, quod non opus eſt etiam in dialecticis conſtructionibus oppoſitorum: & hoc eſt quod hic docet, aliter inſtantias tales eſſe in ſcientijs aliter in dialecticis: v g. dicat quis, nulla virtus eſt qualitas, omnis iuſtitia eſt virtus, ergo nulla iuſtitia eſt qualitas, ſic inſto maiori, omnis habitus eſt qualitas, omnis virtus eſt habitus, ergo omnis virtus eſt qualitas. iterum per hanc demonſtro oppoſitum alterius concluſionis ſic, omnis virtus eſt qualitas, omnis iuſtitia eſt virtus, ergo omnis iuſtitia eſt qualitas, hoc autem ſæpè accidit. 2. Expoſitio.

Contingit autem quoſdam. 12

Defectum tradit qui aliquando accidit in ſcientijs, nempe ſumere medium conſequens, & ſuperius vtraque extremitate; tũc n. eſt vitium in ſecunda figura ex puris affirmatiuis, quomodo argumentabatur Cæneus Philoſophus volens demonſtrare ignẽ in multiplicata analogia fieri, & ſumebat pro medio quid ſuperius, nempe celeriter generari, & dicebat, quod in multiplicata analogia fit, celeriter generatur, ignis celeriter generatur, ergo ignis in multiplicata proportione fit. aduerte circa hanc rationem, ignem in multiplicata analogia fieri, eſſe, quòd ſemper maior fiat ignis, quàm erat materia, ex qua factus erat, vt experientia monſtrat. ex parua enim ſtuppa fit magna flamma; quod vero celeriter generetur eſt, quod paruo tempore eius productio fiat, vt notum eſt.

Sed quid per multiplicatam analogiam intelligat exponit Philoponus cum Proclo, intelligi proportionem multiplicem in quo repræhendit Alex. qui ſuper particularem Quid multiplicata analogia.

cularē intelligebat'. Dices, quare multiplex proportio cito generatur?reſpondet Philop. quia ſtatim per numeri duplationem fit, vt patet 1 2 4 8 16 32 quilibet.n.numerus ex his eſt duplus ſuo dimidio,& multiplex ad priores,ſed pace Philop.citius fit multiplex quàm ſic,non ſolum.n. per duplationē, ſed per generationem cuiuſque numeri,ſunt.n. multiplices ad vnitatē:vt patet 1 2 3,4 5 6 Cæneus igitur medium cōe ſumebat, oporbat enim conuerſa maiori dicere, quod celeriter generatur, in multiplicata proportione fit, ignis celeriter generatur,ergo &c. Sed tunc maior eſſet falſa nam aliqua celeriter generantur,& nō in multiplicata analogia, vt cū aer cito fit aqua,quia erat aliàs maximè diſpoſitus,& tamen aqua in minori proportione fit,quia eſt denſior aere,non igitur bene demonſtrauit Cæneus.

13 Aliquando quidem igitur non contingit, &c.

Quādo doceat argumētari exduabus affirmatiuis ī ſecunda figura.

Docet aliquando ex acceptis, puta affirmatiuis, in ſecunda figura licere argumentari, intellige cum ſunt termini conuertibiles,aliquando non licere,cum non ſunt conuertibiles, quamuis talis ſyllogiſmus in cōuertibilibus nonvideatur,i fit impe fectus, quouſque per conuerſionem in primam figuram reſtituatur: vt omne riſibile eſt animal rationale, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt riſibilis:conuerſa vniuerſaliter maiori, fit prima figura in hoc vult oſtendere Ariſt vt D. Tho & alij dicunt, hunc defectum raro committi in demonſtrationibus præcipuis, in quibus ſemper ferè termini ſunt conuertibiles,non enim ſyllogiſmus qui ex puris affirmatiuis in ſecunda figura fit, vitioſus eſt,cum termini conuertibiles ſumuntur.

Si autem eſſet impoſſibile.

14 Quid reſolutio.

Aliam differentiam, vt omnes fatentur Ariſto. aſſignat inter demonſtrationem, & ſyllogiſmum dialecticum, nempe faciliorē eſſe reſolutionem in demonſtratione,quàm in ſyllogiſmo dialectico. eſt autem reſolutio, vt notat Themiſt c 26 & Philop.vera concluſione propoſita, propoſitionum ex quibus confecta & collecta eſt exquiſitio & inuentio: Eſt autem diſcrimen inter concluſionem veram dialecticam, & demonſtratiuam,quod dialectica,cum ex probabilibus ſit ſyllogizata, probabilia autem ſint multa, & vera, & falſa, talis concluſio ex multis,tum veris,tum falſis ſyllogizari poteſt,ob id non habet determinata principia, ex quibus syllogizetur: propterea eſt difficilis reſolutio. at concluſio demonſtratiua ex veris tantum, non quibuſcumque, ſed neceſſariis colligitur, hæc autem determinata ſunt,propterea eſt facilior reſolutio in demonſtratione.

Hoc igitur est quod dicit Ariſt. ſi verum non poſſet ex falſo colligi,ſed ſemper ex vero,facile eſſe reſoluere,nam tunc conuerterentur concluſio & propoſitiones:intellige, quo ad veritatem, ita vt ſi propoſitiones veræ,etiam concluſio vera,& ſi concluſio vera,etiam propoſitiones eſſent, vt ſi A.eſt, nempe concluſio,B.nempe præmiſſæ etiam ſunt,& econtra, quòd ſi conuertuntur,facile erit per concluſionem præmiſſas indagare & reſoluere:at cum non ita ſit, immo verum ex falſo ſequi poſſit, non erit talis conuerſio,quod in dialecticis fit:ideo reſolutio concluſionū in propoſitiones veras est difficilis. In mathematicis verò demonstrationibus, cum non per accidentia fiant propoſitiones, ſed per definitiones, & ea quæ per ſe ſunt,nō est reſolutio difficilis, v g quòd homo ſit animal, poteſt dialectice probari, quia loquitur,quia currit,quia legit,& per alia multa; & ſic quia concluſio eſt vera, & ob id illæ propoſitiones veræ eſſent, adhuc facilius eſſet talem concluſionem reſoluere:at poteſt concluſio eſſe vera, & illa omnia ex quibus ſyllogizari poteſt falſa, propterea difficile eſt eā in propoſitiones ſuas probatiuas reſoluere;at in demonſtratione, cum ex veritate concluſionis ſequatur etiā veritas propoſitionum, non est ea difficultas in resolutione circa propoſitiones, cum determinatæ sunt & veræ.

Augentur aūt non p media,&c. 15

Confirmat indeterminationem propoſitionum in Dialectica,ex diuerſo augmento demonſtrationum.eſt enim triplex augmentum, primum in poſt ſumendo; cum per concluſionem probatam iterum aliam, & per hanc aliam probamus, & hoc augmentum etiam eſt in demonſtratione, vt patet in Euclide; per vnam enim probatam

aliam

aliam demonſtramus: alterum augmentum eſt in ſumendo ad latus, cum aliquam ſuperiorem paſſionem de varijs inferioribus per media varia demonſtramus, vt ſenſibile de homine per rationale, & de equo per hinnibile: exemplum Ariſt. eſt numerus infinitus. i. communi qui vocetur A. demonſtretur de impari i. de ternario: qui dicitur C. per imparem quantum. i. imparem in communi ſit B. dices igitur omnis impar eſt numerus denarius eſt impar; ergo ternarius eſt numerus: rurſum idem A. nempe numerus demonſtretur de pari nempe quaternario, qui ſit: Et per parem quantum ideſt in communi qui ſit D. dices, omnis par, eſt numerus, quaternarius eſt par, ergo eſt numerus; & ſic etiam augentur demonſtrationes tertium argumentum eſt, per media varia demonſtrando eandem concluſionem, & hoc non fit in demonſtrationibus, nam vnius effectus vnum eſt principale mediū, in dialectica, id fit, vt diximus, ideo difficilis eſt reſolutio.

Dubiū. Dices, nonne etiam per varias cauſas augentur demonſtrationes, cum vnum multis cauſis demonſtrari poſſit? dico, verum eſſe at in eodem genere non multiplicantur demonſtrationes: cum autem Mathematicæ ſcientiæ fere per vnicum genus cauſæ demonſtrent, non contingit in talibus demonſtrationibus multiplicari media: & hoc tantum intendit in præſenti.

De demonſtrationum. Quod, & Propter quid, ſpetiebus ac differentijs. Cap. X.

1 QVod vero differt, & propter quid ſcire, primū quidem in eadem ſciētia, & in hac dupliciter. Vno quidem modo, ſi non par immediata efficiatur ſyllogiſmus: nō enim accipitur prima cauſa: ſcientia vero ipſius propter quid ſecundum primam cauſam.

Alio aūt, ſi per immediata quidem, ſed non per cauſam, ſed per notius eorum, quæ conuertūtur. nihil enim prohibet eorū, quæ conuerſim prędicantur, notius aliquādo eſſe, quod eſt non cauſa. quare erit per hoc demonſtratio.

Vt quod planetæ prope, per id quod nō ſcintillāt ſit in quo C. planetæ: in quo B. non ſcintillare; in quo A. prope eſſe. verum itaque B. de C. dicere: planetæ. n. non ſcintillant. ſed & A. de B. quod. n. nō ſcintillat prope eſt. hoc autem acceptū ſit per inductionē, aut per ſenſum. neceſſe igitur A. ineſſe ipſi C. quare demonſtratum fuit, ꝙ planetæ prope ſunt. Hic igitur ſyllogiſmus non ipſius propter quid, ſed ipſius quod eſt, non. n. propter non ſcintillare, prope ſunt: ſed propterea quia prope ſunt, non ſcintillāt. Euenit aūt & per alterum monſtrari alterum: & erit ipſius propter quid demonſtratio. Vt ſit C. planetę: in quo B. prope eſſe: A. non ſcintillare. ineſt itaque & B. ipſi C. ·. quare & ipſi C. A. & A. ipſi B. non ſcintillare. & eſt ſyllogiſmus ipſius propter quid, accepta enim eſt prima cauſa. ·al l. & A ipſi B. non ſcintillare: quare & ipſi C. A.

Rurſus quemadmodū lunā mōſtrat, quod ſphærica, per augmēta. ſi. n. quod ita augetur eſt ſphæricū. augetur aūt luna. planū quod ſphærica. ſic igitur ipſius qđ, factus fuit ſyllogiſmus. Econuerſo aūt poſito medio ipſius ꝑꝑ quid, non. n. propter augmenta eſt ſphærica: ſed quia eſt ſphærica, accipit augumēta talia, Luna, in quo C. ſphærica in quo B. augmentum in quo A. 3

In quibus aūt media non conuertuntur, & eſt notius, qđ non eſt

cauſa,

cauſa,ipſum quidem quod,mõſtratur,ipſum aũt propter quid, non.

5 Amplius in quibus mediũ extra ponitur.etenim in his ipſius quod, & non ipſius propter quid, eſt demonſtratio. nõ.n.dicitur cauſa. Vt propter quid non reſpirat paries quoniam non animal. ſi.n. hoc nõ reſpirandi cauſa eſt, oporteret animal eſſe cauſam reſpirandi, vt ſi negatio cauſa eſt ipſius non eſſe,affirmatio cauſa eſt ipſius eſſe.quemadmodum ſi hoc,ꝙ eſt incommenſurabilia eſſe calida & frigida, eius, quid eſt non ſanum eſſe, hoc quod eſt commẽſurabilia eſſe, eius quod eſt ſanum eſſe, cõſimiliter aũt & ſi affirmatio ipſius eſſe, negatio ipſius non eſſe. In ijs aũt, quę ſic aſſignata ſunt,non cõtingit,ꝙ dictum eſt.non.n.omne reſpirat animal.

6 Syllogiſmus autẽ fit talis cauſæ in media figura,vt ſit A.animal: in quo B.reſpirare:in quo C.paries. A. igitur ineſt omni B. omne enim reſpirãs eſt animal,ipſi autem C.nulli.quare neq; B.C.nulli.non itaque reſpiret paries.

7 Aſſimilantur autem tales cauſæ ijs,quæ ſecundum exceſſum dicuntur hoc autem eſt plus diſtans dicere medium.

8 Vt illud Anacharſidis, quod in Scythis non ſunt tibicines. neque enim vites.

9 Secundum quidẽ igitur eãdem ſcientiam,& ſecundũ mediorũ poſitionem iſtę differentiæ ſunt eius, qui eſt ipſius quod, ad eum, qui eſt ipſius propter quid ſyllogiſmum.

Alio autem modo differt ipſum propter quid, ab ipſo quod, eo qđ per aliam ſcientiam vtrumq; ſpeculatur talia aũt ſunt, quęcunq; ſic ſe habent inuicem, vt ſit alterum ſub altero, vt pſpectiua ad Geometriã, & Mechanica ad Stereometriam, & Harmonica ad Arithmeticam, & Apparentia ad Aſtrologicam.

Fere autem vniuocæ ſunt nonnullæ iſtarum ſcientiarum, Aſtrologia,& quæ Mathematica, & quę Nautica atq; Harmonica, & quæ Mathematica, & quæ ſecundum auditum. 11

Hic enim ipſum quidem ꝙ ſenſitiuorum eſt ſcire; ipſum vero propter quid, Mathematicorum, hi namque habent cauſarum demonſtrationes,plerumq; non ſciunt ipſum quod; quemadmodũ qui vniuerſale ſpeculantur, multoties nõnulla ſingularium neſciunt, quia non aduertunt. 12

Sunt autem hæc,quęcunq; cum alterum quid ſint ſecundũ ſubſtantiam, vtuntur formis, diſciplinæ namque circa formas ſunt: non.n. de ſubiecto aliquo Geometrica ſunt, ſi.n. de ſubiecto aliquo geometrica ſunt. ſed non inquantum geometrica, de ſubiecto. 13

Se habet aũt & ad Perſpectiuã, vt hæc ad Geometriã.alia ad hanc vt quod eſt Iride, ipſum.n. quod, Naturalis eſt ſcire,ipſum vero propter quid,perſpectiui,aut ſimpliciter,aut ſecundum.·.Mathem. 14 .·.Diſciplinam

Multæ autem,& nõ ſub ſe inuicem ſcientiarum, ita ſe habent vt Medicina ad Geometriam quod enim vlcera orbicularia tardius ſanan- 15

nantur, Medici eſt ſcire: propter quid vero, Geometræ.

1 Sed quia differt & propter quid.

Demonſtratio quia, & propter quid.

Duplex genus demonſtrationis diſtinguit, quæ ſunt inſtrumenta duarum ſcientiarum, altera enim demonſtratio quia eſt, quæ facit ſcientiam quæ dicitur quia eſt, altera demonſtratio propter quid quæ ſcientiam potiſſimam facit per cauſam. Eſt autem caput in duas diuiſum partes in priori oſtendit quomodo hæ duæ demonſtrationes ſe habeant in eadem ſcientia, in poſteriori quomodo ſint in diuerſas. Proponit igitur differre ſcire quia, & propter quid, ac proinde ipſas demonſtrationes, ſcire enim propter quid, eſt per cauſam, primã cognoſceret, at ſcire quia dupliciter contingit, vno modo, cũ propter cauſam, ſed non primam cognoſcimus, altero modo, cum immediatum effectum nõ per cauſam cognoſcimus: fieri enim poteſt vt effectus, licet cum cauſa conuertatur, ſit notior nobis, & tunc per illum demonſtrantes facimus demonſtrationes quia.

2 Vt quod prope ſint planetę &c.

Ponit duo exempla, alterum eſt, ſtellæ non ſcintillantes ſunt prope nos, planetæ non ſcintillant ergo ſunt prope nos, Sic ſyllogiſmus ab effectu procedit, quia effectus notior eſt cum ſenſu, & inductione percipiatur ſenſu, quia ipſos planetas non ſcintillare viſu dignoſcimus; inductione quia in his omnibus, puta argento, auro, plumbo, quę prope nos ſunt, non ſcintillare comperimus, poterit talis quia, fieri propter quid, maius extremum mutando in medium, ſic quę ſunt prope nos, non ſcintillant, planetæ ſunt prope nos, ergo planetæ non ſcintillant. hic eſt per cauſam demonſtratio. Nota per A maius extremum, per B medium, per C minus extremum intelligi in præſenti loco.

3 Iterum ſic lunam demonſtrant.

Ponit ſecundum exemplum: quicquid circulariter illuminatur, eſt rotundum. luna ſic illuminatur, ergo eſt rotunda. eſt etiam ab effectu, & poterit eodem modo fieri propter quid ſumendo cauſam pro medio, quod eſt. rotundum ſic illuminatur luna eſt rotunda, ergo ſic illuminatur.

In quibus autem media non conuertuntur, &c. 4

Docet non ſemper demonſtrationem quia, fieri propter quid, cum enim effectus notior eſt, ſed cum cauſa non conuertitur, fit ſolum quia, non propter quid, vt omne progreſſiuum eſt animal, omnis leo progreſſiuus eſt, ergo omnis leo eſt animal, nõ dices tamen omne animal progreſſiuum eſt, ſunt enim multa animalia quæ non ſunt progreſſiua, in his tamen eſt demonſtratio quia, non propter quid.

Amplius in quibus medium, &c. 5

Aſſignat exemplum ſecundi generis demonſtrationis quia eſt, nempe cum fit per cauſam mediatam, & dicit (in quibus medium extra ponitur) per medium extra poni intelligit Alex. quod ſit in ſecunda figura, in qua medium dicitur extra poni vt dicitur 1. Priorum. cap 6. quia ſit ſuperius, & prędicatum de vtraque extremitate. quia vero hę demonſtrationes quę fiunt per cauſam remotam, fiunt in ſecunda figura, ideo dicit, in quib: medium extra ponitur etiam aliter exponit quod medium extra poni, ſit cauſam eſſe remotam, & diſtantem ab effectu, quaſi alia cauſa ſit ante ipſam.

Vtraque expoſitio bona eſt, prior partim eſt Alber. cap. 6 tract 3. exemplum autem eſt hoc, ſi quis probaret parietem non reſpirare, quia non eſt animal, aſſignaret quidem cauſam, ſed remotam propria enim cauſa non reſpirandi eſt, non habere pulmonem, remota vero, non eſſe animal: nam ſi non eſt animal, non habebit pulmonem, non tamen eſt cauſa proxima, & probat Ariſtoteles illam non eſſe cauſam proximam, nam ſi non animal eſſet proxima causa non reſpirandi, in proximis enim cauſis, ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, & negatio eſt cauſa negationis, vt non temperies qualitatum eſt cauſa proxima non ſanandi, etiam temperies eſt cauſa ſanandi, & econtra: non ſic autem eſt de animali, non enim animal eſt cauſa proxima, & immediata reſpirandi, cum multa ſint aĩalia quæ non reſpirent, vt piſces: ob id etiam non animal non eſt cauſa nõ reſpirandi. Nota exẽplum

plum Ariſtot. qui non ſumpſit contrarium, nempe male habendi, ſed non ſanandi, nam in cauſis etiam proximis non valet a negatione cauſæ ad effectum contrarium, ſed ad negationem eiuſdem effectus: non enim dices, ſi animal rationale eſt cauſa riſibilis, non animal rationale eſt cauſa flebilis, ſed non riſibilis.

Dub ex Philop. Dubitat Philop. nã Ariſt. videtur procedere ab oppoſito antecedentis ad oppoſitũ conſequentis, quod non licet. dicit enim, ſi non animal eſt cauſa non reſpirandi, animal eſt cã reſpirandi reſpondet hic Ariſt. nõ facere propoſitiones, aut argumentationes, ſed dicere de cauſis immediatis & proximis, quod ſit eſt cauſa proxima alicuius effectus, eius negatio erit cã negationis illius effectus, & contra, ſi negatio eſt cauſa negationis, affirmatio etiam erit cauſa affirmationis. Dices, quid eſt cauſa proxima? Dico illam eſſe proximam, ex qua omni & ſola procedit effectus: vnde animal non eſt cauſa proxima progreſſiui motus, quia non omni animali ineſt, nec ſimiliter non reſpirare non eſt ab eo quod eſt non eſſe animal, quia non ſoli non animali ineſt, multa n. animalia non reſpirant. cauſa verò proxima, ſola & omnis effectum producit, & in huiuſmodi cauſis eſt vera illa propoſitio Ariſt. Nec impedit quòd effectus poſſit ab alia cauſa procedere, quando hæc eſt illi proximè ſubordinata; vnde animal rationale cauſa cenſetur non remota riſibilis, licèt riſibile ab admiratiuo proueniat, admiratiuum enim ſubordinatur animali rationali, tanquàm cauſæ principali à qua reliquæ procedunt.

6 Syllogiſmus autem fit talis, &c.

Oſtendit in qua figura ſimiles ſint demonſtrationes faciendæ, ac in ſecunda docet conſtitui debere. dices enim, omne reſpirans eſt animal, nullus paries eſt animal, ergo nullus paries reſpirat, per A. medium intelligit, per B maius extremum, per C. minus.

Dub. ex Philop. Dubitat Philop an poſſit in ſecunda figura fieri demonſtratio propter quid. Reſpondet, & bene; poſſe fieri, & ponit exemplum obſcurum: clarius erit ſi ſic dicatur, omne reſpirans habet pulmonem, paries non habet pulmonem, ergo non reſpirat.

Dubitat prætereà an in prima figuræ poſſint hæ demonſtrationes negatiuæ fieri. Reſpondet ſubtiliter, ꝙ non, quia cum maius extremum concludatur negatiue de minori propter medium negatiuum, deberet medium negari de minori extremo, & fieret in prima figura minori negatiua, quod non licet, non enim dices, omne pulmonem habens reſpirat, paries non habet pulmonem, ergo non reſpirat, dico hoc non eſſe dicendum: eſt n. falſum, poſſumus n. optimè in prima figura demonſtrationes facere per cauſas negatiuas, ſumendo pro medio totã cauſæ negationem, ſic, nullum non habens pulmonem reſpirat, omnis paries eſt nõ habens pulmonẽ, ergo nullus paries reſpirat.

Comparantur autem huiuſmodi, &c. 7

Philop. & Themiſt dicunt hic Ariſt. comparare has cauſas remotas his quæ dicuntur ſecundum exceſſum, explicant autem ea dici ſecundum exceſſum, quæ non ſunt neceſſaria, ſed ſuperflua: ac ſi dicat, iſtæ cauſæ remotæ ſunt ſuperfluæ, cum ſine his demonſtrare poſſumus ſed re vera melius exponit S. Thom. nempe ſuperiora & communiora dici ſecundum exceſſum: & eſt ſenſus, has remotas cauſas dici, vt prædicata ſuperiora, excedunt enim & ſeparant effectus dices, qua ratione id docetur? dico, quia reddit rationem quare tales demonſtrationes, quia, ſint in ſecunda figura, nempe cum media, ſcilicet cauſæ remotæ, ſint ſuperiores effectibus, ac de illis prædicentur, cum autem medium ſuperius eſt, ſecundam facit figuram.

Sicut enim illud eſt, quod Anacharſides, &c. 8

Vtitur alio exemplo eiuſdem ex Anacharſide, qui cum Scytha eſſet, & degeret Athenis, occurrentibus fœminis præ vino nimio ſaltantib. quas vocat Ariſt. Auletrides, fuit interrogatus, an Scythia eſſent ſimiles, reſpondit, non eſſe vites, hæc cauſa eſt remota, proxima n. erat ebrietas ex vino, eſt autem demonſtratio ſic facienda; vbi ſunt Auletrides, ſunt vites, in Schythia non ſunt vites, ergo in Scythia non ſunt auletrides:

eriſes: demonſtratio eſt quia; non enim eſt proxima cauſa, non eſſe vites, cum eſſe vites non ſit cauſa quòd ſint, cum etiam vbi vites non ſunt reperiãtur tales, vinum enim poteſt deferri: vtitur ſimilibus literis ſicut in priori exemplo.

9

Secundum igitur eandem ſcientiam, &c.

Concludit ſe dixiſſe de demonſtratione quia, & propter quid, ſecundum eandem ſcientiam, & ſecundum mediorum poſitionem, id eſt quomodo differant in medijs, & per quod media demonſtratio, quia procedat, quæ eſt prior pars capitis

Dub. ũ. An demõſtratio, quia ſit dicenda demonſtratio.

Dubitatur an demonſtratio quia, ſit dicenda demonſtratio, dico non eſſe potiſſimam demonſtrationem qualis eſt definita ſuperius, ac de qua locuti ſumus hactenus, hæc.n. ſoli, propter quid, inſunt: eſt tamen quædam demonſtratio imperfecta, diſtincta ſpecie ab ea quæ eſt per cauſam primam; harum enim diſtinctio ſecundum media ſumi debet, hæc autem differunt ſpecie in his demonſtrationibus.

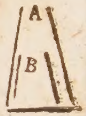
Dub 2.

Dubitatur ſecundo, nam videtur eſſe aliud genus demonſtrationis, puta a ſigno ſimiliter demonſtratio propter quid cauſæ & propter quid ſimpliciter, vt ſuperius diximus ex Auerr præterea eſt ad impoſſibile demonſtratio, vt ſi ignis non eſſet attractiuus, non eſſet calidus, conſequens eſt falſum, ergo & antecedens. Dico ſub demonſtratione quia, non ſolum comprehendi demonſtrationem ab effectu, ſed quamcunq;, quæ per cauſam primam non procedit, ſiue ſit ab effectu, ſiue a ſigno, ſiue a cauſa remota, ſiue quæ ſit inter ſuperiora, & inferiora quidditatiuè; inferiora enim ſuperiorum & ſuperiora inferiorum ſunt remota cauſa, cum ex negatione inferioris non ſit negatio ſuperioris, nec ex affirmatione ſuperioris ſequatur affirmatio inferioris, quæ ſunt opus ad cauſam primam, vt diximus. Dico ſecundo, non opus eſſe illam demonſtrationem, propter quid diſtinguere, quia omnis demonſtratio cauſæ oſtendit cauſam & concluſionem eſſe, vt latè diximus ſuperius. Dico tertio, illas demonſtrationes reduci, vel ad quia, vel ad propter quid: vnde illa reducitur ad hanc propter quid, omne calidum eſt attractiuum; ignis eſt calidus, ergo eſt attractiuus.

Alio aũt mõ differt ipſum &c. 10

Vide de ſubalternatione Albert. trac hoc 3. c 7.

In ſecunda parte docet, quia, & propter quid, differre in diuerſis ſcientijs. Non intelligas hic eſſe aliud genus demonſtrationis quia, ſed quod ſit aliqua demonſtratio potiſſima propter quid, cuius cã & propoſitiones ſint vnius ſciæ, concluſionis verò cognitio, quæ dicitur quia, ſit alterius ſciæ, quod accidit ĩ ſubalternatis, vt diximus latè ſuperius ponit exemplũ Philop. Perſpectiuus n. dicit res ad maiorẽ diſtantiã minores apparere, qua ſub minori vñr angulo, puta A. ad minorem verò diſtantiam, maiores apparere, quia ſub maiori angulo vñr, puta B at quare angulus B ſit maior A. geometræ eſt ſcire propter quid, Perſpectiui verò, quia: ponit Ariſtot. multa exempla ſubalternatum. Nota per apparentiam, vt vult Philop intelligi Nauticam, quæ ſub Aſtrologia eſt.

Fere quidem vniuocę ſunt nonnullæ, &c. 11

Philopo ſubalternantes & ſubalternatas ſcientias vult dici fere vniuocas: vniuocas, quia vtraque ſunt eiuſdem rõnis, fere quia non abſolutè & ſimpliciter. Sed crediderim mentem Ariſt. eſſe, quod aliquę ſubalternantes & ſubalternatæ idẽ habent cõe nomen, vt Muſica dicitur ipſa Mathematica, & ſpeculatiua, ẽt Muſica dicitur hæc practica ei ſubalternata, quam vocat ſecundũ auditũ. Similiter Nautica dicitur aſtrologia, ſicut ſua ſubalternans, hoc tñ non in oĩbus eſt inuenire. Nota ſubalternãtes vocari Mathematicas, quarũ eſt cognoſcere propter quid, ſubalternas verò ſenſibiles, quippe quę magis ſenſui accedant, cũ materiales ſint, quarum eſt cognoſcere quia, & concluſiones.

Hi enim habent demonſtrationes cauſarum &c. 12

Oſtendit ſubalternantes ipſas cauſas cognoſcere, non tamen quia, accidit enim frequenter quod quis teneat cauſam, & effectum ignoret, cum cauſam non applicat: & ponit exemplum, ſæpe enim contingit propoſitionem aliquam vniuerſalem cognoſcere, puta omnem mulam eſſe ſterilem, & ignorare hanc vel illam mulam eſſe

ſterilem,

ſtrilem, quia non aduertit; nec occurrũt cognitioni: ita fit in cauſis & effectibus potest ergo in ſubalternante cognoſci propter quid, vt non cognoſcatur effectus.

13 Sunt autem hæc, quæcunq; alterum, &c.

Expoſitio. Philop. Phylop vult verba hæc dicta eſſe de ſubalternantibus & ſuperioribus ſcientijs Mathematicis, vt ſit ſenſus: hæ ſcientiæ, cum ſubſtantiam ab alijs diuerſam habeant, cuius ſpecies, i. figuras, lineas, quantitates cõſiderent, tamen ſolis ſpeciebus contentæ ſunt, abſtrahunt. n. a materia omni ſenſibili. quod ſi iſta quæ Geometria & Mathematicæ puræ conſiderant, in ſubſtantia & ſubiecto ſunt, non ſic ad Mathematicam ſpectãt, ſed abſtracta ab eo. eſt bona expoſitio.

Melior expoſitio D. Tho. Ad S. Th. aliter exponit: & bene, vt priora verba ſint pro inferioribus ſcientijs, hæ .n. cum aliud quid ſint a ſuperioribus ſecundum ſubſtantiam & materiam ſpeciebus, tñ & figuris vtuntur, ſicut ſuperiores, ſed contractis ad illam materiam, reliquæ vero eas a materia ſeparant, licet in materia ſint propter quod vult has differre penes maiorem, vel minorem a materia abſtractionem.

14 Habet aũt ſe ad perſectiuã, &c.

Docet ſicut perſpectiua ad Geometriam ſe habet, ita ſe habere ſcientiam de Iride ad Perſpectiuam, cui ſubalterna eſt, ſcire enim quia eſt ſcientia de Iride quæ phyſica dicitur, quia eſt in materia ſenſibili, vel quia ſit pars phyſicæ, vt aliqui volunt, ac ſcire propter quid eſt Perſpectui ſimpliciter, vt ſecundum diſciplinam, id eſt vel Geometricæ, cui perſpectiua ſubijcitur, vt bene explicant Aegidius, nam aliquando aliqua de Iride ex Geometria probantur.

15 Multę autem & non ſub ſe inuicem.

Concludit aliquando concluſionẽ vnius ſcientię probari in alia quamuis tales ſcientię non ſint ſubalternæ, vt patet: Medicus enim dicit, vulnera circularia difficilius ſanari, Geometra dat cauſam, quia latera circuli maxime diſtant, non tamen medicina ſubijcitur Geometrę. huiuſmodi ſunt multa alia. Late diximus de ſubalternatione capite ſeptimo ſuperiori: ſimiliter de alijs difficultatibus quę hic poterant occurrere, in aliis capitibus diſputatum eſt, ideo ſuperſedebimus.

Primam figuram maxime ſcientiæ eſſe accommodatam. Cap. XI.

Figurarum aũt maxime ſcientialis eſt prima. Mathematicæ namq; ſcientię per hanc demõſtrationes ferũt, vt Aritmetica, & Geometria, & Perſpectiua & fere vt dixerim, quęcũq; ipſius propter quid conſiderationem faciunt. aut enim omnino, aut plurimum, & in pluri mis per hãc figuram ipſius propter quid fit ſyllogiſmus. quare & propter hoc erit vtiq; maxime ſciẽtialis, maxime namque proprium ipſius ſcire eſt propter qd ſpeculari. 1

Poſtea & ipſius quid eſt ſcientiã per ſolam hanc venari poſſibile. in media enim figura non fit prędicatiuus ſyllogiſmus, ipſius vero quid eſt ſcientia affirmationis in vltima autem fit quidem, ſed nõ vniuerſaliter. ipſum autem quid eſt vniuerſalium eſt. non enim homo aliquo modo eſt animal bipes. 2

Amplius hæc quidem illarum nihil indiget, illæ vero per hanc condenſantur & augentur, quouſque ad immediata venerint. Manifeſtum itaq; quod ad ſciẽdum maxime proprie eſt prima figura. 3

Quemadmodum vero cõtingebat A. ineſſe B. indiuidue, ita & non ineſſe accidit. dico autẽ indiuidue ineſſe aut nõ ineſſe, eo quod nõ eſt ipſorum medium: ſic. n. non erit ſecundum aliud ineſſe aut non in eſſe. Quando igitur A. aut B. in toto aliquo ſit, aut & ambo, non contingit A. ipſi B. primo non ineſſe. 4

5 Sit enim A.in toto C.ſi igitur B. non eſt in toto C. (contingit enim ipſum quidem A. eſſe in aliquo toto;ipſum vero B. nõ eſſe in hoc)ſyllogiſmus erit. ꝙ A. ipſi B. nõ inſit; ſi.n. C. A. quidem omni, ipſi vero B.nulli:A.nulli eorum quæ B.

6 Conſimiliter autem & ſi B.in toto aliquo eſt,vt in D.ipſum namq; D.omni B.ineſt; ipſi autem A.nulli ipſum B.quare ipſum A.nulli eorũ, quæ B. inerit per ſyllogiſmum.

7 Eodem pacto monſtrabitur & ſi ambo in toto aliquo ſint.

8 Quod autem cõtingit ipſum B. non eſſe in quo toto eſt A. aut rurſus A. in quo toto eſt B. manifeſtũ ex coordinationibus, quæcunque non commutantur ad ſe inuicẽ. Si .n.nullum eorum,quę ſunt in A.C. D.coordinatione, de nullo prædicat eorũ,quæ ſunt in B.F.ipſum vero A.in toto eſt H.coordinato exiſtenti:planũ ꝙ B.non erit in H.cõmutarẽtur n. coordinationes. cõſimiliter aũt, & ſi B ĩ toto aliquo eſt.

9 Si vero neutrum ſit in toto nullo:non inſit autem A.ipſi B.neceſſe eſt indiuidue non ineſſe. Si .n. erit aliquod medium, neceſſe alterum ipſorum in toto aliquo eſſe.

10 Aut enim in prima figura,aut in media erit ſyllogiſmus, ſi quidẽ igitur in prima. B.erit in toto aliquo: affirmatiuam namq; oportet, quæ ad hoc propoſitionem fieri.

11 Sin autem in media vtrum cõtigerit,ad vtraq;.n. accepto priuatiuo, efficit ſyllogiſmus: ambabus vero negatiuis exiſtẽtibus, nõ erit. Planum itaque, ꝙ contingit aliud alij non eſſe indiuiduè: & quando contingit,& quomodo diximus.

Figurarum autem faciens ſcire maximè,&c.

Cum principia materialia demonſtrationis hucuſque tradiderit, nempe propoſitiones,nunc de principio formali,hoc eſt de figura per quam præcipuæ demonſtrationes fiunt,ſermonem facit atq; hęc cauſa eſt cõis huius continuationis textus,quamuis poſſemus forſan magis ad rem dicere,quòd cum paulo ante demonſtrationes, quia in ſecunda figura fieri dixiſſet, nunc demonſtrationes propter quid præcipue in prima fieri velit oſtendere. Intentio Ariſt. & cõtinuatio text.

Caput aũt in duas partes diuiſum eſt,in priori probat primã figurã maximè ſeruire demonſtrationib. in poſteriori loquitur de immediatis propoſitionibus negatiuis. Diuiſio capitis.

Proponit igitur concluſionem hanc in principio, figura quę maxime ante alias ad ſcientiam eſt apta, eſt prima.quam trib. rationibus oſtendit, prima eſt quaſi quædam inductio,omnes.n. Mathematica,vt Geometria, Arithmetica, perſpectiua, ſimiliter reliquæ ſcientiæ quæ per cauſas demonſtrant, aut omnino, aut vt plurimum per primam figuram demonſtrant, cũ igitur demonſtratio quę per cauſam procedit ſit nobiliſſima, & maxime ſcire faciat,atq; iſta per primam figurã procedat;colligitur primam figuram facere pręcipue ſcire. Nota ꝙ dicit,vt plurimum, quia nõ ſemper in prima figura fiũt. Concluſio capitis,& rationes cõcluſionis.

Dubitat Aegidius quare demonſtratio, quæ per propter quid eſt, fiat magis in prima figura. Reſpondet, diſtinguendo: aut enim per ipſum propter quid probamus aliquid ineſſe,aut non ineſſe, ſi ineſſe, cum ſit affirmatio,& vniuerſalis, non poteſt colligi in ſecunda, nec in tertia, ſi non ineſſe, poteſt colligi in ſecũda,etiam in prima, vt nullum animal rationale eſt brutum: omnis homo eſt animal rationale,ergo nullus homo eſt brutum. fit ẽt in ſecunda, nullum brutum eſt animal rationale, omnis homo eſt animal rationale, ergo nullus homo eſt brutum cum igitur quæ fiunt per ſecundã, fiunt per primam, non autem ècontra, vt plurimum prima aptior eſt demonſtrationi. Dubiũ ex Aeg.

Poſtea

2 Poſtea ipſius quod quid eſt.

2. Ratio Hęc eſt ſecunda ratio pro eadem concluſione: maxime definitio vtilis eſt demõſtrationi, ſed hanc non niſi per primam conſequimur, ergo figura prima ante alias demõſtrationi concludit. probat minorem, nam definitio de definitio affirmatiue & vniuerſaliter prædicari debet, ſi vniuerſaliter, non poterit in tertia cõcludi, ſi affirmatiuè, non in ſecunda, quæ negatiue concludit.

Dices, quomodo definitio de definitio demonſtratur? non enim definitionis eſt demonſtratio. Philop. reſpondet definitionẽ non demonſtrari, tamen partes definitionis demonſtrari, oſtendimus. n. differentiam diuidendo genus: dicit ſecundo quòd etiam probamus definitionẽ per ipſius definitionem; ſic omnis oratio explicans quid ſit homo, eſt ipſius definitio, ſed animal rationale explicat quid ſit homo, ergo ipſius eſt definitio Alij aliter reſpondent. mihi videtur dicendũ, non quidem hic dicere Ariſt. quòd demonſtretur, ſed quod oſtendatur, vel ab effectu: vel à ſigno, vel alio mõ à poſteriori, & ſic ad talẽ ꝓbationẽ vtimur prima figura

3 Amplius hæc quidem illis, &c.

3. Ratio Tertia ratio eſt, quia iſta eſt figura nobiliſſima non n. indiget alijs, at aliæ indigent ipſa, nam per eam denſantur & augmentantur, donec ad immediata perueniant.

Dubiũ ſoluitur ex Phil. Dices, quomodo reliquæ duæ denſantur & augmentantur per primam? Reſpondet Philop. quod denſatio ineſt proprie materiæ, augmẽtum formę, & cum prędicatum ſit forma, ſubiectum materia, quoties prędicatum ſit ſubiectũ, eſt denſatio; quoties vero ſubiectum prędicatum, eſt augmentatio. cum ſecunda figura ad primam reducitur, prædicatum vnius præmiſſæ ſit ſubiectum nam medium erat in vtraque prædicatum, ob id per denſationem ſecunda tendit in primam: at in tertia medium, quod erat ſubiectum in vtraque fit in vna prædicatũ, propterea per argumentationem reducitur ad primam: ita etiam exponit Aegidius.

Aliter ex Themi. At Themiſt. aliter exponit; dicit enim denſari, & augmentari eſſe proſyllogizari præmiſſas ſyllogiſmi, & demonſtrationis, cum ſunt mediatæ, talis autem proſyllogizatio dicitur denſatio, quia magis accedit ad immediatas propoſitiones, eſt n ut quædam coarctatio. dicitur ẽt augmentatio propter multitudinem mediorum, modo. n per vnũ, poſtea hoc per aliud immediatius probamus. Eſt aũt in proſyllogizatione hoc notandũ, quod ſecunda figura non põt proſyllogizare ſuas vtraſq; præmiſſas, cum altera ſit affirmatiua, & non poſſit concludi in ſecunda; ſimiliter nec tertia, cum altera ſit vniuerſalis: debent ergo à primo proſyllogizari, hæc enim & ſuas, & aliarum propoſitiones proſyllogizat, quia quocunque modo concludit: propterea dicit Ariſt. reliquas denſari & augmentari, quouſque ad immediatas ſuas propoſitiones reducantur. 6

Ter adhuc expoſitio. Hæc expoſitio eſt bona, quamuis poſſemus etiã dicere, quod per denſari intelligat reductionem modorum aliarum figurarũ ad primam, quatenus plures modi ad vnum primæ reducuntur, ut diximus olim: & hoc etiam idem ſit augmentari, nam dum modos aliarum ad primam reducimus, augentur modi, nempe qui erant in aliis figuris, & ſimiliter ij ad quos reducuntur: ipſa vero prima immediata dicitur cum non ſit opus ad alias reducere nec ꝑ eas cõfirmare ipſã.

Sit autem A. eſſe in B. 4

Cum de immediatis propoſitionib. modo ſermonem feciſſet, vt volunt Themiſt. & Philop nunc de immediatis tractat ac prĩmo docet eſſe immediatas, non ſolum affirmatiuas, ſed etiam negatiuas propoſitiones ſicut etiam mediatas. vocat autem affirmatiuas immediatas, cum prædicatũ ſubiecto indiuiſibiliter, i. non per medium aliquod ineſt, negatiuas vero immediatas, cum prædicatum ſubiecto nõ ineſt, & hoc nulla media cauſa probari poteſt Et nota per A. intelligi prædicatum, per B. vero ſubiectum.

Quatuor genera propoſitionũ negatiuarũ. Vt autem diſcurſum perfectum Ariſtot. intelligas aduerte ipſum diſtinguere propoſitiones negatiuas in quatuor genera, hoc ordine; primum, cum prædicatum puta A. eſt ſub aliquo toto ideſt continetur ſub aliquo genere, vel aliquo quod de illo vniuerſaliter prædicetur eſſentialiter, ſubiectum vero puta B. non eſt ſub aliquo toto, vt qualitas non eſt hõ alterum, cum econtra ſubiectum eſt ſub aliquo toto, non autem prædi-

 catum,

catum, vt nullus homo eſt qualitas tertium cum vtrumque eſt ſub toto, vel diuerſo, vt homo non eſt albedo; vel eodem, vt homo non eſt equus, ſub animali. quartum, cum neutrum eſt ſub toto, vt nulla ſubſtantia eſt quantitas: intendit ergo Ariſtot tres priores eſſe mediatas propoſitiones, & demonſtrabiles, quartam verò demonſtrabilem; & aduerte hic loqui de negatiuis neceſſarijs & per ſe ſingulas, ergo explicemus.

5 Sit enim A. in toto C.

1. genus Agit de primo genere, cum prædicatum eſt ſub toto, non autem ſubiectum, & intendit talem propoſitionem poſſe demonſtrari per tale totum, quod dicatur D affirmatum de prædicato, & negatum de ipſo ſubiecto, nam poteſt eſſe quod totum prædicati ſit alienum a ſubiecto, & tunc faciam ſyllogiſmum in Cameſtres ad illam concluſionem, nulla qualitas eſt homo, ſic ſumēdo animal; omnis homo eſt animal, nulla qualitas eſt animal, ergo nulla qualitas eſt homo.

6 Similiter autem etſi B. in aliquo &c.

2. genus Oſtendit ſecundum genus, cum ſubiectū eſt in toto, non autem prædicatum; vt nullus homo eſt qualitas, tunc per illud totum ſubiecti quod ſit D puta animal, negatum de prædicato, affirmatum de ſubiecto, fiet demonſtratio in Ceſare, ſic, nulla qualitas eſt animal, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt qualitas.

7 Eodem autem modo, &c.

3. genus Tertium genus eodem modo poteſt demonſtrari, ſed dupliciter; aut. n. per totum ſubiecti, aut per totum prædicati, vt nullus homo eſt albedo; per totum prædicati ſic, omnis albedo eſt color, nullus homo eſt color, ergo nullus homo eſt albedo per totum ſubiecti ſic, nulla albedo eſt animal, omnis homo eſt animal ergo nullus homo eſt albedo cum verò extrema ſub vno proximo genere ſunt, vt homo non eſt equus, per ipſorum definitiones tunc demonſtrari poterunt.

8 Quod autem contingit B. non eſſe, &c.

Cum ſuppoſuiſſet in probatione in toto prædicati non eſſe ſubiectum, & ècontra, oſtendit id poſſe fieri ex prędicamentis quę adinuicem non commutantur. i. non prædicantur, vt ſi vnum prædicamentum ſubiecti A. C. D ſit aliud prædicati B. E F clarū eſt, quòd ſi A. ſit in C. i. in quodam genere ſui prædicamenti, quod in illo non erit B. cum ſit alterius coordinationis, per tres literas vnum prędicamentum intelligit, plura enim in eo prędicata ordinantur.

Si verò neutrum ſit in toto &c. 9

Quartum genus, cum nec prædicatum, nec ſubiectum in aliquo ſunt, docet eſſe inmediatum, vt nulla ſubſtantia eſt qualitas, & vniuerſaliter quoties vnum generaliſſimum de altero negatur, tunc non eſt mediū illud demonſtrandi, cum non habeant ſuperiora, nec proprias definitiones. & probat nam ſi aliquod ſit medium, oportet vt vniuerſaliter prędicetur de ſubiecto, aut prædicato, ſed extrema ſunt ſuprema, non ergo habent ſuperius eſſentiale. ens enim eſt analogum, & de omnibus prædicatur, vnde nō eſt medium ad concludendum negatiuè, etiam ſi eſſet vniuocum, vt patet, nam de vno deberet negari. 4. Genus

Aut. n. in primà, aut media &c. 10

Oſtendit quod tale medium deberet de altero extremo vniuerſaliter prædicari affirmatiuè, nam aut talis demonſtratio fieret in prima figura, vel in ſecunda omittit tertiam, quæ cum non concludat vniuerſaliter, non eſt apta demonſtrationi de qua eſt ſermo: ſi igitur fiat in prima, minor eſt affirmatiua, in qua medium de concluſionis ſubiecto affirmatur, non ergo fiet in prima, nam ſubiectum illud non habet ſuperius.

Si uerò in media &c. 11

Nec in ſecunda fieri docet, nam licèt in ea minor non ſit ſemper affirmatiua, tamen ad vtrumque contingit, idest aut maior, aut minor, erit affirmatiua, cum ex vtraque negatiua non fiat ſyllogiſmus: cum mediū verò ſit in vtraque prædicatum, prædicabitur affirmatiuè de vno extremo illius, quod fieri non poteſt, concludit ergo eſſe mediatas & immediatas propoſitiones negatiuas, & quando ſint, ſe iam docuiſſe, atque hæc de hoc capite vndecimo, quod abſoluit præcipuam partem horum librorum.

Quot

Quot, quibus modis ſyllogiſticis tū in immediatis, tum in mediatis propoſitionibus ignorantia diſpoſitionis, & quomodo ignorantia negationis exoriatur.

CAPVT XII.

1 IGnorantia verò, quæ nō ſecundum negationem, ſed ſecūdum diſpoſitionem dicitur, eſt quidem deceptio, quę per ſyllogiſmum fit. Hæc autem in primo quidem inexiſtentib. aut non exiſtentib. contingit dupliciter. aut enim quando ſimpliciter exiſtimet ineſſe, aut nō ineſſe: aut quādo per ſyllogiſmum accipiat ſuſpicionē. Simplicis quidem igitur ſuſpicionis ſimplex eſt deceptio, eius verò quæ eſt per ſyllogiſmum, plures.

2 Non inſit.n.A.nulli eorum quę B.indiuiduè. ſi igitur ſyllogizet A. ineſſe ipſi B.medium accipiens.C. deceptus erit per ſyllogiſmum.

3 Contingit quidem igitur vtraſque propoſitiones eſſe falſas, contingit autem alterā ſolum. Si enim neque A.nulli eorum quæ C.inſit: neq; C.nulli eorum quæ B.aſſumpta uero fuerit vtraque econuerſo, ambæ falſæ erunt.

4 Euenit autem ita ſe habere C. ad A. & B. ut neque ſub A.ſit. neque uniuerſaliter in B. impoſſibile namque B. eſſe in toto aliquo. dicebatur enim A. primo ipſi non ineſſe: A. uerò non neceſſe omnibus entib. ineſſe uniuerſaliter: quare ambæ falſæ.

5 Sed & alteram cōtingit ueram accipere non tamen utrā uolueris. ſed A. C. C. B. namque propoſitio ſemper falſa erit: eo quod ipſum B. in nullo ſit: A.C. uerò euenit.

6 Quemadmodum ſi A. & ipſi C. & ipſi B. inſit indiuidue, quādo.n. idem primo prædicetur de pluribus, neutrum in neutro erit.

7 Differt autem nihil, neq; ſi non indiuiduè inſit. Deceptio quidem igitur inexiſtendi & per hæc, & ita fit ſolum: non enim erat in alia figura inexiſtendi ſyllogiſmus. Quę uerò eſt non exiſtendi, & in prima ſit & in media figura. Primum itaque dicamus quot modis in prima ſit, & quomodo ſe habentib. propoſitionibus.

8 Contingit quidem igitur utriuſque falſis exiſtentibus, quemadmodum ſi A. & ipſi C. & ipſi B. inſit indiuiduè. Si enim acceptum fuerit A. quidem nulli C.C. uerò omni B. falſæ erunt propoſitiones.

9 Contingit autem & altera falſa
exiſtente, & hac utrauis. Euenit.n.
A.C. quidem ueram eſſe, C.B uerò
falſam A.C.quidem uerā: quoniam
nō omnibus entibus ineſt A. C. B. 10
uerò falſam: quoniam impoſſibile
eſt C.ineſſe ipſi B.cui nulli ineſt A.
non enim amplius uera erit A. C.
propoſitio. ſimul autem ſi & ambæ ſunt ueræ, et cōcluſio erit uera.

11 Sed & C.B. cōtingit ueram eſſe, altera exiſtente falſa. quemadmodum ſi B. & in C. & in A. eſt neceſſe enim alterū ſub altero eſſe. quare ſi acceperit A.nulli eorum, quæ C.ineſſe, falſa erit propoſitio. Planum igitur, quod altera falſa exiſten-

ſten

ſtente,& vtriuſque,erit falſus ſyllogiſmus.

12 In media autē figura, totas quidem eſſe propoſitiones ambas falſas,nō contingit. quando enim A. omni B. inſit.nihil erit accipere, quod alteri quidē omni, alteri verò nulli ineſt. Oportet autem ſic accipere propoſitiones,vt huic quidem inſit, illi verò non inſit.ſiquidem erit ſyllogiſmus. ſi igitur ſic acceptæ falſæ,planum,quòd econtrario econuerſo ſe habebunt hoc autem impoſſibile.

13 In aliquo verò vtramque nihil prohibet falſam eſſe, quemadmodum ſi C.&A.& C.alicui inſit.Si.n. A.quidē omni acceptum fuerit ineſſe:C.vero nulli:falſæ quidem ambę propoſitiones,non tamen totę, ſed in aliquo. Et econuerſo quoq; poſito priuatiuo, conſimiliter.

14 Alterā verò falſam eſſe, & vtrāuis,contingit.quod.n.ineſt A.omni,& B.ineſt: Si igitur acceptū fuerit ipſum C. ineſſe quidem toti A. toti verò B. non ineſſe: C. A. quidem vera erit,B.C. autem falſa.

15 Rurſus quod B.quidem nulli ineſt,neque A.omni inerit,ſi enim ipſi A.& ipſi B.ſed non inerat.Si igitur acceptum fuerit C. A. quidem toti ineſſe, B. verò nulli B. C. quidem propoſitio vera, altera autem falſa. Cōſimiliter verò & tranſpoſito priuatiuo.quod enim nulli ineſt A. neque B. nulli inerit. Si igitur acceptum fuerit C. A. quidem toti non ineſſe: A. C. quidem propoſitio vera erit,altera autem falſa.

16 Et rurſus quod omni B,ineſt,accipere ineſſe nulli A.Falſum.neceſſe enim ſi B.omni,& A.alicui ineſſe.Si igitur acceptum fuerit,C.ineſſe quidem omni B. nulli verò A. C.B.quidem vera erit, C.A. autem falſa. Planum igitur quod & ambabus exiſtentibus falſis, & altera ſolum, erit ſyllogiſmus deceptorius in indiuiduis.

Ignorantia autem non ſecundum negationem, &c. 1

Conuenit,vt dicit Philopo. ſcientia non ſolum ſcientiæ cognitionem tradere, ſed quæ ſcientiæ opponatur ignorantia, exponere. cum igitur Ariſtot. de ſcientia & modis quibus eam conſequimur tractauerit, nunc de ignorātia ſcientiæ oppoſita,ac quibus vijs eam imbibamus diſſerit: & quia ſicut ſcientia erat de immediatis & mediatis propoſitionibus, ita etiam ignorantia, de vtraque ignorantia diſſerit, & quæ ſit ſecundum propoſitiones immediatis, & hoc in capite præſenti,& quæ ſit ſecundum mediatas, & id in capite ſequenti, cum autem immediatæ ſint in duplici differentia,affirmatiuæ,& negatiuæ,prius de negatiuarum ignorantia, quæ ſolum ſit in prima figura, poſtea de affirmatiuarum etiam ignorantia,quæ ſit in prima,& tandem de earūdem affirmatiuarum ignorantia quæ ſit in ſecunda diſſerit: tertia enim figura cum non cōcludat vniuerſaliter, excluditur,hic enim de vniuerſalibus & per ſe eſt ſermo, & eadem ratione excluduntur modi particulares aliarum duarum, & tātum eſt ſermo de vniuerſalibus. Intentio Ariſt.ex Philop.

Proponit igitur duplicem eſſe ignorantiam, & ſecundum negationem, & ſecundum diſpoſitionem: illa eſt ſecundum negationem quæ eſt ſimplex negatio & carentia ſcientiæ, quam ignorantiam ruſtici, pueri, & ij qui nihil didicerunt habent, quæ non aliud eſt quàm nō habere rei cognitionem, illa verò dicitur ignorantia ſecundum diſpoſitionem,cum opinamur oppoſitum veritatis, vt qui opinaretur hominem non eſſe riſibilem, plantas non habere vitam, talis haberet ignorantiam diſpoſitionis. Duplex ignorantia.

Adhuc,

Adhuc iſta ignorantia dupliciter contingit, vno modo ſine ſyllogiſmo, cum nimirum vel auctoritate aliqua, vel vana experientia, aut exemplo, aut conſuetudine aliquis deceptus opinatur oppoſitum veritati, vt qui ſolem paruæ quantitatis propter viſum iudicaret, aut qui triangulum nõ æquiualere duobus rectis, cum tres angulos videat, exiſtimaret, aut quia aliquod falſum acciperet ſine conſideratione rõnis, hi haberent ignorantiam diſpoſitionis ſimplicem, & ſine ſyllogiſmo altero modo talis ignorantia euenit per ſyllogiſmum, cum nimirum aliquo ſyllogiſmo decepti opinamur oppoſitum veritatis præſertim neceſſariæ, nam de hac eſt ſermo, & talis definitur ab Ariſt. ſic per ſyllogiſmum facta deceptio.

Aſſignat aũt diſcrimen inter vtramque, vnã ignorantia ſine ſyllogiſmo ſimplex eſt, ideſt qui ſine ſyllogiſmo in aliquo decipitur, tãtum in illo decipitur, at qui in aliquo per ſyllogiſmum decipitur, in multis decipitur, nam ſyllogiſmus probans falſum, aut vanum, aut vtramque præmiſſam habet falsã hic enim loquimur de ſyllogiſmo ignorantiæ oppoſito ſcientiæ præcedenti tantum in materia, quæ falſis probare intẽdit oppoſitum veritatis neceſſariæ & ſcientificæ.

2 Non ſit enim A. in nullo B. &c.

Incipit docere quid ſit decipi in negatiuis immediatis, quod quidem eſt cum opinamur oppoſitas vniuerſales affirmatiuas veras per aliquod principiũ & medium falſum, quod in Barbara fit; nam ſolum in modo hoc vniuerſaliter affirmatiuè concludimus dicit igitur, non ſit A in B id eſt ſit aliqua negatiua immediata, puta nulla ſubſtãtia eſt quantitas, ſi aliquis per aliquid medium C. puta numerum exiſtimet omnem ſubſtantiam eſſe quantitatem, ſic omnis numerus eſt quãtitas, omnis ſubſtantia eſt numerus, ergo omnis ſubſtantia eſt quantitas decipitur in negatiuis immediatis.

3 Contingit igitur vtraſque propoſitiones.

Oſtendit primo quoties in negatiua immediata decipimur inferentes oppoſitam affirmatiuam falſam, poſſe vtramque pręmiſſam eſſe, falſam, & ſimiliter poſſe vnam eſſe veram, & alteram falſam, quod autẽ vtraque poſſit eſſe falſa, patet, ſumatur iſta propoſitio cuius ſit ignorantia omne B eſt A. nempe omnis ſubſtantia eſt quãtitas, ſi pro medio ſumamus aliquid de quo non ſit A. ſupple quantitas, & ipſum non ſit de B. nempe de ſubſtantia, & ſic C. nempe color, tunc contrarie ſumendo, id eſt affirmando quantitatem de illo de quo negabatur & ipſum affirmando de ſubſtantia de qua negabatur, vtraque præmiſſa erit falſa, ſic, omnis color eſt quantitas, omnis ſubſtãtia eſt color, ergo omnis ſubſtantia eſt quantitas: ſenſus eſt, quod ſi illam probemus per medium de quo vniuerſaliter prædicatum non affirmetur, quoque de ſubiecto concluſionis etiam vniuerſaliter non affirmetur, tunc vtraque propoſitio erit falſa, ſicut concluſio.

Poteſt autem ſic ſe habere, &c. 4

Quod autem tale medium ſic ad concluſionis extrema ſe habere poſſit, probat primum, quia illud medium C. non prædicatur vniuerſaliter de ſubiecto concluſionis in minori, quia illud ſubiectum eſt generaliſſimum, de quo nihil vniuerſaliter prædicatur & de ipſo prædicatum non prædicatur, vniuerſaliter in maiori, prædicatum enim erat vnum generaliſſimum, quod non de omnibus entibus affirmatur, ob id poſſem ſub eo ſumere aliquid de quo ipſum non affirmetur vere.

Sed alterã contingit veram, &c. 5

Probat etiam poſſe in ſimili ignorantia nam propoſitionem eſſe veram, ſed hanc impoſſibile eſt eſſe minorem, quæ ſemper erit falſa quam vocat B C maior poteſt eſſe verã, quam vocat A. C quòd minor non poſſit eſſe vera declarat, quia in minori ſubijcitur ſubiectum concluſionis vniuerſaliter affirmatiuæ ſubiecto maioris, eſt. n. minor primæ figurę ſemper affirmatiua, at cũ ſubiectum cõcluſionis ſit generaliſſimum, nihil vere de eo vniuerſaliter affirmabitur, manebit igitur vera, minor vero falſa.

Vt ſi A. & in C. & in B indiuiſibiliter eſt, &c. 6

Probat maiorem poſſe veram eſſe, & minorẽ falſæ, quod n. minor ſemper ſit. falſa probatum eſt, & nota rationẽ, quæ obſcura

eſt;

eſt: demus illam concluſionẽ immediatam, nulla quantitas eſt ſubſtantia, nullum B eſt A. tunc A. nempe ſubſtantia immediatè & indiuiſibiliter negatur de B. quantitate ſub ſubſtantia. iterum ſumamus ſubiectum de quo immediatè affirmetur, puta corpus, dicatur C. hoc ſtãte impoſſibile eſt quod corpus C. affirmetur de quantitate B nam vt egregie dixit Phil. cum vnum prædicatum de duobus prædicatur, primo & immediate, ſiue de vtroque negatiue, ſiue de altero affirmatiue, de altero negatiue, ſiue de vtroque affirmatiue impoſſibile eſt qđ illa duo affirmẽtur adinuicem, vt ipſe bene probat.

Cum igitur ſubſtantia de quantitate immediate negetur, de aliquo vero, affirmetur immediate, puta corpore, ſi quis ad probandam affirmatiuam falſam, omnem quantitatem eſſe ſubſtantiam, ſumat prò medio in prima figura illud immediatum affirmatiuum ſubſtantiæ, faciet minorem verã, ſed minorem falſam nam minor erit affirmatiua ex duobus immediatis eiuſdem prædicati, quod eſſe non poteſt.

Nota autem ſenſum literæ ſecundum Alex. cum A. puta prædicatum eſt indiuiſibiliter in B. & in C & mediate de vtroque prædicatur, ſed cum diſcrimine, nam de B. negatur immediate, quod eſt ſubiectũ concluſionis, de C. vero affirmatur, quod eſt ſubiectum maioris.

7 Differt autem nihil, &c.

Docet quamuis ſub concluſionis prædicato ſumamus aliquid mediatum, contingere maiorem veram, minorem falſam eſſe, vt ſi dicas omnis homo eſt ſubſtãtia, omnis quantitas eſt homo, ergo omnis quantitas eſt ſubſtantia. Nota illam priorem probationem eſſe neceſſariam, nempe quando eſt neceſſarium quod minor falſa, maior ſit vera ex ratione immediatæ prædicationis: modo hæc probatio eſt duplex, nam maior probatur vera, quia eſt de inferiori affirmatiua minor falſa, quia nihil de generaliſſimo affirmatur vniuerſaliter.

Concludit ſe dixiſſe de ignorantia negatiuæ, quæ in fit per primam hæc enim ſola concludit vniuerſaliter affirmatiue: oportet vt de ignorantia affirmatiue immediatę agat, quę fit cum oppoſitam negatiuã vniuerſalem exiſtimamus veram per ſyllogiſmum cum autem talis ſyllogiſmus inferenſ negatiuam fiat in prima & ſecunda figura, prius de eo qui in prima fit tractat.

Contingit igitur vtriuſque falſis, &c. 8

Tractat modo de ignorantia immediatæ affirmatiuæ in prima figura, quæ eſt, cum negatiuam oppoſitam inferimus vniuerſaliter, quod fit in Celarent, & tunc ex vtraq; falſa procedere poſſumus, & id modo probat. ſit affirmatiua immediata, omnis homo eſt animal, ſ. omne B. eſt A ignorantia ſit oppoſita, nullus homo eſt animal: tunc ſi pro medio ſumamus aliquid de quo etiã immediatè affirmatur animal, puta C leo, vtraque erit falſa, maior quia eſt negatiua, & negamus prædicatum de eo de quo immediatæ affirmatur, minor ẽt eſt falſa quia affirmamus duo immediata eiuſdem prędicati, quæ, vt diximus, affirmari nequeunt, vt ſi dicas, nullus leo eſt animal, omnis homo eſt leo, ergo nullus homo eſt animal.

Contingit aũt & altera falſa &c. 9

Probat ẽt in eadem figura poſſe vnã tm̃ propoſitionem eſſe falſam, ſiue hæc ſit maior, ſiue ſit minor, ſed primò oſtẽdit cur maior, puta A C. eſt vera, & minor B C falſa: rõ aũt propter quam maior poſſit eſſe vera eſt, quia cũ prędicatũ concluſionis ignoratę nõ pdicetur de oĩbus ſi pro medio ſumatur aliquid eorũ quib non ineſt, erit maior vera, in qua negamus prædicatum de tali medio, vt ſi ad eandem concluſionem, nullus homo eſt animal, ſumatur ab aĩali lapis & dicatur nullus lapis eſt animal, omnis homo eſt lapis, ergo nullus homo eſt animal.

Sed quæ eſt C.B. falſa &c. 10

Quod vero minor ſi falſa: poſtquam maior eſt vera, probat, quia cum aliquod prædicatum de aliquo vniuerſaliter affirmatur, & de altero negatur etiam vniuerſaliter, eſt impoſſibile quod illa duo affirmentur, verbi gratia ſi animal de homine vniuerſaliter affirmatur, & lapide vniuerſaliter vere negatur, non poterit lapis affirmari de homine, nam ſi affirmetur, ſequetur contradictoria alterius vniuerſalis, aut affirmatiuæ, aut negatiuæ, vt ſi dices, nullus lapis eſt animal, & addas, homo eſt lapis, aut lapis eſt homo, ſequetur homo non eſt animal, aut Ferio, aut in Felapton, ſimiliter

ſiter ſi dices, omnis hō eſt animal, & homo eſt lapis, ſequitur, lapis eſt animal, in Datiſi.

Hoc eſt igitur quod dicit: ſi detur maior negatiua vera, nullum C. eſt A. ſcilicet nullus lapis eſt animal, cum animal de omni homine prædicetur, puta A. de omni B non poterit C de B i. lapis de homine affirmari vniuerſaliter, aliter inferetur oppoſitū maioris negatiuę, dicendo, omnis homo eſt animal, lapis eſt hō, ergo lapis eſt animal, contra eam maiorē, nullus lapis eſt animal.

Addit rationem alteram propter quam oportet eſſe minorem falſam, quia cum maior fuerit vera, ſi minor etiā eſſet vera, iam concluſio non eſſet falſa nam ex vtraq; vera non ſit concluſio falſa, at concluſio eſt falſa, cum ſit negatiua oppoſita affirmatiuæ immediate, ergo ſtante maiore vera, neceſſario minor eſt falſa, forma enim ſyllogiſmi bona eſſe ſupponitur.

11 Sed & eam quæ eſt C.B. contingit veram eſſe &c.

Probat modo minorem C. B. poſſe eſſe veram maiori falſa exiſtēte, quod fiet cum medius terminus, puta C fuerit ſub prædicato & ſuperius ſubiecto, tūc n. de ipſo prędicatū negare in maiori, falſum erit, ipſum vero de ſubiecto affirmare in minori, erit verum, verbi gratia, ſi per ſyllogiſmū ignoretur iſta, nullum animal eſt viuens, per hoc medium, corpus, tūc maior falſa, minor vera erit: vt nullum corpus eſt animal, omne viuens eſt corpus, ergo nullum viuēs eſt animal: quando dicit, ſi B ſit in C & in A. ſenſus eſt, ſi ſubiectum concluſionis ſit in C. i. in medio, & in A idest prędicato concluſionis, tunc vniuerſaliter negare in maiori. A. de C. falſum erit, ſed verum affirmare in minori C. de B. Ecce cum decipi contingit in prima figura circa affirmatiuas immediatas, & ex vtraque propoſitione falſa, & ex vna falſa, altera vera exiſtente.

12 Sed in media figura &c.

Tranſit ad oſtendendum in ſecunda figura quando in affirmatiuis decipiamur inferendo negatiuas oppoſitas: & primo docet non poſſe vtraſque propoſitiones eſſe in totum falſas. Vocat vniuerſales, tam affirmatiuas, quā negatiuas in totum falſas quæ ſecundum nullum ſingulare veritatem hāt, vt nullus hō eſt aīal, omnis homo eſt lapis: in parte vero falſæ dicuntur, quæ ſecūdum aliqua ſingularia veræ ſunt, vt omne animal eſt greſſibile, nullum animal eſt bipes.

Dicit ergo, in ſecunda figura cum cōcluſio eſt falſa oppoſita immediatæ affirmatiuæ, non poſſe vtraſque propoſitiones eſſe falſas in totum, cuius probatio difficilis eſt.

Propterea aduerte quod in ſecūda figura mediū ſit in vtraque præmiſſa prædicatum, ac ob id de vno extremo cōcluſionis debet affirmari in vna, de altero vero negari: aliquando tamen maior eſt affirmatiua vt in Cameſtres, aliquādo vero minor, vt in Ceſare. Loquamur ergo de priori: vt vtraq; huius propoſitio ſit in totū falſa, medium dēt nulli prædicato concluſionis ineſſe, & omni ſubiecto cōpetere, ſic enim fiet vt maior affirmatiua ſit falſa, in qua medium de concluſionis prædicato affirmamus, & minor falſa, in qua mediū de ſubiecto cōcluſionis negamus oppoſitum ſit in Ceſare, nam medium debet omni prædicato, & nulli ſubiecto ineſſe, ſic. n. erit vtraque in totum falſa.

Dicit igitur Ariſt. fieri non poſſe vt tale medium detur, quando concluſio eſt affirmatiua vniuerſalis immediata, vt omnis homo eſt animal, nam tunc contraria negatiua eſſet vera, vt patet, ſi dicas enim in Cameſtres aliquid quod de nullo animali, & de omni homine prædicatur, argumētabor ſic ex ipſis, nullū animal eſt puta D oīs homo eſt D. ergo nullus hō eſt animal: propoſitiones per ſe veræ, ergo cōcluſio. ſimiliter, ſi des in Ceſare aliquid quod de omni animali & nullo homine vere dicatur, argumētabor in Cameſtres ex datis, omne animal eſt D. nullus homo eſt D. ergo nullus homo eſt animal: non igitur cum infertur negatiua oppoſita immediate affirmatiuæ, poteſt vtraque præmiſſa in totum eſſe falſa.

Probat modo id Ariſtot. nam ſi vtraque eſt falſa in totum in Cameſtres, ex contrarijs quæ erunt veræ inferam in Ceſare concluſionem eandem falſam eſſe veram, & ex vtraque etiam falſa in Ceſare inferam ex contrarijs vtriuſque veris in Cameſtres concluſionem illam falſam eſſe veram verbi gratia fiat ſyllogiſmus, omne animal eſt D nullus homo eſt D. ergo nullus homo eſt animal. ſi das propoſitiones vtraſque falſas in totum, ergo contrariæ erunt

veræ,

veræ; ſumam illas in Cæſare, & probabo veram cõcluſionem falſam, ſic nullum animal eſt D omnis homo eſt D ergo nullus homo eſt animal. Si propoſitiones veræ, concluſio erit vera. idem de Cæſare. non ergo decipi poſſumus ex vtraque propoſitione in toto falſa in ſecunda figura.

13 In aliquo autem vtramque &c.

Oſtendit poſſe aliquando eſſe vtramque propoſitionem in parte falſam, vt ſi ſumas mediũ particulariter competens vtrique extremo, tunc negare de altero vniuerſaliter, de altero verò affirmare, erit in parte falſum vt ſi ignoraretur, nullum animal eſſe viuẽs, eſt brutum, ſic; omne viuẽs eſt brutum, nullum animal eſt brutum, ergo nullũ animal eſt viuens, eſſet in parte vtraque falſa. idem fit econuerſo, poſito priuatiuo, id eſt priori negatiua, & minori affirmatiua, ſcilicet in Cæſare, ſicut in Cameſtres.

14 Alteram autem falſam, &c.

Cum probaſſet ex vtraque falſa in parte, non tamen in tota, poſſe aliquem decipi in ſecunda figura circa immediatas affirmatiuas nũc ex altera ẽt tantum falſa decipi poſſe docet, quęcũq; ſit; at quia ſunt duo modi, Cameſtres, & Cæſare oſtendit quõ in Cameſtres ex vna vera, altera falſa decipiamur, poſtea in Cęſare, ac primum, quando in Cameſtres maiori vera, minor falſa, deinde econtra dicitur igitur, ſume ſuperius prædicato, quod dicitur A. nam hoc etiã ſuperius erit ſubiecto B. & pone pro medio, & ſit C tunc fiet maior vera, & minor falſa. vt ſi ignorantia eſt huius, nullus homo eſt animal, per viuens ſic; oẽ animal eſt viuens, nullus homo eſt viuens ergo nullus homo eſt animal.

15 Iterum quod in B. nullo eſt &c.

Quod ſi medium nulli inſit ſubiecto, tũc non omni prædicato inerit, & fiet maiori affirmatiua, falſa minor vera, & ſic; omne animal eſt brutũ, nullus homo eſt brutum, ergo nullus homo eſt animal.

16 Similiter autem fit tranſpoſito priuatiuo.

Hoc etiã fieri in Cæſare docet, ſed prius quod maior vera; vt ſi medium ſumas extraneum vtique extremo, ſic, nullũ ãnimal eſt inſenſibile, omnis homo eſt inſenſibilis, ergo nullus homo eſt animal, quod ſi medium omni ſubiecto inſit, tunc alicui inerit p̃dicato, & fiet maior falſa, & minor vera; vt ſi dicas, nullum animal eſt rationale, oĩs homo eſt rõnalis, ergo nullus homo eſt aĩal, aduerte has literas in hoc capite, per C. mediũ per B minus per A. maius extremũ intelligi, per A.C maiorem, per C B verò minorẽ. Cõcludit in immediatis decipi poſſe, & ex vtraque falſa, & ex altera tantum.

De ignorantia in immediatis propoſitionibus.

CAPVT XIII.

IN his verò, quę inſunt non indiuiduè, aut non inſunt, quandoquidem perproprium medium efficiatur falſi ſyllogiſmus, nõ poſſunt ambæ falſæ eſſe propoſitiones, ſed ea ſolum, quæ eſt ad maius extremũ. Dico aũt proprium mediũ per qđ fit contradictionis ſyllogiſmus.

Inſit enim A. ipſi B. per mediũ C. quoniam igitur neceſſe eſt C.B. affirmatiuam accipi, cum ſit ſyllogiſmus: planum, quod ſemper hæc erit vera, nõ enim conuertitur: A. C. verò falſa, hac enim cõuerſa contrarius fit ſyllogiſmus.

Conſimiliter aũt & ſi ex alia coordinatione acceptum fuerit medium, vt D. licet in toto A. ſit, & de B. omni prædicet: neceſſe. n. D.B. quidem propoſitionẽ manere, alteram verò conuerti. quare hæc quidẽ ſemper vera, illa aũt ſemper falſa. & quaſi talis deceptio eadẽ eſt ei, quæ eſt per proprium medium. 2

Si verò non per proprium medium efficiatur ſyllogiſmus: quando ſub A. quidem ſit medium; ipſi 3

vero

vero B. nulli inſit, neceſſe eſt falſas eſſe ambas. accipiendę namq; ſunt econtrario, quam ſe habent propoſitiones, ſi debet ſyllogiſmus fieri. ſic autem acceptis, ambæ efficiuntur falſæ quemadmodum ſi A. quidem toto D. ineſt: D. vero nulli eorum, quæ B. his enim cõuerſus ſyllogiſmus erit, & propoſitiones ambæ falſæ.

5 Quando vero medium non ſit ſub A. vt D. A. D. quidem vera erit, D. B. autem falſa, nã A. D. quidem vera, quoniam non erant in A. ipſum D. D. B. autem falſa, quoniam ſi eſſet vera, & concluſio vera eſſet ſed erat falſa.

Sed cum per mediam figuram efficitur deceptio, ambas quidem non contingit falſas eſſe propoſitiones totas. Cum enim ſit B. ſub A. nihil contingit, huic quidẽ omni, illi vero nulli ineſſe, quemadmodum dictum eſt & prius.

6 Alterã autem euenit & vtramlibet. Si enim C. & A. & B inſit, ſi acceptum fuerit, ipſi quidem A. ineſſe, ipſi vero B. non ineſſe; A. C. quidem vera erit, altera autem falſa. Rurſus, ſi acceptum fuerit C. ipſi quidem B. ineſſe, A. vero nulli; B. C. quidem vera erit, altera autem falſa.

Si igitur priuatiuus ſit deceptionis ſyllogiſmus, dictum eſt, quãdo & per quæ erit deceptio.

7 Sin autem affirmatiuus, quãdo quidem per proprium mediũ, impoſſibile ambas eſſe falſas; neceſſe eſt enim C. B. manere, ſi quidem erit ſyllogiſmus, quemadmodũ dictũ eſt & prius. quare C. A. ſemper erit falſa, hęc. n. eſt quę cõuertitur.

Conſimiliter autem etſi ex alia coordinatione accipiatur medium quemadmodum dictum eſt, & in priuatiua deceptione. neceſſe enim D. B. quidem manere, A. D. autem conuerti. & deceptio, eadem eſt ei quæ prius.

Quando aũt non per proprium, 8 ſi D. quidem ſit ſub A. hęc quidem erit vera, altera autem falſa, euenit enim A. pluribus ineſſe, quæ non ſunt ſub ſe inuicem.

Si vero nõ ſit D. ſub A. planum 9 quidẽ, quòd hæc ſemper erit falſa, affirmatiua namque accipitur, D. B. vero contingit, & veram eſſe, & falſam. nihil. n. prohibet A. quidẽ nulli D. ineſſe D. vero ipſi B. omni ut aĩal ſcientiæ, ſcientiam aũt Muſicæ. Neq; rurſus ſi neque nulli eorum, quę D. neq; D. nulli eorũ, quę B. Manifeſtum igitur, quod nõ exiſtente medio ſub A. & ambas euenit falſas eſſe, & utram uolueris.

Quot igitur modis & per quæ euenerit fieri deceptiones. quæ ſecundum ſyllogiſmum, & in immediatis & in ijs quę per demonſtrationem, manifeſtum.

In ijs autem, quæ non indiuiſibiliter. 1

Poſtquam de immediatorum ignorantia tradidit, nunc de mediatis dixerit, ac primo de ignorãtia affirmatiuarum in prima figura, quæ contingit cum oppoſitas negatiuas opinamus per ſyllogiſmũ, poſſumus autem ignorare has dupliciter, aut per proprium medium, aut per medium non proprium; vocatur medium proprium, in quo talis affirmatiua vera demonſtratur, vt animal rationale demonſtrat hominem eſſe riſibilem.

Intentio Ariſt. in hoc cap.

ſibilem, cum igitur per tale medium decipimur, ideſt illud aſſumimus ad probandam oppoſitã negatiuam, eſt ignorantia per proprium medium vt ſi dicat quis, nullum animal rationale, eſt riſibile. omnis hõ eſt animal rationale, ergo nullus hõ eſt riſibilis.

Idem contingit in negatiuis mediatis, eſt enim proprium medium, quod demonſtramus nõ eſſe, vt per animal rationale demonſtramus, nullum hominem eſſe hinnibilem, cum igitur de illo probamus oppoſitum, ſic, omne animal rationale eſt hinnibile. omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt hinnibilis, eſt ſimiliter ignorantia per medium proprium, tale medium dicit Ariſt eſſe id per quod fit ſyllogiſmus contradictionis. ſyllogiſmus probans oppoſitam concluſionem veram, cum vero non per tale medium cõtingit in ignorantia, dicitur per medium non proprium.

Dicit igitur Ariſtot. quod quoties in mediatis decipimur per medium propriũ non contingit propoſitionem vtramque falſam eſſe, ſed minor eſt vera, quæ autem eſt verſus maius extremum, id eſt maior, falſa, ratio autem hæc eſt, quia eſt eadem minor ſyllogiſmo ignorantiæ, & in ſyllogiſmo contradictionis, & veritatis. in vtroque enim eſt affirmatiua, cum ſit in prima figura, maior vero non eſt eadem, ſed conuerſa, id eſt mutata in contrariam negatiuam ſicut cõcluſio, vt patet, ſi dicas, omne animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt riſibilis, eſt ſyllogiſmus veritatis, iſte vero ignorantiæ, nullum animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale, ergo nullus homo eſt riſibilis, hoc literis explicat ſolum affirmatiuis per A. maius extremum, per B minus, per C medium, intelligit conuerti vero vocat mutari ex affirmatiua contraria in oppoſitam negatiuam, & quod minor ſit vera, probat, nam mutata & conuerſa maiori ſyllogiſmi ignorantiæ, manente minori ſit contrarius ſyllogiſmus verus.

a Similiter autem eſt ſi ex alia &c.

Oſtendit quod quamuis non ſit medium proprium per quod demonſtretur concluſio, ſed ſit ex alia coordinatione, nempe ſit medium quo quocunque modo concluſionis illius veritas probetur, ſi per illud decipi contingat, minor futura ſit vera, quia eſt eadem quæ erat in ſyllogiſmo vero: ſed maior falſa, quia multa in negatiuam, vt ſi per riſibile decipiamur, opinantes hominẽ non eſſe animal rationale, quamuis riſibile non ſit medium demonſtratiuum, tamen quia per id probatur vere hominem eſſe animal rationale, cenſetur proprium medium, idem de alijs medijs veritatis.

Si vero non per proprium medium, &c. 3

Manifeſtat quando nõ eſt medium proprium poſſe vtraſque propoſitiones eſſe falſas, vt ſi medium ſit de quo omni prædicatum dicitur, & quod de nullo ſubiecto dicatur, tunc enim cum contrario modo ſumendæ ſint propoſitiones, erunt falſæ, nam in maiori pradicatum concluſionis negari debet de medio, de quo vere affirmabatur, & in minori affirmari de quo vere negabatur. ſit enim ſyllogiſmus primæ figuræ. Celarent v g ſit concluſio, nullus homo eſt ſenſibilis, nullum B eſt A ſumatur medium D. irrationale, ſiat ſyllogiſmus talis, nullum irrationale eſt ſenſibile, omnis homo eſt irrationalis, ergo nullus homo eſt ſenſibilis, tũc vtraque eſt propoſitio falſa.

Cũ vero non ſit ſub A. medium. 4

Probat etiam poſſe maiorem eſſe veram. & minorem falſam, vt ſi ſub maiori extremo ſumamus medium cui non ineſt ipſum, tunc maior erit vera A. D. quia eſt negatiua, minor vero D B falſa, quia cũ concluſio ſit falſa, & maior vera, neceſſario minor erit falſa, vt ſi ſub ſenſibili ſumatur planta, ſic, nulla planta, eſt ſenſibilis, omnis homo eſt planta, ergo nullus homo eſt ſenſibilis: prætermiſit nõ abſque ratione poſſe etiam maiorem falſam, minorem veram eſſe, vt ſi ſub ſenſibili ſumatur, cui ipſum ineſt, & quod etiam ineſt homini, & ſub ecto, vt animal ſic, nullum animal eſt ſenſibile, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt ſenſibilis: quia iſtud medium eſt proprium, fieri autem non poteſt quod cum medium non eſt proprium, poſſit minor eſſe vera, eſt enim affirmatiua, medium autem non proprium, nequit vere affirmari de ſubiecto, eſſet enim ſimile proprio vt diximus.

Sed

5 Sed per mediam figuram, &c.

Nunc de ignorantia earundem mediatarum affirmatiuarum in ſecunda figura tractat, ac dicit idem prorſus quod ſuperius dixit de immediatis, nõ poſſe vtramq; propoſitionem in totum falſam eſſe, quia cũ prædicatum vere inſit ſubiecto, non poterit medium inueniri quod de vno vniuerſaliter affirmetur, de altero vniuerſaliter negetur, quod neceſſarium eſt vtraq; ſit falſa relege ſuperiorem locum de immediatis; illic late declaratum & probatum eſt hoc.

6 Altera vero põt eſſe falſa, &c.

Sed vnam falſam; alteram veram, ſiue maior, ſiue minor ſit, eſſe poſſe oſtendit: nã ſi ſumatur medium comparans vtrique extremo, tunc ſi maior ſit affirmatiua, & minor negatiua, vt in Cameſtres, erit prior vera poſterior falſa, ſic: omne ſenſibile eſt animal nullus homo eſt animal, ergo nullus homo eſt ſenſibilis ſi vero idem ecõtra fiat in Ceſare, vt ſit maior negatiua minor affirmatiua, prior falſa poſterior erit vera, ſic nullum ſenſibile eſt animal, oĩs homo eſt animal, ergo nullus homo est ſenſibilis. cõcludit ſe iam de ignorãtia affirmatiuarum quæ per ſyllogiſmum negatiuũ fit dixiſſe, tam in prima quam in ſecunda figura.

7 Si vero ſit affirmatiuis, &c.

Nunc de ignorantia negatiuarũ tractat quæ fit per affirmatiuas oppoſitas in prima figura, ac docet id quod in principio de affirmatiuis, cum ſit ignorantia per medium proprium. minores ſemper veras, maiores falſas, eſſe, quia illæ ſunt eædem quæ erant in ſyllogiſmo vero, hę vero ſunt contrarię, vt hominem eſſe hinnibilem, per animal rationale ignoremus, ſic omne animal rationale, eſt hinnibile, omnis homo eſt animal rationale, ergo omnis homo eſt hinnibilis, vtitur eiſdem dictis literis idem docet cum medium eſt ex alia coordinatione, quod declaratum eſt prius.

8 Cũ vero ſit nõ per propriũ, &c.

Oſtendit modo quãdo non per medium proprium ſit, poſſe maiore veram, minorẽ vero falſam eſſe, vt ſi ſub maiori extremo ſumatur aliquid ipſum ineſt, põt. n. vnum de plurib prædicari, de vno affirmatiue, de altero negatiue, ad id talia duo nõ poterunt affirmari ad inuicẽ vere, vt ſi ſub A. hinnibili ſumas D equũ ſic oĩs equus, eſt hinnibilis oĩs hõ eſt equus, ergo oĩs homo eſt hinnibilis, tunc maior vera, minor falſa erit.

Si uero non ſit D. ſub A. &c. 9

Cum aũt medium puta D non eſt ſub A. i. maiori extremo, ſemper ſi maior eſt falſa, cum ſit affirmatiua non. n. iſta ignorantia prouenit niſi in Barbara; hic n concluditur vniuerſalis affirmatiua at minor tali medio exiſtenti, põt aliqñ vera, aliqñ falſa eſſe, quæ dicitur C D. nam cum D i. med ũ omni ſubiecto inerit minor erit, vera, põt n eſſe quod illud maius extremũ competat nulli medio, quod cõpetit omni ſubiecto, ſicut animal nulli ſcientiæ competit, ſcientia vero oĩ Muſicæ, ineſt. ſi vero tale mediũ nulli inſit ſubiecto ſicut ipſi nulli ineſt prædicatum, vtraque falſa erit ex quibus concludit iam de ignorantijs tam mediatorum quàm immediatorum tractaſſe.

De ignorantia puræ negationis.
Cap. XIIII.

PLanum autem eſt, & quod ſi quis ſenſus defecerit, neceſſe, & ſcientiam aliquam deficere, quã impoſſibile eſt accipere. 1

Si quidem addiſcimus, aut inductione aut demonſtratione. Eſt aũt demonſtratio ex vniuerſalib. inductio vero ex ijs, quæ ſecundum partem: impoſſibile autem vniuerſalia ſpeculari niſi per inductionem. 2

Quoniam & quæ ex abſtractione dicuntur, erunt per inductionẽ, nota ſi quis voluerit nota facere. 3

Qũo inſunt vnicuiq; generi nõnulla, & ſi non ſeparabilia ſunt, ſecundum quod ∴ hoc vnumquodque. 4 ∴ a. I. qualitates.

Inducere autem non habentes ſenſum. impoſſibile, ſingularium 5

namque ſenſus eſt, non .n. cõtingit accipere ipſorum ſcientiam; neque .n. ex vniuerſalibus ſine inductione, neq; per inductionẽ ſine ſenſu.

1 Manifeſtum eſt autem, &c.

Intẽtio Ai ſt. De ignorantia puræ negationes tractat quæ eſt non ſcire quod ſci. ipot. iat. docet autem quando neceſſaria ſit talis ignorantia, & conſtituit concluſionem hanc de deficiẽte aliquo ſenſu, neceſſario deerit aliqua ſcientia, quam non poterit ille cui ſenſus deeſt accipere.

Nota. Nota hic loqui de defectu a natiuitate, cum n aliquis ſenſus vſus eſt, quem poſtea amiſit poterit habere ſcientiam eorum quæ tali ſenſu præcipiuntur, poteſt. n. factus cæcus, ſi primum vidit, ſcientiam de coloribus conſequi; non tamen quia natiuitate viſu priuatus eſt.

Nota. Nota ſimiliter quòd dicit, aliquam ſcientiam defecturam, quia ex defectu vnius ſenſus ſolum deerit ſcientia illorum quæ tali ſenſu percipiuntur, cæcus enim ſcientia colorum, ſurdus ſcientia ſonorum priuabitur, non alijs.

Nota. Non ſimiliter quod dicit, quam impoſſibile eſt accidere, quia non priuabitur ille ſcientia, quaſi illam habuerit, & per ſenſus defectum amiſerit, hoc n. eſt falſum, cum n. ſcientiam habemus ſemel, licet poſtea ſenſus deſtruatur, non idcirco ſcientia deſtruitur, ſed priuatur ſcientia ad hunc ſenſum, quod nunquam illam acquiret, propterea dicit, quam impoſſibile eſt accipere.

2 Si quidem diſcimus, aut per inductionem, &c.

a. Cõc. Prædictam concluſionem probat tali ratione; ſcienti aut inductione, aut demonſtratione accipitur, ſed inductio, & demonſtratio pendent a ſenſu, ergo hoc deficiente perit inductio demonſtratio, ac perinde ſcientia, minor probatur, nam inductio fit ex particularibus, quæ notum eſt ſenſit percipi, demonſtratio vero ex vniuerſalibus quidem primo, ſed cum vniuerſalia hæc non niſi inductione cognoſcantur, etiam dependet demonſtratio a ſenſu.

Nota. Hic aduerte propoſitiones quæ in ſcientia ſunt eſſe in duplici differentia, quædam immediatæ, quæ cauſam non habent, & in illa ſcientia ſaltem cauſa earum non conſideratur, & via cognoſcendi has eſt per ſenſum & inductionem, vt docet 2 Poſt. c vlt. quædam ſunt mediatæ, quæ cauſam habent, & earum cognitio eſt per demonſtrationem; vnde mediatas per immediatas demonſtramus, immediatas vero inductione percipimus, vt experientia oſtendit ignem eſſe calidum, tñ ex hac demonſtramus eſſe leuem.

Aduerte etiam cum Auer. quod Ariſ. hic non loquitur de vniuerſalibus principijs illis quæ ſunt cõiſſima, ſed de principijs ex propoſitionibus quę ſunt propriæ ſubiectis peculiaribus ſenſu perceptis hæ n. ſunt quæ inductione colliguntur, per quas reliquas mediatas concluſiones demonſtramus. Nota.

Quoniã & quę ex abſtractione &c. 3

Oſtendit Ariſtot. hęc vniuerſalia propria ſenſibiliũ inductione, cognoſci & eſt probatio a minori, vniuerſalia enim mathematica, quæ minus videntur indigere ſenſu & inductione, cum ſint abſtracta, indigent inductione, ergo & vniuerſalia ſenſibilia, quę minus abſtracta ſunt, magiſq; ſenſui proxima. antecedens patet, nam puncto in punctum lineam ducere, ſuper quodlibet centrum quantumcunq; occupando ſpacium circulum deſcribere, & ſimilia, hæc ſingularium inductione nota fiunt. Phil. & S. Tho. communes dignitates ĩductione tolli putant.

Quia ſunt in vnoquoq; genere. 4

Quamuis locus hic aliter ac alijs exponatur exiſtimo ſenſum eſſe, vt velit oſtendere tam in ſenſibilibus, quam in mathematicis eſſe vniuerſalia quæ inductione cognoſcantur, quamuis nõ omnia, ſunt enim alia quæ demonſtratione immediate cognoſcuntur, ſed hæc ex alijs pendent, quæ inductione probantur, cum non ſint realiter extra ſingularia, & ſeparata, ſicut in ſcientijs conſideratur; vniuerſalia.n mathematica realiter in ſenſibilius ſunt, ob id dicit, in vnoquoq; genere, nempe ſenſibilium & mathematicorum eſſe quædam, quæ nimirum inductione cognoſcuntur, quamuis hæc non ſint ſeparabilia, ideſt, cum hæc non ſint abſtracta, ſecũdum quod huiuſmodi vnumquodque eſt, ideſt ſicut in ſcientijs talia conſiderantur.

Inducere aũt non habentes, &c.

Vera hæc copulantur illis, impoſſibile eſt vniuerſalia ſpeculari niſi per inductionem inductio autem eſt ex ſingularibus, ſingularia autem non ſcientia, ſed ſenſu percipiuntur, ergo ſenſu deſtructio ſingulare nõ percipitur, nec ſit inductio, nec vniuerſale cognoſcitur, nec demonſtratio procedit.

An deficiente ſenſu deficiat ſcientia illius ſubiecti.

Dubitatur primo, an ſit in vniuerſum verum quod deficiente ſenſu deficiat ſcientia quæ eſt in intellectu. dico, nihil intellectum cognoſcere, quod aliquo modo non omnia ſub ſenſu ſunt, ideo etiam nõ eodem modo ab intellectu cognoſcuntur, aliqua. n ſecundum ſuos effectus tantum ſenſui ſubdũtur, & talia ſunt entia realiter ſeparata, Deus optimus max. & intelligentiæ, quæ nullo ſenſu percipiuntur, niſi per extrinſecos ſuos effectus, aliqua ſenſui ſubſtant ſecundum ſimilia, vt cũ vidimus vnam vrbem, per eam, quas non vidimus intelligimus alia ſecundũ partes, vt cum viſo auro per ſe, & mõte, ſtatim montem aureũ imaginantur. alia ſecundum ſe, vel ea quę ſunt in ſe, vt accidentia ſenſibilia, & ſubſtantię quę ſub iſtis ſunt. Impoſſibile igitur eſt, quod intellectus intelligat ea quorum nihil percepit aliquo ſenſu. vnde ſi omnes ſenſus alicui deficerent a natiuitate, quod fieri non poteſt, nihil intellectus intelligeret: non tamen eodem modo vti diximus intellectus intelligit ea quę ſenſu percipiuntur, nam quæ quarto aut tertio modo, & aliquando ſecundum cognoſcuntur intellectione confuſa & commutatiua, intelligi non dicuntur, qualiter prima cognoſcuntur, ſed diſtincta & propria notiora, propterea res immateriales obſcurè in hac vita cognoſcimus.

Iterũ dubium Dubitatur an in præſenti ita amplius ſit ſenſus Ariſt. dico limitate magis hic loqui Ariſt. ſolum enim eſt ſermo de his quæ ſecundum ſe, vel aliquid ſui ſenſu percipiuntur aliquo quorum eſt cognitio intellectus diſtincta, hęc enim illo ſenſu deficiente non ſciuntur; nec loquitur de principijs communiſſimis, quamuis iſta dependeant a ſenſu; non quod inductione probentur, ſed quod ſeu ſu terminorum ſignificationes, nempe res ipſas, neceſſarium ſit appræhendere, de quibus dicemus 2 Poſt. c. 18.

Syllogiſmum omnẽ ex tribus conſtare terminis, maiori, minori, ac medio & nos in infinitum tam in propoſitionibus affirmatiuis, quàm negatiuis abire non poſſe.

Cap. XV.

Est autem omnis ſyllogiſmus per tres terminos, & qui quidem monſtrare poteſt, quod A. ineſt ipſi C. eo quod ineſt ipſi B. & hoc ipſi C. priuatiuus autem alteram quidem propoſitionem habens, quod aliud quid alij ineſt alteram verò, quod non ineſt. Manifeſtum igitur quod principia, & quę dicuntur ſuppoſitiones hæ ſunt: accipientem enim hæc ita neceſſe eſt monſtrare, ut quod A. ineſt ipſi C. per B. Rurſus uerò, quòd A. ipſi B. per aliud medium, & quod B. ipſi C. conſimiliter. 2

Secũdum opinionem igitur ſyllogizantib. & ſolum dialecticè, planum quod non ſolum conſiderandum, ſi ex quibus contingit probabiliſſimis fiat ſyllogiſmus. quare & ſi eſt aliquid in ueritate eorum, quę ſunt A. B. medium, uidetur autem non eſſe, qui per hoc ſyllogizauit, ſyllogizatus eſt dialecticè. Ad ueritatẽ aũt ex ijs, quę inſunt, oportent conſiderare, ſe habet autem ſic. 3

Quoniam eſt qđ ipſum quidam de alio prædicatur non ſcđm accidens, dico aũt ſecundum accidens, ut album aliquando illud dicimus eſſe hominem. nõ ſimiliter dicẽtes 4

& hominem albũ, hic quidem.n. non alteram aliquid exiſtẽs album eſt, album verò, quoniam accidit homini eſſe albo, ſunt itaque nonnulla talia, vt per ſe prędicentur.

4 Sit igit C. tale quod ipſum quidem non amplius inſit alij huic autem B. primo, & nõ ſit aliud intermedium & rurſus.·.E.ipſi ipſum F. conſimiliter, & hoc ipſi B. an igitur hoc neceſſe eſt ſtare, aut contingit in infinitum ire?

.·. A rgi- r p l git D ipſi D. & F itidẽ i ſi com e tat E.

5 Eſt rurſus ſi de A quidẽ nihil p̃dicatur per ſe, A. vero ipſi H. ineſt primo, intermedio aũt nulli priore & H. ipſi G. & hoc ipſi B. an & hoc ſtare neceſſe eſt, aut & hoc contingit in infinitum ire? de differt aũt hoc a priori tantum, qm̃ hoc quidem eſt, an cõtingit incipienti a tali, quod nulli ineſt alteri, ſed aliud illi, ſurſum infinitum ire, alterum vero incipiẽtem a tali quod ipſum quidem de alio, de illo autem nihil prædicatur, deorſum conſiderare, ſi contingit in infinitum ire.

Amplius media an cõtingit infinita eſſe determinatis extremis. dico aũt veluti, ſi A. ipſi C. ineſt, medium vero ipſorum B. ipſius verò B. & altera. horum aũt altera, an & hæc infinitũ contingit ire, aut impoſſibile, eſt aũt hoc cõſiderare idẽ & ſi demonſtrationes in infinitum vadunt, & ſi eſt demõſtratio cuiuſcumq; aut ad ſe inuicẽ terminãtur.

Conſimiliter autẽ dico & in priuatiuis ſyllogiſmis ac propoſitionibus, vt A. ineſt B. nulli, aut primo; aut erit aliquid medium, cui priori non ineſt, veluti ſi ipſi G. quid B. ineſt omni, & rurſus alij adhuc priori hoc, vt ſi ipſi H. quod G. omni ineſt, in his etenim vt infinita, quibus non ineſt prioribus, aut ſtant.

In ijs vero, quod conuertuntur, non ſimiliter ſe habet, non eſt.n. in ijs quæ retrouerſum prædicantur, de quo primo prædicatur, aut vltimo, omnia.n. ad oĩa hec conſimiliter ſe hñt, ſiue ſunt infinita, quę de ipſo prędicantur, ſiue vtraque ſunt quę dubitantur infinita, pręterquã ſi quod ſi non ſimiliter contingit conuerti, ſed hoc quidem, accidẽs, illud vero vt prædicamentum.

Eſt autem omni ſyllogiſmus per tres terminos &c. 3

Ariſt. de immediatis propoſitionibus ſermones facere intendit, ac in præſenti tres ſuppoſitiones, proponit, ac poſtea tres quæſtiones, Primo ſuppoſitio eſt ex libris Priorũ, omnis ſyllogiſmus & proſyllogiſmus affirmatiuus, vel negatiuus; ex tribus terminis ſolum conficitur, ex eo qui probatur de quo probatur, per quam probatur, taleſque propoſitiones ex his confectæ in illo ſyllogiſmo principia & ſuppoſitiones dicuntur dicit ergo eſt omnis ſyllogiſmus per tres terminos, & qui probare poſſibiles eſt, quoniam A. eſt in C id eſt affirmatiuus, qui põt probare qđ A maius extremum eſt in C. minori, per medium B de quo A prædicentur in maiori, & ipſum prędicetur de B in minori, quod eſt Barbara, vel darij & nota modum Ariſt. ſimul enim dicit affirmatiuum cõſtare ex trib terminis, & ipſum explicando probat. Poſtea ſubiũgit negatiuũ, quem ex vna affirmatiua, & altera negatiua cõſtare docet, & has propoſitiones ex his terminis dicit vocari ſuppoſitiones & principijs in illo ſyllogiſmo, cum eas accipientes idest non probantes per eas alias, demonſtremus tandem addit iterum quòd A. ſit in B. & B. in C. manifeſtat proſyllogiſmus maioris & minoris, in quib etiam ſolum tres eſſe terminos, cũ ſtat, atq; hęc eſt ſuppoſitio prima,

3. Suppoſitiones.
1. Suppoſitio.

Secun-

2 Secundũ igitur opinionem ſyllogizantibus &c.

2. Supoſ. Altera ſuppoſitio eſt, Demonſtrationem a Dialectico differre Dialecticus enim ſolum ex probabilibus procedens, non currat an aliquæ propoſitiones ſint reuera immediatæ, ſed ſi recipiantur, vt immediatæ, licet mediatæ ſunt, eis vt maxime probabilibus vtitur, non ſic Demonſtrator, quærit enim non ſolum immediatis in opinione, ſed quę ſic ſunt, & ſic ſe re vera habent, hoc docet intelligas nos quæſituros immediatas propoſitiones ſcd̃m rem, & non ſecundum opinionem ſolam. aliter. n. non demonſtratur.

3 Quoniam autem eſt eo quod ipſum quidem, &c.

3. Suppoſ. Tertia ſuppoſitio eſt, quædam prædicari ſecundum ſe quædam ſecundum accidẽs vocat ſecundum accidens, quãdo aliud non ſecundum ſe prædicatum, ſed ſecundum alterum: vt quando dicimus, albũ eſt lignum non enim dicere volumus quod ipſum album ſecundum ſe ſit lignum, ſed id cui accidit album eſſe lignum eſt at quando dicimus lignum eſt album, & ipſum lignum ſecundum ſe non ſecundum alterum dicimus album. has vocat ſecundum ſe prædicationes quando prædicatum ineſt ſubiecto ſecundum ſe ideſt non ſecundum alterũ quod ſubiecto ſubſtet illas vero ſecundum accidens, cum prædicatum non ſeccundum ſe ſubiecto, ſed ſecundum alterum ineſt, quod fit cum de accidẽti ſubiectum prędicamus, & hoc, multum cõducit ad probandum poſtea non eſſe proceſſum infinitum in his prędicationibus.

Nota non hic vocare ſecundum ſe prædicari, quod per ſe ineſt primo aut ſecundum modo ſed, quod non ſubiecto ineſt ſecundum aliud cui ſubiectum ipſum ſubſit oppoſitum vocatur ſecundum accidens.

Nota. Nota verba, aliter, inquit, dicimus albũ hominem, aliter, hominem eſſe album & ſecundam prædicationem declarat, cum. n. non ſit alterum aliquod, album eſt, i. cum homo dicitur albus, non eſt aliquid aliud cui inſit homo quod ſit album, ſed ipſe ſecundum ſe, ideſt non ſecundum aliud ſubiectum primum vero declarat, album. n. dicitur homo, quia id quod ſubſtant albo homo eſt, concludit aliquis eſſe prædicationes ſecundum ſe.

Si igitur C. huiuſmodi, &c. 4

Quæſtiones tres proponit, prima eſt an dato aliquo ſubiecto vltimo quod non de alio prædicetur, poſſint de hoc infinita prædicata ordine prædicari, vt de ipſo aliquid primo prædicatur, de hoc aliud, & de hoc ſuperius, & poſſit ſic in infinitum procedi, an ſit finitus talium prædicatorium numerus, & nota iſtam literam, quæ corrupta eſt, eſt enim litera ſic legenda, ſicut legit Argirop Sit itaque C tale vt ipſum quidem nulli competat rei, B autem huic competat primo, vt non ſit inter ipſum medium vllum, & rurſum D. ipſi B. & E. ipſi D. & F. identidẽ ipſi competat E. per has enim literas ordo prædicatorum ſignificatur de illo ſubiecto vltimo C. 1. Qu.

Et iterum ſi de A. quidem &c. 5

Altera quæſtio, eſt an dato aliquod ſupremo prædicato, de quo nihil ſuperius, prædicetur, poſſint ſub illo infinita ſubiecta ſecundum ordinem ſubijcitur ſit A ſupremum prædicatum, at ſub A F ita vt ipſi immediate competat & poſtea hoc in alio, & hoc in alio, & ſit proceſſus in infinitum ponit aũt differentiam inter vtramq; quæſtionẽ prior enim eſt, an dato vltimo ſubiecto numerus prædicatorum ſurſum in infinitum aſcendat, altero vero eſt, an dato ſupremo prædicato, ab hoc incipiendo numerus ſubiectorum deorſum in infinitum deſcendat. 2. Qu.

Amplius, media nunquid. 6

Tertia quæſtio eſt, an determinatis extremis, ideſt dato ſubiecto vltimo & prædicato ſupremo, poſſint inter hæc media infinita ſumi, hoc clarius explicans dicit hoc quęrere, eſſe quærere an demonſtrationes in infinitum procedant, & omnium ſit demonſtratio, vel non ſit, ſed omnia adinuicẽ concludantur, id eſt ſint finiti proceſſus ex oĩ parte, tam extremorum, quam mediorum. 3. Qu.

Similiter autem dico, &c. 7

Hoc idem oſtendit in priuatiuis ſeu negatiuis, an ſit proceſſus in his talis, nempe quod non ſit in B quia non ineſt alteri, & huic non ſit per aliud, & ſic in infinitum

8 Sed in conuertibilibus &c.

Hanc tertiam quæſtionem non habere locum in terminis conuertibilibus oſtendit, quia in his non datur vltimũ & ſupremum nam omnia adinuicem prędicantur, & quocunque dato prædicato, omnia reliqua de ipſo, & ipſum de omnib. prędicatur, ſiue conſideres ex parte prædicati proceſſum: ſiue ea parte vtrinque ſubiecti & extremi verum eſt quod differunt tales prædicationes: nam directe paſſiones de ſubiecto indirecte vero ſubiectum de paſſionibus prædicatur, vnde quamuis veræ, non tamen æquæ ſunt tales in iſtis prædicationes.

Quod extremis finitis exiſtentibus media non poßint eſſe infinita.

Cap. XVI.

1 QVòd igitur intermedia non cõtingit infinita eſſe, ſi deorſum & ſurſum ſtent prędicamenta, manifeſtũ, dico autem ſurſum q̃d in magis vniuerſale, deorſum vero quod in id, quod ſcd̃m partem. ſi. n. A. prędicatur de F. infinita ſunt intermedia; in quib. eſt B. planum q̃d cõtingere poſſet, vt & ab A. deorſum alterũ de altero p̃dicaretur in infinitũ: antequam enim in F. deueniatur, infinita ſunt intermedia: & ab F. ſurſũ infinita, antequam ad A. deueniretur: quare ſi hæc impoſſibilia, & ipſius A. & F. impoſſibile infinita eſſe media.

2 Neque. n. ſi quid diceret, quod alijs quidẽ ſunt ipſum A. B. C. contigua inuicem, ut nõ ſit medium, alia uero non eſt accipere, nihil differt, quocunque enim accepto eorum, quæ B. erit ad A. aut ad F. aut infinita media, aut non, a quo autẽ ſint primũ infinita, ſiue ſtatim, ſiue non ſtatim, nihil differt, quæ enim ſunt poſt hæc, infinita ſunt.

Quod igitur intermedia nõ &c. 1

Tertia quæſtionem eſſe impoſſibilem oſtendit nempe quod extremis finitis exiſtentibus media poſſint eſſe infinita primo autẽ explicat quid proceſſum ſurſum quid deorſum ſit proceſſum ſurſum vocat. cum ex particularibus ad vniuerſalibus progreſſus ſit, deorſum vero cum econtra ab vniuerſalibus ad particularia proceditur, ſurſum ergo eſt vniuerſale, deorſum vero particulare, argumentatur autem ſic, ſi ab A. prædicato deorſum vſque ad C ſunt media infinita, ergo nunquam peruenire poterit ad ipſum C per B ideſt per talia media cũ infinitum pertranſiri non poſſit, non ergo erit vltimum ipſum C. ſimiliter ſi ab ipſo C ſubiecto vſque ad A media ſunt infinita, ergo nunquam peruenientur eadem ratione ad ipſum A. non ergo erit ſupremum impoſſibile eſt ergo media, infinita eſſe inter extrema determinata, eſſet enim, vt dicunt, Themiſt. & Philop. ſicut qui diceret. eſſe numerum finitum ab vnitate vſq; ad denariũ, tñ eſſe infinitos numeros inter medios, quod ſi obijcias in linea quædam finita dari duo extrema puncta determinata, & tamen eſſe infinita intermedia puncta, reſpondent prædicti auctores non eſſe parem rationem, nam illa intermedia puncta ſunt in potentia at vero prędicata debent eſſe actu, ob id infinita non ſunt inter extrema determinata, emẽda literam vtriq; lege vtique,

Philop. hoc loco con 83. dicit noſtrã cognitionem ſurſum procedere particularib ad vniuerſaliorẽ; non vere econtra ab vniuerſalioribus ad particul.

Neque enim ſi aliquis &c. 2

Poſſet quis dicere, quod non cauſa media erunt immediata, ſed quædam erunt contingentia, ideſt contigua, inter quæ non medium quædam vero alia non eſſe immediata dicit Ariſtot. hoc nihil referre, nam cum infinita media ſint accipienda inter A & C. ſiue ſint ſtatim, ideſt immediata ſiue non ſtatim, ideſt mediata, nunquam ad extrema peruenientur, non ergo eſſe poſſunt infinita media inter extrema finita, puta homo eſt riſibilis, inter hæc enim duo extrema nõ poſſunt media infinita eſſe, ſiue immediata ſint, quorum ſingula non habeant medium ſiue mediata, ſint, quæ per ſimilia media debeant probari, non enim ab homine in riſibile, nec a riſibili in hominem perueniri poterit cum hæc prius tranſeunda ſint.

Quòd ſi prædicationis affirmatiuæ ſint finitæ ſurſum & deorſum, impoſſibile ſit demonſtrationes negatiuas, in infinitum procedere.

CAPVT XVII.

1 PLanũ aũt, & in priuatiua demonſtratione, ꝙ demõſtrabit ſi quidẽ in prędicatiua monſtratur ad vtraque, ſit.n. non contingens neq; ſurſum ab vltimo in infinitũ ire. (dico autem vltimum, quod ipſum quidẽ alij nulli ineſt, illi uerò aliud, ut F.) neque à primo in ultimum. (dico autem primum, quod ipſum quidem de alio. de illo uero nihil aliud) ſi utique hęc ſunt, & in negatione monſtrabitur.

2 Tripliciter namque monſtratur non exiſtens, aut enim cui quidem ipſum C. B. ineſt omni, cui uero ipſum B. ipſum A. nulli. Ipſius itaq; B. C. & ſemper alterius diſtãtię, neceſſe eſt progredi ad ĩmediata, prędicatiua namque eſt hęc diſtantia, alterum uerò manifeſtum, quòd ſi alij non eſt in priori, ut ipſi D. hoc oportebit ipſi B. omni ineſſe; & ſi rurſus alij priori, ut ipſo D. nõ ineſt illud oportebit ipſi D. omni ineſſet quare quoniam ... quæ ſurſum eſt, uia ſtat, & quæ deorſum ſtabit, & erit aliquid primo cui non ineſt.

[margin: al. l. quędeorſum eſt via ſtat. & quæ ſurſum ſtabit.]

3 Rurſus ſi B. quidem omni A. ipſi uerò C. nulli ipſum A. eorum, quæ C. nulli ineſt. Rurſus hoc ſi oportet monſtrare, planũ, quod aut per ſuperiorem modũ monſtrabitur, aut per hũc, aut tertium. Primus igitur dictus fuit. ſecundus uerò monſtrabitur. Sic aũt utique monſtraret ut qđ D. ipſi quidẽ B. oĩ ineſt, ſi uerò C. nulli, ſi neceſſe eſt ineſſe aliqd ipſi B. Et rurſus, ſi hoc ipſi C. non inerit, aliud ipſi D. ineſt, quod ipſi C. non ineſt, igitur qm̃ ineſſe ſemper ſuperiori ſtat, ſtabit, & non ineſſe.

Tertius uerò modus fuerat, ſi A. quidẽ B. oĩ ineſt, ipſum uero C. nõ ineſt, non oĩ ineſt C. cui A. Rurſus uerò hoc, aut ꝑ ſuperius dicta, aut ſimiliter mõſtrabitur. Illo quidem itaque modo ſtatur ſin aũt ſic iterum accipiet B. ineſſe ipſi E. cui ipſum C. non oĩ ineſt, & hoc rurſus conſimiliter. Qm̃ autem ſuppoſitum eſt ſtari, & deorſum, planum quod ſtabit, & C. non inexiſtens. 4

Manifeſtum autem ꝙ & ſi non una uia monſtretur, ſed omnibus, aliquãdo quidem ex prima figura aliquando aũt ex ſecunda, aut tertia, quod & ſic ſtabitur finitę enim ſunt uię; finita autẽ finities, neceſſe eſt finita eſſe omnia. Quod igit in priuatione ſi quidẽ & in eo quod eſt ineſſe, ſtatur, manifeſtum. 5

Planum autem, & in priuatiua demonſtratione &c. 1

Ariſt. miro profecto ingenio in hoc capite probare intendit; quòd ſi prædicationes affirmatiuæ ſint finitæ ſurſum & deorſum, quod erit impoſſibile, demonſtrationes negatiuas in infinitum procedere, & hoc per tres ipſas figuras oſtendit hoc eſt igitur quod dicitur, ſit igitur contingens, id eſt ſupponatur ita eſſe, quod nec ab vltimo ſurſum in infinitum procedatur affirmando, nec à primo deorſum deſcendatur explicat autem per vltimum intelligi ſubiectum quod de nullo prædicatur, per primum verò prædicatum de quo nihil aliud affirmatur. hoc ſuppoſito etiam in negatiuis non erit demonſtrationum infinitus proceſſus, quod ingenioſiſſimè oſtendet.

2 Tripliciter autem demonſtratur non eſſe, &c.

In triplici figura poteſt negatiua demonſtrari, ſed de prima eſt argumentum primum, quod huiuſmo i eſt; non poteſt demonſtrari negatiua niſi per medium, de quo maius extremum negetur in maiori, & quod in minori de ſubiecto affirmetur, ſed ex ſuppoſitione eſt finitus numerus prædicatorum affirmatorum, ergo erit numerus finitus mediorum, per quæ in prima figura negatiua demonſtratur.

Verbi gratia ſit demonſtranda, homo nō eſt qualitas, demonſtrabitur per animal, de quo negetur qualitas, & quod affirmetur de homine, ſ. nullum animal eſt qualitas, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt qualitas. iterum ſit maior demonſtranda erit per aliquod de quo negetur qualitas & quod affirmetur de animali, ac per conſequens hoc etiam competet homini, ſ. viuens; ſic, nullum viuens, eſt qualitas, omne animal viuens, ergo nullum animal eſt qualitas, iterum ſit maior demōſtranda eſt, erit per ſuperius viuenti, ac perinde animal, & homini, de quo negetur qualitas, & hoc per aliud ſimile; ſed eſt finitus numerus eorum quæ de homine affirmantur ex ſuppoſitione, ergo iam amplius negatiua demonſtrari non poterit.

Dicit igitur Ariſt. & facit in prima figura ſyllogiſmum, nullum B eſt A omne C. eſt B ergo nullum C eſt A minor eſt finita ſecundum prędicationem ex ſuppoſitione, ergo & maioris erunt finitæ demonſtrationes, nam ſi maior negatiua eſt probāda erit per D. quod ēt ſit in C. & illud per aliud ſimile; ſed deorſū, i. in minorib. affirmatiuis ſtat numerus, ergo & ſurſum in maioribus negatiuis, erit non vltima indemonſtrabilis.

Item ſi B. quidē in omni A. &c.

3 Hoc idem in ſecunda figura probat, & ratio hæc eſt; in ſecunda figura demonſtratur negatiua niſi per medium quod de vna extremitate affirmetur, quod ſi altera negatiua eſt demonſtranda, erit per mediū, quod ēt de altera extremitate affirmetur aſcēdendo, ſed in his affirmatiuis prædicatis, numerus eſt finitus, ergo ēt numerus talium mediorū ad negatiuas oſtēdendas erit finitus.

In ſcd̄a figura.

Verbi gratia, ſi ſit demonſtranda, nulla qualitas eſt homo, in Cameſtres, erit per aliquid quod affirmetur de homine, ſic; omnis homo eſt animal, nulla qualitas eſt animal, ergo nulla qualitas eſt homo iterum ſi minor eſt demonſtranda, erit per aliquid quod affirmetur de animali, & perinde de homine, viuens, ſic; oē animal eſt viuens nulla qualitas eſt viuens ergo nulla qualitas eſt animal. idem de illa minori; ſed finitus eſt numerus prędicatorum affirmatiuorum de vna extremitate, ergo & numerus mediorū negatiuarū demonſtrandarum.

Proponit igitur Ariſt. ſyllogiſmū in Cameſtres; oē A. eſt B nullū C eſt B ergo nullū C eſt A ſumit minorem dicens; aut eſt demonſtranda per primā figuram, & ſic probatum eſt illa demonſtrationes eſſe finitas, aut per tertiam, & idem poſtea probabitur, aut per ſecundam, & ſic probatur, idem: ſi enim demonſtrare, oportet nullum C eſt B. erit per D. quod affirmetur de B. hac perinde de A. & negetur de C. & ſi iterū alia minor eſt probanda, nullum C eſt D erit per aliquid quod affirmetur de D. ac perinde de B & A & negetur de C. & ſic conſequenter, ſed definitus eſt nnmerus ſuperiorū quę affirmantur de ergo etiā erit finitus demonſtratiuorum eorum quæ negantur de C.

Tertius autem modus, &c. 4

Idem oſtendit in tertia figura, in qua neceſſarium eſt ſubiectum in vtraque propoſitione & ratio hæc eſt; negatiua nō demonſtratur niſi ſumendo medium de quo affirmetur vna extremitas, ſed finitus eſt numerus ſubiectorum affirmatiuorum, ergo erit numerus demonſtrationū finitus; hæc n figura ſunt mediū deorſum i. ſub extremis; illæ duæ ſurſum, i. extremam aliquod.

In tertia figura.

V. g ſit, ſubſtantia non eſt qualitas, concludenda in Felapton, ſumendū eſt aliquid de quo affirmetur ſubſtantia, vt corpus, ſic nullum corpus eſt qualitas, omne corpus eſt ſubſtantia, ergo ſubſtantiæ non eſt qualitas iterum ſi maior in eadem figura particulariter eſt concludenda vel vniuerſaliter quia eſt in materia neceſſaria, tunc ſub corpore oportet ſumere, ac perinde ſub ſubſtantia, ſed ex ſuppoſitione, finitus eſt numerus deorſum affirmatiuorum, ergo ſi ſunt demonſtrationes negatiuorum.

Proponit

Proponit ergo Ariſt syllogiſmum in Felapton;nullum B est C.omne B est A ergo non omne A. est C. Tunc ſi maior iterum demonſtratur, aut erit per primam, vel ſecundam,vel tertiam figuram, ſed in prima & ſecunda probatum eſt finiri nume um, erit ergo in tert a.ſed probatur quod tiam in hac,oportebit n. ſumere E. quod ſit ſub B ac perinde ſub A ſed iſte numerus eſt finitus ergo & negatiuus omnes hæ ratio es ſub hac continentur: num poteſt pręm iſſa negatiua mo ſtrari niſi per medium affirmatiuum de vna pręmiſſa extremitate, ſed ex ſuppoſitione tã deorſum quam ſurſum affirmatiuę prędicationes ſunt finitę ergo ex tali etiam ſuppoſitione eſt finitus numerus negatiuarum demonſtrationum.

5 Manifeſtum eſt autem, &c.

ta. 1. Vt ſenſus Ariſt hic percipiatur, aduerte propoſitiones negatiuas mediatas eſſe quaſdam ratione ſubiecti, i.quę per medium ſuperius ſubiecto ad immediatas reducuntur, vt nullus homo est qualitas quaſdam mediatas ex parte prędicati, quę per ſuperiora prædicati reducuntur, vt nulla qualitas est homo,quaſdam ex parte vtriusq;,vt homo non est lapis,quæ mediate ex parte ſubiecti ſunt,per primam figuram reducuntur vt factum est ſuperius:quę verò ex parte prędicati per Cameſtres,quę vero ex parte vtriuſque per vtramq; figuram,vt notum est primo reſoluitur in immediatas ex parte vnius extremi,poſtea ex parte alterius.

ta 2. Aduerte propterea quaſdã eſſe mediatas ex parte ſuperiorum,& tales per duas figuras,primam & ſecundam reducuntur,quaſdam ex parte inferiorum,& hæ per tertiam: quaſdam ex parte vtriusque, & huiusmodi per plures figuras reduci debent vnde poteſt eſſe quod ſit aliqua propoſitio negatiua mediata ex parte ſubiecti & prędicati ſurſum & deorſum, & hæc per omnes figuras ad omnes immediatas reduci debet, vt anima non est color.

Poſſet quis dubitare an talium ſint infinitę demonſtrationes,reſpondet Ariſt quãuis non ſit vna via tales demonſtrandi, ſed modo per primam, modo per ſecundam, modo per tertiam figuram oſtendantur, tamen ſunt demõſtrationes finitę, quia figuræ ſunt finitę, & ſingulę ſingularũ demonſtrationes finitę; finita autem finite ſępius ſumpta finitum faciunt conclud t manifeſtum eſſe ſtatum, i terminum eſſe in negatiuis ſi ineſſe, id eſt in affirmatiuis prędicationibus finis vtrimque eſt.

Quòd prædicationes affirmatiuæ non poſſunt in infinitum procedere. Cap. XVIII.

QVod aũt in illis,logicè quidem ſpeculantib. ita manifeſtum. 1
In ijs quidẽ igitur quæ in eo, quod quid eſt prædicantur, planum: ſi enim eſt definire; aut ſi cognoſcibile ipſum quod quid erat eſſe, infinita verò non eſt pertranſire, neceſſe eſt terminata eſſe, quæ in eo quod quid eſt prædicantur.

Vniuerſaliter aũt ſic dicimus.eſt n. dicere uerè,album ambulare, & magnũ illud lignum eſſe,& rurſus lignum magnũ eſſe, & hominem ambulare: ſed alterũ eſt ita dicere, & illo modo.qñ enim album eſſe dixero lignum tunc dico ꝙ cui accidit ut ſit album, lignum eſt, ſed non tanquã ſubiectũ ligno album eſt.neq; etenim album exiſtens,neque qđ eſt album aliquid, factum fuit lignum: quare non eſt niſi ſecundum accidens qñ autẽ lignum album eſſe dixero, non quod alterum quid eſt album, illi uerò cõtingit lignum eſſe.ueluti qñ muſicum album eſſe dixero:tunc.n.quod hõ albus eſt, cui contingit eſſe muſicum,dico: ſed lignũ eſt ſubiectum quod quidem & erat, non alterum quid exiſtens,quam quod lignum, aut lignum quoddam. 2

3 Si itaque oportet nominã ponere, ſit quidem ita dicere prædicare, illo vero modo, aut nequaquã prædicare, aut prædicare quidem non ſimpliciter, ſecundum accidens autem prædicare, eſt autem, vt quidẽ album. quod prædicatur, vt vero lignum illud de quo prædicatur. ſupponatur itaque prædicatum prędicati ſemper de quo prędicatur ſimpliciter, ſed non ſecundũ accidens, ſic.n. demonſtrationes monſtrant.

4 Quare aut in eo quod quid eſt, aut quod quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando, cum vnum de vero prædicatum fuerit.

5 Amplius ſubſtãtiam quidem ſignificantia, quod illud, aut quod dicantur. quæcunque vero non ſubſtantiam ſignificant, ſed de alio ſubiecto dicuntur, quod non eſt, neque quod illud, neque quod illud aliquid, accidentia, quemadmodũ de homine album, non enim eſt homo, neque quod album, neq; quod albũ quid, ſe animal fortaſſe, quod quidem enim animal eſt, homo eſt. Quæcunque vero nõ ſubſtantiam ſignificant: oportet de aliquo ſubiecto prædicari, & non eſſe aliquid album, quod non. alterum quid exiſtens album eſt.

6 Species .n. valeant, namque & teretiſmata ſunt, & ſi ſunt, nihil ad ſermonem ſunt, demonſtrationes enim de talibus ſunt.

∴ Ioan. Gram. ī quid, qđ Teritiſmata vocatur, præcantus, cytharędorũ, quos

7 Amplius ſi non eſt hoc huius qualitas, & illud huius, neque qualitatis qualitas, impoſſibile eſt mutuo prædicari, ſic, ſed verũ quidem dicere contingit, mutuo autem prędicari verẽ non contingit.

ī articula è canunt, vt experiãtur diſſonãtiam chordarũ, ſi ſecũdũ cõuenietẽ melodię tõnẽ extẽſę ſũt, vel alias pertrectãt ões cytharedorũ inarticulatæ, experientiæ gratia diſſonãtię chordarum factæ.

8 Aut enim vt ſubſtantia ∴ prædicabitur, veluti ſi genus exiſtens, aut differentia prædicati. Hęc autem monſtrata ſunt, quod non erunt infinita, neque deorſum, neque ſurſum, vt homo bipes, hoc animal, hoc autem alterum, neque animal de homine, hoc autem de Calia in eo quod eſt quid. ſubſtãtiam.n. omnem eſt definire talẽ, infinita vero non eſt pertranſire intelligentem. quare neq; ſurſum, neq; deorſum infinita. illa namq; non eſt definire, de qua infinita prædicantur.

∴ Argirop. addit, aut vt accidens,

9 Sic itaque genera inter ſe non retrouerſum prędicabuntur. erit.n. ipſum quod ipſum aliquid eſt.

10 Neque vtique qualis, aut aliorũ nullum, ſi non ſecundũ accidẽs prædicatum fuerit? omnia .n. hæc accidunt, & de ſubſtantijs prędicãtur: ſed certè neq; ſurſum infinita erunt, de vnoquoq; ſignificat, aut quale quid, aut quantum quid, aut de talibus, aut quæ in ſubſtantia: hæc autem determinata ſunt, & genera prædicamẽtorum determinata ſunt, aut.n. quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando.

Suppoſitum autem fuit vnum de vno prędicari, ipſa vero de ipſis, & quęcumq; non quid ſunt, nõ prędicari, accidentia namque ſunt, omnia, ſed hæc quidem per ſe, illa autem ſecundum alterum modũ, hęc autem omnia de ſubiecto aliquo prędicari dicimus, accidẽs autem non eſſe ſubiectum aliquid, nihil 11

hil enim taliũ ponimus eſſe, quod non alterum quid exiſtens dicitur ſed ipſum alijs, & alia quædam de alio. Neque ſurſum itaque vnum de vno, neque deorſum in eſſe dicetur, de quibus enim dicuntur accidentia, quæcunq; inſunt in ſubſtantia vniuſcuiuſque, hæc infinita non ſunt: ſurſum autem ipſa quoque accidentia vtraque non infinita ſunt. Neceſſe eſt igitur eſſe aliquid, de quo primum aliquid prędicatur, & de hoc aliud, & hoc ſtare, & eſſe aliquid, quod non amplius neque de alio priori, neque de illo aliud prius prędicatur. Vnus igitur modus dicitur demõſtrationis hic.

12 Amplius autem alius eſt, ſi de quibus priora aliqua prædicantur. eſt horum demonſtratio, quorum autem eſt demonſtratio neque melius euenit ſe habere ad ipſa, quam ſcire, neque ſcire ſine demonſtratione, ſi autem hoc per hæc notũ, hæc autem non nouimus, neque melius nos habemus ad ipſa quam ſcire, neque quod per hæc notum ſciemus. Si igitur eſt aliquid ſcire per demonſtrationem ſimpliciter & non ex quibuſdam, neque ex ſuppoſitione, neceſſe eſt ſtare prædicationes intermedias? ſi enim non ſtant, ſed eſt ſemper acceptio ad ſuperius, omnium erit demonſtratio, quare ſi, infinita non euenit pertranſire, quorum eſt demonſtratio, hæc non ſciemus per demonſtrationem. ſi igitur neque melius non habemus ad ipſa, quam ſcire, non erit aliquid ſcire per demonſtrationem ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione.

Logicè igitur ex his quidem aliquis crederet de eo, quod dictũ eſt. 13

Reſolutorie vero per hæc manifeſtum breuius, quod neque ſurſum, neque deorſum infinita prædicata contingit eſſe in demonſtratiuis ſcientijs, de quibus conſideratio eſt. demonſtratio namque eorum eſt, quæcunque per ſe inſunt rebus. per ſe vero dupliciter ſunt. quæcunq; etenim in illis inſunt in eo, quod quid eſt, & quibus ipſa in eo, quod quid eſt inexiſtentibus ipſis. vt in numero impar, quod ineſt quidem numero, ineſt autem ipſi numerus in ratione ipſius, & rurſus multitudo, aut diuiſibile in ratione numeri ineſt, horum autem neutra contingit infinita eſſe, neq; vt impar numeri.

Iterum .n. in impari aliud eſſet cui inerat exiſtenti, hoc autem ſi ſit primum numerus inerit inexiſtentibus ipſi. Si igitur nõ contingit infinita talia eſſe in vno, neq; ſurſum erunt infinita: ſed neceſſe vtiq; omnia ineſſe ipſi primo, vt numero, & illis numerum quare conuertentia erunt, ſed non ſupertendentia. 14

Neqne etiam quæcunque in eo quod quid eſt inſunt, neque hæc infinita ſunt: neque enim eſſet vtique definire. Quare ſi prædicata quidem per ſe omnia dicuntur, hęc autem non infinita, ſtarent vtique quæ ſurſum: quare & deorſum. ſi aũt ſic, & quæ in medio ∴ duobus terminis ſemper inerunt finita. 15

a l. duorum in terminorum fuerint vtique finita

Si vero hoc, planum iam, quod neceſſe eſt demonſtrationum principia 16

cipia

cipia eſſe, & non omnium eſſe demonſtrationem, quod dicebamus quoſdam dicere a principio. ſi. n. ſunt principia, neq; omnia demonſtrabilia. neque in infinitum iri poteſt, eſſe. n. vtrumuis horum, nihil aliud eſt, quam eſſe nullam diſtantiam immediatam, & indiuiſibilẽ, ſed oẽs diuiſibiles. intro nãq; proijciendo terminũ, ſed non aſſumẽdo demonſtratur, quod demõſtratur, quare ſi hoc in infinitum cõtingit ire, contingeret vtiq; duorũ terminorũ infinita inter medio eſſe media, ſed hoc impoſſibile, ſi ſtant p̄dicamẽta ſurſum & deorſum. Quod aũt ſtãt monſtratũ fuit logice quidem prius, reſolutorie vero nunc.

1 Sed quod in illis, ijs quidem &c.

Intẽtio Ariſt. Cum negatiuas demonſtrationes, ſiſtere, ſi affirmatiuæ prædicationes finitæ ſint oſtenderit, nunc prædicationes haſce affirmatiuas non in infinitum poſſe procedere oſtendit, ac primo prætermittit tres ſuppoſitiones, ſecundo duas logicas rationes adducit ad id probandum, tertio ratione demonſtratiua idem probat.

Proponit igitur in illis, nimirum in affirmatiuis prædicationibus terminum eſſe: manifeſtum eſt, ijs qui logice ſpeculantur i. per rationes logicas manifeſtum eſt. ſunt n. hæc verba continuata cum fine præcedentis capitis ac primo vnum argumentum facit pro prædicationibus ſubſtantialibus nõ poſſe procedere in infinitum ſi definitiones ſunt, ſi ut re vera ſunt, & ſi ſcientia eſt rerum, ſicut re vera eſt; quod ſi prędicata ſubſtantialia infinita eſſent, nec definitiones, nec ſcientia rerum eſſent, non n. infinitum cognoſci, nec definiri valet, definitio autem per omnia prędicata eſſentialia danda est, aliter perfecta definitio non eſſet, Ariſt. non probat definitionem eſſe, quia est principiũ logicum, ob id pro petitione non neganda ſumit, & per ipſum probat.

Vniuerſaliter autẽ ſic dicimus. 2

Quia particulariter loqui videbatur vniuerſaliorem de omni prædicatione ſermonem capit, ac ſuppoſitionem primam conſtituit: Triplex eſt prædicatio accidentalis, prima cum accidens de accidente prædicamus, vt album ambulat, altera, cum de accidente ſubiectum prædicamus, vt magnum eſt lignum, tertia, cum de ſubiecto accidens vt lignum, eſt magnum, homo ambulat

Sed diuerſum eſſe docet ſic aut illo modo dicere, nimirum cum de accidente ſubiectum, aut de ſubiecto accidens prædicatur, eſt autem diſcrimen, nam cum dico album eſſe lignum, dico quod id cui accidit eſſe album, eſt lignum, ſed non quod ipſum album ſecundum ſe ſit ſubiectum ipſi ligno. ac ſi dicat], lignum non de albo ſecundum ſe dicitur, ſed ſecundum id quod albo ſubſtat, & hoc probat, nam ſi lignum diceretur de albo ſecundum ſe, tunc album diceretur factum eſſe lignum, ſicut lignum quia ſecundum ſe album eſt, dicitur factum fuiſſe album, & ſubiectum quodque dicitur factum eſſe tale, at non dicitur album factum eſt lignum, non ergo ſecundum ſe album ſubijcitur ligno.

Nota verba]; per quod album eſt, intelligitur vniuerſaliter album: per quod album aliquot eſt particulariter, vt ſit ſenſus, nec album in communi, nec in particulari dicitur factum eſſe lignum, at cum dico lignum eſt album, non dico quod aliquid cui lignum inſit ſit album, ſed ipſum ſecundũ ſe, nempe ſecundum quod lignum, aut lignum aliquod album eſt, & album factum eſt atque illo modo ſe habet prædicatio cum accidens de accidente prædicatur, non enim ſecundum ſe ſubijcitur, ſed ſecundum aliud, vt qui dicit album muſicum, dicit quod id cui album accidit, eſt muſicum, non quod ipſum album ſecundum ſe ſit muſicum. Nota

Sed igitur oportet nomina ponere, &c.

Vult Ariſtot. quod quæ prædicationes, nimirum cum accidens de accidente, aut ſubie-

ſubiectum de accidente prædicatur, aut non ſint prædicationes, aut ſecundum quid, i. ſecundum accidens ſint prædicationes reliquas vero eſſe ſecuudum ſe, i ſimpliciter prædicationes, vt cum album eſt prædicatū, lignum vero ſubijcitur, at quia nomen prędicationis omnes compræhendebat, dicit quod ſi licet nomina ponere, prædicatio dicatur ſola, quæ eſt ſecundum ſe, aut altem ſupponat, quandoquidem ſumus in materia demonſtrationis in qua non niſi ſecundum ſe prædicationes ſunt, atque hæc eſt prima ſuppoſitio.

4 Quare in eo, quod quid eſt, &c.

Altera ſuppoſitio eſt, prædicationes ſecundum ſe eſſe ſecundum decem prædicamenta ſolum, videlicet ſecundum quantitatem, qualitatem, &c cum vnum de vno prædicamus, nam cum plura ſimul de vno prædicamus, tunc tale prædicatum non ad vnum tantum prædicamentum ſpectat.

Hic aduerte, quod prædicamenta accidentium dupliciter poſſunt comparari, vno modo ab ſubſtantiam, de qua inconcreto prædicantur, & ſic faciunt prædicationes ſecundum ſe, ſed accidentalis, ideſt extra naturam ſubiecti, altero modo ſingula in ſe ipſis, vt cum genera & differentias accidentium de ſuis ſpeciebus prædicamus, & ſic faciunt prædicationes eſſentiales, ſicut cum ſubſtantiam de ſubſtantia prædicamus, at vero cum inter ſe vnum prædicamentum de altero accidens, aut ſubſtantia de accidenti prędicatur, tunc prędicationes fiunt ſecundum accidens, vt dictum eſt, non ſecundū ſe.

5 Amplius ſubſtantiam quidem ſignificantia, &c.

Diſcrimen ponit inter prędicationes in quibus ſubſtantiam de ſubſtantia, vt accidens de ſubſtantia prædicamus, ambe enim ſunt ſecundum ſe. eſt autem duplex diſcrimen: alterum, prędicata ſubſtantialia ſignificare eſſe ipſius ſubiecti, ſed differenter, quędam quod ſubiecto eſt, puta vniuerſaliter, cum nempe conuertuntur cum ſubiecto, vt differentię, quędam quod aliquod eſſe eſt ſubiectum ideſt particulariter, vt genus; nō enim omne animal eſt ipſe homo, ſed aliquod, at vero accidentia, nec quod ſubiectū, eſt nec quod aliquod ſubiectum eſt, i. nec cōuertibiliter, nec inconuertibiliter ſunt eſſe ſubiecti, vt album de homine.

Et nota quod dicit, album de homine, vt indicet accidentia inter ſe etiam naturales & eſſentiales prędicationes facere, ſicut cum ſubſtantiam de ſubſtantia prędicamus aduerte quod dicit, hominem eſſe quod animal eſt, homo enim eſt particulare animal, dicit forſan, propter Ideas Platonis, quas nondum repręhendit, Alterum diſcimen, eſt accidentia enim non ſecundum ſe prędicantur, ſed ſecundum ea quę ipſis ſubſtant, dictum eſt, at ſubſtantia, cum nihil illi ſubſtet, non ſecundum aliud, ſed ſecundum ſe prędicatur.

Species enim valeant, & genera, &c. 6

Poſſet, quis exiſtimare, vt notant Them. & Philop. accidentia ſecundum ſe prędicari, cum ſecundum ſe ſint abſtracta, nam album ipſam ideam albi, pulchrum ipſam pulchritudinem ſignificat, reſpondet Ariſt. has ideas eſſe quid fictitium, & vnam, nec quicquam ad demonſtrationem facere, ex illis enim quę dicta ſunt prędicationibus fiunt, ob id dicit, ſpecies & genera, ideſt ideę valeant, recedant, & abijciantur, ſunt. n. monſtra, & quamuis eſſent, inutiles ad demonſtrationes & prędicationes eſſent Gręce dicitur περετίσματα quod nomen aliqui prę cantus muſicorum, quo ſe ab muſicam parant, ſignificare dicunt, ob id aliqui filium attrectationes vertunt, alij ſignificare dicūt cantus cicadarum Boet vertit monſtra, alij portenta ſenſum potius attendentes quam vocabuli ſignificationem, ſenſus enim eſt, eſſe quid fictum & vanum. Nota de ideis.

Amplius ſi non eſt hoc huius qualitas, &c. 7

Tertia ſuppoſitio eſt, in qua, ſecundum Phil vult oſtendere, quando contra prędicamus accidentia de ſubſtantia, eſſe inordinatas & innaturales prędicationes, & id peculiariter in vno prędicamento qualitatis oſtendi. quamuis poſſemus dicere cum Latinis, noīe qualitatis quodcunq; accidens hic intelligi,

dicit

dicit igitur Ariſtot. cum impoſſibile ſit duo adinuicem ſic ſe habere, quod vnū alterius ſi qualitas & forma, & hoc vice verſa illius forma, non erunt æque prædicationes quæ fiunt accidentis de ſubſtantia, & ſubſtantię fiunt de accidente, quoniam accidentis, eſt forma ſubiecti, non autem ſubiectum accidentis: prædicationes quidem erunt veræ, ſed non æquales, nam illæ naturales hæ verò innaturales & indirectæ ſunt hoc etiam intellige in alijs prædicatis eſſentialibus generum & differentiarum, nō enim eſt ęqua prędicatio ipſorum & ſubiectorum de ipſis, ob eandem rationem.

8 An etiam ſicut ſubſtantia prędicabitur, &c.

Nota ſumma probationis Ariſt. Conſtitutis tribus ſuppoſitionibus proponit argumentum pluribus verbis, quam forſam opus eſſet breuiter autem hoc argumentum eſt, quo probat nec in prædicationibus per accidēs eſſe proceſſum infinitum: aut prædicationes iſtæ ſunt ſecundum ſubſtātiam, in quibus ſubiectum eſt genus aut differentia prædicati, vt animal eſt homo, rationale eſt homo; aut ſunt per accidēs, in quibus ſubſtantia de accidentibus prædicatur, vel econtra: aut per accidens in quibus accidens de accidenti prædicatur, ſed omnes hæ ſunt finitæ tam ſurſum quam deorſum: & probatur, nam primæ ſunt finitæ, cum genera & differentiæ ſint finita; vt n. prædicationes directæ generum & differentiarum finitæ ſunt (cum alias non eſſet definitio) ita etiam ſunt indirectæ eorundē prædicationes finitæ ſimiliter ſecundæ, nam accidentia quę prędicantur de ſubſtantia ſunt finita, cum ſint nouem genera, & vnumquodque finitas differentias & genera habeat, ergo erunt etiam finitæ prædicationes ſubſtantiæ de accidentibus ſimiliter tertiæ, nam accidentia ipſa diuerſorum generum non prędicantur ſecundum ſe, ſed ſecūdum ſubiectum infinitum eſt, nempe ſubſtantia, cui infinita inſunt accidentia, ergo tales prędicationes erunt finitæ, vnde patet non ſolum per accidens, ſed per ſe prædicationes finitas eſſe, cum tot ſint, quot prædicamenta ſunt, hæc autem omni ex parte ſunt finita hæc eſt ratio Ariſt. breuiter collecta, ipſius verba explicemus,

Cum oſtendiſſet non æque prædicari ſubſtantiam de accidenti, & accidens de ſubſtantia, dicit etiam, cum ſubſtantiæ inter ſe prædicantur, hoc idem euenire, vt non ſit æquales prædicatio: vt cum genus aut differentia ſubijciuntur prędicato cuius genera ſunt aut differentiæ: & quamuis interrogatoria ſint verba, ſenſus tamen eſt affirmatiuus poſtea adiungit talia, cum ſint inquid eſt, non eſſe infinita, alias nihil definiri aut intelligi poſſet, dicit autem non eſſe infinita ſurſum, vt dicamus homo eſt bipes; & hoc nempe bipes, eſt animal; & hoc, nempe animal, aliud quid: & ſic conſequenter: ſimiliter nō eſſe infinita deorſum, vt animal de homine, homo de Callia & ſic cōſequenter, finitum eſt enim vtrumque extremum.

Sic igitur genera non æqualiter, &c. 9

Poſtquam oſtendit in ſimilibus prædicationibus non eſſe proceſſum in infinitum, monſtrat tales non eſſe æquales cum his in quibus genera de ſpeciebus prędicantur & hoc probat de genere, & ſenſus clarus eſt, verba tamen obſcuriſſima. ſenſus iſte eſt genus particulariter ineſt ſpeciei, ideſt, aliquod animal ineſt homini, non tamen omne animal; at ſpecies vniuerſaliter ſubſtat generi, non ergo erit ęqualis prędicatio, niſi velis quod idem ſit quod particulariter prędicatur, & quod vniuerſaliter.

Dicit ergo, erit ipſum. ideſt, genus erit vniuerſaliter ſpecies, cum dicitur animal eſt homo: quod quidē, ideſt quæ ſpecies, quod ipſum aliquod eſt, ideſt ipſum genus particulariter. ſpeciem autem vniuerſaliter de genere non intelligas prædicari, ſed idem eſt dicere, quod genus eſt vniuerſaliter ſpecie, & quod genus vniuerſaliter de ſpecie prædicetur, ſimiliter idem eſt quod ſpecies ſit genus particulariter, & quod ſpecies de genere particulariter prædicetur. Atque hæc eſt prima pars argumenti quod ſupra declaraui.

Neque tamen de qualitate, aut aliorum nullo, &c. 10

Secundam argumenti partem proponit, nempe quod; in prædicationibus ſecundum

dum acc'dens, quibus ſubſtantia de acciden ti prædicatur, non ſit proceſſus infinitus, & primo oſtendit eſſe ſecundum accidēs, nam accidentia potius de ſubſtant'a, quam de accidenti ſubſtant a præd cantur quod vero hæ finitę ſint, patet, nam accidentia non ſunt niſi finita, nempe nouem genera, & ſingula in vnoquoque genera finitas habēt differentia & genera, vt probatum eſt.

Suppoſitum autem fuit, &c.

11 Tertia pars rationis. Ariſt. Tertia argumenti pars hæc eſt, nempe cum accidentia adinuicem prędicantur quę non ſunt ordinaria eſſentialiter (nam de his dictum eſt in prima parte) talia non prædicantur niſi quæ ad aliquid ſunt, id eſt niſi in concreto cum ſubiecto accipiantur non enim albedo dulcedo, ſed album dulce dicitur, cum igitur hæc non niſi ſecundum ſubiectum prædicentur (ſunt.n al.ter acciden tales quam cum accidens de ſubſtantia prædicatur, vt dictum eſt) ſubiectum autem nē pe ſubſtantia, ſit finitum, & accidentia quæ ei in ſunt finita ſint, tales etiam prædicationes finitæ erunt. atque hęc eſt ratio prior qua probatur in affirmatiuis prædicationibus non eſſe infinitum proceſſum.

12 Adhuc autem alius, ſi de quibus, &c.

Poſterior ratio eſt ad idem oſtendendū, ſuppoſitis tribus Primo cum aliqua concluſio eſt mediata, poteſt demonſtrari. Secundo, talis concluſio non ſcietur quouſque demonſtretur, non enim contingit ſcire mediata niſi per demonſtrationem Tertio, nū quam ſcitur concluſio quouſque ſciamus præmiſſas, vel aliarum meliorem diſpoſitio nem habeamus quam ſit ſcientia, eſt enim intellectus principiorum vt dictum eſt. his ſuppoſitis eſt ratio Ariſt. iſta concluſio mediata poteſt ſciri ac per demonſtrationem cognoſci: ſed niſi principia ſtent, impoſſibile eſt talem concluſionem cognoſcere, num ergo eſt proceſſus infinitus: Minor patet, quia nunquam ſciemus pręmiſſas demonſtrabiles, niſi per alias, ſi ergo non ad vltimas ſimpliciter perueniatur, ſolum erit ſciē tia ex ſuppoſitione. & ita nunquam quod ſimpliciter demonſtrabile eſt, per demonſtrationem ſimpliciter cognoſcemus, quod eſt impoſſibile. has vtraſque rationes vocat Ariſt. log'cas, priorem quidem, quia communis eſt non ſolum propoſitionibus per ſe, ſed omnibus: poſteriorem vero, quia vt dicit Alex procedit ex ſuppoſitione, nempe ſupponit quod ſit demonſtratio, vel forſan quia non priori & cauſis procedit.

Analyti e autem manifeſtum eſt, &c. 13

Vltima ratio. Tertia pars capitis. Hęc eſt tertia capit's pars in qua Ariſt. analyt cam, ideſt demonſtratiuam ratio nem adducit ad idem probandum, quia ſe breuius id probaturum dicit, ratio, autem hæc eſt: demonſtratio conficitur ex propoſitionibus per ſe, ſed in talibus non eſt proceſſus infin tus, ergo nec in propoſitionibus demonſtratiuis maiorem probat diſtinguē do per ſe in ea quorum prædicata ſunt de ſubiectorum defintione & ea quorum ſubiecta ſunt definitiones prædicatorum, nempe quæ ſunt per ſe, primo aut ſecundo modo, & ponit exempla. impar.n. ineſt numero per ſe, ſecundo, modo, magnitudo vero & diuiſib le inſunt numero primo modo, ſunt n.ipſius genera.

Poſtea dicit, horum neutra contingit infinita eſſe, q̄ verba dupliciter exponit Phil. primo vt ſit ſenſus horum, neutra nimirum nec ſenſibile, nec magnitudo, quę genera ſunt numeri, contingit in infinitum progre di, nam poſtea adiunxit, neq; vt impar numero, i. nec etiam per ſe, ſecundo modo infinita ſunt altero modo etiam exponit, vt ſit ſenſus: horum neutra ideſt nec quę per ſe primo modo, nec quę ſecundo modo infinita ſunt, & poſtea per repetitionem adiunxit, nec vt impar numero, quia de his quę ſunt per ſe, ſecundo modo incipiebat probare.

Iterum enim ſi impari aliud inſit, &c. 14

Prima expoſit. Probat quę ſunt per ſe ſecundum modo non eſſe infinita, & aliquot interpretes volunt vt ſic ſit probatio, ſi huic ſubiecto inſunt paſſiones per infinitum, ſequitur, vt ſicut prima immediate ineſt ſubiecto & per ipſum definitur, ita ſecunda inuenit immediate primę. & per ipſam definiatur, & cōſequuntur per ſubiectum, & pari modo tertia ſecunda, & quarta tertia, & ſic erit proceſſus

ceſſus in infinitum in prędicatis definitiuis, quod impoſſibile eſt, vt probatum eſt ſemper enim ſuperiora per omnia antecedentia definiri debent.

Hæc explicatio non placet Phil & merito, nam cum non priora per poſteriora, quæ in infinitum procedunt definiantur, ſed ĕcō tra ſequentes paſſiones per antecedētes, hæ autem ſemper fin tę ſint a ſubiecto incipiētes, nunquã dabitur paſſio cuius quiditatiua prædicata procedant in infinitum.

Proinde aliter exponit, quod etiam modo exponit Tho quod ſi paſſiones in infinitum procederent, cum actu ſit paſſio in ſubiecto, erunt in ſubiecto vno infinitæ paſſiones, quo dato, ſequitur non eſſe ſcientiã, cum ſcientia ex paſſionum ſubiecti cognitione oriatur, infinita autem cognoſci non valent, aduerte literam, inquit (cum impar inſit numero, ſi aliud etiam per ſe ineſt impari, cui exiſtēti per ſe impari ipſum impar inerat) ideſt, erat de definitione ipſius, vt ſit ſenſus, ſi aliquid inſit impari, de cuius definitione ipſum impar ſit, tanquam eius quod ipſi per ſe ineſt. vt paſſio primum, vt vult Phil concludit, quod erit etiam in numero, nam numero ineſt paſſio & quæ inſunt paſſioni inſunt ſubiecto, ac propterea iſta ſunt in ipſo numero, ſi ergo illa ſunt infinita, erunt in vno infinita. quod impoſſibile eſt quamuis conuertibilia ſint.

15 Neque tamen quæcunque ſunt in eo, &c.

Quod vero quæ ſunt per ſe primo modo infinita non ſint, probat, quia non eſſet alias definire, vt ſuperius eſt dictum: vnde concluditur, quod nullo modo, erunt infinita, nec ſurſum, nec deorſum, nec inter extrema determinata continget infinita inter media ſumare.

16 Si verò hoc manifeſtum, &c.

Ex his omnibus concludit duo Ariſt alterum eſſe principia demonſtrationum vltima immediata, alterum quod non omnium eſt demonſtratio, quod in principio, nempe c. 3. aliquos aſſerere dictum eſt. aſſerere autem omnium eſſe demonſtrationum eſt aſſerere nihil eſſe ſine medio: ſed omnia mediata, & hoc oſtendit, nam non demonſtramus aſſumendo, ideſt per medium ſuperius extremitatibus, ſed intus mittendo, i. per mediu intra ipſas extremitates, vt homo eſt riſibilis demonſtratur per animal rationale medium inter hominem & riſibile, & ſic oſtenditur omnis affirmatiua, ſi igitur omnia mediata monſtrabilia ſunt nihil eſt immediatum, & ita inter duo extrema, ſubiectum nempe & prædicatum media ſunt in infinita, quod impoſſibile eſt, cum prædicationes terminentur ſuperius, & inferius, vt hactenus probatum eſt.

Quo pacto mediatæ propoſitiones ad immediatas deduci poßint. *Cap. XIX.*

MOnſtratis autē his manifeſtum, quod ſi aliquid idem duobus inſit, vt A. & ipſi C. & ipſi D. cum non prędicetur alterum de altero aut nullo modo, aut non de omni quod non ſemper ſecundum communę aliquid inerit, vt æquicruri, & gradàto hoc quod eſt duobus rectis æquales habere ſecundū commune aliquod ineſt, ſecūdum quod enim figura quędam ineſt, & non ſecundum quod alterum. hoc autem non ſemper ita ſe habet, ſit enim B. ſecundum quod A. ipſi C. D. ideſt. planum igitur erit, quod & B. ipſi C. & D. ſecundum aliud cōmune, & illud ſecundum alterum, quare inter duos terminos infiniti vtiq; inciderēt termini: ſed impoſſibile. ſecundum igitur commune aliquid ineſſe non neceſſarium eſt ſemper idem pluribus ſi quidem erunt. .media interualla. 1 2 Prima immediata non infinita.

In eodem tamen genere, & ex ijſdem indiuiduis neceſſe eſt terminos eſſe: ſi quidem ipſum cōmune erit ex ijs, quæ per ſe inſunt. non enim erat ex alio genere in aliud T. x 38.

tran-

tranſcendere, quæ monſtrantur.

3 Manifeſtum autem, quod quando. A. inſit B. ſi quidem eſt aliquid medium, eſt monſtrare quod A. ineſt B. & elementa huius ſunt hæc, & tot, quod media ſunt, immediatę nãq; propoſitiones elementa ſunt, aut omnes, aut vniuerſales, ſi autẽ non eſt aliquod medium, non amplius eſt demonſtratio, ſed in principio, via eſt hæc.

Conſimiliter aũt etſi, A. ipſi B. non ineſt, ſi quidẽ eſt aut medium aut prius, cui non ineſt, eſt demonſtratio, ſi aũt non, non eſt, ſed principia & elemẽta tot ſunt, quot termini. Horũ namq; propoſitiones principia demonſtrationis ſunt, & quemadmodũ nonnulla principia ſunt demõſtrabilia, ꝙ eſt iſtud hoc, & ineſt iſtud huic, ita & q́d non eſt iſtud hoc, neq; ineſt iſtud huic, quare hęc quidẽ eſſe aliquid illa autem non eſſe aliquid, erunt principia.

4 Quando autẽ opus ſit monſtrare, accipiendum eſt, quod de B. prędicatur primo, ſit C. & de hoc cõſimiliter, A. & ita ſemper procedenti nunquam extra ipſum propoſitio, neque exiſtens accipiatur ipſius A. in demõſtrando, ſed ſemper mediũ condenſatur, quouſq; indiuiſibilia fiant, & vnum. Eſt autem vnũ, quãdo immediatum factum fuerit, & vna propoſitio ſimpliciter, quę immediata. Et quemadmodũ in alijs principium ſimplex, hoc autẽ non idem vbiq; ſed in pondere quidem mina, in cãtu vero diesis, illud autem in alio, conſimiliter in ſyllogiſmis ipſum vnum eſt propoſitio immediata: in demonſtratione vero ac ſcientia intellectus.

diesis pri-- ...s. ſen ...ilis io ...s.

In mõſtratiuis igitur ſyllogiſmis ipſius inexiſtẽtis, nihil extra cadit. 5

In priuatiuis vero, vbi quidem quod oportet ineſſe, nihil extra hoc cadit, vt ſi A ipſi B. per C. nõ ineſt ſi enim omni quidem B. C. ineſt. A. vero ipſum C. nulli rurſus ſi opus fuerit, quod A. C. nulli ineſt, mediũ accipiendum eſt ipſius A. & C. & ita ſemper progreditur.

Si autem oportuerit monſtrare, quod D. ipſi E. non ineſt, eo quod C. D. quidẽ omni ineſt, E. vero nulli, aut non omni nũquam cadet extra E. hoc autem eſt, cui non oportet ineſſe. In tertio autem modo, neque a quo oportet, neq; quod oportet priuare, nunquam extra ibit. 6

Monſtratis autem his, &c. 1

Primi dictum

Ex his quæ hactenus diſcuſſa ſunt, Ariſt. capite iſto aliquot infert dicta, quorum primum eſt, cum aliquod commune ineſt duobus vel pluribus quorum alterum de altero non prædicatur, aut ſaltem non vniuerſaliter prædicatur, non ſemper per aliud commune medium ei ineſt.

Verbi gratia, habere tres angulos æquales duobus rectis ineſt quidem Iſoſcheli, & Iſopleuro per aliud commune, nempe vt figura, quædam ſ triangulus ſunt & triangulus ſine alio medio .i illis, id probat ex his quæ dicta ſunt, nam inſit A. commune in C. & D. per aliud commune B. ſi hoc per aliud illis ineſt, & iterum hoc per aliud in infinitum, inter duo extrema, puta A & C. D erunt infinita media, quod impoſſibile eſſe probatum eſt, dabitur igitur aliquid commune, quod inſit mediate pluribus.

In eodem genere, & eiſdem. 2

Ne quis exiſtimaret mediate commune omne ineſſe, quia nunquam deeſt medium propoſitionum ſyllogizandi quamcunque dicit ſe de medijs veris & proprijs loqui

quæ ſunt eiuſdem generis cum Athenis.i. extremis. nam demonſtratio non tranſcendit genera, ſed ex proprijs procedit, vt dictũ eſt, non autem commune ſemper per medium proprium ineſt. huius.n.eſt ſermo.

3 Manifeſtum eſt autem &c.

Scd̃m dictum. Ponit ſecundũ dictum. cum aliqua propoſitio medium habet erit quidem demonſtratio: & etiam quot ſunt media ſurſum, tot erunt propoſitiones per quas fient demonſtrationes. nam ex ſingulis medijs cõpoſitis cum extremitatibus fiunt propoſitiones ad demonſtrandum. binæ itaque tales propoſitiones immediate, dicuntur principia & elementa demonſtrationum dicit autem quod non omnes immediatæ dicuntur elementa, ſed vniuerſales nam ſingulares, quib. inductione immediatas propoſitiones probamus, licèt immediatæ ẽt ſint, non dñr elementa demonſtrationum. vel forſan dixit hoc quod non quæcunque præmiſſę dicuntur elementa & immediatæ, ſed vniuerſalis, i. dignitates cões in quas vltima fit demonſtrationum reductio. hoc idem in negatiuis docet eſſe cum vero propoſitio mediũ non habet, iam amplius non fit demonſtratio vnde concludit tot eſſe principia, & elementa alicuius, quot ſunt media: & tot ſunt propoſitiones, nam ex illis fiunt propoſitiones, quæ principia ſunt, & ſicut in affirmatiuis dicatur vltima, & immediata propoſitio, ita & in negatiuis & ſic erit principium negatiuũ vltima, ſicut ẽt eſt affirmatiuum.

4 Cum igitur indigeat monſtrare aliquid.&c.

Tertiũ dictum. Tertium dictum eſt. cum aliquid affirmatiuum in prima figura concludit debet, oportet medium, & inferius maiori, nunquam tamen ſuperius erit maiori extremo. dico autẽ quod ſit ſuper minus extremum immediate, & ſic oportet procedere, quouſque ad immediata perueniatur, quod vocatur denſati, vt ſuperius dictum eſt.

Verbi gratia, ſit debet probari omnis homo eſt ſubſtantia, ſumatur proximum homini, animal, & iterum ſi debet probari animal ſubſtantia, ſumatur viuens proximum animali, & ſic, conſequenter, non autem ſumatur aliquid extra, i. ſuperius maiori extremo, nec remotum à minori. non.n. per corpus probabitur, omnis homo eſt ſubſtantia, ſed per proxima donec denſando perueniamus ad corpus immediatũ ſubſtantiæ.

Hoc eſt igitur, quod dicit (cum monſtrãdum eſt aliud, ſumatur primum) i proximum B. i ſubiecto (non autem quid extra (ideſt ſuperius maior, vel remotum minori quamuis eſſe ipſius A. demonſtretur) ideſt quamuis prædicatum de ſubiecto demonſtretur, oportet proximum ſubiecto ſumere ad id demonſtrandum, donec perueniatur ad immediatum & primum, quod eſt propoſitio immediata. Nam in vno quoq; genere ſemper datur vnum, quod ſit primum, & ſummum eorum, quæ ſunt in illo genere. nam ſemper quæ ſub aliquo communi ſunt genere, ab vno debent dependere primo, ſiue in ſuo eſſe, ſiue in ſui cognitione, ſiue in ordine ſuæ perfectionis. vnde ſicut in menſuris ad vltimam peruenitur, puta Mina & in Muſica ad Dieſin, ideſt ſemitonium minus, & non eſt vlterior progreſſus: ſic in demonſtratiua ſcientia ad intellectum quæ eſt cognitio principiorum, & in ſyllogiſtico diſcurſu demonſtrationem ad vltimas propoſitiones ſecundum ſe immediatas peruenire neceſſarium eſt. vnde concludit (quod in oſtenſiuis) ideſt affirmatiuis ſyllogiſmis; eius quod eſt, ideſt concluſionis affirmatiuæ nam oſtenſiuis ſyllogiſmus, etiam eſt negatiuus; ob id addit eius quod eſt, vt limitet ad affirmatiuos nihil cadit extra, i. medium non ſuperius vtraq; extremitate], vt dictum eſt.

Sed in priuatiuis, vbi &c. 5

Quartum dictum eſt: in negatiuis ſyllogiſmis tam primæ, quam ſecundæ figuræ in propoſitione affirmatiua extremum non eſſe extra medium, i ſuperius ipſo, nã mediũ debet affirmari vniuerſaliter de extremo in vna propoſitione, vt ſi A. negari de B probandum eſt per C. tunc B non erit ſuperius C. nam affirmatur C. de B. in minori in prima figura, de C vero negatur A. Quartũ dictum.

Iterum ſi indigeat, quod, &c. 6

Hoc idem docet fieri in proſyllogizanda maiori, nullũ C eſt A. ſumendum.n.eſt medium

dium ſuperius C. in minori pro ſyllogiſmi, & ſic in alijs pro ſyllogiſmis negatiuis fieri debet.

Si uerò indigeat monſtrare, &c.

Hoc idem oſtendit in ſecunda figura, vt ſi monſtrare oportet nullum E, eſſe D. in Cameſtres vel Baraco, tunc ſumere oportet medium, quod de omni D. prædicetur affirmatiuè in maiori, ac ob erit ſuperius illo, de nullo verò E ſi fuerit in Cameſtres, vel de aliquo non, ſi in Baroco minor enim vnius eſt vniuerſalis, alterius verò particularis, ſed vtraque negatiua, cui medium oportet non ineſſe. ſemper ergo in affirmatiua primæ & ſecundæ figuræ propoſitione, nunquam extremum erit extra medium, at in tertia figura medium non erit ſuperius vlla extremitate, nam debet vtrique ſubijci. in prima ergo medium non erit extra maius extremum, in ſecunda vnum extremum non erit extra medium. puta in affirmatiua propoſitione, in tertia verò medium non erit extra extremum vtrumque, cum vtrique ſubijciatur.

Demonſtrationem vniuerſalem particulari eſſe præſtantiorem. Cap. XX.

1 CVum verò ſit demonſtratio, hæc quidem vniuerſaliter, illa vero ſecundum partem, & hæc quidem prædicatiua, illa verò priuatiua, dubitatur utra melior ſit: conſimiliter aũt & de ea. quæ demonſtrare dicitur & deducente ad impoſſibile demonſtratione.

Primum igitur conſiderabimus de uniuerſali & particulari, hoc autem cum declarauerimus & de ea quæ monſtrare dicitur, & ea, quæ ad impoſſibile, dicemus.

2 Videtur igitur fortaſſe aliquib. ita conſiderantibus, eam ſecũdum partem eſſe meliorem: ſi.n. ſecundum quam magis ſcimus demonſtrationem, melior eſt demonſtratio (hęc enim eſt uirtus demonſtrationis:) magis autem ſcimus unum quodq; cum ipſum ſciamus ſecundum ſe, quàm quando ſecundum aliud. ut muſicum Coriſcum, quando quod Coriſcus muſicus eſt, quẽ quando quod homo muſicus eſt; ſimiliter autem & in alijs. Vniuerſalis autem quod aliud nõ, quod ipſum contingit, monſtrat; ut quod æquicrus non quod æquicrus, ſed quod triangulus, quæ uerò ſecundum partem, quod ipſum, mõſtrat. ſi igitur melior quidem, quę ſecundum ipſum, talis autem, quæ ſecundum partem uniuerſali magis & melior utique, quæ ſecundum partem eſt, demonſtratio erit.

Amplins, ſi uniuerſale quidem non eſt aliquid præter ſingularia: demõſtratio uerò opinionẽ facit eſſe aliquid hoc ſecundum quod demonſtrat, & quandam naturam eſſe in entibus talem: ut triãguli pręter quoſdam & figurę præter quaſdam numeros: melior autem, quæ eſt de ente, quàm quę de non ente. 3

Et propter quam nõ decipietnr quàm propter quã decipietur: uniuerſalis, autem eſt talis, (procedentes.n. monſtrant, quemadmodum de proportionato, ut quod utique ſit aliquid tale, erit proportionatũ) quod neque linea. neque numeros neque ſolidum. neque planum, ſed præter hæc aliquid. 4

Si igitur uniuerſalis quidem magis hęc, de ente autẽ minus, quam particularis, & facit opinionem falſam, peior utique eſſe uniuerſalis, quam particularis. 5

6 Et primum quidem nihil magis in vniuerſali, quam in particulari, altera, ratio eſt: ſi enim quod duobus rectis ineſt non inquantum æquicrus, ſed inquantum triangulus noſcens, quid æquicrus minus nouit inquantnm ipſum, quàm qui nouit, quod triangulus, & omnino ſi non quidem ſecundum quod ſit triangulus poſtea monſtrat; non erit vtiq; demonſtratio, ſim autem nouit vnumquodque, inquantum vnumquodque ineſt, magis nouit; ſi itaque triangulus in plus eſt, & eadem ratio, & nõ ſecundum æquiuocationem triãgulus, & ineſt omni triangulo hoc, quod eſt duos, nõ triangulus inquantum æquicrus, ſed equicrus inquantum triãgulus habet tales angulos, quare qui vniuerſaliter ſcit, magis nouit ſecundum quod ineſt, quam qui ſecundum partem, melior itaque vniuerſalis, quam particularis.

7 Amplius ſi quidẽ eſſet aliqua rõ, & nõ ęquiuocatio, vniuerſale vtiq; nihil minus eſſet quibuſdã particularibus, ſed & magis quanto incorruptibilia in illis ſunt, quę verè particularia corruptibilia magis.

8 Præterea nulla neceſſitas eſt ſuſpicari aliquid eſſe hoc præter hæc quod vnum ſignificat nihil magis, quam in alijs, quæcunque non aliquid ſignificant, ſed aut quale, aut ad aliquid, ſed aut facere, ſi igĩt eſt nõ demonſtratio cã, ſed qui audit.

9 Amplius ſi demonſtratio quidẽ eſt ſyllogiſmus mõſtratiuus cauſæ & ipſius propter quid, vniuerſale autem magis eſt cauſa; cui .n. per ſe ineſt aliquod, hoc idẽ ipſi cauſa eſt vniuerſale autẽ primum cauſa igitur vniuerſale eſt. quare, & demonſtratio melior, magis.n.cauſæ, & ipſius propter quid eſt.

Præterea vſq; ad hoc quærimus pp quid, & tunc opinamur ſcire, qñ non ſit aliquid aliud q̃ hoc aut factũ, aut exiſtens finis.n.& terminus ipſum extremũ iam ſic eſt. Vt cuius gratia venit? vt accipiat argẽtum; hoc aũt, vt reddat, cui debet, hoc aũt ne iniuſtitiam committat, & ita procedentes, quando nõ amplius eſt propter aliud, neque alterius cauſa, propter hoc, ſicut finem dicimus veniſſe, & eſſe, & fieri, & tunc cognoſcere maximè propter quid venit, ſi autem ſimiliter ſe habet in omnibus cauſis, & ijs, quæ ſunt propter quid, in ijs verò quæcunque ſunt cauſa ſic; ſicut cuius cauſa, ſic nouimus maxime, & in alijs, igitur tunc maximè ſcimus, quando nõ amplius inſit hoc, quoniam eſt aliud. quando igitur cognoſcimus: quod, quatuor exteriores ſunt æquales, quoniam æquicrus adhuc deficit propter quid æquicrus? qm̃ triangulus, & hoc quoniam, figura recti linea, ſi aũt hoc nõ amplius propter aliud erit, tunc maximè ſcimus & vniuerſale eſt tũc, vniuerſalis igitur melior eſt. 10

Amplius quæcunq; magis particularia ſunt, in infinita incidunt, vniuerſalis verò in ſimplex & terminum, ſunt autem inquantum infinita quidem non ſcibilia, inquantum autem finiuntur ſcibilia inquantum igitur vniuerſalia ma- 11

gis

gis ſcibilia, quam inquantũ particularia, demonſtrabilia igitur magis, quę vniuerſalia ſunt, demõſtrabiliũ vero magis, magis eſt demõſtratio, ſimul.n. magis quæ ad aliquod exiſtunt, melior itaq; eſt vniuerſalis, qm̃ & magis eſt demonſtratio.

12 Amplius ſi elegibilior ſit illa, ſecundũ quã hoc & aliud, quam illa, ſecundum quam hoc ſolum nouit. qui vero vniuerſalem habet, nouit & quod ſecundum partem: hic autem vniuerſale non nouit: quare & ſic vtique eligibilior erit.

13 Amplius autẽ ſic: vniuerſale.n. magis ſcire eſt eo quod mõſtratur per mediũ, ꝙ eſt proximius principio, valde aũt proximũ eſt immediatũ hoc vero principiũ. Si igitur quę ex principio eſt ea, quæ non ex principio, aut quæ magis ex principio eſt ea, quæ minus certior eſt dę mõſtratio, eſt aũt talis, quæ vniuerſalior, melior vtiq; eſſe vniuerſalis: veluti ſi oportet demõſtrare A. de D. per media, in quibus B. C. ſuperius itaq; B. eſt. quare quæ per hoc vniuerſalior eſt. Sed ex ijs quæ dicto ſunt, nonnulla logica ſunt.

14 Maxime aũt manifeſtum, quod vniuerſalis eſt potior: quoniã propoſitionum priorem quidem habẽtes, nouimus quodammodo & potiorem, & habemus potentia, vt ſi quis nouit, quod omnis triangulus hẽt tres duobus rectis æquales, nouit, quodammodo & æquicrurem quod duobus rectis eſt potentia, & ſi nõ nouit æquicrurem, quod triãgulus ſit; qui vero hanc habet propoſitionem vniuerſalem nullo modo nouit, neq; potentia, neq; actu.

Et vniuerſalis quidem intelligibilis eſt, ſed particularis in ſenſum definit. Quod igitur vniuerſalis melior ea, quæ ſecundum partem, tot nobis dicta ſint. 15

Cum autem ſit omnis demonſtratio, &c. 1

Demonſtratione & ipſius principijs pertractaris, modo ipſas demonſtrationes inter ſe comparat, ac tres quæſtiones circa hoc proponit examinandas Prima eſt an Demõſtratio vniuerſalis præſtantior ſit particulari Altera an demonſtratio affirmatiua quæ vocatur cathegorica ſeu prædicatiua ſit ẽt præſtantior negatiua. Tertia an oſtenſiua Demonſtratio præſtet ei, quæ ad impoſſibile demonſtrat. Prima quæſtio hoc vigeſſimo capite diſcutitur, quod in duas partes diuiditur, in priori ſunt tres rationes dialecticæ pro parte negatiua quæſtionis, & earum reſponſionum diſſolutiones, in poſteriori ſunt rationes partem affirmatiuam veram determinantes. Aliæ quæſtiones frequentibus capitibus determinantur.

Comparatio. Demonſtrat. Quid in totohoc c. tractet Ariſt.

Videbitur igitur fortaſſis vtiq; quibuſdam, &c. 2

Hæc eſt, eſt prima ratio dialectica, qua probat potiorem eſſe demonſtrationem particularem vniuerſali. Demonſtratio, ſecundum quam magis ſcimus eſt potior demonſtratione, ſecundum qua minus ſcimus, ſed ſecundum particularem magis ſcimus, quam ſecundum vniuerſalem, ergo particularis eſt potior maior probatur, quia hæc eſt virtus demonſtrationis i hæc eſt vis & natura demonſtrationis, vt per eam ſcimus, erit ergo illa potior, ſecundum quam magis ſcimus, minor probatur, vnumquodque magis ſcitur, cum ſecundum ſe quam ſecundum aliud ſcitur, ſed quæ quis per vniuerſalem demonſtrationem cognoſcit, ſecundum aliud, quæ vero per particularem, ſecundum ſe vnumquodque ſcit, ergo per particularem magis ſcitur. maior explicatur & probatur exemplo. ſit iſta po-

Prima ratio. dialectica.

poſitio Coriſcus eſt muſicus, clarū eſt, quòd per talem magis conoſcimus muſicum Coriſcum. quia per ſe & immediate cognoſcimus, quam per hanc homo eſt muſicus.

Minor probatur, fiat demō ratio vniuerſalis de Iſocthele, qui habet tres angulos æquales duobus rectis, talis erit de triangulo in cōi, cui talis paſſio primo ineſt; fiat altera particularis de ipſo Iſochele; qui hēt ſimiles tres angulos duobus rectis æquales, tunc erit per ipſum Iſochelem, magis ergo cognoſcet ſciret & ipſum Iſochelem habere tales angulos. cum de ipſo in particulari, ſcit quã ſũ de ipſo in vniuerſali ſcit, ergo magis ſcimus per demonstrationē particularem.

Quid ſit demonſtratio vniuerſalis. Hic aduerte, vt dicit Alber hoc tract c. 1. per vniuerſalem demonſtrationem intelligeam, in qua de aliquo ſubiecto vniuerſali, & communi demonſtramus, per particularem vero eã, in qua de aliquo ſubiecto ſingulari vel minus communi demonſtramus idem, non enim vocatur particularis, quaſi concluſio particulariter ſumatur, vniuerſalis vero, quia vniuerſaliter, ſed ſecundum ſubiectum vniuerſale, aut ſingulare vel minus commune. Nota præterea, quod iſta ratio procedit ſumendo rem particularem aliquã & probando eam melius cognoſci, cum per proprium conceptum particularem cognoſcitur, quã cum per vniuerſalem & ex hoc probabiliter infert particularem demonſtrationem eſſe potiorem, & ita textus indicat, & bene aduertit Them c 40

Secũda & tertia ratio. Et in hoc decipitur Philo. miror. n quantum aberret à ſenſu Ariſt & qui cũ ſequuntur, atque iſto ex errore aſſeruit exemplum Ariſt de triangulo eſſe falſum nec potuiſſe aliter fieri, ſed in his non eſt audiendus, expoſitio.n data eſt purus Ariſt ſenſus.

3 Amplius, ſi vniuerſale quidem non eſt, &c.

Hic ſecundam, & tertiam rationem connectit, quarum vis hæc eſt, quod demōſtratio vniuerſalis ſit de ſubiecto, quod minus eſſe habet, quam particulare, cum vniuerſalia non per ſe exſtant, ob id igitur erit potior particularis demonſtratio. præterea demonſtratio vniuerſalis magis facit errare, quam particularis, nam qui de vniuerſali aliqua demonſtrat, de eo ſeparatim à ſingularibus demonſtrat, quod cum nō ſit, faciet opinionem falſam. hanc vtramque ratonē copulauit, quia ex eo quod vniuerſale non eſt per ſe, vt dicitur in prima ratione, inde prouenit error, quod exiſtimetur ſeparatum, ut bene aduertit Philop

In textu vero rationes ſic ſunt ordinandæ, prior eſt hæc, potior eſt demonſtratio: quæ eſt de ſubiecto, quod eſt, quam de ſubiecto quod non eſt, minor ponitur inferius, ſ. (vniuerſalis eſt huiuſmodi) vt ſit iſta demonſtratio vniuerſalis eſt de eo quod nō eſt, particularis de eo quod eſt, concluditur in fine, ergo potior eſt particularis. maior probatur, quia omnis demonſtratio opinionem conficit, i probat circa aliquod, quod ſit & circa naturam in rebus exiſtentem: minor vero prior in principio textus, vniuerſale non eſt præter ſingularia, quod exēplo manifeſtat, vt triangulus, figura, numerus, non eſt prçter ſingularia ipſa. loquitur conditō aliter, quia ſupponit, & nō probat.

Et propter quam nō errabitur. 4

Ratio poſterior eſt potior illa eſt demonſtratio, ſecundum quam non contingit errare & decipi, quam ea ſecundũ quam decipi euenit, ſed vniuerſalis eſt huiuſmodi, ſecundum quam decipimur, non autē particularis ergo hæc eſt potior. minorem probat, nam qui de proportionali, aliquid demonſtrat; de illo abſtracto à lineis numeris, ſolidis, i. corporibus, plano, i. ſuperficie demonſtrat, vt patet, & tamen reuera non eſt ſeparatum, hoc exemplum declarauimus, c 5 eſt n. idem illic, & poteſt poni quodcunque aliud exemplum, cum. n de homine demonſtramus, non de Petro, non de Ioanne, ſed ſeparatim ab his demonſtratio fit.

Si igitur uniuerſalis magis hæc eſt. &c. 5

Hic concluſionem ex vtraque ratione ſimul infert, dicens, ſi vniuerſalis eſt huiuſmodi nimirum ſecundum quam magis erratur, & ſi vniuerſalis eſt de eo, quod minus eſt, magis quam particularis, profecto indignior erit vniuerſalis, & potior particularis nota valde has rationes ſic ordinatas, quia textus eſt obſcurus, & perple-

xus, nec interpretes rationes in forma ponunt.

Et primum quidem nihil magis.

Soluuntur ratio es. Ad primum.

Soluit prædictas rationes, & primo ad primam reſpondet, & ſenſus iſte eſt, & notandus, quem non attigit Phil pace ipſius. ratio prior probabat de Iſoſchele magis cognoſci habere tres angulos æquales duobus rectis, quando de eo demonſtratur quam cum de triangulo, quia per triangulum cōfusè, & per aliud cognoſcitur Iſoſcheles. dicit modo, quod minus cognoſcit qui de Iſoſchele ſecundum ſe demonſtrat habere tres angulos, quam qui de triangulo demōſtrat habere tres angulos, minus in quam cognoſcit de ipſo Iſoſchele, quia qui de Iſoſchele ſecundum ſe cognoſcit habere tres angulos, non ſecundum ipſum cognoſcit, nam hæc quæſtio ipſi primo non ineſt, qui verò de triangulo cognoſcit, ſecundum ſeipſum cognoſcit, vnde melius eſt cognoſcere & demonſtrare de eo cui ſecundum ſe ineſt paſſio, cum verò hoc ſit vniuerſale erit portior demonſtratio vniuerſalis.

Solutio igitur breuiter eſt. ſicut qui de triangulo cognoſcit habere tres angulos, nō cognoſcit de Iſoſchele ſecundum ſe, vt ratio probat, ita profectò qui de Iſoſchele habere tres cognoſcit, minus ſecundum ſe cognoſcit, cum id non illi ſecundum ſe inſit, cum autem potior demonſtratio ſit quæ id quod ineſt ſecundum ſe alicui, de eo demonſtret, erit talis demonſtratio vniuerſalis.

Atque hoc eſt quod dicit litera, nēpe prima rō non magis eſt pro demōſtratione vniuerſali; quā particulari, i. ſicut qui per vniuerſale non ſecundum cognoſcit particulare, ita nec qui de particulari paſſionem vniuerſalis cognoſcit, ſecundum ſe cognoſcit, vnde nihil probat ratio quod demonſtratio particularis faciat ſecundum ſe cognoſcere.

Litera quæ ſequitur eſt ſic emendanda (ſi enim quod duobus rectis ineſt, non eſt ſecundum quod Iſoſcheles, ſed ſecundum quod triangulus, cognoſcens quod Iſoſcheles habet tres angulos, minus inquantum ſum cognoſcit, quàm cognoſcemus, quod triangulus) ſenſus eſt prædictus, minus cognoſcere ſecundum ſe particula, qui de ipſo demonſtrationē paſſionis vniuerſalis, facit, quam qui ipſum particulare per vniuerſale cognoſcit, & hoc probat dicēs aut omnino talis paſſio nō ineſt triangulo, vt talis eſt, id eſt, vniuerſali, vt vniuerſale, & tūc de eo nō poteſt demonſtrari, aut illi ineſt, & tunc potior erit de eo demonſtratio, quia ſecundū ſe illi in eſt, & tunc melius demonſtramus, tum ſecundum ſe ſubiecto inhærentium demonſtramus.

Poſtea concludit, cum illud cui primo talis paſſio ineſt, nempe triangulus; ſit vniuerſalior & ſuperior Iſoſchele, & non ſuperior ſecundum nomen, ſed ſecundum rationem & vniuocationem, & hoc patet, nam nō ſolum Iſoſcheli illa paſſio ineſt, ſed alijs triangulis, ac ideo ſi primo triangulo ſecundum ſe ineſt, erit potior demonſtratio ipſius vniuerſalis, quàm particularis.

Amplius ſiquidem ſit quædam. 7

Soluitur ſecunda ratio.

Reſpondet ſecundæ rationi non propterea minus eſſe vniuerſale, quia non ſit extra ſingularia, immo magis eſſe, cum ſingularia corruptibilia ſint, non autem vniuerſalia, & ita dicit, ſi detur vna ratio communis à multis participata, non ſicut in æquiuocis, in quibus nihil, niſi nomen commune eſt, in vniuocis verò ratio communis vltra nomen datur, talis ratio magis erit, quā ipſa ſingularia, & eo magis, quo incorruptibiliora ſunt ipſis. aduerte vniuerſalia non corrumpi niſi per accidens, quod eſt dicere, quamuis Petrus, Ioannes, Cæſar corrumpātur, ſemper manet homo, & animal, & naturæ hæ communes in alijs, & alijs indiuiduis conſeruatæ, ſicut manet idem Tyberis, licet aquæ aquis ſuccedant, corrumpuntur per accidens; quia talia ſingularia corrupta deſinunt participare naturas communes. ſed hoc ex profeſſo examinare metaphyſicum eſt, ergo ſolutio, quamuis illæ rationes communes non per ſe exiſtent extra ſingularia, non idcirco minus ſunt.

Vide Phil de ... bitatem de corruptibilitate horū vniuerſalium.

Amplius nulla neceſſitas eſt, &c. 8

Soluitur tertia ratio.

Reſpondet tertiæ rationi, non propterea quod de ipſo vniuerſali ſecūdum ſe aliquid demonſtratur, eſſe neceſſarium exiſtimare illa eſſe ſeparata, ſicut cum de accidentibus ſecundum ſe demonſtramus, non ob id extra ſubſtantiam eſt opus eſt cognoſcere

quod ſi aliquis id opinatur, ipſe potius eſt cauſa ſuæ deceptionis quam demonſtratio non enim quæ in ſcientijs ſeparata conſiderātur, neceſſe eſt in re ſeparata exiſtere nec id opinari.

9 Amplius ſi demonſtratio eſt ſyllogiſmus, &c.

Vniuerſalis demōſtratio particulari p̄ferenda. Prima ratio. Hæc eſt capitis poſterior pars, in qua multis argumentis probat vniuerſalem demonſtrationem particulari eſſe pręferendā, quorum primum eſt demonſtratio eſt ſyllogiſmus per cām, & propter quid rei probatiuus ſed vniuerſale magis eſt cā quam particulare, ergo demonſtratio vniuerſalis eſt potior, minorem probat, illud cui aliquid, puta paſſio per ſe & primo ineſt, ipſius paſſionis eſt magis cā, ſed vniuerſali per ſe primo ineſt paſſio, vt habere tres angulos triangulo vniuerſali, riſibile homini ergo ipſius demonſtratio erit magis per cauſam & potior.

10 Amplius vſq; ad hoc quęrimus propter quid &c.

Secūda ratio. Hoc eſt ſecundum argumentum, tunc maxime ſcimus cum ad primam cauſam peruenimus, cuius iam non eſt cauſa alia; ſed vniuerſale eſt cauſa prima, ergo magis ſcimus per vniuerſale, & ſic eſt potior demōſtratio, maiorem explicat exemplo cauſæ finalis, vt ſi quis mercator venerit pro argento, & pecunia aliqua, vt ſoluat debitum, tūc aduentus cauſa eſt, vt recipiat argentum, huius vero, vt ſoluat debitum huius vt iuſte agat, quæ eſt prima cauſa cuius non eſt alia, & qui per cauſam talem ſcit, maxime aduentum ſcit: ita se habere in alijs causarum generibus docet.

Nota. Et nota literam, dicit (eius quod fit, aut factum eſt) idest ſiue ſit causa alicuius operationis, vel alicuius rei exiſtentis.

Nota. Nota etiam quod dicit hoc eſſe in cauſis, quæ habent cauſas, nam in alijs tunc maxime ſcimus, cum nō est amplius quod quæramus primum enim dicit propter finales causas, poſterius vero propter alia genera causarum, vt explicat Philop. quod vero vniuerſale ſit prima causa, quæ erat minor, probat exemplo, habere angulos extrinſecos æquales quatuor rectis ineſt Iſoſcheli, sed quia triangulo, & triangulo quia figura recti linea, huic vero non ſecundum aliud, at illud est vniuerſale, figura enim recti linea communis est, cui primo inest angulos externos habere æquales quatuor rectis.

Eſſe ſimile exemplum ſenſibile inest Petro, sed quia homo est homini verò, quia animal est, huic vero vltimo dices nonne inest per definitionem? non ergo immediate dico Ariſt. loqui immediatio e ſubiectorum, & ſic non est aliud ſuperius ratione cuius inſit, definitio enim est eadem natura ſubiecti.

Amplius quantocunque vtique magis, &c. 11

Tertia ratio. Tertium argumentum est, de magis demonstrabili, & magis ſcibili potior est demonstratio, sed vniuersale est magis demōstrabile, & ſcibile, quam particulare, ergo illius potior est demonstratio maiorem probat nam quæ ad aliud sunt, ſic comparantur, vt cuius obiectum præcipuum & illud ſit præcipuum, minorem probat, infinitum non est ſcibile, ergo quo aliqua magis accedunt ad infinitum, minus ſcibilia sunt, sed particularia magis accedunt, ad infinitum, vniuersale vero recedit, nam vniuersale vnum est, particularia multe, quod supra dicebat Porph vniuersale eſſe magis collectiuum, quia quæ in multis inueniuntur dispersa sub vnam colligit naturam, particularia vero diuisa, quia in ſingulis natura separatur, erit ergo magis ſcibile vniuersale, multitudo enim cognitionem impedit, ac consequenter erit magis demonstrabile, & ipſius demonstratio potior.

Amplius ſi magis eligenda, &c. 12

Quartā ratio. Quartum argumentum proponit, illa est demonstratio melior, qua plura cognoſcimus, sed demonstratione vniuersali cognoſcimus plura quam particulari, ergo illa est potior, minor probatur, nam qui vniuersale cognoscit, cognoscit etiam ſingularia: non autem qui particulare cognoſcit vniuersale cognoscit, vniuersale enim omnia ſingularia comprænhendit, at ſingula inferiora non ipsum vniuersale totum continent, hic ſit comparatio inter cognitionem vniuersalis & ſingulorum inferiorum, nam demonstratio particularis non ſit de omnibus ſimul ſingularibus, sed de ſingulis per se.

Amplius

13 Amplius autem ſic, uniuerſale enim magis &c.

Quinta ratio. Quintum argumentum eſt, potiſſima demonſtratio eſt, quæ eſt per primum principium, ergo illa erit potior quæ magis accedit ad primum principium, ſed vniuerſalius magis accedit minus vniuerſali, ergo illius demonſtratio eſt potior prior minor ſit demonſtranda, homo eſt ſubſtantia, puta D. & A. ſunt in hac multa mediata, quædam minus vniuerſalia C. animal, viuens, quædam magis vniuerſalia B vt corpus, tunc clarum eſt, quod magis vniuerſalia accidūt propius ipſi immediato, vt magis viuens, ergo potior eſt demonſtratio vniuerſalis, quippe quæ magis accedit immediato.

Nota, duas rationes logicas, & quæ ex probabilibus, & quę ex cōib. licet neceſſarijs. Ex his argumentis dicit aliquot eſſe logica, non quod ſuaſibilia tantum ſint, vt notat Philop & Sāctus Thomas, ſed quod ex communibus procedant, & non ex his quæ de monſtrationi inſunt, quales ſunt tertia & quarta ratio; ſunt enim ex locis communibus comparatis, & ex loco, plura bona ſunt eligibiliora paucioribus, vt habetur tertio Ethicorum, ac proinde logica dicuntur, id eſt communia.

14 Maximè autem manifeſtum eſt, &c.

Sexta ratio. Sextum argumentū eſt, qui ſuppoſitionem vniuerſalem cognoſcit, etiam particulares illius ſcit, potentia tamen, vt ſuperius dictum eſt, vt qui triangulum ſcit habere tres angulos, potentia etiam ſcit Iſochelem habere tres angulos, licet non aduertat hūc Iſoſchelem, at qui particularem cognoſcit nec potentia, nec actu cognoſcit uniuerſalem, cum particularis contineat uniuerſalem, ergo potior eſt demonſtratio vniuerſalis, dices, nonne hæc ratio erat quarta? dico non eſſe hanc & illam eandem, nā quarta erat de ipſo vniuerſali ſimplici, qui enim ipſum cognoſcit inferiora cognoſcit hęc verò eſt de vniuerſali complexo, puta de vniuerſali propoſitione,

15 Et vniuerſalis quidem intelligibilis eſt.

Septima ratio. Septimum & vltimum argumētum eſt, vniuerſalis intellectu, ſingularis ſenſu perficitur, ergo potior eſt vniuerſalis, cum cognitio intellectu ſit præſtantior.

Attende hic quod dicit, particularis demonſtratio ſenſu perficitur, id eſt in ſenſum definit, nam ſenſus non percipit ſemper totam propoſitionem ſingularem, nēpe cum prædicatum non eſt ſenſibile: vt iſte triangulus habet tres triangulos æquales duob. rectis, ratione enim prædicatum cognoſcitur; ſed ſenſus ſubiectum ſingulare diſcernit, at vniuerſali propoſitio ſecundū vtrumque extremum, cum vniuerſale ſit, intellectu cognoſcitur: propterea ſingularis definit in ſenſum, quia a prędicato ratione perceptο in ſubiectum ſenſu cognitū, tanquàm in vltimum tenditur. Nota

Attende præterea rationes has procedere, cum paſſionem communem de ſubiecto communi, vel de ſingulis per ſe inferiorib. demonſtramus, hæc enim erat quęſtio, vtra ex his demonſtratio potior eſſet.

Demonſtrationem affirmatiuam negatiuam digniorem eſſe, atque ad ſcientiam magis idoneam.

CAPVT XXI.

QVòd autem monſtratiua ſit dignior priuatiua, hinc manifeſtum. ſit. n. hæc demonſtratio melior (alijs eiſdē exiſtentib.) quæ eſt ex paucioribus. petitionib. aut ſuppoſitionibus aut ꝓpoſitionibus. ſi n. notæ ſimiliter ſunt, celerius cognoſcere per has inerit: hoc autem eligibilius eſt. 1

Ratio autē propoſitionis, quod melior quæ ex notioribus vniuerſaliter hæc eſt. ſi enim conſimiliter eſſet hoc, quod eſt, nota eſſe media. priora notiora eſſent. Sit demonſtratio quidem per media B. C. D. quod A. ipſi E. ineſt, quæ uerò per ∴ F. G. quod A. ipſi D. Conſimiliter itaque ſe habet, quod A. ∴ al. 1 3 c. 2

ipſi

ipſi D.ineſt & A.ipſi E.quod A.ineſt ipſi D.prius & notius eſt,quàm quod A. ipſi E. per hoc enim illud demonſtratur; credibilius autẽ eſt id, quod eſt per quod.igitur demõſtratio, quæ per pauciora, eſt melior alijs eiſdem exiſtentibus.

3 Ambę igitur & ꝑ terminos tres & propoſitiones duas monſtrant, ſed hæc quidẽ eſſe aliquid accipit, illa verò & eſſe & non eſſe aliquid, per plura igitur, quare & peior eſt

Præterea qm̃ monſtratum fuit; quod impoſſibile eſt, vtriſque exiſtentib. priuatiuis propoſitionibus fiat ſyllogiſmus, ſed hanc quidẽ oportet talẽ eſſe,illã vero,quo ineſt.

4 Amplius ad hoc oportet hoc accipere, prædicatiuas.n. (aucta demonſtratione) neceſſarium eſt fieri plures, priuatiuas verò impoſſibile eſt plures eſſe vna in omni ſyllogiſmo. Si enim nulli inexiſtens

1 ipſum A. in quod ipſum B.C. uerò omni inexiſtens ipſum B. ſi uerò oportet rurſus augere vtraſq; propoſitiones, medium inijciendum, ipſius quidem A.B.ſit D.ipſius uerò B.C.E.E. quidem igitur manifeſtum, quod eſt prædicatiuum, D. uerò de B.quidem prædicatiuum, ad A.uerò ut priuatiuum ponitur; D.enim de omni B.A.autem nulli oportet eorum, quæ D. ineſſe; ſit igitur una priuatiua propoſitio; q̃ eſt A. D. Idem uerò modus & in alius ſyllogiſmis. ſemper.n. mediũ prædicatiuorum terminorũ, prædicatiuũ ad utraq; priuatur autem in altera priuatiuum neceſſarium eſt eſſe; quare hæc una talis ſit propoſitio,aliæ uerò prædicatiuæ.

Si igitur notius per quod monſtratur & credibilius, monſtratur 5
autem priuatiua quidem per prędicatiuam & hoc autem per illam non monſtratur,prior igitur & notior exiſtens & credibilior melior utique erit.

Amplius, ſi principium ſyllogiſmi eſt uniuerſalis propoſitio immediata, eſt autem in monſtratiua quidẽ affirmatiua, in priuatiua uerò negatiua uniuerſalis propoſitio affirmatiua autem negatiua prior & notior.propter namque affirmationem negalio nota. Et prior affirmatio, quemadmodum & ipſum eſſe ipſum non eſſe, quare melius principium monſtratiuę quàm priuatiuæ, quæ uerò melioribus principijs utitur, melior eſt. Amplius principalior, ſine enim monſtrate non priuatiua. 6

Quod autem monſtratiue ſit dignior, &c. 1

Comparat. affirmatiuæ demonſtrat. cũ negat.

Prima ratio.

ABſoluit modo ſecũdam quæſtionem, nimirum affirmatiuam demonſtrationem eſſe digniorem priuatiua, & facit primum argumentum tale. Demonſtratio quæ paucioribus medijs indiget, vt ad immediata reducatur principia, dignior eſt ea, quæ pluribus;cæteris tamen omnibus paribus, ſed affirmatiua indiget paucioribus, quàm negatiua,ergo illa eſt dignior. Nota, quod dicit cæteris parib nempe quod vtraque ſit ex veris,& neceſſarijs per ſe, nam ſi quæ procedit ex paucioribus non ſit ex his, aut ſit ex cauſis remotis,aut effectibus,non erit dignior, ſimiliter quod vtraque ſumat æquales terminos, nam ſi negatiua ſumit terminos, ſuperiores, affirmatiua inferiores, paucioribus medijs indigebit negatiua debet igitur eſſe ſors æqualis proportionaliter

liter vtriuſque in reliquis omnibus. & hoc aduerte.

Probatio maioris. Probat maiorem dupliciter primo in particulari cum ſunt æque notę vterque propoſitiones vel nobis vel natura vel ſimpliciter vt dicit Alber. vocat autem has poſitiones, vel ſuppoſitiones, vel propoſitiones, i. dignitates vt oſtendat veritatē demōſtrationem. non n. omnes eiſdem vtuntur principijs.

Probat igitur dignitas eſt citius cognoſcere, quam tardius, ſed cum propoſitiones omnes ſunt æque notæ citius cognoſcimus cum pauciora ſunt media, quam cum plura, ergo dignius eſt cognoſcere per eas quæ paucioribus indigent medijs. nam, vt dicit Philopo. cum actus potiſſimis intellectus ſit ſimplex, quo rem eaſque diſcurſu cognoſcit quo magis ad ipſum acceditur, actus eſt perfectior. cuius adhuc rationem adducit Lyncon illud enim eſt optimum, quod nullo indiget, vt Deus eſt reliqua, quo paucioribus indigent perfectiora, & meliora ſunt, vnde Ariſt. 2 cęli cap 12. dicit eleganter: quanto res perfectiores ſunt, tanto paucioribus actionibus ſuum bonum conſequūtur, vnde (inquit) Deo abſque vlla actione bonum ineſt, eſt enim ipſum bonum, & fęlicitas; illis vero, qui propinqui ſunt, ipſi, per vnam alijs remotis per plures videmus etiam hoc in natura euenire, ſemper enim naturam res in ſuam perfectionem inclinat per pauciores actiones inquantum poteſt: vnde elementa recte in ſua loca tendūt quia linea recta eſt breuiſſima hæc intellige ſemper cæteris paribus eſt enim melius per plures actiones maius conſequi bonum, quam paucioribus minus colligitur ergo perfectius eſſe paucioribus medijs indigere, quam pluribus, cum cætera paria ſunt, & propoſitionibus æquæ notæ.

2 Ratio autē propoſitionis, quod melior ſit, &c.

Alia probatio vniuerſalis eiuſdem maioris. Vniuerſaliter probat modo illam maiorem, non limitādo, quod propoſitiones ſint ſimiliter notę, immo probat notiores eſſe & priores, quæ ex paucioribus ſunt, & locus iſte nō parum eſt obſcurus. ratio autem hæc eſt ſumatur propoſitio, homo eſt ſubſtantia, quę demonſtratur per tria media, primo per animal eſt ſubſtantia, ſecundo iſta, per viuens eſt ſubſtantia, tertio hac per corpus eſt ſubſtantia, tunc clarum eſt quod potior eſt ſecunda demonſtratio, ſcilicet, omne viuens eſt ſubſtantia omne animal eſt viuēs, ergo omne animal eſt ſubſtantia, quām, prima ſcilicet omne animal, eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia, quia ſecunda certior eſt prima. cum enim præmiſſæ ſecundæ ſint certiores & priores concluſione, erunt etiam certiores principijs primæ, nam concluſio ſecūdę præmiſſa eſt primæ, ob eandem rationem, tertia melior eſt ſecunda, vt notum eſt.

Sumatur præterea alia propoſitio, numerus eſt diuiſibilis, quæ duo media habet ſcilicet quantitas diſcreta eſt diuiſibilis, & quantitas eſt diuiſibilis, tunc peto, iſta aſſimilatur tertiæ, an ſecundæ; notum eſt, quod ſecundę; cum duobus indigeat medijs, ſed illa eſt certior & præſtantior? ergo & hæc, eſt igitur præſtantior quæ paucioribus indiget medijs. hæc ratio eſt valde notanda, quam attingit Philop ſed non plene, Ariſt. vero ſolum vnam partem priorem poſuit.

Dicit ergo, ſi ſimiliter media cognita ſint, ideſt ex eadem coordinatione, tūc priora notiora ſunt, & probat exemplo, ſic, omne E. eſt A. ſcilicet omnis homo eſt ſubſtantia per tria media, B C. D. nempe, animal, viuens, corpus, ſit iterum ſecunda propoſitio omne. D. eſt A. nempe omne animal eſt ſubſtantia, per B C nempe per viuens, corpus, quæ propoſitio ſimiliter ſe habet, ideſt ex eadem coordinatione eſt.

Quāuis aliquis textus habeant F. G. media, vt ſit diuerſa propoſitio, vt ſupra diximus, ſed melius eſt ſequi noſtrum textum.

Tunc, inquit, melior erit prior demōſtratio D. A. quam A E. quia iſta per illā probatur. hic eſt addenda altera pars argumenti, vt diximus, ex quo concludit, vniuerſaliter demonſtrationem ex paucioribus certiorem & digniorem eſſe cæteris paribus, vt diximus & præterea ne illa quæ ex pluribus medijs eſt, ſit experientia etiam cognita, vel aliunde certitudo & dignitas adueniant, puta ex materia alia via.

Ex his habes primo, quod demonſtrationes paſſionum quæ magis accidunt ſubiecto ſunt potiores illis, quæ magis recedunt: nam poſteriores pręſupponunt priores. habes etiam demonſtrationes ſubalternatium

ſcientia

ſcientiarum eſſe potiores illis ſubalternatis, quarum principia per illas probantur, ob eandem rationem, & tandem potiores eas eſſe quæ magis ad per ſe nota & immediata principia accedunt.

3 Vtraque quidem per terminos tres, &c.

Probatio minoris primi ſyllogiſmi.

Hactenus maiorem illius primi ſyllogiſmi probauit, nunc vero probat minorem, quod negatiua demonſtratio pluribus indigeat medijs quam affirmatiua, quia negatiua indigeat propoſitionibus affirmatiuis & negatiuis vt demonſtretur, at affirmatiua ſolis affirmatiuis, quamuis non plures termini ſint in vna quã in alia, in omni enim demonſtratione ſunt tres notant Philop & Albert. & fere alij omnes non eſſe intelligendum quod plura media numero habeat negatiua, quam affirmatiua, cum vtraque æquales habere poſſit, ſed plura ſpecie, nam aliud eſt ad concludendam affirmatiuam præmiſſam, aliud ſpecie ad negatiuam, at in affirmatiua media ſunt eiuſdẽ rationis nempe ad cõcludendas vtraſque præmiſſas, quæ affirmatiuæ ſunt.

Dubiũ. Dices, maiori non videtur correſpondere minor, cum maior ſit de pluralitate mediorum ẽt numero, vt probatum eſt in affirmatiuis illis omnibus, dubium vero hoc eſt magnum, & ego minor interpretes, quomodo locum hunc confuſum reliquerint.

Solutio. Appolin mouet dubium, ſed non ſoluit, dico, ſequens expoſitionem Alber iſto c 3. eſſe aduertendum, quod negatiua propoſitio pluribus medijs etiam numero indiget quam affirmatiuam, vt patet ſi ſumamus ſimiliter propoſitiones. ſit affirmatiua diſtans a generaliſſimo per duo media, ſcilicet omne animal eſt ſubſtantia perueniens, & corpus ſumamus eandem negatiuam de alio generaliſſimo, ſcilicet nullum animal eſt, qualitas, tunc inuenies tria media viuẽs corpus ſubſtantia. minus enim diſtat omne ſubiectam a ſuo affirmatiuo immediato, quã a ſuo negatiuo, cuius ratio eſt pulchra, quia ab affirmatiuo diſtat per intermedia ſubſumpta ſub maiori extremo, at a negatiuo diſtat per intermedia eadem, & per omnia ſua prædicata ſuperiora, a quibus tale negatiuum prædicatum remouetur, & iſta huius loci declaratio eſt.

Amplius quoniam oſtenſum eſt, &c. 4

Altera ratio.

Nouum aliud argumentum hic poſſumus componere, ſicut componit Themiſt. cap 41 quod tale ſit priuatiua demonſtratio indiget affirmatiua, affirmatiua autem non indiget negatiua, ergo illa eſt potior antecedens patet, nam impoſſibile eſt quod negatiua ſit vtraque præmiſſa, ſed vna ſaltem debet eſſe affirmatiua, at vtraque propoſitio poteſt eſſe affirmatiua tunc alterius in augmentata demonſtratione, ideſt in pro ſyllogizatione demonſtratiua demonſtrantes negatiuam præmiſſam ex vna tantũ negatiua propoſitione, altera vero affirmatiua demonſtrabimus, at præmiſſam affirmatiuam ex vtraque affirmatiua, ergo indiget negatiua affirmatione.

Et iſte eſt ſenſus illius, priuatiuas in omni ſyllogiſmo plures vna eſſe non poſſe: oportet enim alteram præmiſſam affirmatiuam, at affirmatiuas plures eſſe contingit.

Exemplo comprobat. ſit demonſtratio, nullum B eſt A omne D eſt B ergo nullum C. eſt A. proſyllogizare oportet maiorem, oportet ſumere medium D de quo negetur A ſed quod affirmetur de B ſic nullum D. eſt A. omne B eſt D ergo nullum B eſt A at ſi oportet minorẽ demonſtrare, ſumendum eſt medium affirmatium de vtroque, puta E omne E eſt B omne C eſt E ergo omne C. eſt B & ſic ſit in alijs ſyllogiſmis, vnde concluditur præmiſſam negatiuam ex vna, affirmatiuam vero ex vtraque affirmatiua demonſtrari, indiget ergo negatiua demonſtratio affirmatiua, non econtra, ergo hæc eſt potior.

Si igitur notius eſt per quod demonſtratur, &c. 5

Cõcluſ. totius argumẽti.

Hæc eſt concluſio totius argumẽti, vnde patet nõ bene expoſuiſſe Philo. qui nũ rõnẽ, ſed corrolarium pręcedentia verba eſſe affirmauit, imo aliter interpretatur, quàm dictum eſt, ſed quæ diximus certiora ſunt.

Amplius ſi principiũ ſyllogiſmi. 6

3 Ratio

Tertium argumentum ad idem probandum hoc eſt, quarum principia immediata ſunt priora, & demonſtrationes ſunt potiores;

tiores, ſed principia affirmatiuæ demonſtrationis ſunt potiora principijs negatiuę, ergo illa potior eſt. minor probatur, principium affirmatiuæ eſt immediata affirmatiua, principium negatiuæ eſt immediata negatiua, affirmatio verò prior eſt negatione, ſicut eſſe prius eſt, quàm non eſſe, vnde concludit repetendo ſecundum rationem, eſſe affirmatiuam digniorem.

Obie tio. Diſſolu o. Dices quomodo eſſe prius eſt non eſſe, cum prius res non fuerit quàm ſit? dico in particulari ſumendo, prius eſt hanc rē non eſſe, quàm eſſe, tamen communiter & a toto genere, ſeu per ens præceſſit natura non ens, nam ſi nihil eſſet, nihil fieri poſſet, propterea Deus ab æterno eſt.

lia bieƈtio Vide ſo- ationē lib de nterpr. Dices, quomodo affirmatio dicit prior negatione? cum vtraque ſit ſpecies. hoc ſoluimus lib de interpretatione, vbi et ā hunc locum explicuimus, illic vide latè.

Demonſtrationem oſtenſiuam. illa quę ducit ad incommodum potiorē eſſe.

CAPVT XXII.

1 QVoniā verò prędicatiua priuatiua melior eſt, planum, quod & ad impoſſibile ducēte. oportet autem ſcire, quæ eſt differentia ipſarum.

2 Si itaq; A. inexiſtens nulli B. ipſi verò C. oī ipſum B. neceſſe vtique eorū, quæ C. nulli ineſſe ipſum C. Si igitur acceptis, oſtenſiua vtique priuatiua eſſet demonſtratio, qđ A ipſi C. non ineſt: q̄ verò ad impoſſibile ita ſe hēt, ſi oporteat mōſtrare qđ A. ipſi B. non ineſt, accipiēdum A. ineſſe ipſi B. & B. ipſi C. quare cōtingit A. ipſi C. ineſſe. Hoc autā ſit notū & confeſſum quod impoſſibile. non igitur pōt A. ipſi B. ineſſe ſi igitur B. ipſi C. confeſſum eſt ineſſe. A ipſi B. impoſſibile eſt ineſſe.

3 Termini igitur cōſimiliter ordinan tur. Differt aūt vltra ſit notior propoſitio priuatiua, vtrum quod A. ipſi B. non ineſt an quod A. ipſi C. cum igitur concluſio eſt notior, quòd nō eſt quę ad impoſſibile, ſit demonſtratio, cum autem in ſyllogiſmo ſit demonſtratiua eſt.

Natura autē prior eſt, quod A. ipſi B. quam quod A. ipſi C. ineſt, priora. n. ſunt concluſione, ex quibus eſt concluſio, eſt autem A. ipſi C. non ineſſe, concluſio. 4

Non enim ſi contingit ablatum eſſe aliquid, hoc eſt concluſio, illa vero ex quibus ſunt, hoc quidē eſt, ex quo ſyllogiſmus eſt. quinque ſic ſe habet, vt aut totus ad partē, aut partis ad totum habeat rationem, ſed A. C. & A. B. propoſitiones non ſe habent ita inter ſe. 5

Si igitur quæ ex notioribus & priorib. melior, ſunt autem ambæ ex eo, quod non ſit aliquid credibile, ſed hæc quidem ex priori, illa vero ex poſteriori: melior ſimpliciter vtique erit priuatiua demonſtratio ea, quæ eſt ad impoſſibile, quare et quæ hac melior prædicatiua, eſt manifeſtum, quod & ea, quæ ad impoſſibile eſt melior. 6

Et ad impoſſibile ducente: oportet autem ſcire, &c. 1

DEterminat quæſtionem tertiam, nempe oſtenſinam eſſe priorem ea quæ ad impoſsibile ducit, ſunt autem hęc verba continua cum illis capitis præcedentis, vt oratio ſit (quod quidē prædicatiua dignior priuatiua manifeſtum eſt, & ad impoſsibile ducente) ſenſus eſt, cum prædicatiua ſit potior negatiua; hæc verò ſit potior ducente ad impoſsibile, etiam prædicatiua erit potior iſta, & ita omnis oſtenſiua tam prędicatiua quam negatiua erit potior ducente ad impoſsibile ante tamen, quàm probet, dif-

Cōparatio demonſtrationis oſtenſiuæ & ad impoſsibile.

feren-

ferentiam vtriuſque conſtituit.

Quid demõſtratio oſtẽſiua. Diximus autem latè 2. Prior. c. 14 oſtenſiuam demõſtrationem, eſſe, cum aliquam propoſitionem ſiue affirmatiuam, ſiue negatiuam demonſtramus, per ſua principia ipſam inferendo.

Quid demonſtratio ad impoſſibile. At demonſtratio ad impoſſibile eſt, cum propoſitionem aliquam non per ſe, ad ſuam oppoſitam falſam oſtendendo, veram eſſe probamus, modus autem probandi eſt, ſumendo oppoſitam probandæ cum aliqua præmiſſa alia manifeſtè vera, & inferendo concluſionem falſam in bona conſequẽtia, vt inde colligatur talis pręmiſſa falſa, cum falſum ex falſa ſequatur, ac tandem illa prima propoſitio vera. Verbi gratia, ſit iſta probanda ad impoſſibile; nullus homo eſt irrationalis, ſummam eius oppoſitam cum præmiſſa clarè vera, ſic; omnis homo eſt irrationalis, oẽ animal rationale eſt homo, infero, ergo omne animal rationale eſt irrationale: conſequentia eſt bona, concluſio falſa, ergo & aliqua pręmiſſa, non minor, ergo maior, ergo eius oppoſita negatiua erat vera: cum non contingat in materia neceſſaria contrarias ſimul eſſe falſas, aut ſimul veras. Sicut negatiua propoſitionem demonſtramus, ita affirmatiuam, ſumendo oppoſitam negatiuam, demonſtrare poterimus.

Ariſt. verò vtitur negatiua tantum, quia vult ſolam probare modo negatiuã oſtenſiuam eſſe priorem ducenti ad impoſſibile, nam inde probatur quod etiam affirmatiua ſit ea potior, cum ſit potior quàm negatiua.

2 Si igitur A. in nullo B. &c.

Exemplum ponit oſtenſiuæ negatiuæ tale, nullum B. eſt A omne C eſt B ergo nullum B eſt A omne C. eſt B ergo nullum C. eſt A. At verò non ſic eſt ad impoſſibile, vt patet hoc exemplo, ſi velit aliquis demonſtrare illam propoſitionem quæ erat maior ſyllogiſmi oſtenſiui, nempe nullum B eſt A. ad impoſſibile, ſic demonſtrabit, ſumenda oppoſitam, omne B eſt A & aliam clarè veram, ſ. omne C. eſt A. quæ ſit falſa; nam cum hæc ſit falſa, aliqua erit præmiſſa falſa, non minor, quia nota, ergo maior, omne B eſt A. erat ergo oppoſita vera nullum B. eſt A.

Vbi aduerte, quod oportet illam propoſitionem, quæ coaſſumitur cum oppoſita probandæ eſſe notam, vel quia manifeſtè vera, vel quia data à reſpondente; alias non demonſtrabitur ad impoſſibile, nam reſpondens dicet non oppoſitam probandæ, ſed coaſſumptam eſſe falſam, aduerte ẽt quòd hic non ſumit contradictorium oppoſitam, quamuis id velit Philopo. non enim eſſent inde omni, ſed ſumit contrariam, quia in materia neceſſaria particularis vel indefinita æquiualet vniuerſali, & ſi vna eſt vera, altera falſa, ſicut in contradictorijs, & contra ſi vna falſa, altera vera eſt.

Termini igitur ſimiliter ordinantur, &c. 3

Similitudinem inter vtramquè demonſtrationem aſſignat, nempe in ordinatione terminorum: ſicut enim tres termini ſecundum figuram in oſtenſiua ordinantur, ita in demonſtratione ad impoſſibile ſunt tres termini ſecundum figuram aliquam diſpoſiti, quamuis non eodem modo vtramque concluſionem probet, vt dictum eſt, ſed differunt hæ demonſtrationes in negatiua propoſitione, in quo termino, & qualis ſit.

Propter quod aduerte quod in ſyllogiſmo illo oſtenſiuo eſt vna præmiſſa negatiua, puta maior nullum B eſt A. in qua maius extremum de medio prædicatur, in ſyllogiſmo verò ad impoſſibile eſt etiam vna negatiua, puta oppoſita concluſionis falſæ illatę, ex cuius veritate colligimus concluſionem falſam: vt ſi dicas, omnis homo eſt irrationalis, omne rationale eſt homo, ergo rationale eſt irrationale, at nullum rationale eſt irrationale, ergo concluſio eſt falſa, & per conſequens aliqua præmiſſa. Vide igitur quomodo in hac demonſtratione eſt illa negatiua, nullum rationale eſt irrationale, quæ eſt ex maiori extremo de minori negato, quod dicitur nullum G. eſt A. Nota.

Dicit modo Ariſt cum talis negatiua eſt notior quam negatiua maior oſtenſiui, poſſumus per hanc probare ad impoſſibile illã maiorem; at cum maior eſt notior, manebit demonſtratio oſtenſiua, non ad impoſſibile verbi gratia, ſi quis velit probare ad impoſſibile, nullus homo eſt irrationalis, ſic dicet; omnis non eſt irrationalis, omne animal rationale eſt homo, ergo omne animal rationale eſt irrationale, ſed noſtrum

animal

animal rationale eſt irrationale, ergo concluſio falſa, & aliqua pręmiſſa iſta eſt bona demonſtratio, quia notius eſt nullum animal rationale eſſe irrationale, quã nullum hominem eſſe irrationalem, propter expreſſam repugnantiam quod ſi non eſſe notior hæc negatiua, non poſſemus aliam probare, quia vtramque admittere nollet quis. ſed falſum concederet.

Senſus clarus eſt ſicut in ſyllogiſmo ad impoſſibile propoſitio coaſſumpta cum oppoſita probandæ debet eſſe clare vera, ne ei falſitas concluſionis attribuatur, ita & concluſio clare falſa & eius oppoſita manifeſte vera ne aliquis datam concluſionem dicat eſſe veram & oppoſitam falſam. in probatione ergo ad impoſſibile negatiua eſt clarior quam negatiua pręmiſſa demonſtrationis oſtenſiuæ. Aduerte igitur literam, dicit enim quod differt, in quo, & qualis ſit notior priuatiua, i. vtra negatiua ſit notior an quæ eſt ſyllogiſmi oſtenſiui maior, puta illa nullum B eſt A an quæ eſt oppoſita concluſioni ex qua eſt ſyllogiſmus ad impoſſibile, puta nullum C eſt A ſi hæc enim quæ concluſio dicitur notior eſt fiet ſyllogiſmus ad impoſſibile, cum vero ea quæ in ſyllogiſmo oſtenſiuo erat notior eſt, fit tãtum ille oſtenſiuus, & non ad impoſſibile, propter rationem quam dedimus.

4 Natura autem prior eſt, &c.

Ad quamuis negatiua ſyllogiſmi ad impoſſibile ſit notior, natura tamen prior eſt illa maior oſtẽſiui, nempe prior eſt, nullum B. eſt A. quæ erat maior, quam nullum C. eſt A. quæ erat in ſyllogiſmo ad impoſſibile; quod probat, quia hæc eſt concluſio ſyllogiſmi illius oſtenſiui cuius maior probatur, puta nullum B. eſt A omne C. eſt B ergo nullum C. eſt A. concluſio autem poſterior eſt natura propoſitionibus in vera demonſtratione.

Nota. Et nota artificiũ Ariſt. quod aliqui non intelligẽtes vitio dederunt, vt meminit Philop. hic enim eum reprehendebant, quia in ſyllogiſmo ad impoſſibile non probatur maior oſtenſiui, ſed eadem cõcluſio, & non aduertunt quòd Ariſt. non probat illam vt maiorem, ſed vt quandam propoſitionem, vt alia ſit quæ probatur oſtenſiue. alia, quæ ad impoſſibile: ſed illam in ſyllogiſmo & demonſtratione ſumpſit, vt melius oſtenderet negatiuam in ſyllogiſmo ad impoſſibile eſſe illa poſteriorem natura, cum ex illa oſtenſiue propter quid demonſtretur.

Nec oportet te intelligere ſemper demonſtrationem ad impoſſibile procedere ex negatiua poſteriori natura, niſi cum illa ex qua ſyllogiſmus oſtenſiuus fit, eſt in demõſtratione propter quid.

Dices nonne ſi illa non eſſet in demonſtratione propter quid, tunc negatiua demonſtrationis ad impoſsibile eſſet prior? dico. eſſet quidẽ, ſed hic de demonſtratione potisſima, quæ per cauſam eſt loquimur.

Non enim ſi contingit remoueri, &c. 5

Dubiũ. Poſſet quis dubitare, qũo ſi per illã concluſionem negatiuam ad impoſsibile probamus maiorẽ illam negatiuam poſſit eſſe quod iſta ſit prior, ex qua n. probamus, poſterior erit ĩñdet, non idcirco quod ex illa concluſione negatiua remoueamus oppoſitam prædictæ maioris maior habebit rationem concluſionis illatæ ea illis tanquã ex cauſis & præmiſsis, hoc. n fieret ſi talis maior eſſet ſub illa negatiua ſumpta ſicut pars ſob toto, ideſt ſicut particulare ſub vniuerſali, at nõ ſic ſumitur, nullũ B eſt A. ſub illa nullũ C. eſt A ſed potius cõtra, vt dictũ eſt.

Si igitur ex dignioribus, &c. 6

Probat conclu. Argumentũ colligit quo inuentam conclusionem probat; potior eſt demonſtratio quæ eſt prioribus & certiorib. natura procedit quam ea quæ non ſic ſe habet, & negatiua oſtenſiua eſt ex prioribus & credibilioribus natura, quam quæ ducit ad impoſsibile, vt notum eſt, ergo erit præſtantior illa, affirmatiua vero eſt potior negatiua. ergo erit etiam potior ducenti ad impoſsibile, eſt ergo omnis oſtenſiua potior.

Quæ ſcientia certior ac prior ſit: quæ vna quæue diuerſe inter ſe ſcientiæ ſint. Et quod eiuſdem plures eſſe demonſtrationes poßint.

CAPVT XXII.

SCientia aũt eſt certior & prior ſcientia, quæ ipſius quod, & 1

propter

pp quid eſt eadẽ, ſed non ea, quæ deorum ipſius quod ab ea, quæ pp quid: & quæ non de ſubiecto eſt ea quæ de ſubiecto, vt Arithmetica Harmonica: quæ ex paucioribus ea quæ eſt ex appoſitione, vt Arithmetica Geometria.

2 Dico autem ex appoſitione, ut vnitas eſt ſubſtantia ſine poſitione punctus verò ſubſtantia cum poſitione, hoc autem ex appoſitione.

3 Vnam autem ſcientia eſt, quæ eſt vnius generis, quæcunq; ex primis componuntur, & partes ſunt, aut paſſiones horum per ſe.

4 Altera verò ſcientia eſt ab altera, quarumcũque principia, neque ex iiſdem, neq; alterę ex alteris ſunt, huius aũt ſignũ cum ad indemonſtrabilia venerit. oportet.n. ipſa in eodem genere eſſe cum his, quę demonſtrantur. ſignum aũt & huius, cum ea, quæ monſtrantur per ipſa in eodem genere ſint, & cognata.

5 Plures aũt demõſtrationes eſſe eiuſdẽ euenit, nõ ſolũ ex eadẽ coordinatione accipienti nõ cõtinuum mediũ; (vt eorum, quę A.B.C. & D & E.) ſed & ex altera, vt ſit A. tranſmutari in quo aũt D. moueri, ipſum vero B. lętari, & rurſus E. quieſcere. Verũ eſt igit̃ & D. de B. & A. de D. prædicari, nam quod lętatur mouetur, & qđ mouetur tranſmutatur, rurſus A. de E. & E. de B. verum prędicari, quare per altera media, & non ex eadẽ coordinatione ſyllogiſmus eſt, nõ tñ, vt neutrum de neutro dicatur mediorum, neceſſe eſt eidem alicui ambo ineſſe. Conſiderandum autem eſt & per alias figuras, quot modis contingit eiuſdem fieri ſyllogiſmum.

Certior autem eſt ſcientia, &c. 1

Primũ the Triplici ter vna ſcĩa certior, & prior alia.

NVnc tandem de ipſo effectu demõſtrationis, nempe de ſcẽtia diſſerit ac tria theoremata in capite præſenti ponit notatu digna, quorum primũ eſt, Vna ſcĩa dicitur certior & prior alia tripliciter primo illa certior eſt quæ, quia & pp quid, ſimul docet, i. quæ veritatẽ & eius cauſam docet, quam ea quæ ſolum quia, i veritatem docet, ſed extra propter quid, id eſt ſiue cauſa; vel ab effectu, vel à ſigno, vel cauſa remota.

Secunda ſcientia certior eſt quæ non eſt de ſubiecto, quam quæ eſt de ſubiecto notat Philop. non debere vocari ſcientiã quæ non eſt de ſubiecto, ſingularem, ſicut in capite de ſubſtantia; ſed vocat ſcientiam nam eſſe de ſubiecto quæ tractat de re abſtracta à ſubiecto ſubiectum vocat materiam ſenſibilem, aut notant S. Tho. Alber Aegid & Auerr. vnde de ſcientia quæ abſtrahit a materia ſenſibili certior eſt illa quæ conſiderat res in materia ſenſibili, vt Geometria quam reſpectiua & Arithmetica quam muſica notior eſt, nã Geometria, & Arithmetica ſunt magis abſtractæ. ſimiliter Metaphyſica ſunt, quippe quæ a materia ſenſibili abſtrahant huius certitudinis Auerr. reddi rationem, nam quanto res materialior, tanto magis oppoſita eſt prędicatis per accidens, quæ impediunt ſcientiam, vt triangulus in materia ſenſibili id eſt æneus, vel terreus, eſt albus, calidus & ſimilia per accidens, a quibus liberatur abſtrahens a materia huiuſmodi.

Tertia ſcientia quę ex additione eſt, minus eſt certa quam ea quæ non ex additione, vt Arithmetica certior eſt quam Geometria, nam principium Arithmeticæ, puta vnitas, eſt ſine poſitione, at principium Geometricę, nempe punctum, dicit poſitionem, poſitio autem eſt ordo partium in ordine ad locum, quam poſitionum habet continuum permanens, de quo agit Geometria, non autem diſcretum, de quo eſt Arithmetica quare iſta certior; non.n. exponitur prędicatis per accidens, quæ ex ſitu, & loco oriuntur. Dices: nomen iſte modus certitudinis eſt idem qui præcedens; reſpondet

Aegid.

Aegid. & bene non eſſe eundem, non illic conſideratur abſtracto a materia ſenſibili hic alia abſtracto a continuo & poſitione.

a Dico autem ex additione, ut unitas, &c.

Geometria eſt ex additione ad Arithmeticā.

Explicat & probat quod Geometria, ſit ex additione ad Arithmeticam per principia ipſarum, nam principium Geometriç eſt punctum, hoc autem eſt ſubſtantia poſita, ideſt habens poſitionē non intelligas quod punctum ſecundum ſe poſitionem habeat cum non ſecundum ſe ſit in loco eſt ſecundum corpus, quod ſuperficiebus lineis, & puncti terminatur vnitas vero eſt ſubſtantia ſine poſitione, ergo propterea abſtractior eſt minus ex additione.

Dubitat Philo. nam videtur quod vnita ſit ex additione, nā illud quod dicitur ſine additione, additū eſt. reſpondet non eſſe id adiunctum aliquod, ſed tātum dicere negationem poſſitionis negatio autem nō eſt additio realis Dubitabis, quomodo punctum & Vnitas dicantur ſubſtantia, cum accidentia ſint: reſpondet Philop. id ſecundum Pithagoricos dictum eſſe; exiſtimabant enim lineas, puncta, ſuperficies, & cætera eſſe rerum ſubſtantias, de quo diſputat 3. Metap. c. 5. & Meta. c. 8. At S Tho. id ſecundum Platonicos dictum eſſe cenſet. Vtraque opinio & S Tho. Philop. vera eſt; nam tam Platonici quam Pythagoricj fuerunt huius ſententiæ, vt habetur 1. Meta tex 42.

Albe. Auer.

Aliter alij exponunt, vt per ſubſtantiam intelligamus naturam tam ſubſtātię quam accidentis, vt ſumitur 1. c antepræd. & exponit Albert.

Alij per ſubſtantiam idem quod indiuiſibile intelligunt, inter hos eſt Auerr. Alij per ſubſtantiam intelligunt veram ſubſtantiam, ſed hæc dicuntur ſubſtantia, quia eis ablatis ſubſtantia deſtruitur, ita exponit Aegid. quælibet ex his eſt congrua expoſitio prima mihi maxime placet.

Nota.

Circa has certitudines tres, aduerte ex Alber. & S. Tho quod dupliciter poteſt ſumi certitudo in ſcientia, vno modo ex parte rei, altero modo ex parte modi cognitionis, ex parte rei, quando res eſt immaterialior & ſimplicior, tanto eius cognitio eſt certior, vt dicit Auerr. materia enim obſtat cognitioni, cum materialibus multa per accidens inſit: ex parte vero modi, cum res per cauſam cognoſcitur, eius eſt certior cognitio, potior tamen eſt hæc priori nec decipiaris exiſtimans iem eſſe dignitatem & certitudinem. nam dignitas potius a rei nobilitate, quam ab immaterialitate, vel a modo cognoſcendi ſumitur, cum igitur hæc duplex ſi certitudo prior duobus vltimis modis continetur poſterior vero in primo, vt explicatum eſt.

Vna autem ſcientia eſt, quę eſt, unius generis, &c. a

Di vnitate ſcīarū ſecundū theorema.

Secundum Theorema conſtituit, de vnitate & diuerſitate ſcientiarum, loquitur autem non de ſcientia peculiari alicuius concluſionis, ſed de generali habitu ſcientiæ Alber. autem, S. Tho. Aegid & alij nōnulli, ſic exponere vidētur, vt Ariſt. velit quatuor oſtendere, quæ ſub vna ſcientia continentur, quorum primum eſt, vnicum commune obiectum comprehēdes omnia quæ ſub tali ſcientia ſunt ſicut, eſt corpus naturale in Phyſica, ens in Metaphyſica, & tale vocant genus ſcientiæ. hoc autem debet eſſe vnum, vel vniuocum, vel ſaltem analogum, analogia enim non impedit ſcientiam, vt expreſſe docet Ariſt 4. Metaph. c. 2 alterum eſt principia ſcientiæ: ſunt enim in qualibet ſcientia propoſitiones per ſe notæ & indemonſtrabiles in illa ex quibus procedunt eius demonſtrationes, vt ſuperius eſt dictum; tertium eſt, pars illius ſubiecti, per partes intelligunt ſpecies inferiores ſub ecto, vt Phyſicus non ſolum corpus naturale ſed etiam ipſius ſpecies, putat animalia, plantas, & reliqua mixta, & horum ſpecies conſiderat, vt docet Ariſtoteles 4. Metaph c 2. ſpecies inquid, & ſpecies ſpecierum vnius ſcientiæ genere eſt conſiderare. per partes etiam intelligunt partes eſſentiales & integrales ſubiecti, & inferiorum ſubiecti, quas omnes vna ſcientia conſiderat, Phyſici enim eſt conſiderare partes corporis naturalis, materiam formam partes animalium, & plantarum & reliquorum corporum naturalium ſimiliter, quartum eſt paſſiones ſubiecti inferiorum ſubiecti, & partium eorum, vt notum eſt in qualiber ſcientia, ſic illi exponunt; & ſine dubio doctrina

Prima expoſitio D. Thom. Alber. & aliorum

eſt veriſſima, maximeque notanda quamuis non ita videatur textui reſpondere.

Secunda expoſitio Philop.

Philop aliter literam hanc interprætatur, vt ſit ſenſus, vna ſcientia dicitur, quæ verſatur circa vnum genus theorematũ, id eſt concluſionem demonſtrabilium ſunt autem theoremata vnus generi, quæ conſtant ex eiſdem principijs illius generis, ſicut geometrica theoremata omnia fiunt ex lineis ex triãgulis, ex figuris, vel ex alijs, quę ſub Genere Geometriæ continentur, puta continuo, ſimiliter omnia ſunt ex eiſdem principijs & dignitatibus illius ſubiecti, præterea ſunt vnius generis partes & paſſiones horum nempe principiorũ, vel theorematum partes principiorum ſunt partes integrãtes vel eſsentiales ſubiectorum, vt partes circulorum, quadratorum, corporum paſſiones principiorum, vt paſſiones linearum, quæ ſunt principia figuratum, ſcilicet frãgi, concurrere, & ſimilia.

Intelligere etiam poſsumus, partes theoremnatum, aliquando enim multæ veritates ſimul demoſtrãtur, quarum ſingulę dicuntur partes theorematis illius, vt demonſtrat Euclid. angulos æquicruris qui ſunt ad baſim eſſe, æquales, & qui ſunt extra baſim eſſe æquales etiam, ſunt iſta duo quarum ſingula dicuntur partes, etiam intelligere poſſumus paſſiones theorematum, quę ſunt illæ quæ ad veritatem demonſtratam conſequuntur, quale illud eſt quod ex dicto theoremate ſequitur; nempe angulos extra baſim, æquicruris eſſe maiores ijs, qui ſunt intra baſim, ſunt etiam alia multa quæ ex veris theorematis demonſtratis ſequuntur.

Ita exponit Philopo. & bene quamuis breuius forſan poſſimus Ariſt. interpretari vt ſit sensus, ſcientia vna eſt quæ eſt vnius generis, ideſt quæ de ijs quæ sunt eiusdem generis, tractat; explicat autem prædicãtur eiusdem generis, & dicit ea eſſe quæ ex eisdem principijs fiunt, vt homo, leo, planta, & mixta, at elementa eiusdem generis dicuntur, cum ex eisdem principijs fiant, sũt enim ex materia & forma subdit paſſiones horum, quæ ex eisdem principijs fiũt, nempe ex principiis subiecti scientiæ eſſe eisdẽ ẽt gñis vt in vna ſcĩa ſit ſubiectũ, eius principia, & paſſiones, & ea quę eisdem principiis cõſtant. per partes aũt idẽ quod per paſſiones intelligit, & ſic patet ſenſus literæ.

Altera autem, ſcientia eſt ab altera. &c. 4

De diuerſitate ſcientiarum.

Diuerſitatem ſcĩarum modo conſtituit dicens ſcĩas eſſe diuerſas, quæ tractant de rebus quæ non fiunt ex eiſdem principijs nec principia vnius fiunt ex principiis alterius, ſicut Phyſica, & Mathematica, hñt. n. principia diuerſa illa n. quæ tractatur de iis quorum principia ſunt ex eiſdẽ, ſicut principia hominis, leonis. & equi ſunt principiis vt ex materia & forma non faciunt diuerſas ſcientias: ſimiliter ea quorum principia vnius fiunt ex aliis, vt hominis principia ex principiis generis animalis, non faciunt diuerſam ſciẽtiam; quamuis iſta poſſemus intelligere de principiis complexis, & cognitionis, ſed idem eſt ſenſus.

Ponit aũt duo ſigna, alterum vt reſoluamus res in vltima principia ſua, & ſic cognoſcemus an ex eiſdẽ principiis res, fiant vt equum in materiam, & formam, figurã in lineas, quæ cum diuerſa ſint principia, ad diuerſas pertinebunt ſcientias, alterum ſignum eſt ad cognoſcendum ipſum principium an ſit diuerſum, nempe cum non fuerit eiuſdem generis, & proximum & cognatum cũ ipſum principiato: ſunt enim principia, & ea quæ ex principiis fiunt eiuſdem generis. hæc etiam intellige de principiis complexis & concluſionibus.

Plures autem demonſtrationes eiuſdem, &c. 5

Tertiũ theorema.

Hoc eſt tertiũ theorema, in quo quantũ mihi videtur, rõnem reddere videtur quare per principia aſſignauerit ſcĩarum diuerſitatẽ, docetq; vnius rei plures poſſe eſſe demonſtrationes, non ſolũ ex uno ordine, ſed ẽt diuerſo, in quo manifeſtat poſſe de eadẽ re varias eſſe ſciẽtias, ac proinde melius per principia diuerſitatem earum aſſignari.

Dicit ergo; Plures poſſunt eſſe demonſtrationis vnius, non ſolum accipiendo medium non continuum ex eodem ordine, ſed etiam accipiendo ex diuerſo In primis per eundem ordinem intelligit eandem generis coordinationem, vt omne B eſt. A. poteſt demonſtrari per C. & per D. & per E. nempe homo eſt ſubſtantia, per animal, viuens, corpus, per media diuerſi ordinis intelligit media non inuicem ordinata, ſicut

ſeut Themiſt. dicit, bipes, & rationale, per quæ demonſtratur animal.

Sed dices, quid per medium non continuum intelligit? aliqui intelligunt medium me diatum, ſicut viuens eſt homo ad aliqui medium in diuerſo ſyllogiſmo, non continuum dicunt, at cum in eodem ſyllogiſmo plura media diſponuntur, ſicut fit in conglobato ſyllogiſmo, dicuntur, continua, vt omne corpus eſt ſubſtantia, & omne viuens corpus & oē animal viuens, & omnis homo animal, ergo oīs homo eſt ſubſtantia.

Sed indicio meo per non cōtinuum medio in eodem ordine intelligit mediatum ſupremo in affirmãdo, vt ſit ſenſus, ad probandū omnem hominem eſſe ſubſtantiam plura media ordinata inueniemus ſed mediata, vnicum eſt enim immediatum, nempe corpus ipſum.

6 Vt ſi A. tranſmutari, in quo autem D. moueri, &c.

Ponit exemplum demonſtrationis, per plura media diuerſi ordinis fit concluſio, omne lętans tranſmutatur, omne B eſt A. ſint duo media, mouens D & quieſcens E. tunc dicet omne D. eſt A. omne B eſt D. ergo omne B eſt A. ideſt, omne quod mouetur tranſmutatur, omne lętans mouetur, ergo omne lætans tranſmutatur, ſimiliter etiam dicetur, omne E. eſt A. omne B. eſt E. ergo omne B eſt A ideſt omne quieſcens tranſmutatur.

Dubiū. Dubitatur quomodo quieſces tranſmutatur, & quomodo lætans dicetur quieſcere, & tranſmutari,

Solutio. ſunt ad hoc innumerę ſolutiones, tamen quę mihi magis ad rem facere videntur, eſt, vt hic ſumantur aptitudinaliter iſta, vt ſit ſenſus, quod lętans aptum eſt moueri, & quieſcere, licet nō ſimul quieſcat ac moueatur, ac ob eam cauſam eſt mutabile, loquimur enim de lætitia ſenſibili, ſimiliter iſte eſt ſenſus illius maioris, quieſcens mutatur, ideſt eſt mutabile, nulli.n. quies ineſt cui non inſit, & motus & mutatio aptitudine, eſt enim idem oppoſitorum ſubiectum.

7 Non tamen eſt neutrum de neutro, &c.

Cum media diuerſi ordinis eiuſdem eſſe docuiſſet; oſtendit nō eſſe adeo diuerſa media, quin prædicentur inuicem. nām eidem alicui inſunt, inter ſe ergo prædicantur, quamuis non eſſentialiter, vt quieſces mouetur, ideſt, cui quies ineſt motus ideſt aliqui legunt, quod non prædicentur, ſed exiſtimo melius legi, ſicut expoſitum eſt, tandem concludit poſſe etiam in alijs figurarum modis per plura vnum demonſtrari.

QVAESTIO I.

Circa cap. 23.

Occurrunt aliquę difficultates in hoc capite eſt aūt arg primum, ſi vna ſcientia eſſet, quę vnius eſt generis, ſequeretur qđ vnica eſſet ſcientia de ſubſtantia, quę vnum genus eſt, conſequens aūt eſt falſum, nam alia ſcientia eſt Medicina, alia Phyſica, alia Aſtrologia, alia de angelis, quæ tñ omnia ſub vno ſubſtantiæ genere continentur. 1. argū.

Secundum, ſi eiuſdem ſcientię eſſe conſiderare genus & ipſius ſpecies, ſequeretur quod Metaphyſica quæ de ſubſtantia tractat, & de alijs generibus omnes ſpecies rerum conſideret nullaque ſcientia reliqua eſſet, quod falſum eſt. 2. arg.

Tertio, ſi ſcientiæ diuerſæ diuerſa hēnt principia, ergo non eſſent eadem principia cōmunia multa ſcientijs, hoc vero falſum eſt, nam ſunt dignitates multis, & aliquæ omnibus ſcientijs communes. 3. arg.

Quarto, ſi vna concluſio poteſt multa habent media, ergo augentur demonſtrationes ex parte mediorum, cuius oppoſitum docuit Ariſtoteles capite nono ſuperiori, vt dictum eſt, hęc ſunt quæ pręcipue ex explicare oportet in capite, ſto. 4 arg.

Circa argumentum primum oportet aliquot pręmittere fundamenta, & concluſiones, primum ſit, triplicem eſſe vnitatem in ſcientijs, ſicut in alijs accidentibus, eſt enim vnitas numerica, & ſpecifica, & generica ſcientiæ diſtinguuntur numero penes ſubiecta quibus inhærent, vt enim alia eſt albedo tua, alia illius, propter diuerſitatem ſubiectorum, ita alia Dialectica huius alia illius, ſimiliter de alijs ſcientijs, de hac autem vnitate non eſt forma in præſenti, ſed de vnitate ſpecifica & generica, & hæc ab obiectis, ideſt a rebus, de quib ſcientię tractant, ſumitur, ſunt enim diuerſæ ſcientiæ ſecundum diuerſitatem rerum de quibus 3. fund. Triplex vnitas, numerica ſpecifica, generica.

ſunt, cuius rationem dat ſanctus Thomas, ſcire enim eſt quædam operatio animæ in res, vt igitur motus ſumunt ſpeciem a terminis ad quos ſunt, ita ſcientię ob obiectis.

2 fund. Sit ſecũdum fund. aliter ſe habet res ſeu obiectum. quod ſcitur, ad intellectũ, aliter res quæ ſentitur ad ſenſum, res.n. ſentitur ſecundum quod eſt, nempe ſingularis, in loco, præſens, & cum alijs conditionib. at res nõ intelligitur ſicut eſt, ſed abſtracta in vniuerſalia conditionibus materialibus, vnde vt ſcientia ſit opus eſt, vt ſi aliqua res, quæ cognoſcatur, & ſit quædam neceſſaria conditio, nempe quod ſit abſtracta a materia, ſicut ignis non comburit, niſi ſit aliqua materia, & proxima, ex quo fit, vt qui dicit aliquid eſſe ſcibile, dicat non ſolum rem cuius ſcientia eſt quam Caie. vocat rationem formalẽ ſub qua: non eſt igitur diuerſitas ſcientiarum tantum in diuerſitate rerum ſecundum ſe, ſed ſimul cum diuerſa abſtractione & hoc eſt quod dicunt Metaphyſici, ſcientias, diſtingui ſecundum diuerſitatem rerum formalem in ratione ſcibili, ideſt, ſecundum abſtractionem variam, res.n. conſtituitur in genere ſcibili per abſtractionẽ, poteſtque eſſe vt ſit vnum genus entis & diuerſa genera ſcibilia, ſicut corpus, & angelus vnius generis ſunt in genere rei, tamen duo in genere ſcibili, quia magis abſtractus eſt angelus, quam corpus, ſimiliter poteſt eſſe quod ſint duo genera ſecundum rem, & vnum in genere ſcibili, quia nimirum habent eandem abſtractionem, vt plãta, & animal differentia ergo varians, & cõſtituens ſcientias eſt abſtractio.

Abſtractio eſt differentia conſtituens ſciẽtias,

Tertiũ fund. Sit tertium fundamẽtum, materiam eſſe triplicem, quandam ſingularem, nẽpe conditiones indiuiduantes, in quibus naturæ ſpecificæ ſunt extra intellectum, quandam ſenſibilem, ſcilicet qualitates elementa res & quæ ex his proueniunt cum quibus ſubſtantiæ corporeæ commixtæ inueniuntur, tertia eſt materia intelligibilis, nempe magnitudo, in qua figuræ geometricæ fiunt.

Triplex materia ſingularis ſenſibilis intelligibilis.

Quinq; gradus abſtractionũ primus. Secũdum hac materiam triplicem quinque gradus abſtractionũ ſumi poſſunt, primus a materia ſingulari, ſed non ſenſibili rerum quam abſtrahi non poſſunt a materia ſenſibili quales non ſunt ſubſtantię iſtæ naturales non.n. abſq; qualitatibus ſenſibilibus poſſunt conſiſtere, ſecundum quam abſtractionem ſumitur Phyſica.

Secũdus Secũdus eſt a materia ſingulari, ſed non ſenſibili earum tñ rerum quę a ſenſibili abſtrahi poterant, vt Perſpectiua & Muſica, & ſimiles, hę.n. nõ abſtrahũt a ſenſibili materia: nõ ſicut Phyſica, nã illę ſunt de reb. quę poſſunt a ſenſibili abſtrahi, hæç vero non.

Tertius Tertius eſt a materia ſenſibili, ſed nõ intelligibili, qualis Geometria, conſiderat.n. figuras non ſubiectas qualitatib. tñ in magnitudine, quæ eſt materia intelligibili.

Quartus. Quartus eſt vt ait Aegid. ab intelligibili ſecũdũ rationem, ſed non realiter, talis eſt Arithmetica, quæ tractat de numero abſtrahendo a magnitudine ſecundum rationem quamuis realiter numerus ſit in corporib.

Quintus. Quintus eſt a materia intelligibili ſecundũ rẽ, ſicut Meta. quę agit de his quę re aliter non hñt quãtitate, nẽpe de intelligẽtijs & de Deo, quis non ſecũdũ omnem partem Metaphy. realiter abſtrahat, cum tractet de cõibus ẽt rebus ſenſibilibus. hi igitur ſunt varij abſtractionum gradus notandi, ſecũdũ quos ſcientiarum diuerſitas ſumenda eſt.

1. conc. Et igitur prior cõcluſio: diuerſitas generica ſcientiarũ ſumitur ex diuerſitate rerũ, & ſimul diuerſitate abſtractionũ, vt ſcię dicantur diuerſę, quę cũ de diuerſis reb. ſint, varias hẽt abſtractiones, vnde Perſpectiua & Geometria dñt nõ diuerſę, generice, licet varia ſit abſtractio, quia ſunt de eadẽ rem in parte, at Metaphy. Mathematica, Phyſica, genere diſtinguuntur, varie.n. abſtrahunt.

2 conc. Poſterior concluſio. ſcientię diſtinguuntur ſpecie, quæ de diuerſis rebus ſunt cum eadem abſtractione, vel de eadem re ſub diuerſa abſtractione, ſicut ſcientia de plantis. & de animalib. ſunt variæ ſpecie, quia ſunt res diſtinctæ ſub eadem abſtractione, ſimiliter Perſpectiua, & Geometria differunt ſpecie, quia varie eandem rem abſtrahunt, nec in hoc aſſentior Caie. qui credit ſcientiam de triangulo tantum numero differre a ſcientia quadrãguli immo differũt ſcientiæ illarum ſpecie, ſicut demonſtrationes, ſi enim multę de illis eſſent, ſicut ſunt de plantis & animalibus ita eſſent duo habitus ſpecifici, & ſcientiæ, ſicut ſunt ſcientia plantæ, & ſcientia animalis.

Ad primum. Per iſta eſt facilis ſolutio argumenti primi, non enim ſciẽtiarum diſtinctio vel vnitas a genere, ſecundum rem tãtum ſumenda

da eſt, ſed agente ſcibile, quod eſt ſecũdum abſtractionem, in ſubſtantia autem variæ abſtractiones continentur, & ob id varia ſcibilium genera, & hæc ſunt obſeruanda.

Ad 2. Ad ſecundum dicitur ſcientiam generis conſiderare ſpecies illius & inferiora, quæ tamẽ ſunt ſub eadem abſtractione, quando vero mutatur abſtractio, ceſſat iam ſcĩa ſpecies ergo ſecundum genus ſcibile, nõ ſecundum genus rei ſolum conſiderandæ ſunt.

Ad 3. Ad tertium facilis eſt, reſponſio non.n. de illis communiſſimis, principijs ſermo eſt ſed de communibus quę tamen ſunt in materia propria illius ſcientiæ, varię autem res ſcibile varia habent principia propria.

Ad 4. Ad quartum dico in diuerſis generibus cauſarum poſse vnius plures eſse demõſtrationes, vt notum eſt, ſimiliter in eodem genere cauſæ, ſed mediatæ, vt homine eſse ſubſtantiam, & per animal, & per viuens demonſtramus, & hoc dicitur in præſenti. ſed in eodem genere cauſę per plura media immediata impoſſibile eſt idem demõſtrare, & hoc dicitur c 9. non eſt contradictio. hic tamen conſiderare vnum eſt, eandem rem ad varias ſcientias pertinere, ſed non ſub eadem abſtractione, vnde Phyſicus de figura tractat ſicut Geometer, ſed ille in corpore naturali, hic abſtrahendo a ſenſibili, propterea vnus per principia motus, alter per principia magnitudinis probat, vnde re vera formaliter de eodem non ſunt plures ſcientiæ, ſed naturaliter tamen clarius percipitur diſtinctio in ipſis principijs. idcirco Ariſt ſcientiarum diuerſitatem ab illis ſumpſit. hæc de præſenti quæſtione.

Eorum quæ fortuna eueniunt, quæ in ſenſum functione ſunt, nõ eſſe ſcientiam. Cap. XXXIIII.

1 Eius uero quod a fortuna, non eſt ſcĩa per demonſtrationem neq;.n. ut neceſſarium, neque tanquam ut plurimum eſt, quam eſt a fortuna, ſed quod præter hæc fit. Demonſtratio aũt eſt alterius harum, omnis.n. ſyllogiſmus, aut per neceſſarias, aut per eas quæ ut plurimum propoſitiones cõficitur & ſi propoſitiones quidẽ ſunt neceſſarię, & concluſio erit neceſſaria, ſi uero ut plurimũ & concluſio talis. Quare ſi id qđ eſt a fortuna, neque vt plurimũ eſt neque neceſſarium nõ eſſet vtiq; ipſius demonſtratio.

Neque per ſenſum eſt ſcire. ſi.n. eſt ſenſus huius, & nõ huius cuiuſdam, ſed ſentire neceſſariũ eſt hoc aliquid & alicubi, & nunc. vniuerſale vero, quod eſt. in omnibus impoſſibile eſt ſentire; non.n. eſt hoc, neque nunc, neq; enim eſſet vtiq; vniuerſale: quod enim ſemper & vbiq;, vniuerſale eſſe dicim. Quoniam igitur demonſtrationes quidem vniuerſales ſunt, hæc aũt non eſt ſentire, manifeſtum eſt; quod neque ſcire per ſenſum eſt. a

Sed planum quod & ſi eſſet ſentire triangulum, quod duobus rectis ęquales habet angulos, quæremus vtique demonſtrationem, & non quemadmodum dicunt nonnulli, ſciremus ſentire quidẽ enim neceſſe eſt ſingulare, ſcientia vero eſt incognoſcendo vniuerſale. b

Quare etſi plura lunã eſſemus & videremus obiectam terrã, non vtique ſciremus cauſam defectus, ſentiremus enim nunc quod deficit, & non propter quid omnino, nõ enim erat ſenſus ipſius vniuerſalis, ſed ex eo quod ſpeculamur hoc plerumque contingere, vniuerſale vtique venari demonſtrationem habemus. ex ſingularibus enim pluribus vniuerſale manifeſtum eſt. Vniuerſale autem honoratum eſt, quoniam ſignificat cau- 4

ſam, quare de talib. vniuerſalis notitia honoratior eſt ſenſib. & intellectione: quoruncunque altera eſt cauſam: ſed de primis eſt alia ratio: Manifeſtũ igitur eſt quod impoſſibile eſt ſentiendo aliquid ſcire demonſtratiuorum, niſi quiſpiã ſentire hoc dicat, ſcientiam habere per demonſtrationem.

Sunt tamen nonnulla quę referuntur in ſenſus defectũ in problematimus, quædam.n.ſi videremus non vtiq; quæremus, ſed non tantum ſciẽtes, eo, quod videmus; ſed in habentes, vniuerſale ex eo quod videmus; quemadmodũ ſi uitrum perforatum uideremus, & lumen permeans, planum utique eſſet, & propter quid .·. comburit, & ex eo plane, quia uideremus fieri deorsũ in unoquoque, intelligeremus ſimul, quod in omnibus ſic eſt.

i.l. illuminat.

3 Sed eius, quod eſt a fortuna, &c.

Duo documẽta Primũ.

HOc capite duo præcepta continentur, quarum alterum eſt rerum quæ fortuito & caſu contingunt non eſſe ſcientiam huius ratio eſt, quoniam non ſunt neceſſariæ, nec plerumque eueniunt ſed raro, vt qđ fodiens vineam inueniat theſaurũ. demonſtratio enim quæ ſcientiam facit, non eſt niſi neceſſariorum quæ ſemper ſunt, aut eorum quæ plerumque ſunt cum non niſi ex propoſitionibus neceſſarijs, aut plerumque procedat ac talis debeat eſſe conclusio, quales præmiſſæ & propoſitiones fiunt.

4 Neque per ſenſum eſt ſcire. ſi enim eſt ſenſus huius, &c.

2. documẽtum.

Alterum documentum eſt, per ſenſum non eſſe ſcientiam, ideſt non dicitur ſcientia eſt vniuerſalium, at ſentire eſt ſingularium, quæ ſunt hic & nunc, & ſecundum locum & tempus variantur, vniuerſale vero vtq; & ſemper eſt, ideſt non aliter ſe habet in vno loco & tempore, quam in alio.

Nota quod dicit, ſenſus eſt talis, & non huius talis, at ſentire non eſt niſi hoc aliquid ſenſus & intelligentia horum notanda eſt, nempe ſenſus ipſe, qui potentia eſt, vt viſus, auditus, & reliqui habent pro obiecto ipſum vniuerſale, puta colorem viſus, non hunc non illum, ſed in cõi, ſonum auditus, & ſic alij, at vero actus & operatio ſenſus non eſt niſi circa ſingulare, non.n. niſi hũc vel illum colorem in ſingulari videmus, at intellectus non ſolum pro obiecto habet vniuerſale, ſed etiam vniuerſale intelligit, ideoque eius cognitio ſcientia eſt.

Dicit ergo, quod quamuis ſenſus, nempe ipſa potentia tale aliquod, ideſt aliquid in communi recipiat, non hoc in ſingulari, tamen eius actio, ſentire nempe, eſt circa hoc aliquid, ideſt ſingulare, ſcientia autem in operatione etiam conſiſtit circa vniuerſale, quare cognitio ſenſu, non eſt ſcientia.

Sed manifeſtum eſt, quoniam ſi eſſe, &c. 5

Remouetur obiectio.

Poſſet quis Ariſtot reſpondere ſi per ſenſum cognoſcimus effectum ſeu, rei paſſionem forſam erit ſcientia, vt ſi triangulum habere triangulos æquales duobus rectis videremus. reſpondet nullo modo ſic eſſe ſcientiam. ſed adhuc quæremus demonſtrationem nam non cognoſcit ſenſus id vniuerſaliter eſſe in omni triangulo, quod neceſſarium eſt ad ſcientiam cum ſcientia vniuerſalium ſit.

Vnde eſt ſi ſuper lunã eſſemus. 4

Remouetur altera obiectio.

Poſſet iterum quis dicere forſan ſi cauſam & effectum ſentiremus, eſſe per ſenſum ſcientiam, vt ſi ſuper lunam exiſtentes terram obiectam, & eclypſim videremus reſpõdet, nec ſic per ſenſum ſciri, non enim vniuerſaliter cognoſcimus, cum ſenſus hanc eclypſim tantum percipiat, non autem quod vniuerſaliter ex tali cauſa ſequatur, quod ſcire eſt. vnde concludit hanc cognitionem vniuerſalis eſſe honorabiliorem cognitione ſenſus, cum ſit cognitio per cauſam ſimiliter honorabiliorem cognitione etiam intellectus quæ non eſt per cauſam, dummodo ſit de re, quæ habet cauſam, nam cum res eſt ſine cauſa, ſicut pri-

ma

ma principia, horum cognitio nobilior eſt etiam ſi per cauſam non ſit, vnde concludit per ſenſum non contingere ſcire, niſi quis dicat ſentire ſcientia habere per demonſtrationem, ideſt niſi quis per vocem hanc ſentire velit ſignificare idem, quod habere ſcientiam per demonſtrationem; & huius non eſt diſputatio, ſed vt ſignificat actionem ſenſus.

5 Sunt tamen quædã reducta,&c.

Oſtendit in ſcientijs eſſe neceſſarium aliquando ſenſum nempe in quibuſdam problematibus, quæ ſi viderentur, ſine dubio ſcierentur, non quod ipſe ſenſus ſit ſcientia aut in eo ſit ſcientia, ſed quod per eum ſępe ſingularis percipientes vniuerſale intellectu venamur, de quo eſt ſcientia oſtendit exemplo antiquorum exiſtimantiũ lumen eſſe corpus, cum autẽ eis obijceretur, quomodo ingreditur per vitrum, cum duo corpora ſe penetrare non poſſint reſpondebãt, quia vitrum habet minutiſſima foramina, dicit modo Ariſtot. huius non eſt ſcientia, quòd ingreditur lumen quia ſunt foramina, & tamen ſi viderentur talia foramina, eſſe ſciẽtia, ſed non ex ſenſu tantum, ſed ꝙ vniuerſale ex eo colligeremus cuius eſt ſcientia, nempe omne vitrum habere foramina minutiſſima. hoc exemplum ſecundum vulgarem opinionem eſt.

Non omnium ſyllogiſmorum eadem
1 *eſſe principia poſſe. Cap. XX.*

EAdẽ verò principia omnium eſſe ſyllogiſmorum impoſſibile primũ quidem logicè cõſiderantib. hic quidem.n. veri ſunt ſyllogiſmorum, illi aũt falſi, quãquam n.liceat verum ex falſis ſyllogizare: ſed ſemel hoc ſit: veluti ſi A. de C. verum mediũ aũt B. falſum neque.n. A. ipſi B. ineſt, neq; B. ipſi C. ſed ſi harum media accepta fuerint propoſitionũ falſe erunt propoſitiones, eo quod oĩs concluſio falſa ex falſis eſt, vera aũt ex veris. altera autem ſunt falſa & vera.

Poſtea neq; falſa ex eiſdem ſibi ipſis, ſunt.n. falſa adinuicẽ & cõtraria & impoſſibilia ſimul eſſe, veluti iuſtitiã eſſe iniuſtitiã, aut timorem, ∴ & hoĩem equũ, aut bouem & ęquale aut maius aut minus. ∴ al. l. addit audaciam

Expoſitis verò ſic, neque.n. verorũ eadẽ principia oĩum, altera. n. multorum genere ſunt principia. & neq; conuenientia, quemadmodum vnitates punctis non conueniunt, illæ enim non habent poſitionem, hęc autem habent. 3

Neceſſe autẽ eſt, aut in media cõuenire, aut ſurſum, aut deorſum aut hoc quidem intro habere, illos autem extra terminorum. 4

Sed neque communium principiorũ poſſunt eſſe aliqua, ex quib. oĩa mõſtrabunt, (dico aũt communia, veluti oẽ affirmare, aut negare) genera.n. entium altera ſunt, et hæc quidem quantitatibus, illa verò qualitatib. inſunt ſolis, cũ quib. monſtrantur per communia. 5

Amplius principia non multo pauciora ſunt concluſionib. principia enim propoſitiones sũt, propoſitiones vero aut ipſius aſſumpti termini, aut iniecti ſunt. 6

Amplius concluſiones ſunt infinitæ, termini vero finiti. 7

Amplius principia hęc quidẽ ex neceſſitate, illa vero contingentia. Sic igitur conſiderantibus impoſſibile eadem eſſe, aut finita, infinitis exiſtentibus concluſionibus. 8

Sit vero aliter quodãmodo dicat aliquis, ſit quod hęc quidẽ Geometriæ, illa vero ∴ ratiociniorum, illa autem 9 ∴ al. l. numerorũ.

autem Medicinæ,quod utiq; eſſet quod dicitur aliud,prçterquam qđ ſunt principia ſcientiarum: dicere aũt eadem eſſe,ridiculum eſt,quoniam hæc ſibi ipſis eadem eſſent. de eodem.n. omnia fiunt eadem.

10 Sed neq; ex omnib. monſtrari quodlibet idem eſt quærere oĩa eſſe eadẽ principia, valde.n.fatuũ eſt: neq; n.in manifeſtis doctrinis hoc fit,neq; in reſolutione poſſibile eſt immediatç, namq; propoſitiones principia ſunt,altera aũt concluſio aſsũpta fit ꝓpoſitione immediata. Si verò quiſpiã diceret primas immediatas ꝓpoſitiones eadẽ eẽ principia, vna in vnoquoq; genere eſt.

11 Si verò neque ex omnibus:tanquam ita altero. tanquam ſit vnaquæq; ſciẽtia, altera derelinquitur quod cognata ſunt principia omnium,ſex ex his quidem hçc, ex illis autem illa. Manifeſtum autẽ & hoc eſt,quod non contingit,monſtratum namq; fuit,quod alia principia genere ſunt differentiũ genere.Principia enim duplicia ſunt,ex quibus:& circa quod;quæ quidem igitur,ex quibus, communia ſunt, quæ autem circa quod, propria,ut

∴ al l. magnitudo. numaris ∴ magnitudinis.

1 Eaſdem autem eſſe principia omnium ſyllogiſmorum, &c.

Intentio Ariſtot. Cum ſcientiarum diuerſitatem ex principiorum diuerſitate prouenire docuiſſet nũc principia diuerſa eſſe ſcientiarum & demonſtrationum probat, ac cõmunius procedit, ab ipſo ſyllogiſmo incipiens, ac ob id logice tractare ſe docet, vt ait Philo. rationem reddit,cum non de proprijs ſed de communibus primo dicat ſunt autem tres concluſiones in capite, Prima concl. Prima eſt, impoſſibile eſt omnium ſyllogiſmorum eſſe eadem principia: probat, ſyllogiſmi quidam ſunt veri nempe quorum concluſiones ſunt verç quidam falſi quorum concluſiones ſunt falſç, ergo non poſſunt eſſe ex eiſdem principijs, cum concluſio vera ex veris falſa vero ex falſis ſequatur, poſſet autẽ quis dicere non Obiectio. ne etiam verum ex falſis ſequitur? reſpõdet verum id eſſe ſed non fit niſi ſemel: hoc eſt in ſyllogizando verum quidem ex falſis infertur, vt omne B. eſt A. omne C. eſt B. Dilutio. ergo omne C. eſt A ideſt omnis lapis eſt animal, omnis homo eſt lapis ergo omnis homo eſt animal,tamẽ ſi iterum velimus proſyllogizare præmiſsas, iam totum erit falſum, tam præmiſsæ illæ quæ iterum aſsumuntur,quam cõcluſio quæ infertur, nempe præmiſsæ falſæ prioris ſyllogizatur & proſyllogizatur ſimul,ſicut contingit cum ex veris procedit, tunc enim tam ſyllogiſmus quam proſyllogiſmus ex veris ſunt, non igitur omnium ſyllogiſmorum eadem ſunt principia.

2 Poſtea neque falſa ex eiſdem ſunt, &c.

2. cõc. Secunda concluſio eſt, non omnium ſyllogiſmorum, etiam falſorum eadem principia ſunt, probatur falſarum concluſionum multiplex eſt modus, quædam tantum falſæ,quædam impoſſibiles & impoſſibilium, quædam qui relatiuum de correlatiuo prçdicatur, quædam quia contrarium de contrario, vel diſparatum de diſparato, vel negat neceſsarium,ergo ſunt, & varia principia falſa pro varietate concluſionum, cum proinde ſint falſæ,quia principia ſint falſa.

3 Expoſitis autem ſic eſt,&c.

3. cõc. Tertia concluſio,quam magis ad rẽ propoſitam, nempe de demonſtratione dicit, eſt,ſyllogiſmorum verorum impoſſibile eſt eſse eadem principia quam aliquorum prorſus diuerſa in nullo cõuenientia, ergo non ſunt eadem principia, antecedens patet, vnitas n. eſt diſcreti punctum continui principiũ quæ diuerſa ſunt. hoc enim poſitionem habet, illud vero non habet, vt dictum eſt.

4 Neceſſe eſt autem aut in media conuenire, &c.

Verior expoſitio Philo. & D. Tho. Quamuis nouam rationem hanc aliqui eſse velint, melius eſt ſecundum Philop.

lop. & S. Tho. quòd ſit confirmatio præcedentis, & probet illa principia non conuenire, quod Philop. vocat vnum de altero prædicari, quæ autem conueniunt, vno ex tribus modis conueniunt, aut tanquàm in medio, aut tanquàm in maiori extremo, quod dicitur ſurſum, aut minori, quod dicitur deorſum, aut inferius in prima figura, aut exterius in ſecũda & tertia, ſenſus eſt quod ſi conueniunt illa principia, punctum, & linea, aut ex eo, quod vtrumque poteſt eſt alicuius concluſionis probandæ, aut maius extremum, vel minus, vel medium in aliqua figura, ſed hoc eſſe non poteſt, cum nõ eadem per illa probentur, non ergo eadem ſunt.

5 Sed neque communium principiorum, &c.

2. Arg. Secundum argumẽtum eſt, ſi ex eiſdem omnia procederẽt, maxime ex illis generaliſſimis quodlibet eſt, vel non eſt, & de nullo eſt verum affirmare ſimul & negare, ſed ex his non poſſunt, nam hęc per ſe ſola nõ ſufficiunt aliquid demõſtrare, niſi mediãtibus proprijs cuiuſque generis, vt dictũ eſt ergo non ſunt omnium eadem principia.

6 Amplius principia nõ multo, &c.

Tertium argumentum eſt; tot ſunt ferè

3. Arg. principia quot cõcluſiones, ſed concluſiones ſunt multæ & variæ, ergo & principia. antecedẽs patet, nam principia ſunt propoſitiones, propoſitiones autem ſunt & fiunt aſſumpto termino medio, aut immiſſo. dicit aſſumptũ propter ſecundam & tertiam figuram in quibus medium eſt extra extremitates. dicit immiſſum propter primam, in qua medium inter extremitates eſt.

Obiect. Dices, qũo dicit quòd propoſitiones nõ

Dilutio ſunt multo pauciores concluſionibus immo videntur plures Dico, vocat propoſitiones non omnes præmiſſas, ſed immediatas, quæ iam concluſiones eſſe non poſſunt, hoc autem verum eſt, quòd ſi ſumamus vnam mediatam propoſitionem, plures in ea concluſiones quàm principia inueniemus vt patet in hac; omnis homo eſt ſubſtantia, ſunt enim ſex quæ demonſtrari poſſunt, nempe homo eſt ſubſtantia, homo eſt corpus, homo eſt viuens, animal eſt ſubſtantia, animal eſt corpus, viuens eſt ſubſtantia. ſunt verò tantùm quatuor quę non poſſunt demonſtratione homo eſt animal, animal eſt viuens homo viuens eſt corpus, corpus eſt ſubſtantia.

Adhuc concluſiones ſunt infinitæ, &c. 7

Quartum argumentum eſt cõcluſiones 4. Arg. ſunt infinitæ, i. innumerę. nõ tot, quin plures termini verò infiniti, ergo principia nõ poſſunt eſſe eadem vim huius argumenti exemplo intelliges, literę finitæ ſunt nempe vigintiquatuor, tamẽ infinitæ dictiones ex illis fiunt variæ & diſtinctæ, quod ex eo eſt, quia varijs modis talis literæ inter ſe connectuntur, aliter impoſſibile eſt tot eſſe dictiones, ſimiliter elementa ſunt quatuor, tamen mixta ex eis ſunt multiplicia, quia variè miſcentur, ita ſimiliter termini ſunt finiti, cum finita ſint prædicamentorum genera, concluſiones verò abſque limite, ergo variè termini inter ſe ordinãtur & diſponũtur, & ita fiunt diſtinctę præmiſſæ & propoſitiones, quæ principia dicuntur.

Amplius principia hęc quidem 8 ex neceſſitate, &c.

Hoc eſt quintum argumentum, ſunt. n. 5. Arg. principia varia inter ſe, quędam enim ſunt neceſſaria quędam cõtingentia, non enim omne verum eſt eiuſdem rationis, ergo nõ ſunt eadem omnium principia, vnde concludit non ſolum non eſſe eadem omniũ principi, ſed infinita, i. indeterminata, ſicut etiam concluſiones ſunt indefinitæ, & indeterminatæ, vt dictum eſt.

Si verò aliter quodammodo dicat quis, &c. 9

Excludit modum quo aliquis poſſet aſſerere eadem eſſe principia, poſſet n. quis Remou. ob. dicere principia quid alia eſſe in Geometria alia in Muſica, alia in Dialectica, alia in qualibet arte, ſed hæc dici eadem, quia ſingula eodem modo ſe habent, & ſunt eadem ſuis concluſionibus, reſpondet hoc aſſerere, eſſe diuerſa principia, non re nullus enim duo vocat idem, quia vnum quodque ſit idem alicui, quia enim rationale eſt idẽ cum homine, & hinnibile cum equo, non propterea rationale, & hinnibile dicenda ſunt idem aliter enim omnia poſſent dici eadem, nihilque eſſe diuerſum.

10 At vero neque quod eſt omnibus,&c.

Remouetur alia obiectio.

Excludit alium modo quo quis poſſet eadem principia dicere, nam quia ex omnibus principia quodlibet infertur, ita vt quãuis multa ſint principia, tamen ex ſingulis quælibet infertur concluſio hoc dicit inſipienter dictum eſſe probat in doctrinis, .i. Mathematicis ſecundum philoponum, in quibus experimur non omnes concluſiones reſolui in eadem principia, ſimiliter in reliquis ſcientiarum demõſtrationibus, & probatur ratione, nam ex propoſitione immediata ſequitur concluſio; ergo altera concluſio ex altera immediata & alio principio, vt notum eſt; ſi igitur quis principia immediata vocet propoſitiones, vt verum eſt, erunt principia diuerſa ſecundum diuerſitatem generum, in quorum ſingulis ſunt ſua immediata.

11 Si verò neque ex omnibus, &c.

Reſumit duos prædictos modos identitatis principiorum,& excludit alium, dicit ex omnibus non demonſtrari quodlibet,vt dictum eſt,nec ex altero, i nec ex vno omnia cum ſint in vnaquaque ſcientia ſua principia. relinquitur vnus modus identitatis,nempe quod dicant eadem,quia proxima, & cogitata, & eiuſdem generis, ſed hoc eſſe non poteſt,nam diuerſorum generum principia ſunt etiam genere diuerſa, ſunt.n principia in duplici differentia,quędam circa quę,i. ſubiecta de quibus demõſtramus, quædam ex quibus nempe dignitates,quæ ſunt circa quæ, ſemper ſunt propria in quo quæ genere ſcientiæ, quæ ſunt ex quibus,communia eſſe poſſunt, ſed ſecundum analogiam,vt diximus, & eorum non eſt vſus in ſcientia, niſi limitentur ad particularem illius ſcientię materiam,ſicut ſupra explicatum eſt.

Quod ſcientia & ſcibile ab opinione et opinabili diſcrepent,& quid ſit Solertia. Cap. XXVI.

1 SCibile aũt & ſcientia differunt ab opinabili & opinione,quoniam ſcientia quidē vniuerſalis & per neceſſaria, (neceſſarium verò non cõtingit aliter ſe habere) ſunt aũt nonnulla vera quidem, & quę contingit aliter ſe habere planum igitur,quod circa hęc quidē ſcientia non eſt, eſſent .n. impoſſibilia aliter ſe habere,poſſibilia: aliter ſe habere. Verum enim verò neq; in intellectus(dico.n. intellectũ principium ſcientiæ) neq; ſcientia indemonſtrabilis: hoc autem eſt acceptio immediatę ꝓpoſitionis,Verus aũt eſt intellectus, & ſcientia, & opinio, & quod per hęc dicitur. quare derelinquitur opinionē eſſe circa verũ quidē,vt falſum,contingens autem,& aliter ſe habere.

Hoc autem eſt acceptio immediatæ propoſitionis, & non neceſſariæ. Et confeſſum autem eſt ſic apparentibus, & namq; & opinio incertum eſt,& natura talis. 2

Ad hęc aũt nemo putat opinari,qñ exiſtimet impoſſibile aliter ſe habere,ſed ſcire,ſed qñ eſſe quidē ſic,ſed tñ & aliter, nihil prohibet tũc opinari tanq̃ quod talis opinio ſit. Neceſſarij verò ſciẽtia, eſt. 3

* Quomodo igitur eſt idē opinari & ſcire? & ꝑꝑ quid non erit opinio ſciẽtia,ſi quis ponet, omne quod nouit,cõtingere opinari?cõſequenter.n.hic quidem ſciens,ille verò opinans per media, quouſq; ad immediata venerit. quare,quidem ille nouit.& qui opinatur nouit,quemadmodum enim & quod opinari eſt, & propter quid, hoc autem ipſum medium. 4

Aut ſi quidem ita ſuſpicabitur non contingentia aliter ſe habere,

quemadmodum ſe habent definitiones, per quas ſunt demõſtrationes non opinabitur, ſed ſciet, ſi aũt vtra quidem eſſe, non tamen hæc vtiq; ipſis ineſſe ſecundum ſubſtãtia, & ſecundum formã, opinabitur, & nõ ſciet vere ipſum quod, & ipſum propter quid, ſi quidem per immediata opinabitur ſi autem non per immediate, ipſum quod ſolum opinabitur.

6 Eiuſdem vero opinio, & ſciẽtia non omnino eſt, ſed quemadmodũ & falſa & vero eiuſdẽ quodam modo ſunt, ita & ſcientia & opinio eiuſdem, etenim opinionem veram, & falſam (vt nõnulli quidẽ dicunt) eiuſdẽ eſſe, abſurda contingit erigi, & alia, & non opinari, quod opinatur falſo.

7 Quoniam vero idẽ plurib. modis dicitur, eſt quidem vt cõtingit, eſt autem, vt non; commenſurabilem namque eſſe diametrum vere opinari abſurdũ eſt, ſed qđ diameter, circa ꝙ opinionem, idẽ, ita eiuſdẽ eſt; quod quid aũt erat eſſe vtiq; ſecundum rationem nõ eſt idem.

8 Conſimiliter aũt & ſcientia & opinio eſt eiuſdẽ, hęc quidem .n. ſic animalis, vt non contingat nõ eſſe animal, illa vero vt contingat, veluti ſi hęc quidẽ quod hoĩs eſt, illa vero hoĩs quidem, non autem quod hominis: idem .n. eſt, quoniã homo; hoc autem ſic non idem.

9 Manifeſtum autem eſt ex his; quod neq; opinari, ſimul idem & ſcire cõtingit, ſimul .n. habere poſſet ſuſpicionem, quod aliter ſe habere, & nõ aliter, idem eſſet, quod non contingit, in alio quidem .n. vtrumque eſſe contingit eiuſdem, vt dictum eſt, in eodem autem nõ ſic poſſibile eſt. habebit .n. ſuſpicionem ſimul vt quod homo eſſet, ſecundum quod animal: hoc enim eſſet non contingere eſſe non animal, & non ſecundum quod animal, hoc enim eſſet ſic cõtingere. Reliqua vero quomodo oporteat diſtribuere & in diſcurſu, & intellectu, & ſcientia, & arte, & prudentia, & ſapientia, illa quidem naturalis, hæc autem moralis ſpeculationis magis ſunt.

Scibile autem & ſcientia differunt ab opinabili, &c. 1

Scientiam ab alijs habitibus tandem ſecernit, ſed præſertim ab opinione, hæc .n. dialectici opus eſt. Diſcrimen autem ſcientiæ & opinionis ex duplici parte ſumitur ex parte eorum quorum eſt ſcientia quorum eſt opinio quæ dicũtur ſcibilia & opinabilia, & ex parte ipſarum credulitatum quæ per ipſos habitus adueniunt, quorum enim eſt ſcientia ſemper neceſſe iſta ita ſe habere, quorum eſt opinio non ſemper neceſſe eſt ita ſe habere, præterea per ſcientiã cognoſcimus rem quæ non poteſt aliter ſe habere, & ſimul ſcimus quod non poteſt aliter ſe habere, per opinionẽ vero cognoſcimus poſſe aliter ſe rem habere; Aduerte autem ex Themiſt. & Philo quod hic loquitur de opinione vera; nam falſam nullam habet cum ſcientia ſimilitudinem. *Comparatiõ ſcientiæ cum alijs habitibus.*

Proponit igitur hanc concluſionem. ſcientia & opinio, ſcibile & opinabile differunt. & probat prius diſcrimen ex parte ſcibilium & opinabilium, ſcientia: quæuis eſt vniuerſalium per neceſſaria principia, at vero opinio non eſt per neceſſaria & neceſſarium, ergo non eſt ſcientia. maior eſt nota, minor probatur, ſunt quædam vera quidem, non tamen neceſſaria, cum aliter ſe poſſunt habere, hæc non cognoſcuntur ſcientia, non intellectu, non ſcientia *Concl.*

inde-

indemonſtrabili, quamuis iſte cognitiones veræ ſint, & quæ per eas cognoſcuntur vera ſint, ergo illa cognoſcuntur opinione, cum non ſit alius habitus vniuerſalium: opinio igitur eſt eorum quæ aliter ſe habere poſſunt & non neceſſaria ſunt.

Explicat quid per intellectũ intelligat, principium inquit ſcientiæ, per ſcientiam vero indemonſtrabilem dicit intelligi cognitionem immediatarum propoſitionum & quamuis aliqui vtrumque idem eſſe affirment, tñ id non conſonas literæ, propterea dico per intellectũ ſignificari cognitionem principiorum cõium quæ per ſe nota ſunt, quæ ianuæ ſcientiarum dñr 2. Meta. ſcientiarum vero indemonſtrabilẽ cognitionem propriarum propoſitionum immediatarum quæ non per ſe notæ ſunt, quæ oĩa ſuperius late expoſite & declarata sũt.

Nota, quod inferens Ariſt. opinione cognoſci vera contingentia, addidit, etiam opinione falſum cognoſci, non quia hic de opinione falſa dicere intenderet, ſed ne qnis erraret exiſtimando opinionẽ eſſe tantum verorum, cum tamen etiam falſorum ſit.

a Hoc autem eſt acceptio immediatæ propoſitionis, & non neceſſariæ &c.

Prima ratio diſcrimi-nis inter ſcientiã, & opin.

Sicut in ſcientia propoſitionis neceſſariæ inueniuntur quæ mediatæ ſunt, & per alias probantur, & ſimiliter propoſitiones immediatæ, quæ iam amplius demonſtrari non poſſunt, ita inter probabiles, quarum eſt opinio, quædam mediatæ ſunt, quæ ex alijs probantur, quædam immediatæ quæ ſunt probabiliſſimæ, nec iam amplius probabiliter probantur, vt diximus 1. Topic. de mente Alex. eſt igitur opinio non neceſſariorum, ſiue mediata, ſiue immediata ſint, quamuis Ariſt. tantum de opinione immediatorum in his verbis loquitur, quia de mediatis clarum erat. probat autem quod opinio ſit contingentium, atque hoc dicit eſſe certum ex his quæ communiter dicuntur, vocant enim opinionem incertam, & quæ tali opinione cognoſcuntur, res incertas, quæ non firmam ac ſtabilem habent veritatem. eſt igitur opinio contingentiam, quocirca non eſt ſcientia, nec ipſum opinabile eſt ſenſibile.

Adhuc autem nullus arbitratur. &c. 3

Secũda ratio.

Alteram rationem ex parte credulitatis ponit ad diſtinguendum ſcientiam ab opinione, ratio eſt ſumpta ex vſu communi ſicut c. 2. ſumpſerat, quid eſſe ſcire, inquit omnes cum aliquid cognoſcunt, & ſimul aliter ſe habere non poſse intelligunt. ſe ſcire exiſtimant; cum vero aliter ſe poſse habere credunt ſe opinari confitentur, ergo hæc eſt natura opinionis & ſententiæ, & ſic parte credulitatis differunt, vt manifeſtum eſt.

Quomodo eſt igitur non idem opinari, & ſcire, &c. 4

Duo dubia.

Duo ex præcedentibus ſuborientia dubia proponit, quibus magis opinionis naturam manifeſtat, Alteram, an eiuſdem ſit opinio & ſcientia, vt videtur, quæ.n. quis ſcit poteſt alius opinari. Alterum, ſuppoſito quod eiuſdem ſit opinio & ſcientia, videntur eſse idem, cum habeant idem obiectũ, quod ſi dicas non eſt idem, quia qui opinatur, non cognoſcit ſi cauſam, hoc reijcit Ariſt. dicens etiam opinantem reſoluere vſque ad immediatas cauſas, ſicut enim per ſciẽtiam ſcimus effectum per cauſam, cum cauſam effectus illius eſse ſcimus, & non poſse aliter ſe habere, ita per cauſam opinamur cum cauſam aliter ſe habere exiſtimamus, videntur igitur eadem ſcientia & opinio. nota verbum conſequitur ſignificare reſoluere, vt notat Phylop.

An ſi quis ſic arbitrabitur non contingentia, &c. 5

ſoluitur 2.

Satisfacit poſteriori dubitationi tanquã breuiori, & interrogando affirmat, dicitq; ſi quis procedans per definitiones & demõſtrationes veras, exiſtimauerit illa non poſſe aliter ſe habere, non habebit opinionem ſed ſcientiam, ſi quis vero tantum vera eſse non tamen neceſsaria, & propoſitiones illas per ſe non eſse exiſtimauerit, tunc non ſcientiam, ſed opinionem habebit, ſi tales propoſitiones fuerit per cauſam, & immediatæ, erit opinio & effectus cauſæ, ſi vero non ita fuerint, erit opinio effectus, & quia tantum. ex quibus habes differentiam ex parte credulitatis & exiſtimationis, quamuis circa idem ſint ſcientia, & opinio.

Eiuſdem

6 Eiuſdem autem opinio, &c.

Solui-
ur, 1. Priorem quæſtionem ſo uit, explicans quõ opinio dicatur eiuſdem cuius eſt ſcientia, inquit autem opinionem, & ſcientiam ita eſſe eiuſdem, ſicut opinio vera & falſa dicuntur eiuſdem, docet aũt opinionem veram & falſam nõ eſſe eiuſdem ſimpliciter, ſed aliquod modo, aliqui n. vt refert 4 Met. tex 21. opinionem veram & falſam eiuſdẽ rei omnino volebant eſſe dicebant. n veritatem eſſe in opinione noſtra vt ſi cibus mihi videtur amarus, verè eſt amarus, licet ſit dulcis, & vnumquodq; tale verè eſſe, quale videtur. hi eandem opinionem faciebant illius, quod erat, & quod non erat. propterea iſtis multa accidunt inconuenientia, & præter alia multa hoc vnum accidit nempe quod non erit opinio falſa, cum id verum ſit quod videtur ſecundum eos.

7 Quoniam autem idem multpliciter dicitur, &c.

Dum dixiſſet ita eſſe eiuſdem ſciẽtiam & opinionẽ, ſicut opinionẽ veram, & opinionem falſam, explicat quomodo vera & falſa ſint eiuſdem, & dicit multipliciter dici idem, & vno modo eſt verum opinionem verã & falſam eſſe eiuſdem, & altero modo non eſſe veram. v. g ꝙ diameter ſit cõmenſurabilis non eſt verum opinio, ſed opinio eſt falſa, quod verò non ſit commenſurabilis, eſt vera opinio: opinio igitur vera & falſa eſt eiuſdem, nempe ſubiecti, vt puta de eadem diametro, non tamen eſt prorſus eiuſdem rationis i ſecundum idem prædicatum, nam vera dicit non eſſe commenſurabilem, falſa verò dicit eſſe commenſurabilem, non igitur ſunt prorſus eiuſdem.

8 Similiter autem eſt ſcientia, & opinio eiuſdem eſt, &c.

Applicat ſimilitudinem, opinio enim & ſciẽtia eiuſdem ſunt, ſed eiuſdem ſubiecti, non tamen eiuſdem rationis, vt de animali eodem eſt opinio & ſcientia, ſed ſciẽtia dicit quòd non poſſit aliter ſe habere, opinio verò quod aliter ſe habere contingat, vt ſi de homine ſcientia dicat aliquid nẽpe eſſe riſibilem, opinio verò eſſe album de quo vtraque dicit, idem eſſe puta homo, quod vtraque dicit, non idem eſt, ſunt ergo de eodem ſubiecto, ſed non ſecundum idem.

Manifeſtum autẽ ex his eſt, &c. 9

Infert nullum poſſe ſimul opinari, & ſcire idem omnino, i. eandem propoſitionem nam tunc exiſtimaret ſimul idem poſſe aliter ſe habere, & non poſſe aliter ſe habere, quod impoſſibile eſt, in diuerſis hominibus poterit id eſſe, vel ſecundum diuerſa prędicata, tamen in eodem impaſſibile eſt eiuſdẽ omnino, ſimul n. exiſtimaret hominem eſſe animal, & eſſe non animal, eſſe animal per ſcientiam, quia non contingit non eſſe animal, eſſe non animal per opinionem, quæ dicit poſſe eſſe nõ animal, vnde ſimul eſſent non poſſe eſſe non animal, & poſſe eſſe non animal. literam ſic lege (opinionẽ haberet. i. aſſenſum quòd hõ eſſet ſecundum quod eſt animal, & ſecundũ ꝙ nõ eſt aĩal, i. quod eſſet animal, & non animal.) hoc n. fuerit non contingere eſſe non animal per ſcientiam, hoc quidem contingere, ſcilicet eſſe non animal per opinionem, & nota valde hanc expoſitionem noſtram.

Tandem excuſat ſe a tractandis alijs habitibus, quæ potius ad Phyſicam, & Moralem ſpectant, quales ſunt intellectus, quæ eſt cognitio mediorum per diſcurſum, ſub qua ſunt ſcientia ſapiẽtia, ars, & prudentiã ſcientia cognitio per cauſam, ſapientia cognitio per cauſas ſupremas, prudentiã recta ratio agibilium, ars recta ratio factibilium de quibus vide 6. Ethic c. 3.

Dubia quædam circa hoc caput 26.

Circa hoc caput dubia tria ſunt, primũ eſt an opinabile ſit ſcibile alterum an cuius ſit ſcientia poſſit eſſe opinio vera, tertium an eiuſdem poſſint in eodem ſimul eſſe ſcientia & opinio. Tria dubia.

Circa primum aduerte, ſcientiam hæc, duo intrinſecè habere, & quod ſit clarius aſſenſus, nempe ex rei notitijs proprijs genitus, & quod non poſſit aliter ſe habere, ſe ſit neceſſaria, hoc autem, non poſſe aliter ſe habere, eſt triplex. primum ex parte rei quæ ſcitur, hæc enim non poteſt aliter ſe habere quàm ſicut ſcitur. ſecundum ex parte cognoſcẽtis, quod qui ſcit: exiſtimet rem aliter ſe habere non poſſe. tertium ex parte medij & viæ ſciendi, quod ſi talis, vt ſecundum eam deceptio fieri non poſſit, Circa primũ.

vt cum per demõſtrationem procedimus.

Hoc triplex neceſſariũ ineſt eſsẽtialiter ſcientiæ, ita vt ſi aliquod deſit nõ ſit ſcĩa.

Fidei etiam noſtræ Chriſtianæ triplex hoc neceſſarium ineſt, cum res non poſſit aliter ſe habere, & nos ita credimus & medium ſit firmiſſimum, nempe diuina authoritas hoc deficit a ſcientia, quia obſcura eſt fides, nec rem in ſe videmus.

Sed opinio erit ſi aliquid horum deſit, vnde ſi res non eſt neceſſaria, eius eſt opinio. dummodo ſit obſcura cognitio, cum enim res contingentes ſenſu percipimus. non ſit opinio. Secundo ſi res quidem eſt neceſſaria, ſed non exiſtimatur neceſſaria, ſed poſſe aliter ſe habere, eius eſt opinio. Tertio quamuis res ſit neceſſaria, exiſtimetur neceſſaria, ſed tamen via cognoſcendi non eſt certa vt, cum id authoritate humana vel medio topico habemus.

Triplex eſt opinabile.

Vnde triplex eſt opinabile, opinabile ſecundum ſe, nempe quod aliter in ſe poteſt eſſe, & de hoc loquitur in principio, & fine capitis, quod ſcilicet non eſt neceſſarium. Aliud eſt opinabile ſecundum exiſtimationem, nempe quod cũ ſit neceſſarium, exiſtimatur, aliter ſe habere poſſe. Tertiũ ratione medij, quod cum ſit neceſſarium, & exiſtimetur neceſſarium, via cognoſcendi non eſt neceſſaria. de ſecundo opinabili loquitur in ſolutione poſterioris dubij Ariſt.

Hoc ſuppoſito, dico opinabile primo modo non eſſe ſcibile, quia vt in fine capitis dicitur, vnum eſt neceſſarium, alterum non neceſſarium, loquimur autem hic non de ſubiectis tantum, quorum eſt opinio & ſciẽtia, nam dictum eſt idem eſſe ſcibile, & opinabile, ſed de propoſitionibus, quarũ proxime eſt opinio & ſcientia.

Dico ſecundo, opinabile ſecundo modo, & tertio poſſe eſſe ſcibile, poteſt enim eſſe quod id, quod in noſtra exiſtimatione nõ eſt neceſſarium, vel ratione medij, ſit neceſſarium, & ab alio ſcitum.

Opinio n. aliquando fit ex principijs neceſſarijs, cum non eſt nota cõſequentia nobis, tunc n. rem neceſſariam, non tãquam neceſſariũ exiſtimamus: aliquando ex principiis probabilibus procedit, aliquãdo immediate ex terminis. vt omnis mater diligit filium ſuum.

Circa ſecũdum dubium

Circa ſecundum dubium, notum eſt opinionem primo modo, & ſcientiam nõ poſſe eſſe eiuſdem, quia opinio primo modo eſt de contingenti, ſimiliter notum eſt opinionem tertio modo veram, & ſcientiam eſſe poſſe eiuſdem propoſitiones, quod n. quis vere ſcit, hoc alius medio topico vere opinari, poteſt, at de opinione tertio modo eſt dubium, propterea dico, quod opinio ſecundo modo poteſt eſſe duplex, quędam qua rem opinamur poſitiue, exiſtimantes non eſſe neceſſariam, & aliter ſe habere poſſe, & hæc impoſſibile eſt quod ſit vera de re ſcibili, nam ſi res eſt ſcibilis, eſt neceſſaria, erit igitur falſa opinio qua aliter ſe habere poſſe exiſtimatur, & de hoc loquitur Ariſt. in ſolutione poſteriori quædam alia eſt, qua rem neceſſariam, & per rationem neceſſariam cognoſcimus, nam tamen exiſtimantes non poſſe aliter ſe habere, ſed ſolum cognoſcentes vt veram, & hæc opinio vera poteſ eſſe eiuſdem concluſionis, cuius eſt ſcientia, & de tali opinione non loquitur Ariſt. ſed de priori, & hæc contemplare.

Circa tertium dubiũ.

Circa tertium dubium, dico ſcientiam & opinionem illo modo quo diximus, nimirum ſecundum quam exiſtimamus rem poſſe aliter ſe habere, non poſſe eſſe eiuſdẽ in eodem homine, ſicut nec opinio vere & falſa ſimul ſunt, in diuerſis tamen poſſunt eſſe, vt dicit Ariſt. dico ſecundo opinonem alteram ſecundum quam tantum rem veram exiſtimamus, non eſſe cum ſcientia in eodem, nam per ſcientiam oportet exiſtimare rem aliter ſe habere non poſſe dico tertio opinionem tertio modo non manere cum ſcientia, nam illa eſt obſcura, ſcientia vero clara notitia, vnde quando ad concluſionem ſcitam media topica adducuntur, non generant illius opinionẽ, ſed ſcientiam confirmant & corroborant, atq; hæc de capite vigeſimo ſexto.

De Solertia. Cap. XXVII.

Solertia vero eſt bona quædã coniectatio in nõ perſpecto tẽpore medij, ueluti ſi quiſpiã uidẽs. quod luna ſplẽdorem ſemper ha- 1

bet

bet ad Solem, celeriter excogitauit propter quid hoc, quoniam propter id, quod ſplendeſcit a ſole: aut disputantem cum diuite nouit, quoniam fœneratur, aut propter quid amici ſunt? quoniam inimici eiuſdem.

. Argi. ſi viſo aupere iuit m deunte oc illū propte-- ea face e quod nutuo gentū ccipit, ntelle-- erit.

Omnes enim cauſas medias videns ſummas cognouit. ſplendidum eſſe ad Solem ſit in quo A. ſplendere. a Sole, in quo B. Luna, C. ineſt itaque, Lunæ quidem ipſi: C. ipſum B. ſplendere a Sole, ipſi autem B. ipſum A. adhoc eſſe ſplēdidum, a quo ſplendet, quare & ipſi C. ineſt. ipſum A. per B.

1 Solertia autem eſt, &c.

A Solertia ſcientiam diſtinguit, explicando quid ipſa ſit, ſolertia eſt promptitudo ſeu ſubtilitas inueniendi medium & cauſam non perfecto tempore, ideſt citiſſime quoties enim aliquid offertur cito inuenire medium & cauſam illius cognoſcendi vel faciendi, ſolertiæ eſt, vnde tam in practicis, quam ſpeculatiuis inuenitur. ponit huius tria exempla: primum ſi aliquis videns lunam quando verſus ſolem eſt magis ſplendidam eſſe, ſtatim communicat lunam illuminari a ſole, ſolertia eſt, qua cauſa inuenitur.

Secundum exemplum non ab omnibus eodem modo exponitur, quamuis omnis ſenſus ſit verus aliqui ſic dicunt, ſi aliquis viſo paupere diuitem adeunte, conijciat id eſſe vt accipiat mutuo pecunias, vt exponit Argiro, alij ſic, ſi aliquis viſo paupere cum diuite diſputante, & altercante, conijciat id eſſe, quia debet diuiti aliquid, quod diues exigit, ita videtur Boet exponere, & S. Th. at melius eſt cum Them ſic exponere, ſi viſo paupere cum num mulario colloquente conijciat, quod diues ei fœneratur, parum autem refert ſic vel aliter exponere, cum ſermo Græcus has omnes expoſitiones admittat.

Tertium exemplum, ſi quis viſis aliquibus ſimul amici, conijcit alicuius eſſe nimicos, cū amicus ſit inimicus amici inimico.

Omnis enim cauſas medias, &c. 2

Aliter a multis hic textus exponitur quam ſit Ariſt. ſenſus, dicunt enim quod ſolers cognoſcit vltimas cauſas intermedias viſis, cui ſenſus eſt valde obſcuras, & neſcio an falſus.

Propterea dico cum Philop. hunc eſſe ſenſum, quod ſolers per vltima j per paſſiones, & effectus, & ſubiecta, cognoſcit cauſam quæ medium demonſtrationis eſt, quod exemplo oſtendit: nam per ſplendorem verſus ſolem, quod eſt poſterius, cognouit illuminari a ſole, quod eſt mediū, & reducit ad ſyllogiſmum in quo id pateat, ſic; omne quod illuminatur a ſole, ſplendet verſus ſolem. Hæc demonſtratio eſt, & deſcribitur literis, omne B eſt A. omne C. eſt. B. ego omne C. eſt. A.

Per B illuminare a ſole, quod medium eſt intelligitur, per A. ſplendere verſus ſolem, quod eſt maius extremum, lunam per C. quod eſt minus, ſunt enim hæc duo extrema inter quæ eſt illud medium.

Finis primi Libri Poſteriorum.

SECVN-

SECVNDI LIBRI POSTERIORVM ANALYTICORVM ENARRATIO.

Quod Ariſt. inſtitutũ in hoc libro.

QVOD in hoc ſecundo libro Ariſt. inſtitutum ſit, non omnes eodem modo exponunt Alex. enim ſequens Theophraſtum dicit hic agi de altero modo ſciẽdi, qui definitio eſt, cum enim duo ſint modi ſciendi, demonſtratio, & definitio, & hucuſq; de priori ſatis dictum ſit, nunc de definitione diſſeritur. quam etiam ſententiam ſequitur Auerr. & Lincon. & aliqui moderni, vt diximus in principio primi libri.

At Simplic. Philop. Euſtrat. & Alb. hic de medio demonſtrationis tractari aſſerunt. cum enim vt dicitur 1. Prior. c. 28. non ſatis ſit ſtructuram ſyllogiſmorum cognoſcere, ſed habere oporteat poteſtatẽ eos faciendi, quæ contingit per medij inuentionem, ac demonſtratio quidam ſyllogiſmus ſit, oportuit vt non tantum demonſtrationis compoſitionẽ traderet Ariſtot. ſed facultatem componendi, quod fit per medij demonſtratiui inuentionem, hocq; in hoc ſecundo libro fit. Quia vero definitio eſt vnum ex medijs & potiſſimũ, de definitione hic diſſeritur, ſed per accidens vt medium eſt. Atq; hæc ſententia eſt quam nos ſuperius ſumus, & eandem modo confirmamus.

S. Thom. non de medio tantum ſed de principio demonſtrationis tam complexo, quam incomplexo hic diſputari affirmat, motus propter caput vltimum in quo de complexis eſt ſermo, ſed iſta ſententia non placet nobis, nam de principijs complexis ſatis dictum eſt, nec illud caput huic libro continuatur, vt videre eſt in fine antecedentis, quamuis hęc ſententia probabilis ſit.

A RI-

ARISTOTELIS POSTERIORVM RESOLVTORIORVM LIBER SECVNDVS.

SVMMARIA LIBRI.

De quatuor medijs quæſitis, ſi eſt, quid eſt quod ſeu quia eſt, & propter quid Quomodo quid eſt mõſtretur, ac ad demonſtrationẽ ſe habeat. Definitionẽ eſſe per cauſam. De diuiſione cauſarũ, & quæ mutuo concurrant, & quæ non; & quomodo illarũ poſſit eſſe demonſtratio. De compoſitione definitionis ex ſuis partibus, & quando ſunt ignotæ quo pacto venentur Pariter quomodo cauſæ venentur. Poſtremo de cognitione, differentia principiorum indemonſtrabilium.

In diſciplinis quatuor quæri ſolent, & hæc omnia medij quæſita ſunt. Et quid ſit huius libri propoſitum.

Cap. I.

1 QVAE quæruntur ſunt æqualia numero ijs, quæcunque ſcimus.

2 Quęrimus autem quatuor, quod propter quid, ſi eſt, quid eſt. cum enim vtrũ hoc, aut hoc inſit, quærimus in numerum ponentes, velut vtrũ deficit Sol, aut non ipſum quod quærimus. Signum autem huius, cum .n. inuenimus quod definit, ceſſauimus, & ſi a principio ſciremus quod deficit, nõ quæreremus vtrũ. cum aũt ſcimus ipſum, tunc ipſum propter quid quęrimus, vt ſciẽtes quod deficiat, & quod mouet terra, propter quid deficit, aut propter quid mouetur quęrimus, hęc quidẽ ſic. Nonnulla vero alio mõ q̄rimus, vt ſi eſt, aut nõ eſt cẽtaurus, aut Deus. Si aũt eſt aut non ſimpliciter dico, ſed nõ ſi albus eſt aut nõ. Cũ vero cognouerimus ꝙ eſt, quid eſt quęrimus, & vt q̄d igitur eſt Deus, aut quid eſt hõ? Quæ quidẽ igitur quærimus, & quæ cũ inueniemus ſcimus, & hoc tot sũt.

Quęſtiones ęquales, ſunt numero. 1

ARiſtoteles de medio diſputamus probare intendit oẽm quęſtionem quę fit, alicuius eſſe medij, hoc eſt mediũ petere, vt inde innoteſcat magnã ſcientia partem conſiſtere, in medij cognitione, cũ quęlibet quęſtio medij reſponſione abſoluatur pręmittit tñ in hoc capite breuiſſimo quęſtionem numerũ, & diſtinctionẽ, ac ſtatuit concluſionem, tot eſſe numero quęſtiones

quot ſunt ea quæ ſcimus & cognoſcimus: non. n. hic de ſcientia propria loquitur; ſed large, pro cognitione intellectus vera p̃ſertim neceſſitatum; ſiue ſit cognitio ſimplex ſiue compoſita per cauſam vel ſine cauſa.

Nota 1. Aduerte autem, quod græcè non habetur vocabulum quæſtiones ſed (ζητούμενα) ideſt quæſita, nec eſt multum diſcriminis, quæſita. n. dicuntur res ipſæ quas quærimus & de quibus dubitamus quæſtiones vero dicuntur res eædem, ſecundũ formã dubitationis & interrogationis, voce aut cõceptu ſignificatæ & ordinatæ talia quęſita, poſtquam iã cognita ſunt, dicuntur vel ſcita, vel inuenta, inuẽta quidem ſi proprio ingenio ſiue doctr. alterius comperta ſint.

Nota 2. Aduerte præterea ex Philop. quod licet omnia quæſita ſint ſcita, non tamen omnia quæ ſciuntur quæruntur, ſed ſolum quæ naturaliter non ſunt nota principia enim per ſe nota & dignitates non quæruntur at vero ſciuntur, ac ideo dicit Auerr. hic eſſe ſermonem de ſcientia earum rerum, quę non ſunt nobis naturaliter notæ.

Nota 3. Aduerte etiam ex Philop. cum audis, tot eſſe quæ quæruntur quot ea quæ ſciuntur, non exiſtimes, ſimul quæri & ſimul ſciri, ſed ſenſus eſt, tot eſſe ea quæ quæruntur quot ea quæ poſt quæſtionem ſciuntur, immo idem re eſt quod quæritur & ſcitur quamuis ratione diſcrepent. quæro enim an luna deficiat, & idem poſtea ſcio.

Quærimus autem quatuor, &c.

Quid ſit q̃nũ numerus. 1. quęſt. Cum poſuiſſet quæſtiones tot eſſe quot ſcientias, nunc clarius numerum quæſtionum ponit, docetque quatuor eſſe quæſtiones quas exemplis explicat.

Prima eſt, quia eſt in numerum ponens cum qualis res ſit petimus, vt an luna deficiat, an terra moueatur: dicitur hæc in numerum ponens, quia eſt de duplici extremo, ſubiecto, nempe, & prædicatio per verbum, Eſt vt an luna ſit deficiens addit autem hoc, nempe quod in numerum ponat, ad differentiam illius quæ petit eſſe rei tantum, vt dicemus.

Nota 1. Adducit aũt quoddã ſignum ad manifeſtandũ talẽ quæſtionẽ petere qualis res, ſit, ſi n. vis cognoſcere q͛ qui petit an luna deficiat, talẽ rẽ petat, vtere ſigno hoc, nẽpe ſi poſtquã reſponſum ſibi fuerit, quæſtio illa ceſſet, hoc aũt ita eſt, ſi. n. cognoſcit lunã deficere, iã id nõ interrogat, & ipſi prius ſciret, non interrogaret: & aduerte hoc ſignũ eſt applicandũ reliquis quęſtionibus, illæ. n. quæſtiones petunt, quibus ſcitis & cognitis pauſant. i. ceſſant & abſoluuntur.

In quo etiam ſigno nota, quomodo ſciẽtia abſoluit quæſtionem, & varia ſcientia variam quæſtionem, cum tot ſint quæſtiones genere, quot ipſæ ſcientiæ. Nota 2.

Altera eſt quęſtio, propter quid, hęc. n. ſequitur primam, poſtquam. n. qualis ſit quęrimus, vt propter quid luna deficit: propterea terra non mouetur? 2. quęſt.

Quærimus autem hęc quidem ſic, &c. 3

Duabus quęſtionibus quę de complexis erant, & in numerum ponebant explicatis inquit, alias duas eſſe aliter ſe habentes, ſunt. n. de re & quæſito ſimili; quarũ, altera eſt an ſit res: non dico an ſit aliquid vt an hõ ſit albus, vel calidus, ſed an ſit ſimpliciter, i. tm̃ an ſit, vt an Deus ſit. an Cẽtaurus ſit ſimiliter negatiue an nõ ſit. poſt hãc altera eſt, quid ſit, vt quod ſit Deus. concludit tot eſſe quęſita quot ſcita, & inuenta, loquitur de inuentiua ſcientia, quæ nobilior eſt, quãuis id verũ ſit de ſcitis per doctrinam. 3. quęſt. 4 quęſt.

Primũ Dubiũ de ordine quæſtionum.

Circa hęc dubitabis primo de ordine harum quęſtionũ, nam prima omniũ videtur an ſit, poſtea quid ſit ſcientia. n. ſic ordinantur, nõ. n. quid ſit cognoſcimus, niſi cognouerimus quòd ſit, poſtea reliqua duo petimus Simp. reſpondet id eſſe factum quia a nobis notioribus proceſſit, notiora autem nobis ſunt compoſitiora, eſt autem magis compoſita quęſtio, qualis res, ſit quam an ſit. ſed hęc ratio non videtur admodum conueniens, nam ob hanc cauſam ſequeretur quod a propter quid debet incipere.

Propterea dico, & eſt hoc notandum, quod non omnibus petimus an ſit, ſed de rebus quę ſenſibus non ſubduntur, quę n. ſenſu percipiuntur, nullus petit an ſint vt dicitur. 1. Poſt c. 8. quęſtio igitur quę prima occurrit in ſenſibilibus fere eſt qualis ſit, & propter quid cum autem ſenſibilia primo a nobis cognoſcantur, notior. n. eſt nobis res ſenſu percepta, fit vt quęſtio prima non ſit an ſit, ſed qualis ſi, de illis enim non eſt quęſtio an ſit. Nota pro ſolutione dubij.

Ari-

Ariſtoteles ergo voluit incipere a quæſtionibus quæ nobis occurrunt primo, de his enim quæ a ſenſu remota ſunt petimus an ſit, & hæc poſterius cognoſcuntur, & hoc indicat Ariſt. dicens, quædam alio modo cognoſcuntur, & aſſignat exempla de remotis a ſenſu.

Dubiū. Dices nonne quæſtio quid eſt, fit de ſenſibilibus? Solut. Dico fieri quidem, tamē quia eſt ſimplex & coniuncta cum an ſit poſtpoſita eſt, ſicut an ſit hinc hēs quod ſi de eadē re iſtæ quæſtiones fiant, ordine hoc procedere debent, vt prima an ſit, ſecunda quid ſit, tertia qualis, quarta propter quid ſit.

Ordo [q]uōnum [q]uando [d]e eadē [r]e fiūt.

Secundum Dubium de numero quæſtionum.

Dubitabis ſecundo de numero quæſtionum, nam videntur eſse plures, cum ſint quatuor genera problematum 1. Topic. Simpl. tradidit hanc ſufficientiam harum quæſtionum: omnis quæſtio aut fit eſſentiæ, aut cauſæ: ſi eſſentiæ, aut eſſentiæ ſimplicis, & eſt an ſit, aut cōpoſitæ, & eſt qualis res ſit cauſæ, aut ſimplicis, & eſt quid eſt, aut compoſitæ rei, & eſt propter quid.

Poſſumus nos etiam aliter dicere nam in scientijs hæc sunt, aut subiecta, aut paſſiones, aut causæ de subiecto, eſt quid, de paſſione, quale, de causa propter quid, & quia subiectum non habet quid, nec reliqua faciunt quale aut propter quid niſi entia ſint, ante omnia petitur, an ſit.

Et aduerte quod hic de quęſtionibus rerum eſt ſermo, nam ante omnia ſupponenda eſt vocabulorum ſignificatio.

Soluitur. Dubiū. Ad dubium igitur reſpondetur, tantum has eſſe quæſtiones, nam quamuis illa ſint quatuor problematum genera, i. ſecundum formam logicam conſiderando, ſecundum quam aliud prædicatum eſt genus aliud proprium, tamen ſecundum rem ſub prima quæſtione ſunt & ita reſpondet Themiſt. hoc ſecundo capite, & idem D. Tho. & Auer & Philop.

Tertium dubium de diuerſitate quæſtionum.

Dubitabis de diuerſitate harum, dico eſse duplex diſcrimen: alterum, quæ vltimæ ſunt ſimplices, duæ priores compoſitæ alterum duæ, ſcilicet an est, & qualis est, ſunt præsuppoſitæ, & antecedens, nam an eſt, eſt ante quid eſt, qualis eſt, ante propter quid, reliquæ duæ conſequentes, & præſupponentes, propter quid præſupponit quale, & quid præſupponit an eſt, quāuis in eadem re tres præſupponant ab eſt, & compoſitæ ſimplices.

Quòd omnis quæſtio ſit medij.
Cap. II.

QVęrimus autem, cum quærimus quod, aut ſi eſt, ſimpliciter, an eſt medium ipſius, aut non eſt? quando aūt cognoſcentes aut quod, aut ſi eſt, aut quod in parte, aut ſimpliciter, rurſus ipſum pp quid quęrimus, aut quid eſt, & tūc quærimus, quid eſt medium. a

Dico aūt quod, aut ſi eſt in parte, & ſimpliciter, in parte quidem an deficit Luna, aut augetur? ſi.n. eſt aliquid, aut non eſt aliquid in talibus quęrimus, ſimpliciter vero ſi eſt aut non eſt Luna, aut nox. a

Contingit itaque in omnib. quęſtionib. quærere, aut ſi eſt mediū. aut quid eſt medium, cauſa .n. eſt mediū in omnib. namq; hoc quæritur, an ne deficit? an ne eſt aliqua cauſa, aut non? poſt hæc, cum cognouerimus quod eſt aliqua, quid igitur eſt hæc, quærimus.

Cauſa .n. eſt quod ſit non hoc, aut, illud; ſed ſimpliciter ſubſtātia, aut non ſimpliciter, ſed aliquid eorum, quæ per ſe, aut ſecūdum accidens ſunt, medium eſt dico autem ſimpliciter quidem ſubiectū, vt Lunā, aut Terram, aut Solē, aut triangulum, ipſum vero quid defectū, æqualitatem, inęqualitatē, ſi in medio, aut nō: in omnibus namq; his manifeſtum eſt, quod idem eſt quid eſt, & propter quid eſt. a

4 Quid eſt defectus? priuatio luminis a Luna propter terrę obiectionem, propter quid eſt defectus? aut propter quid deficit Luna? eo qđ deficit lumen terra obiecta. Quid eſt conſonantia? ratio numerorũ in acuto & graui, propter quid cõſonat acutũ graui? eo quod rationem habent numerorũ acutum & graue nũquid eſt cõſonare acutũ & graue, nũquid eſt in numeris rõ ipſorum? cũ aũt acceperimus, quid eſt, quę igitur eſt ratio, quærimus.

5 Quod autem eſt medij quęſtio, ſignificant quorumcunq; mediũ eſt ſenſibile, quærimus .n. cum nõ ſenſimus, veluti dé eclipſi ſi eſt, aut nõ: ſi vero eſſemus ſupra Lunam, non vtiq; quæreremus neq; ſi ſit: manifeſtũ eſſet ex eo.n. quod ſentitur, & vniuerſale nobis factũ eſt ſcire, ſenſus namq; eſt, quod nunc obijcitur manifeſtum .n. eſt quod nunc deficit, ex hoc autem factum vtique fuit vniuerſale.

6 Quemadmodũ igitur dicimus quid eſt ſcire, idem eſt, & propter quid eſt, hoc vero ſimpliciter nõ exiſtentium alicui, aut exiſtentiũ, vt quod duo recti ſunt, aut quod maius, aut minus eſt. Quod igitur omnia, quæ quæruntur, eſt medij quęſitio, planum.

1 Quærimus autem, cum quærimus quia eſt, &c.

Numero quæſtionum expoſito omnem quæſtionem medij eſſe contendit, idq; tripliciter oſtendit, primo inductione quadã per ipſas quæſtiones, vt notat Simpl. nam in quæſtione qualis res ſit, ibi quæ cauſa ſit petimus, in quæſtione vero an ſimpliciter, cauſam etiam petimus, in reliquis duabus notum ideſt.

Circa hoc aduerte, medium vocari cauſam, per quam aliquid alteri competere, vel non competere probatur, hæc autem in omni quęſtione petitur, ſed non eodem modo, nam in quęſtione quid ſit, peto cauſam, .i. naturam rei, quæ eſt in potentia mediũ, vt notat bene Euſtra. qui n. petit naturam rei petit medium in potentia ad probandũ aliquid de ipſa re. vt per definitionem hominis probamus de ipſo riſibile vel ad probandam ipſam rem de alio, vt per definitione eclipſis ipſam de Luna probamus, dicitur aũt medium in potentia, quia id quod petimus non aſſumitur pro medio ad probandum ipſam rem eſſe non. n. vt dicit Euſtrat. per animal rationale demonſtratur hoĩem eſſe, cum non ſit demonſtratio, animal rationale eſt homo eſt animal rationale, ergo homo eſt, ſed dicitur definitio medium, quia poteſt aſſumi ad probandum aliquid de ipſa re, vel ipſam de aliquo. Quid vocet Ariſ. mediũ prin no.

In quæſtione vero propter quid, peto cauſam, quæ eſt medium actu, nempe quæ aſſumitur, ad probandum id de quo petitur, tamen in vtraque tam quid eſt, quam propter quid eſt quæſtione, petitur diſtincte, & formaliter cauſa, non ſic in alijs quęſtionibus duabus, nam an ſit confuſe petit cauſam, & ſimiliter qualis res ſit.

Pro quo aduerte ſecundo, quod cum petitur an res ſit, non petitur aliud ro, quam per quid eſt, nam dicere an ſit, & quod ſit res, eſt aſſerere eſſe aliquam naturam vnã ex his quæ in prædicamentis ſunt, ſed confuſe & vniuerſaliter; cũ vero petitur, quid eſt, eſt petere quæ res ſit illa in particulari & diſtincte, vnde non differunt in quæſito quantum ad rem, ſed quantum ad rationem & modum, an ſit, & quid ſit. 2. Nota

Idem dicendum de alijs duabus, petere enim, qualis ſit, ideſt an ſol deficiat, eſt petere an ſit aliquod mediũ, ſed hoc virtualiter & in confuſo petitur, poſtea in particulari petitur propter quod medium ſit. nã re vera qui quærit medium petit. quo cognoſcat, cum quæſitum ſit dubitabile, & dubitabile ſine medio non cognoſcatur.

Ex quibus ſit, cum an ſit, & qua ſit realiter idem petant, quod quid eſt, & an eſt, atque hæ duæ petant cauſam & medium,

quòd

quod omnis quæſtio eſt medij, & cauſæ, virtualiter, aut formaliter.

2 Dico autē quia eſt aut ſi eſt, &c.

Præcedentes terminos explicat, qui ſunt iſti, an ſit in parte, an ſit ſimpliciter, quia eſt in parte, quia eſt ſimpliciter. Per an ſit in parte, vel quia eſt in parte intelligit quæſtionem compoſitam ex prædicato tertio adiacente, vt an Luna deficiat. Per an ſit ſimpliciter, vel quia eſt ſimpliciter intelligit ſimplicem quæſtionem de ſecundo adiacente, vt an Luna ſit, an nox ſit, ex quibus omnibus concludit intentum omnem ſcilicet quæſtionem eſſe medij

3 Cauſa enim eſt medium, &c.

Iuxta Euſtrat & ſimpli & alios idē iterum probat ratione ſyllogiſtica quæ talis eſt. cauſa quæritur in omni quęſtione, medium eſt cauſa, medium ergo quæritur in omni quæſtione maiorem probat exēplo: in quæſtione qualis res eſt, qui enim dicit an Luna deficiat, petit, virtualiter tamē, an ſi huius aliqua cauſa, quam poſtea diſtinctam petit, cum propter quid quęrit. minorem probat, nam cauſa quæ eſt ipſius eſſe non huius aut illius, ſed ſimpliciter ſubſtātiæ, vt cauſa eorum quæ ſunt per ſe vel ſecundum accidens, medium eſt; ſenſus eſt, vt quidam volunt cauſa eſſe non hoc vel hoc; ſed ſimpliciter, ideſt cauſa eſſe ſimplicis de ſecundo adiacente, & eſſe aliquid eorum quæ ſunt per ſe, ideſt cauſa eſſe compoſiti vt dictum eſt ita exponit Aegid. & Philop At vero Euſtr. ſic exponit; cauſa ſubiecti; quod vocat ſubſtantiam, aut cauſa, ipſius prædicati medium eſt, quod poſtea exemplis explicat quorum aliqua ſunt ſubiecta, aliqua prædicata.

Iſta eſt cōis loci explicatio, quamuis, iudicio meo, videatur magis forſan ad rem dicendum, non ſolum Ariſt. intendere idē quod in ratione pręcedenti, ſed oſtendere quod oīs quęſtio eſt ipſius quid eſt hoc autē probat monſtrando propter quid, quod in quæſtione compoſita petitur eſſe idem quod quid eſt, nam quid eſt paſſionis aut ſubiecti eſt ipſum propter quid & mediū.

Vnde quando quid, propter quid vocat idem, intellige, vt dicit Euſtrat. eſſe idem ſubiecto non ratione, nam eadem definitio ſubiecti, vel paſſionis, quæ dicitur quid, eſt etiam propter quid, ſed quid reſpectu ſolius ipſius cuius definitio eſt, eſt propter quid, vt id cuius eſt definitio ſic ipſam de alio probamus, vel per eam ipſa de aliquid probatur atque ita dicit Philop.

Vt quid eſt defectus? priuatio luminis, &c. 4

Exemplis explicat re idem eſse, & quid & propter quid, cū id, quod eſt quid vnius extremi, ſit propter quid etiam in demonſtratione, primū exemplum, ſi petas, quid eſt eclypſis; dicitur priuatio luminis ex obiectione terræ, ſi vero petas, propter quid Luna patiatur eclipſim; idem reſpondebitur propter obiectionem terræ priuantem lumen ipſius

Alterum exemplum quid eſt conſonantia, dicetur proportio rationalis, ſeu numeri acuti & grauis. ſi rurſus petas, propter quid acutū & graue conſonant? reſpondebitur per idē, quia rōnem habent proportionē. poſtea ſubiungit, cum quærimus vtrū graue & acutum conſonent, ibi vtrū proportionē numerorū habeāt quærimus, virtualiter tamen, nā conceſſo quod conſonēt ſtatim diſtincte quæ nam ſit illa ratio proportio quęrimus cum quærimus propter quid conſonent, vt dictum eſt ſuperius.

Quod aūt ſit medij quęſtio, &c. 5

Tertio probat omnem quæſtionem eſſe medij ex ſenſu ipſo cum res ſenſibiles ſunt ratio autem iſta eſt viſo medio ceſſat omnis quæſtio, ergo ſignum eſt omnem quæſtionem eſſe medii. antecedens patet, ſi aliquis nō videt eclypſim, dubitat an ſit, quid ſit, & reliqua, at ſi ſuper Lunam cōſtitueretur, & videret terræ obiectionem omnia iſta cognoſceret, ergo cognitione medij ceſſat omnis quæſtio. tunc enim videret priuationem luminis lunæ ex obiectione terræ, & ſic quin eclipſis, & quo lunæ inſit, & propter quid cognoſceret, At poſſes obijcere Ariſtot. nam ſentire non eſt ſcire vt dictum eſt lib 1 cap. 24 reſpondet huic, verum eſſe quod ſentire non eſt ſcire, ſed ex ſenſu ſumimus ſcientiam ab trahendo vniuerſale a ſingulari, & ita talis ſenſatio non eſſet ſcientia, ſed ex illa fieret ſcientia in intellectu. Obiect. Diluitur.

Sicut igitur diximus, &c. 6

Concludit idem eſſe quid, propter quid

quid ſine ſit in quæſtione ſimplici, ſiue incompoſita, vt alicui exponunt illa verba (at ſecundum Euſtra.) ſenſus eſt idem eſſe quid, & propter quid, ſine ſubiecti, quod vocat eſſe ſimpliciter, ſiue paſſionis cuius exempla ponit. tandem concludit ex his omnibus omnem quæſtionem eſſe medij, vt explicatum eſt.

Primum dubium de quęſtione an eſt.

Dubitatur quomodo demonſtratur rem eſſe, vt Deum eſſe, Angelum eſſe naturali via ratio dubij eſt nam demonſtratio ſupponit ſuam ſubiectum, eſſe non ergo demonſtrare poterit rem eſſe præterea quia cum tale ſubiectum debeat in minori poni petetur principium, dum ſupponimus eſſe quod probandum erat eſſe. In primis aduerte quam petimus an res ſit non petimus actualem rei eſſentiam, ſed aptitudinem ita, vt res dicatur, eſſe, quæ in ſuis cauſis exiſtit, & ſunt in rerũ natura principia illius productiua. Circa dubium vero Philop. dicit hic per definitionem probari rem eſſe, quam etiam opinionem ſectantur doctores Pariſienſes dicentes ſic hominem eſſe demonſtrari, omni animal rationale eſt, homo eſt animal rationale, ergo homo eſt Euſtra. vero docet hanc rationem poſitam nullam eſſe, cum principium petat. (*margin:* 1. fund.)

(*margin:* Quatuor genera mediorum ad probãdum rem eſſe.) At vero diligenter aduerte quatuor eſſe genera mediorum ad probandum rem eſſe, primum effectus, ſicut per viſibiles effectus indagamus ea quæ non videmus. Alterum eſt cauſa finalis, per finem enim probamus ea eſſe, quæ ſunt, ad finem vt probamus cibum eſſe vbique animalibus, quia viuunt tertium eſt materialis cauſa; quartum efficiens, probamus pluuias eſſe, quia vapores aſcendentes ſunt, quæ ſunt earum materia, probamus tonitrua eſſe, quia extinctio ignis in nube eſt, quæ ipſorum efficiens. at per formam rei non demonſtratur, quia cum ſit eadem cum natura rei, & ſimul exiſtat, petitur principium dum eam ſumimus ad probandum, dum igitur a ſingulis cauſarum generibus ſingula ſumantur definitionum genera, poterit; medium demonſtrandæ rei eſſe definitio aliqua, ſed non formalis, qualis eſt illa quæ per genus & differentiam datur, quam aliqui identitam vocant, & in hoc bene dixit Euſtra.

Dices, quo ſyllogiſmo rem eſſe demonſtrabitur? dico, & aduerte, quod ſicut quæſtio, quid eſt, præſupponit an eſt, ita an eſt, præſupponit quid nomen ſignificat, vt dicit Lincon. (*margin:* Obiect. Solutio)

Ante omnia igitur, & antequam mediũ aliquod petatur, eſt ſumenda ſignificatio vocabuli, quam tenetur dare qui negat rẽ eſſe, & tunc poterimus ſyllogiſmo hypotetico probare ſic ſi ignis extinctio in nube eſt tonitrua ſunt, ſed extinctio eſt, ergo tonitrua ſunt, eſt enim primo petenda nominis ſignificatio illius, quam illam eſſe conſtet ſimiliter qui petit an Deus ſit interrogetur quid per Deum intelligat, dicet ſubſtantiam primam mouentem, & gubernantem omnia tunc, ſi motus eſt, Deus eſt, ſed eſt motus, ergo eſt Deus. ſimiliter negatiue, quid intelligitur per vacuum, dicet locus carens corpore, tunc, ſi locus carere corpore, motus eſſet in iſtarti, ſed hoc non eſt, ergo vacuum non eſt, & ſic per omnia media ſupradicta procedet demonſtratio. poteſt etiam fieri demonſtratio oſtenſiua ſcilicet: fiunt ex vaporibus pluuiæ, ſed ſunt vapores ergo & pluuiæ. (*margin:* Nota 1.)

Quod ſi aliud in hoc præter hæc deſideras, aduerte in qualibet quæſtione an ſit, eſſe virtualiter vnam complexam de vno conceſſo, & de altero quæſito, vt ſi dicas, an Angelus, ſit ſenſus eſt an ſubſtantia immaterialis ſit datur ſubſtãtia, & dubitatur an ei inſit immateriale, an vacuum ſit, id eſt an locus carens corpore ſit datur locus petitur an careat corpore, & vniuerſaliter in quocunque ſemper eſt vnum datum, alterum non conceſſum, ſed quæſitum. Quoties ergo talis quæſito affirmatiua vel negatiua ſimplex proponitur; reducatur ad complexam, & illam demonſtrãtes, demõſtrabimus rem eſſe, & ſic omnis demonſtratio ſupponit ſubiectum eſſe, nã in quæſtione an ſit demõſtratio ſupponit illud ſubiectũ eſſe quod virtualiter datũ eſt abſq; petitione principij, & hæc multũ obſerua. (*margin:* Nota 2.)

Quod demonſtratio, & definitio non ſit eiuſdem. Cap. III.

QVomodo aũt quod quid eſt mõſtratur, & quis modus reductionis, & quid eſt definitio, &

quorum

quorum, dicamus, cum dubitauerimus primo de ipſis.

Principium verò ſit futurorũ, quod eſt conuenientiſſimum habitis ſermonibus.

2 Dubitare.n. quiſpiam poſſet anne eſt idẽ & ſcd̃m idem definitione ſcire & demõſtratione. An impoſſibile: definitio nãq; ipſius q̃d eſt, eſſe videtur, quid eſt aũt omne, vniuerſale & prædicatiuum: ſyllogiſmi verò ſunt hi quidẽ priuatiui illi aũt non vniuerſales, veluti qui quidẽ in ſecũda figura, priuatiui oẽs qui verò in tertia, nõ vniuerſales.

3 Poſtea neq; prędicamẽtorũ omnium, qui ſunt in prima figura, eſt definitio, vt quod oĩs, triangulus duobus rectis æquales hẽt. Huius aũt ratio, qm̃ ſcire, eſt demonſtratiuè demonſtrationẽ habere, quare, ſi in talibus eſt demonſtratio, planũ quod non eſſet vtiq; ipſorũ & definitio, ſcire.n. poſſet aliquis & ſecundum definitionẽ non habens demonſtrationem, nihil.n. prohibet non ſimul habere.

4 Sufficiens autem eſt fides & ex inductione, nihil.n. vnquam definientes nouimus, neq; eorũ quæ per ſe inſunt, neque accidentium.

5 Amplius, ſi definitio ſubſtantię quidem cognitio eſt, talia manifeſtum quod nõ ſunt ſubſtãtię. Quid igitur non eſt definitio omnis, cuius & demonſtratio, planum.

6 Quid autem cuius eſt definitio, an ne omnis eſt demonſtratio, aut non? Vna quidem ratio, & de hoc eadem: vnius.n. inquãtum vnum, vna eſt ſcientia: quare ſi quidẽ ſcire demonſtratiuum eſt demõſtrationem habere, continget aliquid impoſſibile, definitionem nãq; habens ſine demonſtratione ſciet.

7 Amplius principia demonſtrationum ſunt definitiones, quorũ non eſſe demonſtrationes mõſtratum eſt prius, aut erunt principia demonſtrabilia. & principiorum principia, & hoc in infinitum prodidit, aut primæ definitiones erũt indemonſtrabiles.

8 Sed an ne non oĩs eiuſdẽ, ſed alicuius eiuſdẽ eſt definitio & demõſtratio, an impoſſibile ſit? non.n. eſt demõſtratio cuius definitio, definitio nãq; ipſius quid eſt & ſubſtantię, definitiones verò apparẽt oẽs ſupponẽtes & accipiẽtes ipſũ quid eſt, vt mathematicę: q̃d vnitas & impar, & aliæ conſimiliter.

Amplius oĩs demonſtratio aliquid de aliquo monſtrat, vt quod eſt, aut non eſt, in definitione verò nihil alterũ de altero p̃dicatur, quemadmodũ, neq; aĩal de bipede, neq; hoc de aĩali, neque vtique de plano figura, non.n. eſt planum figura, neque figura planum.

Amplius alterum eſt quid eſt, & quod eſt monſtrare, definito namque quid eſt ſignificat, demonſtratio autem, quod aut eſt hoc de hoc, aut non eſt.

9 Alterius verò altera demonſtratio, niſi tanquam pars ſit aliqua totius (hoc aũt dico, quoniam monſtratum eſt ęquicrus duobus rectis æquales habere, ſi omnis triangulus monſtratus fuit) pars.n. hoc, illud verò totum eſt: hæc autem ad inui-

inuicē non habent ſic ipſum quod eſt,& quid eſt, non enim eſt alterius alterum pars.

Manifeſtū igitur quod neq; cuius definitio, huius omnis demonſtratio, neq; cuius demonſtratio, huius omnis definitio: quareomnino eiuſdem nullus cōtingit ambo habere. Manifeſtū igitur eſt, quod neque definitio, & demonſtratio, neq; idem eſſe poſſunt, neq; alterum in altero, ſubiecta etenim cōſimiliter vtique ſe haberent. Hæc itaque hucuſque debita ſint.

1 Qūo autem quod quid eſt, &c.

Quæ in tētio A-riſ & de quibus agit. Cum idem quid, & propter quid eſſe docuiſſet, poſſet quid idem eſſe definibile, cuius eſt quid, & demonſtrabile, cuius eſt propter quid, ob id ad hoc diſſuadendum hoc capite id non eſſe probat, atque ſic ſimpliciter huius capitis reddit rationem.

Quatuor igitur proponit tractāda in ſequentibus. Primum quomodo quod quid eſt, ideſt ipſa rei natura oſtendatur de re cuius eſt. Alterum, quid modus inductionis, ideſt reductionis definitionis ad demonſtrationem. Tertium quid definitio, an ſit demonſtratio, an aliud quid. Vltimū quorum ſit definitio.

Dicit autem ſumēdum eſſe principium, quod ſit accōmodatum rationibus habitis. exponit Philop. & Auer. per rationes habitas, ea quæ proxime dicentur de definitione, nempe tria prima ex his quatuor, nam incipit a quarto, vt dicit Simplic. per habitas etiam rationes intelligit Philop. ea quæ dicta ſunt, nempe quod, & propter quid eſſe eadem.

2 Dubitabit autem aliqnis, &c.

Prima quęſtio. Circa quartum propoſitum tres mouet quæſtiones, quarum prima eſt, vtrum idē, & ſecundū idem, quod demonſtratione cognoſcitur etiam definitione cognoſcatur ideſt an omne demonſtrabile ſit definibile & dicit ſecundū idem: nam, vt notant Themiſt. & Philop. de eodē ſubiecto poteſt eſſe definitio & demōſtratio, nam de homine, qui definitur demōſtratur riſibile, ſed non ſecundum idem nam homo ſecundū ſe definitur, at de eo paſſiones demonſtrantur.

Incipit igitur argumentari probādo nō eſſe idem, ſic, definibile eſt vniuerſale & affirmatiuum, at quod ſyllogizatur non omne eſt vniuerſale & affirmatū, nam in ſecūda figura non affirmatiuū, in tertia nō vniuerſale, concluditur ergo non omne quod eſt ſyllogizabile, eſt definibile. Aduerte, qđ quid eſt vocat vniuerſale affirmatiuum, non quod ſit propoſitio ſecundum ſe, ſed quod cum eo cuius eſt quod quid, faciat vniuerſalem & affirmatiuā propoſitione. 1. Arg.

3 Poſtea neq; eorū quę in prima.

Poſſet quis obijcere ſaltē demonſtrabile affirmatiuū in prima figura, erit definibile vt qđ omnis triangulus habet tres angulos æquales duob. rectis: cōtra hoc replicat, nā demonſtrabile ſcire eſt eius habere ſcientiam, ſi ergo per definitionē ſciri ēt poteſt, cum definitio poſſit eſſe ſine demonſtratione, erit ſcientia demōſtrabilis ipſius, & non per demōſtrationē, quod eſt inconueniens. Obiect.

4 Sufficit autem fides, &c.

Argumentum ſecūdum eſt ex inductione, ea.n. quæ alteri inſunt, ſiue per ſe, ſiue per accidens non cognoſcimus definitione ſed demonſtratione & ſyllogiſmo, vt inducēdo patet, vocat autem ea quæ per ſe, aut per accidēs ſunt propoſitiones ipſas in quibus vnum alteri ineſt, propoſitionum autem non eſt definitio, ſed ſimplicium. 2. Arg.

5 Amplius ſi definitio ſubſtātię eſt.

Tertio idem probatur, definitio eſt ſubſtantiæ, non autem demonſtratio, ergo demonſtrabile non eſt definibile, per ſubſtantiam non ſolum intelligas, id, quod non eſt accidens, ſed quamcunq; ſimplicem eſſentiam & naturam, ſiue ſit ſubſtantiam, ſiue accidens, vt notat Philop. eſſentiam n. rei definitione, eius verò paſſiones demonſtratione ipſo cognoſcimus. 3. Arg.

6 Quid aūt cuius eſt definitio &c.

Proponit alteram quęſtionem, an omne definibile ſit demonſtrabile, dato ēt quod non omne demonſtrabile eſt definibile, & probat non omne definibile eſſe demōſtrabile, atque dicit vnam rationem præcedentem eſſe etiam pro hac quęſtione, nempe ſi Secūda quęſtio.

defi-

definibile eſt demonſtrabile, accideret quòd ſine demonſtratione haberemus ſcientiam demonſtrabilis, hoc autem impoſſibile eſt, cum vnius ſecundum quod vnum eſt, vna ſit ſcientia, nempe aut per definitionem, aut demonſtrationem, dicit vnius ſecundum vnum, quia vti diximus, de vno poſſunt eſſe definitio & demonſtratio, & variæ ſcientiæ ſecundum diuerſa de illo conſiderata, ſed ſecundum idem fieri non poteſt.

7 Amplius principia demonſtrationum, &c.

Altera ratio eſt talis, quæ in ſenſu cauſali debet intelligi, vt bene exponit Themiſt. ſic, principiorum ſunt definitiones, ſed non demonſtrationes, ergo non omne definibile eſt demonſtrabile, ſed aliquod erit primum & immediatum antecedens, propriori parte patet, nam ſubiectorum ſunt definitiones, non tamen omnium demonſtrationes, ſunt autem ſubiecta demonſtrationum principia, vt dicitur 1 Poſter. c. 25 pro poſteriore parte probatur, nam alioquin demonſtrationes in infinitum procederent, ſi ſemper principia demonſtrabilia eſſent.

8 Sed vtrum ſit non omnium, &c.

Tertia quæſt. Quæſtio tertia, eſt an ſaltem alicuius definibilis ſit demonſtratio, & argumentatur quod nõ primo omnis definitio eſt ſubſtantię, ac demonſtrationes ſupponunt quid eſt, & paſſiones demonſtrant, non ergo vllum definibile eſt demõſtrabile ſecundo, demonſtratio demonſtrat aliquid eſſe, vel non eſſe quod in prædicatione fit, at definitio hoc non oſtendit, non enim definitio vnam partem de altera prædicat, vt rationale de animal, nec de plano figura.

Hic attende, nec decipiaris, non negatur quòd partes definitionis adinuicem poſſint prædicari, ſed quod in definitione non prædicentur, non enim contingit prędicari, niſi in propoſitione, at definitio non eſt propoſitio, tertio idẽ probat ex diuerſitate q̃onum ex quib. colligitur diuerſitas ſcibilium, eſt aũt alia quæſtio quid altera quia eſt, illa definitione, hæc demonſtratione terminatur.

9 Alterius autem altera, &c.

Poſſet quis dicere quamuis quid, & quia non ſint idem, poterit tamen eſſe demonſtratio vna vtriuſque, & nõ oſtendendi via ſicut vna eſt demonſtratio trianguli, quod habet tres angulos, ſimiliter eſt Iſoſchelis: ita pariter de compoſito quia, & de ſimplici quid eſt reſpondet id eſſe, cum ſe habent ſicut ſpecies & genus, quæ vocat partem totum, non autem ſic ſe habet id cuius eſt definitio, & id cuius eſt demonſtratio.

Manifeſtum itaque, &c. 10

Concludit tandem quæſtiones quas diſputauit epilogando, & ſimiliter docet conſequenter nec definitionem eſſe demonſtratione, nec vnam alterius ſpeciem, cũ non ſic ſe habeant definibilia, & demonſtrabilia.

Syllogiſmo duplicante ſimiliter & per diuiſionem confecto, non demonſtrari quid eſt de eo cuius eſt. Cap. IIII.

IPſius verò quid eſt, eſt ne ſyllogiſmus & demonſtratio, aut non eſt, quemadmodum nunc ratio ſuppoſuit? 1

Sillogiſmus enim aliquid de aliquo monſtrat per medium, ipſum vero quid eſt, & proprium eſt, & in eo quod quid eſt prędicatᷣ, hæc autem neceſſe eſt cõuerti. Si enim A. ipſi C. proprium eſt planũ, quod & ipſi B. & hoc ipſi C. quare omnia ad inuicem verum enim verò & ſi A. in eo quod quid eſt ineſt omni B. & vniuerſaliter B. de omni C. in eo quod quid eſt dicitᷣ; neceſſe & A. in eo quod quid eſt de C. dici. ſi verò nõ ſic aliquis accipiẽs duplicans, non neceſſe erit A. de C. prædicari in eo, quod quid eſt, ſed ſi A. quidem de B. in eo quod quid eſt, ipſum uerò B. non de quibuſcunque in eo quod quid eſt, ipſum aũt quid eſt ambo eadẽ habebunt. erit igitur & B. de C. quod quid eſt, 2

3 Si itaq; ipſum quid eſt,& ipſum quid erat eſſe ambo habent, in medio termino erit prius ipſum quid erat eſſe. Et omnino, ſi eſt monſtrare, quid eſt homo. ſit C. homo, A. vero quid eſt, ſiue animal bipes, ſiue aliud quid, ſi itaque ſyllogizabitur, neceſſe eſt A. de B. omni prędicari huius autem erit alia rō media, quare & hoc erit, quid eſt hō, accipit agitur quod oportet monſtrare, namque & B. eſt quid eſt homo. Oportet autem in duab. propoſitionibus,& in primis & immediatis conſiderare, maxime enim manifeſtum, quod dicitur ſit.

Secundo Prioꝝ cap. 21.

4 Qui igitur monſtrant per id qđ conuertitur, quid eſt aīa. aut quid eſt homo, aut aliud quodcunq; etenim, quod ex principio eſt petunt. quemadmodū, ſi aliquis exiſtimaret, & animam eſſe idem ſubijpſi cauſam viuendi, hoc autem numerum ipſum ſeipſum mouentē. neceſſe eſt enim petere animā, quod numerum eſſe ipſum ſeipſum mouentem ſic, vt idem exiſtere.

5 Non enim ſi A. ſequitur B. & hoc C. erit A. quod quid erat eſſe ipſius C. ſed verum erat dicere, erit.·. ſolum, neq;. ſi eſt A. quod quid eſt & de B. prædicat̃ omni, hoc enim quod eſt animali eſſe, prædicat̃ de eo, quod eſt homini eſſe: verum.n. eſt omne homini eſſe: animali eſſe quemadmodum & omne hominem aīal eſſe, ſed non ſic ut unum ſit. Si igitur non ſic acceperit, non ſyllogizabitur, quod A. & ipſi C. quod quid erat eſſe. & ſubſtantia, ſi uero ita acceperit, prius erit acceptum C. quod quid erat eſſe ipſius B. quare non demonſtratum fuit, hoc enim in principio accepit.

.·. Al l c. ſolum.

Ipſius autem quid eſt, &c. 1

In hoc capite incipit quæſtionē primam ex quatuor præcedentibus diſcutere quomodo nempe quid eſt poſſit oſtendi de re eo cuius eſt, quid intelligit autem per quid eſt naturam & eſſentiam rei, quæ definitione, eſſentiali explicatur, & dubitatur qua via hoc quid eſt oſtendamus eſſe quid eſt talis rei, inquit autem, quòd rationes præcedentis capitis videntur ſuppoſuiſſe hoc nō poſſe oſtēdi, quia dictum eſt definibile nullum eſſe demonſtrabile.

Syllogiſmus enim aliquid, &c. 2

Incipit probare quod ſyllogiſmo nō poſſit mōſtrari, ac ſupponit primo ſyllogiſmū oēm probare aliquid de aliquo per mediū.

Supponit ſecundo, quid eſt eſſe propriū rei, & eiuſdē præiudicatum prædicatiuum proprium ad differentiam generis, quiditatiuum ad differentiam accidentis proprij, hæc enim duo inſunt definitionis.

Tertio ſupponit, quod cum quid conuertatur cum eo cuius eſt quid, debet ſyllogizari per medium, etiam conuertibile, ita vt omnes tres termini ſint conuertibiles, cum enim concluſio vniuerſalis eſt ex conuertibilibus, & medium erit pariter conuertibile, vt in literis explicat Ariſt.

Supponit quarto ſi debet concludi, aliquid tanquam quid eſt de re, oportere vt vtraque præmiſſa ſit ſecundum quid eſt, vt ſi A. probandum eſt eſſe quid de C oportet vt A de B & de C. ſit in quid eſt. & dat huius rationem, nam niſi ſic præmiſſæ ſumantur, non erit neceſſe concluſionem eſſe in quid eſt quaſi dicat poterimus quidem concludere quid eſt per præmiſſas, quę non ſint ſecundum quid eſt, ſed tales non oſtendent neceſſario concluſionem eſſe ſecundum quid eſt, niſi ſic etiam ſumantur.

Circa hoc ſuppoſitum eſt dubium, an hoc ſit intelligendum quod expreſſe ponantur illa reduplicatio in quid dicendo. omne B. eſt A. in quod quid eſt, omne C. eſt B. etiam in quod quid, ergo omne C eſt A. in quod quid, ita volunt multi inter quos eſt Alber, Aegidius & talem vocant ſyllogiſmum Dubiū.

g:ſmum

g ſimũ duplantem, & quidem eſt probabilis opinio, mihi tamen magis placet in hoc Caie. ſententia, qui dicit non fieri hanc duplicationem addendo illam particulam, ſed re ipſa ſumendo tales propoſitiones, nam ſicut demonſtratio debet procedere ex cauſis, & ex neceſſariis, immediatis, & reliquis tamen non eſt addenda particula, quæ hoc dicat, ita ſimiliter eſt hic intelligendus Ariſtot. nempe vt tales propoſitiones ſumantur, quæ ſint in quod quid eſt.

Nota literã ſic (ſed ſi A. de B. in eo quod quid eſt, non autem B. in quocunque in eo quod quid eſt) ideſt ſi maior in quid non autem minor adde tu, non ſequetur concluſio in eo quod quid eſt. (ipſum autem quid eſt vtraque) ideſt ſi vtraque eſt in eo quod quid eſt, non ſolum maior, ſed C B. minor, tunc concluſio erit in quid.

3 Si igitur quod quid eſt, & quid erat eſſe, &c.

Concludit ex ſuppoſitis in tali ſyllogiſmo peti principium in medio termino, ideſt in minori, vt dicit Them in qua medium de ſubiecto concluſionis prædicatur, quod medium cum ſit quid eſt ipſius ſubiecti, petitur principium, vnum enim eſt quid, & eſſentia rei vnius, licet varijs poſſit vocibus explicari, ob id talis eſſentia, quæ erat probanda, petitur in minori, quod fit manifeſtum ſi ſumamus duas propoſitiones immediatas, ideſt in quibus quid eſt, ſemper prædicetur, & in minori & in maiori.

Hic aduerte, quòd non loquimur de definitione quæ per cauſas externas datur, hæ enim non dicant quid, ſed propter quid rei tantum ſermo autem eſt quid eſt, & de definitione explicante tale quid, & in his procedendo principium petitur, vt dictum eſt, & hoc nota.

4 Per conuerſionem igitur, &c.

Reijcit opinionem eorum, qui per duas definitiones quid eſt dicentes, exiſtimabãt ſe demõſtrare poſſe quid eſt, nempe vnam per alteram, vt de anima ſumebant eſſe id quod a ſe vitam habet ſimiliter eſſe numerum ſe ipſum mouentem, quæ conuertuntur inter ſe, & quid animæ dicunt, & per vnam alteram probabãt. Contra hos Ariſt. dicit ſic etiam peti principium, nam vnam illarum oportere petere in præmiſſis de ſubiecto, non enim ſufficit quod præmiſſæ ſint eſſentiales, nam etiam genus eſſentiale eſt ſubiecto, ſed debent eſſe ſicuti definitio & definitum, quę vnum eſſe ſunt, ſi vero non ſic ſint, non concludetur quid, ſi ante ſint ſic, petetur iam in præmiſſis quid vnum ipſius animę, nota ſimiliter hic agi de definitionibus, quæ dicunt quid.

Quod via diuiſionis non poſsit demonſtrari quid eſt. Cap. V.

Verum etiam vero neque per diuiſiones viã ſyllogizat, quemadmodum in reſolutione circa figuras dictum eſt nuſquam.n. neceſſarium fit rem illã eſſe, cum hæc ſint ſed quemadmodũ neque inducens demonſtrat, non.n. oportet concluſionem interrogare, neque in eo, quod datur eſſe, ſed neceſſe eſt eſſe illis exiſtentibus. 1

Etenim ſi dixerit reſpondẽs, An ne homo animal, aut inanimatum poſtea accipiat animal, non ſyllogizatum fuit rurſus, omne animal aut pedeſtre, aut aquaticum, accipiat pedeſtre, & hominem eſſe totum animal pedeſtre, non neceſſe eſt ex dictis, ſed accipiat & hoc: differt autem nihil in multis aut paucis ita facere, idem enim eſt. 2

Non ſyllogiſticus igitur vſus fit ita progrediẽtib. & ad ea quę contingit ſyllogizari, quid.n. prohibet hoc verum quidem eſſe omne de homine, non tamen quid eſt, neq; quod quid erat eſſe ſignificans? 3

Amplius quid prohibet. aut addere aliquid, aut auferre, aut ſupergredi ſubſtantias? hæc igitur præmittantur quidem. 4

Cõtingit autem ſoluere, ſi quis 5

accipiat

accipiat ea, quę sũt in ipſo quid eſt, omnia, & conſequens diuiſione faciat petens primũ, & nihil derelinquat: quod autẽ neceſſarium, eſt ſi omne in diuiſionem cadit, & nihil definit, hoc autem neceſſariũ, indiuiduum enim iã oportet eſſe. Sed ſyllogiſmus tamen nõ eſt, ſed ſiquidem alio modo cognoſcere facit, hoc quidem nihil abſurdum fuit, neque enim inducẽs forte demonſtrat, ſed tamen oſtendit aliquid.

6 Syllogiſmum vero nõ dicit ex diuiſione dicens diuiſionẽ, quemadmodũ.n. in concluſionib. q̃ ſunt ſine medijs, ſi quis dicat, q̃d his exiſtentib. neceſſe eſt hoc eſſe, contingit interrogare pp quid, ita & in diuiſibilis definitionib. quid eſt homo? aĩal mortale, habentes pedes bipes, ſine pennis propter q̃d iuxta vnãquamq; oppoſitionẽ? dicet.n. & monſtrabit diuiſione, ſicut apinatur, quod omne aut mortale, aut immortale eſt, talis aut ratio tota nõ eſt definitio, quare & ſi demonſtretur diuiſione, non tamen hæc definitio ſyllogiſmus efficitur.

5 At vero neque diuiſionem, &c.

Probat via diuiſionis non poſſe probare quid eſt, de quo ẽt dictum eſt li. 1 Prio. c. 32 quem librum vocat reſolutionẽ circa figuras eo, q̃d illic ſyllogiſmos in tres figuras reducere doceamur, Probat aũt primo q̃d per diuiſionem quid eſt, non oſtendatur ſic in diuiſione non ſequentur neceſſario concluſio ex præmiſſis poſitis, ſed adhuc oportet petere a reſpõdente pręter pręmiſſas, ergo non eſt via neceſſaria, qualis debet eſſe ad probandum quid eſt, cõcluſio n. debet ſequi ex pręmiſſi neceſſario & non debet ſolum habere veritatẽ ex conceſſiones, ſed ex præmiſſis, quamuis reſpondẽs nihil det.

Hic aduerte in diuiſione, de qua hic eſt ſermo, eſſe duplicem proceſſum, alter eſt ſyllogiſticus, in quo ſubditus diuiſum tanquã medium, & coniunctum ex partibus eſt maius extremum & vna ſpecies minus.

Verbi gratia, omne animal eſt rationale, vel irrationale, omnis homo eſt animal, ergo eſt rationalis, vel irrationalis. Alter proceſſus eſt enthimematicus, in quo ab vnius vel plurium partium excluſionẽ proceditur ad alterius affirmationem, nempe ex concluſionem illata omnis homo eſt rationalis, vel irrationalis, non irrationalis, ergo rationalis, & vterque iſte proceſſus diuiſio vocatur in præſenti.

Vtrum homo eſt animal, aut inanimatum &c.

Nota. Probat in tali concluſionem intentam non ſequi, & aduerte quod ſunt duæ concluſiones, altera eſt ex prædicato complexo ſcilicet omnis homo eſt rõnalis vel irrationalis, & hæc quidẽ neceſſario ſequitur ex præmiſſis, altera eſt, homo eſt rationalis, & hæc eſt intentas, & quæ eſt in quid eſt, ſed talis non ſequitur ex pręmiſſis niſi accedente vlterius conceſſione reſpondentis, quod homo non ſit irrationalis. Probat igitur Ariſt. quòd petet principium in tribus, primo in genere, cum enim genus ſit pars ipſius quod eſt probandi, petitur interrogando an homo ſit animal, nec ne? nam ſaltem ſupremum genus eſt petendum, cum per diuiſionem colligi nequeat. ſecundo petit in differentia, quia præter illa præmiſſas petit ſibi dari dominum non eſſe irrationalem, ſimiliter ſupponit non eſſe plures differentias alias, & in hoc ſimilatur inducenti, vt notat S. Thom. qui ſupponit ſic eſſe in reliquis ſingularibus quæ non inducit, vel illa induct. eſſe omnia, ac ob id nõ demonſtrat tertio petit ſibi dari hominem eſſe totũ hoc, animal greſſibile, bipes, abſque vlla cõiunctione interpoſita hoc enim non probat, quamuis ſingulæ partes per ſe probarentur quia vero exempla poſuerat in bimembri diuiſione, dicit parum hoc referre, cum id loquatur in multis, ſicut in paucis.

Dubiũ 5 Dubitabis, quare definitio debet eſſe continua & non interpolata? nota eodem modo ſe habere compoſitum metaphyſicum quod conſtituitur ex genere, & differentia,

ferentia, & compoſitum phyſicum quod componitur ex materia & forma, nam differentia eſt ſicut forma, genus vt materia. forma aũt vnitur materiæ ſine aliquo inter medio, quia materia eſt quoddam ens imperfectum in conſummatum; perficiẽdum & conſumandum per formam, vnde ſicut medietas literæ alteri mediate abſque medio copulatur, ita forma materię, & conſequenter differentia generi, ex quo fit vt nõ dicamus homo eſt animal & rationale, ſed ſimul animal rationale, quod totum tali diuiſione.

3 Non ſyllogiſticus quidem igitur, &c.

Concludit diuiſionem non concludere quid eſt ſyllogizando, immo inquit nec ea quæ aliàs ſyllogizari poſſent, per diuiſionẽ ſyllogizantur, vt quando aliquid accidentale concluditur, cum ſemper petatur principium circa numerum partium diuiſi, & in petendo negationem aliarum partium, vt dictum eſt, quod idem etiam docuit primo Prior. cap. 32.

4 Amplius quid prohibet, &c.

Altero argumento conatur infringere idem, nempe diuiſiones concludit quid eſt. argumentum tale eſt, diuiſioni accidunt aliqua ex quibus non poteſt conſtare quid eſt, ergo non eſt via certa & neceſſaria ad probandum quid eſt: quia fit diuiſio generis aliquando per accidentia, quæ non pertinent ad quid eſt, aliquando per vltimas differentias prętermittendo intermedias, & tunc ex tali genere, & differentia non fit definitio non, n. dices, homo eſt viuens rationale vt dictum eſt 6. Topic quia ablatum eſt aliquid hominis ſubſtantiæ, nempe ſenſibile aliquando fit non perueniendo vſq; ad vltimas differentias, & ſic definitio non fiet propria definitio, vt ſi dicas homo eſt viuens ſenſibile, non ergo eſt via apta diuiſio ad quid eſt oſtendendum. Vis argumenti hæc eſt, diuiſio ipſa non oſtendit an differentiæ ſint accidentales, an adæquatæ, an vltimæ, niſi aliunde iſta probentur, quæ tamen ſunt neceſſaria vt oſtendatur quid eſt, non ergo eſt via apta ad id oſtendendum, & probandum.

Contingat autem ſoluere, &c. 5

Poſſe aliquis dicere argumentum hoc ſolui, ſi ſumamus diuiſionem per membra eſſentialia, & conſequenter ſe habentia, i. adæquata, & deſcendendo vſque ad vltimã ſpeciem, in tali diuiſione, quia eſt oſtẽdetur hoc excludit Ariſt dicens, adhuc non ſyllogizari quid eſt, propter id quod dictũ eſt in argumento primo, eſt tñ via quædã bona pro manifeſtando quid eſt, ſed nõ via ſyllogiſtica, ſicut inductio, manifeſtat aliquid nempe vniuerſale, ſed nõ ſyllogizandi via.

Syllogiſmo autem non dicere ex diuiſione, etc. 6

Docet per diuiſionem venantem definitionem non ſyllogizare, & probat ſic illud de quo poſt rationem factam contingit petere propter illud non eſt ſyllogizatum, ſed de definitione poſt factam diuiſionem contingit petere propter quid, & propter quid homo eſt animal rationale, bipes, ergo nõ eſt ſyllogizata, minor patet in concluſionibus quæ neceſſariæ aſſerunt, ſine aliquo medio probante quarum contingit petere propter quid minor probatur, nam quamuis demus ſingulas definitionis partes, vt opinio illorum exiſtimat, diuiſione oſtendit, tamen oratio illa tota ex ſingulis partibus non probatur eſſe definitio, non ergo definitionis eſt ſyllogiſmus

Poteſt eſſe etiam alius ſenſus, quòd diuiſio demonſtrat quidem primam concluſionem, nempe hominem eſſe rationalem, aut irrationalem, animal mortale, aut immortale, ſed hoc totum non eſt definitio, ſed animal rationale ſolum, non vero irrationale, hoc verò petitur, non probatur, cum adhuc poſſit quæri, quare homo tantum rationalis eſt.

Diſceptatio quod ipſum quid eſt non monſtretur definitione, neque definitione contrarij neque alio quouis modo. Cap. VI.

SEd an ne eſt demonſtrare ipſũ quid eſt ſecundum ſubſtantiã? ex ſuppoſitione autem accipientẽ ipſum quidẽ quod quid erat eſſe, hos, 1

hoc, quod eſt ex proprijs in eo qđ quid, eſt hæc aũt in eo quod quid eſt ſola,& propriu m omne, hoc.n. eſt eſſe illi. An rurſus accepit quod quid erat eſſe, & in hoc? neceſſe enim eſt per medium monſtrare.

2 Amplius quemadmodum neq; in ſyllogiſmo accipitur quid eſt ipſum ſyllogizare, ſemper enim tota aut pars eſt propoſitio, ex quibus ſyllogiſmus, ita neq; ipſum quod quid erat eſſe, oportet ineſſe in ſyllogiſmo, ſed ſeorſum hoc a poſitis eſſe, & ad dubitantem, ſi ſyllogizatum eſt, aut non hoc, occurrẽdum eſt quod hoc.n.erat ſyllogiſmus & ad illum, quod, nõ ipſum quid erat eſſe ſyllogizatum eſt, quod certè, hoc enim poſitũ fuit nobis ipſum quod quid erat eſſe, quare neceſſe eſt & ſine quid eſt ſyllogiſmus aut ipſius quod quid erat eſſe ſyllogizatum fuiſſe aliquid.

3 Et ſi ex ſuppoſitione mõſtret, veluti ſi malo ineſt diuiſibile, eſſe cõtrario aũt hoc, quod eſt cõtrarium ineſſe quibuſcunq; eſt aliquid contrarium: bonum aũt malo eſt contrariũ, & indiuiſibile diuiſibili: eſt igitur bono ineſſe indiuiſibile eſſe.

Hinc etenim accipiens ipſum quid erãt eſſe monſtrat, accipit aũt ad monſtrandũ ipſum quod quid erat eſſe, alterum tñ ipſi: in demonſtrationibus namque quod eſt hoc de hoc, ſed nõ ipſum, neque cuius eadem eſt ratio, & conuertitur.

Ad vtroſq; uerò, & ad mõſtrantem ſecundum diuiſionem, & ad ſic ſyllogizatum, eadem eſt dubitatio, propter quid hõ eſt aĩal, bipes, pedeſtre, ſed non animal & pedeſtre. ex ijs.n. quæ accipiuntur, nulla neceſſitas eſt vnũ fieri quod prędicatur, ſed quemadmodũ homo idẽ eſſet & muſicus & grãmaticus.

Sed vtrum ſit demonſtrare, &c. 2

Pergit adhuc probare, quid eſt oſtendi nõ poſſe, & in pręſenti duos excludit oſtendẽdi modos, alter eſt per definitionem definitionis, alter eſt per definitionem contrarij, quos vocat modos probandi ex conditione & ſuppoſitione, quia per vnius definitionem probent alterius definitionem.

Proponit igitur an quid eſt ſubſtantiale probetur, accipiendo quid eſt ipſius definitionis, nempe oratio quæ ſoli ineſt, & in quid prædicatur, & fiat talis diſcurſus, omnis oratio quę ſoli ineſt, & in quid prædicatur, definitio eſt, animal rationale eſt huiuſmodi. ergo animal rationale eſt hominis definitio dicit ſic non demonſtrari, nam hoc modo etiam petitur principium, nam pro medio ſumere oportet definitionem de definitio abſque probatione. Aliqui dicunt principium peti in maiori, ſumentes definitionem de ipſa definitione, & non probantes aliqui dicunt, quòd in minori, quia petere, quòd animal rationale inſit homini ſoli & in quid, eſt petere probandum, quòd ſit, definitio melius dicamus, quod in vtraque petitur principium. Nota.

Amplius, ſicut nec in ſyllogiſmo, &c. 2

Idem etiam probat alio argumento, ſicut enim probantes aliquam cõcluſionem, nempe, homo eſt riſibilis, propoſitiones ſumimus vniuerſales, quæ dicuntur tota, aut aliquas particularis, quæ dicuntur partes, ex quibus illud probamus, non autem ſumimus pro pręmiſſa definitionem ſyllogiſmi, ſed ſi aliquis ſyllogizatam concluſionem illam eſſe negant, tunc definitione ſyllogiſmi probamus, ita nec definitione definitionis oportet probare animal rationale tanquam quid de homine, ſed alio principio, quòd ſi negetur definitum eſſe tunc definitione definitionis id probare contendimus. argumentum hoc eſt a ſimili.

5 Et ſi ex condõne monſtret, &c.

Alterum modum quid eſt probandi reijcit, nempe per definitionem vnius contrarij, vt bonum & malum ſunt contraria mali natura, & quid eſt diuiſibile, ergo boni natura, & quid eſt indiuiſibile, contrarijs enim contraria inſunt, ſed hic petitur principium, nam ad probandum vnum quid, petit ſibi aliud dari. Dices nonne etiam in ſyllogiſmo quouis petimus propoſitiones ex quibus ſyllogizanda eſt concluſio: ad hoc reſpondendum in ſyllogiſmo peti concluſioni probandæ propoſitiones, ſed non eſt æqua ſors, & æqualis ſcientia ac cognitio præmiſſarum, & concluſionis, nec per illam concluſionem iterum præmiſſæ eodem modo probari poſſunt, at contrariorũ æqua eſt ſcientia & cognitio, & conuertuntur, nam eodem prorſus modo quo vnum per alterum etiam alterum per alterũ contrarium probatur, ob id in his petitur principium, tanquam in ſimili & pari, non autem in ſyllogiſmo.

[Obiect.]

[Solutio.]

6 Ab vtroque autem, & ſecundum, &c.

Concludit argumento communi, & via diuiſionis, & his vtriſque modis, non poſſe quid eſt ſyllogizari, quia nulla via oſtendit quod homo ſit animal greſſibile bipes, & non greſſibile & bipes, ſicut dicitur grãmaticus & muſicus, cum autem hoc ſupponatur in his omnibus probandi modus nullus eorum quid eſt, ſyllogizat, abſque principij petitione. Capite ſuperiori declarata eſt ratio huius continuationis.

Epilogo oſtendit quid ſit non poſſe monſtrari. Cap. VII.

QVomodo igitur definiens monſtrabit ſubſtantiam, aut ipſum quid, eſt? neque enim ſicut demonſtrans ex confeſſis eſſe manifeſtum faciet, quod neceſſe eſt illis exiſtentibus alterum quid eſſe, demonſtratio enim hoc eſt, neque ſicut inducens per ſingularia cum manifeſta ſint, quod omne ſic eſt, eo quod nihil aliter eſt, non enim quid eſt demonſtrat, ſed quod aut eſt, aut nõ eſt, quis igitur alius modus reliquus? non enim monſtrabit vtique ſenſu aut digito.

Amplius qũo monſtrabit quod quid eſt homo? neceſſe eſt.n.ſcientem quod quid eſt homo, aut aliud quodcunque, ſcire, & quod eſt: nõ ens.n.nullus nouit oratio, eſt, ſed quid quidem ſignificat oratio, eſt, ſed quid quidem ſignificat oratio, aut nomen, cum dixero hircoceruus quid autẽ eſt hircoceruus impoſſibile eſt ſcire. Verum enimuero, ſi monſtrabit quid eſt, & quod eſt, & qũo eadem ratione monſtrabit, definitio.n.vnum quid ſignificat, & demonſtratio, quid autẽ eſt homo, & eſſe hominem, aliud eſt. Poſtea & per demonſtrationem dicimus neceſſarium eſſe monſtrari omne, quod eſt, niſi ſubſtantia ſit, ipſum vero eſſe nulli eſt ſubſtãtia. non enim genus eſt ipſum ens: demonſtratio igitur erit quod eſt, qđ & nunc faciunt ſcientiæ. Quid enim ſignificat triangulum, accipit Geometra, quod autẽ eſt monſtrat: igitur monſtrabit definiens quid eſt, aut triangulum? ſciens igitur aliquis definitione quid eſt, ſi eſt, non ſciet, ſed impoſſibile eſt. 2

Manifeſtum autem & ſecundũ modo definitionum, qui nũc ſunt, quod non monſtrant definientes, quod eſt, nam & ſi eſt ex medio æquale, ſed pp quid eſt ipſum definitum, & propter quid hoc eſt circulus quæritur. eſſet.n. & definitionem orichalci dicere eſſe ipſum. 3

neque enim, quod poſſibile eſt eſſe quod dicitur, aſſignat definitiones neque quod illud eſt, cuius dicunt eſſe definitionem, ſed ſemper licet dicere propter quid.

4 Si igitur definiens monſtrat aut quid eſt, aut quid ſignificat nomē (ſi non eſt nullo modo ipſius quid eſt) eſſe vtique definitio oratio idē quod nomen ſignificans, ſed abſurdum. Primum quidem.n. & non ſubſtantiarum eſſet vtique & non entium, ſignificare.n. licet, & non entia. Amplius oēs orationes definitiones vtiq; eſſent, eſſet.n. nomē ponere cuicunque orationi: quare definitiones vtique diſputaremus oēs, & Ilias definitio vtique eſſet.

5 Amplius nulla ſcīa demonſtraret vtique, quod hoc nomen quid ſignificat, neq; definitiones igitur hoc aſſignat. Ex his igitur neq; definitio, & ſyllogiſmus vr̄ idē ens, neq; eiuſdē ſyllogiſmus, & definitio. Adhæc aūt, quod definitio nihil demonſtrat, neq; mōſtrat, neq; ipſum quid eſt neq; definitione, neque demōſtratione eſt cognoſcere

1 Qualiter igitur definiens, &c.

Intentio Ariſtot. hoc cap. Velut epilogum quendam præcedentiū faciens, probat adhuc quid eſt non poſſe vllo modo monſtrari poſſet, n quis dicere quid eſt oſtēdi per definitionem; vt animal rationale indicat quid hominis hoc intendit modo reprobare oſtendendo quod ipſa definitio, quamuis dicat quid, non tamen oſtendit cuius ſit illud quid, & hoc eſt inſtitutum capitis præſentis. Probat igitur primo ſic, ſi definiens quid est de re oſtendit, aut id fit ex quibuſdam principijs poſitis aliquid neceſſario inferendo, & ſic non, cū iſte probandi modus ſit ſyllogiſticus, & demonſtratiuus, aut ex ſingularib. inferendo totum & vniuerſale, eo quod nullū ſingulare aliter ſe hēt, ſicut inductio; & ſic non qua tali via probatur tam affirmatio quam negatio, at definitio negatio non eſt, imò nec affirmatio cum non ſit propoſitio. aut demonſtrat ſenſu, nēpe opponendo & obijciendo ſenſib. ipſam rē, aut digito monſtrādo & ſic non, hoc n ſingularium ſenſibiliū eſt, nullus vero ſupereſt modus ergo definitio non oſtendit quid eſt de re ipſa.

Amplius qūo monſtrabit, &c. 2

Secundo idem probat; quid eſt non pōt cognoſci quin cognoſcatur quod res eſt, ſed definitio non pōt oſtendere de re quod ſit, ergo nec quid ſit aliter enim poſſet quia cognoſcere quid eſt res, non cognoſcendo quod eſſet, quod impoſſibile eſt. Maiorem explicat docendo quid nomen ſignificet poſſe cognoſci, antequam rem eſſe cognoſcamus, at quid ſit, ſiue an ſit præſuppoſito inquit cognoſci.

Minorem probat primo definitio, ſicut & demonſtratio vnum demonſtrat, ad quid rei, & eſſe rei non vnum ſunt, aliud enim eſt homo, aliud hominis eſſe, non ergo definitione vtrumque ſimul innoteſcit.

Secundo probat minorem, definitio rei explicat ſubſtantiam, demonſtratio vero, quæ ſubſtantiam conſequuntur, at eſſe rei non eſt eius ſubſtantia, cum non ſit genus, nec ſit differentia, non ergo definitione oſtendi poteſt.

Tertio idem exemplo probat, nam demonſtratio accipit quid eſt pro medio, & rem eſſe probat, vt quid ſit triangulus ſuppoſito, quod ſit demonſtrat, non ergo definitio id oſtendit.

Nota hic triangulū ſumi, vt eſt paſſio, & quæſitum, & aduerte iſtud argumentum, Nota.
nam ob id cōcludetur, nunquam cognoſci definitionem, quid eſt rei dicere, niſi in demōſtratione, vbi tales res eſſe probatur per definitionem talem mediam, vt dicemus.

Dubitabis, quid ſibi vult aliud eſt, hō, Dubiū primū.
aliud hominis eſſe quod etiam dicitur 3. animæ c 4 & 7 Meta c 5 ex hoc loco.

Thomiſtæ colligunt eſſentiā, & exiſtentiam realiter diſtingui, nam dn̄t per hoīem ſubſtantia per eſſe exiſtentiam intelligi, ſed hanc qōnē determinare non eſt huius loci. cenſes Ariſt. hic forſan eſt, aliud eſt eſsētia rei, quæ definitur, aliud id quod per talē eſſentiam

ſentiam eſt, vt homo eſt, id quod per eſſentiam eius eſt. hominis verò eſſe, quod exiſtit. forſan hic eſt veriſſimus Ariſtot. ſenſus, & tuuc per eſſe hominis debemus intelligere naturam in abſtractio, puta humanitatem, per ipſum verò hominem naturam in concreto.

Dubiũ ſecũdũ. Dices, tu quod diſtinguuntur homo, & humanitas: Dico quod ſecundum rem homo & humanitas idem dicunt, nam ſicut homo dicit ſubſtantiam ex materia tali, & rationali anima compoſitã, ita etiam humanitas differunt tamen in modo ſignificandi, nam humanitas dicit, naturam per modum formæ abſtractæ, ſicut albedo: at homo naturam eandem per modum exiſtentis per ſe, ſicut album albedinem dicit vt in aliquo receptam.

Hinc eſt quod homo propter ſignificandi modum includit ſuppoſita, & cum accidentia inſint ſuppoſitis homo vt homo, quamuis non concludat accidens vllum, cum ſit ſubſtantia, tamen non excludit accidentia, ob hæc dicitur Petrus eſt homo, & homo eſt albus, homo ambulat, ac humanitas cum ſit ſecundum modum formæ excludit ſuppoſita & accidentia, ob id non dicitur Petrus eſt humanitas, nec humanitas eſt alba.

Vnde etiam fit, quod cum homo non excludat accidentia, nec exiſtentiam actualem humanitas verò excludat, compoſitius dicatur homo, quia habet hoc nempe non excludere accidentia & exiſtẽtiam actualem, ac propterea dicitur aliquo modo eſt aliud hominis eſſe, puta humanitas, non quod alia ſit ſubſtãtia, ſed quod homini multas ex modo ſignificandi dentur, quæ non conceduntur huiuſmodi tanquam excluddente ea a ſe de his hactenus pro iſto loco.

8 Manifeſtum eſt & ſecundum nunc modos, &c.

Tertio idem inductione per ipſos definitionum modos, probat, quod definitio non oſtendat quid de re, & ſumit definitionem aliquam conciſis verbi nempe figura. in cuius medio eſt punctum, a quo lineæ vſque ad circumferentiam ductę omnes ſunt æquales hæc eſt definitio circuli, ſed non oſtendit an circulus ſit, ſiue eſſe poſſit, nec ipſa oſtendit cuius ſit, an ſit circuli an ſit alterius cuiuſuis, vt monti aurei, adhuc de circulo poſſit quis petere an ſit & quid ſit, non enim ſtatim definitionibus propoſitis, quorum ſint ſcimus, ergo definitio non oſtendit, quod eſt de ipſa re cuius eſt.

Si ergo definiẽs monſtrabit, &c. 9

Quarto probat definitionem adhuc non oſtendere quid eſt, ſi enim oſtendit, aut oſtendit, quid rei, aut quid nominis, non quid rei, vt probatum eſt ergo quid nominis, ſed hoc dici non poteſt, ſi enim definitiones non niſi quod nominis oſtendunt, ſequitur quod definitiones eſſent non entium, ſimiliter quod omnes orationes eſſent definitiones & quod orationibus loquentes, definitionibus loqueremur. patet: nam ſingulis orationibus vnicum poſſet imponi nomen, ſicut opus Homeri dicitur Ilias, & tunc orationes definitiones illius eſſent, cum quid ſignificet et explicaret præterea ſequitur, quod nulla ſcientia faceret definitiones, nam non eſt ſcientia vocabularum ſignificationes explicare, cum ad placitum ſint, ſcientiæ vero ſint neceſſariorum.

Ex quibus vniuerſalium epilogum colligit, nempe definitionem & demonſtrationem, nec eſſe eiuſdem, nec eſſe idẽ, & quid eſt nullo modo oſtẽdi, nec per ipſamet definitionẽ. hęc enim omnia diſputata ſunt.

Diſſolutio diſceptationis propoſitæ, quod ipſum quid eſt, monſtretur per aliud quid eſt, & quo pacto ipſius Quid eſt, ſit demonſtratio, & definitio. Cap. VIII.

ITerum aũt conſiderandũ quid horũ dicitur bene, & quid non bene. & quid eſt definitio, & ipſius quid eſt nunquid quodã modo eſt demõſtratio & definitio, aut nullo modo. Quoniam eſt (vt diximus) idem ſcire quid eſt, & ſcire cauſam 1

ipſius ſi eſt. Ratio autē huius quod eſt aliqua cauſa, & hæc aut eadem aut alia, & ſi ſit alia, aut demonſtrabilis aut indemonſtrabilis, ſi igitur eſt alia & cōtingit demōſtrare, neceſſe eſt medium eſſe cauſam & in prima figura monſtrari, vniuerſale namque eſt & prędicatiuum, quòd monſtratur. Vnus igitur modus eſſet vtique, qui nunc exquiſitus eſt, per aliud ipſum quid eſt monſtrari, ipſorum namq; quid eſt neceſſe eſt medium eſſe quid eſt, & propriorum proprium, quare hoc quidem mōſtrabit, illud vero non monſtrabit ipſorum quid erat eſſe eidem rei. Hic igitur modus, quod non ſit vtiq; demonſtratio dictum eſt prius, ſed eſt logicus ſyllogiſmus ipſius quid eſt.

1 Iterum aūt ſpeculandum eſt, &c.

Intentio Ariſtot. hoc. c. CVm hactenus diſputando proceſſerit & nihil reſoluerit, nunc ad determinanda hæc accidit, ac primo quid definitio, & an quid eſt, aliquo modo oſtendi poſſit docet.

Nota. Intendit ergo in hoc capite, vnum modum tradere, quo ipſum quid eſt poſſit ſyllogizari, nempe per cauſam ipſius quid eſt. & aduerte quod dictum eſt, per quid eſt rei naturam extrinſecam intelligimus, per cauſam vero aliam a natura, efficientem, finalem, & materialem, per has autem ipſum quid oſtendimus, ſed talis oſtenſio logica dicitur, non quod non ſit demōſtratio, cum per vnam cauſam aliam monſtramus, ſed quod non ſit demonſtratio oſtendens, & probans eſſe quid eſt.

Dicit igitur: cum ſcire rem eſſe ſit ſcire cauſam illius eſſe, ſequitur quod ratio rei & definitio ſit aliqua cauſa, hæc poteſt eſſe duplex, aut eadem cum ipſa rei eſſentia & natura, aut alia, qualis eſt quæ ſit per aliquam ex prędictis tribus cauſis, aut omnes eas, aut aliquas nam multiplex eſt cauſalis definitio quod, ſi fuerit alia; aut erit demonſtrabilis, ideſt apta ad demōſtrandum nempe quia eſt per ſe & neceſſaria, aut indemonſtrabilis, id eſt, inepta ad monſtrandum, vt ſi non ſit per ſe, aut, aut non neceſſaria, tunc ſi fuerit demonſtrationi apta, in prima figura demōſtrabitur per talem cauſam, quid eſt, & tunc omnia erunt propria, & in quid ipſius rei, cum ſint cauſæ, ſi verò non fuerit apta cauſa, per eam nihil demonſtrabitur. ſubdit tamen, quod iſte eſt vnus modus oſtendendi quod eſt, ſed logicus, quia quod ſit quid rei, non oſtendit, vt diximus.

CAPVT. IX.

QVo autē modo contingit dicamus aggredientes rurſus a principio. Quemadmodum enim propter quid quęrimus habentes quod, nonnunquam vero & ſimul manifeſta fiunt, ſed nō prius vtique propter quid poſſibile eſt cognoſcere, quam quod manifeſtum eſt, quod conſimiliter & ipſum quid erat eſſe non ſine ipſo quod eſt impoſſibile eſt enim ſcire quid eſt, ignorantes, ſi eſt. 1

Ipſum verò eſt, aliquando quidem ſecundum accidens habemus aliquando autem habentes aliquid ipſius rei, vt tonitrum, quod ſonus eſt quidam nubium. & defectum, quod eſt priuatio quædam luminis, & hominē quod animal quoddam eſt, & animam, quod eſt ipſum ſe ipſum mouens: quęcunque igitur ſecundum accidens nouimus quod ſunt, neceſſariū eſt nullo modo ſe habere ad ipſum quid eſt: neque enim quod eſt ſcimus: quærere autem quid eſt, nō habentes quod eſt, nihil quærere eſt. De quibuſcunque autem habemus aliquid, facilius: quare vt habemus 2

quod

quod eſt, ita nos habemus & ad ipſum quid eſt, quorum habemus aliquid ipſius quid eſt.

Sit primum quidem ſic, defectus in quo A. Luna in quo C. obſtructio terræ in quo B. vtrum igitur deficit, aut non? quęrere eſt, an B. ſit, an non? hoc autem nihil differt quærere, quam ſi eſt ratio ipſius, & ſi ſit hoc, & illud dicimus eſſe. Aut vtrius cõtradictionis eſt rõ, vtrum habendi duos rectos, aut non habendi? quãdo autem inuenerimus ſimul ipſum quod, & ipſum propter quid nouimus, ſi ꝑ media ſit: ſit autem non ipſum quod nouimus, propter quid vero non.

Si igitur Luna C. defectus A. in pleni vnio vmbram non poſſe facere, nullo inter nos exiſtente manifeſto, in quo B. ſi igit ipſi C. ineſt B. quod eſt, non poſſe vmbram facere, cum nullus noſtrũ in medio ſit, huic autem ipſum A. quod eſt deficere, quod quidem deficit planum, propter quid aũt, nõdum, & quod quidẽ defectus eſt, nouimus, quid vero eſt non nouimus.

Cum autẽ planum fuerit, quod A. ipſi C. ineſt, ſed propter quid ineſt, quęrere ipſum B. quid eſt, vtrũ obſtructio aut conuerſio Lunę, aut extinctio luminis: hoc autem eſt ratio alterius extremi, vt in his ipſius A. eſt enim defectus. ∴ obiectio terræ, quid eſt tonitrus? ignis extinctio in nube, propter quid tonat? eo quod extinguitur ignis in nube ſit nubes C. tonitrus A. extinctio ignis B. ipſi vtique C. nubi ineſt B. extinguit enim in ipſa ignis, huic autem A. ſonus, & eſt B. vtique ratio ipſius A. primi extremi: ſi vero rurſus huius aliud medium ſit, ex reliquis erit rationibus. Qualiter igitur accipitur ipſum quid eſt, & ſit notum, dictum eſt.

∴ al. l. obſtructio luminis.

Quare ſyllogiſmus quidem ipſius quid eſt non ſit, neque demonſtratio: planum eſt tamen per ſyllogiſmũ & per demõſtrationem: quare neque ſine demonſtratione eſt cognoſcere ipſum quid eſt, cuius eſt cauſa alia, neque eſt demonſtratio ipſius, quemadmodum & in dubitationibus diximus.

Quo autem modo contingat, dicemus, &c. 1

De intentione Ariſtot.

ANtequam ad textus expoſitionem accedamus intentionem Ariſtot. in hoc capite explicemus.

Pro quo aduerte primo, quid, & propter quid idem eſſe re, ratione tamen diuerſa, nam definitio, quæ eſt quid, vnius extremi, eſt medium, & propter quid ad probandum ipſum de aliquo, vel aliquid de ipſo, ac propterea differre ratione dicuntur nam definitio, & quid eſt dicitur reſpectu ipſius rei ſecundum ſe propter quid vero dicitur reſpectu eiuſdem rei in compoſitione & prędicatione ſumptæ, ex quo fit vt quod quid eſt rei, tereminet, & abſoluat duas quęſtiones, & quid ſit, & quia ſit, nam definitio eclipſis eſt ipſius & propter quid lunę inſit.

Aduerte ſecundo, aliter ſe habere paſsionem quæ demõſtratur ineſſe, & ſubiectum de quo demõſtratur, paſsio enim cum non aliud eſſe habeat, quàm ſubiecto ineſſe (accidentis enim eſſe eſt ineſſe) fit vt non cognoſcatur eſſe quin cognoſcatur ineſſe: quod fit, vt cum quid eſt non poſſit cognoſci, niſi res cognoſcatur eſſe, non cognoſcatur quid paſſionis, niſi ſimul cognoſcendo ipſius eſſe, hoc autem eſt in demõnſtratione, non ergo contingit paſſionis & quæſiti quid eſt cognoſci, niſi in demonſtratione, 2. fund.

 & hoc

& hoc eſt quod Ariſtot. hic intendit docere, quod non cognoſcitur quid ipſius paſſionis, niſi in ipſa demonſtratione ac ob id dicit quid, & propter quid eſſe idem, vt quemadmodum propter quid non cognoſcimus, niſi ſimul cum quia eſt, quod in demōſtratione fit, ita ipſum quid, quod idem eſt cum propter quid.

3. fund. Tertiò aduerte de ſubiecto aliam eſſe rationem, nam poteſt quidem cognoſci eſſe abſque paſſione, propter ea quod eius quid eſt ſupponit tantum, quod ſit, non autem quale ſit ſicut in paſſione, ideo extra demonſtrationem cognoſcitur. nō enim eius quid eſt propter quid, niſi reſpectu paſſionis, ac propterea tale quid eſt ex ſuppoſitione cognoſcitur, cum non pendeat a paſſione.

Quamuis etiam poſſimus dicere, quid in ipſa demōſtratione cognoſcitur eſſe quid eſt dum per ipſum quid eſt, eius probamus paſſiones de eo, non enim alibi manifeſtatur & oſtenditur definitio quod ſit quid, niſi cum medium in demonſtratione ſumitur: extra demonſtrationem enim tantum definitio quid de re oſtendit ex ſuppoſitione, nota igitur Ariſt. ſcopum in capite.

Ad textum accedamus. volens alterum modum tradere oſtendendi quid eſt, ſimilitudinem inter quid, & propter quid, vt talia ſunt ſupponit: ſimilitudo autem in his conſiſtit, ſicut propter quid, ſiue quia eſt haberi: non poteſt, ita nec quid eſt ſine an ſit; & ſicut quia eſt, ſine propter quid aliquando habetur, ita & an ſit; & ſicut propter quid & quia ſimul, ita etiam quid ſit, & an ſit ſimul conſequimur, hoc ergo fundamentum proponit, vt cum quid non poſſit cognoſci, niſi cognito quod res ſit, non cognoſcatur quid, niſi ſimul cum an ſit, quod in demonſtratione fit.

2 Hoc autem ſi eſt aliquādo quidem, &c.

Supponit etiam alterum, an ſit, abſque quid ſit, dupliciter cognoſci poſſe, vno modo ſub conceptu aliquo accidentali, cognoſcendo rem, vt qui ſcit muſicos eſſe, ſcit homines eſſe per accidēs, altero modo ſcimus rem eſſe per aliquid ipſius rei eſſentiale cognoſcentes, vt qui ſcit eſſe priuationē quandam luminis, ſcit eclypſim eſſe, & qui ſcit eſſe aliquid ſeipsū mouens, ſcit animā eſſe,

Hos modos comparat, dicēs, qui ſcit ſecundū accidens rem eſſe, non eſt diſpoſitus ad cognoſcendum quid ſit, quia nondū cognouit an res illa ſit, at qui cognouit per ipſum quid, eſt magis diſpoſitus ad cognitionem perfectam ipſius quid rei, nā quo magis accedimus cognitioni an ſit, eo magis cognoſcimus quid ſit, & tunc perfectè ſcimus eſſe, cum ipſius quid cognoſcimus.

Ex quo ſuppoſito intendit colligere tūc cognoſci quid paſſionis, cum eſſe cognoſcimus ipſius, hoc autem fit in demonſtratione, ob id in demonſtratione cognoſcitur quid, ſicut & eſſe hoc item fundamentum oſtendit cognoſci optimè re eſſe per ipſum quid, & melius quam per aliud, vt exemplis oſtendit, & ex his duobus fundamentis intentum concludit & nota hæc.

Quorum igitur habemus aliquid, &c. 3

Oſtendit modo, quod ſcire rem eſſe tunc ſcit, cum quid cognoſcimus, & hoc exemplo deducit, fiat demonſtratio, interpoſitio terræ eſt eclypſis, lunæ terra interponitur, ergo luna eclipſatur. quærere an luna eclipſetur, eſt quærere an eclipſis ſit, & illud quærere, eſt rationem & cauſam, & quid petere, quibus poſitis, ponitur eclipſis, ergo ſcire eclipſim eſſe, eſt ſcire quid ipſius, quod in demonſtratione fit.

Alterum exemplum ponit, cuius ſenſus eſt, quamuis variè exponatur, cum quærimus an habeat angulos rectos, vel non habeat, quæ ſunt partes contradictionis, idem ſit; in his enim rationem & quid quęrimus, ex quo infertur quod cū rem eſſe per eius quid cognouimus, quod eſt ſcire verè rem eſſe tunc propter quid ſimul ſciamus, quod in demonſtratione fit, at cum per aliquod accidens, non per cauſam mediam cognoſcimus, non ſcimus propter quid, nec quid ſed tantum quia, id eſt per accidens, quod imperfecte eſt ſcire rem eſſe, vt dictum eſt. huius ponit ſequens exemplum.

Sit ergo Luna C. defectus A. &c. 4

Exēplum eſt, cum eclipſim per medium accidens cognoſcimus.

Verbi gratia, ſi quis eclipſim eſſe cognoſcat, quia luna plena non facit vmbram noſtri corporis, cum nullum ſit ob-

ſtaculum

ſtaculum medium, tũc per accidens, & per effectũ cognoſcit eſſe; & ſecundum tale mediũ diſponatur ſyllogiſmus, nec quid, nec propter quid oſtendit, ſed rem eſſe tantum.

Aduerte eclypſim Lunæ fieri hoc pacto ipſa.n.recipit lumen a ſole, vnde illa ex parte illuminatur, ſecundum quam eſt oppoſita ſoli, eclypſatur autem, cum terra eſt directe inter ſolem, & ipſam, tunc enim vmbra terræ, quæ orbem Lunæ attingit, impedit quo minus illuminetur, ac ideo eclipſim petitur Luna autẽ ſic eclypſata non facit vmbram ad præſentiam corporum inferiorũ, quamuis cęlum totum ſerenum ſit, quia non habet lumen, quod vmbrę eſt cauſa, ac propterea eſt effectus eclypſis vmbrã non facere, & ſi per hoc medium eclypſis cognoſcatur, per accidens, & non per quid eſſe cognoſcitur.

§ Cum aũt manifeſtum eſt, &c.

Concludit quando aliquid alicui ineſſe cognoſcitur, vt eclypſim ipſi lunæ, nihil aliud eſſe quærere propter quid inſit, quam quid, & rationem eius petere, vt propter quid ſit eclypſis, eſt petere quid ſit; an ſit extinctio luminis ipſius, vt aliqui putabant exiſtimantes a vaporibus vel magno vento extingui: vel ſit econuerſo, vt alij credebãt, putantes mediam partem lucidam eſſe, & aliquando conuerti ad partem ſupernam, & fieri eclypſim; vel ſit interpoſitio, vt di ctum eſt quicquid ſit, quid petitur ſemper, cum cur ſit quæritur. Similiter cum propter quid ſit tonitru, quæritur, quid ſit quęritur, vt quia ſit extinctio ignis in nube, vt arbitratur Empedo. vel concluſio exhaltationis in nube, vt docet Ariſt.

Ex quibus eſt notum quid eſſe propter quid, nude ſicut propter quid in demonſtratione cognoſcimus, cognoſcentes qualis eſt res, ita & ipſum quid in demonſtratione cognoſcimus, cognoſcentes ſimul rem eſſe: nam ob id ſuppoſui, quid non cognoſci, niſi cognito ſimul quod res eſt, hoc autem in demonſtratione fit.

At quia definitionem paſſionem ſemper ſumebat, poſſet quis dicere illam non eſſe vltimam & immediatum medium: reſpondet poſtea tale medium poſſe per alias præcedentes rationes probari. S. Tho. explicat per has rationes definitionem ſubiecti quæ eſt præcipuum medium Philopo. explicat al as cauſas earundem paſſionum. ſed hoc inferius examinabitur.

Quare ſyllogiſmus ipſius quod quid eſt, &c. 6

Infert quid in demonſtratione cognoſci, non tamen per demonſtrationem, cognoſcitur quidem in demonſtratione, cum ſumitur pro medio quo rem eſſe probamus quando res habet cauſam ſui eſſe, alias.n. ſuppoſitione cognoſcitur per demonſtrationem, eo quod non concluditur & probatur ſicut propter quid in demonſtratione, ipſa cognoſcitur, ſed non per demonſtrationem. vide igitur modum notificandi ipſum quid eſt hoc enim fit in demonſtratione, & non per demõſtrationem. Atque hoc de capitis declaratione.

QVAESTIO I.

De medio demonſtrationis potiſſimæ.

Eſt communis, & non facilis difficultas ſit medium in potiſsima demonſtratione, cum enim ſint in quæſtione duæ partes, datum, nempe ſubiectum, & quęſitum, nempe prædicatum, & paſsio: dubium eſt an potiſsima demonſtratio ſumat vt mediũ definitionem ſubiecti, an paſſionis, nec eſt dubium de quacunque demonſtratione, conſtat enim aliquando per definitionem paſsionum fieri demonſtrationem, ſed eſt ſermo de potiſsima, ideſt de ea quæ ex primis immediatis, & quæ iam reſolui nequeunt procedit; in qua difficultate duæ ſunt pręcipuæ ſententiæ oppoſitæ.

Prior eſt Alber. Aegid. & aliorum, qui definitionem paſsionis eſſe potiſsimum medium dicunt, quod videtur eſſe Ariſt. placitum, qui his capitibus pro medio, paſsionis definitionem ſumpſit, quod expreſſe docet Themiſt. 2. Poſter. cap. 30 & videtur ſententia Græcorum rationes huius ſententiæ præcipuæ ſunt hæ. 1. Sñiæ Alb. & aliorũ.

Prima illa eſt potiſsima demonſtratio, quæ magis ex immediatis procedit, ſed quę fit per definitionem paſsionis, eſt ex immediatis magis, ergo eſt potiſsima. maior eſt certa, minor probatur: quia paſsio magis 1. ratio.

immediate prædicatur de ſua definitione, dicendo aptum ad riſum eſt riſibile quam de definitiones ſui ſubiecti dicendo animal rationale eſt riſibile.

2. ratio. Secunda, ſi definitio ſubiecti eſſet medium potiſſimum, vltima demonſtratione reſolutio eſſet in definitionem illius ſubiecti, & non in principia per ſe, nota, & communia, hoc autem falſum eſt, nam perfectior demonſtratio terminatur in principijs per ſe notis, non ergo definitio ſubiecti poteſt eſſe medium potiſſimum.

3. ratio. Tertia definitio ſubiecti eſt idem cum ſubiecto, vt animal rationale cum homine; ergo non poteſt eſſe medium, nam alias eſſet probare idē per idem; at quia poſſet hoc idem eis obijci qui definitionem paſſionis medium ponunt, reſpondet definitionem puram paſſionis non eſſe mediū, ſed ſimul cum ea extrinſeca coniungendo. nō enim per priuationem luminis tantum eclypſim probamus, ſed per priuationē hominis ex terræ interpoſitione, & hoc notat Aegid.

2. Sn̄a D. Tho. Poſterior ſententia eſt S. Tho. Caiet & communis, nempe in potiſſima demonſtratione medium eſſe definitionem ſubiecti, & non paſsionis, pro qua ſunt duæ præcipuæ rationes.

1. ratio. Prior. illa eſt potisſima demonſtratio, quę ex his quæ iam cauſam non habent procedit, ſed talis eſt quæ medio vtitur definitione ſubiecti, ergo hæc eſt potisſima probatur minor, nam definitio paſſionis cum inſit ſubiecto, vel ineſt immediate & eſſentialiter. & hoc non; vel ineſt mediate, & non eſſentialiter, & tunc erit demonſtrabilis de ipſo ſubiecto per ipſius definitionem, & hæc potisſima ratio S. Thom. qua dicit demonſtrationem per definitionem pasſionis adhuc reſoluenda in demonſtrationem per definitionem ſubiecti, vt patet ſuper c. 2. lib 2. Poſter.

2. ratio. Poſterior ratio, quia demonſtratio paſſionum ſuperiorum de inferiori ſubiecto, vt habere tres angulos de Iſoſchele, fit per ipſum ſubiectum mediū, ergo illud eſt cauſa, adde quòd Ariſt. 1. Poſt. c. 20 ipſum vniuerſale cauſam vocat. vbi habere angulos externos æquales quatuor rectis dicit ineſſe Iſoſcheli, quia eſt figura, & hæc eſt vltima cauſa. non ergo definitio pasſionis, ſed figuræ & ſubiecti eſt potisſimum medium, hæc ſunt, quæ circa hoc dicunt Doctores.

At in hac difficultate mihi ſic reſpondendum videtur, quæ alicui competunt ſubiecto, in duplici differentia ſe habere: quædam habēt aliam cauſam extra ſubiectum ſecundum quam ei ſunt, ſicut eclypſis in eſt lunæ propter terræ interpoſitionem, & tonitrua aeri ex concusſione exhalationis cum nube: quædam aliæ inſunt ſubiecto non per cauſam extrinſecam, ſed qui ſubiecti naturam conſequuntur. ſicut multæ pasſiones, & proprietates herbarum, animalium, & aliorum. Nota paſsiones eſse in duplici differentia.

Qua ſuppoſita diſtinctione ſit prima concluſio potisſima demonſtratio eſt, quæ per cauſam ſupremam propriam procedit, & hæc eſt concluſio recepta ad omnibus. 1. Cōcl.

Secunda, cum proprietates ſubiectis inſunt modo priori, crediderim potisſimam earum demonſtrationem eſſe per cauſam illarum, ſicut Aſtrologus per interpoſitionem terræ probat eclypſim, & non per definitionem lunæ, & per concusſionem exhalationis, Phyſicus probat tonitram, & hoc probant iſta capita Ariſt. 2. Cōcl.

Tertia paſsionum poſteriori modo præcipuum medium eſt definitio ſubiecti, & hoc conuincunt argumenta S Th. & prior ex 4. Phyſi. c. 4 vbi docet per definitionem rei notificari omnes pasſiones illius rei, & 1. animæ. tex 11. 3 Cōcl.

Quarta concluſio, non ſemper expreſſe probamus etiam in his paſsionibus per definitionem ſubiecti virtualiter tamen probamus ſemper explico. & eſt notandū hoc Geometra non probat expreſſe per definitionem triāguli, quod habeat tres angulos æquales duobus rectis, ſed per principia quædam quib. manifeſtat talem naturam trianguli, vt id ei inſit, nempe per angulū extrinſecum, & per lineas æquidiſtantes, quibus non aliud facit, quam talium linearum compoſitionem exprimere ex qua colligitur talis pasſio, & hoc modo Geometra ducit ad principia per ſe nota. 4. Cōcl.

Ex quo ſoluitur argumentū ſecundum propoſitum pro Aegi. & hæc eſt cauſa quare varijs modis aliquando ſit demonſtratio eiuſdem hoc autem non eſt niſi quia natura alicuius figuræ varijs principijs notificari poteſt, at quæ hæc ſunt, quæ mihi in præſenti videntur dicenda eſſe. ſoluitur 2. arg.

Ad

Ad 1. ¶ Ad primum Aegid. & aliorum, reſpondeo, quod propoſitio non dicitur immediata, quæ fit per cauſam effectui proximam, ſed quæ nõ habet aliam cauſam per quam demonſtrari de ſubiecto poſſit, ex huiuſmodi enim immediatis procedit demonſtratio potiſſima, talis autem non eſt cum definitio paſsionis ſumitur, cum adhuc ipſa paſsionis definitio ſit aliquando de ſubiecto demonſtrabilis, nempe cum ipſum ſubiectum cauſa eſt ſol illius, vt dictum eſt.

Ad 2. Ad ſecundum iam reſponſum eſt in concluſione quarta.

Ad 3. Ad tertium dico cum Eſtra. & Philop. cap. 2. huius ſecundi libri, quòd definitio differt a definito, nam definitio, animal rationale, formam dicit ſecundum hos, homo vero compoſitum ex materia & forma vt dictum eſt ſuperius: & ſi ſuſtineamus, quod etiam animal rationale continet materiam, quæ ſit de eſſentia rei, adhuc eſt diſtinctio rationis, nam definitio ſubſtantiæ dici naturam definitum dicit naturam cum ſuppoſito: & hæc diſtinguũtur quid quod non ſemper ſubiectum demonſtrationis eſt ſubſtantia, ſed accidens aliquando, & tunc non eſt definitio prorſus eadem cum definito, & præterea quia aliquando prędicatum eſt ſubſtantia, & tunc eſt idem argumẽtum contra eos: & hæc de quæſtione.

Quæ definitiones demonſtrari poſsint, quæ non. Cap. X.

1 Est autem horum quidem altera quædam cauſa, illorũ verò non eſt: quare planum quod & ipſorum quid eſt alia quidem immediata & principia ſunt, quę & eſſe, & q̃d eſt ſupponi oportet, aut alio mõ manifeſta facere. quod Arithmeticus facit. etenim quid eſt vnitatem ſupponit, & quod eſt.

Habentium autem medium, & quorũ eſt aliqua altera cauſa ſubſtantiæ, eſt per demonſtrationem, quemadmodum diximus, oſtẽdere non ipſum qui eſt demonſtrantes.

Definitio autem, quoniam eſt oratio ipſius quid eſt manifeſtum eſt, quod aliquo quidẽ erit oratio, quid ſignificat nomen, aut oratio altera nominalis, vt quid ſignificat quid eſt ſecundum quod triangulus, cuius habẽtes quod eſt, quęrimus propter quid eſt, difficile eſt autem ita accipere, quę non nouimus quod ſunt, cauſa verò dicta eſt prius difficultatis, quoniam neque ſi ſunt, aut non, nouimus, niſi ſecundum accidens. 2

Oratio autem vna dupliciter eſt, 3 hęc quidem coniunctione, vt Illias illa verò cum de vno ſignificans non ſecundum accidens. Vna quidem definitio eſt definitionis, quæ dicta fuit.

Alia autem eſt definitio oratio 4 ſignificans propter quid eſt, quare prior quidem ſignificat quid eſt, monſtrat aũt non, poſterior verò, manifeſtum eſt quod erit tãquàm demonſtratio ipſius quid eſt poſitione differens a demonſtratione.

Differt.n. dicere, propter quid 5 tonat? & quid eſt tonitrus? dicet enim hic quidem, quoniam extinguitur ignis in nubibus. quid autem eſt tonitrus? ſonus ignis qui extinguitur in nubibus, quare eadem oratio alio modo dicitur, & ſic quidem demonſtratio cõtinua, ſic autem definitio.

Amplius definitio tonitrus eſt, 6 ſonus in nubibus, hoc autem eſt ipſius quid demonſtrationis concluſio, immediatarum autem definitio poſitio eſt ipſius quid eſt indemõſtrabilis. Et igit̃ definitio, vna

quidem oratio ipſius quid eſt inde mōſtrabilis, vna verò ſyllogiſmus ipſius quid eſt caſu differens a demonſtratione, tertia autē demonſtrationis ipſius quid eſt cōcluſio. Manifeſtum igitur ex dictis, & quomodo eſt ipſius quid eſt demōſtratio, & quomodo non eſt. Amplius autem definitio quot modis dicitur, & quomodo ipſum quid eſt monſtratur, & quomodo non, & quorum eſt & quorum nō. Amplius autem ad demonſtrationem quomodo ſe habet, & quomodo contingit eiuſdem eſſe, & quomodo non contingit.

1 Eſt autem quorundam quędam cauſa, &c:

Intentio Ariſt. Cum definitionem in demonſtratione non per demonſtrationem oſtendit docuiſſet, modo tractat quæ definitiones ſic oſtendantur, quę vero non.

Nota. 1. quatuor ſunt genera cauſarum. Pro cuius exactiori intelligentia aduerte quatuor eſſe cauſarum genera, materia ex qua res eſt, forma ſecundum quam eſt, efficiens a qua eſt finis cuius gratia res eſt circa has cauſas nota primo quod non omnes res habent omnes quatuor cauſas, immaterialia enim materia vocant res mathematicę normam habent ſolam.

Nota 2 Nota ſecundo quod etiam in illis rebus quæ has quatuor cauſas habent, non omnes ſunt de illarum rerum eſſentia, nam efficiēs & finis de eſſentia nullo modo ſunt, nec materia eſt multum de rerum eſſentia, ſed ſola forma.

Nota. 3. Nota tertio, has cauſas hoc ordine ſe habere, vt omnium primum locum teneat finis, ſecundum efficiens, tertium materia, vltimum forma, hæc enim eſt quæ vltimo producitur & habet eſſe, vnde aliarum eſt effectus. idē dico de materia reſpectu aliarum, & de efficienti reſpectu finis, forma dicitur quid rei, & definitio, quæ ſecundum talem formam datur dicitur definitio quid reliquę cauſæ, & quæ per eas definitiones dantur dicuntur propter quid.

Ex his fit quod cum ipſum quid ſit effectus aliarum cauſarum, poſſit oſtēdi, & concludit per eas, & talis eſt definitio per ſolā formam & hæc non in demonſtratione innoteſcit, ſed per demonſtrationem probatur licet non probetur quod ſit quid, vt dictū eſt reliquę in demonſtratione oſtenduntur & quatenus per eas cognoſcimus quid rei probātes dicuntur habere rationem formę, ex his nota eſt Ariſt. intentio.

Accedamus ad literæ explicationem conſtituit diſtinctionem rerū, vt appareat quarum quid eſt probetur, quarum vero non inquit quædam habent cauſam, quædam non habent vel abſolute, vel in illa ſcientia vt notat S. Tho quæ habent cauſam illorum quid eſt, & eſſentia habet cauſam nempe aut materiam aut, finalem, aut efficientem, loquitur enim de his quæ cauſam habent extra eſſentiam & formam, & per talem cauſam oſtendi poſſunt, quamuis non demonſtretur eſſe quod eſt: quæ vero non habent cauſam, quid eſt, non poteſt oſtēdi, de ſupponi, qualia ſunt ſubiecta in ſcientijs & principia, eorum enim definitiones ſupponuntur non demonſtrantur, vt quid vnitas, quid punctum.

Definitio autem quoniam quidem, &c. 2

Illaturus ex prædicto fundamento eſſe aliquot definitiones quæ probētur, aliquot ſupponuntur, definitionem diuidit in generali definiendo, definitio inquit, eſt ratio ipſius quid, quędā eſt quæ quid nomen ſignificet explicat, ſiue quædam eſt definitio nomina ponens, ideſt definiens, quod idem eſt vt quid ſignificet triāgulus, vel aliud quoduis nomen, & hanc habentes quid rei quærimus, & vocat propter quid, quia vti diximus, quid, & propter quid, re idem ſunt at quia poſt nominis definitionē ipſum quid rei quærendum dixit, addit difficile hoc eſſe ſtatim habere quid, cum nondum habeamus an ſit, niſi per accidentia quæ importantur in definitione nominis.

Oratio aūt vna eſt dupliciter, &c. 3

Quia hanc vnam eſſe definitionem dictuius erat, docet quot modi oratio dicatur

tur vna, aſſerens dupliciter vnam dici, primo coniunctione, vt Petrus & Paulus, vel orationes aliæ ſecundum quas loquimur, ſecundo quia vnum de vno explicat, non per accidens, id eſt, quia dicit aliquam naturam alicuius, ſicut definitio vna eſt, quia vnā dicit alicuius naturam. Philop & alij volunt definitionem nominis dici vnā per coniunctionem, quia detur per accidentia rei, at videtur mihi poſſe dici quod ſit etiā vna per ſe, quia re vera vnius nominis explicat ſignificationem

4 Alius vero terminus eſt, &c.

Alteram definitionē ponit, quæ rei eſt, nempe oratio oſtendens propter quid res eſt, quam comparat priori definitioni, nēpe quæ dicit ſolum quid, nam definitio quid, ideſt per ſolam formam ſignificat ipſum quid, ſed non oſtendit, cum non ſit ipſa medium, ſed potius oſtendatur, at definitio propter quid oſtendit ipſum quid, & non differt a demonſtratione, niſi ſola terminorum diſpoſitione quod declarauimus ſatis in primo libro.

5 Differt enim dicere propter quid, &c.

Cum definitionem propter quid demōſtrationem poſitione differentem vocauerit, quam modo vocat continuam, non autem definitionem quid, hoc explicat: nam differt dicere, propter quid tonat, & quid eſt tonitrus, cū enim diſcitur propter quid tonat, reſpondetur, quia extinguitur ignis in nube, quæ videtur demonſtratio continua, ideſt non diſtincta illatione media: at ſi dicitur, quid eſt tonitru, quamuis idem dicatur, non eodem modo, i. eſt ſonus extinctionis ignis in nubibus.

6 Amplius eſt terminus tonitrui, &c.

Definitionem ſolam formalē tonitrus, ponit nempe eſt ſonus nubis, quam definitionem dicit eſſe concluſionem demōſtrationis, vt ſupra declarauimus, ex quib. colligit triplex definitionum genus, & quæ principium tantum ſunt demonſtrationis, vt ſunt definitiones eorum quæ non habēt cauſam, & quæ eſt concluſio demonſtrationum qualis eſt paſſionis definitio formalis, & quæ demonſtratio poſitione differens, qualis quæ quid rei cum ſua cauſa complectitur. ex quibus vniuerſalem epilogum colligit eorum quæ dubitata ſunt, cap 3. & nota epilogum eorum, quæ hactenus dicta ſunt in textu.

De cauſarum diſtinctione, & quę mutuo concurrant, & quæ non, & quomodo illarum poßit eſſe demonſtratio.

Cap. XI.

QVoniam aūt ſcire putamus, quādo ſciamus cauſam, cauſæ vero quatuor ſunt, vna quidē, quod quid erat eſſe, vna autē, quibus exiſtentibus neceſſe eſt hoc eſſe, altera verò quæ aliquid primū mouit, quarta autem cuius cauſa omnes iſtæ per medium monſtrātur, & hoc .n. quod cum ſit hoc, neceſſe eſt eſſe, vna quidem accepta propoſitione non eſt, duabus autem ad minimum, hoc verò eſt quando vnum medium habeant, hoc igitur vno accepto, concluſionem neceſſe eſt eſſe. 1

Manifeſtum autem & ſic, propter quid eſt rectus in ſemicirculo, aut quo exiſtente rectus eſt; ſit vtiq; rectus, in quo A. dimidium duorum rectorum, in quo B. qui eſt in ſemicirculo, in quo C. quod igitur A. rectus inſit ipſi C. ei qui eſt in ſemicirculo, cauſa eſt ipſum B. hoc.n. ipſi A. æquale eſt, hoc autem C. ipſi B. duorum namque rectorum dimidium eſt: cum igitur B. ſit dimidium duorum rectorū, A. ipſi C. ineſt, hoc autem erat, in ſemicirculo rectum eſſe. 2

Hoc vero idē eſt ipſi quid erat 3
eſſe,

eſſe,eo quod hoc ſignificat oratio, verum .n. verò, & ipſius quid erat eſſe cauſa monſtrata eſt media.

4 Propter quid autem Medorum bellum factum eſt Athenienſibus quæ cauſa bellum inferendi Athenienſibus, quoniam Sardes cum Eretrienſibus irruerunt, hoc enim primo mouit, ſit bellũ, in quo A. priores irruiſſe B. Athenienſes C. ineſt itaq; B. ipſi C. quod eſt prius irruiſſe Atheniẽſibus, A. vero ipſi B. bellum inferunt.n.ijs, qui prius iniuria affecere, ineſt igitur ipſi quidem B. A. quod eſt bellum inferre ijs qui prius incepere, hoc autem ipſi C. Atheniẽſibus, prius .n. cœpere, medium igitur, & hic cauſa eſt, quæ primo mouit.

5 Quorumcunq; autem cauſa, ipſum gratia cuius, vt propter quid ambulat: vt ſanus fiat, ꝑꝑ quid domus eſt: vt conſeruetur ſupellex, illud quidem gratia conualeſcendi, hoc aũt gratia conſeruandi, ꝑꝑ quid a prãdio oportet deambulare, & gratia cuius nihil differt.

6 Sit deambulatio a prãdio C. nõ ſupernatare cibaria, in quo B. ſanari, in quo A. inſit igitur à prãdio deambulare ei, quod eſt facere nõ ſupernatare cibaria ad os ventris, & hoc ſalubre, videtur .n. ineſſe ipſi deambulare, quod eſt C. ipſum B. quod eſt non ſupernatare cibaria; huic autẽ ineſt ipſum A. ſalubre, quę igitur eſt cauſa ipſi C. quod ipſum A. inſit ipſum, cuius gratia B. quod eſt non ſupernatare, hoc autem eſt veluti illius ratio: A. enim ita aſſignabitur, propter quid aũt B. ipſi C. ineſt, quoniam hoc eſt ſanari, ita ſe habere. Oportet autem tranſumere orationes, & ita magis ſingula apparebunt.

Generationes vero è conuerſo hic, & in cauſis ſecundum motũ; ibi.n. medium oportet fieri primũ, hic autem ipſum C. extrẽmum, vltimum vero ipſum cuius gratia. 7

Cõtingit autem idem, & cuius gratia eſſe & ex neceſſitate, vt per lucernã egredi lumẽ: ex neceſſitate etenim progreditur, qđ minores hẽt partes, ꝑ maiores poros, ſiquidem lumen fit eo quod pertrãſit, & gratia cuius, vt non oſtendamus. An ne ergo ſi eſſe cõtingit & fieri cõtingit? quemadmodũ ſi tonat cũ extinguit ignis neceſſe eſt ſtridere & ſtrepere, vt Pythagorei dicũt minarum gratia ijs, qui ſunt in tartario, vt timeant. 8

Propriè eſt ſonare, vt cũ in aqua candens ferrũ extinguitur,

Plurima vero talia ſunt, & maximè in ijs, quæ ſecundũ naturã cõſtituũt & cõſiſtunt. hæc.n. alicuius gratia facit ipſa natura, illa vero ex neceſſitate, neceſſitas autẽ duplex hęc quidẽ.n. ſecundũ naturã & appetitũ, illa aũt vi, q̃ pręter appetitũ eſt, quemadmodũ lapis ex neceſſitate, & ſurſum & deorſum fertur, ſed nõ propter eandẽ neceſſitatẽ. 9

In ijs vero quæ ad diſcurſu, nõnulla quidẽ nũquã a caſu ſunt, vt domus, aut ſtatua, neq; ex neceſſitate, ſed alicuius gratia, quædã vero & a fortuna, vt ſanitas & ſanus: maximè autem in quibuſcunq; cõtingit & ſic, & aliter quando nõ a fortuna generatio fit, quare finis, qđ eſt bonũ, gratia alicuius, & ſit, aut 10

natura,

natura, aut arte, a fortuna vero nihil gratia alicuius fit.

11 Eadem autem cauſa eſt ijs, quæ fiunt & factis, & futuris, quę eſt & ijs quæ ſunt, medium.n. eſt cauſa præterquam quod ijs, quidem quę ſunt, quę eſt ijs vero, quę fiunt, quę fit, factis aũt facta, & futuris futura, vt propter quid factus fuit defectus? quoniã facta fuit terrę in medio, fit autem quoniã fit, erit vero quoniam erit in medio; eſt autem, quoniã eſt. Quid eſt cryſtallus? accipiatur vtiq; quod eſt aqua cõgelata. aqua in quo C. congelatum in quo A. cauſa media in quo B. defectus calidi omnino, ineſt itaq; B. ipſi C. huic autem cõgelatum eſſe, quod eſt in quo A. fit autem cryſtallus, cum fit B. factum eſt autem facto, erit autem futuro, ſic igitur & cauſa, & cuius cauſa ſimul fiũt, quando fiunt, & ſunt quãdo ſunt, & in eo quod factum fuit, & in futuro conſimiliter.

1 Quonam autem ſcire opinamur, &c.

Primũ Theoremata.

TRia Theoremata in hoc capite conſtituit, quorum primum eſt, per quatuor cauſarum genera licet monſtrare.

Primo aũt explicat ſingulas, ſunt enim formalis, materialis, efficiens, & finalis, formalem vocat quod quid, quæ ipſa eſt eſſentiæ præcipua pars, materialem vero qua poſita neceſſe eſt aliquid eſſe quamuis autem hoc poſſit dici de alijs cauſis, tamen in Phyſica proxima cauſa neceſſitatis qua talis eſt effectus, eſt materia, vt alias declarabitur efficiens eſt quæ mouet primo, & a quo primo incipit operatio, finalis eſt cuius gratia res fit. hæc ſunt quatuor cauſarum genera per quæ demonſtrare licet.

At quia nihil ſequitur neceſſario ex vno ſolo, niſi ſecundum diſpoſitionem ſyllogiſticam diſponatur, in qua medium bis ſumere idem oportet, quoties per cauſas haſce aliquid demonſtrandum fuerit, debet medium bis repeti, quod in ſyllogiſtica argumentatione fiet, alias per cauſam non demonſtrabimus neceſſario.

Manifeſtum eſt autẽ & ſic, &c. 2

Exempla cauſarum tradit, atq; ab ipſa materia incipit exemplum eſt huiuſmodi, ſi quis velit demõſtrare angulum trianguli ſupra ſemicirculum deſcripſi eſſe rectum ſumatq; pro medio quia eſt medietas duorum rectorum, per materiam monſtrabit, nam medietas & partes habent rationem materiæ fiet igitur ſic demonſtratio omnis angulus qui eſt mediatas duorum rectorum vel æquiualentium duobus rectis, eſt rectus, omnis angulus in circumferentia trianguli ſupra ſemicirculum deſcripti, eſt medietas rectorum duorum, aut æquiualentium duobus rectis. ergo talis angulus eſt rectus. Vide Euclid. lib 3. Theorem. tertio hic nota non eſſe propriè materiam in geõmetricis, ſed eſt materia intelligibilis, & materia metaphyſica, quale ſunt partes reſpectu totius.

Hoc autem idem eſt ei, &c. 3

Quantum poſſum conijcere, ſenſus huius loci eſt, vt velit per idem medium concludi quid, & formam rei per quam monſtratur res, cum non ſit aliud res ipſa: ac propterea non ponit exemplum cauſæ formalis, quia potius ipſa cum re monſtratur quam demonſtret rem. literam attende, cum dixiſſet per illud medium concludi illum angulum eſſe rectum, dicit rectum, & ipſius quod quid idem eſſe, cum definitio & nomen idem ſignificet, cauſa autẽ recti aſſignata, ipſa etiam erit cauſa ipſius, quod quid Poteſt etiam ſic exponi, quod tale medium eſt quod quid rei, nam hoc ſignificat illa definitio, medietas duorum rectorum, nimirum ipſum rectum talis autem definitio ſumpta eſt pro medio, vt patet in demonſtratione poſita.

Hoc

4 Hoc autem propter quid Medorum bellum, &c.

Ponit exemplum in efficienti cauſa, vt quare Athenienſes bello vexãtur a Medis quia ipſi Athenienſes primo iniuſti fuerũt & inuaſerunt cum Eretrijs, ipſorum Medorum amicos, nempe Sardes fiet igitur ſyllogiſmus, qui primo Medos inuadunt bello, a Medis bello vexantur, Athenieſes primo Medos inuadunt, ergo Athenienſes a Medis bello vexantur, hæc demonſtratio eſt cauſa efficienti.

5 Quorumcunq; vero cauſa, &c.

Exempla cauſæ finales aſſignat duo, alterum eſſe ſanare, eſt finis deambulationis ſic qui vult ſanari deambulat, qui male habet vult ſanari, ergo qui male habet deambulat. Alterum eſt, domus finis eſt ſupellectilia conſeruari, ſi ſupellectilia conſeruari debent, oportet domos eſſe, ſed ſupellectilia conſeruari debent, ergo oportet domos eſſe Statim explicat duos modos quibus cauſa finalis notatur, nempe propter quid deambulemus, & cuius gratia deambulemus, vtrumque enim finem petit.

6 Sit ambulare poſt cęnam &c.

Ingenioſe vult Ariſt. oſtendere efficientem, & finalem cauſam adinuicem ſe demonſtrare ac exemplum de efficiente ponit, ſumit .n. pro maiori extremo ſanum, pro minori deambulare, pro medio cibos non manere in ore ventriculi hoc eſt digeſtos eſſe, & facit rationem per tale mediũ, quod eſt efficiens ſanitatis, ſic, cibos digerere ſanum eſt, deambulare facit cibos digeri, ergo deambulare ſanum eſt, hæc demonſtratio eſt ab efficienti.

Statim dubitat, nonne ſanum eſſe eſt cã finalis, vt qui deambulet cibos digerat, & eius ratio? reſpondet ita eſſe, & ſi terminos conuertas, maius extremum in medium fiet demonſtratio a fine, vt ſi probetur deambulans cibos digerere propter ſanitatẽ. literæ textus per iſta facile intelligetur.

7 Generationes autem ècontrario &c.

Oſtendit in generatione cauſam efficiẽtem & finalem aliter ſe habere, nam cauſa efficiens fit primum, & habet eſſe quam effectus probandus, at in finali ipſum extremum C nempe deambulare, fit primum & finis, nempe ſanitas, vltimo habet eſſe, ſenſus eſt, efficiens primo fit ante effectum, at finis eſt vltimo productus, nam prius eſt deambulare & cibos digeri, quam ſit ſanitas, quamuis ſanitas & finis ſit primus in intentione.

Contingit autem idem & gratia. &c. 8

Hoc eſt ſecundum Theorema. poteſt idem effectus prouenire duplici ex cauſa, & finali, & materiali, non ſolum quantum ad eſſe, ſed etiam quantum ad fieri. ponit duo exempla, vtraq; ſecundum opinionem aliorum, alterum huius effectus nimirum lumen diffundi per lanternæ pellem eſt cã finalis ne offendamus pedes, cauſa vero materialis eſt quia lumen eſt corpus partibilius in minutiores partes quam ſint foramina prioris illius pellis, ſic n. cenſebant aliqui lumen per pellem transfundi, at poſſumus aliud exemplũ ponere ex Themiſt. dentes n. anteriores ſunt acuti, propterea quod ſunt ad ſcindendum tanquam propter finem, ſimiliter quia ſunt ex materia ſubtiliori, quã ex ea, ex qua ſunt maiores molares obtuſi ad conterendum cibum.

Secundũ theorema.

Alterum exemplum ponit, ſonus tonitrui fit extinctione ignis in nube, neceſſario n. ignis, extinctus in aqua fixit .i. ſonitum facit, finis autem tonitrui ſecundum Pythagoram eſt, vt paueant qui ſunt in inferno, fit ergo vnus effectus ex pluribus cauſis.

Plurima autem huiuſmodi ſunt, &c. 9

Cum idem & a fine, & ex neceſſitate id eſt materia, vt Philop. dicit fieri docuiſſet, inquit plurima eſſe huiuſmodi, præſertim quæ natura conſtant, ideſt entia naturalia dicuntur autem entia naturalia, quæ principium in ſe alicuius motus habent, qualia ſunt plantæ, animalia, elementa, & ex his mixta in quibus eſt duplex hæc cauſa & finis, & neceſſitas, ſcilicet materia.

Nota literam, illa duo verba (hæc, illa) ſunt nominatiui caſu cum natura, vt ſit ſenſus, in his quæ natura conſtant,

hæc

hæc natura eſt propter hoc, illa ex neceſſitate, ideſt eſt quædam cauſa finis, eſt etiam cauſa materia.

At quia eſt neceſſitas multiplex, diſtinguit, eſt enim quædam neceſſitas extrinſeca, quæ prouenit a cauſa efficienti, vt ſagitta emiſſa ſurſum tendit neceſſario, & alia neceſſitas intrinſeca, quæ eſt a principio interno rei: & hæc eſt ſecundum rei inclinationem & appetitum, vt cum lapis deorſum deſcendit, & ignis ſurſum aſcendit, & per talem neceſſitatem, cauſam probamus ipſius effectus, cum ſit neceſſitas per ſe.

10 Sed in his quæ ſunt ab intelligentia, &c.

Poſtquam docuit cauſas illas reperiri in naturalibus, docet non id ſemper in his eſſe quæ ab intelligentia & intellectu fiunt, .i. in artificialibus, artificialia enim quædã nec ex neceſſitate fiunt, nec a fortuna, ſed tantum propter finem, vt domus, effigies: hæc enim ſolum ſunt pro arbitrio agentis, non ex materia ipſa neceſſario proueniũt, ſed tãtum propter finem, & hinc eſt, quod non a fortuna proueniant, cum non niſi ex intentione agentis fiant.

Illud autem dicitur a fortuna prouenire, quod præter intentionem agentis particularis prouenit, vt ſi quis domo egreſſus negotiandi cauſa, & liberatus eſt a morte, nempe quia domus ruinam facit, hoc illi fortuna euenit. dico autem agentis particularis, quia illud non euenit præter intentionem agentis vniuerſalis, nempe Dei, qui omnia præſcit, & nihil ei a fortuna euenit, domus igitur & ſimilia nunquam a fortuna eueniunt, quia non ſunt niſi ex agentium intentione.

Quędam alia artificiata a fortuna eueniũt, vt ſanitas, nauigationis exitus, cuius rationem Ariſt. reddit, nempe quia ab alia cauſa prouenire poſſunt, quam ab arte, ſanitas. n. etiam a natura negatio etiam a vẽtis prouenit, cum autẽ iſta a tali cauſa præter artem eueniant, poſſunt a fortuna euenire, nempe cum accidunt pręter intentionem, non quod a fortuna ſit generatio rei, ſed cum ab illo principio pręter intentionem venit a fortuna dicitur.

In arte igitur finis eſt, qua parte ab arte res proueniunt & in hoc cum natura conuenit, vtraque enim eſt propter finem, quę enim ſunt a fortuna, non ſunt propter finem, cum nõ ſint ſecundum cauſarum particularium intentionem.

Eadem autem cauſa eſt, & in his, &c. 11

Tertium theorema eſt: in cauſis & effectibus quę ſimul ſunt eodem modo variari cauſam, quo effectus, quantum ad temporum veritatem, vt; quare eſt eclipſis? quia eſt interpoſitio, quare fuit eclipſis? quia fuit interpoſitio, quare fortuna eſt? quia futura eſt interpoſitio ponit exemplum aliud præteriti, quare glacies eſt? reducas ad complexum, ſumpta ſignificatione nominis, vt ſupra diximus, & nota hunc locum. reduces ſic, quare aqua eſt congelata? quia eſt exhalata, puta qua partes calidę prorſus euaporatę ſunt, & calor receſſit, & hoc idẽ poteſt variari ſecundum quamlibet temporis differentiam.

CAPVT XIII.

IN ijs verò quæ non ſimul ſunt an ne ſunt in continuo tẽpore? quemadmodũ videtur nobis alias aliarum cauſas eſſe; ipſius quidem facti factam alteram, & futuri alteram futuram, & ipſius fieri, ſi quid prius factum fuit. 1

Eſt vtique a poſterius facto ſyllogiſmus, principium autem & horum ipſa facta, quare & in ijs quæ fiunt conſimiliter: a priori verò non eſt, vt quoniam hoc factũ fuit, quia hoc poſterius factum fuit, & in futurum conſimiliter; neque enim indefiniti, neque definiti erit temporis. quare quoniã hoc verum eſt dicere factum fuiſſe, hoc autem eſt verum dicere factum fuiſſe, poſterius, in interme- 2

dio

dio namq; falſum erit dicere hoc iam altero facto. Eadem autem ratio & in futuro.

3 Neq; qm̄ hoc factum fuit, hoc erit: medium.n. congenitũ oportet eſſe, factorum factum, & futurorum futurum, eorum quæ fiunt quod fit, etenim ens: id vero quod fuit, & id quod erit non contingit eſſe congenitum. Amplius neque indefinitum cõtingit eſſe tempus intermedium, neq; definitum, falſum.n.erit dicere in intermedio.

4 Conſiderãdum autem quid eſt ipſum continuũ, vt poſt ipſum factum eſſe, ipſum fieri ſit in rebus, an manifeſtum eſt, quod nõ eſt cõtiguum facto, quod ſit, neq;.n.fa-
5 ctũ facto: termini nãq; ſunt & indiuidui. quemadmodũ igitur neq; puncta ſunt ſibiinuicẽ contigua, neq; facta, ambo.n.indiuidua ſunt neq; vtiq; quod fit facto ꝑp idem, nam quod fit, diuiſibile eſt, factũ aũt indiuiſibile: quemadmodum igitur linea ad punctum ſe habet, ita quod fit ad factum: inſunt.n.infinita facta in eo quod fit: magis autem manifeſtè in vniuerſalibus de motu oportet dici de his.

Quinto Phyſi.c. de conti nuo & cõtiguo & alibi.

6 De eo igitur quod eſt, quomodo, cũ generatio conſequenter ſit. ſe habet medium, quod eſt cauſa; in tãtum acceptum ſit; neceſſe eſt enim & in his medium & primũ immediata eſſe, vt A.factum fuit, quoniam C.factum fuit, poſterius autem C factum fuit: prius autem A. principium autem G. eo quod proximus ipſius tunc eſt, quod eſt principium temporis, C. verò factum eſt, ſi D. factum eſt: cum igitur D. fit, neceſſe eſt A.factum eſſe, cauſa autẽ eſt C. cum enim D. factum eſt, neceſſe eſt C. factum eſſe, C. autẽ facto neceſſe eſt prius A.factum fuiſſe. Ita verò accipienti medium, ſtabitur alicubi in immediatum, an ſemper extra cadet propter infinitum? non enim eſt contiguum factum facto, quemadmodum dictum fuit, ſed incipere tamen neceſſe eſt a medio, & ab ipſo nunc primo. Similiter autem & in ipſo erit. ſi enim verum eſt dicere, quod erit D. neceſſe prius verũ dicere, quod A. erit, huius autem cauſa ipſum C. ſi.n. D. erit, prius ipſum C.erit, ſi vero C.erit, prius ipſum A.erit, ſimiliter autem infinita eſt ſectio & in his, non .n̄. ſunt futura contigua inter ſe. principium verò & in his immediatum accipiendum eſt.

Se habet autem ſic in operibus, 7
ſi facta eſt domus, neceſſe eſt inciſos fuiſſe lapides, & factum fuiſſe hoc.·. propter quid: quoniam neceſſe eſt fundamẽtum factum fuiſſe, ſi quidem & domus facta fuit: ſi vero fundamentum eſt prius lapides factos fuiſſe neceſſe eſt. Rurſus ſi erit domus, conſimiliter prius erunt lapides (monſtratur autem per medium ſimiliter) erit enim fundamentum prius.

Nõnulli codices non habẽt illud, propter q̃d.

In his autem quæ non ſimul ſunt, &c. 8

CVm in tertio theoremate præcedenti, de cauſis & effectibus quæ ſimul ſunt locutus eſſet, nunc de cauſis & effectibus quæ

quæ non ſimul ſunt, ſed ſucceſſione procedunt, quærit, an talia, licet ſimul non ſint, ſaltem in continuo ſint tempore, vt cum fundamenta, & muri, & domus fiūt, an ſint continuo tempore, ſicut videtur nobis cōmuniter, ita vt effectus facti ſit altera cauſa prius facta continuo tempore, & futuri futura, & eius quod fit aliqua præcedens, licet ſimul non ſint omnia.

2 **Eſt igitur a poſterius facto ſyllogiſmus, &c.**

Antequam quæſtionem determinet, ſtatuit modū demonſtrandi in ſimilibus cauſis, docens in his quæ facta ſunt procedendum a poſteriori ad prius factum, & ſimiliter in his quæ futura ſunt a poſterius futuro ad prius; ſic, facta eſt domus, ergo facta ſunt fundamenta, futura eſt domus, ergo futura ſunt fundamenta; nō licet autem a priorib procedere. ac propterea vocat ſyllogiſmum, non autem demonſtrationem.

3 **Neque enim infinito, an finito erit tempore, &c.**

Probat, quod non ſit verum dicere, quia prius eſt factum poſterius eſſe factum, nec ſignando tempus certum & finitum, nempe quia hoc eſt factum, illud tali die eſt factum, nec non ſignando tempus vllum, ſed infinite & indeterminate, neutro enim modo eſt verum dicere, quia prius factum eſt, nempe fundamenta factum eſt poſterius puta domus, quia ſumendo tale tempus intermedium, erit quidem verum dicere factum eſt prius, non autem poſterius. Idem dicendum eſt de futuro.

4 **Neque quoniam hoc factum eſt hoc erit, &c.**

Non ſolum a priori ſed poſterius non valere cōtēdit in facto vel futuro eſſe, ſed nec a facto ad futurum valere probat non enim licet dicere, quia fundamenta facta ſunt domus erit, primo quia medium, & quod per mediū probatur debent eſſe contemporanea & congenita, vt vtrūque futurū, aut vtrumq; præteritum, aut vtrumque in eſſe aut in fieri, at factum eſſe, & futurū non ſunt ſimul congenita: præterea quia ſiue ſit certū tempus, ſiue incertum in quo futuram eſſe domū dicatur, in medio tempore falſum erit dicere, quod erit, cum impediri poſſit, etſi fundamenta poſita ſint.

Speculandum ergo quid eſt continuum, &c. 5

Conatur modo reſpondere ad propoſitam quæſtionem de continuitate temporis effectus & cauſæ quę ſimul non ſunt, ac dicit quod oportet ſpeculari quid ſit continuum, erit.n manifeſtum quod factum eſſe nec cum fieri, nec cum alio factum eſſe ſit continuum, nam facta eſſe ſunt ſicut puncta in linea, fieri vero ſicut ipſa linea; vt igitur punctum non eſt continuum puncto, cum indiuiſibilia ſunt nec linea pūcto quia poſito aliquo puncto nō dabitur pars lineæ ita immediata puncto illi, quin detur alia minor verſus illud punctum, ita nec factum eſſe cum facto eſſe, nec cum fieri cōtinuum eſt at quia hoc excedebat limites logicos, remittit ſe ad libros Phyſicorum, in quibus de motu in vniuerſale tractatur.

De eo igitur quomodo cum eo, &c. 6

Oſtendit hæc ſolum dicta eſſe vt oſtendatur qūo in his quæ conſequenter, & ſucceſſiue fiunt ſit cauſa media accipienda, nā cum cauſa media debeat eſſe immediata extremo maiori, oportuit cognoſcere, qūo iſta immediata ſint, licet aliquid ex Phyloſophia miſceatur. Quo autem modo ſint immediata docet, primo repetendo principium quod ſit, hoc autem eſt vltimum factum eſſe, per hoc.n. probamus prius, vt A. eſſe, nempe fundamenta, quia C. eſt nempe quia muri facti ſunt, & muros factos, quia D. nempe domus eſt, ſemper autem vltimum dicitur principium, quia proximum eſt ipſi nunc præſenti, quod dicitur principium temporis.

Hic nota quod ſicut in linea datur principium incipiendo extrinſece, nempe a pūcto primo verſus lineam, non autem datur principium a linea verſus punctum, ita datur principium a facto eſſe incipiendo, quod nunc, verſus, antecedentia, non tamē a prioribus factis eſſe incipiendo, ac ob id principium primum debet eſſe quod vltimum eſt, ac ob hoc ad priora procedendū in prioribus autem non eſt dare primum factum eſſe, ſicut datur vltimum factum eſſe, ac ob id a poſteriori ſumendum eſt Nota.

prius

principium eadem eſt ratio in futuro, ab eo enim quod poſterius eſt, principium ſumi debet.

7 Hoc autem ſe ſic in operibus, &c.

Docet quamuis in tempore non detur iſta immediatio vnius facti eſſe cũ altero facto eſſe, vel cum fieri, tamen ea quę facta ſunt habere hanc immediationem, & in his non eſſe proceſſum in infinitum verſus priora: nam domus facta eſt, ergo lapides deciſi ſunt quia fundamenta ſunt, quod eſt medium, datur igitur immediatio in rebus, licet non in tempore. hæc pro capite ſufficiant, ſunt enim iſta philoſophica.

CAPVT XII.

1 QVoniam aũt videmus in ijs quę fiunt, circulo generatione quandã eſſe, contingit hoc eſſe, ſi quidẽ ſequantur ſe inuicẽ mediũ & extra, in his.n. ipſum conuertere eſt, monſtratũ vero eſt hoc in primis, quod conuertuntur concluſiones, quod aũt circulo hoc eſt, in operibus autem apparet ſic; madefacta terra, neceſſe eſt vaporem fieri, hoc autem facto nubem, hoc autem facto aquam, hoc autem facto, neceſſe eſt madefactam eſt terram. hoc autẽ erat, quod a principio, quare circulo circuiuit, vno enim ipſorum quocunque exiſtente, alterum eſt, & illo aliud, & hoc primum.

2 Sunt autem nonnulla quidem quæ fiunt vniuerſaliter, namq; & ſemper & in omni, aut ſic ſe habẽt aut fiunt, alia vero ſemper quidẽ, non ut plurimum autem, ut non omnis homo maſculis barbã emittit, ſed ut plurimum.

Talium itaq; neceſſe eſt & medium ut plurimum eſſe, ſi enim A. de B. uniuerſaliter prædicatur, & hoc de C. uniuerſaliter, neceſſe eſt A. de C. ſemper, & in omni prędicari, hoc.n. eſt uniuerſale & in omni & ſemper, ſed ſupponebatur ut plurimum neceſſe eſt igitur & medium ut plurimum eſſe, quod eſt, in quo B. ſunt igitur & eorum quę ut plurimum, principia immediata, quæcunque ut plurimum ita ſunt, aut fiunt.

Quoniam autem uidemus in ijs, &c. 1

Cum in his quæ ſimul non ſunt cauſis effectibus a poſteriori argumentum ſumẽdum eſſe docuiſſet, nunc docet in quibuſdam ẽt quæ non ſimul ſunt, nihil referre a poſteriori vel ſi priori incipere, hæc autem ſunt quæ mutuo & circulo quodam non in indiuiduo, ſed ſpecie generantur adinuicem; & in his concluſionis præmiſſas, & præmiſſæ conuerſim concluſiones oſtendunt, vt prius dictum eſt, nempe ſecundo Priorum, cap. 5.

Verbi gratia, ſit terra madefacta eſt, vapores erunt, ſi vapores erunt nubes, ſi nubes, pluuia, ſi pluuia, terra erit madefacta, vnde eſt circulus; & in his per vapores futuras pluuias, & per pluuias vapores etiam futuros, probare poſſumus, neutrum enim in ſpecie habet rationem veram prioris aut poſterioris.

Sunt autem quędam, quę fiunt, uniuerſaliter, &c. 2

Theorema quoddam conſtituit, tale eſſe medium oportere, quale id quod probatur, ſunt enim quædam quæ ſemper ſunt aut ſunt ſine defectu, quod triangulus habeat tres angulos, quod ſol oriatur, quod occidat quædam quæ frequenter eueniũt, licet aliquando deficiant, vt quod vir barbam habeat, quod pluuiæ ſint in hyeme. eorum igitur quæ ſemper ſunt aut fiunt, & medium debet eſſe ſemper in his vero quæ plerunque & medium etiam plerumque & probat ſecundum, nam ſi A. dicitur de S. ſemper. & B de G ſemper, & A. dicetur

de C.

de C ſemper, non ergo plerumque, vt dicebatur, vnde per principium de omni, medium ſemper non erit ipſius plerumque erit ergo quod eſt plerumque ſine medio, aut medium debet eſſe etiam plerumque, vt dictum eſt.

De compoſitione definitionis ex ſuis partibus, & quando ſunt ignotæ quo pacto venentur,
Cap. XIV.

1 QVomodo igitũ ipſum quid eſt in definitione aſſignat, & quõ demõſtratio, aut definitio eſt ipſius, aut non eſt, dictũ eſt prius. Quõ autem oportet venari, quæ in eo quod quid eſt p̃dicantur, nunc dicamus. Eorũ igitur, quæ inſunt ſemper vnicuique nonnulla extenduntur in plus, nõ tamẽ extra genus. dico aũt in plus ineſſe, quęcunque inſunt quidem vnicuiq; vniuerſaliter, at vero & alij veluti eſt impar, quod oĩ ineſt trinitati, ſed & nõ trinitati, quemadmodum ens ineſt trinitati, ſed & nõ ∴ numero: ſed & impar ineſt oĩ trinitati, & in plus ineſt, nam & quinario ineſt, ſed nõ extra genus: quinarius.n. eſt numerus nihil autem extra numerum, & impar.

∴a l. trinitati.

2 Talia itaq; accipiẽda ſunt vſque ad hoc, quouſque tot accepta fuerint primum, quorũ vnumquodque quidem in plus inerit, omnia vero non in plus ſunt: hanc .n. neceſſe eſt eſſe ſubſtantiam rei: vt trinitati ineſt omnis numerus, impar, primus vtroq; modo, & vt nõ menſuretur numero, & vt non cõponatur ex numeris; hoc igitur iã eſt trinitas, numerus impar, primus, & ita primus horum.n. vnũquodque alia quidem imparibus omnibus inſunt, vltimum vero & dualitati, omnia autem ∴ nulli.

∴a l. nulli, nõ triа.

Quoniam vero declaratũ eſt a nobis in ſuperioribus, qđ neceſſaria quidẽ ſunt, quæ in eo qđ quid eſt prędicãtur, vniuerſalia vero neceſſaria ſunt, trinitati aũt, & cuilibet alij ſic accipiuntur, in eo quod quid eſt, q̃ accipiuntur ſic, ex neceſſitate quidem eſſent utiq; trinitas hæc. quod aũt ſubſtantia ſit. ex his planũ eſt: neceſſe.n. eſt, ſi non hoc eſſet trinitatis eſſe, ut genus aliquid eſſe hoc, aut nominatum, aut innominatum: erit igitur in plus quam trinitati inexiſtens. ſupponatur.n. tale eſſe genus, ut inſit ſecundum potentiã in plus. ſi igitur nulli ineſt alij quã indiuiduis trinitatibus, hoc utiq; eſſet trinitati eſſe, ſupponatur, n. & hoc ſubſtantia uniuſcuiuſq; eſſe, quæ in indiuiduis ultima talis prædicatio; quare conſimiliter & alij cuicunque ita monſtratorum eidem eſſe erit. 3

Oportet autem, quando totum aliud negotietur quiſ, iam diuidere genus indiuidua ſpecie prima, ut numerum in trinitatẽ & dualitatem; poſtea ſic illorum definitiones tentare accipere, ut rectę lineæ de circuli, & recti triãguli, poſt hęc autem accipiẽtem quid eſt genus, ueluti utrum quãtorum, aut qualium proprias paſſiones ſpeculari per communia prima accidentia. 4

Namque iis, quę componuntur ex indiuiduis, ex definitionib. erũt 5

ſ a l. definitio, & ipſū ſimplex.

plana, eo quod principium eſt om ñiū, ∴ definitionū ipſum ſimplex & ſimplicibus ſolis p ſe inſunt accidentia, alijs vero ſecundum illa.

6 Diuiſiones aūt quæ ſunt ſecundum differētias, vtilias ſunt ad ita pertranſeundem, vt tñ monſtrāt, dictum eſt in pręcedentibus, vtiles vero eſſent ita ſolum ad ſyllogizādum ipſum quid eſt. atq; videretur vtique nihil, ſed ſtatim accipere omnia, ac ſi quiſpiam a principio acciperet abſque diuiſione.

Differt autem aliquid primū & poſterius eorum quæ prædicātur prædicari, vt dicere, animal māſuetū bipes, aut bibes animal māſuetum, ſi .n. oī eſt duobus eſt, & vnū quiddam eſt aīal manſuetum, & rurſus ex hoc & differentiā homo, aut quodcunq; eſt, qđ vnum ſit, neceſſariū eſt diuidente petere.

7 Amplius vt nihil derelinquātur in eo quod quid eſt, ita ſolum contingit, quando .n. primum acceptū ſit genus, ſit inferiorum quidē aliquam diuiſionum accipiat, nō incidet omne in hoc, vt non omne aīal aut integris, aut ſciſſis pennis eſt, ſed pennarū animal omne. huius .n. differentia hæc, prima vero differentia eſt animalis in quā omne animal incidit. ſimiliter autē & aliorum vniuſcuiuſq; & extrinſecorum, & generū eorum quæ ſub ipſo, vt auis, inquam omnis auis & piſcis, in quam oīs piſcis; ita igitur procedēti eſt ſcire, qm̄ nihil derelictum fuit, aliter autem & derelinquere neceſſarium eſt, & nō ſcire.

8 Nihil autem oportet definientem, & diuidentem omnia ſcire entia, quamuis impoſſibile dicunt eſſe aliqui, differentias ſcire, quæ ſunt ad unumquodq; non ſcientē unumquodq;, ſine autem differentijs, non eſſe unumquodque ſcire, a quo .n. non differt, idē eſſe hunc, a quo autem differt: alterum ab hoc. Primum quidem igitur hoc falſum eſt. non .n. ſecundum omnem differētiam alterum eſt: multæ enim differentię inſunt eiſdem ſpecie, ſed non ſecundum ſubſtantiam, neque per ſe.

Poſtea, quando accederit oppoſita & differētiam, & quod omne incidit hinc aut inde, & acceperit; in altero quod quærit eſſe, & hoc cognoſcat, nihil differt ſcire, aut non ſcire, in quibuſcunq; prædicā tur alijs differentiæ, manifeſtum enim eſt quoniam ſi ita procedēs uenerit in hæc quorum, non amplius eſt differentia, habebit rationem ſubſtātiæ, omne aūt incidere in diuiſionē, ſi ſint oppoſita, quorū nō eſt mediū, nō eſt petitio, neceſſe eſt .n. omne in altero ipſorum eſſe ſi quidem illius differentia erit. 9

Ad conſtruendam uero definitionē per diuiſiones, tria oportet coniecture, ut accipiantur quę prędicātur in eo quod quid eſt, & hęc ordinare quid primū, aut quid ſecundum eſt, & quod hæc oīa ſint. 10

Eſt aūt horum unum primum. per id, quod poſſumus, queādmodum ad accidēs, ſyllogizare, quod ineſt, & per genus conſtuere; ordinare aut ut oportet, erit, ſi primū acceperit, hoc aūt erit, cum acce- 11

ptum

ptum fuerit, quod omnibus ſequitur, illi autem non omnia, neceſſe eſt .n. eſſe aliquid tale: hoc tamen accepto iam in inferiorib. idẽ modus eſt, ſecundo namque aliorum primum erit, & tertium cõſequentium, ablato.n. ſuperiori, quod cõſequitur aliorum primum erit: cõſimiliter uerò & in alijs. Quod aũt omnia hęc ſint, manifeſtum eſt ex eo quod accepit: & primum ſecundum diuiſionem, quoniam omne, aut hoc animal eſt: ineſt aũt hoc, & rurſus huius totius differẽtiam, ultimi uerò non amplius eſſe differentiam, aut & ſtatim cum ultima differentia a toto non differre ſpecie hoc: manifeſtum enim quod neque plus adiacet.

12 Omnia .n. in eo quod quid eſt accepta ſunt horum, neq; deficit ullum; aut.n. genus, aut differentia utiq; eſſet, genus quidem igitur & primũ, & hoc quod cum differentijs aſſumitur; differentię uerò omnes habentur, non enim amplius ſunt poſteriora ſpecie, namq; differret utique ipſum ultimum, hoc autem dictum eſt non differre.

13 Quærere uerò oportet inſpiciẽtem ad ſimilia & indifferentia; primum quid omne idem habẽt, poſtea rurſus in alteris, quæ in eodẽ quidem genere ſunt cum illis; ſunt autem ipſis quidem eadem ſpecie, ab illis autem altera; quando autẽ in his acceptũ fuerit aliquid omnino idem, & alijs cõſimiliter in acceptis omnino cõſiderare, ſi idem, quouſq; ad unam deuenerit rationem, hæc enim erit rei definitio; ſi uerò non proceſſerit in unã, ſed in duas, aut plures, planũ quod non eſt utiq; unum aliquid quod quæritur, ſed prima.

Vt dico, ſi quid eſt magnanimitas quæreremus, conſiderandũ in quibuſdam magnanimis, quos ſcimus, quid habẽt unum omnes inquantũ tales, ut ſi Alciades magnanimus, aut Achilles, & Aiax, quid unum omnes habent? nõ tolerare iniuria affecti, ille .n. bellauit, iſte aũt iratus eſt, hic uerò interemit ſeipſum. Rurſus in alteris, ut Lyſandro, aut Socrate, ſi utiq; indifferentes ſunt & bona & mala fortuna affecti: hæc duo capiens conſidero, quid idem habent, & non impaſſibilitas circa fortunas, & non tolerantia cum iniuriantur; ſi uerò, nihil duæ utique ſpecies eſſent magnanimitatis. 14

Semper autem eſt omnis definitio uniuerſalis; non.n. alicui oculo dicit ſalubre Medicus, ſed aut omni, aut ſpecie determinans. 15

Quomodo quidem ſit quod quid eſt, &c. 8

Poſtquam quomodo quod quid eſt definiatur, & qualiter in demonſtratione oſtẽdatur, oſtenſum eſt, proponit ſe dicturum qua via definitionem venari poſſimus. definitio autem, aut eſt alicuius ſpeciei ſpecialiſſimæ, aut alicuius generis ſubalterni. incipit autem a methodo definiendæ ſpeciei, vt vult Themiſt. & Philop

Ante omnia verò diuiſionem prędicatorum eſſentialium ſtatuit: quædam, inquit, eſſentialiter prædicantur de ſpecie, ita tamen vt excedant genus illius ſpeciei, ſicut ens prædicatur de ternario, excedit tamen genus ipſius, nempe numerum, ſimiliter prædicatur quantitas, excedit tamen, quę-

dam vero eſſentialiter prædicantur, in plus tamen, ita vt excedant ſpeciem illam, non tamen genus, ſicut impar, primum, inſunt ternario in plus, quia alijs etiam numeris inſunt, non ſoli ternario, ſed non excedunt numerum, cum non niſi numeris inſint ita ſit etiam in alijs, ſpeciebus.

2 **Huiuſmodi igitur accipienda ſunt, &c.**

Diſtinctione prædicatorum eſsentiali de ſpecie propoſita methodus conſiſtit in hoc, vt circa ſpeciem definiendam tot prædicata eſſentialia ſub illo genere ſumamus, quouſque omnia ſimul iuncta ſoli illi inſint ſpeciei, licet ſingula ſeparata excedãt ſpeciem.

Verbi gratia eſt definiendus ternarius, cuius genus eſt numerus, ſumam de ternario eſſentialia omnia, nempe quod eſt impar, quod eſt primus vtrobiq; & quamuis iſta ſingula ſint communia per ſe (nam impar ineſt etiam quinario, prius vtrob q; binario) tamen totũ ſimul ſoli ternario ineſt.

Nota. Aduerte dupliciter dici numerum primum, vno modo quia ſola vnitate menſuratur & nõ numero aliquo, ſicut ternarius, quinarius, ſeptinarius, & alij, altero modo quia non componitur ex numeris, quomodo ſoli binarius, & ternarius primi dicuntur vnde vterque dicitur primus vtrobiq; id eſt quia nec menſuratur numero, nec componitur numeris ſi igitur primus, conſideretur per ſe, ineſt binario, impar per ſe, ineſt alijs, totum vero ternario ſoli, atque hæc eſt via definiendi ſpeciem, quæ magis diſeruit pro indaganda differentia, quæ difficilius cognoſcitur.

3 **Quoniam autem oſtenſum a nobis, &c.**

Probat prædictam orationem eſſe definitionem ipſius ternarii, & primo probat eſſe neceſſarium prædicatum, ſic, in quid prædicata prædicantur neceſſario, illa talia prędicantur in quid, vt notum eſt, ergo neceſſaria ſunt maior patet quia in quid prædicata vniuerſaliter prædicantur, vniuerſalia autem neceſſaria ſunt. idem dicendum in alijs omnib. a ternario, ſed quòd ſit ſubſtantia & definitio probatur, illa oratio prędicatur in quid de ternario, ergo vel eſt genus vel definitio, non genus, quia competeret alijs a ternario, genus enim ſuperius eſt, ergo eſt definitio, cum definitio ſit oratio quæ in quid, & ſoli ineſt Dices quomodo illæ differentię prædicantur in quid reſpondet Philop differentia per ſe in quale quid prædicari, at in definitione ſimul cum ipſo genere prædicatur in quid, definitio, enim in quid prædicatur.

Hic eſt vna difficultas notãda, an vnius ſpeciei ſpecialiſſimæ vna ſit vltima differentia conuertibilis cum ſpecie eadem Sanctus Thomas hoc opuſculo lect 13. reſpõdet, quamlibet ſpeciem ſpecialiſſimam habere vnicam vltimam differentiam conuertibilem cum ipſa, at quia tales differentię ſunt ignotę, circumſcribimus illam per varia accidentia communia ſimul iniuncta, quę dicuntur eſſentialia, quia formam rei eſſentialem circumſcribunt, non autem circumſcribimus per accidentia propria, quia per talem definitionem oportet demonſtrare ipſa propria de ſpecie. — Q. an ſit vltima differentia ſimplex ſpecierũ ſpecialiſſimarũ. 1 opin. D. Th.

Ratio Sancti Thomæ eſt, quia cum differentia ſumatur a forma, ſit autem vnica forma vltima in ſpecie, erit etiam & differentia vltima hoc idem Alber. tract de differentia c 5 & in præſenti capite, & videtur hoc idem docere Ariſt. 7 Metaphyſicæ capite duodecimo, tex 43 vbi differentias vltimas cum ſpecie cõuerti docet, & primo de partibus animal. capite primo, eſſe ſpecies, inquit, quæ vnica indigent differentia. Simplicius capite tertio antepræd. docet Porphyrium differentias, vt in plurimum definiſſe hę autem communes ſunt: vbi inſinuat non deeſſe vltimas differentias at Porphyrius differentiam vltimam ſpecificam nullam videtur facere, ſed ſolum illud aggregatum ex multis communibus, quem alij quoque ſequuntur. — Ratio D. Th. — 2. Ratio Porphy.

Pro hac opinione eſſe videtur, quod poteſt fieri vt omnes gradus qui ſunt alicuius formæ rei, inueniantur ſorſum in varijs rebus, licet ſimul iuncti non niſi in illa re. & profecto hoc in homine conſtat nam forma ipſi eſt principium vitæ, quem gradum in formis plantarum inuenimus, eſt etiam principium ſentiendi, qui gradus eſt in brutis, eſt etiam principium intelligendi, — 1. Ratio

telligendi, qui gradus eſt in Angelis; a ſimul intelligendo, non eſt niſi in homine. nam ſi tu dicas, intelligere homini eſſe cũ diſcurſu, ac ob id non inueniri in angelis, dicent hi, nihil aliud eſſe intelligere cum diſcurſu, quam intelligere coniunctum ſenſitiuo, vnde qui dicit rationale, dicit duo, nempe intellectiuum cum ſenſitiuo, vnde iuxta iſtorum ſententiam iſta erat exacta hominis definitio, ſubſtantia intellectiua ſenſitiua.

Et quamuis hæc opinio non careat probabilitate, tamen non eſt negandum poſſe eſſe differentias vltimas ſimplices vltimarum ſpecierum, cum poſſunt multis ineſſe ſimplices gradus formæ ſolis ſpeciebus competentes, quamuis hoc forte non ſit demonſtrabile, eſt tamẽ probabilius quam contrarium.

4 Congruum autem eſt cum totam, &c.

Alteram conſtituit methodum pro genere ſubalterno definiendo, generaliſſima enim non habent definitionem, methodus autem conſiſtit in tribus; primum eſt, vt tali genere propoſito fiat eius diuiſio in ſuas vltimas ſpecies. Secundum, vt ſingulę definiantur, & ſumatur id quod in eius inuentum fuerit cõmune, hoc enim erit differentia illius tertium, vt prędicamentum illius inquiratur, in quo ipſius eſt genus, hoc aũt fiet conſiderando proprietas ipſorum prædicamentorum, quæ in ſingulis prædicamentis ſuperius expoſitæ ſunt, & ſic perfectum habemus definitionem.

Verbi gratia, volo definire lineam, diuiduam eam in ſuis ſpecies, rectam, & circularem; poſtea ſingulas definiam, recta eſt longitudo ſine latitudine, cuius mediũ non exit ab extremis. circularis eſt longitudo ſine latitudine, cuius medio ineſt pũctum, a quo lineæ omnes ductæ vſque ad ipſam ſunt æquales. ſumam ab vtraque illud commune, nempe longitudinem ſine latitudine, poſtea per proprietates quantitatis comperiam lineam eſſe quantitatem, & continuam, quia ſecundum eam eſt æquale vnum alteri, & eius partes terminum habent communem; dicam igitur, linea eſt quantitas continua, longa ſine latitudine. atque hæc methodus eſt pro genere.

Compoſitis.n. exathomis, &c. 5

Vult Ariſtot. oſtendere merito ad methodum definitionis generis vtendum eſſe definitionibus ſpecierum, nam cum genera non ſint niſi ex ſpeciebus collecta, merito per ea quæ ſpeciebus inſunt ad genus aſcendimus. cum in ſpeciebus primo inueniantur & cognoſcantur.

Litera autem ſic eſt exponenda, ſecundum Themiſt. & Philop. quamuis aliter S. Thom. exponat conuenientia compoſitis ex athomis, i. quæ inſunt generibus, quæ ex vltimis, & indiuiſibilibus ſpeciebus cõponuntur, ex ipſarum ſpecierum definitione erunt manifeſta, propterea quod omnium principium eſt definitio, & quod ſimplex, ideſt generum & vniuerſalium definitio ſimplicis ſpeciei principium, & quæ inſunt ſimplicibus ſpeciebus, per ſe illis cõpetere cognoſcuntur, alijs vero, nempe generibus non niſi per ſpecies ineſſe illa percipiuntur.

Sed diuiſiones, quæ ſunt ſecundum differentiam, &c. 6

Philopon dicit duas vtilitates ex diuiſione ad has methodos definiendi proponi, præmittit tamen non demonſtrari definitionem per diuiſionem, vt dictum eſt prius.

Prior vtilitas eſt ad ordinem inter partes definitionis, refert enim multum dicere, homo eſt animal manſuetum bipes, vel bipes manſuetum.

Cuius rationem dat, nã ſemper partes præcedentes faciunt vnum genus, quod per bipes contrahitur, propterea multum refert vnam partem, aut alteram præponere, quamuis vt dicit Ariſt. hoc non demonſtretur ex diuiſione, ſed accipiatur, tamen vtilis eſt ad hoc diuiſio, nam ſi recta ſit partes ipſius priores præponi debent, poſteriores vero poſtponi.

Amplius nihil derelinquendã, &c. 7

Altera vtilitas diuiſionis eſt, vt nihil relinquatur in definitione, relinquatur aũtem, cum prætermittitur differentia proxime diuidens genus. ſignum autem cognoſcen-

gnoſcendi quando differentiæ nō ſint generi adæquatæ hoc eſt, cum enim ipſæ differentiæ nō adæquant ipſum genus vniuerſaliter ſumptum, non ſunt proximæ, vt habere ſciſſas pennas, & habere non ſciſſas, ſicut habent veſpæ, muſcæ, & veſpertiliones, non ſunt differentiæ proximæ animalis, cum non omne animal habeat pennas ſciſſas, aut non ſciſſas, hæc enim differentiæ auis ſunt, atque hoc ſignum eſt pro cognoſcēdis proximis differentijs generi alicuius, & aliorum generum, quæ extra illud ſunt, nempe ſuperiorum, & eorum quę ſub illo ſunt, atque ex hoc colligitur prædicta vtilitas ad definitiones.

8 Nihil tamen oportet definientem, &c.

Excludit errorem quēdam, quem Themiſt. & Philop. tribuunt Pſeuſippo nepoti Platonis, hic enim dicebat non poſſe cognoſci differentiam alicuius, niſi cognoſcantur omnia a quibus differt, ſine differentia vero non cognoſci quicquam, nam a quo non differt eſt idem cum eo, a quo vero differt, eſt aliud ab eo, ſi igitur non cognoſcitur res ſine differentia, nec differentia niſi alijs omnibus cognitis, non cōtingit diffinire, aut diuidere niſi omnibus cognitis.

Hoc reijcit Ariſt ac primo illud fundamentum refutat, nempe quod differt ab alio alterum eſt ab eo, hoc docet eſſe falſum, nam indiuidua vnius ſpeciei differūt ab inuicem, non tamen vnum dicitur alterum, ideſt diuerſum in ſubſtantia ab alio cum non omnis differentia ſit eſſentialis ex quo fit vt ad cognoſcendum quid res ſit, non ſit opus omnia cognoſcere, cum ſaltem indiuidua illius ſpeciei non ſit opus cognita habere.

9 Poſtea cum accipiantur omnia, &c.

Reſpondet modo non opus eſſe cognoſcere omnia in particulari, a quibus res differt, ſed ſi genus diuidatur per duas differētias, in quibus non ſit medium, aut per plures, & diffinitum accipiatur in vna, ſatis erit, vt cognoſcatur differre ab omnibus alijs, quibus ineſt oppoſita differentia licet non cognoſcantur illa omnia in particulari, vt ſatis eſt ſcire omne animal eſſe aut rationale, aut irrationale, & hominem eſſe rationalē, vt cognoſcatur ab alijs omnibus animalibus differre, quamuis in particulari non cognoſcantur, ſed vniuerſaliter nempe eſſe irrationalia.

Quod ſi dicas, vnde ſciam omne animal eſſe rationale, aut irrationale? forſam erit aliud. reſpondet Ariſt non poſſe eſſe aliud quia differentiæ ſunt immediate oppoſitæ ob id non petitur principium, quando nulla alia ſtatuitur, quod ſit per huiuſmodi diuiſiones procedamus, nō oportebit omnia in particulari cognoſcere, ſed tantum rem definiendam eſſe ſub oppoſitis differentijs.

Ad probandum autem terminū per diuiſiones, &c. 10

Poteſt methodos definiēdi traditas, vult docere diuiſionem eſſe vtilem ad definitionem probandam, non quidem demonſtratiue, vt dictum eſt, ſed alio probationis genere. ad hoc autem oportet tria in diuiſione obſeruare, primum eſt, vt non accipiantur in diuiſione niſi tantum eſſentialia, & non accidentia aliqua alterum, vt ordinate accipiantur talia prædicata, vt primum ſit loco primo, ſecundum loco ſecundo. & ſic conſequenter tertium, vt ſumantur omnia membra diuiſionis vſque ad vltimam ſpeciem, vel vſque ad illud quod definiri debet.

Et autem vnum horum, &c. 11

Oſtendit modum quo iſta in diuiſione obſeruari poſſunt, primum quidem obſeruabitur examinando talia prædicata per problemata generi, ſicut examinatur accidens per ſua problemata, ideſt per præcepta quæ dantur ad determinanda problemata accidentis vel generis.

Obſeruabitur ſecundum, ſi primum prædicatum fuerit primo loco, illud autem eſt primum, quod ſequitur omnia alia, non tamen omnia alia ſequuntur & inferūtur ex ipſo, vt viuens eſt primum quam animal, nam omne animal eſt viuens, non ècontra omne viuens animal, & idem obſeruabitur in ſequētibus nā ſemper reſpectu ſequentium antecedentia dicuntur prima, & eodem modo ſunt examinanda.

Obſer-

Obſeruabitur vero tertium duplici ſigno primo ne intermedia prętermittantur, ſumendo differentias adęquatas, quod cognoſcitur, quando genus vniuerſaliter nō continetur ſub illis, nam cum adæquatæ ſunt, exacte diuidunt genus vniuerſaliter ſumptum vt diximus paulo ſuperius in hoc capite, ſecundo, vt diuiſio procedat vſque ad vltimum, quod cognoſcetur quando iam amplius ſub illo toto nō poſſumus differentiā ſumere, vel ſi ſumamus, eſt idē cum ipſo toto, vnde quando peruentum eſt ad hominem, ſcimus abſolutam eſſe diuiſionem, quia ſub hominem non licet differentiam ſumere, vel ſi differentia ſit, puta rationale, eſt conuertibilis & idem cum homine, diuiſiua vero differentia debet eſſe inferior.

12 Omnia cum in eo, quod quid eſt, &c.

Probat modo per talem diuiſionem recte colligi & probari definitionem, nā omnia prædicata iſta ſunt eſſentialia, non ergo eſt quid ſuperfluum, ſimiliter, nihil erit diminutum, nam non deeſt genus, cum acceptum ſit primum genus, non deeſt differentia, quia oīa intermedia vſque ad vltima accepta ſunt, erit ergo bona per talem diuiſionem accepta definitio.

13 Quærere autem oportet intendentem, &c.

Intētio Ariſt.

Non conuenit inter omnes expoſitores quid Ariſt. hic intendat. Sanctus Thomas enim vult, vt hic tradatur alia methodus definiendi ſpeciem per reſolutionem, Albert. vero & Aegid. vt tradatur hic methodus definiendæ paſſionis ipſius ſpeciei, at potius mihi videtur dicendum cum Themiſt. & Philo. quod Ariſt. doceat modum ſeparandi æquiuocum a genere, quia ſæpe accipit, vt videantur genera, quæ tamen ſunt æquiuoca, traditur autem hic via hoc dignoſcendi.

Via autem hæc cōſiſtit in his primo vt illius propoſiti generis ſumamus illa ſingularia quæ cenſentur vnius ſpeciei, & cōſideremus ea in quibus ſunt ſimilia & indifferentia. ſecundo, vt ſumamus alia ſingularia, quæ cenſentur vnius eſſe ſpeciei inter ſe, diuerſa tamen a priori ſub illo genere, & pari ratione conſideremus ſimilia in his indifferentia, tertio, vt vtraque comparemus, & videamus, an in aliquo cō muni conueniat in illis ſimilitudinibus reperto, ſi enim hoc eſt erit huius communis definitio, vero ratio non eſt una communis eſt æquiuocum tale propoſitum, & non eſt definiendi.

Verbi gratia, volo definire animal, diuidam in ſingularia hominis, & quæram an habent, aliquid commune, quod dicuntur animal, & inueniam eſſe ſenſibilia rationalia. poſtea ſummam indiuidua leonis, & inueniam eſſe ſenſibilia rudibilia, quod ſi vtraque comparem, commune inueniam nempe ſenſibile, ob id igitur animal vniuocum & genus erit.

Vt dico, quid eſt magnanimitas, &c. 14

Exemplum proponit Ariſt. ſi velis quid ſit magnanimitas definire, prius conſidera eos qui magnanimi dicuntur vnius ſpeciei magnanimitatis, vt Achilem, Aiacem Alcibiadem, hi magnanimi dicuntur quia voluerunt pati iniuriam, Aiax enim occidit ſed propterea quod arma Achillis fuerunt ſibi denegata, Achilles vero abſtinuit ſe a bello propter Briſeidem raptam ab Agamemone, Alcibiades pugnauit contra ſuos quia propter accuſationem a bello fuit reuocatus omnes hi cōueniunt in hoc, quod vindictam ſumebant illatæ iniurię

Poſtea conſidera alios magnanimos alterius ſpeciei, ſcilicet Socratem, & Lyſandrum, hi enim magnanimi dicti ſunt, quia æquo animo ſe habent, tam in aduerſis, quam in proſperis.

Si vero fiat comparatio inter has magnanimitates, nihil inuenietur commune, vt volunt Gręci, propterea non erit vnica magnanimitatis definitio Sāctus Thomas vult, quod ſit aliquid commune, nempe quod omnes ſe dignos magnis exiſtimabant, ac inde procedebat vel vindicare iniuriam, vel nihil facere, & vtraque expoſitio conuenit textui.

Semper eſt enim omnis definitio vniuerſalis, &c. 15

Ne quis cum ſingula conſiderata ſint ea definiri exiſtimaret, docet definitiones

non eſſe ſingularium, ſed vniuerſalium ſolum & communium, vt Medicus non conſiderat ſanitatem huius vel illius oculi, ſed in communi, nempe oculi in vniuerſali, aut in ſpecie, puta oculi colerici, ſanguinei, vel alterius, itaque definit.

Nota. Aduerte Medicum habere ſpeculationẽ & praxim, quantũ ad ſpeculationem reſpicit vniuerſale, quantum ad praxim, & operationem reſpicit ſingulare. Sunt aũt in ſingulari tria conſideranda, & natura illius, & ſingularitas, & in totum ſimul ſuppoſitum, ita eſt principiũ quo, actionis vel paſſionis, quia per quã fit actio vel paſſio ſingularitas eſt cõditio neceſſaria actioni, vel paſſioni, quia nõ eſt actio phyſica, quę nõ fit in ſingulari, ſimiliter paſſio, dico phyſicã quia intellectus operatio fertur in vniuerſale, ac totum ſuppoſitum eſt, quod agit vel patitur, agere n. vel ſuppoſitum eſt.

CAPVT XV.

FAcilius aũt eſt ſingulare definire, quã vniuerſale. quapropter oportet ſingularibus ad vniuerſalia trãſire: ęquiuocationes etenim latent magis in vniuerſalibus quã indifferentibus. Quemadmodũ aũt in demonſtrationibus oportet eſſe ipſum ſyllogizatum fuiſſe, ita & in definitionibus manifeſtũ eſt, hoc autẽ erit, ſi per ea quæ ſingulariter dicũtur, ſit in vnoquoq; genere definire ſeorſum, vt ſimile non omne, ſed quod in coloribus, & figuris: & acutum quod in voce & ita in cõe progredi obſeruantẽ, ne æquiuocatio incidat. Si vero neq; diſputare oportet translationibus, planum quod neque definire, neque translationibus, neque quæcunq; dicuntur translationibus diſputare. n. neceſſe erit in trãſlationibus. Facile autem eſt magis definire ſingularia, &c.

Ex præcedenti doctrina infert vnum facilius eſſe definire ſingularia, id eſt minus vniuerſalia, quam communia, vnde oportet ex definitione inferiorum aſcendere ad ſuperiora. Intẽtio Ariſt.

Probat primo, quia æquiuocatio impedit definitiones; hæc autem eſt frequentior in vniuerſaliori, propter amplitudinem eorum, quã in minus vniuerſalibus quæ non habent ſimilitudinem, cum æquiuocis.

Probat ſecundo ſicut demonſtratio debet ſyllogizare, ita definitio declarare, ſed clarior eſt definitio quæ incipit a particularibus, vt ſi velis definire ſimile, acutũ, quæ cõia multis ſunt, melius erit, vnum quodque per ſe definire nempe ſimile in coloribus, ſimile in figuris, ſimiliter acutũ in voce, acutũ in ſono, & ſic paulatim procedere attendendo, ne æquiuocum definiamus.

Ex quo reijcit modo definiendi metaphoricum, qui obſcurus eſt vt enim non eſt diſputandum per metaphoras, ita nec definiendum eſt enim definitiones eſſent. eſſent etiam diſputationes.

Hic attende, quod hic non intendit docere ſpeciem prius definiri quã genus, ſed a toto genere loquendo facilius eſt & ſecurius definire particularia, quam communia, de quibus non conſtat eſſe genus hoc non prohibet quin incipientes a genere, ipſum prius definiamus. Notã

Quo pacto problemata habeantur tum diuiſione, tum etiam proportione. Cap. XVI.

AD hoc aũt quod habeamus pblemata, eligere oportet & deciſione, & diuiſione ita verò eligere ſupponẽte genus cõe omniũ vt ſi aĩalia eſſent, q̃ ſpeculata ſunt. qualia oĩ animali inſunt: his autem acceptis rurſus reliquorum primo, qualia omne ſequãtur: vt ſi hoc eſt auis, qualia omne ſequantur auem, & ita ſemper proxima; planum .n. quod habebimus iam dicere, propter quid inſunt conſe- [a]

quentia ijs, quæ ſunt ſub communi, ut propter quid homini aut equo inſũt. ſit aũt animal, in quo A. B. uero conſequentia omne aĩmal: in quibus autem C. D. E. aliqua animalia: planum igitur propter quid B. ineſt ipſi D. namque per A. con ſimiliter autem & alijs. Et ſemper in alijs eadem eſt ratio, nunc quidem igitur ſecundum tradita communia nomina dicimus.

2 Oportet autem nõ ſolum in his conſiderare, ſed & ſi aliud quid uiſum fuerit inexiſtens commune excipiẽtem, poſtea quæ hoc ſequitur, & qualia hoc ſequuntur, ut cornua habentia habere erinaceum, & non utrinque dẽtata eſſe, rurſus cornua hẽre, quę ſequitur, planũ.n. propter quid illis inerij, quod dictum eſt, propter enim cornua habere inerit.

3 Amplius autẽ alius modus eſt, ſecundum proportionale eligere: unum enim accipere non eſt idem, quod oportet uocare ſępium, & ſpinam, & os, erunt autem conſequentia & his tanquam una quadam natura tali exiſtente.

4 Eadem uero problemata ſunt, hæc quidem eo quod idẽ medium habent, ut quoniam omnia a contra reſiſtentia. horum autem quædam genere eadem ſunt, quæcunq; habent differentias eo quod aliorum, aut aliter sũt. ut propter quid reſonat? aut propter quid apparet? & propter quid iris? omnia enim hæc idem problemata ſunt genere, omnia enim ſunt refractio, ſed ſpecie altera. Aliqua uero eo quod medium ſub altero mediũ eſt, differunt problemata, ut propter quid Nilus decreſcẽte mẽſe magis fluit? quoniam hybernior decreſcẽs eſt, & propter quid hybernior decreſcens eſt? quoniã Luna deficit, hæc enim ita ſe habent inter ſe.

Antiperiſtaſis præcedicitur hoc eſt contrarij ſtatus.

Vt habeamus propoſita eligere, oportet, &c. 1

Hoc capite oſtendit diuiſionem & deciſionem, nempe conſiderationem communis & vniuerſalis abſtracti a particularibus, conducere ad determinanda & multiplicanda problemata, & ponit tria theoremata circa hoc quorum primum eſt, vt ſeparatim conſideremus vniuerſalia & cõmune poterimus illa omnia de particularibus probare & demonſtrare.

Intentio Ariſtot.

Perith

Vt ſumamus animal, & quæ ei inſunt ſecundum in ſe conſideremus, nempe ſomnum, vigiliam, ſenſum, motum localem, & alia poſtea de ſingulis animalibus eadẽ per animal medium demonſtrabimus, & ſic faciẽdũ eſt in quolibet alio vniuerſali vnde fit abſtractio & deciſio illius cõmunis & conſiderantur quæ ei inſunt, poſtea fit deciſio, vt eadem de inferioribus demonſtremus.

Oportet autem non ſolum in his conſiderare, &c. 2

Sec. Theor.

Secundum Theorema eſt, non ſolũ oportere ſeligere iſta communia, quæ nomina habent poſita, ſed quæcunque alia communia etiam ſi nominata non ſint, & conſiderare ea quæ eis inſunt, poſtea de illorum inferioribus demonſtrare.

Vt conſiderare hoc cõe, nẽpe habere cornua, & quid ſequatur ex hoc nempe non habere dẽtes ſuperiores, & habere multos ventres, nam animalia quę cornua habent, materiã dentiũ ſuperiorũ in cornua conuertunt, & ob id multos habent ventres, vt cibos poſtea ruminare poſſint; & ab vno in aliũ ventriem transferre, nam cum dentes non habeant, nõ ita facile poſſunt cibos contererc.

Per cornigerum igitur illa de animalib. habentib. cornua in particulari demonſtrabantur. Temiſt. per hoc cõmune intelligit genus innominatum, Alber. ver paſſionem aliquam cõmunem, etiam ſi non ſit genus,

3 Amplius alius modus eſt, &c.

Theorema.

Tertium theorema eſt, vt non ſolum commune vniuocum ſumamus; ſed etiam analogum, cum ea quæ probanda ſunt analoga etiam ſunt, vt ſeipſum, ſpina, & os nihil habent commune vniuocam, ſed analogum, vt enim ſe habet os in terreſtribus, ita ſpina in aquatilibus, & ſeipſum in quodam piſce qui ſepia dicitur, tale proportionale eſt ſumendum, & quæ communiter inſunt inueſtiganda, poſterius enim per tale commune de ſingulis illa probantur.

4 Eadem autem propoſita, &c.

Merito cum multa problemata vnico medio docuerit determinari, oſtendit illa omnia dici eadem problemata, quæ vnico medo determinantur, ſicut omnes quæſtiones quæ per antiperiſtaſim probantur eædem dicuntur, vt quare fontes ſubterranei ſint frigidi in æſtate, calidi in hieme; quare lucernæ viuaciores ſint vigente frigore; quare fiant grandes in autumno; & ſimilia problemata dicuntur eadem, quia eadem eſt cauſa nempe antiperiſtaſim, ideſt obiecto contrarij.

Si medium fuerit idem ſpē, erunt problemata eadē ſpē. ſi genere ſimiliter & problemata, vt quare ſic appareat iris; quare fiat imago in ſpeculo, quare echo in aere; oīum horum idem eſt medium genere, ſ. repercuſſio licet diuerſa ſit repercuſſio in alijs trib

Dicuntur ēt eadem problemata, quæ vnicum habent mediū, ſed ſubordinatione quadā, nam illud eſt vnius mediū & hoc poſtea eſt alterius medium: vt quare Nilus magis creſcit in fine menſis lunaris quia eſt tempus hyemalius finis menſis, iterum quare eſt tempus hyemalius tunc? quia luna deficit, illa duo dicuntur eadem, quia ab vnico medio pendent ordine tamen quodam.

Quomodo cauſæ & effectus ſe habeant inter ſe, & quo pacto cauſæ venentur, & an vnius effectus plures ſit cauſę.

CAPVT XVII.

DE cauſa vero & cuius cauſa dubitaret vtique aliquis, an quando eſt cauſatum & cauſa eſt, quemadmodum ſi fluunt folia, aut deficit, & cauſa fluendi folia, aut deficiendi erit. veluti, ſi huius eſt lata folia habere; ipſius vero deficere, eſt tertiam in medio eſſe: ſi.n. non eſt, alia quædā erit cauſa ipſorum, ſiue cauſa eſt ſimul & cauſatum, vt ſi in medio terra eſt deficit aut ſi latifolium eſt fluunt folia.

Si uero ſic ſimul utique eſſent, & monſtrarentur per ſe inuicē. ſit n. folio fluere, in quo A. latifoliū uero in quo B. uitis autē in quo C. ſi itaque ipſi B. ineſt A. omne enim latifolium fluit folio. ipſi uero C. ineſt B. omnis enim uitis eſt latifolia, ipſi C. ineſt A. & omnis uitis fluit folio, cauſa uero B. mediū, ſed & quoniam latifolio eſt uitis, eſt per folio fluere demōſtrare. ſit enim D. quidem latifoliū, E. uero folio fluere, uitis autem in quo F. ipſi itaque E. ineſt E. folio fluit enim omnis uitis, ipſi autem E. D. omne.n. folio fluens eſt latifolium, omnis igitur vitis eſt latifolia: cauſa autem eſt folio fluere. Si vero nō contingit cauſas eſſe ſibi inuicem, cauſa.n. prior eſt eo cuius eſt cauſa, & deficiendi quidem cauſa eſt in medio terram eſſe: quod autem in medio terra ſit, non eſt cauſa ipſum deficere. ſi igitur per cauſam quidem demonſtratio eſt propter quid, quæ vero non per cauſam ipſius quod, quod terra quidem in medio eſt nouit, propter quidem autem nō: quoniam ipſum deficere non eſt cauſa, quod ſit in medio, ſed hoc ipſius deficere manifeſtum eſt, in ratione namque ipſius

ipſius deficere ineſt eſſe in medio: quare planum quod per hoc, illud cognoſcitur, ſed non hoc per illud.

3 An contingit vnius plures eſſe cauſas; ſi.n. eſt idem de pluribus primum prędicari: ſit A. ipſi B. primo exiſtēs. & ipſi C. alijs primo. & hæc ipſis D. E. inerit igitur A. ipſis D. E cauſa vero eſt ipſi quidē D.B. ipſi uero. E.C. quare cauſa quidē exiſtente neceſſe eſt rem eſſe, re autem exiſtente, non neceſſe eſt omne eſſe, quodcunque ſit cauſa, ſed cauſa quidem, non tamen omnis.

4 Aut ſi ſemper vniuerſale problema eſt, & cauſa totū quiddā, & cuius cauſa vniuerſale, vt folio fluere toto aliquo determinato, licet ſpēs ipſius ſint, & his vniuerſaliter, aut plantis, aut his plantis, quare & medium ęquales oportet eſſe in his, & cuius cauſa, & conuerti. vt ꝑꝑ quid arbores folio fluunt, ſi itaq; propter congelationem humidi, & ſi folio fluit arbor, oportet eſſe congelationem, & ſi congelatio ineſt non cuicumque, ſed arbori, eſt folio fluere.

5 Vtrum autem contingit nō eandem cauſam eſſe eiuſdem omnibus ſed, alteram, aut non; at ſi quidem per ſe demonſtretur & nō per ſe ſignum aut accidēs? non poteſt fieri: namque, ratio extremi medium eſt ſi vero non ita contingit.

Eſt autem & cuius cauſa, & cui conſiderare ſecundū accidens, non tamen videntur problemata eſſe, ſi vero non, ſimiliter habebūt mediū ſi quidem ſint æquiuoca, ęquiuocatum medium eſt, ſi vero in genere ſimiliter habebunt, vt propter quid & permutatim proportionalia, alia enim cā eſt in lineis, & numeris, & eadem vtique, inquantum quidem linea, alia inquantum vero habent augmentū tale eadem, ita & in oībus, huiꝰ autē ſimiliter eſſe dolo colorē colori & figuram figurę, aliam alij: ęquiuocū enim eſt ſimile in his hic quidem fortaſſe proportionabiliter habere latera, & ęquales angulos in coloribꝰ verò ſenſum vnum eſſe aut aliud aliquid tale, quæ uero ſecūdum analogiam, eadem & mediū habebunt ſecundū analogiam.

Se habet autē. ſic conſequi, cauſa 6
ſibi inuicē & cuius cauſa, & cui cauſa, ſingulum quidē accipienti cuius cauſa in plus eſt, ut extrīſecos ęquales eſſe quatuor in plus, eſt quā triāgulū, aut quadrangulū oībus uero æqualiter. quæcunque.n. quatuor rectis æquales eſſe extrinſecos. & mediū ſimiliter; eſt aūt medium ratio primi extremi, quocirca omnes ſcientiæ per definitionē fiunt. ut folio fluere ſimul ſequitur vitē & excedit, & ficum & excedit, ſed non omnes, ſed ęquale eſt, ſi igitur acceperis primū, medium rō folio fluendi eſt, erit n. primum quidem in altera medium, quoniā talia oīa ſunt poſtea huiꝰ medium. quoniam ſuccus congelatur aut aliud aliquid tale, quid aūt eſt folio fluere, congelari ſuccus in contractu ſeminis.

In figuris vero in aſſignabit, quę 7
rentibus aſſecutionem cauſæ & cuius cā: ſit A. inexiſtens B. omni B. uero unicuique eorum, quæ D. in plus autem, B. utique uniuerſale eſſet ijs, quæ ſunt D. hoc enim dico

vniuerſale, quod non conuertitur, primum vero vniuerſale, cum quo vnumquodque quidem nõ conuertitur, omnia autem conuertuntur, & non excedunt; ipſis itaq; D. cauſa eſt ipſius A. ipſum B. oportet igitur A. in plus quam B. extendi: ſi vero non quid magis cauſa erit hoc illius ſi itaque omnibus E. ineſt ipſum A. erunt aliquid illa vnum omnia aliud B. ſi enim non, quomodo erit dicere, quod cui (eſt E. ipſum A. omni ineſt: cui vero A. non omni ipſum E. propter quid enim non erit aliqua cauſa, vt inſit omnibus D. a ſed nunquid & quæ ſunt E. erunt aliquid vnum; Conſiderare oportet hoc, & ſit C.

a Al l. ſed nunquid & ipſis E. ſiquidē erunt aliquid vnum.

8 Contingit itaq; eiuſdem plures cauſas eſſe, ſed non iiſdem ſpecie. vt quod longæua ſint, quadrupedia quædam, eo quia non habet bilem volatilia vero eo, quod ſicca ſunt, aut alterum quid. Si vero ad indiuiduum non ſtatim veniunt, non ſolum vnũ eſt medium, ſed & plura, & cauſæ plures: vtrum vero cauſat mediorum, qđ vniuerſale primum aut qđ ad ſingulare, ſingularib. planum itaq; ea eſſe quę proxima ſunt vnicuiq; cui ſunt cauſa, primum.n. ſub vniuerſali eſſe, hęc eſt cauſa, a vt ipſi D. ineſſe ipſum C. ipſum a A. ineſſe, cauſa; ipſi igitur D ipſum C. cauſa ipſius eſt. A. ipſi vero C. ipſum B. huic autem idem.

a Argy-le. veluti vt A. compe tat ipſi D cā eſt ipsũ C. vtigitur A cõpetat, ipſi D cā eſt ſpiritũ C.

De ſyllogiſmo igitur ac demonſtratione, & quid vtrumque eſt, & quomodo fit, manifeſtum eſt ſimul uero & de ſcientia demonſtratiua, idem enim eſt.

Do cauſa autem, & cuius cauſa eſt. &c.

vt autē cõpetat ipſi C. eam eſt ipsũ B. 1

Hoc caput neſcio an a multis ſit intellectum, & propter obſcurum procedendi modum. dicam quæ mihi videntur textui maxime quadrare dubium proponit Ariſtotel. nunquid cum effectus ſit, cauſa ſit, ita vt liceat ab effectu cauſam colligere, vt ſi eclipſis ſit certa ſit in medio, & ſi arbor defrondeſcit, lata habet folia, quod eſt cauſa, argumentatur a parte affirmatiua nam ſi effectus eſt abſq; illa cauſa, ergo habebit aliam cauſam, non enim contingit effectum eſſe ſine vlla cauſa.

Si uero cauſa ſit & cauſatum &c. 2

Argumenta pro parte negatiua, quod non ſint ſimul effectus & cauſa, aliter enim eſſet circulus a cauſa ad effectum, & econtra, vt probare vitem defrondeſcere, quia lata habet, folia, & econtra, lata habere folia, quia defrondeſcit. hoc argumentum ſoluit dicendo, quod iſte circulus non eſt in cauſis ſed vna eſt demonſtratio a cauſa altera eſt ab effectu, & quia, & hoc non eſt vllum inconueniens, vt ſuperius diximus. textus eſt apertus.

In contingit unius plures eſſe cauſas, &c. 3

Argumentatur ſecundo ad probandum quod non valet ab effectu ad cauſam, poteſt idem effectus ad pluribus cauſis primi prouenire, vt vituperabile a ſuperbia, & ab intemperantia, ergo iam non ab effectu licebit colligere cauſam, non enim licet dicere, eſt vituperabile, ergo propter ſuperbiam, quia poteſt eſſe propter intemperantiam, nec licet dicere propter intemperantiam, nec licere dicere propter ſuperbiam.

Iſta argumenta Ariſtot. proponit dubitatiue, quia non probat antecedentia, quia ſunt dubia & opinabilia, ſolum tangit difficultatem hoc ergo argumẽto, probat, quòd ex effectu non licet inferre cauſam omnem ſed diſiunctiue aliquam ipſa hoc literis explicat vt A. puta vituperabile habet duas cauſas totales, B ſuperbiam, & C intemperantiam, & prædicatur vituperabile de D. nempe

nempe ſuperbo, & de E. nempe intemperato, de illo per medium B ſuperbiam, de hoc per C. intemperantiam, igitur ex ſingulis medijs colliges effectum, non ex effectu ſingulas cauſa, quia eſt ſuperior effectus, cauſa vero inferior.

4 An ſi ſemper vniuerſale, &c.

Rurſus contra hanc ſecundã rationem inſtat, quia videtur quod quando problema, ſeu propoſitio probanda eſt vniuerſalis poſterioriſtice, cauſa eſt vniuerſalis, & cuius eſt cauſa, ideſt paſſio eſt etiam vniuerſalis & ita omnes tres termini erunt conuertibiles, ſenſus, eſt ſumatur proprium ſubiectum & vniuerſale paſſionis cauſa erit æqualis & conuertetur cum eis

Verbi gratia, ſi defrondeſcere ſumatur de proprio ſubiecto, nempe non de hac vel illa planta, ſed de illo communi omnibus his quæ defrondeſcunt, tũc medium etiam erit æquale, nempe quia humidum denſatur, & congelatur, non quodcunque, ſed illarum plantarum talium, & tunc iſta erunt conuertibile, & nota hic, quod vera cauſa defrondeſcendi eſt humidum congelari, non quod lata ſint folia, hoc enim ſignum quoddam eſt, nec opus eſt hæc declarare, cum philoſophica ſint, ſatis eſt vt exempla intelligantur prout ſufficiũt pñti inſtituto

5 Vtrum autem contingant, &c.

Replicat contra hoc etiam dubitando, videtur enim quod poſſit eſſe quod eiuſdẽ effectus ſint plures cauſæ in diuerſis ſubiectis, & non vna, v. g. longæuum ineſt ceruo, & cornici, ſed illi quia caret felle, huic quia ſiccum animal eſt.

Iterũ contra hoc dubitat, quia videtur ꝙ quando paſſio demonſtratur per ſe, & non per ſigna, vel per accidentia (hæc n. vnius poſſunt eſſe plura) tunc nõ poſſit eſſe quod vnius effectus plures ſint cauſæ, & probat, nam mediũ eſt definitio paſſionis & maioris extremi, erit igitur ipſi æquale, ſi extremũ vniuocũ & medium ſimiliter, ſi vnum genus, & alterum etiam, ſi vnũ analogum etiam & alterum, vt commutata proportionaliter, & lineis, & numeris & alijs ſimul analogice ineſt, quia alia ratione ineſt lineę alia ineſt ſingulis, quamuis inter ſe ſimilitudinem habeat, ſi quis igitur velit dare medium huius, erit etiam analogum.

Similiter ſimile ineſt coloribus, & figuris, eſt.n. color colori, & figura figuræ ſimilis, ſed analogice, nam colores alia ratione dicuntur ſimiles, quia eodem mõ mouẽt viſum, alia ratione figuræ, quia latera habent ęqualia medium igitur huius ſimilitudinis probandæ erit analogum, ſicut & extremum ipſum.

Se hñt autem, ſic conſequi, &c. 6

Ex hac præcedenti doctrina determinat modo, cum medium tale ſumendũ ſit, nempe definitio extremi (vt oẽs ſcientię ſumũt) tunc omnia futura conuertibilia, nempe cuius eſt cauſa ideſt maius extremum, & cui eſt cauſa, ideſt ſubiectum, & ipſa cauſa, id eſt medium, quod ſi ſub ſubiectum ſumuntur inferiora, ſingula non conuertentur tamen omnia ſimul, vel ſubiectum complectens illa conuertetur cum extremo.

Verbi gratia, habere extrinſecus angulos æquales quatuor rectis, non conuertitur cum triangulo, aut cum ſingulis alijs, tamen cum omnibus conuertitur ſimul, & cum ſubiecto illa continente, ſimiliter defrondeſcere, & humidum ſeminis denſari conuertuntur cum omnibus ſimul inferioribus, vocat ſuccũ ſeminis, quia ex eodem humido ex quo nutriuntur folia etiam nutriuntur fructus & ſemina arborum.

Ex quo habes, quòd quãdo ſumitur definitio paſſionis, licet id non ſemper ſit, & proprium ſubiectum, conuertuntur omnes termini demonſtrationis & cauſa cum effectu, quando vero non ſumitur ſubiectum proprium, ſed inferius, non conuertitur extremum cum inferioribus ſingulis, cum omnibus tamen ſimul conuertitur. Nota.

In figuris aũt ſic aſſignabit, &c. 7 Nota.

Vult conſecutionẽ cauſæ & effectus petentibus, per ipſas figuras ſyllogiſticas hoc declarare, & oſtendere quod poteſt aliquando fieri vt eiuſdem effectus plures ſint cauſæ, nec repugnare hoc modo ſyllogizandi.

Aduerte duos terminos in hoc textu vniuerſale & vniuerſale primũ. vniuerſale dr̃ id qđ non cum alijs conuertitur, vt aĩal indiuiduis hoĩs vniuerſale, cũ oĩbus.n. ſimul nõ conuertitur, vniuerſale primũ dicitur quod licet cum alio non conuertatur, tamẽ ſimul cum omnibus illis conuertitur, vt hõ ſuis ſingulis indiuiduis vniuerſale primum eſt,

Hoc

Hoc ſuppoſitio ſumit, ſit A puta viuens in omni B puta animali, & animal ſit in D puta in omnib ſpeciebus ſuis, ſingulis autem in plus, tunc A erit in plus quam B. nempe animal, quia erat vniuerſale ipſi, viuens enim non conuertitur cum animali alias eſſet illius, cauſam, ideſt inferret, animal, quod non eſt, ſumit autem hic cauſam inferendo, vt vult Philop. ſi igitur A eſt in B & B in D. A erit in D per ipſum B puta viuens de ſpeciebus animalis, per ipſum animal. vlterius, ſi A viuens eſt ſuperius animal, erit in alijs, puta plantis E nempe alijs ficubus, populis, & reliquis ſi enim nō eſſe in his, non eſſet ſuperius A. ineſt ergo in iſtis, quæ ſunt diſtincta ab ipſo B puta ab animali, quod ſi iſta ſunt diſtincta a B erit ergo A in eis per medium aliquod ſicut inerat D per B ſi ergo ineſt his plantis puta E per medium aliud C puta arborem, iam vnius effectus plures ſunt vnde in conſequentia ſyllogiſtica vnum per multa concludi poteſt.

8 Contingit igitur eiuſdem, &c.

Concludit poſſe vnum effectum per plures cauſas eiuſdem generis intelligi poſſe demonſtrari, ſed non de eadem ſpecie, vel de eodem ſubiecto, ſed de diuerſis, vt longæuum de ceruo, quia caret colera, de cornice, quia eſt animal ſiccum.

Si n. definitionem effectus proximam ſumimus, effectus vniuerſalis vnica eſt cauſa, vt longæui eſſe bene proportionatos humores.

At præter hanc cauſam communem, in ſingulis ſpeciebus multiplicantur cauſæ, & quo magis ſpecies multiplicantur etiā cauſæ, nam alia ratione eſt ceruus longæuus alia cornix, & alia aliæ ſpecies, non tamen ſemper, nam aliquot ſpecies eandem cauſam poſſunt participare.

Dices vtra melior ſit cauſa, ea quæ eſt vniuerſalis paſſionis, an ea quę eſt proxima ſubiectis ſingulis? reſpondet Ariſt. eam eſſe, quæ eſt proxima cuique ſubiecto.

Nota. Vide clare demonſtrationem non ſiſtere in definitione paſſionum, ſed in definitione & cauſa proxima ſubiectorum, vt cauſa quare ceruus ſit longæuus, ideſt D. ſit A eſt per C quia eſt bene tēperatus, cā quare eſt bene temperatus, eſt B quia non habet coleram, hæc iam non habet vlterius cauſam.

Si iſte textus econtra legatur incipiendo a particulari cauſa vſque ad vniuerſalem, aut quare ceruus longæuus, quia non habet coleram, vlterius quare non habens coleram eſt longæuus? quia eſt bene temperatum, tunc fauet opinioni Aegid Rom. de medio paſſionis, ſed nihil contra nos, quia aliquando definitionem paſſionis medium conſtituimus.

Tandem epilogum facit Ariſt. ex libro Priorum & Poſteriorum, ſimul nempe dictum eſſe iam de ſyllogiſmo in communi, & de demonſtratione, & de ſcientia ipſa demōſtratiua quod idem eſt, hæc de capite.

Quomodo principia cognoſcantur, & quis principiorum ſit habitus.
Caput XVIII.

DE principijs vero, & quomodo fiunt nota, & quis cognoſcēs habitus, hinc eſt planum addubitātibus primum, quod quidem igitur non cōtingit ſcire per demonſtrationem non cognoſcenti prima principia immediata, dictum eſt prius. Immediatorum vero cognitio vtrum, eadem ſit, aut non eadem dubitare poſſet aliquis & vtrum ſcientia vtriuſq; aut non aut huius quidem ſcientia illius vero alterum quid genus, & vtrum non inexiſtens habitus innaſcantur, aut inexiſtentes latuere. 1

Si itaque habemus ipſos, abſurdum eſt; contingit enim certiores habentes cognitiones demonſtratione latere: ſi vero accipimus, nō habentes prius, quomodo vtique cognoſceremus, & diſceremus ex nō pexiſtente cognitione? impoſſibile namq; quemadmodum & in demōſtrationedicebamus. Manifeſtum igitur. quoniam neq; habere 2

re

re poſſibile eſt, neq; ignorantib. & nullum habentib. habitū innaſci.

3 Neceſſe igitur habere quidem aliquam potentiam, non talem autem habere quæ eſt his honorabilior ſecundum certitudinem. Apparet autem hoc vtique omnibus inexiſtens animalib. habent enim congenitam potentiam iudicatiuam, quam vocant ſenſum.

4 Inexiſtente autem ſenſu, in alijs quidem animalium fit permanſio ſenſati, in alijs vero nō fit, in quotcunque igitur non fit, aut omnino aut circa quæ non, fit, non eſt his cognitio extra ipſum ſentire.

5 In quibus vero ineſt ſentientib. habere vnum quiddam in anima cum multa talia fiant, iam differentia quædam fit, vt his quidem fiat ratio ex taliū permanſione, his vero non. Ex ſenſu quidem igitur fit memoria, quemadmodū dicimus, ex memoria vero, quæ plerumque eiuſdem fit, experiētia. multę namque memoriæ numero experiētia vna eſt, experientia autem aut ex omni quieſcente vniuerſali in anima, aut non pręter multa, qđ vtiq; in omnibus vnum ſit illis idem, eſt artis principium & ſcientiæ, ſi circa generationem quidem, artis, ſi vere circa ens, ſcientiæ.

Idem in prooem. metaph.

6 Neque itaq; inſunt determinati habitus, neque ab alijs habitibus fiunt notioribus, ſed a ſenſu, vt in pugna verſione facta vno ſtāte, alter ſtetit, poſtea alter, quouſque ad principium venit, anima vero eſt, talis, vt poſſit pati hoc. Quod autē dictum quidem fuit pride, nō manifeſte vero dictū fuit, rurſus dicā.

Cū enim ſteterit indifferentium vnum, primum quidem in anima vniuerſale eſt, ſentitur etenim ſingulare, ſenſus vero ipſius vniuerſalis eſt, vt hoīs, ſed non Callię hominis. Rurſus in his ſtatur, quouſque ad impartibilia ſteterint, & vniuerſalia, vt tale hoc animal quouſque animal, & in hoc conſimiliter: planum itaque, quod nobis prima inductione cognoſcere neceſſariū eſt ſenſus etenim ſic vniuerſale facit.

7 Quoniā vero habitum, qui circa diſcurſum ſunt, quibus verificamus, aliqui ſemper veri ſunt, alij vero ſuſcipiunt falſum, vt opinio, & ratiocinatio, vera autē ſemper ſunt ſcientia & intellectus & nullum ſciētia genus aliud certius eſt, quā intellectus, principia vero demōſtrationum notiora ſunt, ſcientia autem omnis cum ratione, eſt, principiorū quidem ſcientia vtiq; non erit, quoniam vero nihil contingit eſſe verius ſcientia, quā intellectum, intellectus vtiq; erit principiorum. & ex his conſiderantibus, & quoniam demonſtrationis principiū non eſt demonſtratio, quare neque ſcientiæ eſt ſcientia. Si igitur nullum aliud præter ſcientiam genus habemus verū, intellectus vtique erit ſcientiæ principium, & principium quidem principij vtique erit.·. ſi autem omnis conſimiliter ſe habent ad omnem rem.

.· Arg. I ſcientia autē ad omnem rem ſeſe hēt ſimiliter. Alia ſit autē omnis.

POSTERIORVM Analyticorum.

FINIS.

DE PRINCIPIIS autem qualiter fiunt cognita, &c.

Intentio Ariſt. POſtquã Ariſt de his, quæ ad ipſam demonſtrationem, & eius ſtructuram pertinent hactenus differuerit, ac de eius medio quod ſit, & quo modo cognoſcatur, tractauit, nunc tandem de modo quo ipſa principia complexa acquirantur diſputat.

Dictũ iam eſt non eſſe demonſtratiuam ſcientiam abſque horum immediatorum principiũ cognitione, poterit tamen aliquis tria dubitare, primo, an cognitio mediatorum, & immediatorũ ſit eadem, i. eiuſdem rationis, ſecũdo an cognitio principiorum immediatorum ſit ſcientia, ſicut mediatorum, vel aliquod aliud altius ſcientię, & cognitionis genus: tertio an iſti habitus, & cognitiones principiorum acquirantur de nouo, an ſint naturales, ſed latentes a principio, & poſt notificati.

a Siquidem igitur habemus ipſos.

Incipit diſputare circa tertiã quęſtionem ad vtramque ipſius partem, nam ſi habemus tales habitus a natura, latent tamen multo tẽpore vt dicebat Plato, abſurdum eſt profecto dicere, quòd habeamus a natura cognitiones & habitus qui ſint certiores demonſtratione, & tamen non cognoſcamus ipſos, cum nullus poſſit demonſtrationem habere quin cognoſcat ſtatim.

Quod ſi dicatur tales habitus eſſe acquiſitos, videtur aliud inconueniens maius. Nam cum cognitio acquiſita fiat ex præexiſtenti cognitione, vt dictũm eſt, oporteret ante illo habitus alias priores cognitiones & habitus ponere quæ tamen nõ ſunt.

Concluditur ergo non eſſe dicendũ tales habitus ineſſe a natura, nec quod ex cognitione præcedenti non fiant, cum omnis cognitio acquiſita ex præcedenti fiat, atq; cognitio ſit iſta ex aliqua cognitione, quã principiorum cognitio fiat, explicat modo.

3 Neceſſe eſt itaque habere quandam potentiam, &c.

Intendit docere ſenſum ineſſe hominibus natura, & ex hoc ſenſu prouenire memoriam, & ex memoria experientia, & ex hac colligi per intellectum vniuerſalis cognitionem, atque hoc eſſe principium ſcientiæ, vnde non ineſſe cognitiones principiorum a natura, nec fieri ex alijs præexiſtentibus in intellectu, ſed a ſenſu originem ducere; qui quidem ineſt nobis a natura, quod etiam docet. 1. Metaph. cap. 1,

Dicit ergo primũ neceſſarium, eſſe ante principium cognitionẽ, præcedere in nobis quandam cognoſcitiuam potentiam, hæc autem non eſt alius habitus, vel cognitio certior. & honorabilior principiorũ cognitione, ſicut ipſa principiorum cognitio eſt certior, & honorabilior cognitione concluſionis, non ſic inquam eſt iſta potentia ſenſitiua, ſed eſt quoddam principium quo indiget intellectus ad ſuas intellectiones.

At ne quis putaret potentiam hominibus eſſe propriam, dicit omnib. animalib. ineſſe, quę dicitur ſenſus aĩal. n. eo animal eſt quo ſenſum habet, hanc potentiam vocat cõnaturalem, quia aĩalia ſenſum per generationem ſimul cum eſſe ſuo accipiunt.

Cum inſit autem ſenſus, &c. 4

Non vniformiter ſenſum hunc aĩalib reliquis, & hoĩb. ineſſe oſtendit, ne quis decipiatur dicens, ſicut ex ſenſu non ſit in aĩali principiorum cognitio, ita in hoĩe. Duas aũt diuiſiones facit, prior eſt quędã aĩal a præter ſenſum memoriã hñt, quędã autem præter ſenſum memoriam non hñt; memoriam habent illa, in quib. ſpecies, & imagines rerum ſenſatarum manent ẽt poſt præſentiam illarum rerum, nam hoc peccato fit memoria, illa vero non habent, in quib. non manent tales imagines, ac propterea extra rei præſentiam non ſentiunt.

Nota quòd dicit iſta animalia non ſentire niſi in præſentia obiecti illa quæ ſentiũt, loquitur aute diſiunctiue, omnino nõ ſentiunt in abſentia, aut non ſentiunt illa quorum imagines non manent, nam animalia quæ memoriam non habent, aliquando recordantur quando aliquod ſenſibile vehemens perceperunt, & quæ memoriã ẽt hñt, non recordantur, qñ debiliter, ſpẽm recepe rũt, nec manet. hoc aũt eſt vt intelligas memoriã fieri ex permanentia imaginum ſenſatarum rerum in parte interiori capitis. Nota

In quibus autem idem ſentientibus, &c. 5

Poſterior diuiſio eſt, ex his memoriam haben-

habentibus, quædam habent virtutem qua ex multis memorijs vnum colligant & inferant, quædam non habent illam vt vnum colligere poſſint, atq; ex his quę tale vnum colligunt, fit quædam animalium differentia diſtincta ab omnibus alijs, qua vnum ratione & intellectu vtatur, atque hic eſt homo, qui ex memorijs multis vnum vniuerſale colligit, & ratione vtitur, reliquis vero id non eſt conceſſum.

Ex quo infert ordinem cognitionum in homine, ex ſenſibus enim exterioribus fit memoria manentibus imaginibus rerum ſenſatarum, ex multis autem memorijs ſimilibus experimentū, eſt enim experimentum collatio multorum ſingularium ſenſibilium: ex hoc autem experimento, & ex toto vniuerſali collecto iam, & abſtracto, & facto vno propter multa, fit principium artis, & ſcientiæ, artis, ſi fuerit in rebus factibilibus, ſcientiæ, ſi fuerit in ſpeculabilibus, vnde principium artis & ſcientiæ eſt propoſitio vniuerſalis collecta per intellectum ex experientia, & ex memoria, & vltimo ex ſenſu.

Circa literam, aut, copulatiue eſt legendum, vt notat Philopo. hæc omnia clarius explicantur in prohœ Met.

6 Neque igitur inſunt determinati, &c.

Infert ex prædictis reſponſionem tertiæ quæſtionis, nempe cognitionem principiorum non ineſſe nobis a natura, nec fieri ex alia notiori intellectiua cognitione, ſed a ſenſu modo qui dictus eſt produci, & exemplum ponit, ſicut aliquando pugna ex ſtente accidit milites hinc inde diſperſos fugere, ac exercitum deſtituere, tunc vnus ſtat, quo ſtante, alius etiam ſtat, & poſt hos alius donec pluribus ſtantibus fit iterum exercitus, ſic fit vniuerſale ex hoc, & illo, & alio. & multis ſingularibus conſeruatis in memoria, quæ quidem diſperſa erant, ſed adunantur, & colliguntur intellectu comprehendente ſimilitudinem omnium per abſtractionem.

Quod ſi dicas, quomodo anima poteſt recipere has ſpecies & ſingularia in ſe de nouo? reſpondent animam eſſe talem, vt poſſit pati iſta, nam intellectus ſecundum Ariſtot 3. animæ text. 32. eſt vt tabula raſa qui poteſt rerū ſimilitudines in ſe recipere.

Vnde repetitur clarius, modū quo vniuerſale, fiat, dicens, quando eſt aliqua natura ſecundum ſe vna, & indifferens multis, vt homo animal, album, & hoc per intellectum non eſt ſeparata natura communis, cum igitur talis natura ſic eſt facta vna & communis, eſt vniuerſale, vt Petrus eſt homo, & cæteri etiam ſunt homines, at quando ſumitur homo per ſe qui in illis eſt ſic ſeparatus, iam eſt vniuerſale, ante non erat, fit autem hoc per intellectum.

Dices, nonne ſenſus circa vniuerſalia feruntur? nā viſus hēt pro obiecto ipſum colorem, non hunc vel illum, reſpōdet potentiam ſenſitiuam habere ipſam naturā communem pro obiecto, tamē actus & ſenſationes non fiunt, niſi circa ſingularia, intellectus vero actus eſt qui in vniuerſale fertur.

Huius loci declaratione vide ſuperius lib. 1. ſuper c. 24. vnde ſequitur, q̄d intellectus collecte & aduerte intelligit naturā, quam ſenſus ſparſim in multis percipiūt ſingularibus, ac ideo per inductionem, quæ ſenſu fit, cognoſcere ſeu intelligere incipimus.

Quoniam autem circa, &c. 7

Secundum & tertiam ſoluit quęſtionem oſtendens cognitionem principiorum non eſſe ſcientiam, ſed alium habitum ſcientia certiorem, nempe intellectum: ex quo fit, vt nō ſint eiuſdē rōnis cognitio principiorū, & eorum quę ex principijs deriuantur.

Supponit autē duo, alterum eſt habitus intellectiuos vero ſpeculatiuos eſſe tres, primus quam poteſt recipere falſum, vt opinio & ratio, i. ſyllogiſmus topicus qui eſt cauſa opinionis. alter eſt ſcīa, quæ eſt cognitio neceſſariorum per cām, tertius eſt intellectus, qui eſt cognitio neceſſariorum immediatorum, atque hi duo ſemper ſunt veri.

Supponit ſecundo, quòd nulla cognitio eſt certior quā ſcientia, niſi habitus hic qui dicitur intellectus, quæ duo colligūtur ex 6 Ethi. cap 3. tunc argumentum eſt horum principiorum non eſt opinio, quia ſemper ſunt vera, non eſt ſcientia, quia non habent cauſam, nec per diſcurſum cognoſcuntur, & præterea quia ſunt certiora his quorum eſt ſcientia, ergo eorum erit intellectus. non enim reſtat alius habitus. intellectiuus certior ſcientia. pręterea quia ſciæ

non

non eſt ſcientiás, alias enim eſſet proceſſus in infinitum. deuenire eſt ergo ad aliquam cognitionem quæ non ſint ſcientia, & hæc eſt intellectus.

Ex quo colligit hanc cognitionem, quæ intellectus dicitur, eſſe principium, & principium principij, ideſt cognitionem qua co gnoſcimus ipſas propoſitiones primas quę ſunt principia.

Sit autem ſe habet omnis ſciētia ad omnem concluſionem, vt enim eſt ſcientia cognitio procedens ex alia & qua cognoſcimus id quod ex alio ſequitur, ita & intellectus eſt cognitio, ſed non ex alia intellectiua cognitione, ac ideo eſt principium.

Similiter eſt cognitio qua propoſitiones primæ, quę ex alijs, non ſunt, cognoſcũtur, ac propterea eſt principium principij. ex quibus omnibus tres propoſitæ quæſtiones ſolutæ ſunt.

QVAESTIO I.

An principia per ſe nota inductione cognoſcantur.

Primũ Not. De sẽſu quęſtionis. Vt ſenſus quæſtionis ſit manifeſtus, aduerte primo duo eſſe genera principiorum, quædam ſunt rei, quędam cognitionis principia, rei principia ſunt, a quibus res ſuum eſſe accepit, ſicut materia, forma, & reliquæ cãæ dicuntur rei principia, cognitionis vero principia ſunt, a quibus cognitio rei procedit, ſicut propoſitiones ſunt principia cognitionis ipſius concluſionis. non autem exiſtimes quòd ſemper differant re iſta principia cum enim a poſteriorib. procedimus ad cognitionem priorum tunc differunt re principia cognitionis & rei, at cum a prioribus eſt proceſſus tunc eadem re ſunt principia cognitionis & rei ſemper tamen differunt ratione, nam rei principia ſunt ſecundum ſuum eſſe, cognitionis vero ſecũdum quod per intellectum ſumuntur, & ipſorum cognitio aliorum eſt cauſa cognitionis.

Secũdũ notan. Aduerte ſecũdo, quòd intellectus noſter duplicem habet operationem, & appręhendendi, & iudicandi: per appræhenſionem enim res ipſas concipit in ſe, per iudicium vero earum veritatem vel falſitatem cõprę hendit, aſſentiendo, vel diſſentiendo has autem operationes eſſe diuerſas experientia oſtendit, multa enim appræhendimus, de quorũ veritate dubitamus, in hac vtraque operatione intellectus eſt dependens, nam in appræhenſione indiget obiectio qđ percipiat, & hoc a ſenſibus accipit, in iudicio ẽt dependet ab appræhenſione, non.n. iudicium fit, niſi de rebus appræhenſis, & præterea indiget iudicium præter appręhenſionẽ alio iudicio adiuuante, nam iudicium concluſionis pendet ex iudicio pręmiſſarũ, & quando intellectu iam non eſt aliud iudicium, quo pręmiſſas cognoſcamus, fit recurſus ad iudicium ſenſus per inductionem an vero ſemper omne iudicium intellectus depẽdeat ex alio iudicio ſiue ſenſus ſiue intellectus, hoc dubitatur modo, & difficultas eſt propter illas propoſitiones per ſe notas communiſſimas, nempe quodlibet eſt, vel non eſt omne, totum eſt maius parte, & ſimiles de his enim eſt quæſtio, an notę ſint per inductionem ſingularim, ita vt abſque inductione non cognoſcantur.

Eſt quorundam opinio, quòd hæc communiſſimę propoſitiones inductione cognoſcantur, nec intellectus, eis acquieſceret; niſi præcedente iudicio ſenſus per ſingularia rationes autem huius ſententiæ hæ ſunt. 1. opini.

Prima, cauſa vniuerſalis, nõ producit effectus, niſi mediantibus cauſis particularibus, vt patet de cœlo, & Sole, & glorioſo Deo, quando naturaliter operatur, ſemper enim cum his cauſis particularibus operatur at intellectus eſt cauſa vniuerſalis oĩum aſſenſuum intellectiuorum, ergo ad particulares aſſenſus opus eſt, quòd ſint alij aſſenſus, vt.n. ad aſſenſum huius cõcluſionis vtitur aſſenſu harum præmiſſarum & principiorum, ita ad aſſenſum principiorum vtetur aſſenſu, & iudicio ſenſus, vt fiat inductio quædam ex ſingularibus illorum principiorum, nempe hoc totum eſt maius ſua parte, & hoc totum eſt maius ſua parte, & ſic de cæteris, ergo omne totum eſt maius parte, tunc ſingularia illa ſenſu, vniuerſale intellectu comprehenditur. 1. ratio.

Secundo, ſi iſta principia non cognoſcerentur inductione, ſolo lumine intellectus, fierent nota, ſed hoc eſt falſum, nã hoc modo nullus poſſet ea negare, at conſtat hæc principia a multis eſſe negata, vt dicitur. Meth. & notat Auerr. 2 Metaph. com. 15. ergo non cognoſcuntur ſolo lumine intellectus ſemper inductionem. 2. ratio.

Cir-

1. fund. Circa hoc aduerte non eſſe dubium de principijs immediatis vnius ſententiæ, ſunt enim multa ex his, quæ inductione cognoſci debent, ſed de communibus multarum ſcientiarum, & communiſſimus omnium, vt ſuperius diximus.

1. conc. Et de his eſt prima concluſio. ſolum lumen intellectus facta prius apprehenſione, ſufficit ad certo aſſentiendum iſtis dignitatibus. patet concluſio 1 Poſt. c 3. vbi ex terminis cognoſci has propoſitione dicit Ariſto ſufficit, inquit, quid per totum, quid per partem intelligatur cognoſcere, vt ſtatim nullo iudicio præcedenti cognoſcatur omne totum eſſe maius parte. vbi Alb vt diximus comparabat has propoſitiones viſibilibus luminoſis, quæ ſuo proprio videntur lumine abſq; vllo alio extrinſeco & Aegid. hoc loco dicit, ſicut oculus informatus ſpecie videt colorem, ita intellectus appræhenſione facta aſſentit iſtis. Et Linc. 1. poſter. c. 9. præterea Ariſt. 2. Met. c 1. vocat has ianuas ſcientiarum, in quibus non contingit error. præterea quia æque notum eſt ſingulare hoc totum eſt maius parte, ſicut omne totum eſt maius parte præſertim cum per ſenſum non percipiamus aliqua ſingularia harum propoſitionum, non enim ſenſu cognoſcitur, ſi ab his æqualibus hęc demas æqualia, remanebunt ęqualia.

2. conc. Secunda concluſio. licet iſta principia poſſint ſyllogizari, & inducit, tamen non fiunt nota ex tali inductione, & ſyllogiſmo, cum in ſeipſis clariſſima ſint, & per ſe fidem habeant.

Ad primum. Vnde ad primum argumentum reſpondeo, quod ſatis eſt determinatio ex parte ſpeciei, obiecti, per quam ſpeciem fit apprehenſio, & præterea quia ſicut lumen ſolis eſt cauſa vniuerſalis, tamen ſe ſolo calefacit, ita & lumen intellectus de ſolo inducit aſſenſum illorum principiorum, abſque alio particulari iudicio, cum ille aſſenſus principiorum ſit quid vniuerſale, & commune, ex quo deriuantur multi aſſenſus partes concluſionum aliarum.

Ad 2. Ad ſecundum dico quod negare aliquid multipliciter contingat, aut ore exterius aut corde interius, non loquimur de exteriori negatione, quia quilibet poteſt negare omnia, ſed de interiori: hæc eſt triplex virtualis, aut formalis, & hæc directa, vel indirecta virtualis, cum negamus aliquid in alio, vt qui dicit nullum corpus eſſe album, virtualiter negat nullum niuem eſſe album: formalis, cum aliquid in ſe ipſo negatur; hoc vero ſi negatur quia rationes faciunt apparere aliter tunc eſt negatio directa; ſi vero negatur, quia licet in ſe verum appareat ſemper, tamen neſcire ea quæ ſequuntur ex illo, facit de illo dubitare, eſt negatio indirecta, quo pacto Zeno negabat motum & ſenſum, quia neſciebat intelligere quomodo ſi mouetur, aliquid poſſit pertranſire infinitas partes quæ ſunt in ſpatio.

Dico negare principia virtualiter non arguit illa per ſe cognita nō eſſe, imo quoties in bona conſequentia aliquis concedit præmiſſas, & negat concluſionem, virtualiter negat quodlibet eſt vel non eſt.

Dico ſecundo, nullus negat directe illas dignitates, cum non ſit ratio directa contra eas apparens.

Dico tertio indirecte negantur, ſed hoc non arguit eas non eſſe per ſe notas, nam etiam hūc notum eſſe, eſt per ſe cognitum ſenſu, & tamen Zeno negabat.

Obiectio. Dices Ariſt. dicit has pendere a ſenſu dico primo, quod loquitur de intrinſecis propoſitionibus & particularibus demonſtrationum immediatarū Dico ſecundo quod etiam iſtę communiſſimę a ſenſu pendent, quia eſt neceſſaria apprehenſio terminorum, quæ non ſit ſine ſenſu. Solutio.

Hæc de quæſtione breuiter, quæ latius examinari debet lib. 2 metaph. atque de tota enarratione in libros Poſteriorum. Sit laus Deo Optimo Maximo, qui ad finem nos perduxit. Amen.

Finis Secundi Libri Poſteriorum.

LAVS DEO.

nipleto

oppo 1a è repugnancia duarum propositionum 2a qualitatem et quantitate
oppositio è quadruplex contradictoria contraria subcontraria subalterna

ris omnis ut video veru et cognosco in eu veritate vel fida et cognosco in e
forma quadam hereditatis
universale è ut horologium hic è sbe meis occultis
ns distribuitur ad 2 similitudini quando praedicatum alicui propositionis tribuit
et applicat re nos
similibus perinde ipse ut medicus gl. humanis. ghodi his pro
tres omnes pars
subiectum albu
obiectum necesse è ut una praemissarum sit universalis

Complete

B sig^n

60344